ΕΛΕΝΗ ΑΝ. ΚΑΒΒΑΔΙΑ

ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΩΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΗΚΟΩΝ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΑ ΣΤΟ

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Αθήνα, 2016

Αφιερώνεται στους Γονείς μου Δήμητρα και Αναστάσιο ΚΑΒΒΑΔΙΑ

Δήλωση Αυθεντικότητας

© ΕΛΕΝΗ ΚΑΒΒΑΔΙΑ 2015

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διδακτορικής Διατριβής από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών,

Σχολή Επιστημών Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως εκ μέρους του Τμήματος.

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτή την εργασία, τα απέκτησα , τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως , ότι όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ, και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Ελένη Καββαδία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

"If I have seen further [than certain other men] it is by standing upon the shoulders of giants."

Isaac Newton (1642–1727),

Speaking of his dependency on Galileo's and Kepler's previous work in Physics and Astronomy.

Είμαι ευγνώμων στον κ. Κωνσταντίνο Αθανασόπουλο, Επιβλέποντα Καθηγητή, για την καθοδήγηση, δημιουργική παρακολούθηση και ενθάρρυνση στην προσπάθεια συγγραφής του παρόντος πονήματος, καθώς και στους κυρίους Καθηγητή Αθανάσιο Παπαδασκαλόπουλο και Αναπληρωτή Καθηγητή Ηλία Πλασκοβίτη, Μέλη της Τριμερούς Επιτροπής για τις πολύτιμες υποδείξεις τους. Ευχαριστώ επίσης και τα μέλη της επταμελούς επιτροπής, κυρίους Καθηγητή Σ.-Ε. Λώλο, Τμήμα Ο.Π.Α., Πάντειο Πανεπιστήμιο, Καθηγητή Θ. Παλάσκα, Τμήμα Ο.Π.Α., Πάντειο Πανεπιστήμιο, Καθηγητή Β. Δούβλη, Τμήμα Ο.Π.Α., Πάντειο Πανεπιστήμιο. Καθώς και τον κύριο Καθηγητή Αγγ. Κότιο, Κοσμήτορα - Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών - Πανεπιστήμιο Πειραιώς, οι οποίοι με τα σχόλια τους συνέβαλαν καθοριστικά στην οριστικοποίηση της τελικής μορφής της παρούσας Διατριβής.

Ευχαριστίες εκφράζονται και από την θέση αυτή σε όλους εκείνους, οι οποίοι απάντησαν στις ερωτήσεις μου ή μου έχουν παράσχει πρόσβαση σε πληροφορίες, ή με υποστήριξαν στην συγγραφή της Διδακτορικής Διατριβής με οποιονδήποτε άλλο τρόπο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά την εικοσαετία 1990-2010, η Βαλκανική αποτελεί τη μόνη Ευρωπαϊκή περιοχή, η οποία έζησε ένα είδος « σκωτσέζικου ντους». Από την μία γνώρισε την ευχάριστη μετάβασή της στην ελεύθερη οικονομία, παρά τις ενεχόμενες δυσκολίες, τις οποίες εκλήθη να ξεπεράσει. Από την άλλη, γνώρισε όμως, το ανελέητα δυσάρεστο πρόσωπο του πολέμου, καθώς η περιοχή «εσείσθη» σχεδόν καθ' ολοκληρίαν και κατά κύματα, από διαδοχικές και διαφορετικές ένοπλες αναμετρήσεις. Οι συγκρούσεις αυτές, είχαν σαν αποτέλεσμα έντονα και εκτεταμένα μετά-συγκρουσιακά συμπτώματα, όπως διαλυμένους οικονομικούς και κοινωνικούς ιστούς με ανεργία και ανέχεια στα όρια της ανθρωπιστικής κρίσης, καταρρακωμένο ηθικό και κατεστραμμένες υποδομές. Η πολυδιασπασμένη και βρίθουσα αντιπαραθέσεων περιοχή, έγινε όμως παράλληλα και θέατρο της μόνης στην ιστορία «σύμπραξης» της Διεθνούς κοινότητας, τέτοιας ποσοτικής και ποιοτικής εμβέλειας. Με περισσότερες από 22 χώρες δωρητές/χορηγούς και επενδυτές, πέραν των διεθνών και πολυμερών οργανισμών, οι συνολικές ροές ΕΑΒ και ΑΞΕ στην περιοχή υπολογίζεται ότι ξεπέρασαν τα 150 δις ευρώ κατά την υπό εξέταση περίοδο. Ως εκ τούτου, η περιοχή αποτελεί υπόδειγμα ανασυγκρότησης, αναδιάρθρωσης και οικονομικής ανάπτυξης.

Ενταγμένη στο γενικότερο αυτό γεωπολιτικό και οικονομικό κλίμα, η Ελλάδα συμμετέχει οικονομικά από κοινού με άλλους «παίκτες», στην «αναγέννηση» και ένταξη της περιοχής στη Διεθνή κοινότητα, τόσο άμεσα με την παροχή Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας-ΕΑΒ μέσω του Ελληνικού Σχεδίου Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ, όσο και έμμεσα, προωθώντας πολυσχιδώς τις Ελληνικές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις-ΑΞΕ στην περιοχή, και κυρίως εν είδει επιδοτήσεων. Η Ελλάδα μετεξελίχθηκε τοιουτοτρόπως από διαχρονικά «καθαρό εισαγωγέα» επενδύσεων, σε «εξαγωγέα», και με επίκεντρο την Βαλκανική, όπου «φιγουράρισε» ανάμεσα στις πρώτες θέσεις προέλευσης ΕΑΒ και ΑΞΕ.

Η παρούσα μελέτη προσεγγίζει το θέμα ολιστικά, εξετάζοντας την διττή φύση της Ελληνικής «εμπλοκής», και αναλύοντας την περιρρέουσα γενικότερη οικονομική και γεωπολιτική συγκυρία. Η διττή οικονομική «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους στα Βαλκάνια, στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, εξετάσθηκε επίσης διττά, τόσο με θεωρητικές όσο και εμπειρικές προσεγγίσεις, με την χρήση μοντέλων επιχειρηματικής στρατηγικής, όπως PEST, SWOT, VRIO, Μοντέλα Porter «ανταγωνιστικών δυνάμεων» και «αλυσίδα αξίας».

Εξετάζει τους λόγους για τους οποίους «έπρεπε» η Ελλάδα να εμπλακεί, διερευνά την συμβατότητα της Ελληνικής «εμπλοκής» με ανειλημμένες δεσμεύσεις της χώρας στα πλαίσια της συμμετοχής της στην ΕΕ, μελετά την σκοπιμότητα και χρησιμότητα του εγχειρήματος, συγκρίνει την Ελλάδα ως πάροχο ΕΑΒ και ΑΞΕ με άλλες χώρες, αναλύει και αξιολογεί το ΕΣΟΑΒ, αποτιμά τον ρόλο του Ελληνικού Κράτους και την όποια ώθηση και χειραγώγηση των ΑΞΕ μέσω Ελληνικών επιδοτήσεων, καθώς και αναδιφεί χαρακτηριστικά των Ελληνικών ΑΞΕ, ως προς την ανταγωνιστικότητα και τους δεσμούς τους με τις μητρικές στην Ελλάδα.

Το θέμα είναι πρωτότυπο σε ακαδημαϊκό επίπεδο καθότι η επισκόπηση της Βιβλιογραφίας δείχνει ότι η διττή και συνδυαστική ερευνητική γραμμή δεν έχει προσελκύσει την επιστημονική προσοχή, καθώς οι υπάρχουσες μελέτες επικεντρώνονται σε μία από τις δύο διαστάσεις, αλλά όχι και στις δύο μαζί. Επιπρόσθετα, το παρόν πόνημα είναι πρωτότυπο μεθοδολογικά, αφενός διότι εξετάζει το θέμα υπό μια νέα οπτική, αυτήν της επιχειρηματικής στρατηγικής, αλλά αφετέρου χρησιμοποιεί τα σχετικά μοντέλα με νέους τρόπους και σε νέες εφαρμογές. Το θέμα μέσω της μελέτης των πεπραγμένων, παραμένει «επίκαιρο» και διατηρεί την σημασία του, ιδιαίτερα κατά την τρέχουσα δυσμενή οικονομική συγκυρία στην Ελλάδα, καθότι, πέρα από την όποια συμπεράσματα της «επενέργειας» της Ελληνικής οικονομικής «εμπλοκής» στην Βαλκανική, οι ξένες αγορές αποτελούν διέξοδο από την υφεσιακή Ελληνική οικονομία.

Λέξεις κλειδιά: Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια, Οικονομική Διπλωματία, Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων - ΕΣΟΑΒ, Άμεσες Ξένες Επενδύσεις, Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη, Βαλκανικές Χώρες, Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Πολιτική, Διεθνείς Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί, Αξιολόγηση, Εξωστρέφεια Ελληνικού Ιδιωτικού Τομέα, Αναλύσεις PEST, SWOT, VRIO, Μοντέλα Porter «ανταγωνιστικών δυνάμεων» και «αλυσίδα αξίας»

ABSTRACT

During the two decades from 1990 to 2010, the Balkans was the only European region to suffer a cruel reversal. On the one hand, it welcomed the transition to a free economy, despite the difficulties it had to overcome. On the other hand, it experienced the merciless reality of war, when it was convulsed by successive waves of various armed confrontations extending over most of its territory. These left severe and far-reaching post-conflict symptoms: a shattered economic and social base; unemployment and poverty bordering on humanitarian crisis; morale broken, infrastructure in ruins. Yet at the same time this fragmented, conflict-ridden region became the theatre of international collaboration of unprecedented quality and scale. With more than 22 donor/sponsor countries and investors, as well as international and multilateral organisations, the total flow of official development assistance and foreign direct investment in the region is estimated at more than 150 billion euro during the period in question. The region is therefore a model of reorganisation, restructuring and economic development.

As an integral part of this broader geopolitical and economic scene, Greece is participating economically, in common with other 'players', in the 'rebirth' and integration of the region into the international community, both directly, by providing official development assistance (ODA) under the Hellenic Plan for the Economic Reconstruction of the Balkans (HPERB), and indirectly, by promoting Greece's foreign direct investment (FDI) in the region in a variety of ways, mainly through subsidies. Thus, Greece evolved from a long-term 'net importer' of investments into an 'exporter' focused on the Balkans, where it ranked among the top sources of ODA and FDI.

This study approaches the subject holistically, examining the dual nature of Greece's involvement and analysing the broader economic and geopolitical setting. The dual economic involvement of the Greek State in the Balkans is also examined from a dual perspective within the scope of this doctoral thesis, both from a theoretical and from an empirical point of view, using business strategy models such as PEST, SWOT, VRIO, Porter models of 'competitive forces', and the 'value chain'.

This thesis examines the reasons why Greece's involvement was inevitable; investigates the compatibility between Greece's involvement and the country's other commitments within the EU; studies the advisability and usefulness of the endeavour; compares Greece with other countries as a provider of ODA and FDI; analyses and evaluates the HPERB; assesses the role of the Greek State and any encouragement and guidance of FDI through Greek subsidies; and scrutinises the characteristics of Greek FDI, in terms of competitiveness and the links with the parent companies in Greece.

This subject is novel in an academic context, because a survey of the References shows that this combined dual line of inquiry has not attracted scientific attention, as the existing studies focus on one or other of the two aspects, not both together. Furthermore, this paper is original in terms of method, firstly because it examines the subject from a new viewpoint, that of business strategy, and secondly because it uses the relevant models in new ways, with new applications. The subject, through the study of what has been achieved, remains 'topical' and retains its significance, as guidance to future policy makers and/or investors, especially during the current unfavourable economic situation in Greece, because, apart from any conclusions regarding the impact of Greek economic involvement in the Balkans, foreign markets represent a way out of the Greek recession.

Keywords: Official Development Aid-DAC, Economic Diplomacy, Hellenic Plan for the Economic Reconstruction of the Balkans – HiPERB, Foreign Direct Investment –FDI, Soth-Eastern Europe, Balkan Countries, Greece, European policy, International Finance Institutions-IFIs, Evaluation, Greek Outward Foreign Direct Investment –OFDI, Analyses PEST, SWOT, VRIO, Porter's "competitive forces" and "value chain" models

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ABSTRACT

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΠΙΝΑΚΩΝ, ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

1. Πρόλογος και γενική εισαγωγική προσέγγιση

1.1 Εννοιολογική οριοθέτηση

1.2 Γεωγραφική οριοθέτηση

1.2 Χρονική οριοθέτηση

1.3 Σκοπιμότητα

1.4 Γενική προσέγγιση του θέματος

1.5 Επισκόπηση του θέματος και ερευνητική αναγκαιότητα

1.6 Οριοθέτηση «εννοιών βάσης

1.7 Ζητήματα Μεθοδολογίας

1.8 Ερευνητική προσέγγιση και πηγές

1.9 Ανάλυση πεδίου

1.10 Σχηματική περιγραφή δομής και ελέγχου της μελέτης

2. Θεωρητικές προσεγγίσεις, προβληματισμοί και οριοθέτηση βασικών εννοιών: το νομικό κέλυφος διεθνών κρατικών παρεμβάσεων

2.1 Η σύναψη Συνθηκών, Συμφωνιών, Συμβάσεων

2.2 Η διάρκεια ισχύος

2.3 Η επέλευση εννόμων συνεπειών

2.4 Άλλες νομικές δυνατότητες των Κρατών

2.5 Το ισχύον νομικό κέλυφος περί Διεθνών Συνθηκών, Διεθνών Συμφωνιών και Διακρατικών Συμβάσεων στην Ελλάδα

2.6 Γενικές διαπιστώσεις

3. Οι έννοιες της Οικονομικής Ανάπτυξης και των Ξένων Επενδύσεων: ετερόκλητες θεωρητικές προσεγγίσεις των εννοιών και επιστημονικός διάλογος σχετικά με τον ρόλο των Ξένων Επενδύσεων στην Οικονομική Ανάπτυξη

3.1 Οικονομική Ανάπτυξη: η εθνική και η διεθνής προσέγγιση, οι νεώτερες προσεγγίσεις, η βιώσιμη ανάπτυξη

3.2 Ο προγραμματισμός της ανάπτυξης

3.3 Ξένες επενδύσεις: έννοια και κατηγορίες

3.4 Οι παράγοντες, που επηρεάζουν τις επενδυτικές αποφάσεις

3.5 Οικονομική Επίδραση των ΑΞΕ στις χώρες προέλευσης καθώς και στις χώρες υποδοχής

3.6 Διεθνείς Οργανισμοί και ΑΞΕ: πολιτικές επιλογές και τρέχουσα πρακτική

3.6.1 Εισαγωγική προσέγγιση

3.6.2.1 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών – ΟΗΕ
3.6.2.2 Ευρωπαϊκή Ένωση
3.6.2.3 Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης – ΟΟΣΑ
3.6.2.4 Διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί

4. Η ευρύτερη οικονομική συγκυρία κατά την υπό εξέταση περίοδο: η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

4.1 Γενικά

4.2 Εξέλιξη της ΕΕ: σύντομη ιστορική αναδρομή

4.3 Η οικονομική κατάσταση στην ΕΕ

4.4 Οι σημαντικότερες οικονομικές προκλήσεις στην ΕΕ

4.5 Συμπεράσματα

5. Οι ισχύουσες στην Ελλάδα οικονομικές συνθήκες κατά την υπό εξέταση χρονική περίοδο, διάρθρωση της οικονομίας και ροπή προς την εξωστρέφεια

5.1 Γενικά

5.2 Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας κατά την αρχική φάση οικονομικής δραστηριοποίησης της στα Βαλκάνια

5.3 Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας κατά την κύρια φάση οικονομικής δραστηριοποίησης της στα Βαλκάνια

5.4 Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας κατά την τελική φάση οικονομικής δραστηριοποίησης της στα Βαλκάνια

5.4.1 Η κρίση χρέους

5.4.2 Η πορεία της οικονομίας

5.5 Διάρθρωση της Ελληνικής οικονομίας

5.6 Εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας

5.6.1 Εξωτερικό εμπόριο

5.6.2 Εισροές ΑΞΕ

5.7 Συμπεράσματα

6. Κατάσταση στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο: πολιτική, κοινωνική και οικονομική διάσταση

6.1 Γενικά στοιχεία

6.2 Ιστορικό πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων

6.3 Η οικονομική κατάσταση στην περιοχή της Βαλκανικής

6.4 Τρέχουσες κατά την υπό εξέταση περίοδο οικονομικές τάσεις

6.5 Οι σημαντικότερες προκλήσεις κατά τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς

6.5.1 Διαρθρωτικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις

6.5.1.1 Εταιρική διακυβέρνηση
6.5.1.2 Ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα
6.5.1.3 Νομικό και φορολογικό καθεστώς
6.5.1.4 Ιδιωτικοποίηση
6.5.1.5 Μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα

6.5.2 Μακροοικονομική διαχείριση

6.5.3 Εξωτερικές σχέσεις

6.5.5 Βελτίωση του περιφερειακού και του διεθνούς εμπορίου

6.6 Συμπεράσματα

7. Οι οικονομικές τάσεις στην Βαλκανική ανά υπό εξέταση χώρα

7.1 Αλβανία

7.2 Βοσνία & Ερζεγοβίνη

7.3 Βουλγαρία

7.4 Κροατία

7.5 Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ)

7.6 Ρουμανία

7.7 Σερβία

7.8 Συμπεράσματα

8. Η πολιτική τρίτων έναντι των Βαλκανικών Κρατών: Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο

8.1 Η Διεθνής Κοινότητα

8.1.1 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

8.1.2 Παγκόσμια Τράπεζα

8.1.3 Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

8.2 Η Ευρωπαϊκή διάσταση

8.2.1 Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

8.2.2 Διαδικασία προσχώρησης

8.2.3 Οικονομική βοήθεια

8.2.4 Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση - ΕΥΑ

8.2.5 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ

8.3 Περιφερειακή συνεργασία

8.3.1 Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Ν.Α. Ευρώπης – ΔΣΧΝΑΕ και Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας – ΣΠΣ

8.3.2 Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης –ΠΣΝΕ

8.3.3 Διαδικασία Σταθερότητας και Καλής Γειτονίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη – Πρωτοβουλία Royaumont

8.3.4 Πρωτοβουλία Αδριατικής – Ιονίου –ΠΑΙ

8.3.5 Ευρωπαική Τράπεζα Ασασυγκρότησης και Ανάπτυξης – ΕΤΑΑ

8.3.6 Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων - ΕΠΔΒ

8.3.7 Ευρωπαϊκό Ταμείο Νοτιοανατολικής Ευρώπης – ΕΤΝΑΕ

8.3.8 Ταμείο για την Πράσινη Ανάπτυξη -ΤΠΑ

8.4 Διμερείς πρωτοβουλίες

8.4.1 Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

8.4.2 Ρωσία

8.4.3 Γαλλία

8.4.4 Γερμανία

8.4.5 Ιταλία

8.4.6 Αυστρία

8.5 Διαπιστώσεις

9. Η πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών

9.1 Γενική προσέγγιση του θέματος

9.2 Η βαλκανική πολιτική της Ελλάδας

9.2.1 Βασικοί άξονες της Βαλκανικής πολιτικής της Ελλάδας

9.2.2 Τομείς της Ελληνικής Βαλκανικής πολιτικής

9.3 Οι εκφάνσεις της πολιτικής της Ελλάδος έναντι των Βαλκανίων στον οικονομικό τομέα

9.4 Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα

9.4.1 Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας

9.4.2 Οι διμερείς συμφωνίες της Ελλάδας με χώρες της Βαλκανικής

9.5.1 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας - διμερείς οικονομικές σχέσεις

9.5.5.1 Ελλάδος – Αλβανίας
9.5.5.2 Ελλάδος - Βοσνίας & Ερζεγοβίνης
9.5.5.3 Ελλάδος – Βουλγαρίας
9.5.5.4 Ελλάδος - ΠΓΔΜ
9.5.5.5 Ελλάδος-Ρουμανίας

9.5 Διαπιστώσεις

10. Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα και στοιχεία σχετικά με τις υποδομές στην περιοχή των Βαλκανίων: η ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια στα βαλκάνια

10.1 Γενικά

10.2 Υποδομές στον τομέα των μεταφορών

10.3 Υποδομές στον τομέα της Ενέργειας

10.3.1 Δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας

10.3.2 Αγωγοί πετρελαίου

10.3.3 Αγωγοί φυσικού αερίου

10.4 Διαχείριση Υδάτινων Πόρων

10.5 Συμπεράσματα

11. Οι ειδικότερες εκφάνσεις της πολιτικής της Ελλάδας έναντι των Βαλκανίων: η ευθεία κρατική παρέμβαση - το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων

11.1 Εισαγωγική Προσέγγιση

11.2 Σκεπτικό

11.3 Στόχοι

11.4 Γεωγραφικός προσδιορισμός

11.5 Επιλεξιμότητα έργων

11.6 Λειτουργία

11.7 Δικαιούχοι

11.8 Μορφές χρηματοδότησης

11.9 Χρονικό πλαίσιο

11.10 Ποσοτικά δεδομένα

11.11 Νομικό πλαίσιο

11.12 Υλοποίηση

11.13 Η χρηματοδότηση άλλων δράσεων. Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από άλλες Ελληνικές Υπηρεσίες

11.14 Διαπιστώσεις

12. Αξιολόγηση του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ

12.1 Η διαδικασία αξιολόγησης γενικά

12.2 Επισκόπηση του στρατηγικού σχεδιασμού

12.3 Ανάλυση PEST

12.3.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

12.3.2 Πεδία ανάλυσης

12.3.3 Συμπεράσματα

12.4 Ανάλυση SWOT

12.4.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

12.4.2 Επιλογή συνιστωσών

12.4.3 Πεδία ανάλυσης

12.4.4 Συμπεράσματα

12.5 Ανάλυση VRIO

12.5.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

12.5.2 Πεδία ανάλυσης

12.5.1 Συμπεράσματα

12.6 Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ

12.6.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

12.6.2 Επιλογή συνιστωσών

12.6.3 Πεδία ανάλυσης

12.6.3.1 Συνάφεια
12.6.3.2 Αναμενόμενος αντίκτυπος
12.6.3.3 Επίδοση
12.6.3.4 Διαχείριση και διοίκηση των επιχειρήσεων

12.7 Συμπεράσματα

13. Οι επιμέρους επενδυτικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων με οικονομική ενίσχυση του Ελληνικού Κράτους

13.1 Γενική προσέγγιση

13.2 Ο ρόλος του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική

13.2.1 Το διπλωματικό υποστηρικτικό πλέγμα των ελληνικών ιδιωτικών άμεσων επενδύσεων στις υπό εξέταση χώρες

13.2.2 Το νομικό κέλυφος ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών άμεσων επενδύσεων σε Κράτη των Βαλκανίων

13.2.3 Διάγραμμα Αναμενόμενων Αποτελες2,μάτων –ΔΑΑ (Diagramme of Expected Effects – DEE)

13.2.4 «Ειδικό καθεστώς» της έμμεσης οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική: συμβατότητα επιδοτήσεων του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια με το υπερκείμενο «Ευρωπαικό καθεστώς»

13.3 Διαπιστώσεις

14. Εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα: ΑΞΕ σε χώρες των Βαλκανίων

14.1 Η ελληνική προσέγγιση των ΑΞΕ διαχρονικά

14.1.1 Ιστορική αναδρομή

14.1.2 Αποτίμηση

14.2 Η ελληνική προσέγγιση των ΑΞΕ στην Βαλκανική

14.3 Χρονικό πλαίσιο

14.4 Ποσοτικά χαρακτηριστικά

14.4.1 Το «ειδικό βάρος» της Ελλάδας ως χώρα προέλευσης ΑΞΕ

14.4.2 Προορισμοί Ελληνικών ΑΞΕ

14.4.3 Αναλυτική γεωγραφική κατανομή

14.4.4 Τομεακή κατανομή

14.5 Βασικές επιδιώξεις των ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική

14.5.1 Κόστος εργασίας

14.6 Συμπεράσματα

15. Εμπειρική Ανάλυση των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο

15.1 Προσέγγιση

15.2 Μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων»

15.3 Διαπιστώσεις με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων»

15.4 Μοντέλο «αλυσίδα αξίας»

15.5 Διαπιστώσεις με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας»

16. **Επίλογος**

16.1 Επιστημονική συμβολή

16.2 Προβλήματα, προσεγγίσεις και λύσεις

16.3 Υποθέσεις και συμπεράσματα

16.4 Ανακεφαλαίωση και παραδοχές

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία και Άρθρα (κατά σειρά Ξενόγλωσσα και Ελληνικά)

Οργανισμοί

Νομικά έγγραφα

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Η ροή της επιχειρηματολογίας γίνεται από το γενικότερο προς το ειδικότερο, και χωρίζεται σε πέντε Θεματικές Ενότητες, αρχίζοντας με τον προσδιορισμό του θέματος και της ερευνητικής διαδικασίας, περνώντας στην συνέχεια στην ανάλυση του πλαισίου, πριν εντρυφήσει στο κυρίως θέμα, έτσι ώστε να μην διακόπτεται η επιχειρηματολογία, με την εκάστοτε επεξήγηση των γενικότερων συνθηκών. Με άλλα λόγια η δεύτερη, καθώς και η τρίτη Θεματική Ενότητα δίνουν τα σημεία αναφοράς (reference points) για τις υπόλοιπες δύο Ενότητες, οι οποίες αποτελούν τον κορμό της έρευνας.

Καθένα από τα Κεφάλαια στοχεύει να αποτελέσει ένα αυτόνομο και πλήρες αντικείμενο μελέτης, και κατά συνέπεια, περιλαμβάνει εισαγωγή, κυρίως σώμα και συμπεράσματα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, στοιχεία από κάποιο συγκεκριμένο Κεφάλαιο, επαναλαμβάνονται και σε άλλα, κατά παραχώρηση, για την αυτοτελή πληρότητα κάθε Κεφαλαίου ξεχωριστά, καθώς και την διευκόλυνση του αναγνώστη, ιδίως, σε περιπτώσεις αποσπασματικής ή διαγώνιας ανάγνωσης (diagonal reading).

Καθένα από τα Κεφάλαια συμβάλει στην διερεύνηση των Υποθέσεων της παρούσας Διδακτορικής Διατριβής – ΔΔ, σπανίως όμως η διερεύνηση ολοκληρώνεται σε ένα Κεφάλαιο αυτοτελώς. Αντιθέτως, τις περισσότερες φορές, η διερεύνηση των Υποθέσεων διατρέχει την ΔΔ, συντελείται και εκτείνεται σε περισσότερα του ενός Κεφαλαίου. Για τον λόγο αυτό, τα αποτελέσματα της διερεύνησης των Υποθέσεων παρατίθενται κυρίως στον Επίλογο, και τον σχετικό πίνακα επισκόπησης των Υποθέσεων.

ΠΡΩΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Τα τρία πρώτα Κεφάλαια θέτουν τις βάσεις για την διερεύνηση του θέματος, έτσι ώστε να μην παρακωλύεται η ροή κάθε σχετικού Κεφαλαίου στην συνέχεια. Σχηματοποιείται σε αυτά το προς διερεύνηση θέμα από πλευράς προσέγγισης, και ερευνητικής μεθόδου, και οριοθετούνται οι μεθοδολογικές, νομικές και οικονομικές βασικές έννοιες για την διερεύνηση του θέματος, στα κεφάλαια 1,2 και 3 αντιστοίχως.

Κεφάλαιο 1: Στο Κεφάλαιο αυτό «σχηματοποιείται» το υπό εξέταση θέμα, δίνοντας αρχικά το υπόβαθρο για την εκπόνηση της ΔΔ, ως προς την σκοπιμότητα του διερευνητέου θέματος, τόσο υπό έποψη χρονική, όσο και ερευνητική. Επιπρόσθετα γίνεται η συγκεκριμενοποίηση του θέματος, οριοθετώντας το εννοιολογικά, γεωγραφικά και χρονικά. Στην συνέχεια διατυπώνονται οι υπό εξέταση υποθέσεις και παρουσιάζεται η ερευνητική και μεθοδολογική προσέγγιση.

Κεφάλαιο 2: Στο παρόν Κεφάλαιο τίθενται οι βάσεις για την κατανόηση μιας σειράς Διμερών Συμβάσεων - ΔΣ και Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών - ΔΕΣ της Ελλάδας με Κράτη της Βαλκανικής, οι οποίες πλαισιώνουν υποστηρικτικά τις εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις, της οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική υπό την μορφή ΕΑΒ, αλλά και εμμέσως υπό την μορφή επιδοτήσεων για την πραγματοποίηση ΑΞΕ. Στο Κεφάλαιο αυτό διαγράφονται επίσης οι γενικές αρχές, και οριοθετούνται οι βασικές έννοιες, οι οποίες διέπουν το νομικό κέλυφος διεθνών κρατικών περεμβάσεων. Αντιθέτως, οι σχετικές ΔΣ και ΔΕΣ εξετάζονται στην συνέχεια σε σχετικά Κεφάλαια.

Κεφάλαιο 3: Στο προηγούμενο Κεφάλαιο παρατέθηκαν οι γενικές αρχές και οριοθετήυηκαν οι βασικές έννοιες της διεθνούς νομικής διάστασης, του «ειδικού καθεστώτος» που διέπει την άμεση και έμμεση οικονομική εμπλοκή της Ελλάδας στην Βαλκανική. Το παρόν Κεφάλαιο θα εστιάσει στο θεωρητικό υπόβαθρο εννοιών της οικονομικής διάστασης της Ελληνικής εμπλοκής στα Βαλκάνια, και συγκεκριμένα στην οικονομική ανάπτυξη και τις ΑΞΕ, διευκολύνοντας έτσι στην συνέχεια την μελέτη των πολιτικών ενίσχυσης των Ελληνικών ΑΞΕ και την ανάλυση ορισμένων χαρακτηριστικών τους, που έπονται σε οικεία κεφάλαια.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Στα επόμενα πέντε Κεφάλαια επιχειρείται η ανάλυση του γεωοικονομικού και γεωπολιτικού πλαισίου, το οποίο συνέβαλε στην διαμόρφωση των περιρρεουσών συνθηκών για την σύσταση και λειτουργία του «ειδικού καθεστώτος» οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική.

Κεφάλαιο 4: Τα επόμενα πέντε Κεφάλαια εξετάζεται η Διεθνής, Ευρωπαϊκή, Βαλκανική και Ελληνική οικονομική κυρίως συγκυρία, καθότι διαμόρφωσε τις περιρρέουσες συνθήκες για την σύσταση και λειτουργία αυτού του «ειδικού καθεστώτος» οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική. Στο παρόν Κεφάλαιο δίνει μια σύντομη αναδρομή της εξέλιξης της ΕΕ, αναλύει την Ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία και παρουσιάζει τις σημαντικότερες οικονομικές της προκλήσεις κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Κεφάλαιο 5: Αναλύει την Ελληνική οικονομική συγκυρία, η οποία και «συνετέλεσε» στην λήψη των σχετικών αποφάσεων, για την σύσταση και λειτουργία αυτού του ειδικού καθεστώτος, κατά την διάρκεια της αρχικής, της κύριας και της τελικής φάσης της Ελληνικής δραστηριοποίησης στα Βαλκάνια κατά την υπό εξέταση περίοδο. Εστιάζει στην διάρθρωση και την εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας και αναφέρεται στην κρίση χρέους και την απαρχή της οικονομικής κρίσης.

Κεφάλαιο 6: Εξετάζει το ιστορικό πλαίσιο και την πολιτικοοικονομική και κοινωνική κατάσταση ολόκληρης της περιοχής συνολικά, ώστε να διαφανούν οι λόγοι για τους οποίους το μεγαλύτερο μέρος της Ελληνικής εξωστρέφειας, τόσον όσο αφορά την ΕΑΒ, όσο και τις ΑΞΕ κατευθύνθηκε στην Βαλκανική.

Κεφάλαιο 7: Εμβαθύνει περαιτέρω στην ανάλυση της οικονομικής συγκυρίας στην Βαλκανική, ανά χώρα, έτσι ώστε να κατανοηθούν οι ανάγκες της, αλλά και οι λόγοι για τους οποίους η Ελληνική εξωστρέφεια εστίασε στην συγκεκριμένη περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Κεφάλαιο 8: Πραγματεύεται το γεωπολιτικό πλαίσιο και την πολιτική άλλων «παικτών» στην Βαλκανική κατά την ίδια περίοδο, σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο, καθώς και τις διμερείς πρωτοβουλίες των κύριων «παικτών» στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των δύο υπερδυνάμεων ΗΠΑ και Ρωσίας, των μεγάλων οικονομιών της ΕΕ, δηλαδή Γαλλίας και Γερμανίας, καθώς και χωρών της ΕΕ, οι οποίες, όπως και η Ελλάδα, γειτνιάζουν με την περιοχή, δηλαδή Ιταλίας και Αυστρίας.

ΤΡΙΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Τα επόμενα δύο Κεφάλαια εστιάζουν στην Ελληνική ΕΑΒ και την Ελληνική βαλκανική πολιτική.

Κεφάλαιο 9: Στο Κεφάλαιο αυτό γίνεται μια ιστορική αναδρομή των σχέσεων της Ελλάδας με τις υπό εξέταση χώρες, και στην συνέχεια παρουσιάζεται η βαλκανική εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, κατά την υπό εξέταση περίοδο. Περιγράφονται οι άξονες, οι τομείς, και οι διμερείς συμφωνίες της Ελλάδας με τις υπό εξέταση χώρες, καθώς και οι οικονομικές της εκφάνσεις, και συγκεκριμένα η Ελληνική ΕΑΒ, της οποίας διερευνάται και το «ειδικό βάρος» σε Διεθνές επίπεδο.

Κεφάλαιο 10: Το παρόν Κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εξέταση των διαβαλκανικών και διευρωπαϊκών υποδομών, οι οποίες αποτέλεσαν την κύρια προτεραιότητα της Ελληνικής βαλκανικής πολιτικής και ΕΑΒ, καθότι συνέβαλαν στο να «βγεί η Ελλάδα από την απομόνωση», επιτρέποντας την χερσαία διασύνδεση της χώρας με την υπόλοιπη Ευρώπη μετά σαράντα χρόνια απομόνωσης. Παρουσιάζονται οι στόχοι, οι τομείς και το πλαίσιο εντός του οποίου η Ελλάδα επεδίωξε την υλοποίηση τους, τόσο μέσω ιδίων δυνάμεων και πόρων, όσο και άλλων, μέσω συνεργασιών στο Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο, το οποίο εξετάσθηκε στο Κεφάλαιο 8.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Τα επόμενα δύο Κεφάλαια αποτελούν τον κορμό της μελέτης του πρώτου σκέλους της διττής φύσης της Ελληνικής οικονομικής «εμπλοκής» στην Βαλκανική, υπό την μορφή της άμεσης χρηματοδότησης από το Ελληνικό Κράτος, ως ΕΑΒ, και συγκεκριμένα του ΕΣΟΑΒ, το οποίο αποτέλεσε το «όχημα» πραγματοποίησης της. Το Κεφάλαιο 11 πραγματεύεται την θεωρητική ανάλυση, αντίθετα με το Κεφάλαιο 12, το οποίο συνιστά την εμπειρική διερεύνηση, στα πλαίσια της διττής προσέγγισης του θέματος.

Κεφάλαιο 11: Παραθέτει αρχικά μια πλήρη περιγραφική παρουσίαση του ΕΣΟΑΒ, στην οποία περιλαμβάνονται το σκεπτικό, οι στόχοι, ο γεωγραφικός προσδιορισμός και η επιλεξιμότητα των έργων προς χρηματοδότηση, η λειτουργία, οι δικαιούχοι, οι μορφές χρηματοδότησης, το χρονικό πλαίσιο, τα ποσοτικά δεδομένα, το νομικό πλαίσιο. Στην

συνέχεια πραγματοποιείται για πρώτη φορά, ανάλυση της υλοποίησης του. Ανάλογη δεν έχει εντοπισθεί στην Βιβλιογραφία, προφανώς λόγω της απουσίας σχετικών στοιχείων στην δημόσια σφαίρα.

Κεφάλαιο 12: Η ΔΔ στο Κεφάλαιο αυτό εμβαθύνει έτι περαιτέρω στην κριτική μελέτη της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ, και πραγματοποιεί την αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, η οποία αποτελεί μία από τις επιστημονικές συμβολές της. Για την προαπαιτούμενη πλήρη αντίληψη και εις βάθος κατανόηση των επιδιώξεων του ΕΣΟΑΒ, στα πλαίσια της εξωγενούς αξιολόγησής του, πέραν της επίσημης στοχοθεσίας του από τα επίσημα έγγραφα του ΥΠΕΞ, γίνεται εμπειρικά η «αποκάλυψη» των επιδιώξεων του, με την υποστήριξη μιας «ομάδας ενδιαφέροντος», με βάση τα μοντέλα PEST, SWOT και VRIO. Στην συνέχεια, πραγματοποιείται η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, με ευρέως εφαρμοζόμενη μεθοδολογία με βάση τα διεθνώς ισχύοντα πρότυπα.

ΠΕΜΠΤΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Τα επόμενα τρία Κεφάλαια αποτελούν τον κορμό της μελέτης του δεύτερου σκέλους της διττής φύσης της Ελληνικής οικονομικής «εμπλοκής» στην Βαλκανική, υπό την μορφή της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, κυρίως με την μορφή επιδοτήσεων ΑΞΕ Ελλήνων υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων. Η προσέγγιση είναι επίσης διττή, τόσο θεωρητική στο Κεφάλαιο 14, όσο και εμπειρική στο Κεφάλαιο 15.

Κεφάλαιο 13: Παρουσιάζει το «ειδικό καθεστώς» παρέμβασης του Ελληνικού Κράτους στην στήριξη Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, τόσο μέσω Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών - ΔΕΣ, όσο και δια των αναπτυξιακών νόμων.

Κεφάλαιο 14: Στο Κεφάλαιο αυτό οι Ελληνικές ΑΞΕ διαχρονικά προσεγγίζονται θεωρητικά. Αρχικά γίνεται παρουσίαση των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, και μια πρωτότυπη ταξινόμηση τους ως προς το χρονικό πλαίσιο, τα ποσοτικά χαρακτηριστικά, την γεωγραφική και τομεακή κατανομή τους. Επισημαίνονται οι βασικές επιδιώξεις των Ελληνικών ΑΞΕ και αναλύεται συγκριτικά η Ελληνική δραστηριοποίηση σε ΑΞΕ, σε σχέση με ομοειδείς Ευρωπαϊκές οικονομίες, ώστε να διαφανεί η «αντικειμενική» διάσταση τους.

Κεφάλαιο 15: Αποτελεί την εμπειρική διερεύνηση της σκοπιμότητας/χρησιμότητας του ειδικού καθεστώτος της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, μέσω ΑΞΕ Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, κυρίως μέσω της παροχής επιδοτήσεων για σχετικές επενδύσεις. Η διερεύνηση γίνεται σε ποιοτική βάση, συγκεντρώνοντας και αποτιμώντας τις κρίσεις ανωτάτων επιχειρηματικών στελεχών, με νέους εναλλακτικούς τρόπους με την χρήση των μοντέλων επιχειρησιακής στρατηγικής «ανταγωνιστικών δυνάμεων» και «αλυσίδα αξίας» του Porter.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κεφάλαιο 16: Παραθέτει την επιστημονική συμβολή της ΔΔ, αναφέρει τα προβλήματα που αντιμετωπίσθηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία, και καταλήγει με τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα της ΔΔ. Οι Υποθέσεις, οι οποίες διερευνήθηκαν σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα αποτελέσματα, παρουσιάζονται σχηματικά σε σχετικό πίνακα, με αναφορές στα εδάφια από τα οποία προέκυψαν τα αποτελέσματα αυτά, καθότι η αντιστοιχία Υποθέσεων και Κεφαλαίων διερεύνησής τους, δεν είναι μονοσήμαντη, αλλά πολυσήμαντη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παραθέτει το σύνολο των ξενόγλωσσων και ελληνικών δευτερογενών πηγών, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν και αναφέρονται στην ΔΔ, συμπεριλαμβανομένων των νομικών εγγράφων, καθώς και των Οργανισμών, από τους οποίους προέρχονται κυρίως τα στατιστικά δεδομένα, αλλά και έγγραφα, τα οποία αφορούν στην δραστηριότητά τους.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΑΣ Αυστριακής Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ADC)

ΑΑΥ Αυστριακή Αναπτυξιακή Υπηρεσία (ADA)

ΑΕΠ Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (GDP)

ΑΞΕ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (FDI)

ΓΑΥ Γαλλική Αναπτυξιακή Υπηρεσία (AFD)

ΓΕΔΣ Γερμανική Εταιρεία Διεθνούς Συνεργασίας (GIZ)

ΓΕΕΑ Γερμανική Εταιρεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης (DEG)

ΓΕΣΔΕ Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT)

ΓΣΠΣ Γραμματεία Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας (SRCC)

ΔΑΑ Διάγραμμα Αναμενομένων Αποτελεσμάτων (DEE)

ΔΑΑΗΕ Διοίκηση Αρωγής και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών (UNNRA)

ΔΒΑ Διαχείριση με Βάση τα Αποτελέσματα (MBR)

ΔΔ Διδακτορικής Διατριβής

ΔΔΑ Δείκτης Δέσμευσης για την Ανάπτυξη (CDI)

ΔΔΥ Διευρωπαϊκά Δίκτυα Υποδομών (TENs)

ΔΕΑ Διεθνής Ένωση Ανάπτυξης (IDA)

ΔΗΕΕΑ Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD)

ΔΙΔΑ Διεθνές Ινστιτούτο Διαχείρισης Ανάπτυξης (IIMD)

ΔΚΕΕΔ Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση Επενδυτικών Διαφορών (ICSID)

ΔΜΕ Δείκτης Μεταρρυθμίσεων για τις Επενδύσεις (IRI)

ΔΝΤ Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF)

ΔΟΣΑ Διεθνής Οργανισμός για τη Συνεργασία στην Αξιολόγησης (IOCE)

ΔΟΧ Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης (IFC)

ΔΣ Διαβαλκανική Συνεργασία (SEECP)

ΔΣΜ Διευκόλυνση Συστημικής Μετατροπής (STF)

ΔΣΝΕ Διαδικασία Συνεργασίας Ν.Α. Ευρώπης (CPSE)

ΔΣΣ Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (SAP)

ΔΣΧΝΕ Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης (SEECP)

ΔΤΑΑ Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (IBRD)

ΔΧΟ Διεθνής Χρηματοδοτικός Οργανισμός (IFI)

ΕΑΒ Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια (DAC)

ΕΑΕ Έρευνα, Ανάπτυξη και Επενδύσεις (RDI)

ΕΑΥΜ Εκτίμηση Αναγκών Υποδομών Μεταφορών (TINA)

ΕΔ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (ECJ)

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση (EU)

ΕΕΑ Ευρωπαϊκή Εταιρεία Αξιολόγησης (EES)

ΕΕΣ Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (INTERREG)

ΕΚ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (EP)

ΕΚΑΧ Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ECCS)

ΕΚΤ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ECB)

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (EEC)

ΕΟΣ Έλεγχος Οικονομικής Συνεργασίας (ECA)

ΕΠΔΒ Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων (WBIF)

ΕΣΟΑΒ Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων (HiPERB)

ΕΣΝΑΕ Επενδυτικό Σύμφωνο για την Νοτιοανατολική Ευρώπη (ICSEE)

ΕΤΑΑ Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD)

ΕΤΕπ Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (EIB)

ΕΤΚ Εθνική Τράπεζα της Κροατίας (CNB)

ΕΤΝΑΕ Ευρωπαϊκό Ταμείο Νοτιοανατολικής Ευρώπης (EFSE)

ΕΥΑ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση (EAR)

ΖΕΖ Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (FTA)

ΗΒ Ηνωμένο Βασίλειο (UK)

ΗΠΑ Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (USA)

ΚΑΕ Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (CEE)

ΚΒΑΑΣ Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση (CARDS)

ΚΠΑ Κέντρο για την Παγκόσμια Ανάπτυξη (CGB)

ΚΥΔΑ Καναδική Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης (CIDA)

ΛΑΧ Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες (LDC)

ΜΒΕΑ Μετασυγκρουσιακή Βοήθεια Εκτακτης Ανάγκης

ΜΜΕ Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις (SMEs)

ΜΠΒ Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας (IPA)

ΜΠΓΔΠ Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής (SAPARD)

ΜΠΥΒ Μελέτη Περιφερειακών Υποδομών Βαλκανίων (REBIS)

ΝΑΤΟ Οργανισμός Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου (NATO)

ΟΑΕΠ Οργανισμός Ασφάλισης Επιχειρήσεων

ΟΑΣΕ Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE)

ΟΔΓ Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (FRY)

ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (UN)

ΟΝΕ Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ENU)

ΟΠΟΟ Οργανισμοί Περιφερειακής Οικονομικής Ολοκλήρωσης

ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)

ΟΣΑ Ομάδα Συνεργασίας Αξιολόγησης (ECG)

ΠΑΑ Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας (WVC)

ΠΑΙ Πρωτοβουλία Αδριατικής – Ιονίου (AII)

ΠΓΔΜ Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM)

ΠΔΜ Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο (ISPA)

ΠΕΥ Πανευρωπαϊκά Δίκτυα Υποδομών (PENs)

ΠΜΥΜ Περιφερειακή Μελέτη Υποδομών Μεταφορών (TIRS)

ΠΟΑΝΕ Προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SEED)

ΠΟΕ Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (WTO)

ΠΟΕΕ Πολυμερής Οργανισμός Εγγύησης Επενδύσεων (MIGA)

ΠΣΝΕ Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (SECI)

ΠΤ Παγκόσμια Τράπεζα (WB)

ΠΣΕ Πολυμερής Συμφωνία για τις Επενδύσεις (MIA)

ΣΑΟΒ Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας (CMEA)

ΣΔΙΤ Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (PPP)

ΣΔτΒ Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας (SRB)

ΣΕΕΚΕ Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA)

ΣΟΔΓ Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (SFRY)

ΣΠΣ Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας (RCC)

ΣΣ Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη (SP)

ΣΣΣ Συμφωνίες Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

ΤΠΑ Ταμείο για την Πράσινη Ανάπτυξη (GGF)

ΥΔΑΣ Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας

ΥΠΕΘΟ Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

ΥΠΕΞ Υπουργείο Εξωτερικών

COMECON Council for Mutual Economic Assistance

PEST Political, Economical, Social, Technological

PHARE Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies)

SWOT Strengths, Weakness, Opportunities, Threats

USAID United States Assistance for International Development

VRIO Value, Rarity, Imitability, Organization

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΠΙΝΑΚΩΝ, ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Γράφημα 1: Διττή προσέγγιση του θέματος ως προς το περιεχόμενο: ΕΑΒ και ΑΞΕ
Γράφημα 2: Διττή προσέγγιση του θέματος ως προς τον τρόπο προσέγγισης: θεωρητική και εμπειρική έρευνα
Γράφημα 3: Η εξέλιξη της ΕΕ κατά την υπό εξέταση περίοδο
Γράφημα 4: Οργανόγραμμα της ΥΔΑΣ εντός του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας
Γράφημα 5: Πλαίσιο επιλογής συμμετεχόντων στην «ομάδα ενδιαφέροντος» για αναλύσεις με βάση τα μοντέλα PEST, SWOT και VRIO
Γράφημα 6: Οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής - Ανάλυση PEST
Γράφημα 7: Σχηματική περιγραφή της μεθόδου για την ανάλυση SWOT
Γράφημα 8: Το νομικό κέλυφος ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών Άμεσων Επενδύσεων σε Κράτη των Βαλκανίων – Διάγραμμα Αναμενομένων Αποτελεσμάτων
Γράφημα 9: Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια - Μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων ή Μοντέλο Πέντε Δυνάμεων της ανταγωνιστικής θέσης του Porter
Γράφημα 10: Ελληνικές ιδιωτικές επενδύσεις στα Βαλκάνια - Μοντέλο «Αλυσίδα Αξίας» του Porter
Γράφημα 11: Προβλήματα κατά την ερευνητική διαδικασία – ΕΣΟΑΒ
Γράφημα 12: Προβλήματα κατά την ερευνητική διαδικασία - ΑΞΕ
Γράφημα 13: Προβλήματα κατά την Διεπιστημονική διερεύνηση

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Μείωση των συνολικών επενδύσεων στην ΕΕ και στις χώρες, που έχουν πληγεί από την κρίση
Διάγραμμα 2: Μεταβολή των επενδύσεων και του ΑΕΠ μεταξύ 2008 και 2012 στην ΕΕ, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία
Διάγραμμα 3: Επενδύσεις σε κατοικίες στην ΕΕ (% του ΑΕΠ)
Διάγραμμα 4: Ονομαστικές ετήσιες αποδόσεις των επενδύσεων σε επιλεγμένες χώρες της ΕΕ (%)
Διάγραμμα 5: Θετική ή αρνητική επίδραση της ζήτησης στις επενδυτικές αποφάσεις σύμφωνα με τις απαντήσεις των επιχειρήσεων, ΜΜΕ αλλά και μεγάλων
Διάγραμμα 6: Επενδύσεις και αποταμίευση των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (σε δις ευρώ)
Διάγραμμα 7: Συσχέτιση μεταξύ ποσοστών εθνικών επενδύσεων και αποταμίευσης, προ και κατά τη διάρκεια της κρίσης
Διάγραμμα 8: Συσχέτιση της αβεβαιότητας όσον αφορά την οικονομική πολιτική με τον ρυθμό μεταβολής των πάγιων επενδύσεων των επιχειρήσεων
Διάγραμμα 9: ΕΕ27 - ΑΕΠ σε πραγματικούς όρους
Διάγραμμα 10: ΕΕ27 **–** Απασχόληση
Διάγραμμα 11: ΕΕ27 - Καθαρές Δανειοδοτικές / Δανειοληπτικές ροές
Διάγραμμα 12: ΕΕ27 - Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης
Διάγραμμα 9 - 1: Βασικοί δείκτες της Ελληνικής οικονομίας (Ποσοστά ΑΕΠ, Ανεργίας, Καθαρός δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης, Ακαθάριστος δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης)
Διάγραμμα 9 -2: Βασικοί δείκτες της Ελληνικής οικονομίας (Ποσοστά Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, ΑΕΠ, Ανεργίας, Πληθωρισμού, εισαγωγές, και εξαγωγές)
Διάγραμμα 10: Κατά κεφαλήν εισόδημα ανά Ελληνική Περιφέρεια
Διάγραμμα 11: Κατά κεφαλήν εισόδημα ανά Ελληνική Περιφέρεια
Διάγραμμα 12: Ανωτάτη παιδεία στην Ελλάδα και στην ΕΕ27
Διάγραμμα 13: Ερεύνα και Τεχνολογία ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα και στην ΕΕ27
Διάγραμμα 14: Πρόσβαση σε ευρυζωνικά δίκτυα στην Ελλάδα και στην ΕΕ27
Διάγραμμα 15: Οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές στην Ελλάδα και στην ΕΕ27
Διάγραμμα 16: Ενεργειακή ένταση στην Ελλάδα και στην ΕΕ27
Διάγραμμα 17: Ελλάδα: Εισαγωγές – Εξαγωγές
Διάγραμμα 18: Εξαγωγές υψηλής τεχνολογίας στην ΕΕ27
Διάγραμμα 19: Προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα (τομεακή κατανομή κατά την περίοδο 1990-2010)
Διάγραμμα 20: Προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα (τομεακή κατανομή κατά την περίοδο 1990-2010)
Διάγραμμα 21: Ελλάδα: ΑΕΠ, Εισαγωγές, Εξαγωγές, ΑΞΕ (κατά την περίοδο 1990-2010)
Διάγραμμα 22: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Πληθυσμός
Διάγραμμα 23: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: πραγματική αύξηση ΑΕΠ κατά κεφαλήν
Διάγραμμα 24: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές
Διάγραμμα 25: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: ΑΕΠ σε σταθερές τιμές
Διάγραμμα 26: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Μερίδιο της γεωργίας στο ΑΕΠ
Διάγραμμα 27: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ

Διάγραμμα 28: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Απασχόληση
Διάγραμμα 29: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ποσοστό ανεργίας
Διάγραμμα 30: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 31: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εξωτερικό χρέος
Διάγραμμα 32: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Καθαρή συνολική αναπτυξιακή βοήθεια
Διάγραμμα 33: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Καθαρές ΑΞΕ
Διάγραμμα 34: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εισροές ΑΞΕ
Διάγραμμα 35: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Πληθωρισμός
Διάγραμμα 36: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ακαθάριστα συναλλαγματικά διαθέσιμα εκτός χρυσού
Διάγραμμα 37: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Δημοσιονομικά ισοζύγια
Διάγραμμα 38: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης
Διάγραμμα 38: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης
Διάγραμμα 39: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εξωτερικό χρέος
Διάγραμμα 40: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εισαγωγές
Διάγραμμα 41: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εξαγωγές
Διάγραμμα 42: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Όγκος εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών
Διάγραμμα 43: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Όγκος εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών
Διάγραμμα 44: Αλβανία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 45: Αλβανία: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 46: Αλβανία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 47: Αλβανία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 48: Αλβανία: Εισαγωγές / Εξαγωγές
Διάγραμμα 49: Αλβανία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 50: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 51: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 52: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 53: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 54: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Εισαγωγές/Εξαγωγές
Διάγραμμα 55: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 56: Βουλγαρία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 57: Βουλγαρία: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 58: Βουλγαρία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 59: Βουλγαρία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 60: Βουλγαρία: Εισαγωγές/Εξαγωγές
Διάγραμμα 61: Βουλγαρία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 62: Κροατία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 63: Κροατία: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 64: Κροατία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 65: Κροατία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 66: Κροατία: Εισαγωγές/Εξαγωγές
Διάγραμμα 67: Κροατία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 68: ΠΓΔΜ: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 69: ΠΓΔΜ: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 70: ΠΓΔΜ: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 71: ΠΓΔΜ: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 72: ΠΓΔΜ: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 73: Ρουμανία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 74: Ρουμανία: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 75: Ρουμανία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών
Διάγραμμα 76: Ρουμανία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 77: Ρουμανία: Εισαγωγές/Εξαγωγές
Διάγραμμα 78: Ρουμανία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 79: Σερβία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα
Διάγραμμα 80: Σερβία: Καθαρές εισροές
Διάγραμμα 81: Σερβία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός
Διάγραμμα 82: Σερβία: Εισαγωγές/Εξαγωγές
Διάγραμμα 83: Σερβία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ
Διάγραμμα 84: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010: γεωγραφική κατανομή
Διάγραμμα 85: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010: τομεακή κατανομή
Διάγραμμα 86: PHARE: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 87: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010

Διάγραμμα 88: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 89: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 90: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 91: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 92: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 93: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 94: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 95: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010
Διάγραμμα 96: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 97: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Διάγραμμα 98: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ για Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία 2003-2010
Διάγραμμα 99: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ για Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του 2013
Διάγραμμα 100: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Γεωγραφική κατανομή
Διάγραμμα 101: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Πρόοδος λειτουργίας: Εγκρίσεις και εκταμιεύσεις (την 31.12.2011, ποσά σε εκατ. ευρώ)
Διάγραμμα 102: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Χρηματοδοτήσεις ανά χώρα (την 31.12.2011)
Διάγραμμα 103: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Πρόοδος λειτουργίας: Προ-Εγκρίσεις και εγκρίσεις (31.12.2003 και 31.12.2011 αντίστοιχα)
Διάγραμμα 104: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Τομεακή κατανομή: (31.12.2011)
Διάγραμμα 105: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων ανά χώρα και ανά τομέα: (31.12.2011)
Διάγραμμα 106: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Χρηματοδοτήσεις ανά κατηγορία χρηματοδοτούμενων έργων, ανά χώρα (την 31.12.2011, ποσά σε ευρώ)
Διάγραμμα 107,108: Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από Ελληνικές Υπηρεσίες κυρίως μέσω ΜΚΟ
Διάγραμμα 109, 110, 111, 112: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: (Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά τομέα)
Διάγραμμα 113: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: (Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά κατηγορία)
Διάγραμμα 114: Αποθέματα ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: διαχρονική εξέλιξη
Διάγραμμα 115: Αποθέματα ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: ποσοστιαία ανάλυση
Διάγραμμα 116: Ροές ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: διαχρονική εξέλιξη
Διάγραμμα 117: Ροές ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: ποσοστιαία ανάλυση
Διάγραμμα 118: Σύνολο καθαρών ΑΞΕ – απόθεμα και ροές προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: διαχρονική εξέλιξη
Διάγραμμα 119: Ελλάδα: Απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό
Διάγραμμα 120: Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία: Απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό
Διάγραμμα 121: Ελλάδα: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, στις 6 υπό εξέταση χώρες:Συγκεντρωτικά
Διάγραμμα 122: Ελλάδα: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, στις 6 υπό εξέταση χώρες: Συγκεντρωτικά
Διάγραμμα 123: Ελλάδα: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, στις 7 υπό εξέταση χώρες: Συγκεντρωτικά
Διάγραμμα 124: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ στο εξωτερικό

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Οι υπό εξέταση χώρες (έκταση σε km2 και πληθυσμός σε εκατ. κατοίκους)
Πίνακας 2: Στάδια δομής και ελέγχου της μελέτης στα πλαίσια της ΔΔ
Πίνακας 3: Παγκόσμιο Μοντέλο των Θεωριών Καθορισμού των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ)
Πίνακας 4: ΕΕ27- Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Πίνακας 5: ΕΕ27- Ανεργία
Πίνακας 6: ΕΕ27 **-** Καθαρές Δανειοδοτικές / Δανειοληπτικές Ροές Γενικής Κυβέρνησης
Πίνακας 7: ΕΕ27 - Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης
Πίνακας 8: ΕΕ27 **-** Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών
Πίνακας 9: ΕΕ 27: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010 (παρουσίαση ανά χώρα)

Πίνακας 10: Προτεραιότητες της Ελλάδας στα πλαίσια της πολιτικής Ευρώπη 2020
Πίνακας 11: Ελλάδα: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010
Πίνακας 12: Ελλάδα: Εξωτερικό εμπόριο Ελλάδας με ανά εξέταση χώρα για την περίοδο 1990-2010 συγκεντρωτικά
Πίνακας 13: Ελλάδα: Εξωτερικό εμπόριο Ελλάδας με ανά εξέταση χώρα για την περίοδο 1990-2010
Πίνακας 14: Ελλάδα: ΑΞΕ εισροές-εκροές για την περίοδο 1990-2010
Πίνακας 15: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Πίνακας 16: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ανεργία
Πίνακας 17: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Πληθωρισμός
Πίνακας 18: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης
Πίνακας 19: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστα συναλλαγματικά διαθέσιμα, με εξαίρεση το χρυσό (τέλη του έτους)
Πίνακας 20: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εξυπηρέτηση χρέους
Πίνακας 21: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Τρεχούμενος λογαριασμός
Πίνακας 22: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εξωτερικό χρέος
Πίνακας 23: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - ΑΕΠ κατά κεφαλήν
Πίνακας 24: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Αμεσες Ξένες Επενδύσεις, καθαρές
Πίνακας 25: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Μερίδιο της γεωργίας στο ΑΕΠ
Πίνακας 26: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ
Πίνακας 27: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εργατικό δυναμικό (τέλη του έτους)
Πίνακας 28: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Απασχόληση (τέλος του έτους)
Πίνακας 29: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών
Πίνακας 30: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε σταθερές τιμές
Πίνακας 31: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανά κάτοικο σε τρέχουσες τιμές
Πίνακας 32: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Πληθωρισμός
Πίνακας 33: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ποσοστό ανεργίας
Πίνακας 34: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Όγκος εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών
Πίνακας 35: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Όγκος εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών
Πίνακας 36: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Πληθυσμός
Πίνακας 37: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο Εθνικό Προιόν – ΑΕΠ
Πίνακας 38: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Άμεσες Ξένες Επενδύσεις - ΑΞΕ
Πίνακας 39: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εμβάσματα Μεταναστών
Πίνακας 40: Αλβανία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 41: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 42: Βουλγαρία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 43: Κροατία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 44: ΠΓΔΜ: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 45: Ρουμανία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 46: Σερβία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας
Πίνακας 47: Αλβανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 48: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 49: Βουλγαρία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 50: Κροατία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 51: ΠΓΔΜ: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 52: Ρουμανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 53: Σερβία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 54: Αλβανία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητα
Πίνακας 55: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας
Πίνακας 56: Βουλγαρία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας
Πίνακας 57: Κροατία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας
Πίνακας 58: ΠΓΔΜ: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας
Πίνακας 59: Ρουμανία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας
Πίνακας 60: Σερβία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας
Πίνακας 61: Αλβανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 62: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 63: Βουλγαρία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 64: Κροατία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 65: ΠΓΔΜ: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 66: Ρουμανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας 67: Σερβία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά
Πίνακας68: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010

Πίνακας 69: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010
Πίνακας 70: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010
Πίνακας 71: Σταθμοί στις σχέσεις ΕΕ με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης
Πίνακας 72: PHARE: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 73: Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία – ΕΕΣ, περισσότερο γνωστή ως INTERREG: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας στα πλαίσια του INTERREG III 2000-2006)
Πίνακας 74: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 75: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 76: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 77: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 78: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 79: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 80: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 81: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 82: Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής – ΜΠΓΠ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 83: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 84: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 85: Ενδεικτική αναφορά σε έργα που επιλέχθηκαν από την ΕΤΕπ στα πλαίσια της μελέτης "Βασικές επενδύσεις σε υποδομές στη Νότιο-ανατολική Ευρώπη» τα οποία προσδιορίσθηκαν από την task force της ΕΤΕπ για τα Βαλκάνια
Πίνακας 86: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010
Πίνακας 87: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 88: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010
Πίνακας 89: Κύριοι χρηματοδότες στις υπό εξέταση χώρες
Πίνακας 90: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του έτους
Πίνακας 91: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του 2013
Πίνακας 92: Οργανισμοί παροχής διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας (συχνά σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο)
Πίνακας 93: Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από Ελληνικές Υπηρεσίες, κυρίως μέσω ΜΚΟ
Πίνακας 94: Διμερείς Συμβάσεις της Ελλάδας με χώρες της Βαλκανικής κατά την υπό εξέταση περίοδο
Πίνακας 95: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Διαχειριστική κατανομή
Πίνακας 96: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Τομεακή κατανομή
Πίνακας 97: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Γεωγραφική κατανομή
Πίνακας 98: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Λειτουργία: Εγκρίσεις και εκταμιεύσεις (31.12.2011)
Πίνακας 99: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη και εκτέλεση: συγκριτική γεωγραφική κατανομή
Πίνακας 100: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Λειτουργία: Προ-Εγκρίσεις και εγκρίσεις (31.12.2003 και 31.12.2011 αντίστοιχα)
Πίνακας 101: Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις - αριθμός αιτήσεων ανά χώρα κατά την 31.12.2003
Πίνακας 102: Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις - αριθμός αιτήσεων ανά χώρα κατά την 31.12.2003
Πίνακας 103: ΕΣΟΑΒ: Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις: εκκρεμότητες ανά χώρα (31.12.2003)
Πίνακας 104: ΕΣΟΑΒ: (Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά τομέα)
Πίνακας 105: ΕΣΟΑΒ: Πορεία υλοποίησης και των τριών κατηγοριών έργων (31.12.2011)
Πίνακας 106: Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από Ελληνικές Υπηρεσίες κυρίως μέσω ΜΚΟ
Πίνακας 107: Οι οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής - Ανάλυση SWOT
Πίνακας 108: Οι οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής - Ανάλυση VRIO
Πίνακας 109: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Συνάφεια
Πίνακας 110: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Αποτελεσματικότητα
Πίνακας 111: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Αναμενόμενος αντίκτυπος

Πίνακας 112: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Συνοπτική αξιολόγηση (Αριθμός δράσεων ανά κριτήριο και ανά βαθμολογία, Αριθμός ενεργειών από κριτήρια και αξιολόγηση)
Πίνακας 113: ΕΣΟΑΒ: Χρηματοδοτήσεις δημοσίων επενδύσεων(31.12.2011)
Πίνακας 114: Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας και των υπό εξέταση χωρών
Πίνακας 115: Ελλάδα: Απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό
Πίνακας 116: Ευρωπαϊκές οικονομίες ΑΞΕ: απόθεμα από και προς στο εξωτερικό, εισροές και εκροές
Πίνακας 117: Συγκριτική γεωγραφική κατανομή πόρων ΕΣΟΑΒ (πρόβλεψη και εκτέλεση) και Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες
Πίνακας 118: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ από την Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-2010 (και επί της ουσίας 2003-2010)
Πίνακας 119: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ από την Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-2010 (και επί της ουσίας 2001-2010)
Πίνακας 120: Υπό εξέταση χώρες: Εισροές ΑΞΕ
Πίνακας 121: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ
Πίνακας 122: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ
Πίνακας 123: Εμπειρική έρευνα Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική: Χρονοδιάγραμμα

ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1: Η υπό εξέταση περιοχή σε παγκόσμια διάσταση
Χάρτης 2: Η υπό εξέταση περιοχή σε ευρωπαϊκή διάσταση

Definition of strategic thinking in one phrase :

Start with "why", then proceed to "what", and finally move on to "how" - that's strategic thinking, in a nut shell.

Stefanie Karp, Vice President, Business Process and Performance Improvement at American Trucking Associations

Internet Group Discussion on **Harvard Business Review,** 04/12/2014

1. Πρόλογος και γενική εισαγωγική προσέγγιση

Στο Κεφάλαιο αυτό «σχηματοποιείται» το υπό εξέταση θέμα, δίνοντας αρχικά το υπόβαθρο για την εκπόνηση της παρούσας Διδακτορικής Διατριβής - ΔΔ, ως προς την σκοπιμότητα του διερευνητέου θέματος, τόσο υπό έποψη χρονική, όσο και ερευνητική.

Επιπρόσθετα γίνεται η συγκεκριμενοποίηση του θέματος, οριοθετώντας το εννοιολογικά, γεωγραφικά και χρονικά.

Στην συνέχεια διατυπώνονται οι υπό διερεύνηση υποθέσεις και παρουσιάζεται ο τρόπος «επί του πρακτέου» της διερεύνησης, «ξεδιπλώνοντας» την ερευνητική και μεθοδολογική προσέγγιση που θα ακολουθηθεί.

Η γενική προσέγγιση, η οποία θα ακολουθηθεί στην διερεύνηση του θέματος εδράζει σε γενικές γραμμές στις αρχές της στρατηγικής σκέψης, έτσι όπως προαναφέρθηκαν στον ορισμό στην προαναφερθείσα φράση, που αποκρυσταλλώθηκε σε διαδικτυακή συζήτηση της Harvard Business Review: Ξεκινήστε με το «γιατί», στη συνέχεια, προχωρήστε στο «τι», και, τέλος, να προχωρήσουμε στο «πώς».

1.1 Εννοιολογική οριοθέτηση

Για την συγκεκριμενοποίηση και πληρέστερη κατανόηση του υπό διερεύνηση θέματος, επιχειρείται στο σημείο αυτό, μια καταρχήν διασαφήνιση των εμπεριεχομένων στο θέμα «εννοιών βάσης», οι οποίες αναφέρονται στον τίτλο της ΔΔ, ή και τις «κομβικές» εξ αυτών, που υπεισέρχονται, στην συνέχεια, στην διαπραγμάτευση του θέματος:

- Ειδικό καθεστώς: το νομοθετικό καθεστώς / θεσμικό πλαίσιο, δηλαδή το σύνολο των νομοθετικών ρυθμίσεων, διατάξεων, μέτρων σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, που διέπουν συγκεκριμένα τόσο την άμεση, όσο και την έμμεση οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στα Βαλκάνια[1].

- Οικονομική δραστηριότητα του Ελληνικού Κράτους: Διαχωρίζεται σε άμεση, και έμμεση:

    - Η άμεση υπό την μορφή Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας - ΕΑΒ, σύμφωνα με την Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης – ΟΟΣΑ, η οποία καθιέρωσε τον όρο το 1969, για ροές αναπτυξιακής βοήθειας, έτσι όπως χρησιμοποιείται τόσο από τον ΟΟΣΑ, όσο και τα 28 Κράτη Μέλη της ΕΑΒ, αλλά και γενικότερα.

    - Η έμμεση οριοθετείται στην παροχή επιδοτήσεων και μόνον, χωρίς να περιλαμβάνει άλλες μορφές όπως εγγυήσεις[2], φορολογικά κίνητρα κ.ά., έτσι όπως αυτές εντάσσονται σε κρατικές συνδρομές μέσω πολιτικών κινήτρων έτσι όπως ορίζονται στην διεθνή Βιβλιογραφία, όπως «ενσαρκώνονται» σε πολιτικές Διεθνών Οργανισμών, και έτσι όπως αναφέρονται στην «σφαίρα» νομικών εγγράφων εθνικής ή και υπερεθνικής εμβέλειας[3].

- Οικονομική δραστηριότητα Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων: συγκεκριμένα μέσω Άμεσων Ξένων Επενδύσεων - ΑΞΕ[4], έτσι όπως ορίζονται με βάση την επιστημονική Βιβλιογραφία αλλά και τους όρους χρήσης

[1] Αδιαφόρως από το αν εισάγει παρέκκλιση από τα γενικώς ισχύοντα, ή αν εναρμονίζεται με αυτά.

[2] Εγγυήσεις για ΑΞΕ στην Βαλκανική μέσω του Οργανισμού Ασφάλισης Επιχειρήσεων (ΟΑΕΠ), ο οποίος από το 1996, ασφαλίζει πέραν των εξαγωγών και επενδύσεις που πραγματοποιούν Έλληνες επιχειρηματίες στο εξωτερικό, δεν εξετάζονται διότι οι εγγυήσεις αυτές καλύπτουν πολιτικούς κινδύνους, οι οποίοι κατά την κύρια «απόβαση» Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική 1998-2000 και μετέπειτα είχαν εκλείψει με την τελευταία σύγκρουση Σερβίας-Κοσσυφοπεδίου να λαμβάνει τέλος το 1999.

[3] Η κρατική συνδρομή, υπο την μορφή κυρίως πολιτικής κινήτρων, τόσο για την εκροή (το βασικό μέλημα στα πλαίσια της ΔΔ), όσο όμως και την εισροή στις Χώρες υποδοχής θα διερευνηθεί σε συνδυασμό με τις ΑΞΕ, στο οικείο κεφάλαιο.

[4] Η έννοια των ΑΞΕ, λόγω των πολλαπλών βιβλιογραφικών προσεγγίσεων, συχνά αντικρουόμενων, όσο και των πολλαπλών παραγόντων ανάπτυξης αλλά και επιπτώσεων τους, διερευνώνται σε οικείο κεφάλαιο διεξοδικά, και κυρίως σε συσχετισμό με την ανάπτυξη. Θα διερευνηθεί επίσης εάν οι ισχύουσες Συνθήκες επηρεάζουν την γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στα υπό εξέταση Κράτη υποδοχής των ενισχυόμενων από την Ελλάδα ιδιωτικών επενδύσεων.

της από Διεθνείς Οργανισμούς, όπως η ΕΕ και ο ΟΟΣΑ, αλλά και το νομικό πεδίο όπως δηλαδή ο όρος προσδιορίζεται σε Διμερείς ή Πολυμερείς Διεθνείς Συμβάσεις μεταξύ Κρατών, Οργανισμών κ.ά.

Συμβατότητα του ειδικού καθεστώτος με το υπερκείμενο Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο: Η διερεύνηση του θέματος «ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους, ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης – ΕΕ» εμπεριέχει επίσης την εξέταση της συμβατότητας, υπό την έννοια της συνοχής αυτού του Ελληνικού ειδικού καθεστώτος, με το Ευρωπαϊκό πλαίσιο, μέσα στο οποίο εντάσσεται η Ελλάδα, ως Κράτος Μέλος της ΕΕ. Διερευνάται δηλαδή σε οικείο κεφάλαιο αν τα μέτρα που περιλαμβάνονται στο ειδικό καθεστώς είναι συμβατά με το κοινοτικό δίκαιο και συνάδουν με τις άλλες κοινοτικές πολιτικές, καθώς και με τα μέτρα που λαμβάνονται για την εφαρμογή αυτών των πολιτικών, αλλά και κατά πόσον εξασφαλίζεται η συνοχή των μέτρων που λαμβάνονται στο πλαίσιο του ειδικού αυτού καθεστώτος στήριξης με τα μέτρα που υλοποιούνται βάσει άλλων μέσων της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Για τον λόγο αυτόν οι Ευρωπαϊκές οικονομικές παρεμβάσεις στην περιοχή, εξετάζονται αναλυτικά σε σχετικό κεφάλαιο.

Χρησιμότητα/σκοπιμότητα του ειδικού καθεστώτος για την Ελλάδα: ορίζεται και εξετάζεται υπό το «πρίσμα» μιας τελεολογικής προσέγγισης (teleological approach)[5], αν δηλαδή επετεύχθη το τέλος, κατά την Αριστοτελική έννοια, δηλαδή ο σκοπός για τον οποίο συνεστήθη το ειδικό αυτό καθεστώς.

1.2 Γεωγραφική οριοθέτηση

Χάρτης 1: Η υπό εξέταση περιοχή σε παγκόσμια διάσταση

Σχεδιασμός: Ε. Καββαδία

Το θέμα εστιάζει γεωγραφικά στις χώρες της Βαλκανικής[6] Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία, στις οποίες επικεντρώνεται η οικονομική δραστηριότητα τόσο του Ελληνικού κράτους, μέσω διμερών συμφωνιών, όσο και του Ελληνικού Σχεδίου Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων –ΕΣΟΑΒ (Hellenic Plan for the Economic Reconstruction of the Balkans – HiPERB), καθώς και των Ελλήνων υπηκόων. Ο γεωγραφικός αυτός προσδιορισμός συνάδει με αυτόν της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη-

[5] Τελεολογική ή τελολογική προσέγγιση κατά την αντίληψη του Αριστοτέλη, σύμφωνα με την οποία, όλα τα φαινόμενα και κάθε συμπεριφορά τείνουν σε κάποιο σκοπό. Η αντίληψη αυτή κυριάρχησε για δύο περίπου χιλιετίες στη δυτική επιστημονική σκέψη για την αναζήτηση του νοήματος και της σημαντικότητας των πραγμάτων.

[6] Βαλκάνια (από την τουρκική λέξη «μπαλκάν» (balkan = όρος) / Βαλκανική χερσόνησος, ή χερσόνησος του Αίμου , είναι η περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης που περιβάλλεται από την Αδριατική, το Ιόνιο, το Αιγαίο, τον Μαρμαρά και τη Μαύρη θάλασσα, νοτιοδυτικά, νότια και νοτιοανατολικά. Σε πολλές χώρες εκτός της περιοχής η λέξη Βαλκάνια έχει εσφαλμένα αρνητική πολιτική συνεκδοχή. Για τον λόγο αυτό, πολλοί προτιμούν αντ' αυτού τον όρο Νοτιοανατολική Ευρώπη. Παρόλα αυτά, ο όρος είναι δόκιμος και χρησιμοποιείται για την περιοχή, ειδικά για τις δυτικές χώρες της χερσονήσου ως Δυτικά Βαλκάνια, από την Διεθνή Κοινότητα και όλους τους Διεθνείς Οργανισμούς.

ΔΗΕΕΑ[7] (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD), η οποία στην ΝΑ Ευρώπη περιλαμβάνει τις ίδιες χώρες, δηλαδή Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία, και επιπροσθέτως όμως το Μαυροβούνιο. Στην παρούσα ΔΔ επειδή η υπό εξέταση περίοδος αρχίζει το 1990 όταν στην περιοχή υφίστατο η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας - ΟΔΓ, της οποίας κατά σειρά νόμιμο διάδοχο Κράτος υπήρξε η κοινοπολιτεία Σερβίας & Μαυροβουνίου αρχικά, και στην συνέχεια η Σερβία, στον γεωγραφικό προσδιορισμό της παρούσας ΔΔ έχει περιληφθεί μόνον η Σερβία[8].

Οι υπό εξέταση χώρες έχουν συνολική έκταση 589 110 km2 και πληθυσμό 46,3 εκατ. κατοίκους.

Πίνακας 1: Οι υπό εξέταση χώρες (έκταση σε km2 και πληθυσμός σε εκατ. κατοίκους)

	ΧΩΡΑ	**ΕΚΤΑΣΗ** σε km^2	**ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ** (σε εκατ. /απογραφή 2011)
	ΑΛΒΑΝΙΑ	28 748	2 831 741
	ΒΟΣΝΙΑ & ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	51 197	3 839 737
	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	110 993	7 364 570
	ΚΡΟΑΤΙΑ	56 594	4 284 889
	ΠΓΔΜ	25 713	2 057 284
	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	238 391	19 042 936
	ΣΕΡΒΙΑ	77 474	7 209 764
	ΣΥΝΟΛΟ	**589 110**	**46 630 861**

1.3 Χρονική οριοθέτηση

Το θέμα οριοθετείται χρονικά στην εικοσαετή περίοδο 1990-2010. Η χρονική οριοθέτηση επελέγη έτσι, ώστε να καλύπτει τον χρονικό ορίζοντα της μέγιστης οικονομικής δραστηριότητας τόσο του Ελληνικού Κράτους, όσο και Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων. Αν και οι απαρχές των δράσεων, ιδίως ιδιωτών επιχειρηματιών σε αρκετές περιπτώσεις ανάγονται σε πολύ προγενέστερες περιόδους, το ειδικό καθεστώς, περί του οποίου ο λόγος, «μορφοποιήθηκε» σε επίπεδο εμπλεκομένων Ελλήνων υπηκόων, δρώντων επιχειρηματικά σε χώρες των Βαλκανίων με οικονομική υποστήριξη από το Ελληνικό Κράτος, από το 1998, μέσω του Επενδυτικού Νόμου 2601/1998. Το Ελληνικό Κράτος εμπλέκεται ευθέως το 2002, με την απαρχή λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, για το οποίο γίνεται λόγος εκτενώς στη συνέχεια.

1.4 Σκοπιμότητα

Το θέμα αναφέρεται στο ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους, ως Μέλους της ΕΕ, όσο και Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων με Ελληνική κρατική συνδρομή κατά την εικοσαετή περίοδο 1990-2010. Παραμένει όμως «επίκαιρο» και διατηρεί την σημασία του, ιδιαίτερα κατά την τρέχουσα δυσμενή οικονομική συγκυρία και τα προβλήματα από τα οποία μαστίζεται η Ελλάδα, καθότι, πέρα από την όποια «επενέργεια», οι ξένες αγορές υπό τις τρέχουσες συνθήκες αποτελούν «αντίβαρο» για την βυθισμένη σε ύφεση Ελληνική οικονομία, και μάλιστα υπό καθεστώς παγκοσμιοποίησης των αγορών, αύξησης του διεθνούς ανταγωνισμού, τάσης δημιουργίας ισχυρών και μεγάλων επιχειρηματικών μονάδων, καθώς και ελευθερίας κίνησης κεφαλαίων, εργαζομένων, υπηρεσιών

[7] Βλ., United Nations Conference on Trade and Development (UNCTD), "World Investment Report 2005 – Transnational Corporations and the Internationalization of R&D", New York/Geneva, 2005, σελ. 6.

[8] Η Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας διαλύθηκε το 1991, όταν οι τέσσερις από τις έξι συνιστώσες δημοκρατίες η Σλοβενία, η Κροατία, η ΠΓΔΜ και η Βοσνία & Ερζεγοβίνη αποσχίστηκαν. Οι εναπομείνασες δημοκρατίες της Σερβίας (με τις αυτόνομες επαρχίες Βοϊβοντίνας και Κοσσυφοπεδίου) και του Μαυροβουνίου παρέμειναν στο ομοσπονδιακό κράτος μετονομάζοντας το σε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας-ΟΔΓ. Το 2003, το όνομα Γιουγκοσλαβία εγκαταλείφθηκε επίσημα όταν η ΟΔΓ μετασχηματίστηκε σε μια χαλαρή συνομοσπονδία που ονομάστηκε Ένωση κρατών Σερβίας και Μαυροβουνίου. Με αυτήν την ενέργεια ολοκληρώθηκε η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Μετά από δημοψήφισμα που διεξήχθη στο Μαυροβούνιο στις 21 Μαΐου 2006, η ένωση Σερβίας & Μαυροβουνίου διαλύθηκε, συνεπώς Μαυροβούνιο και Σερβία πλέον αποτελούν ανεξάρτητα κράτη.

και αγαθών. Το θέμα της παρούσας ΔΔ «εμπεριέχει» για τον λόγο αυτό ιδιάζουσες και βαρύνουσες προεκτάσεις, τόσο για την Ελλάδα, όσο και για τις υπό εξέταση χώρες.

1.5 Γενική προσέγγιση του θέματος

Από τα παρεμπίπτοντα κατά την εξέταση ερωτήματα και ζητήματα, σημειώνονται εδώ ορισμένα, τα οποία θα αποτελέσουν αργότερα αντικείμενα εξέτασης σε επιμέρους Κεφάλαια της ανά χείρας ΔΔ, με την δέουσα εννοείται κριτική προσέγγιση, με στόχο να καταστεί εφικτή η διατύπωση της τελικής θέσης, κατά πόσον δηλαδή το ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους, όσο και Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων με Ελληνική κρατική ενίσχυση ήταν ή όχι αναγκαίο, και επιτυχές ή μη, υπό τεχνική άποψη και υπό την έποψη του Εθνικού Ελληνικού συμφέροντος.

Οι προσιδιάζουσες στο υπό διερεύνηση θέμα της ΔΔ επί μέρους υποθέσεις εργασίας είναι πολλές και ποικίλες, όπως άλλωστε και τα συναφή εύλογα ερωτήματα. Οι κύριες Υποθέσεις, στις οποίες η παρούσα ΔΔ θα επικεντρωθεί διατυπώνονται κατωτέρω, χωρίς βεβαίως οι Υποθέσεις αυτές να αποτελούν αποκλειστικό ερευνητικό σκοπό του παρόντος πονήματος, δεδομένου, ότι ο προβληματισμός περί το θέμα παραμένει πάντοτε υφέρπων, ενώ εξελίσσεται και εμπλουτίζεται συνεχώς κατά την ανάπτυξή του.

Βεβαίως το θέμα είναι στην βάση του νομικό. Το ειδικό αυτό καθεστώς, όμως, δεν έχει μόνο νομική διάσταση. Αντίθετα, η νομική διάσταση, όπως είναι άλλωστε φυσικό, «εμπνέεται», αντικατοπτρίζει, «εμπεριέχει», αλλά και επηρεάζει περαιτέρω πολιτικές, οικονομικές, επιχειρηματικές, καθώς και άλλες διαστάσεις, οι οποίες είναι αφ' εαυτών μέγιστης σημασίας, και άρα επίσης διερευνητέες τόσο ως πλαίσιο αναφοράς (contextual approach), όσο και από πλευράς επιπτώσεων και ωφελιμότητάς για την Ελλάδα σε μία διεπιστημονική προσέγγιση.

Οι δύο πρώτες Υποθέσεις βασίζονται στην εξέταση των λόγων για τους οποίους «έπρεπε» να συγκροτηθεί ένα ειδικό καθεστώς ρύθμισης οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους ευθέως, όσο και Ελλήνων υπηκόων ενισχυόμενων από την Ελλάδα, για να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά σε Κράτη των Βαλκανίων, εξετάζεται η Διεθνής, Ευρωπαϊκή, Βαλκανική και Ελληνική οικονομική κυρίως συγκυρία, αφού αυτή «συνετέλεσε» στην λήψη των σχετικών αποφάσεων, διαμορφώνοντας τις περιρρέουσες συνθήκες για την σύσταση και λειτουργία αυτού του ειδικού καθεστώτος. Επιπρόσθετα, η εξέταση του γενικού οικονομικού και γεωπολιτικού πλαισίου είναι επιτακτική, καθότι εκ των πραγμάτων, το πολυσχιδές αυτό ειδικό καθεστώς, ενώ αναφέρεται σε συγκεκριμένο «περιφερειακό» χώρο, απεμπλεκόμενο κατά την εφαρμογή του από το τοπικό και εθνικό επίπεδο, «συναντά» κατ' επανάληψη την υπερεθνική, την διακρατική, την διεθνή και σε ορισμένες επιχειρηματικές εκφάνσεις του, ακόμη και την παγκόσμια διάσταση, όπως αναλύεται κατωτέρω στα οικεία κεφάλαια.

Υπόθεση 1: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι ανάλογη με την Ελληνική, και Βαλκανική, καθώς και την ευρύτερη Ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία.

Υπόθεση 2: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι εναρμονισμένη με την διεθνή πολιτική έναντι των Βαλκανίων.

Είναι αυτονόητο, ότι το ειδικό αυτό καθεστώς σε σχέση με την Ελλάδα συνίσταται σε ένα εκτενές νομικό κέλυφος, το οποίο απαρτίζουν Συνταγματικές Ρυθμίσεις, Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα, Υπουργικές Αποφάσεις, Διοικητικές Πράξεις, Διμερείς και Πολυμερείς Συμφωνίες, Πρωτόκολλα Συνεργασίας, Αποφάσεις Δικαστηρίων, Διαιτητών και Επιδιαιτητών κ.ά., αλλά και χρηματοδοτήσεις διαφόρων δράσεων εκτός Ελλάδος, τα οποία εξετάζονται ως πρωτογενείς πηγές.

Η τρίτη Υπόθεση διατυπώνεται στην διερεύνηση του γεγονότος, ότι η Ελλάδα είναι πλήρες Μέλος της ΕΕ από το 1981, γεννά σειρά ζητημάτων, πέραν των πολιτικής φύσεως, και συγκεκριμένα ως προς το κατά πόσον «νομιμοποιείται» να συγκροτεί ειδικό καθεστώς «εμπλοκής» τόσο του ιδίου του Ελληνικού Κράτους σε θέματα οικονομικών δραστηριοτήτων υφ' οιανδήποτε μορφή, όπως δωρεάν βοήθεια, χορήγηση δανείων κ.ά., σε άλλα Κράτη, όσο και να

παρέχει οικονομική ενίσχυση σε Έλληνες υπηκόους να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά στα Κράτη αυτά, χωρίς οι ενέργειες αυτές να αντιβαίνουν ανειλημμένες δεσμεύσεις της χώρας, στα πλαίσια της συμμετοχής της στην ΕΕ.

Υπόθεση 3: Το «ειδικό καθεστώς» της οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, δεν αντιβαίνει το υπερκείμενο Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο και τις διατάξεις του προγράμματος για την εσωτερική αγορά και τις «Κρατικές ενισχύσεις» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στις οποίες υπόκειται η Ελλάδα, ως Κράτος Μέλος της ΕΕ.

Η γενική προσέγγιση, όπως άλλωστε και προαναφέρθηκε, είναι τελεολογική[9], καθώς διερευνά την σκοπιμότητα και την χρησιμότητα τόσο της άμεσης, όσο και της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους σε οικονομικές δραστηριότητες σε Κράτη των Βαλκανίων, προσφέροντας Ελληνική συνδρομή από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, είτε ως Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια στις υπό εξέταση χώρες, είτε υπό την μορφή επιδοτήσεων στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στις χώρες αυτές. Επιδιώκεται δηλαδή η διερεύνηση του κατά πόσον επετεύχθη το τέλος, με την έννοια του σκοπού, με άλλα λόγια ερευνάται το κατά πόσον υπάρχει συνάφεια αποτελεσμάτων και στόχων, ή άλλως, αν το ειδικό αυτό καθεστώς ήταν αποτελεσματικό ως προς την εν γένει πολιτική της Ελλάδας στον τομέα της δωρεάν κρατικής βοήθειας στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και της ενίσχυσης Ελλήνων επιχειρηματιών με επιδοτήσεις για ΑΞΕ σε Κράτη των Βαλκανίων. Η διερεύνηση αυτή γίνεται επί τη βάσει της τέταρτης Υπόθεσης.

Υπόθεση 4: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν σκόπιμη για την Ελλάδα.

Σ' αυτή την οπτική, και ειδικά για το σκέλος της άμεσης Ελληνικής εμπλοκής, με την παροχή ΕΑΒ, μέσω του ΕΣΟΑΒ πραγματοποιείται διερεύνηση της διεθνούς συγκυρίας, και της θέσης, τόσο της Ελλάδας, αλλά και άλλων κύριων «παικτών» στην περιοχή, επί τη βάσει της πέμπτης Υπόθεσης.

Υπόθεση 5: Για την παροχή ΕΑΒ μέσω του ΕΣΟΑΒ, η Ελλάδα διέθετε «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χορηγών που έδρασαν στην περιοχή κατά την ίδια περίοδο.

Επί του θέματος, βεβαίως, της επίσημης, δωρεάν αναπτυξιακής και άνευ ανταλλαγμάτων βοήθειας, όπως συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση με το ΕΣΟΑΒ, το ζήτημα είναι προφανώς και πρωτίστως πολιτικής υφής και ενδεχομένως απορρέει, είτε εξ' ιδίας προαιρέσεως, είτε από διεθνείς υποχρεώσεις του Κράτους ευθέως ή εμμέσως. Διερευνητέοι είναι άρα, τόσο οι λόγοι της ανάληψης αυτής της υποχρέωσης, υπό τις επικρατούσες συνθήκες οικονομικής συγκυρίας κατά την υπό εξέταση εικοσαετία, όσο και η πληρότητα του Σχεδίου σε επίπεδο αρχικού σχεδιασμού ή μεταγενέστερου αναπροσανατολισμού του, καθώς και η λειτουργία και εφαρμογή του.

Υπόθεση 6: Το ΕΣΟΑΒ υλοποιήθηκε επιτυχώς.

Η έβδομη Υπόθεση αφορά στην γενικότερη αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ. Με βάση την εξέταση των στόχων του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική κατά την περίοδο 1990-2010, όπως αυτοί προκύπτουν από επίσημα έγγραφα, οι οποίοι και παρατίθενται, γίνεται η αντιστοίχηση αποτελεσμάτων και στόχων. Γίνεται δηλαδή αποτίμηση της συνάφειας αποτελεσμάτων και στόχων, διερευνάται η επίδοση σε σχέση με τους στόχους, καθώς και ο αντίκτυπος τόσο για τα χρηματοδοτηθέντα έργα, όσο και για την Ελλάδα.

[9] Για δύο περίπου χιλιετίες στη δυτική επιστημονική σκέψη κυριαρχούσε η τελεολογική αντίληψη του Αριστοτέλη, με βάση την οποία, όλα τα φαινόμενα και κάθε συμπεριφορά τείνουν σε κάποιο σκοπό. Η αντίληψη αυτή οδήγησε την επιστημονική σκέψη στην αναζήτηση του νοήματος και της σημαντικότητας των πραγμάτων. Η μελέτη των φυσικών φαινομένων και η ερμηνεία της διαμόρφωσής τους δεν απασχολούσε την επιστημονική σκέψη. Έρχεται σε αντίθεση, με την «καρτεσιανή» αντίληψη, που αναπτύχθηκε στις αρχές του 17ου αιώνα για την μηχανιστική ερμηνεία των φυσικών φαινόμενων, και η οποία συνδέθηκε με τους Γαλιλαίο, Καρτέσιο και Νεύτωνα. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, τα πάντα συνδέονται μεταξύ τους με μια γραμμική, αιτιοκρατική σχέση .Η φυσική, στην οποία εφαρμόστηκε αρχικά η νέα επιστημονική αντίληψη, αποτέλεσε τη βάση όλων των επιστημών, για τριακόσια και πλέον χρόνια. Η επιστημονική διερεύνηση των φαινομένων γινόταν με την ανάλυσή τους στα μικρότερά τους τμήματα, προκειμένου να καθοριστεί η σύσταση και η αιτία των φαινομένων. Η κατανόηση των κανόνων που ρυθμίζουν τα μέρη θα οδηγούσε στην κατανόηση του όλου. Βασική αρχή στον αναλυτικό τρόπο σκέψης ήταν ότι το όλο δεν είναι τίποτα περισσότερο από το άθροισμα των μερών του.

Υπόθεση 7: Το ΕΣΟΑΒ αξιολογείται θετικά.

Ως προς το άλλο πεδίο, της έμμεσης δηλαδή «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, μέσω οικονομικής ενίσχυσης, υπό μορφήν επιδοτήσεων υπό προϋποθέσεις,, ιδιωτικών άμεσων παραγωγικών επενδύσεων Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων τίθενται επιτακτικά ερωτήματα για τους λόγους, που οδήγησαν στην θέσπισή της, καθώς και την αποτελεσματικότητα του σχετικού «ειδικού καθεστώτος» του Ελληνικού Κράτους. Γίνεται μια αποτίμηση, του κατά πόσον η στήριξη αυτή, ώθησε πραγματικά τις Ελληνικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στα Βαλκάνια, αν η ώθηση αυτή «άξιζε», την αφιέρωση των σχετικών Κρατικών Πόρων, συμβάλλοντας σε εθνικές επιδιώξεις, πολιτικής, ή οικονομικής φύσεως, αλλά και τα επιχειρηματικά αποτελέσματα, τα οποία συνέλκεται το εγχείρημα του Ελληνικού Κράτους, ως προς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπου και εδράζουν οι τρείς επόμενες Υποθέσεις.

Υπόθεση 8: Το «ειδικό καθεστώς» για την έμμεση οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, μέσω επιδοτήσεων «χειραγώγησε» τον ιδιωτικό τομέα, ώστε να προβεί σε ΑΞΕ στις χώρες που εστίασε την άμεση οικονομική πολιτική του το Ελληνικό Κράτος, μέσω ΕΣΟΑΒ.

Υπόθεση 9: Το Ελληνικό Κράτος έδρασε υποστηρικτικά στον Ελληνικό ιδιωτικό τομέα, για την πραγματοποίηση ΑΞΕ στην Βαλκανική, και πέραν της παροχής επιδοτήσεων.

Υπόθεση 10: Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν ανταγωνιστικές στον χώρο δραστηριοποίησης τους στην Βαλκανική.

Η ενδέκατη Υπόθεση εδράζει στην διερεύνηση της εταιρικής «συμπεριφοράς» των διεθνοποιημένων Ελληνικών επιχειρήσεων, με ΑΞΕ στην Βαλκανική, και συγκεκριμένα του κατά πόσον οι θυγατρικές στα Βαλκάνια διατηρούν δεσμούς με τις μητρικές στην Ελλάδα και για ποιές δραστηριότητες κατά μήκος της «αλυσίδας αξίας», έτσι ώστε να εκτιμηθεί σε θεωρητικό επίπεδο το κατά πόσον συνέβαλλαν δυνητικά στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.

Υπόθεση 11: Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο διατηρούν δυνατούς δεσμούς με τις «μητρικές» τους στην Ελλάδα, και δεν αποκόπτονται από την Ελληνική οικονομία.

Οι δύο επόμενες Υποθέσεις πραγματεύονται τυχόν απορρέοντα οφέλη, αλλά και ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις του όλου εγχειρήματος στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, με βάση ορισμένες εκτιμήσεις και παρατηρήσεις, ποιοτικού και όχι ποσοτικού χαρακτήρα, χωρίς την πρόθεση να είναι η ανάλυση αυτή εξαντλητική, και βεβαίως χωρίς να παραθέτει το αποτέλεσμα του «αλγεβρικού αθροίσματος» οφέλους/κόστους, κάτι, που ούτως ή άλλως δεν αποτελεί αντικείμενο του παρόντος πονήματος.

Υπόθεση 12: Με την οικονομική «εμπλοκή» της στην Βαλκανική, η Ελλάδα κατέστη σημαντικότερος χορηγός ΕΑΒ και «εξαγωγέας» ΑΞΕ, σε σχέση με άλλα συγκρίσιμα Κράτη Μέλη της ΕΕ.

Υπόθεση 13: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν επωφελής (beneficial) για την Ελλάδα.

Καθότι η διερεύνηση των Υποθέσεων διατρέχει το σύνολο του κειμένου της ΔΔ, όπως άλλωστε και προαναφέρθηκε, τα αποτελέσματα της διερεύνησης των Υποθέσεων παρατίθενται κυρίως στον Επίλογο, και τον σχετικό πίνακα επισκόπησης των Υποθέσεων.

1.6 Επισκόπηση του θέματος και ερευνητική αναγκαιότητα

Το θέμα της ΔΔ σχετικά με το ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, είναι στην φύση και βάση του νομικό. Θα προσεγγισθεί όμως «ολιστικά» (holisticly)[10] ή «συστημικά» (systemic), συμπεριλαμβάνοντας από την μία την διττή

[10] Τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, νέες θέσεις και δεδομένα «ξεπήδησαν» από επιστήμες όπως η ψυχολογία (ιδιαίτερα η θεωρία του όλου – Gestalt), η βιολογία και η κυβερνητική οι οποίες 'παρόπλισαν» το ευρέως ως τότε εφαρμοζόμενο «καρτεσιανό» μοντέλο, καθότι δεν ήταν σε θέση

φύση αυτής της «εμπλοκής», δηλαδή τόσο την άμεση χρηματοδότηση από το Ελληνικό Κράτος με την μορφή ΕΑΒ στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και την έμμεση «εμπλοκή» του Κράτους, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, κυρίως με την μορφή επιδοτήσεων ΑΞΕ (Foreign Direct Investment – FDI) Ελλήνων υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, και από την άλλη εξετάζοντας το θέμα εντός της γενικότερης οικονομικής και γεωπολιτικής συγκυρίας. Ιδιαίτερα, δεδομένου ότι, όπως προελέχθη, η νομική διάσταση από την μια επιτρέπει την στοιχειοθέτηση της όλης Ελληνικής οικονομικής δράσης στα Βαλκάνια, ενώ από την άλλη, σχηματοποιείται η ίδια από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται (γεωπολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, επιχειρηματικό κ.ά.). Η ΔΔ θα ακολουθήσει μια Διεπιστημονική προσέγγιση και μεθοδολογία, εξετάζοντας το θέμα από νομικής πλευράς, εντεταγμένο όμως στο οικονομικό, και διεθνές υπερκείμενο πλαίσιο (supernatant context) αναφοράς, το οποίο και αναλύει, σε μια προσπάθεια διερεύνησης των λόγων οι οποίοι συνέτειναν στην διαμόρφωση της «αναγκαιότητας» θεσμοθέτησης του ειδικού αυτού καθεστώτος.

Στην συνέχεια, όπως προαναφέρθηκε, το θέμα θα διερευνηθεί υπό τελεολογική θεώρηση, καθώς θα εστιάσει πρωταρχικά στο βασικό ερώτημα του κατά πόσον η «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους σε οικονομικές δραστηριότητες σε Κράτη των Βαλκανίων, προσφέροντας μάλιστα και Ελληνική κρατική συνδρομή, ανταποκρίθηκε στους σκοπούς για τους οποίους θεσμοθετήθηκε.

Η εξέταση θα επικεντρωθεί στην περίοδο 1990-2010, και σε επτά χώρες, και συγκεκριμένα στις Αλβανία, Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία, με συγκεκριμένες αναφορές για τους λόγους αυτής της οριοθέτησης της έρευνας, να έχουν εν μέρει αναφερθεί, αλλά να αναπτύσσονται στα σχετικά επόμενα κεφάλαια.

Γράφημα 1: Διττή προσέγγιση του θέματος ως προς το περιεχόμενο: ΕΑΒ και ΑΞΕ

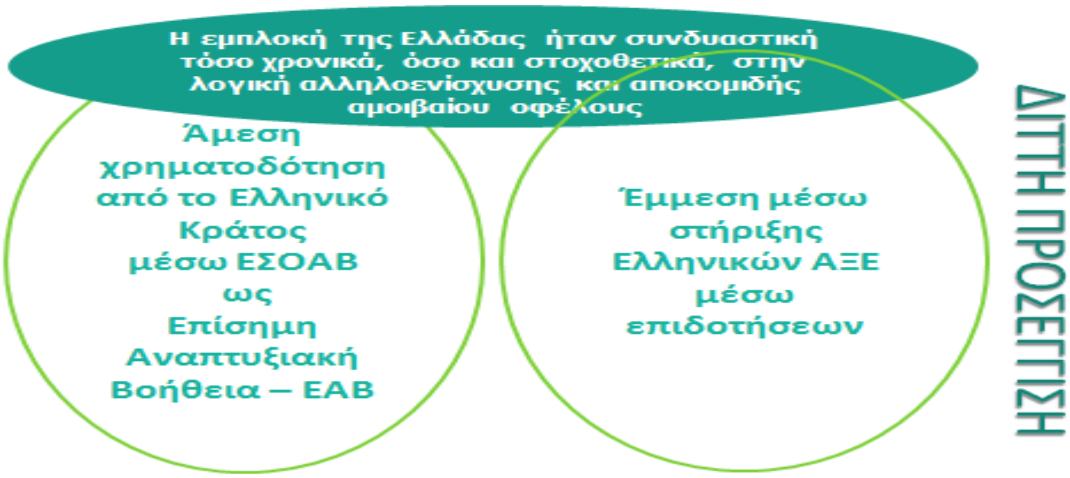

Το θέμα παρουσιάζει ερευνητικό ενδιαφέρον καθότι, την περίοδο αυτή, η Ελλάδα γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία της, τόσο χορηγός/δωρητής ΕΑΒ, μέσω του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων – ΕΣΟΑΒ, όσο και εξαγωγέας ΑΞΕ, και μάλιστα σε μια περιοχή, και κατά μια χρονική συγκυρία, όπου γίνονται ιστορικές γεωπολιτικές και γεωοικονομικές ανακατατάξεις, με εμπλεκόμενη ολόκληρη την Διεθνή Κοινότητα.

Για τον λόγο αυτό άλλωστε η οικονομική εμπλοκή της Ελλάδας στα Βαλκάνια έχει απασχολήσει κυρίως την Ελληνική, αλλά και μερικώς την ξένη Βιβλιογραφία, πρωτίστως επιστήμονες από χώρες της Βαλκανικής, και όχι μόνο, καθότι στην

να ερμηνεύσει όλα τα φαινόμενα. Με αφετηρία την βιολογία, η οποία επεσήμανε ότι οι ιδιότητες του όλου είναι διαφορετικές από τις ιδιότητες των επιμέρους τμημάτων, διαμορφώθηκε η ολιστική ή συστημική προσέγγιση. Η έμφαση στην νέα επιστημονική προσέγγιση δίνεται περισσότερο στην οργάνωση παρά στην ανάλυση, καθότι πρεσβεύει ότι το όλο είναι διαφορετικό από το άθροισμα των μερών του. Για να κατανοηθεί το όλο, θα πρέπει να εξεταστεί ως ένα ενιαίο σύστημα και όχι ως σύνολο από επιμέρους τμήματα. Οι βασικές αρχές της νέας αυτής επιστημονικής προσέγγισης εκφράζονται στη Γενική Θεωρία Συστημάτων –ΓΘΣ, Στις κοινωνικές επιστήμες, η αντίληψη αυτή αποτέλεσε την βάση της συστημικής σκέψης/θεωρίας/προσέγγισης. Η οποία πριμοδοτεί την διεπιστημονική συνεργασία και εδράζει σε μια συνθετική θεώρηση. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει εξετάζει τη συνολική όψη των φαινομένων, χωρίς να χάνει την δυνατότητα του εστιασμού σε επιμέρους λειτουργίες, σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας κρίνεται αυτό σκόπιμο. Η προσέγγιση επιτρέπει δηλαδή την εξέταση διάφορων οντοτήτων με βάση τις κοινές τους ιδιότητες, οι οποίες αφορούν τον καθορισμό των σχέσεων ανάμεσα στα μέρη της εσωτερικής τους οργάνωσης, καθώς και στη σχέση τους με το περιβάλλον. Ενώ οι ξεχωριστοί επιστημονικοί κλάδοι και οι διάφορες θεωρίες παρέχουν πληροφορίες για επιμέρους φαινόμενα, η συστημική προσέγγιση δίνει τη δυνατότητα να εξεταστεί η εικόνα συνολικά. Έτσι παρακάμπτεται ο κατακερματισμός, οι επιπτώσεις της εξειδίκευσης και το χάος που δημιουργείται από την υπερπληθώρα των πληροφοριών που συχνά μοιάζουν αντιφατικές. Για το θέμα βλ.: Kavvadia, H., "Specification of a Working Conference System-Theory and Application", IFIP WG8.2, Paris, Ιούνιος 1980.

περιοχή «εξυφάνθηκε» ένα διεθνές «πλέγμα» εισροών χρηματοδοτήσεων προς την περιοχή, τόσο με την μορφή ΕΑΒ, όσο και ΑΞΕ, γεγονός που καθιστά αναγκαία την διερεύνηση των παρεμβάσεων και των άλλων «παικτών» στην περιοχή κατά την ίδια περίοδο, οι οποίοι, όπως διαφαίνεται στο οικείο κεφάλαιο που ακολουθεί, έδρασαν ενίοτε συνεργατικά, αλλά συχνά και ανταγωνιστικά προς την διττή εμπλοκή της Ελλάδας στην περιοχή.

Η μελέτη της προϋπάρχουσας Βιβλιογραφίας όμως έδειξε ότι, αν και η περιοχή ήταν κατά την υπό εξέταση εικοσαετία, σημαντική δικαιούχος τόσο ΕΑΒ, όσο και ΑΞΕ, η διττή και συνδυαστική ερευνητική γραμμή δεν έχει προσελκύσει την επιστημονική προσοχή. Οι έρευνες επικεντρώνονται σε μία από τις δύο διαστάσεις, αλλά όχι και στις δύο μαζί.

Το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα πιο συγκεκριμένα. Στην Βιβλιογραφία, δεν εντοπίστηκε «ολιστική» έρευνα σε βάθος, αν και η εμπλοκή της Ελλάδας ήταν συνδυαστική τόσο χρονικά, όσο και στοχοθετικά, στην λογική αλληλοενίσχυσης και αποκομιδής αμοιβαίου οφέλους από τον Δημόσιο, όσο και τον Ιδιωτικό Τομέα.

Η διττή οικονομική «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους στα Βαλκάνια, στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, εξετάσθηκε επίσης διττά, τόσο με θεωρητικές όσο και εμπειρικές προσεγγίσεις.

Γράφημα 2: Διττή προσέγγιση του θέματος ως προς τον τρόπο προσέγγισης: θεωρητική και εμπειρική έρευνα

Μεμονωμένα, ως προς το σκέλος της ΕΑΒ, αν και οι υπό εξέταση χώρες της Βαλκανικής, υπήρξαν αποδέκτες ευρείας και έντονης αναπτυξιακής βοήθειας, κατά την επώδυνη περίοδο «αλλαγής σελίδας» της περιοχής, μετά την διάλυση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ στις αρχές του '90 και σειρά οδυνηρών αντιπαραθέσεων, και παρόλο, που άλλες πλευρές σχετικές με την ανασυγκρότηση και ανάπτυξη της περιοχής έχουν ερευνηθεί διεξοδικά, η εν γένει ξένη βοήθεια προς τα Βαλκάνια δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, τουλάχιστον ως προς την υλοποίηση και αξιολόγησή της, πολλώ δε μάλλον, η Ελληνική συμβολή.

Ειδικά για την Ελληνική ΕΑΒ μέσω του ΕΣΟΑΒ, στην Βιβλιογραφία εντοπίστηκαν πληθώρα αναφορών, και περιγραφών των χαρακτηριστικών του, σπανιότερα κριτικές προσεγγίσεις, αλλά καμία εμπεριστατωμένη ανάλυση ως προς την χρησιμότητα του ΕΣΟΑΒ για το Ελληνικό Κράτος.

Η διερεύνηση της χρησιμότητας εδράζει αφενός στην λεπτομερή ανάλυση της λειτουργίας και της δραστηριότητας του, ενώ επιπρόσθετα διερευνάται και επί τη βάσει της αξιολόγησης (evaluation) του ΕΣΟΑΒ. Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ δεν εντοπίσθηκε στην Βιβλιογραφία, και δεν έχει πραγματοποιηθεί ούτε καν από τον αρμόδιο Ελληνικό φορέα, δηλαδή το Υπουργείο Εξωτερικών, παρόλο που, η αξιολόγηση συνιστά βέλτιστη πρακτική, στα πλαίσια διαφάνειας και λογοδοσίας δημοσίου χρήματος, ενώ επιπρόσθετα έχει γίνει και σχετική σύσταση από τον ΟΟΣΑ.

Για τον λόγο αυτό η παρούσα ΔΔ προτίθεται να καλύψει τα ανωτέρω θέματα σε επόμενα σχετικά κεφάλαια, παρά τα μεγάλα προβλήματα στην εξεύρεση στοιχείων σε κατάλληλη, οργανωμένη και διαχρονική μορφή προσπελάσιμη στους

ερευνητές. Τα στοιχεία από τις επίσημες Ελληνικές πηγές ήταν αποσπασματικά, και σε επεξεργασμένη μορφή, συχνά αντικρουόμενα, κάνοντας αδύνατη την στατιστική τους ανάλυση.

Λόγω των ανωτέρω δυσκολιών, η ανάλυση της δραστηριότητας του ΕΣΟΑΒ θα στηριχθεί σε μεθόδους ανάλογες με αυτές που χρησιμοποιούνται στην χρηματοοικονομική ανάλυση, έτσι ώστε να ξεπεράσει αυτό τον «σκόπελο». Θα μπορέσει έτσι να αναλύσει την δραστηριότητα του ΕΣΟΑΒ σε ικανοποιητικό εύρος και βάθος, που να επιτρέπεται η εξαγωγή βάσιμων συμπερασμάτων.

Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, θα επιδιωχθεί για πρώτη φορά μια αξιολόγηση του συνολικού αποτελέσματος του ΕΣΟΑΒ, επί τη βάσει της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται από Διεθνείς Χρηματοδοτικούς Οργανισμούς – ΔΧΟ.

Η διάσταση των εν γένει ΑΞΕ στην περιοχή, αλλά και των Ελληνικών πιο συγκεκριμένα, έχει μελετηθεί εκτενώς, από διάφορες πλευρές, που περιλαμβάνουν κυρίως, αναλύσεις των παραγόντων υλοποίησης ΑΞΕ, καθώς και των επιπτώσεων των ΑΞΕ είτε στην χώρα προέλευσης, είτε στην χώρα υποδοχής, καθώς και ποσοτικές προσεγγίσεις με την χρήση στατιστικών αναλύσεων για τον προσδιορισμό, μεταξύ άλλων, και των κινήτρων, που οδήγησαν στις ΑΞΕ, και λιγότερο σε εμπειρική έρευνα.

Οι σύνθετοι αυτοί παράγοντες που εξετάσθηκαν κατά καιρούς στην Βιβλιογραφία, ασκούν σημαντική επιρροή στις σχετικές επιχειρηματικές αποφάσεις για την ενδεχόμενη ανάληψη πρωτοβουλίας ΑΞΕ, οι αποφάσεις, όμως αυτές καθαυτές, παραμένουν επιχειρηματικής δικαιοδοσίας και στρατηγικής. Παρόλα αυτά, οι επιχειρηματικές αυτές αποφάσεις, δεν έχουν διερευνηθεί υπό την έποψη της επιχειρηματικής στρατηγικής, παρόλο που οι ΑΞΕ ως σκοπός, μέσο και αποτέλεσμα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, είναι τομέας που άπτεται κυρίως της επιχειρηματικής στρατηγικής, πέραν της μικρο- και μακρο-οικονομικής, των διεθνών οικονομικών, της διοίκησης επιχειρήσεων, μάρκετινγκ, καθώς και των διεθνών σχέσεων.

Ειδικά για την διερεύνηση της σκοπιμότητας/χρησιμότητας του ειδικού καθεστώτος της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, μέσω ΑΞΕ Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, κυρίως μέσω της παροχής επιδοτήσεων για σχετικές επενδύσεις, θα εξετασθούν δύο διαστάσεις:

- Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στο κατά πόσον η παροχή αυτών των επιδοτήσεων συνέβαλε στην εξωστρέφεια του Ελληνικού Ιδιωτικού Τομέα μέσω των ΑΞΕ. Αν δηλαδή οι επιδοτήσεις συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιχειρηματική απόφαση να πραγματοποιηθούν οι ΑΞΕ, τότε η «εμπλοκή» αυτή εξυπηρέτησε τους στόχους του Ελληνικού Κράτους ως προς την Βαλκανική, μέσω ώθησης στην εξωστρέφεια του ιδιωτικού τομέα, άλλως δεν του φάνηκαν χρήσιμες, αφού διέθεσε χρήματα του Εθνικού Προϋπολογισμού «ως εκ περισσού», για κάτι που θα υλοποιείτο ούτως ή άλλως, και χωρίς αυτή την κρατική συνδρομή.
- Η δεύτερη διάσταση εξετάζει το κατά πόσον οι Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια, είχαν εν γένει προφίλ βιώσιμων και ανταγωνιστικών επενδύσεων ικανών να διεισδύσουν και να αναπτυχθούν περαιτέρω στην Βαλκανική αγορά. Αν είχαν προφίλ βιώσιμων επενδύσεων η κρατική συνδρομή «έπιασε» τόπο, άλλως δημόσιοι πόροι από τον κρατικό προϋπολογισμό συνέβαλλαν στον προσωπικό πλουτισμό «επιτήδειων» ή «χάθηκαν σε μαύρη τρύπα». Η διάσταση αυτή περιλαμβάνει την εξέταση ΑΞΕ εν γένει, καθότι δεν μπορεί να επικεντρωθεί μόνον σε όσες ήταν αποδέκτες Ελληνικών επιδοτήσεων, δεδομένου του απορρήτου των στοιχείων.

Για την διερεύνηση αυτή, η ΔΔ θα ακολουθήσει μια προσέγγιση υπό το πρίσμα της Επιχειρηματικής Στρατηγικής, για την αποτίμηση των επιχειρηματικών αποφάσεων σχετικά με την ανάληψη Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, στα πλαίσια εμπειρικής έρευνας, σε ποιοτική (qualitative) και όχι ποσοτική (quantitative) προσέγγιση, με σκοπό να διαφανεί αν οι επιδοτήσεις από το Ελληνικό Κράτος έπαιξαν ρόλο στην λήψη αποφάσεων για την πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια κατά την υπό εξέταση περίοδο, αλλά και να αναδειχθούν οι παράγοντες της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ, οι οποίοι με την σειρά τους αφήνουν να διαφανούν οι κυρίως λόγοι πραγματοποίησης των ΑΞΕ. Η εμπειρική έρευνα θα ακολουθήσει μια προσέγγιση, ανάλογη με την Δελφική Μέθοδο (Delphi Method)[11]

[11] Βεβαίως, η Δελφική Μέδοδος ήταν στην αρχαιότητα, και παραμένει στην σύγχρονη μορφή της, που διαμορφώθηκε από τους Olaf Helmer, Norman Dalkey, και Nicholas Rescher , στα πλαίσια της ομάδας Project RAND το 1959 (Dalkey, N., Helmer, O., "An Experimental Application of the Delphi Method to the use of experts". Management Science 9 (3), 1963, σελ. 458–467), μέθοδος πρόβλεψης. Αναπτύχθηκε όμως, για να καλύψει τα κενά που άφηναν σε πολλές περιπτώσεις στρατηγικής, οι παραδοσιακοί μέθοδοι πρόβλεψης, όπως η θεωρητική προσέγγιση, τα ποσοτικά μοντέλα ή προεκτατική (extrapolation). Παράλληλα η Δελφική έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, ως προς την δομή της επικοινωνίας στα πλάισια της «ομάδας ενδιαφέροντος», τα οποία δεν χρησιμοποιήθηκαν στα πλαίσια της εμπειρικής έρευνας στην προκειμένη ΔΔ, όπως η ανάδραση, και ο επεξηγηματικός

συγκεντρώνοντας και αποτιμώντας τις κρίσεις (value judgements), οι οποίες εκφράζονται από ανώτατα επιχειρηματικά στελέχη σε σχετικές ερωτήσεις. Η προσέγγιση αυτή, αντίθετα με τις αντίστοιχες ποσοτικές (quantitative) για την ανάλυση των Ελληνικών ΑΞΕ στα Βαλκάνια, οι οποίες εντοπίσθηκαν στην Βιβλιογραφία, και οι οποίες ακολουθούν μια μάλλον «καρτεσιανή» προσέγγιση και βασίζονται σε μετρήσιμα στατιστικά δεδομένα, ή σε στατιστική και οικονομετρική ανάλυση αποτελεσμάτων μακροσκελών ερωτηματολογίων, προσφέρει την δυνατότητα καταγραφής στρατηγικών αποφάσεων σε επίπεδο ανωτάτων επιχειρηματικών στελεχών (strategic level), και όχι μεσαίων (operational level) ή κατώτερων στελεχών (tactical level) επιχειρησιακού επιπέδου, όπως γίνεται συνήθως σε περιπτώσεις χρήσης ερωτηματολογίου. Για τον σκοπό αυτό θα «επιστρατευθούν» για πρώτη φορά απ' ότι έδειξε η βιβλιογραφική έρευνα, μοντέλα επιχειρηματικής στρατηγικής στην διερεύνηση των Ελληνικών ΑΞΕ στα Βαλκάνια.

Βάσει των ανωτέρω, πέραν της αποτίμησης, του κατά πόσον η έμμεση «εμπλοκή» του Κράτους, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική, ήταν σκόπιμη για την Ελλάδα, θα μελετηθούν και οι μορφές επιχειρηματικής διάρθρωσης, που επιλέχθηκαν από τον ιδιωτικό τομέα για την διεθνοποίηση του, κυρίως για να διαφανούν με τον τρόπο αυτό ορισμένες από τις επιπτώσεις της κίνησης αυτής για την Ελληνική οικονομία.

Εν κατακλείδι, η επισκόπηση της Βιβλιογραφίας έδειξε, ότι το θέμα της ΔΔ σχετικά με το ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, αποτελεί μια πλευρά της Ελληνικής Κρατικής οικονομικής δραστηριότητας, που δεν έχει διερευνηθεί τελεολογικά και ολιστικά ως προς την διττή του φύση, τόσο μέσω του ΕΣΟΑΒ όσο και των Ελληνικών ΑΞΕ στα Βαλκάνια κατά την υπό εξέταση εικοσαετία, ενώ παράλληλα δεν έχει αυτή διερευνηθεί υπό την έποψη της επιχειρηματικής στρατηγικής.

Επιπρόσθετα στα πλαίσια της ΔΔ, η επιστημονική έρευνα πέραν της διερεύνησης νέων διαστάσεων του θέματος, της Ελληνικής «εμπλοκής» στα Βαλκάνια, θα εμπλουτισθεί με εντελώς νέες προσεγγίσεις, αλλά και με νέους εναλλακτικούς τρόπους στην χρήση ήδη γνωστών μεθόδων.

1.7 Ζητήματα Μεθοδολογίας

Η παρούσα ΔΔ, ακολουθεί μια νέα, χωρίς βιβλιογραφικό προηγούμενο διττή προσέγγιση, των δύο κύριων θεματικών αξόνων προσέγγισης του διττού εκ φύσεως θέματος, που είναι, αφενός η ευθεία ανάμειξη του Ελληνικού Κράτους, και μάλιστα υπό την πρόσθετη «ιδιότητά» του, του Μέλους της ΕΕ, σε οικονομικές δραστηριότητες σε Κράτη της Βαλκανικής, και αφετέρου η οικονομική ενίσχυση άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων Ελλήνων υπηκόων στα Κράτη αυτά.

Από τους δύο αυτούς άξονες ανακύπτει σειρά μεθοδολογικών[12] ζητημάτων, προκειμένου η διερεύνηση του θέματος να είναι λυσιτελής, πλήρης και εν τω μέτρω του εφικτού, καινοτόμος.

Στα πλαίσια της μεθοδολογικής προσέγγισης περιλαμβάνεται κατά προτεραιότητα το ζήτημα οριοθέτησης[13] των βασικών εννοιών, που υπεισέρχονται σε θέματα της ανά χείρας ΔΔ, όπως π.χ. οι έννοιες, που προαναφέρθηκαν λ.χ. επένδυση, διεθνής επένδυση κ.ά., λαμβανομένου υπ' όψει του ετερόκλητου των νομικών ρυθμίσεων τις οποίες εφαρμόζει επ' αυτών κάθε Κράτος και των γενικών προσεγγίσεων της Βιβλιογραφίας και των Διεθνών Οργανισμών.

Ως προς την συγκεκριμένη έννοια αναφέρεται ενδεικτικά, ότι η Ελλάδα ενισχύει οικονομικά επιχειρηματικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων ενεργώντας βάσει δικής της νομοθεσίας και για ίδιους λόγους. «Εξερχόμενη» όμως των ορίων της Ελλάδας η επιχειρηματική δραστηριότητα Ελλήνων και «εγκαθιστάμενη» σε Κράτος των Βαλκανίων υπόκειται στις ρυθμίσεις του Κράτους υποδοχής, οι οποίες πιθανόν να είναι διαφορετικές, εκτός εάν υπερκείμενος Διεθνής Οργανισμός έχει ρυθμίσει συναφή θέματα και οι ρυθμίσεις του αυτές έχουν

ρόλος του συντονιστή. Η αναλογία έγκειται όμως στο στρατηγικό επίπεδο του υπο διερεύνηση θέματος, την «μαλακή» (soft) υφή του, και την απαραίτητη ανωνυμία των υψηλά ιστάμενων μελών της «ομάδας ενδιαφέροντος».

[12] Από την λέξη μέθοδος, σύνθετης από τις λέξεις μετά και οδός. Επιστημονικώς ο όρος υποδηλοί τον τρόπο αναζήτησης, εξέτασης, έρευνας.

[13] ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ: Αναλυτική Ύστερα: 90 b 30: Ορισμός Ουσίας τινός γνωρισμός.

ενσωματωθεί στα εθνικά δικαιϊκά συστήματα αμφότερων των εν προκειμένω εμπλεκόμενων Κρατών, οπότε δεν τίθενται θέματα εναρμόνισης διατάξεων παρέμβασης Διοικητικών Αρχών για άρση εμποδίων ad hoc κ.ά.

Η επισκόπηση της διαθέσιμης Βιβλιογραφίας θα οδηγήσει, μέσω μιας διαδραστικής διαδικασίας, και στην τελική διαμόρφωση του οριστικού διαγράμματος της ΔΔ, σε συνδυασμό βέβαια και με πολλά άλλα στοιχεία, καθότι θα διαφανούν τα ζητήματα, που δεν έχουν προσεγγισθεί ή δεν έχουν προσεγγισθεί αρκετά.

Το ιδιάζον του θέματος «απαιτεί» διεπιστημονική προσέγγιση και συνδυασμό θεωρητικών και εμπειρικών προσεγγίσεων.

Θεμελιώδης και πρωταρχική κρίνεται σειρά θεωρητικών[14] προσεγγίσεων, εγχείρημα, που παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, καθότι πτυχές του υπό διερεύνηση θέματος, δεν έχουν απασχολήσει επαρκώς την διεθνή Βιβλιογραφία, ή που η διαθέσιμη Βιβλιογραφία είναι αμφιλεγόμενη, ετερόκλητη, ή ακόμη και αλληλοαναιρούμενη, όπως π.χ. επί του θέματος της θεωρίας περί διεθνών επενδύσεων. Ερευνητές, που ασχολήθηκαν με πλευρές του συγκεκριμένου θέματος ελαύνονται κατά την διερεύνησή του από διαφορετικές αφετηρίες, ομολογούντες οι ίδιοι π.χ. ότι «η θεωρία» τους δεν έχει γενικό χαρακτήρα, όπως αναφέρεται στο οικείο Κεφάλαιο της ανά χείρας ΔΔ. Ο όρος θεωρία εκλαμβάνεται εδώ ως γνώση βασιζόμενη σε «καθαρή νόηση εννοιών», σε αντίθεση προς την εμπειρική γνώση, η οποία στηρίζεται «επί την κατ' αίσθησιν αντιλήψεων». Σε αντίθεση με την πράξη και την ενέργεια, η γνώση είναι άσχετη με την πρακτική ωφέλεια ή την εφαρμογή της.

Τα στοιχεία τα οποία πρέπει να αναζητηθούν σε επίπεδο Διεθνών Οργανισμών, Κρατών, άλλων νομικών μορφωμάτων π.χ. Επιμελητηρίων, Επιχειρηματικών Συμβουλίων κ.ά., είναι ποικίλα, δεδομένου, ότι η διεθνής επένδυση δεν έχει μόνον νομικές πτυχές, αλλά και άλλες, όπως λ.χ. οικονομικές κ.ά. Εν προκειμένω τίθεται ζήτημα «αξιοπιστίας» των δευτερογενών πηγών, ζήτημα μάλιστα πρώτης προτεραιότητας, δεδομένου, ότι μία «επίσημη» πηγή δεν συνιστά πάντοτε και «αξιόπιστη» πηγή, λόγω ενδεχόμενης αδυναμίας της να διαθέτει πλήρη εικόνα ενός θέματος.

Κατά την αναζήτηση διαφόρων στοιχείων παρατηρήθηκαν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων διαφόρων «επισήμων» πηγών και άλλων πηγών, μη «ενδεδυμένων» κρατική, ιδιότητα.[15] Συχνά τα στοιχεία ήταν ασυνεχή, δευτερογενή/επεξεργασμένα, περιστασιακά, ασυνεχή, αντιφατικά και μη συγκρίσιμα.

Κατά συνέπεια, η ιεράρχηση των πηγών προέλευσης των αναφερόμενων στοιχείων θα είναι συχνά «εικονοκλαστική», προτάσσοντας «άτυπες» πηγές ενημέρωσης έναντι θεσμοθετημένων, παραδεκτών και συνήθων σε άλλες περιπτώσεις.

Δεδομένης της ετερόκλητης διεθνούς πρακτικής «επέκτασης» επιχειρηματικών δραστηριοτήτων εκτός των ορίων του Κράτους αρχικής εγκατάστασης σε Κράτη γειτνιάζοντα, κατά το πλείστον, αλλά όχι αποκλειστικά, τίθεται ζήτημα προσέγγισης κατά περίπτωση των πολλαπλών συναφών εννοιών όπως: της εξ υπαρχής σύστασης μίας (νέας) επιχείρησης, της ίδρυσης νέων και θυγατρικών επιχειρήσεων, της συγχώνευσης υφισταμένων επιχειρήσεων (με απορρόφηση επιχείρησης, σύσταση νέας κ.ά.), ανεξάρτητα από τον τόπο ή το Κράτος εγκατάστασης της νομικής έδρας τους, της « εξαγωγής » υφιστάμενων επιχειρήσεων, εντός ή εκτός του Κράτους, που είναι εγκαταστημένη η αρχική επιχείρηση, της συμμετοχής σε υφιστάμενη επιχείρηση εντός ή εκτός του Κράτους, όπου δραστηριοποιείται ο νέος συμμέτοχος, της αγοράς ή της συμμετοχής σε υφιστάμενα δίκτυα, της αγοράς δικαιωμάτων παραγωγής, διανομής, αντιπροσώπευσης κ.ά.

1.8 Ερευνητική προσέγγιση και πηγές

Στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, όπως προαναφέρθηκε, το ερευνητέο πρόβλημα, «απαιτεί» διεπιστημονικό συνδυασμό θεωρητικών και εμπειρικών προσεγγίσεων, κυρίως για την συλλογή, καταγραφή και ανάλυση υλικού από πρωτογενείς πηγές. Για την συλλογή πληροφοριών από πρωτογενείς πηγές θα γίνει δομημένη ανταλλαγή απόψεων στα πλαίσια

[14] Όπως σε κάθε επιστημονική περιοχή, έτσι και στην περιοχή στην οποία εντάσσεται το υπό διερεύνηση θέμα, διατυπώνονται κατά καιρούς θεωρίες και θεωρητικά σχήματα, μέσω των οποίων επιχειρείται σε επίπεδο λογικών συλλογισμών η περιγραφή και η ερμηνεία της υφής και της περιοδικότητας ομοειδών φαινομένων.

[15] Βλ., σχετική αναφορά σε άλλο σημείο της ανά χείρας ΔΔ π.χ. επί των Ελληνικών επενδύσεων στην Βουλγαρία.

συγκρότησης «ομάδας ενδιαφέροντος» (interest group), απαρτιζόμενης από εκπροσώπους κρατικών φορέων και επιχειρηματιών/τραπεζιτών στην Ελλάδα και τις υπό εξέταση χώρες, καθώς και στελέχη Διεθνών Οργανισμών με αντικείμενο συναφές με το υπό εξέταση θέμα. Η πρόσβαση σε συγκεντρωμένη πληροφόρηση από άτομα-κλειδιά (Knowledgeable Persons) προτείνεται συχνά στην διεθνή ερευνητική τακτική[16] , με έμφαση στον τρόπο καθορισμού και τη σύνθεση «ομάδας ενδιαφέροντος» χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεθόδους για τη διαμόρφωση των ομάδων (τυχαία και μη τυχαία δείγματα). Λόγω του περιορισμένου αριθμού συμμετεχόντων, η προσέγγιση αυτή διαφέρει από ερευνητικές πρακτικές, που χρησιμοποιούν μεγάλα δείγματα, ειδικά σε περιπτώσεις διερεύνησης κοινωνικών θεμάτων.

Για την καταγραφή και αξιολόγηση των πληροφοριών θα χρησιμοποιηθούν οι πλέον ενδεδειγμένες δομημένες μέθοδοι και εργαλεία επιστημονικής έρευνας πεδίου (field research), ανάμεσα σε μεθόδους όπως SWOT, μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων» και μοντέλο «αλυσίδα αξίας» του PORTER , VRIO και PEST, και Διάγραμμα Αναμενομένων Αποτελεσμάτων – ΔΑΑ (Diagramme of Expected Effects – DEE).

Η ερευνητική προσέγγιση ακολούθησε εν μέρει υποδείξεις της διεθνούς Βιβλιογραφίας[17] , για την εφαρμοσμένη έρευνα της βιομηχανικής εξάπλωσης και του μάρκετινγκ, και την υποδεικνυόμενη διαδικασία, που περιλαμβάνει τα εξής εννέα βασικά στάδια:

1. Αναγνώριση της Ανάγκης για Πληροφόρηση (Establish the Need for Information)
2. Καθορισμός των Στόχων Έρευνας και των Αναγκών Πληροφόρησης (Specify Research Objectives and Information Needs)
3. Καθορισμός Πηγών Δεδομένων (Determine Sources of Data)
4. Ανάπτυξη του Τρόπου Συλλογής Δεδομένων (Develop the Data Collection Forms)
5. Σχεδιασμός του Δείγματος (Design the Sample)
6. Συλλογή των Δεδομένων (Collect the Data)
7. Επεξεργασία των Δεδομένων (Process the Data)
8. Ανάλυση των Δεδομένων (Analyse the Data)
9. Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων της Έρευνας (Present Research Results)

Η αξιολόγηση του ερευνητέου προβλήματος πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις:

Πρώτη φάση: οριοθέτηση και διάρθρωση

Το πρώτο στάδιο επικεντρώθηκε στον προσδιορισμό των στόχων, την οριοθέτηση του γενικού πλαισίου της ΔΔ, στην ανάδειξη τρεχουσών πολιτικών, και καταγραφή των επικρατούντων συνθηκών και τάσεων στον υπό έρευνα τομέα, με όλες τις σχετικές πληροφορίες και με βάση ένα ολοκληρωμένο σύνολο ποσοτικών και ποιοτικών πηγών.

Κατά την πρώτη και αρχική φάση της ΔΔ, η έρευνα βασίστηκε σε εμπεριστατωμένη επανεξέταση της επιστημονικής Βιβλιογραφίας, επίσημα έγγραφα και προηγούμενες μελέτες πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο, αλλά και γενικότερες, για την σφαιρικότερη και διεπιστημονική πληροφόρηση. Όσον αφορά την ποιότητα των δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές state-of-the-art για την κάλυψη των ελλείψεων και την εξασφάλιση ακρίβειας υψηλού επίπεδου. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην εξασφάλιση των στατιστικών στοιχείων, αλλά κυρίως η επεξεργασία τους ώστε να καλύπτονται τα υπό εξέταση θέματα, και μάλιστα κατά ολόκληρη την υπό εξέταση περίοδο, και όχι αποσπασματικά. Για τον λόγο αυτό έγινε σε βάθος έρευνα των βάσεων δεδομένων διεθνών, Ευρωπαϊκών αλλά και εθνικών φορέων. Στην συνέχεια διαμορφώθηκε και διατυπώθηκε με ακρίβεια η μεθοδολογία για τη διεξαγωγή της ανάλυσης στην επόμενη φάση.

Δεύτερη φάση: ανάλυση και ανάπτυξη τομέα

[16] Βλ,, Alderson, W., Cox, R., ‘’Towards a Theory of Marketing’’, Journal of Marketing, Vol. 13, No. 2, pp. 137-152, Birmingham, October 1948, Carman, J.M., Dominguez, L., V., "Organizational transformations in transition economies: Hypotheses." Journal of Macromarketing 21.2, 164-180, London, 2001.

[17] Βλ., Kinnear, T., C., Taylor, J., R., ‘’Marketing research : an applied approach’’, McGraw Hill, New York, 1987.

Χρησιμοποιώντας τους γνωστικούς πόρους, που συγκεντρώθηκαν και τη μεθοδολογία, που επιλέχθηκε στο πρώτο στάδιο, όπως η ταξινόμηση, τα μοντέλα Porter «Πέντε Δυνάμεων της ανταγωνιστικής θέσης» και «αλυσίδα αξίας, VRIO και PEST, Διάγραμμα Αναμενομένων Αποτελεσμάτων – ΔΑΑ, και η μέθοδος SWOT για την δομημένη έρευνα και στην συνέχεια ανάλυση, και καταγραφή των αποτελεσμάτων της διερεύνησης των στόχων, σχετικά με την Ελληνική εθνική αλλά και ιδιωτική / εταιρική πολιτική για επενδύσεις στα Βαλκάνια. Στην φάση αυτή η μελέτη επικεντρώθηκε στην αξιολόγηση και ερμηνεία των δεδομένων, καθώς και ενίοτε παροχή εκτιμήσεων των πιθανών εξελίξεων. Αυτό έγινε στην συνέχεια και μέσω σειράς συνεντεύξεων στο πλαίσιο εμπειρικής έρευνας, καθώς και κατά τη διάρκεια τακτικών διαβουλεύσεων με εμπλεκόμενους ή ενδιαφερόμενους φορείς ή άτομα στο πλαίσιο «ομάδας ενδιαφέροντος», αξιοποιώντας την εκτεταμένη εμπειρία και τις γνώσεις τους από τις πιο σημαντικές προκλήσεις σε κάθε περιοχή μελέτης.

Στη φάση αυτή τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία βάσει διασταύρωσης, σύγκρισης, ομαδοποίησης, κ.ά.

• Η διασταύρωση γίνεται με την χρήση διαφόρων πηγών ή και τύπων των δεδομένων τόσο ποιοτικών όσο και ποσοτικών, με ιδιαίτερη προσπάθεια στα στατιστικά δεδομένα, καθώς και συνεντεύξεις με «άτομα κλειδιά»

• Η σύγκριση προχωρά με τη δημιουργία πινάκων, διαγραμμάτων, ή γραφημάτων και τα δεδομένα συγκρίνονται κυρίως σε διαστάσεις, χρονικές, γεωγραφικές και τομεακές

• Τα δεδομένα ομαδοποιούνται (clustering) σύμφωνα με προκαθορισμένες τυπολογίες.

Προσωρινά συμπεράσματα προέκυψαν ήδη στην φάση αυτή, και επανεξετάστηκαν στην επόμενη για την εξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων.

Τρίτη φάση: σύνθεση

Στο τρίτο στάδιο, έγινε εμβάθυνση για την ενίσχυση/ή μη των ευρημάτων (σύγκριση στατιστικών αναλύσεων με εμπειρικές διαπιστώσεις, πρωτογενείς πηγές και έμμεσες αποδείξεις - proxy), με στόχο την επαλήθευση των αποτελεσμάτων, και στην συνέχεια καταγράφθηκαν απαντήσεις, έγινε αξιολόγηση στην περίπτωση της οικονομικής δραστηριότητας του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική, αξιολογώντας το ΕΣΟΑΒ ως προς την χρηματοδότηση Δημόσιων έργων / μεγάλων έργων, και ακολούθησε η ανάλυση των αποτελεσμάτων και η εξαγωγή διαπιστώσεων και συμπερασμάτων της μελέτης.

Ακολούθησε παρουσίαση του «ειδικού καθεστώτος» «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους σε θέματα οικονομικών δραστηριοτήτων μέσω ενίσχυσης σε Έλληνες υπηκόους ώστε να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά σε χώρες της Βαλκανικής. Στην συνέχεια, διεξήχθη εμπειρική έρευνα για την οικονομική δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού φορέα στις υπό εξέταση χώρες και την υπό εξέταση περίοδο, με ή χωρίς την ενίσχυση του Επίσημου Ελληνικού Κράτους, ως προς την ανταγωνιστικότητα και την στρατηγική διεθνοποίησης, που ακολούθησαν σχετικά με τον τρόπο διαμόρφωσης και συντονισμού διαφόρων δραστηριοτήτων μεταξύ της μητρικής έδρας και των θυγατρικών στην αλλοδαπή.

Εν κατακλείδι, ο « οδικός χάρτης » του παρόντος πονήματος εν συντομία περιλαμβάνει την ανάγκη ουσιαστικής προσέγγισης της διαθέσιμης γνώσης πάνω στο συγκεκριμένο θέμα (establish the need for information), και αφού καθοριστούν συγκεκριμένα οι στόχοι της έρευνας, (specify research objectives), θα επιχειρηθεί ο εντοπισμός και ο καθορισμός των πηγών δεδομένων, (determine sources of data), η συλλογή, η επεξεργασία, η ανάλυση και η παρουσίαση των δεδομένων (determine sources of data, collect the data, process the data, analyze the data, present research results), με κριτική οπτική, και, όπου είναι εφικτή, με διατύπωση διαπιστώσεων και προτάσεων.

Πέραν των νομικών κειμένων η έρευνα θα εξετάσει ως πρωτογενείς πηγές, σε σχέση με τις οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους, την δομημένη ανταλλαγή απόψεων στα πλαίσια συγκρότησης «ομάδας ενδιαφέροντος» (interest group) , απαρτιζόμενης από εκπροσώπους κρατικών φορέων και επιχειρηματιών / τραπεζιτών στην Ελλάδα και τις υπό εξέταση χώρες, καθώς και στελέχη Διεθνών Οργανισμών με αντικείμενο συναφές με το υπό εξέταση θέμα. Οι οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων Υπηκόων σε χώρες των Βαλκανίων θα διερευνηθούν εμπειρικά με σειρά συνεντεύξεων ως προς την ανταγωνιστικότητα τους στο Βαλκανικό περιβάλλον και την επιχειρηματική δομή, που επέλεξαν κατά κανόνα για να εξυπηρετήσουν τις εκεί δραστηριότητες τους. Επιπρόσθετα θα επιδιωχθεί η παρακολούθηση Συνεδρίων και Διασκέψεων, που άπτονται του υπό εξέταση θέματος.

Θα γίνει βεβαίως εκτεταμένη επισκόπηση και κριτική προσέγγιση δευτερογενών πηγών, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων στατιστικών στοιχείων, διεθνούς Βιβλιογραφίας, μερίδας του διεθνούς τύπου, καθώς και πρακτικών Επιστημονικών Συναντήσεων και Συνεδρίων.

1.9 Ανάλυση πεδίου

Μετά την επανεξέταση της συλλογής και ανάλυσης στοιχείων, καθώς και την αξιολόγηση κάλυψης και αξιοπιστίας των δεδομένων, που συλλέχθηκαν, επιλέχθηκαν από τα θεμελιώδη εργαλεία στρατηγικής ανάλυσης, οι μέθοδοι εκείνες, που κρίθηκαν κατάλληλες για την ανάλυση των στοιχείων με βάση την διεθνή Βιβλιογραφία και πρακτική, υπό το πρίσμα της οριοθέτησης και προβληματισμού της ανά χείρας ΔΔ.

Στην περίπτωση της οικονομικής δραστηριότητας του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική, και συγκεκριμένα με βάση το κύριο όργανο υλοποίησης της, του ΕΣΟΑΒ, προεξέχουσα σημασία ανάμεσα στις αναλύσεις VRIO και PEST, κατέχει η ανάλυση SWOT, για την κατανόηση και συγκεκριμενοποίηση του πλαισίου της δράσης αυτής.

Στην περίπτωση των οικονομικών δραστηριοτήτων Ελλήνων υπηκόων σε χώρες των Βαλκανίων, προεξέχουσα σημασία ανάμεσα στις αναλύσεις, για την κατανόηση του ρόλου του Ελληνικού Κράτους στην δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα κατέχει η μέθοδος Διάγραμμα Αναμενομένων Αποτελεσμάτων –ΔΑΑ (Diagramme of Expected Effects – DEE), ενώ για την ανάλυση της οικονομικής δραστηριότητας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στα πλαίσια εμπειρικής έρευνας χρησιμοποιήθηκαν τα μοντέλα «ανταγωνιστικών δυνάμεων» και «αλυσίδα αξίας» του Porter.

1.10 Σχηματική περιγραφή δομής και ελέγχου της μελέτης

Για την κατανοητή και γρήγορη επισκόπηση των ερευνητικών προσεγγίσεων, σχηματικά ο « οδικός χάρτης » του παρόντος πονήματος δίνεται στον κατωτέρω πίνακα.

Ο πίνακας συνοψίζει σχηματικά τα προαναφερθέντα και περιλαμβάνει διακριτή αναφορά στις φάσεις αξιολόγησης του ερευνητέου προβλήματος, το ερευνητέο περιεχόμενο της Βιβλιογραφίας και των εγγράφων, τα κριτήρια ποιότητας, την στοχοθέτηση της έρευνας ανά φάση, καθώς και τον τρόπο αξιολόγησης ως προς την γεωγραφική διάσταση του θέματος.

Πίνακας 2: Στάδια δομής και ελέγχου της μελέτης στα πλαίσια της ΔΔ

Διάταξη εξέτασης	**Ερευνητέο περιεχόμενο Βιβλιογραφίας και εγγράφων**	**Κριτήρια ποιότητας**	**Στοχοθέτηση έρευνας**
Πρώτη φάση : ανάλυση και ανάπτυξη τομέα	• Στόχοι, αρχές, προτεραιότητες. • Μετάφραση των στόχων σε αναμενόμενες επιπτώσεις/ διάγραμμα αναμενόμενων αποτελεσμάτων. • Ανάλυση της παρέμβασης (λογική, εσωτερική συνοχή), αιτία-αποτέλεσμα, υποθέσεις. • Ερωτήματα αξιολόγησης. • Κριτήρια για κάθε ερώτηση. • Δείκτες για κάθε κριτήριο. • Μέθοδος και σχέδιο εργασίας για τη συγκέντρωση των δεδομένων. • Στρατηγική για τη συλλογή δεδομένων πεδίου και ανάλυση.	• Οριοθέτηση πεδίου. • Ερωτήσεις αξιολόγησης και κριτήρια αντικατοπτρίζουν: 1. Τα αποτελέσματα/επιπτώσεις, που προσδιορίζονται από την λογική της παρέμβασης. 2. Τομείς, θέματα και τα μέσα. 3. Κριτήρια αξιολόγησης ΕΑΣ- (αποτελεσματικότητα, βιωσιμότητα, συνοχή και προστιθέμενη αξία).	Κεντρικό πεδίο Εδαφική περιφέρεια. Περίοδοι υπό εξέταση Κανονιστικό πλαίσιο, τομέας Διευρυμένο πεδίο **Συνεργειακές πολιτικές** άλλες εθνικές πολιτικές και άλλοι χορηγοί, που απευθύνονται: Στην ίδια περιοχή. Στις ίδιες ομάδες. Στην αντιμετώπιση των ίδιων θεμάτων. **Συγχρηματοδότηση** Από άλλες εθνικές αρχές. Από άλλους χορηγούς. Συλλογιστική της παρέμβασης κύριοι χρήστες και προβλεπόμενες χρήσεις.
Οριοθέτηση πεδίου Προσδοκίες Διαδικασία αξιολόγησης	Οριοθέτηση κεντρικού πεδίου: • Προσδοκίες/ Υποθέσεις. • Διαδικασία αξιολόγησης. • Ερωτήματα αξιολόγησης/κριτήρια.	Κάλυψη των αναγκών: • Απαιτήσεις κανονιστικού πλαισίου • αξιολόγησης/ λογοδοσία. • Προσδοκίες στους όρους αναφοράς. • Απαιτήσεις, που εκφράζονται από τα Μέλη της ομάδας αναφοράς. • Τοποθέτηση αξιολόγησης	Έλεγχος προόδου.
Γεωγραφική Διάσταση	Αναφορές ανά χώρα: Γενικό πλαίσιο. Ανάλυση/συμπεράσματα σε δύο επίπεδα: • Τομέας στο πλαίσιο της χώρας. • Στοιχεία, που επιβεβαιώνουν ή διαψεύδουν τις παραδοχές της πρώτης φάσης (γραφείου).		
Δεύτερη Φάση : ανάλυση και ανάπτυξη τομέα		Σαφήνεια στην οριοθέτηση και εύρος της ανάλυσης. Εντοπισμός ομάδας και υπό-ομάδων συνεδριών από την προκαταρτική φάση μέσω εγγράφων και συνεντεύξεων (όπως οι σχεδιαστές της στρατηγικής , οι διαχειριστές , οι δικαιούχοι). Εντοπισμός δικτύου επιλογής συμμετεχόντων στην ομάδα. Προσπάθεια προσδιορισμού των συμμετεχόντων ώστε να αποτελούν μια αντιπροσωπευτική ομάδα των διαφόρων απόψεων σχετικά με το θέμα της παρούσας διατριβής. Ποιοτικός έλεγχος εγγράφων και συμμετεχόντων ως προς την αξιοπιστία και την έλλειψη προκαταλήψεων. Σαφήνεια στην διάκριση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων και την διατύπωση του προς αξιολόγηση θέματος	Επανεξέταση συλλογής και ανάλυσης στοιχείων: • Προβλήματα/ λύσεις. • Αξιολόγηση κάλυψης/αξιοπιστίας δεδομένων, που συλλέχθηκαν. • Ανάλυση/ παρουσίαση σημαντικών ευρημάτων. • Ανάδραση και προγραμματισμός επόμενου σταδίου. Μεθοδολογική ανάλυση πεδίου.
Τρίτη φάση : σύνθεση **Συμπεράσματα**	**Περίληψη** **Εισαγωγή** Στόχοι, συλλογιστική της παρέμβασης, ανάλυση πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού πλαισίου της παρέμβασης παρουσίαση ερωτημάτων αξιολόγησης. **Μέθοδοι** Κριτήρια σε σχέση με κάθε ερώτηση. Δείκτες, που σχετίζονται με κάθε κριτήριο. Διαδικασία συλλογής των δεδομένων/ ενδεχόμενοι περιορισμοί.	**Ποιοτικός έλεγχος της αξιολόγησης:** Η χρησιμότητα μιας αξιολόγησης εξαρτάται από την αξιοπιστία, που βασίζεται στη διαφάνεια της διαδικασίας και την ποιότητα της αξιολόγησης. Αποφυγή προκαταλήψεων στην συλλογή και αξιολόγηση στοιχείων.	**Συμπεράσματα:** Απαντήσεις στα ερωτήματα, που τέθηκαν κατά την έναρξη της έρευνας. Συμπεράσματα, που προέκυψαν από την ανάλυση δεδομένων και ευρημάτων.

	Συμπεράσματα/ ανάδραση σε σύγκριση με την φάση (γραφείου)/ ενδεχόμενοι περιορισμοί. Κύριες διαπιστώσεις και συστάσεις **Διαφορετικά Κεφάλαια:** Απαντήσεις ανά ερώτημα αξιολόγησης. Συνολική αξιολόγηση της παρέμβασης. Συστάσεις. **Παραρτήματα/πίνακες/γραφήματα** Διάγραμμα λογικής της παρέμβασης/ Μεθοδολογία. Ερωτήματα, κριτήρια και δείκτες Επιχειρήματα ανά ερώτημα: γεγονότα, ερμηνεία, ανάλυση, ευρήματα, κριτήρια, συμπεράσματα Επισκόπηση της παρέμβασης. Πηγές (πρόσωπα και έγγραφα). Στατιστικά στοιχεία και συγκυριακό πλαίσιο. Κατάλογος εξετασθέντων ειδικών προγραμμάτων/ επενδύσεων. Δελτία αξιολόγησης ειδικών προγραμμάτων/ επενδύσεων/ μελέτες περίπτωσης. Ερωτηματολόγια/μοντέλα έρευνας. Ακρώνυμα και συντμήσεις. Χάρτες. Διαχρονικές επισκοπήσεις.		

2. Θεωρητικές προσεγγίσεις, προβληματισμοί και οριοθέτηση βασικών εννοιών: το νομικό κέλυφος διεθνών κρατικών παρεμβάσεων

Στο παρόν Κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση γενικών αρχών και η οριοθέτηση των βασικών εννοιών, που διέπουν το νομικό κέλυφος διεθνών κρατικών περεμβάσεων. Αυτό κρίθηκε χρήσιμο, δεδομένου ότι το «ειδικό καθεστώς» άμεσων αλλά και έμμεσων οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε Χώρες των Βαλκανίων, συνίσταται μεν κατά βάση από εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες όμως υποστηρίζονται, και ανάγονται σε διενθή διάσταση, μέσω μιας σειράς Διμερών Συμβάσεων - ΔΣ και Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών - ΔΕΣ της Ελλάδας με Κράτη της Βαλκανικής. Οι σχετικές ΔΣ και ΔΕΣ εξετάζονται στην συνέχεια σε σχετικά Κεφάλαια. Παράλληλα η μελέτη συνιστά μερικώς θεωρητική βάση για την διερεύνηση της Υπόθεσης 3.

2.1 Η σύναψη Συνθηκών, Συμφωνιών, Συμβάσεων

Τα κυρίαρχα Κράτη, ως υποκείμενα των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, έχουν την δυνατότητα να συνάπτουν μεταξύ τους Διεθνείς Συνθήκες, Διεθνείς Συμφωνίες, Διακρατικές Συμβάσεις κ.ά., εντός του πλαισίου της διεθνούς νομιμότητας και με σκοπό την εξυπηρέτηση παραδεκτών νομικά συμφερόντων τους σε διάφορους τομείς, όπως π.χ. οικονομικών, εμπέδωσης κλίματος καλής γειτονίας, παραγωγής διμερών επιχειρηματικών σχέσεων κ.ο.κ.

Κράτη Μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών -ΟΗΕ υπέχουν την υποχρέωση να κοινοποιούν στην Γραμματεία του Οργανισμού υποχρεωτικά τα σχετικά κείμενα, αλλιώς στερούνται της νομικής δυνατότητας να τα επικαλεσθούν ενώπιον Οργάνων του ΟΗΕ οποτεδήποτε και για οποιαδήποτε αιτία και διαδικασία αν χρειαστεί, υπό την προϋπόθεση - conditio sine qua non, ότι τα εν λόγω κείμενα δεν περιέχουν διατάξεις αντιβαίνουσες στις ρυθμίσεις του Καταστατικού Χάρτου του ΟΗΕ.

Δυνατότητα σύναψης Διεθνών Συνθηκών και Πολυμερών ή Διμερών Συμφωνιών έχουν, επίσης, και άλλα υποκείμενα του Διεθνούς Δικαίου, όπως ο ΟΗΕ, ο Οργανισμός Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου - ΝΑΤΟ, η ΕΕ, ο ΟΟΣΑ κ.ά.

Είναι αυτονόητο, ότι τα συμβαλλόμενα Μέρη κατά την κατάρτιση[18] μιας Διεθνούς Συνθήκης ή Διακρατικής Συμφωνίας πρέπει να λειτουργούν «κατ᾽ελευθέραν βούλησιν» και να εκπροσωπούνται νομίμως κατά την εσωτερική ιδία έννομη τάξη τους, επομένης της καθ' έκαστη εθνικά δικαιϊκά συστήματα ενσωμάτωσής της στο εσωτερικό εθνικό δίκαιο[19].

2.2 Η διάρκεια ισχύος

Οι Συνθήκες και οι Διμερείς Διακρατικές Συμφωνίες είναι προφανές, ότι συνάπτονται υπό το πρίσμα συγκεκριμένης οπτικής, η οποία αποσκοπεί στην «παραγωγή» συγκεκριμένων αποτελεσμάτων σε δεδομένα χρονικά πλαίσια.

Συνήθως, οι Διεθνείς Συνθήκες και οι Διακρατικές Συμφωνίες έχουν συγκεκριμένη συμπεφωνημένη εξ υπαρχής μεταξύ των συμβαλλομένων Μερών διάρκεια, καθώς και προβλεπόμενης ενδεχόμενης παράτασης κοινή συναινέσει.

Είναι, όμως, δυνατή η κατάργησή τους, κοινή συναινέσει, πριν από την συμπεφωνημένη διάρκεια «ζωής» τους, όπως είναι εφικτή επίσης και η κοινή, πάντοτε, συναινέσει τροποποίησή τους.

Ακόμη, οι Διεθνείς Συνθήκες και οι Διακρατικές Συμφωνίες καταργούνται σε περιπτώσεις πλήρωσης συμπεφωνημένης διαλυτικής αίρεσης, σε περιπτώσεις καταγγελίας εκ μέρους ενός των συμβληθέντων για λόγους προβλεπόμενους στις διατάξεις τους, και σπανίως μονομερώς και άνευ εξηγήσεων, οπότε βεβαίως δημιουργούνται άλλα προβλήματα απορρέοντα από ρυθμίσεις της διεθνούς έννομης τάξης.

[18] Συνήθως οι πρώτοι, που υπογράφουν τα σχετικά κείμενα, είναι οι Υπουργοί Εξωτερικών ή οι Πρέσβεις και ακολουθεί εν συνεχεία η επικύρωση αυτών των υπογραφών από τον Αρχηγό εκάστου συμβαλλομένου Κράτους και η διαδικασία ενσωμάτωσης στα εθνικά δικαιϊκα συστήματα, χωρίς να αποκλείονται ρυθμίσεις άλλου τύπου.

[19] Η σχετική διαδικασία για την Ελλάδα παρατίθεται στην συνέχεια.

Είναι προφανές ότι δημιουργούνται ζητήματα στην περίπτωση, που μεταβληθούν άρδην οι πραγματικές καταστάσεις, υπό το καθεστώς των οποίων συνήφθησαν οι Συνθήκες.

Εν προκειμένω, κατά μία άποψη, η μεταβολή των πραγματικών δεδομένων, των υπαρχόντων κατά τον χρόνο σύναψης και έναρξης ισχύος των Συμφωνιών, δεν πρέπει να επηρεάσει την περαιτέρω εφαρμογή τους, τηρουμένης της αρχής pacta sunt servanda, βάσει της οποίας εξασφαλίζεται η σταθερότητα του εκ συμβάσεων απορρέοντας δικαίου, δεν υπονομεύεται η συνέχεια τήρησης των συμφωνηθέντων και η συνέχιση των συναλλαγών, και βεβαίως, δεν επιτρέπεται η μονομερής καταγγελία των συνθηκών και συμφωνιών κατά τρόπο μονομερή.

Κατ' άλλη προσέγγιση, «μεταβαλλομένων των περιστάσεων, κάτω από τις οποίες και δια των οποίων, γεννήθηκαν, οι διεθνείς Συνθήκες και Συμφωνίες είναι καταδικασμένες να υποκύψουν στην προσωρινότητα των καταστάσεων και να συμμορφωθούν προς τις νέες περιστάσεις, τροποποιούμενες ή καταργούμενες τελείως», με βάση την αρχή rebus sic stantibus.

Η διεθνής πρακτική «αξιοποιεί» και τις δύο προσεγγίσεις σε περιπτώσεις προβλημάτων, που απορρέουν από Διεθνείς Συνθήκες και Συμφωνίες, άλλοτε αποδεχόμενη την ανάγκη τήρησης των συμφωνηθέντων, με βάση την αρχή pacta sunt servanda, ανεξαρτήτως των μεταβολών, που επήλθαν εν τω μεταξύ, και άλλοτε θεωρώντας επιβεβλημένη την τροποποίηση των όρων ή και την πλήρη κατάργησή τους, εξ αιτίας της μεταβολής των δεδομένων, κάτω από τα οποία παρήχθησαν οι Συνθήκες και Συμφωνίες.

Εν προκειμένω, η διαφωνία «λύεται» συνήθως και πρώτιστα σε πολιτικό επίπεδο και δευτερογενώς σε νομικό.

2.3 Η επέλευση εννόμων συνεπειών

Σημειώνεται ότι, οι Πολίτες, οποιουδήποτε Κράτους δεν έλκουν ευθέως δικαιώματα και δεν αναλαμβάνουν ευθέως υποχρεώσεις εκ μόνου του γεγονότος, ότι το Κράτος, του οποίου φέρουν την υπηκοότητα, υπέγραψε ή προσχώρησε σε μια Διεθνή Συνθήκη ή Διακρατική Συμφωνία, σε αντίθεση με τα συμβληθέντα Κράτη, τα οποία «ενέχονται» εκ των Συμφωνιών άμεσα μετά την υπογραφή.

Τα τυχόν δικαιώματα και οι τυχόν υποχρεώσεις, θα προκύψουν για τους υπηκόους αμέσως μόλις τα σχετικά κείμενα, καταστούν κατά την προβλεπόμενη από κάθε ένα από τα συμβληθέντα Κράτη, εσωτερική νομοθεσία[20].

2.4 Άλλες νομικές δυνατότητες των Κρατών

Η δυνατότητα των Κρατών για δράσεις διεθνούς χαρακτήρα δεν περιορίζεται στις Διεθνείς Συνθήκες και στις Διακρατικές Συμφωνίες, για τις οποίες προβλέπονται συγκεκριμένες και αυστηρές διαδικασίες κατάρτισης, αλλά υπάρχει η δυνατότητα και άλλων δράσεων όπως, ενδεικτικά αναφέρονται:

- Συμφωνίες απλοποιημένης μορφής, αναφερόμενες συνήθως σε διοικητικά και τεχνικά θέματα δευτερεύουσας σημασίας και υπογραφόμενες από Κυβερνητικά Στελέχη ή Διπλωματικούς Υπαλλήλους. Είναι αυτονόητο, ότι εάν δεν ακολουθηθεί (και) γι' αυτές η συνήθης διαδικασία ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο του συμβληθέντος Κράτους, δεν αποτελούν κανόνες δικαίου, με ό,τι αυτό συνεφέλκεται.

- Επιμέρους μονομερείς δικαιοπρακτικές ενέργειες ενός Κράτους, όπως αναγνωρίσεις δικαιωμάτων, παραιτήσεις από δικαιώματα, διατύπωση διαμαρτυρίας προς άλλο Κράτος κ.ά.

[20] Για την Ελλάδα γίνεται λόγος στην συνέχεια.

2.5 Το ισχύον νομικό κέλυφος περί Διεθνών Συνθηκών, Διεθνών Συμφωνιών και Διακρατικών Συμβάσεων στην Ελλάδα

Ειδικά για την Ελλάδα βάσει των οικείων ρυθμίσεων του ισχύοντος Συντάγματος 1975/1986/2001/2008 για την σύναψη Διεθνών Συνθηκών, Διεθνών Συμφωνιών και Διακρατικών Συμβάσεων ισχύουν τα εξής:

- Η Ελλάδα αναγνωρίζει και εφαρμόζει τους γενικούς αναγνωρισμένους από την Διεθνή Κοινότητα κανόνες Διεθνούς Δικαίου και επιδιώκει (και μέσω αυτών), την εμπέδωση της Ειρήνης και της Δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ Λαών και Κρατών (άρθρο 2).

- Οι ευρισκόμενοι εντός της Ελληνικής επικράτειας απολαμβάνουν απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς καμία διάκριση εθνικότητας, φυλής, ομιλούμενης γλώσσας, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Από την γενική αυτή ρύθμιση επιτρέπονται εξαιρέσεις στις περιπτώσεις εκείνες, τις οποίες προβλέπει το Διεθνές Δίκαιο (άρθρο 5).

- Οι γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, καθώς και οι Διεθνείς Συμβάσεις[2122] από την επικύρωσή τους με νόμο και την θέση τους σε ισχύ, σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού Ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου και των Διεθνών Συμβάσεων στους Αλλοδαπούς, τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας.

- Για να εξυπηρετηθεί σπουδαίο εθνικό συμφέρον και να προαχθεί η συνεργασία με άλλα Κράτη, μπορεί να αναγνωρισθούν, με Συνθήκη[23] ή Συμφωνία, σε Όργανα Διεθνών Οργανισμών αρμοδιότητες, που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Για την ψήφιση νόμου, που κυρώνει αυτή τη Συνθήκη ή Συμφωνία απαιτείται πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των Βουλευτών.

- Η Ελλάδα προβαίνει ελευθέρως, με νόμο, που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των Βουλευτών, σε περιορισμούς ως προς την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας της, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του Ανθρώπου και τις βάσεις του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και με τον όρο της αμοιβαιότητας,[24] (άρθρο 28 του Σ.1975/1986/2001/2008).

Τα ανωτέρω αποτελούν θεμέλιο για την συμμετοχή του Ελληνικού Κράτους, τόσο στους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς, όσο και στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αλλά και σε Διεθνείς Οργανισμούς.

Πέραν αυτών, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, με τήρηση των επιταγών[25] του άρθρου 35 του ισχύοντος Συντάγματος εκπροσωπεί[26] διεθνώς το Κράτος, κηρύσσει πόλεμο, συνομολογεί Συνθήκες ειρήνης, συμμαχίας,

---

[21] Είναι αυτονόητο, ότι ούτε οι γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, ούτε οι Διεθνείς Συμβάσεις υπερισχύουν του Συντάγματος, σε περίπτωση δε ενδεχόμενης αντισυνταγματικότητάς τους παραμένουν ανεφάρμοστες. Όμως το συμβληθέν Κράτος δεν απαλλάσσεται από τυχόν ευθύνες απορρέουσες εξ άλλων διατάξεων Διεθνούς Δικαίου. Βλ., και Τσάτσος, Δ.Θ., ''Συνταγματικό Δίκαιο'', Τόμ. Γ΄, Αθήνα, 1998, σ.163.

[23] Η διάταξη «απηχεί» τις ρυθμίσεις του Ν.Δ. 402/1974, κυρώσαντος την σχετική Σύμβαση της Βιέννης του έτους 1969 Περί Δικαίου των Συνθηκών, η οποία ισχύει τελικώς διεθνώς από 27 Ιανουαρίου 1980. Βλ., και: Ρούκουνα, Ε.,'' Διεθνές Δίκαιο'', Τομ. Α'. Αθήνα, 1982, σ.65. Επίσης Β.: Σ.τ.Ε.: Απόφ. 1333/2001.

[24] Κατά την Ελληνική νομολογία απαιτείται να συντρέχει όχι μόνον νομοθετική, τυπική, αμοιβαιότητα, αλλά και πραγματική αμοιβαιότητα. Βλ., αποφάσεις του Σ.τ.Ε.: 3265/1990, 3256/1996.

[25] Το άρθρο 35 του Συντάγματος αναφέρει, ότι καμία πράξη του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν ισχύει, ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμοδίου Υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή του καθίσταται υπεύθυνος και χωρίς την δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Από την απαγόρευση αυτή προβλέπεται σειρά πράξεων του Προέδρου της Δημοκρατίας για τις οποίες δεν απαιτείται προσυπογραφή του οικείου Υπουργού, (π.χ. διάλυση της Βουλής, διορισμού του Προσωπικού της Προεδρίας Δημοκρατίας κά.).

[26] Βλ., περί των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας και τον περί αυτές επιστημονικό προβληματισμό: Μαυριάς, Κ.Γ., ''Συνταγματικό Δίκαιο'', Αθήνα, 2002, σελ. 438.

οικονομικής συνεργασίας και συμμετοχής σε Διεθνείς Οργανισμούς ή Ενώσεις και τις ανακοινώνει στην Βουλή, με τις αναγκαίες διασαφηνίσεις, όταν το συμφέρον και η ασφάλεια του Κράτους το απαιτούν και/ή το επιτρέπουν.

Οι Συνθήκες[27] για εμπόριο, φορολογία, οικονομική συνεργασία και συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς ή Ενώσεις, και όσες άλλες περιέχουν παραχωρήσεις για τις οποίες, σύμφωνα με άλλες διατάξεις του Συντάγματος, επιβαρύνουν ατομικά τους Έλληνες, δεν ισχύουν χωρίς τυπικό νόμο[28] ,που τις κυρώνει. Με άλλα λόγια, τίποτε δεν μπορεί να ορισθεί χωρίς νόμο, δηλαδή δεν επιτρέπεται στην προκειμένη περίπτωση η επικύρωση από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αυτών των Συνθηκών, πριν από την ψήφιση, έκδοση και δημοσίευση του σχετικού κυρωτικού νόμου.

Μυστικά άρθρα Συνθήκης δεν μπορούν ποτέ να ανατρέψουν τα φανερά.

Η κύρωση Διεθνών Συνθηκών δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομοθετικής εξουσιοδότησης κατά το άρθρο 43 του Συντάγματος (άρθρο 36).

Σε περίπτωση κατά την οποία διατυπωθεί αμφισβήτηση για τον χαρακτήρα ενός κανόνα δικαίου ως κανόνα γενικώς παραδεκτού του Διεθνούς Δικαίου αποφαίνεται το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του Κράτους, με βάση τις ρυθμίσεις του άρθρου 100 του ισχύοντος Συντάγματος[29].

2.6 Γενικές διαπιστώσεις

Από τα στοιχεία, που παρατέθηκαν προκύπτει ότι αυτοτελείς νομικές οντότητες, Κράτη, ή Διεθνείς Οργανισμοί, αυτόνομοι, (όπως ΕΕ, ή ΟΟΣΑ), ή «θυγατρικοί» (όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων- ΕΤΕπ, καθότι ιδρύθηκε εντός των κόλπων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας - ΕΟΚ με την Συνθήκη της Ρώμης το 1955, ή το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο, που συστάθηκε το 1950 στους κόλπους του ΟΗΕ, κ.ά.), στα πλαίσια της διεθνούς νομιμότητας έχουν την δυνατότητα να συνάπτουν Διεθνείς Συνθήκες, Διακρατικές Συμφωνίες, Πολυμερείς Συμβάσεις κ.ά., για την εξυπηρέτηση, μέσω αυτών, πολλών και ποικίλλων επιδιώξεων, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών κ.ά.

Η δυνατότητα αυτή, ιδίως των Κρατών, συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της Ελλάδας, «υπηρετείται» επιπροσθέτως και από άλλα «εργαλεία», όπως είναι οι ρυθμίσεις εθνικών νομοθεσιών, που στα πλαίσια Διεθνών Συνθηκών και Διακρατικών Συμφωνιών επιτρέπουν συνήθως ευέλικτες, νομοθετικές ή διοικητικές ενέργειες, παρεμβάσεις κ.ά.

Στα πλαίσια μιας Διεθνούς Συνθήκης ή Διακρατικής Συμφωνίας ένα Κράτος, όπως η Ελλάδα, έχει την ευχέρεια να θεσμοθετήσει περαιτέρω ρυθμίσεις για την εκπλήρωση των αναληφθεισών διεθνών υποχρεώσεών του, όπως λ.χ. διοικητικού τύπου (π.χ. Υπουργικές Αποφάσεις), και όχι νομοθετικού, δεδομένης της ταχύτητας με την οποία «παράγονται» οι διοικητικού τύπου, σε σχέση με τις νομοθετικού τύπου ρυθμίσεις, όπως Ειδικά (Διοικητικά) Πρωτόκολλα Συνεργασίας κ.ά.

---

[27] Συνήθως στην τρέχουσα πρακτική οι όροι Διεθνής Συνθήκη, Διεθνής Σύμβαση, Διεθνές Σύμφωνο, Διεθνής Συμφωνία, Διεθνές Πρωτόκολλο χρησιμοποιούνται ως ισοδύναμοι.

[28] Στα παρατιθέμενα αποσπάσματα ρυθμίσεων του ισχύοντος Συντάγματος γίνεται αναφορά κατά περιπτώσεις των όρων νόμος και τυπικός νόμος. Επ' αυτού διευκρινίζονται τα εξής: Νόμος γενικός είναι κανόνας δικαίου «παραγόμενος» υπό αρμοδίου Οργάνου, προβλεπόμενου υπό του Συντάγματος ή από άλλη διάταξη. Βασική διάκριση της έννοιας νόμος είναι εκείνη σε τυπικό και ουσιαστικό. Τυπικός νόμος είναι ο κανόνας δικαίου, ο οποίος παράγεται από το Νομοθετικό Όργανο (Βουλή) με την σύμπραξη του Προέδρου της Δημοκρατίας, βάσει προκαθορισμένης από το Σύνταγμα διαδικασίας. Βάσει του ισχύοντος Συντάγματος νομοθετικό έργο παράγουν, ακόμη οι Κοινοβουλευτικές Επιτροπές και τα Τμήματα Διακοπών του Κοινοβουλίου, πλην θεμάτων, τα οποία υπάγονται από το Σύνταγμα στην αρμοδιότητα της Ολομέλειας της Βουλής (άρθρα 70,71,72). Ουσιαστικός νόμος είναι η πράξη Οργάνου της Πολιτείας, (π.χ. Υπουργού), με την οποία θεσπίζεται κανόνας δικαίου, (π.χ. Προεδρικό Διάταγμα, - απαιτείται και η σύμπραξη του Προέδρου της Δημοκρατίας - , Υπουργική Απόφαση κ.ά.), ανεξαρτήτως μορφής και Οργάνου προέλευσης. Άλλες διακρίσεις, Βλ., στο Αθανασόπουλος, Κωνστ.,Γε.," Διοικητικό Δίκαιο", Τόμος Α', νέα έκδοση, Αθήνα 2010, σ.51.

[29] Λόγω της σοβαρότητας των θεμάτων, για τα οποία είναι αρμόδιο το εν λόγω Δικαστήριο, έχει ληφθεί ιδιαίτερη πρόνοια για την σύνθεσή του, η οποία είναι η εξής: βάσει της οικείας συνταγματικής ρύθμισης (άρθρο 100): Πρόεδροι των τριών Ανώτατων Δικαστηρίων του Κράτους, Συμβουλίου της Επικρατείας, Αρείου Πάγου, Ελεγκτικού Συνεδρίου, τέσσερις Σύμβουλοι του Συμβουλίου Επικρατείας και τέσσερις Σύμβουλοι του Αρείου Πάγου, οριζόμενοι (οι Σύμβουλοι) με κλήρωση για θητεία δύο ετών. Σε περιπτώσεις άρσης συγκρούσεων μεταξύ Δικαστηρίων και άρσης αμφισβήτησης της αντισυνταγματικότητας τυπικού νόμου στην σύνθεση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου μετέχουν και δύο Καθηγητές α' βαθμίδας νομικών μαθημάτων εκ των Νομικών Σχολών της Ελλάδος, οριζόμενοι με κλήρωση. Η απόφαση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου ισχύει έναντι πάντων των εμπλεκομένων Μερών (Ν. 345/1976).

Η εν λόγω ευχέρεια ενέχει ιδιαίτερη σημασία, διότι μέσω αυτής είναι δυνατή η ταχεία διευθέτηση εκκρεμοτήτων, είναι ευχερής η τροποποίηση των ρυθμίσεων, εάν αποδειχθούν αλυσιτελείς ή ανεπαρκείς, είναι πλέον αποτελεσματική η διαχείριση οικονομικών εγχειρημάτων, όπως είναι πχ οι ιδιωτικές επενδύσεις, τόσο εντός των διοικητικών ορίων ενός Κράτους, όσο και εκτός αυτών, είναι χαμηλού κόστους, όπως πχ η έκδοση μιας Υπουργικής Απόφασης, που δεν προϋποθέτει συγκρότηση και λειτουργία Επιτροπών, οι οποίες είναι συχνά πολυμελείς, κ.ά.

Στις περιπτώσεις, που συμβληθέν Κράτος δεν τηρεί τα υπεσχημένα, είτε έναντι του άλλου συμβληθέντος Κράτους, είτε έναντι υπηκόων του άλλου Κράτους, ενεργησάντων βάσει των ρυθμίσεων της οικείας Διεθνούς Συνθήκης, Διμερούς Συμφωνίας, ή Διακρατικής Σύμβασης, τότε δημιουργείται ζήτημα.

Στο παρελθόν αναφερόμενες διαφορές ιδίως μεταξύ Κρατών επιλύονταν μέσω της δικαστικής οδού, πχ μέσω των Δικαστηρίων του Κράτους εκείνου, το οποίο προεβλέπετο στην οικεία Συνθήκη / Συμφωνία / Σύμβαση κατά περίπτωση ή μέσω διεθνούς αρμοδίου Δικαστηρίου, ενώ κατά τις τελευταίες δεκαετίες επιχειρείται συνήθως διευθέτηση των διαφορών με πολιτικό τρόπο.

Το πρόβλημα όμως, έχει άλλες διαστάσεις εάν πρόκειται για ιδιώτες, πχ επενδυτές υπηκόους άλλου Κράτους, που στρέφονται κατά του Κράτους υποδοχής της επένδυσης.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι οποιεσδήποτε δυνατότητες επίκλησης δικαστικής συνδρομής πρέπει να αναζητηθούν σε δύο επίπεδα:

- Πρώτον, στο κείμενο της Διεθνούς Συνθήκης, Διμερούς Συμφωνίας ή Διακρατικής Σύμβασης, εάν υπάρχει πρόβλεψη για νομική κάλυψη και υπηκόων των συμβληθέντων Μερών, δραστηριοποιουμένων εντός της επικρατείας του άλλου Κράτους, συνήθως του Κράτους υποδοχής, για το εφαρμοστέο δίκαιο, για τις ενδεικνυόμενες διαδικασίες κ.ά.

- Δεύτερον, στο κείμενο της καθοιονδήποτε τρόπο, χορηγηθείσας άδειας εισαγωγής κεφαλαίων και εγκατάστασης στο Κράτος υποδοχής, χορήγηση πχ δια της νομοθετικής οδού, δια της δικαστικής οδού, μέσω διοικητικής πράξης κ.ά. Το κείμενο συνήθως ορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο και τα αρμόδια Δικαστήρια, τα οποία δεν είναι υποχρεωτικά εκείνα του Κράτους υποδοχής, αλλά ενδεχομένως, και άλλου, τρίτου, Κράτους προσυμφωνηθέντος ή και διεθνές Δικαστήριο.

Εκτός αυτών των περιπτώσεων, ο δραστηριοποιούμενος σε άλλο Κράτος, πλην από εκείνο του οποίου είναι υπήκοος, πιθανόν να έχει ζητήσει κατά την εγκατάστασή του στο Κράτος υποδοχής, και το αίτημά του να έγινε ενδεχομένως αποδεκτό, τυχόν διαφορές του με το Κράτος υποδοχής να διευθετούνται μέσω διαιτησίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις ορίζονται εξ αρχής ως Διαιτητές υπήκοοι άλλου, τρίτου, Κράτους, των οποίων η απόφαση θα είναι δεσμευτική για τα εμπλεκόμενα Μέρη. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να έχει ζητηθεί ή να έχει συμφωνηθεί προσφυγή στο Διεθνές Κέντρο για την Επίλυση Επενδυτικών Διαφορών – ΔΚΕΕΔ (International Centre for Settlement of Investment Disputes ICSID)[30], το οποίο ιδρύθηκε το 1970, με την Σύμβαση της Ουάσιγκτον (Washington Convetion) του 1965 και για το οποίο αναλυτικότερη αναφορά γίνεται σε άλλο Κεφάλαιο της ανά χείρας ΔΔ.

Παρά το γεγονός, ότι η προσφυγή στην διαιτησία και ιδίως με Διαιτητές τρίτου Κράτους, σε κάθε περίπτωση «εμπεριέχει» ενδεχομένως, υπαινιγμούς για έλλειψη αμεροληψίας και αντικειμενικότητας του Δικαιϊκού και Δικαστικού συστήματος του Κράτους υποδοχής, ο μηχανισμός αυτός είναι συνήθης, σε πολλές χώρες αλλά και επίπεδο Ελληνικού δικαίου[31].

[30] Η Ελλάδα εκύρωσε την Συμφωνία «Περί ρυθμίσεως των σχετιζομένων προς τας επενδύσεις διαφορών μεταξύ Κρατών και υπηκόων άλλων Κρατών» με τον Α.Ν. 608/1968.

[31] Βλ., εκ των ιδιαιτέρως «καινοτόμων» νομοθετημάτων τις ρυθμίσεις του Ν.Δ. 2687/1983 Περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού, άρθρο 12: Διαφορές ανακύπτουσες μεταξύ Ελληνικής Κυβερνήσεως και επιχειρήσεων, (ανεξαρτήτως υπηκοότητας του ιδιώτη επενδυτή), υπαγομένων εις το παρόν Ν.Δ., αναγόμενες ως προς την ερμηνεία ή σε ενδεχόμενα κενά της εγκριτικής πράξεως, λύονται διά διαιτησίας οριζόμενης εν τη πράξει ταύτη, επιτρεπομένου, όπως ορίζεται ως επιδιαιτητής και αλλοδαπό πρόσωπο, φυσικό ή νομικό έχον επίσημον ιδιότητα ή πρόσωπον ανεγνωρισμένου νομικού κύρους. Άλλα θέματα Βλ., στο: Καλύβας, Ε., '' Ζητήματα από τις αποφάσεις Διαιτησίας του Ν.Δ. 2687/1953", Νομικό Βήμα, (εκδο. Δικηγ. Συλλ. Αθηνών) , Αθήνα, 1987, τομ. 35, σ.9.

Πέραν των ζητημάτων, που προαναφέρθηκαν υπάρχει και σειρά άλλων, όπως το ζήτημα της προστασίας των ιδιωτικών επενδύσεων, υπηκόων άλλου Κράτους, από εκείνο στο οποίο έχουν εγκατασταθεί νόμιμα, και για τα οποία γίνεται λόγος σε κατ' ιδίαν Κεφάλαια της ανά χείρας ΔΔ.

3. Οι έννοιες της Οικονομικής Ανάπτυξης και των Ξένων Επενδύσεων: ετερόκλητες θεωρητικές προσεγγίσεις των εννοιών και επιστημονικός διάλογος σχετικά με τον ρόλο των Ξένων Επενδύσεων στην Οικονομική Ανάπτυξη

Στο προηγούμενο Κεφάλαιο παρατέθηκαν οι γενικές αρχές και οριοθετήυηκαν οι βασικές έννοιες της διεθνούς νομικής διάστασης, του «ειδικού καθεστώτος» που διέπει την άμεση και έμμεση οικονομική εμπλοκή της Ελλάδας στην Βαλκανική. Το παρόν Κεφάλαιο θα εστιάσει στο θεωρητικό υπόβαθρο εννοιών της οικονομικής διάστασης της Ελληνικής εμπλοκής στα Βαλκάνια, και συγκεκριμένα στην οικονομική ανάπτυξη και τις ΑΞΕ, διευκολύνοντας έτσι στην συνέχεια την μελέτη των πολιτικών ενίσχυσης των Ελληνικών ΑΞΕ και την ανάλυση ορισμένων χαρακτηριστικών τους, που έπονται σε οικεία Κεφάλαια. Επιπρόσθετα, θέτει το θεωρητικό υπόβαθρο το οποίο διατρέχει την διερεύνηση των πλείστων Υποθέσεων, και συγκεκριμένα των 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11, 12 και 13.

3.1 Οικονομική Ανάπτυξη: η εθνική και η διεθνής προσέγγιση, οι νεώτερες προσεγγίσεις, η βιώσιμη ανάπτυξη

Όπως οριοθετήθηκε ο όρος αρχικά, σε μία πρώτη, εάν όχι και οριστική προσέγγιση σε επίπεδο Κράτους, η ανάπτυξη διακρίνεται σε οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική.

Ο στόχος της ανάπτυξης είναι περίπλοκος και δύσκολος να επιτευχθεί, ενώ για την ορθή κατανόησή του και μόνον, απαιτείται η μελέτη ενός αριθμού ποικίλων παραγόντων οικονομικής, πολιτικής, κοινωνιολογικής και τεχνολογικής φύσης και του τρόπου με τον οποίο, αυτοί οι παράγοντες αλληλεπιδρούν ο ένας πάνω στον άλλον, με πιθανές παρενέργειες και δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers) των διαφόρων επιλογών πολιτικής.

Όπως δέχεται η οικονομική θεωρία και όπως δείχνει η τρέχουσα πρακτική εμπειρία, οι παράγοντες αυτοί είναι πολυάριθμοι. Οι θεωρίες της μεγέθυνσης και της οικονομικής ανάπτυξης εστιάζουν την προσοχή τους στην αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, και συσχετίζουν τέτοιες αυξήσεις με συγκεκριμένους παράγοντες μείζονος σημασίας, όπως η ανεύρεση νέων πόρων, η πληθυσμιακή αύξηση, η οργάνωση της εργασίας, η τεχνολογική πρόοδος και η συσσώρευση κεφαλαίου.

Οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους τέτοιοι παράγοντες αλληλοσυνδέονται, έχουν δώσει αφορμή να δημιουργηθούν διαφορετικές θεωρίες.

Στην παρούσα ΔΔ αναφέρονται μόνο στοιχεία, που είναι σημαντικά για τις ανεπτυγμένες οικονομίες, καθώς και οι κύριες ιδέες της αναπτυξιακής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προς το σκοπό αυτό, το ενδιαφέρον εστιάζεται στην εξέλιξη της θεωρίας της οικονομικής ανάπτυξης από την εποχή των πρωτοποριακών εργασιών του Robert Solow, εδώ και σχεδόν πενήντα χρόνια.

Η οικονομική ανάπτυξη μετράται με βάση το ρυθμό μεταβολής της συνολικής παραγωγής σε μία οικονομία. Συνεπώς, η ανάπτυξη μπορεί να περιγραφεί με τους βασικούς συντελεστές, που αντιπροσωπεύουν την διαδικασία παραγωγής. Ο Robert Solow[32], στις πρωτοποριακές του εργασίες, πρότεινε την ακόλουθη προσέγγιση: η συνολική παραγωγή μπορεί να περιγραφεί ως μία διαδικασία παραγωγής, που συνδυάζει το κεφάλαιο (K) και την εργασία (L) μέσω της διαθέσιμης τεχνολογίας παραγωγής (A).

Η παραγωγή είναι δυνατόν να αυξηθεί μέσω της αύξησης του εργατικού δυναμικού ή του κεφαλαίου. Εάν παρασχεθεί στους εργαζομένους περισσότερο κεφαλαιακό απόθεμα, χάρη σε επενδύσεις, η συνολική παραγωγή θα αυξηθεί.

[32] Το υπόδειγμα Solow-Swan είναι ένα μοντέλο εξωγενούς ανάπτυξης, ένα οικονομικό μοντέλο Μακροχρόνιας Οικονομικής Ανάπτυξης στο πλαίσιο των νεοκλασικών οικονομικών. Προσπαθεί να εξηγήσει την μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη, εξετάζοντας τη συσσώρευση κεφαλαίου, εργασίας ή την αύξηση του πληθυσμού, καθώς και αυξήσεις της παραγωγικότητας, που συνήθως αναφέρονται ως τεχνολογική πρόοδος. Στην ουσία είναι ένα νεοκλασικό μοντέλο της συνάρτησης του συνολικού προϊόντος με σημεία επαφής στην μικροοικονομία. Σχετικά Βλ., Solow, R.,M., "A contribution to the theory of economic growth", Quarterly Journal of Economics, Oxford Journals, February 1956, Swan, T., W., "Economic growth and capital accumulation", Economic Record, Wiley, 1956, Solow, R.,M., "Technical change and the aggregate production function". Review of Economics and Statistics, The MIT Press, 1957.

Ομοίως, η αύξηση του αριθμού των εργαζομένων έχει επίσης ως αποτέλεσμα την τόνωση της συνολικής παραγωγής. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι σύγχρονες οικονομίες τείνουν όλο και περισσότερο προς την ένταση κεφαλαίου, ήτοι, σε κάθε εργαζόμενο να αντιστοιχεί περισσότερο κεφαλαιακό απόθεμα. Αν και η αύξηση του κεφαλαίου ή του εργατικού δυναμικού επιφέρει αύξηση της παραγωγής, αυτός ο τύπος ανάπτυξης απορρέει αποκλειστικά από την κατανάλωση αυξανόμενης ποσότητας μέσων παραγωγής.

Στην προσέγγιση του Solow υπάρχει ένας τρίτος συντελεστής, ο οποίος καθορίζει το δυναμικό παραγωγής: η διαθέσιμη τεχνολογία παραγωγής, που συμβολίζεται με A στην εξίσωση της παραγωγής. Προφανώς, ο συντελεστής αυτός δεν είναι τελείως ανεξάρτητος από μία αλλαγή στο κεφάλαιο. Κάθε βελτίωση της τεχνολογίας παραγωγής έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής, με την ίδια ποσότητα κεφαλαίου και εργατικού δυναμικού. Αυτό είναι ευεργετικό για την οικονομική απόδοση, διότι οι συντελεστές συνδυάζονται με καλύτερο τρόπο για να επιτευχθεί υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη. Αυτό μπορεί να εξηγήσει τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης των ευρωπαϊκών οικονομιών μέχρι το 1970. Κατά τις τρεις πρώτες δεκαετίες μετά τον πόλεμο, η οικονομία της ΕΕ αναπτύχθηκε χάρη στον προσανατολισμό του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού προς έργα υψηλής έντασης εργασίας, δηλαδή αύξηση του L στην εξίσωση. Κατά την περίοδο αυτή, η ευρωπαϊκή οικονομία είχε φθάσει τους ρυθμούς της οικονομίας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής - ΗΠΑ και χρησιμοποιούσε ταυτόχρονα τη συσσώρευση των επενδύσεων και των συντελεστών, δηλαδή αύξηση του K στην εξίσωση.

Τέλος, η χρησιμοποίηση βελτιωμένης τεχνολογίας παραγωγής, με αύξηση δηλαδή του A στην εξίσωση, χάρη στην αντιγραφή τεχνολογιών παραγωγής, που είχαν αναπτυχθεί στις ΗΠΑ, συνέβαλε επίσης στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης. Ορισμένες ιδιαιτερότητες της εποχής υποβοήθησαν αυτή την εξέλιξη, όπως πχ η δημιουργία μεγάλων μονάδων συναρμολόγησης, που απορρόφησαν μεγάλο αριθμό ανειδίκευτων εργαζομένων, επιτρέποντας τη μείωση του χάσματος με τις ΗΠΑ, ή, στοιχείο ίσως ακόμη πιο σημαντικό, μία διαδικασία καινοτομίας, που εφαρμόστηκε σταδιακά.

Αν και η προσέγγιση του Solow βοηθά αναμφίβολα την κατανόηση του φαινομένου της οικονομικής ανάπτυξης πριν από την πρώτη πετρελαϊκή κρίση, δεν είναι πραγματικά σε θέση να ερμηνεύσει την πτώση του ρυθμού ανάπτυξης, που επακολούθησε, εκτός από το ότι το υψηλό ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη μείωσε το ρυθμό αύξησης της παραγωγής, λόγω της μη χρησιμοποίησης όλου του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού.

Οι πιο πρόσφατες θεωρίες περί οικονομικής ανάπτυξης, αναφέρουν ότι η αναπτυξιακή διαδικασία μιας χώρας υπόκειται σε ορισμένους οριοθετικούς περιορισμούς (limiting restrictions / factors):

- Δυσκολία των αναπτυσσόμενων οικονομιών να αυξήσουν την αναλογία των αποταμιεύσεων τους, έτσι ώστε αυτές να ταιριάζουν με τις επενδυτικές τους απαιτήσεις.
- Αδυναμία των αναπτυσσόμενων οικονομιών να χρηματοδοτήσουν τις εισαγωγές τους μέσω των εξαγωγικών κερδών.
- Απορροφητική ικανότητα της κάθε χώρας, η οποία αντανακλά την δυνατότητα μιας χώρας να επεκτείνει την οικονομία της αποτελεσματικά.

Η απορροφητική ικανότητα μιας χώρας εξαρτάται από την ύπαρξη ή μη των παραγόντων, που προαναφέρθηκαν, τόσο σε ποσότητα, όσο και ποιότητα, αλλά και τον αποτελεσματικό συνδυασμό τους. Γι' αυτό, η επιχειρηματολογία για την απορροφητική ικανότητα υπονοεί ότι, δεδομένης της θέσης των «κληροδοτημάτων» μιας χώρας, υπάρχει ένα πλαφόν - μέγιστος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης. Επακολουθεί ότι οι βραχυχρόνιες προσπάθειες να ξεπεραστεί αυτός ο ρυθμός καταδικάζονται σε αποτυχία, ενώ αντίθετα μακροπρόθεσμα, και με την εφαρμογή καταλλήλων πολιτικών, η απορροφητική ικανότητα μπορεί να βελτιωθεί.

Οι νέες θεωρίες της οικονομικής ανάπτυξης εστιάζουν στους οριοθετικούς περιορισμούς και στους τρόπους μεταβολής τους. Η τεχνολογία παραγωγής και η ποιότητα, ή η αποτελεσματικότητα της εργασίας δεν θεωρούνται δεδομένες. Η εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών μπορεί να επιτρέψει την επίτευξη υψηλότερης καμπύλης ανάπτυξης, μέσω της βελτίωσης της ποιότητας του εργατικού δυναμικού, χάρη στη βελτίωση των δεξιοτήτων και της απασχολησιμότητας των εργαζομένων, ή μέσω της βελτίωσης της τεχνολογίας παραγωγής, χάρη στην καινοτομία, πράγμα, που διαφέρει από την απλή παροχή περισσότερου κεφαλαίου. Η τεχνολογία παραγωγής μπορεί να οριστεί με βάση το Όριο των Παραγωγικών Δυνατοτήτων – ΟΠΔ, ή τεχνολογικό όριο. Το ΟΠΔ αντιπροσωπεύει το ανώτατο επίπεδο αποτελεσμάτων, που μπορεί να επιτευχθεί από τον αποτελεσματικό συνδυασμό όλων των συντελεστών παραγωγής σε

μία οικονομία. Ένας εμπειρικός κανόνας είναι ότι, όσο περισσότερο προσεγγίζουμε το όριο αυτό, τόσο δυσχερέστερο είναι να επιταχυνθεί η οικονομική ανάπτυξη ή ακόμη και να διατηρηθεί σε σταθερό ρυθμό.

3.2 Ο προγραμματισμός της ανάπτυξης

Η επίτευξη ανώτερου ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, μπορεί να πραγματοποιηθεί με την μετάθεση του ΟΠΔ, όπως προαναφέρθηκε και αυτό γίνεται εφικτό κυρίως χάρη στην καινοτομία[33]. Ενδεικτικά αναφέρεται στο σημείο αυτό, ότι για να κρατηθεί η αναλογία με το ΟΠΔ, κατά τις τρεις πρώτες δεκαετίες από την ίδρυση της η ΕΕ βρισκόταν κάτω από το τεχνολογικό όριο και, για να φθάσει τις ΗΠΑ, χρειάστηκε να χρησιμοποιήσει τη συσσώρευση συντελεστών και τη μίμηση. Ωστόσο, από τη στιγμή, που τα Κράτη Μέλη της Ένωσης πλησίασαν το τεχνολογικό όριο και συντελέστηκαν οι τεχνολογικές επαναστάσεις στους τομείς της επικοινωνίας και της πληροφόρησης, η καινοτομία κατέστη ο κύριος κινητήριος μοχλός της ανάπτυξης για να μετατοπισθεί το όριο σε υψηλότερο επίπεδο. Ο κινητήριος μοχλός για την επίτευξη υψηλού ρυθμού ανάπτυξης δεν μπορεί όμως, να είναι αποκλειστικά και μόνο, η υιοθέτηση προηγμένων πρακτικών και τεχνολογιών, που έχουν αναπτυχθεί αλλού. Η πρόκληση είναι να δημιουργείται ανάπτυξη όχι μόνο μέσω της μίμησης, αλλά και μέσω της καινοτομίας, γι αυτό η ΕΕ προχώρησε στην στρατηγικής της Λισσαβόνας [34] το 2000[35].

Η σχετική σημασία της καινοτομίας για την ανάπτυξη αυξάνει υπό προϋποθέσεις[36] όταν:

- η χώρα προσεγγίζει το τεχνολογικό όριο,
- μία τεχνολογική επανάσταση, όπως η επανάσταση στο χώρο των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφοριών, αυξάνει τη βαρύτητα της καινοτομίας.

Οι θεωρίες ανάπτυξης συγκλείνουν πάντως στο ότι η συσσώρευση κεφαλαίου / μεγιστοποίηση του κέρδους αποτελεί κινητήριο δύναμη για την οικονομία[37].

Γίνεται έτσι προφανές, ότι οι ξένες επενδύσεις σε οποιαδήποτε μορφή, είτε ως ΑΞΕ είτε ως παροχή αναπτυξιακής βοήθειας, είναι ικανές να επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη, επηρεάζοντας την συσσώρευση κεφαλαίου στα Κράτη υποδοχής. Αυτή η επίδραση ενισχύεται περαιτέρω καθότι οι ΑΞΕ είναι συνήθως συνδεδεμένες με την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο.

Παράλληλα, η εξωστρέφεια, τόσο μέσω εξαγωγών όσο και εκροών επενδύσεων, αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης και για τις χώρες προέλευσης.

Οι εξαγωγές είναι κατά το μοντέλο των "δύο-ανοιγμάτωνν" συνιστώσα της ανάπτυξης[38]. Συνεπάγονται δε συχνά συσσώρευση κεφαλαίου για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις, μέσω αύξησης της κεφαλαιουχικής βάσης, ως επιθυμητό και

[33] Βλ., Bassanini, A., Scarpetta, S., "Les Moteurs de la Croissance dans les Pays de l'OCDE: Analyse Empirique sur des Données de Panel," Revue Économique de l'OCDE, 33, Paris, 2001.

[34] Η εξαιρετική περίοδος οικονομικής ανάπτυξης που γνώρισαν οι ΗΠΑ κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990, και η χαμηλή και στάσιμη ανάπτυξη που αντιθέτως σημειώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ώθησαν τους αρχηγούς Κρατών και Κυβερνήσεων της ΕΕ να θεσπίσουν, κατά τη σύνοδο της Λισσαβόνας, το 2000, ένα πρόγραμμα που μετέβαλε ριζικά τις προτεραιότητες της Ένωσης. Η ατζέντα της Λισσαβόνας καθορίζει μία δεκαετή στρατηγική για να καταστεί η Ένωση η πλέον δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία. Σύμφωνα με τη στρατηγική αυτή, μία ισχυρότερη οικονομία θα επιτρέψει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, συνοδευόμενη από κοινωνικές και περιβαλλοντικές πολιτικές που θα εγγυώνται βιώσιμη κοινωνική συνοχή. Η στρατηγική και οι στόχοι της Λισσαβόνας ήταν πολύ μεγάλης εμβέλειας, αλλά δεν επετεύχθησαν ως το 2010, όπως αρχικά προεβλέπετο, και δεν έχουν επιτευχθεί έως τώρα, αποτελώντας έτσι το μεγαλύτερο πρόβλημα για την μελλοντική πορεία της ΕΕ στα πλαίσια παγκοσμιοποιημένου ανταγωνισμού. Οι τέσσερις νέες τάσεις Η έρευνα για την προώθηση της ανάπτυξης σήμερα διαπιστώνει : α. μια επιβράδυνση στην καινοτομία λόγω της αυξημένης αποστροφής κινδύνου και την σπανιότητα των κεφαλαίων, β. εκτεταμένη διαρθρωτική αλλαγή, π.χ. η επανάσταση της πληροφορίας γίνεται κινητή και με βάση το ηλεκτρονικό εμπόριο., οι εξελίξεις στην τεχνολογία της πληροφορίας και άλλες δυνάμεις οδηγούν σε μεγαλύτερη εξειδίκευση και την ανάπτυξη πολύπλοκων αλυσίδες προστιθέμενης αξίας σε παγκόσμιο επίπεδο, και, δ. η αυξανόμενη αναγνώριση του γεγονότος ότι το κλειδί για βιώσιμη ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έγκειται στην αξιοποίηση του κεφαλαίου που βασίζεται στη γνώση, όπως η Έρευνα και Ανάπτυξη – E&A (Research and Development - R & D), των δεξιοτήτων, των εμπορικών σημάτων και την οργανωτική δομή.

[35] Βλ., Καββαδία, Ε., "Η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ρόλος της ΕΤΕπ.", Plant Management, Αθήνα, Οκτώβριος 2005.

[36] Βλ., Aghion, P., Cohen, E. 'Éducation et Croissance", Rapport du C A E, No 2, La Documentation française, Paris, 2004.

[37] Βλ., Buckley, P., J. , Casson, M., C., 'The Future of the Multinational Enterprise", Macmillan [25th Anniversary edition, 2001], London 1976.

πιθανό αποτέλεσμα επανεπένδυσης πρόσθετων πόρων από την αύξηση της κερδοφορίας μέσω διευρυμένου μεριδίου αγοράς και οικονομιών κλίμακας. Ενδεικτικά αναφέρεται εδώ, ότι κατά τα διάφορα στάδια της Ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης, η βελτίωση της ανάπτυξης στηρίχθηκε κυρίως στην άρση των φραγμών στις εξαγωγές και συγκεκριμένα στις εμπορικές ανταλλαγές εν γένει, με βάση την παραδοχή ότι από την εξάλειψη των αναρίθμητων πηγών κατακερματισμού, που βάρυναν το οικονομικό σύστημα της Ένωσης πριν από την εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς, θα προέκυπτε αυτομάτως και η ανάπτυξη. Στο ίδιο πνεύμα εθεωρείτο, ότι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε συνδυασμό με ένα πιο σταθερό μακροοικονομικό περιβάλλον θα επέφεραν αυτομάτως και αύξηση της οικονομικής μεγέθυνσης. Εκ των υστέρων φαίνεται ότι, αντίθετα με τις προβλέψεις, αυτή η σχέση δεν είναι τόσο αυτόματη, όσο είχε θεωρηθεί, ούτε αρκετά ισχυρή, ώστε να τονώσει την ανάπτυξη.

Εκ πρώτης όψης φαίνεται παράδοξο, η εκροή επενδύσεων να συνάδει με την ανάπτυξη της χώρας προέλευσης, εν τούτοις, η εκροή ΑΞΕ, η οποία προϋποθέτει ήδη υπάρχον τεχνολογικό πλεονέκτημα, συνεπάγεται υπό προϋποθέσεις και την συμβολή στην ανάπτυξη της χώρας προέλευσης. Η συμβολή αυτή είναι εμφανέστερη, στην περίπτωση παραγωγής μέρους ή όλου του προϊόντος φθηνότερα στην χώρα υποδοχής, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της επιχείρησης, και μάλιστα ιδιαίτερα, αν αυτή επανεξάγει το προϊόν στην χώρα προέλευσης ή στην διεθνή αγορά, έτσι ώστε να ισχυροποιήσει την ανταγωνιστική της θέση στην χώρα προέλευσης αλλά και γενικότερα. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση εκείνων των ΑΞΕ, που αντιμετωπίζουν την ξένη επένδυση ως υποκατάστατο του διεθνούς εμπορίου. Αυτού του είδους η προσέγγιση αποκαλείται «Αμερικανικού τύπου», αντί-εμπορική ξένη άμεση επένδυση[39]; σε αντίθεση με τις «Ιαπωνικού τύπου» ΑΞΕ, οι οποίες επικεντρώνονται στις βιομηχανίες εκείνες, που χάνουν την ανταγωνιστική τους δύναμη στην Ιαπωνία, αλλά έχουν την ικανότητα να επιτύχουν την παραγωγή σχετικού οφέλους στην χώρα υποδοχής. Αλλά και εκροή «Ιαπωνικού τύπου» ΑΞΕ υποβοηθά την ανάπτυξη της χώρας προέλευσης, καθότι της επιτρέπει να ανασυγκροτήσει τις βιομηχανίες της, κλείνοντας εκείνες των οποίων το σχετικό όφελος έχει εκμηδενιστεί από τις νέες ανταγωνιστικές βιομηχανίες της χώρας υποδοχής, και μεταφέροντας τους πόρους τους σε εκείνες τις βιομηχανίες, που έχουν ακόμα συγκριτικό πλεονέκτημα, αναβαθμίζοντας έτσι τις βιομηχανικές δομές της.

Στα πλαίσια της ανά χείρας ΔΔ, αντικείμενο της οποίας είναι το ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων, μέσω επενδυτικής δραστηριότητας, τόσο του Ελληνικού Κράτους, ως Μέλους της ΕΕ, όσο και Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων με Ελληνική κρατική συνδρομή, σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να προσπαθήσει να συνοψίσει τον ρόλο των ξένων επενδύσεων στην διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και να κατηγοριοποιήσει τις ΑΞΕ, έτσι, ώστε να καταδειχθεί το αποτέλεσμα της Ελληνικής ιδιωτικής και κρατικής οικονομικής δραστηριότητας στα Κράτη της Βαλκανικής και για τις δύο πλευρές.

3.3 Ξένες επενδύσεις: έννοια και κατηγορίες

Υπό καθεστώς παγκοσμιοποίησης οι επιχειρήσεις σε διεθνές επίπεδο ακολουθούν διάφορες στρατηγικές διεθνοποίησης, για την βελτίωση της κερδοφορίας τους. Μεταξύ αυτών είναι οι εξαγωγές, οι συμφωνίες παραγωγής (contract manufacturing), παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (licencing), δικαιόχρησης (franchising), διοίκησης (operation and management), κατασκευής έργων «με το κλειδί στο χέρι» (Build Operate Transfer-BOT), παγκόσμιες στρατηγικές συμμαχίες (global strategic alliances) και ΑΞΕ. Η επιλογή της πρακτέας, συνυπολογίζει μία σειρά παραγόντων, που αφορούν στην επιχείρηση αλλά και το περιβάλλον της, στους οποίους γίνεται αναφορά κατωτέρω. Λόγω αντικειμένου, η παρούσα ΔΔ εστιάζει στις ΑΞΕ.

Οι ξένες επενδύσεις αντιπροσωπεύουν κεφαλαιακές ροές από τη μια χώρα στην άλλη, και διακρίνονται σε:

---

[38] Ξεκινώντας από την βασική ταυτότητα του εθνικού εισοδήματος Y=C+I, όπου Y είναι το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, C η κατανάλωση και I οι επενδύσεις και εισάγοντας το X για εξαγωγές και M εισαγωγές, Y+M=C+I+X. Αυτή η ταυτότητα δηλώνει ότι το ακαθάριστο εθνικό προϊόν αυξάνει όταν οι εξαγωγές υπερκαλύπτουν τις εισαγωγές. Βλ., σχετικά και Petrochilos, G., A., "Foreign Direct Investment and the development process : the case of Greece", Avebury, Aldershot, 1989.

[39] Ο Kojima αναφέρει ενδεικτικά αρκετές αντιθέσεις ανάμεσα στο εξωτερικό εμπόριο και την ξένη άμεση επένδυση, που πηγάζουν κύρια από την έλλειψη μιας συνθετικής θεωρίας ανάμεσα στα δυο αυτά αντικείμενα και υποστηρίζει ότι ο κύριος στόχος είναι να επεκταθεί το ελεύθερο εμπόριο βάσει της θεωρίας του σχετικού οφέλους , το οποίο ενισχύει την ανάπτυξη αρμονικού εμπορίου μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής ΑΞΕ. Βλ., Kojima, K., "Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operations", Croom Helm, London, 1978.

- Δημόσιες: η κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων ανήκει σε κρατικούς φορείς ή οργανισμούς δημοσίου δικαίου, γίνονται συχνά στα πλαίσια διακρατικής συνεργασίας, αλλά και ενίοτε για καθαρά κερδοσκοπικούς λόγους.

- Ιδιωτικές: η κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων ανήκει σε ιδιώτες ή οργανισμούς ιδιωτικού δικαίου, γίνονται στα πλαίσια επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με απώτερο στόχο την επίτευξη κέρδους.

- Άμεσες: κυρίως επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, με κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων μεγαλύτερη του 10%, Υποδηλώνουν μακροχρόνια πίστη–« money to stay » ή «ψυχρό χρήμα», καθώς και εμπιστοσύνη και δέσμευση στην χώρα υποδοχής.

  Διακρίνονται ανάλογα με την παραγωγική επέκταση τους κατά έναν από τους κατωτέρω τρόπους ή και σε συνδυασμό μεταξύ τους ως εξής:

  - Οριζόντια επένδυση: παραγωγή εκτός συνόρων του ιδίου είδους προϊόντων με αυτά, που παράγονται στην χώρα προέλευσης.
  - Κάθετη επένδυση: μεταφορά εκτός συνόρων ενός ή περισσοτέρων σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας της επιχείρησης, λ.χ. κοντά στις πηγές των πρώτων υλών ή σε θέση πλησιέστερη στον καταναλωτή κ.ά.
  - Νέο αυτόνομο τμήμα παραγωγής εκτός συνόρων στα πλαίσια επέκτασης επιχειρηματικού ομίλου.

    Στην Βιβλιογραφία ως επί τω πλείστον αναφέρονται μόνο οι δύο πρώτες διακρίσεις. Η εμπειρική έρευνα όμως κατέδειξε αναγκαία την καταγραφή και της τρίτης κατηγορίας[40].
    Ως προς την ροή προϊόντων ανάλογα με το που αποσκοπούν διακρίνονται σε:

    * Υποκατάσταση των εισαγωγών.
    * Αύξηση ή υποκατάσταση των εξαγωγών.
    * Άλλες επιδιώξεις.

- Επενδύσεις χαρτοφυλακίου: συχνά άυλες επενδύσεις με κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων μικρότερη του 10% και με μεγάλη δυνατότητα γρήγορης ρευστοποίησης. Αποσκοπούν συχνά σε βραχυπρόθεσμα κέρδη και αξιοποίηση ευκαιριών. Συχνά δεν υποδηλώνουν μακροχρόνια πίστη –« money to go » ή «ζεστό χρήμα» και δέσμευση στην χώρα υποδοχής, και έχουν συμβάλλει στην δημιουργία/ αποδόμηση « φούσκας » σε πολλές περιπτώσεις σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου περιλαμβάνουν και τον διεθνή δανεισμό, ο οποίος ήταν το αποκλειστικό σχεδόν εργαλείο ξένων επενδύσεων στον 19ο αιώνα και το μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα έως τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα παρεπόμενα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου συνέχισαν να έχουν πρωταρχικό ρόλο, κυρίως στην μορφή δανείων για αναδιαρθρώσεις υπαρχόντων δανείων[41] και αναπτυξιακές διαδικασίες.

Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου, περιλαμβάνουν και τον δανεισμό μεταξύ πολλών μερών, ο οποίος επιτυγχάνεται στα πλαίσια πολυμερών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, όπως η Διεθνής Τράπεζα για Ανοικοδόμηση και Ανάπτυξη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων κ.ά. Οι οργανισμοί αυτοί αποτελούν επιτυχημένα

[40] Αφενός, υπάρχουν Υπερεθνικές Εταιρείες-ΥΕΕ (Transnational Companies-TNC), που παράγουν περισσότερο ή λιγότερο όμοια αγαθά και υπηρεσίες σε διαφορετικές χώρες, με στόχο την εξυπηρέτηση εθνικών ή περιφερειακών αγορών. Σε αυτή την περίπτωση, η παραγωγή μιας ΥΕΕ σε μονάδες παραγωγής εκτός της χώρας προέλευσης της γίνεται με γνώμονα την μεγιστοποίηση του κέρδους και ως εναλλακτική της παραγωγής στην χώρα προέλευσης και την εξαγωγή ή την παραγωγή από ξένες επιχειρήσεις μέσω σχετικής αδειοδότησης. Η διασυνοριακή επένδυση πραγματοποιείται από την ΥΕΕ για την πρόσβαση στην αγορά, και η δράση αυτή έχει γίνει γνωστή ως "οριζόντια Άμεση Ξένη Επένδυση". Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν πολυεθνικές, που παράγουν διαφορετικά στάδια της παραγωγικής διαδικασίας σε διάφορες χώρες με σκοπό την πώληση της παραγωγής τους σε παγκόσμια κλίμακα, δηλαδή στην παγκόσμια αγορά. Εδώ, η απόφαση να σπάσει η διαδικασία παραγωγής σε διαφορετικά στάδια και να πραγματοποιείται σε διάφορες χώρες με ελάχιστο κόστος, βασίζεται στην μεγιστοποίηση του κέρδους, ως εναλλακτική έναντι της παραγωγής του συνολικού προϊόντος, σε μια τοποθεσία. Η επένδυση πραγματοποιείται από την ΥΕΕ με εξαγωγικό προσανατολισμό, και είναι κοινώς ονομάζεται "κάθετη Άμεση Ξένη Επένδυση», Riess, A, Uppenberg, K., 'The internationalisation of production: moving plants, products, and people, The internationalisation of production in Europe: Causes and effects of foreign direct investment and non-equity forms of international production", EIB papers Vol 9, No 2, Luxembourg 2004.

[41] Στα πλαίσια της Λέσχης του Λονδίνου (London Club), στις περιπτώσεις δανείων από ιδιώτες χρηματοδότες (private creditors), και της Λέσχης των Παρισίων (Paris Club), στις περιπτώσεις δανεισμού από κρατικούς χρηματοδότες (public lenders).

παραδείγματα των συντονισμένων προσπαθειών των Κρατών Μελών/Μετόχων τους για την αντιμετώπιση των δυσλειτουργιών της αγοράς και την ενθάρρυνση της ανάληψης κινδύνων σε επενδύσεις ή ολόκληρα αναπτυξιακά προγράμματα. Ο ρόλος τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός σε περιόδους κρίσεων (γεωπολιτικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών κ.ά.). Κατά την διάρκεια κρίσεων και σε περιόδους αναταραχής, μπορούν να συνεχίζουν την δραστηριότητά τους για την στήριξη της πραγματικής οικονομίας αντικυκλικά, επηρεαζόμενοι λιγότερο από τους οικονομικούς κινδύνους Κρατών « country risk », δρώντας συχνά ως όργανα οικονομικής αλληλεγγύης (δραστηριότητα σε ένα από τα Κράτη Μέλη/Μετόχους) ή διπλωματίας (δραστηριότητα σε Κράτη εταίρους με τα οποία υπάρχουν συμφωνίες συνεργασίας) μέσω εξειδικευμένων χρηματοπιστωτικών εργαλείων.

Στην περίπτωση των πολυμερών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου δεν έχουν τα συνήθη χαρακτηριστικά βραχυπρόθεσμου οφέλους και το προφίλ « money to go », καθότι οι οργανισμοί αυτοί παρέχουν μακροπρόθεσμα δάνεια αναπτυξιακού χαρακτήρα, προωθώντας προγράμματα για την δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την επιχειρηματικότητα (business enabling environment) ή επενδύσεις παγίου κεφαλαίου με ευνοϊκούς όρους δρώντας χωρίς να επιδιώκουν κέρδος.

Οι ξένες επενδύσεις που έχουν παίξει συνεχώς αυξανόμενο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία στην μετά-πολεμική περίοδο, είναι όμως οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις-ΑΞΕ (Foreign Direct Investment – FDI), οι οποίες κατά το ΔΝΤ είναι «μακροχρόνιες επενδύσεις με τις οποίες αποκτάται σημαντικό μερίδιο μιας επιχείρησης, πλειοψηφικό ή μειοψηφικό» από μια εταιρεία με έδρα σε άλλη χώρα. Οι ΑΞΕ συνεπάγονται την ανάληψη παραγωγικής διαδικασίας στην χώρα υποδοχής μέσω δημιουργίας θυγατρικών εταιρειών ή σε συνεργασία με τοπικές επιχειρήσεις - μικτές επιχειρήσεις «joint ventures».

Αν και ο ορισμός των ΑΞΕ, όπως προαναφέρθηκε, συνεπάγεται κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων μεγαλύτερη του 10%, το κύριο χαρακτηριστικό των άμεσων επενδύσεων είναι η επιδίωξη ανάληψης του διοικητικού ελέγχου, και κατά προτίμηση του αποκλειστικού ελέγχου, αποκλείοντας μικτές επιχειρήσεις στις περισσότερες περιπτώσεις. Το ποσοστό ιδίων κεφαλαίων της θυγατρικής που εξασφαλίζει τον έλεγχο είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων κατά περίπτωση, και όχι του ισχύοντος νομικού πλαισίου.

Οι ΑΞΕ διαδραματίζουν συνεχώς αυξανόμενο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη χωρών, διότι συνοδεύονται από νέα και ανώτερη τεχνολογία, διοικητικές και τεχνικές δεξιότητες, βελτιωμένες τεχνικές μάρκετινγκ κ.ά., αυξάνοντας έτσι την απορροφητική ικανότητα της χώρας υποδοχής, και όχι λόγω διακίνησης οικονομικού κεφαλαίου. Διότι «η μεταβίβαση της γνώσης είναι κομβική για την άμεση επενδυτική διαδικασία» [42]. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις οι ΑΞΕ δεν συνεπάγονται διακρατική κεφαλαιακή ροή, καθότι συχνά οι ξένοι επενδυτές συλλέγουν τα απαραίτητα για την επένδυση κεφάλαια προσφεύγοντας στην εγχώρια αγορά κεφαλαίου (τραπεζικό σύστημα, μετοχικό κεφάλαιο ή κεφαλαιαγορά μέσω ομολογιακών δανείων). Αυτό γίνεται στην περίπτωση ΑΞΕ σε βιομηχανικές χώρες, όπως ΗΠΑ, χώρες της ΕΕ κ.ά., οι οποίες δέχονται και το μεγαλύτερο ποσοστό ΑΞΕ σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι πλέον αναπτυγμένες οικονομικά χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο είναι συγχρόνως εισαγωγείς και εξαγωγείς κεφαλαίου, αλλά και ΑΞΕ. Αυτό εξηγείται από την τάση επιδίωξης μονοπωλιακής ή ολιγοπωλιακής τοποθέτησης στην αγορά στις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες. Έτσι, ενώ αρχικά οι ΑΞΕ κατευθύνονταν κυρίως προς εξορυκτικές βιομηχανίες για την εκμετάλλευση πρώτων υλών, η έμφαση έχει μετατοπισθεί στον κατασκευαστικό τομέα, και στις ταχύτερα αυξανόμενες βιομηχανίες. Συνήθως, οι μονάδες που ανήκουν σε μονοπωλιακές ή ολιγοπωλιακές βιομηχανίες στη χώρα καταγωγής, είναι αυτές που πρωτοστατούν στις ΑΞΕ, καθότι αποτελούν τους πρωτοπόρους στις καινοτομίες και στις εφευρέσεις και τα συνεπακόλουθα πλεονεκτήματα εν είδει τεχνογνωσίας και διοικητικών δεξιοτήτων, διαθέτοντας την « πληροφορία ως οικονομικό πόρο και συντελεστή της παραγωγής»[43] . Η πληροφορία, σε κάθε της μορφή, συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της τεχνογνωσίας (know-how), η οποία δεν είναι διαθέσιμη σε άλλους, αποτελεί περιουσιακό στοιχείο του φορέα ΑΞΕ, και σε συνδυασμό με την ικανότητα τέτοιων εταιρειών στην εξεύρεση επαρκών και αναγκαίων κεφαλαίων, χρησιμοποιώντας την οικονομική τους ευρωστία και τις χρηματοοικονομικές δυνατότητές τους, τις καθιστά

[42] Βλ., Johnson, H. G. , "The efficiency and welfare implications of the multinational corporation", in C. P. Kindleberger (ed.), "The Multinational Enterprises, Theories", International Corporation: A Symposium, MIT Press, Cambridge, MA, 1970.

[43] Βλ., Καββαδία, Ε., "Η Πληροφορία ως Οικονομικός Πόρος και Συντελεστής της Παραγωγής.", 1ο Εθνικό Συνέδριο Πληροφορικής, ΕΠΥ, Αθήνα, Απρίλιος 1984.

ικανές να εξελιχθούν σε σημαντικούς φορείς διάδοσης καινοτομιών (νέων ιδεών, προϊόντων, τεχνολογίας και διοικητικών τεχνικών) σε διακρατικό επίπεδο[44].

Οι ΑΞΕ συμβάλλουν στη μετάθεση του τεχνολογικού ορίου και τη βελτίωση του συντελεστή παραγωγής που είναι η εργασία. Όσον αφορά το πρώτο σκέλος, η έμφαση τίθεται στην προαγωγή της Ε&Α και των επενδύσεων σε τεχνολογίες της επικοινωνίας και των πληροφοριών, καθώς και στη βελτίωση της χρηματοδότησης των πιο καινοτόμων τμημάτων των επιχειρήσεων. Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος, οι ειδικότητες των εργαζομένων πρέπει να προσαρμοστούν καλύτερα στις απαιτήσεις μιας πιο καινοτόμου οικονομίας, σε όρους απασχολησιμότητας (καλύτερη παιδεία και διά βίου κατάρτιση).

3.4 Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις επενδυτικές αποφάσεις

Η αύξηση των ΑΞΕ, έχει οδηγήσει σε μια συζήτηση αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τέτοιες επενδύσεις, εστιάζοντας αρχικά ειδικά σε αυτές των Αμερικανικών πολυεθνικών εταιρειών. Φυσικά, το εναρκτήριο σημείο αυτής της συζήτησης ήταν οι επενδυτικές θεωρίες της εταιρικής συμπεριφοράς, που χρησιμοποιήθηκαν για να αναλύσουν και να περιγράψουν την συμπεριφορά των πολυεθνικών εταιρειών, ειδικά όσον αφορά στην χωροθετική απόφαση. Οι κύριοι παράγοντες της απόφασης για ξένες επενδύσεις μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε μακρο-οικονομικούς, μικρο-οικονομικούς και στρατηγικούς[45]:

- Οι μακρο-οικονομικοί παράγοντες οι οποίοι ακολουθούν στενά τις θεωρίες της συμπεριφοράς της εταιρικής επένδυσης, δίνουν έμφαση στην σπουδαιότητα του μεγέθους της αγοράς της χώρας υποδοχής, όπως πχ πληθυσμιακά μεγέθη, το επίπεδο του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, η δομή της αγοράς, οι τιμές των συντελεστών παραγωγής, το ποσοστό του επιτοκίου, τα περιθώρια κέρδους, το φορολογικό και δασμολογικό καθεστώς, το νομικό πλαίσιο συμπεριλαμβανομένης και της προστασίας, που παρέχεται στις επενδύτριες εταιρείες κ.ά.

- Οι μικρο-οικονομικοί παράγοντες, όπως καταδεικνύονται στην θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης, και οι οποίοι περιλαμβάνουν τα εταιρικά και βιομηχανικά χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν να παρέχουν συγκεκριμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα στις εταιρείες σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους, όπως πχ η διαφοροποίηση της παραγωγής, η εγγύτητα στην αγορά ή τους συντελεστές παραγωγής, η δομή, το μέγεθος και το κόστος παραγωγής, οι τεχνολογικές και διαφημιστικές επιδράσεις, ο κύκλος παραγωγής, καθώς και το μέγεθος της εταιρείας, όπως αυτό μετράται, είτε με τις πωλήσεις είτε με τα περιουσιακά της στοιχεία.

- Οι στρατηγικοί παράγοντες είναι κυρίως μακροπρόθεσμοι, και αποσκοπούν στην διατήρηση, ή και επέκταση της επιχειρηματικής δραστηριότητας ως «on-going concern», μέσω τοποθέτησης στην αγορά και αύξηση της κερδοφορίας. Παράδειγμα αποτελεί η « αμυντική » επένδυση, με την έννοια ότι, αν ο επενδυτής δεν την αναλάβει, κάποιος άλλος θα την αναλάβει και το προϊόν θα παραχθεί έτσι κι αλλιώς, αποσπώντας της μερίδιο της αγοράς[46].

[44] Κατά ορισμένους ακαδημαϊκούς μελετητές μάλιστα η παραγωγή τεχνολογικών μεταβολών από τις οποίες εξαρτάται η οικονομική πρόοδος είναι «θεόσταλτη», «…η Θεία Πρόνοια …δημιούργησε τη σύγχρονη βιομηχανία των λίγων μεγάλων επιχειρήσεων, ένα τέλειο μέσο εισαγωγής τεχνολογικών μεταβολών», Βλ., Galbraith, J. K., "Mächte, Märkte & Moneten. Die Tyrannei der Umstände.", Goldmann Sachsbuch, Germany, 1977.

[45] Βλ., για τις οικονομίες σε μετάβαση ειδικότερα Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Investment Incentives in Transition Economies", Paris, 1997.

[46] Βλ., Hufbauer, G.,C., Adler, F., M., ,"US manufacturing investment and balance of payments", Tax policy research study No1, Washington DC, 1968.

3.5 Οικονομική Επίδραση των ΑΞΕ στις χώρες προέλευσης καθώς και στις χώρες υποδοχής

3.5.1 Γενικό πλαίσιο

Όπως ήδη προαναφέρθηκε οι ΑΞΕ συνεπάγονται την διασυνοριακή μεταφορά πόρων ή/και δικαιωμάτων κυριότητας, τεχνογνωσίας, τεχνολογίας κ.ά. Το 2010 οι ΑΞΕ από και προς διάφορες χώρες σε τρέχουσες τιμές διαμορφώθηκαν συνολικά σε 46 τρις δολάρια, υψηλότερες απ΄ότι το διεθνές εμπόριο που ανήλθε σε 36 τρις δολάρια, αντιπροσωπεύοντας 56% και 44% του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος – ΑΕΠ αντίστοιχα.

Η σχέση μεταξύ χώρας προέλευσης και χώρας υποδοχής, που δημιουργείται με τις ΑΞΕ και τις εμπλεκόμενες διασυνοριακές ροές, αν και έχει μελετηθεί δεν είναι ξεκάθαρη στην διεθνή Βιβλιογραφία, καθότι και τα δύο μέρη μπορούν να κερδίσουν ή να χάσουν αλλά, ότι κερδίζει / χάνει το ένα μέρος δεν χάνεται / κερδίζεται αντίστοιχα από το άλλο μέρος. Βεβαίως, η αρχική προσδοκία και των δυο μερών είναι ότι οι απολαβές μιας τέτοιας επένδυσης θα είναι μεγαλύτερες από το πιθανό κόστος, άλλως εκ προοιμίου η ΑΞΕ δεν θα λάμβανε χώρα.

Είναι βέβαιο, ότι μία ΑΞΕ έχει κοινά χαρακτηριστικά με οποιαδήποτε άλλη επένδυση, όπως η αύξηση της κεφαλαιουχικής βάσης με συνεπακόλουθη συχνά αύξηση της πραγματικής παραγωγής και πιθανά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Η διεθνής επιστημονική κοινότητα όμως, δεν έχει εμβαθύνει προς το παρόν αρκετά στην θεωρία και την εμπειρική έρευνα ως προς τα ιδιαίτερα πρόσθετα χαρακτηριστικά των ΑΞΕ, που προκύπτουν από τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα των διασυνοριακών ροών και των επιδράσεών τους στις χώρες καταγωγής και προέλευσης.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ΑΞΕ και τα πιθανά ζητήματα που απορρέουν από αυτές, ποικίλουν από τα μάλλον τεχνικά προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών και τις δυνατότητες απασχόλησης, έως τα θέματα εθνικής κυριαρχίας, καθότι η εισροή ξένου κεφαλαίου θεωρείται συχνά ότι μπορεί να οδηγήσει σε περιορισμό της εθνικής ανεξαρτησίας, μέσω διείσδυσης στην πολιτική εξουσία του Κράτους υποδοχής, και διαπλοκής με απώτερο σκοπό την μεγιστοποίηση του επιχειρηματικού κέρδους ή και την προώθηση εθνικών συμφερόντων της χώρας προέλευσης.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τα αποτελέσματα των ΑΞΕ στις χώρες υποδοχής αλλά και προέλευσης διακρίνονται σε πολιτικά[47], κοινωνικά, τεχνολογικά και οικονομικά, τα οποία και αποτελούν εν μέρει αντικείμενο μελέτης στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ.

Τα οικονομικά αποτελέσματα των ΑΞΕ διακρίνονται σε μακρο- και μικρο- αποτελέσματα:

- Τα μακρο-αποτελέσματα μπορούν να χωρισθούν περαιτέρω σε πρωτεύοντες και δευτερεύοντες δεσμούς με την οικονομία της χώρας:
    - Οι πρωτεύοντες δεσμοί αφορούν στην ανάπτυξη, παραγωγή, απασχόληση, το ισοζύγιο πληρωμών (ξένο συνάλλαγμα, εμπόριο), την παραγωγικότητα, την εξειδίκευση (τεχνογνωσία, εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού και της διοίκησης) κ.ά.
    - Οι δευτερεύοντες δεσμοί αφορούν σε ενδοβιομηχανικές δομές, και σχετίζονται με τον τρόπο με τον οποίο η ΑΞΕ ενσωματώνεται ή όχι με την εγχώρια οικονομία, μέσω καθετοποίησης της παραγωγής, ή προσέλκυσης νέων βιομηχανιών με αποτέλεσμα την συσπείρωση (clusters) με την δημιουργία ομάδων παρόμοιων ή συμπληρωματικών βιομηχανιών, κάτι που έχει παρατηρηθεί ιδίως στην περίπτωση ΑΞΕ στον τομέα παροχής υπηρεσιών, καθώς οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές και οι χρηματομεσιτικές, έχουν συχνά ακολουθήσει τη δημιουργία άλλων βιομηχανιών, και μάλιστα ειδικά εκείνων στους τομείς κατασκευής και εξόρυξης, καθώς επίσης και την εμφάνιση ξένων προμηθευτών συστατικών και υλικών σε αυτούς του τομείς.

[47] Όπως λ.χ. δημιουργία ξένης «ελίτ» (« neo-colonialism »).

- Τα μικρο-αποτελέσματα σχετίζονται με τις δομικές αλλαγές στην οικονομική και βιομηχανική οργάνωση. Έχουν να κάνουν με τη δημιουργία ενός περισσότερου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, ή αντίστροφα με την επιδείνωση των μονοπωλιακών / ολιγοπωλιακών στοιχείων.

Τα αποτελέσματα αυτά δρουν σε συνδυαστικά, πολλαπλασιαστικά και ετεροχρονισμένα, ενώ επιπροσθέτως επηρεάζονται ευθέως από το κρατικό πλαίσιο αναφοράς (contextual relevance), έτσι ώστε η διεθνής Βιβλιογραφία να μην περιλαμβάνει αξιόπιστες θεωρητικές ή εμπειρικές προσεγγίσεις στην βάση αιτιώδους συνάφειας μεταξύ ΑΞΕ και των πιθανών ανωτέρω αποτελεσμάτων τους, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

3.5.2 Αποτελέσματα στις χώρες υποδοχής και προέλευσης

3.5.2.1 Πρωτεύοντες δεσμοί

Ισοζύγιο πληρωμών

Όπως έχει προαναφερθεί, οι ΑΞΕ έχουν την μορφή διασυνοριακών ροών και κατά συνέπεια έχουν άμεση και άρρηκτη σχέση με το ισοζύγιο πληρωμών (ΙΠ), το οποίο, επίσης εξ ορισμού, αντανακλά διασυνοριακές ροές. Επιπροσθέτως το ΙΠ είναι βασικό εργαλείο άσκησης οικονομικής πολιτικής για την επίτευξη βασικών στόχων όπως ο ταχύτερος ρυθμός ανάπτυξης, η πλήρης απασχόληση κ.ά. Η σημασία των ΑΞΕ στο ΙΠ εξαρτάται φυσικά από την οικονομική κατάσταση και δομή κάθε χώρας, σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά κάθε συγκεκριμένης ΑΞΕ, ως προς την εξαγωγή των προϊόντων, εισαγωγή πρώτων υλών, φόρων/δασμών κ.ά.

Οι επιπτώσεις των ΑΞΕ στο ΙΠ διακρίνονται σε αρχικές/παροδικές και διαρκείς, όπου βεβαίως οι τελευταίες είναι, σαφώς, πιο σημαντικές.

Ως προς τις χώρες υποδοχής, οι αρχικές επιπτώσεις των ΑΞΕ περιλαμβάνουν την αύξηση του αποθέματος κεφαλαίου της χώρας, και την, κατά συνέπεια, αύξηση στη ροή της εγχώριας παραγωγής. Αυτή η αύξηση στην παραγωγή, που οφείλεται στην εξωτερική επένδυση, επηρεάζει το ισοζύγιο πληρωμών, άμεσα καθώς και έμμεσα. Οι άμεσες επιδράσεις παίρνουν την μορφή των διάφορων διευκολύνσεων/αντισταθμιστικών μέτρων στη χώρα προέλευσης, όπως π.χ. τα δικαιώματα εκμετάλλευσης, ο επαναπατρισμός του κέρδους και του κεφαλαίου κ.ά. Έμμεσα, το ισοζύγιο πληρωμών επηρεάζεται από τα αποτελέσματα που έχει η αυξηθείσα ροή της εγχώριας παραγωγής στους εγχώριους συντελεστές και στην συλλογική ζήτηση. Οι διαρκείς επιπτώσεις εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από την συμβολή της ΑΞΕ στην υποκατάσταση εισαγωγών.

Ως προς τις χώρες προέλευσης μια επιφανειακή πρώτη αντίδραση θα υποστήριζε ότι αντίθετα, τα αρχικά αποτελέσματα των ΑΞΕ λόγω των κεφαλαιακών εκροών συνεπάγονται την μείωση του αποθέματος κεφαλαίου της χώρας, και κατά συνέπεια μείωση της εγχώριας παραγωγής, και της αναπτυξιακής πορείας. Σύμφωνα όμως με όσα έχουν ήδη αναφερθεί προηγουμένως οι ΑΞΕ δεν συνεπάγονται αναγκαστικά αρνητική επίδραση στην οικονομία της χώρας προέλευσης. Τουναντίον μάλιστα, τόσο αυτές «Αμερικανικού τύπου», όσο και αυτές «Ιαπωνικού τύπου» συνεπάγονται αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και κατά συνέπεια των οικονομιών των χωρών προέλευσης, είτε ισχυροποιώντας την ανταγωνιστική τους θέση, είτε επιτρέποντας την ανασυγκρότηση της βιομηχανικής τους δομής σε πιο ανταγωνιστική βάση αντίστοιχα, και επηρεάζοντας θετικά και στις δύο περιπτώσεις το δυναμικό παραγωγής της χώρας. Παράλληλα, συχνά οι ΑΞΕ υποβοηθούν την αύξηση της κεφαλαιακής βάσης της χώρας προέλευσης, στην περίπτωση που συνεπάγονται μετέπειτα κεφαλαιακές εισροές, λόγω επαναπατρισμού κερδών και επανεπένδυσης τους. Συχνά όμως οι ΑΞΕ δεν συνεπάγονται εκροή κεφαλαίου ή η εκροή είναι μικρή, όπως στις περιπτώσεις ΑΞΕ που διασφαλίζουν κεφαλαιουχικούς πόρους στην χώρα υποδοχής, ή συμμετέχουν σε μικτές επιχειρήσεις, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε. Επιπροσθέτως, ορισμένες διευκολύνσεις/αντισταθμιστικά μέτρα είναι θετικά στοιχεία εν είδει ροών προς τη χώρα προέλευσης.

Εθνικό Εισόδημα

Οι ΑΞΕ ως εκ φύσεως παραγωγικές μονάδες, έχουν άμεσα αποτελέσματα στην αύξηση της παραγωγή, και, συνεπώς, στην ανάπτυξη των χωρών υποδοχής, επιδρώντας στο εθνικό εισόδημα, είτε μέσω της αύξησης στο απόθεμα κεφαλαίου, είτε της αποτελεσματικότερης αξιοποίησης πόρων.

Ο βαθμός που οι ΑΞΕ επηρεάζουν το μέγεθος και τη σύνθεση του εθνικού προϊόντος και της μεγέθυνσής του μπορεί να υπολογισθεί με αναφορά σε εναλλακτικές υποθέσεις, που αφορούν την ισχύουσα μακροοικονομική πολιτική, είτε στη χώρα υποδοχής είτε στην χώρα προέλευσης. Η εμπειρική έρευνα έχει καταγράψει πάντως σαφή σχέση μεταξύ ΑΞΕ και εθνικού εισοδήματος, σε μορφή μεταφοράς πλούτου, που στην υπό εξέταση περίοδο καταγράφεται ως αναβαθμολόγηση του παγκόσμιου ΑΕΠ προς την Ασία και άλλες μεγάλες αναδυόμενες οικονομίες γενικότερα, αποτελώντας μια ευκαιρία, αλλά και σοβαρή παγκόσμια πρόκληση συγχρόνως[48] .

Αν η χώρα υποδοχής, ήταν ανά πάσα στιγμή σε θέση να επιτύχει πλήρη απασχόληση των πόρων της, τότε οι ΑΞΕ θα ήταν το ίδιο αποτελεσματικές με κάθε εγχώρια επένδυση. Αν όμως, οι ΑΞΕ απασχολούν πλεονάζοντες πόρους και/ή βελτιώνουν την αποδοτικότητά τους μέσω εναλλακτικών χρήσεων, τότε έχουν σημαντική επίδραση στην αύξηση του ΑΕΠ της χώρας υποδοχής.

Ως προς την χώρα προέλευσης, η μετάθεση του τεχνολογικού ορίου και η βελτίωση του συντελεστή παραγωγής ως συχνή απόρροια των ΑΞΕ, σηματοδοτεί αντίστοιχα και την αύξηση του εθνικού εισοδήματός της.

Παραγωγικότητα

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω στις ΑΞΕ πρωτοστατούν συνήθως επιχειρήσεις πρωτοπόρες στις καινοτομίες και τις εφευρέσεις και τα συνεπακόλουθα αποκτώμενα πλεονεκτήματα εν είδει τεχνογνωσίας και διοικητικών δεξιοτήτων, καθώς διαθέτουν την « πληροφορία ως οικονομικό πόρο και συντελεστή της παραγωγής». Οι ΑΞΕ είναι, δηλαδή συνήθως, όπως έχει καταγραφεί στην εμπειρική έρευνα «πηγές» καινοτομίας, τεχνογνωσίας και τεχνολογίας, τόσο στις χώρες υποδοχής, όσο και στις χώρες προέλευσης[49], καθώς οι κεφαλαιακές ροές των ΑΞΕ συνεπικουρούνται από καινοτομικές (τεχνολογικές, τεχνογνωσιακές κ.ά.) διασυνοριακές ροές. Οι επιχειρήσεις που προβαίνουν σε ΑΞΕ, όπως έχει επίσης καταγραφεί από την εμπειρική έρευνα, είναι καινοτόμες και έχουν αναπτυγμένο τεχνολογικό και τεχνογνωσιακό προφίλ και στις χώρες προέλευσης τους.

Η καινοτομία είναι προϊόν δραστηριότητας Ε&Α, που σκοπεύει στην εφεύρεση νέων προϊόντων ή επιχειρηματικών τεχνικών (παραγωγής, διάθεσης, χρηματοδότησης κ.ά.), ή και των δύο. Στην εφαρμοσμένη της μορφή συνεπάγεται τεχνολογική πρόοδο εν είδει τεχνογνωσίας, με τον συνδυασμό νέων δεξιοτήτων, μεθόδων και πληροφοριών για την βελτίωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ο ανταγωνισμός των νέων προϊόντων και τεχνολογίας έχει από καιρό αντικαταστήσει τον ανταγωνισμό τιμών σε πολλούς κλάδους καινοτομικής αιχμής, όπου οι τιμές τείνουν να είναι ανελαστικές και ιδιαίτερα στην εκκίνηση του κύκλου ζωής των καινοτόμων προϊόντων[50].

Κατά συνέπεια, ως προς τις χώρες υποδοχής, οι ΑΞΕ μέσω ροών καινοτομίας είναι σε θέση να συμβάλουν στη μετάθεση του τεχνολογικού ορίου και στη βελτίωση του συντελεστή παραγωγής που είναι η εργασία, αν και γενικά οι χώρες υποδοχής με πλεονάζουσα εργασία έχουν κίνητρο επιλογής τεχνολογιών αξιοποίησης περισσότερης ανειδίκευτης εργασίας, που θεωρούνται, ότι καλύπτουν καλύτερα τις ανάγκες τους, αξιοποιώντας βέλτιστα τους διαθέσιμους πόρους τους. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις συχνά μέσω των ΑΞΕ είναι όντως σε αναζήτηση εργατικού δυναμικού και δεν προτίθενται να προβούν σε μεγάλες κεφαλαιακές διασυνοριακές μεταφορές. Ακόμη όμως και σε τέτοιες περιπτώσεις, οι

[48]Βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Benchmark Definition of Foreign Direct Investment.", 4th ed. Paris, 2008.

49 Βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), ''Global Forum on international investment-new horizons and policy challenges for foreign direct investment in the 21st century'', Mexico City, 26-27 November 2001.

50 Βλ., Dean, J., ''Managerial Economics'' , Prentice-Hall, New York, 1951.

ΑΞΕ ενέχουν μεταφορά καινοτομίας, προϊόντων ή διαδικασιών[51], οι οποίες με την σειρά τους συμβάλλουν στην βελτίωση της παραγωγικότητας[52].

Η ωφέλεια από την εισροή καινοτομίας μέσω ΑΞΕ αυξάνει με την υιοθέτηση και αποδοχή των καινοτόμων διασυνοριακών ροών[53], είτε σε εθνικό επίπεδο, μέσω θεσμικών διευκολύνσεων και κατάλληλου κλίματος από τις χώρες υποδοχής, είτε σε ατομικό επίπεδο, μέσω « δεκτικού » εργατικού δυναμικού, χωρίς αυτό να συνεπάγεται, ότι οι επενδυτές δεν θα πρέπει να δείξουν ανάλογη « δεκτικότητα». Η εμπειρική έρευνα έχει καταγράψει, ότι συχνά οι ΑΞΕ, και ειδικά οι Αμερικανικές, που λειτουργούν σε περιβάλλοντα με ισχυρά εργατικά συνδικάτα, αναγκάστηκαν να βελτιώσουν τις βιομηχανικές σχέσεις, και έτσι, να επιτύχουν καλύτερη αξιοποίηση των εργασιακών πόρων.

Οι καινοτόμες διαδικασίες παίρνουν συνήθως τη μορφή σχεδιασμού προϊόντος, τεχνικών παραγωγής, συστημάτων ελέγχου ή και χρηματοπιστωτικής μηχανικής (financial engineering) και εκπηγάζουν κυρίως από τις χώρες προέλευσης[54], όπου προϋπάρχουν και αποτελούν εφαλτήριο για τις επιχειρήσεις να προβούν σε ΑΞΕ. Στην συνέχεια, η παραγωγικότητα των χωρών προέλευσης ανατροφοδοτείται με περαιτέρω βελτίωση της παραγωγικότητας, μέσω περαιτέρω αύξησης του δυναμικού παραγωγής και της καινοτομίας όπως έχει ήδη λεχθεί.

Απασχόληση

Η οικονομική θεωρία έχει ασχοληθεί εξαρχής, επί μακρόν και εκτενώς με την σχέση επενδύσεων και απασχόλησης. Οι Πατέρες της οικονομικής θεωρίας έχουν εκφραστεί αντιφατικά. Ο Adam Smith υποστηρίζει, ότι υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ επενδύσεων και απασχόλησης[55], ο David Ricardo, αργότερα, στις Αρχές του αμφισβητεί αυτή την θέση και υποστηρίζει, ότι «η εξεύρεση και η χρήση των μηχανών ακολουθείται από μείωση του ακαθάριστου προϊόντος με συνεπακόλουθες απολύσεις που πλήττουν την εργατική τάξη»[56]. Ο John Maynard Keynes αποκατέστησε τον Smith, όταν στη Γενική Θεωρία του ασχολήθηκε με την άμεση σχέση επενδύσεων και απασχόλησης και κατέληξε ότι «…η απασχόληση αυξάνεται μόνο με μια αύξηση των επενδύσεων, εκτός κι αν υπάρχει πράγματι μεταβολή στη ροπή για κατανάλωση»[57].

Σε κάθε περίπτωση, όπως είδαμε και προηγουμένως, μία άμεση σχέση μεταξύ επενδύσεων και απασχόλησης, προϋποθέτει «σταθερό» τεχνολογικό συντελεστή. Η υπόθεση σταθερού τεχνολογικού συντελεστή, παραβλέπει όμως τη σημασία της τεχνολογικής εξέλιξης στις οικονομικές σχέσεις. Η εμπειρική έρευνα έχει όντως καταγράψει, ότι αν οι τεχνολογικοί συντελεστές δεν είναι σταθεροί λόγω σημαντικών επενδύσεων για Ε&Α ή διασυνοριακή ροή νέας τεχνολογίας, τότε είναι πιθανό οι επενδύσεις και η απασχόληση να κινούνται αντίθετα μεταξύ τους, στα πλαίσια ενός μηχανισμού μακροοικονομικής εξισορρόπησης. Κατά συνέπεια, στα πλαίσια αυτής της δυναμικής εξισορροπητικής διαδικασίας, σε περίπτωση αύξησης της παραγωγικότητας κατά Χ% ως αποτέλεσμα τεχνολογικής μεταβολής, όταν η συνολική πραγματική ζήτηση αυξάνεται λιγότερο από Χ%, θα υπάρξει αύξηση της συνολικής ανεργίας. Αφού η επιδρώσα ζήτηση είναι ανεπαρκής, η οικονομία δεν μπορεί αν απασχολήσει την πλεονάζουσα εργασία, που αυξάνεται μέσω της εισαγωγής επενδύσεων νέας τεχνολογίας. Κατά συνέπεια, με «κυμαινόμενους» τεχνολογικούς συντελεστές, οι επενδύσεις μπορούν να συσχετιστούν αρνητικά με την απασχόληση.

---

[51] Βλ., Reuber, G.,L., Crookell, H., Emerson, M., Gellens-Hammons, G., ‘’Private Foreign Investment in Development”, Clarendon Press, Oxford, 1973.

52 Βλ., Johnson, H. G., "The efficiency and welfare implications of the multinational corporation", in C. P. Kindleberger (ed.), "The Multinational Enterprises, Theories”, International Corporation: A Symposium, MIT Press, Cambridge, MA, 1970.

53 Βλ., Baranson, J., ‘Transfer of technical knowledge by international corporations to developing countries. American Economic Review, 56(2), 259–268, 1966.

54Βλ., Kojima, K., "Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operations”, Croom Helm, London, 1978.

55 Βλ., Smith, A., ‘’ The wealth of nations”, Barnes & Noble Library of Essential Reading, Paperback, 2004.

56 Βλ., Ricardo , D., ‘’Principles of political economy”, by Mill, S., J., eBook [Ebook 30107], The General Theory of Employment, Interest and Money, Gutenberg, 2009.

57 Keynes, J., M., ‘’The general theory of employment, interest and money”, Macmillan, 1936.

Οι μικρο-οικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις για ΑΞΕ όπως έχει ήδη λεχθεί, βασίζονται στην θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης, και περιλαμβάνουν κριτήρια συγκριτικών πλεονεκτημάτων για τις επενδύουσες εταιρείες. Ένα από αυτά είναι συνήθως η αναζήτηση μεγαλύτερου, φθηνότερου ή πιο αποδοτικού εργατικού δυναμικού. Κατά συνέπεια, μπορεί να υποστηριχτεί, ότι οι ΑΞΕ δεν αντικαθιστούν με νέες δυνατότητες απασχόλησης τις παλιές, πράγμα που θα συνέβαινε αν όλοι όσοι ήταν πρόθυμοι να εργασθούν απασχολούνταν ήδη, άλλα βοηθά στην δημιουργία νέας απασχόλησης.

Ωστόσο, τα διαθέσιμα στοιχεία τείνουν να στηρίξουν την άποψη ότι η επενέργεια των ΑΞΕ στην απασχόληση είναι ασθενής[58]. Όντως, συχνά ο υψηλός συγκεντρωτικός χαρακτήρας των πολυεθνικών εταιρειών, που προβαίνουν σε ΑΞΕ, τείνει να προάγει τις παραγωγικές δομές εντάσεως κεφαλαίου.

Κατά συνέπεια, η επίδραση των ΑΞΕ στην απασχόληση τόσο των χωρών υποδοχής, όσο και προέλευσης δεν είναι ποτέ μονοσήμαντη. Οι χώρες υποδοχής είναι για τον λόγο αυτό καλό να διαθέτουν στοχευμένες επενδυτικές πολιτικές, ώστε να διασφαλίζεται η χρήση του πλεονάζοντος συντελεστή εργασίας.

Εξειδίκευση

Όπως έχει προαναφερθεί, οι ΑΞΕ συνεπάγονται συχνά την μετάθεση του τεχνολογικού ορίου και τη βελτίωση της εργασίας, ως συντελεστή της παραγωγής. Όσον αφορά στο πρώτο σκέλος, όπως έχει λεχθεί προηγουμένως, αυτό έχει μεταξύ άλλων άμεση σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας μέσω έρευνας και ανάπτυξης νέων προϊόντων και διαδικασιών παραγωγής. Όσον αφορά στο δεύτερο σκέλος, οι ειδικότητες των εργαζομένων πρέπει να προσαρμοστούν καλύτερα στις απαιτήσεις μίας πιο καινοτόμου οικονομίας, σε όρους απασχολησιμότητας, επιδιώκοντας καλύτερη παιδεία και διά βίου κατάρτιση.

Σε πολλές περιπτώσεις ΑΞΕ έχει καταδειχθεί από την εμπειρική έρευνα, ότι η εκπαίδευση του εργατικού και διοικητικού δυναμικού της χώρας υποδοχής είναι αναπόσπαστο μέρος του αρχικού επενδυτικού σχεδίου, καθότι θεωρείται κρίσιμη για την όλη επιτυχία της επένδυσης. Ενώ οι ΑΞΕ συνεπάγονται σε αρχικό στάδιο την αποστολή διοικητικού προσωπικού από την χώρα προέλευσης ή και από αλλού, γρήγορα στρέφονται στην αξιοποίηση εγχώριων ανθρώπινων πόρων αφ ενός για τον περιορισμό των σχετικών δαπανών, αλλά και λόγω σχεδιασμού μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της επένδυσης, αλλά συχνά οι αποφάσεις αυτές συνεπικουρούνται από το θεσμικό πλαίσιο των χωρών υποδοχής (συχνά ως μέρος των διαπραγματεύσεων).

Η εκπαίδευση του τοπικού εργατικού και διοικητικού δυναμικού γίνεται αρχικά μέσα στην εταιρεία και είναι τεχνικής και διοικητικής φύσης, προσαρμοσμένη στην φύση της ΑΞΕ, στους τομείς της παραγωγής, διάθεσης και διοίκησης, αποσκοπώντας στην εξοικείωση των εργαζόμενων με το τεχνολογικό προφίλ της μητρικής εταιρείας. Σκοπός αυτής της εκπαίδευσης είναι η ελαχιστοποίηση των αβεβαιοτήτων και ενδεχόμενων κινδύνων στους τομείς της παραγωγής, χρηματοοικονομικών, ελέγχου ποιότητας, νομικών υποθέσεων, περιβάλλοντος κ.ά.

Συχνά οι ΑΞΕ δεν περιορίζονται στην εκπαίδευση των δικών τους ανθρώπινων πόρων, αλλά προβαίνουν και στην εκπαίδευση ακόμη και προμηθευτών, δικτύου διάθεσης, έως και πελατών, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ηγετικών και πρωτοπόρων επιχειρήσεων.

Οι μακροοικονομικές επιδράσεις στην εξειδίκευση και εκπαίδευση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού είναι δυσχερώς μετρήσιμες και εξαρτώνται από την φύση και εταιρική κουλτούρα της ΑΞΕ, αλλά και τις χώρες υποδοχής. Στις

[58] Βλ., Cortes, O., J., S., Fouquin, M., Mytelka, L., "Impact of regionalisation on employment: ASEAN", Employment Papers No. 9, ILO, Geneva, 1997. Ο Βαΐτσος αναλύει την επενέργεια των πολυεθνικών στην απασχόληση με αναφορά σε τέσσερα χαρακτηριστικά τέτοιων εταιρειών. Αυτά είναι τα εξής: (α) κλίμα, (β) συγκεντρωτισμός, (γ) αλλοδαπότητα και (δ) διεθνικότητα. Η κλίμακα μεγέθους, σε σχέση με τις ντόπιες αγορές και η προσήλωση στην τεχνολογία των θυγατρικών, έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση της σχετικής χρήσης εργασίας και του μεριδίου συμμετοχής των μισθωτών στην παραγόμενη προστιθέμενη αξία. Πράγματι, το αποτέλεσμα της ξένης επένδυσης στην απασχόληση αντανακλά όχι μόνο τον βαθμό της αντικατάστασης των παλαιών δυνατοτήτων απασχόλησης από νέες και τους πιθανούς ενδοβιομηχανικούς δεσμούς αλλά και το ποσοστό του κεφαλαίου/ εργασίας που σχετίζεται με την ξένη επένδυση. Στην ανάλυση της Περουβιανής οικονομίας καταγράφει ότι το ποσοστό κεφαλαίου/ εργασίας των ξένων θυγατρικών είναι σημαντικό, και κατά κανόνα υπερβαίνει το αντίστοιχο ποσοστό των εθνικών επιχειρήσεων. Βλ., Vaitsos, C., V., "The revision of the international patent system: Legal considerations for a Third World position", World Development 4 (2), 85-102, 1976.

περισσότερες περιπτώσεις όμως, σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα, φαίνεται ότι οι επιρροές των ΑΞΕ στην βελτίωση της εξειδίκευσης των ανθρώπινων πόρων στην χώρα υποδοχής είναι περιορισμένες [59].

3.5.5.2 Δευτερεύοντες δεσμοί

Διαβιομηχανικές ροές

Οι διαβιομηχανικές ροές περιλαμβάνουν τον τομέα των πρώτων υλών και προϊόντων, καθώς και των υπηρεσιών (τράπεζες, ασφάλειες, χρηματιστηριακά κ.ά.).

Οι επιχειρήσεις είναι πλήρως ενταγμένες στο οικονομικό πλαίσιο της χώρας προέλευσης και διατηρούν φυσικά εκτενείς διαβιομηχανικούς δεσμούς και συνεργασίες, οι οποίες συνεπάγονται αντίστοιχες διαβιομηχανικές ροές. Οι ροές αυτές μπορούν συνήθως να διαφοροποιηθούν μετά την πραγματοποίηση ΑΞΕ, ή ακόμη και να ενταθούν, στην περίπτωση αύξησης της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας της επιχείρησης, με συνεπακόλουθη αύξηση των δραστηριοτήτων της σε όγκο παραγωγής, απασχόληση, κύκλο εργασιών/κερδοφορία.

Η ένταξη των ΑΞΕ στην οικονομία της χώρας υποδοχής μέσω της ανάπτυξης διαβιομηχανικών ροών έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής, καθότι αξιοποιεί τοπικούς προμηθευτές αλλά και πωλητές. Η ανάπτυξη συναλλαγών των ΑΞΕ με τοπικές επιχειρήσεις, αυξάνει τον όγκο συναλλαγών, που στη συνέχεια επηρεάζει την απασχόληση και το εισόδημα.

Ως προς τον τομέα των πρώτων υλών και προϊόντων, σε πολλές περιπτώσεις οι ΑΞΕ δεν έχουν πλήρη ένταξη και ολοκληρωμένη λειτουργία στην χώρα υποδοχής, αλλά προβαίνουν σε εισαγωγή ενδιάμεσων προϊόντων ή και πρώτων υλών, καθώς και σε εξαγωγή ενδιάμεσου ή τελικού προϊόντος, ιδιαίτερα στα πλαίσια της ΕΕ και της ενιαίας αγοράς, αλλά και σε διεθνές επίπεδο, στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

Η επιλογή του σχετικού modus operanti των ΑΞΕ, προσδιορίζεται μεταξύ άλλων από το είδος της ΑΞΕ (κάθετη/οριζόντια), την ύπαρξη/ποσότητες πρώτων υλών, το κόστος, και την ποιότητα/τεχνικές προδιαγραφές των εγχώριων στην χώρα υποδοχής πρώτων υλών ή ενδιάμεσων προϊόντων[60], αλλά και τις συνθήκες/δυνατότητες μεταφοράς/έγκαιρης ροής (logistics), από το ισχύον φορολογικό/δασμολογικό καθεστώς, τόσο στην χώρα υποδοχής, όσο και στην χώρα προέλευσης.

Το ίδιο ισχύει και στον τομέα των υπηρεσιών, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου η χώρα προέλευσης έχει πιο ανεπτυγμένο τριτογενή τομέα «εξοπλισμένο » για να συνοδεύει/προωθεί ΑΞΕ στα πλαίσια εθνικής στρατηγικής ενίσχυσης της εξωστρέφειας.

Δομή αγοράς

Οι διαβιομηχανικές ροές όπως αναφέρθηκε ήδη, αλλά και όπως καταγράφεται στην σχετική εμπειρική έρευνα, επιφέρουν δομικές μεταβολές στην οικονομική και βιομηχανική δομή της χώρας προέλευσης, όσο και της χώρας υποδοχής[61]. Στο πλαίσιο αυτό ενίοτε συμβάλλουν στη βελτίωση του ανταγωνισμού και άλλοτε στην ενίσχυση των μονοπωλιακών/ολιγοπωλιακών τάσεων, ειδικά στις περιπτώσεις καθετοποιημένων επιχειρηματικών δομών.

[59]Βλ., Reuber, G.,L., Crookell, H., Emerson, M., Gellens-Hammons, G., ‘’Private Foreign Investment in Development’’, Clarendon Press, Oxford, 1973.

[60]Ο Baranson παραθέτει στοιχεία σχετικά με την αυτοκινητοβιομηχανία στο Μεξικό και την μεταλλοβιομηχανία στην Ινδία, ως προς τις ποιοτικές προδιαγραφές και το κόστος των εγχώριων προμηθειών σε σχέση με εκείνες των εισαγομένων από τις ΗΠΑ. Βλ., Baranson, J., ‘’Technology and the Multinationals: Corporate Strategies and a Changing World Environment’’. Lexington Books, Lexington, Mass., 1978.

[61] Βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies.", Paris, 2003.

Εξ' άλλου όπως προαναφέρθηκε, οι «Ιαπωνικού τύπου» ΑΞΕ συμβάλουν στην ανασυγκρότηση της βιομηχανίας της χώρας προέλευσης, μεταφέροντας πόρους και αναβαθμίζοντας τις βιομηχανικές δομές, στις οποίες έχουν ακόμα συγκριτικό πλεονέκτημα.

Οι ΑΞΕ, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις συγχωνεύσεων και εξαγορών (take-overs) μπορούν να οδηγούν ακόμη και σε αποβιομηχανοποίηση της χώρας υποδοχής, όταν γίνονται με σκοπό την διαχείριση τους ως «αγελάδες για άρμεγμα» (cash-cows), που απομυζούνται και αφήνονται στην συνέχεια στον μαρασμό και στον θάνατο.

Η εμπειρική έρευνα έχει καταγράψει συχνά διάχυση της παραγωγικότητας και των ανταγωνιστικών πιέσεων και μέσω αυτών μείωση των μονοπωλιακών/ολιγοπωλιακών στρεβλώσεων, με αποτέλεσμα την καλύτερη επαναδιανομή των πόρων και μία συνεπακόλουθη αύξηση της παραγωγικότητας. Παράλληλα, μέσω της εισαγωγής υψηλότερου επιπέδου τεχνολογικής αποδοτικότητας, οι ΑΞΕ είναι συχνά αποτελεσματική δίοδος διάχυσης τεχνολογίας και καινοτομίας στην χώρα υποδοχής, διά μέσου των διαβιομηχανικών ροών, με πιθανό αποτέλεσμα την αναδιοργάνωση της παραγωγικής βάσης και του αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας υποδοχής.

Τα πιθανά αποτελέσματα των ΑΞΕ στη δομή της αγοράς, τόσο της χώρας προέλευσης, όσο και της χώρας υποδοχής, μπορούν να είναι τόσο αντιφατικά, ώστε τελικά να είναι δυσχερώς προσδιορίσιμα.

Η δομή της αγοράς επηρεάζεται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και τα ισχύοντα εκάστοτε προγράμματα παροχής κινήτρων, τόσο στην χώρα προέλευσης, όσο και στην χώρα υποδοχής. Η αποδοτικότητα των μέτρων αυτών ποικίλλει αρκετά. Κάποιες από τις πολιτικές των χωρών προέλευσης, που έχουν ως σκοπό την προώθηση της εξωστρέφειας και των ΑΞΕ συγκεκριμένα, καταλήγουν, είτε να έχουν αδιάφορα αποτελέσματα ή στην καλύτερη περίπτωση μία ασθενική επίδραση στους επενδυτές, με μηδενικά, θετικά, ή και αρνητικά αποτελέσματα διαμόρφωσης της δομής της αγοράς[62]. Από την άλλη, η επιρροή των πολιτικών των χωρών υποδοχής είναι πολύ πιο ισχυρή. Φαίνεται ότι τέτοιες πολιτικές διαδραματίζουν πιο σημαντικό ρόλο και σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί ακόμα και να αποδειχτούν κρίσιμες πολιτικές ως προς την απόφαση για επένδυση στην χώρα υποδοχής. Τέτοιου είδους πολιτικές περιλαμβάνουν κυρίως ειδικές διευκολύνσεις ή επιδοτήσεις, φορολογικές ελαφρύνσεις κ.ά., οι οποίες συχνά ενισχύουν την μονοπωλιακή δύναμη του επενδυτή, και βοηθούν στην επαύξηση των κερδών. Ωστόσο, δεδομένου ότι ο ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο για την προσέλκυση ΑΞΕ είναι μεγάλος, τόσο μεταξύ αναπτυσσομένων χωρών, όσο και μεταξύ αναπτυσσομένων και ανεπτυγμένων χωρών, η αποτελεσματικότητα αυτών των πολιτικών, που ακολουθούν οι χώρες που δέχονται την επένδυση, αναγκαστικά περιορίζονται. Τα κίνητρα αυτά πρέπει να εξετάζονται σε συνάρτηση με ενδεχόμενα μειονεκτήματα ή "αντικίνητρα", τόσο στις χώρες προέλευσης όπως πχ φορολογικά και δασμολογικά μέτρα, αλλά και στις χώρες υποδοχής όπως οι απαιτήσεις για τύπους ιδιοκτησίας, οι περιορισμοί της διείσδυσης σε συγκεκριμένες βιομηχανίας, οι περιορισμοί στα μερίσματα κ.ά.

[62] Μιά σειρά από άστοχες πολιτικές στις χρηματοπιστωτικές αγορές, με συνεπακόλουθη στρέβλωση των κινήτρων και ανεπαρκή συστήματα ελέγχου συνέβαλαν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο η ανάληψη υπερβολικών κινδύνων και ανεπιτυχή κατανομή των πόρων των μη βιώσιμων επενδύσεων έγινε πολύ διαδεδομένη. Διεθνείς ανισορροπίες, μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών, οι οποίες αντικατοπτρίζονται σε ασυμμετρία αποταμιεύσεων και επενδυτικών επιλογών, αλλά και ακατάλληλες πολιτικές, επέφεραν συσσώρευση αποθεμάτων και μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Καθώς η παγκοσμιοποίηση και η διασύνδεση επηρεάζει κάθε διάσταση της οικονομικής και κοινωνικής μας ζωής, οι εθνικά προσανατολισμένες πολιτικές αποδείχθηκε, ότι όχι μόνο δεν είναι αναποτελεσματικές, αλλά επιδεινώνουν τις παγκόσμιες ανισορροπίες . Αυτός είναι ένας ειδικός ακόμη λόγος για περισσότερη διεθνή συνεργασία μεταξύ των ανεπτυγμένων και αναδυόμενων οικονομιών, για μια ισορροπημένη παγκόσμια ανάπτυξη κατά τα προσεχή έτη. Η κατανόηση γιατί ανισορροπίες, είτε σε παγκόσμιο, εθνικό ή επιχειρησιακό επίπεδο , αναπτύσσονται και επιμένουν είναι απαραίτητη για τον εντοπισμό των αδυναμιών της αγοράς. Τυχόν προσπάθεια επίλυσής τους θα απαιτήσει ένα νέο τρόπο πολιτικής σκέψης, καθώς και συμβουλές και σχεδιασμό σε όλα τα μέτωπα. Βλ., Kalinova, B., Palerm, A., Thomsen, S., "OECD's FDI Restrictiveness Index: 2010 Update", OECD Working Papers on International Investment 2010/03, OECD, Paris, 2010.

Πίνακας 3: Παγκόσμιο Μοντέλο των Θεωριών Καθορισμού των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ)

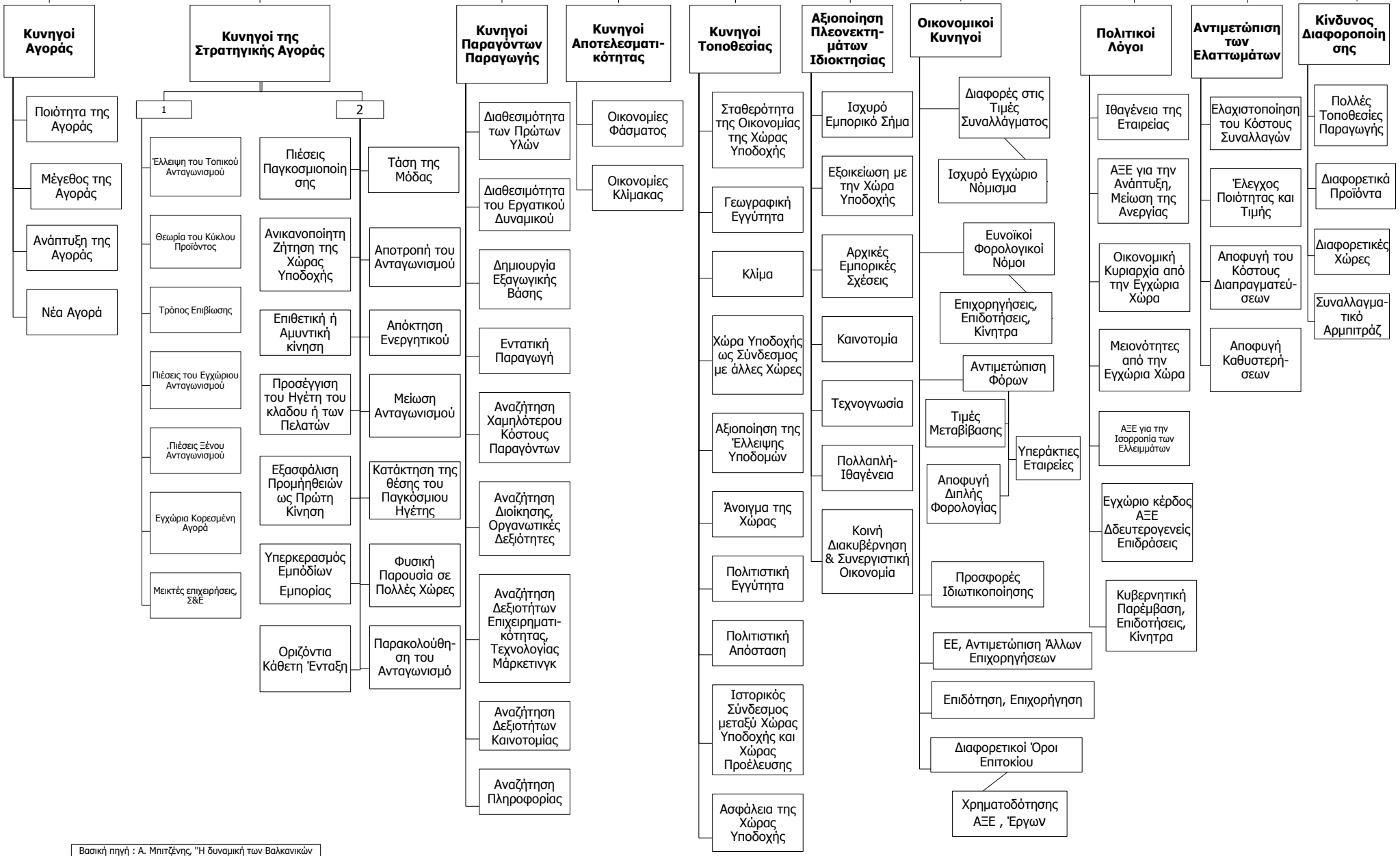

Βασική πηγή : Α. Μπιτζένης, "Η δυναμική των Βαλκανικών αγορών και η μετάβασητων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς"
Επεξεργασία & προσαρμογή: Ε. Καββαδία,

3.6 Διεθνείς Οργανισμοί και ΑΞΕ: πολιτικές επιλογές και τρέχουσα πρακτική

3.6.1 Εισαγωγική προσέγγιση

Λόγω της ιδιαίτερης σημασίας[63], την οποία ενέχουν από μόνες τους οι ΑΞΕ για τους πολλούς και ποικίλους λόγους, που έχουν ήδη προαναφερθεί, και οι οποίοι ενέχουν σαφώς διεθνείς διαστάσεις, όπως π.χ. για την επιδίωξη αποκομιδής κερδών από την διακίνηση κεφαλαίων και πλουτοπαραγωγικών πηγών από επενδυτές ενός Κράτους στο έδαφος άλλου, για την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας[64], αλλά συχνά και πολιτικής ανάπτυξης μέσω αυτών, δεν ήταν δυνατόν οι ΑΞΕ να ευρεθούν εκτός πεδίου ενδιαφέροντος των Διεθνών και Πολυμερών Οργανισμών[65] επί μακρόν και ιδίως κατά την πρόσφατη περίοδο υπό καθεστώς παγκοσμιοποίησης[66].

Οι Διεθνείς Οργανισμοί έχουν ασχοληθεί με το εν λόγω θέμα σε διάφορα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένων των οριοθετήσεων της έννοιας[67], κατηγοριοποιήσεων, προτάσεων για εφαρμογή κινήτρων προσέλκυσης ΑΞΕ από ενδιαφερόμενα Κράτη, προτάσεις εκσυγχρονισμού των διοικητικών δομών Κρατών προς εξυπηρέτηση επενδύσεων κ.ά., άλλοτε νομοθετούντες, όπου φυσικά προβλέπεται τέτοια ευχέρεια, έστω και κατά τρόπο έμμεσο, και άλλοτε προτείνοντες νομοθετικές ρυθμίσεις προς υιοθέτηση από άλλα Όργανα, Φορείς ή και Κράτη.

Το έργο, όμως της θέσπισης συγκεκριμένων ad hoc συναφών ρυθμίσεων «ανέλαβαν» κυρίως πολυμερείς ή διμερείς διεθνείς Συνθήκες ή Συμφωνίες, με όσα θετικά ή αρνητικά αυτές συνεπάγονται κατά την εφαρμογή τους, όπως έχει ήδη αναφερθεί σε άλλο Κεφάλαιο της ανά χείρας ΔΔ.

Βεβαίως, υπήρξαν και Διεθνείς Οργανισμοί, οι οποίοι «αγνόησαν» το θέμα «ρυθμίσεις» περί διεθνών επενδύσεων, όπως π.χ. το Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας –ΣΑΟΒ (Council for Mutual Economic Assistance), ή η COMECON[68].

Άλλοι «είδαν» το θέμα «ρυθμίσεις» περί διεθνών επενδύσεων στην πορεία, όπως π.χ. η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα - ΕΚΑΧ, στην μετεξέλιξη της σε ΕΟΚ και κατόπιν σε ΕΕ, ο Αραβικός Σύνδεσμος, με τροποποιήσεις το 1980 και 2013 κ.ά., ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ασίας/ Ειρηνικού κ.ά.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί έχουν συνήθως ως στόχο να συμβάλουν στην οικονομική συνεργασία και στη διευκόλυνση του συντονισμού των επενδυτικών σχέσεων μεταξύ των Κρατών Μελών τους, μέσω προστασίας των επενδύσεων, πρόβλεψη αποζημιώσεων, ελεύθερη μεταφορά κεφαλαίων κ.ο.κ.

Ακολουθεί ειδικότερη αναφορά σε ορισμένους Διεθνείς Οργανισμούς, οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με θέματα οικονομικής ανάπτυξης και ιδιωτικών επενδύσεων διεθνούς διάστασης.

---

[63] Η παράθεση του κειμένου αυτού του κεφαλαίου κρίθηκε αναγκαία γιατί καταδεικνύεται η σημασία της θεσμοθέτησης (ενδεχομένως) κοινών κανόνων για τις ΑΞΕ, ανεξάρτητα από το Κράτος προέλευσης και κατεύθυνσης των σχετικών κεφαλαίων και γιατί «λανθάνοντος» παρατηρείται ήδη μια τάση «ομοιογενοποίησης» των σχετικών πρακτικών σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ακολουθημένη από την Ελλάδα σχετική πολιτική δεν αναιρεί την οποιαδήποτε σημασία της θεσμοθέτησης κοινών κανόνων διεθνώς.

[64] Βλ., και Zolotas, X., ''International Monetary Issues and Development Policies'', Athens, 1997, σελ. 416.

[65]Όπως π.χ.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών-ΟΗΕ, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης-ΟΟΣΑ, Οικονομικές Ενώσεις με γεωγραφικό προσανατολισμό περιλαμβανομένων των 13 υπαρχόντων ανά την Υφήλιο Εμπορικών Συναπισμών (Trade Blocs), όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση-ΕΕ, ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών – ΟΑΚ, Αφρικανική Ένωση – ΑΕ, Ένωση Κεντρικής Ασίας –ΕΚΑ, η Κοινότητα Ανατολικής Ασίας - ΚΑΑ, Διεθνείς Χρηματοδοτικοί Οργανισμοί – ΔΧΟ όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων –ΕΤΕπ, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης – ΕΤΑΑ, καθώς και επί μέρους πολυμερείς ή διμερείς διεθνείς Συνθήκες, Συμβάσεις, Συμφωνίες κ.ά.

[66] Παγκοσμιοποίηση (globalisation). Συνήθως ο όρος υποδηλώνει διεθνοποίηση κεφαλαιαγορών, διεθνές εμπόριο, διεθνείς επενδύσεις, δραστηριότητες πολυεθνικών εταιρειών, παγκόσμιες στρατηγικές marketing, διεθνή (και όχι πάντοτε υγιή) ανταγωνισμό, σειρά ευκαιριών οικονομικού χαρακτήρα, αλλά και κινδύνων για επί μέρους Κράτη, (έλλειψη διεθνών σχετικών ρυθμιστικών κανόνων). Βλ., και: Guillochon, B., ''Globalisation'', Larousse, Paris, 2006, Held. D, ''Globalisation and Democrasy'', London, 2002.

[67] Για μια πιο λεπτομερή νομική προσέγγιση, Βλ., Pollan, Th., ''Legal Framework for the Admission of FDI'', Eleven International Publishing, Utrecht, 2006.

[68] Παρόλο που το 1983 υπάρχουν τουλάχιστον 213 επενδύσεις ΑΞΕ της COMECON σε 75 αναπτυσσόμενες χώρες , όπως Μεξικό, Ινδία, και Νιγηρία, Βλ., Brewer, Th., L., "Foreign Direct Investment in Developing Countries: Patterns, Policies and Prospects", Working paper, WPS 71, International Economics Department, World Bank; Washington DC, 1991.

3.6.2 Διεθνείς Οργανισμοί

Οι Διεθνείς Οργανισμοί - ΔΟ προωθούν υπερεθνικούς, όσο και εθνικούς στόχους των Κρατών Μελών τους, στα πλαίσια άσκησης πολυμερούς Διπλωματίας, η οποία εν αντιθέσει με την κλασικό διπλωματία, υπηρετεί τα συμφέροντα των Κρατών μέσω των εθνικών αντιπροσωπειών στους ΔΟ μέσω συνδιαμόρφωσης τάσεων και πολιτικών[69].

3.6.2.1. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών - ΟΗΕ

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών – ΟΗΕ (United Nations – UN), του οποίου ο Καταστατικός Χάρτης υπεγράφει την 26η Ιουνίου 1945 στον Άγιο Φραγκίσκο των ΗΠΑ, και ισχύει από 24ης Οκτωβρίου 1945, (όπως κατά περιόδους έχει τροποποιηθεί), περιλαμβάνει μεταξύ των σκοπών του και την επιδίωξη βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Γης, την πρόθεση αξιοποίησης των διεθνών εν γένει Οργανισμών για οικονομική και κοινωνική πρόοδο όλων των Λαών, την ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ των Κρατών για την επίλυση διεθνών προβλημάτων οικονομικής φύσεως κ.ά. (άρθρο 1).

Με άλλες διατάξεις του Καταστατικού προβλέπονται και τα εξής:

- Τα Ηνωμένα Έθνη θα προωθήσουν την λύση διεθνών οικονομικών προβλημάτων (άρθρο 55).
- Τα διάφορα εξειδικευμένα όργανα, τα οποία θα ιδρύονται με συμφωνίες μεταξύ Κυβερνήσεων και θα έχουν αρμοδιότητες στον οικονομικό τομέα πρέπει να συνδέονται με τα Ηνωμένα Έθνη (άρθρο 57).
- Συνιστάται Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο με 50 Μέλη, το οποίο θα συντάσσει μελέτες και εκθέσεις σχετικές με διεθνή οικονομικά ζητήματα του, θα συγκαλεί διεθνείς συνδιασκέψεις κ.ά. (άρθρο 61, 62).

Ο ΟΗΕ για την πραγματοποίηση των καταστατικών του σκοπών έχει ιδρύσει σειρά εξειδικευμένων οργάνων και «μηχανισμών», όπως η Παγκόσμια Τράπεζα – ΠΤ, με πέντε επί μέρους Οργανισμούς (Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, Διεθνή Εταιρεία Ανάπτυξης, Διεθνή Εταιρεία Χρηματοδοτήσεων, Υπηρεσία Εγγύησης Πολυμερών Επενδύσεων, Διεθνές Κέντρο Διευθέτησης Επενδυτικών Διαφορών), την Οργάνωση για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο - ΔΝΤ κ.ά.

Ο ΟΗΕ έχει ασχοληθεί κατ' επανάληψη με θέματα ανάπτυξης[70], (αλλά όχι ειδικώς με θέματα επενδύσεων) σε σειρά Διεθνών Διασκέψεων και Συνόδων (1972, 1987, 1992, 1997, 2002, 2007, 2012 κ.ά.), ενώ είναι ο πρώτος Οργανισμός, ο οποίος υιοθέτησε τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη (Σύνοδος Κορυφής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, 1972, Έκθεση Gro Harlem Brundland, 1987)[71].

Πέραν αυτών, ο ΟΗΕ διεκήρυξε το 2000 τους «Στόχους της Χιλιετίας», τους οποίους αποδέχτηκαν 180 Κράτη Μέλη του, και οι οποίοι, μεταξύ άλλων αναφέρονται στην:

- Εμπέδωση δημοκρατικών θεσμών σε Κράτη στα οποία παρατηρείται υστέρηση.

---

[69] Βλ., Leguey-Feilleux, J.,R., "The Dynamics of Diplomacy", Lynne Rienner Publishers, St. Boulder, 2009.

[70] Βλ., United Nations Conference on Trade and Development, "World Investment Report 2005 – Transnational Corporations and the Internationalization of R&D", New York/Geneva, 2005, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "World Investment Report 2008: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge", New York, 2008 και United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "Investment Promotion Handbook for Diplomats", Investment Advisory Series, Series A, No 6, New York & Geneva, 2011.

[71] Σημειώνεται, ότι ως βιώσιμη ανάπτυξη νοείται η ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος, χωρίς μείωση των δυνατοτήτων των επόμενων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες. Ουσιαστικά, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μία διαδικασία αλλαγής, στην οποία η εκμετάλλευση των πηγών, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και το θεσμικό πλαίσιο ευρίσκονται σε αρμονική σχέση και παρέχουν την δυνατότητα να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και να εκπληρωθούν οι φιλοδοξίες, τόσο στο παρόν, όσο και στο μέλλον. Η διατήρηση και η ορθή συντήρηση του διαθέσιμου φυσικού κεφαλαίου κάθε Κράτους κρίνεται αναγκαία και για τον πρόσθετο λόγο της μεταβίβασής του στις επόμενες γενεές ούτως ώστε, να υπάρχει η δυνατότητα ικανοποίησης και των δικών τους αναγκών ισοτίμως.

- Παγκόσμια σύμπραξη για οικονομική ανάπτυξη όλων των επί μέρους Κρατών.
- Ανάπτυξη ενός χρηματοοικονομικού συστήματος κοινής αποδοχής.
- Αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των μη ανεπτυγμένων Κρατών.
- Διευθέτηση των χρεών των αναπτυσσόμενων Κρατών.
- Εξασφάλιση περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.
- Αντιμετώπιση των ανισοτήτων σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως σε θέματα ανθρωπίνων, κοινωνικών, εργασιακών κ.ά., δικαιωμάτων, ασφάλειας, σχέσεων πλουσίων και πτωχών Κρατών, προώθηση της ισότητας των φύλων κ.ά.

Παρά την παρέλευση δεκαπέντε ετών από την εν λόγω Διακήρυξη στόχων, η «συγκομιδή» σχετικών αποτελεσμάτων κάθε άλλο παρά σημαντική είναι, ενώ ιδίως στον τομέα των οικονομικών σχέσεων μεταξύ πλουσίων και πτωχών Κρατών η εκμετάλλευση των δεύτερων από τα πρώτα είναι «πανταχού» παρούσα, με μη διαθέσιμους κοινούς επί παγκοσμίου επιπέδου κανόνες οικονομικής δραστηριότητας, την ελλειπή υποστήριξη πτωχών Κρατών από πλουσιότερα, ενώ «η εμπλοκή» Οργάνων/Μηχανισμών του ΟΗΕ για την χρηματοδότηση αναπτυξιακής διαδικασίας, όπως πχ μέσω της Διεθνούς Τράπεζας είναι «σταγόνα εν τω ωκεανώ», είτε για την επίλυση χρηματοδοτικών προβλημάτων διαφόρων Κρατών, μέσω πχ του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου - ΔΝΤ[72], κάθε άλλο παρά επιτυχής ήταν στις περισσότερες των περιπτώσεων.

3.6.2.2 Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση - ΕΕ (European Union – EU)[73] δεν ήταν δυνατόν να μην «αναμειχθεί» σε θέματα διεθνών επενδύσεων, αφού η εξελικτική της πορεία άρχισε από καθαρά οικονομικές βάσεις, καθότι η αποστολή της για την αποφυγή νέου πολέμου σε Ευρωπαϊκό έδαφος, θεμελιώθηκε στον οικονομικό στόχο του κοινού ελέγχου του άνθρακα και του χάλυβα, τα δύο απαραίτητα «συστατικά» για εξοπλισμό και κάθε πιθανή ένοπλη αναμέτρηση. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, ένας των τριών πυλώνων της ΕΕ, ιδρύθηκε με απώτερο στόχο την δημιουργία μιας κοινής αγοράς. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια η ΕΕ υπερέβη τα οικονομικά της θεμέλια και «μεταλλάχθηκε» σε πολιτική οντότητα, μετά από διαδοχικές αποφάσεις σε επίπεδο Κορυφής των Κρατών Μελών, τα οποία βαίνουν αυξανόμενα μετά από επανειλημμένες γεωγραφικές διευρύνσεις. Το κορύφωμα της πολιτικής αυτής ένωσης θα ήταν βεβαίως το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, το οποίο όμως εγκαταλείφθηκε μετά την απόρριψή του σε δημοψηφίσματα στην Γαλλία και την Ολλανδία το 2005. Ανάμεσα στους λόγους της καταψήφισης του Ευρωπαϊκού Συντάγματος ήταν και η διαφαινόμενη απελευθέρωση και παγκοσμιοποίηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Οι εκ περιτροπής προεδρίες της ΕΕ, έχουν όμως διακηρύξει ότι θα καταβάλουν προσπάθειες για οικονομικές μεταρρυθμίσεις, με βασικό στόχο τον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος απασχολεί το 70% του εργατικού δυναμικού, και ο οποίος, σε αντίθεση με τον μεταποιητικό τομέα αντιστέκεται μέσω των εργατικών ενώσεων στις μεταρρυθμίσεις προς αποφυγή, όπως ισχυρίζονται οι ενώσεις αυτές, αθέμιτου ανταγωνισμού από χώρες χαμηλού κόστους στη Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

[72] Το ΔΝΤ συνεστήθη με απόφαση Συνδιάσκεψης του ΟΗΕ στο Bretton Woods των ΗΠΑ, στην οποία έλαβαν μέρος 44 Κράτη το 1944, με έναρξη ισχύος της απόφασης τον Δεκέμβριο 1945. Εκεί ετέθη σε ισχύ ένα νέο διεθνές νομισματικό σύστημα, καθώς και μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών με βάση ένα νόμισμα, και συγκεκριμένα το δολάριο ΗΠΑ, το οποίο και ίσχυσε μέχρι το έτος 1979, οπότε και αντικαταστάθηκε με το σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών. Το Ταμείο εδρεύει στην Ουάσιγκτον, ΗΠΑ, αριθμεί 184 Κράτη Μέλη και οι πόροι του προέρχονται από εισφορές των Μελών του. Ανώτατο Όργανο Διοίκησης είναι το Συμβούλιο Διοίκησης, το οποίο αποτελείται συγκεκριμένα από τους Υπουργούς Οικονομικών ή των Διοικητικών Κεντρικών Τραπεζών των Κρατών Μελών. Μεταξύ των καταστατικών σκοπών του συγκαταλέγονται η επιτήρηση των συναλλαγματικών πολιτικών, η οικονομική βοήθεια σε Κράτη Μέλη του, τα οποία αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, η ενθάρρυνση της νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των Μελών κ.ά. Οι δημιουργοί του πολυμερούς συστήματος του Bretton Woods είχαν σχεδιάσει μία διεθνή οικονομική αρχιτεκτονική για την αντιμετώπιση των αιτιών της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη δεκαετία του 1930 και την αντιμετώπιση τόσο των οικονομικών, όσο και των προβλημάτων ασφαλείας, που θεώρησαν, ότι θα επακολουθούσαν μετά τον Β ' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας ήταν μέρος του εν λόγω πλαισίου, το οποίο καλύπτει νομισματικά και συναλλαγματικά ζητήματα, το εμπόριο, τις επενδύσεις, την ανάπτυξη και την ανασυγκρότηση των χωρών Μελών του.

[73] Βλ., μεταξύ άλλων: Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., και (επιστ. συμβολή) Ι. Βλάσσης, Ι., Δεληθέου, Β., Δ., '' Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης" Τομ. Α'. Αθήνα, 1996,. Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., ''Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η Συνθήκη για την θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης", Ρώμη/ Αθήναι, 2004, Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., ''Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Βασικές έννοιες, Φιλοσοφία, Ρυθμίσεις", Αθήνα, 2010, Γιώτη-Παπαδάκη, Ο., 'Ένρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση και Πολιτικές Αλληλεγγύης", Αθήνα, 2010, Δεληθέου, Β., Δ., "Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης", Μέρος Α', Αθήνα, 2007 (ιδίως το κεφάλαιο Β': Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ευρωπαϊκές Στρατηγικές).

Εκ των επί μέρους εκφάνσεων της ανάμειξης της ΕΕ σε θέματα ΑΞΕ, είναι μεταξύ άλλων η οριοθέτηση της έννοιας των κρατικών ενισχύσεων, η δημιουργία κατάλληλου επενδυτικού περιβάλλοντος εντός της ΕΕ, η ελεύθερη διακίνηση πόρων και κεφαλαίων, κ.ά.

Παράλληλα, η ΕΕ υιοθέτησε τις προτάσεις του ΟΟΣΑ για τα θέματα των διεθνών επενδύσεων, τις οποίες κατά το δοκούν και αν το «επιθυμούν» τα Κράτη Μέλη της μπορούν να εφαρμόζουν για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων.

Σε σχέση με τις προτάσεις του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης-ΟΟΣΑ, οι οποίες παρατίθενται εν συνεχεία, καίτοι η ΕΕ δεν είναι εκ των Ιδρυτικών Συνθηκών της Μέλος του ΟΟΣΑ «παρενέβη» για λογαριασμό των Κρατών Μελών της κατά την σύνταξη του κειμένου Πολυμερούς Συμφωνίας για τις Επενδύσεις - ΠΣΕ, μέσω Ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου - ΕΚ το 1998[74], περιλαμβάνοντος σειρά προτάσεων, σχετικά με τους ίσους όρους ανταγωνισμού για τις άμεσες επενδύσεις παγκοσμίως,
συμφωνίες στα πλαίσια δημιουργίας Οργανισμών Περιφερειακής Οικονομικής Ολοκλήρωσης - ΟΠΟΟ (Regional Economic Integration Organisationc - REIO[75]) και Συστάσεις στην Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ΕΚ επισημαίνει την ανάγκη ευρείας δημόσιας συζήτησης και τακτικής Κοινοβουλευτικής παρακολούθησης των διαπραγματεύσεων, που διεξάγονται στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ γνωρίζοντας, ότι οι τελικές αποφάσεις εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των Ομοσπονδιακών και Εθνικών Κοινοβουλίων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης[76].

Ζητεί από την Επιτροπή, εντός λογικής προθεσμίας, να προβεί σε ανεξάρτητη και εμβριθή αξιολόγηση των επιπτώσεων στον κοινωνικό τομέα, στον τομέα του περιβάλλοντος και στον τομέα της ανάπτυξης και να εξετάσει σε ποιο βαθμό το σχέδιο ΠΣΕ αντίκειται:

- Στις σχετικές Διεθνείς Συμφωνίες, όπως η δήλωση του RIO, η Agenda 21, οι οδηγίες του ΟΗΕ κ.ά.
- Στις παλαιότερες συμφωνηθείσες θέσεις πολιτικής του ΟΟΣΑ (Μάιος 1997), όπως η υπόσχεση για την ολοκλήρωση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής πολιτικής.
- Στην περιφερειακή νομοθεσία, στην εθνική νομοθεσία και στην νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες αποσκοπούν στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης[77].

Διαπιστώνει, ότι στην υπό διαπραγμάτευση Συμφωνία μπορούν, επίσης, να προσχωρήσουν Κράτη μη Μέλη του ΟΟΣΑ και, συνεπώς και οι αναπτυσσόμενες χώρες. Θεωρεί ωστόσο το γεγονός, ότι τα Κράτη αυτά δεν μπορούν να ασκήσουν επιρροή στο περιεχόμενο της Συμφωνίας ως σημαντικό μειονέκτημα της ΠΣΕ και καλεί τα Κράτη, που μετέχουν στην σύναψη της ΠΣΕ να μη ασκήσουν πιέσεις στις αναπτυσσόμενες Χώρες, παρακινώντας τες να προσχωρήσουν στην Συμφωνία.

Διαπιστώνει, ότι κάθε επέκταση της Συμφωνίας σε εδάφη, των οποίων οι διεθνείς σχέσεις αποτελούν αρμοδιότητα ενός συμβαλλόμενου Μέρους, πρέπει να κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο και στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα Μέρη, ούτως, ώστε κάθε Κράτος, που έχει ήδη προσχωρήσει σε αυτήν να μπορεί να αποφασίζει να μη εφαρμόζει τις διατάξεις της Συμφωνίας στο εν λόγω έδαφος.

---

[74] Το ΕΚ στην Συνεδρίαση της 25ης Φεβρουαρίου 1998 και σε συσχέτιση με Ψήφισμά του της 14ης Δεκεμβρίου 1995.

[75] Βλ., Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), '' Regional economic integration organisations'', Negotiating Group on the Multilateral Agreement on Investment (MAI), Paris, 1996:

[76] Για τις σχέσεις ΕΚ και Ομοσπονδιακών και Εθνικών Κοινοβουλίων Βλ.,: Καπλιάνος, Θ. στην Επιθεώρηση Αποκέντρωσης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, (Επιστ. Υπεύθ. Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. Αθανασόπουλος).

[77] Ο όρος απαντάται για πρώτη φορά το 1987 σε έκθεση της Πρωθυπουργού της Νορβηγίας Gro Harlem Brundtland, που υποβλήθηκε στην World Commission on Environment and Development (WCED) υπό τον τίτλο: ''Our Common Future''. Ο όρος έχει «υιοθετηθεί» από τον ΟΗΕ κατά την διάρκεια των εργασιών της Συνόδου Κορυφής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992.

Επιμένει, ότι το ζήτημα της προστασίας των επενδύσεων πρέπει να εξετασθεί σε πολυμερές πλαίσιο, που θα περιλαμβάνει όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες, και ότι, συνεπώς, πρέπει να παραπεμφθεί η υπόθεση στην ΔΗΕΕΑ και στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου – ΠΟΕ (World Trade Organisation – WTO). Η εξέταση του θέματος αυτού από τον ΠΟΕ πρέπει να συμπεριλάβει τα αποτελέσματα των Διασκέψεων των Ηνωμένων Εθνών, και ιδιαιτέρως για το περιβάλλον.

Υποστηρίζει επίμονα την άποψη, ότι πρέπει να προβλέπεται η τήρηση Διεθνών Συμφωνιών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και περιβαλλοντικών και κοινωνικών προδιαγραφών, όχι μόνον στο Προοίμιο της ΠΣΕ, αλλά και, ότι η ΠΣΕ πρέπει να περιλαμβάνει σαφείς διατάξεις, που να αποτρέπουν την υποβάθμιση των ισχυουσών περιβαλλοντικών και κοινωνικών προδιαγραφών από την ΠΣΕ και να επιτρέπουν την καθιέρωση νέων προδιαγραφών.

Επιδοκιμάζει τον συνεκτικό ορισμό της έννοιας «επενδυτής», που περιλαμβάνει Ιδιωτικούς αλλά και Δημόσιους επενδυτές, ζητεί όμως να δοθεί σαφέστερος ορισμός των επενδύσεων στον τομέα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας για φυτικά, ζωικά και ανθρώπινα γονίδια. Εξ άλλου, επιμένει, ότι όλες οι διατάξεις, που αφορούν στην πνευματική ιδιοκτησία, καθώς και στα δικαιώματα του Δημιουργού και στα συναφή δικαιώματα, πρέπει να εξαιρούνται από την ΠΣΕ, λαμβάνοντας υπ' όψει τις Διεθνείς Συμφωνίες, που υπάρχουν ήδη στον τομέα αυτό.

Ζητεί να καθορισθούν αντικειμενικά κριτήρια για την επίλυση εθνικών συμφερόντων ασφάλειας[78], τα οποία θα μπορούν να επανεξετάζονται στο πλαίσιο της διαδικασίας διευθέτησης διαφορών και υποστηρίζει, ότι, στο πλαίσιο αυτό, πρέπει, επίσης, να περιληφθεί μια ρήτρα κατά των καταχρήσεων.

Θεωρεί εκτεταμένες τις προβλεπόμενες διατάξεις για την προστασία των επενδύσεων, κυρίως όσον αφόρα στην απαλλοτρίωση, στην αποζημίωση καθώς και στην μεταφορά κεφαλαίων και κερδών και είναι της γνώμης, ότι οι Κυβερνήσεις πρέπει να μεριμνούν, ώστε να μη χρειάζεται να καταβάλουν αντίτιμο για το δικαίωμα τους να θέτουν πρότυπα, όσον αφορά στον περιβάλλον, στην εργασία, στην υγεία και στην ασφάλεια.

Επισημαίνει τον καινοτόμο χαρακτήρα της προβλεπόμενης διαδικασίας για την διευθέτηση διαφορών, που επιτρέπει επίσης σε ιδιωτικές επιχειρήσεις να λαμβάνουν μέτρα[79] κατά της Κυβέρνησης ενός συμβαλλόμενου Μέρους και θεωρεί αμφίβολη την περαιτέρω εξέλιξη της νομικής προστασίας ενώ ζητεί και να εξετασθεί κατά πόσον επαρκούν οι υφιστάμενες εθνικές και διεθνείς διαδικασίες για την διευθέτηση διαφορών.

Ζητεί οπωσδήποτε ένα ισόρροπο σύστημα νομικής προστασίας, το οποίο να επιτρέπει, τόσο στον επενδυτή την άσκηση των δικαιωμάτων του, που απορρέουν από την Συμφωνία, όσο και στο συμβαλλόμενο Κράτος την εξασφάλιση της τήρησης των υποχρεωτικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών προδιαγραφών.

Το Ψήφισμα περιλαμβάνει και άλλες προτάσεις, όπως περί θεμάτων πολιτισμού, αλιείας, γεωργίας κ.ά.

Λόγω των ενστάσεων που διατυπώθηκαν από πολλές πλευρές όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, και διάφορα Κράτη, το κείμενο της ΠΣΕ παραμένει τελικά «εν υπνώσει».

3.6.2.3 Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης - ΟΟΣΑ

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης – ΟΟΣΑ (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD), είναι διεθνής οργανισμός, ο οποίος συγκροτήθηκε από αριθμό αναπτυγμένων χωρών, που υποστηρίζουν τις αρχές της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς. Δημιουργήθηκε

[78] Όπως π.χ. η επίκληση συμφερόντων εθνικής ασφάλειας από την Ελλάδα για την απαγόρευση αγοράς γης από Αλλοδαπούς σε απόσταση μικρότερη των 20 χιλιομέτρων από τα σύνορα με άλλα Κράτη.

[79] Μεταξύ των μέτρων αυτών ιδιάζουσα σημασία ενέχουν η αναγκαστική εκτέλεση κατά του Δημοσίου, η οποία ναι μεν προβλέπεται σε διάφορα δικαιϊκά συστήματα, (και στο Ελληνικό), αλλά ουσιαστικώς είναι ανέφικτη, του Κράτους επικαλουμένων (συνήθως) για την άρνηση εκτέλεσης διαδικαστικής απόφασης σε βάρος του «λόγους δημοσίου συμφέροντος», η προσφυγή σε διαιτησία και όχι σε δικαστική διαδικασία σε περιπτώσεις διαφωνίας επενδυτή/ Κράτους κ.ά. Σημειώνεται, ότι πολλά Κράτη, (και η Ελλάδα) έχουν υιοθετήσει τον θεσμό της προσφυγής σε διαιτησία, με σειρά διατάξεων, περιλαμβανόμενων σε αναπτυξιακά νομοθετήματα, στις συναπτόμενες συμβάσεις έγκρισης εγκατάστασης στο Κράτος υποδοχής Αλλοδαπού επενδυτή κ.ά.

το 1948 ως Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας με σκοπό να διαχειριστεί το σχέδιο Μάρσαλ για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αργότερα η ιδιότητα του μέλους επεκτάθηκε και σε μη ευρωπαϊκά Κράτη, και το 1960 μετασχηματίστηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

Κατά τον ΟΟΣΑ, και ιδίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, άμεση επένδυση εντός του εδάφους άλλου Κράτους, πλην του Κράτους «καταγωγής» των κεφαλαίων, θεωρείται η επένδυση, «η εμπεριέχουσα» πρόθεση μακροπρόθεσμης σχέσης και συνεχούς ενδιαφέροντος φυσικού προσώπου ή νομικής οντότητας, (π.χ. εταιρείας), ανεξαρτήτως υπηκοότητας, με φυσικό ή νομικό πρόσωπο, εγκατεστημένο σε άλλο Κράτος, διαφορετικό από την κατοικία του φυσικού προσώπου ή την έδρα της νομικής οντότητας. Εξυπακούεται, ότι στην σχέση αυτή «ο επενδύων», (φυσικό πρόσωπο ή νομική οντότητα), προτίθεται να κατέχει δεσπόζουσα θέση, είτε στην ιδιοκτησία, είτε στην διακίνηση της οποιαδήποτε μορφής επιχειρηματικής δραστηριότητας, που θα ασκηθεί στο Κράτος υποδοχής[80].

Με δεδομένη αυτή την εννοιολογική προσέγγιση του όρου, είναι δυνατή «η διαστολή» των ακόλουθων διακρίσεων των ΑΞΕ ασχέτως Κράτους προέλευσης των κεφαλαίων[81].

- Άμεσες ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις.

- Έμμεσες ιδιωτικές επενδύσεις ή επενδύσεις χαρτοφυλακίου.

- Άυλες επενδύσεις αγοράς άυλων τίτλων, κύριες ή παρεπόμενες (δευτερογενείς), απορρέουσες από άλλη δραστηριότητα, (π.χ. αντισταθμιστικά οφέλη «προϊόντων» συμφωνιών Κρατών / Επιχειρήσεων).

Σε σχέση με την διάρκεια ζωής, οι ΑΞΕ χωρίζονται σε βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες, αν η διάρκεια της επενδύσεις είναι συνήθως πέραν της πενταετίας.

Επενδύσεις χρηματοδοτούμενες από Κράτη ή άλλες κρατικές οντότητες, όπως οι Δημόσιες Επιχειρήσεις, Ιδρύματα και, εντός του εδάφους άλλου Κράτους, ή επενδύσεις χρηματοδοτούμενες από κοινού από Κράτη και Ιδιώτες, οι οποίες υλοποιούνται στο έδαφος άλλου Κράτους. Στις περιπτώσεις αυτές το ενεργόν Κράτος «λειτουργεί» όχι ως «ενσαρκώνον»[82] imperium, αλλά ως fiscous, δηλαδή ως ιδιώτης επί ίσοις όροις, υποκείμενο στους συνήθεις κανόνες κοινού δικαίου, τόσο ως προς την προέλευση, όσο και ως προς την κατεύθυνση των κεφαλαίων.

Σημειώνεται ότι ο ΟΟΣΑ εντός του πλαισίου των γενικότερων δραστηριοτήτων[83] του υποβοήθησης της ροής κεφαλαίων μεταξύ Κρατών, συνέταξε ήδη από το 1961 ειδικό Κώδικα περί ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων, ο οποίος δεν «ευτύχησε» να «παραγάγει» στην επιθυμητή διάσταση και τα αναμενόμενα αποτελέσματα και με δεδομένη την τότε πολιτική και οικονομική διεθνή κατάσταση.

Πέραν αυτού, το 1976 ο ΟΟΣΑ συνέταξε και Κώδικα Συμπεριφοράς Πολυεθνικών Επιχειρήσεων, απευθυνόμενο βασικά σε ιδιώτες επενδυτές, ανεξαρτήτως εννοείται νομικής μορφής και υπηκοότητας, (εταιρείες, πολυεθνικές επιχειρήσεις, μεμονωμένους ιδιώτες επενδυτές, trust, συμπράξεις επιχειρήσεων, συνεταιριστικές μονάδες κ.ά.). Ο Κώδικας αυτός,

---

[80] Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), ‘’Detailed Benchmark definition of foreign investment’’, Paris, 1992, σελ. 27. Βλ. επίσης Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies", Paris, 2003, και Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Benchmark Definition of Foreign Direct Investment", 4th ed. Paris, 2008.

[81] Βλ., Athanasopoulos, Const., Ge., ‘’ La notion d’investissement privé productif en Grèce’’, Cahiers de l’ACE, n. 3, Paris, 1991, Athanasopoulos, Const., Ge.,’’La notion d’investissement productif privé dans le cadre institutionnel de la législation Grecque pour le développement’’, Bruxelles, 1994, Petrochilos, G., ‘’Foreign direct investment’’, Aldershot, Hants, 1979, p. 17., Courtheoux, J. P., Zafar, N., ‘’Incitations comparées aux investissements des entreprises’’, Paris, 1995, p. 3.

[82] Βλ., Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., ‘’Διοικητικό Δίκαιο’’, Νέα Έκδοση. Αθήνα, 2012, σελ.6,9.

[83] Στις γενικότερες δραστηριότητες του Οργανισμού για υποβοήθηση της ροής κεφαλαίων από επενδυτές, (οποιασδήποτε νομικής μορφής ενεργούντες: ιδιώτες, νομικές οντότητες) υπηκόους ενός Κράτους στην επικράτεια άλλου Κράτους, εντάσσονται και οι προσπάθειες του Οργανισμού να «υπενθυμίζει» επισταμένως στα Κράτη Μέλη του την ανάγκη συνεχούς εκσυγχρονισμού ιδίως των Διοικητικών Δομών τους, με δεδομένη την παραδοχή, ότι η καλώς λειτουργούσα Δημόσια Διοίκηση «διευκολύνει» την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων, (π.χ. με την ελαχιστοποίηση του χρόνου έκδοσης διοικητικών αδειών, διενέργειας ελέγχων πιστοποίησης έργου κ.ά). Βλ., και: Delitheou,V.,D., ‘’ O.E.C.D.: Slow recovery of the global economy, positive predictions regarding the Greek economy’’, Review of Decentralisation,Local Government and Regional Development, n. 31, Athens, 2003, σελ. 89, Delitheou, V.,D., ‘’ e-local Government’’, LAP Lambert, Saarbrücken, 2011.

αναθεωρήθηκε εν τω μεταξύ μερικώς, και εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1979 από την Διάσκεψη Υπουργών Οικονομικών των Κρατών Μελών του Οργανισμού, με πρόσθετη υπόδειξη στα Κράτη Μέλη να άρουν τυχόν περιοριστικούς όρους στις μεταξύ τους εμπορικές δραστηριότητες.

Με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της ροής και διακίνησης κεφαλαίων σε διεθνές επίπεδο ο ίδιος Οργανισμός προχώρησε σε περαιτέρω σχετικές ρυθμίσεις, οι οποίες το 1981 πήραν την μορφή Απόφασης και μάλιστα νομικώς δεσμευτικής. Η Απόφαση αυτή του Συμβουλίου των Υπουργών Οικονομικών των Κρατών Μελών του, αναφέρεται μεταξύ άλλων στα κίνητρα[84], τα οποία «επιτρέπεται» να θεσπισθούν για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων, όσο και για την «απόσυρση» σε εθνικό επίπεδο Κρατών Μελών[85], τυχόν κανόνων, που δεν επέτρεπαν την ροή κεφαλαίων.

Οι διατάξεις[86] αυτής της Απόφασης δεδομένης της «πρωτοποριακής» υφής τους για την συγκεκριμένη χρονική περίοδο αναδείχθηκαν εκ των υστέρων ως «προπομποί» άλλων σχετικών ενεργειών του Οργανισμού, όπως Συστάσεις

[84] Επισημαίνεται, ότι το θέμα της υπό διαφόρων Κρατών παροχής «κινήτρων» ουσιαστικώς οικονομικών ενισχύσεων για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων, και ιδίως άμεσων ξένων, είναι ιδιαίτερης σημασίας, διότι πέραν των άλλων, «νοθεύει» και τον υγιή ανταγωνισμό, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, και ήταν «λογικό» να απασχολήσει και τον ΟΟΣΑ. Ουσιαστικές ρυθμίσεις όμως επί του θέματος των επιτρεπόμενων ή μη κρατικών ενισχύσεων σε επενδύσεις έχει θεσπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

[85] Τέτοιες ρυθμίσεις είναι, π.χ. σε επίπεδο Ελληνικού Κράτους, η απαγόρευση αγοράς γης από ξένους υπηκόους σε απόσταση μικρότερη των 20 χιλιομέτρων από τα σύνορα με άλλο Κράτος, «για λόγους εθνικής ασφάλειας», η απαγόρευση (παλαιότερη) άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα με εισαχθέντα κεφάλαια άγνωστης προέλευσης κ.ά.

[86] Οι βασικές διατάξεις της Απόφασης έχουν ως εξής: Κάθε Κράτος Μέλος, το οποίο εκτιμά, ότι τα συμφέροντά του θίγονται από τις συνέπειες, που επιφέρουν στις άμεσες διεθνείς επενδύσεις του, τα μέτρα, που λαμβάνονται από ένα άλλο Κράτος-Μέλος μπορεί με αίτησή του να ζητήσει την σύγκληση Ειδικής Σύσκεψης της Επιτροπής για τις Διεθνείς Επενδύσεις για εξέταση του προβλήματος.

Τα Κράτη-Μέλη οφείλουν να δώσουν στο πλαίσιο των διαδικασιών της Σύσκεψης, κάθε δυνατή πληροφορία, που αφορά στο αντικείμενο της Σύσκεψης.

Το Συμβούλιο μπορεί να προσκαλεί περιοδικώς την Συμβουλευτική Επιτροπή Οικονομίας και Βιομηχανίας του ΟΟΣΑ (BIAC) και της Συμβουλευτικής Συνδικαλιστικής Επιτροπή του ΟΟΣΑ (TUAC) για να γνωστοποιήσουν τις θέσεις τους στα ερωτήματα, που αφορούν στα κίνητρα και στα εμπόδια διεθνών επενδύσεων και θα λάβει υπ' όψει του αυτές τις γνώμες στις περιοδικές του αναφορές.

Η Απόφαση αυτή θα επανεξεταστεί το αργότερων μετά πέντε έτη. Η Επιτροπή θα παρουσιάσει, στο μέτρο που είναι αναγκαίο, σχετικές προτάσεις.

Επαναβεβαιώνονται οι μηχανισμοί του έτους 1976, που αφορούν στα κίνητρα και στα εμπόδια των διεθνών επενδύσεων, (που θα αποκαλούνται εφεξής μηχανισμοί, που αφορούν στα κίνητρα και στα εμπόδια των διεθνών επενδύσεων) και περιλαμβάνουν μία Διακήρυξη και μία Απόφαση, που, αμφότερες, στοχεύουν στην ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ Κρατών-Μελών στον τομέα των άμεσων διεθνών επενδύσεων.

Οι μηχανισμοί αυτοί περιλαμβάνουν:

- Μία δέσμευση των Κρατών-Μελών να λάβουν δεόντως υπ' όψει τα συμφέροντα των (άλλων) Κρατών-Μελών, που θα εβλάπτοντο από νόμους, κανονισμούς και διοικητικές πρακτικές, (που θα αποκαλούνται εν συνεχεία «μέτρα»), που στοχεύουν ειδικώς στις άμεσες διεθνείς επενδύσεις και συνιστούν κίνητρα ή εμπόδια για αυτές τις επενδύσεις.

- Μια άλλη δέσμευση των Κρατών-Μελών «να κάνουν αυτά τα μέτρα όσο το δυνατόν πλέον διαφανή, ώστε η σημασία τους και το αντικείμενο τους να διευκρινίζονται επαρκώς».

Τα μέτρα, που στοχεύουν να θέσουν κίνητρα ή εμπόδια στις άμεσες επενδύσεις, λαμβάνονται από τις Κυβερνήσεις Μέλη επί της φύσης, της τοποθέτησης και του όγκου των άμεσων επενδύσεων.

Μέχρι τούδε, κανένα Κράτος Μέλος δεν έχει ζητήσει την σύγκληση της Σύσκεψης, που προβλέπεται από τους μηχανισμούς του έτους 1976, με συνέπεια η Επιτροπή να μη έχει πείρα ως προς την εφαρμογή τους ή για ειδικότερα προβλήματα.

Η Επιτροπή εξέτασε ειδικώς ποιά θα ήταν τα αποδοτικότερα μέσα για να είναι διαφανή τα μέτρα, που λαμβάνονται από τα Κράτη-Μέλη ως κίνητρα ή εμπόδια των διεθνών επενδύσεων. Η Διακήρυξη ζητεί από τα Κράτη-Μέλη κίνητρα και εμπόδια στις άμεσες διεθνείς επενδύσεις, όσο το δυνατόν διαφανέστερα, αλλά εν απουσία ιδιαίτερης αίτησης σύγκλησης Σύσκεψης, δεν προβλέπεται καμία ρητή υποχρέωση των Κρατών Μελών να κοινοποιήσουν τα μέτρα στον Οργανισμό, ούτε αν εξηγήσουν το αντικείμενο και την λειτουργία τους.

Η Επιτροπή υπογραμμίζει την αναγκαιότητα οι Κυβερνήσεις να κάνουν, σε εθνικό επίπεδο, την πρακτική τους στον τομέα όσο διαφανέστερη είναι εφικτό. Από την άλλη πλευρά, εάν γίνουν προσπάθειες από την Επιτροπή να αυξηθεί η διαφάνεια, θα πρέπει αυτές αν αφορούν στους τομείς, όπου ανέκυψαν συγκεκριμένα προβλήματα.

Η Επιτροπή επιθυμεί να υπογραμμίσει την σημασία της Διακήρυξης του έτους 1976, που καλεί τα Κράτη Μέλη να λάβουν δεόντως υπόψη τα συμφέροντα των άλλων Χωρών, που θα επηρεάζονταν από τα κίνητρα και τα εμπόδια, που θα εφαρμόσουν στις άμεσες διεθνείς επενδύσεις. Επί πλέον, επαναβεβαιώνει την δέσμευση προς την διαφάνεια των εφαρμοζόμενων μέτρων. Με αυτόν τον στόχο οι Χώρες Μέλη πρέπει να είναι πρόθυμες να συνεργασθούν μεταξύ τους και να προσφέρουν, είτε διμερώς, είτε στον Οργανισμό, τις πληροφορίες, που είναι ενδεχομένως απαραίτητες για την αποτελεσματική εφαρμογή των μηχανισμών.

προς τα Κράτη Μέλη περί αποφυγής λήψης μέτρων για θέματα επενδύσεων βλαπτικών για άλλα Κράτη Μέλη, Υποδείξεις προς τα Κράτη Μέλη για διευκόλυνση της ροής κεφαλαίων εντός της χωρικής δικαιοδοσίας τους, σύνταξη ειδικού κειμένου περί Πολυμερούς Συμφωνίας Επενδύσεων κ.ά.

Ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα της εφαρμογής αυτών των ρυθμίσεων από τα Κράτη Μέλη, ο ΟΟΣΑ έκρινε απαραίτητη μια ακόμη πιο «προχωρημένη» παρέμβαση του στον τομέα των διεθνών επενδύσεων, και δρομολόγησε διαβουλεύσεις μεταξύ των Κρατών Μελών του για την κατάρτιση και υπογραφή μιας Πολυμερούς Συμφωνίας Επενδύσεων – ΠΣΕ, στην οποία έχει ήδη γίνει αναφορά. Έτσι, τον Μάιο του 1994 ανετέθη από τους Υπουργούς Οικονομικών των Κρατών Μελών του Οργανισμού στην Διαρκή Γραμματεία του Οργανισμού η έναρξη διαπραγματεύσεων με τις επί μέρους Μόνιμες Αντιπροσωπείες των Κρατών Μελών για την σύναψη της ΠΣΕ.

Έναν χρόνο αργότερα, τον Μάιο 1995 αποφασίσθηκε η έναρξη επίσημων διαβουλεύσεων μεταξύ των Κρατών Μελών με στόχο την κατάρτιση και έγκριση τελικού κειμένου της ΠΣΕ, αλλά το εγχείρημα κατέληξε απλά στην σύνταξη ενός πρώτου κειμένου σχεδίου[87] της ΠΣΕ, το οποίο ολοκληρώθηκε την 12 Φεβρουαρίου 1998, και το οποίο έκτοτε επανέρχεται περιοδικώς προς περαιτέρω διαβούλευση.

Κατά την αναθεώρηση των μηχανισμών των σχετικών με τα κίνητρα και τα εμπόδια, η Επιτροπή είχε συνείδηση του παρόντος οικονομικού πλαισίου. Η διεθνής συνεργασία και η αποτελεσματική διανομή των διαθέσιμων οικονομικών πόρων για τις επενδύσεις τίθενται σε κίνδυνο, εάν η κατάχρηση των κινήτρων και των εμποδίων διεθνών επενδύσεων συνεπάγεται πολλαπλασιασμό των διαφωνιών.

Η ανάλυση αυτή θα αποτελέσει μέρος της γενικής έρευνας της Επιτροπής επάνω στα προβλήματα, που δημιουργεί στις Κυβερνήσεις η διεθνής συνεργασία στον τομέα των διεθνών επενδύσεων. Τα άλλα θέματα, που κρίθηκαν άξια να τύχουν της προσοχής της Επιτροπής σε αυτό το Πρόγραμμα εργασίας, κατά τα επόμενα χρόνια, είναι τα ακόλουθα:

- Ανάλυση των συνεπειών των άμεσων διεθνών επενδύσεων στις οικονομίες των Χωρών εξόδου και εισόδου, σύγκριση του πεδίου εφαρμογής των διμερών συμβάσεων επενδύσεων και εμπειρία των Κυβερνήσεών τους.

- Συνέπειες των τάσεων, που παρατηρούνται τελευταίως στις άμεσες διεθνείς επενδύσεις υπό μορφή περιορισμένης οικονομικής συμμετοχής ή άνευ οικονομικής συμμετοχής.

- Αναλυτική περιοδική μελέτη των κινήσεων των άμεσων επενδύσεων.

[87] Κατά την εκτενή αναφορά του Καθηγητή κ. Κ. Αθανασόπουλου, σε σχετικό κείμενό του, τα κυριότερα σημεία αυτού του σχεδίου απαρτιζόμενου από Προοίμιο, 12 Κεφαλαίων και Παραρτήματος του κείμενου έχουν ως εξής:

Τα Συμβαλλόμενα Μέρη αυτής της Συμφωνίας:

- Επιθυμώντας την σύσφιγξη των δεσμών φιλίας και προώθησης της περαιτέρω μεταξύ τους συνεργασίας.

- Θεωρώντας, ότι οι διεθνείς επενδύσεις έχουν αποκτήσει τεράστια σημασία για την παγκόσμια οικονομία και ότι έχουν συμβάλει κατά τρόπο σημαντικό στην εξέλιξη των Χωρών τους.

- Αναγνωρίζοντας, ότι η Συμφωνία, η οποία αφορά στους επενδυτές και στις επενδύσεις τους θα συμβάλλει στην αποδοτική χρήση των οικονομικών πόρων τους, στην δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και στην βελτίωση των συνθηκών ζωής των Πολιτών τους.

- Επιθυμώντας την εδραίωση ενός πολυδιάστατου πλαισίου διεθνών επενδύσεων, βάσει υψηλών standards, για την απελευθέρωση των επενδυτικών καθεστώτων και για την προστασία των επενδύσεων.

- Αναγνωρίζοντας, ότι οι επενδύσεις ως μηχανισμός οικονομικής ανάπτυξης μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την εξασφάλιση μιας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Ορισμοί:

Επενδυτής σημαίνει ένα φυσικό πρόσωπο, το οποίο έχει την εθνικότητα, ή το οποίο διαμένει σε ένα από τα Συμβαλλόμενα Μέρη, σύμφωνα με το Δίκαιο, το οποίο ισχύει εντός των ορίων δικαιοδοσίας του.

Ακόμη, επενδυτής σημαίνει ένα νομικό πρόσωπο ή άλλη οντότητα η οποία αναγνωρίζεται υπό του ισχύοντος Δικαίου ενός Συμβαλλόμενου Μέρους, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα, ιδιωτικής ή κρατικής ιδιοκτησίας ή κρατικού ελέγχου, το οποίο περιλαμβάνει μια επιχείρηση, trust, συνεταιρισμό, εταιρεία ή οργανισμό.

Επένδυση σημαίνει κάθε είδος περιουσιακού στοιχείου, ευρισκόμενο υπό την κατοχή ή υπό τον έλεγχο ευθέως ή εμμέσως του επενδυτή και περιλαμβάνει ένα ή περισσότερα των ακολούθων στοιχείων:

Μια επιχείρηση, μερίδια ή μετοχές εταιρείας, ομόλογα, δάνεια, άλλα είδη χρεών, δικαιώματα προκύπτοντα εκ συμβολαίων, χρηματικές απαιτήσεις, δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, άδειες, εκχωρήσεις, άλλα αγαθά, υλικά ή άυλα, κινητά ή ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, μισθώσεις, υποθήκες κ.ά.

Η εν λόγω Συμφωνία δύναται να εφαρμοσθεί επί παντός σημείου κατεχομένου υπό των Συμβαλλομένων Μερών ή επί τμημάτων ξηράς ή θαλάσσης, επί των οποίων το Συμβαλλόμενο Μέρος ασκεί βάσει κανόνων Δικαίου δικαιοδοσία.

Το Κείμενο της Συμφωνίας αναφέρεται κατ' αρχάς σε επενδυτικές δραστηριότητες στα Κράτη Μέλη του ΟΟΣΑ, τα οποία πραγματοποιούν το 85% των ΑΞΕ παγκοσμίως. Το Κείμενο Συμφωνίας προβλέπει εκτεταμένες δυνατότητες κίνησης κεφαλαίων με σκοπό την πραγματοποίηση επενδύσεων, πράγμα το οποίο οδήγησε πολλούς να το χαρακτηρίσουν ως το «Σύνταγμα της Παγκόσμιας Οικονομίας».

Παρά ταύτα, όμως, όπως προκύπτει από το ίδιο το κείμενο, υπάρχει καταφανής έλλειψη ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων, τα οποία προβλέπονται βάσει της ΠΣΕ να απολαμβάνουν οι ξένοι επενδυτές και των υποχρεώσεων, τις οποίες αυτοί αναλαμβάνουν έναντι των κατοίκων και του φυσικού περιβάλλοντος των Χωρών υποδοχής των επενδύσεων. Αυτό ήταν άλλωστε το έναυσμα των σφοδρών επικρίσεων εκ διαφόρων πλευρών, μεταξύ άλλων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις οποίες έχει ήδη γίνει αναφορά.

Το κείμενο περιλαμβάνει ακόμη ρυθμίσεις για την υποδοχή των επενδύσεων, την διαφάνεια των εσωτερικών κανόνων Δικαίου, για τα Διευθυντικά Στελέχη της εγκαθιστάμενης επενδυτικής δραστηριότητας σε μια χώρα υποδοχής κ.ά.

Υπό τις παρούσες συνθήκες και μεσούσης της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, τελικά δεν έχει μέχρι σήμερα επιτευχθεί συμφωνία επί του εν λόγω κειμένου της ΠΣΕ.

3.6.2.4 Διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί

Οι ΑΞΕ και οι παράγοντες που επηρεάζουν τις επενδυτικές αποφάσεις απολαύουν εντόνου ενδιαφέροντος εκ μέρους των πολυμερών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, καθότι πολλοί από τους δανειολήπτες τους είναι υπερεθνικές εταιρείες. Κατά συνέπεια πρέπει οι οργανισμοί αυτοί να είναι γνώστες των υποκειμένων ρευμάτων που επηρεάζουν τις αποφάσεις τους. Επιπλέον οι οργανισμοί αυτοί έχουν αναμφίβολα έμφυτο ενδιαφέρον για τις επιδόσεις της οικονομίας και τους τρόπους για την υποστήριξη της. Καθώς διεθνοποίηση της παραγωγής επηρεάζει όλο και περισσότερο τη λειτουργία της Παγκόσμιας οικονομίας, οι οργανισμοί αυτοί συμβάλουν έμπρακτα στην ενίσχυση της μέσω του δανεισμού που παρέχουν προς τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν στην διεθνή παραγωγή, υπηρετώντας τον πρωταρχικό τους στόχο, που δεν είναι άλλος από την συμβολή σε μια σταθερή και περιφερειακά ισόρροπη ανάπτυξη.
Είναι, συνεπώς, πρωτεύον για τον στρατηγικό τους προσανατολισμό να προσδιορίζουν πώς η διεθνοποίηση της παραγωγής επηρεάζει την κατανομή του εισοδήματος ανά κοινωνική διάστρωση και γεωγραφική κατανομή.

Έκαστο Μέρος δύναται ανά πάσα στιγμή με γραπτή δήλωσή του, κατατιθέμενη στην Γραμματεία της Οργανισμού, να ανακοινώσει την υπαγωγή του όλου ή μέρους του εδάφους του στις ρυθμίσεις της Συμφωνίας κ.ά.

4. Η ευρύτερη οικονομική συγκυρία κατά την υπό εξέταση περίοδο: η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στα τρία πρώτα Κεφάλαια της πρώτης θεματικής ενότητας, τέθηκαν οι βάσεις για την διερεύνηση του θέματος, έτσι ώστε να μην παρακωλύεται η ροή κάθε σχετικού Κεφαλαίου στην συνέχεια, καθότι σχηματοποιήθηκε το προς διερεύνηση θέμα από πλευράς προσέγγισης, και ερευνητικής μεθόδου, ενώ οριοθετήθηκαν και οι μεθοδολογικές, νομικές καθώς και οικονομικές βασικές έννοιες για την διερεύνηση του θέματος, στα Κεφάλαια 1, 2 και 3 αντιστοίχως.

Η Ελληνική οικονομική «εμπλοκή» στην Βαλκανική, εξετάζεται από νομικής πλευράς, εντεταγμένο όμως στο οικονομικό, και διεθνές υπερκείμενο πλαίσιο αναφοράς (supernatant context), το οποίο και αναλύεται στα επόμενα τέσσερα κεφάλαια σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό, Ελληνικό και Βαλκανικό επίπεδο, στα πλαίσια της προσπάθειας διερεύνησης των λόγων, οι οποίοι συνέτειναν στην διαμόρφωση της «αναγκαιότητας» θεσμοθέτησης αυτού του «ειδικού καθεστώτος». Τα επόμενα πέντε Κεφάλαια αποτελούν την βάση της διερεύνησης της Υπόθεσης 1. Το παρόν Κεφάλαιο αναλύει την Ευρωπαική οικονομική συγκυρία κατά την υπό εξέταση περίοδο.

4.1 Γενικά

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η ευρύτερη οικονομική συγκυρία κατά την υπό εξέταση περίοδο, και συγκεκριμένα η οικονομική κατάσταση στην ΕΕ, αφού αυτή, ως ο άμεσος γειτονικός και σημαντικότερος οικονομικός εταίρος των Βαλκανίων, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις οικονομικές εξελίξεις, και όχι μόνον, στις χώρες της Βαλκανικής.

Εξ' άλλου όπως έχει ήδη αναφερθεί, η δημιουργία της ίδιας της ΕΕ που ξεκίνησε το 1950, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, για να τεθεί τέλος στους συχνούς και αιματηρούς πολέμους μεταξύ των γειτονικών χωρών που διαδραματίστηκαν στην Ευρωπαϊκή ήπειρο τον περασμένο αιώνα, στηρίχθηκε σε οικονομική βάση, και συγκεκριμένα στον έλεγχο των δύο κύριων προϊόντων ανάπτυξης, αλλά και εφοδίων της όποιας πολεμικής μηχανής, τον χάλυβα και τον άνθρακα, με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα - ΕΚΑΧ. Η θεσμοθετημένη οικονομική συνεργασία αρχικά έξι Κρατών (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες), που ασφυκτιούσαν λόγω των Ψυχρό-Πολεμικών συνθηκών μεταξύ Ανατολής και Δύσης, εκλήθη να προάγει την οικονομική ανασυγκρότηση και ανάταξη των οικονομιών των χωρών αυτών. Έτσι, ενόσω η Ανατολή « πιέζει » το 1956, με τα σοβιετικά τανκς να καταστέλλουν το κύμα διαμαρτυρίας που εκδηλώθηκε στην Ουγγαρία κατά του κομμουνιστικού καθεστώτος, τα ιδρυτικά Μέλη της ΕΚΑΧ συσπειρώνονται περαιτέρω και το 1957, με τη Συνθήκη της Ρώμης ιδρύουν την ΕΟΚ, ή «Κοινή Αγορά», θέτοντας τα θεμέλια για την μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μετά την πτώση του «παραπετάσματος» το ζητούμενο για μια επανεκίνηση (restart) ήταν η ενσωμάτωση των χωρών του πρώην Ανατολικού μπλόκ στο Ευρωπαϊκή οικοένεια», με βάση την επιτυχημένη «συνταγή» της Ευρωπαϊκής διεύρυνσης, η οποία με την τεράστια αύξηση αλληλένδετων νέων υποδομών και εκτόξευση του διασυνοριακού εμπορίου, είχε επανηλημένα επιτύχει να βελτιώσει γρήγορα τις οικονομίες των συμμετεχόντων Κρατών, και να δημιουργήσει το Ευρωπαϊκό κοινωνικοοικονομικό πρότυπο ευημερίας, το οποίο έδρασε σαν «μαγνήτης» για τις χώρες της ΚΑΕ και της Βαλκανικής.

4.2 Εξέλιξη της ΕΕ: σύντομη ιστορική αναδρομή

Η «δεκαετία του '60» ήταν για την Ευρώπη μια περίοδος ανθηρή, κοινωνικής απελευθέρωσης και οικονομικής ανάπτυξης ως συνέπεια, μεταξύ άλλων, της κατάργησης των δασμών στις συναλλαγές μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αλλά της συμφωνίας των Κρατών Μελών, να ελέγχουν από κοινού την παραγωγή τροφίμων, ούτως ώστε να υπάρχει επάρκεια τροφίμων για όλους, κάτι που στην συνέχεια συνέβαλε στην δημιουργία ακόμη και πλεονάσματος στη γεωργική παραγωγή.

Η «δεκαετία του '70» όχι απλά παγίωσε την Κοινότητα, αλλά την μετεξέλιξε και την διεύρυνε περαιτέρω. Η πρώτη διεύρυνση το 1973, αφορούσε στην προσχώρηση της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, αυξάνοντας τον αριθμό των Κρατών Μελών σε εννέα. Ο σύντομος, αλλά βίαιος αραβοϊσραηλινός πόλεμος, τον Οκτώβριο του 1973, είχε ως συνέπεια την ενεργειακή κρίση καθώς και σειρά οικονομικών προβλημάτων για την Ευρώπη. Η ανατροπή της Δικτατορίας στην Ελλάδα και του καθεστώτος του Σαλαζάρ στην Πορτογαλία το 1974, καθώς και ο θάνατος του

στρατηγού Φράνκο στην Ισπανία το 1975, σηματοδότησαν την πτώση των τελευταίων ακροδεξιών δικτατοριών στην Ευρώπη, και η Ευρώπη επανεκκίνησε την συνεργασία της με τις χώρες αυτές. Χάρη στην περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, τεράστια ποσά μεταφέρθηκαν στις περιοχές με ιδιαίτερες ανάγκες με στόχο μια ισόρροπη ανάπτυξη, μέσω της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης και την ανάπτυξη υποδομών. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αυξάνει την επιρροή του στις υποθέσεις της Κοινότητας και, το 1979, όλοι οι πολίτες μπορούν για πρώτη φορά να εκλέξουν απευθείας τα Μέλη του.

Η «δεκαετία του '80» έφερε ριζικές αλλαγές σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Το πολωνικό συνδικάτο Αλληλεγγύη (Solidarność), με επικεφαλής τον Λεχ Βαλέσα, έγινε ευρέως γνωστό σε όλη την Ευρώπη και στον κόσμο ύστερα από τις απεργίες στα ναυπηγεία της πόλης Γκντάνσκ το καλοκαίρι του 1980. Το 1981, η Ελλάδα προσχώρησε στην Κοινότητα ως το δέκατο Μέλος της, ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία ακολούθησαν πέντε χρόνια αργότερα το 1986. Την ίδια χρονιά, το 1986 υπεγράφη και η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η οποία αποτέλεσε τη βάση για ένα φιλόδοξο εξαετές πρόγραμμα που αποσκοπούσε στην εξάλειψη των εμποδίων στο ελεύθερο εμπόριο μεταξύ των Κρατών Μελών της Κοινότητας και τη δημιουργία της «Ενιαίας Αγοράς». Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου, στις 9 Νοεμβρίου 1989, προκάλεσε σοβαρή πολιτική αναταραχή, αλλά άνοιξε τα σύνορα μεταξύ της Ανατολικής και της Δυτικής Γερμανίας για πρώτη φορά μετά από 28 χρόνια και ήταν η απαρχή για την επανένωση της χώρας που ακολούθησε.

Η «δεκαετία του '90» χαρακτηρίσθηκε από εξελίξεις που επακολούθησαν την πτώση του Τείχους, που υπήρξε η θρυαλλίδα για την κατάρρευση του κομμουνισμού στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (ΚΑΚ), και το άνοιγμα των συνόρων μεταξύ των περισσότερων χωρών της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Το 1992 υπεγράφη η Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο – ΕΟΧ[88], ενώ η Ενιαία Αγορά ολοκληρώνεται το 1993 με την καθιέρωση των «τεσσάρων ελευθεριών»: της ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίων. Στη δεκαετία του '90 υπεγράφησαν επίσης, δύο συνθήκες: το 1993, η συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση και, το 1999, η συνθήκη του Άμστερνταμ. Άρχισε ο προβληματισμός για την βιώσιμη ανάπτυξη και ο συνεπακόλουθος προβληματισμός για την προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα άρχισαν να δρομολογούνται διαδικασίες για την δυνατότητα ανάληψης κοινής δράσης σε «αμιγώς πολιτικά θέματα» όπως η ασφάλεια και η άμυνα. Το 1995, η ΕΕ «εξισορρόπησε» την γεωγραφική της έκταση, ενισχύοντας την Βόρεια διάστασή της, με τρία νέα Μέλη, την Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία. Ένα μικρό χωριό στο Λουξεμβούργο έδωσε το όνομά του στις συμφωνίες του Σένγκεν που έβαλαν τον θεμέλιο λίθο για την σταδιακή πραγματοποίηση «της Ευρώπης δίχως σύνορα», επιτρέποντας την ελεύθερη διακίνηση των Ευρωπαίων πολιτών, και ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την «ενιαία αγορά» αγαθών, υπηρεσιών, ατόμων, κεφαλαίων και πληροφοριών με την υποστήριξη της τεχνολογικών εξελίξεων, στον τομέα της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, όπως η κινητή τηλεφωνία και το Διαδίκτυο.

Η οικονομική διάσταση της Ευρώπης, «πακτώθηκε» με την θεσμοθέτηση, υιοθέτηση, εγκαθίδρυση και κυκλοφορία του ευρώ, ως κοινού Ευρωπαϊκού νομίσματος, αμέσως μετά την «αυλαία» της νέας χιλιετίας και της «δεκαετία του '00». Ενώ, η 11η Σεπτεμβρίου 2001, συνώνυμη με τον «Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας», σηματοδότησε την απαρχή για την στενότερη Ευρωπαϊκή συνεργασία για την καταπολέμηση του εγκλήματος. Η πολιτική διχοτόμηση μεταξύ της Ανατολικής και της Δυτικής Ευρώπης έληξε οριστικά με την προσχώρηση στην ΕΕ 10 νέων Κρατών Μελών, κυρίως κέντρο- και ανατολικοευρωπαϊκών χωρών το 2004, καθώς και άλλων 2 Βαλκανικών χωρών στην συνέχεια το 2007. Η χρηματοπιστωτική κρίση που έπληξε την παγκόσμια οικονομία τον Σεπτέμβριο του 2008, οδήγησε σε ακόμη στενότερη οικονομική συνεργασία μεταξύ των χωρών της ΕΕ, με την δημιουργία μηχανισμών στήριξης για τα Μέλη που επλήγησαν περισσότερο. Η Συνθήκη της Λισαβόνας κυρώθηκε από όλες τις χώρες της ΕΕ και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, εκσυγχρονίζοντας τους θεσμούς και τις μεθόδους εργασίας μιας ΕΕ με υπερτετραπλάσια Μέλη από ότι στην αρχική της μορφή 50 χρόνια νωρίτερα.

[88] Ο ΕΟΧ επιτρέπει σε 6 χώρες μη μέλη της ΕΕ, αλλά μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών –ΕΖΕΣ πρόσβαση στην Ενιαία Αγορά, και διευρύνει περαιτέρω την οικονομική συνεργασία στην Ευρωπαικη Ηπειρο.

Γράφημα 3: Η εξέλιξη της ΕΕ κατά την υπό εξέταση περίοδο

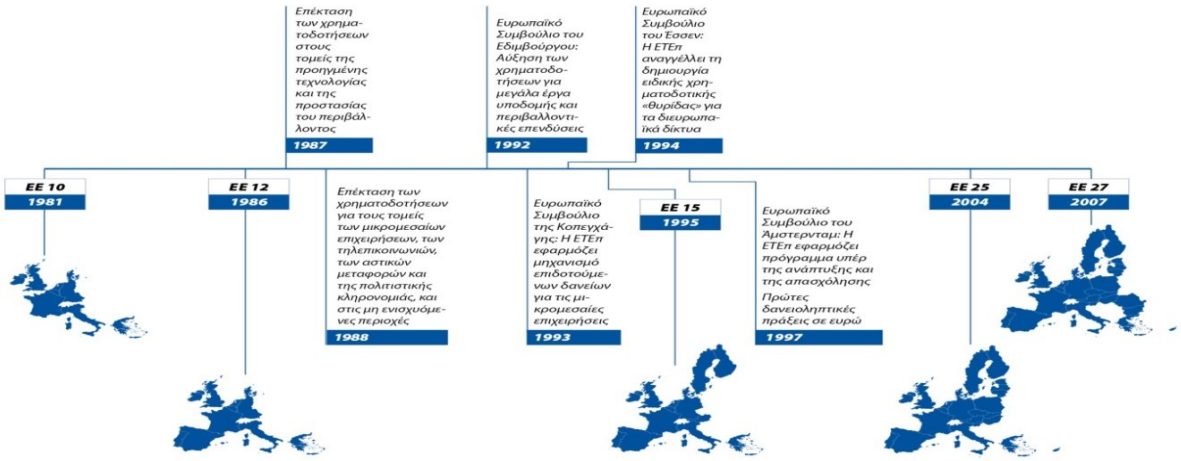

Σχεδιασμός: Ε. Καββαδία

4.3 Η οικονομική κατάσταση στην ΕΕ

Οι γεωπολιτικές αλλαγές στην Ευρωπαϊκή ήπειρο την δεκαετία του ’90, που προαναφέρθηκαν, οδήγησαν στην πολιτική ενσωμάτωση των χωρών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ στους Βορειοατλαντικούς θεσμούς και την ανοικτή οικονομία, αλλά και στην οικονομική σύγκλιση με την ΕΕ, χάρις στην ποικιλότροπη υποστήριξη της Ευρώπης, αν και η ίδια αντιμετώπιζε την εποχή εκείνη μία σοβαρή οικονομική ύφεση, στα πλαίσια ενός γενικευμένου σε παγκόσμιο επίπεδο υφεσιακού περιβάλλοντος.

Όπως φαίνεται στα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται, στις αρχές της δεκαετίας του ’90, η γενική οικονομική κατάσταση έβαινε κατιούσα, με τα περισσότερα από τα 12 τότε Κράτη Μέλη, να είναι σε ύφεση, ή να έχουν καχεκτικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης στις μεγαλύτερες οικονομίες από χαμηλά αλλά θετικά επίπεδα το 1990, διαμορφώθηκαν στην πλειονότητά τους σε αρνητικά επίπεδα, το 1993, για την Γερμανία, την Γαλλία και την Ιταλία, με μόνη εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο - ΗΒ, με ρυθμό ΑΕΠ στα -1,012, -0,817, -0,853 και 2,222, αντίστοιχα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Γερμανία από 5,723 το 1990, γύρισε σε αρνητικό πρόσημο, καθότι είχε «επωμισθεί» την ενσωμάτωση της πρώην Ανατολικής Γερμανίας. Η Ελλάδα από 0,000 το 1990, έπεσε στο -1,600 το 1993. Την ίδια περίοδο, μέγιστη θετική ανάπτυξη είχαν το Λουξεμβούργο και η Ιρλανδία που αν και με μειούμενη τάση διαμόρφωσαν τα επίπεδά τους το 1993 σε 4,201 και 2,314 αντίστοιχα. Οι μικρότερες οικονομίες όμως, δεν είχαν δυνατότητες θετικών εξωτερικοτήτων. Αντίθετα, τα Κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης-ΚΑΕ, εμφάνισαν θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης το 1993, μετά τα αρνητικά πρόσημα κατά τα προηγούμενα χρόνια, με εξαίρεση την Ουγγαρία.

Την ίδια περίοδο αυξάνονταν τα ποσοστά ανεργίας εντός της Ένωσης ως το 1996, διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα ως το 1998, και άρχισαν την σταδιακή τους απομείωση ως την απαρχή της οικονομικής κρίσης στα τέλη της υπό εξέταση περιόδου. Η ανεργία στις μεγάλες Ευρωπαϊκές οικονομίες το 1998 διαμορφώθηκε σε 9,433, 11,067, 11,333 και 6,307 για την Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και ΗΒ αντίστοιχα.

Η ΕΕ εκλήθη να αξιοποιήσει την μοναδική πολιτική ευκαιρία για την διεύρυνσή της σε Παν-Ευρωπαϊκή διάσταση, στηρίζοντας μεταξύ άλλων και οικονομικά την ενσωμάτωση των χωρών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ στην ελεύθερη οικονομία, σε μία δύσκολη οικονομική συγκυρία για την ίδια την Ένωση. Για τον λόγο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναζητώντας τρόπους για να προωθήσει την ανάκαμψη της οικονομίας στις Συνόδους Κορυφής του Εδιμβούργου και της Κοπεγχάγης, κατέφυγε στη δοκιμασμένη συνταγή της τόνωσης της οικονομίας μέσω της πραγματοποίησης μεγάλων έργων υποδομών, για την βελτίωση και επέκταση των Διευρωπαϊκών Δικτύων Υποδομών – ΔΔΥ για

Μεταφορές, Τηλεπικοινωνίες και Ενέργεια (Trans European Networks for Transport, Telecommunications and Energy - TENs), καθώς και για την προστασία ή και αναβάθμιση του περιβάλλοντος στα πλαίσια μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Τα μέτρα αυτά θεωρήθηκαν ικανά για να «τραβήξουν» την οικονομία προς ανοδική πορεία, και για τον σκοπό αυτό σε μεγάλο βαθμό τα επιλεγέντα προς υλοποίηση έργα, μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν με δημόσιους πόρους, εθνικούς ή και Ευρωπαϊκούς.

Παρόλη την έντονη δημοσιονομική επιβάρυνση, που συνακολούθησε για την τόνωση της οικονομίας, η ΕΕ κατά την υπό εξέταση περίοδο, το δημοσιονομικό κόστος συγκρατήθηκε καθώς οι περισσότερες από τις χώρες τηρούσαν αυστηρή πειθαρχία για την ένταξή τους στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση – ΟΝΕ και το ενιαίο νόμισμα, που υλοποιήθηκαν στα μέσα της υπό εξέταση περιόδου. Κατά συνέπεια σε αρκετά Κράτη Μέλη παρουσιάζονται θετικές εξελίξεις στην επίτευξη μακροοικονομικής ισορροπίας μετά το 1995. Οι καθαρές δανειοδοτικές / δανειοληπτικές ροές γενικής κυβέρνησης αυξήθηκαν στην αρχή της υπό εξέταση περιόδου ως το 1995, μειώθηκαν όμως στην συνέχεια, και ξανααυξήθηκαν μετά το 2008 ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης. Οι μεγάλες οικονομίες Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο, στα δύο αυτά χρονικά σημεία καμπής διαμόρφωσαν επίπεδα το 1995 -9,668, -5,455, -7,369 και -5,691 αντίστοιχα, και το 2008 τα επίπεδα ήταν -0,057, -3,346, -2,673 και -4,930 αντίστοιχα. Στην Ελλάδα ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι ροές παρουσιάζονται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα το 1990 στο -14,506, και ανέβηκαν στο 15,559 το 2009, με την απαρχή της κρίσης.

Η συνολική εικόνα ως προς το Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο αυξάνεται μεν συνολικά, με μικρή όμως αυξητική τάση. Εξαίρεση από τις μεγάλες οικονομίες αποτελεί η Ιταλία, η οποία κινείται σε πορεία «W» με αύξηση από το 1990 ως το 1995, μείωση στην συνέχεια, και ξανά αύξηση το 2009 με ποσοστά 94,079, 120,818, και 116,055 αντίστοιχα. την απαρχή της κρίσης, Η εξυπηρέτηση του χρέους παρέμεινε βέβαια διαχειρίσιμη καθότι υπήρχε άνεση εξωτερικής χρηματοδότησης με ευνοϊκούς όρους, αλλά καθώς αυτή εξέλειψε σε μεγάλο βαθμό με την απαρχή της κρίσης ανέκυψαν προβλήματα κυρίως στην Ελλάδα, Ιρλανδία και Πορτογαλία στην υπό εξέταση περίοδο, όπου παράλληλα σημειώνεται και επιδείνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστού του ΑΕΠ, το οποίο ήταν τουλάχιστον για την Ελλάδα και την Πορτογαλία σε αρνητικά επίπεδα καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, γεγονός, που συνοδευόταν από συνεπακόλουθη αύξηση του εξωτερικού χρέους, το οποίο τουλάχιστον στην Ελλάδα έφτασε στο 127% του ΑΕΠ το 2009. Από τις μεγάλες οικονομίες, η Γερμανία παρουσιάζει συνεχώς έλλειμμα αλλά της τάξης του -1% μεσοσταθμικά ως το 2001, και περνάει δυναμικά σε θετικό πρόσημα της τάξης του 4,75% κατά την υπόλοιπη περίοδο. Η Γαλλία από αρνητικά πρόσημα τα δύο πρώτα χρόνια, γύρισε σε θετικά καθ' όλη την περίοδο ως το 2005, με επιδόσεις όμως πολύ συγκρατημένες γενικότερα. Την ίδια περίπου πορεία ακολούθησε και η Ιταλία, με κατά τι υψηλοτέρα ποσοστά. Το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει σε οριακά αρνητικά επίπεδα καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο.

Αν και οι πολιτικές τόνωσης της Ευρωπαϊκής οικονομίας έφεραν θετικά αποτελέσματα, για πολλούς αναλυτές ήταν κυρίως οι νέες προοπτικές, που άνοιξαν μετά το άνοιγμα των οικονομιών της ΚΑΕ, που σηματοδότησαν την απαρχή μιας υπερδεκαετούς περιόδου ανάπτυξης (1994-2008), με ένα είδος «σπειροειδούς αναδραστικής οικονομικής αλληλο-επενέργειας», καθώς η ΕΕ έδρασε υποστηρικτικά ως προς τις οικονομίες της ΚΑΕ, και οι οικονομίες αυτές τόνωσαν τελικά την Ευρωπαϊκή οικονομία.

4.4 Οι σημαντικότερες οικονομικές προκλήσεις στην ΕΕ

Οι σημαντικότερες οικονομικές, και όχι μόνο προκλήσεις για την ΕΕ, ξεκίνησαν προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, όταν το 2008 δεν άρχισε να αντιμετωπίζει μόνο μια συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, αλλά και μια κρίση επενδύσεων με δυνητικά σοβαρές συνέπειες για το απώτερο οικονομικό μέλλον της ηπείρου. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η οικονομική κρίση προκάλεσε μια πρωτοφανή κατάρρευση των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου στην ΕΕ. Σχεδόν μια εξαετία μετά την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της ύφεσης, οι επενδύσεις παρέμειναν κατά περίπου 17% χαμηλότερες σε σχέση με την κορύφωσή τους το 2008, ιδίως στην ΕΕ15 και ιδιαίτερα στα Μέλη, που έχουν πληγεί δριμύτερα από την κρίση, Ελλάδα, Κύπρο[89], Ιρλανδία, Πορτογαλία και Ισπανία. Η μείωση των επενδύσεων στην Ευρώπη μεταξύ 2008 και 2012 ήταν διπλάσια από ό,τι στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία. Η αντιστροφή της πτωτικής πορείας θα είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη ανάκαμψης και βιώσιμης ανάπτυξης μακροπρόθεσμα.

[89] Βλ., σχετικά United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Greece", Geneva, 2011 και United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Cyprus", Geneva, 2011.

Διάγραμμα 1: Μείωση των συνολικών επενδύσεων στην ΕΕ και στις χώρες, που έχουν πληγεί από την κρίση

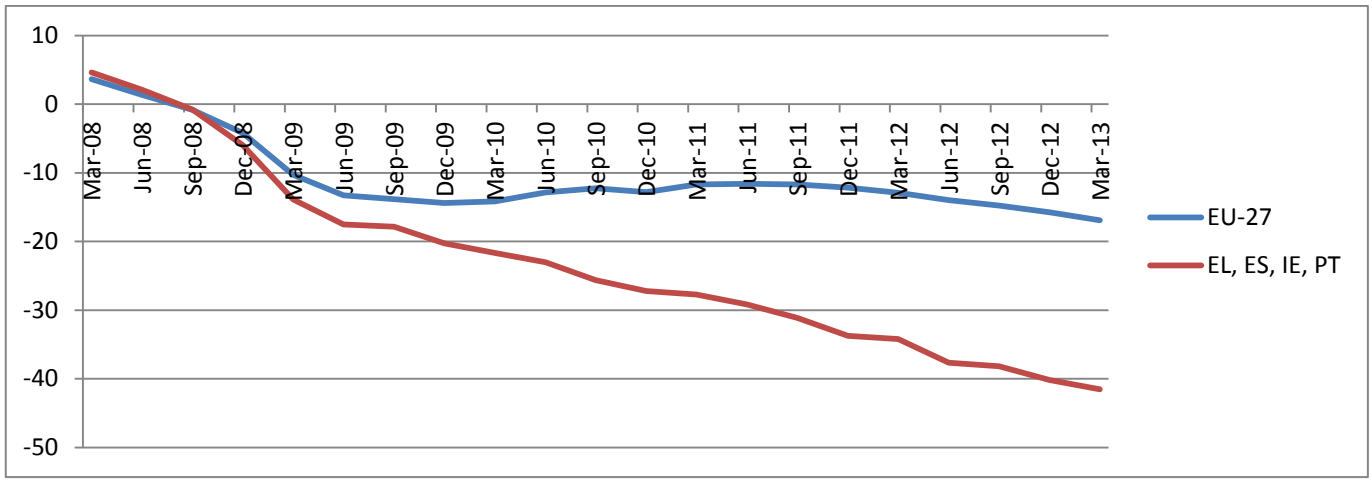

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 2: Μεταβολή των επενδύσεων και του ΑΕΠ μεταξύ 2008 και 2012 στην ΕΕ, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία

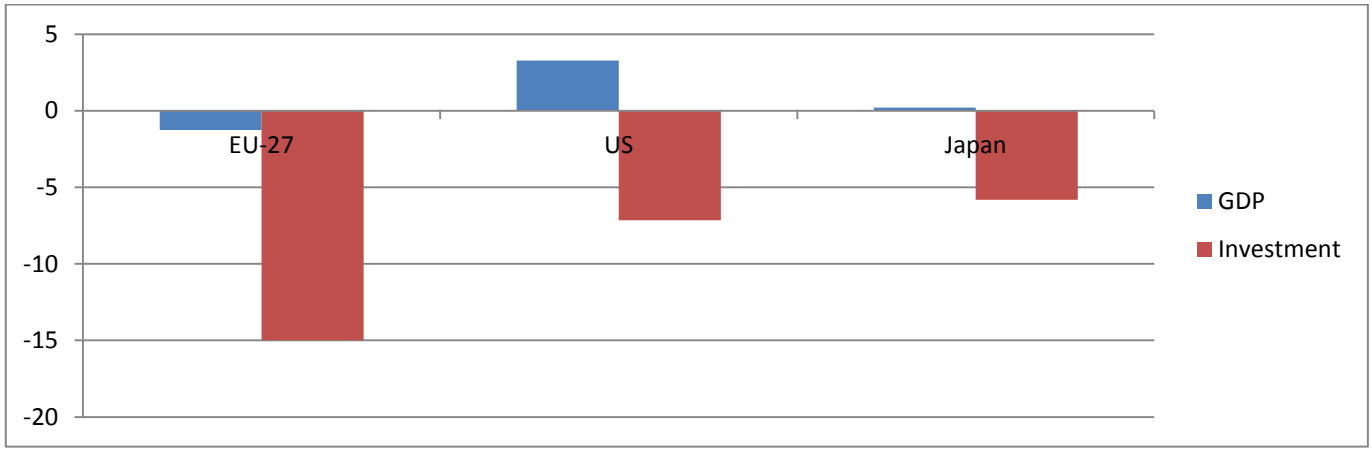

Πηγή: Eurostat

Η κρίση των επενδύσεων μπορεί να αποδοθεί σε χρόνιες διαρθρωτικές ανισορροπίες, που συσσωρεύτηκαν κατά την προ-κρίσης υπό εξέταση περίοδο, όπως μεταξύ άλλων, την υπερεπένδυση σε τομείς, που αποδείχθηκε, ότι δεν αποτελούσαν καλή βάση για βιώσιμη ανάπτυξη. Κατά την περίοδο πριν από την κρίση, παρατηρήθηκε μη διατηρήσιμη αύξηση του δανεισμού, όπως προαναφέρθηκε. Ο δανεισμός αυτός πέραν του ότι ήταν υψηλός, δεν αξιοποιήθηκε εποικοδομητικά, αλλά αντίθετα οδήγησε σε υπερκατανάλωση και υπερεπένδυση σε τομείς όπως τα ακίνητα. Υπερεπένδυση στην κατασκευή ακινήτων παρατηρήθηκε ιδιαίτερα στα Κράτη Μέλη ΕΕ15, που επλήγησαν δριμύτερα από την κρίση, και ιδίως στην Ισπανία και την Ιρλανδία, αλλά και την Ελλάδα, για την οποία γίνεται αναλυτικότερη αναφορά στο οικείο Κεφάλαιο, που ακολουθεί. Η υπερβάλλουσα δυναμικότητα συνέβαλε σε χαμηλές αποδόσεις, αποθαρρύνοντας τις επενδύσεις. Οι αποδόσεις των επενδύσεων μειώθηκαν σημαντικά σε ολόκληρη την ΕΕ, αλλά με μεγάλες διαφορές μεταξύ χωρών. Οι χαμηλότερες αποδόσεις σημειώθηκαν στην Ελλάδα, τη Σλοβενία, την Ιταλία και την Πορτογαλία, ενώ οι υψηλότερες σημειώθηκαν σε πολλά από τα νέα Κράτη Μέλη της Ανατολικής Ευρώπης. Η μεγαλύτερη πτώση των αποδόσεων παρατηρήθηκε στους τομείς, που χαρακτηρίστηκαν από τη μεγαλύτερη υπερεπένδυση, πράγμα, που εξηγεί την ιδιαίτερα σημαντική υποχώρηση των αποδόσεων στην Ιρλανδία και την Ισπανία.

Διάγραμμα 3: Επενδύσεις σε κατοικίες στην ΕΕ (% του ΑΕΠ)

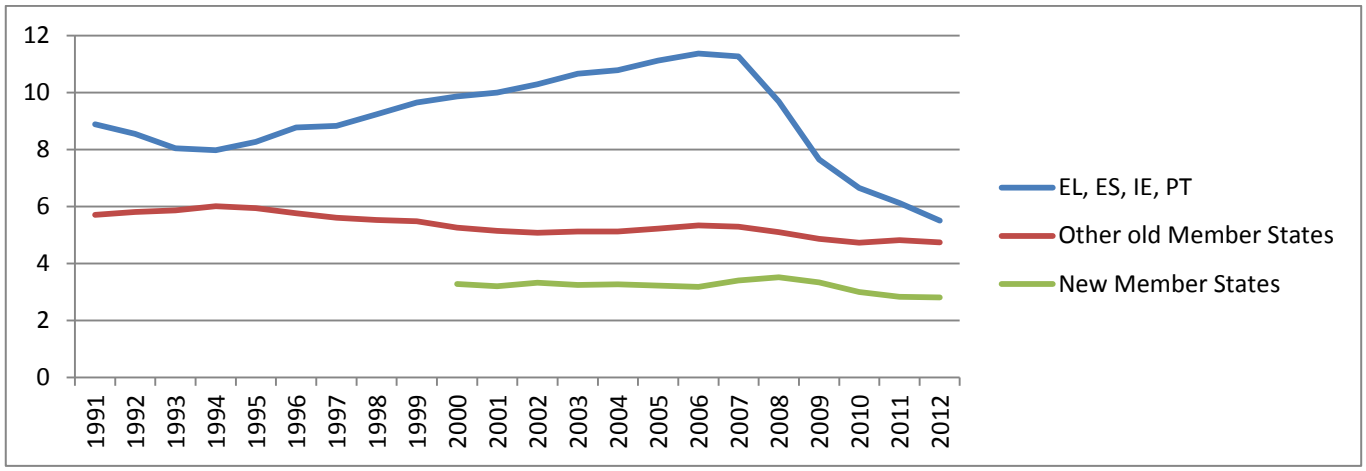

Πηγή: AMECO

Διάγραμμα 4: Ονομαστικές ετήσιες αποδόσεις των επενδύσεων σε επιλεγμένες χώρες της ΕΕ (%)

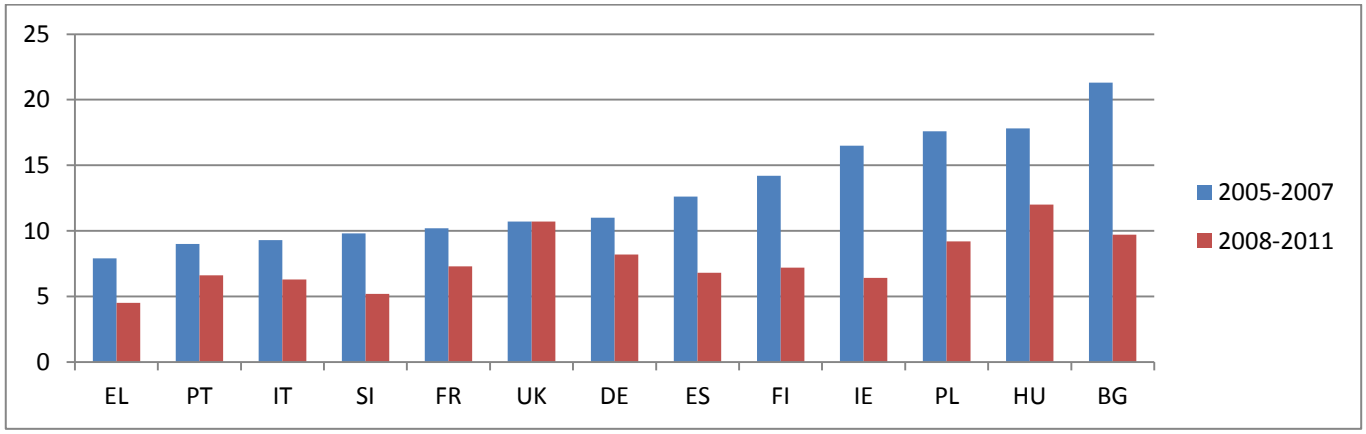

Πηγή: Eurostat και ΕΤΕπ

Αναμφίβολα, πολλοί παράγοντες συνετέλεσαν στην πτώση των επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων αυτών, που θεωρούνται «συνήθεις ύποπτοι»:

- Αναμενόμενες αποδόσεις των επενδύσεων: Οι αναμενόμενες πραγματικές αποδόσεις των επενδύσεων μειώθηκαν σε ολόκληρη την Ευρώπη, σε ορισμένες περιπτώσεις σημαντικά. Οι μειώσεις όμως αυτές αντισταθμίστηκαν σε μεγάλο βαθμό από το χαμηλότερο κόστος δανεισμού. Αναλύσεις παλινδρόμησης δείχνουν, ότι μόνο το 25% περίπου της πτώσης των επενδύσεων οφείλεται στις χαμηλότερες αναμενόμενες αποδόσεις.

- Κατακερματισμός των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών: Η κρίση ανέστρεψε τη διαδικασία ενοποίησης των χρηματοπιστωτικών αγορών της Ευρώπης, καθώς μειώθηκε ο διασυνοριακός δανεισμός και επανεμφανίστηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ χωρών όσον αφορά στο κόστος δανεισμού. Ωστόσο, αυτή η αναστροφή φαίνεται να εξηγεί λιγότερο από το 10% της πτώσης των επενδύσεων.

- Απομόχλευση των τραπεζών: Παρά τις προειδοποιήσεις ότι το νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας θα ανάγκαζε τις τράπεζες να περιορίσουν τις χορηγήσεις τους, αυτό συνέβη αρκετά γρήγορα μετά την έναρξη της κρίσης, ώστε να επηρεάσει άμεσα. Ως το 2010, χρονικό όριο στο οποίο σταματάει η υπό εξέταση περίοδος οι περισσότερες τράπεζες στην ΕΕ δεν είχαν προβεί σε απομόχλευση, με εξαίρεση τις τράπεζες

στα νέα Κράτη Μέλη, αλλά και εκεί ακόμη, η απομόχλευση των τραπεζών δεν είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στις επενδύσεις. Στην διεθνή ακαδημαϊκή Βιβλιογραφία υποστηρίζεται, ότι οι αρνητικές επιπτώσεις των νέων και των προτεινόμενων κανονιστικών μεταρρυθμίσεων θα είναι ούτως ή άλλως μικρές και ότι θα υπεραντισταθμιστούν από τα μακροπρόθεσμα οφέλη.

- Προσδοκίες για τη ζήτηση: Σύμφωνα με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις επενδύσεις[90], οι προσδοκίες όσον αφορά τη ζήτηση ήταν παράγοντας, που επέδρασε καταλυτικά στη συρρίκνωση των επενδύσεων το 2008-2009, αλλά από το 2010 οι προσδοκίες αυτές ανέκαμψαν όμως σημαντικά στην συνέχεια, και δεν μπορούν άρα να εξηγήσουν μεγάλο μέρος της συνεχιζόμενης μετά το 2010 πτώσης των επενδύσεων. Μόνο στα Κράτη Μέλη, που έχουν πληγεί δριμύτερα από την κρίση εξακολουθούν οι επιχειρήσεις, και ιδίως οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις -ΜΜΕ, να αναφέρουν ως σοβαρό πρόβλημα τις χαμηλές προσδοκίες για τη ζήτηση.

Διάγραμμα 5: Θετική ή αρνητική επίδραση της ζήτησης στις επενδυτικές αποφάσεις σύμφωνα με τις απαντήσεις των επιχειρήσεων, ΜΜΕ αλλά και μεγάλων

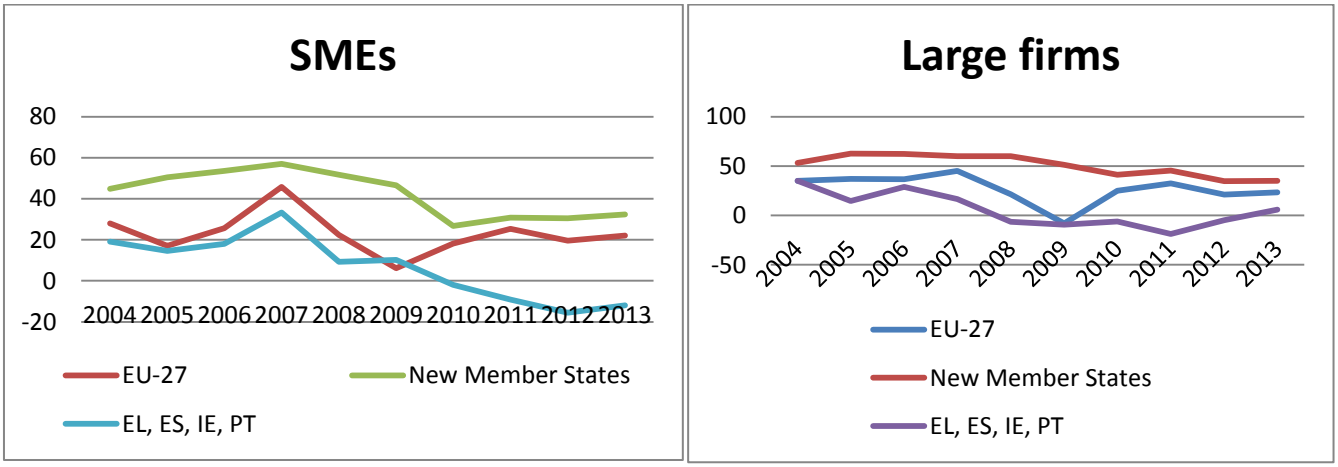

Πηγή: Eurostat

- Έλλειψη χρηματοδότησης: Οι μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αύξησαν παρά μείωσαν την αποταμίευσή τους μέσω της περικοπής του κόστους και της καταβολής χαμηλότερων τόκων και μερισμάτων. Οι επιχειρήσεις αυτές γενικότερα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, δεν έχουν υπέρμετρη δανειακή επιβάρυνση. Αντίθετα, έχουν καταστεί καθαροί δανειστές, ιδίως προς το Δημόσιο. Γενικά, οι επιχειρήσεις έχουν πρόσβαση στα κεφάλαια, που χρειάζονται για να επενδύσουν. Βέβαια σε ορισμένες χώρες με έντονη ύφεση, όπως η Ελλάδα, η κατάσταση διαμορφώθηκε πολύ διαφορετικά, και η έλλειψη ρευστότητας « αποξήρανε » την οικονομία. Αυτό συνέβη κυρίως γιατί η απότομη διατάραξη των διασυνοριακών ροών κεφαλαίων εντός της ΕΕ είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η εξάρτηση των χωρών από την εγχώρια αποταμίευση, πράγμα, που περιόρισε τις επενδύσεις σε ορισμένες χώρες. Οι τομείς, που επλήγησαν περισσότερο ήταν τα τμήματα της αγοράς με τη μεγαλύτερη εξάρτηση από τον τραπεζικό δανεισμό, όπως τα έργα υποδομής, καθώς παράλληλα οι αγορές ομολόγων για έργα υποδομής υπέστησαν καθίζηση και σε αρκετές χώρες συντελέστηκε σημαντική δημοσιονομική προσαρμογή. Επλήγησαν επίσης ιδιαίτερα και οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), κυρίως οι νέες και καινοτόμες επιχειρήσεις λόγω της αυξανόμενης αποστροφής προς τον κίνδυνο και της μειωμένης διαθεσιμότητας σημαντικών εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης, όπως η τιτλοποίηση δανείων ΜΜΕ και τα επιχειρηματικά κεφάλαια. Η απομόχλευση των τραπεζών παρουσιάζει επίσης υψηλή και αρνητική συσχέτιση με τις επενδύσεις των μικρότερων, μη εισηγμένων επιχειρήσεων, οι οποίες εξαρτώνται περισσότερο από την τραπεζική χρηματοδότηση. Παράλληλα, Το κόστος χρηματοδότησης, μολονότι χαμηλό σε επίπεδο ΕΕ γενικά, παρουσίασε ωστόσο σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των Κρατών μελών.

90 Σε έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις επενδύσεις, στο ερώτημα αν οι προοπτικές των πωλήσεων και το ποσοστό χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού επηρεάζουν ευνοϊκά τις επενδύσεις, ο Μέσος όρος του δείκτη ανά χώρα σταθμισμένος ως προς το ΑΕΠ δείχνει μια καθαρή διαφορά θετικών-αρνητικών απαντήσεων (ως % των απαντήσεων).

Διάγραμμα 6: Επενδύσεις και αποταμίευση των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (σε δις ευρώ)

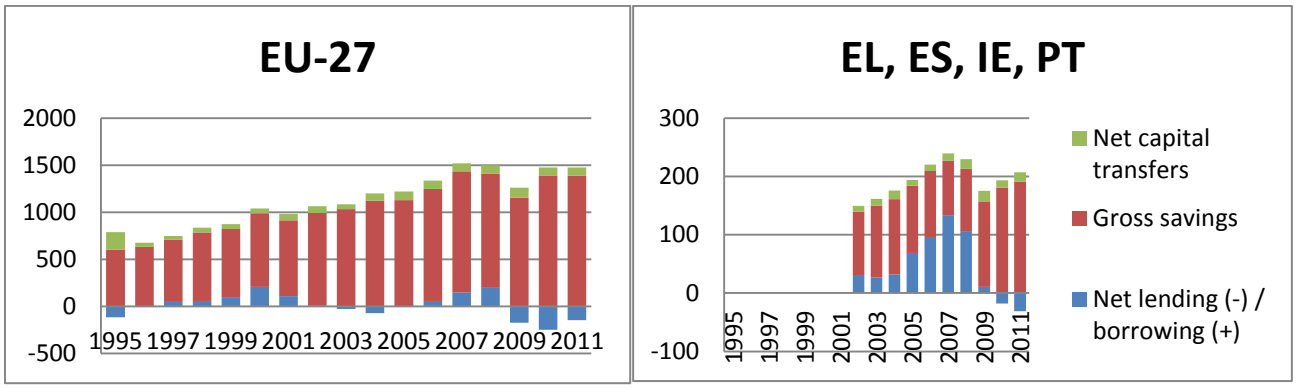

Πηγή: Eurostat και ΕΤΕπ

Διάγραμμα 7: Συσχέτιση μεταξύ ποσοστών εθνικών επενδύσεων και αποταμίευσης, προ και κατά τη διάρκεια της κρίσης

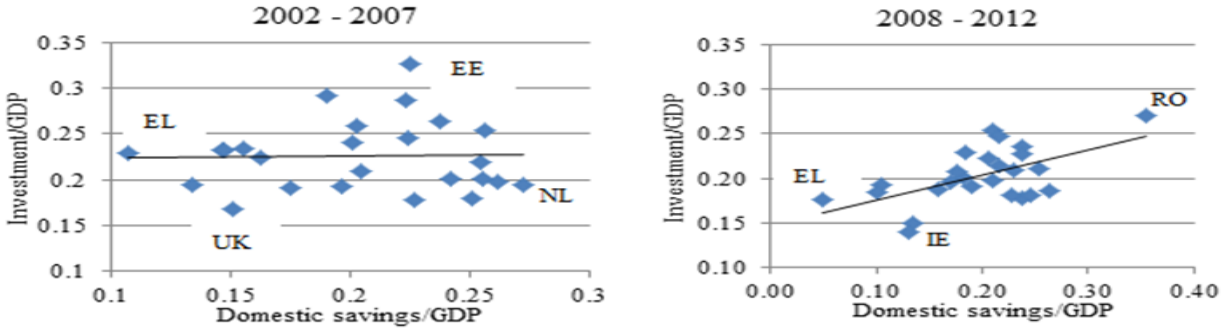

Πηγή: Eurostat

- Αβεβαιότητα: Όπως έχει καταδειχθεί σε αρκετές μελέτες[91], από όλους τους διάφορους παράγοντες, που επηρεάζουν τις επενδύσεις, εκείνος, που ευθύνεται περισσότερο, είναι η αβεβαιότητα σχετικά με την παγκόσμια οικονομία και την επίλυση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κρίσης δημόσιου χρέους στην Ευρώπη. Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου των επιχειρήσεων συνήθως δεν είναι συνεχείς, ούτε σταδιακές, αλλά είναι ακανόνιστες και δύσκολα αναστρέψιμες. Αντιμετωπίζοντας αβεβαιότητα σχετικά με τις αλλαγές πολιτικής ή τη γενικότερη κατάσταση της οικονομίας, οι επιχειρήσεις συχνά υιοθετούν στάση αναμονής, αναβάλλοντας σημαντικές επενδύσεις έως ότου αρθεί η αβεβαιότητα. Η συσχέτιση των παγίων επενδύσεων με ένα δείκτη αβεβαιότητας όσον αφορά την οικονομική πολιτική υποδηλώνει ότι, η αβεβαιότητα είναι δυνατόν να εξηγεί έως το 53% της πτώσης των επενδύσεων στην Ευρώπη. Μία από τις κύριες πηγές αβεβαιότητας είναι ο φόβος μήπως, μη λογιστικοποιημένες επισφαλείς απαιτήσεις, που εξακολουθούν να υπάρχουν σε τράπεζες οδηγήσουν σε νέα πιστωτική στενότητα. Αυτός είναι ένας από τους κυριότερους λόγους για τους οποίους οι επιχειρήσεις προτιμούν να « αποθησαυρίζουν » μετρητά παρά να επενδύουν. Και σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα σχετικά με την ικανότητα ορισμένων χωρών της ζώνης του ευρώ να αποπληρώσουν το δημόσιο χρέος τους και να διασώσουν μεγάλες τράπεζες χωρίς να καταστούν οι ίδιες αφερέγγυες, προκάλεσε επιπλέον τον κατακερματισμό της χρηματοπιστωτικής αγοράς της ευρωζώνης, καθώς επέφερε μείωση των διασυνοριακών ροών κεφαλαίων και συνέβαλε στις δυσκολίες χρηματοδότησης ορισμένων επιχειρήσεων στις χώρες, που έπληξε η κρίση.

[91] Πρωτοπόροι είναι οι Baker, Bloom και Davis, οι δύο πρώτοι είναι οικονομολόγους από το Stanford και ο τρίτος από το Σικάγο, οι οποίοι έχουν εφεύρει ένα μέτρο αβεβαιότητας οικονομικής πολιτικής (uncertainty index), με βάση τρεις τύπους υποκείμενων στοιχείων: την κάλυψη της οικονομικής πολιτικής από τον τύπο, τον αριθμό φορολογικών διατάξεων, οι οποίες εκνέουν κατά τα προσεχή έτη, και τις διαφωνίες μεταξύ οικονομικών αναλυτών για την πορεία της οικονομίας. Σχετικά βλ., Baker, S.R., Bloom, N. S. and Davis, S.J., "Measuring Economic Policy Uncertainty", University of Chicago, mimeo, 2012.

Διάγραμμα 8: Συσχέτιση της αβεβαιότητας όσον αφορά την οικονομική πολιτική με τον ρυθμό μεταβολής των πάγιων επενδύσεων των επιχειρήσεων

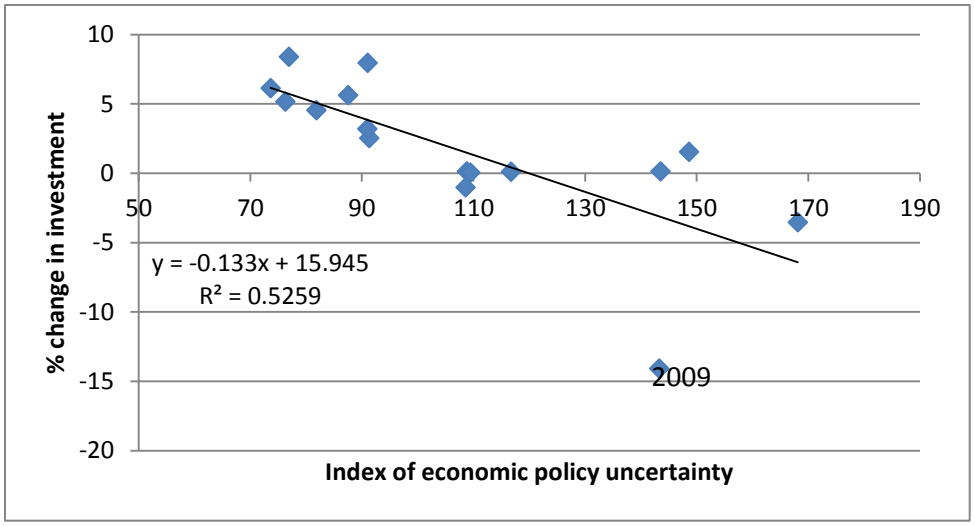

Πηγή: Eurostat, Baker, Bloom και Davis (http://www.policyuncertainty.com)

4.5 Συμπεράσματα

Η ΕΕ, η οποία περιβάλλει γεωγραφικά τις χώρες της Βαλκανικής, και αποτελεί τον φυσικό, λογικό αλλά ευκταίο εταίρο για τις χώρες αυτές πολιτικά και οικονομικά, ήταν σε κρίση τις στιγμές των κορυφαίων γεωπολιτικών αλλαγών στην υπό εξέταση περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο. Συμπτωματικά, τόσο αμέσως μετά την «ένταξη » του συνόλου των υπό εξέταση χωρών στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς αρχές της δεκαετίας του '90, όσο και αμέσως μετά την ένταξη δύο εξ΄αυτών, δηλαδή της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ το 2007, η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με δύο οικονομικές κρίσεις με ένα υπερδεκαετές μεσοδιάστημα ανάπτυξης.

Το άνοιγμα της ΕΕ στις χώρες ΚΑΕ και της Βαλκανικής, παρά την συνεπακόλουθη οικονομική επιβάρυνση για την ΕΕ, έφερε συνολικά θετικά οικονομικά αποτελέσματα, τόσο για την Ένωση, όσο και τις εμπλεκόμενες χώρες, κατά μεγάλο ποσοστό, λόγω θετικών προσδοκιών. Σ΄αυτές στηρίχθηκε μια επερδεκαετής περίοδος ανάπτυξης, από το 1994, ως το 2008, όταν και ανακόπηκε από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, η οποία ήταν κυρίως κρίση χρέους και επενδύσεων.

Το πρόβλημα εντοπίζεται στην διεθνή Βιβλιογραφία συχνά στο γεγονός ότι, οι επενδύσεις για ένα μεγάλο διάστημα της υπό εξέταση περιόδου δεν κατανέμονταν ορθά μεταξύ τομέων και χωρών, ενώ το σημαντικότερο άμεσο αίτιο, που οδήγησε στην κάμψη των επενδύσεων κατά τη διάρκεια της τελευταίας κρίσης το 2008 ήταν η «αιωρούμενη» αβεβαιότητα. Αντίθετα, η προσφορά χρηματοδότησης δεν αποτέλεσε, σε πολλές περιπτώσεις, την κύρια αιτία της συρρίκνωσης των επενδύσεων για ορισμένες επιχειρήσεις, τομείς και χώρες, όπως και άλλοι παράγοντες, που έχουν επίσης κριθεί λιγότερο σημαντικοί από όσο θα ανέμενε κανείς.

Για να ξεπεραστεί η κρίση[92], να αρθεί η αβεβαιότητα σε επίπεδο ΕΕ και να ενθαρρυνθεί η μετατόπιση των πόρων προς πιο παραγωγικούς τομείς, η Ευρώπη είχε εμπλακεί σε έναν αγώνα διαρθρωτικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων, σε μια διαδικασία μακροοικονομικής επανεξισορρόπησης, που συνεπάγετο την μετατόπιση πόρων προς πιο παραγωγικούς τομείς, την προσπάθεια να καλυφθούν τα κενά, που άφησε η Συνθήκη του Μάαστριχτ, με την τραπεζική ενοποίηση η

[92] Βλ., σχετικά United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "Trade and Development Report, 2011. Post-crisis policy challenges in the world economy", Geneva, 2011 και Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "For a stronger, cleaner and fairer world economy", Private Sector Development Division, Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Paris, 2011.

οποία δρομολογήθηκε υπό Ελληνικής Προεδρίας το 2014, καθώς και στοχευμένων παρεμβάσεων για τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης των έργων υποδομής, της καινοτομίας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων - ΜΜΕ.

Στα επόμενα χρόνια μέλει να γίνει η «συναρμολόγηση» όλων των μέτρων και θεσμικών αλλαγών, που έχουν «στρατολογηθεί», ως κομμάτια ενός «πάζλ», το οποίο αναμένεται να φέρει λύσεις, «ανάσα» και προοπτική απώτερης βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ, αλλά και στην άρρηκτα συνδεδεμένη μαζί της, περιοχή των Βαλκανίων.

ΕΕ27: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010 (συγκεντρωτική παρουσίαση)

Πηγή: IMF

Πίνακας 4: ΕΕ27 **-** Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Subject:	**Gross domestic product, constant prices**																				
Units:	**Percent change**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Austria	4,171	3,338	1,888	0,374	2,213	1,972	2,467	2,309	3,786	3,539	3,668	0,857	1,694	0,866	2,590	2,401	3,670	3,706	1,396	-3,810	2,315
Belgium	3,090	1,801	1,332	-0,693	3,292	4,277	1,424	3,735	1,929	3,540	3,669	0,808	1,359	0,807	3,269	1,731	2,702	2,900	0,957	-2,841	2,266
Bulgaria	-9,100	-10,755	-8,426	-11,625	-3,665	-1,601	-8,043	-5,842	4,119	2,277	5,394	4,151	4,650	5,505	6,748	6,358	6,511	6,448	6,191	-5,476	0,393
Cyprus	7,405	0,740	9,365	0,701	5,899	9,924	1,809	2,299	5,009	4,831	5,019	4,023	2,129	1,868	4,235	3,858	4,129	5,094	3,586	-1,856	1,141
Czech Republic							4,540	-0,853	-0,236	1,679	4,186	3,097	2,149	3,766	4,743	6,752	7,020	5,735	3,099	-4,695	2,739
Denmark	1,607	1,300	1,975	-0,090	5,525	3,065	2,835	3,198	2,160	2,561	3,529	0,705	0,466	0,384	2,297	2,445	3,395	1,583	-0,784	-5,834	1,296
Estonia					-1,642	2,155	5,689	11,740	6,723	-0,300	9,974	7,516	7,940	7,765	6,343	8,853	10,097	7,492	-3,671	-14,258	2,264
Finland	0,531	-6,013	-3,488	-0,802	3,616	3,964	3,585	6,204	5,020	3,902	5,324	2,284	1,834	2,012	4,126	2,915	4,411	5,335	0,294	-8,354	3,732
France	2,645	1,011	1,187	-0,817	2,170	2,248	1,061	2,171	3,407	3,177	3,872	1,789	0,944	0,889	2,346	1,868	2,658	2,234	-0,196	-2,631	1,382
Germany	5,723	5,011	1,501	-1,012	2,527	1,770	0,827	1,784	1,653	1,751	3,295	1,638	0,025	-0,385	0,702	0,833	3,889	3,394	0,809	-5,078	3,562
Greece	0,000	3,100	0,700	-1,600	2,000	2,100	2,358	3,638	3,364	3,420	4,476	4,198	3,439	5,944	4,367	2,281	4,614	3,032	-0,137	-3,258	-3,507
Hungary	-3,497	-11,892	-3,064	-0,576	2,947	2,541	0,200	3,100	4,100	3,200	4,200	3,700	4,500	3,900	4,800	4,000	3,900	0,100	0,900	-6,800	1,270
Ireland	7,711	1,641	3,580	2,314	5,894	8,880	7,598	10,917	7,801	9,915	9,298	4,792	5,874	4,159	4,508	5,340	5,312	5,182	-2,972	-6,995	-0,430
Italy	2,053	1,435	0,834	-0,853	2,151	2,887	1,135	1,866	1,448	1,451	3,654	1,863	0,451	-0,047	1,731	0,931	2,199	1,683	-1,156	-5,494	1,804
Latvia				-11,400	2,200	-2,084	3,614	8,341	4,795	3,253	6,916	8,048	6,474	7,191	8,675	10,602	10,527	9,600	-3,275	-17,729	-0,335
Lithuania							5,183	7,469	7,629	-1,073	3,251	6,700	6,838	10,276	7,369	7,791	7,809	9,796	2,912	-14,839	1,440
Luxembourg	5,320	8,645	1,819	4,201	3,821	1,432	1,518	5,938	6,490	8,416	8,443	2,517	4,103	1,545	4,398	5,430	4,969	6,639	0,754	-5,300	2,678
Malta												-1,545	2,808	0,133	-0,505	3,667	2,875	4,328	4,118	-2,710	2,295
Netherlands	4,183	2,439	1,706	1,258	2,961	3,116	3,407	4,278	3,923	4,684	3,941	1,926	0,076	0,336	2,237	2,046	3,394	3,921	1,804	-3,479	1,633
Poland	-7,171	-7,005	2,033	4,287	5,239	6,728	6,239	7,086	4,982	4,524	4,253	1,205	1,443	3,867	5,345	3,617	6,227	6,785	5,127	1,606	3,944
Portugal	7,859	3,370	3,130	-0,687	1,489	2,307	3,619	4,407	5,138	4,073	3,916	1,975	0,764	-0,911	1,560	0,775	1,448	2,365	-0,008	-2,908	1,383
Romania	-5,612	-12,927	-8,766	1,528	3,932	7,138	3,948	-6,053	-4,818	-1,150	2,921	5,679	5,077	5,237	8,490	4,154	7,875	6,317	7,349	-6,576	-1,649
Slovakia					6,206	7,872	6,941	4,445	4,361	0,038	1,368	3,482	4,583	4,775	5,058	6,655	8,345	10,494	5,751	-4,932	4,183
Slovenia				2,800	5,300	4,100	3,602	4,957	3,515	5,325	4,266	2,939	3,827	2,930	4,402	4,007	5,850	6,870	3,589	-8,008	1,380
Spain	3,847	2,525	0,851	-1,314	2,335	4,122	2,421	3,865	4,469	4,745	5,053	3,645	2,736	3,091	3,257	3,585	4,077	3,479	0,888	-3,740	-0,070
Sweden	1,010	-1,121	-1,204	-1,450	4,013	3,939	1,612	2,708	4,205	4,660	4,358	1,416	2,499	2,479	3,699	3,153	4,557	3,431	-0,774	-4,845	5,845
United Kingdom	0,779	-1,393	0,147	2,222	4,280	3,052	2,885	3,423	3,839	3,656	4,458	3,151	2,658	3,525	2,955	2,086	2,607	3,466	-1,103	-4,373	2,092

Πηγή: IMF

Πίνακας 5: ΕΕ27 - Ανεργία

Subject:	**Unemployment rate**
Units:	**Percent of total labor force**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	2,723	3,151	3,290	3,958	3,850	3,917	4,333	4,367	4,483	3,933	3,600	3,600	4,200	4,300	4,900	5,200	4,800	4,400	3,800	4,800	4,400
Belgium	6,600	6,400	7,100	8,600	9,800	9,692	9,550	9,225	9,342	8,475	6,883	6,592	7,525	8,192	8,383	8,475	8,250	7,467	7,025	7,900	8,267
Bulgaria	2,900	6,780	13,240	15,840	14,050	11,370	10,988	14,023	12,367	13,790	18,134	17,514	17,416	15,193	13,414	11,134	10,071	8,131	7,140	8,214	11,482
Cyprus	1,800	3,000	1,825	2,700	2,700	2,600	3,100	3,400	3,400	3,600	4,825	3,900	3,525	4,125	4,650	5,350	4,525	3,900	3,650	5,350	6,225
Czech Republic						4,000	3,900	4,800	6,479	8,756	8,824	8,166	7,313	7,812	8,321	7,927	7,148	5,320	4,392	6,662	7,279
Denmark	7,175	7,867	8,608	9,533	7,733	6,775	6,325	5,242	4,883	5,125	4,317	4,533	4,608	5,433	5,517	4,825	3,908	3,792	3,433	6,067	7,458
Estonia				6,500	7,600	9,700	10,000	9,600	9,800	12,200	13,681	12,575	10,250	10,025	9,653	7,914	5,901	4,655	5,519	13,762	17,256
Finland	3,200	6,606	11,725	16,357	16,606	15,397	14,578	12,641	11,364	10,200	9,783	9,125	9,075	9,008	8,825	8,400	7,717	6,867	6,367	8,242	8,383
France	8,975	9,467	9,850	11,117	11,683	11,150	11,583	11,542	11,067	10,458	9,083	8,392	8,908	8,900	9,233	9,292	9,242	8,367	7,808	9,500	9,802
Germany	6,155	5,470	6,575	7,833	8,433	8,275	8,950	9,692	9,433	8,625	8,000	7,883	8,700	9,783	10,517	11,208	10,192	8,783	7,600	7,742	7,058
Greece	6,795	7,425	8,368	9,339	9,299	9,071	9,804	9,767	11,200	12,125	11,350	10,750	10,325	9,725	10,492	9,900	8,892	8,292	7,683	9,375	12,458
Hungary	2,082	8,415	9,303	11,290	10,118	10,170	9,886	8,731	7,100	6,500	6,000	5,600	5,900	5,500	6,300	7,300	7,500	7,700	8,000	10,075	11,243
Ireland	12,900	14,700	15,100	15,700	14,700	12,200	11,900	10,300	7,594	5,564	4,260	3,865	4,402	4,653	4,500	4,375	4,425	4,575	6,325	11,825	13,632
Italy	8,875	8,533	8,808	9,833	10,633	11,150	11,150	11,242	11,333	10,942	10,100	9,100	8,608	8,450	8,017	7,708	6,775	6,117	6,792	7,792	8,383
Latvia			3,178	6,951	6,951	6,951	20,508	15,379	14,350	14,473	14,618	13,346	12,084	10,740	10,611	8,821	6,998	6,201	7,820	17,316	18,970
Lithuania										14,600	16,375	17,362	13,764	12,419	11,372	8,271	5,622	4,298	5,842	13,712	17,806
Luxembourg	1,256	1,380	1,634	2,105	2,732	2,961	3,241	3,302	3,057	2,890	2,500	2,300	2,600	3,500	3,900	4,300	4,500	4,400	4,400	5,800	6,200
Malta	4,800	4,400	4,900	5,400	5,400	4,900	5,200	6,200	6,600	7,100	6,750	7,600	7,425	7,725	7,175	7,275	6,875	6,475	6,050	6,925	6,925
Netherlands	5,112	4,799	4,865	5,530	6,193	7,064	6,440	5,460	4,304	3,538	3,061	2,544	3,081	4,155	5,073	5,288	4,364	3,576	3,066	3,728	4,458
Poland	6,300	11,800	13,600	16,400	11,400	13,353	12,355	11,258	10,588	13,780	16,098	18,264	19,942	19,643	18,974	17,745	13,840	9,603	7,118	8,166	9,623
Portugal	4,225	4,138	3,860	5,127	6,340	7,200	7,250	6,750	5,000	4,375	4,000	4,075	5,075	6,250	6,650	7,600	7,650	8,000	7,600	9,475	10,800
Romania	3,400	3,500	5,441	9,206	10,994	9,882	7,323	7,850	9,611	11,535	7,157	6,606	8,440	7,025	8,074	7,174	7,270	6,413	5,788	6,859	7,277
Slovakia				12,700	14,600	13,700	12,600	11,882	12,605	16,353	18,757	19,303	18,500	17,400	18,100	16,150	13,300	11,025	9,575	12,050	14,375
Slovenia			7,836	8,591	8,497	6,986	6,900	6,933	7,383	7,325	6,742	6,192	6,342	6,700	6,342	6,542	5,992	4,858	4,392	5,892	7,267
Spain	16,238	16,313	18,353	22,640	24,118	22,900	22,080	20,610	18,605	15,640	13,873	10,553	11,475	11,480	10,970	9,160	8,513	8,263	11,327	18,010	20,065
Sweden	1,725	3,100	5,550	9,050	9,367	8,800	9,550	9,883	8,200	6,742	5,608	4,858	4,917	5,617	6,333	7,633	7,042	6,117	6,167	8,300	8,367
United Kingdom	7,040	8,570	9,835	10,391	9,655	8,703	8,155	7,134	6,307	6,020	5,532	5,106	5,199	5,048	4,788	4,799	5,406	5,400	5,558	7,458	7,858

Πηγή: IMF

Πίνακας 6: ΕΕ27 - Καθαρές Δανειοδοτικές / Δανειοληπτικές Ροές Γενικής Κυβέρνησης

Subject:	**General government net lending/borrowing**
Units:	**Percent of GDP**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	-2,411	-2,802	-1,936	-4,458	-4,962	-6,139	-4,240	-1,934	-2,466	-2,420	-1,844	-0,192	-0,910	-1,655	-4,567	-1,802	-1,675	-0,994	-1,004	-4,145	-4,471
Belgium	-4,218	-5,059	-6,559	-7,301	-6,053	-6,942	-5,399	-2,014	-0,624	-0,651	-0,078	0,353	-0,152	-0,182	-0,404	-2,806	0,065	-0,321	-1,299	-5,851	-4,187
Bulgaria											-0,621	-0,593	-0,631	0,003	1,648	2,261	3,335	3,256	2,870	-0,918	-3,945
Cyprus						-0,894	-3,292	-5,156	-4,251	-4,452	-2,400	-2,293	-4,521	-6,568	-4,150	-2,494	-1,213	3,510	0,922	-6,113	-5,343
Czech Republic						-12,804	-3,134	-3,619	-4,826	-3,586	-3,625	-5,589	-6,533	-6,688	-2,830	-3,244	-2,363	-0,729	-2,207	-5,822	-4,787
Denmark						-3,236	-2,353	-1,140	-0,629	0,823	1,804	0,841	-0,028	-0,315	1,646	4,729	5,377	4,775	3,350	-2,801	-2,701
Estonia						-1,185	-1,778	2,010	-0,288	-4,171	-0,940	0,306	0,947	2,248	1,588	1,605	3,220	2,817	-2,297	-2,059	0,399
Finland	6,064	-0,443	-5,756	-9,033	-7,349	-6,880	-3,978	-1,637	1,585	1,655	6,943	5,079	4,107	2,439	2,249	2,650	4,036	5,296	4,246	-2,735	-2,849
France	-2,432	-2,919	-4,535	-6,418	-5,445	-5,455	-4,028	-3,312	-2,629	-1,811	-1,522	-1,654	-3,284	-4,088	-3,622	-2,969	-2,374	-2,750	-3,346	-7,572	-7,088
Germany		-2,898	-2,489	-3,041	-2,352	-9,668	-3,332	-2,646	-2,180	-1,465	1,323	-2,836	-3,732	-4,064	-3,804	-3,420	-1,605	0,237	-0,057	-3,212	-4,274
Greece	-14,506	-10,370	-11,504	-12,397	-9,016	-6,986	-6,791	-6,024	-3,905	-3,137	-3,692	-4,439	-4,835	-5,713	-7,421	-5,584	-5,957	-6,672	-9,735	-15,559	-10,628
Hungary						-4,966	-1,881	-3,549	-3,589	-2,593	-4,304	-3,879	-8,777	-7,164	-6,391	-7,815	-9,365	-5,078	-3,676	-4,488	-4,290
Ireland	-2,778	-2,876	-2,911	-2,689	-1,860	-2,035	-0,107	1,431	2,240	2,580	4,683	0,843	-0,530	0,347	1,324	1,666	2,889	0,065	-7,340	-14,189	-31,312
Italy	-11,373	-11,314	-10,317	-9,982	-9,036	-7,369	-6,915	-2,658	-3,051	-1,767	-0,859	-3,084	-2,993	-3,526	-3,543	-4,352	-3,326	-1,478	-2,673	-5,368	-4,487
Latvia									-0,682	-3,559	-2,542	-1,996	-2,570	-1,675	-1,249	-1,265	-0,496	0,643	-7,543	-7,849	-7,214
Lithuania											-3,994	-3,627	-1,799	-1,273	-1,531	-0,505	-0,446	-1,009	-3,269	-9,208	-7,087
Luxembourg						2,419	1,195	3,659	3,369	3,398	5,968	6,108	2,099	0,464	-1,097	0,004	1,354	3,682	3,024	-0,902	-1,061
Malta											-6,180	-6,865	-6,125	-9,268	-4,735	-2,941	-2,787	-2,363	-4,603	-3,730	-3,629
Netherlands						-9,217	-1,890	-1,248	-0,873	0,414	1,972	-0,255	-2,108	-3,154	-1,767	-0,282	0,517	0,171	0,369	-5,622	-5,111
Poland						-4,415	-4,865	-4,631	-4,276	-2,311	-3,028	-5,272	-4,986	-6,192	-5,384	-4,073	-3,629	-1,881	-3,679	-7,349	-7,843
Portugal	-6,672	-7,747	-5,107	-7,872	-7,199	-5,048	-4,531	-3,381	-3,470	-2,710	-2,928	-4,313	-2,935	-3,080	-3,397	-5,861	-4,057	-3,212	-3,709	-10,171	-9,799
Romania											-3,983	-3,186	-2,599	-2,222	-3,357	-0,685	-1,353	-3,117	-4,830	-7,265	-6,434
Slovakia								-6,310	-5,334	-7,424	-12,267	-6,509	-8,217	-2,776	-2,359	-2,814	-3,173	-1,814	-2,090	-7,997	-7,920
Slovenia						0,037	0,287	-1,045	-0,708	-0,574	-1,230	-1,270	-1,447	-1,300	-1,311	-1,043	-0,805	0,262	-0,275	-5,551	-5,361
Spain	-3,570	-4,246	-3,914	-6,560	-5,989	-6,482	-4,855	-3,379	-3,219	-1,434	-0,997	-0,660	-0,477	-0,229	-0,340	0,963	2,014	1,904	-4,152	-11,195	-9,343
Sweden	3,391	-0.077	-8,961	-11,203	-9,089	-7,329	-3,324	-1,638	0,881	0,786	3,590	1,583	-1,478	-1,261	0,417	1,946	2,216	3,580	2,231	-0,944	-0,192
United Kingdom	-1,554	-3,044	-6,333	-7,770	-6,636	-5,691	-4,040	-2,094	-0,108	0,918	1,345	0,588	-1,981	-3,309	-3,379	-3,337	-2,646	-2,692	-4,930	-10,381	-9,852

Πηγή: IMF

Πίνακας 7: ΕΕ27 **-** Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

Subject:	**General government gross debt**
Units:	**Percent of GDP**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	56,175	56,359	56,297	60,971	64,115	68,199	68,135	64,116	64,426	66,818	66,193	66,813	66,213	65,272	64,706	64,193	62,306	60,223	63,829	69,526	71,830
Belgium	125,649	127,138	130,180	133,911	132,058	130,180	127,151	122,511	117,230	113,571	107,778	106,483	103,386	98,364	94,023	91,975	87,987	84,058	89,328	95,864	96,151
Bulgaria											75,285	68,583	54,820	46,476	39,070	29,431	23,405	18,555	15,456	15,575	16,704
Cyprus						49,673	52,394	57,168	62,606	63,345	59,589	61,176	65,149	69,716	70,934	69,390	64,651	58,507	48,649	58,304	61,261
Czech Republic						13,992	11,927	12,584	14,480	15,827	17,797	23,887	27,065	28,579	28,943	28,414	28,280	27,953	28,711	34,293	37,553
Denmark									72,402	67,055	60,400	58,386	58,250	56,647	53,599	45,359	41,022	34,064	41,878	41,486	43,356
Estonia						8,957	7,386	6,156	5,471	5,986	5,123	4,784	5,729	5,616	5,025	4,572	4,411	3,685	4,523	7,163	6,688
Finland	13,839	21,900	39,361	54,226	56,532	55,518	55,723	52,854	47,619	45,664	43,793	42,460	41,468	44,511	44,387	41,703	39,632	35,158	33,943	43,472	48,394
France	35,212	36,005	39,743	46,256	49,382	55,506	58,023	59,403	59,528	58,903	57,346	56,907	58,995	63,154	65,143	66,741	63,900	64,198	68,270	78,993	82,386
Germany		39,537	42,019	45,767	47,968	55,597	58,467	59,754	60,491	61,257	60,182	59,142	60,748	64,426	66,204	68,514	67,923	65,200	66,699	74,416	83,212
Greece	73,316	74,847	80,144	100,510	98,512	99,209	101,603	98,736	96,581	102,509	103,442	103,716	101,451	97,270	98,844	100,291	106,107	105,412	110,721	127,100	142,757
Hungary								61,697	59,845	60,891	55,695	52,590	55,725	58,511	59,438	61,687	65,859	66,954	72,881	79,704	81,312
Ireland	93,493	94,612	91,386	94,213	88,815	81,198	72,700	63,672	53,044	47,984	37,465	35,198	31,912	30,729	29,129	27,057	24,711	24,829	44,226	65,162	92,485
Italy	94,079	97,448	104,567	114,891	121,106	120,816	120,164	117,347	114,244	113,018	108,510	108,172	105,148	103,912	103,441	105,432	106,099	103,083	105,809	116,055	118,652
Latvia										12,223	12,266	13,987	13,466	14,608	14,419	11,771	9,901	7,793	17,197	32,860	39,885
Lithuania											23,567	22,710	22,141	21,047	19,306	18,383	17,949	16,828	15,502	29,357	37,985
Luxembourg							7,448	7,401	7,096	6,427	6,165	6,308	6,323	6,213	6,349	6,068	6,680	6,674	13,680	14,782	19,054
Malta						36,556	41,518	50,162	55,325	59,178	57,883	65,426	60,669	67,183	70,889	69,653	64,351	62,253	62,324	68,045	69,414
Netherlands						76,100	74,100	68,200	65,700	61,100	53,800	50,700	50,500	52,000	52,400	51,822	47,373	45,295	58,459	60,773	62,863
Poland						48,989	43,390	42,926	38,889	39,567	36,787	37,562	42,160	47,053	45,686	47,088	47,738	44,986	47,108	50,922	54,885
Portugal	57,195	60,712	55,184	54,363	57,393	59,097	58,208	54,341	50,272	49,432	48,359	51,068	53,680	55,700	57,459	62,533	63,685	68,266	71,582	83,051	93,443
Romania											29,518	27,280	27,429	24,186	21,098	17,638	12,622	12,720	13,639	23,785	31,197
Slovakia									34,496	47,813	50,299	48,859	43,415	42,366	41,466	34,151	30,543	29,615	27,862	35,562	41,066
Slovenia						17,043	20,434	21,037	21,617	22,391	29,536	29,066	28,920	27,551	27,335	26,764	26,427	23,091	21,943	35,257	38,787
Spain	42,453	43,028	45,360	56,085	58,604	63,299	67,447	66,121	64,128	62,381	59,346	55,569	52,579	48,786	46,255	43,165	39,679	36,301	40,173	53,929	61,173
Sweden				69,912	72,424	72,672	73,159	72,088	69,895	64,207	53,896	54,736	52,503	51,731	50,338	50,403	45,266	40,226	38,801	42,528	39,411
United Kingdom	32,580	31,296	32,795	37,946	43,030	46,305	48,223	49,265	46,277	43,654	40,879	37,708	37,243	38,559	40,253	42,072	43,118	43,910	52,472	68,373	75,118

Πηγή: IMF

Πίνακας 8: ΕΕ-27 **-** Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Subject:	**Current account balance**
Units:	**Percent of GDP**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	0,706	0,035	-0,353	-0,761	-1,627	-2,895	-2,879	-2,467	-1,639	-1,667	-0,733	-0,817	2,662	1,681	2,196	2,165	2,801	3,510	4,865	2,725	2,954
Belgium	1,789	2,284	2,875	5,062	5,193	5,404	5,015	5,535	5,179	7,876	4,025	3,393	4,474	3,419	3,181	1,975	1,861	1,617	-1,643	-1,670	1,460
Bulgaria	-8,097	-3,717	-4,286	-24,109	-0,397	-0,192	0,155	4,021	-0,471	-4,907	-5,453	-5,523	-2,379	-5,323	-6,425	-11,666	-17,573	-25,239	-23,181	-8,942	-1,322
Cyprus	-2,797	-7,380	-9,351	1,682	1,011	-2,246	-5,068	-4,761	3,093	-1,765	-5,321	-3,287	-3,756	-2,256	-5,032	-5,879	-6,965	-11,781	-15,614	-10,727	-9,876
Czech Republic						-2,377	-6,360	-6,090	-2,048	-2,355	-4,571	-5,082	-5,437	-6,071	-5,046	-0,930	-2,109	-4,394	-2,121	-2,472	-3,031
Denmark	0,438	0,913	2,076	2,673	1,566	0,704	1,409	0,595	-0,903	1,815	1,368	3,128	2,693	3,742	3,253	4,146	3,139	1,446	2,635	3,452	5,506
Estonia				1,219	-6,814	-4,179	-8,447	-11,126	-8,574	-4,297	-5,377	-5,176	-10,618	-11,308	-11,312	-9,978	-15,341	-15,946	-9,677	3,704	3,587
Finland	-5,020	-5,355	-4,618	-1,288	1,087	4,090	4,010	5,566	5,612	5,342	7,776	8,354	8,458	4,828	6,198	3,350	4,157	4,264	2,627	1,771	1,432
France	-0,791	-0,495	0,279	0,712	0,542	0,467	1,231	2,657	2,621	3,150	1,451	1,755	1,246	0,723	0,542	-0,485	-0,575	-1,002	-1,746	-1,503	-1,743
Germany	2,929	-1,336	-1,099	-0,948	-1,418	-1,172	-0,575	-0,463	-0,749	-1,292	-1,732	-0,001	2,001	1,887	4,662	5,062	6,255	7,450	6,210	5,919	6,083
Greece	-3,836	-1,583	-1,953	-0,728	-0,133	-2,222	-3,342	-3,651	-2,751	-5,293	-7,695	-7,168	-6,478	-6,566	-5,850	-7,365	-11,244	-14,358	-14,688	-10,986	-9,982
Hungary	1,123	1,182	0,926	-10,824	-9,572	-3,595	-3,823	-4,398	-7,091	-7,796	-8,644	-6,077	-6,992	-8,022	-8,427	-7,479	-7,405	-7,274	-7,397	-0,199	1,097
Ireland	-1,413	-0,051	0,721	3,974	3,186	3,168	3,453	3,287	0,790	0,247	-0,358	-0,641	-0,986	-0,001	-0,576	-3,481	-3,536	-5,330	-5,650	-2,925	0,488
Italy	-1,899	-2,483	-2,667	1,157	1,192	2,154	3,049	2,832	1,841	1,017	-0,201	0,273	-0,362	-0,778	-0,318	-0,820	-1,492	-1,242	-2,923	-2,078	-3,522
Latvia			-0,324	11,924	-3,560	-0,326	-3,785	-4,598	-8,843	-8,967	-4,864	-7,561	-6,600	-8,147	-12,911	-12,504	-22,586	-22,442	-13,228	8,650	2,983
Lithuania						-9,128	-8,576	-9,690	-11,535	-10,884	-5,868	-4,695	-5,155	-6,837	-7,611	-7,017	-10,643	-14,477	-13,272	4,652	1,461
Luxembourg						11,949	11,496	9,918	8,504	10,707	13,221	8,755	10,528	8,140	11,852	11,540	10,366	10,093	5,076	6,492	7,674
Malta						-10,432	-11,294	-6,017	-5,923	-3,410	-12,313	-3,780	2,414	-3,035	-5,878	-8,726	-9,969	-5,330	-5,272	-8,288	-6,407
Netherlands	2,742	2,409	2,048	4,051	4,918	6,305	5,246	6,584	3,256	3,903	2,045	2,600	2,643	5,542	7,628	7,400	9,337	6,720	4,288	4,245	6,569
Poland	1,912	-0,358	0,969	-1,283	5,285	0,614	-2,083	-3,657	-4,012	-7,442	-6,039	-3,123	-2,797	-2,524	-5,240	-2,382	-3,848	-6,231	-6,603	-3,985	-4,660
Portugal	-0,232	-0,809	-0,173	0,249	-2,236	-0,113	-3,963	-5,799	-7,157	-8,690	-10,343	-10,321	-8,234	-6,433	-8,327	-10,323	-10,685	-10,102	-12,638	-10,921	-9,981
Romania	-4,597	-4,336	-8,606	-4,461	-1,663	-4,465	-6,654	-5,404	-6,867	-4,063	-3,025	-4,380	-3,333	-5,819	-8,364	-8,646	-10,389	-13,426	-11,635	-4,163	-4,452
Slovakia				-4,856	4,299	1,953	-9,916	-8,542	-8,859	-4,791	-3,451	-8,272	-7,867	-5,926	-7,817	-8,488	-7,847	-5,273	-6,633	-3,222	-3,464
Slovenia			5,753	1,729	4,235	-1,475	0,270	0,317	-0,716	-3,925	-3,140	0,183	1,066	-0,777	-2,649	-1,732	-2,484	-4,762	-6,904	-1,291	-0,839
Spain	-3,466	-3,575	-3,494	-1,074	-1,238	-0,307	-0,228	-0,089	-1,176	-2,926	-3,959	-3,941	-3,259	-3,509	-5,250	-7,353	-8,961	-9,995	-9,623	-5,200	-4,604
Sweden	-2,574	-1,842	-2,782	-1,284	1,086	3,321	3,483	4,079	3,805	4,108	4,155	5,014	4,694	6,976	6,554	6,766	8,422	9,246	8,679	7,008	6,277
United Kingdom	-3,781	-1,773	-2,092	-1,905	-0,981	-1,236	-0,808	-0,098	-0,369	-2,343	-2,646	-2,062	-1,711	-1,613	-2,070	-2,604	-3,244	-2,477	-1,378	-1,458	-3,318

Διάγραμμα 9: ΕΕ27 - ΑΕΠ σε πραγματικούς όρους (Πηγή: IMF)

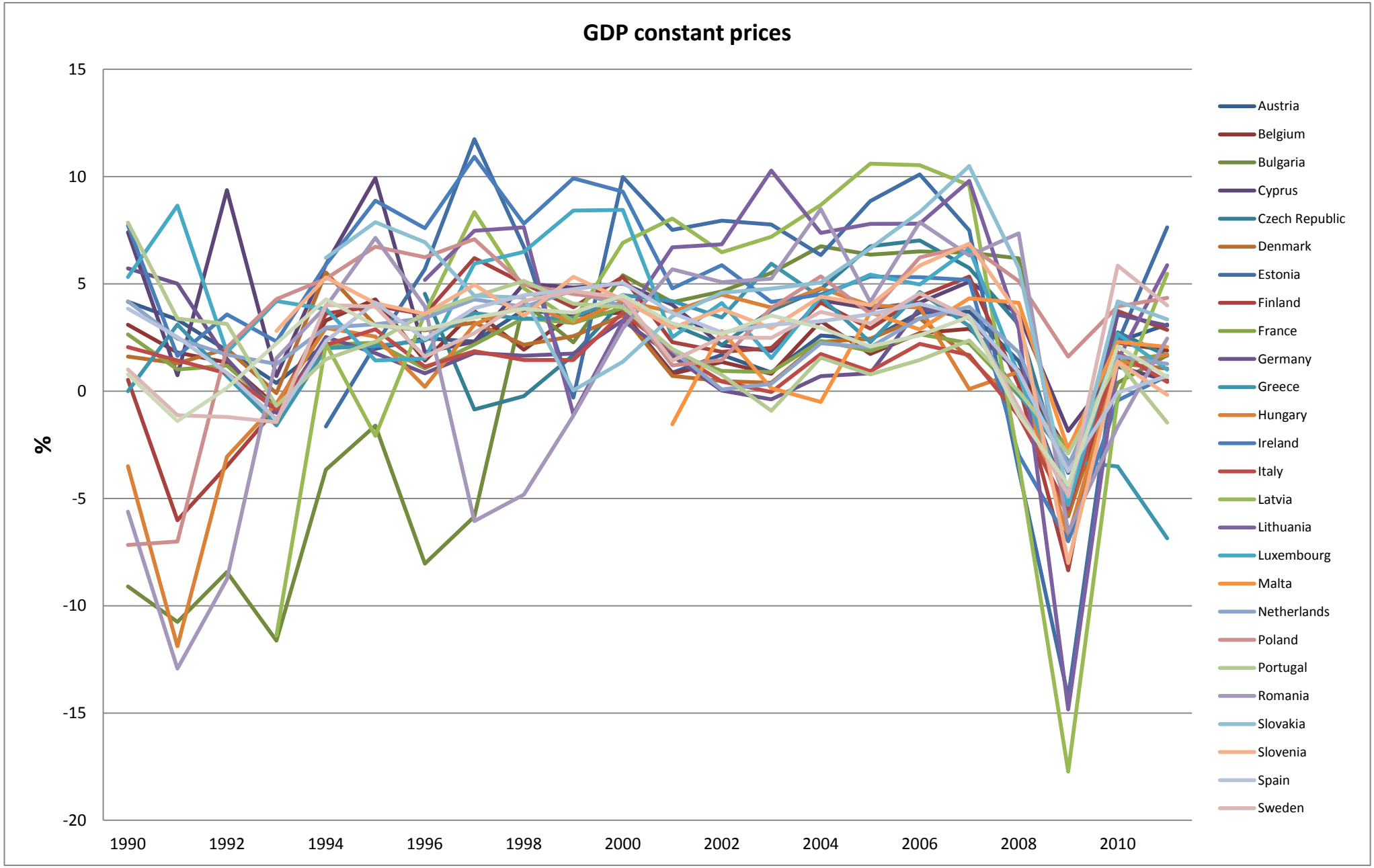

Διάγραμμα 10: ΕΕ27 **-** Απασχόληση (Πηγή: IMF)

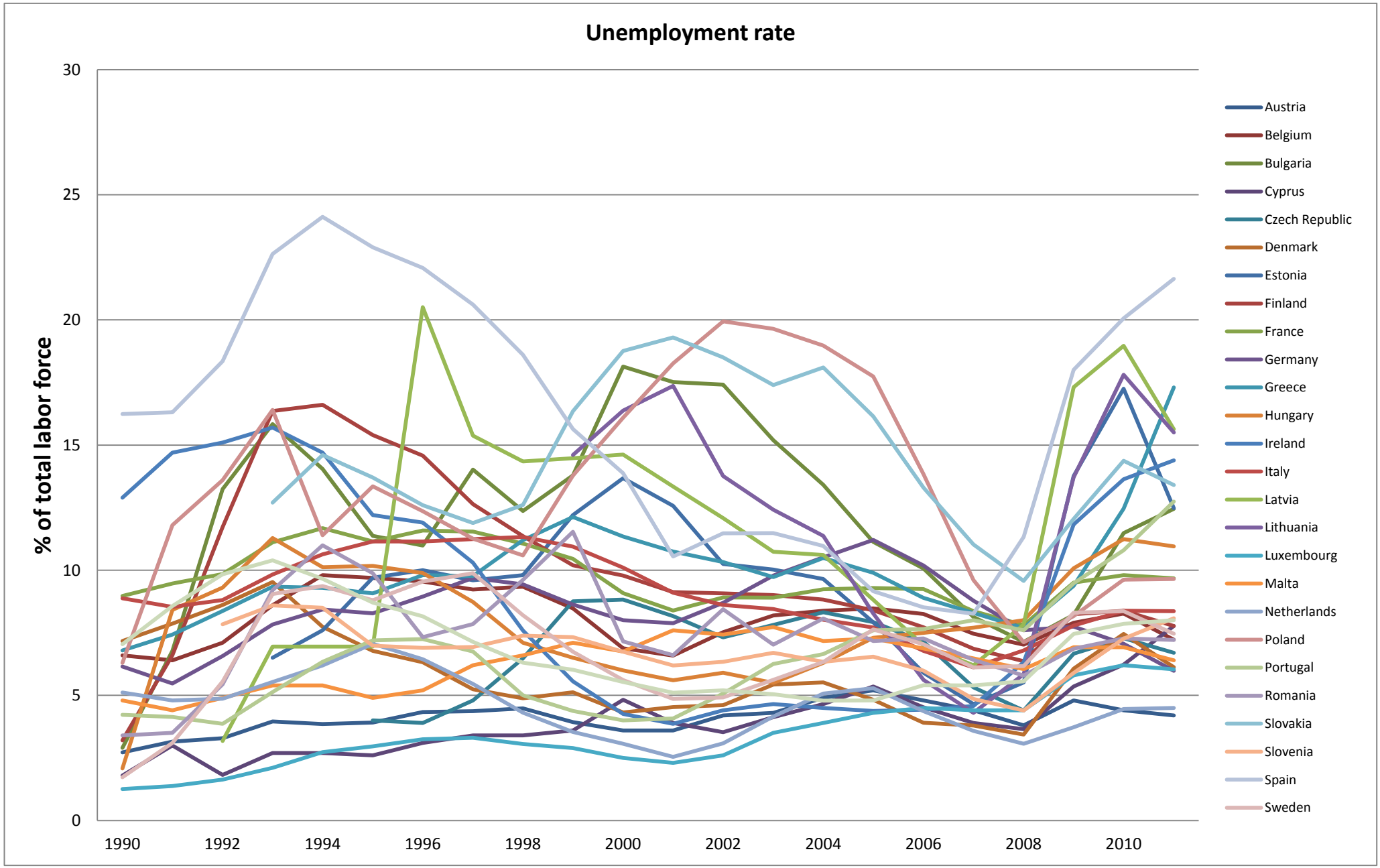

Διάγραμμα 11: ΕΕ27 - Καθαρές Δανειοδοτικές / Δανειοληπτικές ροές (Πηγή: IMF)

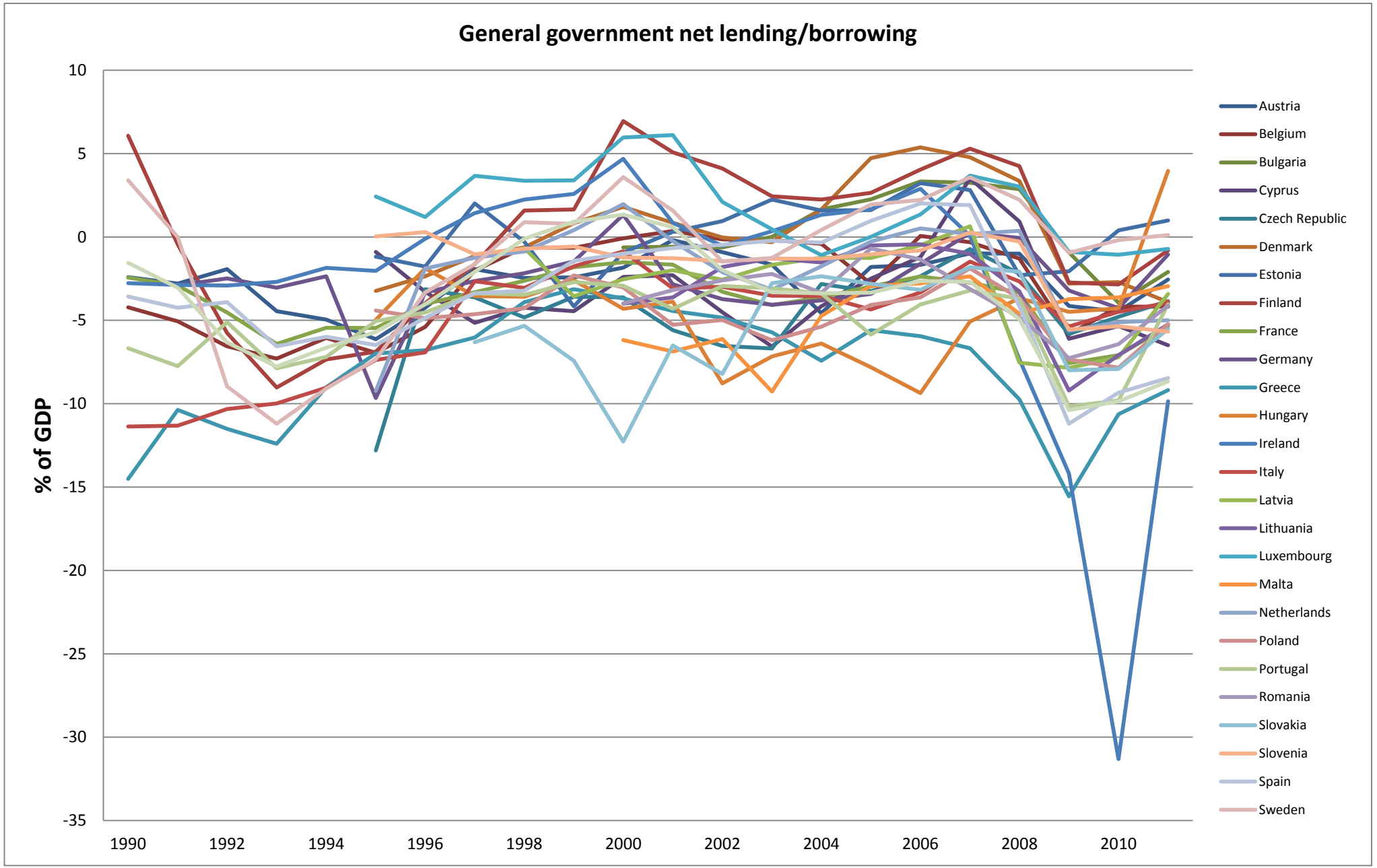

Διάγραμμα 12: ΕΕ27 - Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (Πηγή: IMF)

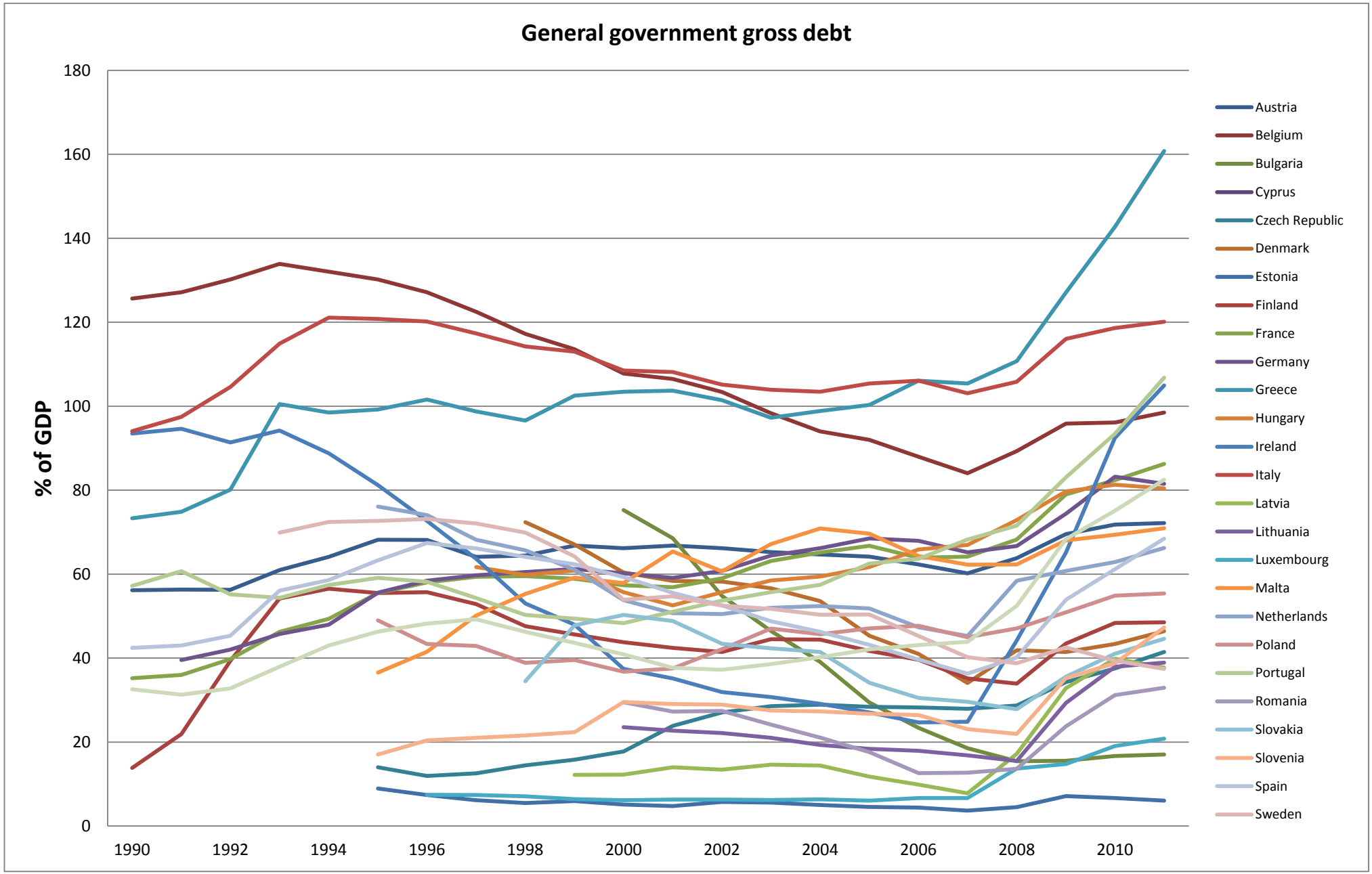

Πίνακας 9: ΕΕ 27: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010 (παρουσίαση ανά χώρα)

Πηγή: IMF

Αυστρία

Austria		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	4,171	3,338	1,888	0,374	2,213	1,972	2,467	2,309	3,786	3,539	3,668	0,857	1,694	0,866	2,590	2,401	3,670	3,706	1,396	-3,810	2,315
Unemployment rate	Percent of total labor force	2,723	3,151	3,290	3,958	3,850	3,917	4,333	4,367	4,483	3,933	3,600	3,600	4,200	4,300	4,900	5,200	4,800	4,400	3,800	4,800	4,400
General government net lending/borrowing	Percent of GDP	-2,411	-2,802	-1,936	-4,458	-4,962	-6,139	-4,240	-1,934	-2,466	-2,420	-1,844	-0,192	-0,910	-1,655	-4,567	-1,802	-1,675	-0,994	-1,004	-4,145	-4,471
General government gross debt	Percent of GDP	56,175	56,359	56,297	60,971	64,115	68,199	68,135	64,116	64,426	66,818	66,193	66,813	66,213	65,272	64,706	64,193	62,306	60,223	63,829	69,526	71,830
Current account balance	Percent of GDP	0,706	0,035	-0,353	-0,761	-1,627	-2,895	-2,879	-2,467	-1,639	-1,667	-0,733	-0,817	2,662	1,681	2,196	2,165	2,801	3,510	4,865	2,725	2,954

Βέλγιο

Belgium		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	3,090	1,801	1,332	-0,693	3,292	4,277	1,424	3,735	1,929	3,540	3,669	0,808	1,359	0,807	3,269	1,731	2,702	2,900	0,957	-2,841	2,266
Unemployment rate	Percent of total labor force	6,600	6,400	7,100	8,600	9,800	9,692	9,550	9,225	9,342	8,475	6,883	6,592	7,525	8,192	8,383	8,475	8,250	7,467	7,025	7,900	8,267
General government net lending/borrowing	Percent of GDP	-4,218	-5,059	-6,559	-7,301	-6,053	-6,942	-5,399	-2,014	-0,624	-0,651	-0,078	0,353	-0,152	-0,182	-0,404	-2,806	0,065	-0,321	-1,299	-5,851	-4,187
General government gross debt	Percent of GDP	125,649	127,138	130,180	133,911	132,058	130,180	127,151	122,511	117,230	113,571	107,778	106,483	103,386	98,364	94,023	91,975	87,987	84,058	89,328	95,864	96,151
Current account balance	Percent of GDP	1,789	2,284	2,875	5,062	5,193	5,404	5,015	5,535	5,179	7,876	4,025	3,393	4,474	3,419	3,181	1,975	1,861	1,617	-1,643	-1,670	1,460

Βουλγαρία

Bulgaria		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	-9,100	-10,755	-8,426	-11,625	-3,665	-1,601	-8,043	-5,842	4,119	2,277	5,394	4,151	4,650	5,505	6,748	6,358	6,511	6,448	6,191	-5,476	0,393
Unemployment rate	Percent of total labor force	2,900	6,780	13,240	15,840	14,050	11,370	10,988	14,023	12,367	13,790	18,134	17,514	17,416	15,193	13,414	11,134	10,071	8,131	7,140	8,214	11,482
General government net lending/borrowing	Percent of GDP											-0,621	-0,593	-0,631	0,003	1,648	2,261	3,335	3,256	2,870	-0,918	-3,945
General government gross debt	Percent of GDP											75,285	68,583	54,820	46,476	39,070	29,431	23,405	18,555	15,456	15,575	16,704
Current account balance	Percent of GDP	-8,097	-3,717	-4,286	-24,109	-0,397	-0,192	0,155	4,021	-0,471	-4,907	-5,453	-5,523	-2,379	-5,323	-6,425	-11,666	-17,573	-25,239	-23,181	-8,942	-1,322

Πηγή: IMF

Κύπρος

Cyprus		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	7,405	0,740	9,365	0,701	5,899	9,924	1,809	2,299	5,009	4,831	5,019	4,023	2,129	1,868	4,235	3,858	4,129	5,094	3,586	-1,856	1,141
Unemployment rate	Percent of total labor force	1,800	3,000	1,825	2,700	2,700	2,600	3,100	3,400	3,400	3,600	4,825	3,900	3,525	4,125	4,650	5,350	4,525	3,900	3,650	5,350	6,225
General government net lending/borrowing	Percent of GDP						-0,894	-3,292	-5,156	-4,251	-4,452	-2,400	-2,293	-4,521	-6,568	-4,150	-2,494	-1,213	3,510	0,922	-6,113	-5,343
General government gross debt	Percent of GDP						49,673	52,394	57,168	62,606	63,345	59,589	61,176	65,149	69,716	70,934	69,390	64,651	58,507	48,649	58,304	61,261
Current account balance	Percent of GDP	-2,797	-7,380	-9,351	1,682	1,011	-2,246	-5,068	-4,761	3,093	-1,765	-5,321	-3,287	-3,756	-2,256	-5,032	-5,879	-6,965	-11,781	-15,614	-10,727	-9,876

Τσεχία

Czech Republic		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change							4,540	-0,853	-0,236	1,679	4,186	3,097	2,149	3,766	4,743	6,752	7,020	5,735	3,099	-4,695	2,739
Unemployment rate	Percent of total labor force						4,000	3,900	4,800	6,479	8,756	8,824	8,166	7,313	7,812	8,321	7,927	7,148	5,320	4,392	6,662	7,279
General government net lending/borrowing	Percent of GDP						-12,804	-3,134	-3,619	-4,826	-3,586	-3,625	-5,589	-6,533	-6,688	-2,830	-3,244	-2,363	-0,729	-2,207	-5,822	-4,787
General government gross debt	Percent of GDP						13,992	11,927	12,584	14,480	15,827	17,797	23,887	27,065	28,579	28,943	28,414	28,280	27,953	28,711	34,293	37,553
Current account balance	Percent of GDP						-2,377	-6,360	-6,090	-2,048	-2,355	-4,571	-5,082	-5,437	-6,071	-5,046	-0,930	-2,109	-4,394	-2,121	-2,472	-3,031

Δανία

Denmark		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	1,607	1,300	1,975	-0,090	5,525	3,065	2,835	3,198	2,160	2,561	3,529	0,705	0,466	0,384	2,297	2,445	3,395	1,583	-0,784	-5,834	1,296
Unemployment rate	Percent of total labor force	7,175	7,867	8,608	9,533	7,733	6,775	6,325	5,242	4,883	5,125	4,317	4,533	4,608	5,433	5,517	4,825	3,908	3,792	3,433	6,067	7,458
General government net lending/borrowing	Percent of GDP						-3,236	-2,353	-1,140	-0,629	0,823	1,804	0,841	-0,028	-0,315	1,646	4,729	5,377	4,775	3,350	-2,801	-2,701
General government gross debt	Percent of GDP									72,402	67,055	60,400	58,386	58,250	56,647	53,599	45,359	41,022	34,064	41,878	41,486	43,356
Current account balance	Percent of GDP	0,438	0,913	2,076	2,673	1,566	0,704	1,409	0,595	-0,903	1,815	1,368	3,128	2,693	3,742	3,253	4,146	3,139	1,446	2,635	3,452	5,506

Πηγή: IMF

Εστονία

Estonia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**					-1,642	2,155	5,689	11,740	6,723	-0,300	9,974	7,516	7,940	7,765	6,343	8,853	10,097	7,492	-3,671	-14,258	2,264
Unemployment rate	**Percent of total labor force**				6,500	7,600	9,700	10,000	9,600	9,800	12,200	13,681	12,575	10,250	10,025	9,653	7,914	5,901	4,655	5,519	13,762	17,256
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**						-1,185	-1,778	2,010	-0,288	-4,171	-0,940	0,306	0,947	2,248	1,588	1,605	3,220	2,817	-2,297	-2,059	0,399
General government gross debt	**Percent of GDP**						8,957	7,386	6,156	5,471	5,986	5,123	4,784	5,729	5,616	5,025	4,572	4,411	3,685	4,523	7,163	6,688
Current account balance	**Percent of GDP**				1,219	-6,814	-4,179	-8,447	-11,126	-8,574	-4,297	-5,377	-5,176	-10,618	-11,308	-11,312	-9,978	-15,341	-15,946	-9,677	3,704	3,587

Φινλανδία

Finland		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	0,531	-6,013	-3,488	-0,802	3,616	3,964	3,585	6,204	5,020	3,902	5,324	2,284	1,834	2,012	4,126	2,915	4,411	5,335	0,294	-8,354	3,732
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	3,200	6,606	11,725	16,357	16,606	15,397	14,578	12,641	11,364	10,200	9,783	9,125	9,075	9,008	8,825	8,400	7,717	6,867	6,367	8,242	8,383
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	6,064	-0,443	-5,756	-9,033	-7,349	-6,880	-3,978	-1,637	1,585	1,655	6,943	5,079	4,107	2,439	2,249	2,650	4,036	5,296	4,246	-2,735	-2,849
General government gross debt	**Percent of GDP**	13,839	21,900	39,361	54,226	56,532	55,518	55,723	52,854	47,619	45,664	43,793	42,460	41,468	44,511	44,387	41,703	39,632	35,158	33,943	43,472	48,394
Current account balance	**Percent of GDP**	-5,020	-5,355	-4,618	-1,288	1,087	4,090	4,010	5,566	5,612	5,342	7,776	8,354	8,458	4,828	6,198	3,350	4,157	4,264	2,627	1,771	1,432

Γαλλία

France		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	2,645	1,011	1,187	-0,817	2,170	2,248	1,061	2,171	3,407	3,177	3,872	1,789	0,944	0,889	2,346	1,868	2,658	2,234	-0,196	-2,631	1,382
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	8,975	9,467	9,850	11,117	11,683	11,150	11,583	11,542	11,067	10,458	9,083	8,392	8,908	8,900	9,233	9,292	9,242	8,367	7,808	9,500	9,802
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	-2,432	-2,919	-4,535	-6,418	-5,445	-5,455	-4,028	-3,312	-2,629	-1,811	-1,522	-1,654	-3,284	-4,088	-3,622	-2,969	-2,374	-2,750	-3,346	-7,572	-7,088
General government gross debt	**Percent of GDP**	35,212	36,005	39,743	46,256	49,382	55,506	58,023	59,403	59,528	58,903	57,346	56,907	58,995	63,154	65,143	66,741	63,900	64,198	68,270	78,993	82,386
Current account balance	**Percent of GDP**	-0,791	-0,495	0,279	0,712	0,542	0,467	1,231	2,657	2,621	3,150	1,451	1,755	1,246	0,723	0,542	-0,485	-0,575	-1,002	-1,746	-1,503	-1,743

Πηγή: IMF

Γερμανία

Germany		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	5,723	5,011	1,501	-1,012	2,527	1,770	0,827	1,784	1,653	1,751	3,295	1,638	0,025	-0,385	0,702	0,833	3,889	3,394	0,809	-5,078	3,562
Unemployment rate	Percent of total labor force	6,155	5,470	6,575	7,833	8,433	8,275	8,950	9,692	9,433	8,625	8,000	7,883	8,700	9,783	10,517	11,208	10,192	8,783	7,600	7,742	7,058
General government net lending/borrowing	Percent of GDP		-2,898	-2,489	-3,041	-2,352	-9,668	-3,332	-2,646	-2,180	-1,465	1,323	-2,836	-3,732	-4,064	-3,804	-3,420	-1,605	0,237	-0,057	-3,212	-4,274
General government gross debt	Percent of GDP		39,537	42,019	45,767	47,968	55,597	58,467	59,754	60,491	61,257	60,182	59,142	60,748	64,426	66,204	68,514	67,923	65,200	66,699	74,416	83,212
Current account balance	Percent of GDP	2,929	-1,336	-1,099	-0,948	-1,418	-1,172	-0,575	-0,463	-0,749	-1,292	-1,732	-0,001	2,001	1,887	4,662	5,062	6,255	7,450	6,210	5,919	6,083

Ελλάδα

Greece		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	0,000	3,100	0,700	-1,600	2,000	2,100	2,358	3,638	3,364	3,420	4,476	4,198	3,439	5,944	4,367	2,281	4,614	3,032	-0,137	-3,258	-3,507
Unemployment rate	Percent of total labor force	6,795	7,425	8,368	9,339	9,299	9,071	9,804	9,767	11,200	12,125	11,350	10,750	10,325	9,725	10,492	9,900	8,892	8,292	7,683	9,375	12,458
General government net lending/borrowing	Percent of GDP	-14,506	-10,370	-11,504	-12,397	-9,016	-6,986	-6,791	-6,024	-3,905	-3,137	-3,692	-4,439	-4,835	-5,713	-7,421	-5,584	-5,957	-6,672	-9,735	-15,559	-10,628
General government gross debt	Percent of GDP	73,316	74,847	80,144	100,510	98,512	99,209	101,603	98,736	96,581	102,509	103,442	103,716	101,451	97,270	98,844	100,291	106,107	105,412	110,721	127,100	142,757
Current account balance	Percent of GDP	-3,836	-1,583	-1,953	-0,728	-0,133	-2,222	-3,342	-3,651	-2,751	-5,293	-7,695	-7,168	-6,478	-6,566	-5,850	-7,365	-11,244	-14,358	-14,688	-10,986	-9,982

Ουγγαρία

Hungary		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	-3,497	-11,892	-3,064	-0,576	2,947	2,541	0,200	3,100	4,100	3,200	4,200	3,700	4,500	3,900	4,800	4,000	3,900	0,100	0,900	-6,800	1,270
Unemployment rate	Percent of total labor force	2,082	8,415	9,303	11,290	10,118	10,170	9,886	8,731	7,100	6,500	6,000	5,600	5,900	5,500	6,300	7,300	7,500	7,700	8,000	10,075	11,243
General government net lending/borrowing	Percent of GDP						-4,966	-1,881	-3,549	-3,589	-2,593	-4,304	-3,879	-8,777	-7,164	-6,391	-7,815	-9,365	-5,078	-3,676	-4,488	-4,290
General government gross debt	Percent of GDP								61,697	59,845	60,891	55,695	52,590	55,725	58,511	59,438	61,687	65,859	66,954	72,881	79,704	81,312
Current account balance	Percent of GDP	1,123	1,182	0,926	-10,824	-9,572	-3,595	-3,823	-4,398	-7,091	-7,796	-8,644	-6,077	-6,992	-8,022	-8,427	-7,479	-7,405	-7,274	-7,397	-0,199	1,097

Πηγή: IMF

Ιρλανδία

Ireland		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	7,711	1,641	3,580	2,314	5,894	8,880	7,598	10,917	7,801	9,915	9,298	4,792	5,874	4,159	4,508	5,340	5,312	5,182	-2,972	-6,995	-0,430
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	12,900	14,700	15,100	15,700	14,700	12,200	11,900	10,300	7,594	5,564	4,260	3,865	4,402	4,653	4,500	4,375	4,425	4,575	6,325	11,825	13,632
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	-2,778	-2,876	-2,911	-2,689	-1,860	-2,035	-0,107	1,431	2,240	2,580	4,683	0,843	-0,530	0,347	1,324	1,666	2,889	0,065	-7,340	-14,189	-31,312
General government gross debt	**Percent of GDP**	93,493	94,612	91,386	94,213	88,815	81,198	72,700	63,672	53,044	47,984	37,465	35,198	31,912	30,729	29,129	27,057	24,711	24,829	44,226	65,162	92,485
Current account balance	**Percent of GDP**	-1,413	-0,051	0,721	3,974	3,186	3,168	3,453	3,287	0,790	0,247	-0,358	-0,641	-0,986	-0,001	-0,576	-3,481	-3,536	-5,330	-5,650	-2,925	0,488

Ιταλία

Italy		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	2,053	1,435	0,834	-0,853	2,151	2,887	1,135	1,866	1,448	1,451	3,654	1,863	0,451	-0,047	1,731	0,931	2,199	1,683	-1,156	-5,494	1,804
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	8,875	8,533	8,808	9,833	10,633	11,150	11,150	11,242	11,333	10,942	10,100	9,100	8,608	8,450	8,017	7,708	6,775	6,117	6,792	7,792	8,383
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	-11,373	-11,314	-10,317	-9,982	-9,036	-7,369	-6,915	-2,658	-3,051	-1,767	-0,859	-3,084	-2,993	-3,526	-3,543	-4,352	-3,326	-1,478	-2,673	-5,368	-4,487
General government gross debt	**Percent of GDP**	94,079	97,448	104,567	114,891	121,106	120,816	120,164	117,347	114,244	113,018	108,510	108,172	105,148	103,912	103,441	105,432	106,099	103,083	105,809	116,055	118,652
Current account balance	**Percent of GDP**	-1,899	-2,483	-2,667	1,157	1,192	2,154	3,049	2,832	1,841	1,017	-0,201	0,273	-0,362	-0,778	-0,318	-0,820	-1,492	-1,242	-2,923	-2,078	-3,522

Λετονία

Latvia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**				-11,400	2,200	-2,084	3,614	8,341	4,795	3,253	6,916	8,048	6,474	7,191	8,675	10,602	10,527	9,600	-3,275	-17,729	-0,335
Unemployment rate	**Percent of total labor force**			3,178	6,951	6,951	6,951	20,508	15,379	14,350	14,473	14,618	13,346	12,084	10,740	10,611	8,821	6,998	6,201	7,820	17,316	18,970
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**									-0,682	-3,559	-2,542	-1,996	-2,570	-1,675	-1,249	-1,265	-0,496	0,643	-7,543	-7,849	-7,214
General government gross debt	**Percent of GDP**										12,223	12,266	13,987	13,466	14,608	14,419	11,771	9,901	7,793	17,197	32,860	39,885
Current account balance	**Percent of GDP**			-0,324	11,924	-3,560	-0,326	-3,785	-4,598	-8,843	-8,967	-4,864	-7,561	-6,600	-8,147	-12,911	-12,504	-22,586	-22,442	-13,228	8,650	2,983

Πηγή: IMF

Λιθουανία

Lithuania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**							5,183	7,469	7,629	-1,073	3,251	6,700	6,838	10,276	7,369	7,791	7,809	9,796	2,912	-14,839	1,440
Unemployment rate	**Percent of total labor force**										14,600	16,375	17,362	13,764	12,419	11,372	8,271	5,622	4,298	5,842	13,712	17,806
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**											-3,994	-3,627	-1,799	-1,273	-1,531	-0,505	-0,446	-1,009	-3,269	-9,208	-7,087
General government gross debt	**Percent of GDP**											23,567	22,710	22,141	21,047	19,306	18,383	17,949	16,828	15,502	29,357	37,985
Current account balance	**Percent of GDP**						-9,128	-8,576	-9,690	-11,535	-10,884	-5,868	-4,695	-5,155	-6,837	-7,611	-7,017	-10,643	-14,477	-13,272	4,652	1,461

Λουξεμβούργο

Luxembourg		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	5,320	8,645	1,819	4,201	3,821	1,432	1,518	5,938	6,490	8,416	8,443	2,517	4,103	1,545	4,398	5,430	4,969	6,639	0,754	-5,300	2,678
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	1,256	1,380	1,634	2,105	2,732	2,961	3,241	3,302	3,057	2,890	2,500	2,300	2,600	3,500	3,900	4,300	4,500	4,400	4,400	5,800	6,200
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**						2,419	1,195	3,659	3,369	3,398	5,968	6,108	2,099	0,464	-1,097	0,004	1,354	3,682	3,024	-0,902	-1,061
General government gross debt	**Percent of GDP**							7,448	7,401	7,096	6,427	6,165	6,308	6,323	6,213	6,349	6,068	6,680	6,674	13,680	14,782	19,054
Current account balance	**Percent of GDP**						11,949	11,496	9,918	8,504	10,707	13,221	8,755	10,528	8,140	11,852	11,540	10,366	10,093	5,076	6,492	7,674

Μάλτα

Malta		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**												-1,545	2,808	0,133	-0,505	3,667	2,875	4,328	4,118	-2,710	2,295
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	4,800	4,400	4,900	5,400	5,400	4,900	5,200	6,200	6,600	7,100	6,750	7,600	7,425	7,725	7,175	7,275	6,875	6,475	6,050	6,925	6,925
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**											-6,180	-6,865	-6,125	-9,268	-4,735	-2,941	-2,787	-2,363	-4,603	-3,730	-3,629
General government gross debt	**Percent of GDP**						36,556	41,518	50,162	55,325	59,178	57,883	65,426	60,669	67,183	70,889	69,653	64,351	62,253	62,324	68,045	69,414
Current account balance	**Percent of GDP**						-10,432	-11,294	-6,017	-5,923	-3,410	-12,313	-3,780	2,414	-3,035	-5,878	-8,726	-9,969	-5,330	-5,272	-8,288	-6,407

Πηγή: IMF

Ολλανδία

Netherlands		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	4,183	2,439	1,706	1,258	2,961	3,116	3,407	4,278	3,923	4,684	3,941	1,926	0,076	0,336	2,237	2,046	3,394	3,921	1,804	-3,479	1,633
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	5,112	4,799	4,865	5,530	6,193	7,064	6,440	5,460	4,304	3,538	3,061	2,544	3,081	4,155	5,073	5,288	4,364	3,576	3,066	3,728	4,458
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**						-9,217	-1,890	-1,248	-0,873	0,414	1,972	-0,255	-2,108	-3,154	-1,767	-0,282	0,517	0,171	0,369	-5,622	-5,111
General government gross debt	**Percent of GDP**						76,100	74,100	68,200	65,700	61,100	53,800	50,700	50,500	52,000	52,400	51,822	47,373	45,295	58,459	60,773	62,863
Current account balance	**Percent of GDP**	2,742	2,409	2,048	4,051	4,918	6,305	5,246	6,584	3,256	3,903	2,045	2,600	2,643	5,542	7,628	7,400	9,337	6,720	4,288	4,245	6,569

Πολωνία

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
-7,171	-7,005	2,033	4,287	5,239	6,728	6,239	7,086	4,982	4,524	4,253	1,205	1,443	3,867	5,345	3,617	6,227	6,785	5,127	1,606	3,944
6,300	11,800	13,600	16,400	11,400	13,353	12,355	11,258	10,588	13,780	16,098	18,264	19,942	19,643	18,974	17,745	13,840	9,603	7,118	8,166	9,623
					-4,415	-4,865	-4,631	-4,276	-2,311	-3,028	-5,272	-4,986	-6,192	-5,384	-4,073	-3,629	-1,881	-3,679	-7,349	-7,843
					48,989	43,390	42,926	38,889	39,567	36,787	37,562	42,160	47,053	45,686	47,088	47,738	44,986	47,108	50,922	54,885
1,912	-0,358	0,969	-1,283	5,285	0,614	-2,083	-3,657	-4,012	-7,442	-6,039	-3,123	-2,797	-2,524	-5,240	-2,382	-3,848	-6,231	-6,603	-3,985	-4,660

Πορτογαλία

Portugal		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	7,859	3,370	3,130	-0,687	1,489	2,307	3,619	4,407	5,138	4,073	3,916	1,975	0,764	-0,911	1,560	0,775	1,448	2,365	-0,008	-2,908	1,383	-1,466
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	4,225	4,138	3,860	5,127	6,340	7,200	7,250	6,750	5,000	4,375	4,000	4,075	5,075	6,250	6,650	7,600	7,650	8,000	7,600	9,475	10,800	12,742
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	-6,672	-7,747	-5,107	-7,872	-7,199	-5,048	-4,531	-3,381	-3,470	-2,710	-2,928	-4,313	-2,935	-3,080	-3,397	-5,861	-4,057	-3,212	-3,709	-10,171	-9,799	-4,035
General government gross debt	**Percent of GDP**	57,195	60,712	55,184	54,363	57,393	59,097	58,208	54,341	50,272	49,432	48,359	51,068	53,680	55,700	57,459	62,533	63,685	68,266	71,582	83,051	93,443	106,785
Current account balance	**Percent of GDP**	-0,232	-0,809	-0,173	0,249	-2,236	-0,113	-3,963	-5,799	-7,157	-8,690	-10,343	-10,321	-8,234	-6,433	-8,327	-10,323	-10,685	-10,102	-12,638	-10,921	-9,981	-6,422

Πηγή: IMF

Ρουμανία

Romania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change	-5,612	-12,927	-8,766	1,528	3,932	7,138	3,948	-6,053	-4,818	-1,150	2,921	5,679	5,077	5,237	8,490	4,154	7,875	6,317	7,349	-6,576	-1,649
Unemployment rate	Percent of total labor force	3,400	3,500	5,441	9,206	10,994	9,882	7,323	7,850	9,611	11,535	7,157	6,606	8,440	7,025	8,074	7,174	7,270	6,413	5,788	6,859	7,277
General government net lending/borrowing	Percent of GDP											-3,983	-3,186	-2,599	-2,222	-3,357	-0,685	-1,353	-3,117	-4,830	-7,265	-6,434
General government gross debt	Percent of GDP											29,518	27,280	27,429	24,186	21,098	17,638	12,622	12,720	13,639	23,785	31,197
Current account balance	Percent of GDP	-4,597	-4,336	-8,606	-4,461	-1,663	-4,465	-6,654	-5,404	-6,867	-4,063	-3,025	-4,380	-3,333	-5,819	-8,364	-8,646	-10,389	-13,426	-11,635	-4,163	-4,452

Σλοβακία

Slovakia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change					6,206	7,872	6,941	4,445	4,361	0,038	1,368	3,482	4,583	4,775	5,058	6,655	8,345	10,494	5,751	-4,932	4,183
Unemployment rate	Percent of total labor force				12,700	14,600	13,700	12,600	11,882	12,605	16,353	18,757	19,303	18,500	17,400	18,100	16,150	13,300	11,025	9,575	12,050	14,375
General government net lending/borrowing	Percent of GDP								-6,310	-5,334	-7,424	-12,267	-6,509	-8,217	-2,776	-2,359	-2,814	-3,173	-1,814	-2,090	-7,997	-7,920
General government gross debt	Percent of GDP									34,496	47,813	50,299	48,859	43,415	42,366	41,466	34,151	30,543	29,615	27,862	35,562	41,066
Current account balance	Percent of GDP				-4,856	4,299	1,953	-9,916	-8,542	-8,859	-4,791	-3,451	-8,272	-7,867	-5,926	-7,817	-8,488	-7,847	-5,273	-6,633	-3,222	-3,464

Σλοβενία

Slovenia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	Percent change				2,800	5,300	4,100	3,602	4,957	3,515	5,325	4,266	2,939	3,827	2,930	4,402	4,007	5,850	6,870	3,589	-8,008	1,380
Unemployment rate	Percent of total labor force			7,836	8,591	8,497	6,986	6,900	6,933	7,383	7,325	6,742	6,192	6,342	6,700	6,342	6,542	5,992	4,858	4,392	5,892	7,267
General government net lending/borrowing	Percent of GDP						0,037	0,287	-1,045	-0,708	-0,574	-1,230	-1,270	-1,447	-1,300	-1,311	-1,043	-0,805	0,262	-0,275	-5,551	-5,361
General government gross debt	Percent of GDP						17,043	20,434	21,037	21,617	22,391	29,536	29,066	28,920	27,551	27,335	26,764	26,427	23,091	21,943	35,257	38,787
Current account balance	Percent of GDP			5,753	1,729	4,235	-1,475	0,270	0,317	-0,716	-3,925	-3,140	0,183	1,066	-0,777	-2,649	-1,732	-2,484	-4,762	-6,904	-1,291	-0,839

Πηγή: IMF

Ισπανία

Spain		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	3,847	2,525	0,851	-1,314	2,335	4,122	2,421	3,865	4,469	4,745	5,053	3,645	2,736	3,091	3,257	3,585	4,077	3,479	0,888	-3,740	-0,070
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	16,238	16,313	18,353	22,640	24,118	22,900	22,080	20,610	18,605	15,640	13,873	10,553	11,475	11,480	10,970	9,160	8,513	8,263	11,327	18,010	20,065
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	-3,570	-4,246	-3,914	-6,560	-5,989	-6,482	-4,855	-3,379	-3,219	-1,434	-0,997	-0,660	-0,477	-0,229	-0,340	0,963	2,014	1,904	-4,152	-11,195	-9,343
General government gross debt	**Percent of GDP**	42,453	43,028	45,360	56,085	58,604	63,299	67,447	66,121	64,128	62,381	59,346	55,569	52,579	48,786	46,255	43,165	39,679	36,301	40,173	53,929	61,173
Current account balance	**Percent of GDP**	-3,466	-3,575	-3,494	-1,074	-1,238	-0,307	-0,228	-0,089	-1,176	-2,926	-3,959	-3,941	-3,259	-3,509	-5,250	-7,353	-8,961	-9,995	-9,623	-5,200	-4,604

Σουηδία

Sweden		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	1,725	3,100	5,550	9,050	9,367	8,800	9,550	9,883	8,200	6,742	5,608	4,858	4,917	5,617	6,333	7,633	7,042	6,117	6,167	8,300	8,367
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	3,391	-0.077	-8,961	-11,203	-9,089	-7,329	-3,324	-1,638	0,881	0,786	3,590	1,583	-1,478	-1,261	0,417	1,946	2,216	3,580	2,231	-0,944	-0,192
General government gross debt	**Percent of GDP**				69,912	72,424	72,672	73,159	72,088	69,895	64,207	53,896	54,736	52,503	51,731	50,338	50,403	45,266	40,226	38,801	42,528	39,411
Current account balance	**Percent of GDP**	-2,574	-1,842	-2,782	-1,284	1,086	3,321	3,483	4,079	3,805	4,108	4,155	5,014	4,694	6,976	6,554	6,766	8,422	9,246	8,679	7,008	6,277

Ηνωμένο Βασίλειο

United Kingdom		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	0,779	-1,393	0,147	2,222	4,280	3,052	2,885	3,423	3,839	3,656	4,458	3,151	2,658	3,525	2,955	2,086	2,607	3,466	-1,103	-4,373	2,092
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	7,040	8,570	9,835	10,391	9,655	8,703	8,155	7,134	6,307	6,020	5,532	5,106	5,199	5,048	4,788	4,799	5,406	5,400	5,558	7,458	7,858
General government net lending/borrowing	**Percent of GDP**	-1,554	-3,044	-6,333	-7,770	-6,636	-5,691	-4,040	-2,094	-0,108	0,918	1,345	0,588	-1,981	-3,309	-3,379	-3,337	-2,646	-2,692	-4,930	-10,381	-9,852
General government gross debt	**Percent of GDP**	32,580	31,296	32,795	37,946	43,030	46,305	48,223	49,265	46,277	43,654	40,879	37,708	37,243	38,559	40,253	42,072	43,118	43,910	52,472	68,373	75,118
Current account balance	**Percent of GDP**	-3,781	-1,773	-2,092	-1,905	-0,981	-1,236	-0,808	-0,098	-0,369	-2,343	-2,646	-2,062	-1,711	-1,613	-2,070	-2,604	-3,244	-2,477	-1,378	-1,458	-3,318

5. Οι ισχύουσες στην Ελλάδα οικονομικές συνθήκες κατά την υπό εξέταση χρονική περίοδο, διάρθρωση της οικονομίας και ροπή προς την εξωστρέφεια

Μετά την εξέταση του ευρύτερου οικονομικού πλαισίου στο προηγούμενο Κεφάλαιο, επιχειρείται τώρα η ανάλυση της Ελληνικής οικονομικής συγκυρίας κατά την υπό εξέταση περίοδο, αφού αυτή «συνετέλεσε» στην λήψη των σχετικών αποφάσεων, για την σύσταση και λειτουργία του «ειδικού καθεστώτος», άμεσης και έμμεσης οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική.

Στο παρόν Κεφάλαιο αναλύεται η Ελληνική οικονομική συγκυρία, κατά την διάρκεια της αρχικής, της κύριας και της τελικής φάσης της Ελληνικής δραστηριοποίησης στα Βαλκάνια κατά την υπό εξέταση περίοδο, εστιάζοντας στην διάρθρωση και την εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας καθώς κατά την περίοδο αυτή, η Ελλάδα γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία της, τόσο χορηγός/δωρητής ΕΑΒ, μέσω του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων – ΕΣΟΑΒ, όσο και εξαγωγέας ΑΞΕ.

Η ανάλυση της Ελληνικής οικονομικής συγκυρίας αποτελεί βάση για την διερεύνηση των Υποθέσεων 1, 3, 5 και 12.

5.1 Γενικά

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε την Ελλάδα σε μια κατάσταση οικονομικής ανέχειας και δυσπραγίας. Σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, όπου αμέσως μετά τον πόλεμο ξεκίνησε η αναδόμηση και ανασυγρότηση, η Ελλάδα βρέθηκε να δαπανά όλη την εξωτερική βοήθεια, κατά κύριο λόγο Αμερικανική, για περίθαλψη και στρατιωτικούς σκοπούς και όχι στην ανάπτυξη της κατεστραμμένης οικονομίας της. Στο τέλος της δεκαετίας του '40 και στις αρχές αυτής του '50 οι οικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα ήταν εξαιρετικά δυσμενείς, με ανεπαρκή παραγωγή βασικών ειδών τροφίμων, αποδιοργάνωση των δημόσιων οικονομιών και του πιστωτικού συστήματος, ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις, υψηλή ανεργία και μεγάλα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών.

Την δεκαετία του '60, η Ελλάδα επιδίδεται στην προσπάθεια εκβιομηχανισμού και στην σύνδεση με την παγκόσμια και Ευρωπαϊκή οικονομία, συνδεόμενη επισήμως με την ΕΟΚ. Την δεκαετία του '70, η Ελληνική οικονομία συνέχισε να παρουσιάζει αναπτυξιακή πορεία, η οποία ενισχύθηκε περαιτέρω με την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ το 1981, αν και κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '80 ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης παρέμεινε αναιμικός, και συγκεκριμένα στο 0,7% έναντι 2,4% της ΕΕ-15. Από τη δεκαετία του '90 και στην συνέχεια αυτήν του '00 όμως, η κατάσταση διαφοροποιείται με το ρυθμό ανάπτυξης να επιταχύνεται, καταγράφοντας ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, κατά μέσον όρο υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό της ΕΕ-15 (3% για την περίοδο 1991 – 2004 έναντι 2% για την ΕΕ15). Από το 2005 έως την αρχή της κρίσης ο ρυθμός ανάπτυξης ενισχύθηκε περαιτέρω στο 3,7% το 2005, φτάνοντας το 4% το 2008, βελτιώνοντας έτσι λίγο πριν την κρίση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης στο 77,3% του μέσου όρου της ΕΕ15, από 75,5% το 2004. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η πραγματική αυτή αύξηση των 1,8 ποσοστιαίων μονάδων είναι περίπου τριπλάσια της μέσης ετήσιας αύξησης, που παρουσίασε ο σχετικός δείκτης την περίοδο 1994-2001.

Ωστόσο, η ανεργία καθ' όλη την περίοδο 1980-2008 υπέβοσκε, αυξανόμενη από 7,1% τη δεκαετία του '80, σε 10% τη δεκαετία 90, για να φθάσει το 11% το 2004, παρά τον κατασκευαστικό «οργασμό» για την προετοιμασία των Ολυμπιακών αγώνων, και να μειωθεί ελάχιστα στην συνέχεια γύρω στο 8-10%, πριν ξεκινήσει να καλπάζει με την αρχή της κρίσης το 2008.

Ο πληθωρισμός από 19,1% τη δεκαετία του '80 μειώθηκε στο 9,4% την δεκαετία του '90, αγγίζοντας το 2,6% το 1999 για την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, για να ακολουθήσει στη συνέχεια και πάλι ανοδική πορεία, παραμένοντας καθ' όλη την περίοδο σημαντικά υψηλότερος από το μέσο όρο της ευρωζώνης και της ΕΕ-15.

Το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης παρέμεινε σε πολύ υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και ξεπέρασε για αρκετά χρόνια το 10%, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90. Στα μέσα της δεκαετίας του '90, το χρέος προς το ΑΕΠ, πληθωρισμός, και οι λοιποί δείκτες /κριτήρια για την συμμετοχή στην ΟΝΕ παρέμεναν στην Ελλάδα σε ακατάλληλα επίπεδα, έτσι ώστε, κατά κοινή ομολογία, η Ελλάδα, να παραμένει μακριά από την πλήρωση των

κριτηρίων σύγκλισης, ώστε να έχει την ευκαιρία να συμμετάσχει στην ΟΝΕ από το 1999, ιδιαίτερα όσον αφορά στα μεγέθη ελλείμματος και χρέους.

Η οικονομική κατάσταση άρχισε να αλλάζει, όταν ξεκίνησε το 1997, η ουσιαστική και μεγάλη προσπάθεια της ονομαστικής σύγκλισης, ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Μετά την επίτευξη του στόχου αυτού, όμως, το έλλειμμα ακολούθησε και πάλι αυξητική τάση για να φθάσει το 7,8% το 2004. Η πολιτική της ήπιας δημοσιονομικής προσαρμογής, που ακολουθήθηκε στην συνέχεια απέφερε αποτελέσματα, με το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης να μειώνεται κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 2004 - 2006 (από 7,8% σε 2,6%). Αυτή είναι η πρώτη μείωση του ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης μετά την είσοδο στην ΟΝΕ κάτω από το όριο του 3%, πριν αναγκαστικά ακολουθήσει περαιτέρω πτωτική πορεία μετά την κρίση και τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής

5.2 Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας κατά την αρχική φάση οικονομικής δραστηριοποίησης της στα Βαλκάνια

Παρά την πολιτική αναταραχή της δεκαετίας του 1960, η αύξηση του ΑΕΠ ήταν έντονη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας, κατά μέσο όρο 7,2% ετησίως. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί, ότι η αναπτυξιακή αυτή επίδοση κατέστη δυνατή παρά το γεγονός ότι η δραχμή ήταν συνδεδεμένη με το δολάριο ΗΠΑ υποδηλώνοντας ότι μια νομισματική πολιτική στα πλαίσια ενός σκληρού νομίσματος δεν περιορίζει αναγκαστικά τις δυνατότητες ανάπτυξης ασθενέστερων οικονομιών[93].

Μετά την πρώτη πετρελαϊκή κρίση, η συνεπακόλουθη ύφεση σε όλη την Ευρώπη, και σε συνδυασμό με μια προσωρινή αβεβαιότητα κατά τη διάρκεια της μετάβασης στη δημοκρατία, το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 3,6% το 1974. Οι επεκτατικές δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές, που ακολουθήθηκαν στην συνέχεια είχαν σαν αποτέλεσμα το ποσοστό αυτό να ανέβη στο 5% κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1970. Ως συνέπεια των πολιτικών αυτών, ο πληθωρισμός, όπως ήταν φυσικό, επιταχύνθηκε και έφτασε σχεδόν στο 25% στο τέλος της δεκαετίας του 1970. Οι προσπάθειες ελέγχου του πληθωρισμού, κυρίως μέσω του ελέγχου των τιμών, και σε συνδυασμό με την αύξηση των τιμών της ενέργειας εκείνη την περίοδο, επηρέασαν αρνητικά τα εταιρικά κέρδη, μειώνοντας την αύξηση του ΑΕΠ στο 1,8% το 1980, και οδηγώντας την οικονομία σε ύφεση το 1981, λίγο πριν την ένταξη της χώρας στην ΕΕ.

Η πλήρης αλλαγή πολιτικής στην συνέχεια, με στόχο την τόνωση της ανάπτυξης μέσω της ζήτησης, επέφερε αύξηση των δαπανών, του ελλείμματος και του εξωτερικού δανεισμού. Εισήχθησαν μια σειρά από μέτρα αναδιανομής, συμπεριλαμβανομένης της τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των μισθών των χαμηλόμισθων σε σχέση με τον πληθωρισμό, και αυξημένη συνταξιοδοτική κάλυψη. Παρά αυτήν την δημοσιονομική επέκταση, ο στασιμοπληθωρισμός συνεχίστηκε με ελάχιστη οικονομική ανάπτυξη, της τάξης του 0,50% ετησίως το 1982 και το 1983. Το 1983 τελικά, η υποτίμηση της δραχμής κατά 15% και σε συνδυασμό με την ανάκαμψη της διεθνούς ζήτησης ώθησε την ανάπτυξη και στην Ελλάδα σε περίπου 3% ετησίως το 1984 και το 1985, ενώ ο πληθωρισμός σταθεροποιήθηκε περίπου στο 18% κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980.

Το 1985 η αύξηση των κρατικών δαπανών ώθησε το έλλειμμα του δημόσιου τομέα στο 18% του ΑΕΠ. Την ίδια στιγμή, οι κερδοσκοπικές αγορές, εν αναμονή μιας άλλης υποτίμηση αύξησαν το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε 7% του ΑΕΠ. Συγκεντρωτικά το χρέος του δημόσιου τομέα διπλασιάστηκε και το συνολικό εξωτερικό χρέος αυξήθηκε σε 47% του ΑΕΠ, κατά τα τέσσερα πρώτα χρόνια της πλήρους συμμετοχής της Ελλάδας στην ΕΕ, ως πλήρες Μέλος, η οποία το 1985 έλαβε Ευρωπαϊκή βοήθεια ύψους 1,75 δις ECU στα πλαίσια ενός προγράμματος σταθεροποίησης, το οποίο και συνέβαλε στην βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος κατά τα δύο επόμενα έτη, βελτιωμένες εξαγωγικές επιδόσεις και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών να μειώνεται στο 2% του ΑΕΠ. Συγχρόνως, η Ελλάδα αποπλήρωσε νωρίτερα ορισμένα βραχυπρόθεσμα δάνεια, και το συνολικό εξωτερικό χρέος μειώθηκε στο 39% του ΑΕΠ, σε 25,7 δις δολάρια. Ωστόσο, το έλλειμμα του δημόσιου τομέα έβαινε μειούμενο με

[93] Η αναλογία είναι ενδιαφέρουσα λόγω της συμμετοχής τώρα της χώρας στην ΟΝΕ και το ενιαίο Ευρωπαϊκό νόμισμα.

αργούς ρυθμούς, και ο δανεισμός του δημόσιου τομέα παρέμενε της τάξεως του 15% του ΑΕΠ, και ο πληθωρισμός παρέμενε επίσης σε περίπου 15% ετησίως. Η αύξηση του ΑΕΠ ήταν πολύ αδύναμη, της τάξης του 1,6% το 1986, ακολουθούμενη από μια μείωση της τάξης του 0,5% το 1987.

Παρόλα αυτά, η εισοδηματική πολιτική ήταν χαλαρή και φορολογικά κίνητρα εισήχθησαν για επενδύσεις, με αποτέλεσμα ένα «mini-boom» στην πορεία προς τις εκλογές του 1989, αύξηση των επενδύσεων κατά περίπου 9% ετησίως, και του ΑΕΠ κατά περισσότερο από 4% ετησίως. Ενώ στην συνέχεια, λόγω κοινοβουλευτικής αστάθειας κατά την διάρκεια της περιόδου 1989 - 1990, επήλθε μια επιπρόσθετη χαλάρωση των δημοσιονομικών πολιτικών, με αύξηση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα και την επιτάχυνση του πληθωρισμού. Η προσπάθεια «συμμαζέματος», που ξεκίνησε το 1990, κατέστησε αναγκαίο ένα νέο πρόγραμμα στήριξης της χώρας από την ΕΕ ύψους 2,2 δις ECU, που εκταμιεύθηκε σε τρεις δόσεις, καθώς και ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, έτσι ώστε μετά μια αρχική υποχώρηση κατά 1% το 1990, η αύξηση του ΑΕΠ επιταχύνθηκε σε 3,2% το 1991. Ωστόσο, τα αποτελέσματα του προϋπολογισμού παρέμειναν προβληματικά, με μικρή βελτίωση του ελλείμματος της τάξης του 12% του ΑΕΠ, αναγκάζοντας την χώρα να μην ζητήσει την εκταμίευση της δεύτερη δόσης του Ευρωπαϊκού δανείου. Ο πληθωρισμός σταθεροποιήθηκε στα υψηλά επίπεδα του 20% περίπου και η περίοδος της ανάπτυξης να αποδειχθεί βραχύβια, αφού το ΑΕΠ αυξήθηκε μόλις κατά 0,8% το 1992.

Ένα πρόγραμμα σύγκλισης υιοθετήθηκε το 1993 για την μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού. Ωστόσο, μια σειρά από αισιόδοξες παραδοχές είχε γίνει σχετικά με την αύξηση των φορολογικών εσόδων, και αυτά δεν πραγματοποιήθηκαν. Σε μια τελευταία προσπάθεια για τον έλεγχο του ελλείμματος, έγινε αναστολή όλων των δημοσίων έργων κατά το τρίτο τρίμηνο του 1993, με αποτέλεσμα τις δανειακές ανάγκες του δημοσίου τομέα να διαμορφώνονται στο 12% του ΑΕΠ. Επηρεαζόμενη από μια ασθενική διεθνή ζήτηση, η ελληνική οικονομία έπεσε για άλλη μια φορά σε ύφεση, με το ΑΕΠ να μειώνεται κατά 0,5%.

5.3 Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας κατά την κύρια φάση οικονομικής δραστηριοποίησης της στα Βαλκάνια

Η οικονομική κατάσταση ξεκίνησε μια θετική πορεία κατά την δεκαετή κύρια φάση της οικονομικής δραστηριοποίησης της Ελλάδας στην Βαλκανική, και συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1998-2007, όπως φαίνεται στα στατιστικά στοιχεία, που παρατίθενται. Η αλλαγή αυτή συντελέσθηκε κατά κύριο λόγο λόγω της σταθερής και έντονης προσπάθειας, ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Το δημοσιονομικό κόστος συγκρατήθηκε, με το Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, να φτάνει το χαμηλό «ρεκόρ» του 95,581% το 1998, χωρίς όμως να μπορέσει να κρατηθεί σαΐτα τα χαμηλά επίπεδα στην συνέχεια.

Παρά την συνεπακόλουθη «υποχρεωτική» δημοσιονομική πειθαρχία, η Ελληνική οικονομία παρουσίασε συνεχή ανάπτυξη, που έφτασε στο 3,89% ετησίως μεσοσταθμικά, ξεπερνώντας αρκετές από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές οικονομίες, οι οποίες παρουσίασαν αναιμική ή και αρνητική ανάπτυξη, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο προηγούμενο Κεφάλαιο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι δύο από τις μεγαλύτερες Ευρωπαϊκές οικονομίες παρουσίασαν αρνητικούς ρυθμούς το 2003, που για την Γερμανία διαμορφώθηκε στο -0,385%, και την Ιταλία -0,047%.

Την ίδια περίοδο ενώ στην ΕΕ γενικότερα αυξάνονταν τα ποσοστά ανεργίας, στην Ελλάδα αποκλιμακωνόταν σταδιακά και συνεχόμενα παρά την μεγάλη είσοδο μεταναστών από τα Βαλκάνια και την αύξηση του ποσοστού «μαύρης εργασίας» και παρά την «απόβαση» Ελληνικών επιχειρήσεων στην Βαλκανική, κυρίως λόγω όλων των «μεγάλων έργων» υποδομών μεταφορών και ενέργειας,[94] που βελτίωσαν, όχι μόνο την ποιότητα ζωής, αλλά και το επιχειρηματικό κλίμα στην Ελλάδα.

[94] Τα οποία χρηματοδοτήθηκαν με ένα «μείγμα» Εθνικών, Ευρωπαικών αλλά και ιδιωτικών πόρων, Βλ., Kavvadia, H., "European Investment Bank lending in Greece in 2009.", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 61, Athens, October 2010.

Διάγραμμα 9 - 1: Βασικοί δείκτες της Ελληνικής οικονομίας (Ποσοστά ΑΕΠ, Ανεργίας, Καθαρός δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης, Ακαθάριστος δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης)

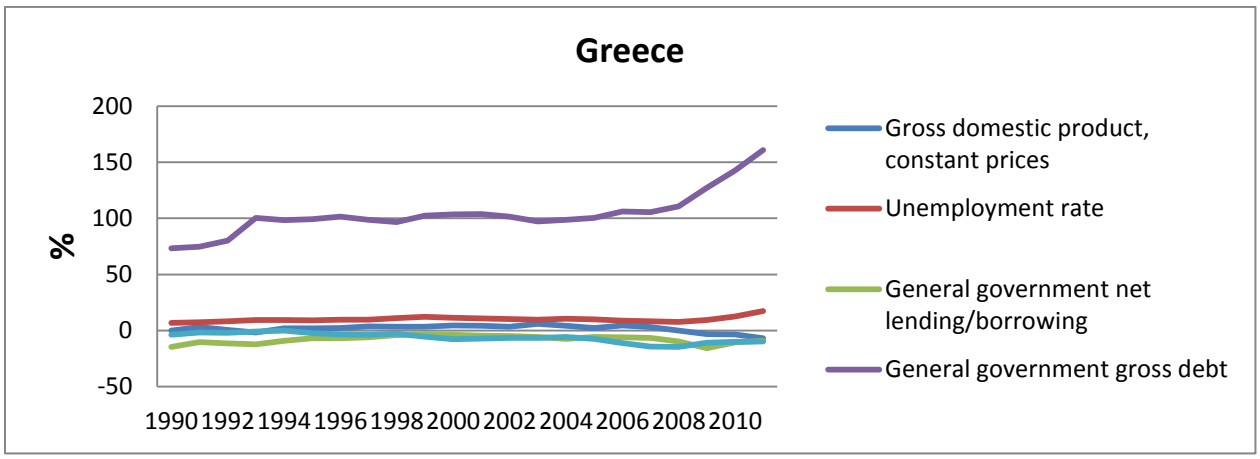

Πηγή : IMF

Διάγραμμα 9 -2: Βασικοί δείκτες της Ελληνικής οικονομίας (Ποσοστά Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, ΑΕΠ, Ανεργίας, Πληθωρισμού, εισαγωγές, και εξαγωγές)

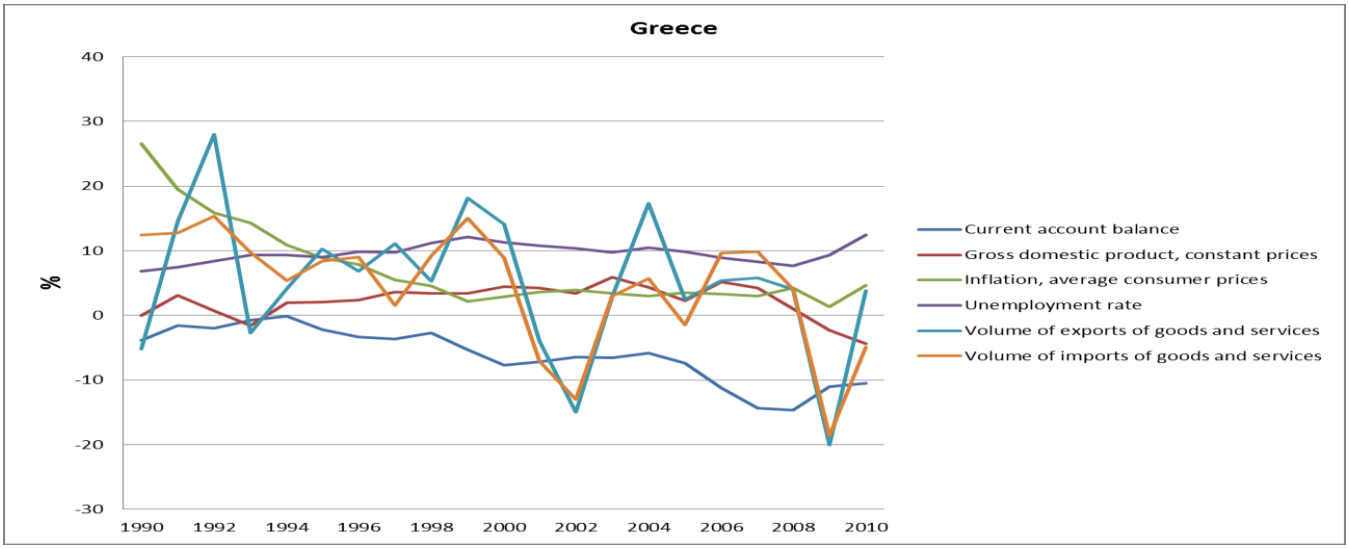

Πηγή: IMF

Διάγραμμα 10: Κατά κεφαλήν εισόδημα ανά Ελληνική Περιφέρεια

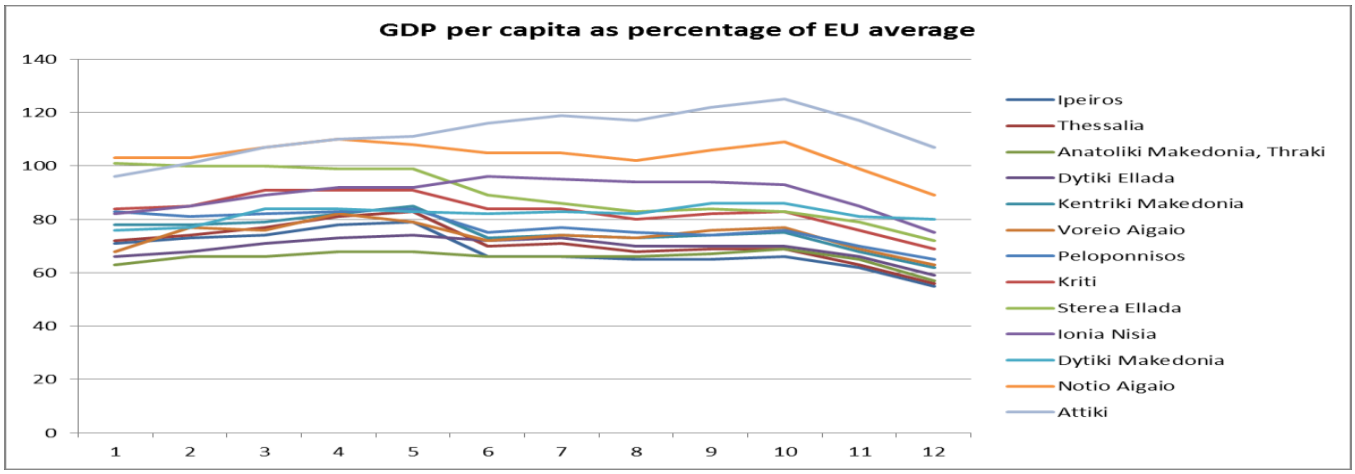

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 11: Κατά κεφαλήν εισόδημα ανά Ελληνική Περιφέρεια

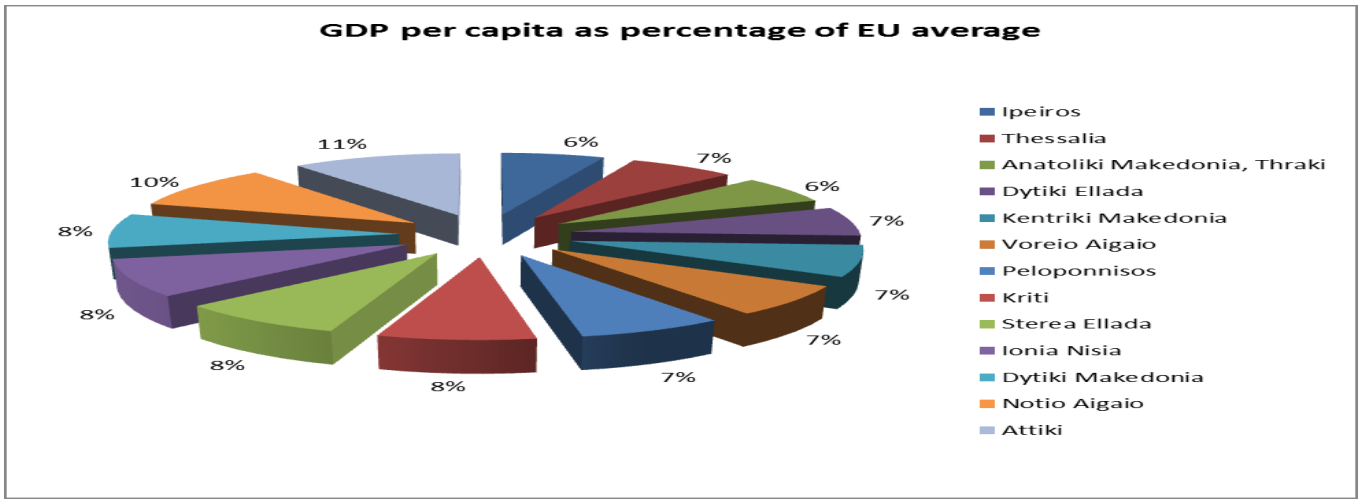

Πηγή: Eurostat

5.4 Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας κατά την τελική φάση οικονομικής δραστηριοποίησης της στα Βαλκάνια

Το κύμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης, που εκδηλώθηκε το 2008, πήρε ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις στην Ελλάδα, η οποία, μέσα σ΄ένα πλαίσιο αδύναμων εξωτερικών οικονομικών συνθηκών, άρχισε να αντιμετωπίζει ένα εξαιρετικά περίπλοκο και δύσκολο σύνολο περιστάσεων επικείμενης οικονομικής κατάρρευσης αρχικά, και μιάς άνευ προηγουμένου δημοσιονομικής εξυγίανσης στην συνέχεια, που δημιούργησαν μια βαθιά ύφεση, με υποβόσκουσα μια πολιτική ευμεταβλητότητα, καθ' ον χρόνον η οικονομία της άρχισε να υφίσταται διαρθρωτικές προσαρμογές, των οποίων η εφαρμογή ξεπέρασε το χρονικό όριο του 2010, που έχει τεθεί ως σημείο λήξης της υπό εξέταση περιόδου, γι' αυτό άλλωστε και στην συνέχεια ορισμένες αναφορές αφορούν μεγέθη και εξελίξεις μετά την υπό εξέταση περίοδο.

5.4.1 Η κρίση χρέους

Η διεθνής Βιβλιογραφία αναφέρει, ότι η Ελληνική κρίση προκλήθηκε από τον συνδυασμό διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας, προϋπάρχοντα πολυετή υπερβολικά υψηλά διαρθρωτικά ελλείμματα, αλλά και στο δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ[95].

Στα τέλη του 2009, οι φόβοι για κρίση χρέους, που αναπτύχθηκαν μεταξύ των επενδυτών σχετικά με την ικανότητα της Ελλάδας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του χρέους της, λόγω της ισχυρής αύξησης των επιπέδων του δημόσιου χρέους, που παρουσίαζε την εποχή αυτή, οδήγησαν σε μια κρίση εμπιστοσύνης, η οποία στην συνέχεια αποτέλεσε την θρυαλλίδα για την διεύρυνση της έκτασης των αποδόσεων (spreads) των Ελληνικών ομολόγων και το κόστος της ασφάλισης του κινδύνου για συμφωνίες ανταλλαγής κινδύνων αθέτησης, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της ευρωζώνης, και κυρίως την Γερμανία.

Η υποβάθμιση του Ελληνικού χρέους σε καθεστώς ομολόγων «σκουπιδιών» (junk) τον Απρίλιο του 2010 σήμανε συναγερμό στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, με αποτέλεσμα οι αποδόσεις των ομολόγων να διαμορφώνονται τόσο ψηλά, που οι ιδιωτικές αγορές κεφαλαίων κατέστησαν απρόσιτες και μη προσβάσιμες για την Ελλάδα ως πηγή χρηματοδότησης.

Στις 2 Μαΐου 2010, ξεκίνησε η οικονομική διάσωση της Ελλάδας, που υποστηρίχθηκε από δύο τριμερή προγράμματα χρηματοδοτικής βοήθειας, που χρηματοδοτήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

[95] Βλ., σχετικά Moody's Investors Service, "Supranational Rating Resilient to European Sovereign Debt Crisis", New York, 01 August 2012.

- ΕΚΤ (Ελληνική Δανειακή Διευκόλυνση και του EFSF/ESM) και το ΔΝΤ από κοινού. Το πρώτο ελληνικό πρόγραμμα διάσωσης είχε ύψος 110 δις ευρώ, ενώ το δεύτερο ανήλθε σε 164 δις ευρώ, περιλαμβάνοντας διευκόλυνση ανακεφαλαιοποίησης των Ελληνικών τραπεζών. Το πρόγραμμα στήριξης της ΕΕ[96] έχει τελειώσει στα μέσα του 2014, ενώ η χρηματοδότηση του ΔΝΤ έχει παραταθεί μέχρι τα μέσα του 2016.

Τον Ιανουάριο του 2010 το ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης αναφέρει πέντε βασικές αιτίες για την επιδείνωση των οικονομικών αποτελεσμάτων:

- Ρυθμός ανάπτυξης: το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών αναφέρεται στην ανάγκη μεταρρυθμίσεων για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, μεταξύ άλλων, με τη μείωση των μισθών και της γραφειοκρατίας, καθώς και στην ανάγκη αναπροσανατολισμού μεγάλου μέρους κυβερνητικών δαπανών από μη αναπτυξιακούς κλάδους, (π.χ. στρατιωτικές δαπάνες), σε αναπτυξιακούς τομείς.

- Δημοσιονομικό έλλειμμα: Τεράστιες δημοσιονομικές ανισορροπίες αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια των έξι ετών 2004-2009, όπου «η παραγωγή αυξήθηκε σε ονομαστικούς όρους κατά 40%, ενώ οι πρωτογενείς δαπάνες της Κεντρικής Κυβέρνησης αυξήθηκαν κατά 87%, έναντι αύξησης των φορολογικών εσόδων, μόνο κατά 31%. Στην έκθεση, το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών αναφέρει ως στόχο την αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας του κρατικού προϋπολογισμού, με την εφαρμογή μόνιμων πραγματικών περικοπών των δαπανών (με επιτρέψιμη αύξηση δαπανών μόνο κατά 3,8% κατά το διάστημα 2009-2013, χαμηλότερη από τον αναμενόμενο πληθωρισμό της τάξης του 6,9 %), καθώς και την αύξηση των συνολικών εσόδων κατά 31,5% κατά την περίοδο 2009-2013, προερχόμενη από νέους-πρόσθετους/υψηλότερους φόρους, αλλά και από αποτελεσματικότερη Είσπραξη Φόρων.

- Δημόσιο χρέος: Η έκθεση υπογραμμίζει την επείγουσα ανάγκη εφαρμογής μόνιμων αλλά και προσωρινών μέτρων λιτότητας, που - σε συνδυασμό με την αναμενόμενη μελλοντική επιστροφή σε θετικά ποσοστά αύξησης του ΑΕΠ, που αρχικά είχε εκτιμηθεί ότι θα ξεκινούσε μετά το 2011, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του αρχικού ελλείμματος από 30,6 δις ευρώ το 2009 σε μόλις 5,7 δις ευρώ το 2013, καθιστώντας τελικά δυνατή τη σταθεροποίηση του χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ στο 120% το 2010 και το 2011, ακολουθούμενη από μια πτωτική τάση το 2012 και το 2013.

- Συμμόρφωση Προϋπολογισμού: Για να βελτιωθεί το επίπεδο συμμόρφωσης του προϋπολογισμού για τα επόμενα χρόνια η Ελληνική Κυβέρνηση ήθελε να εφαρμόσει μια νέα μεταρρύθμιση για την ενίσχυση του συστήματος παρακολούθησης το 2010, καθιστώντας δυνατή την καλύτερη παρακολούθηση σχετικά με τις μελλοντικές εξελίξεις των εσόδων και εξόδων, τόσο σε κυβερνητικό, όσο και τοπικό επίπεδο.

- Στατιστική αξιοπιστία: Προβλήματα με στοιχεία είχαν υπάρξει από τότε, που η Ελλάδα υπέβαλε αίτηση για ένταξη στο ευρώ το 1999. Κατά την πενταετή περίοδο 2005-2009, η Eurostat κάθε χρόνο σημείωνε μια επιφύλαξη σχετικά με τα στατιστικά μεγέθη της Ελλάδας, και πολύ συχνά στοιχεία είχαν στην συνέχεια αναθεωρηθεί επί τα χείρω. Το Ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών ανέφερε την ανάγκη «να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των χρηματοοικονομικών επενδυτών, και να διορθωθούν στατιστικά μεθοδολογικά ζητήματα», κάνοντας άμεσα κατά το πρώτο τρίμηνο του 2010, την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία ανεξάρτητη νομική οντότητα.

5.4.2 Η πορεία της οικονομίας

Από το 2007 και μετά, η Ελλάδα βίωσε μια πολυετή ύφεση, που είχε ως αποτέλεσμα την συνολική συρρίκνωση του πραγματικού της ΑΕΠ από το 2007 κατά σχεδόν 25% μέσα σε έξι χρόνια.

[96] Βλ., European Commission, "Communication from The Commission to the European Parliament, The Council, The European Central Bank, The European Economic and Social Committee, The Committee of The Regions and The European Investment Bank. Growth for Greece", COM(2012) 183 final, Strasbourg, 18 April 2012, European Commission, "First quarterly report of Commission's Task Force for Greece shows cautions optimism", Press Release, Brussels, 17 November 2011, European Commission, "Regions in action, a country on the move. A selection of successful projects supported by the Structural Funds in Greece", European Commission, European Union Regional Policy, Brussels, 2003.

Μετά την εκδήλωση της κρίσης, η Ελλάδα ανέλαβε μια άνευ προηγουμένου δημοσιονομική εξυγίανση. Το δημόσιο έλλειμμα, το οποίο ήταν σχεδόν 16% του ΑΕΠ το 2009 μειώθηκε στο 7%, μετά την υπό εξέταση περίοδο, και συγκεκριμένα το 2012, εξαιρουμένων των εφάπαξ πληρωμών, που σχετίζονται με την κεφαλαιοποίηση τριών συστημικών τραπεζών. Το πρωτογενές έλλειμμα, το οποίο ανήλθε σε 10,5% το 2009 πέρασε σε πλεόνασμα μετά την υπό εξέταση περίοδο το 2013, ενώ το δημόσιο χρέος μετά την αναδιάρθρωση, έφτασε το 175% του ΑΕΠ το 2013.

Στο διάστημα αυτό, η Ελλάδα μείωσε το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών στο 5,3% το 2012 από -11.7% το 2011[97]. Οι καθαρές εξαγωγές, που ξεκίνησαν το 2010 συνέβαλλαν θετικά στην πορεία του ΑΕΠ. Η ανεργία όμως άρχισε να καλπάζει και με 27,2% τον Ιανουάριο του 2013, ήταν η υψηλότερη στην Ευρώπη (μετά την Ισπανία), ενώ η ανεργία των νέων διαμορφώθηκε στο 60% περίπου.

Το επιχειρηματικό κλίμα, που με «σκορ» 78 στην κατάταξη της Παγκόσμιας Τράπεζα «Doing Business» κατατάσσει την Ελλάδα στην χειρότερη θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ27, είχε ως αποτέλεσμα βέβαια την συνακόλουθη μείωση των επενδύσεων κατά μέσο όρο, που άγγιξε επίπεδα πάνω του 15% κατ 'έτος την περίοδο 2009-2013. Αντίθετα, συνεχίστηκε η εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, αφού κατά την διεθνή Βιβλιογραφία, οι κύριοι λόγοι ανάγονται σε «εξωγενείς» παράγοντες όπως η αναποτελεσματική Δημόσια Διοίκηση, η έλλειψη πρόσβασης σε χρηματοδότηση, η γραφειοκρατία για την έναρξη επιχειρήσεων, η έλλειψη προστασίας των επενδυτών, χαμηλή φορολογική συμμόρφωση και δικαιϊκή αβεβαιότητα, οι οποίοι συνιστούν παράλληλα και τους βασικούς παράγοντες συμβολής στην ανάκαμψη και την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη.

5.3 Διάρθρωση της Ελληνικής οικονομίας

Η Ελλάδα είναι Μέλος της ΕΕ από το 1981 και της ΟΝΕ από τον Ιούνιο του 2000, συγκαταλέγεται στις αναπτυγμένες οικονομίες σε διεθνές επίπεδο.

Το μοντέλο της Ελληνικής οικονομίας ωστόσο, κατά την υπό εξέταση περίοδο στηρίχθηκε σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ[98] κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών, στον οποίο η Ελλάδα κατέχει την έβδομη θέση, πράγμα, που υποδεικνύει ότι οι υπηρεσίες στην Ελλάδα είναι πολύ πιο σημαντικές απ' ότι η βιομηχανία, φτάνοντας το 71% του συνολικού ΑΕΠ. Η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό του ΑΕΠ στις υπηρεσίες είναι το Λουξεμβούργο με 83,1% ενώ το χαμηλότερο ποσοστό το έχει η Τσεχία (57,3%).

Όντως, η μεταποίηση είναι στην δεύτερη θέση με ποσοστό, που φτάνει το 22% του συνολικού ΑΕΠ, ποσοστό σχετικά χαμηλό σε σύγκριση με τα ποσοστά των άλλων μελών της ΕΕ. Οι μόνες χώρες στην ΕΕ με λιγότερο κυρίαρχη βιομηχανία είναι η Κύπρος και το Λουξεμβούργο. Η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό είναι η Τσεχία, όπου το 39,3% του ΑΕΠ της προέρχεται από βιομηχανικές δραστηριότητες.

Η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο γεωργικό κλάδο (7% του ΑΕΠ) σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ, πράγμα, που δηλώνει τη σημασία της γεωργίας για τη χώρα. Στον αντίποδα βρίσκεται ως χώρα με το χαμηλότερο ποσοστό το Λουξεμβούργο, όπου η γεωργία καλύπτει μόνο το 0,5% του ΑΕΠ.

Η Ελληνική οικονομία στηρίχθηκε, κατά ένα μεγάλο μέρος στον δημόσιο τομέα, ο οποίος αντιπροσώπευε περίπου το 40% του ΑΕΠ, και στην χρηματοδότηση από την ΕΕ, ίση με κατά μέσο όρο περίπου 3,3% του ετήσιου ΑΕΠ.

Το μοντέλο αυτό, έχει θεωρηθεί ξεπερασμένο και τόσο στην πολιτική, όσο και στην Ακαδημαϊκή Κοινότητα, ήδη από το 2000 έχουν ακουσθεί προτάσεις για την «επικαιροποίηση» του, ενόψει παγκοσμιοποίησης αλλά και της «νέας οικονομίας», όπου η ανάπτυξη στηρίζεται κυρίως στις νέες τεχνολογίες και την «οικονομία της πληροφορίας» (knowledge economy), καθότι στον αγώνα για διεθνή ανταγωνιστικότητα, η πληροφορία ως συντελεστής της

[97] Το 2013 έφτασε το -2,8%.

[98] Βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Economic surveys - Greece", Paris, 2005 και Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "OECD Economic Surveys Greece 2011", Paris, August 2011.

παραγωγής διαδραματίζει συνεχώς αυξανόμενο ρόλο, ιδιαίτερα για τις αναπτυγμένες χώρες, οι οποίες φυσικά δεν μπορούν να κερδίσουν τις αναπτυσσόμενες σε «παραδοσιακούς» τομείς παραγωγής, όπου το εργατικό κόστος είναι αποφατικό συστατικό, αλλά σε τομείς νέων τεχνολογιών, με βάση την Έρευνα και Ανάπτυξη – Ε&Α[99].

Οι προτάσεις μετασχηματισμού του μοντέλου της Ελληνικής οικονομίας, εναρμονίσθηκαν με τον ευρύτερο Ευρωπαϊκό σχεδιασμό και την Ατζέντα της Λισαβόνας[100] το 2000. Στα τέλη της δεκαετίας του 2000, η διεθνής Βιβλιογραφία αναδεικνύει ως βασικές διαρθρωτικές επενδυτικές ανάγκες για την Ελλάδα τους εξής τομείς:

- Ενέργεια: Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, που ακολουθεί, σειρά επενδύσεων απαιτούνται, σύμφωνα με προτάσεις θεσμικών και ακαδημαϊκών κύκλων, για την ενεργειακή ευθυγράμμιση της Ελλάδας με τον μέσο όρο στην ΕΕ27, στους τομείς του φυσικού αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας για την υποστήριξη της απελευθέρωσης της αγοράς (π.χ. διαχωρισμός τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, Τρίτη δέσμη μέτρων για την ενέργεια) σε στρατηγικούς τομείς, που πλήττονται από την κρίση ρευστότητας, την ενίσχυση της κοινωνικής πρόνοιας, καθώς οι τιμές λιανικής πώλησης ενέργειας παρουσιάζονται αυξημένες εν μέσω κρίσης.
- Κλίμα/ανανεώσιμες πηγές ενέργειας[101]: Ήδη πριν το 2010 η Ελλάδα εμφανίζεται, ότι αδυνατεί να επιτύχει τους στόχους της ΕΕ 2020 για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, λόγω των σημαντικών επενδύσεων σε αιολική και ηλιακή ενέργεια, που αποτιμήθηκαν αναγκαίες για τη βελτίωση της διείσδυσης των ΑΠΕ στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας και την περαιτέρω ενίσχυση της ενεργειακής ανεξαρτησίας.
- Μεταφορές: Παρά την «χρυσή δεκαετία» του ΄90 για την υλοποίηση πλήθους μεγάλων έργων υποδομών στην Ελλάδα, το δίκτυο μεταφορών παραμένει το 2010, κατά την διεθνή Βιβλιογραφία μη ικανοποιητικό, όπως και ενδεικτικά γίνεται φανερό στο σχετικό συγκριτικό διάγραμμα για την ΕΕ27, που παρατίθεται κατωτέρω. Πολλά έργα στρατηγικής σημασίας προκρίθηκαν απαραίτητα είναι, στα δίκτυα οδικών, σιδηροδρομικών, λιμενικών και αερολιμενικών υποδομών, π.χ. σε δίκτυα ΔΕΥ-Μ, όπως η Εγνατία Οδός, και μάλιστα ειδικότερα έργα για την συνδεσιμότητα της χώρας με γειτονικές περιοχές στην Βαλκανική, αλλά και θαλάσσιες συνδέσεις. Επενδύσεις κρίνονται, επίσης, αναγκαίες για την προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και για την εξάλειψη των σημείων συμφόρησης, καθώς δεν υπάρχει σύγχρονο σιδηροδρομικό δίκτυο και οι παραχωρήσεις αυτοκινητοδρόμων (περίπου 1400 χιλιομέτρων), σταμάτησαν λόγω κρίσης και δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί.
- Απόβλητα: Κατά την υπό εξέταση περίοδο, το ποσοστό υγειονομικής ταφής αποβλήτων στην Ελλάδα παρέμεινε πολύ υψηλό (πάνω από 80% το 2010), κάνοντας, σύμφωνα με την ΕΕ, επιβεβλημένη την ανάγκη για τη δημιουργία υποδομών ανακύκλωσης και εγκαταστάσεων επεξεργασίας αποβλήτων, τόσο για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από χώρους υγειονομικής ταφής, όσο και για τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε έργα επεξεργασίας αποβλήτων μεγάλης κλίμακας, που είχαν προγραμματιστεί για εκτέλεση στο πλαίσιο των ΣΔΙΤ, αλλά καθυστέρησαν λόγω της οικονομικής συγκυρίας το 2008.
- Νερό: Η διεθνής Βιβλιογραφία, όπως και τα Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα έχουν αναδείξει τις προκλήσεις στην διαθεσιμότητα νερού, που θα αντιμετωπίσει η Ελλάδα σε μελλοντικό ορίζοντα, καθώς και την ανάγκη αποκατάστασης των συνεχώς επιδεινούμενων υποδομών, της συμμόρφωσης με τη νομοθεσία της ΕΕ, την εξοικονόμηση νερού και τη μείωση των απωλειών του.
- Έρευνα, Ανάπτυξη και Επενδύσεις - ΕΑΕ (Research, Development and Investment - RDI): Η διεθνής Βιβλιογραφία έχει διαπιστώσει την ανάγκη ενίσχυσης της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας, κυρίως μέσω της εκπαίδευσης και δομών συνεργασίας μεταξύ Ακαδημαϊκής Κοινότητας και επιχειρηματικού κόσμου, καθώς και την ενίσχυση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των πληροφοριών και τεχνολογιών επικοινωνίας στην Ελλάδα, καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο. Η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί σε σχέση με τον μέσο όρο στην ΕΕ27, με βάση ορισμένους σχετικούς συγκριτικούς δείκτες του 2010, οι οποίοι παρατίθενται κατωτέρω, όπως το ποσοστό πληθυσμού, που έχει τεταρτοβάθμια εκπαίδευση, πρόσβαση σε ευρυζωνικά δίκτυα, κ.ά.. Επιπροσθέτως, καθώς όπως μόνο ενδεικτικά αναφέρεται, το 2010, η Ελλάδα επένδυσε

[99] Βλ., σχετικά Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Working Party on Indicators for the Information Society", Guide to Measuring the Information Society, Directorate for Science, Technology and Industry, Committee for Information, Computer and Communications Policy, Paris, 8 November 2005.

[100] Ο στόχος μετασχηματισμού της Ευρωπαϊκής οικονομίας σε διάστημα μιας δεκαετίας, και συγκεκριμένα ως το 2010, απέτυχε παταγωδώς, και για αρκετούς μελετητές θεωρείται μία από τις βασικές αιτίες της παρούσας Ευρωπαϊκής κρίσης, αλλά και των δυσκολιών μελλοντικής ανάπτυξης στην ΕΕ.

[101] Βλ., για περισσότερες λεπτομέρειες Ministry of Environment, Physical Planning and Public Works (MEPPPW), "The Local Agenda 21", Athens, 1998.

λιγότερο από το 0,6% του ΑΕΠ της στον τομέα αυτό, σε σχέση με τον εθνικό της στόχο του 2% μέχρι το 2020, στόχος φυσικά, που λόγω κρίσης εμφανίζεται συνεχώς απομακρυνόμενος.

- Υγεία: Οι υποδομές στην Ελλάδα έχουν χαρακτηρισθεί χαμηλού επιπέδου από την διεθνή Βιβλιογραφία, και κατά συνέπεια σημαντικές επενδυτικές ανάγκες έχουν εντοπισθεί στον τομέα της υγείας.
- Γεωργία: Ο τομέας αυτός καταγράφεται ως σταθερός ως προς τις αποδόσεις και με σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης, καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, ακόμη και εν μέσω της κρίσης.

Διάγραμμα 12: Ανωτάτη παιδεία στην Ελλάδα και στην ΕΕ27

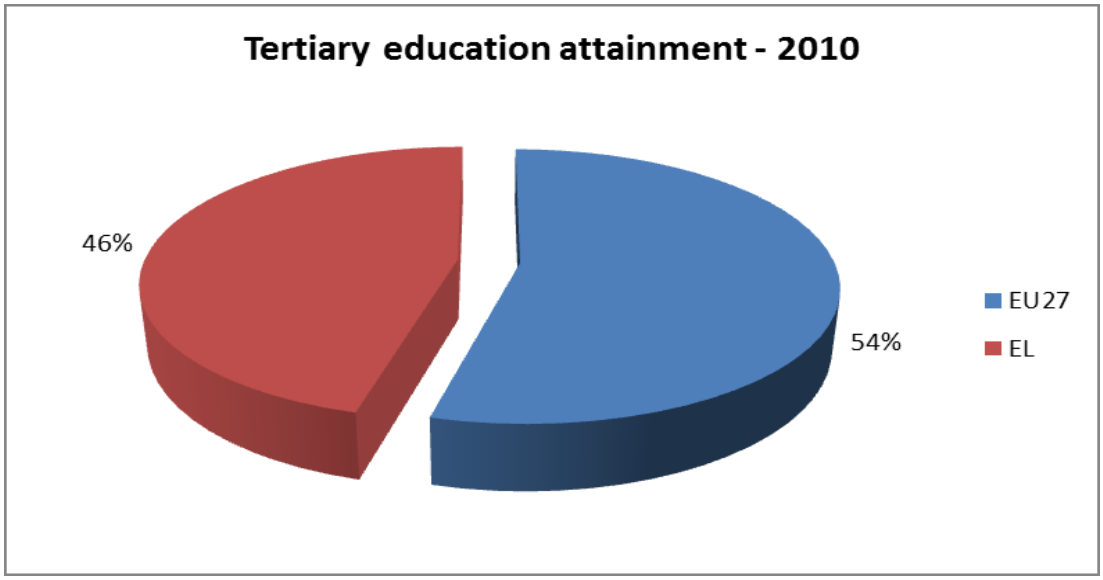

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 13: Έρευνα και Τεχνολογία ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα και στην ΕΕ27

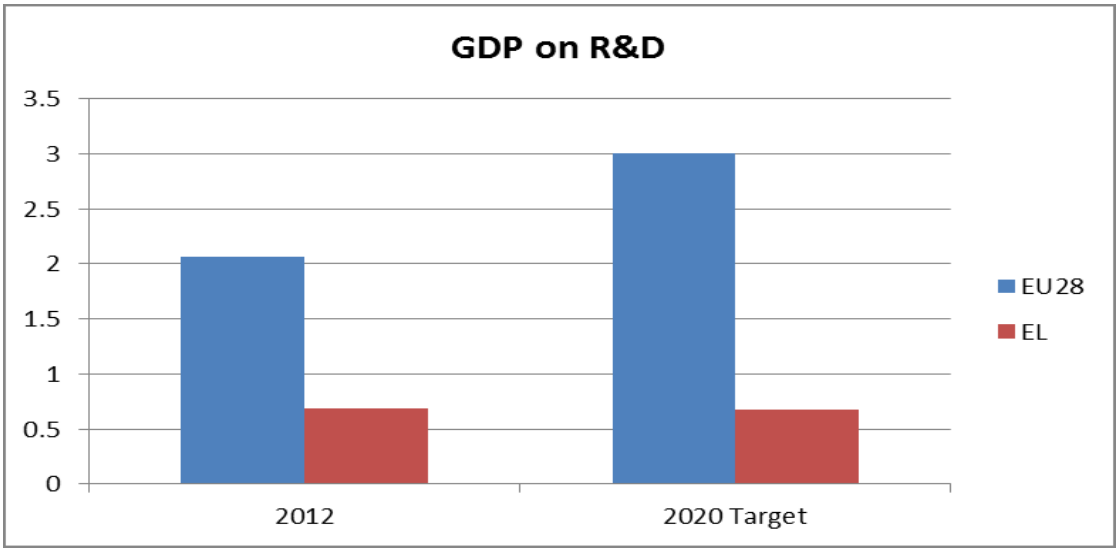

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 14: Πρόσβαση σε ευρυζωνικά δίκτυα στην Ελλάδα και στην ΕΕ27

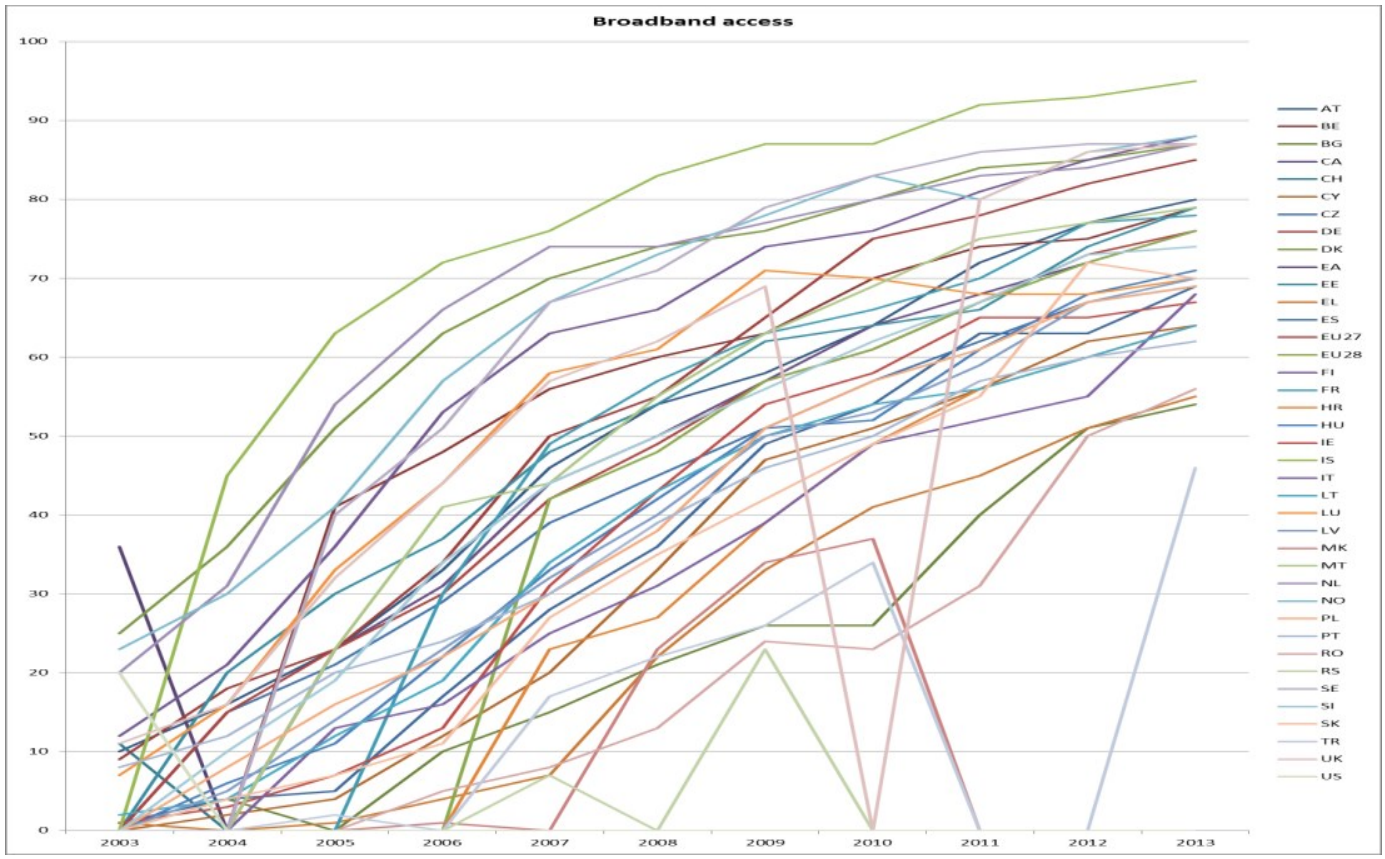

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 15: Οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές στην Ελλάδα και στην ΕΕ27

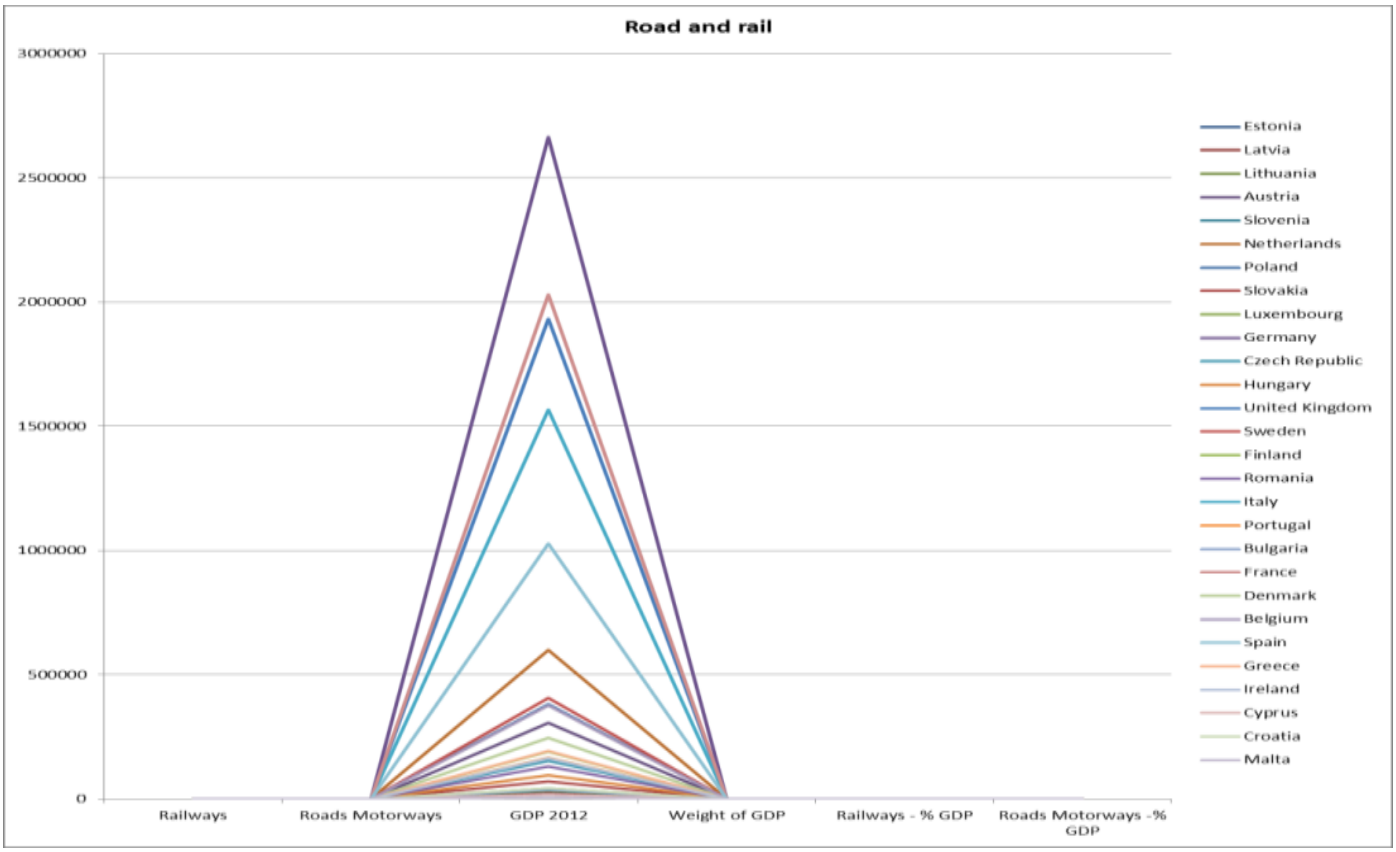

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 16: Ενεργειακή ένταση στην Ελλάδα και στην ΕΕ27

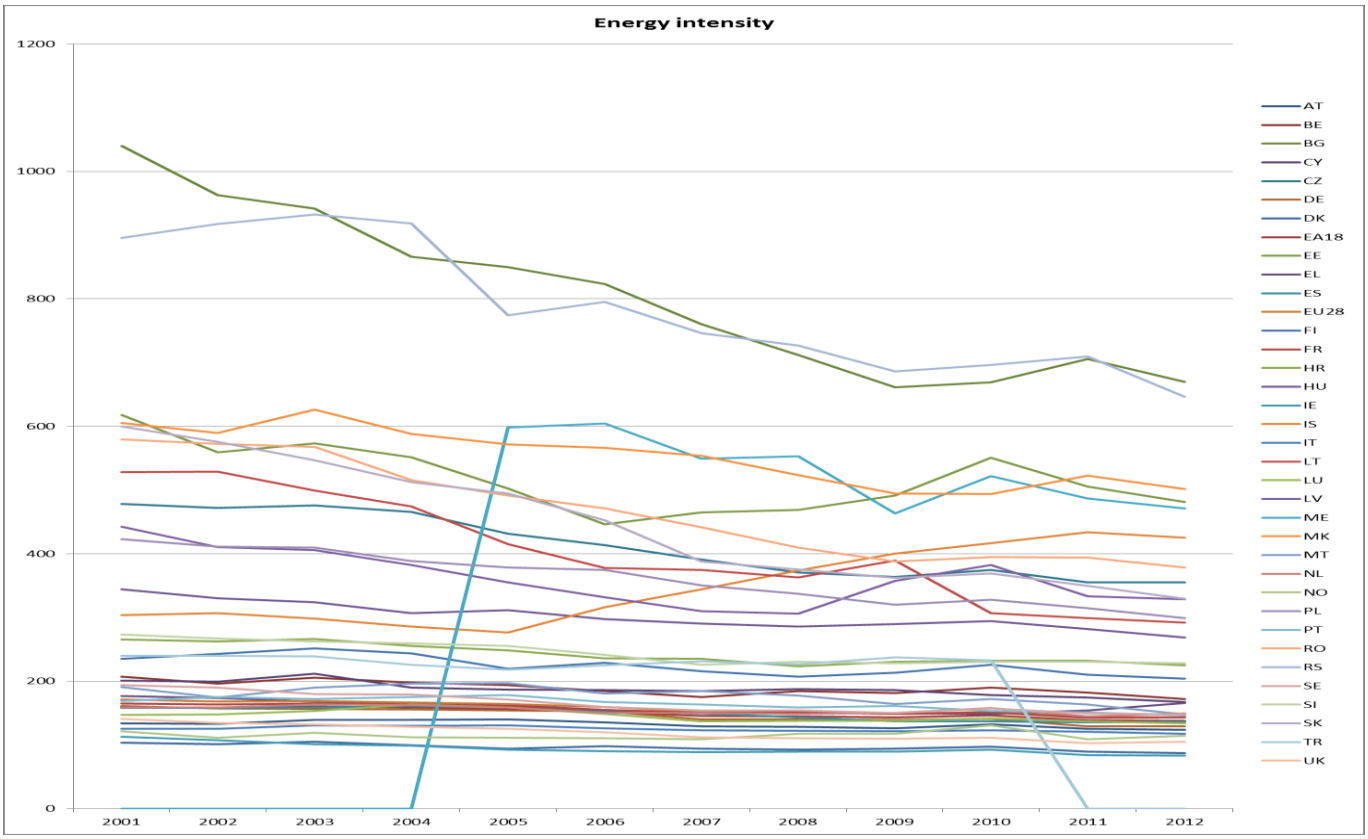

Πηγή: Eurostat

5.4 Εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας

5.4.1 Εξωτερικό εμπόριο

Ένα από τα διαρθρωτικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας αποτελεί ο χρόνια ελλειμματικός εξωτερικός τομέας. Χαρακτηριστικό είναι, ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε από 1,1% κατά τη δεκαετία του 80, σε 2,5% τη δεκαετία του ΄90, για να φθάσει το 10% το 2003, πριν αρχίσει να μειώνεται και πάλι το 2005 στο 9,2%.

Η Ελλάδα έχει μια κατ' εξοχήν εξωστρεφή οικονομία. Η συνολική αξία των εμπορικών συναλλαγών της χώρας καταγράφει συνεχή άνοδο κατά την υπό εξέταση περίοδο, αντανακλά όμως κυρίως τον ιδιαίτερα υψηλό ρυθμό αύξησης των εισαγωγών και δευτερευόντως την μέτρια άνοδο, που σημείωσαν οι εξαγωγές, δημιουργώντας έτσι ένα σημαντικό εμπορικό έλλειμμα, το οποίο συνεχώς διευρύνεται.

Ο βαθμός κάλυψης των εισαγωγών από χώρες της ΕΕ15, από εξαγωγές προς αυτές, επιδεινώθηκε από 48% σε 30% μεταξύ 1989 και 2003. Με βάση στοιχεία της Eurostat, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην Ελλάδα αποτελούσαν το 20% του ΑΕΠ σε αντίθεση με άλλες χώρες, όπου το ποσοστό αυτό κυμαινόταν από 27% έως και 84%. Οι Ελληνικές εξαγωγές κατευθύνονται κατά πλειοψηφία στην ΕΕ15, που μεσοσταθμικά αγγίζουν περίπου το 45%, και στις χώρες της Βαλκανικής, που φτάνουν το 17% συγκεντρωτικά. Οι υπό εξέταση χώρες, κατά σειρά ποσοστού των Ελληνικών εξαγωγών είναι Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία, ΠΓΔΜ, και Σερβία.

Ο περιορισμένος όγκος των εξαγωγών των ελληνικών προϊόντων αποδίδεται στην Βιβλιογραφία, μεταξύ άλλων, στο μικρό μέγεθος της συντριπτικής πλειοψηφίας των ελληνικών επιχειρήσεων, στη μεγάλη απόσταση της Ελλάδας από τις άλλες χώρες της ΕΕ, στην περιορισμένη καινοτομική τους δραστηριότητα. Αυτό είναι εμφανές στο διάγραμμα 18, που

ακολουθεί, με τις χώρες της ΕΕ27, που εξάγουν προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, μεταξύ των οποίων βρίσκεται η Κύπρος, αλλά όχι και η Ελλάδα. Αυτός, είναι ένας από τους παράγοντες, που επισημαίνονται στην Βιβλιογραφία, που συμβάλουν στην φθίνουσας ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας, κατατάσσοντας την χώρα στην προτελευταία θέση μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ κατά το διάστημα αυτό στην κατάταξη των χωρών του Διεθνούς Ινστιτούτου Διαχείρισης Ανάπτυξης – ΔΙΔΑ (International Institute for Management Development - IIMD).

Η μείωση των Ελληνικών εξαγωγών κατά την περίοδο 1994-2005, εν μέρει οφείλεται και στην υποκατάσταση των εξαγωγών προς γειτονικές Βαλκανικές χώρες σε μεγάλο βαθμό, από ΑΞΕ, που πραγματοποιήθηκαν στο έδαφός τους, γεγονός το οποίο αναφέρεται εκτενέστερα σε επόμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ.

Διάγραμμα 17: Ελλάδα: Εισαγωγές – Εξαγωγές

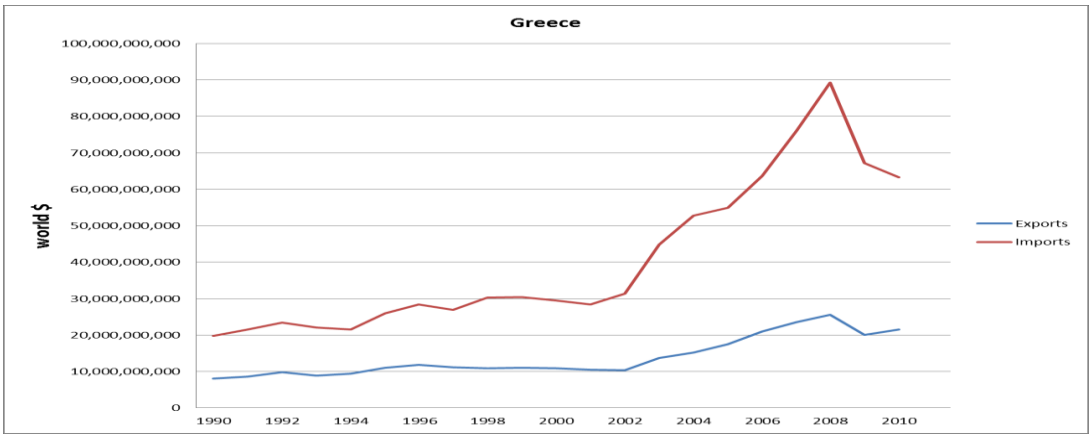

Πηγή: UNCOMTRADE

Διάγραμμα 18: Εξαγωγές υψηλής τεχνολογίας στην ΕΕ27

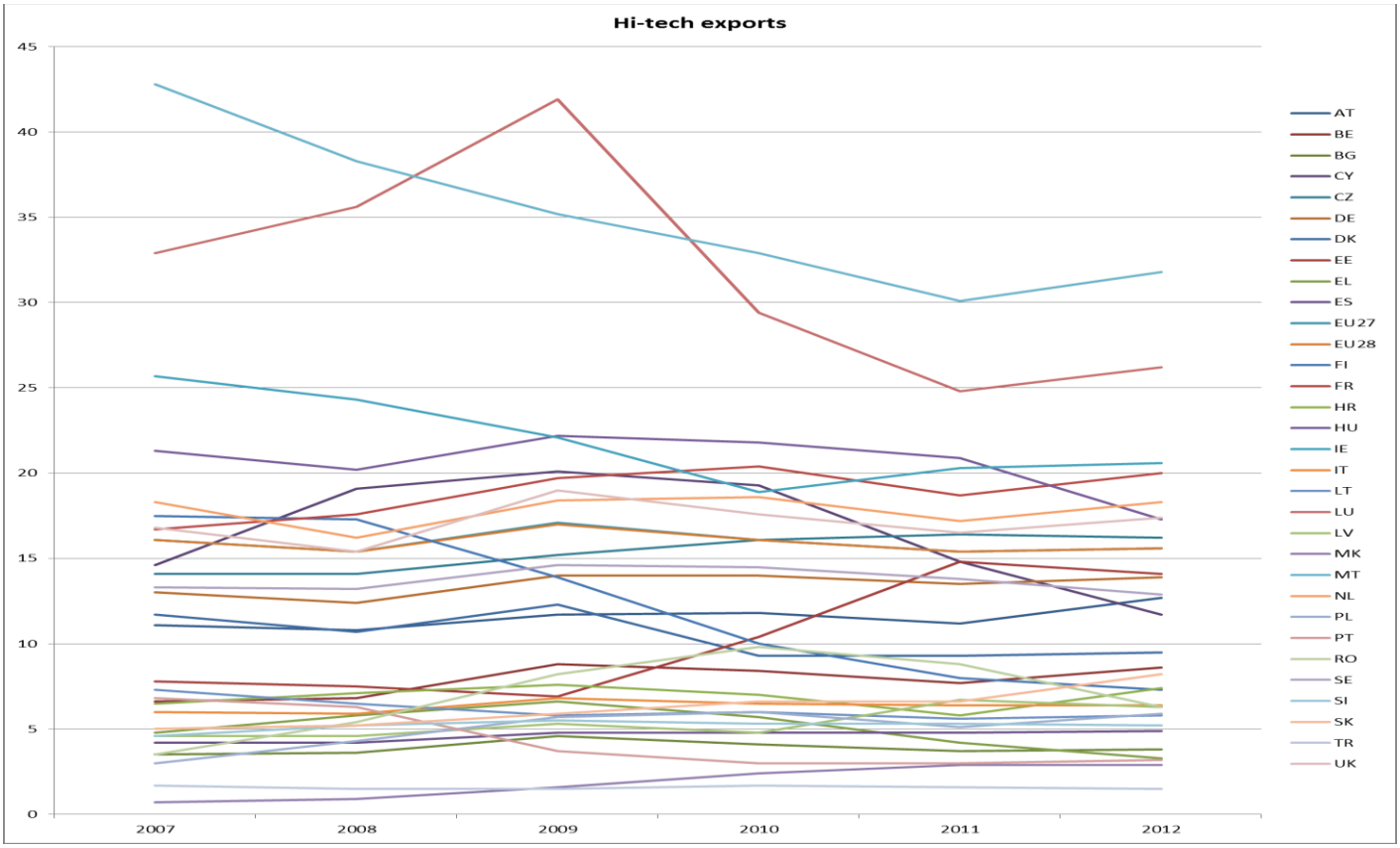

Πηγή: Eurostat

5.4.2 Εισροές ΑΞΕ

Αν και η Ελλάδα διακηρύσσει διαχρονικά την προσέλκυση ΑΞΕ, ως πρωταρχικό στόχο της εκάστοτε οικονομικής της πολιτικής[102], εν τούτοις, οι επιδόσεις της είναι συγκριτικά και διαχρονικά χαμηλές, όπως γίνεται διεξοδικότερα λόγος σε επόμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η συμμετοχή της Ελλάδας στις παγκόσμιες ροές σταδιακά μειώνεται. Η αρνητική πορεία διατηρείται αναλλοίωτη και μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, με αποτέλεσμα οι εισροές κεφαλαίων το 2002 να υποχωρήσουν έναντι του 2001, ενώ η μείωση των αποθεμάτων εισροών το 2002 σε σχέση με το 2001 ήταν της τάξης του 11%. Το 2002 μάλιστα, οι εισροές ΑΞΕ με βάση τον ΟΟΣΑ, περιορίστηκαν σε 42,04 εκατ. ευρώ, στο χαμηλότερο δηλαδή επίπεδο της τελευταίας τριακοπενταετίας, Η καθοδική αυτή τάση, αντιστράφηκε τα επόμενα χρόνια, χωρίς όμως να αλλάξει την συνολική εικόνα. Οι εισροές ΑΞΕ σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, που παρατίθενται κατωτέρω για την υπό εξέταση περίοδο ανήλθαν συνολικά σε 18,7 δις ευρώ. Η τομεακή κατανομή των εισροών ΑΞΕ, δείχνει ότι την πρώτη θέση με 3,5 δις ευρώ καταλαμβάνουν οι υπηρεσίες, την δεύτερη, η μεταποίηση με 2,5 δις ευρώ και την τρίτη οι κτηματικές συναλλαγές με 2,4 δις ευρώ, και ποσοστά 19%, 14% και 13% αντίστοιχα. Σύμφωνα με περιοδικά στοιχεία της ΔΗΕΕΑ για το 2005, που αφορούν σε συνολικά 140 χώρες, η Ελλάδα δεν κατέχει σημαντική θέση από άποψη ελκυστικότητας ΑΞΕ καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, γεγονός, που παραπέμπει ευθέως σε διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

Αλλά και στις εκροές ΑΞΕ, η Ελλάδα δείχνει να κινείται σε χαμηλά επίπεδα, ακόμη και κατά την υπό εξέταση περίοδο, η οποία αποτελεί την πρώτη και μόνη περίοδο μαζικής «εξαγωγής» Ελληνικών επενδυτικών κεφαλαίων. Όσον αφορά τις αγορές του εξωτερικού στις οποίες υλοποιούνται ελληνικές επενδύσεις, από τα στοιχεία του αποθέματος εξερχόμενων επενδύσεων προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει συγκριτικά περιορισμένη παρουσία στις διεθνείς αγορές, και έχει επιδόσεις περιφερειακού, χαρακτήρα και μάλιστα κυρίως στην Βαλκανική. Ειδικότερα, όπως αναφέρεται διεξοδικότερα κατωτέρω σε σχετικό Κεφάλαιο, οι ελληνικές επενδύσεις καταλαμβάνουν το 25% του συνόλου των ΑΞΕ στις χώρες των Βαλκανίων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η δυναμική δραστηριοποίηση των ελληνικών τραπεζών, με μερίδιο περίπου 16% της αγοράς. Αυτή η τάση ανακόπηκε με την κρίση το 2008, παρά τις προοπτικές, που ανοίγονταν λόγω του περιθωρίου ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των χρηματοοικονομικών συστημάτων στις γειτονικές χώρες. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην έλλειψη ρευστότητας των Ελληνικών τραπεζών, καθώς και την αναγκαιότητα αναδόμησης (restructuring) και ανακεφαλαιοποίησης (recapitalisation), λόγω των επισφαλειών και του «κουρέματος» (haircut) των Ελληνικών κρατικών ομολόγων, που είχαν στην κατοχή τους οι Ελληνικές τράπεζες στην κατοχή των τραπεζών, ως αποτέλεσμα της Συμμετοχής του Ιδιωτικού Τομέα - ΣΙΤ (Private Sector Involvement – PSI)[103] .

[102] Βλ., σχετικά Ministry of Press and Mass Media, Secretarial General of Information, "Greece Your Strategic Partner in the New Millennium", Ministry of Press and Mass Media, Secretarial General of Information, Athens, 1999.

[103] Αφορά τη συμμετοχή του Ιδιωτικού τομέα (τραπεζών, επενδυτικών ταμείων) στη διαδικασία απομείωσης του δημοσίου χρέους κυρίαρχων Κρατών, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η αποδοχή της διαδικασίας από την πλειονότητα των φορέων και να αποτρέπεται η αναζήτηση στρατηγικών εξόδου από τους ιδιώτες επενδυτές, που έχει συνήθως ως αποτέλεσμα τη μονομερή εμπλοκή ως και πιστωτικό γεγονός, και κατά συνέπεια επιβάρυνση των Κρατών-δανειστών. Χρησιμοποιείται στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης κρατικού χρέους σε αντιδιαστολή με την Συμμετοχή του Δημοσίου Τομέα - ΣΔΤ (Official Sector Involvement - OSI). Ο όρος υιοθετήθηκε τη δεκαετία του 1990 κατά την περίοδο αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους διαφόρων χωρών, όπως η Ρωσία, η Τουρκία, η Βραζιλία, ο Ισημερινός και η Αργεντινή. Έγινε όμως ευρύτερα γνωστός σε σχέση με το Ελληνικό χρέος κατά την περίοδο 2010-2012.

Διάγραμμα 19: Προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα (τομεακή κατανομή κατά την περίοδο 1990-2010)

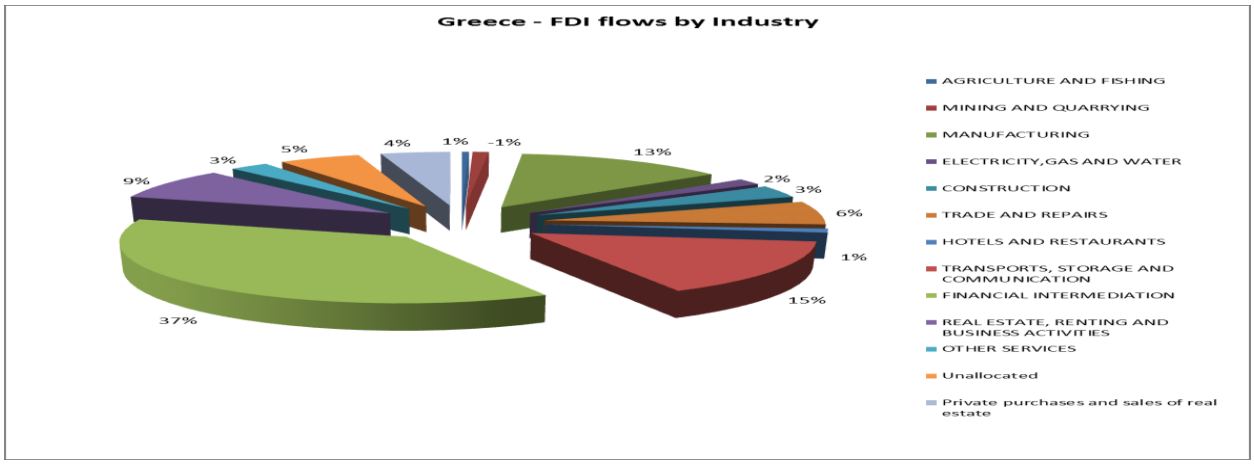

Πηγή: OECD

Διάγραμμα 20: Προσέλκυση ΑΞΕ στην Ελλάδα (τομεακή κατανομή κατά την περίοδο 1990-2010)

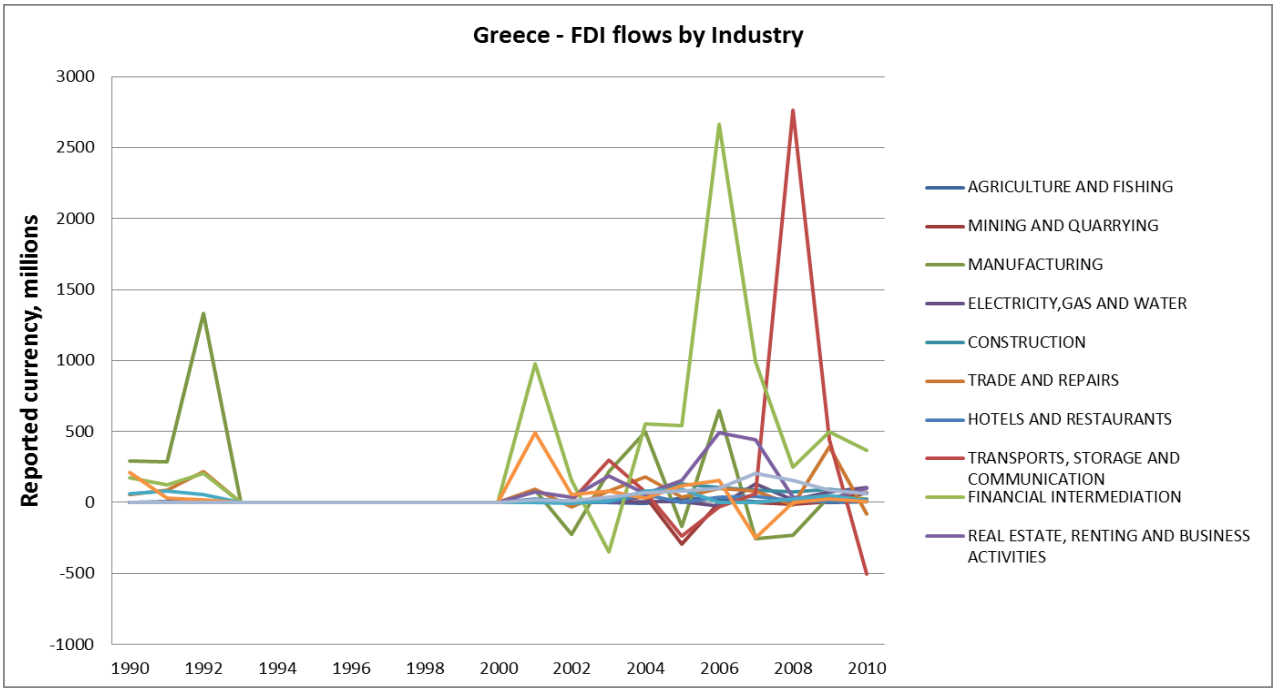

Πηγή: OECD

Διάγραμμα 21: Ελλάδα: ΑΕΠ, Εισαγωγές, Εξαγωγές, ΑΞΕ (κατά την περίοδο 1990-2010)

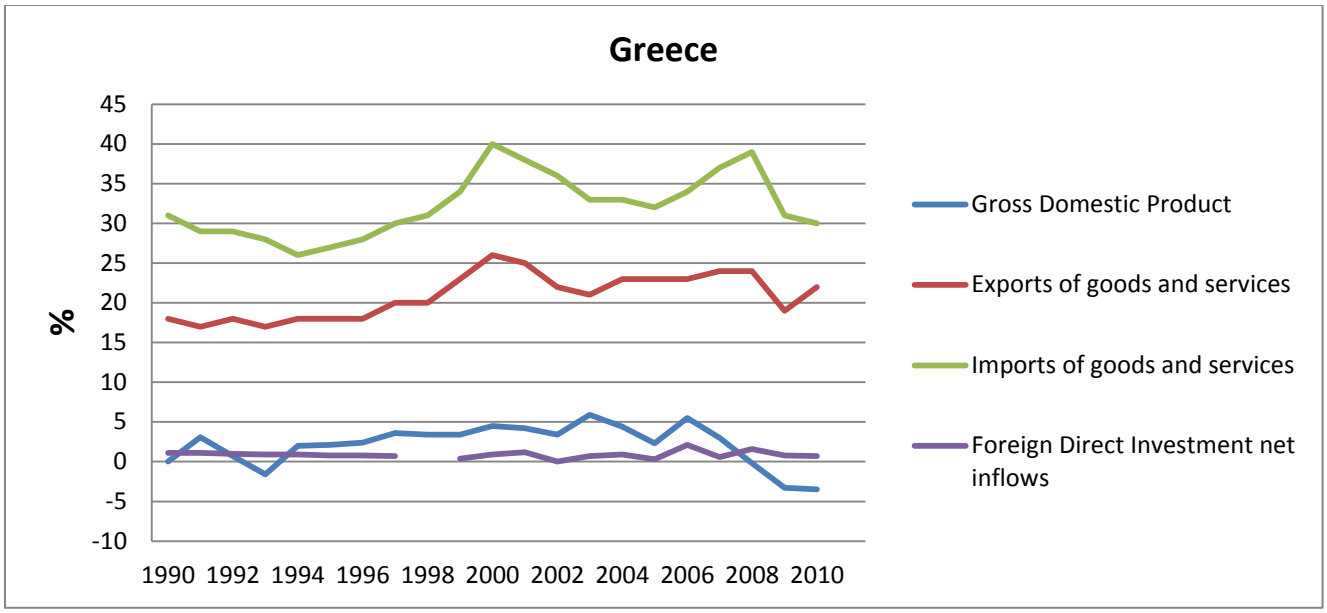

Πηγή: World Bank

5.5 Συμπεράσματα

Από την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ το 1981, και ως την αρχική φάση της υπό εξέταση περιόδου, η Ελληνική οικονομία παρέμεινε ασθενική, με ετήσιο μέσο όρο ανάπτυξης μόλις 1,4%, σε σύγκριση με τον μέσο όρο του 2% στην ΕΕ-15 ετησίως βάσει στοιχείων της Eurostat. Το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα (σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης) στην Ελλάδα έβαινε κατά συνέπεια μειούμενο σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, φτάνοντας το 1995 στο 46%, σε αντίθεση με την Ιρλανδία και την Πορτογαλία[104], δύο συγκρίσιμες οικονομίες, που κατά την ίδια περίοδο επέτειναν την σύγκλισή τους με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, αφήνοντας την Ελλάδα στην θέση της ασθενέστερης οικονομικά χώρας της Ένωσης, χωρίς φυσικά να περιλαμβάνεται η δραστηριότητα της ανεπίσημης οικονομίας, η οποία ανέκαθεν στην Ελλάδα θεωρείτο πολύ μεγαλύτερη από ό, τι στον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετίας, αλλά και στην συνέχεια κατά την υπό εξέταση περίοδο η αναγκαία αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας αναβαλλόταν συνεχώς, επιλέγοντας αντίθετα τον δημόσιο δανεισμό ως μέσο για την υλοποίηση των οικονομικών επιδιώξεων της χώρας, βάζοντας τις βάσεις για την μετέπειτα οικονομική κρίση και κρίση χρέους, που αντιμετώπισε η χώρα προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου[105].

Από την μειονεκτική αυτή θέση στην αφετηρία, και αντιμετωπίζοντας καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο οικονομικά προβλήματα δημοσιονομικής φύσης, αλλά και προβλήματα άνισης περιφερειακής ανάπτυξης[106], έχοντας δε και ένα μη ανταγωνιστικό οικονομικό μοντέλο, η Ελλάδα εκλήθη να αντιμετωπίσει μεγάλες και καθοριστικές για την μελλοντική της εξέλιξη προκλήσεις, με κορυφαίες, αυτές της ένταξής της στην ΟΝΕ, και της ενίσχυσης της εξωστρέφειας της οικονομίας της, για την «τοποθέτηση» της (positioning) στην νέα διεθνή τάξη πραγμάτων, που διαμορφώθηκε από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, και τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην «γειτονιά της», μετά την κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ και την μετάβαση στην οικονομία της αγοράς, των Βαλκανικών χωρών.

[104] Κατά την ίδια περίοδο, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία παρουσίαζαν κατά μέσο όρο ετήσια ανάπτυξη της τάξης του 2,5% και 3,8% αντίστοιχα.

[105] Το 1993, το Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος ανήλθε στο 115% του ΑΕΠ. Το Εξωτερικό Δημόσιο Χρέος (εξαιρουμένου του στρατιωτικού χρέους) ήταν περίπου 27 δις δολάρια, δηλαδή 30% του ΑΕΠ.

[106] Για παράδειγμα, το μέσο εισόδημα στην Ήπειρο και μερικά νησιά (Βόρειο Αιγαίο) ήταν κατά την πρώτη υπό εξέταση δεκαετία, μικρότερο από τα δύο τρίτα αυτού της Αττικής, και διαμορφώνοντας το μέσο εισόδημα στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της χώρας στο ένα τέταρτο έως το ένα τρίτο του Ευρωπαϊκού μέσου όρου. Βλ., Kavvadia, H., "European Integration and the Peripheral Disparities in Greece. The way ahead.", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 56, Athens, October 2009.

Το «σπριντ», που έκανε για να ένταξή της στην ΟΝΕ, και το θετικό κλίμα, που συνδιαμορφώθηκε, όχι μόνο της εξασφάλισε την συμμετοχή της στον σκληρό πυρήνα της Ευρώπης και το ευρώ, αλλά αποτέλεσε και την κύρια κινητήρια δύναμη για την στροφή στην εξωστρέφεια, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί η θέση της χώρας στην Ευρωπαϊκή και περιφερειακή σκηνή των Βαλκανίων κατά την υπό εξέταση περίοδο ιστορικών ανακατατάξεων.

Πίνακας 10: Προτεραιότητες της Ελλάδας στα πλαίσια της πολιτικής Ευρώπη 2020

Βασικοί στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020»	**Κατάσταση στην Ελλάδα 2010**	**Εθνικοί στόχοι για το 2020 στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ)**
3% του ΑΕΠ της ΕΕ θα πρέπει να επενδύεται σε έρευνα και ανάπτυξη	0,6%	2%
Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% (σε σύγκριση με το 2005)	+3% (προβλεπόμενες εκπομπές 2020 σε σύγκριση με το 2005) -8% (εκπομπές 2010 σε σύγκριση με το 2005)	-4% (εθνικός δεσμευτικός στόχος για τους τομείς εκτός του συστήματος εμπορίας εκπομπών (ETS) σε σύγκριση με το 2005)
Αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην τελική κατανάλωση ενέργειας στο 20%	8,2%	18%
20% αύξηση της ενεργειακής απόδοσης	μη διαθέσιμο.	2,7 Mtoe
75% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών θα πρέπει να απασχολείται	59,9% (2012)	70%
Το ποσοστό πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου πρέπει να είναι κάτω του 10%	13,1% (2011)	9,7%
Ποσοστό τουλάχιστον 40% των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών πρέπει να έχει ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση	28,9% (2011)	32%
Μείωση κατά 20 εκατομμύρια του αριθμού των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ (σε σύγκριση με το 2008)	619 000 άτομα σε κίνδυνο φτώχειας	Έξοδος 450 000 ανθρώπων από τη φτώχεια

- **Επιτάχυνση της απορρόφησης των κονδυλίων των διαρθρωτικών ταμείων:** Οι διαδικασίες έχουν απλοποιηθεί και η παρακολούθηση έχει ενισχυθεί για τα έργα προτεραιότητας και για τους καίριους τομείς στους οποίους είχαν ανακύψει ζητήματα. Η απορρόφηση κονδυλίων βαίνει αυξητικά από το 2010, και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012 έφτασε σε 732,6 εκατ. ευρώ.

- **Εκτενείς μεταρρυθμίσεις, που ενισχύουν την ανάπτυξη, βάση για την οικονομική ανάπτυξη:** Στο παρελθόν, πολιτική αβεβαιότητα και έλλειψη αποφασιστικότητας στην προώθηση του προγράμματος διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας μετά την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης οδήγησαν σε μείωση των μισθών και του κόστους παραγωγής. Στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών απαιτούνται, όμως περαιτέρω εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις, με άρση των περιορισμών και των εμποδίων εισόδου σε πολλούς τομείς: επιχειρηματικό περιβάλλον, ενέργεια, μεταφορές, λιανικό εμπόριο και κλειστά επαγγέλματα, δικαστικό σύστημα κ.ά.

- **Διευκόλυνση του επιχειρείν:** Η Ελλάδα με σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης μετά το 2009, βελτίωσε τη θέση της στη διεθνή κατάταξη. Διευκολύνθηκε η ίδρυση νέων επιχειρήσεων και μειώθηκε το κόστος συναλλαγών – π.χ. δημιουργήθηκε νέα μορφή εταιρείας (χωρίς ελάχιστο αιτούμενο κεφάλαιο και με ευέλικτους κανόνες για τη λήψη αποφάσεων εντός της εταιρείας), καταργήθηκε η υποχρεωτική παράσταση

δικηγόρου, καταργήθηκε η υποχρέωση εγγραφής στο μητρώο εξαγωγέων του Εμπορικού Επιμελητηρίου κ.ά. Περαιτέρω μείωση του κόστους ίδρυσης επιχειρήσεων και του κόστους μεταβίβασης ακινήτων κατά 50% στο μέλλον, έχει κριθεί απαραίτητη. Στρατηγική διευκόλυνσης του εξωτερικού εμπορίου: συντόμευση των διαδικασιών εξαγωγών-εισαγωγών. Μείωση του απαιτούμενου χρόνου έκδοσης αδειών για μεταποιητικές δραστηριότητες και για περιβαλλοντικά έργα.

- **Ενέργεια και εφαρμογή του τρίτου ενεργειακού πακέτου:** Μετά το 2010, έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά στον διαχωρισμό του διαχειριστή μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Όσον αφορά όμως στον διαχωρισμό του ΔΕΣΦΑ (διαχειριστή του συστήματος μεταφοράς της δημόσιας επιχείρησης αερίου), έχουν συσσωρευτεί καθυστερήσεις. Ιδιαίτερο πρόβλημα θεωρείται στην διεθνή Βιβλιογραφία η σοβαρή κρίση ρευστότητας στον τομέα ηλεκτρικής ενέργειας – (απλήρωτοι λογαριασμοί ηλεκτρικού ρεύματος, κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος) στην Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού - ΔΕΗ, κρατική, κάθετα ολοκληρωμένη επιχείρηση ηλεκτρισμού. Παράλληλα, η Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ - ΛΑΓΗΕ, λειτουργός της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, έχει συσσωρεύσει μη διατηρήσιμα χρέη λόγω υπερβολικά γενναιόδωρων – και ανεπαρκώς χρηματοδοτούμενων – προγραμμάτων ενίσχυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ιδίως των φωτοβολταϊκών). Χρηματοδότηση έκτακτης ανάγκης από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Κατά τα επόμενα χρόνια σύμφωνα με την διεθνή Βιβλιογραφία πρέπει να ληφθούν πρόσθετα μέτρα για την ενίσχυση της οικονομικής βιωσιμότητας των προγραμμάτων στήριξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

- **Ενεργειακή απόδοση και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας:** Η Ελλάδα καταβάλλει προσπάθειες για τη βελτίωση της ενεργειακής της απόδοσης. Τα κύρια μέσα για τη μείωση της χρήσης ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης είναι ο νόμος 3855/2010 και οι πόροι από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Μείωση (έναντι των επιπέδων του 2005) των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε τομείς, που δεν καλύπτονται από το σύστημα εμπορίας εκπομπών, 9.2% (2009). Οι εθνικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου εξελίσσονται προς την κατεύθυνση της επίτευξης του εθνικού στόχου σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Κιότο. Εάν η Ελλάδα επιτύχει τον στόχο, που έχει θέσει για το 2020, αναμένεται να δημιουργηθούν 83 000 θέσεις απασχόλησης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, έναντι 59 000 θέσεων εάν η ΕΕ απέσυρε την υποστήριξή της από τον τομέα αυτόν. Στόχος 18% αφορά την τελική κατανάλωση ενέργειας και 10% στον τομέα των μεταφορών.

- **Μεταφορές:** Με σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης μετά το 2010, έχουν μειωθεί οι περιορισμοί στη χορήγηση αδειών, τόσο για τις οδικές εμπορευματικές μεταφορές, όσο και για τις περιστασιακές μεταφορές επιβατών. Απλοποιήθηκε η δομή των τακτικών μεταφορών επιβατών. Έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά στην αναδιάρθρωση του σιδηροδρομικού τομέα, μεταξύ άλλων με τον καθορισμό μιας συγκεκριμένης στρατηγικής ιδιωτικοποιήσεων. Στόχος η μείωση των τιμών των μεταφορών και η ενίσχυση της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα. Κατάργηση των περιορισμών στην ενοικίαση μικρών φορτηγών και ημιφορτηγών.

- **Ναυτιλιακές δραστηριότητες και λιμένες:** Ανεξάρτητο κανονιστικό πλαίσιο, μέσω σαφούς διαχωρισμού μεταξύ διοικητικών αρμοδιοτήτων και εμπορικών δραστηριοτήτων. Σχεδιασμός αποφασιστικών μέτρων για την προώθηση πιο ευέλικτων μορφών απασχόλησης και για την εισαγωγή τεχνογνωσίας σχετικά με τον κατάλληλο τρόπο προετοιμασίας καίριων περιουσιακών στοιχείων για ιδιωτικοποίηση, κυρίως μέσω συμβάσεων παραχώρησης. Ενίσχυση της ανάπτυξης του τουριστικού τομέα στις εγχώριες θαλάσσιες μεταφορές (πχ διενέργεια δημόσιων διαβουλεύσεων για τα δρομολόγια και εργασιακές ρυθμίσεις στις εγχώριες πορθμειακές υπηρεσίες).

- **Αερολιμένες:** Υπάρχουν μεσοπρόθεσμοι στόχοι, οι οποίοι αφορούν στη βελτίωση των διατοπικών διασυνδέσεων μέσω της ορθότερης ιεράρχησης των δημόσιων δαπανών (συμπεριλαμβανομένων των κονδυλίων της ΕΕ), και της δημιουργίας διαμετακομιστικού κόμβου.

- **Υγεία**: Νομοθετημένες πολιτικές με στόχο i) τη μείωση και τον έλεγχο των δαπανών στον φαρμακευτικό τομέα, ii) τη δημιουργία ενιαίου Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) και iii) τη μεταρρύθμιση του νοσοκομειακού τομέα.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Συμβούλιο της ΕΕ, Δεκέμβριος 2012

Πίνακας 11: Ελλάδα: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010

Πηγή: WORLDBANK

Greece		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross Domestic Product	**annual percentage growth rate**	0,0	3,1	0,7	-1,6	2,0	2,1	2,4	3,6	3,4	3,4	4,5	4,2	3,4	5,9	4,4	2,3	5,5	3,0	-0,2	-3,3	-3,5
Exports of goods and services	**% of GDP**	18	17	18	17	18	18	18	20	20	23	26	25	22	21	23	23	23	24	24	19	22
Imports of goods and services	**% of GDP**	31	29	29	28	26	27	28	30	31	34	40	38	36	33	33	32	34	37	39	31	30
Foreign Direct Investment net inflows	**percent of GDP**	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7		0,4	0,9	1,2	0,0	0,7	0,9	0,3	2,1	0,6	1,6	0,8	0,7
International Tourism receipts	**current U.S. dollars**						4.182.000.000	3.759.000.000	3.794.000.000	6.188.000.000	8.839.000.000	9.262.000.000	9.216.000.000	10.005.000.000	10.842.000.000	12.809.000.000	13.453.000.000	14.495.000.000	15.687.000.000	17.586.000.000	14.796.000.000	12.579.000.000
Gross Domestic Product	**per capita current U.S. dollars**	9,187	9,772	10,687	9,914	10,536	12,274	12,889	12,494	12,485	12,238	11,396	11,858	13,292	17,494	20,607	21,621	23,506	27,241	30,363	28,521	26,600
Workers' remittances and compensation of employees received	**current US $**	1.817.000.000	2.173.000.000	2.531.000.000	2.655.000.000	2.886.000.000	3.286.000.000	3.079.000.000	3.062.000.000	2.673.050.049	2.284.100.098	2.193.800.049	2.014.000.000	1.658.932.495	1.563.793.457	1.241.897.583	1.220.107.056	1.542.623.047	2.483.721.191	2.686.635.010	2.020.323.853	1.499.203.125

Πίνακας 12: Ελλάδα: Εξωτερικό εμπόριο Ελλάδας με ανά εξέταση χώρα για την περίοδο 1990-2010 συγκεντρωτικά (σε δολάρια)

Πηγή: COMTRADE (σε δολάρια)

Εξαγωγές

Exports:	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania							211.140.400	137.681.008	207.653.802	351.097.824	261.475.781	304.930.699	330.241.497	447.220.546	602.653.356	658.233.171	792.629.671	1.077.690.359	1.354.921.653	1.087.914.902	1.549.955.724
Bosnia and Herzegovina														1.400.284.313	1.912.379.000	2.388.483.188	3.427.781.565	4.151.965.348	5.021.082.673	3.953.920.135	4.803.107.191
Bulgaria							4.890.187.776	4.939.664.384	4.292.926.720	3.924.528.950	4.821.825.024	5.113.865.216	5.748.848.128	7.540.210.688	9.929.893.564	11.739.329.329	15.101.457.070	18.575.129.425	22.485.509.057	16.502.519.893	20.608.005.156
Croatia			4.597.484.032	3.903.808.256	4.260.363.776	4.632.655.872	4.511.729.152	4.340.856.320	4.541.103.616	4.279.690.427	4.431.597.348	4.665.908.208	4.903.584.487	6.186.630.195	8.024.156.751	8.772.552.653	10.376.964.369	12.360.221.564	14.123.674.785	10.491.835.496	11.810.676.241
Former Yugoslav Republic of Macedonia					1.086.334.208	1.204.036.608	1.147.436.672	1.236.803.584	1.310.675.456	1.191.261.568	1.322.617.046	1.155.068.196	1.115.526.799	1.366.989.000	1.673.487.089	2.041.265.162	2.400.714.689	3.356.247.733		2.691.528.007	
Romania	5.847.390.208	4.265.651.456	4.363.384.320	4.892.156.928	6.151.244.800	7.910.049.280	8.084.459.008	8.431.049.216	8.300.932.096	8.502.972.928	10.366.522.368	11.384.993.792	13.875.708.928	17.618.059.264	23.485.342.614	27.729.597.128	32.336.029.667	40.264.716.419	49.538.877.501	40.620.889.720	49.413.386.103
Serbia																4.481.781.933	6.427.891.860	8.824.700.743	10.972.082.013	8.345.076.235	9.794.540.809

Εισαγωγές

Imports:	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania							938.481.792	629.026.304	841.256.184	1.154.351.169	1.089.467.879	1.330.631.066	1.503.685.206	1.864.328.860	2.300.168.341	2.614.347.012	3.057.408.426	4.200.864.046	5.250.490.022	4.548.287.875	4.602.774.967
Bosnia and Herzegovina														4.823.652.527	5.980.462.683	7.053.770.509	7.559.256.431	9.720.056.196	12.188.608.532	8.363.714.090	9.222.997.633
Bulgaria							5.073.922.048	4.931.953.664	4.995.096.064	5.409.527.038	6.504.662.016	7.278.130.176	7.987.019.264	10.901.030.912	14.465.193.287	18.162.452.722	23.268.729.351	30.085.387.539	37.015.366.386	23.340.811.547	25.359.886.220
Croatia			4.460.712.960	4.666.346.496	5.229.113.856	7.509.185.024	7.787.760.128	9.122.318.336	8.383.010.304	7.777.378.559	7.886.511.618	9.147.129.932	10.722.045.127	14.209.034.610	16.589.172.476	18.560.366.869	21.502.493.972	25.829.460.931	30.726.986.737	21.204.851.207	20.067.004.556
Former Yugoslav Republic of Macedonia					1.484.081.664	1.718.889.856	1.626.900.864	1.778.488.832	1.914.646.016	1.776.133.248	2.093.872.193	1.687.599.755	1.995.155.655	2.306.353.000	2.903.435.331	3.227.998.287	3.762.715.288	5.227.575.519	6.851.673.000	5.043.114.724	
Romania	9.088.603.136	5.793.350.656	6.259.609.088	6.521.681.920	7.109.047.808	10.277.897.216	11.435.274.240	11.279.739.904	11.835.426.816	10.395.266.048	13.054.494.720	15.551.616.000	17.861.681.152	24.003.123.200	32.663.696.269	40.462.893.575	51.106.038.518	69.946.195.080	82.964.978.909	54.256.269.456	62.006.624.402
Serbia																10.461.284.867	13.172.329.667	18.553.606.220	22.875.303.751	16.047.433.276	16.734.435.021

Πίνακας 13: Ελλάδα: Εξωτερικό εμπόριο Ελλάδας με ανά εξέταση χώρα για την περίοδο 1990-2010

Πηγή: COMTRADE (σε δολάρια)

Αλβανία

Greece-Albania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export	17.871.764	12.172.074	41.137.556	131.373.816	213.363.178	260.975.264	322.870.528	251.764.832	194.380.256	223.792.188	246.166.516	350.797.738	321.711.732	358.308.081	415.180.200	431.980.428	469.938.605	620.766.914	556.790.883	542.710.322	523.200.288
Import	12.271.639	11.910.447	18.033.992	15.404.847	35.345.665	37.483.880	35.898.560	35.962.512	36.979.920	39.986.247	41.976.556	58.127.370	9.667.784	19.182.282	23.089.107	24.444.883	41.541.344	93.275.538	145.848.071	106.690.700	133.009.594
Amount	30.143.403	24.082.521	59.171.548	146.778.663	248.708.843	298.459.144	358.769.088	287.727.344	231.360.176	263.778.435	288.143.072	408.925.108	331.379.516	377.490.363	438.269.307	456.425.311	511.479.949	714.042.452	702.638.954	649.401.022	656.209.882
Balance	5.600.125	261.627	23.103.564	115.968.969	178.017.513	223.491.384	286.971.968	215.802.320	157.400.336	183.805.941	204.189.960	292.670.368	312.043.948	339.125.799	392.091.093	407.535.545	428.397.261	527.491.376	410.942.812	436.019.622	390.190.694

Albania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports							211.140.400	137.681.008	207.653.802	351.097.824	261.475.781	304.930.699	330.241.497	447.220.546	602.653.356	658.233.171	792.629.671	1.077.690.359	1.354.921.653	1.087.914.902	1.549.955.724
Imports							938.481.792	629.026.304	841.256.184	1.154.351.169	1.089.467.879	1.330.631.066	1.503.685.206	1.864.328.860	2.300.168.341	2.614.347.012	3.057.408.426	4.200.864.046	5.250.490.022	4.548.287.875	4.602.774.967

Βοσνία & Ερζεγοβίνη

Greece-Bosnia and Herzegovina	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export			4.165.377	15.958.183	496.176	242.809	1.360.567	4.169.655	6.304.954	13.321.890	20.562.420	11.693.536	12.339.804	18.815.058	25.047.135	26.401.296	23.027.263	36.122.354	55.837.691	61.259.527	59.281.202
Import			2.884.947	3.336.083	1.937.082	1.218.686	491.992	880.934	2.597.997	3.560.839	8.521.576	16.125.094	38.907.755	27.645.501	7.774.554	9.549.547	10.518.226	8.243.066	16.935.978	11.156.634	9.127.339
Amount			7.050.324	19.294.266	2.433.258	1.461.495	1.852.559	5.050.589	8.902.951	16.882.729	29.083.996	27.818.630	51.247.559	46.460.559	32.821.689	35.950.843	33.545.489	44.365.420	72.773.669	72.416.161	68.408.541
Balance			1.280.430	12.622.100	-1.440.906	-975.877	868.575	3.288.721	3.706.957	9.761.051	12.040.844	-4.431.558	-26.567.951	-8.830.443	17.272.581	16.851.749	12.509.037	27.879.288	38.901.713	50.102.893	50.153.863

Bosnia and Herzegovina	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports														1.400.284.313	1.912.379.000	2.388.483.188	3.427.781.565	4.151.965.348	5.021.082.673	3.953.920.135	4.803.107.191
Imports														4.823.652.527	5.980.462.683	7.053.770.509	7.559.256.431	9.720.056.196	12.188.608.532	8.363.714.090	9.222.997.633

Βουλγαρία

Greece-Bulgaria	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export	53.112.520	87.555.992	166.733.216	315.561.920	413.417.846	446.973.216	312.034.144	319.637.728	442.515.104	415.711.807	445.687.671	569.688.986	553.234.000	833.084.994	967.041.013	1.014.015.119	1.323.724.019	1.521.303.106	1.820.487.955	1.348.678.728	1.392.261.419
Import	110.940.440	156.252.720	160.567.920	197.979.616	318.063.659	483.740.928	368.326.912	414.874.336	394.920.928	357.193.803	394.429.792	422.611.691	311.397.890	419.480.161	574.571.184	733.450.150	975.670.051	1.180.460.667	1.711.043.357	1.342.802.275	1.270.255.859
Amount	164.052.960	243.808.712	327.301.136	513.541.536	731.481.505	930.714.144	680.361.056	734.512.064	837.436.032	772.905.610	840.117.463	992.300.677	864.631.890	1.252.565.155	1.541.612.197	1.747.465.269	2.299.394.070	2.701.763.773	3.531.531.312	2.691.481.003	2.662.517.278
Balance	-57.827.920	-68.696.728	6.165.296	117.582.304	95.354.187	-36.767.712	-56.292.768	-95.236.608	47.594.176	58.518.004	51.257.879	147.077.295	241.836.110	413.604.833	392.469.829	280.564.969	348.053.968	340.842.439	109.445.598	5.876.453	122.005.560

Bulgaria	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports							4.890.187.776	4.939.664.384	4.292.926.720	3.924.528.950	4.821.825.024	5.113.865.216	5.748.848.128	7.540.210.688	9.929.893.564	11.739.329.329	15.101.457.070	18.575.129.425	22.485.509.057	16.502.519.893	20.608.005.156
Imports							5.073.922.048	4.931.953.664	4.995.096.064	5.409.527.038	6.504.662.016	7.278.130.176	7.987.019.264	10.901.030.912	14.465.193.287	18.162.452.722	23.268.729.351	30.085.387.539	37.015.366.386	23.340.811.547	25.359.886.220

Κροατία

Greece-Croatia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export			1.184.057	8.423.098	9.453.140	13.782.219	13.725.055	27.450.664	18.666.396	20.663.796	23.346.112	24.500.189	25.156.926	47.705.957	51.574.259	43.295.609	105.330.177	157.517.933	131.900.035	53.979.777	70.069.716
Import			5.497.836	17.108.560	14.126.605	14.186.432	10.547.542	6.586.686	11.774.613	30.638.432	23.463.268	21.654.911	15.778.806	82.920.041	86.857.304	82.136.612	26.695.353	22.914.752	34.977.472	42.810.102	79.365.144
Amount			6.681.893	25.531.658	23.579.745	27.968.651	24.272.597	34.037.350	30.441.009	51.302.228	46.809.380	46.155.100	40.935.732	130.625.998	138.431.563	125.432.221	132.025.530	180.432.685	166.877.507	96.789.879	149.434.860
Balance			-4.313.779	-8.685.462	-4.673.465	-404.213	3.177.513	20.863.978	6.891.783	-9.974.636	-117.156	2.845.278	9.378.120	-35.214.084	-35.283.045	-38.841.003	78.634.824	134.603.181	96.922.563	11.169.675	-9.295.428

Croatia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports			4.597.484.032	3.903.808.256	4.260.363.776	4.632.655.872	4.511.729.152	4.340.856.320	4.541.103.616	4.279.690.427	4.431.597.348	4.665.908.208	4.903.584.487	6.186.630.195	8.024.156.751	8.772.552.653	10.376.964.369	12.360.221.564	14.123.674.785	10.491.835.496	11.810.676.241
Imports			4.460.712.960	4.666.346.496	5.229.113.856	7.509.185.024	7.787.760.128	9.122.318.336	8.383.010.304	7.777.378.559	7.886.511.618	9.147.129.932	10.722.045.127	14.209.034.610	16.589.172.476	18.560.366.869	21.502.493.972	25.829.460.931	30.726.986.737	21.204.851.207	20.067.004.556

ΠΓΔΜ

Greece-Former Yugoslav Republic of Macedonia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export				145.261.088	14.172.740	36.633.916	232.047.408	273.363.520	269.263.936	426.891.228	465.803.935	411.749.917	327.363.567	363.953.292	382.576.213	406.115.369	469.461.159	534.455.855	650.681.603	552.362.899	426.774.135
Import				29.035.936	4.763.095	14.664.359	39.190.052	60.058.364	60.003.760	60.472.654	68.635.320	77.757.515	53.878.101	106.562.377	151.018.240	247.099.947	290.097.762	410.150.915	531.158.599	298.862.584	246.812.633
Amount				174.297.024	18.935.835	51.298.275	271.237.460	333.421.884	329.267.696	487.363.882	534.439.255	489.507.432	381.241.668	470.515.669	533.594.453	653.215.316	759.558.921	944.606.770	1.181.840.202	851.225.483	673.586.768
Balance				116.225.152	9.409.645	21.969.557	192.857.356	213.305.156	209.260.176	366.418.574	397.168.615	333.992.402	273.485.466	257.390.915	231.557.973	159.015.422	179.363.397	124.304.940	119.523.004	253.500.315	179.961.502

Former Yugoslav Republic of Macedonia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports					1.086.334.208	1.204.036.608	1.147.436.672	1.236.803.584	1.310.675.456	1.191.261.568	1.322.617.046	1.155.068.196	1.115.526.799	1.366.989.000	1.673.487.089	2.041.265.162	2.400.714.689	3.356.247.733		2.691.528.007	
Imports					1.484.081.664	1.718.889.856	1.626.900.864	1.778.488.832	1.914.646.016	1.776.133.248	2.093.872.193	1.687.599.755	1.995.155.655	2.306.353.000	2.903.435.331	3.227.998.287	3.762.715.288	5.227.575.519	6.851.673.000	5.043.114.724	

Ρουμανία

Greece-Romania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export	59.447.960	84.591.792	107.107.144	92.884.200	93.439.988	180.231.536	173.806.544	176.592.816	202.976.896	213.406.329	380.202.461	356.953.086	280.825.885	350.007.981	479.821.143	507.426.128	749.372.108	1.061.771.765	1.136.774.179	776.950.252	788.192.108
Import	71.934.440	92.428.360	67.774.840	65.634.656	93.330.176	134.211.904	143.776.752	203.321.376	196.803.728	210.802.234	297.626.613	339.761.006	323.345.956	444.384.930	626.218.137	540.740.039	634.783.275	734.605.185	773.017.286	622.170.870	562.926.441
Amount	131.382.400	177.020.152	174.881.984	158.518.856	186.770.164	314.443.440	317.583.296	379.914.192	399.780.624	424.208.563	677.829.074	696.714.092	604.171.841	794.392.911	1.106.039.280	1.048.166.167	1.384.155.383	1.796.376.950	1.909.791.465	1.399.121.122	1.351.118.549
Balance	-12.486.480	-7.836.568	39.332.304	27.249.544	109.812	46.019.632	30.029.792	-26.728.560	6.173.168	2.604.095	82.575.848	17.192.080	-42.520.071	-94.376.949	-146.396.994	-33.313.911	114.588.833	327.166.580	363.756.893	154.779.382	225.265.667

Romania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports	5.847.390.208	4.265.651.456	4.363.384.320	4.892.156.928	6.151.244.800	7.910.049.280	8.084.459.008	8.431.049.216	8.300.932.096	8.502.972.928	10.366.522.368	11.384.993.792	13.875.708.928	17.618.059.264	23.485.342.614	27.729.597.128	32.336.029.667	40.264.716.419	49.538.877.501	40.620.889.720	49.413.386.103
Imports	9.088.603.136	5.793.350.656	6.259.609.088	6.521.681.920	7.109.047.808	10.277.897.216	11.435.274.240	11.279.739.904	11.835.426.816	10.395.266.048	13.054.494.720	15.551.616.000	17.861.681.152	24.003.123.200	32.663.696.269	40.462.893.575	51.106.038.518	69.946.195.080	82.964.978.909	54.256.269.456	62.006.624.402

Σερβία

Greece-Serbia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Export																	256.512.202	394.363.272	439.160.913	337.030.709	306.811.352
Import																	164.914.804	192.113.554	223.757.639	144.004.591	207.241.914
Amount																	421.427.006	586.476.826	662.918.552	481.035.300	514.053.266
Balance																	91.597.398	202.249.718	215.403.274	193.026.118	99.569.438

Serbia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Exports																4.481.781.933	6.427.891.860	8.824.700.743	10.972.082.013	8.345.076.235	9.794.540.809
Imports																10.461.284.867	13.172.329.667	18.553.606.220	22.875.303.751	16.047.433.276	16.734.435.021

Πίνακας 14: Ελλάδα: ΑΞΕ εισροές-εκροές για την περίοδο 1990-2010

Πηγή: OECD

Ελλάδα: ΑΞΕ εισροές-εκροές

Greece FDI	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Inflows	1688,39	1718,12	1588,64	1243,58	1166,11	1197,74	1196,44	1088,62	73,28	561,69	1108,37	1589,64	50,30	1276,43	2102,87	622,92	5357,85	2111,98	4489,91	2435,40	329,93
Outflows									-283,54	551,89	2136,93	616,22	655,90	412,68	1029,82	1466,94	4047,32	5246,82	2412,87	2055,29	1558,01

Ελλάδα: ΑΞΕ εισροές ανά τομέα

Reporting Country:	**Greece**
Type of FDI:	**Inward**
Currency:	**Reported currency, millions**

Year	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	TOTAL
AGRICULTURE AND FISHING		5,615	5,367									3,498	7,3	0,84	-7,07	28,3	25,74	3,06	3,23	0,82	8	**84,7**
MINING AND QUARRYING												0,003	-0,35	0,3	40,34	-293,71	-2,77	2,7	-15,1	3,59	71,12	**-193,88**
MANUFACTURING	292,914	284,484	1329,159									84,44	-225,74	219,73	495,53	-167,52	646,65	-254,55	-229,03	45,52	24,58	**2546,2**
ELECTRICITY,GAS AND WATER												1,142	4,97	0,13	7,36	8,92	-27,37	127,54	19,59	76,01	102,59	**320,88**
CONSTRUCTION												14,354	10,33	14,16	51,92	127,7	105,87	87,72	71,66	94,95	60,72	**639,38**
TRADE AND REPAIRS	55,998	89,837	214,669									92,194	-28,96	80,82	178,06	39,11	101,1	80,93	-16,93	394,44	-81,52	**1199,7**
HOTELS AND RESTAURANTS												21,72	8,42	2,12	57,94	0,8	37,27	43,23	9,73	5,78	21,28	**208,29**
TRANSPORTS, STORAGE AND COMMUNICATION												2,709	11,66	295,91	76,21	-238,43	-33,35	62,29	2764,49	443,72	-503,39	**2881,8**
FINANCIAL INTERMEDIATION	174,456	121,655	203,936									977,702	156,02	-347,62	551,01	542,65	2665,17	992,36	246,33	499,16	366,48	**7149,3**
REAL ESTATE, RENTING AND BUSINESS ACTIVITIES												71,548	38,62	185,21	63,4	153,18	492,31	440,25	34,8	25,91	101,85	**1607,1**
OTHER SERVICES	64,613	78,608	53,667									-1,441	-7,74	13,27	81,59	95,18	2,28	1,88	25,09	52,6	10,35	**469,95**
Unallocated	208,917	33,689	19,678									491,967	54,34	82,02	33,54	118,06	153,54	-246,46	0,47	24,77	4,28	**978,81**
Private purchases and sales of real estate												16,264	13,17	38,79	66,01	83,66	102,47	206,27	155,2	86,65	63,06	**831,54**
TOTAL	**796,9**	**613,89**	**1826,5**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1776,1**	**42,04**	**585,68**	**1695,8**	**497,9**	**4268,9**	**1547,2**	**3069,5**	**1753,9**	**249,4**	**18724**

Πηγή: OECD

Ελλάδα: ΑΞΕ εκροές ανά τομέα

Reporting Country:	Greece
Type of FDI:	Inward
Currency:	Reported currency, millions

Year	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
AGRICULTURE AND FISHING		**5,615**	**5,367**									**3,498**	**7,3**	**0,84**	**-7,07**	**28,3**	**25,74**	**3,06**	**3,23**	**0,82**	**8**
MINING AND QUARRYING												**0,003**	**-0,35**	**0,3**	**40,34**	**-293,71**	**-2,77**	**2,7**	**-15,1**	**3,59**	**71,12**
Extraction of crude petroleum and natural gas; service activities incidental to oil and gas extraction, excluding surveying												0	0	0,3	23,86	-310,06	0,89	0	0,33	-0,14	67,03
MANUFACTURING	**292,91**	**284,48**	**1329,2**									**84,44**	**-225,74**	**219,73**	**495,53**	**-167,52**	**646,65**	**-254,55**	**-229,03**	**45,52**	**24,58**
Food products	167,995	166,573	107,335									11,8	-108,92	106,36	-79,18	-56,54	99,95	-133,3	-24,27	-49,29	294,09
Total (1805 + 2205)												6,55	7,3	24,75	1,48	2,71	6,66	-48,87	-6,35	12,04	-4,86
Textiles and wearing apparel												6,55	4,84	15,24	1,38	2,14	1,97	1,86	-1,69	2,21	-12,81
Wood,publishing and printing			105,546									0	2,47	9,51	0,1	0,56	4,69	-50,73	-4,66	9,83	7,95
Total (2300 + 2400 + 2500)												6,785	-49,47	213,45	212,25	-292,02	497,77	3,69	-119,54	91,24	-181,22
Refined petroleum & other treatments	10,769											0	-14,08	324,03	209,91	-290,42	39,48	-0,26	-94,86	3,89	12,38
Chemical products	71,075	61,763	107,335									6,785	-42,73	-115,03	-6,89	-6,83	451,06	1,18	-23	89,62	-202,25
Pharmaceuticals, medicinal chemical and botanical products																					
Rubber and plastic products	4,308		697,674									0	7,35	4,46	9,23	5,23	7,22	2,78	-1,68	-2,28	8,66
Total (2805 + 2900)												30,671	7,85	23,16	24,32	47,02	88,72	-7,47	-22,5	-40,47	-43,73
Metal products	10,769											29,503	-2,88	5,97	4,08	23,91	63,74	-4,05	-43,47	-49,79	-24,79
Mechanical products												1,168	10,74	17,18	20,24	23,11	24,98	-3,42	20,97	9,32	-18,94
Total (3000 + 3200)		37,432	257,603									28,704	-111,49	-184,03	73,01	95,7	-71,24	-74,75	-102,24	9,76	6,87
Office machinery and computers												-57,573	-148,63	-209,31	43,17	102,09	-46,92	1,07	0,79	5,55	21,18
Radio,TV,communication equipments												86,277	37,14	25,29	29,85	-6,39	-24,31	-75,83	-103,03	4,21	-14,31
Medical, precision and optical																					

instruments, watches and clocks																					
Total (3400 + 3500)												1,596	0	11,62	28,81	15,95	15,94	11,14	7,48	-2,7	4,51
Motor vehicles												1,596	0	11,62	29,34	17,36	12,42	11,5	7,84	4,81	5,9
Other transport equipments												0	0	0	-0,53	-1,4	3,53	-0,37	-0,37	-7,51	-1,39
Manufacture of aircraft and spacecraft																					
ELECTRICITY,GAS AND WATER												**1,142**	**4,97**	**0,13**	**7,36**	**8,92**	**-27,37**	**127,54**	**19,59**	**76,01**	**102,59**
CONSTRUCTION												**14,354**	**10,33**	**14,16**	**51,92**	**127,7**	**105,87**	**87,72**	**71,66**	**94,95**	**60,72**
TOTAL SERVICES															1008,21	592,49	3264,77	1620,94	3063,51	1421,62	-84,97
TRADE AND REPAIRS	**55,998**	**89,837**	**214,67**									**92,194**	**-28,96**	**80,82**	**178,06**	**39,11**	**101,1**	**80,93**	**-16,93**	**394,44**	**-81,52**
Sale, maintenance and repair of motor vehicles and motor cycles; retail sale of automotive fuel																					
Wholesale trade and commission trade, except of motor vehicles and motor cycles																					
Retail trade, except of motor vehicles and motor cycles; repair of personal and household goods																					
HOTELS AND RESTAURANTS												**21,72**	**8,42**	**2,12**	**57,94**	**0,8**	**37,27**	**43,23**	**9,73**	**5,78**	**21,28**
TRANSPORTS, STORAGE AND COMMUNICATION												**2,709**	**11,66**	**295,91**	**76,21**	**-238,43**	**-33,35**	**62,29**	**2764,5**	**443,72**	**-503,39**
Transport and storage																					
Land transport												0	-0,03	0	-0,13	0,53	-0,32	-23,93	-0,46	-3,9	16
Water transport															0,55	-19,09	4,2	-4,14	-8,08	7,54	-35,75
Sea and coastal water transport												2,054	3,5	4,05							
Air transport												0	0,35	0,14	8,39	8,5	4,6	1,56	7,92	12,48	9,12
Supporting and auxiliary transport activities; activities of travel agencies																					
Post and telecommunications															67,4	-228,37	-41,83	88,79	2765,11	427,59	-492,78
Post and courier activities																					

Telecommunications												0,654	7,85	291,72	67,4	-228,37	-41,83	88,79	2765,11	427,59	-492,78
FINANCIAL INTERMEDIATION	**174,46**	**121,66**	**203,94**									**977,7**	**156,02**	**-347,62**	**551,01**	**542,65**	**2665,2**	**992,36**	**246,33**	**499,16**	**366,48**
Financial intermediation, except insurance and pension funding															503,62	472,52	2647,95	921,05	240,4	368,9	340,49
Monetary intermediation												-14,762	174,01	-382,51	182,6	149,26	2301,12	205,16	-157,24	252,38	1328,56
Other financial intermediation												977,224	2,25	3,38	321,03	323,26	346,83	715,88	397,64	116,52	-988,07
Financial holding companies																					
Insurance and pension funding															47,38	70,12	17,22	71,31	5,94	130,27	25,98
Activities auxiliary to financial intermediation																					
REAL ESTATE, RENTING AND BUSINESS ACTIVITIES												**71,548**	**38,62**	**185,21**	**63,4**	**153,18**	**492,31**	**440,25**	**34,8**	**25,91**	**101,85**
Real estate												0,534	4,38	-1,52	6,76	32,43	64,47	109,46	2,92	75,27	43,16
Renting of machinery and equipment without operator and of personal and household goods																					
Computer activities												-0,649	-5,64	-0,84	11,39	4,01	6,22	40,05	38,03	5,15	34,77
Research and development												0	0	0,18	-3,35	0	-7,72	168,51	-0,05	0	0,03
Other business activities												71,663	39,88	187,38	48,58	116,74	429,33	122,23	-6,11	-54,5	23,88
Legal, accounting, book-keeping and auditing activities; tax consultancy; market research and public opinion polling; business and management consulta																					
Management holding companies																					
Advertising																					
OTHER SERVICES	**64,613**	**78,608**	**53,667**									**-1,441**	**-7,74**	**13,27**	**81,59**	**95,18**	**2,28**	**1,88**	**25,09**	**52,6**	**10,35**
Recreational, cultural and sporting activities																					
Unallocated	**208,92**	**33,689**	**19,678**									**491,97**	**54,34**	**82,02**	**33,54**	**118,06**	**153,54**	**-246,46**	**0,47**	**24,77**	**4,28**

SUB-TOTAL												1707,178	28,87	528,46	1629,84	414,24	4166,42	1340,96	2914,33	1662,68	186,33
Private purchases and sales of real estate												**16,264**	**13,17**	**38,79**	**66,01**	**83,66**	**102,47**	**206,27**	**155,2**	**86,65**	**63,06**
TOTAL	**796,9**	**613,89**	**1826,5**									**1776,1**	**42,04**	**585,68**	**1695,8**	**497,9**	**4268,9**	**1547,2**	**3069,5**	**1753,9**	**249,38**
PRIMARY SECTOR		5,615	5,367									3,501	6,95	1,14	33,27	-265,41	22,97	5,76	-11,87	4,41	79,12

6. Κατάσταση στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο: πολιτική, κοινωνική και οικονομική διάσταση

Η εξέταση της ευρύτερης οικονομικής συγκυρίας, στην οποία εντάσσεται φυσικά και η Ελληνική ως μέλος της παγκοσμιοποιημένης οικονομικής κοινότητας, επέτρεψε την κατανόηση του πλαισίου αλλά και των λόγων που στην δεδομένη χρονική περίοδο η Ελλάδα έκανε ένα μεγάλο άνοιγμα στην εξωστρέφεια, τόσο ως χορηγός/δότης ΕΑΒ, όσο και ως εξαγωγέας ΑΞΕ.

Στα επόμενα δύο Κεφάλαια θα μελετηθεί αρχικά η πολιτικοοικονομική και κοινωνική κατάσταση ολόκληρης της περιοχής συνολικά, και στην συνέχεια κάθε υπό εξέταση χώρας ξεχωριστά, έτσι ώστε να διαφανούν μερικώς οι λόγοι για τους οποίους η Ελληνική εξωστρέφεια εστράφη κυρίως προς την συγκεκριμένη περιοχή[107], αλλά και να εκτιμηθούν οι ευκαιρίες αλλά και οι απειλές για την Ελληνική οικονομική «εμπλοκή» στην περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο. Στα δύο αυτά Κεφάλαια εδράζει η διερεύνηση των Υποθέσων 1,3, 4, 10 και 13.

Χάρτης 2: Η υπό εξέταση περιοχή σε ευρωπαϊκή διάσταση

Σχεδιασμός: Ε. Καββαδία

6.1 Γενικά στοιχεία

Στην ενότητα αυτή εξετάζονται οι προκλήσεις, τις οποίες αντιμετώπισαν οι χώρες της Βαλκανικής, σε μια περιφερειακή προσέγγιση, κατά τη μετάβασή τους από σοσιαλιστικές οικονομίες, σε οικονομίες της αγοράς στη δεκαετία του '90. Καταρχάς παρουσιάζεται συνοπτικά το ιστορικό πλαίσιο των Βαλκανίων, και στη συνέχεια εξετάζονται οι τρέχουσες κατά την υπό εξέταση περίοδο οικονομικές τάσεις. Ακολουθεί μια ανασκόπηση των διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων, που πραγματοποιήθηκαν καθώς και των προβλημάτων, που αντιμετωπίσθηκαν στην προσπάθεια εφαρμογής ισχυρής μακροοικονομικής διαχείρισης και ανάπτυξης των εξωτερικών σχέσεων στην περιοχή.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει στην Βαλκανική, τόσο την Ανατολική πλευρά αποτελούμενη από την Ρουμανία και την Βουλγαρία, όσο και τα Δυτικά Βαλκάνια, τα οποία περιλαμβάνουν πέντε χώρες, δηλαδή την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Κροατία, τη Σερβία[108] και την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας - ΠΓΔΜ. Είναι σχετικά μικρή περιοχή, με πληθυσμό στις υπό εξέταση χώρες συνολικά περίπου 46,6 εκατομμυρίων και συνολικό ΑΕΠ περίπου 38 δις δολάρια. Ο πληθυσμός της περιοχής αντιπροσωπεύει το 7% περίπου του πληθυσμού της ΕΕ, αλλά η οικονομία της αντιστοιχεί μόλις στο 0,5% της οικονομίας της ΕΕ.

[107] Σχετικά με την ΕΑΒ βλ., κεφάλαιο 9.4, ενώ όσον αφορά τις ΑΞΕ βλ., κεφάλαια 5.6 και 14.4, αλλά και άλλους ερευνητές οι οποίοι αναφέρουν ότι οι ΑΞΕ στην περιοχή αντιπροσωπεύουν το 95% του συνόλου των Ελληνικών ΑΞΕ , βλ., Kalogeresis, A., and Labrianidis, L., "From spectator to walk-on to actor: An exploratory study of the internationalization of Greek firms since 1989", The European Journal of Comparative Economics, 7:1, 121-14, Castellanza, 2010,

108 Νομικά διάδοχο κράτος της Ένωσης Σερβίας & Μαυροβουνίου η ομοσπονδία των οποίων διαλύθηκε τον Ιούνιο του 2006 με την ανεξαρτητοποίηση του Μαυροβουνίου μετά από δημοψήφισμα, ενώ το Κοσσυφοπέδιο τελούσε υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ και τη στρατιωτική προστασία του ΝΑΤΟ από το 1999, με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας UNSCR 1244/99. Ανακήρυξε μονομερώς, την ανεξαρτησία του το 2008.

Διάγραμμα 22: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Πληθυσμός

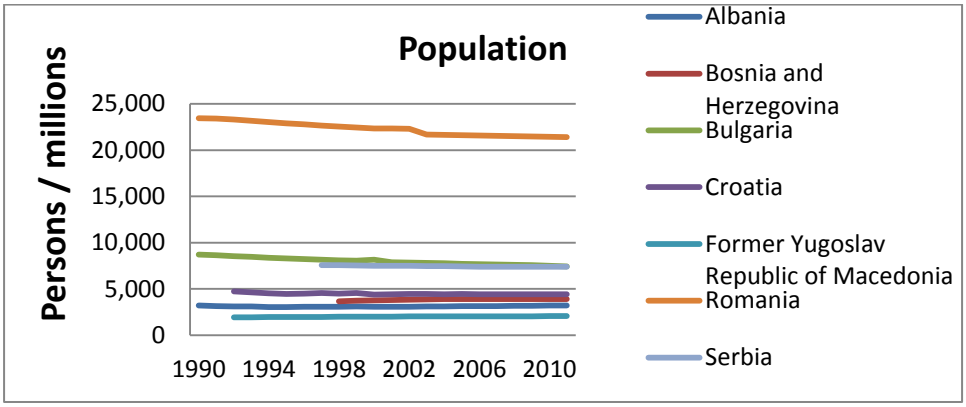

Πηγή: IMF

Κατά τη δεκαετία του '90 ξεκίνησε στις χώρες της περιοχής μια διαδικασία μετάβασης από τη σοσιαλιστική οικονομία στην οικονομία της αγοράς, με κοινό δεδομένο την παντελή έλλειψη σχετικής εμπειρίας και Βιβλιογραφίας σχετικά με την μετατροπή κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών σε οικονομίες ελεύθερης αγοράς. Επιπρόσθετα, η διαδικασία αυτή συνάντησε δυσκολίες, λόγω συγκρούσεων μεταξύ χωρών και εμφύλιων πολέμων, που είχαν ως συνέπεια τη διακοπή της οικονομικής δραστηριότητας και την καταστροφή υλικού, καθώς και ανθρώπινου κεφαλαίου, με αποτέλεσμα σε πολλές περιοχές, οι υποδομές να λειτουργούν μετά βίας. Τα προβλήματα αυτά βύθισαν την περιοχή στην οικονομική ύφεση, και συνεπακόλουθα υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, και σωρεία κοινωνικών προβλημάτων.

Στα σοσιαλιστικά οικονομικά συστήματα ό,τι καλύτερο διαθέσιμο προοριζόταν για το στρατιωτικό-βιομηχανικό τομέα, στον οποίο οι χώρες αυτές ήταν σε θέση να ανταγωνιστούν τη Δύση. Ωστόσο, οι υπόλοιποι τομείς της οικονομίας τους είχαν πληγεί από την έλλειψη ανταγωνισμού, τον προστατευτισμό και την ανεπαρκή πρόσβαση στην δυτική τεχνολογία. Κατά συνέπεια, οι ευκαιρίες για ανάπτυξη ήταν περιορισμένες, κυρίως λόγω αποκλεισμού κάθε είδους μηχανισμού τιμών και την σύνδεση του με την κατανομή του κεφαλαίου. Αυτό είχε ως καίρια συνέπεια την μεγάλης κλίμακας παραγωγή αγαθών με αρνητική προστιθέμενη αξία. Έτσι, μετά την κατάρρευση του σοσιαλιστικού οικονομικού συστήματος, διαπιστώθηκε ότι η παραγωγή στις χώρες αυτές και πρωτευόντως στη Σοβιετική Ένωση ήταν χαμηλότερη από ό,τι είχε προηγουμένως υποτεθεί, παρά την «εμμονή με την ανάπτυξη», που διακήρυτταν οι χώρες αυτές. Την έλλειψη ανταγωνιστικότητας, ενέτειναν και τα αρνητικά πραγματικά επιτόκια, τα οποία είχαν σειρά δυσμενών επιπτώσεων στην κατανομή πόρων παραγωγής.

Η κατάσταση αυτή είναι εμφανής και στην υπό εξέταση περιοχή, παρά το γεγονός, ότι στην πρώην Γιουγκοσλαβία, η προϋπάρχουσα μορφή επιχειρήσεων στην βάση της αυτοδιοίκησης από το εργατικό δυναμικό (worker self-management), θα μπορούσε θεωρητικά να είναι καλύτερη και αποτελεσματικότερη από την καπιταλιστική μορφή επιχείρησης. Αυτό βεβαίως υπό την προϋπόθεση, ότι οι εργαζόμενοι θα είχαν μεταβιβάσιμα (transferable) δικαιώματα ιδιοκτησίας, πράγμα, που δυστυχώς δεν κατέστη δυνατό στη Γιουγκοσλαβία. Εάν τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας ήταν μεταβιβάσιμα, θα υπήρχε δυνατό κίνητρο για επανεπενδύσεις, και θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί η άντληση κερδών σε μετρητά (creaming off profits in cash), που δεν επέτρεπε την διατήρηση των επιχειρήσεων σε ανταγωνιστικά επίπεδα λειτουργίας, λόγω κυρίως έλλειψης τακτικών επενδύσεων εκσυγχρονισμού.

Στην περίπτωση της οικονομικής ανάπτυξης των υπό εξέταση χωρών κατά την υπό εξέταση περίοδο ιδιαίτερα αρνητικό εμφανίζεται κατά την ανάλυση το γεγονός, ότι οι μεμονωμένες χώρες ακολούθησαν αποκλίνουσα μεταξύ τους πορεία, καθώς οι εκάστοτε κυβερνήσεις των επιμέρους αυτών χωρών δεν «έβλεπαν με καλό μάτι» την αμοιβαία τους αλληλεξάρτηση και την δημιουργία ενός ενιαίου χώρου πολιτικής διαπραγμάτευσης και οικονομικής δραστηριότητας. Αντίθετα επέλεξαν να ακολουθήσουν ανταγωνιστικές μεταξύ τους πρακτικές, ανάπτυξη κατά προτίμηση διμερών σχέσεων με την ΕΕ και μεμονωμένες χώρες Μέλη της ΕΕ, έως ότου η αντιμετώπιση της υπό εξέταση περιοχής ως ενιαίου πολιτικό-οικονομικού χώρου ήρθε με «έξωθεν» πρωτοβουλία, και μετά την γεωπολιτική «κοσμογονία» της κατάρρευσης του πρώην Ανατολικού μπλοκ.

Αντίθετα η ανάλυση των στοιχείων της περιοχής δείχνει, η μετάβαση στην ελεύθερη οικονομία υποβοηθήθηκε σημαντικά από την προπολεμική νομική δομή, που διατηρήθηκε, όπως και σε άλλες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Το

διατηρηθέν «σύστημα» συνεπικουρούμενο από το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού[109] αποτέλεσε «προκεχωρημένο σημείο εκκίνησης» για το μεγάλο άλμα προς την ελεύθερη οικονομία[110].

6.2 Ιστορικό πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων

Η ιστορική αναδρομή των Δυτικών Βαλκανίων μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ως την κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, είναι συνυφασμένη με τις τύχες της Γιουγκοσλαβίας, η οποία αποτελείτο από όλες τις υπάρχουσες σήμερα χώρες της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων, πλην της Αλβανίας.

6.2.1 Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος – 1990 Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας

Η Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας - ΣΟΔΓ, η οποία αποτελείτο από τις χώρες της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων, πλην της Αλβανίας, δημιουργήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Υπό την ηγεσία του Στρατάρχη Τίτο, η χώρα έστρεψε σταδιακά τα νώτα της στο Ανατολικό Μπλοκ και ακολούθησε μια «μέση οδό» μεταξύ του δυτικοευρωπαϊκού καπιταλισμού και της παραδοσιακής, ελεγχόμενης, σοσιαλιστικής οικονομίας. Στην πράξη, βρισκόταν πολύ πιο κοντά στο δυτικό μοντέλο, αλλά με μεγάλη αναποτελεσματικότητα, λόγω των στρεβλώσεων, που προαναφέρθηκαν. Οι επιχειρήσεις μπορούσαν να ενεργούν με σχετική ανεξαρτησία, τόσο στο εσωτερικό της Γιουγκοσλαβίας όσο και στο εξωτερικό. Η οικονομία βασιζόταν κυρίως στη βιομηχανία, τον εξορυκτικό τομέα, τη γεωργία και τον τουρισμό.

Μετά τον θάνατο του Τίτο, το 1980, οι μάχες για την εξουσία οδήγησαν σύντομα στην κατάλυση της ενότητας της Γιουγκοσλαβίας. Η κλιμάκωση της βίας μεταξύ πολιτών, ενισχυόμενη από «έξωθεν» συνήθεις σε τέτοιες περιπτώσεις παρεμβάσεις, οδήγησε σε αιτήματα για αυτονομία των Δημοκρατιών και σε εθνοτικές διαιρέσεις. Η άνοδος του Μιλόσεβιτς στην ηγεσία του κομμουνιστικού κόμματος της Σερβίας, το 1986, σήμανε την έναρξη της διάλυσης της πολυεθνικής Γιουγκοσλαβίας του Τίτο και την απαρχή μιας έντονα καθοδικής πορείας για τη χώρα.

6.2.2 Η δύσκολη μετάβαση κατά τη δεκαετία του '90

Στις εκλογές του 1990 στη ΣΟΔΓ, το Κομμουνιστικό Κόμμα επικράτησε μόνο στη Σερβία και στο Μαυροβούνιο, ενώ στις τέσσερις άλλες Ομόσπονδες Δημοκρατίες της Βοσνίας, Μακεδονίας, Κροατίας και Σλοβενίας εξελέγησαν εθνικιστικά κόμματα. Μετά τις εκλογές, η Κροατία και η Σλοβενία αποσχίστηκαν από την ΣΟΔΓ και ανακηρύχθηκαν ανεξάρτητα Κράτη, γεγονός, που προκάλεσε την πρώτη από μια σειρά στρατιωτικών παρεμβάσεων της εναπομείνασας εδαφικά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας -ΟΔΓ κατά την περίοδο 1991-1992. Αρχικά, η επιθυμία της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης για ανεξαρτησία προσέκρουσε στην έντονη αντίθεση των Σερβοβοσνίων, πράγμα, που οδήγησε σε σύγκρουση, τόσο με την ΟΔΓ, όσο και με την Κροατία το 1995, μετά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της από την ΕΕ. Τα 1999 οξύνθηκαν τα προβλήματα μεταξύ της Σερβίας και του Κοσσυφοπεδίου. Η σύγκρουση έλαβε τέλος με την παρέμβαση του ΟΗΕ, με δραματικές συνέπειες για την οικονομία της Σερβίας, και έκτοτε το Κοσσυφοπέδιο τελούσε υπό τη διοίκηση του ΟΗΕ και τη στρατιωτική προστασία του ΝΑΤΟ από το 1999, με την απόφαση του Συμβουλίου

[109] Το υψηλό μορφωτικό επίπεδο, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην γρήγορη εξέλιξη της περιοχής, Βλ., Kavvadia, H., "European Investment Bank as a Force of Pan-European Integration: The Case of South-Eastern Europe." SEED CENTER-UNIVERSITY OF THESSALY, 1st Conference, Volos, 1-3 June 2001, και αυτό γίνεται εμφανές σε συγκριτικές αναλύσεις με άλλες περιοχές, που κατά την ίδια περίοδο είχαν τον ίδιο αρχικό βαθμό ανάπτυξης, αλλά στην συνέχεια ξεπεράστηκαν γρήγορα από τα χώρες της Βαλκανικής. Σ' αυτό το πλαίσιο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συγκριτική ανάλυση κατά την υπό εξέταση περίοδο, μεταξύ Βαλκανικών και Μεσογειακών χωρών μη-Μελών της ΕΕ, Βλ., Καββαδία, Ε., "Ο Ρόλος της ΕΤΕπ στη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια", Επιλογή, Αθήνα, Νοέμβριος 2001.

[110] Για αναλυτικά στοιχεία ανά χώρα της Βαλκανικής βλ., United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Albania", Geneva, 2011, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Macedonia, TFYR", Geneva, 2011, nited Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Croatia", Geneva, 2011, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Bulgaria", Geneva, 2011, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Montenegro", Geneva, 2011, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Romania", Geneva, 2011, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Slovenia", Geneva, 2011, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD publishes handbook of statistics 2011", Press Release, Geneva, 19 December 2011.

Ασφαλείας UNSCR 1244/99, ως την μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του το 2008. Αργότερα, αρχές της δεκαετίας του 2000, ένοπλες συγκρούσεις ξέσπασαν στην ΠΓΔΜ, μεταξύ πολιτών αλβανικής καταγωγής και άλλων κατοίκων της χώρας.

6.3 Η οικονομική κατάσταση στην περιοχή της Βαλκανικής

Οι διαμάχες αυτές είχαν βαρύτατες επιπτώσεις, εκτός των άλλων, και στην οικονομική δραστηριότητα ολόκληρης της περιοχής, η οποία «εσείσθη» σχεδόν καθ'ολοκληρίαν κατά κύματα, από διαδοχικές και διαφορετικές ένοπλες αναμετρήσεις. Η κατάσταση στην περιοχή αντικατοπτρίζεται στα οικονομικά δεδομένα, όπως η μετανάστευση, ως φυγή προς ασφαλέστερες χώρες, η ανεργία και το ΑΕΠ, ως μέτρο ανάπτυξης, που παρατίθενται κατωτέρω. Ακόμη και στην Αλβανία, η οποία γνώρισε σχετικά λιγότερες αναταραχές, το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρέμεινε στάσιμο κοντά στα επίπεδα του 1990 για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στη Βοσνία & Ερζεγοβίνη και στην ΟΔΓ, το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ βρέθηκε κατά περιόδους, ακόμη και σε χαμηλότερα επίπεδα απ' ότι το 1990. Συνολικά στην περιοχή, όπως φαίνεται και στα στοιχεία, που παραθέτονται στην συνέχεια, το ΑΕΠ, αλλά και η απασχόληση[111] σταθεροποιήθηκαν για όλες τις υπό εξέταση χώρες μετά το 2000, με ταυτόχρονη «δομική» αλλαγή της οικονομίας τους, απομακρυνόμενες από τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, και βαίνοντας προς οικονομίες με κύριο χαρακτηριστικό την αυξημένη συμμετοχή στο ΑΕΠ, του τριτογενούς τομέα[112].

Διάγραμμα 23: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: πραγματική αύξηση ΑΕΠ κατά κεφαλήν

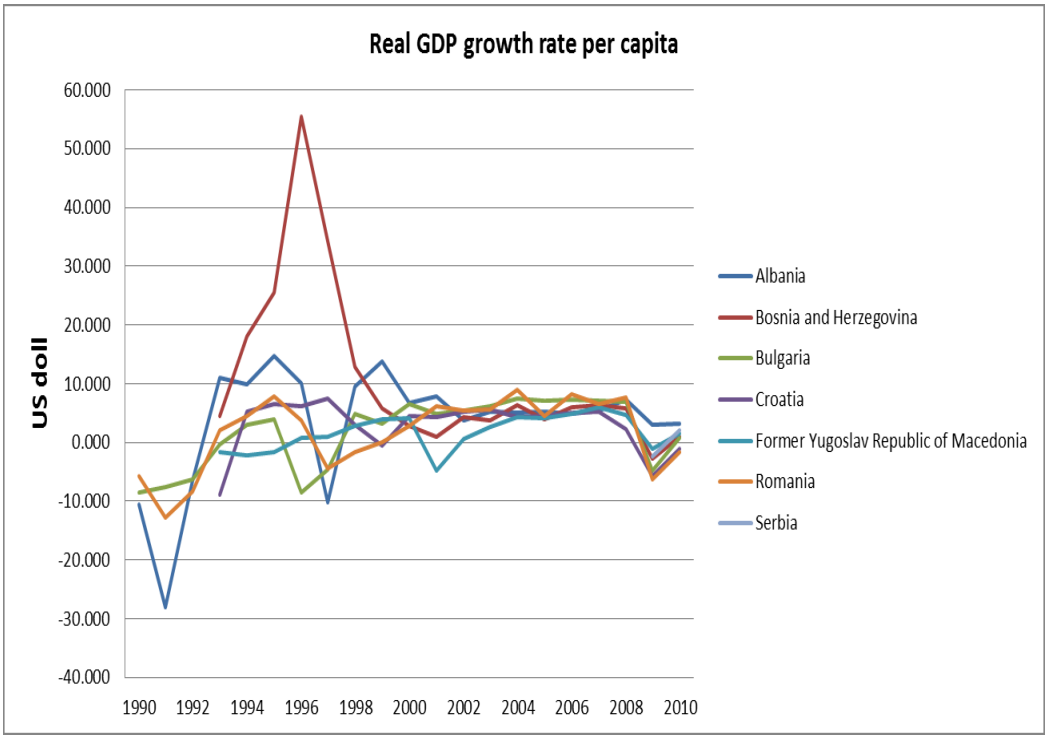

Πηγή: UNCTAD

[111] Βλ., σχετικά South East Europe Review (SEER), "South East Europe Review for Labour and Social Affairs", Quarterly of the Hans-Böckler-Foundation, Vol. 2, No 3, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, October 1999.

[112] Για αναλυτικότερα στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "OECD Investment Compact for South East Europe. A decade of partnership for prosperity and stability", Brochure for the Ministerial Conference of the Investment Compact for South East Europe, Paris, 23-24 November 2011, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Aid Activities in South-East Europe 1990-1998", Development Assistance Committee, Balkan Special Edition, Paris, September 1999, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Progress in Policy Reforms to Improve the Investment Climate in South East Europe. Investment Reform Index 2006", OECD Publishing, Paris, 2006, καθώς και South East Europe Transnational Cooperation Programme, "The South Easy Europe Transnational Cooperation Programme", The Parliament Magazine's Regional Review Europe's Regions and Cities, Issue 10, Brussels, October 2008.

Διάγραμμα 24: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές

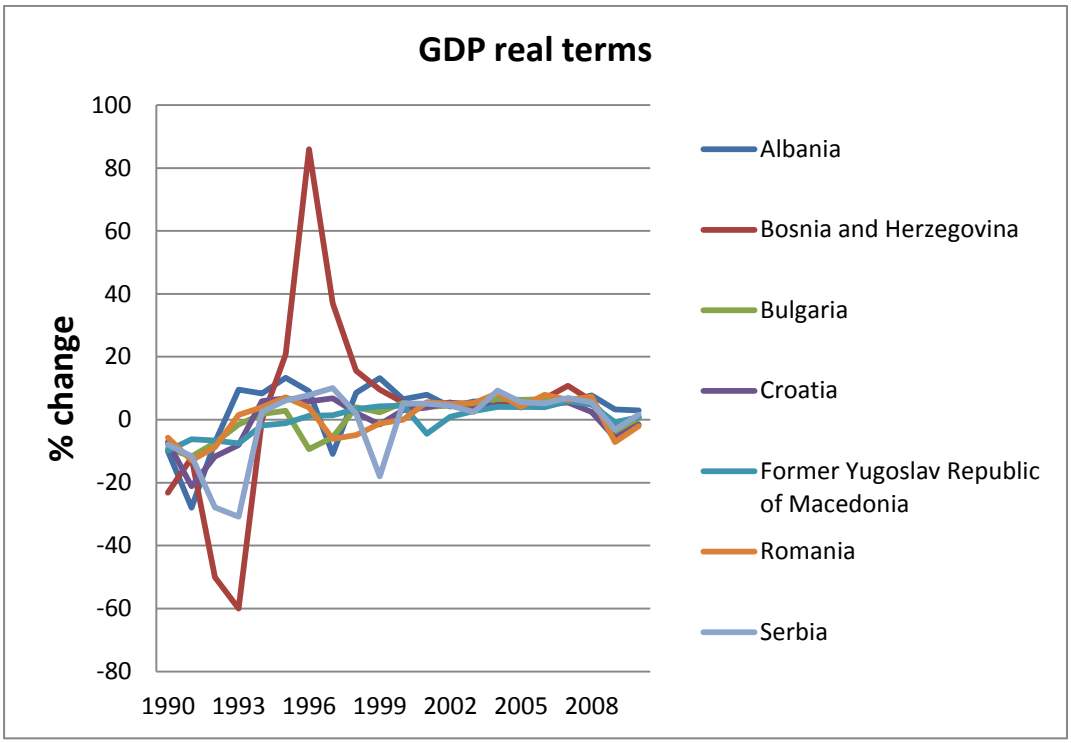

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 25: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: ΑΕΠ σε σταθερές τιμές

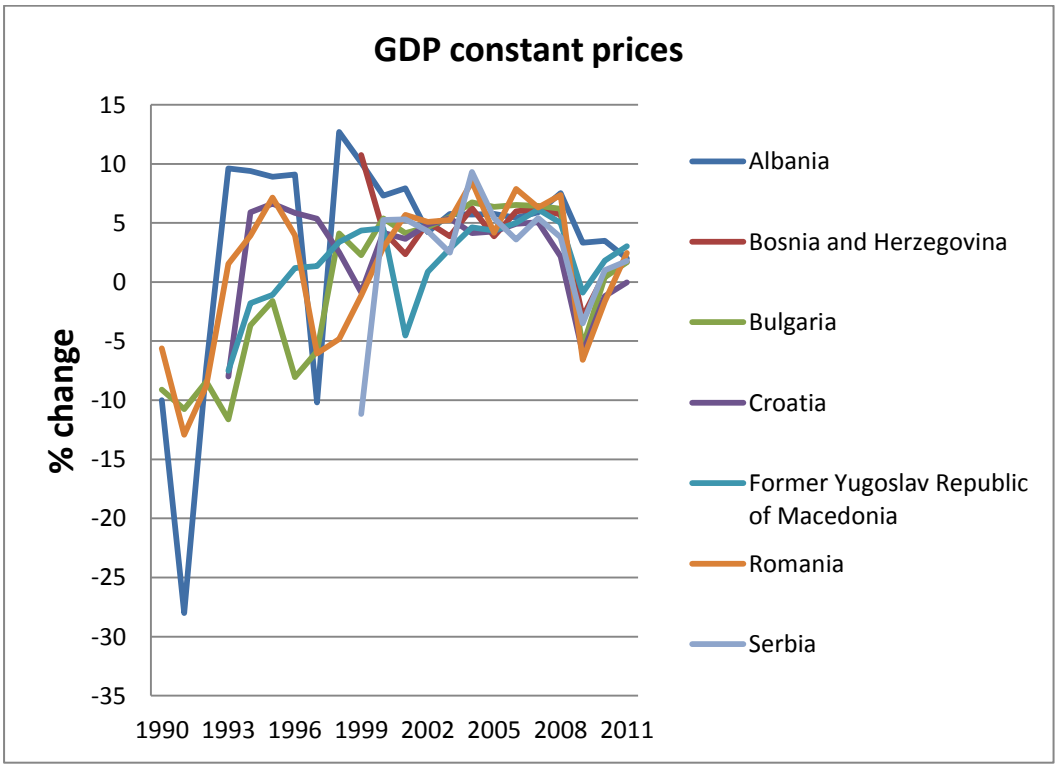

Πηγή: IMF

Διάγραμμα 26: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Μερίδιο της γεωργίας στο ΑΕΠ

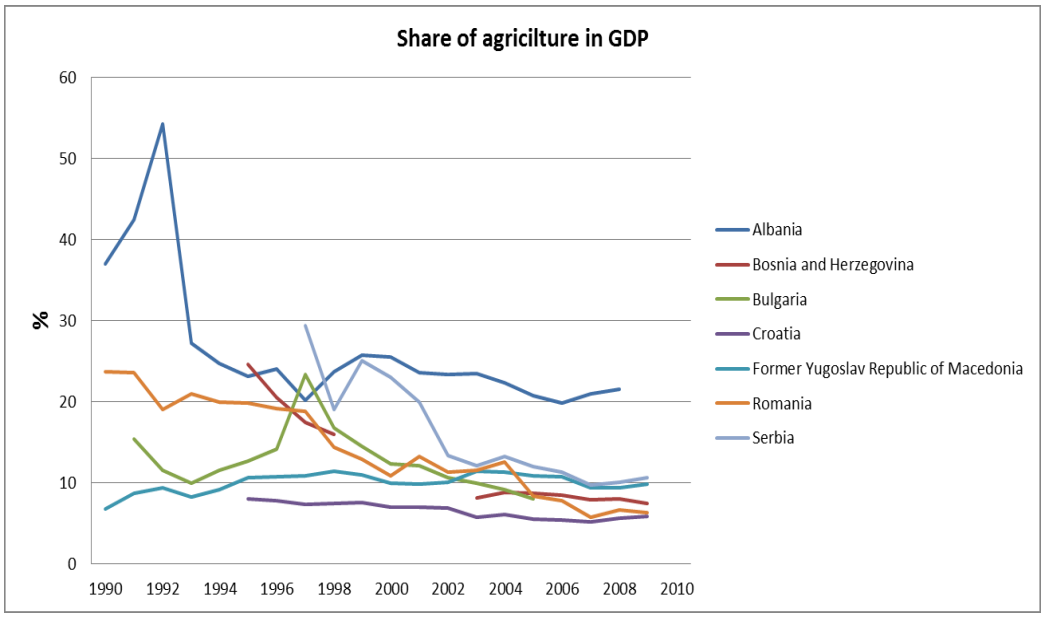

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 27: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ

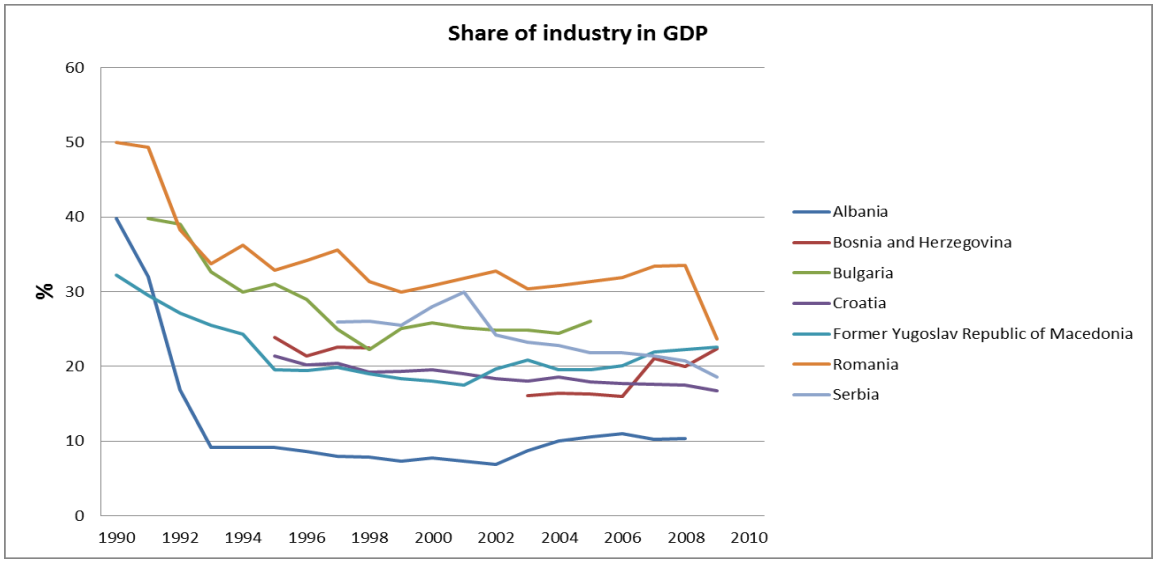

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 28: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Απασχόληση

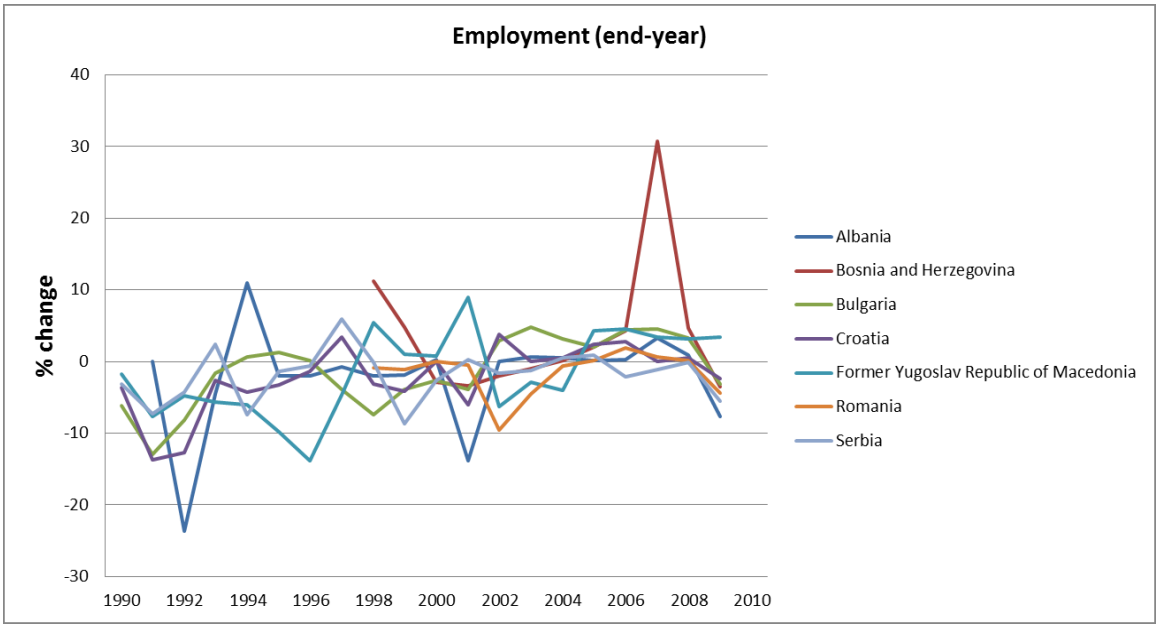

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 29: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ποσοστό ανεργίας

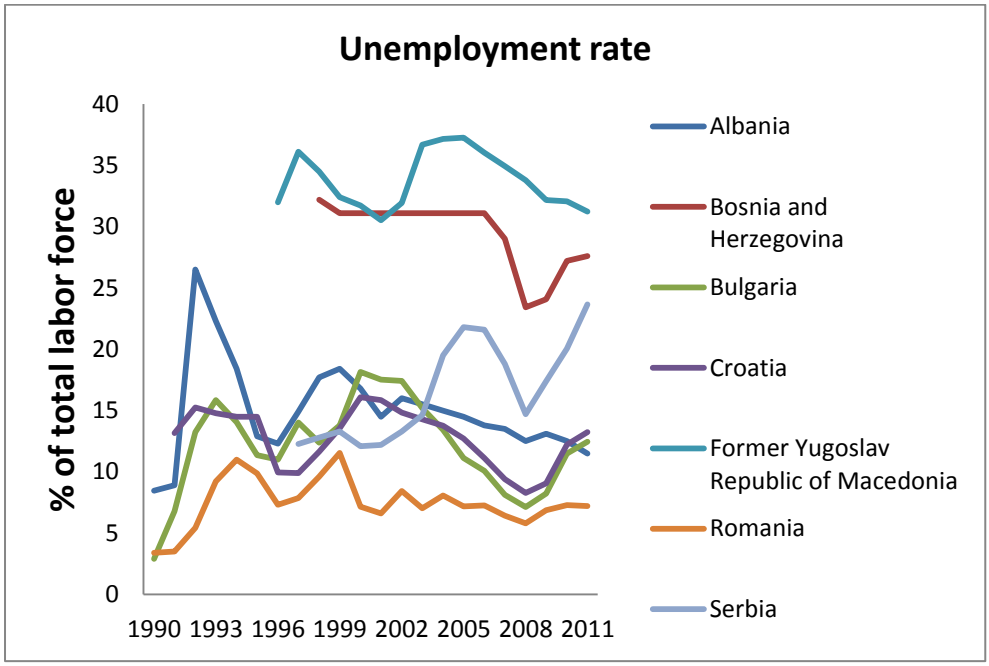

Πηγή: IMF

Διάγραμμα 30: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εμβάσματα μεταναστών

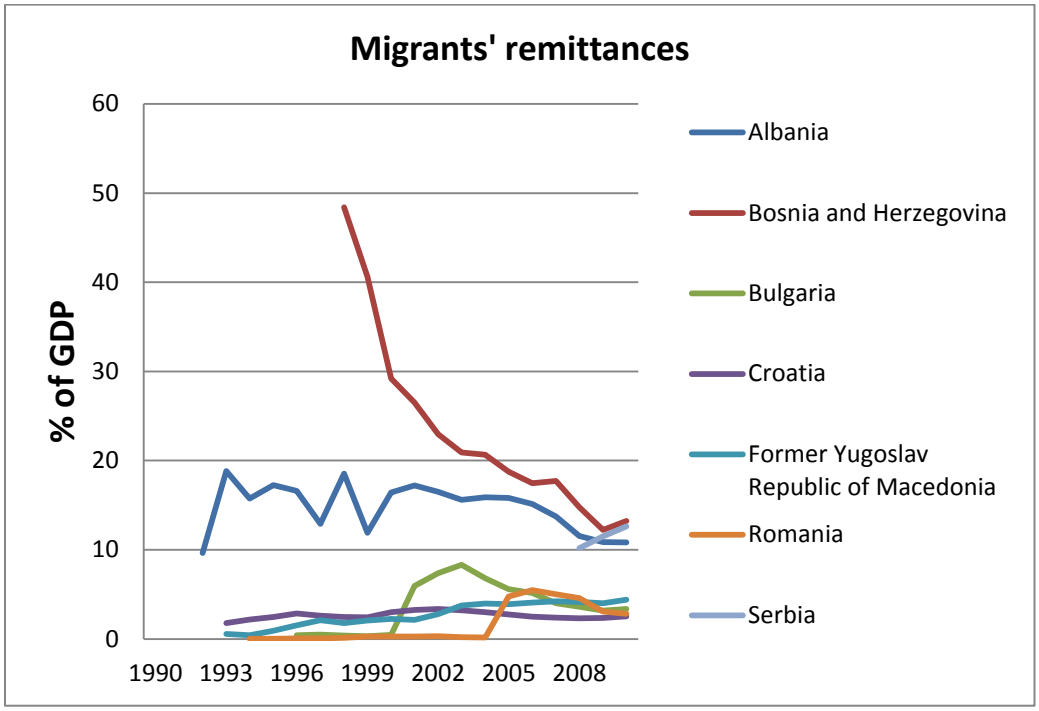

Πηγή: UNCTAD

6.4 Τρέχουσες κατά την υπό εξέταση περίοδο οικονομικές τάσεις

Η οικονομική κατάσταση των υπό εξέταση χωρών βελτιώθηκε σημαντικά, με την ειρήνευση στην περιοχή, μετά το τέλος του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο το 1999. Με εξαίρεση την ΠΓΔΜ, η οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή ανέκαμψε το 2001 ανερχόμενη κατά μέσον ετήσιο όρο σε 4%. Στην ΠΓΔΜ το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε, λόγω της εξέγερσης, που σημειώθηκε στη χώρα μεταξύ διαφορετικών εθνοτικών ομάδων στις αρχές της δεκαετίας του 2000, όπως προαναφέρθηκε. Ο πληθωρισμός είχε γενικά μειωθεί, αν και εξακολούθησε να επηρεάζεται από αναπροσαρμογές των διοικητικά ρυθμιζόμενων τιμών. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος για τον οποίο ο πληθωρισμός στην ΟΔΓ εκτοξεύτηκε στο 113% το 2000. Το 2001, το ήμισυ σχεδόν του ποσοστού πληθωρισμού στη χώρα, το οποίο διαμορφώθηκε σε 40%, οφειλόταν στην απελευθέρωση των τιμών. Οι χώρες της περιοχής, άρχισαν να αναπτύσσονται μετά το τέλος των εχθροπραξιών, και μετά το τέλος της τελευταίας εστίας αστάθειας με την ανατροπή του καθεστώτος του Μιλόσεβιτς τον Οκτώβριο 2000, που σηματοδότησε την απαρχή ενίσχυσης της σταθερότητας και της συνεργασίας των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, οι οποίες εν τέλει «άλληλα - άνοιξαν» τις οικονομίες τους, εν πολλοίς χάρη στη σύναψη μιας σειράς εμπορικών συμφωνιών μεταξύ τους.

Μέχρι το 2002, η περιοχή ακολούθησε περίπου την ίδια πορεία, διατηρώντας σταθερό ρυθμό ανάπτυξης και σημειώνοντας πρόοδο προς την επίτευξη μακροοικονομικής ισορροπίας. Στην ΠΓΔΜ, ύστερα από την επίλυση της κρίσης το 2001, η ανάπτυξη ανέκαμψε σε περίπου 3%. Με εξαίρεση την ΟΔΓ/Σερβία, στην οποία οι μεταρρυθμίσεις βρίσκονταν ακόμη σε πρώιμο στάδιο, ο λόγος εξωτερικού χρέους προς ΑΕΠ στις λοιπές χώρες της περιοχής ανήρχετο σε λιγότερο από 50%. Η εξυπηρέτηση του χρέους παρέμενε διαχειρίσιμη καθότι υπήρχαν εξωτερικές χρηματοδοτήσεις με ευνοϊκούς όρους, αλλά όταν αυτές άρχισαν σταδιακά να αποσύρονται, ανέκυψαν προβλήματα. Τέτοια προβλήματα παρουσιάστηκαν κυρίως στην Βοσνία & Ερζεγοβίνη, της οποίας οι μακροοικονομικές επιδόσεις άρχισαν να εξασθενούν με την σταδιακή μείωση και τελικά απόσυρση της εξωτερικής βοήθειας: το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών παρέμενε υψηλό, σε περίπου 17% του ΑΕΠ, γεγονός, που εν συνεχεία οδήγησε σε αύξηση του εξωτερικού χρέους, το οποίο ανήλθε στο 80% του ΑΕΠ το 2002. Καθώς όμως η Βοσνία & Ερζεγοβίνη επιτάχυνε τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, και ιδίως τις ιδιωτικοποιήσεις, απέφυγε τις συνέπειες, που θα μπορούσε να έχει δυνητικά

η αδυναμία αντικατάστασης μιας ανάπτυξης βασιζόμενης στους δωρητές, από μια ανάπτυξη βασιζόμενη στις επενδύσεις.

Από το 2002 έως την αρχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, η περιοχή γνώρισε μια περίοδο σταθερής αύξησης του ΑΕΠ ετησίως σχεδόν σε ρυθμό συγχρονισμένο με αυτόν άλλων χωρών.

Διάγραμμα 31: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εξωτερικό χρέος

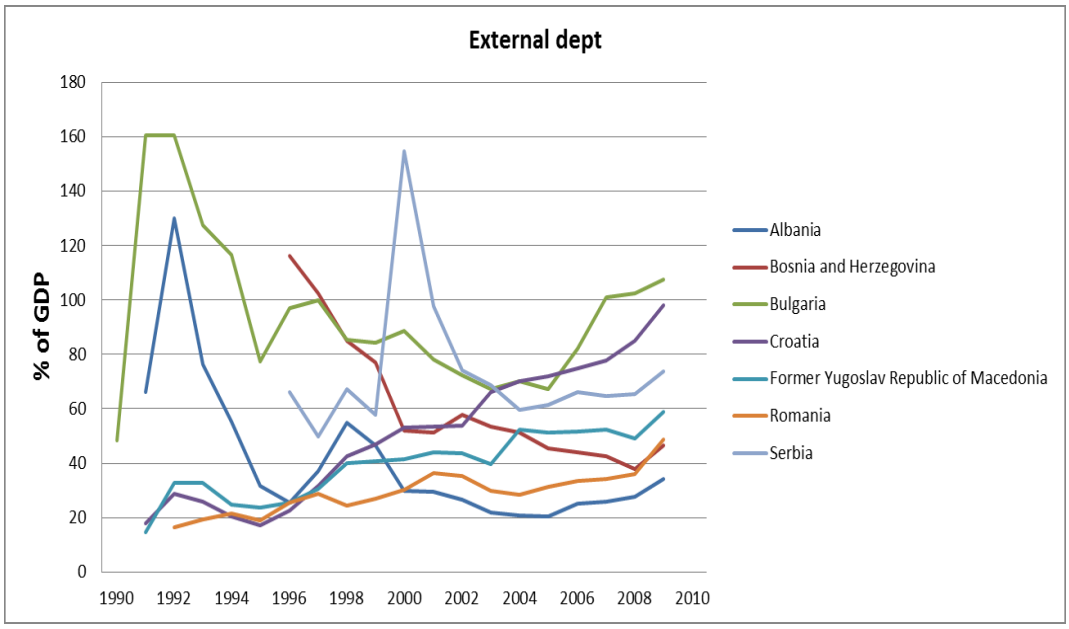

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 32: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Καθαρή συνολική αναπτυξιακή βοήθεια

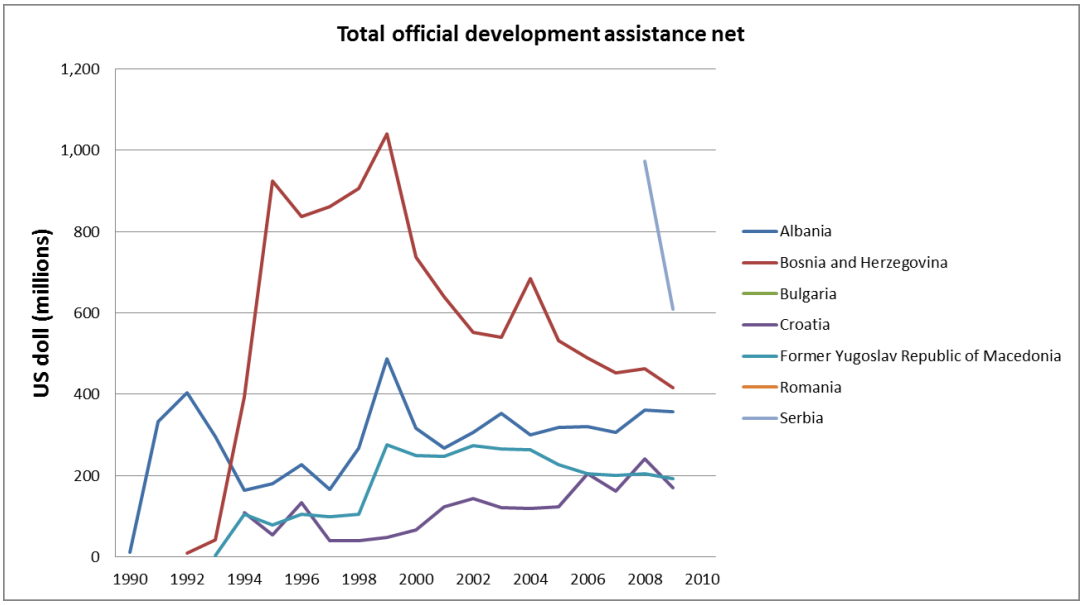

Πηγή: UNCTAD

6.5 Οι σημαντικότερες προκλήσεις κατά τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς

Η εμπειρία, που αποκτήθηκε σε διεθνές επίπεδο με την ενσωμάτωση των χωρών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ στην ελεύθερη η οικονομία, έγινε πλέον γνωστό και αναφέρεται στην Βιβλιογραφία, ότι καθοριστικός παράγοντας για την ομαλή μετάβαση σοσιαλιστικών οικονομιών στην οικονομία της αγοράς, είναι τελικά η επιτυχής εφαρμογή σειράς διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων, μερικές από τις οποίες αναφέρονται για την υπό εξέταση περιοχή εν

τάχει κατωτέρω. Η μεταρρυθμιστική διαδικασία στις χώρες της περιοχής ωστόσο, ήταν μάλλον το αντίθετο, έως και ταραχώδης, γνωρίζοντας στην πορεία επαλειμμένες ανατροπές. Η πραγματοποίηση σημαντικών μεταρρυθμίσεων, όπως οι ιδιωτικοποιήσεις, καθυστέρησε, με αποτέλεσμα την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ[113].

6.5.1 Διαρθρωτικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις

6.5.1.1 Εταιρική διακυβέρνηση

Το γεγονός, ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις τελούσαν υπό καθεστώς κρατικής ή κοινωνικής ιδιοκτησίας είχε ως αποτέλεσμα χαμηλά επίπεδα εταιρικής διακυβέρνησης, με αποτέλεσμα τα διεθνή λογιστικά πρότυπα σπανίως να εφαρμόζονται και οι διεθνείς συμβάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς να αγνοούνται. Επιπροσθέτως, η έλλειψη διαχωρισμού μεταξύ της κυριότητας και του ελέγχου είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη χρηματοοικονομικής πειθαρχίας, καθώς οι μεγάλες επιχειρήσεις δεν αντιμετώπιζαν αυστηρό εισοδηματικό περιορισμό. Για τον λόγο αυτό, πολλές επιχειρήσεις και τράπεζες βρίσκονταν σε κακή κατάσταση, ήταν συχνά αφερέγγυες και στηρίζονταν σε επανειλημμένες παρεμβάσεις διάσωσης εκ μέρους του κράτους, δημιουργώντας οιονεί δημοσιονομικά ελλείμματα. Το ίδιο ίσχυε και για τις μεγάλες τράπεζες, πολλές από τις οποίες δημιουργήθηκαν από το Κράτος για να παρέχουν πιστώσεις στη βιομηχανία δίνοντας ελάχιστη σημασία στην κερδοφορία ή τη βιωσιμότητα των χρηματοδοτούμενων επενδύσεων.

Η ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής Δημόσιας Διοίκησης συντελέστηκε με αργά βήματα, με έλλειμμα καλών πρακτικών ωστόσο, να υπάρχει μέχρι σήμερα. Οι οργανισμοί του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα παρέμειναν κατά την υπό εξέταση περίοδο σε πολλές περιπτώσεις αδύναμοι, λόγω του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης, που άργησε να βελτιωθεί, της πολιτικής αστάθειας, της διστακτικότητας στις μεταρρυθμίσεις και των συνεπειών των κοινωνικών αναταραχών και των εθνοτικών εντάσεων.

6.5.1.2 Ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα

Στις οικονομίες της αγοράς, είναι γνωστό, ότι για να αντιμετωπιστούν τα θέματα εταιρικής διακυβέρνησης και να επιτευχθεί μακροπρόθεσμα βιώσιμη ανάπτυξη προ-απαιτείται η δημιουργία ενός ισχυρού ιδιωτικού τομέα, ο οποίος συμβάλλει στην συνέχεια στην χρηματοοικονομική πειθαρχία και τον ανταγωνισμό. Για να ενθαρρυνθούν οι ιδιωτικοποιήσεις και η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα ωστόσο, απαιτείται η ύπαρξη ενός κατάλληλου επενδυτικού περιβάλλοντος, με ένα διαφανές και προσανατολισμένο προς την αγορά νομικό πλαίσιο για την επιχειρηματική δραστηριότητα, το οποίο να ορίζει σαφώς και να επιβάλλει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας. Για την εγκαθίδρυση ενός τέτοιου νομικού πλαισίου απαιτείται η θέσπιση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, η ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας της Κυβέρνησης, καθώς και η διασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού για τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.

Λόγω της διστακτικότητας στην πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων όσον αφορά στις ιδιωτικοποιήσεις και στην ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και λόγω της τάσης για ανατροπές, το «Κράτος» μπόρεσε να διατηρήσει σημαντικό ρόλο στην οικονομική δραστηριότητα των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, ενώ η χρηματοπιστωτική απελευθέρωση, δεν κατάφερε να απαλλαγεί γρήγορα από τους χαλαρούς εισοδηματικούς περιορισμούς, που ίσχυαν για πολλές ελεγχόμενες από το Κράτος μεγάλες επιχειρήσεις. Σημαντικοί πόροι παρέμειναν δεσμευμένοι σε μη κερδοφόρες δραστηριότητες, με αποτέλεσμα έναν χαμηλό ρυθμό επενδύσεων.

Αν και ορισμένες χώρες κατάφεραν να προσελκύσουν αρκετές ΑΞΕ, οι καθυστερήσεις στην εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, το γραφειοκρατικό επενδυτικό περιβάλλον και η ασάφεια των νομοθετικών και φορολογικών διατάξεων εξακολούθησαν να λειτουργούν αποτρεπτικά για μεγάλο διάστημα, όπως αναφέρεται

[113] Για αναλυτικές προτάσεις τόνωσης της ανταγωνιστικότητας και της οικονομίας στην Βαλκανική βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Defining and Strengthening Sector Specific Sources of Competitiveness in the Western Balkans: Recommendation for a Regional Investment Strategy", OECD, Paris, 2008.

διεξοδικότερα στο σχετικό Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ. Οι περισσότερες από τις ΑΞΕ, που προσελκύστηκαν αφορούσαν ιδιωτικοποιήσεις και όχι εντελώς νέες επενδύσεις. Η εξασφάλιση περισσότερων ΑΞΕ είναι ζωτικής σημασίας για τις χώρες της περιοχής, καθώς οι εισροές κεφαλαίων με ευνοϊκούς όρους αρχίζουν να μειώνονται κυρίως ως αποτέλεσμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης.

Οι ΑΞΕ στην περιοχή εμφάνισαν ανά χώρα και ανά έτος διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης όπως είναι φυσικό, επηρεαζόμενες τόσο από ενδογενείς, όσο και εξωγενείς παράγοντες. Οι ΑΞΕ ακολούθησαν βεβαίως, την γενικότερη βελτίωση του οικονομικού κλίματος, διότι, όπως άλλωστε δείχνει και η εμπειρία, «δεν είθισται» να εισρέουν, όταν μια χώρα τις χρειάζεται περισσότερο, δηλαδή όταν η οικονομική κατάσταση είναι κακή. Ένας από τούς παράγοντες της διακύμανσης των επιπέδων εισροής ΑΞΕ, θα μπορούσε να θεωρηθεί το γεγονός ότι, οι επενδύσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό καθυστερούσαν κατά περιόδους, ως επακόλουθο της εκάστοτε κάμψης του επιχειρηματικού κύκλου στην ΕΕ, ή και διεθνώς. Επιπροσθέτως, οι ΑΞΕ, που βασίζονταν σε ιδιωτικοποιήσεις, μειώνονταν όπως είναι φυσικό, όταν παρουσιαζόταν έλλειψη νέων προσφορών προς ιδιωτικοποίηση και πώληση. Οι αβεβαιότητες, που σχετίζονται πάντα με εκλογές βεβαίως, πάντα τείνουν να καθυστερούν νέες εξαγορές και επενδύσεις, και φυσικά η εισροή ΑΞΕ αυξάνεται ανάλογα με την πολιτική σταθερότητα και την πρόοδο των μεταρρυθμίσεων, οι οποίες επιτυγχάνονται γενικότερα στην περιοχή μετά το 2002, και «μεταφράζονται» άμεσα σε εισροή ΑΞΕ, όπως καταδεικνύουν τα στατιστικά δεδομένα κατωτέρω.

6.5.1.3 Νομικό και φορολογικό καθεστώς

Όπως τονίζεται πλειστάκις στην Βιβλιογραφία, το νομικό καθεστώς, ως πλαίσιο κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας, αποτελεί βασικό παράγοντα για την προσέλκυση ξένων οικονομικών δραστηριοτήτων σε μια οικονομία. Στην υπό εξέταση περιοχή, όπως προαναφέρθηκε, υπήρξαν αρχικά βαρύνουσες δυσλειτουργίες, οι οποίες επιβράδυναν άλλωστε και την εισροή ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες.

Διάγραμμα 33: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Καθαρές ΑΞΕ

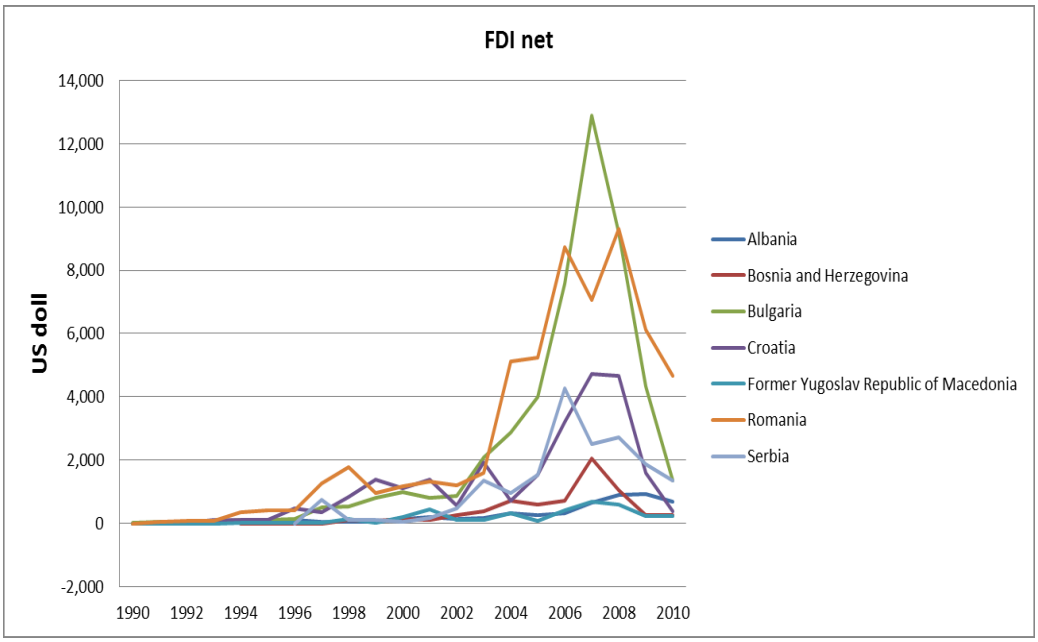

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 34: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εισροές ΑΞΕ

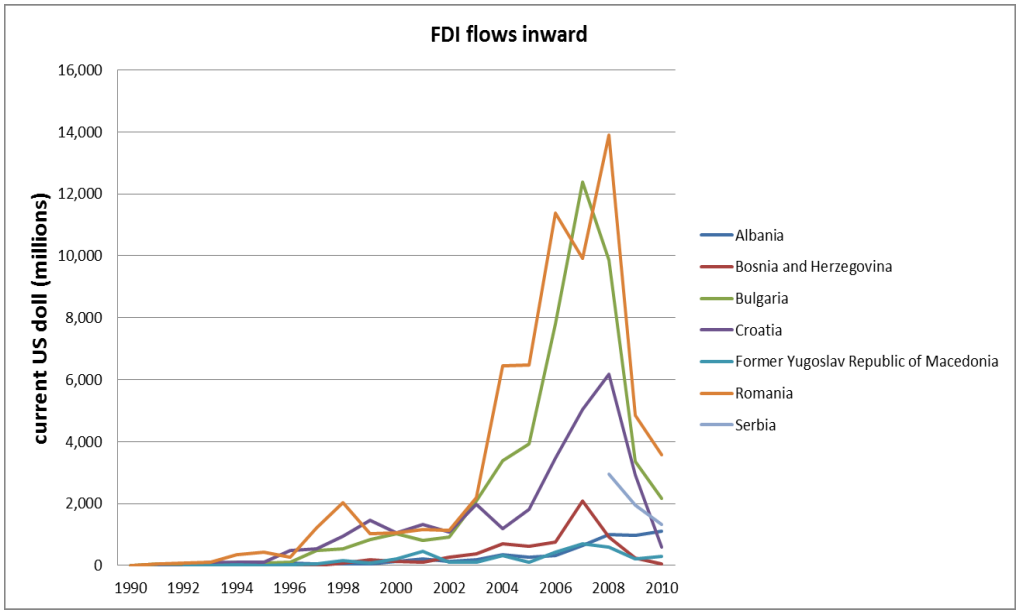

Πηγή: UNCTAD

Κατά την υπό εξέταση περίοδο όμως σημειώθηκε εν γένει πρόοδος, μεταξύ άλλων με τη θέσπιση νόμων για τις επιχειρήσεις και το εμπόριο, νόμων για τις χρηματοοικονομικές ασφάλειες και τα εξασφαλισμένα δάνεια, και νόμων περί πτώχευσης. Αντίθετα, η θέσπιση μιας αποτελεσματικής νομοθεσίας για την προστασία του ανταγωνισμού προχώρησε με πολύ βραδύτερο ρυθμό. Η πραγματική και δίκαιη εφαρμογή αυτών των νόμων ήταν και εξακολουθεί να παραμένει ένα αδύνατο σημείο. Η άνιση εφαρμογή οδηγεί σε διακρίσεις μεταξύ των διαφόρων τύπων επενδυτών και, κατά συνέπεια, σε διαφθορά. Στη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, το βασικό πλαίσιο, που διέπει τις εμπορικές δραστηριότητες και τον ανταγωνισμό παρουσίασε ελλείψεις, ενώ στην ΟΔΓ/Σερβία απαιτήθηκε ριζική αλλαγή ολόκληρης της εμπορικής νομοθεσίας και σαφέστερος προσδιορισμός και προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, ώστε, τουλάχιστον, να εξασφαλιστεί για τους ιδιώτες επενδυτές η δυνατότητα να ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις με τις επιχειρήσεις, που τελούν υπό καθεστώς κρατικής ή κοινωνικής ιδιοκτησίας.

Σημαντικός αποτρεπτικός παράγοντας για τις ιδιωτικές επενδύσεις σε ορισμένες χώρες της περιοχής, στάθηκε επίσης κατά περιόδους η αβεβαιότητα σχετικά με το φορολογικό καθεστώς, που διέπει την ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα. Αν και σε μερικές χώρες έχει γίνει μεγάλη πρόοδος, στην περιοχή εν γένει οι φορολογικές ρυθμίσεις χρειάζεται να εξορθολογησθούν και να απλοποιηθούν, ώστε να ενθαρρυνθεί η συμμόρφωση των φορολογουμένων. Αυτό προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, την περαιτέρω μείωση των συντελεστών και τη θέσπιση φόρων προστιθέμενης αξίας και στις χώρες, που δεν είναι ακόμη Μέλη της ΕΕ. Για τον εξορθολογισμό του φορολογικού συστήματος καταβλήθηκαν κατά την υπό εξέταση περίοδο ορισμένες προσπάθειες, ιδίως στην Αλβανία, την Κροατία και την ΠΓΔΜ, ενώ στην Βοσνία & Ερζεγοβίνη, διαπιστώθηκε ότι περισσότερα βήματα στον τομέα αυτόν έπρεπε ακόμη να γίνουν, όπως άλλωστε και στην Σερβία, η οποία καθυστέρησε πολύ να ξεκινήσει την ριζική μεταρρύθμιση του φορολογικού της συστήματος, που απαιτείτο.

6.5.1.4 Ιδιωτικοποίηση

Η ιδιωτικοποίηση ήταν και εξακολουθεί να είναι απαραίτητο βήμα για τις χώρες της περιοχής, τόσο για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα όσο και για την άντληση κεφαλαίων, ιδίως υπό το καθεστώς δημοσιονομικής στενότητας, το οποίο αντιμετώπισαν και για το οποίο έγινε λόγος ανωτέρω. Το νομοθετικό πλαίσιο για τις ιδιωτικοποιήσεις θεσπίστηκε αρκετά νωρίς στις Βαλκανικές χώρες, αλλά ο φόβος του πολιτικού κόστους, που συνεπάγεται το κλείσιμο ή η αναδιάρθρωση μη βιώσιμων κρατικών επιχειρήσεων είχε ως αποτέλεσμα οι ιδιωτικοποιήσεις στην περιοχή να πραγματοποιούνται με τρόπο ακατάστατο και άνισο. Η αναδιάρθρωση και η ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεων

«ξεδιπλώθηκε» σταδιακά, και είναι υπό εξέλιξη στο σύνολο της περιοχής. Μερικές χώρες βρίσκονται πλέον στο στάδιο της ιδιωτικοποίησης μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ άλλες προγραμματίζουν περεταίρω πωλήσεις μεγάλων επιχειρήσεων και οργανισμών κοινής ωφελείας. Ειδικότερα στην Κροατία και στην ΠΓΔΜ έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος, αλλά σε άλλες χώρες της περιοχής η αναδιάρθρωση ζημιογόνων κρατικών επιχειρήσεων πραγματοποιήθηκε με βραδύτερους ρυθμούς.

Σημαντικό στοιχείο για την προσέλκυση ιδιωτικών, και ιδίως ξένων, επενδύσεων είναι η δυνατότητα συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών. Η προετοιμασία των οργανισμών κοινής ωφελείας για ιδιωτικοποίηση είναι πιο σύνθετη από την προετοιμασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, δεδομένου, ότι απαιτεί την εφαρμογή κατάλληλων λογιστικών πρακτικών, όπως λ.χ. η αναδιάρθρωση των ισολογισμών, την απόσυρση προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων και τη δημιουργία του ρυθμιστικού πλαισίου, που θα ισχύει μετά την ιδιωτικοποίηση. Για να σημειωθεί περαιτέρω πρόοδος όσον αφορά στις ιδιωτικοποιήσεις, χρειάζεται ακόμη να καταβληθούν σημαντικές προσπάθειες στους τομείς αυτούς.

6.*5.1.5 Μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα*

Το σημείο εκκίνησης για την ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης ήταν πολύ πίσω στα Βαλκάνια. Στη ΣΟΔΓ, πριν από την αναδιάρθρωση, δεν υπήρχε πλαίσιο, που να διέπει τη χορήγηση πιστώσεων (credit culture), καθώς ο προορισμός και ο όγκος των τραπεζικών δανειοδοτήσεων καθορίζονταν από πολιτικές δυνάμεις, και όχι από τις δυνάμεις της αγοράς, καθιστώντας τις τράπεζες στην ουσία, εξαρτημένους χρηματοδοτικούς οργανισμούς του Κράτους ή των δημόσιων επιχειρήσεων στις οποίες ανήκαν. Αυτό οδήγησε στη συσσώρευση επισφαλών δανείων και σε επανειλημμένα προβλήματα φερεγγυότητας, που κατέστησαν αναγκαίες συχνές ανακεφαλαιοποιήσεις από το Κράτος, κατά την υπό εξέταση περίοδο, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Κάποιες προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις κατά τη δεκαετία του '90 γνώρισαν μέτρια επιτυχία, και η χορήγηση «πελατειακών» δανείων» συνεχίστηκε στις λίγες τράπεζες, που ιδιωτικοποιήθηκαν. Η αποτυχία της προσπάθειας κατάργησης των χαλαρών εισοδηματικών περιορισμών, κάποιες περιπτώσεις κατάσχεσης καταθέσεων, καθώς και η ελλιπής ρύθμιση και εποπτεία, που επέτρεψε την άναρχη επέκταση των τραπεζών μετά την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, προκάλεσαν για μεγάλο διάστημα πολυάριθμες τραπεζικές και χρηματοπιστωτικές κρίσεις, ιδίως στην Αλβανία και στην ΠΓΔΜ το 1997, και στην Κροατία το 1998. Η κατάσταση αυτή είχε ως συνέπεια την απώλεια εμπιστοσύνης στον χρηματοπιστωτικό τομέα, με αποτέλεσμα οι πολίτες να διστάζουν να τοποθετούν τις αποταμιεύσεις τους στον τομέα αυτόν και να μειωθεί, ως εκ τούτου, η διαμεσολαβητική δραστηριότητα, και κατά συνέπεια η όλη οικονομική δραστηριότητα. Η κατάσταση αυτή όμως άλλαξε στην συνέχεια ιδίως με την επέκταση τραπεζικών οργανισμών από άλλες χώρες στην περιοχή.

Κατά την έρευνα στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, διαπιστώθηκε ότι κατά την υπό εξέταση περίοδο, οι χώρες της περιοχής βρίσκονταν σε διάφορα στάδια όσον αφορά στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, με ορισμένες χώρες μάλιστα, για την επίλυση των προβλημάτων προληπτικής ρύθμισης, να έχουν ληφθεί μέτρα τα οποία προσέγγιζαν τα διεθνή πρότυπα. Ωστόσο διαπιστώθηκε, ότι πολλές τράπεζες δεν εφάρμοζαν συστηματικά πλήρως τους κανονισμούς, διότι, αν και η εποπτεία είχε βελτιωθεί, τα πρότυπα έπρεπε να γίνουν ακόμη αυστηρότερα και να διατηρηθούν σε υψηλό επίπεδο. Η αξιοπιστία εξακολούθησε, κατά συνέπεια, να αποτελεί πρόβλημα και να υπάρχουν προβλήματα ηθικού κινδύνου, λόγω της παλαιότερης τάσης των Αρχών να χρησιμοποιούν δημοσιονομικούς πόρους για να διασώζουν τράπεζες.

Το Κράτος κατά την υπό εξέταση περίοδο, αποσύρθηκε σταδιακά από τα τραπεζικά συστήματα των υπό εξέταση χωρών. Οι μεταρρυθμίσεις έλαβαν συνήθως τη μορφή κρατικών προγραμμάτων ανασυγκρότησης, που είχαν ως σκοπό την εξυγίανση των ισολογισμών των τραπεζών, και περιελάμβαναν επιπροσθέτως, το κλείσιμο αφερέγγυων κρατικών τραπεζών, και ως και την αναδιάρθρωση και πώληση φερέγγυων τραπεζών σε ξένους επενδυτές. Χάρη στον έλεγχο του ιδιωτικού τομέα, και ιδίως των ξένων επενδυτών, η εμπιστοσύνη των τραπεζών και των καταθετών αποκαταστάθηκε και η ρευστότητα των τραπεζών ενισχύθηκε κυρίως προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου. Η θέσπιση συστημάτων ασφάλισης των καταθέσεων συνέβαλε επίσης σημαντικά στην ανάκτηση της εμπιστοσύνης του κοινού, αν και, ως γνωστόν, η πιθανότητα να αυξάνουν και αυτά επίσης τον ηθικό κίνδυνο εξαρτάται από τον τρόπο χρηματοδότησής τους και από το τι καλύπτουν.

Ωστόσο, οι μεταρρυθμίσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα στις βαλκανικές χώρες εφαρμόσθηκαν άνισα. Σε μερικές χώρες εξακολούθησαν καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο να λειτουργούν αφερέγγυες τράπεζες, και η ιδιωτικοποίηση των φερέγγυων τραπεζών άργησε να ολοκληρωθεί. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η διαδικασία αυτή εξακολούθησε ως το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, να απαιτεί σημαντικά μέτρα εξυγίανσης των χαρτοφυλακίων, λόγω του μεγάλου όγκου των χαμηλής ποιότητας στοιχείων ενεργητικού, που είχαν κληρονομηθεί από το παρελθόν.

Η ιδιωτικοποίηση των τραπεζών ολοκληρώθηκε με διαφορετικούς ρυθμούς, πιο γρήγορα στην Κροατία και πιο αργά στην Αλβανία και την Βοσνία & Ερζεγοβίνη, λόγω της έλλειψης αποφασιστικότητας στην αντιμετώπιση των προβλημάτων αφερεγγυότητας, ενώ στην ΟΔΓ/ΣΕΡΒΙΑ η ιδιωτικοποίηση των τραπεζών εντάχθηκε σε μια ευρύτερη στρατηγική αναδιάρθρωσης του τραπεζικού τομέα, η οποία περιελάμβανε εκκαθαρίσεις, ανασυγκροτήσεις και πωλήσεις. Η πρόοδος εξαρτήθηκε και θα συνεχίσει να εξαρτάται από τις λοιπές θεσμικές μεταρρυθμίσεις, που περιγράφονται ανωτέρω, και ιδίως με την ενίσχυση ενός εμπορικού νομικού πλαισίου προσανατολισμένου στην αγορά, με την οριοθέτηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και της πτωχευτικής νομοθεσίας, με τη θέσπιση κατάλληλων ρυθμίσεων για τα ενέχυρα και τις υποθήκες, με τη δημιουργία μητρώων ιδιοκτησίας και με την ενίσχυση των λογιστικών προτύπων και της εταιρικής διακυβέρνησης. Η αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης του τραπεζικού τομέα, με άλλα λόγια, η ικανότητά του να χορηγεί αποτελεσματικά πιστώσεις, βελτιώθηκε μόνον όταν οι ξένες τράπεζες, από την ΕΕ, και κυρίως από την Ελλάδα, Αυστρία και δευτερευόντως την Γαλλία και την Ιταλία όπως αναφέρεται κατωτέρω σε σχετικό Κεφάλαιο, εισήλθαν στον τομέα αποκτώντας στρατηγικά μερίδια, και εισάγοντας νέα τεχνογνωσία.

6.5.2 Μακροοικονομική διαχείριση

Η ενίσχυση της μακροοικονομικής διαχείρισης είναι ζωτικής σημασίας για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ανάπτυξη. Προς τον σκοπό αυτό είναι σημαντικό να υπάρχει ένα σταθερό νόμισμα, με χαμηλά ποσοστά πληθωρισμού, και ένα σταθερό δημοσιονομικό πλαίσιο, με ελεγχόμενα ελλείμματα, που δεν απειλούν τη σταθερότητα του νομίσματος.

Η ανάλυση των εξελίξεων στον τομέα αυτόν στις υπό εξέταση χώρες και κατά την υπό εξέταση περίοδο, έδειξε ότι οι συναλλαγματικές ισοτιμίες σταθεροποιήθηκαν χάρη σε διάφορα αυστηρά συναλλαγματικά καθεστώτα, που ίσχυσαν στις χώρες της περιοχής. Η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, λόγου χάριν, υιοθέτησε καθεστώς Επιτροπής Συναλλάγματος, το Κοσσυφοπέδιο και το Μαυροβούνιο προέβησαν σε «ευρωποίηση», δηλαδή την υιοθέτηση του ευρώ ως νόμιμου χρήματος, ενώ οι υπόλοιπες χώρες συνέδεσαν τα νομίσματά τους με το ευρώ. Η εφαρμογή αυτών των αυστηρών νομισματικών καθεστώτων συνέβαλε στη μείωση του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα όλες οι χώρες, πλην της ΟΔΓ, να καταγράψουν ποσοστά πληθωρισμού 6% ή κατώτερα περί τις αρχές του 2000. Σε πολλές από τις χώρες της περιοχής ο δομικός πληθωρισμός ήταν χαμηλότερος από όσο αφήνουν να υποτεθεί αυτά τα μεγέθη, διότι η απελευθέρωση των τιμών προκάλεσε προσωρινή αύξηση του πληθωρισμού. Ακόμη και στην ΟΔΓ/Σερβία, από το ποσοστό του επίσημου πληθωρισμού, που ανέρχεται στο 40%, μόνο το ήμισυ περίπου αντιστοιχούσε στον δομικό πληθωρισμό, και αυτό το μέγεθος μειώθηκε σταδιακά κατά 50%.

Η εισαγωγή του ευρώ, που συντελέσθηκε στα μέσα της υπό εξέταση περιόδου στην ΕΕ, τον βασικό οικονομικό και εμπορικό εταίρο των υπό εξέταση χωρών, αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για την περαιτέρω σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε όλη την περιοχή[114].

[114] Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναλογία με άλλες γειτονικές χώρες της ΕΕ, και τις επιπτώσεις του ευρώ, Βλ., Kavvadia, H., "The impact of the European Monetary Union on non EU-member Mediterranean countries: the role of the European Investment Bank.", Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 34, Αθήνα, 1999.

Διάγραμμα 35: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Πληθωρισμός

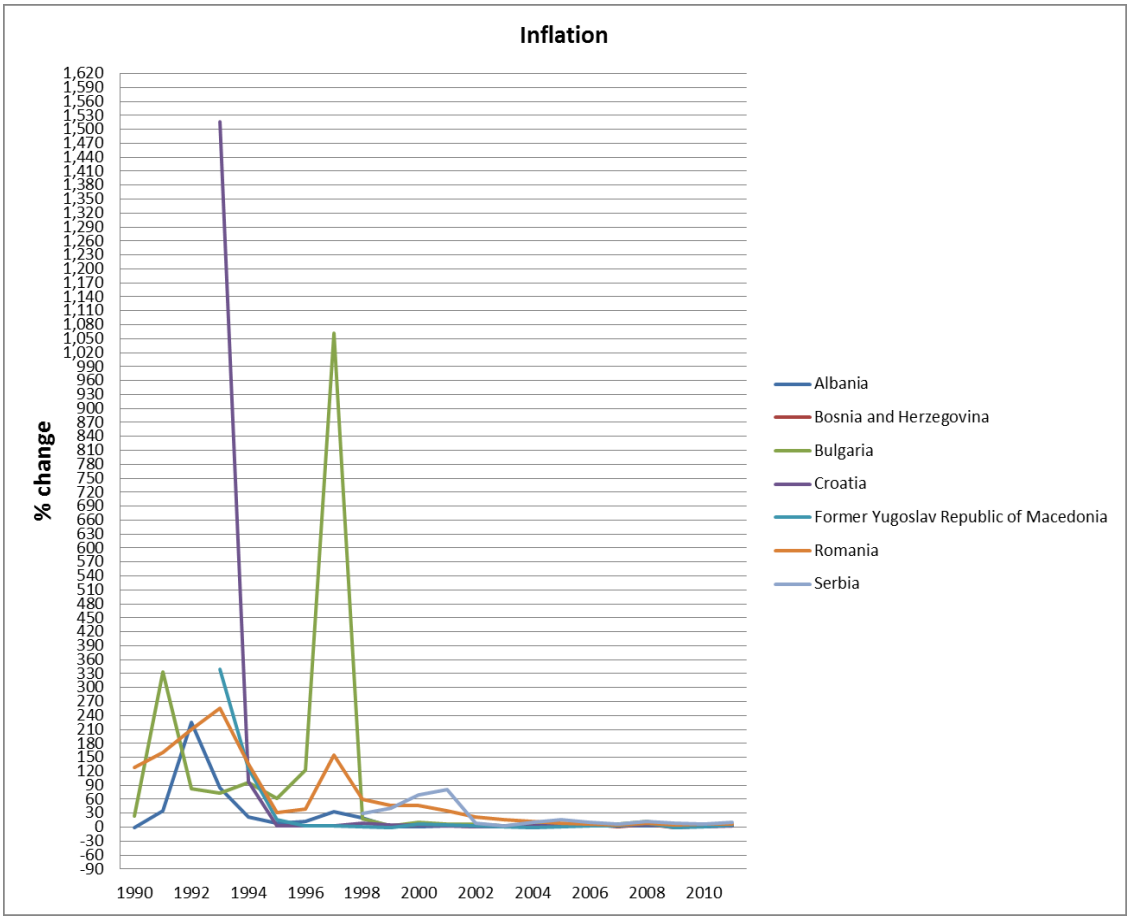

Πηγή: IMF

Διάγραμμα 36: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ακαθάριστα συναλλαγματικά διαθέσιμα εκτός χρυσού

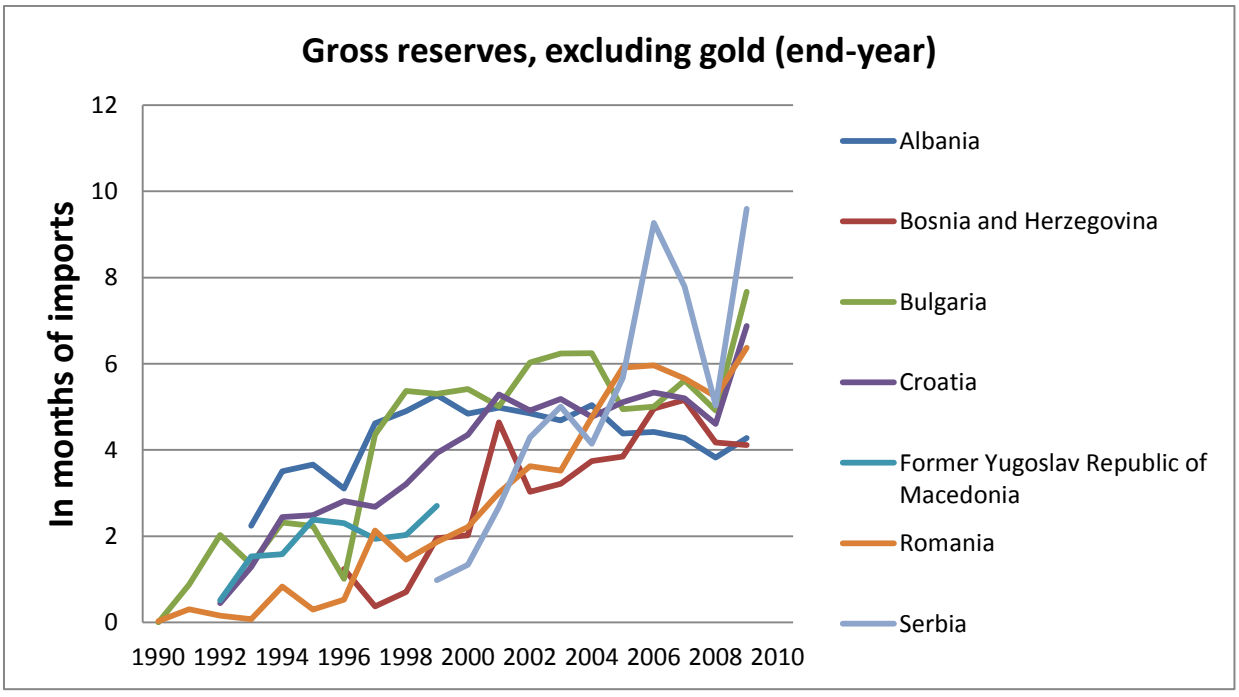

Πηγή: EBRD

Αρχικά, καθώς πολλές από τις υπό εξέταση χώρες δεν μπορούσαν να ασκήσουν νομισματική πολιτική, η δημοσιονομική πολιτική αποτέλεσε το κύριο μέσο πολιτικής, που διάθεταν για τη μακροοικονομική διαχείριση. Σε πολλές περιπτώσεις, όμως, ακόμη και αυτή η δυνατότητα ήταν περιορισμένη, δεδομένου ότι τα ελλείμματα συχνά χρηματοδοτούνταν με πόρους προερχόμενους από εξωτερική βοήθεια[115]. Οι υψηλές δημοσιονομικές δαπάνες, ιδίως στον δημόσιο τομέα, και τα χαμηλά δημοσιονομικά έσοδα, που οφείλονταν στην αδύναμη φορολογική βάση και στη φοροδιαφυγή, αντικατοπτρίζοντας το μεγάλο μέγεθος της παραοικονομίας σε πολλές από τις χώρες αυτές, δημιουργούσαν μια εύθραυστη δημοσιονομική κατάσταση, η οποία δεν άφηνε μεγάλα περιθώρια ευελιξίας στην άσκηση πολιτικής.

Διάγραμμα 37: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Δημοσιονομικά ισοζύγια

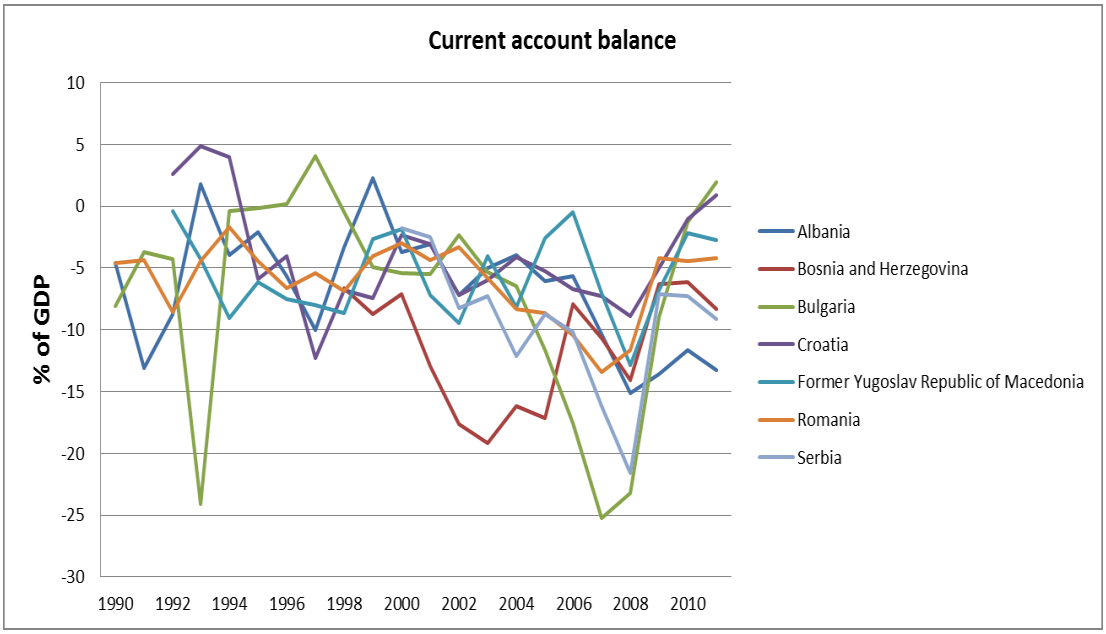

Πηγή: ΔΝΤ

Το σχετικά μεγάλο ύψος και η βιωσιμότητα των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στις χώρες της περιοχής αποτελούσαν πηγές ανησυχίας αρχικά, σταθεροποιήθηκαν όμως γύρω στο 2004, ενώ αυξήθηκαν και πάλι στην συνέχεια. Αν και τα δημοσιονομικά ελλείμματα είναι αναμενόμενο φαινόμενο στις χώρες, που διανύουν φάση μετάβασης, και αντιμετωπίζονται, όπως έδειξε η εμπειρία με την κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, κατά τη μεταβατική φάση με εξωτερική βοήθεια, οι κυβερνήσεις οφείλουν σταδιακά να πραγματοποιούν μεταρρυθμίσεις, ώστε να μειώνονται οι εξωτερικές χρηματοδοτήσεις. Σε πολλές από τις υπό εξέταση χώρες ωστόσο, υπήρχαν προβλήματα στον τομέα των εσόδων, συνήθως λόγω της φοροδιαφυγής, της δασμοδιαφυγής και της διαφθοράς. Όπως προαναφέρθηκε, τα προβλήματα αυτά συχνά αντιμετωπίζονται με μεταρρυθμίσεις του φορολογικού συστήματος. Στον τομέα των δαπανών απαιτήθηκαν μεγαλύτερες προσπάθειες έτσι ώστε να τεθούν αξιόπιστοι μεσοπρόθεσμοι στόχοι όσον αφορά στις δαπάνες, ώστε να μπορεί καταρχάς να επιτευχθεί συμφωνία σχετικά με τα απαραίτητα μεταρρυθμιστικά μέτρα. Χρειάστηκε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των υψηλών δαπανών πρόνοιας και των επιδοτήσεων προς επιχειρήσεις, που τελούν υπό κρατική κυριότητα ή διαχείριση. Οι ιδιωτικοποιήσεις είναι αναμφίβολα σημαντικές για τη μείωση της επιβάρυνσης του Δημοσίου στους τομείς αυτούς, ενώ παράλληλα καταβλήθηκαν κατά την υπό εξέταση περίοδο επίσης μερικές προσπάθειες για περιορισμό των δαπανών πρόνοιας.

Η μεταρρύθμιση των συντάξεων είναι ένα μέτρο, που θα μπορούσαν να λαμβάνουν οι χώρες, διότι στα διανεμητικά συστήματα δεν υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ παροχών και εισφορών, γεγονός, που μπορεί να επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για πολλές από τις χώρες της περιοχής, στις οποίες η παραοικονομία παίζει σημαντικό ρόλο. Εκτός από τη δημοσιονομική ελάφρυνση, που θα επιτυγχανόταν με μια τέτοια μεταρρύθμιση, η μετάβαση σε αμιγώς ή μερικώς κεφαλαιοποιητικά συστήματα, μπορεί επίσης να επηρεάσει θετικά την εθνική αποταμίευση. Μερικές από τις χώρες της περιοχής ξεκίνησαν κάποιες προσπάθειες μεταρρύθμισης στις αρχές του 2002, με τη βοήθεια της Παγκόσμιας Τράπεζας.

[115] Σχετικά με την εξωτερική βοήθεια στην περιοχή, Βλ., Kavvadia, H., "Final Report of the «Working Group on the additionality of grants in the framework of blending mechanisms».", DG ECFIN, European Council Document, Brussels, 18 December 2009.

6.5.3 Εξωτερικές σχέσεις

Λόγω της χαμηλής, όπως ήδη ελέχθη, ανταγωνιστικότητας των υπό εξέταση χωρών, αλλά και των συγκρούσεων της δεκαετίας του '90, το εξωτερικό εμπόριο, και ιδίως το ενδοπεριφερειακό εμπόριο, παρέμεινε περιορισμένο, έως την μετά Μιλόσεβιτς εποχή, οπότε και αμβλύνθηκαν οι έριδες στην περιοχή με εθνοτική κυρίως βάση. Σε συνδυασμό με την αφθονία χρηματοδοτικών πόρων για την ανοικοδόμηση, όπως αναλύεται στην συνέχεια σε σχετικό Κεφάλαιο, συσσωρεύτηκαν μεγάλα εμπορικά ελλείμματα, τα οποία επηρέασαν αρνητικά τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών των υπό εξέταση χωρών. Καθώς υπήρχαν δυσκολίες στην προσέλκυση ΑΞΕ, ειδικά κατά το πρώτο ήμισυ της υπό εξέταση περιόδου, τα ελλείμματα των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών χρηματοδοτήθηκαν από εισροές κεφαλαίων με ευνοϊκούς όρους και μέσω εξωτερικού δανεισμού. Καθώς η κατάσταση αυτή ήταν μη βιώσιμη, λόγω της σταδιακής μείωσης των εισροών ξένων κεφαλαίων με ευνοϊκούς όρους, πολλές από τις υπό εξέταση χώρες, και ιδίως η ΟΔΓ/ΣΕΡΒΊΑ και η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, αντιμετώπισαν σημαντικά προβλήματα εξωτερικού χρέους. Όπως είναι όμως γνωστό, τα ελλείμματα των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών είναι σημαντικό να αντιμετωπίζονται απευθείας μέσω της μείωσης των εμπορικών ελλειμμάτων, και όχι μέσω της αύξησης του εξωτερικού χρέους. Σ' αυτό άλλωστε έγκειται, και η θετική συμβολή των ΑΞΕ, στον βαθμό, που οι εξωτερικές χρηματοδοτήσεις με ευνοϊκούς όρους μειώνονται.

Διάγραμμα 38: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης

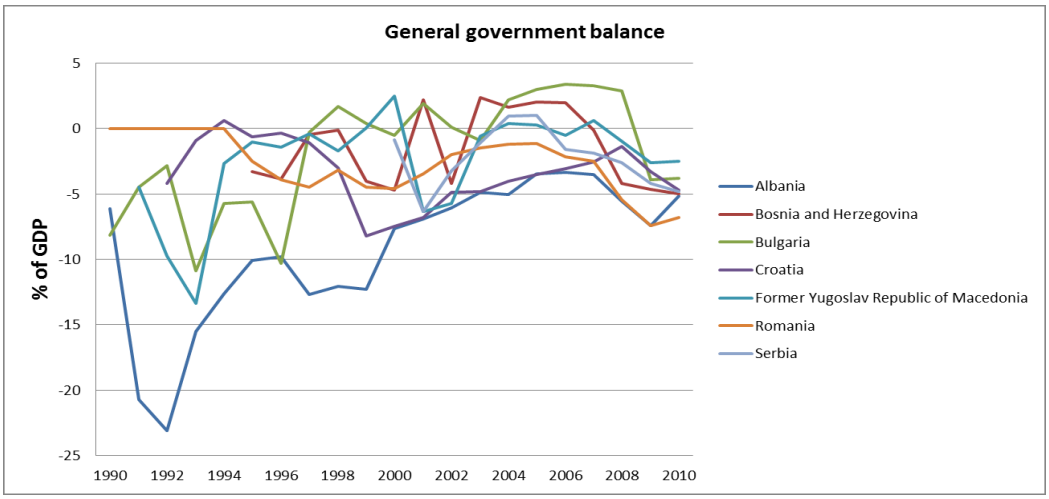

Πηγή: EBRD

Διάγραμμα 39: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εξωτερικό χρέος

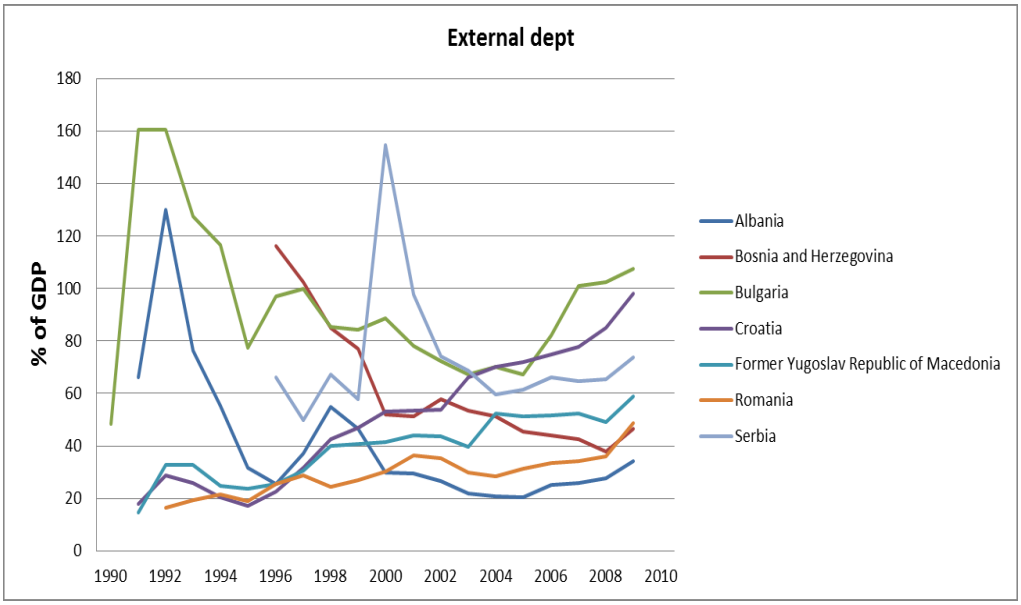

Πηγή: EBRD

Η αρχική μεσοπρόθεσμη πρόκληση εξισορρόπησης του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, παρέμεινε και τώρα μετά την κρίση. Σε κάθε περίπτωση, για τέτοιες μικρές χώρες, μοχλός της ανάπτυξης πρέπει να είναι το εξωτερικό εμπόριο. Καθώς η ανασυγκρότηση είχε πλέον προοδεύσει σημαντικά, μπορούσε να δοθεί μεγαλύτερο βάρος στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των χωρών αυτών. Στο πλαίσιο αυτό η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία ισορροπίας, η συνήθης «συνταγή» της υποτίμησης της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας δεν ήταν όμως πλέον εφαρμόσιμη. Για τον λόγο αυτό, εξίσου σημαντικό ήταν και ο περιορισμός των στρεβλώσεων και ακαμψιών, που διαχρονικά βλάπτουν το εξωτερικό εμπόριο.

6.5.5 Βελτίωση του περιφερειακού και του διεθνούς εμπορίου

Για να ενισχυθεί το εγχώριο παραγωγικό δυναμικό και να βελτιωθούν οι μακροπρόθεσμες προοπτικές διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης, οι υπό εξέταση Βαλκανικές χώρες ήταν απαραίτητο να αντιμετωπίσουν τα εμπορικά τους ελλείμματα, ανοίγοντας τις οικονομίες τους και προωθώντας την ολοκλήρωσή τους, τόσο μεταξύ τους όσο και με τον υπόλοιπο κόσμο. Η ολοκλήρωση του περιφερειακού εμπορίου ήταν αναγκαία για την δημιουργία ελκυστικότερων συνθηκών για τους εγχώριους και τους ξένους επενδυτές, αλλά και ως μοχλός για την ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας και την προαγωγή της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή.

Ακόμη μεγαλύτερης σημασίας, ήταν όμως, η ενίσχυση των εμπορικών σχέσεων με την ΕΕ, ως τον σημαντικότερο εμπορικό εταίρο των Βαλκανικών υπό εξέταση χωρών, όπως προαναφέρθηκε. Μετά τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, πραγματοποιήθηκαν ορισμένα βήματα προς την κατεύθυνση της απελευθέρωσης του εμπορίου. Κατά την υπό εξέταση περίοδο, οι διάφορες υπό εξέταση χώρες προχώρησαν με διαφορετικούς ρυθμούς στην ένταξή τους στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου – ΠΟΕ, με την Αλβανία και την Κροατία να προηγούνται, και να ακολουθούν στην συνέχεια η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, η ΠΓΔΜ και η ΟΔΓ/Σερβία. Η ΟΔΓ/ΣΕΡΒΙΑ κατάργησε όμως, ήδη πριν την ένταξή της στον ΠΟΕ, τις περισσότερες απαιτήσεις έκδοσης αδειών και τους ποσοτικούς περιορισμούς, ενώ οι υπόλοιποι περιορισμοί «μπήκαν στο τραπέζι» των διαπραγματεύσεων με τον ΠΟΕ στις αρχές τις δεκαετίας του 2000, όπως άλλωστε και η Κροατία, η οποία έλαβε σημαντικά μέτρα απελευθέρωσης, στο πλαίσιο της ένταξής της στον ΠΟΕ.

Διάγραμμα 40: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εισαγωγές

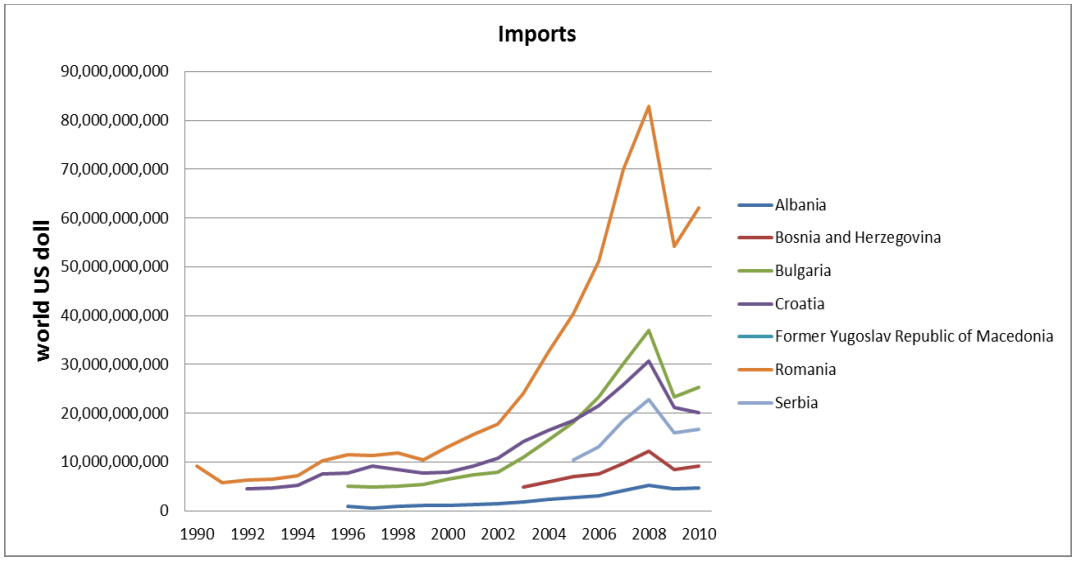

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 41: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Εξαγωγές

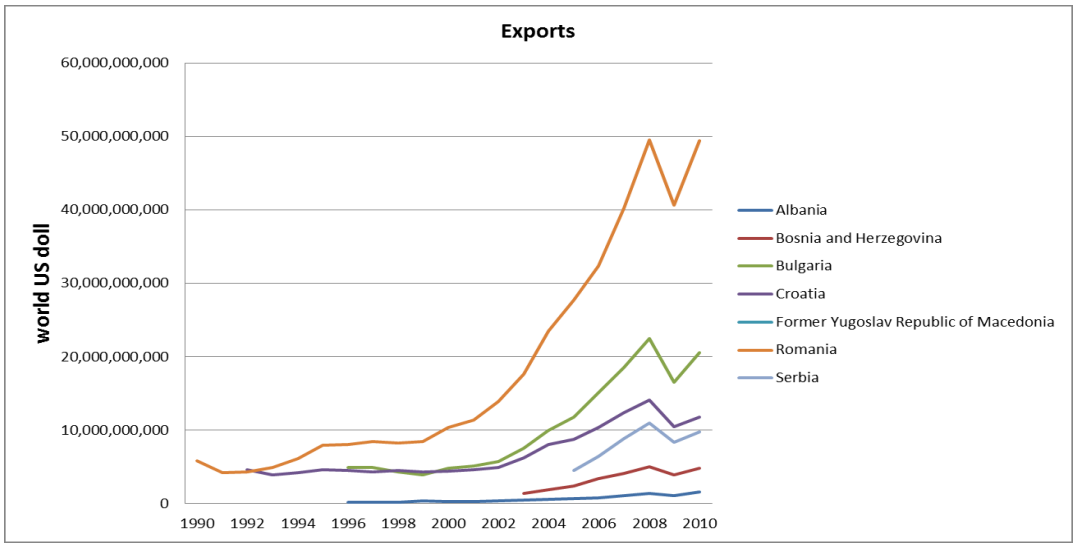

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 42: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Όγκος εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

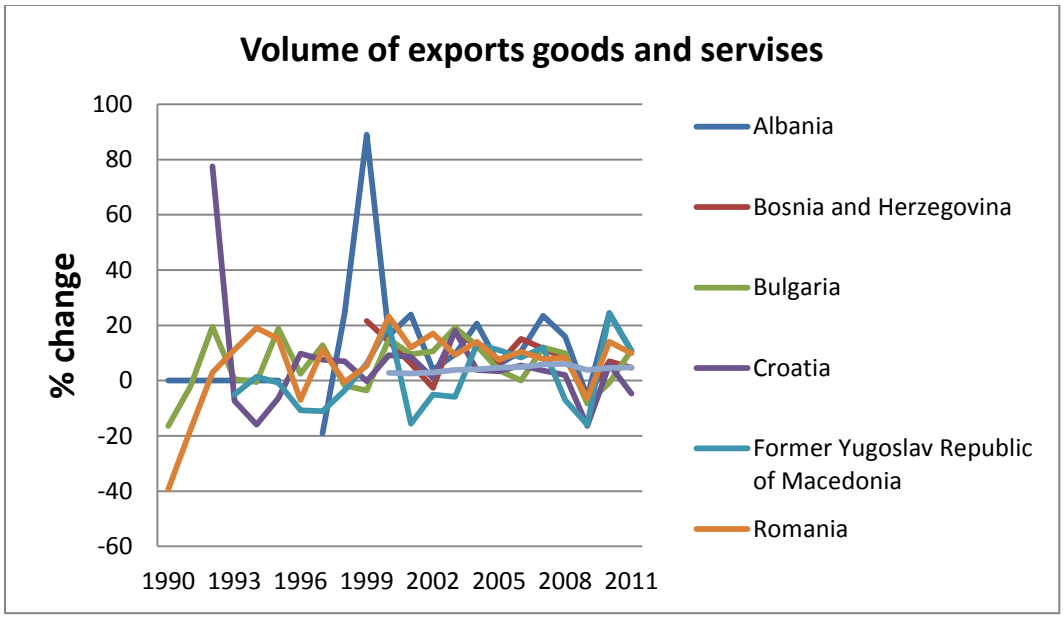

Πηγή: IMF

Διάγραμμα 43: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες συγκεντρωτικά: Όγκος εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

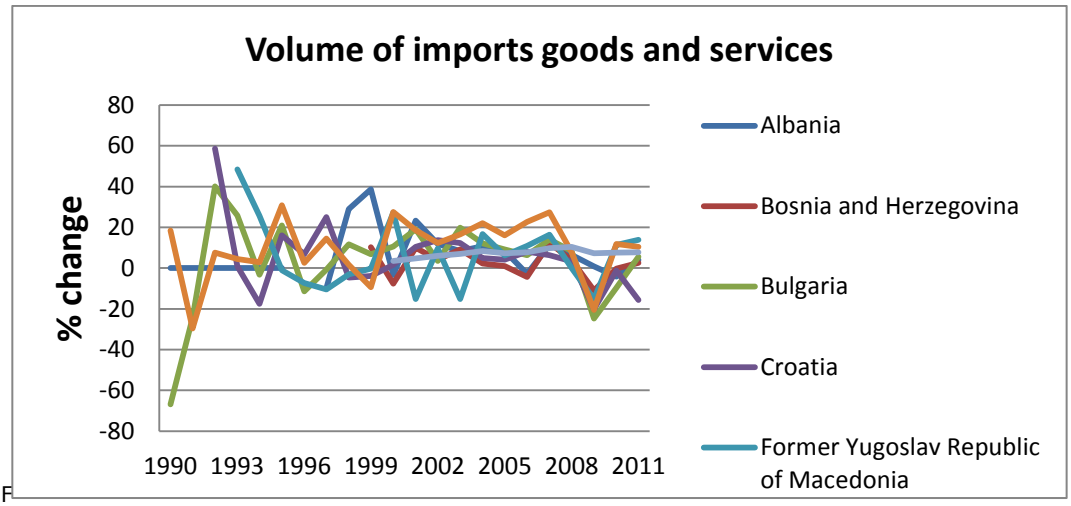

Πηγή: IMF

Επιπλέον, το 2000, στο πλαίσιο της διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης η ΕΕ, χορήγησε αυτόνομες εμπορικές προτιμήσεις, οι οποίες παρέχουν στους εξαγωγείς από τα Βαλκάνια μεγάλη ελευθερία πρόσβασης στις αγορές της ΕΕ. Η ελεύθερη πρόσβαση στις αγορές την οποία παρείχαν οι αυτόνομες εμπορικές προτιμήσεις παγιώθηκαν στην συνέχεια, και διευρύνθηκαν στο πλαίσιο των συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης, που είχαν σταδιακά συναφθεί, και οι οποίες προέβλεπαν την εγκαθίδρυση ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ της ΕΕ και των Βαλκανικών χωρών, ή και τις πλήρους ένταξης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου.

6.6 Συμπεράσματα

Είναι γνωστό ότι ο ιδιωτικός τομέας, αδιαφόρως προέλευσης, προαπαιτεί σταθερότητα και προβλέψιμο επιχειρηματικό περιβάλλον για να προβεί σε επενδύσεις. Η Βαλκανική όμως, ενώ το 2000 είχε ήδη σημειώσει σημαντική πρόοδο προς την σταθερότητα, αφού είχαν πλέον καταπαύσει όλες οι ένοπλες συγκρούσεις, που την μάστισαν σε προηγούμενα χρόνια, η περιοχή βρέθηκε στην θέση να πρέπει και πάλι να «αποδείξει» στην διεθνή επιχειρηματική κοινότητα, ότι η σταθερότητα αυτή ήταν βιώσιμη. Ως εκ τούτου, η περιοχή εισήλθε από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 σε μια περίοδο εντατικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η πλήρης ενσωμάτωση της στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, το δυνατόν γρηγορότερο, με σύγχρονη βαθύτερη ολοκλήρωση με την ΕΕ.

Κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση εικοσαετίας, οι οικονομίες των υπό εξέταση χωρών υπέστησαν ριζικό μετασχηματισμό, χαρακτηρίσθηκαν από μέτριο πληθωρισμό, σημαντικά αλλά μειούμενα δημοσιονομικά ελλείμματα και αύξηση της μακρό-οικονομικής σταθερότητας. Το ΑΕΠ της περιοχής υπερδιπλασιάστηκε, και ξεκίνησε να συγκλίνει με αυτό της ΕΕ15. Η ευημερία της ¨ενωσης έδρασε σαν «μαγνήτης» για τις Βαλκανικές χώρες, ενώ παράλληλα η προοπτική ασφάλειας, νέων οικονομικών προοπτικών και το όραμα για μια πανευρωπαϊκή ΕΕ, ώθησαν την Ευρώπη στην ενεργή υποστήριξη των χωρών της περιοχής[116]. Οι χώρες υπέγραψαν μια φιλόδοξη περιφερειακή εμπορική συμφωνία, είχαν προχωρήσει την ένταξή τους στην παγκόσμια οικονομία και την ΕΕ, και τα θεσμικά τους όργανα είχαν αναμφίβολα γίνει ισχυρότερα. Στο τέλος της υπό εξέτασης περιόδου, υπέστησαν το τρίτο «σοκ» εντός εικοσαετίας καθώς επλήγησαν από την οικονομική κρίση, ξεκινώντας όμως έγκαιρα προσπάθειες ανάκαμψης με μεταρρυθμίσεις[117]. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν ως στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης, την ενίσχυση του κράτους δικαίου και την καταπολέμηση της διαφθοράς, καθώς και τη χρήση εθνικών αλλά και περιφερειακών πρωτοβουλιών, όπως ο οδικός χάρτης για το «όραμα 2020 για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη» στα

[116] Βλ., European Commission, "European Regional Policy, an inspiration for countries outside the EU? Applying the principles, sharing the lessons learned, exchanging experience", European Commission Directorate-General for Regional Policy, Brussels, 2009.

[117] Ακολουθώντας το παράδειγμα των «ομοειδών» σε οικονομικό μέγεθος των χωρών της Βαλτικής, που εισήγαγαν σαρωτικές μεταρρυθμίσεις ήδη κατά την περίοδο 1995-2005, Βλ., Hunya, G., ‘’FDI in small accession countries : the Baltic states ‘’, EIB Papers Volume 9 No 2, Luxembourg 2004.

πλαίσια του Επενδυτικού Συμφώνου για την Νοτιοανατολική Ευρώπη – ΕΣΝΑΕ (Investment Compact for South East Europe - ICSEE) του ΟΟΣΑ, λεπτομέρειες για το οποίο αναφέρονται στο σχετικό Κεφάλαιο στην συνέχεια.

Προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, οι υπό εξέταση χώρες, παρά την κρίση ή και λόγω της κρίσης, ενέτειναν την υλοποίηση των πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, με σκοπό, την ακόμη καλύτερη ενσωμάτωση τους στην παγκόσμια οικονομία, σε περιβάλλον παγκοσμιοποίησης. Σε διαφορετική ένταση και με διαφορετικούς τρόπους η κάθε μία ξεχωριστά, αναδύθηκαν ενεργά στην προσπάθεια να γίνουν μέρος της συνολικής αλυσίδας αξίας με ευρύτερη περιφερειακή ανάπτυξη. Τα αποτελέσματά τους είναι θετικά, και αντανακλώνται στον Δείκτη Μεταρρυθμίσεων για τις Επενδύσεις - ΔΜΕ (Investment Reform Index - IRI), ένα εργαλείο, που αναπτύχθηκε σύμφωνα με τα πρότυπα του ΟΟΣΑ και στα πλαίσια του ΕΣΝΑΕ για την αξιολόγηση των πολιτικών για την βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος και την προσέλκυση ΑΞΕ στην περιοχή.

Με άλλα λόγια, αν και οι υπό εξέταση χώρες επλήγησαν σοβαρά από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση, η οποία αντικατοπτρίζεται στους μακροοικονομικούς δείκτες, που παρατίθενται στην παρούσα ΔΔ, στο ρυθμιστικό επίπεδο έχουν επιδείξει σημαντική πρόοδο στους τομείς της επενδυτικής πολιτικής, της εμπορικής πολιτικής και της διευκόλυνσης για τις ΜΜΕ, καθώς και νομικών πλαισίων για την διευκόλυνση υλοποίησης έργων υποδομών. Οι υπό εξέταση χώρες έχουν επίσης εναγκαλισθεί ένα πνεύμα συνεργασίας για την προσέλκυση ΑΞΕ σε περιφερειακό επίπεδο, χωρίς φυσικά να απεμπολούν τις ίδιες βλέψεις και να ανταγωνίζονται μεταξύ τους.

Στα πλαίσια του ΕΣΝΑΕ, οι χώρες πέρασαν από τρεις φάσεις:

2000-2006	πολιτικός διάλογος για να εξασφαλισθεί πολιτική στήριξη,
2007	περιφερειακή κυριότητα με την τροποποίηση της θεσμικής δομής
2008-…	ενίσχυση της αξιολόγησης πολιτικών, καθορισμός προτεραιοτήτων και «εμφύτευση» των μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με το «όραμα 2020» για την Νοτιοανατολική Ευρώπης, το οποίο με την σειρά του ακολουθεί τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Στα πλαίσια αυτά οι πηγές ανταγωνιστικότητας και μελλοντικής ανάπτυξης της περιοχής έχουν εντοπιστεί στην αυτοκινητοβιομηχανία, είδη ένδυσης και της κλωστοϋφαντουργίας, ενώ παράλληλα προσπάθειες πρέπει να καταβληθούν για την ενίσχυση της καινοτομίας και του ανθρώπινου κεφαλαίου. Παρά όμως τις θετικές αυτές εξελίξεις, οι υπό εξέταση χώρες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν μια σειρά από διαρθρωτικές προκλήσεις, που εμποδίζουν την ανταγωνιστικότητά τους[118]:

- Έναν μη ανταγωνιστικό αλλά και μικρό ιδιωτικό τομέα, που περιλαμβάνει κατά μέσο όρο το 58% του ΑΕΠ τα
- Χαμηλά επίπεδα καινοτομίας στον ιδιωτικό τομέα
- Ένα εξαγωγικό προφίλ, που κυριαρχείται από υπηρεσίες χαμηλής ειδίκευσης και προϊόντα έντασης φυσικών πόρων
- Ροές ΑΞΕ, που παραμένουν κάτω από το δυνητικό

Παράλληλα, όσο οι υπό εξέταση χώρες κινούνται ανοδικά στην αλυσίδα προστιθέμενης αξίας στην διεθνοποίηση της παραγωγής, θα αντιμετωπίσουν την σταδιακά αυξανόμενη πρόκληση της αύξησης του κόστους παραγωγής, και τον κίνδυνο αναχώρησης «κινητικών επενδυτών» (footloose investors) για μετεγκατάσταση σε χώρες με φθηνότερο κόστος παραγωγής, αν δεν προβούν στις ανωτέρω μεταρρυθμίσεις.

[118] Βλ., OECD, '' Investment Reform Index 2010: monitoring policies and institutions for direct investment in South East Europe", OECD, Paris, 2010.

Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010 (συγκεντρωτική παρουσίαση)

Πηγή: EBRD

Πίνακας 15: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Subject Descriptor:	**GDP**																				
Units:	**Percentage change in real terms**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	-10,0	-28,0	-7,2	9,6	8,3	13,3	9,1	-10,9	8,6	13,2	6,5	7,9	4,2	5,8	5,7	5,7	5,4	5,9	7,7	3,3	3,0
Bosnia and Herzegovina	-23,2	-12,1	-50,0	-60,0	0,0	20,8	86,0	37,0	15,6	9,6	5,5	4,3	5,5	3,0	6,3	3,9	6,7	10,8	6,0	-2,8	0,8
Bulgaria	-9,1	-11,7	-7,3	-1,5	1,8	2,9	-9,4	-5,6	4,0	2,3	5,4	4,1	4,5	5,0	6,6	6,4	6,5	6,4	6,2	-4,9	0,4
Croatia	-7,1	-21,1	-11,7	-8,0	5,9	6,8	5,8	6,8	2,1	-1,5	3,0	3,8	5,4	5,0	4,2	4,2	4,7	5,5	2,4	-5,8	-1,5
Former Yugoslav Republic of Macedonia	-9,9	-6,2	-6,6	-7,5	-1,8	-1,1	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,9	4,8	-0,8	0,8
Romania	-5,7	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-6,1	-4,8	-1,3	0,0	5,6	5,0	5,3	8,5	4,1	7,9	6,3	7,3	-7,1	-2,0
Serbia	-7,9	-11,6	-27,9	-30,8	2,5	6,1	7,8	10,1	1,9	-18,0	5,2	5,1	4,5	2,4	9,3	5,6	5,2	6,9	5,5	-3,1	1,6

Πίνακας 16: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ανεργία

Subject Descriptor:	**Unemployment (end-year)**																				
Units:	**In percent of labour force**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	9,5	8,3	24,4	18,6	16,0	10,2	12,4	14,9	17,8	18,4	16,8	16,4	15,8	15,0	14,4	14,1	13,8	13,2	12,7	13,7	
Bosnia and Herzegovina									38,4	37,9	39,0	40,2	41,0	42,1	42,9	42,0	44,8	28,9	23,4	24,1	
Bulgaria	1,6	10,5	15,0	16,3	18,6	13,7	13,0	14,5	16,0	17,0	16,4	19,5	16,8	12,5	11,5	10,0	9,8	6,3	3,6	6,8	
Croatia	9,3	13,2	13,2	14,8	14,5	14,5	10,0	9,9	11,4	13,5	15,7	16,4	14,5	14,4	13,8	12,3	10,5	9,7	8,7	9,2	
Former Yugoslav Republic of Macedonia	18,5	19,2	27,8	27,7	30,0	35,6	31,9	36,0	34,5	32,4	32,2	30,9	31,9	36,7	37,2	37,3	36,0	34,9	33,8	32,2	
Romania										7,1	7,3	6,8	8,6	7,0	8,1	5,9	5,2	4,1	4,4	7,8	
Serbia	19,7	22,2	23,8	23,1	22,7	24,2	25,4	24,1	24,6	25,5	25,6	26,8	29,0	31,7	31,6	32,4	33,2	29,8	28,4	27,9	

Πίνακας 17: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Πληθωρισμός

Subject Descriptor:	Inflation (Consumer prices-annual average)
Units:	Percentage change

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	0,0	35,5	226,0	85,0	22,6	7,8	12,7	33,2	20,6	0,4	0,1	3,1	5,2	2,3	2,9	2,4	2,4	2,9	1,1	3,4	3,5
Bosnia and Herzegovina						-4,4	-24,5	14,0	5,1	-0,9	1,9	1,9	-0,2	0,1	-0,3	3,0	6,0	1,9	7,7	-2,7	na
Bosnia and Herzegovina						12,9	16,9	-7,3	-14,0	14,1	14,0	7,0	1,7	1,8	1,9	5,2	6,4	1,1	6,9	0,5	na
Bulgaria	26,3	333,5	82,0	73,0	96,3	62,0	123,0	1.082,0	22,2	0,7	9,9	7,4	5,9	2,3	6,1	5,0	7,3	8,4	12,3	2,8	1,9
Croatia	609,5	123,0	665,5	1.517,5	97,6	2,0	3,5	3,6	5,7	4,0	4,6	3,8	1,7	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9	6,1	2,4	0,9
Former Yugoslav Republic of Macedonia	608,4	114,9	1.664,4	338,4	126,5	16,4	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3	8,3	-0,8	1,4
Romania	5,1	170,2	210,4	256,1	136,7	32,3	38,8	154,8	59,1	45,8	45,7	34,5	22,5	15,3	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9	5,6	6,1
Serbia					3,3	78,6	94,3	18,3	30,0	41,1	70,0	91,8	19,5	11,7	10,1	16,5	12,7	6,5	12,4	8,1	5,7

Πηγή: EBRD

Πίνακας 18: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης

Subject Descriptor:	General government balance
Units:	In percent of GDP

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	-6,1	-20,7	-23,1	-15,5	-12,6	-10,1	-9,8	-12,7	-12,1	-12,3	-7,6	-6,9	-6,1	-4,9	-5,1	-3,5	-3,3	-3,5	-5,5	-7,4	-5,2
Bosnia and Herzegovina						-3,3	-3,9	-0,4	-0,1	-4,0	-4,7	2,2	-4,2	2,3	1,6	2,0	2,0	-0,1	-4,2	-4,6	-5,0
Bulgaria	-8,1	-4,5	-2,9	-10,9	-5,7	-5,6	-10,3	-0,3	1,7	0,4	-0,5	1,9	0,1	-0,9	2,2	3,0	3,4	3,3	2,9	-3,9	-3,8
Croatia			-4,2	-0,9	0,6	-0,6	-0,4	-1,1	-3,0	-8,2	-7,5	-6,8	-4,9	-4,8	-4,0	-3,5	-3,1	-2,5	-1,4	-3,3	-4,7
Former Yugoslav Republic of Macedonia		-4,5	-9,8	-13,4	-2,7	-1,0	-1,4	-0,4	-1,7	0,0	2,5	-6,3	-5,7	-0,6	0,4	0,3	-0,5	0,6	-1,0	-2,6	-2,5
Romania	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,5	-3,9	-4,5	-3,2	-4,5	-4,6	-3,5	-2,0	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,5	-5,4	-7,4	-6,8
Serbia											-0,9	-6,3	-3,2	-1,1	0,9	1,0	-1,6	-1,9	-2,6	-4,2	-4,8

Πίνακας 19: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστα συναλλαγματικά διαθέσιμα, με εξαίρεση το χρυσό (τέλη του έτους)

Subject Descriptor:	**Gross reserves, excluding gold (end-year)**
Units:	**In months of imports of goods and services**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania				2,2	3,5	3,7	3,1	4,6	4,9	5,3	4,8	5,0	4,8	4,7	5,0	4,4	4,4	4,3	3,8	4,3	
Bosnia and Herzegovina							1,2	0,4	0,7	2,0	2,0	4,6	3,0	3,2	3,7	3,8	5,0	5,2	4,2	4,1	
Bulgaria	0,0	0,9	2,0	1,3	2,3	2,2	1,0	4,4	5,4	5,3	5,4	5,0	6,0	6,2	6,2	4,9	5,0	5,6	4,9	7,7	
Croatia			0,4	1,3	2,4	2,5	2,8	2,7	3,2	3,9	4,3	5,3	4,9	5,2	4,8	5,1	5,3	5,2	4,6	6,9	
Former Yugoslav Republic of Macedonia			0,5	1,5	1,6	2,4	2,3	1,9	2,0	2,7											
Romania	0,0	0,3	0,2	0,1	0,8	0,3	0,5	2,1	1,5	1,9	2,2	3,0	3,6	3,5	4,8	5,9	6,0	5,7	5,2	6,4	
Serbia										1,0	1,3	2,7	4,3	5,0	4,1	5,7	9,3	7,8	5,0	9,6	

Πίνακας 20: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εξυπηρέτηση χρέους

Subject Descriptor:	**Debt service**
Units:	**In percent of exports of goods and services**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania					18,7	3,2	7,5	11,6	9,1	4,1	4,0	4,1	4,5	3,1	3,1	2,8	3,1	2,4	4,2	4,6	
Bosnia and Herzegovina						134,6	87,1	38,4	8,9	10,1	7,9	6,2	8,7	4,0	3,1	4,2	4,0	3,2	2,5	3,3	
Bulgaria		5,8	8,8	8,7	27,9	13,9	16,3	12,8	20,0	18,0	16,7	20,8	17,3	14,9	25,5	46,6	30,2	35,0	33,9	42,9	
Croatia		12,3	8,9	9,9	9,0	10,1	9,0	11,1	13,5	22,4	23,0	-29,6	-23,8	-20,2	-24,2	-26,9	-36,8	-44,0	-37,1	-45,0	
Former Yugoslav Republic of Macedonia						3,2	6,1	8,7	10,1	10,7											
Romania						10,5	13,6	20,9	27,0	30,8	23,8	18,8	18,8	18,8	19,3	25,2	27,2	34,2	31,4		
Serbia							0,8	3,0	1,9	4,7	2,7	4,4	6,2	10,3	17,5	26,0	20,2	16,4	17,3	42,7	

Πηγή: EBRD

Πίνακας 21: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Τρεχούμενος λογαριασμός

Subject Descriptor:	**Current account**																				
Units:	**GDP (in percent)**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania				-29,1	-14,3	-7,1	-7,4	-11,7	-6,9	-7,8	-4,7	-7,4	-9,5	-7,0	-5,8	-8,7	-11,4	-10,7	-15,4	-15,4	-9,2
Bosnia and Herzegovina							-24,0	-26,6	-8,5	-9,8	-16,4	-18,8	-19,3	-19,5	-16,4	-15,6	-7,2	-9,3	-13,3	-6,6	-5,5
Bulgaria	-8,2	-1,0	-4,2	-10,1	-0,3	-1,5	1,7	10,0	-0,5	-5,0	-5,6	-5,9	-2,0	-5,1	-6,8	-11,4	-17,0	-28,4	-23,9	-9,6	-3,0
Croatia		-3,8	3,4	5,9	4,7	-6,5	-4,2	-10,7	-5,8	-6,6	-2,5	-3,2	-7,5	-6,3	-4,4	-5,5	-6,9	-7,6	-9,2	-5,2	-3,8
Former Yugoslav Republic of Macedonia	-9,2	-5,5	-0,8	-3,3	-7,8	-6,7	-7,7	-7,7	-7,5	-0,9	-2,9	-6,9	-10,1	-4,0	-8,4	-2,7	-0,4	-7,6	-12,8	-6,9	-3,9
Romania	-9,6	-3,5	-8,0	-4,5	-1,4	-5,0	-7,3	-6,1	-6,1	-3,8	-4,0	-6,1	-3,5	-4,8	-6,7	-6,9	-8,3	-9,8	-11,9	-4,5	-5,1
Serbia							-9,6	-6,5	-4,2	-4,1	-2,2	2,5	-4,3	-7,8	-13,9	-8,7	-10,1	-15,7	-17,9	-5,6	-9,6

Πίνακας 22: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εξωτερικό χρέος

Subject Descriptor:	**External debt**																				
Units:	**GDP (in percent)**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania		66,0	130,1	76,2	55,1	31,8	25,5	37,2	55,1	46,5	29,8	29,5	26,6	21,9	20,8	20,4	25,3	25,8	27,6	34,1	
Bosnia and Herzegovina							116,4	102,5	84,9	76,9	52,1	51,1	57,9	53,5	51,3	45,5	44,0	42,5	37,9	46,6	
Bulgaria	48,2	160,5	160,4	127,7	116,8	77,4	97,0	99,9	85,5	84,2	88,6	78,1	72,5	67,2	70,1	67,1	82,0	101,1	102,4	107,6	
Croatia		17,9	28,8	25,8	20,5	17,2	22,7	31,6	42,5	47,0	53,0	53,3	53,9	66,3	70,0	72,1	74,9	77,6	85,1	98,3	
Former Yugoslav Republic of Macedonia		14,8	32,7	32,6	24,9	23,7	25,3	30,5	40,1	40,6	41,5	43,9	43,6	39,7	52,4	51,1	51,5	52,5	49,1	58,8	
Romania			16,5	19,5	21,3	19,1	25,6	28,7	24,3	26,8	30,2	36,4	35,2	30,0	28,4	31,2	33,6	34,4	35,9	48,8	
Serbia							66,0	49,7	67,3	57,9	154,7	97,6	74,1	68,8	59,8	61,6	66,1	64,9	65,5	73,6	

Πίνακας 23: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - ΑΕΠ κατά κεφαλήν

Subject Descriptor:	GDP per capita																				
Units:	in US dollars																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	657,4	357,7	200,5	396,8	642,1	815,4	1.082,3	764,2	884,6	1.119,9	1.188,5	1.326,2	1.439,7	1.844,7	2.341,7	2.648,7	2.854,5	3.379,5	4.096,8	3.795,8	
Bosnia and Herzegovina						0,0	818,7	1.046,9	1.208,4	1.309,9	1.390,4	1.461,6	1.625,9	2.203,2	2.638,1	3.120,9	3.606,0	4.546,6	5.534,8	5.122,3	
Bulgaria	2.391,3	887,5	1.014,1	1.280,7	1.152,1	1.563,1	1.187,0	1.257,2	1.547,9	1.582,0	1.546,1	1.723,3	1.988,4	2.561,8	3.175,8	3.743,9	4.313,0	5.541,5	6.813,5	6.400,0	
Croatia	5.193,3	3.691,5	2.126,1	2.202,3	3.163,2	4.738,1	5.202,9	5.165,0	5.608,3	5.065,0	4.822,6	5.151,6	5.957,7	7.625,5	9.167,0	10.003,9	11.045,9	13.214,4	15.636,6	14.241,4	
Former Yugoslav Republic of Macedonia	2.341,0	2.431,3	1.198,8	1.292,5	1.733,8	2.279,1	2.232,1	1.883,3	1.796,4	1.835,0	1.784,9	1.703,2	1.862,5	2.285,6	2.645,2	2.854,0	3.119,4	3.868,1	4.632,2	4.542,6	
Romania	1.648,1	1.244,4	859,1	1.158,5	1.323,0	1.589,1	1.579,0	1.579,1	1.885,7	1.594,2	1.672,2	1.871,6	2.125,4	2.751,9	3.513,0	4.601,7	5.702,4	7.954,2	9.565,1	7.504,3	
Serbia							1.773,3	2.005,8	1.598,3	2.472,2	933,4	1.520,2	2.021,3	2.629,6	3.145,1	3.348,5	3.953,1	5.393,1	6.514,2	5.889,2	

Πηγή: EBRD

Πίνακας 24: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Αμεσες Ξένες Επενδύσεις, καθαρές

Subject Descriptor:	Foreign direct investment, net																				
Units:	In millions of US dollars																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	0,00	0,00	20,00	45,00	65,00	89,00	97,00	42,00	45,00	51,00	143,00	207,29	135,00	178,00	324,00	258,00	314,65	647,44	888,48	941,95	693,64
Bosnia and Herzegovina					0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	90,00	146,41	118,98	266,01	381,79	708,29	607,80	718,39	2.040,21	1.043,75	255,60	261,51
Bulgaria	4,00	55,90	41,50	40,00	105,40	98,40	137,50	506,60	537,20	801,70	998,20	803,30	876,30	2.070,30	2.879,20	4.004,80	7.582,80	12.903,05	9.194,91	4.334,54	1.341,35
Croatia			13,00	123,67	107,52	100,74	465,99	347,84	842,13	1.392,39	1.104,79	1.397,85	552,48	1.927,27	732,26	1.551,02	3.193,70	4.735,80	4.653,06	1.600,00	390,36
Former Yugoslav Republic of Macedonia	0,00	0,00	0,00	0,00	24,00	9,49	11,21	30,01	127,72	32,40	215,66	446,26	105,47	117,46	321,87	94,23	423,96	700,15	600,50	234,80	240,73
Romania	-18,00	37,00	73,00	87,00	341,00	417,00	415,00	1.267,00	1.776,00	950,00	1.161,00	1.314,00	1.193,00	1.591,00	5.130,00	5.238,00	8.725,00	7.049,00	9.310,00	6.128,31	4.674,33
Serbia							0,00	740,00	113,00	112,00	50,00	165,00	475,00	1.365,00	966,00	1.550,00	4.264,00	2.523,20	2.716,90	1.864,75	1.364,05

Πίνακας 25: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Μερίδιο της γεωργίας στο ΑΕΠ

Subject Descriptor:	Share of agriculture in GDP																				
Units:	**in percent**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	37,0	42,5	54,2	27,3	24,7	23,1	24,0	20,2	23,7	25,8	25,5	23,6	23,4	23,5	22,3	20,7	19,8	21,0	21,5		
Bosnia and Herzegovina						24,6	20,5	17,5	16,0					8,1	8,9	8,7	8,5	7,9	8,0	7,4	
Bulgaria		15,4	11,6	9,9	11,5	12,7	14,2	23,4	16,8	14,5	12,3	12,1	10,7	10,0	9,2	8,0					
Croatia						8,0	7,8	7,3	7,4	7,6	7,0	7,0	6,9	5,7	6,1	5,6	5,4	5,2	5,6	5,9	
Former Yugoslav Republic of Macedonia	6,7	8,7	9,4	8,2	9,1	10,6	10,7	10,9	11,4	11,0	10,0	9,8	10,1	11,4	11,3	10,8	10,8	9,4	9,4	9,8	
Romania	23,7	23,6	19,0	21,0	19,9	19,8	19,1	18,8	14,4	12,9	10,8	13,3	11,4	11,6	12,5	8,4	7,8	5,8	6,7	6,3	
Serbia								29,4	19,0	25,1	23,0	20,0	13,3	12,1	13,3	12,0	11,3	9,8	10,1	10,6	

Πίνακας 26: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Μερίδιο της βιομηχανίας στο ΑΕΠ

Subject Descriptor:	Share of industry in GDP																				
Units:	**in percent**																				
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	39,8	32,1	16,9	9,1	9,1	9,1	8,6	8,0	7,8	7,3	7,8	7,3	6,9	8,7	10,0	10,6	11,0	10,3	10,4		
Bosnia and Herzegovina						23,9	21,4	22,6	22,5					16,1	16,4	16,3	16,0	21,0	20,0	22,4	
Bulgaria		39,8	39,0	32,7	30,0	31,0	29,0	25,0	22,3	25,1	25,8	25,2	24,9	24,9	24,4	26,1					
Croatia						21,5	20,2	20,4	19,2	19,4	19,6	19,0	18,3	18,0	18,5	17,9	17,7	17,6	17,5	16,7	
Former Yugoslav Republic of Macedonia	32,3	29,5	27,1	25,6	24,3	19,6	19,5	19,9	19,0	18,4	18,1	17,5	19,7	20,8	19,5	19,6	20,2	21,9	22,3	22,6	
Romania	49,9	49,4	38,3	33,8	36,2	32,9	34,2	35,6	31,4	30,0	30,9	31,8	32,7	30,4	30,8	31,4	31,9	33,4	33,5	23,7	
Serbia								26,0	26,1	25,5	28,0	30,0	24,3	23,2	22,8	21,8	21,8	21,4	20,7	18,6	

Πηγή: EBRD

Πίνακας 27: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εργατικό δυναμικό (τέλη του έτους)

Subject Descriptor:	Labour force (end-year)																				
Units:	Percentage change																				
Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania		6,2	-4,2	0,4	1,3	1,8	1,8	2,1	1,5	-1,1	-1,7	-14,2	-0,8	-0,3	-0,1	-0,3	0,0	-0,2	3,1	-6,5	
Bosnia and Herzegovina							-12,5	-6,1	6,7	3,9	-1,3	-1,4	-0,7	0,8	1,6	0,5	9,6	1,6	-2,8	-2,6	
Bulgaria		-4,3	-3,3	-0,1	3,5	-6,9	-0,7	-2,3	-5,7	-2,7	-3,4	-0,2	-0,5	-0,4	2,0	0,2	4,1	0,7	0,4	0,1	
Croatia					-1,0	-1,3	0,9	3,4	-1,5	-0,7	9,5	-6,7	1,4	0,1	-0,2	0,7	0,7	-0,9	-0,6	-1,8	
Former Yugoslav Republic of Macedonia	1,3	1,3	-3,6	-2,4	-2,4	-1,5	-6,1	1,4	-0,2	12,7	1,8	6,3	-4,4	4,4	-3,3	4,4	2,6	1,7	1,4	1,0	
Romania											0,2	0,3	-1,1	-7,7	-6,2	0,6	-0,9	2,1	-0,3	-0,5	
Serbia	-1,0	-4,3	-2,3	1,6	-7,9	0,6	1,0	4,1	0,5	-7,6	-2,4	1,8	1,4	2,6	0,3	2,2	-1,0	-5,9	-2,1	-6,2	

Πίνακας 28: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Απασχόληση (τέλος του έτους)

Subject Descriptor:	Employment (end-year)																				
Units:	Percentage change																				
Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania		0,0	-23,6	-4,5	11,0	-2,0	-2,0	-0,7	-2,0	-1,8	0,3	-13,8	0,0	0,7	0,5	0,1	0,3	3,3	0,9	-7,7	
Bosnia and Herzegovina									11,2	4,7	-2,9	-3,4	-2,0	-1,0	0,2	2,1	4,3	30,8	4,7	-3,5	
Bulgaria	-6,2	-13,0	-8,1	-1,6	0,6	1,3	0,1	-3,9	-7,4	-3,9	-2,7	-3,9	2,9	4,8	3,1	2,0	4,4	4,6	3,3	-3,2	
Croatia	-3,6	-13,7	-12,7	-2,6	-4,2	-3,3	-1,4	3,4	-3,1	-4,2	na	-6,0	3,8	0,1	0,5	2,5	2,8	0,1	0,5	-2,4	
Former Yugoslav Republic of Macedonia	-1,8	-7,7	-4,8	-5,6	-6,0	-9,9	-13,8	-4,7	5,4	1,0	0,8	9,0	-6,3	-2,8	-4,1	4,3	4,6	3,5	3,2	3,4	
Romania									-0,9	-1,1	0,0	-0,5	-9,5	-4,5	-0,6	0,1	1,9	0,7	0,2	-4,4	
Serbia	-3,2	-7,3	-4,3	2,5	-7,4	-1,4	-0,6	5,9	-0,1	-8,7	-2,6	0,2	-1,7	-1,3	0,5	0,9	-2,1	-1,1	-0,1	-5,5	

Πηγή: IMF

Πίνακας 29: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Subject Descriptor:	**Current account balance**
Units:	**Percent of GDP**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	-4,580	-13,133	-8,692	1,778	-3,935	-2,090	-5,677	-10,057	-3,274	2,236	-3,684	-3,070	-7,163	-4,973	-3,989	-6,100	-5,644	-10,371	-15,117	-13,544	-11,614
Bosnia and Herzegovina									-6,641	-8,718	-7,146	-12,905	-17,629	-19,193	-16,195	-17,125	-7,958	-10,707	-14,082	-6,277	-6,130
Bulgaria	-8,097	-3,717	-4,286	-24,109	-0,397	-0,192	0,155	4,021	-0,471	-4,907	-5,453	-5,523	-2,379	-5,323	-6,425	-11,666	-17,573	-25,239	-23,181	-8,942	-1,322
Croatia			2,601	4,845	3,988	-5,906	-4,041	-12,295	-6,786	-7,475	-2,305	-3,046	-7,209	-6,019	-4,123	-5,270	-6,676	-7,261	-8,914	-5,020	-1,028
Former Yugoslav Republic of Macedonia			-0,399	-4,286	-9,013	-6,131	-7,509	-7,962	-8,680	-2,652	-1,883	-7,225	-9,467	-4,026	-8,145	-2,544	-0,447	-7,060	-12,830	-6,819	-2,177
Romania	-4,597	-4,336	-8,606	-4,461	-1,663	-4,465	-6,654	-5,404	-6,867	-4,063	-3,025	-4,380	-3,333	-5,819	-8,364	-8,646	-10,389	-13,426	-11,635	-4,163	-4,452
Serbia											-1,767	-2,493	-8,262	-7,265	-12,139	-8,694	-10,181	-16,138	-21,600	-7,122	-7,237

Πίνακας 30: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε σταθερές τιμές

Subject Descriptor:	**Gross domestic product, constant prices**
Units:	**Percent change**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	-10,000	-28,000	-7,200	9,600	9,400	8,900	9,100	-10,200	12,700	10,100	7,300	7,940	4,231	5,773	5,710	5,759	5,431	5,900	7,536	3,315	3,500
Bosnia and Herzegovina										10,760	4,309	2,362	5,053	3,858	6,257	3,868	5,971	6,193	5,710	-2,949	0,697
Bulgaria	-9,100	-10,755	-8,426	-11,625	-3,665	-1,601	-8,043	-5,842	4,119	2,277	5,394	4,151	4,650	5,505	6,748	6,358	6,511	6,448	6,191	-5,476	0,393
Croatia				-8,000	5,900	6,634	5,836	5,362	2,523	-0,860	4,179	3,656	4,878	5,371	4,128	4,280	4,935	5,060	2,169	-5,991	-1,191
Former Yugoslav Republic of Macedonia				-7,500	-1,800	-1,100	1,200	1,351	3,381	4,348	4,539	-4,525	0,853	2,820	4,627	4,351	4,996	6,150	5,000	-0,900	1,800
Romania	-5,612	-12,927	-8,766	1,528	3,932	7,138	3,948	-6,053	-4,818	-1,150	2,921	5,679	5,077	5,237	8,490	4,154	7,875	6,317	7,349	-6,576	-1,649
Serbia										-11,173	5,254	5,300	4,300	2,500	9,300	5,400	3,600	5,400	3,800	-3,500	1,010

Πίνακας 31: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανά κάτοικο σε τρέχουσες τιμές

Subject Descriptor:	**Gross domestic product per capita, current prices**
Units:	**U.S. dollars**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	654.233	399.674	255.367	444.450	732.968	893.557	983.761	700.666	891.404	1,106.525	1,190.133	1,327.086	1,438.024	1,852.194	2,344.112	2,602.367	2,858.390	3,393.461	4,102.013	3,819.470	3,714.647
Bosnia and Herzegovina									1,433.716	1,545.854	1,468.876	1,522.828	1,753.109	2,197.047	2,603.244	2,783.298	3,153.632	3,891.338	4,733.454	4,366.943	4,254.765
Bulgaria	2,422.349	239.505	981.877	538.524	956.589	1,617.779	1,232.724	1,300.585	1,622.985	1,647.472	1,583.412	1,757.506	2,036.670	2,649.331	3,257.689	3,743.413	4,324.605	5,512.278	6,813.104	6,421.320	6,359.452
Croatia			2,555.916	2,771.416	3,789.443	4,967.400	5,202.563	4,400.287	4,804.420	4,367.900	4,909.429	5,194.664	5,974.247	7,690.586	9,241.088	10,086.324	11,234.773	13,382.692	15,758.053	14,324.205	13,775.861
Former Yugoslav Republic of Macedonia			1,201.748	1,315.547	1,734.754	2,269.836	2,232.707	1,883.097	1,795.929	1,837.038	1,785.927	1,704.523	1,861.291	2,353.435	2,717.258	2,943.973	3,219.182	3,997.868	4,827.833	4,549.585	4,457.483
Romania	1,631.940	1,233.002	839.917	1,137.128	1,305.207	1,548.968	1,550.500	1,557.477	1,868.292	1,586.436	1,671.527	1,817.912	2,061.241	2,742.190	3,502.865	4,589.368	5,686.887	7,916.744	9,496.899	7,649.485	7,667.224
Serbia									2,038.969	1,444.073	1,152.235	1,523.671	2,012.490	2,612.876	3,169.049	3,391.378	3,957.561	5,277.397	6,457.841	5,438.107	5,141.723

Πηγή: IMF

Πίνακας 32: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Πληθωρισμός

Subject Descriptor:	**Inflation, average consumer prices**
Units:	**Percent change**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	-0,180	35,717	225,996	85,005	22,565	7,793	12,734	33,166	20,646	0,390	0,039	3,121	5,218	2,344	2,869	2,363	2,371	2,937	3,359	2,223	3,600
Bosnia and Herzegovina										2,841	4,973	4,574	0,313	0,547	0,282	3,582	6,126	1,495	7,433	-0,381	2,123
Bulgaria	23,900	333,500	82,000	72,804	96,000	62,100	123,000	1.061,206	18,671	2,573	10,317	7,365	5,807	2,348	6,149	6,041	7,418	7,571	11,950	2,472	3,036
Croatia				1.516,078	97,670	1,989	3,599	3,695	9,132	4,014	4,629	3,764	1,673	1,771	2,030	3,341	3,208	2,874	6,067	2,375	1,048
Former Yugoslav Republic of Macedonia				338,684	126,400	15,800	2,300	2,600	0,869	-0,349	6,390	5,540	2,177	1,199	-0,433	0,492	3,207	2,257	8,356	-0,814	1,509
Romania	127,900	161,121	210,386	256,105	136,742	32,272	38,809	154,763	59,097	45,804	45,667	34,430	22,506	15,382	11,863	9,004	6,598	4,840	7,847	5,581	6,101
Serbia									30,000	41,100	70,000	80,601	8,857	2,905	10,613	16,244	10,726	6,895	12,426	8,105	6,173

Πίνακας 33: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ποσοστό ανεργίας

Subject Descriptor:	**Unemployment rate**
Units:	**Percent of total labor force**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	8,457	8,900	26,500	22,300	18,400	12,900	12,300	14,900	17,700	18,400	16,800	14,500	16,000	15,500	15,000	14,500	13,780	13,500	12,500	13,100	12,500
Bosnia and Herzegovina									32,196	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	29,013	23,408	24,068	27,202
Bulgaria	2,900	6,780	13,240	15,840	14,050	11,370	10,988	14,023	12,367	13,790	18,134	17,514	17,416	15,193	13,414	11,134	10,071	8,131	7,140	8,214	11,482
Croatia		13,159	15,253	14,775	14,480	14,500	9,952	9,906	11,637	13,561	16,077	15,841	14,831	14,282	13,769	12,708	11,124	9,412	8,273	9,052	12,213
Former Yugoslav Republic of Macedonia							31,992	36,104	34,481	32,411	31,727	30,515	31,944	36,687	37,150	37,250	36,025	34,925	33,775	32,175	32,050
Romania	3,400	3,500	5,441	9,206	10,994	9,882	7,323	7,850	9,611	11,535	7,157	6,606	8,440	7,025	8,074	7,174	7,270	6,413	5,788	6,859	7,277
Serbia								12,260	12,800	13,300	12,100	12,200	13,280	14,630	19,500	21,800	21,600	18,800	14,700	17,400	20,050

Πίνακας 34: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Όγκος εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

Subject Descriptor:	**Volume of exports of goods and services**
Units:	**Percent change**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		-19,051	24,363	88,951	16,254	23,900	3,878	9,510	20,630	5,844	10,552	23,448	15,925	-5,868	24,519
Bosnia and Herzegovina										21,587	14,217	6,225	-2,666	18,320	12,215	6,133	15,112	11,588	8,160	-5,630	6,967
Bulgaria	-16,368	-2,119	19,522	0,450	-0,600	18,800	2,508	12,788	-1,870	-3,515	14,974	9,513	10,541	19,185	12,649	3,715	0,054	11,920	9,903	-8,349	-0,749
Croatia			77,508	-7,395	-15,953	-6,393	9,800	7,600	6,937	-0,162	9,157	8,591	0,965	17,989	3,849	3,331	5,499	3,635	1,997	-16,373	5,812
Former Yugoslav Republic of Macedonia				-5,049	1,361	-0,756	-10,695	-11,038	-3,586	6,213	20,396	-15,644	-5,106	-5,875	13,107	10,988	8,324	11,958	-6,989	-16,002	24,067
Romania	-39,401	-17,909	2,913	11,124	19,037	15,085	-7,046	11,316	-0,607	5,300	23,180	11,907	17,092	9,280	14,051	7,584	10,440	7,839	8,289	-6,445	14,050
Serbia											2,832	2,615	2,961	3,898	4,121	4,716	4,948	5,800	6,045	3,829	4,559

Πηγή: IMF

Πίνακας 35: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Όγκος εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών

Subject Descriptor:	**Volume of imports of goods and services**																					
Units:	**Percent change**																					
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		-9,901	28,907	38,743	-3,432	23,272	11,868	8,409	10,704	8,434	-2,808	11,332	6,490	0,851	-4,241
Bosnia and Herzegovina										10,257	-7,574	9,959	4,096	9,192	2,229	0,923	-4,282	12,293	4,003	-10,925	-0,323
Bulgaria	-66,872	-24,522	40,065	25,741	-3,200	21,000	-11,400	-0,700	11,700	6,800	10,644	18,987	3,498	19,915	12,141	9,089	6,320	13,957	8,397	-24,772	-9,728
Croatia			58,557	0,852	-17,475	16,005	6,800	25,100	-4,601	-3,874	1,609	10,418	13,709	12,308	4,928	4,135	8,105	6,343	3,359	-20,192	-1,237
Former Yugoslav Republic of Macedonia				48,393	25,699	-0,977	-7,325	-10,465	-3,030	-0,191	27,263	-15,148	9,663	-15,123	16,665	6,232	10,914	16,323	-0,002	-15,251	11,372
Romania	18,457	-29,608	7,522	4,385	2,811	30,849	2,520	14,454	1,562	-9,400	27,525	18,663	12,293	16,506	22,054	16,022	22,641	27,339	7,903	-20,543	11,868
Serbia											3,516	4,717	6,059	6,928	8,383	7,242	7,806	9,837	10,470	7,231	7,525

Πίνακας 36: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Πληθυσμός

Subject Descriptor:	**Population**																					
Units:	**Persons / Millions**																					
Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	3.197	3.141	3.110	3.095	3.033	3.037	3.063	3.088	3.061	3.100	3.058	3.063	3.084	3.103	3.120	3.135	3.149	3.153	3.170	3.186	3.202
Bosnia and Herzegovina									3.654	3.725	3.781	3.798	3.828	3.858	3.889	3.919	3.920	3.916	3.911	3.904	3.897
Bulgaria	8.718	8.639	8.553	8.463	8.377	8.297	8.225	8.162	8.105	8.067	8.149	7.891	7.846	7.801	7.761	7.719	7.679	7.640	7.607	7.564	7.505
Croatia			4.730	4.624	4.524	4.453	4.494	4.572	4.501	4.554	4.381	4.437	4.443	4.442	4.439	4.442	4.440	4.436	4.435	4.429	4.416
Former Yugoslav Republic of Macedonia			1.933	1.942	1.952	1.963	1.977	1.983	1.993	2.002	2.010	2.016	2.022	2.026	2.033	2.037	2.040	2.045	2.049	2.052	2.056
Romania	23.435	23.400	23.310	23.182	23.041	22.904	22.777	22.656	22.542	22.435	22.334	22.326	22.309	21.686	21.638	21.609	21.575	21.551	21.517	21.484	21.447
Serbia								7.568	7.568	7.540	7.516	7.503	7.500	7.481	7.463	7.441	7.412	7.382	7.382	7.382	7.396

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 37: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Ακαθάριστο Εθνικό Προιόν – ΑΕΠ

Subject:	**Real GDP growth rates, total and per capita, annual, 1990-2010**
Measure:	**Annual average growth rates per capita**
Direction:	**US Dollars**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	-10,500	-28,051	-6,498	11,030	9,849	14,683	10,101	-10,241	9,464	13,734	6,655	7,746	3,813	5,164	5,059	5,189	4,936	5,469	7,264	2,952	3,127
Bosnia and Herzegovina				4,575	18,045	25,511	55,432	34,207	12,774	5,837	2,781	0,874	4,289	3,677	6,301	3,879	5,952	6,262	5,849	-2,778	1,002
Bulgaria	-8,523	-7,651	-6,269	-0,319	3,029	4,009	-8,481	-4,712	4,873	3,104	6,530	4,917	5,381	6,213	7,446	7,046	7,198	7,134	6,875	-4,867	0,796
Croatia				-8,836	5,197	6,596	6,172	7,523	3,076	-0,576	4,546	4,209	5,245	5,594	4,294	4,457	5,129	5,245	2,345	-5,831	-1,022
Former Yugoslav Republic of Macedonia				-1,738	-2,237	-1,599	0,682	0,944	2,891	3,881	4,138	-4,857	0,548	2,535	4,359	4,092	4,775	5,899	4,716	-1,125	1,568
Romania	-5,725	-12,784	-8,404	2,098	4,564	7,749	3,726	-4,424	-1,698	0,023	2,830	6,117	5,503	5,647	8,888	4,505	8,206	6,613	7,624	-6,349	-1,651
Serbia																				-2,438	2,007
Total:	**-24,747**	**-48,485**	**-21,170**	**6,810**	**38,447**	**56,949**	**67,632**	**23,297**	**31,381**	**26,004**	**27,479**	**19,006**	**24,779**	**28,829**	**36,347**	**29,169**	**36,195**	**36,623**	**34,674**	**-20,435**	**5,825**

Πίνακας 38: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Άμεσες Ξένες Επενδύσεις - ΑΞΕ

Subject:	**Foreign Direct Investment flows, annual, 1990-2010**
Measure:	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**
Direction:	**Inward**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	0,000	0,000	20,000	68,000	52,970	70,050	90,090	47,540	45,011	41,200	144,270	206,427	135,000	178,026	345,672	264,338	325,288	656,006	988,288	979,396	1.096,921
Bosnia and Herzegovina			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	66,736	176,780	146,076	118,867	265,174	381,053	703,912	613,225	766,397	2.080,167	932,094	245,640	63,428
Bulgaria	4,000	55,900	41,500	40,000	105,400	90,400	109,000	490,124	535,439	825,359	1.016,284	808,777	922,816	2.088,856	3.397,118	3.919,966	7.804,894	12.388,859	9.855,055	3.351,008	2.170,202
Croatia			13,000	118,161	109,600	102,195	478,540	542,593	953,257	1.452,024	1.050,854	1.313,184	1.070,920	1.989,070	1.179,088	1.825,492	3.472,802	5.035,372	6.179,178	2.911,247	582,605
Former Yugoslav Republic of Macedonia			0,000	0,000	24,000	9,490	11,210	58,058	150,482	88,406	215,057	447,132	105,575	113,326	323,669	96,022	432,577	692,510	585,769	201,396	293,215
Romania	0,010	40,000	77,000	94,000	341,000	419,000	263,000	1.215,000	2.031,000	1.027,032	1.056,753	1.157,931	1.140,652	2.196,304	6.435,591	6.482,863	11.366,872	9.921,466	13.909,986	4.846,890	3.573,297
Serbia																			2.955,296	1.958,844	1.328,558
Total:	**4,010**	**95,900**	**151,500**	**320,161**	**632,970**	**691,135**	**951,840**	**2.353,316**	**3.781,925**	**3.610,801**	**3.629,293**	**4.052,318**	**3.640,137**	**6.946,636**	**12.385,051**	**13.201,906**	**24.168,831**	**30.774,380**	**35.405,667**	**14.494,422**	**9.108,226**

Subject:	**Foreign Direct Investment flows, annual, 1990-2010**
Measure:	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**
Direction:	**Inward**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania	0,000	0,000	6,122	21,086	16,660	22,301	28,944	15,376	14,618	13,408	46,965	67,079	43,692	57,304	110,620	84,136	103,050	206,964	310,646	306,759	342,329
Bosnia and Herzegovina			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	19,176	49,086	39,547	31,712	70,228	100,735	186,153	162,186	202,665	550,449	246,967	65,197	16,869
Bulgaria	0,454	6,394	4,797	4,678	12,473	10,818	13,175	59,786	65,857	102,312	126,938	101,762	116,921	266,432	436,133	506,513	1.015,004	1.621,518	1.298,200	444,273	289,579
Croatia			2,833	25,527	23,526	21,888	102,764	117,308	208,010	319,826	233,236	293,015	239,793	446,321	264,992	410,963	783,258	1.137,681	1.398,514	660,017	132,310

Former Yugoslav Republic of Macedonia			0,000	0,000	12,283	4,833	5,681	29,278	75,528	44,177	107,042	221,783	52,206	55,886	159,205	47,113	211,727	338,153	285,389	97,919	142,298
Romania	0,000	1,726	3,337	4,096	14,949	18,474	11,654	54,083	90,781	46,091	47,619	52,395	51,822	100,172	294,599	297,765	523,694	458,375	644,293	225,047	166,305
Serbia																			300,294	198,838	134,794
Total:	**0,454**	**8,120**	**17,089**	**55,387**	**79,893**	**78,314**	**162,217**	**275,830**	**473,970**	**574,901**	**601,348**	**767,746**	**574,664**	**1.026,850**	**1.451,702**	**1.508,676**	**2.839,398**	**4.313,140**	**4.484,303**	**1.998,050**	**1.224,485**

Subject:	**Foreign Direct Investment flows, annual, 1990-2010**
Measure:	**Percentage of Gross Domestic Product**
Direction:	**Inward**

Country	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Albania	0,000	0,000	1,271	3,858	2,718	2,826	2,718	2,045	1,657	1,203	3,964	5,077	3,038	3,126	4,732	3,240	3,617	6,137	7,622	8,071	9,237
Bosnia and Herzegovina			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	1,578	3,772	2,653	2,068	3,987	4,552	7,024	5,631	6,206	13,661	5,038	1,441	0,377
Bulgaria	0,019	0,733	0,482	0,369	1,086	0,690	1,101	4,729	4,204	6,235	7,876	5,832	5,775	10,107	13,436	13,566	23,502	29,417	19,016	6,878	4,534
Croatia			0,108	0,923	0,640	0,463	2,051	2,299	3,777	6,295	4,923	5,741	4,049	5,875	2,898	4,108	7,080	8,597	8,912	4,619	0,961
Former Yugoslav Republic of Macedonia			0,000	0,000	0,709	0,212	0,254	1,561	4,203	2,407	5,996	13,010	2,785	2,448	6,029	1,651	6,596	8,487	5,957	2,115	3,131
Romania	0,000	0,138	0,391	0,354	1,126	1,173	0,740	3,419	4,822	2,853	2,833	2,853	2,480	3,693	8,491	6,537	9,264	5,815	6,807	3,008	2,243
Serbia																			5,424	4,169	3,002
Total:	**0,019**	**0,870**	**2,252**	**5,505**	**6,279**	**5,363**	**6,863**	**14,053**	**20,241**	**22,765**	**28,244**	**34,580**	**22,114**	**29,801**	**42,610**	**34,734**	**56,266**	**72,113**	**58,777**	**30,301**	**23,484**

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 39: Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες - Εμβάσματα Μεταναστών

Subject:	**Migrants' remittances, annual, 1990-2010**
Measure:	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**
Series:	**Total remittances**
Flow:	**Receipts**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania			151,800	332,000	307,100	427,300	550,900	300,300	504,140	407,200	597,800	699,300	733,570	888,748	1.160,675	1.289,700	1.359,464	1.468,020	1.495,157	1.317,465	1.284,613
Bosnia and Herzegovina									2.047,752	1.903,438	1.607,281	1.524,922	1.525,774	1.749,029	2.072,040	2.042,591	2.156,811	2.699,901	2.734,945	2.080,798	2.228,194
Bulgaria							41,500	50,600	50,676	42,528	58,236	826,200	1.176,951	1.718,484	1.722,768	1.612,911	1.716,437	1.693,553	1.874,464	1.557,790	1.601,571
Croatia				230,029	375,509	544,168	667,914	617,587	625,310	557,115	641,289	746,951	884,947	1.084,950	1.222,164	1.222,415	1.234,017	1.393,883	1.601,846	1.476,478	1.545,236
Former Yugoslav Republic of Macedonia				16,000	14,000	41,000	67,780	77,690	63,238	76,537	80,921	73,439	105,903	173,662	213,016	226,569	266,557	345,010	406,626	381,065	413,780
Romania					11,000	9,000	18,000	16,000	49,000	96,000	96,000	116,000	143,000	124,000	132,000	4.732,620	6.717,640	8.542,000	9.381,000	4.929,000	4.516,633
Serbia																			5.537,660	5.406,200	5.579,742
Total:			**151,800**	**578,029**	**707,609**	**1.021,468**	**1.346,094**	**1.062,177**	**3.340,115**	**3.082,817**	**3.081,527**	**3.986,812**	**4.570,145**	**5.738,873**	**6.522,663**	**11.126,806**	**13.450,926**	**16.142,367**	**23.031,698**	**17.148,797**	**17.169,771**

Subject:	**Migrants' remittances, annual, 1990-2010**
Measure:	**Percentage of Gross Domestic Product**
Series:	**Total remittances**
Flow:	**Receipts**

Country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Albania			9,647	18,837	15,759	17,237	16,619	12,919	18,558	11,889	16,425	17,200	16,511	15,604	15,889	15,808	15,118	13,733	11,530	10,856	10,817
Bosnia and Herzegovina									48,412	40,617	29,190	26,526	22,942	20,896	20,675	18,757	17,466	17,731	14,784	12,209	13,242
Bulgaria							0,419	0,488	0,398	0,321	0,451	5,957	7,365	8,315	6,814	5,582	5,168	4,021	3,617	3,197	3,346
Croatia				1,798	2,193	2,464	2,862	2,617	2,478	2,415	3,004	3,266	3,345	3,204	3,003	2,751	2,516	2,380	2,310	2,342	2,548
Former Yugoslav Republic of Macedonia				0,568	0,414	0,916	1,536	2,088	1,766	2,084	2,256	2,137	2,793	3,751	3,968	3,896	4,064	4,228	4,135	4,002	4,418
Romania					0,036	0,025	0,051	0,045	0,116	0,267	0,257	0,286	0,311	0,209	0,174	4,772	5,475	5,007	4,591	3,059	2,835
Serbia																			10,164	11,507	12,606
Total:			**9,647**	**21,202**	**18,403**	**20,642**	**21,487**	**18,157**	**71,728**	**57,594**	**51,584**	**55,371**	**53,268**	**51,979**	**50,524**	**51,565**	**49,808**	**47,099**	**51,131**	**47,174**	**49,812**

7. Οι οικονομικές τάσεις στην Βαλκανική ανά υπό εξέταση χώρα

Μετά την εξέταση των πολιτικοοικονομικών συνθηκών σε ολόκληρη την περιοχή στο προηγούμενο κεφάλαιο, στο παρόν κεφάλαιο η ανάλυση επικεντρώνεται σε κάθε χώρα ξεχωριστά, έτσι ώστε να είναι λεπτομερέστερη και πιο συγκεκριμένη, αλλά και να διαφανούν οι διαφορές μεταξύ των υπό εξέταση χωρών, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητοί και οι λόγοι για τους οποίους η Ελληνική εξωστρέφεια εστίασε στην συγκεκριμένη περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο, αλλά και οι λόγοι για τους οποίους, τόσο η ΕΑΒ, όσο και οι ΑΞΕ, κατευθύνθηκαν ποσοτικά αλλά και ποιοτικά με διαφορετικό τρόπο στις διάφορες χώρες της Βαλκανικής.

Όπως είναι φυσικό, η οικονομική κατάσταση στην ευρύτερη Βαλκανική και το κλίμα, που επεκράτησε κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν φυσικά καθοριστικό για τις οικονομικές δραστηριότητες, που αναπτύχθηκαν εν γένει στην περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο, αλλά οι επιχειρηματικές αποφάσεις, για τις οποίες γίνεται λόγος στην συνέχεια σε ξεχωριστό Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ, στηρίχθηκαν φυσικά, στις συνθήκες, που επικρατούσαν στην εκάστοτε συγκεκριμένη χώρα, στην οποία αποφάσιζαν να επενδύσουν. Για τον λόγο αυτό, κρίθηκε σκόπιμο στην ενότητα αυτή, να εξετασθούν οι οικονομικές τάσεις κάθε χώρας ξεχωριστά, έτσι ώστε να δοθεί και δυνατότητα μεγαλύτερης εμβάθυνσης, κυρίως σε παράγοντες καθοριστικού ρόλου για τις ΑΞΕ, όπως η ανάπτυξη, το εισόδημα, η δημοσιονομική σταθερότητα και η εξωστρέφεια των οικονομιών αυτών. Αναλύονται φυσικά, οι προκλήσεις τις οποίες αντιμετώπισαν κατά τη μετάβασή τους από σοσιαλιστικές οικονομίες σε οικονομίες της, και στη συνέχεια εξετάζονται οι τρέχουσες κατά την υπό εξέταση περίοδο οικονομικές τάσεις για κάθε υπό εξέταση χώρα χωριστά. Γίνεται παράλληλα μια ανασκόπηση των διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων, που πραγματοποιήθηκαν και των προβλημάτων, που αντιμετωπίσθηκαν στην προσπάθεια εφαρμογής ισχυρής μακροοικονομικής διαχείρισης και ανάπτυξης των εξωτερικών σχέσεών τους. Επιπρόσθετα η ανάλυση αυτή συμβάλλει στην διερεύνηση της Υπόθεσης 1.

7.1 Αλβανία

Η Αλβανία το 1990 είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ της τάξης των 639 δολαρίων και πληθυσμό περίπου 3,2 εκατομμυρίων, ενώ 20 χρόνια αργότερα το 2010, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είχε διαμορφωθεί στα 3 678 δολάρια, με πληθυσμό στα ίδια επίπεδα. Ο κρατικός έλεγχος παρέμεινε αδύναμος σε ορισμένες περιοχές της χώρας καθ'όλη την υπό εξέταση περίοδο, και η σταθερότητα της Αλβανίας εξακολούθησε να επηρεάζεται από εξωτερικές δυνάμεις, όπως η κατάσταση σε όμορων με αυτήν περιοχές οι οποίες κατοικούνται από Αλβανούς, ή το οργανωμένο έγκλημα, σε μικρότερο βαθμό βέβαια απ΄ό,τι στις αρχές της δεκαετίας του '90.

Διάγραμμα 44: Αλβανία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

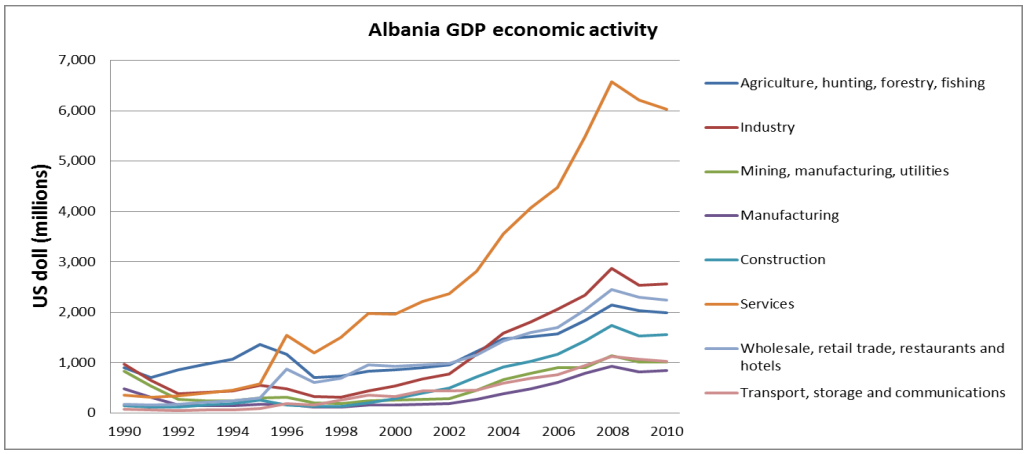

Πηγή: UNCTAD

Η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς προκάλεσε πτώση του ΑΕΠ κατά 45% την περίοδο 1990-1992, κυρίως λόγω της κατάρρευσης του αναποτελεσματικού βιομηχανικού τομέα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και της μετανάστευσης, κυρίως προς την Ελλάδα και την Ιταλία. Για μεγάλο μέρος της δεκαετίας του '90, ο αγροτικός τομέας ήταν ο κύριος μοχλός ανάπτυξης της αλβανικής οικονομίας, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 50% του ΑΕΠ και απασχολώντας περίπου το ήμισυ του ενεργού πληθυσμού.

Διάγραμμα 45: Αλβανία: Καθαρές εισροές

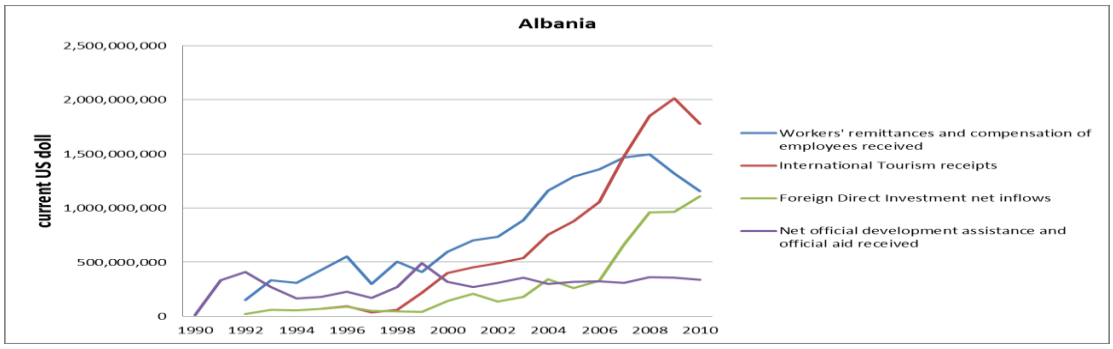

Πηγή: World Bank

Διάγραμμα 46: Αλβανία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών

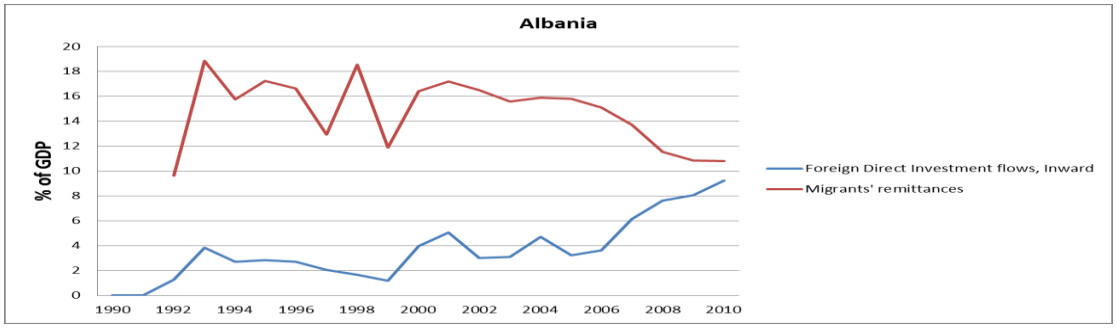

Πηγή: UNCTAD

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις δρομολογήθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '90 και η μακροοικονομική διαχείριση ήταν, γενικά, υγιής. Με εξαίρεση την ύφεση του 1997, η οποία οφειλόταν στην κατάρρευση των πυραμιδοειδών χρηματοπιστωτικών σχημάτων, και λαμβανομένου ωστόσο υπόψη, ότι το σημείο εκκίνησης ήταν χαμηλό, η χώρα γνώρισε υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, της τάξης του 7-8% ετησίως, καθώς η οικονομική δραστηριότητα δεν επηρεάστηκε σημαντικά από τις εθνοτικές αναταραχές στην ΠΓΔΜ στις αρχές της δεκαετίας του '00, οι οποίες έχουν προαναφερθεί σε σχετικό Κεφάλαιο.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '00, η χρήση έμμεσων διαδικασιών και μέτρων για την άσκηση νομισματικής πολιτικής επέτρεψε να διατηρηθεί ο ετήσιος πληθωρισμός εντός του στόχου του 2-4%. Η ρευστότητα του τραπεζικού τομέα βελτιώθηκε, οδηγώντας σε μείωση των επιτοκίων. Υπό καθεστώς ελεγχόμενης διακύμανσης το εγχώριο νόμισμα παρέμεινε σταθερό, χάρη στον συνδυασμό οικονομικής ανάπτυξης, χαμηλού πληθωρισμού και αύξησης των καταθέσεων σε εγχώριο και σε ξένα νομίσματα, ως συνέπεια των εμβασμάτων των μεταναστών. Ωστόσο, καθώς η χώρα βασίστηκε κατά την υπό εξέταση περίοδο, κυρίως στα κεφάλαια του ΔΝΤ και τα μεταναστευτικά εμβάσματα για τη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της, η συναλλαγματική της ισοτιμία παρέμενε εύθραυστη.

Διάγραμμα 47: Αλβανία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

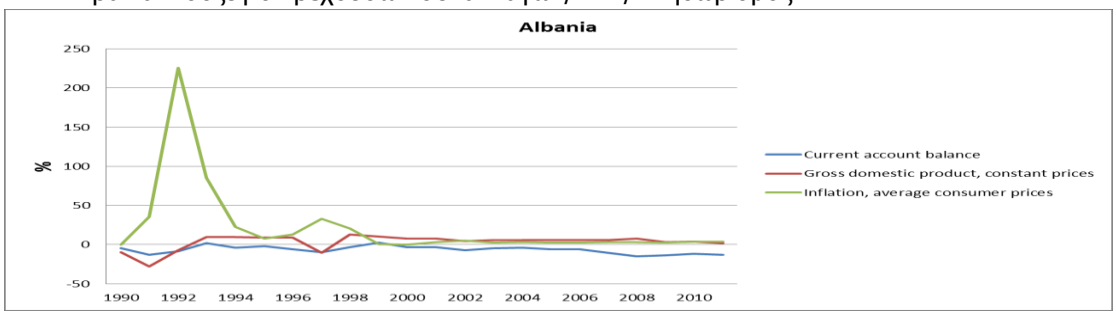

Πηγή: IMF

Η εφαρμογή πολιτικών διεύρυνσης της φορολογικής βάσης και μείωσης των υψηλών φορολογικών συντελεστών, ώστε να ενθαρρυνθούν οι επιχειρήσεις να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, επέτρεψε τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος σε περίπου 8% του ΑΕΠ. Ωστόσο, οι δαπάνες παρέμειναν υψηλές λόγω των πιέσεων, που ασκούσε στον προϋπολογισμό το διανεμητικό συνταξιοδοτικό σύστημα. Η μεταρρύθμιση του συστήματος αυτού ξεκίνησε, όπως ελέχθη και στο προηγούμενο Κεφάλαιο στις αρχές του 2002, με τη βοήθεια της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Παρά την ταχεία αύξηση των εξαγωγών της Αλβανίας, το εμπορικό έλλειμμα εμφανίζεται αυξημένο καθ'όλη την υπό εξέταση περίοδο, λόγω της εξίσου ταχείας αύξησης των εισαγωγών. Η αύξηση των εξαγωγών ωστόσο, χάρη στην αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής και των επενδύσεων, άρχισε προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου να αποφέρει καρπούς, και να συμβάλει στη μείωση του ελλείμματος. Η Αλβανία ωφελήθηκε επίσης σημαντικά από τη μονομερή μείωση των δασμών της ΕΕ, στο πλαίσιο της συμφωνίας σταθεροποίησης και σύνδεσης, που υπογράφηκε τον Ιούνιο 1990.

Διάγραμμα 48: Αλβανία: Εισαγωγές / Εξαγωγές

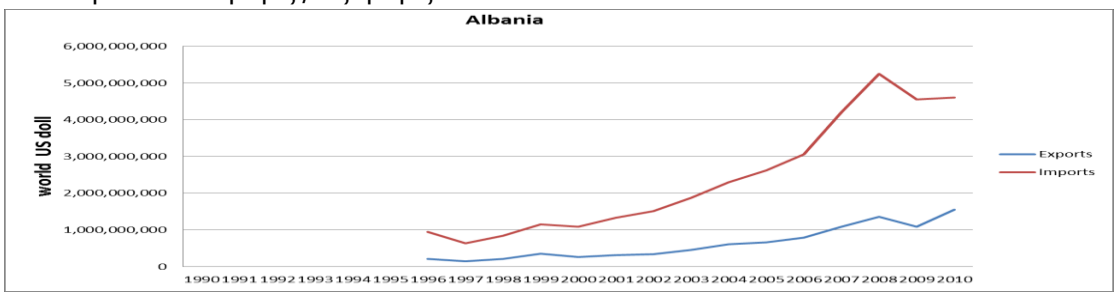

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 49: Αλβανία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

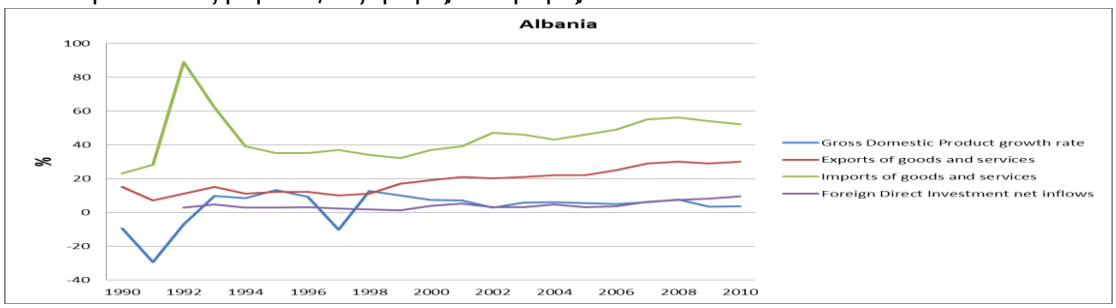

Πηγή: World Bank

Λόγω της αύξησης του εμπορικού ελλείμματος το 2001, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών επιδεινώθηκε ανερχόμενο σε περίπου 5,6% του ΑΕΠ. Στην συνέχεια το εμπορικό έλλειμμα αντισταθμίσθηκε εν μέρει από τα έσοδα του τουρισμού, καθώς προοδευτικά κατά την υπό εξέταση περίοδο δημιουργήθηκαν κατάλληλες υποδομές. Τα μεταναστευτικά εμβάσματα από Αλβανούς, που ζουν στο εξωτερικό ανήλθαν σε περίπου 20% του ΑΕΠ και συνέβαλαν σημαντικά στη χρηματοδότηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το εξωτερικό χρέος, αν και δεν αποτέλεσε ιδιαίτερο βάρος αρχικά, ξεκίνησε στην συνέχεια μια αυξητική πορεία, παρά την παράλληλη αύξηση των εσόδων από ιδιωτικοποιήσεις, και ανήλθε μεσοσταθμικά σε περίπου 32% του ΑΕΠ.

Οι αυξήσεις του χρέους χρηματοδοτήθηκαν από τα έσοδα των ιδιωτικοποιήσεων και από εξωτερικές χρηματοδοτήσεις με ευνοϊκούς όρους, οι οποίες μάλιστα συνεχίστηκαν επί ένα αρκετά μακρύ διάστημα της υπό εξέταση περιόδου, καθώς η Αλβανία προόδευε. Η εξάρτηση από τις ΑΞΕ απεδείχθη σημαντική σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, ιδίως λόγω της χαμηλής εγχώριας αποταμίευσης. Η επιτυχής ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας αποτέλεσε σημείο καμπής, για την ενθάρρυνση των ΑΞΕ στην συνέχεια, δεδομένου ότι χρειάστηκε αρκετός χρόνος έως ότου ο μικρός και με χαμηλός σε κεφαλαιοποίηση τραπεζικός τομέας, να καταφέρει να κερδίσει επαρκώς την εμπιστοσύνη των αποταμιευτών ώστε να προσελκύσει μεγάλα ποσά εγχώριας αποταμίευσης.

7.2 Βοσνία & Ερζεγοβίνη

Ο εμφύλιος πόλεμος, ο οποίος τελείωσε το 1995, προκάλεσε την καταστροφή του μεγαλύτερου μέρος των υποδομών της χώρας, την κατάρρευση της βιομηχανικής παραγωγής, και την ουσιαστική παύση των εμπορικών συναλλαγών. Στην περίοδο 1990-1995, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώθηκε κατά περίπου 80%. Το 1995 ωστόσο, με τη συμφωνία του Dayton, αποκαταστάθηκε η ειρήνη και η χώρα διαιρέθηκε σε δύο αυτόνομες οντότητες, την Ομοσπονδία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (Federation of Bosnia and Herzegovina - FBiH), που κατά κύριο λόγο είναι μουσουλμανικής και κροατικής σύνθεσης, και την Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας -ΣΔτΒ (Republika Srpska - RS), κυρίως χριστιανικής και σερβικής σύνθεσης. Οι εξουσίες της κεντρικής κυβέρνησης περιορίζονται εξ' αρχής στη νομισματική πολιτική, τις εξωτερικές υποθέσεις και μερικές ακόμη λειτουργίες. Όλες οι άλλες λειτουργίες, συμπεριλαμβανομένης της δημοσιονομικής πολιτικής, της άμυνας και του συντονισμού της ανασυγκρότησης, ανήκουν στην αρμοδιότητα των Κυβερνήσεων των δύο ενοτήτων.

Η συμφωνία του Dayton έφερε στη χώρα ένα πακέτο ανασυγκρότησης από τη Διεθνή Κοινότητα, το οποίο επέτρεψε τη ταχεία άνοδο του ΑΕΠ, όπως ενδεικτικά φαίνεται στην αύξηση του ΑΕΠ με ραγδαίους ρυθμούς της τάξης του 36% ετησίως κατά μέσο όρο, κατά την περίοδο 1996-1998. Οι εισροές αυτές ξένων πόρων, σε συνδυασμό με ιδιωτικές και επίσημες μεταφορές κεφαλαίων από την Κροατία και την ΠΓΔΜ, καθώς και μεταναστευτικά εμβάσματα, τροφοδότησαν μια ταχύρρυθμη ανάπτυξη, καθιστώντας δυνατή τη χρηματοδότηση των συνακόλουθων ελλειμμάτων του προϋπολογισμού και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Διάγραμμα 50: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

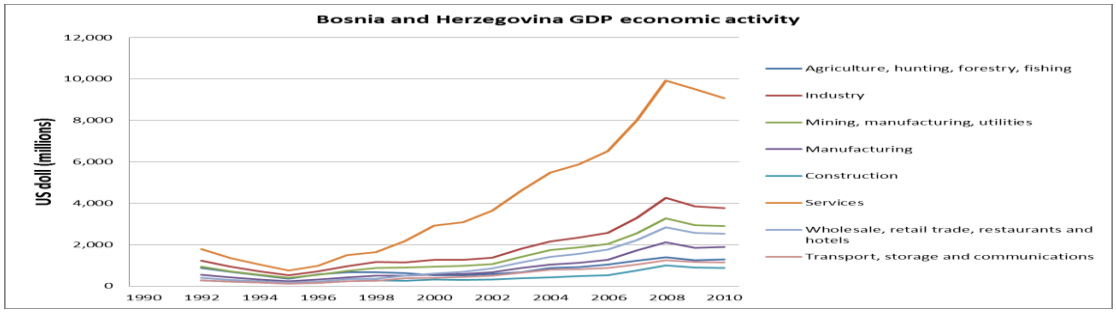

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 51: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Καθαρές εισροές

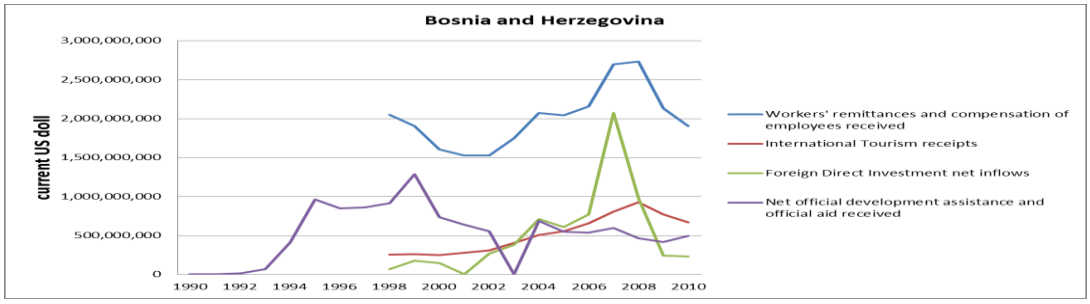

Πηγή: World Bank

Την περίοδο μετά τον εμφύλιο πόλεμο 1995-1999 , η ανάπτυξη παρουσίασε αύξηση κατά 40% κατά μέσο όρο ετησίως, ενώ ακολούθως επιβραδύνθηκε ως το 2003, κυρίως λόγω της μείωσης της εξωτερικής βοήθειας, και αναθερμάνθηκε στην συνέχεια ουσιαστικά λόγω της αύξησης των ΑΞΕ. Το επίσημο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο ήταν της τάξης των 1 375 δολαρίων το 2001, παρέμεινε πολύ χαμηλότερο από το προπολεμικό επίπεδο του 1990, που ήταν στα 2 446 δολάρια, και τελικά ανήλθε σε 4 618 δολάρια το 2010, αν και τα μεγέθη αυτά ενδέχεται να είναι μικρότερα από τα πραγματικά, λόγω της έκτασης της παραοικονομίας.

Το 1997, στο πλαίσιο ενός προγράμματος οικονομικών μεταρρυθμίσεων, που στηριζόταν κυρίως από το ΔΝΤ, θεσπίστηκε καθεστώς Επιτροπής Συναλλάγματος, με ένα νέο νόμισμα, και συγκεκριμένα το Μετατρέψιμο Μάρκο - ΜΜ,

συνδεδεμένο με το γερμανικό μάρκο με ισοτιμία 1:1. Η Επιτροπή Συναλλάγματος επέτυχε όχι μόνο να μειώσει τον πληθωρισμό σε περίπου 5,8% ετησίως μεσοσταθμικά, παρά την μερική άνοδο του λόγω των διοικητικά ρυθμιζόμενων τιμών το 2001, που μετρίασε κάπως την επιτυχία της, αλλά και να δημιουργήσει εμπιστοσύνη στο μετατρέψιμο μάρκο. Επιχειρήσεις και πολίτες μετέτρεψαν σε ΜΜ τα χαρτοφυλάκια, που κατείχαν σε ξένα νομίσματα, με αποτέλεσμα την αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων σε ύψος, που κάλυπτε περισσότερο από 2 μήνες εισαγωγών. Αν και το επίπεδο θεωρείται χαμηλό, ακόμη και σε σύγκριση με άλλες χώρες της περιοχής, αντιπροσώπευσε σημαντική βελτίωση σε σχέση με το 1995, καθώς η αύξηση των διαθεσίμων ήταν καίριας σημασίας για τη διατήρηση του καθεστώτος Επιτροπής Συναλλάγματος.

Σε καθεστώς Επιτροπής Συναλλάγματος, το μόνο εργαλείο, που διέθετε η Κυβέρνηση ήταν η δημοσιονομική πολιτική. Καμία από τις δύο οντότητες δεν επέτυχε τους δημοσιονομικούς στόχους της αρχές της δεκαετίας του 2000, λόγω της εξάρτησης της χώρας από επιχορηγήσεις και δάνεια για τη συγκέντρωση κεφαλαίων. Η χώρα παρουσίασε έντονο θέμα εσόδων, που για να αντιμετωπισθεί χρειάσθηκαν περαιτέρω μεταρρυθμίσεων και ιδίως στους τομείς της φορολογικής και της δασμολογικής ρύθμισης, έτσι ώστε να εναρμονιστεί η νομοθεσία μεταξύ των οντοτήτων, και να προωθηθεί η ενοποίηση των τοπικών οικονομιών. Αυτό ήταν και ένας από τους όρους για την ανανέωση της Συμφωνίας σε αναμονή (stand-by arrangement) με το ΔΝΤ, η οποία έληξε τον Μάιο 2001.

Διάγραμμα 52: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών

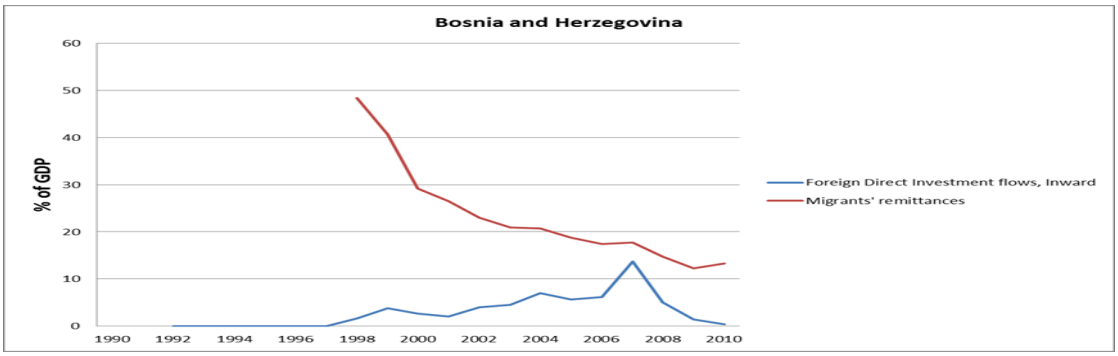

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 53: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

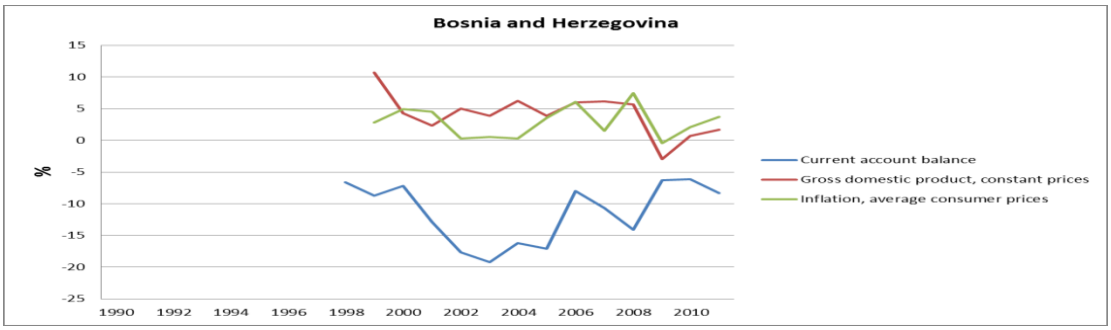

Πηγή: IMF

Το εμπορικό έλλειμμα της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης μειώθηκε παροδικά το 2001, ως συνέπεια κυρίως της πτώσης των εισαγωγών, παρά στην άνοδο των εξαγωγών. Ωστόσο, η βελτίωση των σχέσεων της χώρας με τους γείτονές της στην συνέχεια, επηρέασε θετικά το εμπόριο τα επόμενα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου. Παρά το γεγονός ότι, η χώρα έκλεισε σταδιακά συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών και εντάχθηκε στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου - ΠΟΕ το 2002, το εμπορικό της έλλειμμα εξακολούθησε να παραμένει σημαντικό.

Διάγραμμα 54: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Εισαγωγές/Εξαγωγές

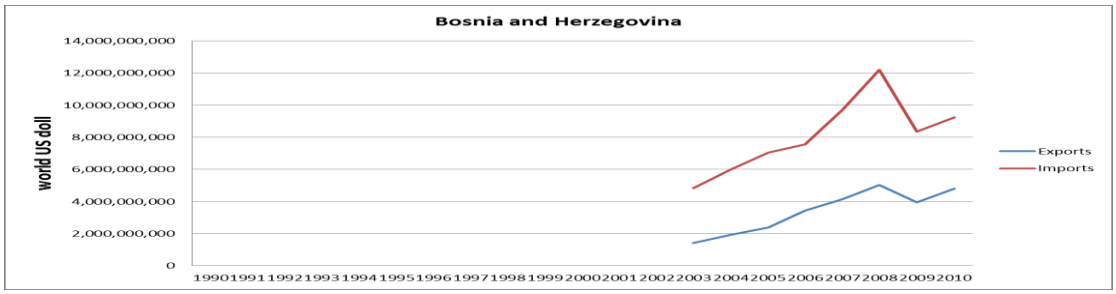

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 55: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

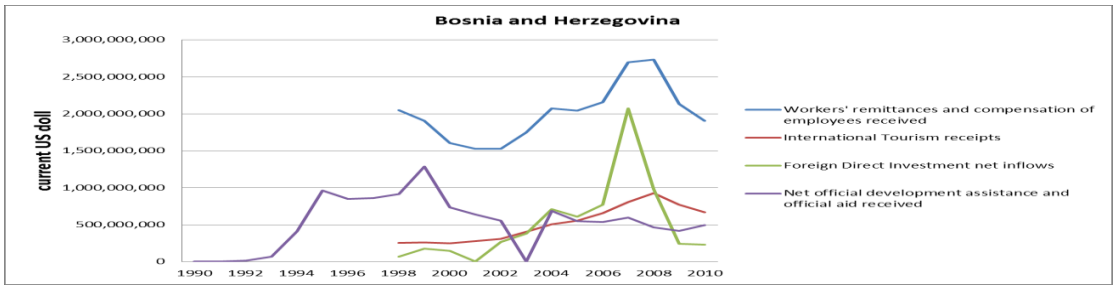

Πηγή: World Bank

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών παρέμενε υψηλό, αλλά φθίνον για μεγάλο χρονικό διάστημα, υπερβαίνοντας αρχικά το 20% του ΑΕΠ, και πέφτοντας όμως στην συνέχεια στο 5,5% το 2010. Το εξωτερικό χρέος ανήλθε σε περίπου 75% του ΑΕΠ στο τέλος του 2001, ενώ ακολούθησε επίσης πτωτική πορεία στην συνέχεια της υπό εξέταση περιόδου. Το μεγαλύτερο μέρος του χρέους, περίπου 70%, αντιπροσώπευε οφειλές προς πολυμερείς δανειστές και προς χώρες Μέλη της Λέσχης των Παρισίων.

Στην χώρα καίριο ενθαρρυντικό για την ανάπτυξη ρόλο, έπαιξε όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο, η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και οι επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων. Οι ΑΞΕ[119] στη χώρα κατέγραψαν αύξηση την περίοδο 2004-2008, αλλά έπεσαν στην συνέχεια στα περιορισμένα επίπεδα του 2002, αντιπροσωπεύοντας μεσοσταθμικά περίπου το 3% του ΑΕΠ, καθώς το επιχειρηματικό περιβάλλον παρέμενε φτωχό λόγω των καθυστερήσεων στην προώθηση μεταρρυθμίσεων και ιδιωτικοποιήσεων ευρείας κλίμακας[120]. Η άρση των φραγμών μεταξύ των οντοτήτων, ώστε να δημιουργηθεί ένας ενιαίος οικονομικός χώρος σε ολόκληρη την επικράτεια της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης το 2003, προώθησε αρχικά την ολοκλήρωση, και ενθάρρυνε τον ανταγωνισμό συμβάλλοντας και στη βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος. Η επήρεια του όμως δεν διήρκεσε επί μακρόν.

Για την ανάπτυξη της χώρας ήταν εξαιρετικά σημαντικό η «απεξάρτησή» της από τους δωρητές, έτσι ώστε να στηριχθεί στις επενδύσεις, καθώς η εξωτερική βοήθεια δεν συνεχίστηκε στην ίδια κλίμακα επί μακρόν. Παρά ταύτα, το ποσοστό των δημοσιονομικών δαπανών, που διατέθηκαν για τον σχηματισμό κεφαλαίου παρέμεινε χαμηλό καθ'όλη την υπό εξέταση περίοδο, και το γεγονός αυτό συνεχίζει να αποτελεί πηγή ανησυχίας για το μεσοπρόθεσμο μέλλον.

[119] Για αναλυτικά στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bosnia and Herzegovina. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bosnia and Herzegovina - Enterprise Policy Performance Assessment", OECD & EBRD, Stability Pact: South East Europe Compact for Reform, Investment, Integrity and Growth, Paris, September 2003.

[120] Για αναλυτικά στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Albania - Enterprise Policy Performance Assessment", OECD & EBRD, Stability Pact: South East Europe Compact for Reform, Investment, Integrity and Growth, Paris, June 2003, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Albania. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010.

7.3 Βουλγαρία

Στην αρχή της υπό εξέταση περιόδου στη Βουλγαρία, με πληθυσμό περίπου 9 εκατομμυρίων, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ «έκανε μια κατακόρυφη βουτιά», και το 1990 διαμορφώθηκε σε 888 δολάρια, έναντι 2 391 δολάρια το 1989. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ έφτασε στα επίπεδα του 1989, μόνο μετά την παρέλευση μιας πενταετίας, και συγκεκριμένα το 2003, ακολουθώντας όμως έκτοτε ανοδική πορεία, έτσι ώστε το 2009 να φτάσει τα 6 400, παρά την παράλληλη μάλιστα μείωση του πληθυσμού στα 7.6 εκατ., λόγω του έντονου μεταναστευτικού ρεύματος. Ο κρατικός έλεγχος παρέμεινε αδύναμος σε ευρεία «γκάμα» τομέων, ενώ παράλληλα συνεχίστηκε καθ'όλη την υπό εξέταση περίοδο η μάστιγα του οργανωμένου εγκλήματος, αν και σε προοδευτικά μειούμενη έκταση, αποτελώντας ισχυρό αντικίνητρο για την ανάπτυξη, μέσω της αύξησης των επενδύσεων και κυρίως των ΑΞΕ, όπως αναφέρεται σε σχετικό Κεφάλαιο στην συνέχεια.

Διάγραμμα 56: Βουλγαρία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

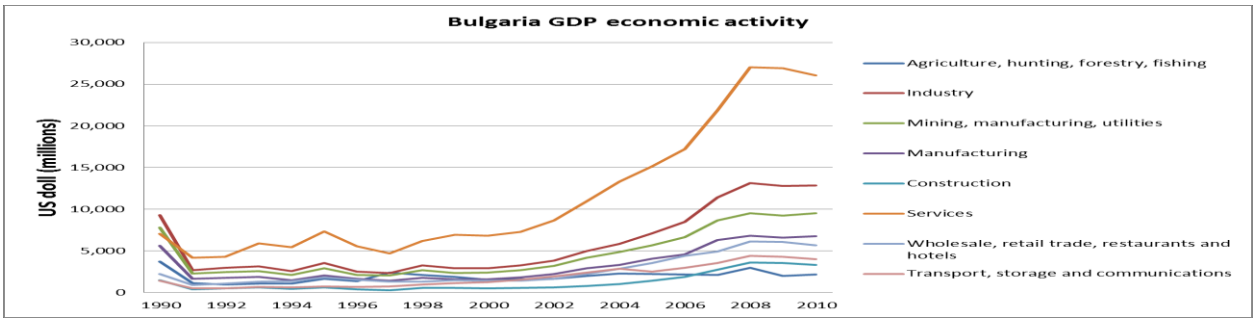

Πηγή: UNCTAD

Η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς προκάλεσε πτώση του ΑΕΠ την περίοδο 1990-1997, κυρίως λόγω της κατάρρευσης του αναποτελεσματικού βιομηχανικού τομέα, και της παράλληλης μείωσης της αγροτικής παραγωγής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και της μετανάστευσης, κυρίως προς την Ελλάδα, αλλά και άλλες χώρες, με την συνεπακόλουθη αύξηση των εμβασμάτων μεταναστών, η οποία ανακόπηκε το 2003, όπως φαίνεται στα παρατιθέμενα στοιχεία.

Διάγραμμα 57: Βουλγαρία: Καθαρές εισροές

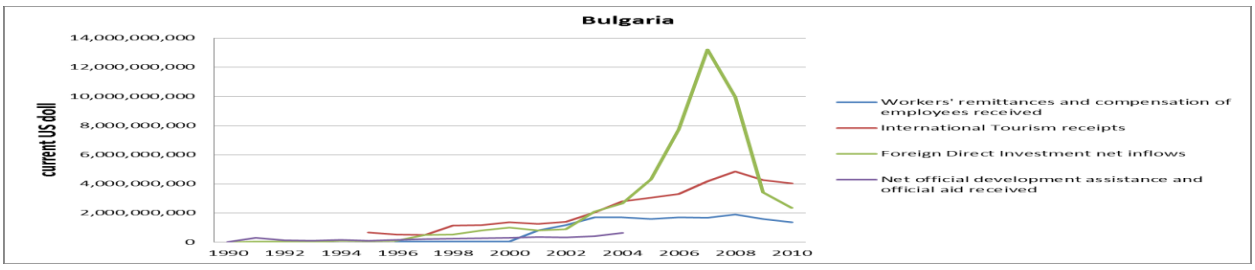

Πηγή: World Bank

Διάγραμμα 58: Βουλγαρία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών

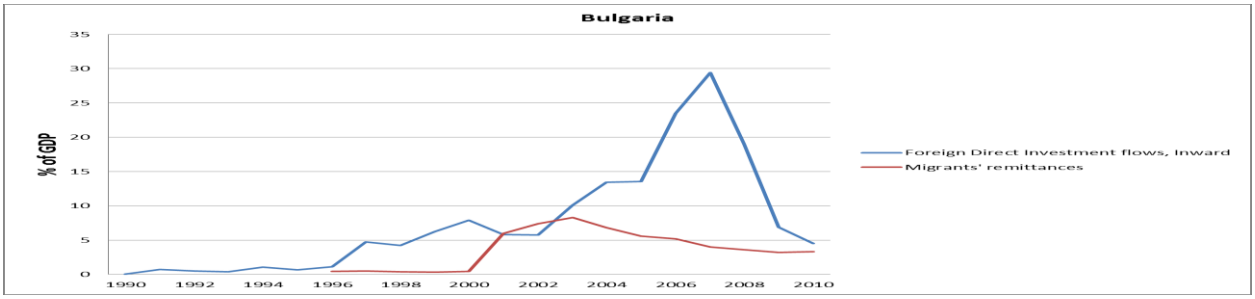

Πηγή: UNCTAD

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν στα μέσα της δεκαετίας του '90 και η δομική αλλαγή της οικονομίας, που άρχισε να συντελείται το 2003 προχώρησε σταθερά, υποβοηθούμενη και από μια ενισχυμένη εισροή ΑΞΕ, κατά την περίοδο 2003-2008, οι οποίες ανήλθαν μεσοσταθμικά σε 6 439 εκατ. Δολάρια ετησίως. Μακροοικονομικά ο πληθωρισμός μετά την «εξωπραγματική» κορύφωσή του το 1997 με 1 082%, ακολούθησε πτωτική πορεία ως το 2010, που έφτασε στο 1,9%, με παράλληλη αύξηση των αποθεματικών εκτός χρυσού. Αρνητική εξέλιξη για την Βουλγαρική οικονομία κατά την υπό εξέταση περίοδο, θεωρείται η αύξηση του εξωτερικού δανεισμού, ως ποσοστό του ΑΕΠ, που πέρασε σε τριψήφια νούμερα μετά το 2007 και φτάνοντας στα 107,6% το 2009. Από το 1997, η ρευστότητα του τραπεζικού τομέα βελτιώθηκε σταδιακά, οδηγώντας σε μείωση των επιτοκίων, σε επίπεδα μάλλον ευθυγραμμισμένα με την ευρωζώνη, έτσι ώστε, το διατραπεζικό το 2009 να είναι της τάξης του 2,4%. Υπό καθεστώς ελεγχόμενης διακύμανσης το εγχώριο νόμισμα παρέμεινε σταθερό, χάρη στον συνδυασμό οικονομικής ανάπτυξης, χαμηλού πληθωρισμού και αύξησης των καταθέσεων σε εγχώριο και σε ξένα νομίσματα.

Διάγραμμα 59: Βουλγαρία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

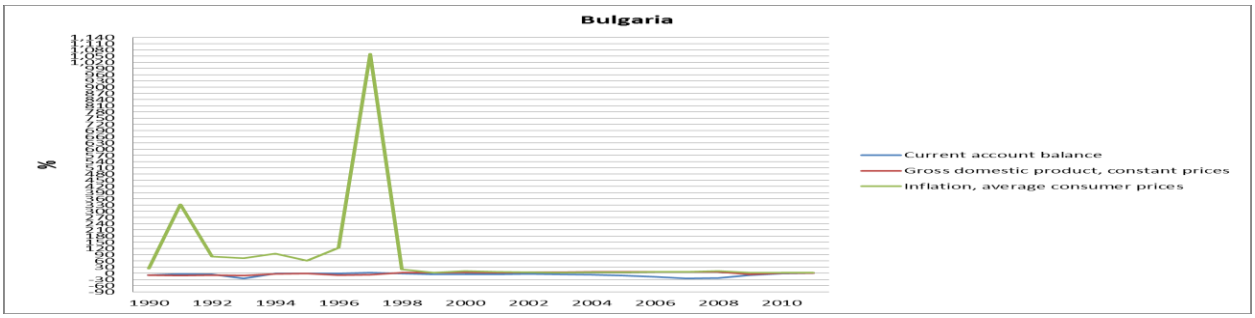

Πηγή: IMF

Η εφαρμογή πολιτικών διεύρυνσης της φορολογικής βάσης και μείωσης των υψηλών φορολογικών συντελεστών, ώστε να ενθαρρυνθούν οι επιχειρήσεις να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, επέτρεψε τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος, με εξαίρεση το 2007-2008, περίοδο κατά την οποία ξεπέρασε το 24%, πέφτοντας όμως στην συνέχεια, περίπου στο 3% του ΑΕΠ το 2010, με την αλλαγή οικονομικής πολιτικής. Το 2007-2008 παρατηρήθηκε και η άνοδος του εξωτερικού δανεισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ, και η οποία όμως, χρηματοδότησε κυρίως σημαντικές αυξήσεις στις αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων, που έφτασαν τις χρονιές αυτές στο 19,5% και 26,5% αντίστοιχα.

Παρά την ταχεία αύξηση των εξαγωγών της Βουλγαρίας, το εμπορικό έλλειμμα κατά την υπό εξέταση περίοδο αυξήθηκε, λόγω της εξίσου ταχείας παράλληλης αύξησης των εισαγωγών. Αναμένεται, όμως, ότι η αύξηση των εξαγωγών, χάρη στην αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής και των επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων και των ΑΞΕ, όπως αναφέρεται σε επόμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ, αναμένεται να συμβάλει περαιτέρω στη μείωση του ελλείμματος μελλοντικά, καθώς οι εισαγωγές θα αυξάνονται ταχύτερα από τις εισαγωγές.

Διάγραμμα 60: Βουλγαρία: Εισαγωγές/Εξαγωγές

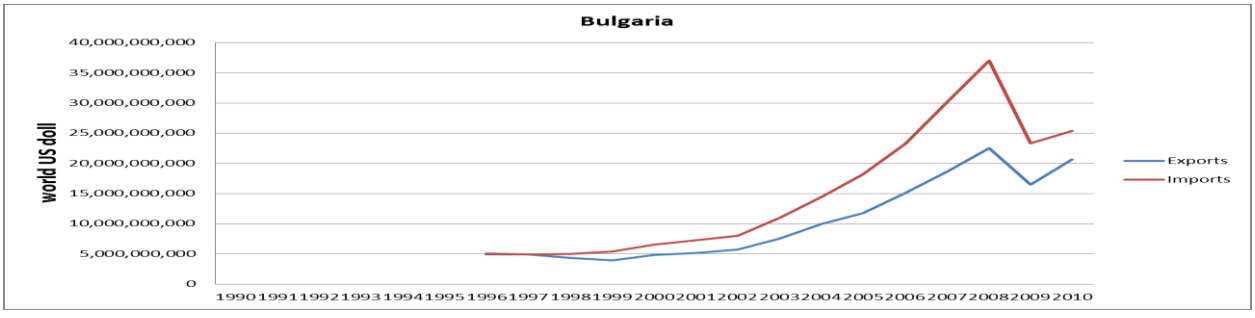

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 61: Βουλγαρία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

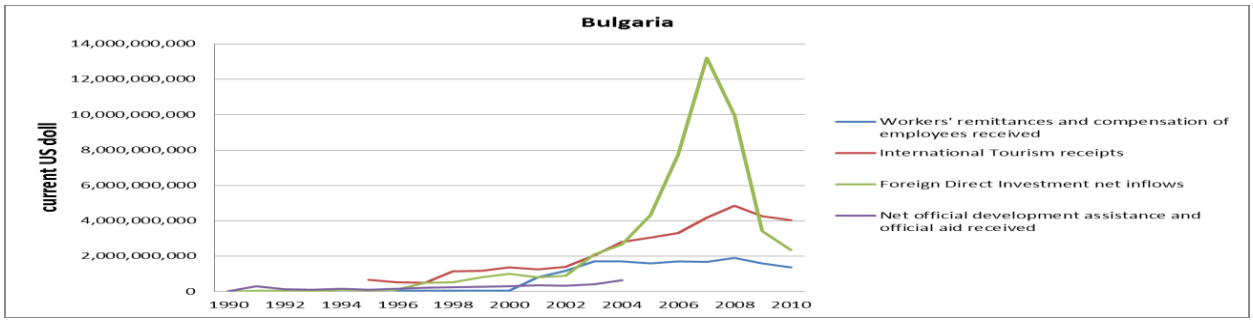

Πηγή: World Bank

Το εμπορικό έλλειμμα αντισταθμίσθηκε περαιτέρω και από τα έσοδα του τουρισμού, καθότι η Βουλγαρία επένδυσε συστηματικά στην δημιουργία των απαραίτητων υποδομών, ευρεία «γκάμας» τουριστικών προϊόντων. Η εξάρτηση της οικονομίας από τις ΑΞΕ αποδείχθηκε σημαντική για την αύξηση του ΑΕΠ, όπως φαίνεται στα παρατιθέμενα στοιχεία, ιδίως λόγω της χαμηλής εγχώριας αποταμίευσης[121]. Η επιτυχής ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας αποτέλεσε , όπως και σε άλλες υπό εξέταση χώρες, το «έναυσμα» για την εισροή ΑΞΕ, με παράλληλο εκσυγχρονισμό του τραπεζικού τομέα, ο οποίος κατάφερε έτσι, να προσελκύσει μεγαλύτερα ποσά εγχώριας αποταμίευσης.

7.4 Κροατία

Οι καταστροφές, που προκάλεσε ο πόλεμος με την ΟΔΓ το 1992, η έμμεση εμπλοκή στον εμφύλιο πόλεμο στη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, που προαναφέρθηκαν, με την συνεπακόλουθη κατάρρευση της βαριάς βιομηχανίας, βύθισαν την οικονομία της Κροατίας σε βαθειά ύφεση, κατά τα πρώτα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου. Η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών συνεχίσθηκε και τα αμέσως επόμενα χρόνια, κυρίως λόγω καθυστερήσεων όσον αφορά στην αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας, και παράλληλης αύξησης των μισθών, σε σημείο, που να υπερβαίνουν τα κέρδη παραγωγικότητας, αυξάνοντας έτσι διαρκώς την ανεργία, η οποία το 2001 ήταν της τάξης του 20%. Ωστόσο, οι φυσικοί πόροι της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, σε συνδυασμό με την ταχεία αύξηση του τουρισμού, διευκόλυναν την ανάκαμψη και αποτέλεσαν σημαντική πηγή συναλλαγματικών διαθεσίμων. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας, που το 1990 ήταν της τάξης των 5 193 δολαρίων έπεσε στο ήμισυ λόγω του πολέμου στα 2 126 δολάρια το 1992 και ακολουθώντας αυξητική πορεία έφτασε στα 14 241 δολάρια το 2010.

Διάγραμμα 62: Κροατία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

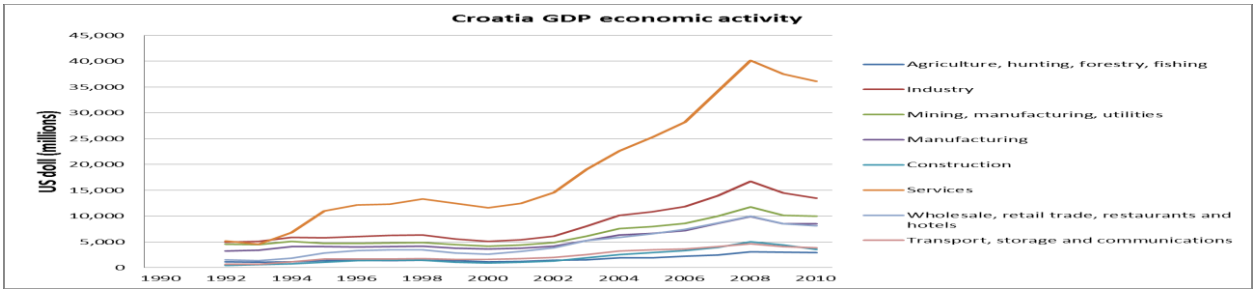

Πηγή: UNCTAD

Η ανοδική αυτή πορεία της οικονομίας, μπορεί να αποδοθεί στα προγράμματα οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων, που προωθήθηκαν κυρίως μετά τον Ιανουάριο του 2000 και τον θάνατο του έως τότε προέδρου

[121] Για αναλυτικά στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bulgaria. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bulgaria. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010 και The World Bank Group, "Doing Business 2011, Bulgaria, Making a Difference for Entrepreneurs", Washington DC, 2010.

Τούτζμαν. Ο μέσος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ανέβηκε έτσι στο 4,8% την περίοδο 2002-2007, στην συνέχεια μειώθηκε όμως και πάλι, και ιδιαίτερα μετά το 2009, που έπεσε στα -5,8 και -1,5 το 2010 λόγω της οικονομικής κρίσης. Το τραπεζικό σύστημα κατέστη πιο εύρωστο μετά από την πώληση αναδιαρθρωμένων τραπεζών, και ανεβάζοντας το ποσοστό των υπό ξένο έλεγχο τραπεζών σε πάνω από 80% των στοιχείων ενεργητικού του τραπεζικού τομέα, στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου. Ο νόμος για την Εθνική Τράπεζα της Κροατίας -ΕΤΚ (Croatian National Bank - CNB), ο οποίος θεσπίστηκε τον Απρίλιο 2001, έδωσε στην CNB πλήρη ανεξαρτησία όσον αφορά τη διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής. Η νομισματική αρχή κατάφερε να μειώσει τον πληθωρισμό σε περίπου 5% το 2001, μετά τον υπερπληθωρισμό του 609% το 1990, και βαίνοντας κατιών ο πληθωρισμός έφτασε το -1,5% το 2010. Επιπλέον, η χαλάρωση των απαιτήσεων όσον αφορά την υποχρεωτική τήρηση ελάχιστων αποθεματικών, που τέθηκε σε εφαρμογή στο τέλος του 2000, είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί ο συντελεστής ελάχιστων υποχρεωτικών αποθεματικών, πράγμα, που ενίσχυσε τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος και οδήγησε σε μείωση των επιτοκίων με παράλληλη αύξηση της επενδυτικής δραστηριότητας.

Διάγραμμα 63: Κροατία: Καθαρές εισροές

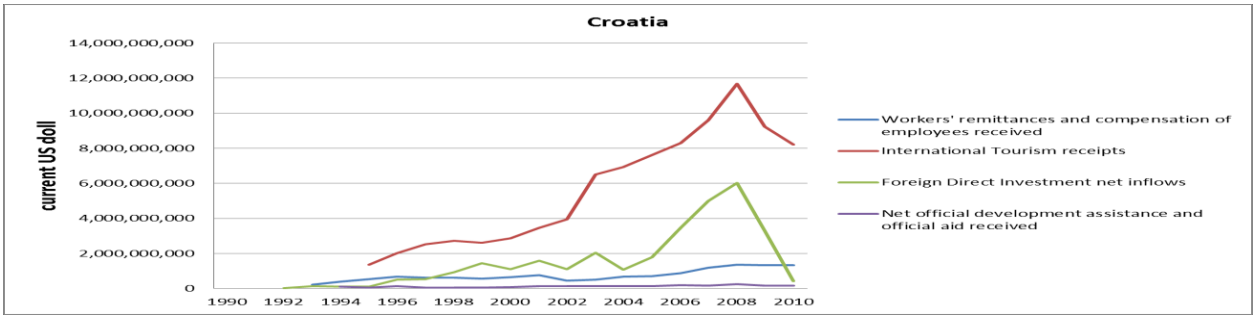

Πηγή: World Bank

Διάγραμμα 64: Κροατία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών

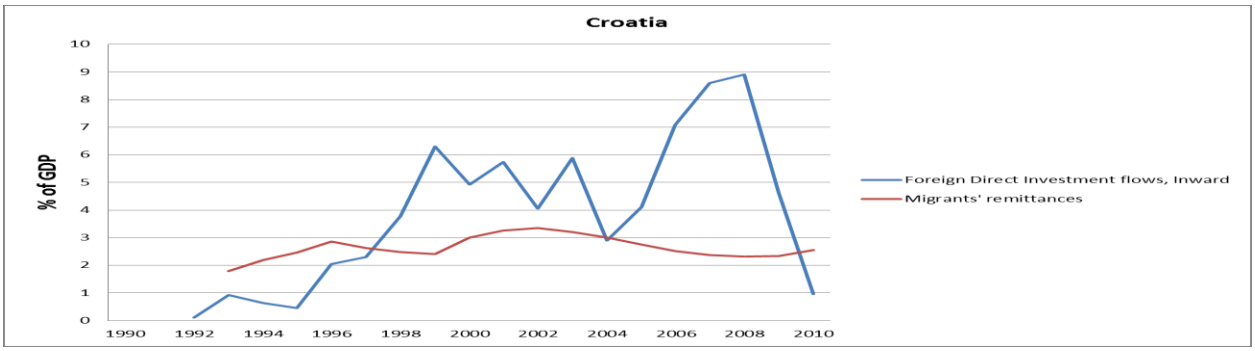

Πηγή: UNCTAD

Η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας ωστόσο, απείλησε αρχικά τη μακροοικονομική σταθερότητα της οικονομίας. Οι δημοσιονομικές περικοπές, που είχαν προγραμματιστεί για το 2001 καθυστέρησαν λόγω τοπικών εκλογών, αλλά και διότι δεν έτυχαν επαρκούς υποστήριξης. Ενώ ο προϋπολογισμός της Κεντρικής Κυβέρνησης εμφάνιζε πλεόνασμα, οι δαπάνες για τα διάφορα ταμεία πρόνοιας, και ιδίως για το ταμείο συντάξεων, δημιούργησαν προβλήματα στον ενοποιημένο προϋπολογισμό. Η συμφωνία εν αναμονή με το ΔΝΤ (stand-by arrangement), με την οποία η χώρα διαπραγματεύτηκε τον Μάρτιο 2001, έδωσε το έναυσμα στις αρχές του 2002 ώστε να ξεκινήσει η διαδικασία μεταρρύθμισης του ταμείου συντάξεων.

Διάγραμμα 65: Κροατία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

Πηγή: IMF

Η κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών της Κροατίας είχε επιδεινωθεί στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Η τελμάτωση των εξαγωγών και η ταχεία αύξηση των εισαγωγών προκάλεσαν αύξηση του εμπορικού ελλείμματος. Ωστόσο, η υπογραφή μιας σειράς εμπορικών συμφωνιών άνοιξε τον δρόμο για την βελτίωση αυτών των μεγεθών στην συνέχεια, όπως η ενδιάμεση συμφωνία και συμφωνία σταθεροποίησης και σύνδεσης,, που υπέγραψε η Κροατία με την ΕΕ τον Οκτώβριο 2001, ενώ παράλληλα είχε ξεκινήσει και διαπραγματεύσεις για την προσχώρησή της στη συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών της Κεντρικής Ευρώπης (Central European Free Trade Area - CEFTA), συμβάλλοντας στην επιτάχυνση των εξαγωγών. Επιπροσθέτως, η αύξηση των εσόδων από τον τουρισμό, αντιστάθμισε εν μέρει την αύξηση του εμπορικού ελλείμματος, με αποτέλεσμα το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών να διαμορφωθεί το 2010 στα ίδια περίπου επίπεδα με το 1990, δηλαδή στο 3,8% του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 66: Κροατία: Εισαγωγές/Εξαγωγές

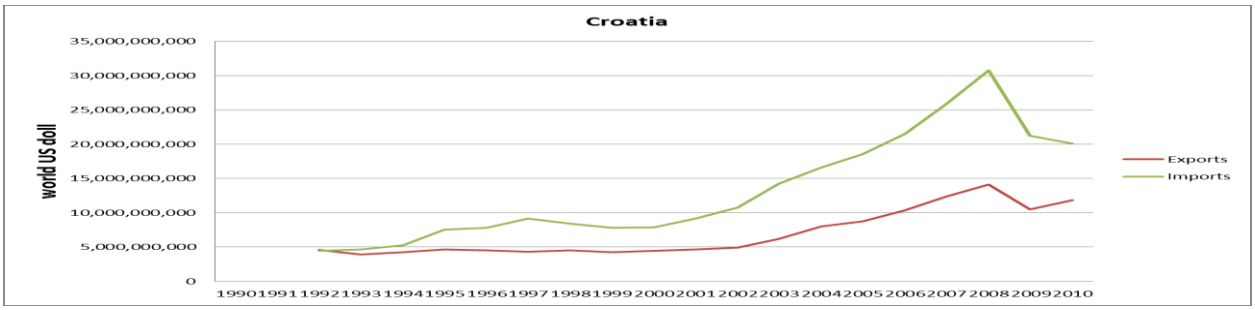

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 67: Κροατία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

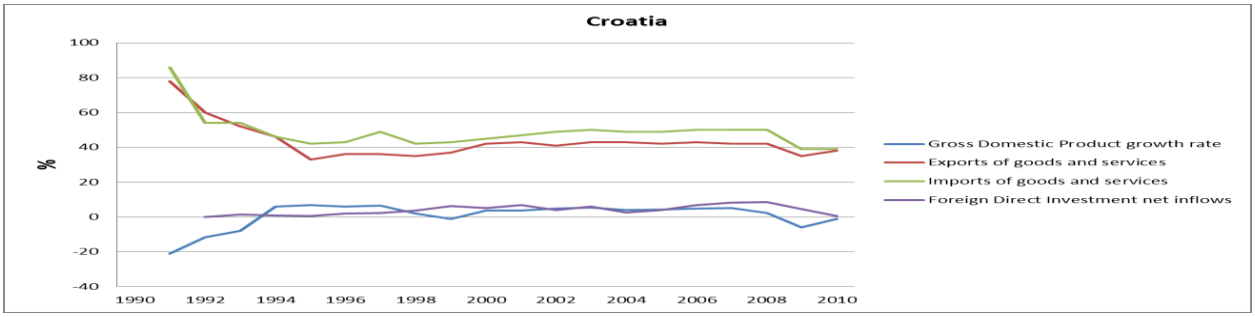

Πηγή: World Bank

Καθώς τα συναλλαγματικά έσοδα παρέμεναν χαμηλά κατά την υπό εξέταση περίοδο, λόγω καθυστερήσεων στις ιδιωτικοποιήσεις, το αυξανόμενο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών χρειάστηκε με χρηματοδοτηθεί με αυξημένο δανεισμό. Τον Δεκέμβριο 2001 συμφωνήθηκε η πρώτη δόση ενός δανείου διαρθρωτικής προσαρμογής, ύψους 202 εκατ. δολαρίων, από τη Παγκόσμια Τράπεζα, με προϋπόθεση, για την εκταμίευση της δεύτερης δόσης του δανείου αυτού, την αποτελεσματική εφαρμογή μιας σειράς διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Το ύψος του

εξωτερικού χρέους γενικότερα, προκάλεσε ανησυχία, ακολούθησε σταθερά αυξητική τάση, με αποτέλεσμα να ανέλθει στο 98% του ΑΕΠ στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου.

Οι ιδιωτικοποιήσεις προχώρησαν με σχετικά αργούς ρυθμούς, λόγω διοικητικών εμποδίων και γραφειοκρατικών διαδικασιών. Το μέγεθος του δημόσιου τομέα, ο οποίος στις αρχές της δεκαετίας του 2000 αντιπροσώπευε το 40% του ΑΕΠ, παρέμεινε υψηλά, παρότι ένας από τους όρους της εν αναμονή συμφωνίας με το ΔΝΤ, ήταν η μείωση του μεγέθους αυτού. Τα έσοδα από ΑΞΕ ανήλθαν σε ποσοστό υψηλό για την περιοχή, προήλθαν όμως κυρίως από ιδιωτικοποιήσεις, και όχι από εντελώς νέες επενδύσεις[122]. Σε μια προσπάθεια προσέλκυσης περισσότερων ΑΞΕ, μειώθηκαν οι φορολογικοί συντελεστές , αλλά η κατάσταση δεν βελτιώθηκε σημαντικά, αντίθετα απαραίτητα θα ήταν μάλλον διαρθρωτικά μέτρα, και μείωση της γραφειοκρατίας, ως προς το σύστημα εγγραφής νέων επιχειρήσεων και έκδοσης αδειών, ώστε να απλουστευθούν και να γίνουν πιο διαφανή.

7.5 Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ)

Η ΠΓΔΜ είναι η μικρότερη χώρα των Βαλκανίων, με πληθυσμό 2 εκατομμυρίων. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 1990 ήταν στα 2 341 δολάρια, ενώ το 2009 σχεδόν διπλασιάσθηκε και έφτασε τα 4 543 δολάρια. Η ανεργία στη χώρα κατά την υπό εξέταση περίοδο υπερβαίνει σταθερά από το 1994 το 30%. Αν και οι περιφερειακές συγκρούσεις της δεκαετίας του '90 δεν την έπληξαν σοβαρά, η χώρα αντιμετώπισε κατά τις αρχές της δεκαετίας του 2000 συγκρούσεις μεταξύ εθνοτήτων, οι οποίες έθεσαν σε κίνδυνο τη μακροοικονομική της σταθερότητα και την οικονομική της ανάπτυξη. Τα προβλήματα της οικονομίας κατά την φάση μετάβασης στην ελεύθερη οικονομία εντάθηκαν, λόγω της αστάθειας, που επικρατούσε στην ευρύτερη περιοχή, παρόλο, που η ΠΓΔΜ διεξάγει με τις Βαλκανικές χώρες μόλις το 30% του εμπορίου της, και εξ αυτού τα δύο τρίτα αφορούν στην Σερβία, γεγονός, που επηρέασε και την επιλογή της ως χώρα προορισμού ΑΞΕ, όπως θα γίνει λόγος και στην συνέχεια. Η Σερβία είναι ο μοναδικός μεγάλος εμπορικός εταίρος της ΠΓΔΜ, καθότι η χώρα είναι περίκλειστη, και όλο το εμπόριό της εξαρτάται από τη διάβαση μέσω των γειτονικών της όμορων χωρών, κυρίως της Σερβίας και, σε μικρότερο βαθμό, της Ελλάδας. Για τον λόγο αυτόν, η χώρα υπέφερε από το εμπάργκο, που της επέβαλε η Ελλάδα μέχρι το 1995 και, ακόμη περισσότερο, από τις κυρώσεις, που επιβλήθηκαν στην Σερβία το 1992, την κρίση του Κοσσυφοπεδίου και τις επανειλημμένες υφέσεις στην Σερβία κατά την δεκαετία του 1990.

Διάγραμμα 68: ΠΓΔΜ: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

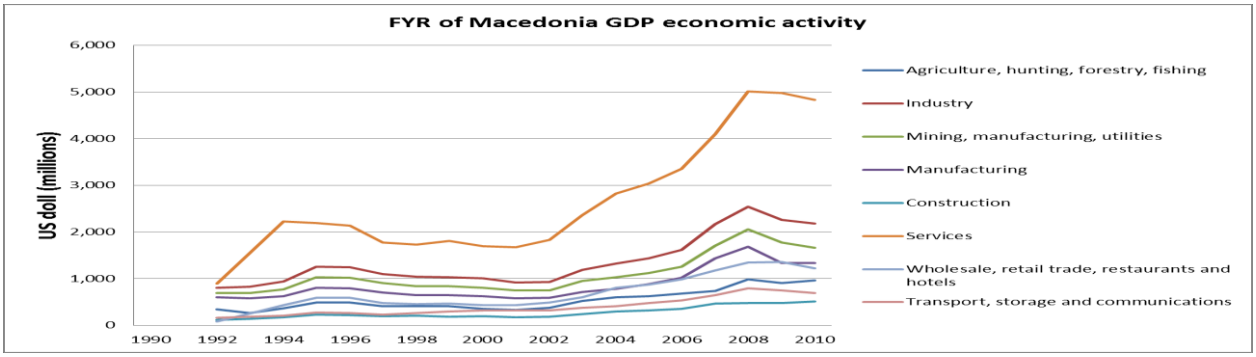

Πηγή: UNCTAD

Κατά το πρώτο μέρος της δεκαετίας του '90 οι μακροοικονομικές συνθήκες ήταν ιδιαίτερα ασταθείς, με μεγάλη πτώση του ΑΕΠ, υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και υπερπληθωρισμό ο οποίος εκτοξεύθηκε στο 1 650% το 1992. Στη συνέχεια, η χώρα κατέβαλε σημαντική προσπάθεια σταθεροποίησης, σε συνδυασμό με προγράμματα του ΔΝΤ, και επέτυχε να αποκαταστήσει σταδιακά, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '90, τη σταθερότητα των τιμών και τη δημοσιονομική ισορροπία.

[122] Για αναλυτικότερα στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Croatia. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006.

Διάγραμμα 69: ΠΓΔΜ: Καθαρές εισροές

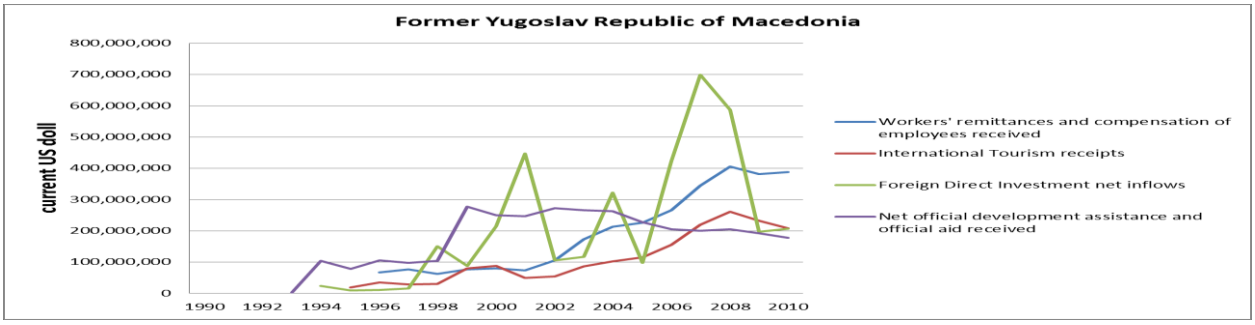

Πηγή: World Bank

Διάγραμμα 70: ΠΓΔΜ: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών

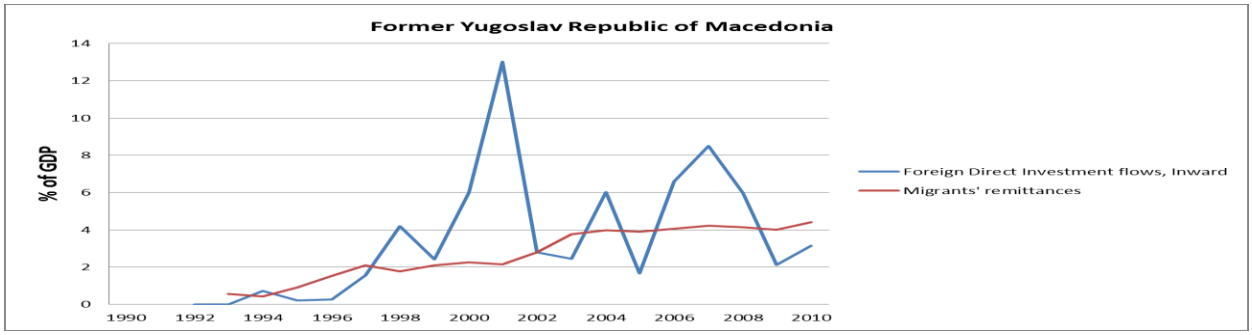

Πηγή: UNCTAD

Μετά την κρίση του Κοσσυφοπεδίου, το 1999, η οικονομική δραστηριότητα επανέκαμψε έντονα και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα αυξήθηκαν σημαντικά. Ο πληθωρισμός παρέμεινε σταθερός, με εξαίρεση μία και μοναδική αύξηση τον Απρίλιο 2000, η οποία οφειλόταν στη θέσπιση του ΦΠΑ. Το δηνάριο συνδέθηκε και παρέμεινε συνδεδεμένο με το ευρώ, και κατά συνέπεια, ο νομισματικός έλεγχος ασκείται αποκλειστικά με έμμεσα μέσα.

Διάγραμμα 71: ΠΓΔΜ: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

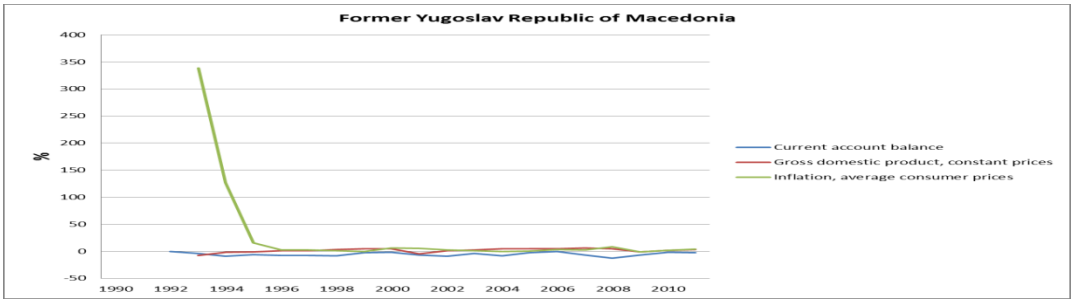

Πηγή: IMF

Κατά την υπό εξέταση περίοδο, η κρίση ασφάλειας προκάλεσε διακοπή της παραγωγής και κατακόρυφη πτώση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων. Το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,6% το 2001 και η μείωση αυτή συνοδεύτηκε από άνοδο του πληθωρισμού, σε 6,2% στο τέλος του έτους, κυρίως λόγω της αύξησης των τιμών των τροφίμων. Η δημοσιονομική θέση επιδεινώθηκε, λόγω της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και των νέων δαπανών, που είχαν σχέση με δράσεις ασφάλειας. Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα μειώθηκαν λόγω της κρίσης, αλλά τα έσοδα από την ιδιωτικοποίηση μιας εταιρείας τηλεπικοινωνιών, τα οποία ανήλθαν σε 9,5% του ΑΕΠ, επέτρεψαν να διατηρηθούν τα διαθέσιμα σε άνετο επίπεδο, καθώς κάλυπταν 5,1 μήνες εισαγωγών. Μετά το τέλος της εξέγερσης στις αρχές της δεκαετίας του '00, η οικονομική δραστηριότητα άρχισε να ανακάμπτει κατά 3% το 2002. Στην συνέχεια, η αναπτυξιακή πορεία συνεχίσθηκε ως τα τέλη της υπό εξέταση περιόδου, κυρίως λόγω διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, που εφαρμόστηκαν, παρά το γεγονός, ότι η ΠΓΔΜ ήταν η

πρώτη Βαλκανική χώρα, που υπέγραψε Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την ΕΕ, τον Απρίλιο 2001, εξασφαλίζοντας της, ελεύθερη πρόσβαση στις περισσότερες αγορές της ΕΕ.

Διάγραμμα 72: ΠΓΔΜ: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

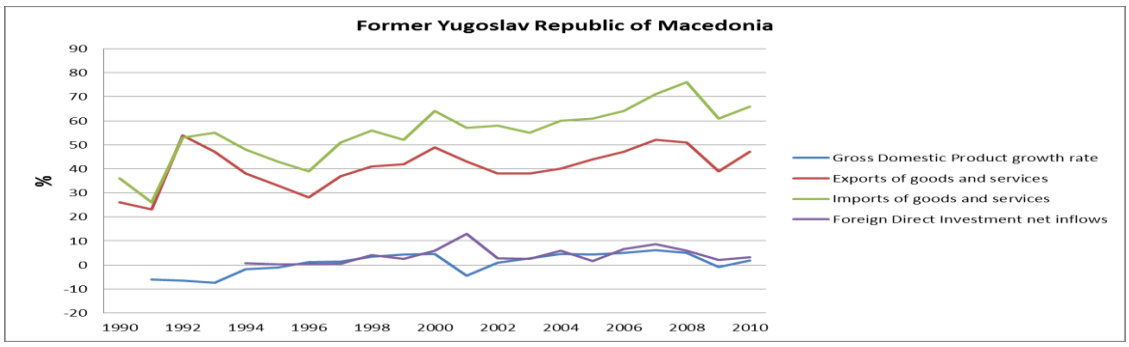

Πηγή: World Bank

Για κάποιο διάστημα υπήρχαν σχέδια για την ιδιωτικοποίηση ή το κλείσιμο 40 μεγάλων, ζημιογόνων επιχειρήσεων στις οποίες το Δημόσιο είχε μερίδιο ή οι οποίες είχαν υψηλές ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο, τα σχέδια αυτά προέβλεπαν την υλοποίηση των ιδιωτικοποιήσεων ως το τέλος του 2002, βάσει σχεδίου δράσης, που είχε καταρτιστεί από κοινού από το Δημόσιο και την Παγκόσμια Τράπεζα, η διαδικασία ωστόσο, ανεστάλη, λόγω των εθνοτικών συγκρούσεων.

Τον Οκτώβριο 2000 η χώρα ενίσχυσε την πτωχευτική νομοθεσία, σε μια προσπάθεια να επιβάλει χρηματοοικονομική πειθαρχία στις τράπεζες και τις επιχειρήσεις. Παρά το μέτρο αυτό, η εταιρική διακυβέρνηση παρέμεινε αδύναμη, η χρηματοοικονομική πειθαρχία και η ρευστότητα των επιχειρήσεων εξακολούθησαν να υποβαθμίζονται, και οι ληξιπρόθεσμες οφειλές μεταξύ επιχειρήσεων αυξήθηκαν. Ωστόσο, κατεβλήθησαν προσπάθειες για την πώληση τραπεζών, κατά προτίμηση σε ξένους στρατηγικούς επενδυτές ή στο ευρύ κοινό και όχι στα διοικητικά στελέχη ή στους εργαζομένους, στα πλαίσια μιας νέας τραπεζικής νομοθεσίας, η οποία άρχισε να εφαρμόζεται στις αρχές της δεκαετίας του '00, αλλά στην συνέχεια επιβραδύνθηκε σημαντικά[123].

7.6 Ρουμανία

Λίγο πριν την αρχή της υπό εξέταση περιόδου το 1989, η Ρουμανία είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ της τάξης των 2 319 δολαρίων, και πληθυσμό περίπου 23,2 εκατομμυρίων. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ έφτασε στα επίπεδα του 1989 ξανά το 2003 και ακολούθησε έκτοτε ανοδική πορεία, ώστε το 2009, οπότε και διαμορφώθηκε στα 7 504 δολάρια, με παράλληλη μείωση του πληθυσμού στα 21,5 εκατομμύρια το ίδιο έτος. Ο κρατικός έλεγχος παρέμεινε αδύναμος σε ορισμένους τομείς, με ζητήματα να ανακύπτουν λόγω οργανωμένων μη σύννομων δράσεων, αν και η κατάσταση βελτιώθηκε σταδιακά με την νομοθετική και θεσμική πρόοδο, που σημειώθηκε στην χώρα.

[123] Για αναλυτικότερα στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "FYR Macedonia - Enterprise Policy Performance Assessment", OECD & EBRD, Stability Pact: South East Europe Compact for Reform, Investment, Integrity and Growth, Paris, September 2003.

Διάγραμμα 73: Ρουμανία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

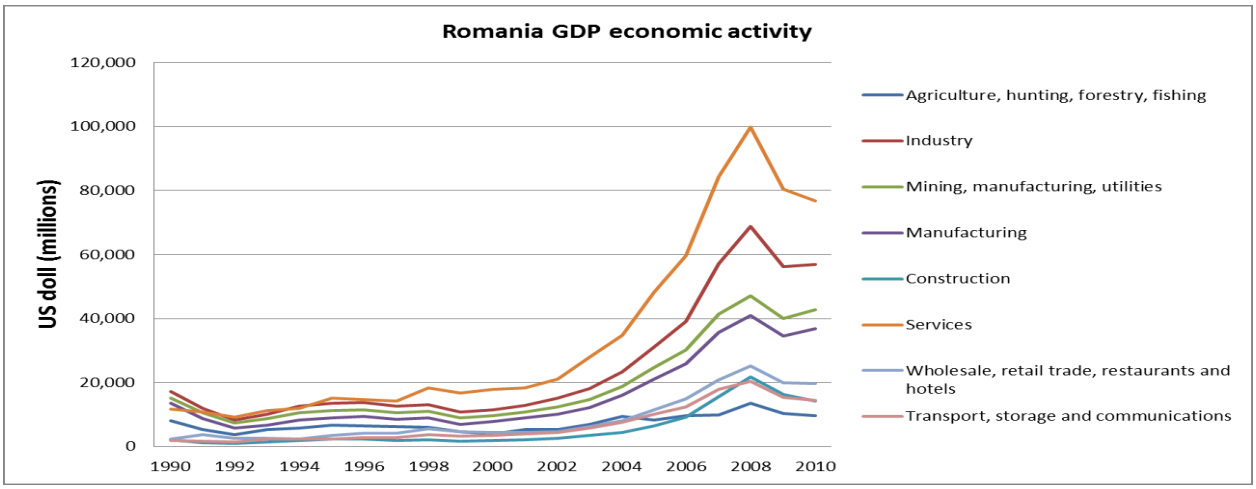

Πηγή: UNCTAD

Η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς προκάλεσε πτώση του ΑΕΠ την περίοδο 1990-1997, κυρίως λόγω της κατάρρευσης του αναποτελεσματικού βιομηχανικού τομέα, καθώς και της μείωσης της αγροτικής παραγωγής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και της μετανάστευσης, όπως φαίνεται από την μείωση του πληθυσμού αρχής γενομένης το 2000, καθώς και από την αύξηση των εμβασμάτων μεταναστών στα στοιχεία, που παρατίθενται κατωτέρω.

Διάγραμμα 74: Ρουμανία: Καθαρές εισροές

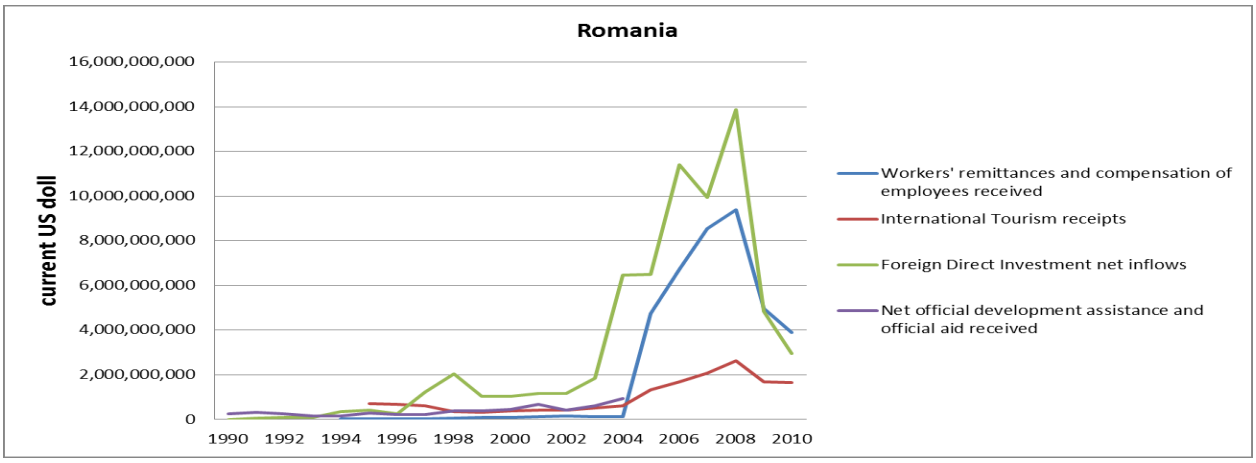

Πηγή: World Bank

Διάγραμμα 75: Ρουμανία: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων/ Εμβάσματα μεταναστών

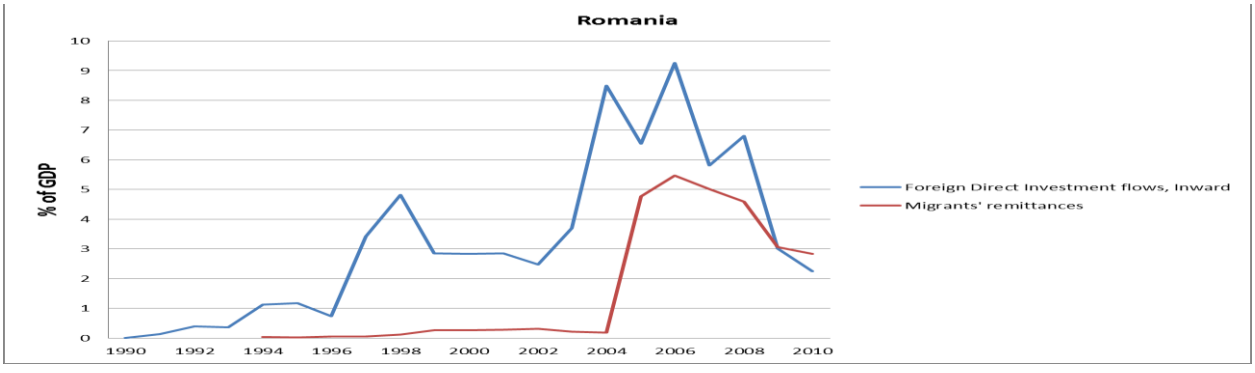

Πηγή: UNCTAD

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις ξεκίνησαν στα μέσα της δεκαετίας του '90, και η δομική αλλαγή της οικονομίας, που άρχισε να συντελείται το 2003, προχώρησε σταθερά, υποβοηθούμενη και από υψηλές ΑΞΕ την περίοδο 2003-2008, που χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις, ανήλθαν μεσοσταθμικά ετησίως σε 6 174 εκατ. δολάρια. Μακροοικονομικά ο πληθωρισμός μετά την κορύφωσή του την περίοδο 1991-1997 με τριψήφια ποσοστά, ακολούθησε πτωτική πορεία ως το 2010, που έφτασε στο 6,1%, με παράλληλη αύξηση των αποθεματικών εκτός χρυσού. Ο εξωτερικός δανεισμός διατηρήθηκε χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις μεσοσταθμικά στα 29%του ΑΕΠ σε βάθος εικοσαετίας.

Από το 1998, η ρευστότητα του τραπεζικού τομέα βελτιώθηκε, οδηγώντας σε μείωση των επιτοκίων, τα οποία παρέμειναν όμως υψηλά, στο 8% (προεξοφλητικό επιτόκιο) το 2009.

Διάγραμμα 76: Ρουμανία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

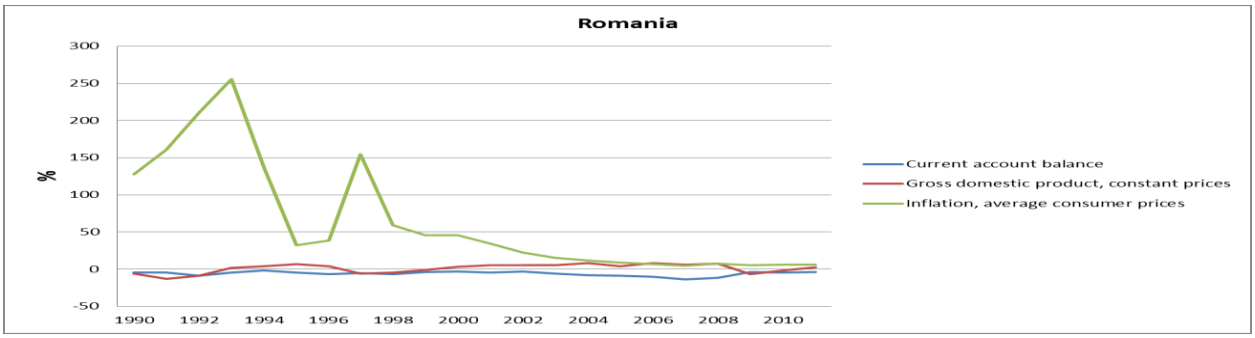

Πηγή: IMF

Η εφαρμογή πολιτικών διεύρυνσης της φορολογικής βάσης και μείωσης των υψηλών φορολογικών συντελεστών, ώστε να ενθαρρυνθούν οι επιχειρήσεις να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, επέτρεψε, κατά την υπό εξέταση περίοδο, την διατήρηση του δημοσιονομικού ελλείμματος μεσοσταθμικά και σε βάθος εικοσαετίας στο 6% περίπου. Παρατηρήθηκε παράλληλα η ίδια έλλειψη μεγάλων διακυμάνσεων και στον εξωτερικό δανεισμό ως ποσοστό του ΑΕΠ, που ανήλθε επίσης μεσοσταθμικά και σε βάθος εικοσαετίας περίπου στο 29%.

Παρά την ταχεία αύξηση των εξαγωγών της Ρουμανίας, το εμπορικό έλλειμμα αυξήθηκε κατά την υπό εξέταση περίοδο, λόγω της εξίσου ταχείας αύξησης των εισαγωγών. Η ψαλίδα άρχισε να κλείνει όμως στην συνέχεια, καθότι η αύξηση των εξαγωγών, ως αποτέλεσμα της αύξησης της βιομηχανικής παραγωγής και των επενδύσεων, άρχισε ήδη από το 2008 , να συμβάλει στη μείωση του ελλείμματος, σε συνδυασμό με την αύξηση των εξαγωγών με ταχύτερους ρυθμούς, απ' ότι οι εισαγωγές.

Διάγραμμα 77: Ρουμανία: Εισαγωγές/Εξαγωγές

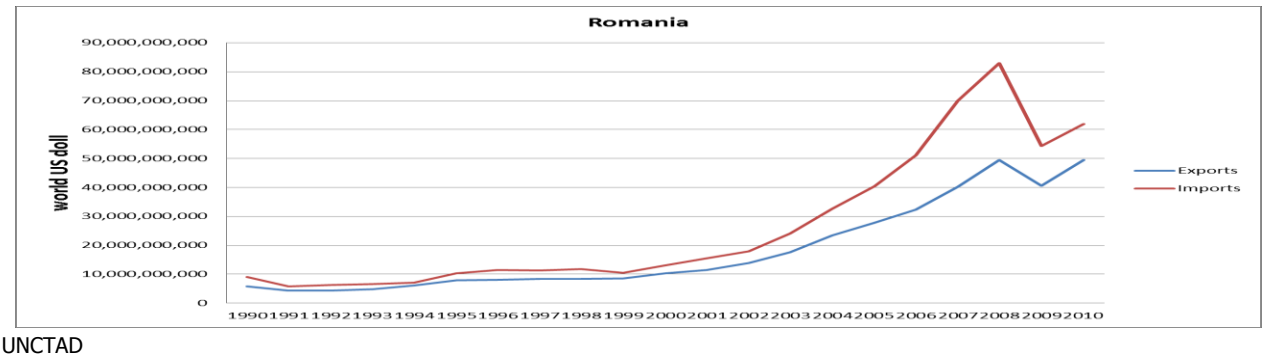

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 78: Ρουμανία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

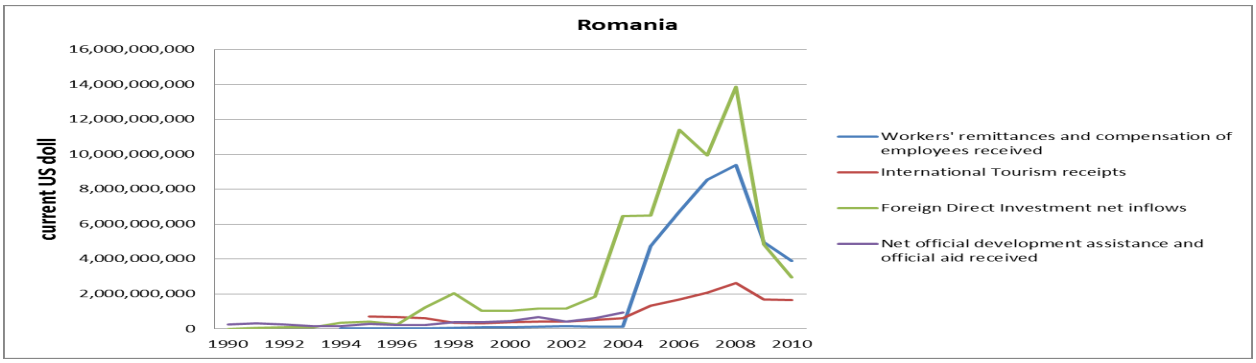

Πηγή: World Bank

Μετά το 2004, το εμπορικό έλλειμμα αντισταθμίστηκε περαιτέρω και από τα έσοδα του τουρισμού, όπου παρατηρήθηκε άνοδος. Η επιτυχής ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας αποτέλεσε ενθαρρυντική εξέλιξη, σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού τομέα, ο οποίος προσέλκυσε μεγαλύτερα ποσά εγχώριας αποταμίευσης και ΑΞΕ[124][125].

7.7 Σερβία

Οι καταστροφές, που προκάλεσαν οι εμπόλεμες διαμάχες της χώρας στις αρχές της υπό εξέταση περιόδου και συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1990-1993, βύθισαν την οικονομία της χώρας σε βαθειά ύφεση με κατά μέσο όρο ετήσια μείωση του ΑΕΠ κατά 20%. Στην συνέχεια η οικονομία της χώρας υπέστη επιπρόσθετο μεγάλο πλήγμα, αφ' ενός, λόγω των οικονομικών κυρώσεων, που τις επεβλήθηκαν από την Διεθνή Κοινότητα, και, αφ' ετέρου, λόγω της καταστροφής, που υπέστησαν οι υποδομές και το κεφάλαιό της σε συνέχεια των παρεμβάσεών της στις γειτονικές δημοκρατίες κατά τη δεκαετία του '90. Τα γεγονότα αυτά είχαν επιπτώσεις στο ΑΕΠ και στην απασχόληση, προκαλώντας την πτώση του επίσημου κατά κεφαλήν ΑΕΠ από τα 1 773 δολάρια το 1996, στα 933 δολάρια το 2000, ήτοι σε λιγότερο από το 50% του επιπέδου του 1989, και την σύγχρονη αύξηση του επίσημου ποσοστού ανεργίας από το ήδη υψηλό 20% το 1990, στο ιστορικά υψηλό 33% το 2006, για να διαμορφωθεί τελικά στα 28% το 2009. Ακόμη και αν δεχθούμε, ότι, δεδομένης της έκτασης της παραοικονομίας, τα μεγέθη αυτά εμφανίζουν μια υπερβολικά δυσμενή εικόνα της οικονομικής κατάστασης στην Σερβία, δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι η ανάπτυξη της χώρας υπέφερε σημαντικά τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Διάγραμμα 79: Σερβία: ΑΕΠ και οικονομική δραστηριότητα

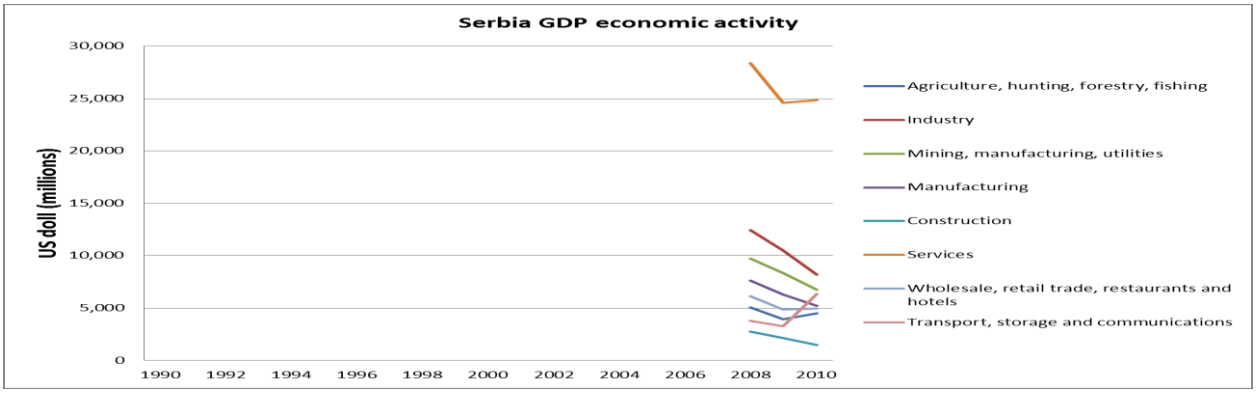

Πηγή: UNCTAD

[124] Για αναλυτικότερα στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Romania. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006, Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Romania. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010.

[125] Βλ., National Bank of Romania, "Statistical Survey on FDI in Romania", Press Release, Bucharest, 2007.

Διάγραμμα 80: Σερβία: Καθαρές εισροές

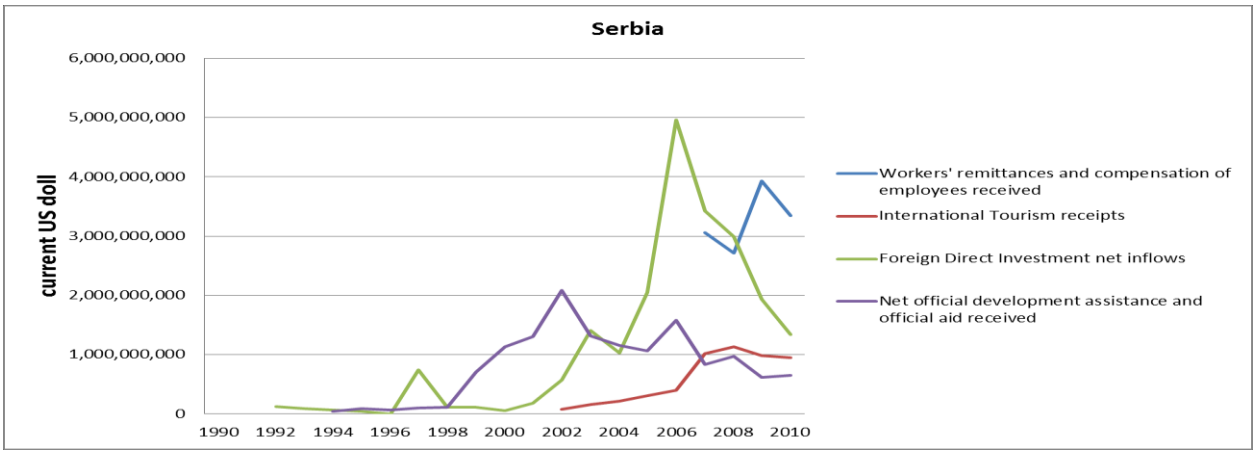

Πηγή: World Bank

Οι κυρώσεις επέφεραν τη σχεδόν πλήρη διακοπή των εμπορικών συναλλαγών και τη συσσώρευση μεγάλων ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το εξωτερικό χρέος , το οποίο έπαυσε να εξυπηρετείται από τη τότε ΟΔΓ μετά την επιβολή των κυρώσεων και τον αποκλεισμό της χώρας από τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, εκτοξεύτηκε στο 140% του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 81: Σερβία: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών/ΑΕΠ/Πληθωρισμός

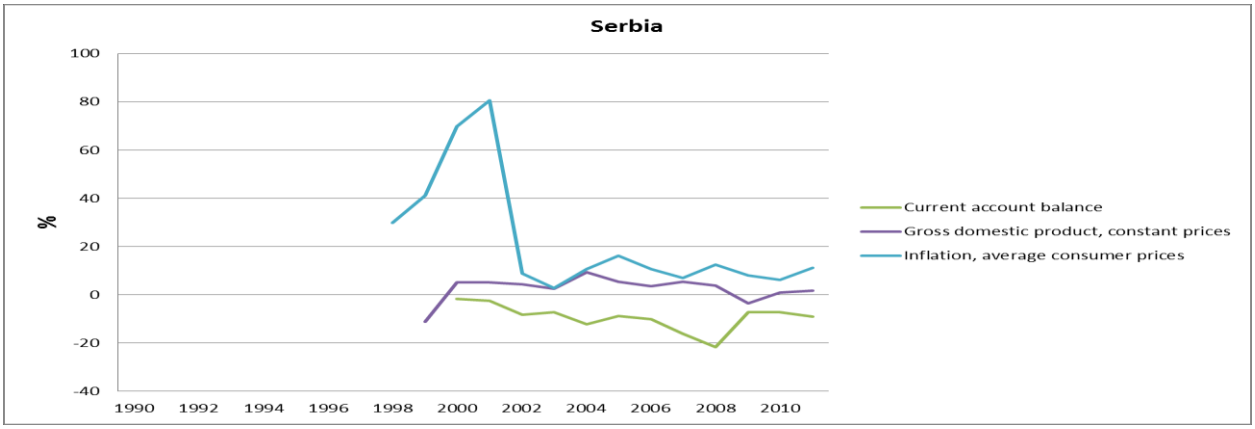

Πηγή: IMF

Διάγραμμα 82: Σερβία: Εισαγωγές/Εξαγωγές

Πηγή: UNCTAD

Η ανατροπή του καθεστώτος του Μιλόσεβιτς τον Οκτώβριο 2000 φάνηκε να σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας εποχής για τη χώρα, καθώς η νέα Κυβέρνηση έδειξε αποφασισμένη να προωθήσει μεταρρυθμίσεις. Οι πρώτες προσπάθειες εστιάσθηκαν στη δημιουργία των βασικών προϋποθέσεων για τη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς, και η τότε ΟΔΓ έγινε και πάλι δεκτή από τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, αποκτώντας έτσι, πρόσβαση σε χρηματοδοτήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ τον Ιούλιο 2001 διαπραγματεύτηκε συμφωνία εν αναμονή (stand-by arrangement) με το ΔΝΤ, με στόχο την αποκατάσταση της μακροοικονομικής σταθερότητας.

Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης των αιτιών του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αναλήφθηκαν ενέργειες για την επίλυση των δημοσιονομικών προβλημάτων, και στο πλαίσιο αυτό έγιναν κάποιες πρώτες απόπειρες δημοσιονομικής εξυγίανσης και απλούστευσης του φορολογικού συστήματος. Η μακροοικονομική σταθερότητα αποκαταστάθηκε χάρη στην προσπάθεια αυτή, και σημειώθηκε πρόοδος στον νομισματικό τομέα, με το συναλλαγματικό σύστημα να ενοποιείται και την Κεντρική Τράπεζα να αρχίζει να εφαρμόζει καθεστώς ελεγχόμενων διακυμάνσεων της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Το υψηλό ποσοστό πληθωρισμού μειώθηκε σημαντικά, από 98% το 2001, σε 20% το 2002, και ακολούθησε σταθερά πτωτική πορεία, ώστε το 2010 να κατέλθει στο 5,7%. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ήταν θετικός συνεχώς την τελευταία δεκαετία, εκτός από το 2009 και το 2010 λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, με υψηλά για την περιοχή επίπεδα ΑΞΕ με ετήσιο μέσο όρο στα 1 726 εκατ. δολάρια.

Διάγραμμα 83: Σερβία: Αύξηση ΑΕΠ/ Εξαγωγές/Εισαγωγές/ΑΞΕ

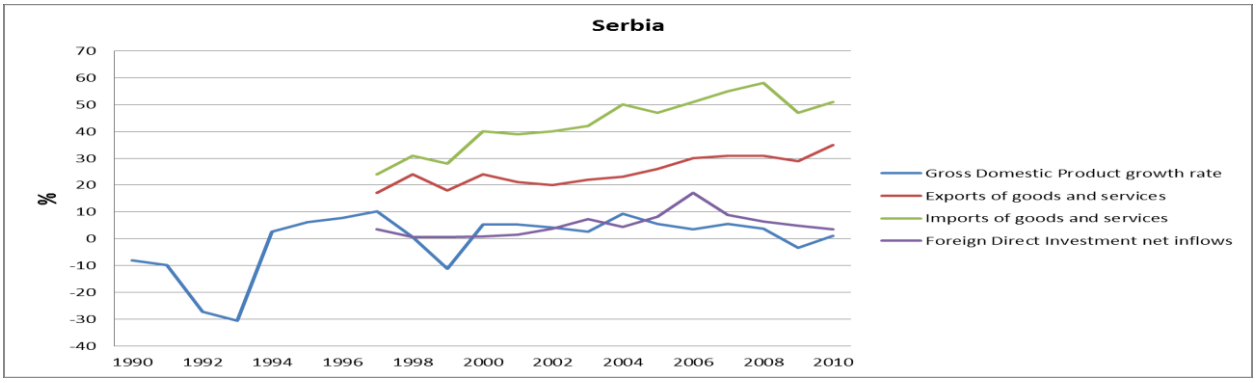

Πηγή: World Bank

Αφότου η χώρα έγινε και πάλι δεκτή από τη Διεθνή Κοινότητα, οι διαγραφές και αναδιαρθρώσεις χρεών επέτρεψαν να μειωθεί το εξωτερικό χρέος από 155% του ΑΕΠ το 2000 σε 74% το 2002, και διατηρήθηκε περίπου στα επίπεδα αυτά, με μικρές διακυμάνσεις, ως το 2010. Αντίστοιχα μειώθηκε και το βάρος της εξυπηρέτησης του χρέους. Η πρόσβαση σε επίσημες χρηματοδοτήσεις συνέβαλε επίσης στην αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων σε ύψος, που καλύπτει περίπου 3 μήνες εισαγωγών το 2002. Η εξωτερική στήριξη ήταν παρά ταύτα κατά την υπό εξέταση περίοδο, αναμφισβήτητα απαραίτητη, για να καταστεί δυνατή η εφαρμογή ενός αξιόπιστου προγράμματος μεταρρυθμίσεων και να επανέλθει η χώρα σε καθεστώς ομαλότητας[126].

7.8 Συμπεράσματα

Με βάση την ανάλυση των επί μέρους μακροοικονομικών στοιχείων των υπό εξέταση χωρών της Βαλκανικής διαπιστώνεται, ότι οι χώρες ακολούθησαν μια κοινή πορεία, που διαφοροποιήθηκε σταδιακά στην συνέχεια. Μετά το πρώτο «σοκ» της μετάβασης στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς, μετά από δεκαετίες σε κεντρικά σχεδιαζόμενα οικονομικά συστήματα, που όλες οι χώρες ανεξαιρέτως πέρασαν, όπως είναι άλλωστε φυσικό, οι χώρες της Βαλκανικής, σε αντίθεση με τις χώρες της ΚΑΕ, πέρασαν και από ένα δεύτερο, επιπρόσθετο και συνεχόμενο «σοκ» στην διάρκεια μιας δεκαετίας. Το «σοκ» των ενόπλων αναμετρήσεων, και της πλήρους κατάρρευσης του κοινωνικού ιστού, της οικονομίας και των υποδομών τους. Η κοινή αυτή πορεία, σμίλευσε αναμφισβήτητα την περιφερειακή τους

[126] Για αναλυτικότερα στοιχεία βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Serbia. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010.

ταυτότητα. Παρόλο δηλαδή, που οι αντιπαραθέσεις αυτές είχαν φυγόκεντρες δυνάμεις, στην ουσία έδρασαν και συσπειρωτικά για την περιοχή. Η ιστορική πορεία των χωρών, αντικατοπτρίζεται καθαρά στα οικονομικά τους μεγέθη, η ανάλυση των οποίων θα ήταν αδύνατη αποσπασματικά, χωρίς δηλαδή την προηγούμενη αναδρομή στην πολιτική τους πορεία τους πορεία κατά την υπό εξέταση περίοδο, η οποία προηγήθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο.

Μετά την πρώτη «εγκατακρήμνιση» του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, κατά την αρχική περίοδο μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, η διάρκεια προσαρμογής διαφέρει ουσιαστικά από χώρα σε χώρα, επηρεαζόμενη από τις γενικότερα επικρατούσες συνθήκες, τις συρράξεις, εμφύλιες εμπλοκές και πολέμους, εθνοτικές διαφορές, αλλά βέβαια και την ικανότητα κάθε χώρας να τις αντιμετωπίσει και ανασυνταχθεί και να προχωρήσει.

Παρόλα αυτά, την μεγαλύτερη περίοδο προσαρμογής βιώνουν οι δύο χώρες της Βαλκανικής, που δεν είχαν εμπλακεί σε εχθροπραξίες. Η Βουλγαρία, η οποία ανέκαμψε μετά 17 χρόνια, όταν μόλις το 2007 το ΑΕΠ κατά κεφαλήν έφτασε στα 5 542 δολάρια, δηλαδή στα ίδια επίπεδα του 1989, όταν έφτανε στα 5 238 δολάρια. Ακολουθεί η Ρουμανία, με 12 χρόνια προσαρμογής, αφού το επίπεδο ΑΕΠ κατά κεφαλήν έφτασε στα επίπεδα του 1989 των 2 319 δολαρίων, μόλις το 2002, όταν ανήλθε σε 2 126 δολάρια. Ο συντομότερος χρόνο προσαρμογής παρατηρήθηκε στην ΠΓΔΜ, όπου διήρκεσε μόλις 3 χρόνια, και μάλιστα χωρίς ιδιαίτερα μεγάλη πτώση ενδιαμέσως. Το ΑΕΠ κατά κεφαλήν έφτασε στα επίπεδα του 1990, ήδη το 1995 με 2 279 δολάρια.

Ένα δεύτερο σημαντικό στοιχείο, που προέκυψε από την ανάλυση των οικονομικών δεδομένων των υπό εξέταση χωρών, είναι ότι οι δύο χώρες με την μακρύτερη περίοδο προσαρμογής, είναι συγχρόνως και οι χώρες με την μεγαλύτερη εισροή ΑΞΕ, που διαμορφώθηκαν σε 55 665,6 εκατ. δολάρια, και 49 318,6 εκατ. δολάρια, σε απόλυτους αριθμούς για την εικοσαετία υπό εξέταση, για την Ρουμανία και την Βουλγαρία αντίστοιχα. Ενώ επιπροσθέτως, η Βουλγαρία, που έχει και την μακρύτερη περίοδο προσαρμογής, έχει παράλληλα και το υψηλότερο επίπεδο ΑΞΕ κατά κεφαλήν στην υπό εξέταση εικοσαετία, το οποίο διαμορφώθηκε στα 6 489,3 εκατ. δολάρια. Η χώρα με την μικρότερη εισροή ΑΞΕ σε απόλυτους αριθμούς για την εικοσαετία υπό εξέταση, είναι η ΠΓΔΜ με 3 736,1 εκατ. δολάρια, και ακολουθεί η Αλβανία με 5 185,5 εκατ. δολάρια. Οι δύο αυτές χώρες είναι ουραγοί μαζί με την Βοσνία & Ερζεγοβίνη και σε ό,τι αφορά και στο επίπεδο ΑΞΕ κατά κεφαλήν στην υπό εξέταση εικοσαετία, με 1 620 εκατ. δολάρια για την Αλβανία, 1 773 εκατ. δολάρια για την Βοσνία & Ερζεγοβίνη, και 1 779 εκατ. δολάρια για την ΠΓΔΜ. Πέρα από την ιδιαίτερη συγκέντρωση γεωγραφικά στην Βουλγαρία και την Ρουμανία και με την Κροατία, στην τρίτη θέση να ακολουθεί, οι ΑΞΕ εντάθηκαν χρονικά στα μέσα της δεκαετίας του 2000, με το αποκορύφωμα να καταγράφεται στην περίοδο 2006-2008, λίγο πριν την απαρχή της οικονομικής κρίσης, δεκαπλασιάζοντας τις ΑΞΕ στην περιοχή συγκεντρωτικά, σε διάστημα μιας εικοσαετίας, παραμένοντας μόλα ταύτα, και όπως έχει ήδη αναφερθεί, σε συγκριτικά χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τον διεθνή ανταγωνισμό προσέλκυσης ΑΞΕ.

Η Βουλγαρία και η Ρουμανία ήταν, επίσης, οι δύο χώρες με την μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού λόγω μετανάστευσης κατά την υπό εξέταση εικοσαετία, ενώ η Σερβία, που είχε επίσης σημαντική μείωση του πληθυσμού της, είχε απώλειες και λόγω των παρατεταμένων εχθροπραξιών και όχι μόνο της μετανάστευσης. Αντίθετα η ΠΓΔΜ είναι η μόνη χώρα υπό εξέταση με πληθυσμιακή αύξηση, ενώ στην Αλβανία, την Βοσνία & Ερζεγοβίνη και την Κροατία ο πληθυσμός παραμένει σταθερός. Βασικός παράγοντας για την δημογραφική εξέλιξη αποτελεί το μουσουλμανικό θρήσκευμα μεγάλου μέρους του πληθυσμού στην περίπτωση της ΠΓΔΜ, Αλβανίας και Βοσνίας & Ερζεγοβίνης, που αντιστάθμισε την μετανάστευση. Όσον αφορά στην Κροατία, η μετανάστευση παρέμεινε περιορισμένη. Οι χώρες με αύξηση ή σταθερότητα στον πληθυσμό εμφανίζουν και τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας μεσοσταθμικά κατά την υπό εξέταση εικοσαετία, με την ΠΓΔΜ στην πρώτη θέση με 30%, ακολουθούμενη από την Βοσνία & Ερζεγοβίνη με 20% περίπου, και την Αλβανία με 13%. Εξαίρεση αποτελεί η Σερβία η οποία είχε και μείωση του πληθυσμού αλλά και υψηλά ποσοστά ανεργίας με περίπου 30% κατά μέσο όρο.

Η Σερβία παρουσίασε στασιμοπληθωριστικές τάσεις καθότι είχε και υψηλά επίπεδα πληθωρισμού, που το 2010 έφταναν το 5,7%, ενώ την ίδια χρονιά οι υπόλοιπες χώρες είχαν κατά σειράν Αλβανία, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ και Κροατία 3,5%, 1,9%, 1,4%, και 0,9% αντιστοίχως. Η Βοσνία & Ερζεγοβίνη παρουσίασε την ίδια χρονιά αποπληθωριστικές τάσεις με -2,7%, και η Ρουμανία είχε το υψηλότερο ποσοστό πληθωρισμού σε όλη την περιοχή με 6,1%. Το ποσοστό πληθωρισμού στην χώρα αν και υψηλό, ακολούθησε καθοδική πορεία στην συνέχεια.

Αντίθετα, οι δύο χώρες αυτές χώρες την μεγαλύτερη περίοδο προσαρμογής, δηλαδή η Βουλγαρία και η Ρουμανία, είχαν την πλέον γρήγορη πολιτική προσαρμογή, η οποία και τις οδήγησε στην ένταξή τους στην ΕΕ το 2007. Τόσο η

προενταξιακή περίοδος, όσο και το χρονικό διάστημα μετά την ένταξη στην ΕΕ, συνοδεύτηκε από αυξημένη χρηματοδότηση, αλλά και άλλα πολλαπλά οικονομικά οφέλη, που εκπηγάζουν από την συμμετοχή τους στην ΕΕ ως πλήρη Μέλη, όπως στον εμπορικό τομέα-εισαγωγές/εξαγωγές, στον χρηματοοικονομικό τομέα κ.ά.

Όσον αφορά στο εξωτερικό χρέος σε συνάρτηση προς το ΑΕΠ, η Βουλγαρία έχει το υψηλότερο ποσοστό διαχρονικά, που το 2009 έφτασε το 107,6%. Ακολουθεί η Κροατία με 98,3% το 2009 με συνεχή ανοδική πορεία, και η Σερβία με 73,6% το 2009, σε σχεδόν σταθερά όμως επίπεδα κατά την διάρκεια της υπό εξέταση εικοσαετίας. Οι υπόλοιπες χώρες, αν και παρουσίασαν αύξηση, διαχρονικά, έχουν ωστόσο, ποσοστά σταθερά κάτω του 50%.

Είναι γνωστό ότι ο ιδιωτικός τομέας, αδιαφόρως προέλευσης, προαπαιτεί σταθερότητα και προβλέψιμο επιχειρηματικό περιβάλλον για να προβεί σε επενδύσεις. Η Βαλκανική όμως, ενώ το 2000 έχει ήδη σημειώσει σημαντική πρόοδο προς την σταθερότητα, αφού έχουν πλέον καταπαύσει όλες οι ένοπλες συγκρούσεις, που την μάστισαν σε προηγούμενα χρόνια, η περιοχή βρίσκεται στην θέση να πρέπει και πάλι να «αποδείξει» στην διεθνή επιχειρηματική κοινότητα, ότι η σταθερότητα αυτή ήταν βιώσιμη. Ως εκ τούτου, η περιοχή εισήλθε από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 σε μια περίοδο εντατικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η πλήρης ενσωμάτωση της στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, το δυνατόν γρηγορότερο, με σύγχρονη βαθύτερη ολοκλήρωση με την ΕΕ.

Κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση εικοσαετίας, οι οικονομίες των υπό εξέταση χωρών υπέστησαν ριζικό μετασχηματισμό, χαρακτηρίσθηκαν από μέτριο πληθωρισμό, σημαντικά αλλά μειούμενα δημοσιονομικά ελλείμματα και αύξηση της μακρό-οικονομικής σταθερότητας. Το ΑΕΠ της περιοχής υπερδιπλασιάστηκε, και ξεκίνησε να συγκλίνει με αυτό της ΕΕ-15, οι χώρες υπέγραψαν μια φιλόδοξη περιφερειακή εμπορική συμφωνία, έχουν προχωρήσει την ένταξή τους στην παγκόσμια οικονομία και την ΕΕ, και τα θεσμικά τους όργανά έχουν αναμφίβολα γίνει ισχυρότερα. Στο τέλος της υπό εξέτασης περιόδου, υφίστανται το τρίτο «σοκ» εντός εικοσαετίας καθώς επλήγησαν από την οικονομική κρίση, ξεκινώντας όμως έγκαιρα προσπάθειες ανάκαμψης με μεταρρυθμίσεις[127]. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν ως στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης, την ενίσχυση του κράτους δικαίου και την καταπολέμηση της διαφθοράς, καθώς και τη χρήση εθνικών αλλά και περιφερειακών πρωτοβουλιών, όπως ο οδικός χάρτης για το «όραμα 2020 για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη» στα πλαίσια του Επενδυτικού Συμφώνου για την Νοτιοανατολική Ευρώπη – ΕΣΝΑΕ (Investment Compact for South East Europe - ICSEE) του ΟΟΣΑ, λεπτομέρειες για το οποίο αναφέρονται στο σχετικό Κεφάλαιο στην συνέχεια.

Προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, οι υπό εξέταση χώρες, παρά την κρίση ή και λόγω της κρίσης, ενέτειναν την υλοποίηση των πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων, με σκοπό την ακόμη καλύτερη ενσωμάτωση τους στην παγκόσμια οικονομία, σε περιβάλλον παγκοσμιοποίησης. Σε διαφορετική ένταση και με διαφορετικούς τρόπους η κάθε μία ξεχωριστά, αναδύθηκαν ενεργά στην προσπάθεια να γίνουν μέρος της συνολικής αλυσίδας αξίας με ευρύτερη περιφερειακή ανάπτυξη. Τα αποτελέσματά τους είναι θετικά, και αντανακλώνται στον ΔΜΕ, ένα εργαλείο, που αναπτύχθηκε σύμφωνα με τα πρότυπα του ΟΟΣΑ και στα πλαίσια του ΕΣΝΑΕ για την αξιολόγηση των πολιτικών για την βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος και την προσέλκυση ΑΞΕ στην περιοχή.

Με άλλα λόγια, αν και οι υπό εξέταση χώρες επλήγησαν σοβαρά από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση, η οποία αντικατοπτρίζεται στους μακροοικονομικούς δείκτες, που παρατίθενται στην παρούσα ΔΔ, στο ρυθμιστικό επίπεδο έχουν επιδείξει σημαντική πρόοδο στους τομείς της επενδυτικής πολιτικής, της εμπορικής πολιτικής και της διευκόλυνσης για τις ΜΜΕ, καθώς και νομικών πλαισίων για την διευκόλυνση υλοποίησης έργων υποδομών. Οι υπό εξέταση χώρες έχουν επίσης εναγκαλισθεί ένα πνεύμα συνεργασίας για την προσέλκυση ΑΞΕ σε περιφερειακό επίπεδο, χωρίς φυσικά να απεμπολούν τις ίδιες βλέψεις και να ανταγωνίζονται μεταξύ τους.

Στα πλαίσια του ΕΣΝΑΕ, οι χώρες πέρασαν από τρεις φάσεις:

2000-2006	πολιτικός διάλογος για να εξασφαλισθεί πολιτική στήριξη,
2007	περιφερειακή κυριότητα με την τροποποίηση της θεσμικής δομής

[127] Ακολουθώντας το παράδειγμα των «ομοειδών» σε οικονομικό μέγεθος των χωρών της Βαλτικής, που εισήγαγαν σαρωτικές μεταρρυθμίσεις ήδη κατά την περίοδο 1995-2005, Βλ., Hunya, G., ‘’FDI in small accession countries : the Baltic states ‘’, EIB Papers Volume 9 No 2, Luxembourg 2004

2008-… ενίσχυση της αξιολόγησης πολιτικών, καθορισμός προτεραιοτήτων και «εμφύτευση» των μεταρρυθμίσεων σύμφωνα με το «όραμα 2020» για την Νοτιοανατολική Ευρώπης, το οποίο με την σειρά του ακολουθεί τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Στα πλαίσια αυτά οι πηγές ανταγωνιστικότητας και μελλοντικής ανάπτυξης της περιοχής έχουν εντοπιστεί στην αυτοκινητοβιομηχανία, είδη ένδυσης και της κλωστοϋφαντουργίας, ενώ παράλληλα προσπάθειες πρέπει να καταβληθούν για την ενίσχυση της καινοτομίας και του ανθρώπινου κεφαλαίου. Παρά όμως τις θετικές αυτές εξελίξεις, οι υπό εξέταση χώρες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν μια σειρά από διαρθρωτικές προκλήσεις, που εμποδίζουν την ανταγωνιστικότητά τους[128]:

- Έναν μη ανταγωνιστικό αλλά και μικρό ιδιωτικό τομέα, που περιλαμβάνει κατά μέσο όρο το 58% του ΑΕΠ τα
- Χαμηλά επίπεδα καινοτομίας στον ιδιωτικό τομέα
- Ένα εξαγωγικό προφίλ, που κυριαρχείται από υπηρεσίες χαμηλής ειδίκευσης και προϊόντα έντασης φυσικών πόρων
- Ροές ΑΞΕ, που παραμένουν κάτω από το δυνητικό

Παράλληλα, όσο οι υπό εξέταση χώρες κινούνται ανοδικά στην αλυσίδα προστιθέμενης αξίας στην διεθνοποίηση της παραγωγής, θα αντιμετωπίσουν την σταδιακά αυξανόμενη πρόκληση της αύξησης του κόστους παραγωγής, και τον κίνδυνο αναχώρησης «κινητικών» επενδυτών «footloose» για μετεγκατάσταση σε χώρες με φθηνότερο κόστος παραγωγής, αν δεν προβούν στις ανωτέρω μεταρρυθμίσεις.

Με το Κεφάλαιο αυτό έκλεισε ο κύκλος των πέντε Κεφαλαίων, τα οποία προήγαγαν την διερεύνηση της Υπόθεσης 1, η οποία επιβεβαιώθηκε πλήρως. Με άλλα λόγια, η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, τόσο η άμεση ως ΕΑΒ, όσο και η έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι ανάλογη με την Ελληνική, και Βαλκανική, καθώς και την ευρύτερη Ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία.

Πιο συγκεκριμένα, τα Βαλκάνια «αναδύονται» ως επενδυτικός «παράδεισος», σε μια περίοδο, κατά την οποία η Ευρωπαϊκή οικονομία, η οποία αποτελεί τον φυσικό, λογικό αλλά ευκταίο εταίρο για τις βαλκανικές χώρες, αν και αντιμέτωπη με δύο οικονομικές κρίσεις στην αρχή και μετά προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, έχαιρε ενός υπερδεκαετούς μεσοδιαστήματος ανάπτυξης, με πλεονάζουσα ρευστότητα και «όρεξη» (appetite) για επενδύσεις. Σημειωτέον ότι η ρευστότητα δεν περιορίσθηκε ακόμη και κατά τις περιόδους κρίσης. Για τον λόγο αυτό τα Βαλκάνια έδρασαν, μαζί με άλλες κεντροευρωπαϊκές χώρες ως «μαγνήτης» Ευρωπαϊκών επενδύσεων. Παράλληλα, η Ελληνική οικονομία από ασθενική, κατά το πρώτο ήμισυ της υπό εξέταση περιόδου, πραγματοποίησε θεαματικό άλμα για την ένταξή της στην ΟΝΕ, με αποτέλεσμα το θετικό κλίμα, που συνδιαμορφώθηκε, όχι μόνο να της εξασφαλίσει την συμμετοχή της στον σκληρό πυρήνα της Ευρώπης και το ευρώ, αλλά να αποτελέσει και το εναρκτήριο «λάκτισμα» για την στροφή στην εξωστρέφεια, για πρώτη φορά στην ιστορία της. Η εξωστρέφεια αυτή κινήθηκε «προνομιακά» (proviledged) την γειτονική αναδυόμενη περιοχή, προσφέροντας στην χώρα, μια θέση «παίκτη» στην Ευρωπαϊκή και περιφερειακή σκηνή των Βαλκανίων κατά την υπό εξέταση περίοδο ιστορικών ανακατατάξεων. Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας, όσο και της Ευρωπαϊκής οικονομίας έτεινε αυξανόμενη, όσο η κατάσταση στις Βαλκανικές χώρες, οι οποίες εξ᾽ όσων φάνηκε από την ανάλυση των επί μέρους μακροοικονομικών στοιχείων ακολούθησαν μια κοινή πορεία, έβαινε ομαλοποιούμενη και σταθερότερη.

[128] Βλ., Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD),᾽᾽ Investment Reform Index 2010: monitoring policies and institutions for direct investment in South East Europe᾽᾽, OECD, Paris, 2010.

Βαλκανικές υπό εξέταση χώρες: Μακροοικονομικά στοιχεία για την περίοδο 1990-2010 (παρουσίαση ανά χώρα)

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 40: Αλβανία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Albania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**	-10,500	-28,051	-6,498	11,030	9,849	14,683	10,101	-10,241	9,464	13,734	6,655	7,746	3,813	5,164	5,059	5,189	4,936	5,469	7,264	2,952	3,127
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**	0,000	0,000	20,000	68,000	52,970	70,050	90,090	47,540	45,011	41,200	144,270	206,427	135,000	178,026	345,672	264,338	325,288	656,006	988,288	979,396	1.096,921
Migrants' remittances	**US doll in millions**			151,800	332,000	307,100	427,300	550,900	300,300	504,140	407,200	597,800	699,300	733,570	888,748	1.160,675	1.289,700	1.359,464	1.468,020	1.495,157	1.317,465	1.284,613
Total official development assistance net	**US doll in millions**	11,050	331,950	403,340	295,320	163,100	180,210	226,470	165,800	268,450	487,630	317,440	268,120	307,010	353,730	299,340	318,210	320,450	306,090	361,480	357,940	
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**	0,000	0,000	6,122	21,086	16,660	22,301	28,944	15,376	14,618	13,408	46,965	67,079	43,692	57,304	110,620	84,136	103,050	206,964	310,646	306,759	342,329
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**	0,000	0,000	1,271	3,858	2,718	2,826	2,718	2,045	1,657	1,203	3,964	5,077	3,038	3,126	4,732	3,240	3,617	6,137	7,622	8,071	9,237
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**			9,647	18,837	15,759	17,237	16,619	12,919	18,558	11,889	16,425	17,200	16,511	15,604	15,889	15,808	15,118	13,733	11,530	10,856	10,817

Πίνακας 41: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Bosnia and Herzegovina		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**				4,575	18,045	25,511	55,432	34,207	12,774	5,837	2,781	0,874	4,289	3,677	6,301	3,879	5,952	6,262	5,849	-2,778	1,002
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	66,736	176,780	146,076	118,867	265,174	381,053	703,912	613,225	766,397	2.080,167	932,094	245,640	63,428
Migrants' remittances	**US doll in millions**									2.047,752	1.903,438	1.607,281	1.524,922	1.525,774	1.749,029	2.072,040	2.042,591	2.156,811	2.699,901	2.734,945	2.080,798	2.228,194
Total official development assistance net	**US doll in millions**			9,680	41,170	394,600	924,520	836,580	861,450	905,200	1.040,330	736,850	638,920	553,130	540,290	683,830	532,670	490,290	452,540	463,110	415,150	
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	19,176	49,086	39,547	31,712	70,228	100,735	186,153	162,186	202,665	550,449	246,967	65,197	16,869
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**			0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	1,578	3,772	2,653	2,068	3,987	4,552	7,024	5,631	6,206	13,661	5,038	1,441	0,377
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**									48,412	40,617	29,190	26,526	22,942	20,896	20,675	18,757	17,466	17,731	14,784	12,209	13,242

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 42: Βουλγαρία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Bulgaria		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**	-8,523	-7,651	-6,269	-0,319	3,029	4,009	-8,481	-4,712	4,873	3,104	6,530	4,917	5,381	6,213	7,446	7,046	7,198	7,134	6,875	-4,867	0,796
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**	4,000	55,900	41,500	40,000	105,400	90,400	109,000	490,124	535,439	825,359	1.016,284	808,777	922,816	2.088,856	3.397,118	3.919,966	7.804,894	12.388,859	9.855,055	3.351,008	2.170,202
Migrants' remittances	**US doll in millions**							41,500	50,600	50,676	42,528	58,236	826,200	1.176,951	1.718,484	1.722,768	1.612,911	1.716,437	1.693,553	1.874,464	1.557,790	1.601,571
Total official development assistance net	**US doll in millions**																					
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**	0,454	6,394	4,797	4,678	12,473	10,818	13,175	59,786	65,857	102,312	126,938	101,762	116,921	266,432	436,133	506,513	1.015,004	1.621,518	1.298,200	444,273	289,579
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**	0,019	0,733	0,482	0,369	1,086	0,690	1,101	4,729	4,204	6,235	7,876	5,832	5,775	10,107	13,436	13,566	23,502	29,417	19,016	6,878	4,534
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**							0,419	0,488	0,398	0,321	0,451	5,957	7,365	8,315	6,814	5,582	5,168	4,021	3,617	3,197	3,346

Πίνακας 43: Κροατία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Croatia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**				-8,836	5,197	6,596	6,172	7,523	3,076	-0,576	4,546	4,209	5,245	5,594	4,294	4,457	5,129	5,245	2,345	-5,831	-1,022
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**			13,000	118,161	109,600	102,195	478,540	542,593	953,257	1.452,024	1.050,854	1.313,184	1.070,920	1.989,070	1.179,088	1.825,492	3.472,802	5.035,372	6.179,178	2.911,247	582,605
Migrants' remittances	**US doll in millions**				230,029	375,509	544,168	667,914	617,587	625,310	557,115	641,289	746,951	884,947	1.084,950	1.222,164	1.222,415	1.234,017	1.393,883	1.601,846	1.476,478	1.545,236
Total official development assistance net	**US doll in millions**			0,010		109,660	53,280	133,310	40,360	39,380	48,470	65,510	123,810	142,720	120,700	119,660	123,460	203,820	162,910	241,580	169,390	
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**			2,833	25,527	23,526	21,888	102,764	117,308	208,010	319,826	233,236	293,015	239,793	446,321	264,992	410,963	783,258	1.137,681	1.398,514	660,017	132,310
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**			0,108	0,923	0,640	0,463	2,051	2,299	3,777	6,295	4,923	5,741	4,049	5,875	2,898	4,108	7,080	8,597	8,912	4,619	0,961
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**				1,798	2,193	2,464	2,862	2,617	2,478	2,415	3,004	3,266	3,345	3,204	3,003	2,751	2,516	2,380	2,310	2,342	2,548

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 44: ΠΓΔΜ: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Former Yugoslav Republic of Macedonia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**				-1,738	-2,237	-1,599	0,682	0,944	2,891	3,881	4,138	-4,857	0,548	2,535	4,359	4,092	4,775	5,899	4,716	-1,125	1,568
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**			0,000	0,000	24,000	9,490	11,210	58,058	150,482	88,406	215,057	447,132	105,575	113,326	323,669	96,022	432,577	692,510	585,769	201,396	293,215
Migrants' remittances, annual	**US doll in millions**				16,000	14,000	41,000	67,780	77,690	63,238	76,537	80,921	73,439	105,903	173,662	213,016	226,569	266,557	345,010	406,626	381,065	413,780
Total official development assistance net	**US doll in millions**				3,320	104,260	78,800	105,390	98,290	104,880	276,780	250,130	247,130	273,470	265,680	263,390	227,160	205,190	200,860	204,660	193,430	
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**			0,000	0,000	12,283	4,833	5,681	29,278	75,528	44,177	107,042	221,783	52,206	55,886	159,205	47,113	211,727	338,153	285,389	97,919	142,298
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**			0,000	0,000	0,709	0,212	0,254	1,561	4,203	2,407	5,996	13,010	2,785	2,448	6,029	1,651	6,596	8,487	5,957	2,115	3,131
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**				0,568	0,414	0,916	1,536	2,088	1,766	2,084	2,256	2,137	2,793	3,751	3,968	3,896	4,064	4,228	4,135	4,002	4,418

Πίνακας 45: Ρουμανία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Romania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**	-5,725	-12,784	-8,404	2,098	4,564	7,749	3,726	-4,424	-1,698	0,023	2,830	6,117	5,503	5,647	8,888	4,505	8,206	6,613	7,624	-6,349	-1,651
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**	0,010	40,000	77,000	94,000	341,000	419,000	263,000	1.215,000	2.031,000	1.027,032	1.056,753	1.157,931	1.140,652	2.196,304	6.435,591	6.482,863	11.366,872	9.921,466	13.909,986	4.846,890	3.573,297
Migrants' remittances	**US doll in millions**					11,000	9,000	18,000	16,000	49,000	96,000	96,000	116,000	143,000	124,000	132,000	4.732,620	6.717,640	8.542,000	9.381,000	4.929,000	4.516,633
Total official development assistance net	**US doll in millions**																					
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**	0,000	1,726	3,337	4,096	14,949	18,474	11,654	54,083	90,781	46,091	47,619	52,395	51,822	100,172	294,599	297,765	523,694	458,375	644,293	225,047	166,305
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**	0,000	0,138	0,391	0,354	1,126	1,173	0,740	3,419	4,822	2,853	2,833	2,853	2,480	3,693	8,491	6,537	9,264	5,815	6,807	3,008	2,243
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**					0,036	0,025	0,051	0,045	0,116	0,267	0,257	0,286	0,311	0,209	0,174	4,772	5,475	5,007	4,591	3,059	2,835

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 46: Σερβία: Σύνολο καθαρής επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας

Serbia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Real GDP growth rates, total and per capita	**US Dollars**																				-2,438	2,007
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates in millions**																			2.955,296	1.958,844	1.328,558
Migrants' remittances	**US doll in millions**																			5.537,660	5.406,200	5.579,742
Total official development assistance net	**US doll in millions**																			973,110	608,480	
Foreign Direct Investment flows, Inward	**US Dollars at current prices and current exchange rates per capita**																			300,294	198,838	134,794
Foreign Direct Investment flows, Inward	**Percentage of Gross Domestic Product**																			5,424	4,169	3,002
Migrants' remittances	**Percentage of Gross Domestic Product**																			10,164	11,507	12,606

Πηγή: EBRD

Πίνακας 47: Αλβανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Albania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP	**Percentage change in real terms**	-10,0	-28,0	-7,2	9,6	8,3	13,3	9,1	-10,9	8,6	13,2	6,5	7,9	4,2	5,8	5,7	5,7	5,4	5,9	7,7	3,3	3,0
General government balance	**In percent of GDP**	-6,1	-20,7	-23,1	-15,5	-12,6	-10,1	-9,8	-12,7	-12,1	-12,3	-7,6	-6,9	-6,1	-4,9	-5,1	-3,5	-3,3	-3,5	-5,5	-7,4	-5,2
Debt service	**In percent of exports of goods and services**					18,7	3,2	7,5	11,6	9,1	4,1	4,0	4,1	4,5	3,1	3,1	2,8	3,1	2,4	4,2	4,6	
Current account	**GDP (in percent)**				-29,1	-14,3	-7,1	-7,4	-11,7	-6,9	-7,8	-4,7	-7,4	-9,5	-7,0	-5,8	-8,7	-11,4	-10,7	-15,4	-15,4	-9,2
External debt	**GDP (in percent)**		66,0	130,1	76,2	55,1	31,8	25,5	37,2	55,1	46,5	29,8	29,5	26,6	21,9	20,8	20,4	25,3	25,8	27,6	34,1	
Share of agriculture in GDP	**in percent**	37,0	42,5	54,2	27,3	24,7	23,1	24,0	20,2	23,7	25,8	25,5	23,6	23,4	23,5	22,3	20,7	19,8	21,0	21,5		
Share of industry in GDP	**in percent**	39,8	32,1	16,9	9,1	9,1	9,1	8,6	8,0	7,8	7,3	7,8	7,3	6,9	8,7	10,0	10,6	11,0	10,3	10,4		
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**	9,5	8,3	24,4	18,6	16,0	10,2	12,4	14,9	17,8	18,4	16,8	16,4	15,8	15,0	14,4	14,1	13,8	13,2	12,7	13,7	
Labour force (end-year)	**Percentage change**		6,2	-4,2	0,4	1,3	1,8	1,8	2,1	1,5	-1,1	-1,7	-14,2	-0,8	-0,3	-0,1	-0,3	0,0	-0,2	3,1	-6,5	
Employment (end-year)	**Percentage change**		0,0	-23,6	-4,5	11,0	-2,0	-2,0	-0,7	-2,0	-1,8	0,3	-13,8	0,0	0,7	0,5	0,1	0,3	3,3	0,9	-7,7	
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**	0,0	35,5	226,0	85,0	22,6	7,8	12,7	33,2	20,6	0,4	0,1	3,1	5,2	2,3	2,9	2,4	2,4	2,9	1,1	3,4	3,5
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods and services**				2,2	3,5	3,7	3,1	4,6	4,9	5,3	4,8	5,0	4,8	4,7	5,0	4,4	4,4	4,3	3,8	4,3	
GDP per capita	**in US dollars**	657,4	357,7	200,5	396,8	642,1	815,4	1.082,3	764,2	884,6	1.119,9	1.188,5	1.326,2	1.439,7	1.844,7	2.341,7	2.648,7	2.854,5	3.379,5	4.096,8	3.795,8	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**	0,00	0,00	20,00	45,00	65,00	89,00	97,00	42,00	45,00	51,00	143,00	207,29	135,00	178,00	324,00	258,00	314,65	647,44	888,48	941,95	693,64

Πίνακας 48: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Bosnia and Herzegovina		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP	**Percentage change in real terms**	-23,2	-12,1	-50,0	-60,0	0,0	20,8	86,0	37,0	15,6	9,6	5,5	4,3	5,5	3,0	6,3	3,9	6,7	10,8	6,0	-2,8	0,8
General government balance	**In percent of GDP**						-3,3	-3,9	-0,4	-0,1	-4,0	-4,7	2,2	-4,2	2,3	1,6	2,0	2,0	-0,1	-4,2	-4,6	-5,0
Debt service	**In percent of exports of goods and services**						134,6	87,1	38,4	8,9	10,1	7,9	6,2	8,7	4,0	3,1	4,2	4,0	3,2	2,5	3,3	
Current account	**GDP (in percent)**							-24,0	-26,6	-8,5	-9,8	-16,4	-18,8	-19,3	-19,5	-16,4	-15,6	-7,2	-9,3	-13,3	-6,6	-5,5
External debt	**GDP (in percent)**							116,4	102,5	84,9	76,9	52,1	51,1	57,9	53,5	51,3	45,5	44,0	42,5	37,9	46,6	
Share of agriculture in GDP	**in percent**						24,6	20,5	17,5	16,0					8,1	8,9	8,7	8,5	7,9	8,0	7,4	
Share of industry in GDP	**in percent**						23,9	21,4	22,6	22,5					16,1	16,4	16,3	16,0	21,0	20,0	22,4	
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**									38,4	37,9	39,0	40,2	41,0	42,1	42,9	42,0	44,8	28,9	23,4	24,1	

Labour force (end-year)	**Percentage change**							-12,5	-6,1	6,7	3,9	-1,3	-1,4	-0,7	0,8	1,6	0,5	9,6	1,6	-2,8	-2,6	
Employment (end-year)	**Percentage change**									11,2	4,7	-2,9	-3,4	-2,0	-1,0	0,2	2,1	4,3	30,8	4,7	-3,5	
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**						-4,4	-24,5	14,0	5,1	-0,9	1,9	1,9	-0,2	0,1	-0,3	3,0	6,0	1,9	7,7	-2,7	na
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**						12,9	16,9	-7,3	-14,0	14,1	14,0	7,0	1,7	1,8	1,9	5,2	6,4	1,1	6,9	0,5	na
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods and services**							1,2	0,4	0,7	2,0	2,0	4,6	3,0	3,2	3,7	3,8	5,0	5,2	4,2	4,1	
GDP per capita	**in US dollars**						0,0	818,7	1.046,9	1.208,4	1.309,9	1.390,4	1.461,6	1.625,9	2.203,2	2.638,1	3.120,9	3.606,0	4.546,6	5.534,8	5.122,3	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**					0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	90,00	146,41	118,98	266,01	381,79	708,29	607,80	718,39	2.040,21	1.043,75	255,60	261,51

Πίνακας 49: Βουλγαρία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Bulgaria		**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
GDP	**Percentage change in real terms**	-9,1	-11,7	-7,3	-1,5	1,8	2,9	-9,4	-5,6	4,0	2,3	5,4	4,1	4,5	5,0	6,6	6,4	6,5	6,4	6,2	-4,9	0,4
General government balance	**In percent of GDP**	-8,1	-4,5	-2,9	-10,9	-5,7	-5,6	-10,3	-0,3	1,7	0,4	-0,5	1,9	0,1	-0,9	2,2	3,0	3,4	3,3	2,9	-3,9	-3,8
Debt service	**In percent of exports of goods and services**		5,8	8,8	8,7	27,9	13,9	16,3	12,8	20,0	18,0	16,7	20,8	17,3	14,9	25,5	46,6	30,2	35,0	33,9	42,9	
Current account	**GDP (in percent)**	-8,2	-1,0	-4,2	-10,1	-0,3	-1,5	1,7	10,0	-0,5	-5,0	-5,6	-5,9	-2,0	-5,1	-6,8	-11,4	-17,0	-28,4	-23,9	-9,6	-3,0
External debt	**GDP (in percent)**	48,2	160,5	160,4	127,7	116,8	77,4	97,0	99,9	85,5	84,2	88,6	78,1	72,5	67,2	70,1	67,1	82,0	101,1	102,4	107,6	
Share of agriculture in GDP	**in percent**		15,4	11,6	9,9	11,5	12,7	14,2	23,4	16,8	14,5	12,3	12,1	10,7	10,0	9,2	8,0					
Share of industry in GDP	**in percent**		39,8	39,0	32,7	30,0	31,0	29,0	25,0	22,3	25,1	25,8	25,2	24,9	24,9	24,4	26,1					
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**	1,6	10,5	15,0	16,3	18,6	13,7	13,0	14,5	16,0	17,0	16,4	19,5	16,8	12,5	11,5	10,0	9,8	6,3	3,6	6,8	
Labour force (end-year)	**Percentage change**		-4,3	-3,3	-0,1	3,5	-6,9	-0,7	-2,3	-5,7	-2,7	-3,4	-0,2	-0,5	-0,4	2,0	0,2	4,1	0,7	0,4	0,1	
Employment (end-year)	**Percentage change**	-6,2	-13,0	-8,1	-1,6	0,6	1,3	0,1	-3,9	-7,4	-3,9	-2,7	-3,9	2,9	4,8	3,1	2,0	4,4	4,6	3,3	-3,2	
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**	26,3	333,5	82,0	73,0	96,3	62,0	123,0	1.082,0	22,2	0,7	9,9	7,4	5,9	2,3	6,1	5,0	7,3	8,4	12,3	2,8	1,9
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods and services**	0,0	0,9	2,0	1,3	2,3	2,2	1,0	4,4	5,4	5,3	5,4	5,0	6,0	6,2	6,2	4,9	5,0	5,6	4,9	7,7	
GDP per capita	**in US dollars**	2.391,3	887,5	1.014,1	1.280,7	1.152,1	1.563,1	1.187,0	1.257,2	1.547,9	1.582,0	1.546,1	1.723,3	1.988,4	2.561,8	3.175,8	3.743,9	4.313,0	5.541,5	6.813,5	6.400,0	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**	4,00	55,90	41,50	40,00	105,40	98,40	137,50	506,60	537,20	801,70	998,20	803,30	876,30	2.070,30	2.879,20	4.004,80	7.582,80	12.903,05	9.194,91	4.334,54	1.341,35

Πίνακας 50: Κροατία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Croatia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP	**Percentage change in real terms**	-7,1	-21,1	-11,7	-8,0	5,9	6,8	5,8	6,8	2,1	-1,5	3,0	3,8	5,4	5,0	4,2	4,2	4,7	5,5	2,4	-5,8	-1,5
General government balance	**In percent of GDP**			-4,2	-0,9	0,6	-0,6	-0,4	-1,1	-3,0	-8,2	-7,5	-6,8	-4,9	-4,8	-4,0	-3,5	-3,1	-2,5	-1,4	-3,3	-4,7
Debt service	**In percent of exports of goods and services**		12,3	8,9	9,9	9,0	10,1	9,0	11,1	13,5	22,4	23,0	-29,6	-23,8	-20,2	-24,2	-26,9	-36,8	-44,0	-37,1	-45,0	
Current account	**GDP (in percent)**		-3,8	3,4	5,9	4,7	-6,5	-4,2	-10,7	-5,8	-6,6	-2,5	-3,2	-7,5	-6,3	-4,4	-5,5	-6,9	-7,6	-9,2	-5,2	-3,8
External debt	**GDP (in percent)**		17,9	28,8	25,8	20,5	17,2	22,7	31,6	42,5	47,0	53,0	53,3	53,9	66,3	70,0	72,1	74,9	77,6	85,1	98,3	
Share of agriculture in GDP	**in percent**						8,0	7,8	7,3	7,4	7,6	7,0	7,0	6,9	5,7	6,1	5,6	5,4	5,2	5,6	5,9	
Share of industry in GDP	**in percent**						21,5	20,2	20,4	19,2	19,4	19,6	19,0	18,3	18,0	18,5	17,9	17,7	17,6	17,5	16,7	
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**	9,3	13,2	13,2	14,8	14,5	14,5	10,0	9,9	11,4	13,5	15,7	16,4	14,5	14,4	13,8	12,3	10,5	9,7	8,7	9,2	
Labour force (end-year)	**Percentage change**					-1,0	-1,3	0,9	3,4	-1,5	-0,7	9,5	-6,7	1,4	0,1	-0,2	0,7	0,7	-0,9	-0,6	-1,8	
Employment (end-year)	**Percentage change**	-3,6	-13,7	-12,7	-2,6	-4,2	-3,3	-1,4	3,4	-3,1	-4,2	na	-6,0	3,8	0,1	0,5	2,5	2,8	0,1	0,5	-2,4	
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**	609,5	123,0	665,5	1.517,5	97,6	2,0	3,5	3,6	5,7	4,0	4,6	3,8	1,7	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9	6,1	2,4	0,9
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods**			0,4	1,3	2,4	2,5	2,8	2,7	3,2	3,9	4,3	5,3	4,9	5,2	4,8	5,1	5,3	5,2	4,6	6,9	
GDP per capita	**in US dollars**	5.193,3	3.691,5	2.126,1	2.202,3	3.163,2	4.738,1	5.202,9	5.165,0	5.608,3	5.065,0	4.822,6	5.151,6	5.957,7	7.625,5	9.167,0	10.003,9	11.045,9	13.214,4	15.636,6	14.241,4	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**			13,00	123,67	107,52	100,74	465,99	347,84	842,13	1.392,39	1.104,79	1.397,85	552,48	1.927,27	732,26	1.551,02	3.193,70	4.735,80	4.653,06	1.600,00	390,36

Πίνακας 51: ΠΓΔΜ: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Former Yugoslav Republic of Macedonia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP	**Percentage change in real terms**	-9,9	-6,2	-6,6	-7,5	-1,8	-1,1	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,9	4,8	-0,8	0,8
General government balance	**In percent of GDP**		-4,5	-9,8	-13,4	-2,7	-1,0	-1,4	-0,4	-1,7	0,0	2,5	-6,3	-5,7	-0,6	0,4	0,3	-0,5	0,6	-1,0	-2,6	-2,5
Debt service	**In percent of exports of goods and services**						3,2	6,1	8,7	10,1	10,7											
Current account	**GDP (in percent)**	-9,2	-5,5	-0,8	-3,3	-7,8	-6,7	-7,7	-7,7	-7,5	-0,9	-2,9	-6,9	-10,1	-4,0	-8,4	-2,7	-0,4	-7,6	-12,8	-6,9	-3,9
External debt	**GDP (in percent)**		14,8	32,7	32,6	24,9	23,7	25,3	30,5	40,1	40,6	41,5	43,9	43,6	39,7	52,4	51,1	51,5	52,5	49,1	58,8	
Share of agriculture in GDP	**in percent**	6,7	8,7	9,4	8,2	9,1	10,6	10,7	10,9	11,4	11,0	10,0	9,8	10,1	11,4	11,3	10,8	10,8	9,4	9,4	9,8	
Share of industry in GDP	**in percent**	32,3	29,5	27,1	25,6	24,3	19,6	19,5	19,9	19,0	18,4	18,1	17,5	19,7	20,8	19,5	19,6	20,2	21,9	22,3	22,6	
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**	18,5	19,2	27,8	27,7	30,0	35,6	31,9	36,0	34,5	32,4	32,2	30,9	31,9	36,7	37,2	37,3	36,0	34,9	33,8	32,2	
Labour force (end-year)	**Percentage change**	1,3	1,3	-3,6	-2,4	-2,4	-1,5	-6,1	1,4	-0,2	12,7	1,8	6,3	-4,4	4,4	-3,3	4,4	2,6	1,7	1,4	1,0	
Employment (end-year)	**Percentage change**	-1,8	-7,7	-4,8	-5,6	-6,0	-9,9	-13,8	-4,7	5,4	1,0	0,8	9,0	-6,3	-2,8	-4,1	4,3	4,6	3,5	3,2	3,4	

Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**	608,4	114,9	1.664,4	338,4	126,5	16,4	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3	8,3	-0,8	1,4
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods and services**			0,5	1,5	1,6	2,4	2,3	1,9	2,0	2,7											
GDP per capita	**in US dollars**	2.341,0	2.431,3	1.198,8	1.292,5	1.733,8	2.279,1	2.232,1	1.883,3	1.796,4	1.835,0	1.784,9	1.703,2	1.862,5	2.285,6	2.645,2	2.854,0	3.119,4	3.868,1	4.632,2	4.542,6	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**	0,00	0,00	0,00	0,00	24,00	9,49	11,21	30,01	127,72	32,40	215,66	446,26	105,47	117,46	321,87	94,23	423,96	700,15	600,50	234,80	240,73

..

Πίνακας 52: Ρουμανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Romania		**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
GDP	**Percentage change in real terms**	-5,7	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	3,9	-6,1	-4,8	-1,3	0,0	5,6	5,0	5,3	8,5	4,1	7,9	6,3	7,3	-7,1	-2,0
General government balance	**In percent of GDP**	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,5	-3,9	-4,5	-3,2	-4,5	-4,6	-3,5	-2,0	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,5	-5,4	-7,4	-6,8
Debt service	**In percent of exports of goods and services**						10,5	13,6	20,9	27,0	30,8	23,8	18,8	18,8	18,8	19,3	25,2	27,2	34,2	31,4		
Current account	**GDP (in percent)**	-9,6	-3,5	-8,0	-4,5	-1,4	-5,0	-7,3	-6,1	-6,1	-3,8	-4,0	-6,1	-3,5	-4,8	-6,7	-6,9	-8,3	-9,8	-11,9	-4,5	-5,1
External debt	**GDP (in percent)**			16,5	19,5	21,3	19,1	25,6	28,7	24,3	26,8	30,2	36,4	35,2	30,0	28,4	31,2	33,6	34,4	35,9	48,8	
Share of agriculture in GDP	**in percent**	23,7	23,6	19,0	21,0	19,9	19,8	19,1	18,8	14,4	12,9	10,8	13,3	11,4	11,6	12,5	8,4	7,8	5,8	6,7	6,3	
Share of industry in GDP	**in percent**	49,9	49,4	38,3	33,8	36,2	32,9	34,2	35,6	31,4	30,0	30,9	31,8	32,7	30,4	30,8	31,4	31,9	33,4	33,5	23,7	
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**										7,1	7,3	6,8	8,6	7,0	8,1	5,9	5,2	4,1	4,4	7,8	
Labour force (end-year)	**Percentage change**											0,2	0,3	-1,1	-7,7	-6,2	0,6	-0,9	2,1	-0,3	-0,5	
Employment (end-year)	**Percentage change**									-0,9	-1,1	0,0	-0,5	-9,5	-4,5	-0,6	0,1	1,9	0,7	0,2	-4,4	
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**	5,1	170,2	210,4	256,1	136,7	32,3	38,8	154,8	59,1	45,8	45,7	34,5	22,5	15,3	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9	5,6	6,1
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods and services**	0,0	0,3	0,2	0,1	0,8	0,3	0,5	2,1	1,5	1,9	2,2	3,0	3,6	3,5	4,8	5,9	6,0	5,7	5,2	6,4	
GDP per capita	**in US dollars**	1.648,1	1.244,4	859,1	1.158,5	1.323,0	1.589,1	1.579,0	1.579,1	1.885,7	1.594,2	1.672,2	1.871,6	2.125,4	2.751,9	3.513,0	4.601,7	5.702,4	7.954,2	9.565,1	7.504,3	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**	-18,00	37,00	73,00	87,00	341,00	417,00	415,00	1.267,00	1.776,00	950,00	1.161,00	1.314,00	1.193,00	1.591,00	5.130,00	5.238,00	8.725,00	7.049,00	9.310,00	6.128,31	4.674,33

Πίνακας 53: Σερβία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Serbia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP	**Percentage change in real terms**	-7,9	-11,6	-27,9	-30,8	2,5	6,1	7,8	10,1	1,9	-18,0	5,2	5,1	4,5	2,4	9,3	5,6	5,2	6,9	5,5	-3,1	1,6
General government balance	**In percent of GDP**											-0,9	-6,3	-3,2	-1,1	0,9	1,0	-1,6	-1,9	-2,6	-4,2	-4,8
Debt service	**In percent of exports of goods and services**							0,8	3,0	1,9	4,7	2,7	4,4	6,2	10,3	17,5	26,0	20,2	16,4	17,3	42,7	
Current account	**GDP (in percent)**							-9,6	-6,5	-4,2	-4,1	-2,2	2,5	-4,3	-7,8	-13,9	-8,7	-10,1	-15,7	-17,9	-5,6	-9,6
External debt	**GDP (in percent)**							66,0	49,7	67,3	57,9	154,7	97,6	74,1	68,8	59,8	61,6	66,1	64,9	65,5	73,6	
Share of agriculture in GDP	**in percent**								29,4	19,0	25,1	23,0	20,0	13,3	12,1	13,3	12,0	11,3	9,8	10,1	10,6	
Share of industry in GDP	**in percent**								26,0	26,1	25,5	28,0	30,0	24,3	23,2	22,8	21,8	21,8	21,4	20,7	18,6	
Unemployment (end-year)	**In percent of labour force**	19,7	22,2	23,8	23,1	22,7	24,2	25,4	24,1	24,6	25,5	25,6	26,8	29,0	31,7	31,6	32,4	33,2	29,8	28,4	27,9	
Labour force (end-year)	**Percentage change**	-1,0	-4,3	-2,3	1,6	-7,9	0,6	1,0	4,1	0,5	-7,6	-2,4	1,8	1,4	2,6	0,3	2,2	-1,0	-5,9	-2,1	-6,2	
Employment (end-year)	**Percentage change**	-3,2	-7,3	-4,3	2,5	-7,4	-1,4	-0,6	5,9	-0,1	-8,7	-2,6	0,2	-1,7	-1,3	0,5	0,9	-2,1	-1,1	-0,1	-5,5	
Inflation (Consumer prices-annual average)	**Percentage change**					3,3	78,6	94,3	18,3	30,0	41,1	70,0	91,8	19,5	11,7	10,1	16,5	12,7	6,5	12,4	8,1	5,7
Gross reserves, excluding gold (end-year)	**In months of imports of goods and services**										1,0	1,3	2,7	4,3	5,0	4,1	5,7	9,3	7,8	5,0	9,6	
GDP per capita	**in US dollars**							1.773,3	2.005,8	1.598,3	2.472,2	933,4	1.520,2	2.021,3	2.629,6	3.145,1	3.348,5	3.953,1	5.393,1	6.514,2	5.889,2	
Foreign direct investment, net	**In millions of US dollars**							0,00	740,00	113,00	112,00	50,00	165,00	475,00	1.365,00	966,00	1.550,00	4.264,00	2.523,20	2.716,90	1.864,75	1.364,05

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 54: Αλβανία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

Albania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	2.222	1.656	1.574	1.762	1.949	2.479	3.315	2.325	2.717	3.425	3.640	4.066	4.443	5.696	7.307	8.159	8.993	10.701	12.970	12.041	11.783
Final consumption expenditure	1.842	1.872	2.704	2.356	2.138	2.579	3.537	2.499	2.783	3.174	3.130	3.288	3.821	4.903	6.501	7.251	7.860	9.676	11.616	11.641	11.310
Household consumption expenditure (including NPISH)	1.616	1.506	2.394	2.107	1.868	2.241	3.232	2.263	2.504	2.832	2.786	2.865	3.325	4.282	5.699	6.365	6.949	8.588	10.294	10.480	10.191
General government final consumption expenditure	227	366	310	249	270	338	305	236	279	342	344	423	496	620	803	886	911	1.088	1.322	1.161	1.119
Gross capital formation	543	122	82	233	349	521	468	394	580	813	1.244	1.614	1.721	2.202	2.442	2.918	3.253	3.884	4.812	3.497	2.960
Gross fixed capital formation	768	122	82	233	349	521	701	476	571	787	1.155	1.560	1.684	2.305	2.718	3.017	3.505	4.137	4.948	3.497	2.960
Changes in inventories	-225	..	..	..	..	..	-233	-82	9	25	89	54	37	-104	-276	-99	-252	-252	-136	..	..
Exports of goods and services	330	120	181	272	221	309	371	227	295	542	650	749	871	1.159	1.606	1.862	2.242	3.010	3.813	3.450	4.190
Imports of goods and services	494	457	1.393	1.098	759	856	1.062	795	941	1.103	1.385	1.586	1.970	2.568	3.243	3.873	4.363	5.869	7.271	6.547	6.675
Total value added	2.222	1.656	1.574	1.762	1.949	2.479	3.186	2.221	2.551	3.235	3.357	3.774	4.097	5.196	6.613	7.386	8.106	9.650	11.592	10.782	10.569
Agriculture, hunting, forestry, fishing	894	703	853	963	1.065	1.353	1.165	702	735	835	855	892	960	1.223	1.475	1.518	1.576	1.833	2.149	2.035	1.987
Industry	973	641	385	404	432	545	477	330	316	430	539	668	776	1.165	1.581	1.803	2.058	2.336	2.871	2.539	2.555
Mining, manufacturing, utilities	826	531	265	244	244	291	314	195	188	235	261	275	282	451	662	784	899	903	1.140	1.006	1.005
Manufacturing	477	306	154	140	140	173	174	112	123	152	160	166	190	268	385	485	601	789	933	821	840
Construction	147	110	120	160	187	255	163	135	128	196	278	393	493	714	919	1.019	1.159	1.433	1.731	1.532	1.550
Services	355	312	335	396	452	580	1.544	1.189	1.499	1.970	1.963	2.213	2.362	2.809	3.557	4.064	4.471	5.481	6.572	6.208	6.027
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	172	157	175	210	236	294	870	608	688	961	922	951	977	1.146	1.430	1.592	1.693	2.046	2.457	2.290	2.242
Transport, storage and communications	73	54	47	55	66	88	185	163	257	349	332	436	434	450	596	693	764	935	1.117	1.061	1.027
Other activities	110	100	113	131	151	199	489	418	554	660	708	826	951	1.213	1.531	1.779	2.013	2.500	2.998	2.857	2.757

Albania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing	894	703	853	963	1.065	1.353	1.165	702	735	835	855	892	960	1.223	1.475	1.518	1.576	1.833	2.149	2.035	1.987
Industry	973	641	385	404	432	545	477	330	316	430	539	668	776	1.165	1.581	1.803	2.058	2.336	2.871	2.539	2.555
Mining, manufacturing, utilities	826	531	265	244	244	291	314	195	188	235	261	275	282	451	662	784	899	903	1.140	1.006	1.005
Manufacturing	477	306	154	140	140	173	174	112	123	152	160	166	190	268	385	485	601	789	933	821	840
Construction	147	110	120	160	187	255	163	135	128	196	278	393	493	714	919	1.019	1.159	1.433	1.731	1.532	1.550
Services	355	312	335	396	452	580	1.544	1.189	1.499	1.970	1.963	2.213	2.362	2.809	3.557	4.064	4.471	5.481	6.572	6.208	6.027
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	172	157	175	210	236	294	870	608	688	961	922	951	977	1.146	1.430	1.592	1.693	2.046	2.457	2.290	2.242
Transport, storage and communications	73	54	47	55	66	88	185	163	257	349	332	436	434	450	596	693	764	935	1.117	1.061	1.027

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 55: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

Bosnia and Herzegovina	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	_	_	4.735	3.631	2.749	1.984	2.756	3.784	4.230	4.686	5.553	5.784	6.711	8.476	10.123	10.909	12.361	15.240	18.512	17.050	16.837
Final consumption expenditure	_	_	5.861	4.451	3.236	2.600	3.281	3.896	5.160	5.915	6.587	6.977	8.603	10.740	11.910	13.033	14.386	17.365	21.192	19.617	17.057
Household consumption expenditure (including NPISH)	_	_	4.860	3.690	2.681	2.158	2.717	3.227	4.300	4.865	5.458	5.914	6.948	8.681	9.610	10.608	11.700	14.078	17.019	15.533	13.577
General government final consumption expenditure	_	_	1.001	762	554	442	564	669	859	1.050	1.129	1.063	1.655	2.059	2.299	2.425	2.686	3.287	4.172	4.084	3.480
Gross capital formation	_	_	1.361	1.157	946	396	1.136	1.589	1.390	1.246	1.487	1.452	1.253	1.597	2.820	3.053	2.783	4.521	5.956	4.146	3.410
Gross fixed capital formation	_	_	1.002	885	738	243	938	1.295	1.390	1.246	1.487	1.452	1.253	1.597	2.518	3.045	2.907	4.299	5.666	4.227	3.410
Changes in inventories	_	_	359	272	208	153	198	295	..	..	..	..	..	..	302	8	-124	222	291	-81	..
Exports of goods and services	_	_	1.058	823	659	405	651	1.053	891	1.028	1.544	1.580	1.644	2.212	2.946	3.550	4.505	5.685	6.808	5.434	6.184
Imports of goods and services	_	_	3.545	2.800	2.091	1.418	2.312	2.755	3.211	3.503	4.064	4.225	4.789	6.073	7.082	8.039	8.114	10.506	12.861	9.422	9.815
Total value added	_	_	3.887	2.981	2.257	1.629	2.263	3.107	3.473	3.946	4.712	4.891	5.606	7.093	8.540	9.152	10.111	12.505	15.573	14.623	14.140
Agriculture, hunting, forestry, fishing	_	_	884	696	516	358	570	663	675	622	516	528	588	675	882	926	1.037	1.219	1.386	1.256	1.283
Industry	_	_	1.225	938	706	518	708	954	1.160	1.141	1.272	1.273	1.370	1.796	2.166	2.346	2.566	3.292	4.270	3.848	3.773
Mining, manufacturing, utilities	_	_	939	720	541	396	546	729	882	895	946	970	1.054	1.420	1.737	1.867	2.035	2.551	3.266	2.947	2.900
Manufacturing	_	_	544	417	314	230	315	425	511	501	567	581	665	869	1.044	1.115	1.276	1.715	2.117	1.838	1.879
Construction	_	_	286	218	165	122	162	225	278	246	326	302	316	376	429	478	532	741	1.004	901	874
Services	_	_	1.778	1.347	1.035	752	984	1.490	1.637	2.183	2.924	3.090	3.648	4.622	5.492	5.880	6.507	7.994	9.917	9.518	9.084
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	_	_	397	301	231	168	221	329	364	505	613	698	851	1.147	1.420	1.550	1.773	2.218	2.844	2.576	2.527
Transport, storage and communications	_	_	279	213	163	117	159	231	248	387	398	436	501	658	783	813	868	1.045	1.244	1.171	1.147
Other activities	_	_	1.103	833	642	468	604	929	1.025	1.291	1.913	1.956	2.296	2.817	3.289	3.517	3.866	4.732	5.829	5.771	5.409

Bosnia and Herzegovina	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing			884	696	516	358	570	663	675	622	516	528	588	675	882	926	1.037	1.219	1.386	1.256	1.283
Industry			1.225	938	706	518	708	954	1.160	1.141	1.272	1.273	1.370	1.796	2.166	2.346	2.566	3.292	4.270	3.848	3.773
Mining, manufacturing, utilities			939	720	541	396	546	729	882	895	946	970	1.054	1.420	1.737	1.867	2.035	2.551	3.266	2.947	2.900
Manufacturing			544	417	314	230	315	425	511	501	567	581	665	869	1.044	1.115	1.276	1.715	2.117	1.838	1.879
Construction			286	218	165	122	162	225	278	246	326	302	316	376	429	478	532	741	1.004	901	874
Services			1.778	1.347	1.035	752	984	1.490	1.637	2.183	2.924	3.090	3.648	4.622	5.492	5.880	6.507	7.994	9.917	9.518	9.084
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels			397	301	231	168	221	329	364	505	613	698	851	1.147	1.420	1.550	1.773	2.218	2.844	2.576	2.527
Transport, storage and communications			279	213	163	117	159	231	248	387	398	436	501	658	783	813	868	1.045	1.244	1.171	1.147

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 56: Βουλγαρία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

Bulgaria	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	20.726	7.796	8.792	11.070	9.920	13.392	10.116	10.591	13.015	13.238	12.904	13.869	15.979	20.668	25.283	28.894	33.210	42.115	51.824	48.569	47.702
Final consumption expenditure	15.336	5.680	7.508	10.121	8.946	11.362	8.599	8.914	10.659	11.495	11.273	12.369	14.127	18.431	22.430	25.294	28.377	36.061	43.000	38.597	36.721
Household consumption expenditure (including NPISH)	13.835	4.082	5.582	7.873	7.109	9.160	7.298	7.482	8.508	9.136	8.821	9.755	11.109	14.318	17.528	20.001	22.408	29.046	34.401	30.678	29.183
General government final consumption expenditure	1.500	1.598	1.925	2.248	1.837	2.202	1.301	1.432	2.151	2.360	2.451	2.614	3.018	4.112	4.902	5.293	5.969	7.015	8.599	7.918	7.537
Gross capital formation	6.302	1.746	1.733	1.676	923	2.077	814	1.037	2.177	2.350	2.320	2.807	3.145	4.372	5.751	7.961	10.674	14.358	19.456	14.263	11.889
Gross fixed capital formation	4.407	1.406	1.416	1.424	1.356	2.029	1.361	1.155	1.683	1.990	2.037	2.534	2.918	3.928	5.148	7.440	9.169	12.081	17.413	14.022	11.200
Changes in inventories	1.894	340	316	252	-433	49	-547	-118	494	360	283	272	227	444	603	521	1.505	2.278	2.043	241	689
Exports of goods and services	8.809	4.256	5.205	5.314	5.615	7.515	7.045	7.752	7.696	7.411	6.512	6.757	7.581	10.030	13.130	11.713	20.328	25.044	30.171	23.074	27.571
Imports of goods and services	9.720	3.677	5.602	6.105	5.454	7.456	6.090	6.843	7.336	8.019	7.200	8.064	8.874	12.165	16.027	16.073	26.168	33.348	40.802	27.364	28.479
Total value added	20.045	8.028	8.228	10.127	9.130	12.510	9.460	9.382	11.528	11.713	11.295	12.176	14.184	17.960	21.510	24.454	27.849	35.390	43.177	41.726	41.049
Agriculture, hunting, forestry, fishing	3.745	1.158	986	1.061	1.100	1.636	1.388	2.394	2.112	1.857	1.531	1.589	1.680	2.012	2.308	2.218	2.141	2.118	2.984	2.017	2.160
Industry	9.265	2.666	2.969	3.137	2.573	3.557	2.531	2.314	3.235	2.942	2.924	3.283	3.821	4.983	5.866	7.088	8.513	11.412	13.131	12.793	12.825
Mining, manufacturing, utilities	7.810	2.303	2.464	2.547	2.106	2.933	2.133	2.060	2.681	2.355	2.408	2.704	3.191	4.191	4.873	5.669	6.643	8.677	9.516	9.236	9.506
Manufacturing	5.629	1.657	1.762	1.854	1.506	2.057	1.635	1.397	1.769	1.583	1.604	1.841	2.213	2.916	3.322	4.077	4.574	6.313	6.812	6.602	6.747
Construction	1.455	363	504	590	467	624	398	255	553	587	516	579	630	792	993	1.419	1.870	2.735	3.615	3.557	3.319
Services	7.035	4.204	4.273	5.928	5.457	7.318	5.540	4.673	6.181	6.913	6.840	7.304	8.683	10.965	13.337	15.148	17.194	21.860	27.062	26.916	26.065
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	2.224	911	1.056	1.325	1.342	1.804	1.554	1.305	1.331	1.488	1.416	1.450	1.633	2.234	2.847	3.529	4.421	4.915	6.140	6.100	5.655
Transport, storage and communications	1.441	487	517	655	607	714	669	753	946	1.114	1.237	1.526	1.919	2.407	2.855	2.513	2.951	3.520	4.394	4.292	4.026
Other activities	3.370	2.806	2.700	3.948	3.507	4.800	3.318	2.616	3.904	4.312	4.187	4.328	5.131	6.324	7.634	9.107	9.823	13.425	16.528	16.524	16.383

Bulgaria	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing	3.745	1.158	986	1.061	1.100	1.636	1.388	2.394	2.112	1.857	1.531	1.589	1.680	2.012	2.308	2.218	2.141	2.118	2.984	2.017	2.160
Industry	9.265	2.666	2.969	3.137	2.573	3.557	2.531	2.314	3.235	2.942	2.924	3.283	3.821	4.983	5.866	7.088	8.513	11.412	13.131	12.793	12.825
Mining, manufacturing, utilities	7.810	2.303	2.464	2.547	2.106	2.933	2.133	2.060	2.681	2.355	2.408	2.704	3.191	4.191	4.873	5.669	6.643	8.677	9.516	9.236	9.506
Manufacturing	5.629	1.657	1.762	1.854	1.506	2.057	1.635	1.397	1.769	1.583	1.604	1.841	2.213	2.916	3.322	4.077	4.574	6.313	6.812	6.602	6.747
Construction	1.455	363	504	590	467	624	398	255	553	587	516	579	630	792	993	1.419	1.870	2.735	3.615	3.557	3.319
Services	7.035	4.204	4.273	5.928	5.457	7.318	5.540	4.673	6.181	6.913	6.840	7.304	8.683	10.965	13.337	15.148	17.194	21.860	27.062	26.916	26.065
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	2.224	911	1.056	1.325	1.342	1.804	1.554	1.305	1.331	1.488	1.416	1.450	1.633	2.234	2.847	3.529	4.421	4.915	6.140	6.100	5.655
Transport, storage and communications	1.441	487	517	655	607	714	669	753	946	1.114	1.237	1.526	1.919	2.407	2.855	2.513	2.951	3.520	4.394	4.292	4.026

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 57: Κροατία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

Croatia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	_	_	12.077	12.802	17.127	22.096	23.344	23.610	25.249	23.077	21.518	23.052	26.525	34.144	41.003	44.821	49.855	59.336	69.911	63.435	60.852
Final consumption expenditure	_	_	9.763	11.047	13.954	20.450	20.306	20.733	21.688	19.820	18.120	19.002	22.047	27.517	32.661	35.496	38.708	46.397	54.233	48.769	46.932
Household consumption expenditure (including NPISH)	_	_	7.166	8.327	9.393	14.810	14.932	15.525	15.853	14.225	13.302	14.383	16.843	21.003	24.784	26.986	29.352	35.011	40.749	35.775	34.474
General government final consumption expenditure	_	_	2.598	2.719	4.561	5.640	5.374	5.208	5.835	5.595	4.818	4.619	5.205	6.513	7.877	8.511	9.357	11.385	13.485	12.994	12.458
Gross capital formation	_	_	1.444	1.695	2.710	3.542	4.665	5.920	5.270	4.703	4.102	4.955	6.700	9.314	10.961	12.236	14.671	17.458	21.465	17.162	14.230
Gross fixed capital formation	_	_	1.369	1.606	2.065	2.986	4.123	4.928	5.111	4.710	4.078	4.494	5.678	8.549	10.154	11.078	12.981	15.568	19.366	15.781	13.163
Changes in inventories	_	_	76	89	646	557	542	991	159	-7	24	461	1.022	765	807	1.158	1.690	1.891	2.099	1.381	1.066
Exports of goods and services	_	_	6.224	5.797	6.786	7.367	8.109	8.384	8.862	8.430	8.970	10.011	10.855	14.534	17.604	18.938	21.281	25.006	29.126	22.473	23.320
Imports of goods and services	_	_	5.589	5.860	6.719	9.342	9.906	11.462	10.592	9.875	9.675	10.916	13.078	17.223	20.223	21.850	24.805	29.525	34.913	24.969	23.630
Total value added	_	_	11.315	10.713	13.766	18.079	19.560	19.886	21.072	19.341	17.873	19.143	22.087	28.551	34.650	38.009	42.255	50.542	59.997	55.006	52.447
Agriculture, hunting, forestry, fishing	_	_	1.151	1.080	1.164	1.360	1.410	1.330	1.444	1.353	1.156	1.238	1.407	1.493	1.935	1.917	2.188	2.464	3.107	2.980	2.892
Industry	_	_	4.969	5.057	5.832	5.773	6.026	6.281	6.295	5.533	5.098	5.425	6.124	8.036	10.098	10.849	11.873	13.893	16.732	14.493	13.470
Mining, manufacturing, utilities	_	_	4.565	4.502	5.079	4.698	4.692	4.814	4.852	4.478	4.191	4.362	4.858	6.106	7.560	7.965	8.605	9.986	11.723	10.094	9.966
Manufacturing	_	_	3.247	3.351	4.056	4.074	4.020	4.111	4.163	3.797	3.622	3.781	4.143	5.207	6.334	6.648	7.143	8.613	9.876	8.530	8.471
Construction	_	_	404	555	753	1.075	1.334	1.467	1.443	1.054	907	1.063	1.265	1.930	2.538	2.884	3.268	3.906	5.008	4.398	3.504
Services	_	_	5.195	4.576	6.770	10.946	12.125	12.275	13.332	12.455	11.619	12.480	14.557	19.022	22.617	25.244	28.193	34.186	40.158	37.534	36.085
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	_	_	1.532	1.375	1.824	2.865	3.307	3.436	3.491	2.806	2.639	3.111	3.831	5.245	5.870	6.559	7.385	8.666	9.967	8.470	8.150
Transport, storage and communications	_	_	686	635	1.133	1.690	1.672	1.671	1.742	1.622	1.605	1.751	2.000	2.521	3.249	3.464	3.625	4.066	4.587	4.066	3.826
Other activities	_	_	2.976	2.566	3.813	6.391	7.146	7.167	8.099	8.027	7.375	7.618	8.725	11.256	13.498	15.220	17.183	21.454	25.604	24.998	24.109

Croatia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing			1.151	1.080	1.164	1.360	1.410	1.330	1.444	1.353	1.156	1.238	1.407	1.493	1.935	1.917	2.188	2.464	3.107	2.980	2.892
Industry			4.969	5.057	5.832	5.773	6.026	6.281	6.295	5.533	5.098	5.425	6.124	8.036	10.098	10.849	11.873	13.893	16.732	14.493	13.470
Mining, manufacturing, utilities			4.565	4.502	5.079	4.698	4.692	4.814	4.852	4.478	4.191	4.362	4.858	6.106	7.560	7.965	8.605	9.986	11.723	10.094	9.966
Manufacturing			3.247	3.351	4.056	4.074	4.020	4.111	4.163	3.797	3.622	3.781	4.143	5.207	6.334	6.648	7.143	8.613	9.876	8.530	8.471
Construction			404	555	753	1.075	1.334	1.467	1.443	1.054	907	1.063	1.265	1.930	2.538	2.884	3.268	3.906	5.008	4.398	3.504
Services			5.195	4.576	6.770	10.946	12.125	12.275	13.332	12.455	11.619	12.480	14.557	19.022	22.617	25.244	28.193	34.186	40.158	37.534	36.085
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels			1.532	1.375	1.824	2.865	3.307	3.436	3.491	2.806	2.639	3.111	3.831	5.245	5.870	6.559	7.385	8.666	9.967	8.470	8.150
Transport, storage and communications			686	635	1.133	1.690	1.672	1.671	1.742	1.622	1.605	1.751	2.000	2.521	3.249	3.464	3.625	4.066	4.587	4.066	3.826

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 58: ΠΓΔΜ: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

FYR of Macedonia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	_	_	2.604	2.817	3.384	4.475	4.413	3.720	3.580	3.673	3.587	3.437	3.791	4.756	5.514	5.987	6.558	8.160	9.834	9.314	9.138
Final consumption expenditure	_	_	2.220	2.565	3.206	3.983	3.983	3.443	3.316	3.316	3.323	3.260	3.773	4.628	5.412	5.729	6.318	7.654	9.685	8.909	8.718
Household consumption expenditure (including NPISH)	_	_	1.768	2.028	2.562	3.151	3.183	2.710	2.590	2.560	2.670	2.407	2.924	3.664	4.329	4.625	5.129	6.257	7.891	7.129	7.005
General government final consumption expenditure	_	_	452	536	644	831	800	734	725	756	653	852	849	964	1.083	1.103	1.189	1.397	1.793	1.781	1.713
Gross capital formation	_	_	361	455	523	929	887	780	797	724	798	656	781	910	1.212	1.277	1.410	2.010	2.637	2.412	2.133
Gross fixed capital formation	_	_	361	455	523	929	887	780	797	724	798	656	781	910	1.212	1.277	1.410	2.010	2.637	1.856	1.785
Changes in inventories	_	_	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	556	348
Exports of goods and services	_	_	1.259	1.189	1.293	1.477	1.244	1.388	1.475	1.549	1.744	1.467	1.442	1.810	2.202	2.642	3.058	4.273	5.005	3.634	4.348
Imports of goods and services	_	_	1.236	1.391	1.638	1.914	1.700	1.892	2.008	1.916	2.278	1.946	2.205	2.592	3.312	3.661	4.227	5.777	7.493	5.642	6.060
Total value added	_	_	2.057	2.646	3.542	3.950	3.873	3.283	3.182	3.239	3.073	2.939	3.151	4.084	4.763	5.102	5.662	7.008	8.538	8.139	7.980
Agriculture, hunting, forestry, fishing	_	_	347	264	370	491	487	408	409	406	361	337	382	527	608	629	687	740	987	903	967
Industry	_	_	808	835	946	1.262	1.245	1.104	1.045	1.028	1.009	922	931	1.195	1.325	1.437	1.618	2.169	2.541	2.261	2.178
Mining, manufacturing, utilities	_	_	695	695	775	1.033	1.024	906	838	836	807	749	746	949	1.030	1.117	1.257	1.704	2.058	1.777	1.667
Manufacturing	_	_	601	576	625	801	792	702	646	646	621	582	589	717	788	885	1.017	1.433	1.687	1.335	1.340
Construction	_	_	114	140	171	229	221	197	207	191	203	173	185	246	295	320	360	466	484	484	512
Services	_	_	901	1.548	2.226	2.197	2.142	1.771	1.727	1.806	1.703	1.679	1.838	2.361	2.830	3.036	3.357	4.099	5.009	4.975	4.834
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	_	_	82	256	434	589	597	482	459	463	438	433	490	601	806	870	983	1.183	1.343	1.358	1.228
Transport, storage and communications	_	_	164	184	205	275	262	227	263	303	323	319	320	383	412	476	536	649	792	750	692
Other activities	_	_	654	1.107	1.587	1.333	1.283	1.061	1.006	1.039	942	927	1.028	1.378	1.612	1.690	1.839	2.267	2.874	2.867	2.915

FYR of Macedonia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing			347	264	370	491	487	408	409	406	361	337	382	527	608	629	687	740	987	903	967
Industry			808	835	946	1.262	1.245	1.104	1.045	1.028	1.009	922	931	1.195	1.325	1.437	1.618	2.169	2.541	2.261	2.178
Mining, manufacturing, utilities			695	695	775	1.033	1.024	906	838	836	807	749	746	949	1.030	1.117	1.257	1.704	2.058	1.777	1.667
Manufacturing			601	576	625	801	792	702	646	646	621	582	589	717	788	885	1.017	1.433	1.687	1.335	1.340
Construction			114	140	171	229	221	197	207	191	203	173	185	246	295	320	360	466	484	484	512
Services			901	1.548	2.226	2.197	2.142	1.771	1.727	1.806	1.703	1.679	1.838	2.361	2.830	3.036	3.357	4.099	5.009	4.975	4.834
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels			82	256	434	589	597	482	459	463	438	433	490	601	806	870	983	1.183	1.343	1.358	1.228
Transport, storage and communications			164	184	205	275	262	227	263	303	323	319	320	383	412	476	536	649	792	750	692

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 59: Ρουμανία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

Romania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	40.550	30.593	20.760	27.952	31.888	37.619	36.911	35.617	41.750	35.996	37.305	40.586	45.989	59.466	75.795	99.173	122.696	170.617	204.339	164.344	161.629
Final consumption expenditure	32.319	23.316	16.066	21.392	24.769	30.776	31.495	30.653	37.531	32.161	32.055	34.662	38.456	50.849	64.668	86.159	104.973	141.469	167.107	132.579	127.576
Household consumption expenditure (including NPISH)	27.153	18.885	13.231	18.093	20.572	25.851	26.829	25.832	32.237	25.901	25.542	28.084	31.531	39.380	52.326	68.942	84.534	114.163	132.518	102.112	101.096
General government final consumption expenditure	5.167	4.432	2.835	3.299	4.197	4.925	4.666	4.821	5.295	6.260	6.513	6.578	6.925	11.469	12.342	17.217	20.439	27.306	34.589	30.467	26.479
Gross capital formation	11.719	8.198	6.230	7.726	7.559	8.725	8.320	7.386	7.474	5.469	7.227	9.011	10.118	13.063	17.940	23.094	32.463	52.849	63.877	41.694	42.771
Gross fixed capital formation	7.903	4.333	3.922	4.923	6.369	7.921	8.249	7.577	7.652	6.331	7.023	8.318	9.792	12.800	16.500	23.519	31.425	51.531	65.220	40.154	36.752
Changes in inventories	3.816	3.865	2.308	2.803	1.191	805	71	-191	-179	-862	205	693	327	263	1.440	-426	1.038	1.318	-1.343	1.540	6.019
Exports of goods and services	6.263	4.973	5.328	5.941	7.332	9.593	9.769	10.031	9.597	10.025	12.248	13.419	16.265	20.680	27.162	32.810	39.605	49.993	62.183	50.292	57.847
Imports of goods and services	9.750	6.052	6.903	7.186	7.898	11.477	12.673	12.454	12.852	11.659	14.226	16.507	18.850	25.126	33.976	42.890	54.346	73.694	88.827	60.220	66.564
Total value added	36.797	27.910	21.000	26.708	30.197	35.457	34.884	33.052	37.374	32.051	33.506	36.517	41.422	52.904	67.694	87.599	108.320	151.074	182.041	146.868	143.467
Agriculture, hunting, forestry, fishing	8.078	5.273	3.610	5.359	5.791	6.796	6.469	6.225	5.991	4.611	4.041	5.382	5.230	6.882	9.515	8.337	9.563	9.840	13.548	10.407	9.669
Industry	17.105	11.859	8.220	10.030	12.524	13.636	13.719	12.579	13.150	10.680	11.516	12.899	15.049	18.101	23.371	31.094	39.197	57.038	68.727	56.141	56.941
Mining, manufacturing, utilities	15.075	10.615	7.288	8.677	10.581	11.322	11.472	10.660	11.028	8.955	9.723	10.752	12.432	14.692	18.883	24.619	30.102	41.484	47.040	39.957	42.629
Manufacturing	13.565	8.839	5.678	6.783	8.336	9.065	9.455	8.540	8.937	6.942	7.844	8.993	10.112	12.172	15.952	21.022	25.780	35.662	40.827	34.416	36.788
Construction	2.030	1.244	932	1.354	1.943	2.314	2.247	1.918	2.122	1.725	1.793	2.146	2.616	3.409	4.489	6.475	9.095	15.554	21.688	16.184	14.312
Services	11.614	10.778	9.171	11.319	11.882	15.025	14.695	14.248	18.233	16.761	17.948	18.235	21.143	27.921	34.808	48.168	59.560	84.197	99.765	80.319	76.856
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	2.258	3.694	2.656	2.576	2.344	3.543	4.077	4.063	5.455	4.568	4.459	4.356	4.734	6.213	8.014	11.402	14.820	20.852	25.121	19.879	19.647
Transport, storage and communications	1.895	1.659	1.439	2.284	2.267	2.363	2.829	2.829	3.656	3.329	3.500	3.889	4.380	5.864	7.607	10.072	12.390	17.854	20.440	15.393	14.496
Other activities	7.462	5.425	5.075	6.458	7.271	9.119	7.790	7.356	9.122	8.864	9.989	9.990	12.028	15.844	19.187	26.694	32.350	45.490	54.204	45.047	42.714

Romania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing	8.078	5.273	3.610	5.359	5.791	6.796	6.469	6.225	5.991	4.611	4.041	5.382	5.230	6.882	9.515	8.337	9.563	9.840	13.548	10.407	9.669
Industry	17.105	11.859	8.220	10.030	12.524	13.636	13.719	12.579	13.150	10.680	11.516	12.899	15.049	18.101	23.371	31.094	39.197	57.038	68.727	56.141	56.941
Mining, manufacturing, utilities	15.075	10.615	7.288	8.677	10.581	11.322	11.472	10.660	11.028	8.955	9.723	10.752	12.432	14.692	18.883	24.619	30.102	41.484	47.040	39.957	42.629
Manufacturing	13.565	8.839	5.678	6.783	8.336	9.065	9.455	8.540	8.937	6.942	7.844	8.993	10.112	12.172	15.952	21.022	25.780	35.662	40.827	34.416	36.788
Construction	2.030	1.244	932	1.354	1.943	2.314	2.247	1.918	2.122	1.725	1.793	2.146	2.616	3.409	4.489	6.475	9.095	15.554	21.688	16.184	14.312
Services	11.614	10.778	9.171	11.319	11.882	15.025	14.695	14.248	18.233	16.761	17.948	18.235	21.143	27.921	34.808	48.168	59.560	84.197	99.765	80.319	76.856
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	2.258	3.694	2.656	2.576	2.344	3.543	4.077	4.063	5.455	4.568	4.459	4.356	4.734	6.213	8.014	11.402	14.820	20.852	25.121	19.879	19.647
Transport, storage and communications	1.895	1.659	1.439	2.284	2.267	2.363	2.829	2.829	3.656	3.329	3.500	3.889	4.380	5.864	7.607	10.072	12.390	17.854	20.440	15.393	14.496

Πηγή: UNCTAD (δολάρια σε τρέχουσες τιμές και τρέχουσες συναλλαγματικές ισοτιμίες σε εκατομ.)

Πίνακας 60: Σερβία: ΑΕΠ ανά είδος δαπάνης και προστιθέμενη αξία κατά το είδος της οικονομικής δραστηριότητας

Serbia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Gross domestic product (GDP)	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	53.402	45.583	43.304
Final consumption expenditure	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	52.746	46.021	43.643
Household consumption expenditure (including NPISH)	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	42.167	37.101	35.376
General government final consumption expenditure	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	10.579	8.920	8.267
Gross capital formation	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	15.811	8.782	8.241
Gross fixed capital formation	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	12.730	8.976	8.379
Changes in inventories	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	3.080	-194	-138
Exports of goods and services	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	15.824	12.703	14.315
Imports of goods and services	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	30.978	21.924	22.869
Total value added	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	45.896	39.028	37.515
Agriculture, hunting, forestry, fishing	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	5.048	3.949	4.486
Industry	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	12.456	10.473	8.194
Mining, manufacturing, utilities	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	9.711	8.337	6.724
Manufacturing	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	7.610	6.265	5.231
Construction	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	2.745	2.136	1.470
Services	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	28.392	24.605	24.836
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	6.141	4.863	4.937
Transport, storage and communications	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	3.794	3.275	6.361
Other activities	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	_	18.457	16.467	13.538

Serbia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing																			5.048	3.949	4.486
Industry																			12.456	10.473	8.194
Mining, manufacturing, utilities																			9.711	8.337	6.724
Manufacturing																			7.610	6.265	5.231
Construction																			2.745	2.136	1.470
Services																			28.392	24.605	24.836
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels																			6.141	4.863	4.937
Transport, storage and communications																			3.794	3.275	6.361

Πηγή: IMF

Πίνακας 61: Αλβανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Albania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**	-4,580	-13,133	-8,692	1,778	-3,935	-2,090	-5,677	-10,057	-3,274	2,236	-3,684	-3,070	-7,163	-4,973	-3,989	-6,100	-5,644	-10,371	-15,117	-13,544	-11,614
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	-10,000	-28,000	-7,200	9,600	9,400	8,900	9,100	-10,200	12,700	10,100	7,300	7,940	4,231	5,773	5,710	5,759	5,431	5,900	7,536	3,315	3,500
Inflation, average consumer prices	**Percent change**	-0,180	35,717	225,996	85,005	22,565	7,793	12,734	33,166	20,646	0,390	0,039	3,121	5,218	2,344	2,869	2,363	2,371	2,937	3,359	2,223	3,600
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	8,457	8,900	26,500	22,300	18,400	12,900	12,300	14,900	17,700	18,400	16,800	14,500	16,000	15,500	15,000	14,500	13,780	13,500	12,500	13,100	12,500
Volume of exports of goods and services	**Percent change**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		-19,051	24,363	88,951	16,254	23,900	3,878	9,510	20,630	5,844	10,552	23,448	15,925	-5,868	24,519
Volume of imports of goods and services	**Percent change**	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		-9,901	28,907	38,743	-3,432	23,272	11,868	8,409	10,704	8,434	-2,808	11,332	6,490	0,851	-4,241
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**	654.233	399.674	255.367	444.450	732.968	893.557	983.761	700.666	891.404	1,106.525	1,190.133	1,327.086	1,438.024	1,852.194	2,344.112	2,602.367	2,858.390	3,393.461	4,102.013	3,819.470	3,714.647
Population	**Persons / Millions**	3.197	3.141	3.110	3.095	3.033	3.037	3.063	3.088	3.061	3.100	3.058	3.063	3.084	3.103	3.120	3.135	3.149	3.153	3.170	3.186	3.202

Albania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing	894	703	853	963	1.065	1.353	1.165	702	735	835	855	892	960	1.223	1.475	1.518	1.576	1.833	2.149	2.035	1.987
Industry	973	641	385	404	432	545	477	330	316	430	539	668	776	1.165	1.581	1.803	2.058	2.336	2.871	2.539	2.555
Mining, manufacturing, utilities	826	531	265	244	244	291	314	195	188	235	261	275	282	451	662	784	899	903	1.140	1.006	1.005
Manufacturing	477	306	154	140	140	173	174	112	123	152	160	166	190	268	385	485	601	789	933	821	840
Construction	147	110	120	160	187	255	163	135	128	196	278	393	493	714	919	1.019	1.159	1.433	1.731	1.532	1.550
Services	355	312	335	396	452	580	1.544	1.189	1.499	1.970	1.963	2.213	2.362	2.809	3.557	4.064	4.471	5.481	6.572	6.208	6.027
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	172	157	175	210	236	294	870	608	688	961	922	951	977	1.146	1.430	1.592	1.693	2.046	2.457	2.290	2.242
Transport, storage and communications	73	54	47	55	66	88	185	163	257	349	332	436	434	450	596	693	764	935	1.117	1.061	1.027

Πηγή: IMF

Πίνακας 62: Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Bosnia and Herzegovina		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**									-6,641	-8,718	-7,146	-12,905	-17,629	-19,193	-16,195	-17,125	-7,958	-10,707	-14,082	-6,277	-6,130
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**										10,760	4,309	2,362	5,053	3,858	6,257	3,868	5,971	6,193	5,710	-2,949	0,697
Inflation, average consumer prices	**Percent change**										2,841	4,973	4,574	0,313	0,547	0,282	3,582	6,126	1,495	7,433	-0,381	2,123
Unemployment rate	**Percent of total labor force**									32,196	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	31,096	29,013	23,408	24,068	27,202
Volume of exports of goods and services	**Percent change**										21,587	14,217	6,225	-2,666	18,320	12,215	6,133	15,112	11,588	8,160	-5,630	6,967
Volume of imports of goods and services	**Percent change**										10,257	-7,574	9,959	4,096	9,192	2,229	0,923	-4,282	12,293	4,003	-10,925	-0,323
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**									1,433.716	1,545.854	1,468.876	1,522.828	1,753.109	2,197.047	2,603.244	2,783.298	3,153.632	3,891.338	4,733.454	4,366.943	4,254.765
Population	**Persons / Millions**									3.654	3.725	3.781	3.798	3.828	3.858	3.889	3.919	3.920	3.916	3.911	3.904	3.897

Bosnia and Herzegovina	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing			884	696	516	358	570	663	675	622	516	528	588	675	882	926	1.037	1.219	1.386	1.256	1.283
Industry			1.225	938	706	518	708	954	1.160	1.141	1.272	1.273	1.370	1.796	2.166	2.346	2.566	3.292	4.270	3.848	3.773
Mining, manufacturing, utilities			939	720	541	396	546	729	882	895	946	970	1.054	1.420	1.737	1.867	2.035	2.551	3.266	2.947	2.900
Manufacturing			544	417	314	230	315	425	511	501	567	581	665	869	1.044	1.115	1.276	1.715	2.117	1.838	1.879
Construction			286	218	165	122	162	225	278	246	326	302	316	376	429	478	532	741	1.004	901	874
Services			1.778	1.347	1.035	752	984	1.490	1.637	2.183	2.924	3.090	3.648	4.622	5.492	5.880	6.507	7.994	9.917	9.518	9.084
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels			397	301	231	168	221	329	364	505	613	698	851	1.147	1.420	1.550	1.773	2.218	2.844	2.576	2.527
Transport, storage and communications			279	213	163	117	159	231	248	387	398	436	501	658	783	813	868	1.045	1.244	1.171	1.147

Πηγή: IMF

Πίνακας 63: Βουλγαρία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Bulgaria		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**	-8,097	-3,717	-4,286	-24,109	-0,397	-0,192	0,155	4,021	-0,471	-4,907	-5,453	-5,523	-2,379	-5,323	-6,425	-11,666	-17,573	-25,239	-23,181	-8,942	-1,322
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	-9,100	-10,755	-8,426	-11,625	-3,665	-1,601	-8,043	-5,842	4,119	2,277	5,394	4,151	4,650	5,505	6,748	6,358	6,511	6,448	6,191	-5,476	0,393
Inflation, average consumer prices	**Percent change**	23,900	333,500	82,000	72,804	96,000	62,100	123,000	1.061,206	18,671	2,573	10,317	7,365	5,807	2,348	6,149	6,041	7,418	7,571	11,950	2,472	3,036
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	2,900	6,780	13,240	15,840	14,050	11,370	10,988	14,023	12,367	13,790	18,134	17,514	17,416	15,193	13,414	11,134	10,071	8,131	7,140	8,214	11,482
Volume of exports of goods and services	**Percent change**	-16,368	-2,119	19,522	0,450	-0,600	18,800	2,508	12,788	-1,870	-3,515	14,974	9,513	10,541	19,185	12,649	3,715	0,054	11,920	9,903	-8,349	-0,749
Volume of imports of goods and services	**Percent change**	-66,872	-24,522	40,065	25,741	-3,200	21,000	-11,400	-0,700	11,700	6,800	10,644	18,987	3,498	19,915	12,141	9,089	6,320	13,957	8,397	-24,772	-9,728
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**	2,422.349	239.505	981.877	538.524	956.589	1,617.779	1,232.724	1,300.585	1,622.985	1,647.472	1,583.412	1,757.506	2,036.670	2,649.331	3,257.689	3,743.413	4,324.605	5,512.278	6,813.104	6,421.320	6,359.452
Population	**Persons / Millions**	8.718	8.639	8.553	8.463	8.377	8.297	8.225	8.162	8.105	8.067	8.149	7.891	7.846	7.801	7.761	7.719	7.679	7.640	7.607	7.564	7.505

Bulgaria	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing	3.745	1.158	986	1.061	1.100	1.636	1.388	2.394	2.112	1.857	1.531	1.589	1.680	2.012	2.308	2.218	2.141	2.118	2.984	2.017	2.160
Industry	9.265	2.666	2.969	3.137	2.573	3.557	2.531	2.314	3.235	2.942	2.924	3.283	3.821	4.983	5.866	7.088	8.513	11.412	13.131	12.793	12.825
Mining, manufacturing, utilities	7.810	2.303	2.464	2.547	2.106	2.933	2.133	2.060	2.681	2.355	2.408	2.704	3.191	4.191	4.873	5.669	6.643	8.677	9.516	9.236	9.506
Manufacturing	5.629	1.657	1.762	1.854	1.506	2.057	1.635	1.397	1.769	1.583	1.604	1.841	2.213	2.916	3.322	4.077	4.574	6.313	6.812	6.602	6.747
Construction	1.455	363	504	590	467	624	398	255	553	587	516	579	630	792	993	1.419	1.870	2.735	3.615	3.557	3.319
Services	7.035	4.204	4.273	5.928	5.457	7.318	5.540	4.673	6.181	6.913	6.840	7.304	8.683	10.965	13.337	15.148	17.194	21.860	27.062	26.916	26.065
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	2.224	911	1.056	1.325	1.342	1.804	1.554	1.305	1.331	1.488	1.416	1.450	1.633	2.234	2.847	3.529	4.421	4.915	6.140	6.100	5.655
Transport, storage and communications	1.441	487	517	655	607	714	669	753	946	1.114	1.237	1.526	1.919	2.407	2.855	2.513	2.951	3.520	4.394	4.292	4.026

Πηγή: IMF

Πίνακας 64: Κροατία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Croatia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**			2,601	4,845	3,988	-5,906	-4,041	-12,295	-6,786	-7,475	-2,305	-3,046	-7,209	-6,019	-4,123	-5,270	-6,676	-7,261	-8,914	-5,020	-1,028
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**				-8,000	5,900	6,634	5,836	5,362	2,523	-0,860	4,179	3,656	4,878	5,371	4,128	4,280	4,935	5,060	2,169	-5,991	-1,191
Inflation, average consumer prices	**Percent change**				1.516,078	97,670	1,989	3,599	3,695	9,132	4,014	4,629	3,764	1,673	1,771	2,030	3,341	3,208	2,874	6,067	2,375	1,048
Unemployment rate	**Percent of total labor force**		13,159	15,253	14,775	14,480	14,500	9,952	9,906	11,637	13,561	16,077	15,841	14,831	14,282	13,769	12,708	11,124	9,412	8,273	9,052	12,213
Volume of exports of goods and services	**Percent change**			77,508	-7,395	-15,953	-6,393	9,800	7,600	6,937	-0,162	9,157	8,591	0,965	17,989	3,849	3,331	5,499	3,635	1,997	-16,373	5,812
Volume of imports of goods and services	**Percent change**			58,557	0,852	-17,475	16,005	6,800	25,100	-4,601	-3,874	1,609	10,418	13,709	12,308	4,928	4,135	8,105	6,343	3,359	-20,192	-1,237
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**			2,555.916	2,771.416	3,789.443	4,967.400	5,202.563	4,400.287	4,804.420	4,367.900	4,909.429	5,194.664	5,974.247	7,690.586	9,241.088	10,086.324	11,234.773	13,382.692	15,758.053	14,324.205	13,775.861
Population	**Persons / Millions**			4.730	4.624	4.524	4.453	4.494	4.572	4.501	4.554	4.381	4.437	4.443	4.442	4.439	4.442	4.440	4.436	4.435	4.429	4.416

Croatia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing			1.151	1.080	1.164	1.360	1.410	1.330	1.444	1.353	1.156	1.238	1.407	1.493	1.935	1.917	2.188	2.464	3.107	2.980	2.892
Industry			4.969	5.057	5.832	5.773	6.026	6.281	6.295	5.533	5.098	5.425	6.124	8.036	10.098	10.849	11.873	13.893	16.732	14.493	13.470
Mining, manufacturing, utilities			4.565	4.502	5.079	4.698	4.692	4.814	4.852	4.478	4.191	4.362	4.858	6.106	7.560	7.965	8.605	9.986	11.723	10.094	9.966
Manufacturing			3.247	3.351	4.056	4.074	4.020	4.111	4.163	3.797	3.622	3.781	4.143	5.207	6.334	6.648	7.143	8.613	9.876	8.530	8.471
Construction			404	555	753	1.075	1.334	1.467	1.443	1.054	907	1.063	1.265	1.930	2.538	2.884	3.268	3.906	5.008	4.398	3.504
Services			5.195	4.576	6.770	10.946	12.125	12.275	13.332	12.455	11.619	12.480	14.557	19.022	22.617	25.244	28.193	34.186	40.158	37.534	36.085
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels			1.532	1.375	1.824	2.865	3.307	3.436	3.491	2.806	2.639	3.111	3.831	5.245	5.870	6.559	7.385	8.666	9.967	8.470	8.150
Transport, storage and communications			686	635	1.133	1.690	1.672	1.671	1.742	1.622	1.605	1.751	2.000	2.521	3.249	3.464	3.625	4.066	4.587	4.066	3.826

Πηγή: IMF

Πίνακας 65: ΠΓΔΜ: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Former Yugoslav Republic of Macedonia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**			-0,399	-4,286	-9,013	-6,131	-7,509	-7,962	-8,680	-2,652	-1,883	-7,225	-9,467	-4,026	-8,145	-2,544	-0,447	-7,060	-12,830	-6,819	-2,177
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**				-7,500	-1,800	-1,100	1,200	1,351	3,381	4,348	4,539	-4,525	0,853	2,820	4,627	4,351	4,996	6,150	5,000	-0,900	1,800
Inflation, average consumer prices	**Percent change**				338,684	126,400	15,800	2,300	2,600	0,869	-0,349	6,390	5,540	2,177	1,199	-0,433	0,492	3,207	2,257	8,356	-0,814	1,509
Unemployment rate	**Percent of total labor force**							31,992	36,104	34,481	32,411	31,727	30,515	31,944	36,687	37,150	37,250	36,025	34,925	33,775	32,175	32,050
Volume of exports of goods and services	**Percent change**				-5,049	1,361	-0,756	-10,695	-11,038	-3,586	6,213	20,396	-15,644	-5,106	-5,875	13,107	10,988	8,324	11,958	-6,989	-16,002	24,067
Volume of imports of goods and services	**Percent change**				48,393	25,699	-0,977	-7,325	-10,465	-3,030	-0,191	27,263	-15,148	9,663	-15,123	16,665	6,232	10,914	16,323	-0,002	-15,251	11,372
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**			1,201.748	1,315.547	1,734.754	2,269.836	2,232.707	1,883.097	1,795.929	1,837.038	1,785.927	1,704.523	1,861.291	2,353.435	2,717.258	2,943.973	3,219.182	3,997.868	4,827.833	4,549.585	4,457.483
Population	**Persons / Millions**			1.933	1.942	1.952	1.963	1.977	1.983	1.993	2.002	2.010	2.016	2.022	2.026	2.033	2.037	2.040	2.045	2.049	2.052	2.056

FYR of Macedonia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing			347	264	370	491	487	408	409	406	361	337	382	527	608	629	687	740	987	903	967
Industry			808	835	946	1.262	1.245	1.104	1.045	1.028	1.009	922	931	1.195	1.325	1.437	1.618	2.169	2.541	2.261	2.178
Mining, manufacturing, utilities			695	695	775	1.033	1.024	906	838	836	807	749	746	949	1.030	1.117	1.257	1.704	2.058	1.777	1.667
Manufacturing			601	576	625	801	792	702	646	646	621	582	589	717	788	885	1.017	1.433	1.687	1.335	1.340
Construction			114	140	171	229	221	197	207	191	203	173	185	246	295	320	360	466	484	484	512
Services			901	1.548	2.226	2.197	2.142	1.771	1.727	1.806	1.703	1.679	1.838	2.361	2.830	3.036	3.357	4.099	5.009	4.975	4.834
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels			82	256	434	589	597	482	459	463	438	433	490	601	806	870	983	1.183	1.343	1.358	1.228
Transport, storage and communications			164	184	205	275	262	227	263	303	323	319	320	383	412	476	536	649	792	750	692

Πηγή: IMF

Πίνακας 66: Ρουμανία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Romania		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**	-4,597	-4,336	-8,606	-4,461	-1,663	-4,465	-6,654	-5,404	-6,867	-4,063	-3,025	-4,380	-3,333	-5,819	-8,364	-8,646	-10,389	-13,426	-11,635	-4,163	-4,452
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**	-5,612	-12,927	-8,766	1,528	3,932	7,138	3,948	-6,053	-4,818	-1,150	2,921	5,679	5,077	5,237	8,490	4,154	7,875	6,317	7,349	-6,576	-1,649
Inflation, average consumer prices	**Percent change**	127,900	161,121	210,386	256,105	136,742	32,272	38,809	154,763	59,097	45,804	45,667	34,430	22,506	15,382	11,863	9,004	6,598	4,840	7,847	5,581	6,101
Unemployment rate	**Percent of total labor force**	3,400	3,500	5,441	9,206	10,994	9,882	7,323	7,850	9,611	11,535	7,157	6,606	8,440	7,025	8,074	7,174	7,270	6,413	5,788	6,859	7,277
Volume of exports of goods and services	**Percent change**	-39,401	-17,909	2,913	11,124	19,037	15,085	-7,046	11,316	-0,607	5,300	23,180	11,907	17,092	9,280	14,051	7,584	10,440	7,839	8,289	-6,445	14,050
Volume of imports of goods and services	**Percent change**	18,457	-29,608	7,522	4,385	2,811	30,849	2,520	14,454	1,562	-9,400	27,525	18,663	12,293	16,506	22,054	16,022	22,641	27,339	7,903	-20,543	11,868
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**	1,631.940	1,233.002	839.917	1,137.128	1,305.207	1,548.968	1,550.500	1,557.477	1,868.292	1,586.436	1,671.527	1,817.912	2,061.241	2,742.190	3,502.865	4,589.368	5,686.887	7,916.744	9,496.899	7,649.485	7,667.224
Population	**Persons / Millions**	23.435	23.400	23.310	23.182	23.041	22.904	22.777	22.656	22.542	22.435	22.334	22.326	22.309	21.686	21.638	21.609	21.575	21.551	21.517	21.484	21.447

Romania	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing	8.078	5.273	3.610	5.359	5.791	6.796	6.469	6.225	5.991	4.611	4.041	5.382	5.230	6.882	9.515	8.337	9.563	9.840	13.548	10.407	9.669
Industry	17.105	11.859	8.220	10.030	12.524	13.636	13.719	12.579	13.150	10.680	11.516	12.899	15.049	18.101	23.371	31.094	39.197	57.038	68.727	56.141	56.941
Mining, manufacturing, utilities	15.075	10.615	7.288	8.677	10.581	11.322	11.472	10.660	11.028	8.955	9.723	10.752	12.432	14.692	18.883	24.619	30.102	41.484	47.040	39.957	42.629
Manufacturing	13.565	8.839	5.678	6.783	8.336	9.065	9.455	8.540	8.937	6.942	7.844	8.993	10.112	12.172	15.952	21.022	25.780	35.662	40.827	34.416	36.788
Construction	2.030	1.244	932	1.354	1.943	2.314	2.247	1.918	2.122	1.725	1.793	2.146	2.616	3.409	4.489	6.475	9.095	15.554	21.688	16.184	14.312
Services	11.614	10.778	9.171	11.319	11.882	15.025	14.695	14.248	18.233	16.761	17.948	18.235	21.143	27.921	34.808	48.168	59.560	84.197	99.765	80.319	76.856
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels	2.258	3.694	2.656	2.576	2.344	3.543	4.077	4.063	5.455	4.568	4.459	4.356	4.734	6.213	8.014	11.402	14.820	20.852	25.121	19.879	19.647
Transport, storage and communications	1.895	1.659	1.439	2.284	2.267	2.363	2.829	2.829	3.656	3.329	3.500	3.889	4.380	5.864	7.607	10.072	12.390	17.854	20.440	15.393	14.496

Πηγή: IMF

Πίνακας 67: Σερβία: Μακροοικονομικοί δείκτες συγκεντρωτικά

Serbia		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Current account balance	**Percent of GDP**											-1,767	-2,493	-8,262	-7,265	-12,139	-8,694	-10,181	-16,138	-21,600	-7,122	-7,237
Gross domestic product, constant prices	**Percent change**										-11,173	5,254	5,300	4,300	2,500	9,300	5,400	3,600	5,400	3,800	-3,500	1,010
Inflation, average consumer prices	**Percent change**									30,000	41,100	70,000	80,601	8,857	2,905	10,613	16,244	10,726	6,895	12,426	8,105	6,173
Unemployment rate	**Percent of total labor force**								12,260	12,800	13,300	12,100	12,200	13,280	14,630	19,500	21,800	21,600	18,800	14,700	17,400	20,050
Volume of exports of goods and services	**Percent change**											2,832	2,615	2,961	3,898	4,121	4,716	4,948	5,800	6,045	3,829	4,559
Volume of imports of goods and services	**Percent change**											3,516	4,717	6,059	6,928	8,383	7,242	7,806	9,837	10,470	7,231	7,525
Gross domestic product per capita, current prices	**U.S. dollars**									2,038.969	1,444.073	1,152.235	1,523.671	2,012.490	2,612.876	3,169.049	3,391.378	3,957.561	5,277.397	6,457.841	5,438.107	5,141.723
Population	**Persons / Millions**								7.568	7.568	7.540	7.516	7.503	7.500	7.481	7.463	7.441	7.412	7.382	7.382	7.382	7.396

Serbia	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Agriculture, hunting, forestry, fishing																			5.048	3.949	4.486
Industry																			12.456	10.473	8.194
Mining, manufacturing, utilities																			9.711	8.337	6.724
Manufacturing																			7.610	6.265	5.231
Construction																			2.745	2.136	1.470
Services																			28.392	24.605	24.836
Wholesale, retail trade, restaurants and hotels																			6.141	4.863	4.937
Transport, storage and communications																			3.794	3.275	6.361

8. Η πολιτική τρίτων έναντι των Βαλκανικών Κρατών: Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο

Στα τρία πρώτα Κεφάλαια τέθηκαν οι βάσεις της διερεύνησης, με την σχηματοποίηση του θέματος και την οριοθέτηση των εννοιών, και στα ακόλουθα πέντε αναλύθηκε η οικονομική συγκυρία σε Ευρωπαϊκό, Ελληνικό και Βαλκανικό επίπεδο, ώστε να κατανοηθεί το πλαίσιο εντός του οποίου θεσμοθετήθηκε το «ειδικό καθεστώς» της Ελληνικής οικονομικής εμπλοκής στην Βαλκανική, τόσο της άμεσης, όσο και της έμμεσης, υπό την μορφή ΕΑΒ και ΑΞΕ αντιστοίχως, και να διαφανούν οι λόγοι, οι οποίοι οδήγησαν στην Ελληνική αυτή πρωτοβουλία, να διερευνηθεί η Υπόθεση 1, και να δημιουργηθεί η θεωρητική βάση διερεύνησης και άλλων Υποθέσεων, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

Στο παρόν Κεφάλαιο εξετάζεται η γεωπολιτική συγκυρία καθώς και πολιτική άλλων «παικτών» έναντι των Βαλκανίων, καθότι η Ελλάδα γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία της, τόσο χορηγός/δωρητής ΕΑΒ, μέσω του ΕΣΟΑΒ, όσο και εξαγωγέας ΑΞΕ, και μάλιστα σε μια περιοχή, και κατά μια χρονική περίοδο, όπου γίνονται ιστορικές γεωπολιτικές ανακατατάξεις, με εμπλεκόμενη ολόκληρη την Διεθνή Κοινότητα.

Αποτελεί την βάση της διερεύνησης της Υπόθεσης 2, αλλά και της 3. Επιπρόσθετα επιτρέπει την «ένταξη» της Ελληνικής οικονομικής εμπλοκής στην Βαλκανική στο «πλέγμα» των διεθνών παρεμβάσεων στην περιοχή. Η οπτική αυτή γωνία, χρησιμεύει επίσης στην συγκριτική θεώρηση της Ελληνικής «εμπλοκής» με τις παρεμβάσεις άλλων παικτών, ως βάση μιας κριτικής μελέτης, αλλά και οδηγό για μελλοντικές παρεμφερείς πολιτικές.

8.1 Η Διεθνής Κοινότητα

Οι Διεθνείς Σχέσεις έχουν ως σκοπό par excellence την εξομάλυνση, και εξεύρεση αποδεκτών λύσεων σε συγκρουσιακές καταστάσεις μεταξύ, ή και εντός, διαφόρων Κρατών. Η επιδιωκόμενη συμφιλίωση συνήθως επιτυγχάνεται με την αποδοχή ενός κοινού οράματος για το μέλλον, από τα εμπλεκόμενα μέρη. Έχει πλειστάκις στο παρελθόν αποδειχθεί ότι η υπογραφή μιας συμφωνίας επ' ουδενί δεν συνεπάγεται και συμφιλίωση. Η ειρηνική γειτνίαση ή συμβίωση, έχει παρατηρηθεί ότι μπορεί ευκολότερα να προωθηθεί και να παγιωθεί, αν το πολιτικό σύστημα περιστρέφεται γύρω από ένα σύνολο κοινών αξιών και στόχων.

Στην περίπτωση της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, το κοινό αυτό όραμα των λαών της περιοχής επινοήθηκε, υιοθετήθηκε και καλλιεργήθηκε από τους ίδιους τους λαούς, αλλά και την Διεθνή Κοινότητα, να είναι η Ευρωπαϊκή τους πορεία. Όλοι οι διεθνείς «παίκτες» συνέτειναν σ' αυτό τον στόχο, περιλαμβανομένων φυσικά του ΟΗΕ, του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη – ΟΑΣΕ (Organisation for Security and Cooperation in Europe - OSCE)[129], της ΕΕ, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής - ΗΠΑ αλλά ακόμη και της Ρωσίας. Η ΕΕ λόγω και άμεσης γειτνίασης με την περιοχή δεν ήθελε επ᾽ουδενί έναν ασταθή θύλακα (enclave) στο υπογάστριο της, ειδικά διότι η περιοχή των Βαλκανίων έχει χαρακτηρισθεί διαχρονικά από αναλυτές, πολιτικούς, διπλωματικούς, στρατιωτικούς, οικονομικούς και άλλους παράγοντες ως «παράδοξο γεωπολιτικό σύμπλεγμα» , «ως περιφέρεια» αναφοράς της Διεθνούς Πολιτικής, «ως υποκείμενο» γεωπολιτικών και γεωοικονομικών εξελίξεων[130]. Ορισμένοι μάλιστα από αυτούς υπογραμμίζουν, ότι η μετάβαση Κρατών ή και τμημάτων της περιοχής της Βαλκανικής από την εθνική στην διεθνή οικονομία, και στην συνέχεια από την διεθνή στην παγκόσμια οικονομία, προκαλεί ποικίλα νέα δεδομένα σε διάφορους τομείς, περιλαμβανομένης και της ασφάλειας λόγω της ασύμμετρης ανάπτυξης των συνιστωσών περιοχών/Κρατών της[131].

Με δεδομένο το στοιχείο, ότι η αρχή της εδαφικότητας αποτελεί το θεμέλιο του Κράτους στα πλαίσια του Κεντρικού Διεθνούς Συστήματος, περιλαμβανομένων όλων των διαστάσεων, δηλαδή πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών,

[129] Ο ΟΑΣΕ είναι ένας οργανισμός ασφάλειας με 56 σήμερα Κράτη Μέλη, που καλύπτει γεωγραφικά όλο το χώρο της Ευρώπης, αλλά συμπεριλαμβάνει και άλλα Κράτη της Υδρογείου, κράτη τα οποία πολιτιστικά και ιστορικά ανήκουν στον λεγόμενο Δυτικό Κόσμο. Τον Δεκέμβριο 1994 στη Διάσκεψη Κορυφής της Βουδαπέστης οι 52 τότε αρχηγοί Κρατών της ΔΑΣΕ υιοθέτησαν το λεγόμενο «Κείμενο της Βουδαπέστης» (Budapest Document) και αποφάσισαν τη μετονομασία της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη - ΔΑΣΕ (Conference for Security and Cooperation in Europe - CSCE), σε ΟΑΣΕ.

[130] Βλ., Λιούσης, Ν., ''Νοτιοανατολική Ευρώπη και Κύπρος: Νέες οικονομικές δομές και ανάπτυξη'', Βαλκανικό Παρατηρητήριο, Αθήνα, 2001, σελ. 93.

[131] Ioakimidis, P.C. , 'Greece, the European Union and Southeastern Europe: Past Failures and Future Prospects" in Coufoudakis, V.,Psomiades, H., Gerolymatos, A., Greece and the New Balkans, Pella, New York, 1999 op.cit. σελ. 187.

πολιτισμικών κ.ά., τα όρια του Βαλκανικού Υποσυστήματος είναι ευδιάκριτα και έχουν ήδη αναφερθεί λεπτομερώς στην γεωγραφική οριοθέτηση της παρούσας ΔΔ, είτε αυτό εκληφθεί ως Περιφερειακό Υποσύστημα, είτε ως Ευρωπαϊκή «Υποπεριφέρεια».

Οι ΗΠΑ, σε διαρκή εμπλοκή σε Μέση Ανατολή και Κεντρική Ασία κατά την υπό εξέταση περίοδο, βλέπουν την Ευρωπαϊκή προοπτική της περιοχής ως εξασφάλιση του Δυτικού προσανατολισμού των χωρών της περιοχής, ενώ η Ρωσία ενδιαφέρεται για την βελτίωση των οικονομικών της σχέσεων με τη Δύση δια μέσου των Βαλκανίων, με απώτερο σκοπό την προσέλκυση τεχνογνωσίας και επενδύσεων σε αντάλλαγμα εξαγωγών πρώτων υλών, κυρίως ενεργειακών, καθώς η κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ, σήμανε και την απώλεια αγοραστών και προμηθευτών στα πλαίσια της COMECON[132]. Παράλληλα τόσο οι ΗΠΑ, ειδικά μετά την «εμπλοκή» τους στα Βαλκάνια, εν αρνήσει ή αδυναμία των Ευρωπαίων[133] να παρέμβουν για την κατάπαυση των εχθροπραξιών, όσο και η Ρωσία δεν δείχνουν προθυμία να χρηματοδοτήσουν μόνοι το δαπανηρό αυτό εγχείρημα. Παράλληλα, η Ευρώπη αρχές της δεκαετίας του 1990 ήταν «απασχολημένη» και εργαζόταν για να διευρυνθεί σταδιακά και να προσαρμοστεί στις εξελίξεις, όπως η Ενιαία Πράξη του 1987, η Συνθήκη του Μάαστριχτ, και οι Σύνοδοι Κορυφής του Εδιμβούργου και της Κοπεγχάγης, που προσπάθησαν να «ανατάξουν» την Ευρωπαϊκή οικονομία από την σοβαρή ύφεση, που επικρατούσε τότε, τόσο στην Ευρώπη, όσο και τις ΗΠΑ.

Η διεθνής συνεργασία ήταν για τους ανωτέρω λόγους επιβεβλημένη. Η πρώτη προσπάθεια σχηματισμού μιας ευρείας διαδικασίας διεθνούς συνεργασίας για την περιοχή έχει αφετηρία την Σύνοδο Υπουργών Εξωτερικών στο Βελιγράδι τον Φεβρουάριο 1988. Ήταν κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας της εν λόγω εκδήλωσης, που ο όρος «Παν-Βαλκανική Συνδιάσκεψη» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά. Η κοινή δράση της Διεθνούς Κοινότητας σχηματοποιήθηκε στο Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη – ΣΣ (Stability Pact - SP), που υιοθετήθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο την 10 Ιουνίου 1999 στην Κολωνία[134] και ενεργοποιήθηκε στις 17 Ιανουαρίου 2000 στην Θεσσαλονίκη κατά την πρώτη Σύνοδο του Διοικητικού Συμβουλίου[135] του Οργανισμού για την Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων, προκειμένου να υιοθετηθεί το Καταστατικό και ο τρόπος δράσης του.

Το ΣΣ αποτελεί πλαίσιο περιφερειακής πολιτικής, με στόχο να υποστηρίξει τις χώρες της περιοχής αυτής στην προσπάθειά τους υπέρ της ειρήνης, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικονομικής ευημερίας και υπέρ της επίτευξης σταθερότητας στο σύνολο της περιοχής. Η δράση στα πλαίσια του ΣΣ αναλύεται κατωτέρω σε σχετικό Κεφάλαιο.

Η ενορχηστρωμένη δράση της Διεθνούς Κοινότητας ουδόλως απέκλεισε την παρέμβαση διαφόρων Κρατών, είτε σε περιφερειακό είτε σε διμερές επίπεδο για την προώθηση τυχόν γεωπολιτικών τους επιδιώξεων. Στα πλαίσια αυτά εγγράφεται η έντονη δράση στην περιοχή, όχι μόνο των ΗΠΑ[136] και Ρωσίας, αλλά και της Τουρκίας, καθώς και μεμονωμένων χωρών Μελών της ΕΕ, όπως η Ιταλία, η Αυστρία, η Γερμανία, η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία, και η Ελλάδα. Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες, και ιδιαιτέρως αυτές με άμεση γειτνίαση με την περιοχή, είχαν ως

[132] Το Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας – ΣΑΟΒ (Council for Mutual Economic Assistance – COMECON, Ρωσικά: Совет Экономической Взаимопомощи, Sovet Ekonomicheskoy Vzaimopomoshchi), ήταν μια οικονομική οργάνωση 1949-1991 υπό την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης, που περιλάμβανε τις χώρες του Ανατολικού Μπλοκ, μαζί με μια σειρά από σοσιαλιστικά κράτη σε άλλα μέρη του κόσμου. Ήταν η απάντηση του Ανατολικού Συνασπισμού για το σχηματισμό του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας στη Δυτική Ευρώπη.

[133] Ενδιαφέρων είναι ο ρόλος της Γερμανίας, ως καταλύτη των δραματικών εξελίξεων στην περιοχή με την αναγνώριση της ανεξαρτησίας των ιστορικά δορυφόρων Κρατών της Βορείου Γιουγκοσλαβίας, δηλαδή της Σλοβενίας και της Κροατίας, που παλαιότερα ήταν μέρος της Αυστροουγγαρίας. Ως γνωστό η Γερμανία είναι ο «Σταμάτης και ο Γρηγόρης», στην λήψη Ευρωπαϊκών αποφάσεων και πρωτοβουλιών, και έμπειρος παίκτης στην μυστική διπλωματία. Στο πλαίσιο αυτό ανώτατες θέσεις στο ΣΣ αναλαμβάνουν διαδοχικά Γερμανοί και Αυστριακοί πολιτικοί.

[134] Οι Υπουργοί Εξωτερικών των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, μαζί με τους άλλους συμμετέχοντες στο Σύμφωνο Σταθερότητας για την Νοτιοανατολική Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των ΔΧΟ, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, η ΕΤΕπ και η ΕΤΑΑ.

[135] Την Ευρωπαϊκή Ένωση εκπροσώπησε ο Επίτροπος αρμόδιος για τις Εξωτερικές Σχέσεις Κρις Πάτεν, την Ελλάδα ο Υπουργός Μακεδονίας-Θράκης Γιάννης Μαγκριώτης και ο ειδικός Συντονιστής της ΕΕ στο ΣΣ (και έμπιστος του Γερμανού Καγκελάριου Gerhard Schröder), Bodo Hombach.

[136] Η αμερικανική ενοποιητική παρουσία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη σύμφωνα με αρκετούς Παρατηρητές επικεντρώνεται στην στρατιωτική βοήθεια, που παρέχεται, ουσιαστικά σε διμερές επίπεδο, στις χώρες της περιοχής μέσω του προγράμματος PfP (Partnership for Peace) και του Συμβουλίου Ευρώ-Ατλαντικής Συνεργασίας (EAPC, Euro-Atlantic Partnership Council), το οποίο αντικατέστησε το 1997 το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας (NACC, North Atlantic Co-operation Council).

στόχο την ασφάλεια με την διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας, τον εκδημοκρατισμό, την αποτροπή νέων συγκρούσεων, αλλά φυσικά και την οικονομική συνεργασία με τις νέες αυτές αγορές με φθηνό εργατικό κόστος, υψηλού επιπέδου εργατικό δυναμικό και γρήγορη πρόσβαση. Αντίθετα, η Τουρκία, η οποία διέθετε η ίδια μεγάλη εσωτερική αγορά και φθηνό κόστος παραγωγής, επικεντρώθηκε κατά προτεραιότητα στην δημιουργία ενός νέου status quo και στην κατοχύρωση της θέσης του στρατηγικού εταίρου, εμφανιζόμενη ως ο προστάτης των καταπιεζομένων Μουσουλμάνων της Βαλκανικής, πολιτική, που τροφοδότησε εύκολα το ιδεολόγημα του «μουσουλμανικού τόξου». Για τον σκοπό αυτό εκμεταλλεύτηκε την συγκυρία, κερδίζοντας το έδαφος, που έχανε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Ελλάδα με μια σειρά θεμάτων με όμορες χώρες, όπως το Σκοπιανό ζήτημα, η χειροτέρευση σχέσεων με την Αλβανία και την Βουλγαρία. Η Realpolitik της Τουρκίας και το Δόγμα Davutoğlu όμως, δεν περιορίσθηκε μόνο προς τα Κράτη με μουσουλμανικό στοιχείο. Η Τουρκία ακολουθώντας μια πολιτική «αρμπιτράζ» (arbitrage)[137] κατάφερε μια μεγάλη διείσδυση προσπαθώντας να αποκομίσει κέρδη, τόσο πολιτικά και στρατηγικά, όσο και οικονομικά, από οποιουδήποτε είδους αναδιανομές και κενά (vacuums) στην περιοχή. Ο «αφοπλισμός» της Τουρκίας επήλθε με την ανάδυση ενός φιλο-ευρωπαϊκού κλίματος, που εξάλειψε την πιθανότητα εξάρτησης των χωρών της περιοχής από μεγάλες και μεσαίες δυνάμεις, όπως η Ρωσία και η Τουρκία[138]. Για την Ευρωπαϊκή πορεία των χωρών της περιοχής εργάστηκε κατά συνέπεια και η Ελλάδα, με την διαμόρφωση και ενεργοποίηση μιας συνολικής βαλκανικής πολιτικής στις αρχές της δεκαετίας του 2000, που εκφράζεται με πρωτοβουλίες όπως το ΕΣΟΑΒ, και η στήριξη «εξάπλωσης» του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στα Βαλκάνια, οι οποίες αποτελούν αντικείμενο μελέτης της παρούσας ΔΔ.

8.1.1 Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο – ΔΝΤ (International Monetary Fund – IMF) ενεπλάκη άμεσα στις υπό εξέταση χώρες καθ 'όλη την διαδικασία του οικονομικού μετασχηματισμού. Αν και το ΔΝΤ παρείχε οικονομική και τεχνική υποστήριξη για τα πρώτα βήματα της μεταρρύθμισης στη Γιουγκοσλαβία ήδη την δεκαετία του 1980, η δραστηριότητά του στην περιοχή επεκτάθηκε σημαντικά στη δεκαετία του 1990. Μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού και την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, οι χώρες της περιοχής αντιμετώπιζαν όπως είδαμε ήδη στο σχετικό Κεφάλαιο σημαντικές προκλήσεις για τη μετάβαση προς μια οικονομία της αγοράς, όντας αναγκασμένες να δημιουργούν θεσμικά όργανα και πλαίσια εκ του μηδενός. Μετά την οικονομική κρίση, η εμπλοκή του ΔΝΤ στην περιοχή είχε να κάνει περισσότερο με την παροχή βοήθειας για την αποπεράτωση ημιτελών προγραμμάτων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η παρέμβαση του ΔΝΤ ήταν υπό τη μορφή των τριών κύριων και γνωστών δραστηριοτήτων επιτήρησης, δηλαδή υπό την μορφή δανεισμού, κατάρτιση οικονομικού προγράμματος, καθώς και τεχνικής βοήθειας, κυρίως υπό την μορφή συμβουλών πολιτικής για τη διευκόλυνση της οικονομικής μεταρρύθμισης. Στα αρχικά στάδια της οικονομικής μετάβασης (economic transition), το επίκεντρο ήταν η επίτευξη μακροοικονομικής σταθεροποίησης και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η συμμετοχή του ΔΝΤ ήταν ευρέος φάσματος, συμπεριλαμβανομένων των επισκέψεων του προσωπικού, διαβουλεύσεων του άρθρου IV, που κατά κανόνα πραγματοποιούνται ετησίως για τις περισσότερες χώρες Μέλη του ΔΝΤ, καθώς και περιφερειακά συνέδρια για αναλύσεις cross-country. Με την απαρχή της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι πολιτικές πρωτοβουλίες cross-country, εστίασαν στον συντονισμό ιδιωτικών και δημόσιων φορέων[139].

---

[137] Ο όρος δανείζεται εδώ από την χρηματοοικονομική, στην οποία χρησιμοποιείται για να περιγράψει καταστάσεις ταυτόχρονης αγοράς και πώλησης χρεογράφων, συναλλάγματος, ή εμπορευμάτων, σε διαφορετικές αγορές ή σε παράγωγες μορφές, προκειμένου οι παράγοντες της αγοράς να επωφεληθούν από διαφορετικές τιμές για το ίδιο περιουσιακό στοιχείο.

[138] Οι δύο αυτές δυνάμεις πρωτοστάτησαν στην ίδρυση της Οικονομικής Συνεργασίας του Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ) με την Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης την 25 Ιουνίου 1992. Αντίθετα, η στάση της Ελλάδος αρχικά ήταν μάλλον επιφυλακτική, αλλάζοντας όμως στην συνέχεια. Σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές, η Παρευξείνια Συνεργασία χρησιμοποιήθηκε από την Τουρκική Διπλωματία για αύξηση της επιρροής της στην περιοχή, αλλά και στα Βαλκάνια, αναδεικνυόμενη ως αντίπαλο δέος μέσω όμως θεσμικών οργάνων για τον οικονομικό έλεγχο των χωρών της Βαλκανικής, και την κατοχύρωση του ρόλου της στην διευρυνόμενη στην περιοχή Βορειοατλαντική Συμμαχία. Στο ίδιο πνεύμα, η Τουρκία ανέπτυξε την ίδια περίοδο την πολιτική της περί εναλλακτικών δυνατοτήτων εξωτερικού προσανατολισμού με τους Τουρκογενείς πληθυσμούς στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία. Η Ρωσία, που διένυε μια ταραχώδη περίοδο πολιτικής και οικονομικής μετάβασης (1991-92), επεδίωξε να ανακόψει την επιθετική διπλωματία του Δυτικού κόσμου και της Τουρκίας και να διατηρήσει εν μέρει τον έλεγχο της περιοχής, με μικρής όμως, εμβέλειας αποτελέσματα.

[139] Το ΔΝΤ ανέλαβε την Πρωτοβουλία της Βιέννης το 2008 αμέσως μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης - Βιέννη Ι και ΙΙ, για να εξασφαλίσει μια συντονισμένη αντίδραση και να αποτρέψει μια ξαφνική απόσυρση Ευρωπαϊκών τραπεζών από τις αναδυόμενες Ευρωπαϊκές χώρες.

Το πρόγραμμα δανεισμού του ΔΝΤ έχει υποστηρίξει την οικονομική σταθεροποίηση και τα προγράμματα μετασχηματισμού των χωρών μέσω δανεισμού, που από το 1992 συμπεριλαμβάνει 29 ρυθμίσεις, με ένα σωρευτικό σύνολο 8,2 δισεκατομμυρίων SDR[140] :

• Διευκόλυνση Συστημικής Μετατροπής – ΔΣΜ (Systemic Transformation Facility - STF). Ορισμένες από τις υπό εξέταση χώρες είχαν τα πρώτα τους οικονομικά προγράμματα στα πλαίσια της Μεταβατικής Διευκόλυνσης, από το ΔΝΤ αμέσως μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, όπως η πρώην Γιουγκοσλαβία το 1990, η Αλβανία το 1992, η ΠΓΔΜ το 1994, και η Κροατία το 1995. Οι πρώτες αυτές ρυθμίσεις δεν ήταν μεγάλες σε μέγεθος, και κυμάνθηκαν μεταξύ 25% και 80% της ποσόστωσης κάθε χώρας στο ΔΝΤ αντικατοπτρίζοντας τον κίνδυνο επισφάλειας.

• Μετασυγκρουσιακή Βοήθεια Έκτακτης Ανάγκης - ΜΒΕΑ (Emergency postconflict assistance - EPA) χορηγήθηκε σε αρκετές από τις υπό εξέταση χώρες, οι οποίες μετά το τέλος των εχθροπραξιών έπρεπε να προχωρήσουν στην ανοικοδόμηση των οικονομιών τους, χωρίς να χάσουν όμως τον δημοσιονομικό έλεγχο. Στις χώρες αυτές περιλαμβάνονται η Βοσνία-Ερζεγοβίνη το 1995, η πρώην Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβία το 2000, και η Αλβανία το 1997-98. Όπως συμβαίνει κατά κανόνα, η αρωγή του ΔΝΤ δρα ως καταλύτης για την παροχή πρόσθετης οικονομικής και τεχνικής υποστήριξης από τη Διεθνή Κοινότητα.

• Ρύθμιση σε Αναμονή, Διευρυμένη Χρηματοδοτική Διευκόλυνση και Προληπτική Πιστωτική Γραμμή (Stand-by Arrangement -SBA, Extended Fund Facility -EFF, και Precautionary Credit Line PCL), με την εξομάλυνση της πολιτικής και οικονομικής κατάστασης στις υπό εξέταση χώρες με την πάροδο του χρόνου, το ΔΝΤ άλλαξε τον τρόπο αρωγής του προσαρμοζόμενο στην πρόοδο της διαδικασίας μετάβασης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το ΔΝΤ στην φάση αυτή είχε ως στόχο να διασφαλίσει τη δημοσιονομική και χρηματοοικονομική σταθερότητα στον απόηχο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, και να προωθήσει το ημιτελές πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, όπως στην περίπτωση της ΠΓΔΜ στην οποία χορηγήθηκε Προληπτική Πιστωτική Γραμμή το 2011, και η Ρύθμιση σε Αναμονή, που δόθηκε στο Κοσσυφοπέδιο το 2012. Επιπλέον, τόσο η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, όσο και η Σερβία έχουν επίσης υφιστάμενες Προληπτικές Πιστωτικές Γραμμές, ενώ η Αλβανία έχει μια Διευρυμένη Χρηματοδοτική Διευκόλυνση.

8.1.2 Παγκόσμια Τράπεζα

Η Παγκόσμια Τράπεζα - ΠΤ (World Bank) των Ηνωμένων Εθνών είναι διεθνές χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με έδρα την Ουάσιγκτον, το οποίο παρέχει οικονομική και τεχνική βοήθεια σε αναπτυσσόμενες χώρες για αναπτυξιακά έργα που συμβάλλουν στην μείωση της φτώχειας. Συστάθηκε έπειτα από τη διάσκεψη στο Μπρέτον Γουντς το 1944, όπου πρωταγωνίστησαν οι ΗΠΑ και η Μ. Βρετανία, και ξεκίνησε την λειτουργία της το 1947, έχοντας συνολικά χρηματοδοτήσει έκτοτε 12 281 έργα σε 173 χώρες. Ο Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας, συνίσταται από πέντε διεθνείς οργανισμούς:

- Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης – ΔΤΑΑ (International Bank for Reconstruction and Development -IBRD)
- Διεθνής Ένωση Ανάπτυξης - ΔΕΑ (International Development Association - IDA)
- Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης - ΔΟΧ (International Finance Corporation - IFC)
- Πολυμερής Οργανισμός Εγγύησης Επενδύσεων - ΠΟΕΕ (Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA)[141]
- Διεθνές Κέντρο Επίλυσης Επενδυτικών Διαφορών - ΔΚΕΔ (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID)

Η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης έχει σήμερα 185 Κράτη Μέλη, καθένα από τα οποία μπορεί ταυτόχρονα να είναι Μέλος του ΔΝΤ. Η Διεθνής Ένωση Ανάπτυξης απαρτίζεται από 168 Μέλη.

[140] Το SDR χρησιμοποιείται ως νομισματική μονάδα από το ΔΝΤ. Η αξία του προσδιορίζεται αθροίζοντας τις τιμές σε δολάρια, με βάση τις συναλλαγματικές ισοτιμίες της αγοράς, ενός καλαθιού των κυριότερων νομισμάτων (δολάριο ΗΠΑ, ευρώ, γιεν Ιαπωνίας, και στερλίνας). Η τιμή του συναλλάγματος SDR υπολογίζεται καθημερινά, εκτός από τις αργίες του ΔΝΤ ή κάθε φορά, που το ΔΝΤ έχει κλείσει για τις επιχειρήσεις, και η αποτίμηση του καλαθιού επανεξετάζεται και πιθανόν αναθεωρείται κάθε πέντε χρόνια.

[141] Σχετικά βλ., MIGA, "Foreign Direct Investment Survey", Washington DC, 2002.

Η ΠΤ, ως τράπεζα του ΟΗΕ, ξεκίνησε την χρηματοδότηση στην περιοχή τον Σεπτέμβριο 1999 συμπράττοντας με άλλους οργανισμούς και χώρες για την αποκατάσταση και ανάταξη της περιοχής μετά το τέλος των εχθροπραξιών. Μετείχε μαζί με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων-ΕΤΕπ και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης-ΕΤΑΑ, που αναφέρονται κατωτέρω στην συγχρηματοδότηση έργων υποδομών, άμεσης και μεσοπρόθεσμης εκκίνησης.

Η ΔΤΑΑ κατά την υπό εξέταση περίοδο έχει χορηγήσει συνολικά 10,7 δις δολάρια στις υπό εξέταση χώρες[142], όπως φαίνεται στα αναλυτικά παρατιθέμενα στοιχεία, στηρίζοντας την πολιτική των Ηνωμένων Εθνών, και σε συνεργασία με άλλα πολυμερή και διμερή χρηματοδοτικά ιδρύματα[143].

Οι δραστηριότητες της Διεθνούς Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης στα Βαλκάνια εξελίχτηκαν σταδιακά, όταν η προετοιμασία των επενδυτικών σχεδίων επιταχύνθηκε χάρη στον εξορθολογισμό των νομικών, διοικητικών και τεχνικών διαδικασιών στις χώρες της περιοχής. Οι χρηματοδοτήσεις αφορούσαν κυρίως προγράμματα, και σε δευτερευόντως συγκεκριμένα έργα[144] στους ακόλουθους τομείς:

- Ανθρώπινο κεφάλαιο (παιδεία και υγεία)
  Καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη
- Περιβάλλον
- Αγροτική οικονομία
- Κοινωνικές υποδομές
- Χρηματοδοτική στήριξη και τεχνική βοήθεια για μεταρρυθμίσεις
- Ιδιωτικό τομέα, κυρίως μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μέσω γραμμών χρηματοδότησης "συνολικών δανείων" σε τραπεζικά ιδρύματα της περιοχής

Η Παγκόσμια Τράπεζα έδωσε έμφαση στην μετάβαση των χωρών στην ελεύθερη οικονομία και είναι ο μόνος ΔΧΟ που δραστηριοποιήθηκε στις υπό εξέταση χώρες και στην υπό εξέταση περίοδο, που χρηματοδότησε την Κρατική Διοίκηση και μάλιστα κατά προτεραιότητα, αφού με σύνολο 2,25 δις ευρώ – 3,0 δις δολάρια και 28% του συνόλου - καταλαμβάνει την πρώτη θέση ανάμεσα στους τομείς χρηματοδότησης. Η Παγκόσμια Τράπεζα στήριξε Προγράμματα που θέτουν το πλαίσιο λειτουργίας του κοινωνικού και οικονομικού συστήματος, όπως ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί η Πρωτοβουλία για τη Διαφάνεια Υλοποίησης Εξορυκτικών Βιομηχανιών, το Πρόγραμμα ενδυνάμωσης των νέων, το Πρόγραμμα άμβλυνσης κινδύνου καταστροφών στην Αλβανία, το Πρόγραμμα Διοικητικής Μεταρρύθμισης Εσόδων, το Πρόγραμμα Παιδικής Πρόνοιας και Εκσυγχρονισμού Παιδείας στην Βουλγαρία, το Πρόγραμμα στήριξης της Δικαιοσύνης, και το Πρόγραμμα Κοινωνικής και Οικονομικής Ανάκαμψης στην Κροατία, το Πρόγραμμα Υποστήριξη Περιφερειακών και Τοπικών Οδών, και Κτηματολόγιο στην ΠΓΔΜ, το Πρόγραμμα κλεισίματος Ορυχείων και Περιβαλλοντικής και Κοινωνικό-Οικονομικής Ανάπλασης, η Μεταρρύθμιση και Αποκατάσταση Άρδευσης στην Ρουμανία, και η Αναπτυξιακή Πολιτική Δημόσιας Δαπάνης στην Σερβία. Ακολούθησαν οι τομείς της βιομηχανίας και των μεταφορών με 1,9 δις ευρώ – 2,6 δις δολάρια και 1,4 δις ευρώ – 1,9 δις δολάρια αντίστοιχα. Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο αυτό χρηματοδότησε και συγκεκριμένα έργα υποδομών όπως ο Αυτοκινητόδρομος Διάδρομος Χ στην Σερβία ή η Αναδάσωση στην Ρουμανία κ.ά.

Η Παγκόσμια Τράπεζα χρηματοδότησε επίσης και μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μέσω γραμμών χρηματοδότησης "συνολικών δανείων" σε τραπεζικά ιδρύματα της περιοχής. Τα "συνολικά δάνεια" είναι χρηματοδοτικό προϊόν, το οποίο πρωτοεφαρμόσθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα και στην συνέχεια χρησιμοποιείται από όλους τους ΔΧΟ, είναι στην

[142] Αλβανία 747,95 εκατ. δολάρια, Βουλγαρία 1 862,20 εκατ. δολάρια, Κροατία 2 340,36 εκατ. δολάρια, ΠΓΔΜ 694,92 εκατ. δολάρια, Ρουμανία 3 330,01 εκατ. δολάρια , Σερβία 1 612,46 εκατ. δολάρια.

[143] Στην περιοχή αυτή, η ΕΤΕπ χορήγησε ενισχύσεις σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση με έδρα την Θεσσαλονίκη, καθώς και τους λοιπούς πολυμερείς οργανισμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη, εστιάζοντας τις δραστηριότητές της στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και του ιδιωτικού τομέα.

[144] Σε αντίθεση με την ΕΤΕπ και την ΕΤΑΑ.

ουσία γραμμές πίστωσης σε τοπικά τραπεζικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα, τα οποία επαναδανείζουν τους πόρους της Παγκόσμιας Τράπεζας ή άλλου ΔΧΟ σε ΜΜΕ προσθέτοντας ένα επιπλέον ποσό κατά κανόνα της τάξης του 50%.

Οι χρηματοδοτήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας επικεντρώθηκαν στις τρεις υπό εξέταση χώρες που είναι πλέον Μέλη της ΕΕ, και οι οποίες πήραν το 70% του συνόλου, ακολουθούμενες από την Σερβία με 15% επί του συνόλου.

8.1.3 Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης - ΟΟΣΑ

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης – ΟΟΣΑ (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD), είναι διεθνής οργανισμός εκείνων των αναπτυγμένων χωρών που υποστηρίζουν τις αρχές της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς, όπως προαναφέρθηκε στο οικείο Κεφάλαιο. Στα πλαίσια αυτά ίδρυσε το 2000, υπό την αιγίδα του Συμφώνου Σταθερότητας, με εννέα Κράτη της ΝΑ Ευρώπης[145], τα οποία αναγνώρισαν την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και την διεθνή συνεργασία ως ακρογωνιαίους λίθους για την αναζωογόνηση της περιοχής, τον Επενδυτικό Τομέα για την Νοτιοανατολική Ευρώπη-ΕΤοΝΑΕ (Investment Compact for SE Europe-ICSEE). Τον ΕΤοΝΑΕ υποστηρίζουν οικονομικά 24 χορηγοί[146], έτσι ώστε να υποβοηθά τις Κυβερνήσεις χωρών της περιοχής που προσυπέγραψαν, να βελτιώσουν το επενδυτικό κλίμα και να προωθήσουν την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα. Το πρόγραμμα αυτό χρησιμοποιεί το μοντέλο διαλόγου πολιτικής και μάθησης από ομότιμους, και συγκαλεί αντιπροσώπους από τις χώρες που καλύπτει στην ΝΑ Ευρώπη για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την λήψη αποφάσεων για τον τρόπο χρήσης της εργαλειοθήκης του ΟΟΣΑ, προσαρμοσμένης στις ανάγκες κάθε κράτους. Πραγματοποιεί επίσης αξιολογήσεις του επενδυτικού κλίματος στις χώρες αυτές, και σχεδιάζει στρατηγικές για την υποστήριξη των κυβερνήσεων στην διαδικασία στοχοθέτησης και προτεραιοτήτων για μεταρρυθμίσεις, καθώς και την υλοποίηση τους. Οι εργασίες του προγράμματος συντονίζονται από την Επενδυτική Επιτροπή για την ΝΑ Ευρώπη-ΕΕ ΝΑΕ (South East Europe Investment Committee-SEE IC), ενώ οι δράση της εγκρίνεται από Υπουργικές Διασκέψεις των ηγεσιών των Κρατών.

Το 2000 ο ΟΟΣΑ δημιούργησε για την περαιτέρω στήριξη των χωρών της Βαλκανικής, το Επενδυτικό Σύμφωνο για την Νοτιοανατολική Ευρώπη-ΕΣΝΑΕ (Investment Compact for South East Europe-ICSEE), στο οποίο η Ελλάδα συμμετέχει ως χορηγός. Το πρόγραμμα αυτό υποστηρίζει τις επτά οικονομίες των Δυτικών Βαλκανίων, έτσι ώστε να βελτιώσουν το επενδυτικό τους κλίμα και να προωθήσουν την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα. Ξεκίνησε το 2000, τα Μέλη του είναι: Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Ρουμανία, Σερβία, και το Κοσσυφοπέδιο με την ιδιότητα του παρατηρητή.

Συνεργάζεται με τους φορείς χάραξης πολιτικής και τους βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς για:

- Στήριξη των οικονομικών μεταρρυθμίσεων - Οι διασκέψεις που διοργανώνονται σε υπουργικό επίπεδο εγκρίνουν στρατηγικές περιφερειακές δράσεις.
- Διάχυση ορθών πρακτικών - Τα εργαλεία και τα μέσα του ΟΟΣΑ προσαρμοσμένα για να βοηθήσουν την ανάπτυξη πολιτικών που ενθαρρύνουν την οικονομική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα.
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων – με εργαλεία όπως ο Δείκτης Επενδυτικών Μεταρρυθμίσεων και ο Δείκτης πολιτικής για ΜΜΕ.
- Ιεράρχηση μεταρρυθμίσεων - για παράδειγμα στους τομείς ανάπτυξης της ανταγωνιστικότητας.
- Υποστήριξη της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων - Η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων υποστηρίζεται μέσω έργων όπως η Πρωτοβουλία Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας.

Η πρόοδος στα πλαίσια του ΕΣΝΑΕ παρακολουθείται μάλιστα από τον Δείκτη Μεταρρυθμίσεων για τις Επενδύσεις - ΔΜΕ (Investment Reform Index - IRI), ο οποίος αναπτύχθηκε επί τούτοις.

[145] Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κόσσοβο, Κροατία, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία

[146] Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται Διεθνείς Οργανισμοί όπως η Πρωτοβουλία Κεντρικής Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Φόρουμ Παγκόσμιας Εταιρικής Διακυβέρνησης-ΦΠΕΔ (Global Corporate Governance Forum-GCGF), που αποτελεί πρωτοβουλία του ΟΟΣΑ και της Παγκόσμιας Τράπεζας, χώρες με ενδιαφέρον στην περιοχή, που αναφέρονται στην συνέχεια, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, αλλά και άλλες όπως η Ιαπωνία, οι Σκανδιναβικές χώρες, η Ελβετία, το Ηνωμένο Βασίλειο και το Βέλγιο, η Ιρλανδία, η Ολλανδία, γείτονες χώρες όπως η Τσεχία ,η Σλοβενία και η Ουγγαρία, αλλά και χώρες της περιοχής όπως η Βουλγαρία, και η Ρουμανία.

Στο κλίμα της Διεθνούς συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο που για πρώτη φορά δημιουργήθηκε για την περιοχή των Βαλκανίων, το πρόγραμμα αυτό είναι το πρώτο πρόγραμμα του ΟΟΣΑ περιφερειακής εφαρμογής και εμβέλειας. Η πρωτοπόρα αυτή ενέργεια χρησιμοποιήθηκε στην συνέχεια ως πρότυπο και για άλλες περιφερειακές πρωτοβουλίες, στην περιοχή της Μεσογείου (MENA Investment Programme) και την Ευρασία (Eurasia Competitiveness Programme).

Διάγραμμα 84: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010: γεωγραφική κατανομή

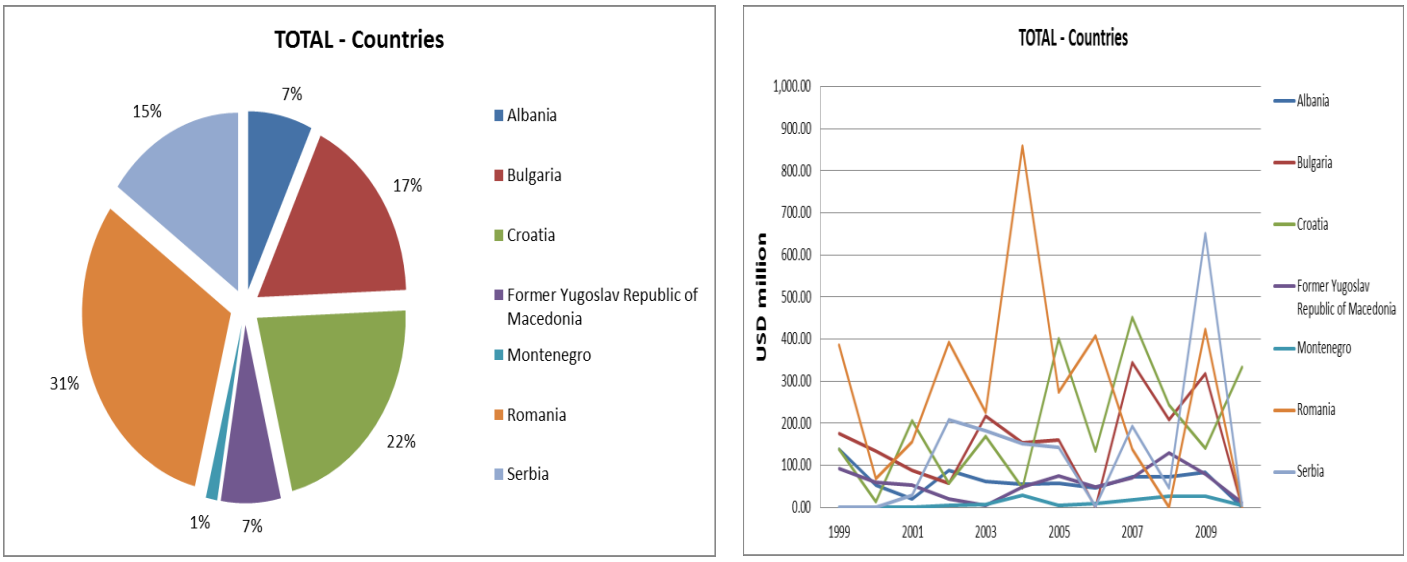

Πηγή: World Bank

Διάγραμμα 85: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010: τομεακή κατανομή

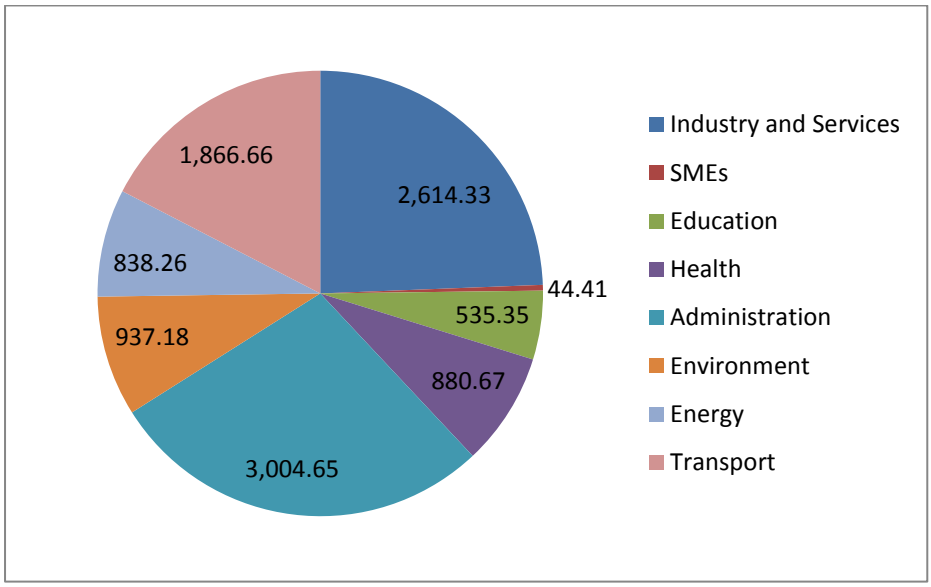

Πηγή: World Bank

Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: γεωγραφική και τομεακή κατανομή κατά την περίοδο 1990-2010

Πηγή: World Bank

Πίνακας68: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)
(Σύνολο ανά χώρα κατά έτος σε εκατ. δολάρια - USD)

Countries	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	138,65	54,13	19,90	87,50	61,00	54,87	57,20	45,63	72,00	73,83	83,00	0,28	**747,99**
Bulgaria	175,77	135,11	88,00	57,51	218,36	154,34	160,86	0,00	344,61	209,00	318,71	0,00	**1.862,27**
Croatia	138,10	13,93	207,00	58,09	168,51	47,54	401,20	135,25	451,84	244,72	141,23	333,06	**2.340,47**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	92,75	59,61	52,11	20,00	5,00	49,80	74,68	48,67	70,00	130,20	80,00	12,10	**694,92**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	5,00	7,00	30,00	5,00	9,00	19,00	25,94	26,90	5,51	**133,35**
Romania	385,02	68,10	155,15	393,60	225,67	858,70	274,30	407,90	138,61	0,00	422,99	0,00	**3.330,04**
Serbia	0,00	0,00	30,00	209,26	183,25	151,00	142,12	1,79	192,44	46,40	651,51	4,70	**1.612,47**
Total	**930,29**	**330,88**	**552,16**	**830,96**	**868,79**	**1.346,25**	**1.115,36**	**648,24**	**1.288,50**	**730,09**	**1.724,34**	**355,65**	**10.721,51**

Πίνακας 69: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)
(Σύνολο ανά τομέα κατά έτος σε εκατ. δολάρια - USD)

Sectors	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Industry and Services	495,15	85,14	220,29	390,98	166,38	243,30	406,34	41,22	182,49	25,78	258,93	98,33	**2.614,33**
SMEs	12,88	0,00	26,80	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,73	0,00	0,00	0,00	**44,41**
Education	33,64	18,40	5,41	15,40	59,80	25,95	118,65	18,60	48,33	90,04	97,50	3,63	**535,35**
Health	27,26	90,04	51,50	109,89	88,42	133,94	56,39	33,29	75,64	87,39	126,91	0,00	**880,67**
Administration	201,11	125,27	195,30	151,48	148,15	349,88	294,38	114,65	409,18	145,78	621,29	248,18	**3.004,65**
Environment	31,27	10,00	41,98	30,00	99,85	139,77	30,06	74,50	237,68	97,85	138,71	5,51	**937,18**
Energy	17,75	0,00	5,88	106,62	135,70	172,16	157,98	68,31	36,16	44,70	93,00	0,00	**838,26**
Transport	111,23	2,03	5,00	26,59	170,49	281,25	51,56	297,67	294,29	238,55	388,00	0,00	**1.866,66**
Total	**930,29**	**330,88**	**552,16**	**830,96**	**868,79**	**1.346,25**	**1.115,36**	**648,24**	**1.288,50**	**730,09**	**1.724,34**	**355,65**	**10.721,51**

Πηγή: World Bank

Πίνακας 70: Παγκόσμια Τράπεζα: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)
(Σύνολο ανά τομέα και ανά χώρα κατά έτος σε εκατ. δολάρια - USD)

Βιομηχανία και Υπηρεσίες

Industry and Services	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	34,53	11,50	6,53	11,97	1,80	2,05	8,46	1,54	3,77	3,28	0,00	0,28	**85,71**
Bulgaria	125,43	27,50	39,00	6,83	90,00	45,00	39,36	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**373,12**
Croatia	4,31	0,00	85,80	22,43	0,00	0,00	119,74	15,07	73,99	0,00	141,23	89,72	**552,29**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	50,00	37,23	15,00	0,00	0,00	0,00	30,82	17,92	13,60	22,50	0,00	3,63	**190,70**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,50	0,00	0,00	0,00	0,00	19,70	0,00	**24,20**
Romania	280,88	8,91	68,42	231,83	2,08	164,00	143,20	4,90	57,01	0,00	0,00	0,00	**961,23**
Serbia	0,00	0,00	5,54	117,92	72,50	27,75	64,76	1,79	34,12	0,00	98,00	4,70	**427,08**
Total	**495,15**	**85,14**	**220,29**	**390,98**	**166,38**	**243,30**	**406,34**	**41,22**	**182,49**	**25,78**	**258,93**	**98,33**	**2.614,33**

ΜΜΕ

SMEs	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	5,76	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**5,76**
Bulgaria													**0,00**
Croatia													**0,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania	7,12	0,00	26,80	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**33,92**
Serbia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,73	0,00	0,00	0,00	**4,73**
Total	**12,88**	**0,00**	**26,80**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**4,73**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**44,41**

Εκπαίδευση

Education	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	3,60	7,02	0,00	4,00	4,50	1,95	0,00	12,75	1,40	1,16	0,00	0,00	**36,38**
Bulgaria	28,79	11,38	5,00	5,00	0,00	15,00	16,50	0,00	46,93	74,75	80,00	0,00	**283,35**
Croatia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	72,25	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**72,25**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	0,00	0,00	0,00	0,00	3,50	0,00	0,70	0,00	0,00	0,00	7,50	3,63	**15,33**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,00	0,00	0,00	8,10	0,00	0,00	**12,10**
Romania	1,25	0,00	0,41	0,00	51,80	0,00	25,20	5,85	0,00	0,00	0,00	0,00	**84,51**
Serbia	0,00	0,00	0,00	6,40	0,00	9,00	0,00	0,00	0,00	6,03	10,00	0,00	**31,43**
Total	**33,64**	**18,40**	**5,41**	**15,40**	**59,80**	**25,95**	**118,65**	**18,60**	**48,33**	**90,04**	**97,50**	**3,63**	**535,35**

Υγεία

Health	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	0,00	1,17	0,10	8,65	9,00	1,00	0,00	14,44	1,40	2,02	5,00	0,00	**42,78**
Bulgaria	0,00	51,27	0,00	7,50	3,42	15,00	16,50	0,00	47,90	48,54	60,00	0,00	**250,13**
Croatia	27,26	0,00	40,40	21,84	0,00	0,00	18,49	0,00	19,74	28,30	0,00	0,00	**156,03**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	0,00	0,00	0,00	3,90	0,00	25,84	2,40	0,00	6,60	2,50	10,20	0,00	**51,44**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	15,30	0,00	0,00	0,00	0,00	7,20	0,00	**22,50**
Romania	0,00	37,60	9,00	51,00	0,00	76,80	0,00	18,85	0,00	0,00	0,00	0,00	**193,25**
Serbia	0,00	0,00	2,00	17,00	76,00	0,00	19,00	0,00	0,00	6,03	44,51	0,00	**164,54**
Total	**27,26**	**90,04**	**51,50**	**109,89**	**88,42**	**133,94**	**56,39**	**33,29**	**75,64**	**87,39**	**126,91**	**0,00**	**880,67**

Διοίκηση

Administration	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	55,18	24,91	13,27	16,39	8,70	8,49	7,30	16,90	43,08	14,13	0,00	0,00	**208,35**
Bulgaria	0,00	42,46	38,00	28,18	75,74	75,00	67,50	0,00	118,82	85,71	60,00	0,00	**591,41**
Croatia	40,16	13,93	80,80	13,82	12,52	4,75	160,50	15,07	152,40	0,00	0,00	243,34	**737,29**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	10,00	22,38	8,13	16,10	1,50	23,96	21,77	1,24	29,00	3,16	37,30	4,84	**179,38**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	0,00	0,35	5,70	1,00	0,00	1,10	8,44	0,00	0,00	**16,59**
Romania	95,77	21,59	40,52	26,05	14,59	190,60	21,60	81,44	37,72	0,00	422,99	0,00	**952,87**
Serbia	0,00	0,00	14,58	50,94	34,75	41,38	14,71	0,00	27,06	34,34	101,00	0,00	**318,76**
Total	**201,11**	**125,27**	**195,30**	**151,48**	**148,15**	**349,88**	**294,38**	**114,65**	**409,18**	**145,78**	**621,29**	**248,18**	**3.004,65**

Περιβάλλον

Environment	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	26,00	7,50	0,00	0,00	18,00	16,38	11,81	0,00	0,60	3,94	0,00	0,00	**84,23**
Bulgaria	4,55	2,50	6,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,86	0,00	118,71	0,00	**145,62**
Croatia	0,72	0,00	0,00	0,00	0,00	42,79	0,00	0,00	128,07	93,91	0,00	0,00	**265,49**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	0,00	0,00	28,98	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	0,00	20,00	0,00	**51,98**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	0,00	6,65	0,00	0,00	0,00	8,90	0,00	0,00	5,51	**21,06**
Romania	0,00	0,00	5,00	20,00	75,20	80,60	0,00	74,50	43,88	0,00	0,00	0,00	**299,18**
Serbia	0,00	0,00	2,00	0,00	0,00	0,00	18,25	0,00	49,37	0,00	0,00	0,00	**69,62**
Total	**31,27**	**10,00**	**41,98**	**30,00**	**99,85**	**139,77**	**30,06**	**74,50**	**237,68**	**97,85**	**138,71**	**5,51**	**937,18**

Ενέργεια

Energy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	0,00	0,00	0,00	29,90	0,00	25,00	27,00	0,00	0,00	35,30	78,00	0,00	**195,20**
Bulgaria	17,00	0,00	0,00	0,00	41,70	4,34	21,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**84,04**
Croatia	0,00	0,00	0,00	0,00	12,00	0,00	2,48	29,80	0,00	0,00	0,00	0,00	**44,28**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	0,75	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	29,51	0,00	0,00	5,00	0,00	**35,26**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	4,50	0,00	9,00	9,00	9,40	0,00	0,00	**36,90**
Romania	0,00	0,00	0,00	54,72	82,00	106,70	84,30	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	**327,72**
Serbia	0,00	0,00	5,88	17,00	0,00	31,62	23,20	0,00	27,16	0,00	10,00	0,00	**114,86**
Total	**17,75**	**0,00**	**5,88**	**106,62**	**135,70**	**172,16**	**157,98**	**68,31**	**36,16**	**44,70**	**93,00**	**0,00**	**838,26**

Μεταφορές

Transport	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	13,58	2,03	0,00	16,59	19,00	0,00	2,63	0,00	21,75	14,00	0,00	0,00	**89,58**
Bulgaria	0,00	0,00	0,00	0,00	7,50	0,00	0,00	0,00	127,10	0,00	0,00	0,00	**134,60**
Croatia	65,65	0,00	0,00	0,00	143,99	0,00	27,74	75,31	77,64	122,51	0,00	0,00	**512,84**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	32,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	18,99	0,00	17,80	102,04	0,00	0,00	**170,83**
Montenegro													**0,00**
Romania	0,00	0,00	5,00	10,00	0,00	240,00	0,00	222,36	0,00	0,00	0,00	0,00	**477,36**
Serbia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	41,25	2,20	0,00	50,00	0,00	388,00	0,00	**481,45**
Total	**111,23**	**2,03**	**5,00**	**26,59**	**170,49**	**281,25**	**51,56**	**297,67**	**294,29**	**238,55**	**388,00**	**0,00**	**1.866,66**

8.2 Η Ευρωπαϊκή διάσταση

Για περισσότερα από 40 χρόνια, ο ψυχρός πόλεμος είχε διαιρέσει το μεγαλύτερο μέρος της Ευρωπαϊκής Ηπείρου σε δύο στρατόπεδα. Η λήξη του σήμανε τη δημιουργία μιας περισσότερο περίπλοκης και εύθραυστης περιφερειακής τάξης, η οποία κατέστησε αναγκαία την αύξηση της συμβολής της ΕΕ στην πρόληψη συγκρούσεων, τη διατήρηση της ειρήνης και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Παράλληλα προσέφερε βέβαια στην ΕΕ και στις χώρες Μέλη ξεχωριστά, μεγάλες οικονομικές προοπτικές. Ήταν λοιπόν ευνόητη η Ευρωπαϊκή εμπλοκή στην περιοχή, ως προέκταση του λόγου υπάρξεώς της (raison d'être).

Αντίθετα με μεμονωμένες χώρες Μέλη που επιδίωξαν γεωπολιτικά οφέλη παραβλέποντας την ειρήνη, όπως η Γερμανία για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, η ΕΕ στο σύνολό της και μέσω των θεσμικών της φορέων ενήργησε από την πρώτη στιγμή με πρωταρχικό στόχο την ειρήνευση[147], μετά για την αποκατάσταση των ζημιών και την ανασυγκρότηση της περιοχής, και στην συνέχεια για την ανάπτυξη της με απώτερο σκοπό την «Ευρωπαϊκή τους ωρίμανση», και τελικά την πλήρη ένταξη των χωρών της περιοχής στην Ένωση. Αποτελεί άλλωστε, η ίδια η ΕΕ παράδειγμα[148] για το πώς η ειρήνη σε μια περιοχή μπορεί να οικοδομηθεί πάνω στην οικονομική και πολιτική συνεργασία, συνιστώντας υπόδειγμα ένωσης χωρών για άλλες περιοχές του πλανήτη.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είδε το άνοιγμα των αγορών των Κρατών Μελών της ως βάση για τη δημιουργία της ΕΟΚ πριν από 50 περίπου χρόνια, η οποία στην συνέχεια εξασφάλισε αυξανόμενη ευημερία στα Κράτη Μέλη της και την κατέστησε την μεγαλύτερη εμπορική δύναμη του πλανήτη, με πληθυσμό το 2000 περίπου 500 εκατ. κατοίκους και ΑΕΠ που αντιστοιχούσε σχεδόν στο 30% του παγκόσμιου ΑΕΠ, και 20% περίπου των παγκόσμιων εισαγωγών και εξαγωγών[149]. Για το λόγο αυτό, και ως φυσική ανάγκη του συνεχώς γηράσκοντας και μειούμενου πληθυσμού της[150], η Ένωση πρωτοστατεί γενικότερα και διαχρονικά στις προσπάθειες για την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου, γεγονός που μπορεί να αποβεί προς όφελος, τόσο των πλούσιων, όσο και των πτωχότερων χωρών. Απώτερος στόχος της είναι η υποστήριξη της βιώσιμης μεγέθυνσης και ανάπτυξης στις χώρες εταίρους, έτσι, ώστε, αυτές να αποκτήσουν τα μέσα για την αντιμετώπιση και την εξάλειψη της φτώχειας[151]. Είναι αναμφίβολα προς το συμφέρον της Ένωσης να υποστηρίζει τους εταίρους της και να τους ενθαρρύνει στις προσπάθειές τους για την επίτευξη της ανάπτυξης και της ευημερίας. Η ΕΕ και τα Κράτη Μέλη της διαθέτουν περισσότερα από πάνω από 30 δις ευρώ ετησίως για επίσημη ενίσχυση στις αναπτυσσόμενες χώρες, από τα οποία πάνω από 6 δις ευρώ διατίθενται μέσω των οργάνων της ΕΕ. Η Ένωση έχει αναλάβει τη δέσμευση να αυξήσει το ετήσιο συνολικό ποσό της ενίσχυσης σε 39 δις. Παρόλο που τα Μέλη

[147] Η ΕΕ συγχρηματοδοτεί την πολιτική διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο, και ήδη πραγματοποίησε τις πρώτες αποστολές της στο πλαίσιο της νέας ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας.

[148] Αν και η ΕΕ συνιστά το πιο ανεπτυγμένο μοντέλο περιφερειακής ολοκλήρωσης, προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου η ΕΕ 'τραυματίσθηκε' σοβαρά από την οικονομική κρίση. Η μη έγκαιρη και συνεκτική απάντηση στην κρίση του ευρώ έθεσε υπό αμφισβήτηση την ακεραιότητα της ευρωζώνης, της οποίας τα δομικά και θεσμικά ρήγματα αποκαλύφθηκαν από την οικονομική κρίση. Οι αμφιβολίες αυτές συμπίπτουν με τις δραματικές αλλαγές στην παγκόσμια οικονομική τάξη, που αφορούν τη σχετική παρακμή της ΕΕ και των ΗΠΑ, και την άνοδο της Ασίας. Οι πιθανές οικονομικές προσαρμογές έθεσαν γρήγορα σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή και την πολιτική σταθερότητα στην Ευρώπη. Η κρίση έχει αποδυναμώσει την προσωρινή ιδιότητα της ΕΕ ως προτύπου περιφερειακής ολοκλήρωσης. Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για την επίτευξη περιφερειακής ολοκλήρωσης εκτός της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Ένωσης Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), της Αφρικανικής Ένωσης (ΑΕ), του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (GCC), και της Mercosur στη Νότια Αμερική. Έχουν όμως όλα αποτύχει να επιτύχουν κάτι, που να προσομοιάζει με την ΕΕ. Η ASEAN είναι η πιο προηγμένη από αυτές τις προσπάθειες και στέλνει σε τακτική βάση αντιπροσωπείες στις Βρυξέλλες, για να αναζητήσουν ιδέες από την εμπειρία της ΕΕ. Ωστόσο, η ASEAN παραμένει αυστηρά διακυβερνητικό σώμα και δεν υπάρχει καμία ένδειξη ενδιαφέροντος για κοινή κυριαρχία.

[149] Η θέση της ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο εξακολουθεί να είναι σημαντική, αλλά σε παρακμή. Το 2011, το ΑΕΠ της EU28 αντιστοιχούσε στο 30% του παγκόσμιου ΑΕΠ, με πτωτική τάση ωστόσο, έτσι ώστε το 2014 να αντιστοιχεί στο 25%. Το μερίδιο EU28 του παγκόσμιου πληθυσμού, επίσης, μειώνεται. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, καθώς και η δημογραφική αλλαγή στην Ευρώπη μπορεί να μειώσει περαιτέρω την παγκόσμια σημασία της ΕΕ.

[150] Στην «Ευρωπαϊκή γειτονιά», που εκτείνεται από την Αρκτική προς την Βόρεια Αφρική ζουν άλλοι 500 εκατ. κάτοικοι με εντελώς διαφορετική ηλικιακή δομή ωστόσο. Η «Νότια Γειτονιά» της Μεσογείου, έχει νεότερο πληθυσμό και υψηλότερο ποσοστό γονιμότητας από την ΕΕ. Για τις επόμενες δύο δεκαετίες, η νεανική ηλικιακή διάρθρωση της «Νότιας Γειτονιάς» θα έχει ένα δημογραφικό πλεόνασμα, στην συνέχεια όμως, αναμένεται και πάλι σύγκλιση, καθώς οι ιατρικές εξελίξεις στην ΕΕ θα έχουν αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Ωστόσο, τα επίπεδα της εκπαίδευσης είναι χαμηλότερα στη «Νότια Γειτονιά» και υπάρχουν πιο έντονες διαφορές μεταξύ των φύλων, παρά την βελτιωμένη συμμετοχή γυναικών στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα ποσοστά της συμμετοχής τους στη οικονομική δραστηριότητα παραμένουν πολύ χαμηλά. Αντίθετα, η «Ανατολική Γειτονιά», χώρες όπως η Ρωσία, η Λευκορωσία, η Ουκρανία, και η Μολδαβία παρουσιάζουν παρόμοιες αρνητικές δημογραφικές τάσεις με την ΕΕ. Ωστόσο, τα επίπεδα της εκπαίδευσης στις χώρες αυτές παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με την ΕΕ.

[151] Σχετικά με την Εξωτερική Πολιτική της ΕΕ, και για αναλυτικότερη προσέγγιση, βλ., Kavvadia, H., "Politique extérieure de l'UE", Syllabus, Presse Universitaire UMH, Mons, 2003.

της ΕΕ, όπως και άλλες βιομηχανικές χώρες, έχουν θέσει ως στόχο να διαθέτουν το 0,7% του ΑΕΠ τους ετησίως ως βοήθεια για την ανάπτυξη, μόνον ορισμένες χώρες όπως η Δανία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία έχουν επιτύχει το στόχο αυτό. Οι άλλες χώρες έχουν δεσμευθεί να καλύψουν τη διαφορά. Ο μέσος όρος για την ΕΕ ως σύνολο ανέρχεται στο 0,34%, ποσοστό υψηλότερο από των Ηνωμένων Πολιτειών ή της Ιαπωνίας.

Με πληθυσμό περίπου 500 εκατ. κατοίκων, αριθμό μεγαλύτερο από το άθροισμα των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί παγκόσμια δύναμη από οικονομικής, εμπορικής και χρηματοπιστωτικής άποψης. Αποτελεί τη μεγαλύτερη εμπορική δύναμη του πλανήτη. Έχει συνάψει μια σειρά συμφωνιών με τις περισσότερες χώρες και περιοχές του πλανήτη. Η μεγαλύτερη διεθνής εμπορική δύναμη προσφέρει περισσότερη ενίσχυση στις φτωχιές χώρες από οποιονδήποτε άλλο χορηγό[152], διαθέτοντας πάνω από 500 εκατ. ευρώ το μήνα σε Προγράμματα παροχής βοήθειας στις πέντε ηπείρους.

8.2.1 Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

Η Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης - ΔΣΣ αποτέλεσε το πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για τις υπό εξέταση χώρες στην υπό εξέταση περίοδο. Το χρονολόγιο της Ευρωπαϊκής πορείας της περιοχής παρατίθεται εν συνεχεία. Η ΔΣΣ αποτελεί βασικό στρατηγικό και πολιτικό στοιχείο στη μακροπρόθεσμη δέσμευση της ΕΕ, η οποία συνδέεται ρητά με την προοπτική της ένταξης των χωρών αυτών στην ΕΕ, και να τις «προετοιμάσει» για την ένταξη αυτή πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προς διευκόλυνση της ολοκλήρωσης (integration) μετά την ένταξή τους. Πρόκειται για μια προοδευτική εταιρική σχέση στην οποία η ΕΕ προσφέρει ένα μείγμα εμπορικών παραχωρήσεων, οικονομική και χρηματοδοτική βοήθεια και συμβατικές σχέσεις, μέσω συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης.

Ακρογωνιαίο λίθο της ΔΣΣ αποτελεί η σύναψη ειδικών διμερών συμφωνιών, γνωστών ως Συμφωνιών Σταθεροποίησης και Σύνδεσης –ΣΣΣ, μεταξύ της ΕΕ και κάθε μίας από τις εμπλεκόμενες χώρες, με σκοπό να τις «φέρει» πιο κοντά στην Ευρωπαϊκή «πραγματικότητα». Μόλις μια χώρα αποδεικνύει την ικανότητα της να εφαρμόσει μια συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας, και επιπροσθέτως πληροί και τα απαραίτητα πολιτικά προαπαιτούμενα, μπορεί να συνάψει συμφωνία ΣΣΣ με την ΕΕ. Οι ΣΣΣ καθορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σε τομείς, όπως οι κανόνες περί ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων, η πνευματική ιδιοκτησία, η εγκατάσταση κ.ά. Απαιτούν το σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου. Κάθε ΣΣΣ αποτελεί ένα είδος «πλατφόρμας» για τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και την ευθυγράμμισή κάθε χώρας με τα πρότυπα της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό κεκτημένο, ενώ παράλληλα παρακολουθείται η υλοποίησή τους.

Η ΕΕ έχει συνάψει μια σειρά Συμφωνιών σύνδεσης, συνεργασίας και εμπορίου, οι οποίες καλύπτουν όλες τις περιοχές του πλανήτη, από την εγγύτερη γειτονιά της στην Ευρώπη, έως τους πλέον απομακρυσμένους εταίρους της στην Ασία και στον Ειρηνικό. Για τη διαχείριση των σχέσεων αυτών, η ΕΕ διοργανώνει τακτικά Συνόδους Κορυφής ή Υπουργικές Συναντήσεις με τους κυριότερους εταίρους της.

Για την Νοτιοανατολική Ευρώπη[153], και στα πλαίσια της περιφερειακής συνεργασίας του Συμφώνου Σταθερότητας στην οποία γίνεται αναφορά και στην συνέχεια, με σκοπό την απελευθέρωση του εμπορίου, υπεγράφη Μνημόνιο Συμφωνίας για την απελευθέρωση του εμπορίου την 27 Ιουνίου 2001[154] στις Βρυξέλλες από τους Υπουργούς Εξωτερικού Εμπορίου των υπό εξέταση επτά χωρών της περιοχής[155]. Το Μνημόνιο οδήγησε στη σύναψη Διμερών Συμφωνιών

[152] Με βάση τα στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ το 2014, η ΕΕ επιβεβαιώθηκε εκ νέου ως ο μεγαλύτερος χορηγός αναπτυξιακής βοήθειας παγκοσμίως, αυξάνοντας τα σχετικά κονδύλια κατά 66% από το 2000, και μάλιστα παρά την ύφεση σε πολλές χώρες μέλη της DAC, που έχει οδηγήσει σε μειώσεις των προϋπολογισμών τους.

[153] Βλ., σχετικά European Commission, "Acceding, Candidate & Western Balkans Countries", Panorama of the European Union, Luxembourg, December 2006, European Commission, Directorate General External Relations, "Preparing the countries of central and eastern Europe for accession to the European Union", Briefing, Brussels, 1998, European Commission, Directorate General External Relations, "The European Union and Southeastern Europe, Building a brighter future", Brussels, September 2000.

[154] Ως συνέχεια της Συμφωνίας Πλαισίου, που υπεγράφη με τα κύρια πολιτικά κόμματα της ΠΓΔΜ στη Λίμνη της Οχρίδας τον Αύγουστο του 2001, ως βάση για την επίλυση της κρίσης, που έπληξε τη χώρα το 2001.

[155] Το Κοσσυφοπέδιο συμμετείχε ως ξεχωριστή οντότητα, ενώ η Μολδαβία προσχώρησε αργότερα στην πρωτοβουλία αυτή. Βλ., European Commission, "Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Kosovo – Fulfilling its European Perspective, COM (2009) 5343", Brussels, 14 October 2009a.

Ελευθέρου Εμπορίου μεταξύ των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποσκοπώντας στην σημαντική μείωση ή και εξάλειψη των δασμολογικών φραγμών. Η διαδικασία οδήγησε το 2003 στην δημιουργία μιας Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών – ΖΕΣ (Free Trade Area – FTA)[156] στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με σκοπό την τόνωση του εμπορίου, την προσέλκυση ΑΞΕ, και ως ένα βήμα προς μια μεταγενέστερη αφομοίωση στην ΕΕ, και την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μετά τη προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ στις αρχές του 2007, οι εμπορικοί κανονισμοί της ΕΕ αντικατέστησαν τις Συμφωνίες Ελεύθερων Συναλλαγών – ΣΕΣ στις δύο αυτές χώρες[157].

Οι διμερείς αυτές συμφωνίες έχουν επικριθεί πολλαπλά, και η επιχειρηματική κοινότητα τις έχει χαρακτηρίσει ως «μπολ με μακαρόνια», λόγω της μεγάλης διαφοροποίησης στις εμπορικές σχέσεις μεταξύ των διαφόρων εμπλεκομένων χωρών. Για τον λόγο αυτό άλλωστε, μια νέα συμφωνία συνήφθη στο Βουκουρέστι τον Απρίλιο του 2006, όταν οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης συμφώνησαν να μετατρέψουν τις ΣΕΣ σε μια Ενιαία Συμφωνία ως επέκταση της ήδη υπάρχουσας Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Κεντρικής Ευρώπης – ΣΕΕΚΕ (Central European Free Trade Agreement - CEFTA). Η Συμφωνία αυτή θεωρείται μια σύγχρονη εμπορική συμφωνία, η οποία εναρμονίζει τους κανόνες του εμπορίου σε ολόκληρη την περιοχή και ενσωματώνει νέες διατάξεις όπως το εμπόριο και ο τομέας των υπηρεσιών, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, των δημοσίων συμβάσεων και την προώθηση των επενδύσεων. Συνολικά η απελευθέρωση του εμπορίου στις υπό εξέταση χώρες είχε θετικά αποτελέσματα, τόσο σε επίπεδο συναλλαγών με την ΕΕ, όσο και με άλλες χώρες της περιοχής[158].

8.2.2 Διαδικασία προσχώρησης

Για τις χώρες που έχουν ΣΣΣ, η ΕΕ αξιολογεί σε τακτική βάση την επιταχυνόμενη πρόοδο και τα όποια επιτεύγματα της κάθε χώρας κατά τη διάρκεια της ενταξιακής διαδικασίας και συντάσσει σχετικές ετήσιες περιοδικές εκθέσεις στις οποίες πέρα από την καταγραφή της προόδου, σκιαγραφεί ωστόσο και έναν αριθμό τομέων στους οποίους η ΕΕ χρειάζεται να δει περαιτέρω πρόοδο μέχρι την προσχώρηση και πέραν αυτής. Στις εκθέσεις αυτές εμπεριέχονται και συστάσεις για τη συνέχεια, στη λογική των διαπραγματεύσεων για την προσχώρηση, και ως εκ τούτου, η κάθε έκθεση προτείνει επίσης και συνοδευτικά μέτρα. Η διαδικασία αυτή ακολουθήθηκε και με τις υπό εξέταση χώρες, όπως φαίνεται στον σχετικό πίνακα, ο οποίος καταγράφει την χρονολογική εξέλιξη των σχέσεων της ΕΕ με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

---

[156] Η δημιουργία μιας Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών ήταν επίπονο και απαιτητικό διαπραγματευτικό έργο, καθότι συνεπάγετο την διαπραγμάτευση 21 συμφωνιών ελευθέρου εμπορίου με 7 εμπλεκόμενες χώρες στην περιοχή, και ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο 2003.

[157] Η Κροατία έγινε πλήρες Μέλος της ΕΕ μετά την υπό εξέταση περίοδο.

[158] Το 1989, ακριβώς δηλαδή πριν από την αρχή της υπό εξέταση περιόδου, το πιο «ολοκληρωμένο» τμήμα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης ήταν η Γιουγκοσλαβική οικονομία, και 20 χρόνια αργότερα, δηλαδή το 2010, στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου τα διάδοχα Κράτη της πρώην Γιουγκοσλαβίας , εξακολουθούν να αποτελούν την «πιο ολοκληρωμένη» μέτα - οικονομία της περιοχής. Αυτό αποτελεί μεν παράδοξο, αφού η διάλυση της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας, η επιβολή εμπορικών και άλλων φραγμών, οι πολλαπλές πολεμικές συγκρούσεις της δεκαετίας του 1990, και οι οικονομικές κυρώσεις, που επιβλήθηκαν σε ορισμένες χώρες, συνέβαλαν σαφώς στην «από-ολοκλήρωση» της περιοχής. Οι ιστορικοί δεσμοί, που κληρονόμησαν οι χώρες αυτές όμως, από το παρελθόν, ήταν θεμελιώδους σημασίας και τις ώθησαν ξανά σε νέα ολοκλήρωση.

Πίνακας 71: Σταθμοί στις σχέσεις ΕΕ με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης

1990, Σεπτέμβριος: Η Βουλγαρία υπέγραψε συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας.

1991, Ιανουάριος: η ΕΕ χορήγησε Γενικευμένο Σύστημα εμπορικών Προτιμήσεων -ΣΓΠ σε Βουλγαρία, και Αλβανία (σε ισχύ το 1992

1991, Μάρτιος: Η Ρουμανία υπέγραψε συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας.

1991, Σεπτέμβριος: Διάλυση της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, μετά την ανεξαρτητοποίηση Σλοβενίας, Κροατίας και ΠΓΔΜ.

1992, Απρίλιος: Ανεξαρτητοποίηση Βοσνίας και Ερζεγοβίνης.

1992, Απρίλιος: Δημιουργία της της Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, με απόφαση του Ομοσπονδιακού Εκτελεστικού Συμβουλίου της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, από τα εναπομείναντα μέλη της Σερβία και Μαυροβούνιο.

1994, Φεβρουάριος: Η Αλβανία έγινε μέλος της Σύμπραξης του ΝΑΤΟ για την Ειρήνη.

1993, Η Ρουμανία υπέγραψε ευρωπαϊκή συμφωνία.

1995, Φεβρουάριος: Η ευρωπαϊκή συμφωνία με την Ρουμανία τέθηκε σε ισχύ.

1995, Ιούνιος: η Ρουμανία υπέβαλε επίσημο αίτημα για ένταξη στην ΕΕ.

1995, Ιούλιος: Η Αλβανία έγινε μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης.

1995, Νοέμβριος: η ΠΓΔΜ γίνεται μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Σύμπραξης του ΝΑΤΟ για την Ειρήνη.

1995, Δεκέμβριος: Η Επιτροπή δημοσίευσε τη γνωμοδότησή της (Avis) επί της αιτήσεως της Βουλγαρίας για ένταξη στην ΕΕ.

1996, Νοέμβριος: Η Κροατία γίνεται μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης.

1997, Οι ηγέτες της ΕΕ θέτουν προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των σχέσεων με τις επιμέρους χώρες της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων του σεβασμού των δημοκρατικών αρχών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του κράτους δικαίου, της προστασίας των μειονοτήτων, μεταρρυθμίσεων της οικονομίας της αγοράς και της περιφερειακής συνεργασίας.

1999, Μάιος: Η ΕΕ προτείνει μια νέα διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης, Συνάντηση Υπουργών Οικονομικών G7 και ΔΧΟ για την χρηματοδότηση στην περιοχή.

1999, Ιούνιος: Συμβούλιο Κορυφής στην Κολωνία, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών υιοθετεί το ΣΣ, Ιδρύθηκε το Κοσσυφοπέδιο υπό τη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών και της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο (UNMIK) με την Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ UNSCR 1244/99.

1999, Οκτώβριος: η Επιτροπή συνέστησε να ξεκινήσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τη Ρουμανία.

1999, Δεκέμβριος: απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι για έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ρουμανία και την Βουλγαρία.

2000, Αναγνώριση από την ΕΕ της ΟΔΓ ως συνέχεια της ΣΟΔ Γιουγκοσλαβίας.

2000, Φεβρουάριος: Ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση με έδρα την Θεσσαλονίκη, ως υπεύθυνη για την διαχείριση των προγραμμάτων βοήθειας στη Σερβία και το Μαυροβούνιο (Δημοκρατία της Σερβίας, Δημοκρατία του Μαυροβουνίου, τη διοίκηση του ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο) και, από το Μάρτιο του 2002, και για την ΠΓΔΜ.

Αρχή ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τη Ρουμανία. Αρχή χρηματοδότησης του Πακέτου Ταχείας Εκτέλεσης.

2000, Μάιος: Η Κροατία έγινε μέλος της Σύμπραξης του ΝΑΤΟ για την Ειρήνη.

2000, Ιούνιος: Η σύνοδος κορυφής της ΕΕ στη Σάντα Μαρία ντε Φέιρα της Πορτογαλίας, επιβεβαιώνει ότι «όλες οι ενδιαφερόμενες χώρες είναι πιθανές υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ."

2000, Σεπτέμβριος: Η Αλβανία έγινε μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

2000, Οκτώβριος: Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας εντάσσεται στο ΣΣ.

2000, Νοέμβριος: Στη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ και των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στο Ζάγκρεμπ, η περιοχή επιβεβαιώνει την πλήρη δέσμευσή της στη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης. Ίδρυση CARDS.

2000, Νοέμβριος: Η Κροατία έγινε μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

2001, Φεβρουάριος: Υιοθέτηση Περιφερειακού Οικονομικού Προγράμματος Δράσης. Έναρξη του Ευρωπαϊκού προγράμματος CARDS για να βοηθήσει τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων στην διαδικασίας σταθεροποίησης και σύνδεσης.

2001, Απρίλιος: Η ΠΓΔΜ υπέγραψε την Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

2001, Ιούνιος: Υπογραφή Μνημονίου Απελευθέρωσης του Εμπορίου στην ΝΑ Ευρώπη.

2001, Αύγουστος: Υπογραφή στη λίμνη Οχρίδα της συμφωνίας από τα κύρια πολιτικά κόμματα στην ΠΓΔΜ, που επιτρέπει την αποκατάσταση της ειρήνης στη χώρα.

2001, Οκτώβριος: Η Κροατία υπέγραψε την Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

2002, Νοέμβριος: Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη να γίνει μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2003, Ιανουάριος: Εγκαινιάστηκε η Αστυνομική Αποστολή της ΕΕ στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

2003, Ιανουάριος: Ξεκίνησαν οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την Αλβανία.

2003, Φεβρουάριος: Η Κροατία κατέθεσε επίσημο αίτημα για ένταξη στην ΕΕ.

2003, Φεβρουάριος: Το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας δημιούργησε την κοινοπολιτεία Σερβίας και Μαυροβουνίου.

2003, Απρίλιος: Η Σερβία και το Μαυροβούνιο έγιναν μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2003, Απρίλιος: Η ΠΓΔΜ έγινε μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

2003, Ιούνιος: Η Διάσκεψη Κορυφής της Θεσσαλονίκης επιβεβαίωσε τη δέσμευση της ΕΕ για την ένταξη στην Ένωση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, και αποφασίσθηκαν πρόσθετοι πόροι και εργαλεία για την επίτευξη του στόχου αυτού.

2003, Ιούλιος: Το Συμβούλιο της ΕΕ έδωσε το πράσινο φως για να ξεκινήσει μια μελέτη σκοπιμότητας για την έναρξη των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με τη Σερβία και το Μαυροβούνιο.

2003, Νοέμβριος: Τα αποτελέσματα της μελέτης σκοπιμότητας της ΕΕ που δημοσιεύθηκαν, άνοιξαν το δρόμο για την αρχή των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη.

2004, Μάρτιος: Η ΠΓΔΜ έκανε επίσημο αίτημα για ένταξη στην ΕΕ.

2004, Μάρτιος: Η ΕΕ ενέκρινε τις πρώτες ευρωπαϊκές εταιρικές σχέσεις για τα Δυτικά Βαλκάνια.

2004, Απρίλιος: Τέθηκε σε ισχύ η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την ΠΓΔΜ.

2004, Ιούνιος: Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε ότι η Κροατία είναι υποψήφια χώρα για ένταξη στην ΕΕ και να αρχίσει διαπραγματεύσεις για την είσοδο στις αρχές του 2005.

2004, Δεκέμβριος: Η Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Κορυφής των Βρυξελλών ενέκρινε το κλείσιμο των διαπραγματεύσεων με την Ρουμανία και την Βουλγαρία και εξέφρασε την επιθυμία να τις καλωσορίσει ως νέα κράτη μέλη από τον Ιανουάριο του 2007.

2005, Οκτώβριος: Το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ στο Λουξεμβούργο έδωσε το πράσινο φως για να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης της Κροατίας .

2005,Δεκέμβριος: η ΠΓΔΜ γίνεται υποψήφια χώρα για ένταξη στην ΕΕ.

2006, Ιούνιος: Διάλυση της Ένωσης Κρατών Σερβίας και Μαυροβουνίου, με την ανεξαρτητοποίηση του Μαυροβουνίου μετά από δημοψήφισμα. Νομικά διάδοχο κράτος της Ένωσης Σερβίας και Μαυροβουνίου είναι η Σερβία.

2007, Ιανουάριος: Ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ.

2008, Δεκέμβριος: το Μαυροβούνιο έκανε επίσημο αίτημα για ένταξη στην ΕΕ.

2009, Δεκέμβριος και Απρίλιος: η Σερβία και η Αλβανία έκαναν αντίστοιχα επίσημο αίτημα για ένταξη στην ΕΕ (έγιναν υποψήφιες χώρες το 2012 και 2014 αντίστοιχα).

2010, Δεκέμβριος: το Μαυροβούνιο γίνεται υποψήφια χώρα για ένταξη στην ΕΕ.

Μετά την υπό εξέταση περίοδο,

2013, Ιούλιος: Ένταξη της Κροατίας στην ΕΕ.

8.2.3 Οικονομική βοήθεια

Για την στήριξη των χωρών της ΔΣΣ για την επίτευξη των στόχων τους, η ΕΕ αποτέλεσε τον πλέον γενναιόδωρο δωρητή / χορηγό για κάθε χώρα ξεχωριστά και την περιοχή, στο σύνολό της.

Για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης η πολιτική και οι μορφές βοήθειας της ΕΕ ήταν ιδιαίτερα σημαντικές[159], λόγω της ανάγκης αποκατάστασης της περιοχής μετά τις συγκρούσεις, διότι, αξίζει να σημειωθεί, ότι οι χώρες της περιοχής πέρα από το δύσκολο εγχείρημα της μετάβασης σε ανοικτές οικονομίες, που αντιμετώπισαν και άλλες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ήταν οι μόνες χώρες σε ΔΣΣ με τόσο πρόσφατο συγκρουσιακό παρελθόν. Επιπροσθέτως η περιοχή είναι «σημαντική για τα συμφέροντα της ΕΕ, ιδιαίτερα για τους τομείς του εμπορίου, ενέργειας, μεταφορών και προστασίας του περιβάλλοντος»[160] σε τομείς προτεραιότητας τόσο για την ΕΕ, όσο και την περιοχή[161], κατά την υπό εξέταση περίοδο, η ΕΕ διέθεσε στην περιοχή μέσω των διαφόρων Προγραμμάτων Βοήθειας πάνω από 15 δις ευρώ.

Οι μορφές βοήθειας της ΕΕ ήταν συμπληρωματικές και επιπρόσθετες των διμερών συμβολών διαφόρων Κρατών Μελών της, και είχαν δύο φάσεις:

- Κατά το στάδιο της ανασυγκρότησης και αποκατάστασης της περιοχής (1990-2002)[162], ναυαρχίδα της Ευρωπαϊκής πολιτικής αποτέλεσε αρχικά το ΣΣ, με στόχο, όπως προαναφέρθηκε, να υποστηρίξει τις χώρες της περιοχής αυτής στην προσπάθειά τους υπέρ της ειρήνης, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικονομικής ευημερίας και υπέρ της επίτευξης σταθερότητας στο σύνολο της περιοχής.

- Η φάση της ανάπτυξης (2002-2010), και με βάση την θεώρηση, ότι η Νοτιοανατολική Ευρώπη αποτελεί περιοχή με ανάγκες και δυνατότητες περιφερειακής ολοκλήρωσης και ενσωμάτωσης στην ΕΕ, συνοδεύτηκε, από την, άμεση ή έμμεση, ένταξη των προτεινόμενων σχεδίων συνεργασίας στον ευρύ ορίζοντα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, τα οποία είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί στην ΚΑΕ[163], όπως τα

[159] Αν και αρχικά είχαν διαμορφωθεί τρεις κύριες τάσεις εντός της ΕΕ, οι οποίες προωθούσαν κάθε μία από αυτές και στήριξη για διαφορετική γειτονική προς την Ένωση περιοχή, για γεωπολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Η Γαλλία και η Ισπανία προωθούσαν περισσότερο την Ευρωμεσογειακή συνεργασία, η Γερμανία την ΚΕΑ και τις χώρες, που σήμερα θεωρούνται Ανατολικοί Γείτονες, και η Ελλάδα, Ιταλία και Αυστρία την Βαλκανική. Σχετικά βλ,, European Commission, Directorate - General Economic and Financial Affairs, "Economic Review of EU Mediterranean Partners", European Economy, Occasional Papers, Brussels, No 2 - January 2003, European Commission, Directorate - General for Economic and Financial Affairs, "European Neighbourhood Policy: Economic Review of EU Neighbour Countries", Occasional Papers, Brussels, No 30, June 2007, European Commission, "Regular Staff Reports on MEDA operations", Brussels, European Investment Bank (EIB), "The Union for the Mediterranean", Luxembourg, 8 December 2010.

[160] Füle, S., ''OECD Investment Compact for SE Europe'', OECD, Paris, 2011.

[161] Βλ., European Commission, "Energy Roadmap 2050: a secure, competitive and low-carbon energy sector is possible", Press Release, Brussels, 15 December 2011, European Commission, "ESDP European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union. Agreed at the Informal Council of Ministers responsible for Spatial Planning in Potsdam, May 1999", Luxembourg, May 1999,European Commission, "EU budget 2010 Financial Report", Luxembourg, 2010,European Commission, "EU reinstates trade preferences for the Western Balkans until 2015", Press Release, Brussels, 30 December 2011,European Commission, "European Regional Policy, an inspiration for countries outside the EU? Applying the principles, sharing the lessons learned, exchanging experience", European Commission Directorate-General for Regional Policy, Brussels, 2009,European Commission, "European Research Network extended to the Balkans with EU Support. Joint research & educational activities towards integrated eScience applications are now possible in the region thanks to GEANT and SEEREN", Press Release, Brussels, 9 January 2004,European Commission, "Evaluation of data and sources underlying the analysis of market gaps in access to finance for SMEs in the EU", Final Report, Enterprise and Industry, 9 July 2007,European Commission, "Gas pipelines to cut pollution", European Commission «Regions in actions, a country on the move. A selection of successful projects supported by the Structural Funds in Greece», European Union Regional Policy, Brussels, 2003,European Commission, "Green Paper on Public Private Partnerships and Community Law on Public Contract and Concessions", Bruxelles, 2004 (a),European Commission, "Guidelines for Successful Public Private Partnerships", Directorate - General Regional Policy, Brussels, 2003, European Commission, "Research* EU Focus", European Union, No 10, Luxembourg, June 2011, European Commission, "Statistical yearbook on candidate and south-east European countries, Data 1996-2000. Yearbook 2002", Panorama of the European Union, European Communities, Luxembourg, 2002, European Commission, "Thematic Strategy on the Urban Environment", Bruxelles, 2004 (b), European Commission, "Urban environment: commission outlines its ideas for a better environment in towns and cities", EC Press Release, Bruxelles, 2004 (c).

[162] Οι πόλεμοι και οι συγκρούσεις, δημιούργησαν σωρεία επιτακτικών αναγκών ανθρωπιστικής φύσης αλλά και στις υποδομές, που έπρεπε να αντιμετωπισθούν άμεσα.

[163] Η Σύνοδος του Συμβουλίου της ΕΕ στο Έσσεν της Γερμανίας τον Δεκέμβριο του 1994 επιβεβαίωσε με τις αποφάσεις του για την πολιτική διεύρυνσης και τις προενταξιακές διαδικασίες, την ύπαρξη ευθείας γραμμής μεταξύ της συμμετοχής στους επιτυχημένους περιφερειακούς οργανισμούς συνεργασίας και της δυνατότητας πλήρους ενσωμάτωσης στην ΕΕ, με την υπογραφή συνθηκών σύνδεσης των επικρατέστερων προς ένταξη χωρών, όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Τσεχία, εξοπλίζοντας την φαρέτρα της με τα σχετικά χρηματοδοτικά προγράμματα.

CARDS, PHARE, INTERREG, ISPA, IPA κ.ά., και αναφορά στα οποία γίνεται στην συνέχεια, τα οποία στήριζαν την περιφερειακή συνεργασία, τις σχέσεις καλής γειτονίας, την προώθηση του εμπορίου σε διαπεριφερειακό επίπεδο, την ανάπτυξη και περιφερειακή ελαστικότητα (resilience), καθώς και την αποσαφήνιση των όρων ένταξης των πρώην σοσιαλιστικών χωρών στην ΕΕ.

Η ΕΕ και οι χώρες της Βαλκανικής δημιούργησαν από κοινού την ΔΣΣ, η οποία κάλυπτε την Αλβανία, τη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, την Κροατία, την ΠΓΔΜ, και τη ΟΔΓ / Σερβία & Μαυροβούνιο/ Σερβία. Δεδομένου, ότι απώτερος στόχος των χωρών της περιοχής ήταν από την πρώτη στιγμή η ένταξή τους στην ΕΕ[164], τους δόθηκε άμεσα ελεύθερη πρόσβαση στις αγορές της ΕΕ και υποστήριξη για τα Προγράμματα των εσωτερικών τους μεταρρυθμίσεων. Μετέπειτα και ανάλογα με την «Ευρωπαϊκή τους ωρίμανση», διαπραγματεύθηκαν σε διμερές επίπεδο καθεμία από αυτές χωριστά ΣΣΣ με την Ένωση, πριν υποβάλουν τελικά αίτηση για ένταξή τους στην ΕΕ[165].

Η επέκταση πολλών από τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ, και η προσφορά της ΕΕ στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης πέραν των όποιων εμπορικών παραχωρήσεων και χρηματοοικονομικής υποστήριξης, συνοδεύτηκε ως αντάλλαγμα, με την ανάληψη περισσότερων δεσμεύσεων από τα Κράτη αυτά, υπέρ των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων[166] και της οικονομίας της αγοράς, καθώς και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Καθώς οι διαδοχικές διευρύνσεις στην Βαλκανική έφερναν την ΕΕ σε συνεχώς στενότερη επαφή με τους εκάστοτε γείτονές της, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από πολιτική και κοινωνική αστάθεια, η πολιτική της Ένωσης διαχρονικά στοχεύει στην προβολή της δυνατότητας να μοιραστεί την ευημερία και τη σταθερότητά της με τους γείτονες της, εδραιώνοντας, έτσι τη δική της ασφάλεια και «σαγηνεύοντας» τους, ούτως ώστε να την προσεγγίσουν πολιτικά.

Οι πόλεμοι και οι συγκρούσεις, που έπληξαν μεγάλα τμήματα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, προκάλεσαν σημαντικές ζημίες στην υποδομή. Εκτός από τις άμεσες ζημίες, η περίοδος αναταραχής και οικονομικής ύφεσης που γνώρισε μεγάλο μέρος της περιοχής κατά τη δεκαετία του '90, είχε έμμεσες επιπτώσεις, δεδομένου, ότι παραμελήθηκε η τρέχουσα και περιοδική συντήρηση των έργων, με αποτέλεσμα το κόστος επανόρθωσης σταδιακά να αυξάνεται. Η μείωση των εισοδημάτων, καθώς και των εσόδων από φόρους, συνέβαλε στον περιορισμό των δραστηριοτήτων συντήρησης και ανακαίνισης, με αποτέλεσμα μία επιταχυνόμενη υποβάθμιση. Η ανασυγκρότηση των Βαλκανίων δεν ήταν απλή υπόθεση. Εκτός από την ανοικοδόμηση και αναβάθμιση της υλικής υποδομής, έπρεπε να καταβληθούν έντονες προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό των νομοθετικών, οικονομικών και διοικητικών συστημάτων. Επειδή το έργο ήταν κολοσσιαίο ως προς το μέγεθος, και σύνθετο ως προς την μορφή, οι ΑΞΕ στην περιοχή πραγματοποιήθηκαν με αργούς ρυθμούς, αλλά και προσεκτικά βήματα. Συνεπώς, οι επενδυτικές ανάγκες για την ανασυγκρότηση ήταν τεράστιες. Λόγω της μεγάλης έλλειψης οικονομικών πόρων, ήταν σημαντικό να καθοριστούν πολύ σαφώς οι επενδυτικές προτεραιότητες, σε στενή συνεργασία με τις Κυβερνήσεις των ενδιαφερόμενων χωρών, όπως και να εφαρμοστούν αυστηρά κριτήρια αξιολόγησης, για να διασφαλισθεί οικονομική απόδοση και βέλτιστη χρήση των «σπάνιων» πόρων.

Τα Βαλκάνια αποτέλεσαν για τον λόγο αυτό, την πρώτη περιοχή συντονισμένης διεθνούς βοήθειας, προεξάρχουσας της ΕΕ[167], αλλά και με την συμμετοχή ΔΧΟ καθώς και διαφόρων Κρατών. Τα Βαλκάνια αποτελούν έτσι παράδειγμα προς μίμηση και υπόδειγμα διακρατικής και διεθνούς συνεργασίας.

[164] Η ένταξη στην ΕΕ θεωρήθηκε από την ΕΕ ως καθοριστικός παράγων για την επίτευξη των στόχων της Δημοκρατίας και της ειρήνης, της ανάπτυξης και της ευημερίας, κάτι, που καταδεικνύουν και τα συμπεράσματα της Διεθνούς Επιτροπής για τα Βαλκάνια, γνωστής ως Επιτροπή Amato.

[165] Παράλληλα, η ΕΕ φροντίζει με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας – ΕΠΓ (European Neighbourhood Policy – ENP), ώστε οποιεσδήποτε επόμενες διευρύνσεις να μη δημιουργήσουν νέους φραγμούς μεταξύ της διευρυμένης Ένωσης και των γειτόνων της. Για αυτόν ακριβώς το λόγο αναπτύσσει στενότερους δεσμούς με τους γείτονές της προς Ανατολάς, τη Ρωσία, παρά την πρότερη κρίση στις μεταξύ τους σχέσεις λόγω Ουκρανίας, την Ουκρανία, τη Μολδαβία και, προς Νότο στις χώρες της Μεσογείου.

[166] Καθώς οι γειτονικές χώρες αποτελούν ζώνες διάβασης λαθρομεταναστών, λαθρεμπόρων ναρκωτικών και διακινητών ανθρωπίνων όντων, η ΕΕ παρέχει βοήθεια σε ορισμένες από τις χώρες αυτές για τη βελτίωση της διαχείρισης των συνόρων τους και των διαδικασιών μετανάστευσης.

[167] Βλ., European Commission, Directorate - General for Economic and Financial Affairs, "European Neighbourhood Policy: Economic Review of EU Neighbour Countries", Occasional Papers, Brussels, No 30, June 2007

Μόλις δύο μήνες μετά την κατάρτιση του ΣΣ για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη[168], κατά την Υπουργική σύνοδο στην Κολωνία τον Ιούνιο 1999, και συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο 1999, καταρτίστηκε η πρώτη έκθεση σχετικά με τις ανάγκες ανασυγκρότησης της βασικής υποδομής στην περιοχή.

Τα επενδυτικά σχέδια που εντοπίστηκαν, χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες:

- «Πακέτο Έργων Ταχείας Εκκίνησης» (Quick-Start Package), για τα οποία η έναρξη εκτέλεσης ή η ανάθεση των συμβάσεων προβλεπόταν το αργότερο για το Μάρτιο 2001,

- «Πακέτο Βραχυπρόθεσμων Έργων» (Near-Term Package), τα οποία εκ πρώτης όψεως κρίθηκαν οικονομικά βιώσιμα.

Ο κατάλογος που καταρτίστηκε, περιελάμβανε 85 επενδυτικά σχέδια συνολικού κόστους περίπου 4 δις ευρώ. Από αυτά, 35 ανήκαν στο Πακέτο Ταχείας Εκκίνησης και αντιπροσώπευαν κόστος 1,1 δις ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος χρηματοδότησης και ηγετικό ρόλο σε 14 από τα σχέδια αυτά, συνολικού κόστους περίπου 800 εκατ. ευρώ, 72% του συνόλου, ανέλαβε η τράπεζα της ΕΕ, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ[169], για την οποία γίνεται λόγος κατωτέρω. Τα 14 έργα ταχείας εκκίνησης, για τα οποία η ΕΤΕπ ήταν ο «επικεφαλής φορέας» υλοποιήθηκαν τάχιστα μέσα σε 5-6 χρόνια. Εκτός από το πρόγραμμα ανασυγκρότησης, η ΕΤΕπ βέβαια χρηματοδότησε καθ'όλη την υπό εξέταση περίοδο επίσης επενδύσεις στο πλαίσιο της συνήθους χρηματοδοτικής της δραστηριότητας στην περιοχή, δραστηριοποιούμενη βάσει της Εντολής (Mandate), που της ανέθεσε το Συμβούλιο των Υπουργών για τη χορήγηση ενισχύσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη αρχικά κατά την περίοδο 2000-2007, και μετέπειτα 2007-2013[170].

Παράλληλα, οι χώρες της περιοχής ενισχύθηκαν από όλα τα ειδικά Ευρωπαϊκά Προγράμματα παροχής βοήθειας που προαναφέρθηκαν, και αναφέρονται κατωτέρω κατά χρονολογική σειρά εφαρμογής:

PHARE: το πρόγραμμα αυτό δημιουργήθηκε στην προοπτική της διεύρυνσης που αποφασίστηκε από το Συμβούλιο του Λουξεμβούργου το 1987. Το όνομά του ανταποκρίνεται στα αγγλικά και γαλλικά ακρώνυμα (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies - PHARE[171]). Ήταν ένα από τα τρία προενταξιακά μέσα[172] που χρηματοδοτούνταν με σκοπό την ενίσχυση των υποψήφιων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στην προετοιμασία τους για ένταξη στην ΕΕ[173]. Αφορούσε κυρίως μέτρα δημιουργίας θεσμών, αλλά και συναφείς επενδύσεις, καθώς και μέτρα που αποσκοπούσαν στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, περιλαμβανομένης και της διασυνοριακής συνεργασίας. Δημιουργήθηκε το 1989 για την Πολωνία και την Ουγγαρία, επεκτάθηκε όμως ώστε να καλύψει τις οκτώ από τις δέκα χώρες της διεύρυνσης του 2004: τις Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία καθώς και τις χώρες, που προσχώρησαν το 2007,

[168] Βλ., σχετικά Special Co-Ordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe, "Report on SAP - Stability Pact Complementarity", Brussels, 13 March 2003, Special Co-Ordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe, "About the Stability Pact", Brussels, 2005, Special Co-Ordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe, "Activity Report of the Special Co-ordinator of the Stability Pact to SG/HR Solana on implementation of the EUSR Mandate for the first Semester 2003", Brussels, April 2003, Stability Pact for South Eastern Europe, "Project Funding and Business Supporting Programme in SEE", Stability Pact for South Eastern Europe Business Advisory Council (BAC-SEE), Sarajevo, 2001.

[169] Βλ., Kavvadia, H., "The European Investment Bank: supporting the European Union's external activities.", Review of Decentralization Local Government and Regional Development, Δέκατον τρίτον έτος έκδοσης, No 50, Athens, 2007.

[170] Η Εντολή αυτή προέβλεπε χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕπ ανώτατου συνολικού ύψους 9,2 δις ευρώ στις υπό ένταξη και υποψήφιες χώρες, καθώς και τις υπόλοιπες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, στη Βουλγαρία, στην Κροατία, στην ΠΓΔΜ, στη Ρουμανία και στην Τουρκία. Εκτός από τις χρηματοδοτήσεις βάσει εντολής, η ΕΤΕπ χορήγησε επίσης δάνεια μέσω του πρώτου και δεύτερου Προενταξιακού Μηχανισμού, που ενέκρινε το Συμβούλιο των Διοικητών της και στο πλαίσιο του οποίου προβλέπονταν χορηγήσεις της Τράπεζας συνολικού ύψους 14 δις ευρώ στις υπό ένταξη χώρες της ΚΑΕ κατά την περίοδο 2000-2006 και 2007-2013 αντίστοιχα. Βλ., Kavvadia, H.," The European Investment Bank: supporting the European Union's external activities", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 50, Athens, January 2008.

[171] Περιλαμβάνει και Διασυνοριακή Συνεργασία - ΔΣ μέσω του PHARE (Cross Border Cooperation – CBC, PHARE).

[172] Το πρόγραμμα PHARE με συνολικές χρηματοδοτήσεις 1,2 δις ευρώ «έτρεξε» την περίοδο 1990 – 2000, παράλληλα κατά περιόδους με τα προγράμματα ECHO (1990 – 2000) και OBNOVA (1996 – 2000), τα οποία στην Βαλκανική αφορούσαν κυρίως ανθρωπιστική βοήθεια με μια «μετά-συγκρουσιακή λογική» στην Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ και Σερβία, χορηγώντας συνολικά 1,5 δις ευρώ και 2,2 δις ευρώ αντίστοιχα. Συνολικά η χρηματοδότηση από τα τρία αυτά προγράμματα την δεκαετία 1990-2000 ανήλθε σε 4,9 δις ευρώ.

[173] Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ., σχετικά European Commission, "EU budget 2010 Financial Report", Luxembourg, 2010, European Commission, "EU reinstates trade preferences for the Western Balkans until 2015", Press Release, Brussels, 30 December 2011.

δηλαδή την Βουλγαρία και την Ρουμανία, σε μια περίοδο σαρωτικών οικονομικών αναδιαρθρώσεων και πολιτικών αλλαγών. Ως το 2000 ορισμένες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, όπως Αλβανία, ΠΓΔΜ και Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ωφελούνταν, επίσης, από το Πρόγραμμα, στο πνεύμα μιας «μετά-συγκρουσιακής» υποστήριξης. Από το 2001 όμως, βοήθεια σε αυτές τις χώρες παρείχε το διάδοχο, Πρόγραμμα CARDS, για το οποίο λόγος γίνεται στην συνέχεια. Μετά την πρόσκληση που απηύθυνε το Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993 στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να υποβάλουν αίτηση ένταξης, η παρεχόμενη από το PHARE βοήθεια αναπροσανατολίστηκε και συμπεριέλαβε χρηματοδότηση υποδομών.

INTERREG: Η Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία -ΕΕΣ (European Territorial Co-operation - ETC), περισσότερο γνωστή ως Interreg, είναι ένα χρηματοδοτικό μέσο της ευρωπαϊκής περιφερειακής ανάπτυξης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής για την εντατικοποίηση της θεσμικής συνεργασίας διασυνοριακά μεταξύ των περιοχών, που βρίσκονται εκατέρωθεν συνόρων της ΕΕ. Ο πρωταρχικός στόχος της ΕΕΣ είναι να λειάνει την «διαχωριστική» επιρροή των εθνικών συνόρων, προκειμένου να προωθήσει την «ολοκλήρωση» μέσω μιας αρμονικής οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της Ένωσης στο σύνολό της. Το INTERREG είναι χτισμένο γύρω από τρεις άξονες συνεργασίας γεωγραφικής εμβέλειας: Διασυνοριακό (INTERREG A), Διακρατικό (INTERREG B) και Διαπεριφερειακό (INTERREG C). Καλύπτει όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ, τις χώρες της ΕΖΕΣ, δηλαδή Νορβηγία, Ελβετία και Λιχτενστάιν, τις υπό ένταξη χώρες και τις γειτονικές χώρες. Χρονικά το Πρόγραμμα κατά την υπό εξέταση περίοδο «έτρεξε» ανελλιπώς και διαδοχικά για όλη την υπό εξέταση περίοδο ως εξής: INTERREG I: 1990-1993, INTERREG II: 1994-1999, INTERREG: III 2000-2006, INTERREG: IV 2007-2013[174].

CARDS: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ (Community Assistance to Reconstruction, Development and Stabilization - CARDS) είναι ένα χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ, που θεσπίσθηκε το 2000 με αντικείμενο την στήριξη της συμμετοχής των χωρών της Δυτικών Βαλκανίων στη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης με την Ένωση[175]. Σηματοδοτεί την αφετηρία χρήσης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων με αναπτυξιακή «λογική». Απευθύνεται στις εξής χώρες: Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ, Αλβανία[176] και το Κοσσυφοπέδιο σύμφωνα με το ψήφισμα 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Το πρόγραμμα κατέστη λειτουργικό το 2001, καθώς το πρώτο διάστημα στήριζε έργα, που χρηματοδοτούνταν προηγουμένως από τα προγράμματα PHARE και OBNOVA. Μέσω του ΚΒΑΑΣ διατέθηκαν 5 δις ευρώ στην περιοχή κατά την περίοδο 2000-2006. Από το 2007 το πρόγραμμα αντικαθίσταται από τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας, ο οποίος καλύπτει τόσο υποψήφιες όσο και εν δυνάμει υποψήφιες χώρες.

Έκτακτη Οικονομική Μακροοικονομική Χρηματοδοτική Συνδρομή: Εκτός από το πρόγραμμα CARDS κατά την ίδια περίοδο, η ΕΕ παρείχε επίσης έκτακτη οικονομική μακροοικονομική χρηματοδοτική συνδρομή στην περιοχή συνολικού ύψους περίπου 1 δις ευρώ, υπό την προϋπόθεση, ότι η εκτέλεση του προγράμματος του ΔΝΤ ήταν ικανοποιητική. Η συνδρομή αυτή ήταν πάνω από το ήμισύ της υπό τη μορφή επιχορηγήσεων, και διοχετεύθηκε στα Δυτικά Βαλκάνια, και κυρίως τη Σερβία και στο Μαυροβούνιο.

ISPA: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession - ISPA) είναι ένα από τα τρία χρηματοδοτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μαζί με το Phare και SAPARD, με στόχο να βοηθήσει τις υποψήφιες χώρες στην προετοιμασία για την προσχώρηση. Παρείχε χρηματοδότηση για έργα υποδομής στους τομείς προτεραιότητας της ΕΕ, όπως το περιβάλλον και οι μεταφορές.

Για την περίοδο 2000-2006, 1 δις ευρώ ετησίως είχε διατεθεί από το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων πρώτων ετών της εφαρμογής δηλαδή 2000-2003,το ΠΔΜ επιχορηγούσε πάνω από 300 μεγάλης κλίμακας επενδύσεις σε υποδομές στις 10 υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ήτοι Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, και Σλοβενία. Μετά τη διεύρυνση

[174] Το πρόγραμμα συνεχίστηκε λόγω της σπουδαιότητας του και μετά την υπό εξέταση περίοδο, Interreg V για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2013-2020, με πόρους ύψους 10,1 δις ευρώ από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, που αντιπροσωπεύει το 2,8% του συνολικού του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής.

[175] Βλ., European Commission, EuropeAid Co-operation Office, "Project Preparation Facility at the Infrastructure Steering Group (ISG)", 2001 Cards Programme, 25 July 2002.

[176] Βλ., European Commission, External Relations Directorate General, Directorate Western Bank, "Albania Country Strategy Paper 2002 - 2006", European Community Cards Programme, 12 September 2001

της ΕΕ το 2004, οι υπόλοιπες χώρες δικαιούχοι του ΠΔΜ ήταν η Βουλγαρία και η Ρουμανία, στο οποίο από 1ης Ιανουαρίου 2005 εντάχθηκε και η Κροατία. Ενώ αυτές, που είχαν προηγουμένως ωφεληθεί από το ΠΔΜ, υπήχθησαν πλέον στο Ταμείο Συνοχής.

SAPARD: Το Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής – ΜΠΓΠ (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development - SAPARD) δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 1999 από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να βοηθήσει τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να ξεπεράσουν τα προβλήματα της διαρθρωτικής προσαρμογής στον γεωργικό τομέα, καθώς και κατά την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου, όσον αφορά στην Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ), και της σχετικής νομοθεσίας. Μαζί με το ΠΔΜ και το PHARE είναι ένα από τα τρία προενταξιακά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να βοηθηθούν οι υποψήφιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κατά την περίοδο της προετοιμασίας τους για ένταξή τους στην ΕΕ. Το Μέσο αυτό αποτέλεσε μέρος του Προγράμματος Δράσης 2000, για την αύξηση της προενταξιακής βοήθειας για την περίοδο 2000 - 2006. Το Μέσο αυτό ήταν διαθέσιμο για την Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Κροατία, έως την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην ΕΕ το 2007.

IPA: ο Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας - ΜΠΒ (Instrument of Pre-Accession Assistance – IPA)[177] εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2006 ως ένα νέο μέσο χρηματοδοτικής βοήθειας, για να αντικαταστήσει όλα τα προηγούμενα Ευρωπαϊκά οικονομικά προγράμματα βοήθειας. Στα πλαίσια του ΜΠΒ που τέθηκε σε εφαρμογή το 2007, εξακολουθεί και παρέχεται η Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση στην περιοχή ακόμη και σήμερα, συμπεριλαμβάνοντας όμως υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες χώρες, όχι μόνο στα Δυτικά Βαλκάνια, αλλά και την Τουρκία και, πρόσφατα, την Ισλανδία. Η συνολική προενταξιακή χρηματοδότηση στο πλαίσιο του ΜΠΒ για το δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ 2007-13 ανήλθε σε 11,5 δις ευρώ.

Η χρηματοδότηση μέσω του ΜΠΒ στις υπό εξέταση χώρες κατά την περίοδο 2007-2010, που υπάρχει επικάλυψη με την υπό εξέταση περίοδο, είναι κατά μέσο όρο πάνω από 800 εκατ. ευρώ, και αντιπροσωπεύει το υψηλότερο ποσό ανά κεφαλή, που έχει δοθεί από την ΕΕ σε οποιαδήποτε περιοχή στον κόσμο, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τους υπολογισμούς και άλλων αναλυτών[178].

Η ΕΕ μέσω του ΜΠΒ εστίασε στις προτεραιότητες που προσδιορίστηκαν στο έγγραφο στρατηγικής για τη διεύρυνση το 2007, οι οποίες είναι η οικοδόμηση του Κράτους, του Κράτους Δικαίου, η συμφιλίωση, η διοικητική και δικαστική μεταρρύθμιση, η καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και η ενίσχυση της στήριξης των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και της πολιτικής ανάπτυξης της κοινωνίας. Παρέχει ως εκ τούτου χρηματοδότηση μέσω του ΜΠΒ στους εξής τομείς:

- Βοήθεια για τη μετάβαση και τη θεσμική ανάπτυξη
- Διασυνοριακή συνεργασία
- Περιφερειακή ανάπτυξη
- Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού
- Αγροτική ανάπτυξη

Η συνολική Ευρωπαϊκή ενίσχυση με επιδοτήσεις μέσω της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν ποσοτικά και ποιοτικά θετική για τις υπό εξέταση χώρες, αφού κάλυψε με σημαντικούς πόρους διαχρονικά, ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων προτεραιότητας, για την ομαλή τους πορεία και ανάπτυξη, από το μετά-συγκρουσιακό, ως το προ-ενταξιακό στάδιο ων χωρών της περιοχής. Το πολυσχιδές και πολυεπίπεδο των πόρων αυτών, καθιστούν όμως τα στατιστικά δεδομένα, που είναι διαθέσιμα στην δημόσια σφαίρα, αν και στην ουσία πρόκειται για «δημόσιους πόρους» υποκείμενους στην αναγκαιότητα μέγιστης διαφάνειας, αποσπασματικά, ασυνεχή και χωρίς κοινή βάση σύγκρισης, αφού οι τομείς ή οι χώρες διαφέρουν ανά Πρόγραμμα ή και ανά περίοδο, καθιστώντας ιδιαίτερα δύσκολη την προσπάθεια ομοιογενοποίησής τους, και στην συνέχεια κατηγοριοποίησης και ανάλυσης, στα πλαίσια της έρευνας. Στην παρούσα

[177] Βλ., European Commission, "Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II)", Brussels, 7 December 2011.

[178] Στα Δυτικά Βαλκάνια κατά την περίοδο εφαρμογής του Προγράμματος, δηλαδή 2007-2013, οι χρηματοδότηση ετησίως και κατά κεφαλή βάσει υπολογισμών ανέρχονται μεσοσταθμικά σε 39,60 ευρώ, έναντι 25,00 ευρώ για την ΚΑΕ κατά την περίοδο 1999-2003, Βλ., Denti, D., '' EU economic reconstruction and aid policy for the Western Balkans", College of Europe, Brugge, 2011.

ΔΔ, κατεβλήθη επίπονη προσπάθεια για την συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων, που παρατίθενται ακολούθως, σε κοινή, διαφανή και κατά το δυνατόν συγκρίσιμη βάση, ώστε να διευκολυνθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων. Για τον λόγο αυτό παρατίθενται πέραν των στατιστικών στοιχείων και διαγραμμάτων, διαχρονικοί πίνακες, αφού πολλά από τα Προγράμματα αυτά «έτρεχαν» άλλοτε παράλληλα, άλλοτε σχεδόν παράλληλα, και ενίοτε διαδοχικά.

Επιπροσθέτως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέβαλε καθ'όλη την υπό εξέταση περίοδο προσπάθειες για τον συντονισμό με τους ΔΧΟ και άλλους διμερείς χορηγούς, ώστε η χρηματοδότηση των υπό εξέταση χωρών να είναι η μεγαλύτερη δυνατή, ενώ παράλληλα να είναι αποτελεσματική, με συνέργειες και χωρίς επικαλύψεις μεταξύ των χρηματοδοτικών οργανισμών, συνδυάζοντας επιχορηγήσεις και δάνεια. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή υπέγραψε το 2006, Μνημόνιο Συμφωνίας με διάφορους ΔΧΟ[179] σχετικά με το συντονισμό και τη συνεργασία για την υποστήριξη στις υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες χώρες. Τον Δεκέμβριο του 2007, η Επιτροπή συναντήθηκε με σημαντικούς διμερείς χορηγούς και τους ΔΧΟ για να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο για στενότερη συνεργασία για την παροχή βοήθειας στην περιοχή. Η συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των ΔΧΟ επικεντρώθηκε κυρίως σε τρεις τομείς: τις πολύ μικρές και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, την ενεργειακή απόδοση και τις υποδομές στον τομέα των μεταφορών, της ενέργειας, του περιβάλλοντος[180], καθώς και στον κοινωνικό τομέα. Στις συνεργασίες αυτές εντάσσονται και το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη (European Fund for Southeast Europe -EFSE) για το οποίο αναφέρεται πιο λεπτομερώς παρακάτω, όπως και η διευκόλυνση για την ενεργειακή απόδοση, που ξεκίνησε το 2006 για τις τότε υποψήφιες χώρες Βουλγαρία, Ρουμανία, Τουρκία και Κροατία, που επεκτάθηκε όμως, από το 2007 και μετά σταδιακά, και στις υπόλοιπες χώρες της περιοχής, δεσμεύοντας 34,7 εκατ. ευρώ για τη μόχλευση των επιχορηγήσεων και δανείων σε κοινές συμφωνίες διαχείρισης μεταξύ της Επιτροπής, της ΕΤΕπ, ΕΤΑΑ και της ΤΣΕ, με σκοπό την ενεργειακή απόδοση για την βιομηχανία και τα κτίρια.

Η Ευρωπαϊκή πορεία των υπό εξέταση χωρών δρομολογήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής του Ζάγκρεμπ το 2000[181] και πήρε μεγάλη και γρήγορη ώθηση από δύο διαδοχικές Προεδρίες γειτονικών χωρών, της Ελλάδας και της Ιταλίας. Στην Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Βαλκανίων τον Ιούνιο του 2003 στη Θεσσαλονίκη[182], επιβεβαιώθηκαν εκ νέου οι προοπτικές των χωρών της περιοχής για πλήρη ένταξη στην ΕΕ και αποφασίσθηκαν περαιτέρω βήματα για την ενίσχυση της διαδικασίας ένταξης τους. Ένα από τα καινοτόμα βήματα, που αποφασίσθηκαν στην Θεσσαλονίκη ήταν η καθιέρωση Ευρωπαϊκών Συμπράξεων με τις χώρες της περιοχής, που προσδιόρισαν κύριες προτεραιότητες και λίστες ελέγχου, κατ' αναλογία αυτών, που είχαν εκπονηθεί για την ΚΑΕ.

Κατά την υπό εξέταση περίοδο δύο από τις υπό εξέταση χώρες έγιναν πλήρη Μέλη της ΕΕ, και συγκεκριμένα η Βουλγαρία και η Ρουμανία το 2007, ενώ η Κροατία έγινε Μέλος το 2013, μετά την υπό εξέταση περίοδο. Τρεις από τις υπό εξέταση χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι υποψήφιες για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και συγκεκριμένα η Αλβανία, η ΠΓΔΜ και η Σερβία[183][184].

---

[179] Το Μνημόνιο Συνεργασίας υπεγράφη με τους εξής ΔΧΟ : ΕΤΕπ, ΕΤΑΑ, τον όμιλο της Παγκόσμιας Τράπεζας τόσο την ΔΤΑΑ, όσο και την ΔΟΧ, τις Σκανδιναβικές Nordic Investment Bank, και Nordic Environment Finance Corporation, την Τράπεζα του Συμβουλίου της Ευρώπης - ΤΣΕ καθώς και την Παρευξείνια Τράπεζα.

[180] Βλ., επίσης US Agency for International Development, International Finance Corporation, "Balkans Infrastructure Development Facility (BIDFacility)", Final Draft, Concept Paper, 14 October 2002.

[181] Η Σύνοδος Κορυφής του Ζάγκρεμπ υπό Γαλλική Προεδρία την 24 Νοεμβρίου 2000 χάραξε ένα όραμα για την στενότερη ολοκλήρωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση των πέντε χώρων των Δυτικών Βαλκανίων. Σε αντάλλαγμα για μια σαφή δέσμευση στη συνεχή μεταρρύθμιση, περιφερειακή συνεργασία και σεβασμό για δημοκρατικά πρότυπα και τις διεθνείς υποχρεώσεις, η ΕΕ προσέφερε στις χώρες αυτές ένα «δρόμο» προς την Ευρώπη ως πιθανές υποψήφιες για προσχώρηση.

[182] Στην Σύνοδο Κορυφής Ευρωπαϊκής Ένωσης - Δυτικών Βαλκανίων στη Θεσσαλονίκη που πραγματοποιήθηκε την 21 Ιουνίου 2003, αξιολογήθηκαν τα προηγούμενα τρία χρόνια εργασίας για τη σταθερότητα, τη δημοκρατία και την οικονομική ανάκαμψη σε όλες τις χώρες της περιοχής.

[183] Πέρα από την Σερβία, υποψήφια για ένταξη χώρα είναι και το Μαυροβούνιο, αλλά δεν συμπεριλαμβάνεται στις υπό εξέταση χώρες. Σχετικά βλ., European Commission, "Conclusions on Serbia. Extract from the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010» COM (2009)533 final", Brussels, 2009b, European Commission, "Conclusions on Montenegro. Extract from the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010» COM (2009)533 final", Brussels, 2009c.

[184] Υποψήφια για ένταξη στην ΕΕ χώρα είναι και το Μαυροβούνιο, αλλά δεν συμπεριλαμβάνεται ξεχωριστά στις υπό εξέταση χώρες στην παρούσα ΔΔ.

Εν κατακλείδι, και όπως προαναφέρθηκε, η δέσμευση της ΕΕ στην υπό εξέταση περιοχή ανήλθε στο υψηλότερο ποσό κατά κεφαλή, που έχει δοθεί από την ΕΕ σε οποιαδήποτε περιοχή στον κόσμο, ήταν συνεχής, πολυσχιδής, «πολύ-εστιακή» και πολυεπίπεδη, δραστηριοποιούμενη στο:

- Στρατηγικό επίπεδο, προσέφερε την προοπτική της πλήρους ένταξης σε όλες τις χώρες της περιοχής.
- Στρατιωτικό επίπεδο, η ΕΕ συμμετείχε με 38.000 στρατιώτες στις ειρηνευτικές δυνάμεις στην περιοχή.
- Πολιτικό επίπεδο βοήθησε στην αντιμετώπιση των κρίσεων, όπως στη νότια Σερβία ή στην ΠΓΔΜ.
- Θεσμικό επίπεδο, για την αυτάρκεια των χωρών της περιοχής στο να διαχειριστούν τις υποθέσεις τους και να εφαρμόσουν το Ευρωπαϊκό κεκτημένο της ΕΕ και άλλα Ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα.
- Οικονομικό επίπεδο, με ενίσχυση του προϋπολογισμού, το άνοιγμα των αγορών της ΕΕ στις χώρες της περιοχής, την υψηλότερη κατά κεφαλή οικονομική ενίσχυση στον κόσμο, και την διευκόλυνση επενδύσεων και ΑΞΕ.

Ευρωπαϊκές Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 72: PHARE: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2006)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Countries	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Bulgaria	65,72	82,82	94,90	94,90	172,53	187,20	166,82	**864,88**
Croatia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	71,50	61,06	**132,56**
Romania	215,02	248,89	265,50	265,50	405,30	372,29	408,63	**2.181,13**
Total	**280,74**	**331,71**	**360,40**	**360,40**	**577,83**	**630,99**	**636,51**	**3.178,57**

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Sectors	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Political criteria	29,50	27,00	19,00	57,82	104,21	141,28	148,22	**527,03**
Economic criteria	237,92	248,76	263,95	268,17	425,78	445,24	456,79	**2.346,61**
Other	13,32	55,96	77,45	34,41	47,84	44,47	31,50	**304,93**
Total	**280,74**	**331,71**	**360,40**	**360,40**	**577,83**	**630,99**	**636,51**	**3.178,57**

Διάγραμμα 86: PHARE: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2006)

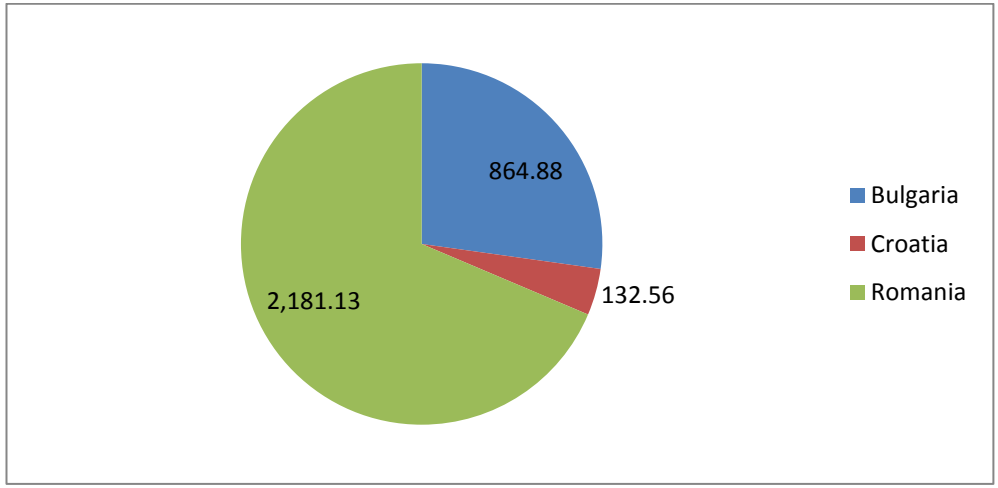

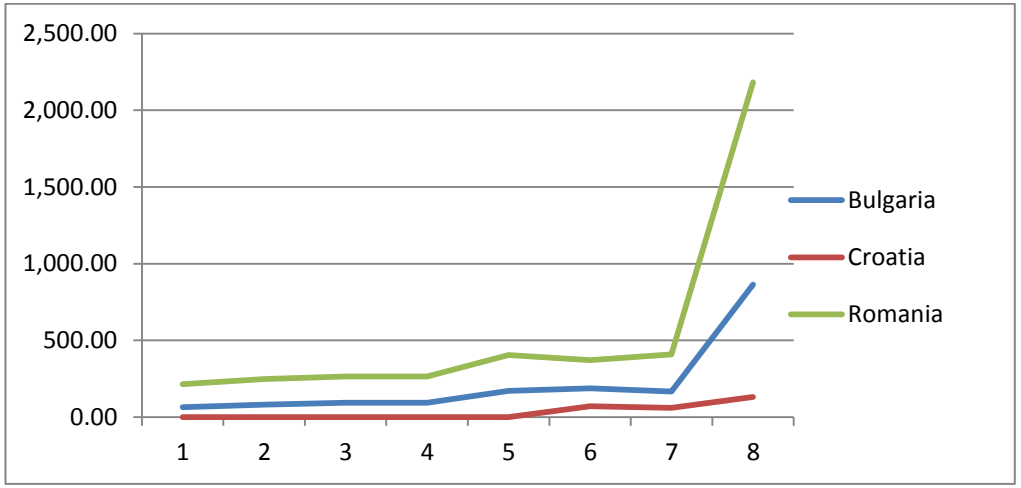

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 73: Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία – ΕΕΣ, περισσότερο γνωστή ως INTERREG: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας στα πλαίσια του INTERREG III 2000-2006)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

INTERREG – έργα, που άπτονται υπό εξέταση χωρών

Type	CCI No	Project Title	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Int. III A	2000CB160PC013	**Greece/ Bulgaria**	186.095.123							**186.095.123**
Int. III A	2000CB160PC014	**Greece/ Former Yugoslav Republic of Macedonia**	73.000.000							**73.000.000**
Int. III A	2000CB160PC016	**Greece / Albania**	90.000.000							**90.000.000**
Int. III A	2001CB160PC008	**Italy/Albania**	33.228.000							**33.228.000**
Int. III A	2002CB160PC001	**Italy/ Croatia - Bosnia and Herzegovina - Serbia and Montenegro - Albania**			50.507.965					**50.507.965**
Int. III A	2003CB160PC001	**Slovenia/ Hungary/ Croatia**				20.549.297				**20.549.297**
Int. III A	2003CB160PC002	**Hungary/ Romania/ Serbia and Montenegro**				23.942.271				**23.942.271**
		Total	**382.323.123**	**0**	**50.507.965**	**44.491.568**	**0**	**0**	**0**	**477.322.656**

INTERREG – έργα μεταξύ Ελλάδας και υπό εξέταση χωρών

Type	CCI No	Project Title	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Int. III A	2000CB160PC016	**Greece / Albania**	90.000.000							**90.000.000**
Int. III A	2000CB160PC013	**Greece/ Bulgaria**	186.095.123							**186.095.123**
Int. III A	2000CB160PC014	**Greece/ Former Yugoslav Republic of Macedonia**	73.000.000							**73.000.000**
Int. III A	2000CB160PC015	**Greece / Cyprus**	51.939.605							**51.939.605**
Int. III A	2001RG160PC016	**Greece / Italy**		84.477.035						**84.477.035**
Int. III A	2003CB160PC003	**Greece/ Turkey**				34.998.000				**34.998.000**
Int. III B	2001RG160PC015	**Greece/ Italy/ Cyprus/ Malta**		79.536.208						**79.536.208**
Int. III B	2000RG160PC018	**Italy/ France/ Portugal/ Spain/ United Kingdom/ Greece/ Malta**	119.346.457							**119.346.457**
Int. III C	2002RG160PC001	**France/ Greece/ Italy/ Portugal/ Spain/ United Kingdom/ Malta/ Cyprus**			139.173.541					**139.173.541**
Int. III C	2001RG160PC017	**Germany/ Austria/ Italy/ Greece/ Czech Republic/ Hungary/ Slovakia/ Slovenia/ Poland**		78.736.092						**78.736.092**
		Total	**520.381.185**	**242.749.335**	**139.173.541**	**34.998.000**	**0**	**0**	**0**	**937.302.061**

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 74: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2001-2006)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Countries	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Albania	35,5	44,9	46,5	63,5	44,2	0,0	**234,6**
Bosnia and Herzegovina	102,1	71,9	63,0	72,0	49,4	43,8	**402,2**
Croatia	60,0	59,0	62,0	81,0	0,0	0,0	**262,0**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	42,5	37,5	38,5	55,5	34,5	0,0	**208,5**
Kosovo	100,0	137,9	65,3	75,4	54,0	46,5	**479,1**
Montenegro	16,3	13,0	13,5	18,0	22,0	0,0	**82,8**
Serbia	50,3	179,7	229,0	212,0	154,5	0,0	**825,5**
Regional	14,0	43,5	31,5	15,0	47,9	31,8	**183,7**
Total	**420,7**	**587,4**	**549,3**	**592,4**	**406,5**	**122,1**	**2.678,4**

Διάγραμμα 87: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2001-2006)

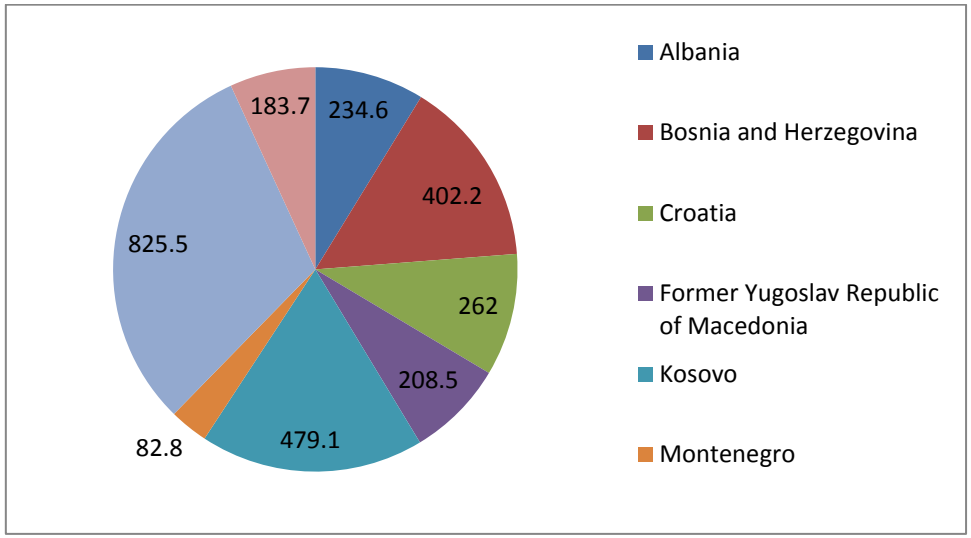

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 75: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2001-2006)

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Justice and Home Affairs	58.3	81.4	100.5	155.9	80.1	26.3	**502.5**
Administrative Capacity Building	64.0	74.6	132.1	102.1	103.4	22.6	**498.7**
Economic and Social Development	196.54	342.5	216.3	262.3	169.3	57.8	**1,244.7**
Environment and Natural Resources	27.25	28.5	44.9	33.7	22.5	3	**159.9**
Democratic Stabilisation	74.68	60.4	55.5	38.5	31.2	12.4	**272.7**
Total	**420.7**	**587.4**	**549.3**	**592.4**	**406.5**	**122.1**	**2,678.4**

Διάγραμμα 88: Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2001-2006)

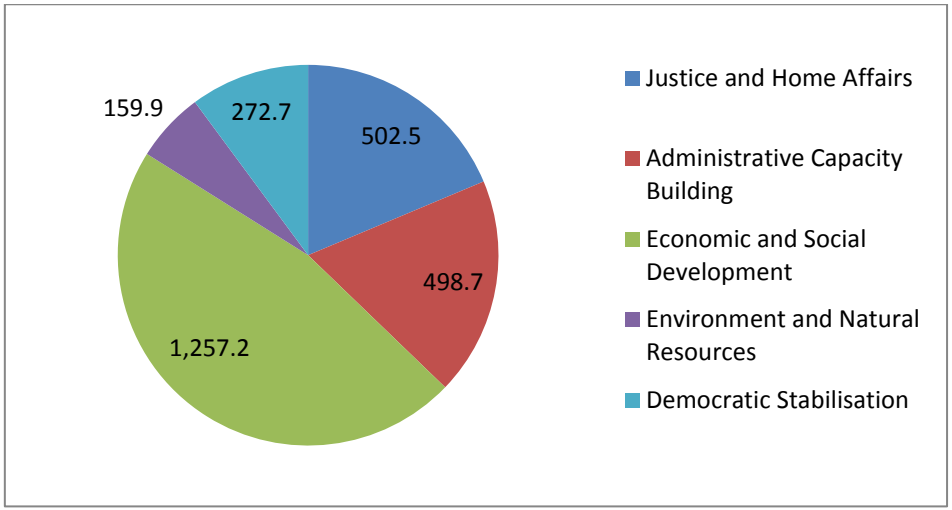

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 76: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2005)

(Σύνολο ανά χώρα κατά έτος σε εκατ. ευρώ)

ountries	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Total
Bulgaria	157.982.901	339.204.414	153.965.615	12.896.000	119.060.000	133.917.000	**917.025.930**
Croatia						51.289.180	**51.289.180**
Romania	799.980.903	289.572.560	155.567.930	284.946.828	332.924.500	308.477.075	**2.171.469.796**
Total	**957.963.804**	**628.776.974**	**309.533.545**	**297.842.828**	**451.984.500**	**493.683.255**	**3.139.784.906**

Διάγραμμα 89: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2005)

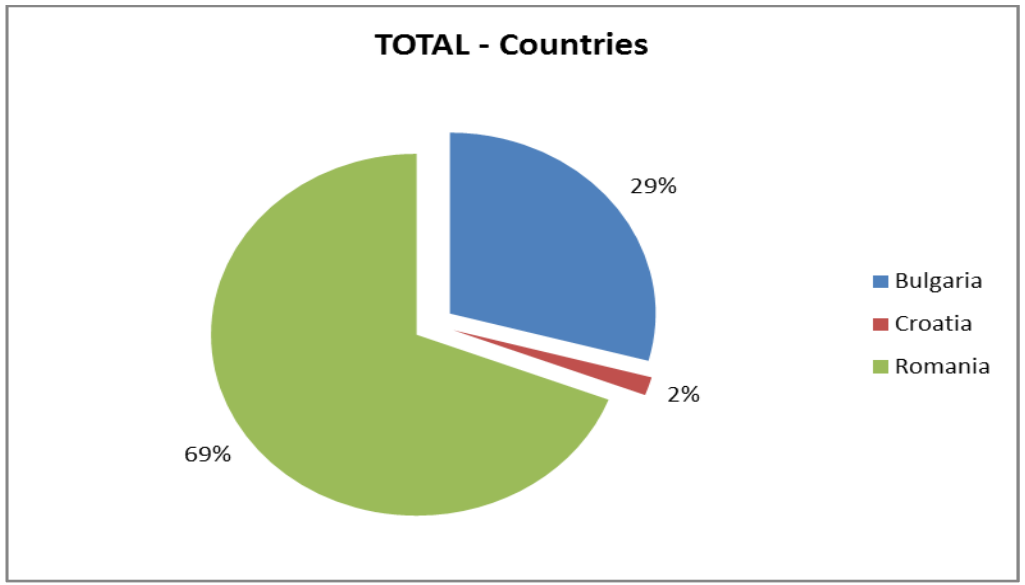

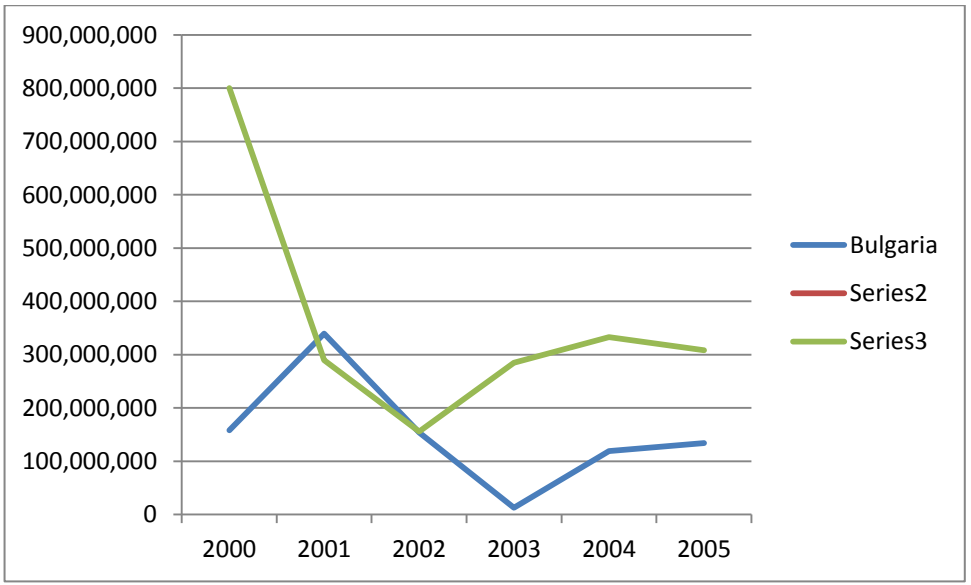

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 77: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2005)

(Σύνολο ανά τομέα κατά έτος σε εκατ. ευρώ)

Sectors	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Total
Environment	440.853.214	149.709.099	306.015.990	118.387.500	268.250.000	299.832.500	**1.583.048.303**
Technical assistance	2.482.500	8.828.000	3.517.555	29.841.000			**44.669.055**
Transport	514.628.090	470.239.875		149.614.328	183.734.500	193.850.755	**1.512.067.548**
Total	**957.963.804**	**628.776.974**	**309.533.545**	**297.842.828**	**451.984.500**	**493.683.255**	**3.139.784.906**

Διάγραμμα 90: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε τρείς από τις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2005)

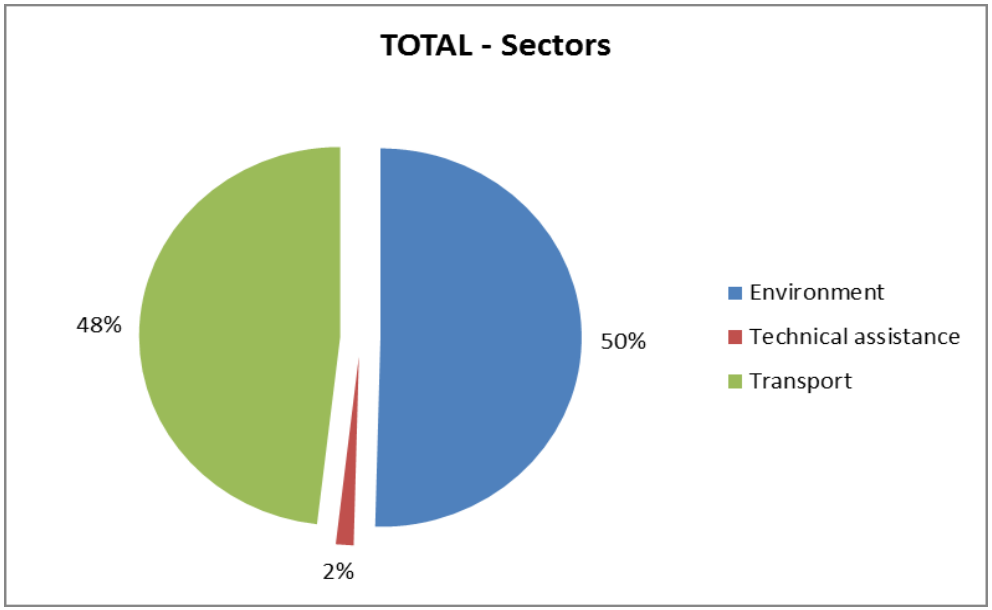

Πηγή:Western Balkans Investment Framework (WBIF)

Πίνακας 78: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2007-2010)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Countries	2007	2008	2009	2010	Total
Albania	40.300.000	34.965.790	244.225.000	168.274.470	**487.765.260**
Bosnia and Herzegovina	18.036.394	1.007.691.553	309.754.136	427.528.075	**1.763.010.158**
Croatia	10.745.000	45.197.839	49.606.261	115.501.507	**221.050.607**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	39.052.000	82.675.613	62.929.143	26.705.794	**211.362.550**
Kosovo	59.500.000	167.047.000	165.730.000	119.795.000	**512.072.000**
Montenegro	41.780.000	38.501.000	141.068.976	112.379.956	**333.729.932**
Serbia	97.500.000	310.452.314	1.434.428.643	1.066.786.679	**2.909.167.636**
Regional	53.578.438	194.705.000	909.078.859	107.508.097	**1.264.870.394**
Total	**360.491.832**	**1.881.236.109**	**3.316.821.018**	**2.144.479.578**	**7.703.028.537**

Διάγραμμα 91: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2007-2010)

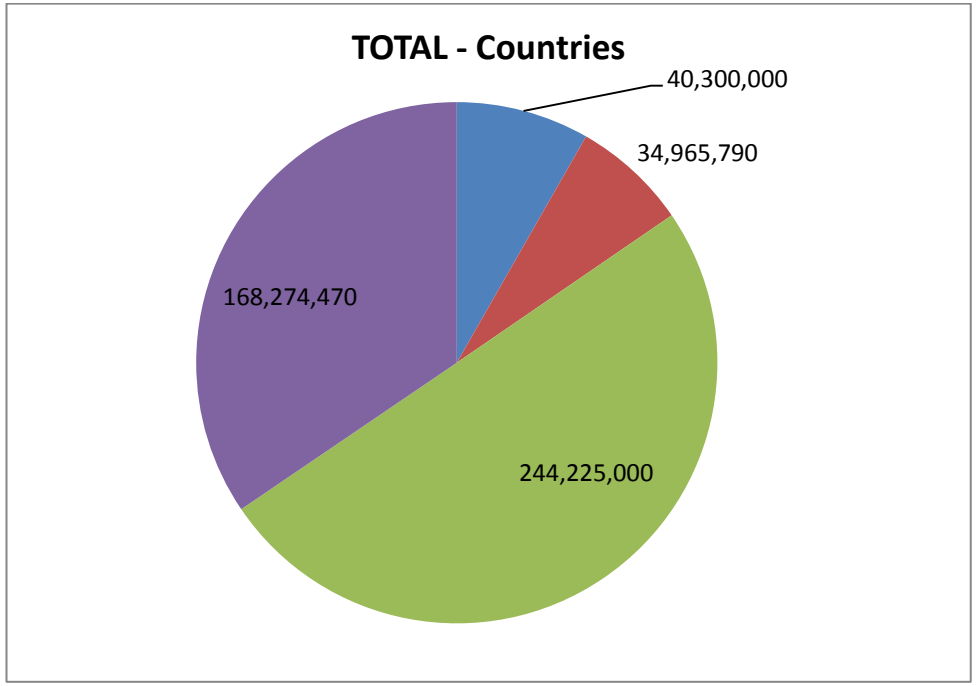

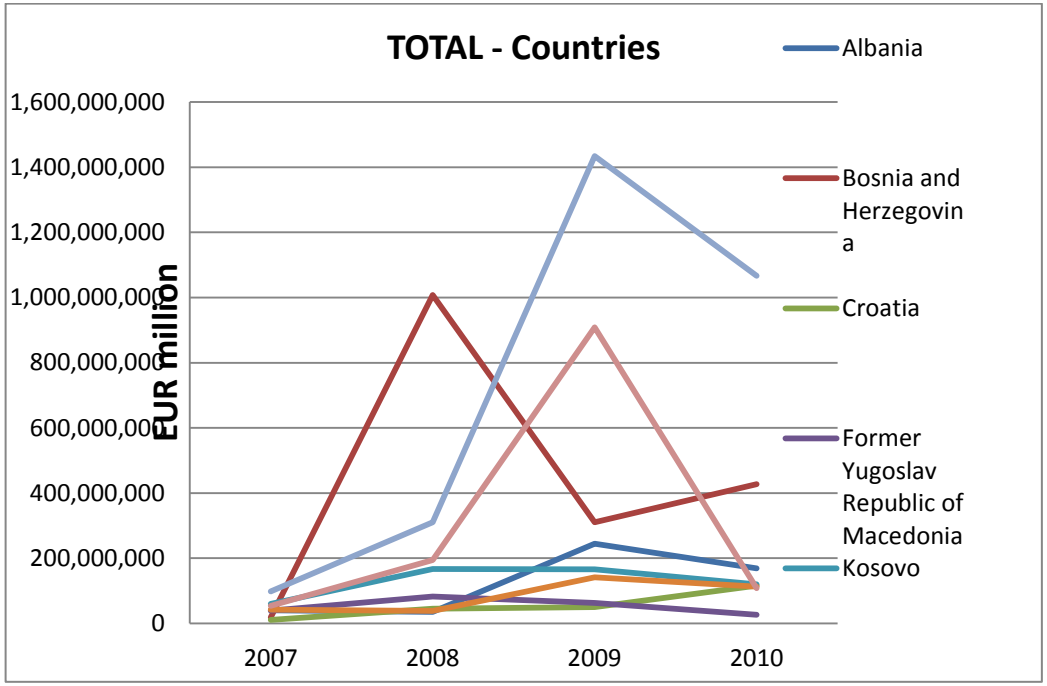

Πηγή:Western Balkans Investment Framework (WBIF)

Πίνακας 79: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2007-2010)

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Sectors	2007	2008	2009	2010	Total
CBC and EU programs	22.000.000	111.423.452	14.594.953	103.918.287	**251.936.692**
Civil Society	5.476.438	62.670.783	66.460.770	97.013.160	**231.621.151**
Defence and Foreign Policy	18.536.394	60.500.000	8.810.526	53.153.936	**141.000.856**
Energy	12.655.000	46.374.000	280.913.000	88.070.500	**428.012.500**
Institutional Capacity Building	17.650.000	70.339.886	74.087.426	100.481.001	**262.558.313**
Private sector development	50.582.000	276.382.436	930.795.200	117.067.894	**1.374.827.530**
Social sectors	117.492.000	241.998.552	271.820.000	840.735.152	**1.472.045.704**
Transport	34.900.000	793.480.000	1.331.180.000	296.257.000	**2.455.817.000**
Water and Environment	81.200.000	218.067.000	338.159.143	447.782.648	**1.085.208.791**
Total	**360.491.832**	**1.881.236.109**	**3.316.821.018**	**2.144.479.578**	**7.703.028.537**

Διάγραμμα 92: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2007-2010)

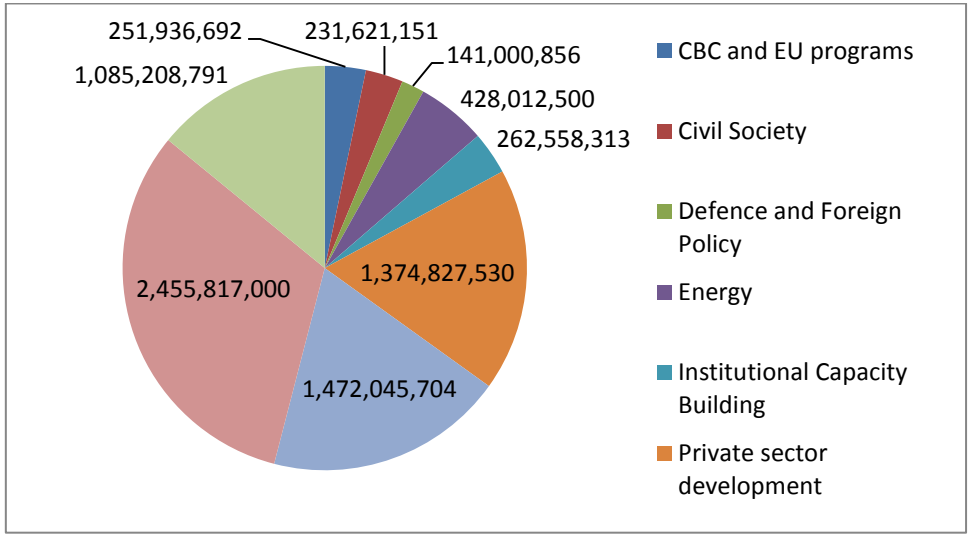

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 80: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2005)

(Σύνολο ανά χώρα κατά έτος σε εκατ. ευρώ)

Countries	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Total
Bulgaria	157.982.901	339.204.414	153.965.615	12.896.000	119.060.000	133.917.000	**917.025.930**
Croatia	0	0	0	0	0	51.289.180	**51.289.180**
Czech Republic	130.754.803	148.539.161	161.764.036	65.305.960	0	0	**506.363.960**
Estonia	33.831.156	55.385.481	66.424.000	24.720.000	0	0	**180.360.637**
Hungary	276.040.629	115.383.940	168.959.361	95.705.725	0	0	**656.089.655**
Latvia	88.538.435	152.168.954	45.825.385	23.708.484	0	0	**310.241.258**
Lithuania	93.537.960	57.565.454	101.175.709	30.860.276	0	0	**283.139.399**
Poland	1.227.270.207	729.203.080	357.324.950	273.497.735	0	0	**2.587.295.972**
Romania	799.980.903	289.572.560	155.567.930	284.946.828	332.924.500	308.477.075	**2.171.469.796**
Slovakia	75.421.970	97.087.106	111.972.500	77.664.163	0	0	**362.145.739**
Slovenia	40.676.555	8.415.300	26.552.854	10.903.928	0	0	**86.548.637**
Total	**2.924.035.519**	**1.992.525.450**	**1.349.532.340**	**900.209.099**	**451.984.500**	**493.683.255**	**8.111.970.163**

Διάγραμμα 93: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2005)

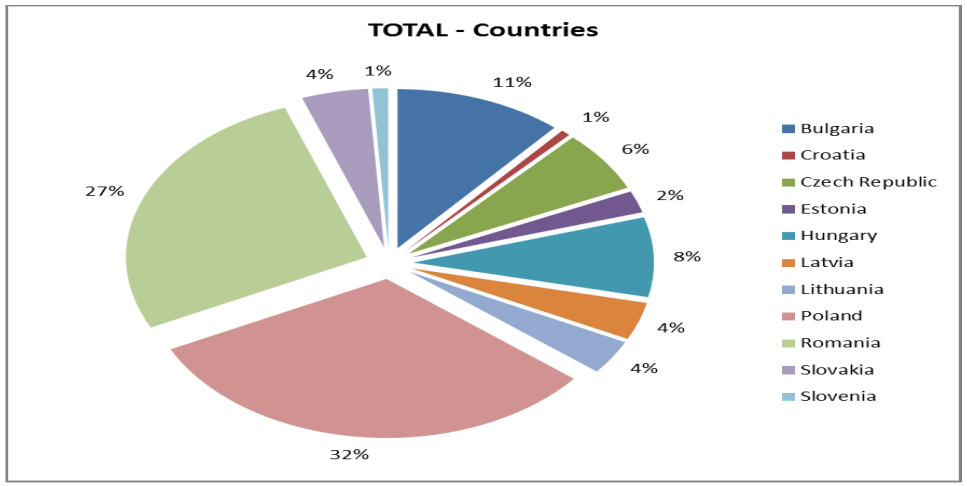

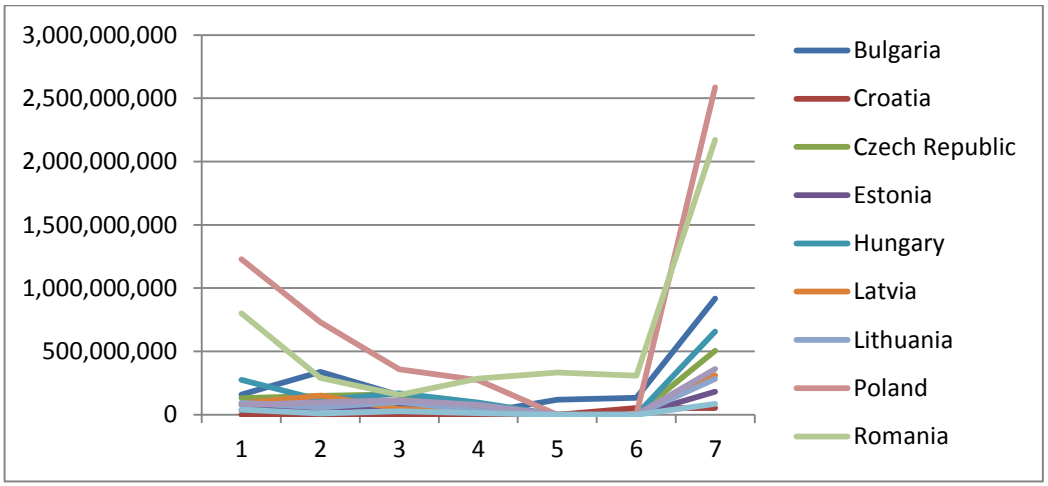

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 81: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2006)

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Sectors	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Total
Environment	1.511.684.079	559.139.133	803.859.631	555.454.853	268.250.000	299.832.500	**3.998.220.196**
Technical assistance	19.577.045	34.617.889	46.292.455	79.430.675	0	0	**179.918.064**
Transport	1.392.774.395	1.398.768.428	499.380.254	265.323.571	183.734.500	193.850.755	**3.933.831.903**
Total	**2.924.035.519**	**1.992.525.450**	**1.349.532.340**	**900.209.099**	**451.984.500**	**493.683.255**	**8.111.970.163**

Διάγραμμα 94: Προενταξιακό Διαρθρωτικό Μέσο – ΠΔΜ: Χρηματοδοτήσεις σε όλες τις χώρες δραστηριότητας: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2006)

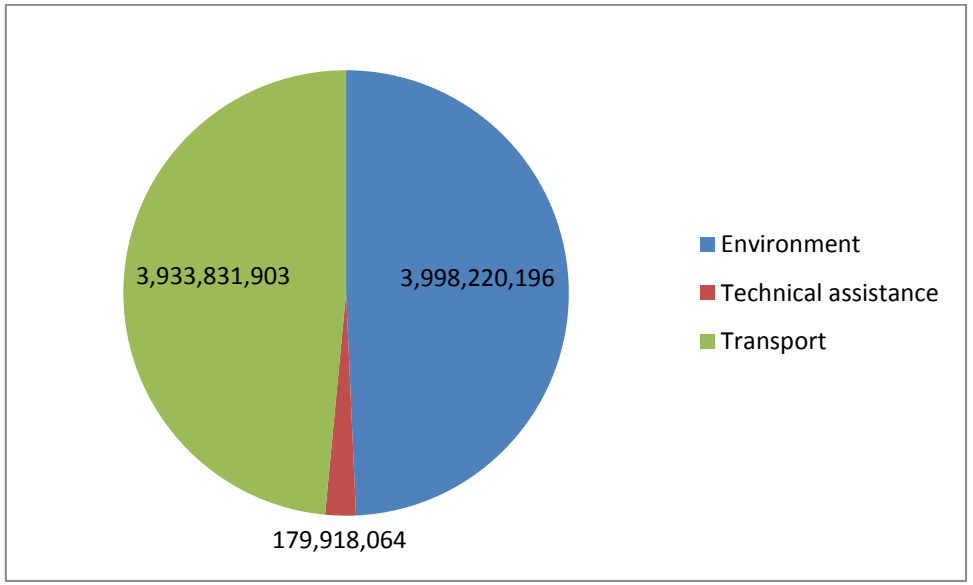

Πηγή: EC. EUROPA

Πίνακας 82: Μέσο Προενταξιακής Γεωργικής Πολιτικής – ΜΠΓΠ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 2000-2006 για την Βουλγαρία και την Ρουμανία)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Countries	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Bulgaria	53.016.122	54.093.686	55.582.227	56.519.598	68.010.000	75.080.737	82.446.000	**444.748.370**
Romania	153.214.194	156.328.303	160.630.119	163.339.076	158.690.000	175.210.000	192.374.000	**1.159.785.692**
Total	**206.230.316**	**210.421.989**	**216.212.346**	**219.858.674**	**226.700.000**	**250.290.737**	**274.820.000**	**1.604.534.062**

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Sectors	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Development in Agricultural Economy	90.621.316	86.440.174	113.830.904	133.380.677	156.110.703	140.851.996	151.853.488	**873.089.258**
Development in Rural Economy	115.000.000	123.764.690	101.585.187	84.670.075	69.570.751	109.051.298	122.910.199	**726.552.200**
Technical Assistance and Human Resources	609.000	217.125	796.255	1.807.922	1.018.546	387.443	56.313	**4.892.604**
Total	**206.230.316**	**210.421.989**	**216.212.346**	**219.858.674**	**226.700.000**	**250.290.737**	**274.820.000**	**1.604.534.062**

8.2.4 Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση - ΕΥΑ

Την ευθύνη για τη διαχείριση των βασικών Προγραμμάτων βοήθειας της ΕΕ για τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, και συγκεκριμένα τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, τη διοίκηση του ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο[185] και τη ΠΓΔΜ είχε η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση – ΕΥΑ (European Agency for Reconstruction - EAR)[186], που ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 2000 με έδρα τη Θεσσαλονίκη και με επιχειρησιακά κέντρα στο Βελιγράδι, στην Ποντγκόριτσα, στην Πρίστινα και στα Σκόπια. Η ΕΥΑ αποτέλεσε μια ανεξάρτητη Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπόλογη ενώπιον του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και εποπτευόμενη από ένα διοικητικό συμβούλιο, που αποτελείτο από εκπροσώπους των Κρατών Μελών της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι στόχοι των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ Προγραμμάτων, που διαχειρίσθηκε η Υπηρεσία αυτή ήταν οι εξής: (i) υποστήριξη της χρηστής διακυβέρνησης, οικοδόμηση θεσμών και του Κράτους Δικαίου, (ii) ανάπτυξη της οικονομίας της αγοράς, κυρίως με επενδύσεις σε σημαντικές φυσικές υποδομές και περιβαλλοντικές δράσεις, και (iii) στήριξη της κοινωνικής ανάπτυξης και ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών.

Η Υπηρεσία, ακολουθώντας τις φάσεις της Ευρωπαϊκής πολιτικής, που προαναφέρθηκαν εστίασε αρχικά και αμέσως μετά την κρίση στην φυσική ανασυγκρότηση της περιοχής, και στην συνέχεια διαχειρίστηκε όλα τα έργα, που χρηματοδοτήθηκαν από την ΕΕ και που είχαν σχεδιασθεί για να στηρίξουν τις διαδικασίες μεταρρύθμισης στην περιοχή, και ιδιαίτερα αυτά που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ενίσχυση της «κρατικής μηχανής» της Κεντρικής και Τοπικής Διοίκησης, της αστυνομίας, του δικαστικού σώματος, των δημόσιων οικονομικών, και την παροχή υπηρεσιών κοινής ωφελείας.

Σε περιοχές της λειτουργίας της, η Υπηρεσία διαχειρίσθηκε το μεγαλύτερο μέρος των κοινοτικών κονδυλίων, που διατέθηκαν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής βοήθειας για την ανασυγκρότηση, μέσω της Κοινοτικής Βοήθειας για την Ανασυγκρότηση, Ανάπτυξη και Σταθεροποίηση – ΚΒΑΑΣ (Community Assistance to Reconstruction, Development and Stabilization - CARDS)[187]. Το πλαίσιο αυτό, όπως προαναφέρθηκε, αποτέλεσε μια ευρύτερη δέσμευση της ΕΕ προς την Αλβανία, τη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ και τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, και η οποία συνεχίσθηκε αργότερα με το Όργανο Προενταξιακής Βοήθειας – ΟΠΒ (Instrument of Pre-Accession Assistance – IPA).

Η ΕΥΑ διαχειρίστηκε, επίσης Προγράμματα βοήθειας προς όφελος της Σερβίας και του Μαυροβουνίου και της ΠΓΔΜ, που περιελάμβαναν πόρους για μακροοικονομική στήριξη, ανθρωπιστική βοήθεια, εκδημοκρατισμό, σχεδιασμό των τελωνειακών και φορολογικών ενισχύσεων, την υποστήριξη για τα προγράμματα συνεργασίας για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το Πρόγραμμα περιφερειακής συνεργασίας κ. ά.

Η ΕΥΑ κατά την υπό εξέταση περίοδο έχει χορηγήσει συνολικά 2,2 δις ευρώ στις υπό εξέταση χώρες[188] όπως φαίνεται στα αναλυτικά στοιχεία, στηρίζοντας την πολιτική της ΕΕ στην περιοχή, και σε συνεργασία με την Επιτροπή και άλλα πολυμερή χρηματοδοτικά ιδρύματα[189]. Η χρηματοδότηση της ΕΥΑ ήταν εμπροσθοβαρής, και επικεντρώθηκε κυρίως στην Σερβία και στο Κοσσυφοπέδιο, που αθροιστικά έλαβαν 82% της συνολικής χρηματοδότησης της ΕΥΑ στην

[185] UNSCR 1244/99.

[186] Βλ., σχετικά European Agency for Reconstruction, "Power to the people. Rehabilitation, reform & renewal in the energy sector", News bulletin, Thessaloniki, March 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in FYR Macedonia", European Union, Thessaloniki, July 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Montenegro", European Union, Thessaloniki, July 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Kosovo", European Union, Thessaloniki, July 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Serbia", European Union, Thessaloniki, July 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Serbia, Montenegro, Kosovo, FYR Macedonia", European Union, Thessaloniki, July 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at Work, Managing EU assistance programmes 2000-2003", European Union, Thessaloniki, June 2003, European Agency for Reconstruction, "The European Union at work. The European Agency for Reconstruction manages the main EU assistance programmes in Serbia and Montenegro (Republic of Serbia, Republic of Montenegro, UN-administered Kosovo) and the former Yugoslav Republic of Macedonia", European Union, Thessaloniki, 2003.

[187] Μέσω του ΚΒΑΑΣ διατέθηκαν 5 δις ευρώ στην περιοχή κατά την περίοδο 2000-2006.

[188] Αλβανία 300,60 εκατ. ευρώ, Βουλγαρία 2 541,58 εκατ. ευρώ, Κροατία 2 394,23 εκατ. ευρώ, ΠΓΔΜ 266,72 εκατ. ευρώ, Σερβία 3 281,14 εκατ. ευρώ, Ρουμανία 7 022,22 εκατ. ευρώ.

[189] Το συνολικό ποσό των κεφαλαίων Ευρωπαϊκής βοήθειας, που διαχειρίσθηκε κατ 'εξουσιοδότηση η ΕΥΑ από την ίδρυσή της διοχετεύτηκε κυρίως κατά την περίοδο 2000-2003, στα τέσσερα επιχειρησιακά κέντρα της.

περιοχή. Η δραστηριότητα της ΕΥΑ υποστήριξε κατά προτεραιότητα τον τομέα της ενέργειας, ο οποίος απορρόφησε το 39% του συνόλου των χρηματοδοτήσεων, ακολουθούμενος από τους τομείς δημόσιας διοίκησης και δικαιοσύνης με 12,5%, και την αγροτική ανάπτυξη με 8%.

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010

Πηγή: ΕΥΑ

Πίνακας 83: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 1999-2006)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

ountries	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia	7,40	162,70	199,60	164,20	152,95	132,60	86,30	65,00	**970,75**
Kosovo	73,50	368,30	89,00	116,00	49,00	57,50	69,00	20,40	**842,70**
Montenegro	21,00	22,80	12,00	11,60	12,50	11,60	20,80	7,00	**119,30**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	22,20	26,40	66,60	38,20	45,70	58,30	30,30	12,90	**300,60**
Total	**124,10**	**580,20**	**367,20**	**330,00**	**260,15**	**260,00**	**206,40**	**105,30**	**2.233,35**

Διάγραμμα 95: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010 (επί της ουσίας 1999-2006)

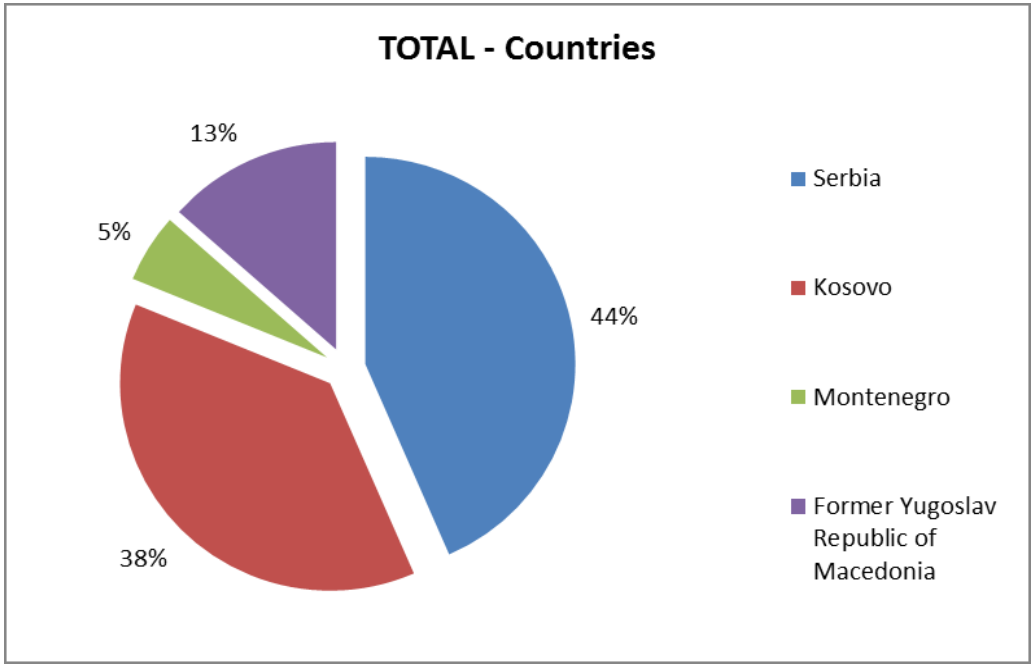

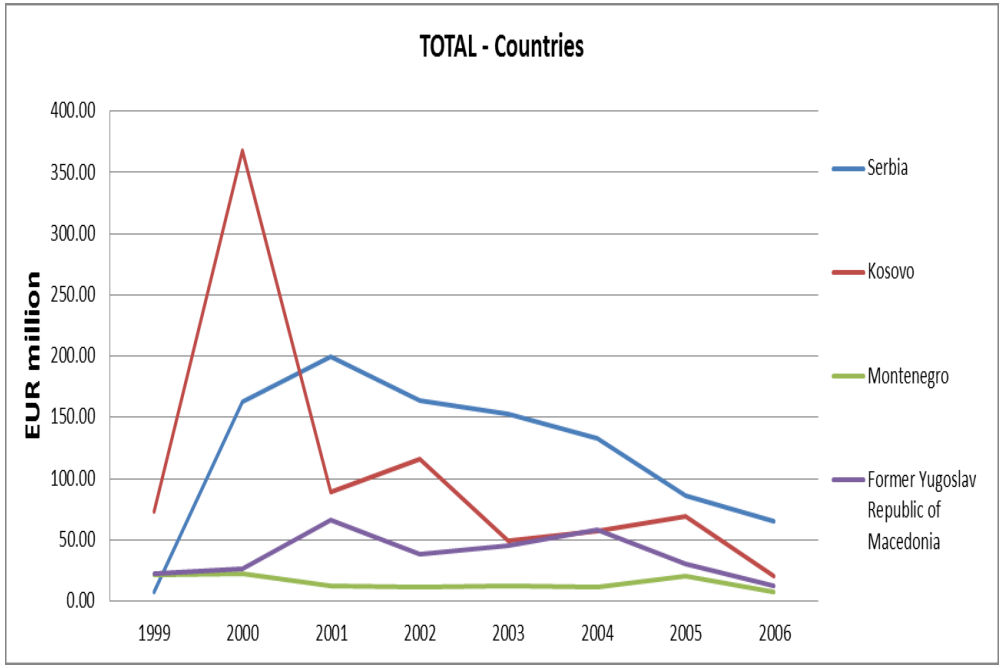

Πηγή: ΕΥΑ

Πίνακας 84: Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης – ΕΥΑ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική και τομεακή κατανομή 1990-2010 (επί της ουσίας 1999-2006)

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Public & local administration	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia			5,00	12,00	2,00	21,00	4,00		**44,00**
Kosovo			6,00	10,00	5,00	7,00	15,00		**43,00**
Montenegro		6,00	1,00	2,00		5,00	3,50		**17,50**
Former Yugoslav Republic of Macedonia		4,00	1,00	1,30	3,90	3,10	4,50		**17,80**
Total	**0,00**	**10,00**	**13,00**	**25,30**	**10,90**	**36,10**	**27,00**	**0,00**	**122,30**

Justice & home affairs	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia					10,60	12,80	13,80	11,00	**48,20**
Kosovo			10,00	6,00	1,00	7,00	6,00	6,00	**36,00**
Montenegro					3,00		3,00	1,50	**7,50**
Former Yugoslav Republic of Macedonia		4,50	5,80	5,20	12,50	24,00	9,00	4,10	**65,10**
Total	**0,00**	**4,50**	**15,80**	**11,20**	**27,10**	**43,80**	**31,80**	**22,60**	**156,80**

Energy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia	4,40	103,70	107,70	67,00	76,70	43,60	25,50	24,50	**453,10**
Kosovo	21,50	249,30	19,00	61,00	14,00	12,00	21,00	3,90	**401,70**
Montenegro	3,00			2,60	2,00		1,50		**9,10**
Former Yugoslav Republic of Macedonia			12,00		1,00		1,50		**14,50**
Total	**28,90**	**353,00**	**138,70**	**130,60**	**93,70**	**55,60**	**49,50**	**28,40**	**878,40**

Infrastructure & transport	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia		29,00		44,00	4,00			5,00	**82,00**
Kosovo	12,00	33,00		6,00				1,00	**52,00**
Montenegro		11,00	9,00	2,00		2,50	4,00		**28,50**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	5,60	3,20	12,00	16,50	13,60	13,60	7,70	2,00	**74,20**
Total	**17,60**	**76,20**	**21,00**	**68,50**	**17,60**	**16,10**	**11,70**	**8,00**	**236,70**

Health	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia			52,30	6,20	12,00	10,30	8,50		**89,30**
Kosovo	1,00	10,00	14,00	5,00					**30,00**
Montenegro									**0,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia									**0,00**
Total	**1,00**	**10,00**	**66,30**	**11,20**	**12,00**	**10,30**	**8,50**	**0,00**	**119,30**

Enterprise development	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia			4,60	10,00	8,30	8,50	9,00		**40,40**
Kosovo	5,00	29,00	2,00	3,00	14,00	20,00	16,00		**89,00**
Montenegro	4,00			3,00		2,00	2,00		**11,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	12,00	3,90	1,30	0,70	3,70	2,50	3,60		**27,70**
Total	**21,00**	**32,90**	**7,90**	**16,70**	**26,00**	**33,00**	**30,60**	**0,00**	**168,10**

Rural development	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia		24,00	20,00	6,00	7,00	8,00	8,00	3,50	**76,50**
Kosovo	1,00	28,00	10,00	9,00	5,00	6,00	5,00	5,00	**69,00**
Montenegro		2,30			1,50	0,10	3,80	1,00	**8,70**
Former Yugoslav Republic of Macedonia		3,90	3,90	3,50	4,00	4,00		2,20	**21,50**
Total	**1,00**	**58,20**	**33,90**	**18,50**	**17,50**	**18,10**	**16,80**	**11,70**	**175,70**

Water & environment	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia				1,00	13,00	14,00	9,50	13,00	**50,50**
Kosovo	4,00	15,00	23,00	5,00	4,00	2,50	3,00	3,00	**59,50**
Montenegro				2,00	4,00		3,00	3,00	**12,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	4,60	1,00	3,60		1,00	2,00	2,00	1,30	**15,50**
Total	**8,60**	**16,00**	**26,60**	**8,00**	**22,00**	**18,50**	**17,50**	**20,30**	**137,50**

Education	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia				2,00	12,35	7,20	3,50	8,00	**33,05**
Kosovo		4,00		5,00	3,00	2,00	2,00	1,50	**17,50**
Montenegro		3,50	1,00			2,00		1,50	**8,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia		3,90		2,50	1,00	3,90		3,30	**14,60**
Total	**0,00**	**11,40**	**1,00**	**9,50**	**16,35**	**15,10**	**5,50**	**14,30**	**73,15**

Civil society & media	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia	3,00	1,00	2,00	3,00	7,00	7,20	4,50		**27,70**
Kosovo	1,00		4,00	3,00	1,00	1,00	1,00		**11,00**
Montenegro	1,00				1,00				**2,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia				5,50	3,00	5,20	2,00		**15,70**
Total	**5,00**	**1,00**	**6,00**	**11,50**	**12,00**	**13,40**	**7,50**	**0,00**	**56,40**

Other	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Total
Serbia		5,00	8,00	13,00					**26,00**
Kosovo	28,00		1,00	3,00	2,00				**34,00**
Montenegro	13,00		1,00		1,00				**15,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia		2,00	27,00	3,00	2,00				**34,00**
Total	**41,00**	**7,00**	**37,00**	**19,00**	**5,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**109,00**

8.2.5 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων - ΕΤΕπ

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ (European Investment Bank – EIB), ως η τράπεζα της ΕΕ, είχε δραστηριότητα στην περιοχή από το 1970[190] με βάση διμερείς συμφωνίες όπως προαναφέρθηκε, η δραστηριότητα όμως αυτή διακόπηκε λόγω των εχθροπραξιών στις αρχές της δεκαετίας του '90. Θα μπορούσε γι΄ αυτό να λεχθεί, ότι η χρηματοδότηση της ΕΤΕπ στις υπό εξέταση χώρες επανεργοποιήθηκε μετά την συμμετοχή της ΕΤΕπ στην Υπουργική σύνοδο της Κολωνίας τον Ιούνιο 1999, και την κατάρτιση της πρώτης έκθεσης σχετικά με τις ανάγκες ανασυγκρότησης των βασικών υποδομών στην περιοχή τον Σεπτέμβριο 1999, όπως προαναφέρθηκε.

Η πολιτική της ΕΤΕπ, σε σχέση με την κατάσταση στα Βαλκάνια και τον ρόλο της ίδιας στην περιοχή, συνοψίζεται στις δηλώσεις του Προέδρου της το 1999, ως εξής: «Με δεδομένο, ότι οι επενδυτικές ανάγκες είναι τεράστιες και οι χρηματοδοτικοί πόροι είναι εξαιρετικά σπάνιοι, είναι ζωτικής σημασίας η δημιουργία επενδυτικών προτεραιοτήτων με μεγάλη σαφήνεια, σε στενή συνεργασία με τις Κυβερνήσεις των ενδιαφερομένων χωρών, και, επιπλέον, υπάρχει απόλυτη ανάγκη αυστηρής αξιολόγησης των έργων, ώστε να υπάρξει ικανοποιητική οικονομική απόδοση. Πιστεύω. ότι με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ΕΤΕπ θα πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο στην χρηματοδότηση των υποδομών, και είμαστε πλήρως προετοιμασμένοι για να το κάνουμε".[191]

Η χρηματοδότηση της ΕΤΕπ στις υπό εξέταση Βαλκανικές χώρες «ξετυλίχθηκε» ακολουθώντας τις γεωπολιτικές εξελίξεις και την πορεία προς την σταθεροποίηση της περιοχής. Άρχισε το 1999 στην Βουλγαρία, την ΠΓΔΜ και την Ρουμανία, ενώ στην Αλβανία, η ΕΤΕπ άρχισε να δραστηριοποιείται το 2000. Ακολούθησαν η Κροατία και η Σερβία το 2001[192].

Η ΕΤΕπ μετείχε και στις δύο φάσεις της Ευρωπαϊκής πολιτικής στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, δηλαδή, τόσο στην φάση ανασυγκρότησης, όσο και στην φάση ανάπτυξης. Η ΕΤΕπ συμμετείχε κατά συνέπεια στην χρηματοδότηση και των δύο κατηγοριών έργων, που προαναφέρθηκαν, δηλαδή τόσο στο «Πακέτο Έργων Ταχείας Εκκίνησης» (Quick-Start Package), τα έργα του οποίου είχαν άμεση έναρξη εκτέλεσης ή για τα οποία η ανάθεση των συμβάσεων προβλεπόταν το αργότερο για το Μάρτιο 2001, όσο και στο «Πακέτο Βραχυπρόθεσμων Έργων» (Near-Term Package), αναλαμβάνοντας όπως προαναφέρθηκε το μεγαλύτερο μέρος χρηματοδότησης και ηγετικό ρόλο σε 14 από τα σχέδια των πακέτων αυτών.

Η ΕΤΕπ κατά την υπό εξέταση περίοδο έχει χορηγήσει συνολικά 15,8 δις ευρώ στις υπό εξέταση χώρες[193] όπως φαίνεται στα παρατιθέμενα αναλυτικά στοιχεία, στηρίζοντας την πολιτική της ΕΕ στην περιοχή, ως μέρος της διεθνούς κοινότητας, και σε συνεργασία με την Επιτροπή και άλλα πολυμερή χρηματοδοτικά ιδρύματα[194].

Οι δραστηριότητες της ΕΤΕπ στα Βαλκάνια εξελίχτηκαν σταδιακά, όταν η προετοιμασία των επενδυτικών σχεδίων επιταχύνθηκε χάρη στον εξορθολογισμό των νομικών, διοικητικών και τεχνικών διαδικασιών στις χώρες της περιοχής.

---

[190] Στην Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ΣΟΔΓ), η ΕΤΕπ δραστηριοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου 1977-1990, στο πλαίσιο διμερών Χρηματοδοτικών Πρωτοκόλλων, και χορήγησε συνολικά 760 εκατ. ευρώ για επενδύσεις σε 15 έργα μεταφορικών και ενέργειας.

[191] Δηλώσεις του Προέδρου της Sir Brian Unwin, στο Υπουργικό Συμβούλιο την 10 Ιουνίου 1999 στην Κολωνία, όπου αποφασίστηκε η κοινή δράση της Διεθνούς Κοινότητας, και σχηματοποιήθηκε στο ΣΣ για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

[192] Βλ., European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South Eastern Europe", EIB Semi-Annual Report on the Quick Start Package, Luxembourg, 20 November 2000, European Investment Bank (EIB), "Basic infrastructure investments in South-Eastern Europe", EIB Balkan Task Force, Luxembourg, 28 September 1999, European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South-Eastern Europe", EIB Annual Progress Report on the Quick-Start and Near-Term Packages, Luxembourg, 30 April 2001,European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in the Republic of Montenegro", EIB Report to the Ecofin Council, Luxembourg, 29 September 2000, European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South Eastern Europe", EIB Semi-Annual Report on the Quick Start Package, Luxembourg, 20 November 2000, European Investment Bank (EIB), "EIB Medium-Term Strategy for the Western Balkans", Luxembourg, October 2003.

[193] Βλ,. και ανωτέρω υποσημείωση, Αλβανία 300,60 εκατ. ευρώ, Βουλγαρία 2 541,58 εκατ. ευρώ, Κροατία 2 394,23 εκατ. ευρώ, ΠΓΔΜ 266,72 εκατ. ευρώ, Σερβία 3 281,14 εκατ. ευρώ, Ρουμανία 7 022,22 εκατ. ευρώ.

[194] Στην περιοχή αυτή, η ΕΤΕπ χορήγησε ενισχύσεις σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσίας για την Ανασυγκρότηση με έδρα την Θεσσαλονίκη, καθώς και τους λοιπούς πολυμερείς οργανισμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη, εστιάζοντας τις δραστηριότητές της στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και του ιδιωτικού τομέα.

Οι χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕπ στην περιοχή των Βαλκανίων ήταν «εντάσεως υποδομών» και αφορούσαν έργα στους «παραδοσιακούς» τομείς, στους οποίους ειδικεύεται και προβλέπονται καταστατικά[195], και οι οποίες αφορύσαν στους εξής τομείς:

- Μεταφορές και τηλεπικοινωνίες: τοπικά, εθνικά και διευρωπαϊκά δίκτυα (ΔΕΔ)
- Παραγωγή και διανομή ενέργειας καθώς και εξοικονόμηση ενέργειας
- Ανθρώπινο κεφάλαιο (παιδεία και υγεία)
- Καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη
- Περιβάλλον[196]
- Ιδιωτικός τομέα (συμπεριλαμβανομένων των ΑΞΕ)

Η τομεακή εξέλιξη της δραστηριότητας της ΕΤΕπ στην περιοχή, «συνόδευσε» την γεωπολιτική πορεία, από την ανοικοδόμηση, προς την σταθεροποίηση και ως την ανάπτυξη, και κατά συνέπεια, όπως είναι άλλωστε φυσικό, ο ιδιωτικός τομέας ακολούθησε χρονικά τις υποδομές, και άρχισε να αναπτύσσεται κυρίως μετά το 2005, επωφελούμενος σημαντικά από τις μεταρρυθμίσεις, την απελευθέρωση του εμπορίου και την οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή[197]. Οι μεταρρυθμίσεις στον τραπεζικό τομέα επέτρεψαν αρκετά νωρίς κατά την ανάληψη πρωτοβουλίας χρηματοδότησης στην περιοχή την υποστήριξη της ανάπτυξης των Μικρό Μεσαίων Επιχειρήσεων – ΜΜΕ μέσω "συνολικών δανείων". Η ΕΤΕπ στις υπό εξέταση χώρες είχε το 2010 δίκτυο συνεργασίας με 42 τοπικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μέσω των οποίων διέθεσε συνολικά 3,3 δις ευρώ σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις στις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο, ήτοι 21% της συνολικής της χρηματοδότησης στις χώρες αυτές. Δεδομένου, ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις κατά κανόνα αντιπροσωπεύουν κατ'ελάχιστον περίπου το 30% των συνολικών χρηματοδοτήσεων της ΕΤΕπ ανά πάσα δεδομένη στιγμή διαχρονικά, ο τομέας αυτός δείχνει υστέρηση στην υπό εξέταση περιοχή. Σε σύγκριση όμως με το ΕΤΝΑΕ, για το οποίο γίνεται λόγος παρακάτω, που σε βάθος επίσης δεκαετίας έχει χορηγήσει στον τομέα αυτό 4,1 δις ευρώ, δείχνει ότι οι δύο οργανισμοί έχουν κινηθεί σε αντίστοιχα επίπεδα χρηματοδότησης. Βεβαίως, τα στοιχεία δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμα και η σύγκριση είναι μόνο ενδεικτική, καθότι η υπό εξέταση δεκαετία της ΕΤΕπ καλύπτει την περίοδο 2000-2010, ενώ του ΕΤΝΑΕ την περίοδο 2005-2015, έτσι, ενώ οι δύο δεκαετίες αυτές έχουν μια επικάλυψη για την περίοδο 2005-2010, δεν ταυτίζονται απόλυτα. Επί πλέον ο τομέας αυτός στην περίπτωση του ΕΤΝΑΕ συμπεριλαμβάνει και την στεγαστική πίστη, ενώ γεωγραφικά εκτείνεται σε 16 χώρες και όχι σε επτά, όπως οι υπό εξέταση χώρες που περιλαμβάνονται στα σχετικά στοιχεία της ΕΤΕπ.

Για την στήριξη των ΑΞΕ στην υπό εξέταση περιοχή και κατά την υπό εξέταση περίοδο, η ΕΤΕπ προσπάθησε να αξιοποιήσει το παγκόσμιο δίκτυο σχέσεων,[198] που έχει αναπτύξει με τους ΔΧΟ αλλά και με ευρωπαϊκά διμερή χρηματοδοτικά ιδρύματα, προκειμένου να εντοπίσει και να ενισχύσει τις επενδυτικές δυνατότητες για επιχειρήσεις στην περιοχή. Προσπάθησε, δηλαδή, να λειτουργήσει ως καταλύτης για την προσέλκυση επενδύσεων και συγχρηματοδοτήσεων από μεγάλες εταιρείες και ιδρύματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που άρχισαν κατά την υπό εξέταση περίοδο να διαβλέπουν σημαντικές οικονομικές ευκαιρίες στην περιοχή. Για τον λόγο αυτό μάλιστα, η ΕΤΕπ

[195] Εκτός από την παροχή χρηματοδότησης για τα έργα προστασίας του περιβάλλοντος, η ΕΤΕπ συνέβαλλε στην προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος στα Βαλκάνια, στο πλαίσιο του Μεσογειακού Προγράμματος Περιβαλλοντικής Τεχνικής Βοήθειας –ΜΠΠΤΒ (Mediterranean Environmental Technical Assistance Programme METAP) στην δημιουργία του οποίου συνέβαλε το 1990. Στα πλαίσια του ΜΠΠΤΒ η ΕΤΕπ χορήγησε σχεδόν 15 εκατ. ευρώ υπό τη μορφή επιχορηγήσεων για τεχνική βοήθεια και την προετοιμασία 70 περίπου έργων προστασίας του περιβάλλοντος σε χώρες, που βρέχονται από την Μεσόγειο, σε βάθος δεκαετίας. Βλ., Kavvadia, H., "Final Report of the «Working Group on the additionality of grants in the framework of blending mechanisms».", DG ECFIN, European Council Document, Brussels, 18 December 2009, Kavvadia, H., "Joint IFI Action Plan by the EIB, the EBRD and the World Bank Group for financing of the banking sector and lending to the real economy in Central and Eastern Europe.", European Investment Bank, Luxembourg, 25 February 2009.

[196] Βλ., Kavvadia, H., "EIB Statement of Environmental and Social principles and standards.", European Investment Bank, Luxembourg, February 2009.

[197] Το 2006 η ΕΤΕπ είχε ήδη διενεργήσει 32 πράξεις μέσω "συνολικών δανείων" σε πολυάριθμες χώρες των Βαλκανίων, για την υποστήριξη της ανάπτυξης των ΜΜΕ, Βλ., Kavvadia, H., "The European Investment Bank: supporting the European Union's external activities.", Review of Decentralization Local Government and Regional Development, Δέκατον τρίτον έτος έκδοσης, No 50, Athens, 2007, Καββαδία, Ε., 'Έυρωπαϊκή Ένωση και Βαλκανικές χώρες. Η οικονομική διάσταση και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων", Transport, Αθήνα, 2006.

[198] Οργανώνοντας μια δομή business relations management ειδικά για την περιοχή.

οργάνωσε διάφορα σχετικά διεθνή συνέδρια, προσφέροντας μία σημαντική πλατφόρμα για συζήτηση σχετικά με την ανάπτυξη στην περιοχή[199].

Παράλληλα, η δραστηριότητα της ΕΤΕπ μέσω της επέκτασης των δικτύων μεταφορών, και συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων υποδομών, της ανάπτυξης των ενεργειακών δικτύων και της βελτίωσης των περιφερειακών συναλλαγών, συνέβαλε δευτερογενώς στην προσέλκυση ΑΞΕ, διότι "Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται η δυνατότητα εγκαθίδρυσης μίας περιφερειακής ζώνης ελεύθερων συναλλαγών στα Δυτικά Βαλκάνια, ώστε να διευρυνθεί η αγορά και να καταστεί η περιοχή της ΝΑ Ευρώπης πιο ελκυστική για τις ιδιωτικές επενδύσεις, και κυρίως τις ΑΞΕ."[200]

Οι χρηματοδοτήσεις της ΕΤΕπ χορηγούνται υπό μορφή δανείων και όχι επιδοτήσεων, για συγκεκριμένα επενδυτικά σχέδια του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα. Υπάγονται γι αυτό στους νόμους της αγοράς, ακολουθώντας την ζήτηση για επενδύσεις, η οποία και τελικά διαμορφώνει το ύψος της δραστηριότητας της ΕΤΕπ ανά χώρα και ανά τομέα. Εξαρτώνται δε άμεσα από το κλίμα και τις εξελίξεις, τόσο πολιτικές όσο και οικονομικές, που διαμορφώνουν το εκάστοτε επικρατούν επενδυτικό περιβάλλον στις χώρες παρέμβασής της. Λειτουργεί δηλαδή μη έχοντας «οπτική προϋπολογισμού», η οποία διαθέτει επιχορηγήσεις, χορηγώντας προκαθορισμένα και συγκεκριμένα ποσά ανά χώρα και ανά τομέα, όπως συμβαίνει με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και με την οποία δρα «αλληλο-συμπληρωματικά»[201]. Όλα τα σχέδια υποβάλλονται σε αξιολόγηση, προκειμένου να διαπιστωθεί η χρησιμότητά τους από οικονομική και περιβαλλοντική άποψη και η βιωσιμότητά τους σε οικονομικό και τεχνικό επίπεδο.

[199] Τέτοια Συνέδρια περιλαμβάνουν τα Forum της ΕΤΕπ στην Βιέννη και Αθήνα, το 2003 και 2006 αντίστοιχα, καθώς και μικρότερα όπως αυτό της Θεσσαλονίκης το 2004. Παρ' όλα αυτά για την Βαλκανική δεν οργάνωσε τόσο μεγάλης έκτασης «εκστρατεία» προώθησης εισροών ΑΞΕ μέσω σειράς συνεδρίων (road-shows) σε Κράτη χορηγούς ΑΞΕ, όπως έκανε για παράδειγμα για τις Μεσογειακές χώρες μη-Μέλη της ΕΕ, στα πλαίσια της Διαδικασίας της Βαρκελώνης , και για τα οποία, έχει επιδείξει «μοναδική» συστράτευση (engagement), αν και τελικά τα αποτελέσματα, λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων, που ακολούθησαν την δεκαετία του '00, είναι αποκαρδιωτικά, Βλ., Kavvadia, H., "The EIB and its role in the non EU-member Mediterranean countries.", Actes de Milan (5,1999 Milano), Strademed, Toulon, 2000, Kavvadia, H., "Le processus de Barcelone: le rôle croissant de la Banque européenne d'investissement.", Diálogo Mediterráneo, No 21, Madrid, July 2002, και Kavvadia, H., "La BEI renforce le partenariat financier euro-méditerranéen.", Diálogo Mediterráneo, No 27, Madrid, December 2002.

[200] Δηλώσεις Ph. Maystadt, Προέδρου της ΕΤΕπ, στο Συνέδρειο της ΕΤΕπ στην Αθήνα, 2006.

[201] Βλ., επίσης United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), "Financing and Development - Key issues, and the nature and impact of EIB lending", Background Paper Prepared by EIB, Luxembourg, 6-7 December 2000.

Πίνακας 85: Ενδεικτική αναφορά σε έργα που επιλέχθηκαν από την ΕΤΕπ στα πλαίσια της μελέτης "Βασικές επενδύσεις σε υποδομές στη Νότιο-ανατολική Ευρώπη» τα οποία προσδιορίσθηκαν από την task force της ΕΤΕπ για τα Βαλκάνια[202]

Sector	Project types	Countries
4 Roads		
CORRIDOR VIII	Completion of key sections of East-West link to appropriate standard	Albania FYROM Bulgaria
CORRIDOR X	Completion/repair of key sections of North-South link to appropriate standard	Albania BiH FYROM FRY (including Kosovo)
CORRIDOR V	Completion of key sections of Northeast-Southwest link to appropriate standard	BiH Croatia
CORRIDOR IV	Completion of key bridge over Danube	Bulgaria Romania
Railways		
CORRIDOR VIII	Completion of cross-border line to Bulgaria (subject to further study)	FYROM
CORRIDOR X	Renewal of key sections	BiH
CORRIDOR V	Renewal of key sections	BiH
CORRIDOR IV	Completion/renewal of key sections	Bulgaria
5 Waterways		
CORRIDOR VIII	Renewal of Ports of Durres and Burgas	Albania Bulgaria
CORRIDOR VII	Restoration of Danube shipping	FRY Romania
6 Airports		
	Terminal infrastructure Tirana/Rinas Skopje	 Albania FYROM

[202] Η μελέτη παρουσιάστηκε από τον Πρόεδρο της ΕΤΕπ Sir Brian Unwin σε διεθνή ομάδα υψηλοτάτου επιπέδου (κορυφαίες βιομηχανικές χώρες και διεθνείς οργανισμούς) για την οικονομική συνεργασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, τον Σεπτέμβριο 1999 στην Ουάσιγκτον Η μελέτη επικεντρώθηκε στους δρόμους, σιδηροδρόμους, λιμάνια, αεροδρόμια, ηλεκτρικό ρεύμα, πετρέλαιο, φυσικό αέριο, τις τηλεπικοινωνίες και τον τομέα των υδάτων, συμπεριλαμβανομένου του Δουνάβεως. Η υλοποίηση των έργων, που απαριθμούνται κοστολογήθηκε συνολικά σε περίπου 6 δις ευρώ με ελάχιστο χρόνο υλοποίησης 3-5 χρόνια. Βλ., επίσης Infrastructure Steering Group (ISG), "Improving transport infrastructure for closer integration of countries in South Eastern Europe", Second High Level Meeting, Draft-9, Luxembourg, 23 May 2003.

Sector	Project types	Countries
7 **8 Electricity**		
High Voltage Interconnections	Vrutok-Burrel Blagoevgrad-Dubrovo Sarajevo-Mostar-Bileca	Albania/FYROM Bulgaria/FYROM BiH
Generation	Vjosa River Hydropower	Albania
Distribution	Renewal countrywide	BiH
9 Oil and Gas		
10 Gas Pipeline Interconnection	Possible links to Greece or Italy	Albania
11 Oil and Gas Transit Pipelines	Part of Caspian Sea Project	Bulgaria
12 Gas Transmission and Distribution	System renewal, including SCADA and pipe replacement	Romania
13 District Heating		
14 Generation and Distribution	Banja Luka	BiH
15 Telecommunications		
16 Fixed Networks	Modernisation and extension	All countries
17 Mobile networks	Extension	All countries
18 Water and wastewater		
19 Waterbody protection schemes	Lake Ohrid Upper Vardar River Lake Dojran	Albania/FYROM FYROM FYROM/Greece
20 Water supply and wastewater treatment	Medium towns Medium towns Medium towns Bucharest	Albania Bulgaria Croatia Romania
21 Hazardous effluent management	Danube	FRY Bulgaria Romania

Sector	Project types	Countries
22 **23 Electricity**		
High Voltage Interconnections	Vrutok-Burrel Blagoevgrad-Dubrovo Sarajevo-Mostar-Bileca	Albania/FYROM Bulgaria/FYROM BiH
Generation	Vjosa River Hydropower	Albania
Distribution	Renewal countrywide	BiH
24 Oil and Gas		
25 Gas Pipeline Interconnection	Possible links to Greece or Italy	Albania
26 Oil and Gas Transit Pipelines	Part of Caspian Sea Project	Bulgaria
27 Gas Transmission and Distribution	System renewal, including SCADA and pipe replacement	Romania
28 District Heating		
29 Generation and Distribution	Banja Luka	BiH
30 Telecommunications		
31 Fixed Networks	Modernisation and extension	All countries
32 Mobile networks	Extension	All countries
33 Water and wastewater		
34 Waterbody protection schemes	Lake Ohrid Upper Vardar River Lake Dojran	Albania/FYROM FYROM FYROM/Greece
35 Water supply and wastewater treatment	Medium towns Medium towns Medium towns Bucharest	Albania Bulgaria Croatia Romania
36 Hazardous effluent management	Danube	FRY Bulgaria Romania

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)

Πηγή: ΕΤΕπ

Πίνακας 86: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)

(Σύνολο ανά χώρα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Countries	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania		34,00	47,00		27,00	40,00	35,00	30,50	26,32		10,00	50,78	**300,60**
Bulgaria	128,00	160,00	130,00	87,00	60,00	40,00	30,00	60,00	1.108,09	455,00	168,50	115,00	**2.541,59**
Croatia	0,00	0,00	146,00	130,00	170,00	195,00	62,03	270,00	330,00	170,00	410,00	511,20	**2.394,23**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	60,00	0,00	20,00	0,00	13,00	0,00	0,00	10,00	1,38	10,00	100,00	52,34	**266,72**
Montenegro	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	35,00	0,00	0,00	3,19	49,98	108,00	49,18	**245,35**
Romania	395,50	853,00	40,00	383,00	478,20	79,00	948,97	678,95	174,86	1.112,46	1.468,30	410,00	**7.022,24**
Serbia	0,00	0,00	66,00	267,02	162,00	190,00	149,00	250,00	133,65	170,00	887,91	760,21	**3.035,79**
Total	**583,50**	**1.047,00**	**449,00**	**867,02**	**910,20**	**579,00**	**1.225,00**	**1.299,45**	**1.777,49**	**1.967,44**	**3.152,71**	**1.948,71**	**15.806,52**

Διάγραμμα 96: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Γεωγραφική κατανομή 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)

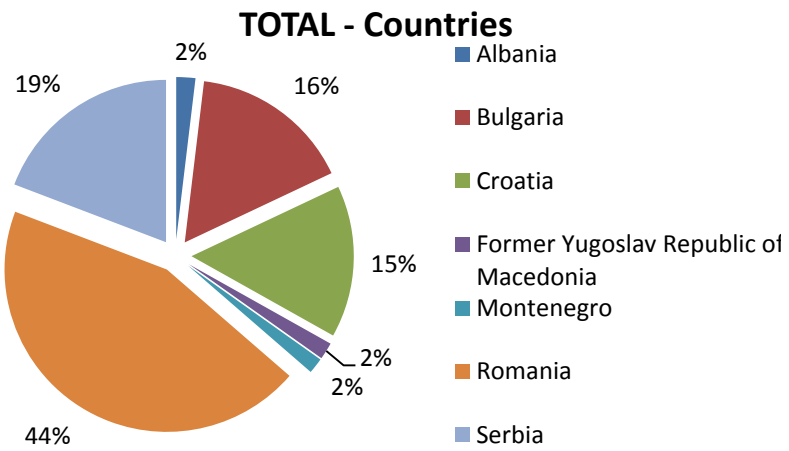

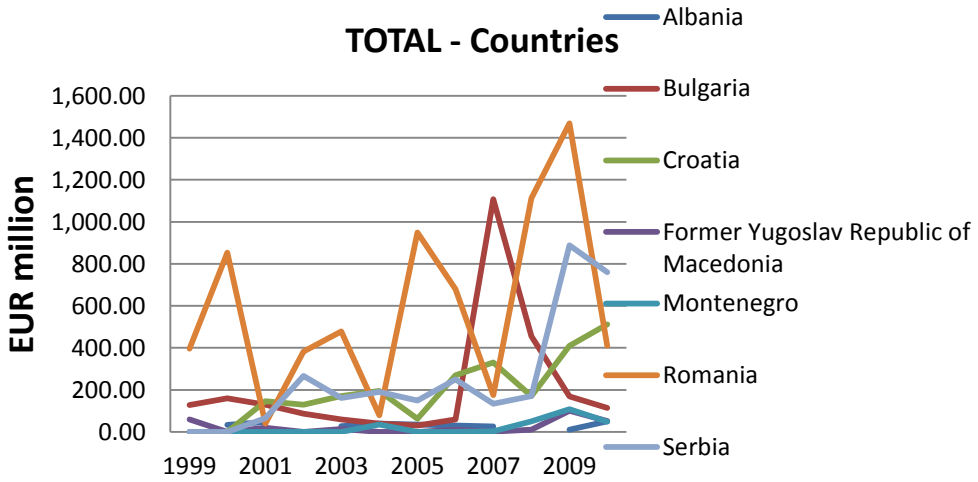

Πηγή: ΕΤΕπ

Πίνακας 87: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Sectors	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Energy	3,50	100,80	30,00	127,02	125,00	40,00	0,67	0,00	190,00	2,98	224,50	305,00	**1.149,47**
Water, sewerage	28,00	0,00	0,00	55,00	27,00	54,00	12,57	95,95	343,13	278,33	25,30	66,50	**985,78**
Services	0,00	0,00	0,00	7,60	0,00	0,00	0,17	0,00	96,30	0,00	15,00	390,21	**509,28**
SMEs - Credit lines	20,00	10,00	136,00	57,00	30,00	115,00	135,00	230,00	85,00	485,00	1.360,41	458,00	**3.121,41**
Education	0,00	0,00	0,00	0,00	243,20	0,00	25,00	12,50	0,00	0,00	0,00	50,00	**330,70**
Transport	532,00	677,50	283,00	597,40	350,00	220,00	684,00	881,00	982,00	533,35	982,50	511,00	**7.233,75**
Telecommunications	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	175,00	0,00	0,00	**175,50**
Solid waste	0,00	8,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	31,06	7,78	27,00	0,00	**74,54**
Composite infrastructure	0,00	250,00	0,00	0,00	0,00	150,00	300,00	0,00	0,00	350,00	0,00	134,00	**1.184,00**
Industry	0,00	0,00	0,00	0,00	35,00	0,00	0,69	0,00	50,00	15,00	493,00	34,00	**627,69**
Urban development	0,00	0,00	0,00	23,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	25,00	0,00	**148,00**
Health	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	0,00	66,40	80,00	0,00	70,00	0,00	0,00	**266,40**
Total	**583,50**	**1.047,00**	**449,00**	**867,02**	**910,20**	**579,00**	**1.225,00**	**1.299,45**	**1.777,49**	**1.967,44**	**3.152,71**	**1.948,71**	**15.806,52**

Διάγραμμα 97: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)

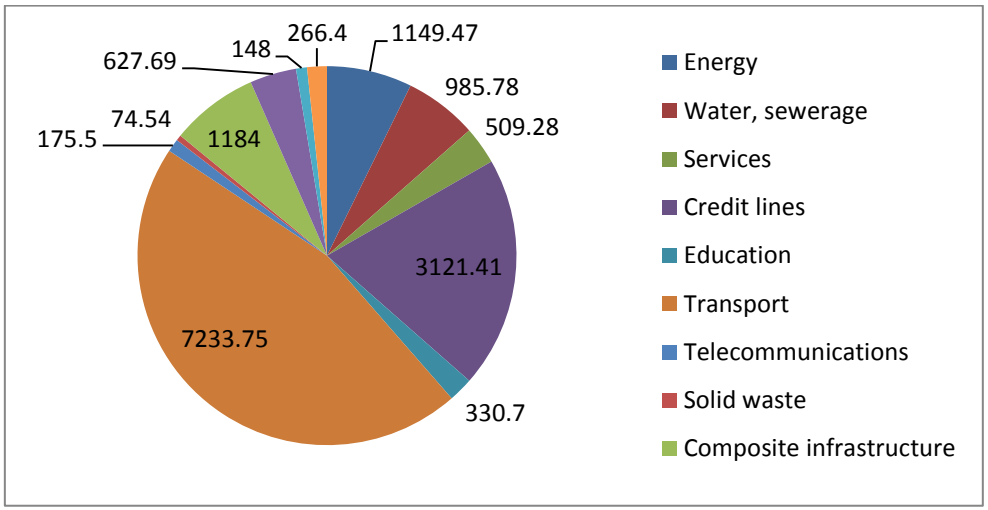

Πίνακας 88: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων – ΕΤΕπ: Χρηματοδοτήσεις στις υπό εξέταση χώρες: Τομεακή κατανομή 1990-2010 (αρχής γενομένης το 1999)

(Σύνολο ανά τομέα κατ' έτος σε εκατ. ευρώ)

Energy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania			30,00			40,00							**70,00**
Bulgaria				60,00									**60,00**
Croatia					90,00		0,67		190,00				**280,67**
Former Yugoslav Republic of Macedonia					13,00								**13,00**
Montenegro										2,98			**2,98**
Romania	3,50	100,80									200,00	265,00	**569,30**
Serbia				67,02	22,00						24,50	40,00	**153,52**
Total	**3,50**	**100,80**	**30,00**	**127,02**	**125,00**	**40,00**	**0,67**	**0,00**	**190,00**	**2,98**	**224,50**	**305,00**	**1.149,47**

Water, sewerage	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania					27,00								**27,00**
Bulgaria	28,00								333,96				**361,96**
Croatia													**0,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia												50,00	**50,00**
Montenegro								0,00		5,00		16,50	**21,50**
Romania				55,00		29,00	12,57	95,95	9,17	273,33	25,30		**500,32**
Serbia						25,00							**25,00**
Total	**28,00**	**0,00**	**0,00**	**55,00**	**27,00**	**54,00**	**12,57**	**95,95**	**343,13**	**278,33**	**25,30**	**66,50**	**985,78**

Services	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania									0,32			0,78	**1,10**
Bulgaria									1,13				**1,13**
Croatia							0,17					27,20	**27,37**
Former Yugoslav Republic of Macedonia									1,38			2,34	**3,72**
Montenegro									3,19			4,68	**7,87**
Romania				7,60					82,63		15,00	145,00	**250,23**
Serbia									7,65			210,21	**217,86**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**7,60**	**0,00**	**0,00**	**0,17**	**0,00**	**96,30**	**0,00**	**15,00**	**390,21**	**509,28**

Credit lines	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania											10,00		**10,00**
Bulgaria	20,00	10,00	30,00	10,00		20,00	30,00	60,00	15,00	175,00	125,00	115,00	**610,00**
Croatia			46,00		30,00				40,00	170,00	350,00	250,00	**886,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia			20,00					10,00		10,00	100,00		**140,00**
Montenegro										30,00	51,00	28,00	**109,00**
Romania			40,00	27,00		50,00	20,00	70,00	30,00	50,00	340,00		**627,00**
Serbia				20,00		45,00	85,00	90,00		50,00	384,41	65,00	**739,41**
Total	**20,00**	**10,00**	**136,00**	**57,00**	**30,00**	**115,00**	**135,00**	**230,00**	**85,00**	**485,00**	**1.360,41**	**458,00**	**3.121,41**

Education	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania								12,50					**12,50**
Bulgaria													**0,00**
Croatia													**0,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania					243,20								**243,20**
Serbia							25,00					50,00	**75,00**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**243,20**	**0,00**	**25,00**	**12,50**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**50,00**	**330,70**

Transport	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania		34,00	17,00				35,00	18,00	26,00			50,00	**180,00**
Bulgaria	80,00	150,00	100,00	17,00	60,00	20,00			730,00	105,00	43,50		**1.305,50**
Croatia			100,00	130,00		45,00	60,00	270,00	100,00		60,00	66,00	**831,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia	60,00												**60,00**
Montenegro						35,00				12,00	30,00		**77,00**
Romania	392,00	493,50		270,40	200,00		550,00	513,00		416,35	395,00		**3.230,25**
Serbia			66,00	180,00	90,00	120,00	39,00	80,00	126,00		454,00	395,00	**1.550,00**
Total	**532,00**	**677,50**	**283,00**	**597,40**	**350,00**	**220,00**	**684,00**	**881,00**	**982,00**	**533,35**	**982,50**	**511,00**	**7.233,75**

Telecommunications	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania													**0,00**
Bulgaria										175,00			**175,00**
Croatia							0,50						**0,50**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania													**0,00**
Serbia													**0,00**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,50**	**0,00**	**0,00**	**175,00**	**0,00**	**0,00**	**175,50**

Solid waste	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania													**0,00**
Bulgaria									28,00				**28,00**
Croatia													**0,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro											27,00		**27,00**
Romania		8,70							3,06	7,78			**19,54**
Serbia													**0,00**
Total	**0,00**	**8,70**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**31,06**	**7,78**	**27,00**	**0,00**	**74,54**

Composite infrastructure	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania													**0,00**
Bulgaria													**0,00**
Croatia						150,00						134,00	**284,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania		250,00					300,00			350,00			**900,00**
Serbia													**0,00**
Total	**0,00**	**250,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**150,00**	**300,00**	**0,00**	**0,00**	**350,00**	**0,00**	**134,00**	**1.184,00**

Industry	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania													**0,00**
Bulgaria													**0,00**
Croatia							0,69					34,00	**34,69**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania					35,00				50,00	15,00	493,00		**593,00**
Serbia													**0,00**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**35,00**	**0,00**	**0,69**	**0,00**	**50,00**	**15,00**	**493,00**	**34,00**	**627,69**

Urban development	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania													**0,00**
Bulgaria													**0,00**
Croatia					50,00								**50,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania				23,00									**23,00**
Serbia										50,00	25,00		**75,00**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**23,00**	**50,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**50,00**	**25,00**	**0,00**	**148,00**

Health	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania													**0,00**
Bulgaria													**0,00**
Croatia													**0,00**
Former Yugoslav Republic of Macedonia													**0,00**
Montenegro													**0,00**
Romania							66,40						**66,40**
Serbia					50,00			80,00		70,00			**200,00**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**50,00**	**0,00**	**66,40**	**80,00**	**0,00**	**70,00**	**0,00**	**0,00**	**266,40**

Πίνακας 89: ΔΧΟ - κύριοι χρηματοδότες στις υπό εξέταση χώρες (1990-2010)

Διεθνής και Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση στα Βαλκάνια (σε δις ευρώ)	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2013	2014
PHARE	3.18																							
ΚΒΑΑΣ - CARDS												2.68												
ΕΕΣ - INTERREG III												0.48												
ΠΔΜ - ISPA												3.14												
ΜΠΓΠ - SAPARD											1.60													
ΜΠΒ - IPA																			7.70					
ΕΥΑ - EAR											2.23													
ΕΤΝΑΕ - EFSE																				4,10				
ΕΤΕπ - EIB											15.81													
ΕΤΑΑ - EBRD											12.79													
ΠΤ - World Bank											10.72 USD													

Συγκεντρωτικά στοιχεία:

PHARE	2000-2006 = 3.178,57 EUR million
CARDS	2001-2006 = 2.678,4 EUR million
INTERREG III	2000-2006 = 477.322.656 EUR million
ISPA	2000-2005 = 3.139.784.906 EUR million
SAPARD	2000-2006 = 1.604.534.062 EUR million
IPA	2007-2010 = 7.703.028.537 EUR million
EAR	1999-2006 = 2.233,35 EUR million
EIB	1999-2010 = 15.806,52 EUR million
EBRD	1999-2010 = 12.787,83 EUR million
World Bank	1999-2010 = 10.721,51 USD million

8.3 Περιφερειακή συνεργασία

Η νέα γεωπολιτική τάξη μετά την κατάρρευση του Διπολισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία πολλών περιφερειακών δράσεων, κυρίως στην αρχική φάση, δηλαδή την περίοδο 1989-1993, προκειμένου να διατηρηθεί η ειρήνη και να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ των δύο διαφοροποιημένων «κόσμων» μετά πενήντα χρόνια μηδενικής επικοινωνίας. Οι περιφερειακές πρωτοβουλίες αναπτύχτηκαν με τις «ευλογίες» των δυο μεγάλων δυτικών οργανισμών, δηλαδή της ΕΕ και της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, οι οποίοι βρέθηκαν σε αδυναμία πολιτική, διπλωματική, αλλά και οικονομική,[203] να αναλάβουν άμεσα τη συνολική ευθύνη και το υψηλό κόστος της ενσωμάτωσης των πρώην σοσιαλιστικών χωρών στο δυτικό πολιτικοοικονομικό μοντέλο, λόγω της δύσκολης οικονομικής συγκυρίας που επικρατούσε, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο. Εναλλακτικά υποστήριξαν έτσι μεταβατικά σχήματα «ολοκλήρωσης» με επίκεντρο την περιφερειακή διάσταση, με την ευρύτερη διακρατική της έννοια, θεσμοποιημένα ή και άτυπα.

Οι περιφερειακές πρωτοβουλίες[204] ήταν σε μεγάλο βαθμό συμβατές και συμπληρωματικές με τις γεωπολιτικές επιδιώξεις τόσο της Δύσης, όσο και των νεότευκτων ελευθέρων οικονομιών, με πρώτιστο Μέλημα την οικονομική συνεργασία και διασύνδεση μεταξύ των εμπλεκομένων χωρών. Συνέβαλλαν έμπρακτα στην σταθεροποίηση του ρευστού μεταψυχροπολεμικού σκηνικού δίνοντας πίστωση χρόνου στους δυο μεγάλους δυτικούς οργανισμούς να διαμορφώσουν την στρατηγική τους στην περιοχή, δημιουργώντας επίσημους διαύλους επικοινωνίας ανάμεσα σ' αυτούς και στα περιφερειακά fora. Στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, δυστυχώς όμως, σχηματίστηκαν καθυστερημένα, και δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν ισχυρές εξωτερικές παρεμβάσεις, όπως αυτή της Γερμανίας με την πολιτική των αλλεπάλληλων αναγνωρίσεων νέων Κρατών στην Πρώην Γιουγκοσλαβία, η οποία στην συνέχεια οδήγησε στον Βαλκανικό σπαραγμό. Οι περιφερειακές πρωτοβουλίες στην Βαλκανική εμφανίσθηκαν, όταν οι εντάσεις άρχισαν να ηρεμούν, με ορόσημα την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας μεταξύ Ελλάδος-Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας - ΠΓΔΜ και της συνθήκης του Ντέιτον (Dayton Agreement)[205] τον Σεπτέμβριο και τον Νοέμβριο του 1995, αντίστοιχα. Η Ελλάδα, ως μόνη αναπτυγμένη και σταθερή χώρα στην περιοχή, ήταν λογικό να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις πρωτοβουλίες αυτές, συμμετέχοντας σε όλες από τις κατωτέρω πολυμερείς πρωτοβουλίες, και με «αποκορύφωμα» την θέσπιση μιας Ελληνικής περιφερειακής πρωτοβουλίας, το ΕΣΟΑΒ, το οποίο αποτελεί και ένα από τα αντικείμενα της παρούσας ΔΔ.

8.3.1 Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Ν.Α. Ευρώπης – ΔΣΧΝΑΕ και Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας - ΣΠΣ

Η Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Νοτιοανατολικής Ευρώπης -ΔΣΧΝΑΕ ή Διαβαλκανική Συνεργασία (The South-eastern European Co-operation Process -SEECP)[206] αποτελεί, από ιδρύσεως της πρωτοβουλίας το 1996, το μόνο «αυτόχθον και γηγενές» σχήμα συνεργασίας, προερχόμενο αποκλειστικά από τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης. Μέλη της είναι οι χώρες Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ελλάδα, Κροατία, Μολδαβία, ΠΓΔΜ, Σερβία/Μαυροβούνιο, Ρουμανία, και Τουρκία. Από το 2008, ο μηχανισμός λειτουργίας της περιφερειακής αυτής συνεργασίας αναβαθμίσθηκε θεσμικά με την εγκαθίδρυση της Γραμματείας Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας -ΓΣΠΣ (Regional Cooperation Council - RCC), η

[203] Για τον λόγο αυτό το μεγαλύτερο μέρος της Ευρωπαϊκής χρηματοδότησης στην περιοχή διοχετεύθηκε μέσω της ΕΤΕπ, η οποία είναι «αυτοχρηματοδοτούμενος» οργανισμός και δεν απορροφά κονδύλια του Ευρωπαϊκού προϋπολογισμού.

[204] Σχετικά με τον ρόλο και την σποθδαιότητα τους βλ., Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Regional economic integration organisations", Negotiating Group on the Multilateral Agreement on Investment (MAI), Paris, 1996.

[205] Η Γενική Συμφωνία Πλαίσιο για την Ειρήνη στη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, γνωστή και ως Συμφωνία του Ντέιτον, με το Πρωτοκόλλο των Παρισίων, που ακολούθησε, είναι η ειρηνευτική συμφωνία, που επετεύχθη στο Wright-Patterson Air Force Base κοντά στο Ντέιτον, Οχάιο, ΗΠΑ τον Νοέμβριο 1995 και υπογράφηκε επίσημα στο Παρίσι στις 14 Δεκεμβρίου 1995. Οι συμφωνίες αυτές έθεσαν τέλος στην 3 1/2 ετών σύρραξη της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης.

[206] Το Συμβούλιο της ΕΕ χαιρέτησε την πρωτοβουλία του Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας (RCC) για την ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, υπό την πολιτική αιγίδα της Ευρωπαϊκής Διαδικασίας για τη Συνεργασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (SEECP), με σκοπό να καταβληθούν προσπάθειες για την έγκριση νέας συνολικής και λειτουργικής στρατηγικής για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και ενθαρρύνει τις χώρες της περιοχής να αναλάβουν μεγαλύτερο ρόλο στη διαδικασίας. Βλ., για περαιτέρω πληροδορίες European Stability Initiative (ESI), "A Framework For Debate By The EastWest Institute In Partnership With The European Stability Initiative", European Stability Initiative, Democracy, Security and the Future of the Stability Pact for South Eastern Europe, Berlin, 4 April 2001, European Stability Initiative (ESI), "The Road to Thessaloniki: Cohesion and the Western Balkans", European Stability Initiative Berlin-Brussels-Sarajevo, Berlin, 12 March 2003,European Stability Initiative (ESI), "Western Balkans - the Opening - The Schengen White List Project - ESI", Berlin, 2012.

οποία λειτουργεί στο Σεράγεβο ως επιχειρησιακός βραχίονας (operational arm) της Διαβαλκανικής. Στόχος του νέου οργάνου, το οποίο διαθέτει 6μελές Γραφείο Συνδέσμου στις Βρυξέλλες είναι η προώθηση της εξειδικευμένης περιφερειακής συνεργασίας μέσω της υλοποίησης περιφερειακών προγραμμάτων σε έξι τομείς προτεραιότητας: οικονομική & κοινωνική ανάπτυξη, υποδομές, ασφάλεια, δικαιοσύνη & εσωτερικές υποθέσεις, ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και κοινοβουλευτική συνεργασία[207].

Η Διαβαλκανική Συνεργασία δραστηριοποιείται ατύπως σε υπουργικό επίπεδο ή και επίπεδο κορυφής, κυρίως μετά το Ντέιτον. Χωρίς να θίγει άμεδα θέματα υψηλής ασφάλειας και στρατηγικής, η Συνεργασία καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων πολιτικής και οικονομικής φύσεως σε περιφερειακή εμβέλεια, αφού μέλη της είναι όλες οι χώρες της περιοχής, πλήν Κροατίας[208]. Όσον αφορά στην Ελλάδα μετά το «ξεπάγωμα» των σχέσεων της χώρας με τις χώρες της περιοχής, οι οποίες είχαν διαταραχθεί κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1990, όπως προαναφέρθηκε, κυρίως ως απόρροια των διαφορών της με την ΠΓΔΜ και την Αλβανία για θέματα της Ελληνικής μειονότητας. Στην συνέχεια όμως η Ελλάδα προσπάθησε να κερδίσει τον χαμένο χρόνο δίδοντας κυρίως έμφαση στην οικονομική ενίσχυση και ανάπτυξη των γειτονικών χωρών, στα πλαίσια μιας προσπάθειας να ενισχύσει το κύρος και το προφίλ της έναντι των βαλκανικών χωρών. Από την άλλη πλευρά, σ' αυτό βοήθησε και η επιδίωξη των χωρών της περιοχής να ενταχτούν στους Ευρώ-ατλαντικούς μηχανισμούς, αναδεικνύοντας την Ελλάδα ως πολιτικό συνομιλητή και, σύμμαχό τους.

Ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Ελλάδος στην ενδυνάμωση της διαβαλκανικής συνεργασίας άρχισε μετά την Διακήρυξη της Σόφιας την 7 Ιουλίου 1996. Ο θεσμός των Διασκέψεων Υπουργών και Αρχηγών Κυβερνήσεων/Κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, επεδίωκε τον σεβασμό των υφισταμένων συνόρων στην περιοχή, τον εκδημοκρατισμό, τη διασφάλιση της ειρήνης και την οικονομική συνεργασία. Ο ρόλος της Ελλάδας ήταν κομβικός στην μετέπειτα διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών των συμμετεχόντων Κρατών στη Θεσσαλονίκη, κατά το διήμερο 9-10 Ιουνίου 1997, όπου συμφωνήθηκαν μεταξύ άλλων και τα εξής:

• Προώθηση σχέσεων καλής γειτονίας, σταθερότητας, ασφάλειας και συνεργασίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.
• Υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής με έμφαση στην απελευθέρωση του εμπορίου και στη βελτίωση της περιφερειακής υποδομής.
• Ενίσχυση δημοκρατικών θεσμών, σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων.
• Ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών.
• Διασυνοριακή συνεργασία.
• Συντονισμός πολιτικής σε θέματα «χαμηλής ασφάλειας»: καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, του λαθρεμπορίου όπλων και ναρκωτικών ουσιών, της λαθρομετανάστευσης κ.ά.
• Προστασία του περιβάλλοντος.
• Συνεργασία στον κοινωνικό, ανθρωπιστικό και πολιτιστικό τομέα.

Ο ρόλος της Ελλάδας αναβαθμίσθηκε έτι περαιτέρω στη Διάσκεψη Κορυφής της Κρήτης κατά το διήμερο 3-5 Νοεμβρίου 1997, όπου οι εταίροι της Διαβαλκανικής Συνεργασίας συμμερίσθηκαν την αντίληψη, που κυριαρχούσε και στην ΕΕ, ότι η οικονομική και πολιτική σταθεροποίηση της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση ώστε να ενσωματωθεί η περιοχή στο ευρώ-ατλαντικό σύστημα.

[207] Για λεπτομέριες της λειτουργίας του βλ., Regional Cooperation Council (RCC), "Annual Report of the Secretary General of the Regional Cooperation Council on Regional Cooperation in South East Europe 2010-2011", Sarajevo, 12 May 2011, Regional Cooperation Council (RCC), "Public research institutes instrumental to upgrading Western Balkans competitiveness, concludes regional workshop", Press Release, Istanbul/Sarajevo, 9 March 2010, Regional Cooperation Council (RCC), "RCC Secretary General hails messages of EU-Western Balkans meeting in Sarajevo, and new era of regional relations", Press Release, Sarajevo, 2 June 2010, Regional Cooperation Council (RCC), "South East European conference agrees in Bucharest today on the need to strengthen regional efforts in fighting corruption", Press Release, Bucharest/Sarajevo, 21 May 2010, Regional Cooperation Council (RCC), "South East European foreign ministers re-appoint Hido Biscevic as Secretary General of the Regional Cooperation Council.", Press Release, Istanbul/Sarajevo, 22 June 2010, Regional Cooperation Council (RCC), "South East European heads of state give full support to the Regional Cooperation Council, approve appointment of its Secretary General", Press Release, Istanbul/Sarajevo, 23 June 2010, και Regional Cooperation Council (RCC), "Strategy and Work Programme 2011-2013", Sarajevo, 17 June 2010.

[208] Η Κροατία δεν συμμετέχει διότι θεωρεί ευατόν κεντροευρωπαϊκή χώρα.

8.3.2 Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης – ΠΣΝΕ

Η Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης - ΠΣΝΕ (Southeast European Cooperative Initiative - SECI) αποτελεί προσπάθεια και έμπνευση των Ηνωμένων Πολιτειών [209], μετά την ειρηνευτική επιτυχία του Ντέιτον, και ένα περίπου χρόνο μετά την κατάπαυση του πυρός στη Γιουγκοσλαβία . Η ιδρυτική διάσκεψη πραγματοποιήθηκε το διήμερο 5-6 Δεκεμβρίου 1996 στη Γενεύη[210]. Οι χώρες, που αποφάσισαν να συμμετάσχουν στο νέο σχήμα της αρμοδιότητάς του ήταν οι εξής ένδεκα: Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ελλάδα, Κροατία, Μολδαβία, Ουγγαρία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σλοβενία και Τουρκία[211]. Μέχρι τις αρχές του 1999 στον κατάλογο των ενεργών Μελών της είχαν προστεθεί η Σλοβενία, η Κροατία και η Ουγγαρία. Η Ιταλία και η Αυστρία συμμετέχουν ως Παρατηρητές. Ως αποστολή έχει την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των Μελών και την διευκόλυνση της ένταξης τους στις ευρωπαϊκές δομές. Επιπλέον, αποσκοπεί στην εκπόνηση και στον συντονισμό συνολικών σταθεροποιητικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, στον εντοπισμό κενών σχεδιασμού, στη δυναμικότερη εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στα προγράμματα οικονομικού εκσυγχρονισμού και περιβαλλοντικής προστασίας, καθώς και στην οικοδόμηση ενός ευνοϊκού περιφερειακού κλίματος για τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την προσέλκυση ΑΞΕ.

Στο πλαίσιο της ΠΣΝΕ προωθούνται οι κάτωθι τομείς:
- Κατασκευή έργων υποδομής
- Έργα διευκόλυνσης του διεθνούς εμπορίου
- Ενέργεια - Πετρέλαιο, φυσικό αέριο, Ηλεκτροδότηση
- Έρευνα & Τεχνολογία
- Οικολογική επιμόρφωση
- Ανταλλαγή πληροφοριών
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Ιδιωτικοποιήσεις
- Μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας
- Διερεύνηση δυνατοτήτων επενδύσεων
- Προσέλκυση ευρωπαίων και αμερικανών επενδυτών
- Ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα, κυρίως των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- Αναδιάρθρωση νομικών δομών
- Σχήματα ασφαλιστικών πιστώσεων
- Συντονισμός φορολογικών συστημάτων
- Τραπεζικό σύστημα

8.3.3 Διαδικασία Σταθερότητας και Καλής Γειτονίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (Πρωτοβουλία Royaumont)

Ευρωπαϊκής έμπνευσης, η Πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί πρώτιστα στην ασφάλεια της περιοχής. Η Ευρώπη συνειδητοποίησε την ανάγκη για ασφάλεια, κυρίως μετά την κλιμάκωση της βοσνιακής κρίσης την περίοδο 1993-95, και παρά το γεγονός, ότι ιστορικά η περιοχή έχει χαρακτηρισθεί ως «μπαρουταποθήκη». Ιδρύθηκε με απόφαση της Διάσκεψης Κορυφής του ΟΑΣΕ στη Βουδαπέστη το Δεκέμβριο 1995, την ίδια στιγμή, που στο Ντέιτον κατέληγαν οι διαπραγματεύσεις για την ειρήνευση και ανακατανομή της Βοσνίας, και λειτούργησε ως forum για την εφαρμογή των πολιτικών διατάξεων των Συμφωνιών του Ντέιτον. Μέχρι τις αρχές του 1999, η Διαδικασία Σταθερότητας και Καλής Γειτονίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη περιλάμβανε τα εξής Μέλη: Αλβανία, Αυστρία, Βέλγιο, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Γιουγκοσλαβία, Δανία, Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΗΠΑ, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Λουξεμβούργο, Μεγάλη Βρετανία, ΟΑΣΕ, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ρωσία, Σλοβενία, Σουηδία, Συμβούλιο της Ευρώπης, Τουρκία και Φινλανδία. Με την πάροδο του χρόνου, όμως, το φάσμα των

[209] Διατυπώθηκε ωστόσο προσεκτικά ώστε να μην θεωρηθεί άμεση ανάμειξη στην περιοχή, ώστε να μην υπάρξουν αντιδράσεις κυρίως από την ΕΕ και την Ρωσία

[210] Τον ρόλο του Συντονιστή («Προσωπικότητα Υψηλού Βαθμού») της πρωτοβουλίας ανέλαβε ο πρώην Αυστριακός Καγκελλάριος Dr. Erhard Busek, λαμβάνοντας την «σκυτάλη» από τον πρωτεργάτη της ίδρυσής της, Αμερικανό, αλλά Αυστριακής καταγωγής, Richard Schiffer, Assistant Secretary of State, επί Προεδρίας George Bush.

[211] Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, αποκλείστηκε λόγω αποσταθεροποίησης

δραστηριοτήτων της Πρωτοβουλίας διευρύνθηκε, ενώ παράλληλα επεκτάθηκε και ο γεωγραφικός χώρος εμβέλειάς της, ώστε να συμμετέχουν οι ΗΠΑ και η Ρωσία. Το ενδιαφέρον της Πρωτοβουλίας Royaumont επικεντρώνεται στη βελτίωση και βαθμιαία αποκατάσταση του διαλόγου και της εμπιστοσύνης, στην πρόληψη κρίσεων, στην οικονομική ανασυγκρότηση και στην εξασφάλιση συνθηκών καλής γειτονίας.

8.3.4 Πρωτοβουλία Αδριατικής – Ιονίου- ΠΑΙ

Η Πρωτοβουλία Αδριατικής-Ιονίου - ΠΑΙ (Adriatic-Ionian Initiative, AII) είναι μία άτυπη συνεργασία Ελλάδας, Αλβανίας, Βοσνίας & Ερζεγοβίνης, Μαυροβουνίου, Σερβίας, Κροατίας, Σλοβενίας και Ιταλίας, που θεσμοθετήθηκε το 2000 και διατηρεί Μόνιμη Γραμματεία στην Αγκώνα. Ξεκίνησε με Ιταλική πρωτοβουλία στα πλαίσια των γεωπολιτικών επιδιώξεων της χώρας[212], που αναφέρονται κατωτέρω, και διοικείται από Επιτροπή Υψηλών Αξιωματούχων, που συντονίζει ομάδες εργασίας για μικρομεσαίες επιχειρήσεις, μεταφορές, πολιτισμό, τουρισμό, διαπανεπιστημιακή συνεργασία, περιβάλλον και πυροπροστασία. Κατευθύνσεις και αποτελέσματα εγκρίνονται από το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών, το οποίο συνέρχεται μία φορά το χρόνο. Κύριο θέμα της ΠΑΙ αποτελεί η επιδίωξη ίδρυσης Ευρωπαϊκής Μακροπεριοχής Αδριατικής - Ιονίου[213].

8.3.5 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης - ΕΤΑΑ

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης - ΕΤΑΑ (European Bank for Reconstruction and Development - EBRD) είναι πολυμερές αναπτυξιακό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, που ιδρύθηκε το 1991 με 40 Μέλη[214]. Με έδρα το Λονδίνο, η ΕΤΑΑ ανήκει σε 64 χώρες και δύο θεσμικά όργανα της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΤΕπ. Αρχικά η δραστηριότητά της επικεντρώθηκε στις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, για να επεκταθεί αργότερα έως την Κεντρική Ασία[215]. Εκτός Ευρώπης, οι χώρες Μέλη της ΕΤΑΑ είναι από όλες τις ηπείρους, με μεγαλύτερο μέτοχο τις ΗΠΑ. Αν και διεθνείς ως προς την σύνθεση των Μελών της, συγκαταλέγεται στην περιφερειακή συνεργασία στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, καθότι οι υπό εξέταση χώρες, καθώς και οι υπόλοιπες στην Βαλκανική, συγκαταλέγονται στα Μέλη της.

Η ΕΤΑΑ ιδρύθηκε για να υποστηρίξει τις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ με τη χρήση επενδύσεων ως εργαλείο για τη δημιουργία οικονομιών της αγοράς. Για το σκοπό αυτό, προσφέρει «χρηματοδοτήσεις έργου»/"project financing" για τις τράπεζες, τις βιομηχανίες και τις επιχειρήσεις, χρηματοδοτώντας νέες αλλά και υφιστάμενες επιχειρήσεις, καθώς και ιδιωτικοποιήσεις, σύμφωνα με τις αποφάσεις του ΠΟΕ του 1980.

Η ΕΤΑΑ ξεκίνησε άμεσα την χρηματοδότηση στην Νοτιοανατολική Ευρώπη το 1999 ως μέρος της συντονισμένης διεθνούς προσπάθειας για την γρήγορη αποκατάσταση της περιοχής, και κατά την υπό εξέταση περίοδο έχει χορηγήσει συνολικά 12,8 δις ευρώ[216] στις υπό εξέταση χώρες, όπως φαίνεται στα παρατιθέμενα αναλυτικά στοιχεία,

---

[212] Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (MEFI), Mission Économiques, "Objectif Adriatique.", Lettre Régionale, No 10, Octobre 2002.

[213] Ως Ευρωπαϊκή Μακροπεριοχή (EU Macroregion) ορίζεται μία περιοχή, που περιλαμβάνει εκτάσεις από ένα αριθμό διαφόρων χωρών, όχι απαραίτητα όλων μελών της ΕΕ, που συνδέονται με ένα ή περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά ή αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα. Για να ιδρυθεί μία τέτοια Μακροπεριοχή απαιτείται οι χώρες, που την αποτελούν να υποβάλουν αίτηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέροντας τα κοινά χαρακτηριστικά, το κίνητρο εμπλοκής της ΕΕ, τη γεωπολιτική προστιθέμενη αξία, τη φύση των προβλημάτων και τη δέσμευση των Κρατών για δράσεις αντιμετώπισής τους. Σε περίπτωση έγκρισης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να καταστρώσει σχετική στρατηγική, να διαμορφώσει Σχέδιο Ενεργειών και να προσφέρει ισόποσα κεφάλαια, με εκείνα, που διαθέτουν οι συμμετέχουσες χώρες. Η Ευρώπη βλέπει έναν αυξανόμενο ρόλο των Μακροπεριφερειών στην ανάπτυξη μέσω της εδαφικής συνεργασίας. Παραδείγματα Μακροπεριφερειών αποτελούν η περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας (EUSBSR), η Περιοχή του Δούναβη (EUSDR), η περιφέρεια Αδριατικής και Ιονίου (EUSAIR) και η περιφέρεια των Άλπεων (EUSALP). Περαιτέρω εξέλιξη αναμένεται για την περιοχή των Καρπαθίων και την περιοχή του Ατλαντικού.

[214] Βλ., σχετικά European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), "The Future of the EBRD Region to 2025", Outsights for EBRD, London, 2007, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), "Transition report 2002, Agriculture and rural transition", Office of the Chief Economist, London, 2002, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), "Transition report 2000", London, 2000.

[215] Λόγω της Οικονομικής κρίσης ήδη από το 2010 σχεδιαζόταν η έναρξη δραστηριοτήτων της και στην Ελλάδα. Εν τω μεταξύ έχει αρχίσει χρηματοδοτήσεις στην Κύπρο, και η έναρξη στην Ελλάδα αναμένεται εντός του 2015.

[216] Τα στατιστικά στοιχεία της ΕΤΑΑ είναι σε δολάρια, και έχουν μετατραπεί σε ευρώ, με βάση την ισοτιμία την 15/5/2015.

στηρίζοντας την διεθνή και περιφερειακή πολιτική στην περιοχή, και σε συνεργασία με άλλους ΔΧΟ, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και η ΕΤΕπ που προαναφέρθηκαν.

Η ΕΤΑΑ έχει παράσχει το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοδοτήσεων της στις τρεις υπό εξέταση χώρες, που είναι πλέον Μέλη της ΕΕ, δηλαδή την Ρουμανία, Βουλγαρία και Κροατία[217], οι οποίες έλαβαν συνολικά 9 δις ευρώ, ήτοι 71% της συνολικής χρηματοδότησης. Ακολούθησε η Σερβία με 2,4 δις ευρώ. Όπως φαίνεται από τα παρατιθέμενα στοιχεία, η Ρουμανία παρουσίασε αξιοπρόσεκτη αύξηση μετά την απαρχή της οικονομικής κρίσης, δηλαδή μετά το 2008. Η δραστηριότητα στην Βουλγαρία κορυφώθηκε λίγο πριν την ένταξη της στην ΕΕ, ενώ η Κροατία και η Σερβία παρουσιάζουν μια μάλλον κανονική πορεία χρηματοδοτήσεων.

Η ΕΤΑΑ, είναι ο ΔΧΟ που ειδικεύεται στην χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ, ιδιωτικοποιήσεων, ΑΞΕ αλλά και Διευκολύνσεων Εξωτερικού Εμπορίου (Trade Finance)[218]. Παράλληλα, η ΕΤΑΑ χρηματοδότησε ΜΜΕ μέσω του τραπεζικού συστήματος σε κάθε χώρα, αλλά και πληθώρα υποδομών στις μεταφορές, ενέργεια και περιβάλλον, κυρίως σε συγχρηματοδότηση με την ΕΤΕπ ή την Παγκόσμια Τράπεζα ή και τις δύο.

Αν και η δραστηριότητα της ΕΤΑΑ ανά τομέα είναι μάλλον ισορροπημένη, ο ιδιωτικός τομέας έλαβε συνολικά στις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο 5,7 δις ευρώ, ήτοι 45% επί του συνόλου των χρηματοδοτήσεων. Οι ΜΜΕ έλαβαν 3 δις ευρώ και οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις στην βιομηχανία και τις υπηρεσίες 2,7 δις ευρώ. Ακολούθησε ο τομέας της ενέργειας ο οποίος θεωρείται προαπαιτούμενο για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα με συνολικές χρηματοδοτήσεις 2,4 δις ευρώ. Στον διεθνή καταμερισμό δεξιοτήτων μεταξύ ΔΧΟ, η «εντάσεως ιδιωτικού τομέα» δραστηριότητα της ΕΤΑΑ, είναι συμπληρωματική της δραστηριότητας της ΕΤΕπ, που είναι μάλλον «εντάσεως υποδομών», όπως προαναφέρθηκε, ενώ η Παγκόσμια Τράπεζα επικεντρώνεται κυρίως στην χρηματοδότηση του «πλαισίου» μέσω στήριξης ολοκληρωμένων προγραμμάτων και όχι μεμονωμένων επενδυτικών σχεδίων.

8.3.6 Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων - ΕΠΔΒ

Το Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων – ΕΠΔΒ (Western Balkans Investment Framework -WBIF) υποστηρίζει την κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη και την ένταξη στην ΕΕ των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που δεν έχουν ήδη ενταχτεί στην ΕΕ, μέσω της παροχής χρηματοδότησης και τεχνικής βοήθειας για στρατηγικές επενδύσεις, κυρίως σε υποδομές, την ενεργειακή αποδοτικότητα και την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα[219]. Πρόκειται για μια κοινή πρωτοβουλία της ΕΕ, με ΔΧΟ, διμερείς χορηγούς και τις Κυβερνήσεις των Δυτικών Βαλκανίων, οι οποίοι συμβάλλουν στο ΕΠΔΒ, ως Κοινό Πλαίσιο Επιχορηγήσεων. Συγκεκριμένα, στο ΕΠΔΒ συγκεντρώνονται πόροι επιχορηγήσεων από το ΟΠΒ της ΕΕ, από την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ανάπτυξης - ΤΣΕ (Council of Europe Development Bank - CEB), την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης – ΕΤΑΑ, την ΕΤΕπ, την Παγκόσμια Τράπεζα, καθώς και την Γερμανική αναπτυξιακή τράπεζα (Kreditanstalt für Wiederaufbau – KfW). Παράλληλα, χρηματοδοτείται και με συνεισφορές επιχορήγησης από διμερείς δωρητές μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινού Ταμείου Δυτικών Βαλκανίων - ΕΚΤΔΒ (European Western Balkans Joint Fund -EWBJF)[220] .

---

[217] Εν αντιθέσει με την ΕΤΕπ, της οποίας μεγαλύτερες λήπτριες χώρες με ποσοστό 69% είναι η Ρουμανία και η Σερβία, ακολουθούμενες από την Βουλγαρία.

[218] Ενδεικτικά παραδείγματα χρηματοδοτήσεων αποτελούν η ιδιωτικοποίηση των τηλεπικοινωνιών στην Αλβανία, οι αγροτοβιομηχανίες BOLIARI και BELVEDERE στην Βουλγαρία, η τσιμεντοβιομηχανία Nasice στην Κροατία, η σιδηροβιομηχανία ArcelorMittal Skopje στην ΠΓΔΜ, οπτοπλινθοπαραγωγή WIENERBERGER στην Ρουμανία, και τα HEMOFARM και τα ελασματουργεία HEMOFARM και Sevojno στην Σερβία.

[219] Για αναλυτικότερα στοιχεία σχετικά με την δραστηριότητα του βλ., Western Balkans Investment Framework (WBIF) & Infrastructure Projects Facility (IPF), "Welcome to the Infrastructure Projects Facility (IPF) for the Western Balkans", Brussels, 2007, Western Balkans Investment Framework (WBIF), "Impact of Austerity Measures on Investment Programmes in the Western Balkans", Horizontal Support to Coordination with International Financial Institutions in the Western Balkans and Turkey, Brussels, May 2011 και Western Balkans Investment Framework (WBIF), "Synopsis of findings on the need for new growth initiatives in the Western Balkans", WBIF Policy and Strategy Discussions, Brussels, May 2011.

[220] Πέραν των προτεραιοτήτων του και των αναγκών της περιοχής δραστηριότητάς του, το ΕΠΔΒ προσαρμόζει την δράση του σύμφωνα με τις δραστηριότητες και των οργανισμών, που συμμετέχουν στην κοινή αυτή πρωτοβουλία, αλλά και την διεθνή συγκυρία. Σχετικά βλ., Western Balkans Investment Framework, "World Bank: Sluggish Growth for the South East European Economies in 2011 and 2012", Brussels, 15 November 2011.

8.3.7 Ευρωπαϊκό Ταμείο Νοτιοανατολικής Ευρώπης - ΕΤΝΑΕ

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Νοτιοανατολικής Ευρώπης – ΕΤΝΑΕ (European Fund for Southeast Europe –EFSE) συστάθηκε το 2005 στο Λουξεμβούργο, με σκοπό την στήριξη μιας εκ νέου ανάπτυξης της εμπόλεμης περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, και την απώτερη οικονομική ανάπτυξη και ευημερία στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ανατολικής Γειτονίας, μέσω πρόσθετης αναπτυξιακής χρηματοδότησης[221]. Αποτελεί αποκύημα της δημιουργίας εταιρικών σχέσεων, όπου δημόσιοι δωρητές/χορηγοί (donors), σε συνεργασία με ιδιώτες επενδυτές δημιούργησαν ένα Ταμείο Επενδύσεων μικροχρηματοδότησης, συνδυάζοντας την ανάπτυξη των κοινωνικών προτύπων με τους στόχους οικονομικών επιδόσεων.

Γερμανικής έμπνευσης, το ΕΤΝΑΕ είναι ο διάδοχος των διαφόρων οικονομικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών γνωστών ως «Ευρωπαϊκά Ταμεία για τη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, το Κοσσυφοπέδιο, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία», που τέθηκαν σε εφαρμογή το 1998, ως μια προσπάθεια ανοικοδόμησης μετά τις συγκρούσεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Οι πρωτοβουλίες αυτές προέβλεπαν μακροπρόθεσμα κεφάλαια σε τοπικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της περιοχής για περαιτέρω δανειοδότηση προς ΜΜΕ[222] και τα νοικοκυριά, με παράλληλη χρήση τεχνικής βοήθειας. Οι πρωτοβουλίες αυτές έλαβαν στήριξη από την ΕΕ, διάφορες ευρωπαϊκές Κυβερνήσεις και από τον Ολλανδικό διμερή Αναπτυξιακό Χρηματοδοτικό Οργανισμό – ΑΧΟ (Development Finance Company - DFC). Των πρωτοβουλιών αυτών προϊστατο ο όμιλος της Γερμανικής διμερούς αναπτυξιακής τράπεζας (Kreditanstalt für Wiederaufbau -KfW Entwicklungsbank), ο οποίος υπήρξε και εμπνευστής του ΕΤΝΑΕ, στα πλαίσια της Γερμανικής πολιτικής στην περιοχή, για την οποία γίνεται λόγος κατωτέρω. Το ΕΤΝΑΕ λειτουργεί σύμφωνα με τους νόμους του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου ως Αμοιβαίο Κεφάλαιο «SICAV», μαζί με μια περιφερειακή μονάδα χρηματοδότησης για την Αλβανία, τη Βουλγαρία, τη Μολδαβία, την ΠΓΔΜ, και τη Ρουμανία. Κατά την έναρξη του Αμοιβαίου Κεφαλαίου, η κύρια βάση χρηματοδότησης σχηματίσθηκε από εισφορές δωρητών από την ΕΕ, τη Γερμανία, την Ελβετία και την Αυστρία.

Το ΕΤΝΑΕ έχει χρηματοδοτήσει από την ίδρυσή του 593.332 μικρομεσαίες επιχειρήσεις με το συνολικό ποσό των 4.1 δις ευρώ σε 16 χώρες, που σ' αυτές συγκαταλέγονται Βαλκανικές, αλλά και άλλες χώρες, όπως η Αλβανία, η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, η Λευκορωσία, η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, η Βουλγαρία, η Κροατία, η ΠΓΔΜ, η Γεωργία, το Κοσσυφοπέδιο, η Μολδαβία, το Μαυροβούνιο, η Ρουμανία, η Σερβία, η Τουρκία και η Ουκρανία.

Το ΕΤΝΑΕ θεωρείται από τραπεζικούς και επιχειρηματικούς κύκλους ως πρότυπο και εξαιρετικό παράδειγμα για την «έξυπνη» χρήση δημόσιων κονδυλίων κρατικών προϋπολογισμών, που διατίθενται υψηλά μοχλευμένα για αναπτυξιακούς σκοπούς. Με τη χρήση κεφαλαίων από δημόσιους/κρατικούς επενδυτές, όπως από διμερείς αναπτυξιακούς χρηματοδοτικούς φορείς, ως «μαξιλάρι κινδύνου» για καινοτόμες επενδυτικές δομές, το ΕΤΝΑΕ διευκολύνει την προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων, ιδίως από ιδιώτες επενδυτές, που διαφορετικά δεν θα επένδυαν στην περιοχή. Το ΕΤΝΑΕ, με άλλα λόγια αξιοποιεί τα περιορισμένα κρατικά κονδύλια από τους προϋπολογισμούς των χωρών δωρητών, ενώ ταυτόχρονα ανοίγει το δρόμο για επενδύσεις ιδιωτικών κεφαλαίων προς τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Ανατολικής Γειτονίας.

8.3.8 Ταμείο για την Πράσινη Ανάπτυξη - ΤΠΑ

Το Ταμείο για την Πράσινη Ανάπτυξη – ΤΠΑ (Green for Growth Fund - GGF) είναι Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα – ΣΔΙΤ (Public-Private Partnership - PPP), στο οποίο συμμετέχουν δωρητές - χορηγοί, ΔΧΟ και ιδιωτικοί θεσμικοί επενδυτές. Ιδρύθηκε στο Λουξεμβούργο τον Δεκέμβριο 2009 από την ΕΤΕπ και την Γερμανική αναπτυξιακή τράπεζα KfW, με την οικονομική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΤΑΑ. Το Ταμείο παρέχει χρηματοδότηση σε εταιρείες και νοικοκυριά με πολυεπίπεδη δομή κινδύνου / απόδοσης, κυρίως μέσω των τοπικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Δεν καλύπτει όλες τις υπό εξέταση χώρες, παρά μόνον τις υποψήφιες προς ένταξη

[221] Βλ., European Fund for Southeast Europe, "European Fund for Southeast Europe, Background Information for Partner Lending Institutions", Luxembourg, 2011, European Fund for Southeast Europe, "Shaping and leveraging the new reality for the next 5 years and beyond", Annual Report 2010, Luxembourg, June 2011

[222] Προϊόν ανάλογο των "συνολικών δανείων" της ΕΤΕπ , για τα οποία έχει ήδη γίνει λόγος, που το ΕΤΝΑΕ χρησιμοποιεί ακόμη και για στεγαστική πίστη. Το προϊόν αυτό, που αναπτύχθηκε αρχικά στην Παγκόσμια Τράπεζα, χρησιμοποιείται από όλους τους ΔΧΟ, ως παροχή χρηματοδότησης στην «χονδρική», που μέσω των τοπικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καταλήγει στην «λιανική», με την μορφή μικροτέρων δανείων σε ΜΜΕ.

χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, καθώς και την περιοχή της Ευρωπαϊκής Ανατολικής Γειτονίας. Εκτός από χρηματοδότηση για την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, το ΤΠΑ παρέχει και τεχνική βοήθεια.

Το ΤΠΑ, όπως και το ΕΤΝΑΕ, λειτουργεί σύμφωνα με τους νόμους του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου ως Αμοιβαίο Κεφάλαιο «SICAV». Μετέχουν σ' αυτό, εκτός των προαναφερθέντων δωρητών, και το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Federal Ministry of Economic Cooperation and Development -BMZ), η Τράπεζα Ανάπτυξης της Αυστρίας (Development Bank of Austria – DbofA/OeEB), η Ολλανδική Χρηματοοικονομική Εταιρεία (The Netherlands Finance Company - FMO), και η εταιρεία Sal. Oppenheim. Από την ίδρυσή του τον Δεκέμβριο 2009 ως τα τέλη Δεκεμβρίου 2014, το ΤΠΑ είχε σύνολο Εγκεκριμένων Επενδυτικών Σχεδίων προς ιδρύματα-εταίρους 383,6 εκατ. ευρώ.

8.4 Διμερείς πρωτοβουλίες

Όπως έχει ήδη λεχθεί, για την ανάπτυξη μιας συνολικής προσέγγισης της οικονομικής ανάπτυξης και σταθεροποίησης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης δημιουργήθηκε ένα «ρεύμα» στήριξης με ευρεία διεθνή, Ευρωπαϊκή και περιφερειακή συμμετοχή, ώστε να προωθηθεί περαιτέρω η δημοκρατία, η οικονομική ευημερία, η σταθερότητα και η περιφερειακή συνεργασία στην περιοχή. Το «ρεύμα» αυτό δημιούργησε ένα «πλέγμα» χρηματοδοτών με διαφορετικό γεωγραφικό, τομεακό και χρονικό προσανατολισμό, στόχους και «προϊόντα».

Παράλληλα, υπήρξε στήριξη αυτής της προσπάθειας και μέσω διμερών πρωτοβουλιών, τόσο από Κράτη Μέλη της ΕΕ, όσο και από άλλα Κράτη όπως οι «μεγάλες δυνάμεις» ΗΠΑ και Ρωσία, καθώς και γειτονικά Κράτη με γεωπολιτικό ενδιαφέρον στην περιοχή, όπως η Τουρκία[223].

8.4.1 Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

Η πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής - ΗΠΑ προς τα Βαλκάνια, μετά την δημιουργία του γεωπολιτικού κενού «εξουσίας», που επακολούθησε την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ, εστίασε γρήγορα και «επιδέξια» στην εμβάθυνση της συνεργασίας και την προώθηση της ένταξής των χωρών της περιοχής στους Ευρώ-ατλαντικούς θεσμούς, όπως το ΝΑΤΟ και η ΕΕ, αρχικά υπό την Προεδρία Μπούς και μετέπειτα Κλίντον. Μετά το τέλος των εχθροπραξιών υποβοήθησε τις ειρηνευτικές προσπάθειες για την οικοδόμηση της σταθερότητας και της ευημερίας στον «νέο» αυτό γεωγραφικό χώρο.

Στα πλαίσια αυτά, οι ΗΠΑ συμμετείχαν στην χρηματοδότηση για την αναδόμηση, σταθεροποίηση και ανάπτυξη της περιοχής, μέσω του διμερούς αναπτυξιακού τους οργάνου, της Υπηρεσίας των ΗΠΑ για τη Διεθνή Ανάπτυξη-ΥΗΠΑΔΑ (United States Assistance for International Development - USAID)[224], το οποίο συγκέντρωσε αρκετούς προ-υπάρχοντες Οργανισμούς και Προγράμματα ξένης βοήθειας το 1961, με πρωτοβουλία του Προέδρου John F. Kennedy[225].

Η Υπηρεσία χρηματοδοτεί τους εξής τομείς: γεωργία και ασφάλεια των τροφίμων, δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη διακυβέρνηση, οικονομική ανάπτυξη και το εμπόριο, εκπαίδευση, περιβάλλον και την παγκόσμια κλιματική αλλαγή, ενδυνάμωση της ισότητας των φύλων, παγκόσμια υγεία, επιστήμη, τεχνολογία και καινοτομία, νερό και την υγιεινή, καθώς και εργασία σε περιπτώσεις κρίσεων και συγκρούσεων.

[223] Για αναλυτικότερα στοισχεία Τουρκικών ΑΞΕ, βλ., United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Turkey", Geneva, 2011.

[224] Βλ., σχετικά US Agency for International Development, "20 years of USAID economic growth assistance in Europe and Eurasia", Report 7/24/2013, 27 July 2013.

[225] Ο Πρόεδρος Kennedy αναγνώρισε την ανάγκη να ενωθούν σε ένα ενιαίο Οργανισμό τα Προγράμματα για τη χορήγηση βοήθειας σε ξένες χώρες για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, και δημιούργησε έτσι την USAID την 3 Νοεμβρίου 1961.

Η Υπηρεσία άρχισε να δραστηριοποιείται στην υπό εξέταση περιοχή άμεσα το 1990, και συγκεκριμένα στην Αλβανία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία, ενώ στην πρώην Γιουγκοσλαβία άρχισε να ενεργοποιείται σταδιακά στις χώρες, που προήλθαν από την διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας, και συγκεκριμένα το 1992 στην Κροατία, το 1993 στην ΠΓΔΜ [226] , το 1994 στην Βοσνία & Ερζεγοβίνη, και το 2001 στην Σερβία, καθώς και το Μαυροβούνιο. Το 2008 σταμάτησε την δραστηριότητα της στην Βουλγαρία, την Κροατία και την Ρουμανία, λόγω της σύγκλισης με την ΕΕ, συνεχίζει όμως ακόμη στις υπόλοιπες χώρες.

Προτεραιότητα της Υπηρεσίας αποτέλεσε η αντιμετώπιση της διαφθοράς, της πολιτικής στασιμότητας, της μεγάλης φτώχειας και της πολιτικής «τροχοπέδης», που δεν επέτρεπαν την ανάπτυξη της περιοχής. Ως περιφέρεια όμως αυξανόμενης οικονομικής σημασίας αργότερα, οι χρηματοδοτήσεις της Υπηρεσίας άρχισαν να αποσκοπούν στην στήριξη του εμπορίου και των επενδύσεων, δεδομένης της αυξανόμενης οικονομικής σημασίας της περιοχής, καθώς η οικονομική ευημερία της συμβάλει, κατά την Υπηρεσία, στην ανάπτυξη των δεσμών και την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας.

Η Υπηρεσία στην υπό εξέταση περιοχή άρχισε να δραστηριοποιείται υποβοηθώντας την οικοδόμηση οικονομικών τομέων, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα. Η USAID συνέβαλε σημαντικά στην επιτάχυνση της ανάπτυξης των χρηματοπιστωτικών τομέων, και κατέστη εταίρος των χωρών της περιοχής για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στα πρότυπα των ΗΠΑ και άλλων Δυτικών εμπορικών και ρυθμιστικών αρχών και πρακτικών. Στήριξε σταθερά τις ιδιωτικοποιήσεις χιλιάδων κρατικών επιχειρήσεων και την από-κολεκτιβοποίηση των γεωργικών εκτάσεων. Επιπροσθέτως διευκόλυνε την αποτελεσματική και αξιόπιστη παροχή ενέργειας, και εργάσθηκε για να μειώσει το βαθμό εξάρτησης των χωρών της υπό εξέταση περιοχής από τη Ρωσία, κυρίως στον τομέα της ενέργειας[227].

Κατά την υπό εξέταση περίοδο η Υπηρεσία παρείχε στις υπό εξέταση χώρες συνολικά πάνω από 1,5 δις δολάρια[228].

Οι ΗΠΑ παρείχαν πρόσθετη χρηματοδοτική βοήθεια, από πόρους και μέσω προγραμμάτων της ΥΗΠΑΔΑ[229], προς τις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο μέσω του Προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης Νοτιοανατολικής Ευρώπης - ΠΟΑΝΕ (Southeastern European Economic Development Program - SEED). Το ΠΟΑΝΕ αποσκοπούσε στην διευκόλυνση του εκδημοκρατισμού και στην αναδιάρθρωση του ιδιωτικού και χρηματοπιστωτικού τομέα στην περιοχή, προσέφερε διαμεσολάβηση για την απελευθέρωση εμπορικών κονδυλίων, επενδυτικές συμβουλευτικές υπηρεσίες, ανάπτυξη ικανοτήτων (capacity building), καθώς και factoring για ΜΜΕ, μέσω των τοπικών τραπεζικών συστημάτων. Το ΠΟΑΝΕ συνεργάσθηκε με το USAID, αλλά και διμερείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, όπως η Καναδική Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης - ΚΥΔΑ (Canadian International Development Agency – CIDA), αλλά και ΔΧΟ όπως ο Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Η διμερής χρηματοδότηση στις υπό εξέταση χώρες από τις ΗΠΑ κατά την υπό εξέταση περίοδο αντιπροσώπευε περίπου το 10% της συνολικής αναπτυξιακής χρηματοδότησης σ' αυτές κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Επιπροσθέτως, οι ΗΠΑ έχουν συνεργασθεί για χρηματοδοτήσεις στην περιοχή με ΔΧΟ, στους οποίους συμμετέχουν ο Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας και η ΕΤΑΑ.

8.4.2 Ρωσία

[226] Το 1993 δραστηριοποιήθηκε και στην Σλοβενία, ενώ το 1999 στο Κοσσυφοπέδιο, που είναι όμως εκτός αντικειμένου της παρούσας ΔΔ.

[227] Ο τομέας της ενέργειας και η εξασφάλιση διαφοροποιημένων πηγών ενέργειας, αποτελεί προτεραιότητα της Αμερικανικής διπλωματίας, που δεν έχει ακόμη να απαγκιστρωθεί από αυτή την «εξάρτηση», παρά πολλαπλές προσπάθειες και δηλώσεις «προθέσεων» από αρκετούς Αμερικανούς Προέδρους. Σχετικά, Βλ., Kavvadia, H., "The currently High Oil Prices make imperative the Geographical Diversification of Oil Resources: The case of the Gulf of Biafra.", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 54, Athens, December 2008.

[228] Αλβανία 209 εκατ., Βοσνία & Ερζεγοβίνη 395 εκατ., Βουλγαρία 181 εκατ., Κροατία 98 εκατ., ΠΓΔΜ 189 εκατ., Ρουμανία 202 εκατ., και Σερβία 246 εκατ. δολάρια. Βλέπε USAID , "Balkans Infrastructure Development Facility (BIDFacility)" 10/2002 και US Agency for International Development, "20 years of USAID economic growth assistance in Europe and Eurasia", Report 7/24/2013.

[229] Σχετικά βλ., US Agency for International Development, "20 years of USAID economic growth assistance in Europe and Eurasia", Report 7/24/2013, 27 July 2013.

Η πολιτική της Ρωσικής Ομοσπονδίας, ως προς τις υπό εξέταση χώρες, βασίζεται στο γενικότερο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, που προέκυψε μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Αρχικά «σοκαρισμένη» από τις γεωπολιτικές αλλαγές και αντιμετωπίζοντας η ίδια εσωτερικά προβλήματα αδυνατεί υπό τον Γιέλτσιν[230] να αντιδράσει και να προασπιστεί τα συμφέροντα της στην γειτονική της περιοχή, βλέποντας τους πρώην συμμάχους να εγκαταλείπουν το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και την COMECON, προσανατολιζόμενοι σε Βορειοατλαντικούς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς. Ακόμη, και στην περίπτωση της Σερβίας, που ως μόνη «φίλη» χώρα στην υπό εξέταση περιοχή, επιζητούσε στήριξη εν μέσω των γεωπολιτικών αλλαγών, η Ρωσία κράτησε μια στάση μάλλον ουδέτερη, αδυνατώντας να εμποδίσει τις στρατιωτικές επεμβάσεις στο έδαφός της το 1995 και το 1999[231]. Αποδέχτηκε έτσι μοιρολατρικά την αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβίας, ενώ στο Ντέιτον έπαιξε ρόλο υποστηρικτικό στις Δυτικές επιδιώξεις.

Η θέση και η στάση της Ρωσίας στην διεθνή σκηνή επαναπροσδιορίσθηκε αργότερα εξελισσόμενη σε πιο «ενσωματωμένη» στα διεθνή δρώμενα κυρίως μετά την 11.9.2001 για την κοινή αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, αλλά συγχρόνως και πιο διεκδικητική, βάσει του «δόγματος Πούτιν» (Putin Doctrine). Το Δόγμα Πούτιν θεωρεί ότι η Ρωσία πρέπει να παραμείνει μια υπερδύναμη στην περιοχή στην οποία πριν από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ήταν «ηγεμόνας». Αυτό γίνεται εμφανές από την επίσημη εξωτερική πολιτική της Ρωσικής Ομοσπονδίας, που κατά τον Πρόεδρο Πούτιν[232] «ο κόσμος βιώνει μια μεταβατική περίοδο κατά την οποία ένα νέο πολυκεντρικό διεθνές σύστημα σχηματίζεται, το οποίο ανοίγει νέες δυνατότητες για οικονομικά και χρηματοπιστωτικά συστήματα, νέες ευθυγραμμίσεις για συλλογική ασφάλεια και μεταβολές στην πολιτική ανάπτυξη » κατά την οποία όμως «η ικανότητα της Δύσης να κυριαρχήσει στην παγκόσμια οικονομία και πολιτική μειώνεται συνεχώς».

Αρχικά την δεκαετία του 1990, η Δύση προέλαυνε στην περιοχή, αν και οι δεσμοί μερικών εκ των υπό εξέταση χωρών με την Ρωσία παρέμειναν ισχυροί, όπως με την Σερβία[233]. Οι υπό εξέταση χώρες δεν αποτελούν προτεραιότητα για την Ρωσική εξωτερική πολιτική, αλλά ενέχουν ενδιαφέρον ως «περιοχή μαξιλάρι» (buffer zone) με την Δύση, αλλά και ως δίοδος προς την Μεσόγειο, ιδιαίτερα στον ενεργειακό τομέα[234]. Με εθνο-πολιτιστικούς δεσμούς με τις υπό εξέταση χώρες, η Ρωσία «δηλώνει» την παρουσία της στην περιοχή αρχικά στο θέμα του Κοσσόβου, και φαίνεται να «ανακαταλαμβάνει» αργά έδαφος, αναζητώντας αυξανόμενη επιρροή και δύναμη. Μετά το 2008, και την απαρχή της οικονομικής κρίσης η οποία έπληξε όχι μόνο τις χώρες αυτές καθ' εαυτές, αλλά και την ίδια την ευρωζώνη και κατ' επέκταση την υπεροχή της ΕΕ στην περιοχή, η Ρωσία επιδιώκοντας να εξαργυρώσει την οικονομική της ισχύ με πολιτική επιρροή μέσω «ήπιας πολιτικής» (soft power)[235], αρχίζει να εμφανίζεται ανοιχτά ως μια αξιόπιστη και πολλά υποσχόμενη οικονομική[236] και πολιτική εναλλακτική δύναμη για τις χώρες της περιοχής, με βασικά «ατού» τις επενδύσεις[237] στα πλαίσια της «διπλωματίας του ρουβλίου» (ruble diplomacy).

[230] Ο οποίος στη εξωτερική πολιτική μάλλον επεδίωκε μη ρεαλιστικά την «αναβίωση» της Σοβιετικής Ένωσης.

[231] Το 1999 ως γνωστόν η Ρωσία αντιμετωπίζει και μια σοβαρή οικονομική κρίση.

[232] Ως Πρωθυπουργός το 1999 και Πρόεδρος στην συνέχεια το 2000 προώθησε οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις, εκμεταλλευόμενος μια παγκόσμια θετική συγκυρία με μεγάλη ζήτηση από την ευημερούσα παγκόσμια οικονομία για υδρογονάνθρακες, και μάλιστα σε υψηλές τιμές.

[233] Η Σερβία είναι κοντά στην Ρωσία λόγω, μεταξύ άλλων, της διαχρονικά συνεχιζόμενης δυσαρέσκειας της για την επαύριον των Βαλκανικών Πολέμων της δεκαετίας του 1990. Το Βελιγράδι αρνείται να αποδεχθεί την απώλεια του Κοσσυφοπεδίου, το οποίο αποσχίσθηκε το 1999, ενώ τα περισσότερα Κράτη Μέλη της ΕΕ έχουν αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, η Ρωσία υποστηρίζει τη μη-αναγνώριση.

[234] Η Ρωσική εξωτερική πολιτική στην περιοχή έχει τις απαρχές της τον 18 αιώνα, όπως πρόσφατα περιγράφεται στο 'Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation', The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 12 February 2013.

[235] Bechev, D., (Rapporteur), ''TheBalkans in Russia's Foreign Policy Strategy:Russia and Conflict Resolution in the Balkans. The Economic Dimension Russian Soft Power", LSE Conference, London, 13 March 2015.

[236] Η Ρωσία είναι η δεύτερη μεγαλύτερη αναδυόμενη οικονομία σε εκροή ΑΞΕ μετά το Χονγκ Κονγκ, αλλά μπροστά από τις Βραζιλία, Κίνα και Ινδία, για τα κύρια μοτίβα των ρωσικών ΑΞΕ συμπεριλαμβανομένης της δυναμικής και τους γεωγραφικούς προορισμούς Βλ., Kalotay, K., Sulstarova, A., '' Modelling Russian outward FDI", Journal of International Management Volume 16, Issue 2, Pages 131–142, London, June 2010.

[237] Μεγάλη εξάπλωση έχει ο τραπεζικός τομέας μέσω εξαγορών της Sberbank στην Κροατία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη και Σερβία, όπου περίπου 71 έργα ήταν υπό πιθανή ρωσική χρηματοδότηση το 2014. Στο Μαυροβούνιο 32% των ΑΞΕ είναι Ρωσικής προέλευσης.

Ιδιαίτερα τα ενεργειακά την κατέστησαν «μεγάλο παίκτη» τόσο στην παγκόσμια, όσο και στην Βαλκανική σκηνή. Η Ρωσία άρχισε έτσι να προτρέπει Ρώσους ιδιώτες επενδυτές να επενδύσουν στην περιοχή[238]. Οι ενεργειακοί γίγαντες Gazprom[239] και Lukoil, επένδυσαν μάλιστα στην περιοχή με απώτερο σκοπό την περαιτέρω διείσδυση τους σε χώρες της ΕΕ[240], δια μέσου των χωρών της περιοχής και αποβλέποντας να καλύψουν μέσω της διόδου αυτής το 15% των ενεργειακών αναγκών της ΕΕ. Για τον λόγο αυτό εν τω μεταξύ επιτυγχάνεται οι περισσότερες υπό εξέταση χώρες να εξαρτώνται ενεργειακά από το Ρωσικό αέριο, όπως π.χ. η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Σερβία. Η πολιτική αυτή είναι η απαρχή ενός σιωπηλού «πολέμου» που εξελίσσεται στην περιοχή, με συνέπεια ό,τι προωθείται από την Ρωσία να γίνεται προσπάθεια να σταματά με παρεμβάσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ, ως σύνολο ή από ορισμένες χώρες Μέλη, όπως η Γερμανία, και αντίστροφα. Σ' αυτό το bras de fer, εντάσσονται οι αγωγοί South Stream, έναντι Nabbuco και Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), και Burgas Αλεξανδρούπολη.

8.4.3 Γαλλία

Αν και δεν γειτνιάζει με την περιοχή, ήδη από τον 19ο αιώνα και τη γέννηση των βαλκανικών εθνικισμών, η Γαλλία έχει δείξει ενδιαφέρον για την υπό εξέταση περιοχή σε διπλωματικό, οικονομικό και περιστασιακά στρατιωτικό επίπεδο, κυρίως στα πλαίσια της εξισορρόπησης διεθνών συσχετισμών, και κυρίως ως «αντίβαρο» των ανταγωνιστικών Γερμανό-Αυστριακών, Ρωσικών και Τουρκικών συμφερόντων. Κατά την δεκαετία του 1990, η Γαλλία διακήρυξε «δέσμευση κατά προτεραιότητα» προς την περιοχή, κυρίως για να διατηρήσει τη θέση της ως βασικός «παίκτης» στην Ευρώπη και στο διεθνές προσκήνιο, λόγω του μεγέθους, της ισχυρής οικονομίας, της συμμετοχής σε Ευρωπαϊκούς οργανισμούς, την στρατιωτική ισχύ, και την ενεργητική διπλωματία της. Στην περιοχή η Γαλλία επεδίωξε σταθερότητα μέσω του εκδημοκρατισμού και μέσω της Ευρωπαϊκής προσέγγισης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπό την Προεδρία Μιτεράν, η Γαλλία τάχθηκε αντίθετη με την ταχεία αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Κροατίας από την Γερμανία, ορθά φοβούμενη, ότι αυτό θα οδηγούσε στη βίαιη αποσύνθεση της Γιουγκοσλαβίας, επικαλούμενη, ότι: «Δεν έχουμε κανένα ενδιαφέρον που η Ευρώπη εκρήγνυται σε χίλια κομμάτια»[241]. Αντίθετα, η Γαλλία στήριξε μια κοινή, Ευρωπαϊκή αναγνώριση της Κροατίας, προτείνοντας παράλληλα Σέρβοι και Κροάτες να διατηρούν κάποιου είδους σύνδεσμο μεταξύ τους. Ο Πρόεδρος Σιράκ, όμως, το 1995 συντάχθηκε με τον Γερμανό Καγκελάριο Σρέντερ, αλλά και τον Πούτιν[242], ώστε να αναδειχθεί ως κορυφαία φωνή κατά του Αμερικανού Προέδρου Μπους στα Βαλκάνια αλλά και στο Ιράκ, πολιτική που ανατράπηκε στην συνέχεια το 2007 από τον διάδοχό του Σαρκοζί.

Κατά την υπό εξέταση περίοδο, η Γαλλία δραστηριοποιήθηκε οικονομικά στην περιοχή μέσω των πρωτοβουλιών ΔΧΟ που προαναφέρθηκαν σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό ή Περιφερειακό επίπεδο, όπως και διμερώς, μάλλον «χλιαρά» όμως, με την διμερή της οικονομική βοήθεια συνολικού ύψους περίπου 1 δις ευρώ[243], να την κατατάσσει όγδοη ανάμεσα στις 22 χώρες δωρητές/χορηγούς στην περιοχή, με μικρότερες χώρες όπως η Ολλανδία, η Ελβετία και η Αυστρία να προηγούνται. Η δραστηριότητα της Γαλλίας θεωρείται «χαλαρή», διότι δεν συνάδει ως μέγεθος με το μέγεθος της Γαλλικής οικονομίας, και υστερεί όπως έχει αναφερθεί και έναντι μικροτέρων οικονομιών. Επιπροσθέτως, δεν δραστηριοποιήθηκε στην περιοχή, ο βασικός φορέας αναπτυξιακής βοήθειας της Γαλλίας, η Γαλλική Αναπτυξιακή Υπηρεσία – ΓΑΥ (Agence Française de Développement - AFD), παρόλο που χρηματοδοτεί έργα σε 90 χώρες ανά τον κόσμο. Παράλληλα, η Γαλλία «έλαμψε δια της απουσίας της», μη-συμμετέχοντας σε πολλούς άλλους περιφερειακούς φορείς χρηματοδότησης.

---

[238] Η Ρωσία έχει ωφεληθεί από τα Προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων ως σημαντικός επενδυτής και εμπορικός εταίρος, συμπεριλαμβανομένου του τομέα του τουρισμού μέσω της ρωσικής ελίτ.

[239]Ιδιοκτήτης του Σερβικού ενεργειακού κολοσσού Naftna Industrija Srbije (NIS). Ο Kirsan Ιλιουμζίνοφ, έχει το πλειοψηφικό πακέτο στην Petrol Holding, μεγαλύτερη εταιρεία διανομής καυσίμων στην Βουλγαρία, η Lukoil κατέχει το διυλιστήριο πετρελαίου Μπουργκάς, το μεγαλύτερο των Βαλκανίων, και 74% συνολικά της βουλγαρικής αγοράς χονδρικής πώλησης πετρελαίου, καθώς και την σερβική Beopetrol. Στην Βοσνία & Ερζεγοβίνη η Zarubezhneft απέκτησε την Rafinerija Nafte Brod oil refinery και την Modriča motor oil. Η Zarubezhneft έχει Μνημόνιο Συνεργασίας με την κρατική Κροατική εταιρεία διακίνησης φυσικού αερίου.

[240] Simonov, K., "Russian Energy Interests in South-Eastern Europe", Moscow, 2009, p 1-9.

[241] Δηλώσεις του Γάλλου Προέδρου Μιτεράν στην Frankfurter Allgemeine Zeitung, τον Δεκέμβριο 1991.

[242] Ο Σιράκ ονόμαζε τον Βλαντιμίρ Πούτιν "έναν προσωπικό φίλο",

[243] Με βάση στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ-ΕΑΒ, βλ., επίσης Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Aid Activities in South-East Europe 1990-1998", Development Assistance Committee, Balkan Special Edition, Paris, September 1999.

Το ίδιο μάλλον «χαλαρά» εξελίχθηκε και η οικονομική συνεργασία της Γαλλίας με τις υπό εξέταση χώρες, τόσο σε επίπεδο εμπορικών συναλλαγών, όσο και επενδύσεων[244], που εστιάζουν κατά κύριο λόγο στην Ρουμανία, λόγω πολιτιστικών και γλωσσικών δεσμών μέσω της Francophonie. Στην Ρουμανία, με σύνολο ΑΞΕ ύψους 3,4 δις ευρώ, η Γαλλία καταλαμβάνει την τέταρτη θέση, μετά την Γερμανία, την Αυστρία και την Ολλανδία, με επενδύσεις στους τομείς της αυτοκινητοβιομηχανίας, της ενέργειας, της διανομής και των τραπεζών. Ηχηρά επενδυτικά ονόματα περιλαμβάνουν τους κολοσσούς Dacia-Renault, GDF Suez, Orange, Auchan, Real και Air Liquide. Στις άλλες υπό εξέταση χώρες, η Γαλλία κατέχει την έκτη θέση στην Κροατία και στις υπόλοιπες είναι πάντα γύρω στην δέκατη θέση[245]. Άλλες μεγάλες ΑΞΕ στην περιοχή είναι από μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους όπως: στην Σερβία Mr Bricolage, Bongrain, BNP/Paribas, Le Bélier, Mecaplast, AXA, Lohr, Soufflet, Streit Jucit, Groupe Descours, Michelin, Lafarge, Bongrain, Lactalis, Soufflet, Société Générale, Atos, στην Βοσνία & Ερζεγοβίνη Lactalis, Technip, στην Κροατία Société Générale, Lactalis, Bouygues και Alstom, καθώς και στην ΠΓΔΜ η Société Générale.

8.4.4 Γερμανία

Το γεωπολιτικό ενδιαφέρον της Γερμανίας για την Νοτιοανατολική Ευρώπη, την οποία θεωρεί διαχρονικά, ή τουλάχιστον ένα μέρος της[246], ως «ζωτικό χώρο» (Lebensraum), είναι γνωστό, καθότι έχει γίνει φανερό, τόσο κατά την διάρκεια των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, αλλά και με την βιαστική κίνηση να «πλασαριστεί» και πάλι στην περιοχή, αμέσως μετά την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ, και του έως τότε υπάρχοντος γεωπολιτικού status quo, και μάλιστα αδιαφορώντας για τα καταστροφικά αποτελέσματα, που είχε στην συνέχεια, συμβάλλοντας στην ανάφλεξη της περιοχής, μετά την απόσχιση της Κροατίας και της Σλοβενίας από την Γιουγκοσλαβία[247].

Στην Βιβλιογραφία, πέρα από το γεωπολιτικό ενδιαφέρον αναφέρονται και λόγοι καθαρά οικονομικοί: «Μετά το τέλος του σοσιαλιστικού συστήματος, τα Γερμανικά οικονομικά συμφέροντα αγωνίστηκαν για τον διαχωρισμό οικονομικά προσοδοφόρων περιοχών καθώς και ζωνών παραγωγής[248], και την πλήρη αποσύνδεσή τους από οικονομικά ανούσιες και υπερχρεωμένες περιοχές στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη» [249]. Αυτό ήταν το βασικό υπόβαθρο για την υποστήριξη της Γερμανίας στη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, της Τσεχοσλοβακίας και της Σοβιετικής Ένωσης, και την δημιουργία σειράς κατατετμημένων κρατών, όπως τα νέα Κράτη της Βαλτικής, η Τσεχική Δημοκρατία και η Σλοβακία, η Κροατία και η Σλοβενία, τα οποία ήταν στενά συνδεδεμένα με την Ευρωπαϊκή Ένωση με Συνθήκες, και των οποίων οι όροι, «ανάγκασαν» την Ένωση να αναδιαρθρώσει τις οικονομίες τους. Η επιδίωξη αυτή φαίνεται να είναι συμπληρωματική της συνεχώς ηχηρότερης διάδοσης της ιδέας μιας Ευρώπης με ένα «Σκληρό Πυρήνα» (Kerneuropa), δηλαδή της δημιουργίας μιας ιεραρχίας εντός της ΕΕ, κέντρο λήψης αποφάσεων της οποίας θα ήταν η Γερμανία, ως ηγετική δύναμη και η Γαλλία ως μικρός εταίρος. Μετά την προσπάθεια του Σόιμπλε και του Λάμερς ήδη

[244] Παρά την μεγάλη δραστηριότητα ενημέρωσης από το Γαλλικό Κέντρο Εξωτερικού Εμπορίου (Centre Français Du Commerce Extérieur), με σειρά ημερίδων για την ενημέρωση Γάλλων επενδυτών για την περιοχή, και για τις επενδυτικές δυνατότητες σε κάθε χώρα ξεχωριστά, όπου μέρος της ενημέρωσης ήταν σχεδόν πάντα και η αναφορά στην στάση της Ελλάδας και το ΕΣΟΑΒ. Για σχετικά στοιχεία, βλ., Agence française pour les Investissements Internationaux (AFII-Business France), "Rapport sur l'internationalisation de l'économie française Bilan des investissements étrangers en France", 2000, Παρά επίσης την κρατική τεχνογνωσιακή υποστήριξη που περείχε η Γαλλία σε Γάλλους επενδυτές. Βλ., σχετικά Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (MEFI), "Les contrats de partenariat, principes et méthodes", Paris, 2005 (b), Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (MEFI), Mission Économiques, "Objectif Adriatique", Lettre Régionale, No 10, Octobre 2002.

[245] Στις υπόλοιπες χώρες η Γαλλία κατατάσσεται ως προς τις εκεί πραγματοποιηθείσες ΑΞΕ ως εξής: Αλβανία 10η θέση, Βουλγαρία 12η θέση, Σερβία 10η θέση, Κροατία 6η θέση, ΠΓΔΜ 8η θέση.

[246] Η ιστορική αναφορά γίνεται εις βάθος χρόνου, πολύ πριν τον σχηματισμό του Γερμανικού Κράτους με την παρούσα του μορφή, όταν τμήμα της σημερινής Γερμανίας αλλά και της Βόρειας Βαλκανικής ήταν ενσωματωμένο στην Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία ή Δυαδική Μοναρχία, ένα διττό συνταγματικό μοναρχικό κράτος η έκταση του οποίου κάλυπτε όλη την Κεντρική Ευρώπη και τα Βόρεια Βαλκάνια, το οποίο διατηρήθηκε από το 1867 ως τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου το 1918.

[247] Σε αντιδιαστολή με την τότε θέση ενός μεγάλου μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που συντάχθηκε με την θέση της Γαλλίας, η οποία αναφέρθηκε προηγούμενα.

[248] Στην πολιτική αυτή εντάσσεται ως παράδειγμα αποτελεί και το επενδυτικό σχέδιο HELIOS, το οποίο ακούσθηκε κατά τα πρώτα χρόνια της Ελληνικής οικονομικής κρίσης, αλλά εν τέλει δεν υλοποιήθηκε, με σκοπό την μαζική ηλιακή παραγωγή ενέργειας στην Θράκη, και την εξαγωγή της στην Γερμανία.

[249] Linss, H,P., Schönfeld, R., (Hg.), 'Deutschland und die Völker Südosteuropas', Festschrift für Walter Althammer zum 65. Geburtstag, München: Südosteuropa-Gesellschaft, 1993.

από το 1993,[250] που όμως απωθήθηκε σθεναρά από τις άλλες χώρες της ΕΕ, η γερμανική ιδέα ενός Ευρωπαϊκού πυρήνα με ομόκεντρους κύκλους με διαφορετικά βάθη παραγωγής και διαφορετικού βαθμού δεσμούς, άρχισε να εφαρμόζεται εν τω μεταξύ μεθοδικά και σταδιακά από τον Καγκελάριο Σρέντερ και τον Υπουργό Εξωτερικών Γιόσκα Φίσερ [251]. Κατά την περίοδο αυτή η Γερμανία εργάστηκε για την περαιτέρω ισχυροποίηση της οικονομικής της κατάστασης, μετά την δαπανηρή ενσωμάτωση της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, ενώ συγχρόνως προσπάθησε να καταστήσει την Γερμανική γλώσσα ως βασική γλώσσα της ΕΕ[252], ως μέσο μεταξύ άλλων αύξησης της επιρροής της στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, κάτι, που όμως δεν επετεύχθη, διότι οι χώρες της ΚΑΕ στράφηκαν στην αγγλική, δεχόμενες κυρίως αμερικανικές επιρροές. Η «έκρηξη» της οικονομικής κρίσης βρήκε έτσι την Γερμανία σε πλεονεκτική θέση έναντι πολλών άλλων Κρατών Μελών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου και του «μικρού εταίρου», της Γαλλίας, με αποτέλεσμα η Καγκελάριος Μέρκελ, έχοντας στην Κυβέρνησή της τον «εμπνευστή» της ανωτέρω ιδέας Υπουργό των Οικονομικών Σόιμπλε, να είναι σε θέση να προελαύνει[253].

Για τον λόγο αυτό η Γερμανία ενίσχυσε έτι περαιτέρω τους οικονομικούς της δεσμούς με την περιοχή, είτε απευθείας, είτε μέσω συνεργασιών με ΔΧΟ[254], είτε μέσω της Αυστρίας, καθότι πολυάριθμες Γερμανικές εταιρείες δρουν στις υπό εξέταση χώρες μέσω της Αυστρίας. Η περιοχή είναι γεωπολιτικά «χρήσιμη» για την Γερμανία και για ενεργειακούς λόγους, με εγγενές μεγάλο δυναμικό σε διαφοροποιημένες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αλλά και ως σταυροδρόμι και βασική πύλη εισόδου ενεργειακών πόρων[255], καθότι όπως έχει πλειστάκις αποδειχθεί τα τελευταία χρόνια, η «πύλη» της Ουκρανίας δεν είναι πάντα ανοικτή. Βεβαίως, στις επιδιώξεις της αυτές στην περιοχή η Γερμανία συνάντησε εμπόδια από μη-Ευρωπαίους «παίκτες», και κυρίως από την Ρωσία και την Κίνα, αλλά και την Τουρκία, οι οποίοι βγήκαν εξίσου ισχυροποιημένοι από την οικονομική κρίση, όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω.

Η παρουσία της Γερμανίας στην περιοχή είναι πολυσχιδής, και καλύπτει όλο το φάσμα δράσεων από πολιτική, ειρηνευτική, πολιτιστική, και φυσικά οικονομική.

Στον οικονομικό τομέα η Γερμανία είναι βασικός εμπορικός εταίρος των υπό εξέταση χωρών, και μάλιστα κατέχει την πρώτη θέση στις εμπορικές συναλλαγές με την Βοσνία & Ερζεγοβίνη, την Βουλγαρία και την Ρουμανία.

Η Γερμανία κατέχει επίσης με 4,6 δις ευρώ[256] την πρώτη θέση μεταξύ των χορηγών/δωρητών διμερούς βοήθειας στις υπό εξέταση χώρες και κατά την υπό εξέταση περίοδο, η οποία παρεσχέθη μέσω των δύο βασικών οργανισμών αναπτυξιακής συνεργασίας, δηλαδή του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung-BMZ) και της Γερμανικής Εταιρείας Τεχνικής Συνεργασίας (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit-GTZ). Στην πρώτη θέση από τις χώρες αποδέκτες είναι η Σερβία με 1,7 δις ευρώ από το 2000, στην δεύτερη η Αλβανία με 1 δις ευρώ από το 1988 και στην τρίτη η ΠΓΔΜ με 346 εκατ. ευρώ, από το 1992 ως το 2005 όταν η χώρα έγινε υποψήφια προς ένταξη στην ΕΕ. Περαιτέρω χρηματοδότηση ύψους περίπου 650 εκατ. ευρώ διοχετεύτηκε στην περιοχή ως το 2010 κυρίως από τον Γερμανική διμερή Αναπτυξιακή Τράπεζα (Kreditanstalt für Wiederaufbau -KfW Entwicklungsbank)[257], αλλά και την θυγατρική του

[250] Βλέπε Schäuble, W. & Lamers, K.," Überlegungen zur europäischen Politik", CDU/CSU, Bonn, 1.9.1994.

[251] Linss H., P., Schönfeld , R., (Hg.), "Deutschland und die Völker Südosteuropas", Festschrift für Walter Althammer zum 65. Geburtstag, Südosteuropa-Gesellschaft, München, 1993.

[252] Περίοδος Γερμανού Επιτρόπου Martin Bangemann, 1988-1999.

[253] Παρά την φαινομενική εξωτερική πολιτική με την "κουλτούρα της συγκράτησης" (culture of restraint) του Guido Westerwelle, ΥΠΕΞ 2009-2013.

[254] Η Γερμανία συμμετέχει σε όλες τις πρωτοβουλίες ΔΧΟ, που προαναφέρθηκαν σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό ή Περιφερειακό επίπεδο. Για τον λόγο αυτό συγκάλεσε τον Αύγουστο του 2014 στο Βερολίνο συνέδριο για τα Δυτικά Βαλκάνια (Western Balkans Conference), σε συνεργασία με κορυφαίες γερμανικές επιχειρηματικές ενώσεις - συμπεριλαμβανομένης της Επιτροπής Οικονομικών Σχέσεων με την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη Association (OMV) και του Γερμανικού Επιμελητηρίου Βιομηχανίας και Εμπορίου (DIHK), όπου όμως προσπάθησε να κάμψει την Σερβική αντίδραση στην επιβολή κυρώσεων στην Ρωσία, και όπου παραδέχθηκε επίσημα την κατασκοπεία σε βάρος χωρών της περιοχής μέσω της Federal Intelligence Service (BND). Βλ., German-foreign-policy.com, '"The Hegemony over Southeast Europe", 28.08.2014.

[255] Popov, J., "South East Europe Grid Initiative. The value of regionalisation of energy policy. Project facilitating the SEE energy cooperation supported by the European Climate Foundation", European Climate Foundation, Abu Dhabi, December 2013.

[256] Με βάση στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ-ΕΑΒ, βλ., επίσης Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Aid Activities in South-East Europe 1990-1998", Development Assistance Committee, Balkan Special Edition, Paris, September 1999.

[257] Η KfW εδρεύει στη Φρανκφούρτη, ιδρύθηκε το 1948 μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως μέρος του Σχεδίου Μάρσαλ, και είναι ιδιοκτησία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (80%) και των Ομόσπονδων Κρατιδίων της Γερμανίας (20%). Ο Όμιλος περιλαμβάνει την KfW

Γερμανική Εταιρεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης–ΓΕΕΑ (Deutsche Investitions- und Entwicklungsgesellschaft mbH-DEG), όσο και την Γερμανική Εταιρεία Διεθνούς Συνεργασίας (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit-GIZ), η οποία εργάζεται για λογαριασμό του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, και του Γερμανικού ΥΠΕΞ. Η χρηματοδότηση αυτή είχε την μορφή δανείων, επιδοτήσεων αλλά και τεχνικής βοήθειας. Κατευθύνθηκε κυρίως στους τομείς ύδρευσης /αποχέτευσης, αγροτική ανάπτυξη, επαγγελματική κατάρτιση, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οικονομικές και κοινωνικές υποδομές, και ΜΜΕ μέσω τοπικών τραπεζών.

Στον τομέα των ΑΞΕ η Γερμανία κατέχει επίσης περίοπτη θέση στις περισσότερες από τις υπό εξέταση χώρες. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί, και λόγω της ύπαρξης Γερμανικής μειονότητας, στην Ρουμανία με 20 300 επιχειρήσεις[258], και ακολουθούν η Κροατία και η Βουλγαρία στις οποίες λειτουργούν περίπου 1 500 εταιρείες στην κάθε μία. Οι Γερμανικές ΑΞΕ είναι στους τομείς της αυτοκινητοβιομηχανίας ή εξαρτημάτων της, υλικών κατασκευής και χημικών, καθώς και στο λιανεμπόριο, τα γαλακτοκομικά, τις τηλεπικοινωνίες και την ενέργεια μέσω κολοσσών όπως πχ Deutsche Telekom, Siemens, Krupp, Bayer, BASF, Schott, Messer, RWE, STADA, METRO, Henkel, Daimler-Benz και Messer. Παράλληλα στην περιοχή έχουν επενδύσει πολλές Γερμανικές ΜΜΕ, αλλά και εταιρείες, οι οποίες δεν καταγράφονται ως Γερμανικές, καθότι οι ΑΞΕ έγιναν μέσω θυγατρικών τους με έδρα άλλη χώρα, και κυρίως την Αυστρία.

8.4.5 Ιταλία

Η Ιταλία έχει δεσμούς με την περιοχή ήδη από την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, δεδομένου ότι ο χώρος είχε ιδιαίτερο γεωστρατηγικό βάρος ως «πέρασμα» που ένωνε την Ρώμη με τις ανατολικές της κτήσεις μέσω των μεγάλων οδικών αξόνων της εποχής, και ήταν κατά συνέπεια κρίσιμος, τόσο για την ασφάλεια, όσο και την οικονομία της Ρώμης. Το ίδιο γεωστρατηγικό βάρος και για τους ίδιους λόγους έχει η περιοχή για την Ιταλία και στο πιο πρόσφατο ιστορικό παρελθόν, κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την επιδίωξη ελέγχου των Στενών του Οτράντο. Μετά το άνοιγμα του Παραπετάσματος, η Ιταλία θεώρησε ξανά την περιοχή ως στρατηγική της προτεραιότητα στην εξωτερική πολιτική. Έτσι με το τέλος των εχθροπραξιών τη δεκαετία του '90, η Ιταλία υποστήριξε την εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών, την ελεύθερη αγορά και την συμμετοχή των χωρών στους Ευρώ-ατλαντικούς θεσμούς. Παράλληλα, ανέπτυξε ενεργό ρόλο στην περιφερειακή συνεργασία, ιδίως αυτήν για την περιοχή Αδριατικής – Ιονίου (Πρωτοβουλία Αδριατικής-Ιονίου). Επιπροσθέτως, η Ιταλία επεδίωξε την ανάπτυξη διμερών σχέσεων, όπως ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν η υπογραφή Στρατηγικής Συμφωνίας Διακυβερνητικής Συνεργασίας με το Μαυροβούνιο, Υπουργικές Επιτροπές με την Κροατία και τη Σλοβενία συμπεριλαμβανομένων και Τριμερών Συνόδων Κορυφής, η ενοποίηση των στρατηγικών εταιρικών σχέσεων με τη Σερβία και την Αλβανία, η συμμετοχή στην ομάδα του άτυπου διαλόγου για τα Βαλκάνια "QUINT"[259], μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βρετανία, τη Γαλλία και τη Γερμανία, η ΠΑΙ κ.ά.

Η Ιταλία ξεκίνησε ήδη το 1987, και ανεδείχθη ιδιαίτερα δραστήριος «παίκτης» και στον τομέα της οικονομικής συνεργασίας με τις υπό εξέταση χώρες για την σταθεροποίηση της περιοχής συμμετέχοντας σε όλες τις πρωτοβουλίες ΔΧΟ που προαναφέρθηκαν, αλλά και σε διμερές επίπεδο. Το ενδιαφέρον της επικεντρώθηκε στους τομείς των υποδομών, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της υγείας, της εκπαίδευσης, της δημόσιας διοίκησης, της στήριξης του ιδιωτικού τομέα και ιδίως των ΜΜΕ, καθώς και της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Ιταλική κρατική οικονομική πολιτική στις υπό εξέταση χώρες προεβλέπετο στο Νόμο 49/87, και στο Νόμο 180/1992. Πολλά έργα όμως χρηματοδοτήθηκαν και στο πλαίσιο των νόμων 212/1992 και 84/2001. Η Αλβανία αποτέλεσε χώρα προτεραιότητας για την Ιταλική διμερή χρηματοδότηση, αφού η Ιταλία, με πάνω από 300 εκατ. ευρώ κατά την υπό εξέταση περίοδο με

IPEX-Bank GmbH, που παρέχει χρηματοδότηση έργων και εταιρική χρηματοδότηση (project and corporate finance), όπως επίσης και Διευκολύνσεις Διεθνούς Εμπορίου (Trade Finance facilitation), την DEG - Deutsche Investitions- und Entwicklungsgesellschaft mbH, η οποία χρηματοδοτεί ιδιωτικές επενδύσεις σε αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες , την TBG - Technologie-Beteiligungs-Gesellschaft mbH , η οποία δεν είναι προς το παρόν ενεργή σε νέες πρωτοβουλίες, την FUB - Finanzierungs- und Beratungsgesellschaft mbH (FuB), η οποία δραστηριοποιείται σε θέματα της Γερμανικής επανένωσης, και την DENA - The Deutsche Energie-Agentur GmbH η οποία προωθεί τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

[258] Σχετικά βλ., Deutscher Industrie- und Handelskammertag, "Auslandsinvestitionen in der Industrie Frühjahr 2010", Berlin, 2010.

[259] Περιλαμβάνει τις μεγάλες χώρες που ενεπλάκησαν στα θέματα του Κοσσυφοπεδίου, ήτοι Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία και ΗΠΑ.

την μορφή επιχορηγήσεων[260] και δανείων με ευνοϊκούς όρους, συγκαταλέγεται έτσι στους σημαντικότερους διεθνείς δωρητές/χορηγούς.

Η Ιταλία για την γρήγορη και αποτελεσματική διοχέτευση των κονδυλίων διμερούς χρηματοδότησης στην περιοχή επεδίωξε ενεργά την συγχρηματοδότηση πολλών έργων με ΔΧΟ, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, η ΕΤΑΑ και η ΕΤΕπ[261], οι οποίοι αναλάμβαναν και την αξιολόγηση τους, έχοντας κατάλληλη και αδιαμφισβήτητη τεχνογνωσία.

Παράλληλα, στην περιοχή δραστηριοποιήθηκε ο ιδιωτικός τομέας για την αξιοποίηση ευκαιριών, καθιστώντας γρήγορα την Ιταλία, μαζί με τη Γερμανία, τους κύριους εμπορικούς εταίρους των υπό εξέταση χωρών, με συνολικά περισσότερες από 30 000 ιταλικές επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται και να επενδύουν[262], κυρίως στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, και να έχουν την πρώτη θέση στην Αλβανία, ενώ στην Κροατία και τη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, η διείσδυσή τους όμως στην αγορά ήταν πιο δύσκολη, λόγω της Γερμανό-Αυστριακής επιρροής, όπου οι αντίστοιχες εταιρείες του διδύμου καταλαμβάνουν εξέχουσα θέση.

Οι Ιταλικές ΑΞΕ επικεντρώθηκαν, κυρίως στους εξής τέσσερις τομείς: χρηματοοικονομικά, αυτοκινητοβιομηχανία, διανομή και ενέργεια με μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους όπως: Unicredit, Intesa-San Paolo, Assicurazioni Generali, Fiat και Magneti Marelli, Adriatica Spa, Calzedonia, Benetton, Pompea, και Brus, και Geox, ENI, INA και Edison, SECI Energie SPA , A2A και ΤΕΡΝΑ[263] .

Επιπροσθέτως, η Ιταλία προώθησε την Ελεύθερη Ζώνη Εμπορίου (ΕΖΕ) στην Τεργέστη, ως διακομιστικό κέντρο με ειδικό καθεστώς, για αγαθά από τις υπό εξέταση χώρες προς εξαγωγή εντός, καθώς και εκτός ΕΕ[264].

8.4.6 Αυστρία

Η Αυστρία έχει σημαντικούς ιστορικούς δεσμούς σε πολιτικό, πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο με τις υπό εξέταση χώρες, καθώς μερικές από αυτές ή τμήματά τους υπήρξαν στο παρελθόν μέρος της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας, ως το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου το 1918. Η άμεση γειτνίαση κατέστησε την περιοχή βασική προτεραιότητα της Αυστριακής εξωτερικής πολιτικής, κυρίως για λόγους ασφαλείας, ιδιαίτερα κατά την περίοδο μετάβασης και

[260] Πολλά έργα υλοποιήθηκαν με την εμπλοκή Ιταλικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων – ΜΚΟ και Διμερών Συμφωνιών για Πολιτιστική Συνεργασία, διαπανεπιστημιακή συνεργασία, ερευνητικά προγράμματα, σχέδια και πρωτοβουλίες για τη δημιουργία βιβλιοθηκών, μουσεία και πολιτιστικά κέντρα κ.ά.

[261] Συγχρηματοδότηση έργων υποδομών, συμμετοχή το 2004 σε Ταμείο Αρωγής, με επιχορήγηση ύψους 4 εκατ. ευρώ από την Ιταλία και περαιτέρω 10 εκατ. ευρώ χρηματοδότηση στα πλαίσια της «Πρωτοβουλίας της Βενετίας», σε συνέχεια της συνάντησης υψηλού επιπέδου «Τα Βαλκάνια: από την ανασυγκρότηση στην οικονομική ολοκλήρωση», που πραγματοποιήθηκε στη Βενετία την 30 Οκτωβρίου 2003 για την βελτίωση των μεταφορών μέσω τεχνικής βοήθειας για την επιτάχυνση επενδύσεων.

[262] Το 2007 οι συνολικές Ιταλικές ΑΞΕ στην Βαλκανική ανήλθαν σε 297 εκατ. ευρώ. Βλ., σχετικά, Cutrini, E., Spigarelli, F., '' The role of Italian FDI in Southeast Europe's international integration. A focus on investors from the Marche region", The European Journal of Comparative Economics, Vol. 9, n. 3, pp. 395-424, Castellanza, 2012, σελ. 404.

[263] Βλ., στατιστικά στοιχεία του Ιταλικού Οργανισμού Προώυησης Εξωτερικού Εμπορίου (ICE-Agenzia per la promozione all'estero e l'internazionalizzazione delle imprese italiane) κατά τα οποία μέσω αυτών κατέχουν το 45% και το 30% του συνόλου της πιστωτικής αγοράς στη Κροατία και Βοσνία & Ερζεγοβίνη αντίστοιχα το 2010. Η Fiat μετεγκαταστάθηκε μερικώς και συνέπραξε σε κοινή επιχείρηση με το Σερβικό κράτος στην πρώην Zastava 2/3 και 1/3 αντίστοιχα, με σύνολο επενδύσεων, που υπερβαίνει τα 700 εκατ. ευρώ, η Magneti Marelli, που παράγει εξαρτήματα κατασκεύασε εργοστάσιο κεφαλαιουχικής δαπάνης 60 εκατ. ευρώ ενώ η Dytech κατασκεύασε μονάδα παραγωγής στη Νις κόστους 13 εκατ. ευρώ. Στην μεταποίηση η Adriatica Spa επένδυσε 18 εκατ. ευρώ για την παραγωγή λιπασμάτων και η STG άνοιξε χυτήριο στην Sremska Mitrovica για ράβδους σιδήρου, προϋπολογισμού 35 εκατ. ευρώ. Η ENI (Ente Nazionale Idrocarburi) έχει συνεργαστεί με την Κυβέρνηση της Κροατίας για τον εκσυγχρονισμό των υποδομών και την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου, μια κοινή επιχείρηση των INA και Edison επένδυσε στην έρευνα και εξόρυξη υδρογονανθράκων στην Αδριατική, η SECI Energie Spa, μέσω της Ibarske Hidroelektrane, κατασκεύασε υδροηλεκτρικό σταθμό στον ποταμό Ιμπάρ στην Σερβία, ενώ στο Μαυροβούνιο ο ιταλικός όμιλος A2A έγινε στρατηγικός εταίρος στην EPCG (Elektoprivreda Crne Gore), υποστηριζόμενος από την Ιταλική κυβέρνηση, και οδήγησε την Ιταλία στην πρώτη θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στο Μαυροβούνιο το 2010. Επιπροσθέτως, η ΤΕΡΝΑ μετέχει στην CGES στο Μαυροβούνιο, στοιχείο, που απετέλεσε το πρώτο βήμα για την υποθαλάσσια ηλεκτρική διασύνδεση 415 χιλ. των δύο χωρών κόστους 720 εκατ. ευρώ.

[264] Προϊόντα ξένης προέλευσης μπορεί να διακινηθούν χωρίς καταβολή φόρων ή δασμών, εφ' όσον το υλικό πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή ή την συναρμολόγηση του προϊόντος, που θα εξαχθεί. Εταιρεία οποιασδήποτε εθνικότητας μπορεί να απασχολεί εργαζόμενους της ίδιας εθνικότητας σύμφωνα με την εργατική νομοθεσία της εν λόγω χώρας και των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Τα προϊόντα μπορούν να υποστούν μετασχηματισμό, χωρίς οποιουσδήποτε τελωνειακούς περιορισμούς. Απόλυτη απαλλαγή από τυχόν δασμούς για τα προϊόντα, που προέρχονται από τρίτες χώρες και επανεξάγονται σε χώρες εκτός ΕΕ.

αστάθειας, για τον λόγο αυτό η χώρα συμμετείχε σε όλες τις πρωτοβουλίες σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό ή Περιφερειακό επίπεδο που προαναφέρθηκαν. Στην συνέχεια, επικράτησαν οικονομικοί στόχοι για την επέκταση του Αυστριακού ιδιωτικού τομέα, σε νέες αγορές, ώστε να ξεφύγει από τον «στραγγαλισμό» της μικρής εγχώριας αγοράς που γειτνιάζει με τον Ευρωπαϊκό εξαγωγικό «γίγαντα», δηλαδή την Γερμανία από την μία πλευρά, και τις γρήγορα «αναδυόμενες» Κεντροευρωπαϊκές γείτονες χώρες, από την άλλη.

Η Αυστριακή ΕΑΒ στην περιοχή υποστηρίχθηκε «έμπρακτα» από την Αυστριακή Αναπτυξιακή Υπηρεσία – ΑΑΥ (Austrian Development Agency - ADA) και της επιχειρησιακής της μονάδας, της Αυστριακής Αναπτυξιακής Συνεργασίας - ΑΑΣ (Austrian Development Cooperation - ADC), η οποία αναλαμβάνει την υλοποίηση της πολιτικής, που σχεδιάζεται από το Υπουργείο Εξωτερικών, σε συνεργασία με δημόσια ιδρύματα, ΜΚΟ, αλλά και επιχειρήσεις. Τομείς παρέμβασης αποτέλεσαν η οικοδόμηση της κοινωνικής ειρήνης, μέσω μιας βιώσιμης χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, η ανθρώπινη ασφάλεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης, η στήριξη της σύγκλισης με την ΕΕ, αλλά και οι περιφερειακές συνέργειες. Για τον τελευταίο αυτόν τομέα, η ΑΑΣ προώθησε συνέργειες με την Αυστριακή ιδιωτική πρωτοβουλία και Κοινωνία των Πολιτών στα πλαίσια του Περιφερειακού Συμβουλίου Συνεργασίας, το οποίο υπήρξε, όπως προαναφέρθηκε, διάδοχος του ΣΣ για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Από τις υπό εξέταση χώρες η ΑΑΣ εστίασε κυρίως στην Αλβανία, στην οποία παρείχε στήριξη για την δημιουργία ενός σύγχρονου συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης, που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και του ιδιωτικού τομέα, με διττή κατάρτιση, κατά τα γερμανοαυστριακά πρότυπα, δηλαδή μάθηση στο σχολείο και στις επιχειρήσεις, για την απόκτηση δεξιοτήτων, και ιδιαίτερα για τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες.

Εκτός από την αναπτυξιακή βοήθεια στην περιοχή, η Αυστρία προώθησε ενεργά την «εξάπλωση» Αυστριακών επιχειρήσεων στις υπό εξέταση χώρες. Ο Αυστριακός ιδιωτικός τομέας ενισχύθηκε ποικιλοτρόπως, και κατέστη γρήγορα ο μεγαλύτερος επενδυτής στη Βοσνία & Ερζεγοβίνη, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Σερβία και την Κροατία, ενώ ήταν μεταξύ των κορυφαίων τριών επενδυτών στην ΠΓΔΜ. Με περίπου 2.000 αυστριακές εταιρείες στην περιοχή, η Αυστριακή επιχειρηματικότητα στράφηκε στην μεταποίηση, αλλά κυρίως στον χρηματοπιστωτικό τομέα ο οποίος στις υπό εξέταση χώρες είχε το 2010 χρηματοπιστωτικά περιουσιακά στοιχεία συνολικού ύψους 27 δις ευρώ. [265]

Η Αυστρία υποβοήθησε αυτή την «απόβαση» ώστε να γίνεται εναλλακτικά, έμμεσα, και από την δική της επικράτεια, προσφέροντας οικονομικά και φορολογικά κίνητρα, φυσικά εντός των ορίων της πολιτικής ανταγωνισμού της ΕΕ, για επενδύσεις στα ανατολικά και νότια σύνορά της. Στις περισσότερες περιπτώσεις επιδιώκετο και συγχρηματοδότηση με επιδοτήσεις στο πλαίσιο των διαφόρων Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Προγραμμάτων, κυρίως Προγραμμάτων περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης, τα οποία προέβλεπαν έως 2 δις ευρώ, μέχρι το τέλος της υπό εξέταση περιόδου. Τα κίνητρα ήταν διαθέσιμα, τόσο σε εγχώριους, όσο και ξένους επενδυτές. Είχαν την μορφή φορολογικών κινήτρων, δανείων με ευνοϊκούς όρους, εγγυήσεων και επιχορηγήσεων. Τα περισσότερα από αυτά τα κίνητρα ήταν διαθέσιμα υπό προϋποθέσεις, όπως η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, ή η χρήση υψηλής τεχνολογίας. Φορολογικές εκπτώσεις παρείχοντο για προηγμένη κατάρτιση εργαζομένων και δαπάνες Έρευνας και Ανάπτυξης - Ε & Α. Οι μη εγχώριοι επενδυτές δικαιούντο επιπλέον έκπτωσης ορισμένων δαπανών από την φορολογία εισοδήματος, όπως π.χ. για δαπάνες που συνδέονται με την κίνηση, την διατήρηση διπλής κατοικίας, την εκπαίδευση των παιδιών κ.ά.

Η πολιτική αυτή αποτέλεσε και μέρος μιας διεθνούς «καμπάνιας» για την προσέλκυση διεθνών επιχειρήσεων να χρησιμοποιήσουν την Αυστρία ως εφαλτήριο για την δραστηριότητά τους στην υπό εξέταση περιοχή. Κατ αυτόν τον τρόπο, η Αυστρία ήταν πολλαπλά ωφελημένη, προσελκύοντας ΑΞΕ στο έδαφος της και την επανεξαγωγή των προϊόντων και υπηρεσιών τους. Τα πλεονεκτήματα, που προέβαλε η Αυστρία για την προσέλκυση τέτοιων επενδύσεων ήταν μεταξύ άλλων το «Ευρωπαϊκό» θεσμικό πλαίσιο και η ευκολία ρυθμίσεων χωρίς γραφειοκρατικά εμπόδια, διαφάνεια, ευνομία, ωραίος τρόπος εργασίας και ζωής, εξαιρετικές υποδομές, εργατικό δυναμικό υψηλού επιπέδου με γλωσσικές ικανότητες κ.ά., σε αντιδιαστολή με την υπό εξέταση περιοχή, που είναι κατακερματισμένη σε μικρές κυρίως χώρες, με διαφορετικές γλώσσες και πολιτισμούς, θεσμικά πλαίσια υπό εξέλιξη, πολύπλοκες ρυθμίσεις

[265] Ήτοι 4% του συνόλου των Αυστριακών χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων. Η «απόβαση» αυτή υπολογίζεται από το Αυστριακό Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών (Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung - WIFO), ότι παρείχε, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, στην Αυστρία πρόσθετη οικονομική ανάπτυξη της τάξης 0,5-1% ετησίως. Σχετικά βλ., Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche–wiiw, „Handbook of Statistics 2010", Wien, 2010.

και ποικίλα εμπορικά περιβάλλοντα, που συνιστούν συνθήκες υψηλής δυσκολίας κυρίως για ΜΜΕ. Η προβολή αυτή της Αυστρίας ως αποτελεσματικής «πύλης» για την περιοχή, με την οποία έχει ιστορικούς και εμπορικούς δεσμούς, αλλά και γεωγραφική εγγύτητα, προσέλκυσε κατά την υπό εξέταση περίοδο πάνω από 1000 διεθνείς εταιρείες οι οποίες συντονίζουν την δραστηριότητα τους στην υπό εξέταση περιοχή από την Αυστρία, ενώ περίπου 300 από αυτές σε διάφορους τομείς έχουν εγκαταστήσει την έδρα τους για την υπό εξέταση περιοχή στη Βιέννη, όπως λ.χ. η χημική πολυεθνική Degussa-Hüls, οι φαρμακευτικές εταιρείες Beiersdorf και Eli Lilly, η Coca Cola, και η Henkel.

8.5 Διαπιστώσεις

Στην υπό εξέταση περιοχή και κατά την υπό εξέταση περίοδο παρατηρείται μια πρωτοφανής στα διεθνή χρονικά κινητοποίηση σε διεθνές, περιφερειακό και διμερές επίπεδο για την σταθεροποίησή της, μέσω τόσο πολιτικών, όσο και οικονομικών παρεμβάσεων, με 22 χώρες δωρητές/χορηγούς, πέραν των διεθνών και πολυμερών οργανισμών. Η χρηματοδοτική συνδρομή κατά την υπό εξέταση περίοδο, που διοχετεύθηκε, κατά κύριο λόγο, στις υπό εξέταση χώρες από την ΕΕ και τους ΔΧΟ, ανήλθε συνολικά σε 61,72 δις ευρώ, εκ των οποίων η Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση ανήλθε συνολικά σε 40,92 δις ευρώ, ήτοι στο 66% του συνόλου. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Agenda 2000 και της νέας πολιτικής διεύρυνσης, η Ευρωπαϊκή χρηματοδοτική βοήθεια υπερδιπλασιάστηκε από τον Ιανουάριο του 2000, και το πρόγραμμα PHARE συμπληρώθηκε με δύο νέα προενταξιακά χρηματοδοτικά μέσα, και συγκεκριμένα το ISPA για μεταφορές και περιβάλλον και το SAPARD, για γεωργία και αγροτική ανάπτυξη[266]. Το ποσό αυτό περιλαμβάνει επιδοτήσεις συνολικού ύψους 21,01 δις ευρώ, καθώς και σχεδόν ισόποσα μακροπρόθεσμα δάνεια από την ΕΤΕπ, που ανήλθαν σε 15,81 δις ευρώ, η οποία παίρνει έτσι και το προβάδισμα ανάμεσα στους ΔΧΟ. Η χρηματοδότηση αυτή όπως φαίνεται και στο χρονοδιάγραμμα που παρατέθηκε ανωτέρω διοχετεύθηκε σταδιακά, υπό την μορφή διαφόρων προγραμμάτων, που καλύπτουν βασικούς τομείς για την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας.

Σ΄αυτήν την χρηματοδότηση προστέθηκαν οι διμερείς ΕΑΒ και ΑΞΕ σωρείας χωρών, καθώς και το πρόγραμμα δανεισμού του ΔΝΤ για την οικονομική σταθεροποίηση και τα προγράμματα μετασχηματισμού των χωρών, εκτιμώντας κατά συνέπεια, ότι η συνολική χρηματοδότηση που έρευσε στις υπό εξέταση χώρες και κατά την υπό εξέταση περίοδο, ξεπέρασε τα 150 δις ευρώ.

Η κινητοποίηση αυτή, που όπως συνήθως, κάλυψε όλο το φάσμα κινήτρων μεταξύ «αλτρουισμού, εγωισμού κι συμφέροντος», και είναι για κάθε δωρητή/χορηγό «μοναδική», με έναν διαφορετικό κατά περίπτωση συνδυασμό κινήτρων και βαθμού σημασίας που αποδίδεται σ' αυτά. Τα κίνητρα επηρεάζονται για κάθε δωρητή από μία σειρά παραγόντων, όπως ο βαθμός αναγκαιότητας, οι ενδεχόμενοι δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών, το μέγεθος του δωρητή/χορηγού αλλά και της αποδέκτριας χώρας σε έκταση, πληθυσμό και οικονομικά μεγέθη, η γεωστρατηγική θέση της χώρας, που δέχεται την βοήθεια, αλλά και οι πολιτικό-κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες που επικρατούν εκεί.

Τα κίνητρα από την μία πλευρά, και οι σχηματοποιοί παράγοντες από την άλλη, αν χαρτογραφηθούν σε ένα πίνακα (matrix organisation), θα αποτυπώσουν το αποκλειστικό και μοναδικό «προφίλ» κάθε δωρητή/χορηγού ως προς κάθε αποδέκτη.

Για τον λόγο αυτό η οικονομική δραστηριότητα της Διεθνούς Κοινότητας στην περιοχή, τόσο ως αναπτυξιακή βοήθεια όσο και ως ΑΞΕ, διαφέρει από χώρα σε χώρα στην υπό εξέταση περιοχή. Γενικά, οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, δηλαδή Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, ΠΓΔΜ και Σερβία έγιναν αποδέκτες μεγαλύτερης αναπτυξιακής βοήθειας, ενώ η Ρουμανία και η Βουλγαρία ήταν περισσότερο αποδέκτες ΑΞΕ, και η Κροατία από την πρώτη κατηγορία αρχικά, γρήγορα πέρασε στην δεύτερη.

Ως προς την αναπτυξιακή βοήθεια, τις πρώτες θέσεις ως δωρητές/χορηγοί, ανάμεσα στις χώρες, που εξετάσθηκαν ανωτέρω, έχουν η ΕΕ, οι ΗΠΑ, και η Γερμανία σε απόλυτα μεγέθη, ενώ άλλες μικρότερες χώρες υπερτερούν στην παροχή αναπτυξιακής βοήθειας ως ποσοστό του ΑΕΠ, μεταξύ των οποίων είναι οι Σκανδιναβικές χώρες,[267] αλλά και η Ελλάδα όπως θα δούμε αργότερα.

[266] Η προενταξιακή βοήθεια ανήλθε έτσι συνολικά σε 3,17 δις ευρώ, εκ των οποίων 1,59, 1,06 και 0,53 στα πλαίσια των PHARE, ISPA και SAPARD αντίστοιχα.

[267] Βρίσκονται πλησιέστερα προς την επίτευξη της ποσόστωσης του 0,7% του ΑΕΠ, που έχει καθορίσει ως στόχο η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας – ΕΑΒ (Development Assistance Committee- DAC) του ΟΟΣΑ.

Κάθε δωρητής/χορηγός ακολούθησε διαφορετικές μεθόδους διοχέτευσης της χρηματοδότησης, προτιμώντας ενίοτε την παροχή των πόρων μέσω δικών του φορέων, όπως π.χ. διμερείς αναπτυξιακές τράπεζες, και άλλοτε την συνεργασία με περιφερειακούς ή και διεθνείς και πολυμερείς οργανισμούς, ή βεβαίως και με συνδυασμό και των δύο.

Η Ιταλία, λόγω έλλειψης διμερούς αναπτυξιακού χρηματοδοτικού οργανισμού, όπως προαναφέρθηκε, χρησιμοποίησε έναν έξυπνο τρόπο «freerider» για την γρήγορη και αποτελεσματική διοχέτευση των κονδυλίων διμερούς χρηματοδότησης στην περιοχή, διαλέγοντας έργα προς «συγχρηματοδότηση» από το στοκ (project pipeline) των ΔΧΟ, και μάλιστα ανέξοδα αναθέτοντάς τους και την αξιολόγηση. Η Ιταλία επέτυχε κατ' αυτόν τον τρόπο, την «άμεμπτη» και διαφανή συμμετοχή της σε βιώσιμα έργα, που επιπροσθέτως υλοποιήθηκαν χωρίς καθυστερήσεις, και επέτυχε έτσι, έναν πολύ καλό βαθμό αποδοτικότητας του «μηχανισμού της».

Τα μεγέθη της αναπτυξιακής βοήθειας για κάθε δωρητή/χορηγό είναι απόλυτα διαφανή και συγκρίσιμα όταν εμπίπτουν στην Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας – ΕΑΒ (Development Assistance Committee - DAC) του ΟΟΣΑ. Άλλως, τα στοιχεία ή δεν παρέχονται με αναλυτικό και διαφανή τρόπο από τους εμπλεκόμενους φορείς, ή δεν υπάρχουν στην μορφή, που χρειάζεται ο κάθε ερευνητής. Αυτό συμβαίνει, είτε διότι δεν έχει προβλεφθεί εξ αρχής η κατάλληλη περισυλλογή των δεδομένων σε προσβάσιμες στατιστικές βάσεις δεδομένων, είτε διότι οι οργανισμοί, παρά τον κατά πλειοψηφία δημόσιο χαρακτήρα τους και την εξ' αυτού απορρέουσα υποχρέωση τους για διαφάνεια (transparency) σχετικά με την διαχείριση οιονεί δημοσίου χρήματος, μερικές φορές, αρνούνται να χορηγήσουν τα στοιχεία στον ερευνητή, με την κλασσική «αγνόηση» του αιτήματος, όπως συνέβη στα πλαίσια της παρούσης ΔΔ με αιτήματα, που απεστάλησαν σε όλους τους εμπλεκόμενους ΔΧΟ, αλλά και σε μερικά ΥΠΕΞ, ή με σαφή τους άρνηση. Παρά ταύτα, τα στοιχεία, που αφορούν στην δραστηριότητα των ΔΧΟ βρέθηκαν μετά από επίπονη προσπάθεια, είτε με προσωπική εκ των έσω ενημέρωση, είτε με μεγάλο «κόστος εργασίας» για την σύνθεση των στοιχείων από τις βάσεις δεδομένων ώστε να παρατεθούν σε συγκρίσιμη βάση, ώστε να διευκολυνθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, αλλά και μελλοντικών μελετών επί του θέματος. Δυστυχώς, η προσπάθεια αυτή κατέληξε άκαρπη σε σχέση με τα εμπλεκόμενα ΥΠΕΞ, τα οποία ως επί το πλείστον, και όπως φαίνεται στον παρατιθέμενο πίνακα, που ακολουθεί, διαχειρίζονται την διμερή αναπτυξιακή βοήθεια κάθε χώρας, διότι δεν έχουν ανεπτυγμένες βάσεις ποσοτικών δεδομένων στην δημόσια σφαίρα. Βεβαίως, τα στοιχεία δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμα σε μερικές περιπτώσεις, και η σύγκριση είναι μόνο ενδεικτική, καθότι συχνά οι τομείς και ο χρονικός ορίζοντας εφαρμογής διαφέρουν μεταξύ Προγραμμάτων, με συχνή επικάλυψη κατά περιόδους.

Παρ' όλες τις δυσκολίες, το πρόβλημα της συγκρισιμότητας των στοιχείων των ΔΧΟ, έχει αντιμετωπισθεί επιτυχώς, με την επεξεργασία των μη συγκρίσιμων «πρωτογενών» στοιχείων, έτσι ώστε να μπουν πάνω σε μια κοινή βάση, έτσι όπως παρατίθενται, όσο ήταν φυσικά δυνατόν, ώστε να καταστούν και συγκρίσιμα. Στην βάση αυτή γίνεται φανερό, ότι όλοι οι ΔΧΟ, που ενεπλάκησαν στις υπό εξέταση χώρες και κατά την υπό εξέταση περίοδο, ξεκίνησαν τις χρηματοδοτήσεις τους το 1999, και χορήγησαν συνολικά 36,6 δις ευρώ. Την πρώτη θέση από πλευράς όγκου χρηματοδοτήσεων καταλαμβάνει η ΕΤΕπ με 15,8 δις ευρώ, ακολουθούμενη από την ΕΤΑΑ με 12,8 δις ευρώ, και έπεται η Παγκόσμια Τράπεζα με 10,7 δις δολάρια, ήτοι 8 δις ευρώ[268]. Αυτό εξηγείται από το διαφορετικό επιχειρηματικό μοντέλο (business model) κάθε ΔΧΟ, καθότι το μοντέλο της ΕΤΕπ, το οποίο επικεντρώνεται σε μεγάλα έργα υποδομών είναι πιο αποδοτικό, απαιτεί δηλαδή ανά ευρώ χρηματοδότησης λιγότερους πόρους σε ανθρωποώρες αξιολόγησης προτάσεων έργων προς χρηματοδότηση. Αντίθετα, ο ιδιωτικός τομέας και η δημόσια διοίκηση, που αποτελούν τους βασικούς πυλώνες των ΕΤΑΑ και της ΠΤ αντίστοιχα, απαιτούν περισσότερους πόρους σε ανθρωποώρες για την αξιολόγηση των χρηματοδοτούμενων δράσεων[269]. Οι χώρες, που πήραν την μεγαλύτερη χρηματοδότηση και από τους τρεις ΔΧΟ είναι οι τρείς χώρες, που είναι πλέον Μέλη της ΕΕ, ήτοι κατά σειρά η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Κροατία, με κατά μέσο όρο 73% της συνολικής χρηματοδότησης από τους τρεις αυτούς ΔΧΟ στην περιοχή την υπό εξέταση περίοδο, και ακολουθεί η Σερβία, με μέσο όρο 18%. Ως προς τους τομείς, που χρηματοδοτήθηκαν από τους τρεις αυτούς ΔΧΟ ο ιδιωτικός τομέας καταλαμβάνει με σύνολο 13,1 δις ευρώ και 36% την πρώτη θέση, με χρηματοδότηση σχεδόν ίσα κατανεμημένη μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων και ΜΜΕ, ήτοι 6,45 δις ευρώ και 6,69 δις ευρώ αντίστοιχα. Την δεύτερη θέση καταλαμβάνουν οι μεταφορές, με σύνολο 10,38 δις ευρώ, ήτοι 28% και ακολουθεί η ενέργεια με 4,42 δις ευρώ, δηλαδή 12% επί του συνόλου των χρηματοδοτήσεων. Η δημόσια διοίκηση, που είναι τομέας, που χρηματοδοτήθηκε μόνο από την ΠΤ, έλαβε το αξιοπρόσεκτο ποσό των 3,00 δις δολάρια, ήτοι 2,25 δις ευρώ,[270] λόγω

[268] Σύμφωνα με την ισοτιμία 1 USD=0,7471 EUR την 31.12.2010.

[269] Kavvadia, H., '' IFI effiency: a comparative analysis" , EIB internal working paper, Luxembourg, April 1985.

[270] Με την ανωτέρω ισοτιμία.

της ιδιαίτερης σημασίας, που έχει για την μετάβαση προς την ελεύθερη οικονομία και την δημιουργία νέων και επιτυχημένων κρατικών δομών.

Εκ της φύσεως και των σκοπών της δραστηριότητά τους, οι ΔΧΟ δρουν συνεργατικά και συμπληρωματικά, διότι όπως έχει προαναφερθεί η ΠΤ εστιάζει κυρίως σε Προγράμματα Πλαίσια (Framework Programmes) λειτουργίας του κοινωνικού και οικονομικού ιστού, τόσο με χρηματοδότηση, όσο και τεχνική βοήθεια, η ΕΤΕπ χρηματοδοτεί συγκεκριμένα έργα (projects), και κατά το μέγιστο ποσοστό υποδομές και σε μικρότερο βαθμό τον ιδιωτικό τομέα, ενώ η ΕΤΑΑ ειδικεύεται στην χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα από την κατασκευή νέων μονάδων παραγωγής, ως τις Συγχωνεύσεις & Εξαγορές-Σ&Ε (Acquisitions & Takeovers-A&T), χρηματοδότηση Εξωτερικού Εμπορίου κ.ά., με μεγάλο φάσμα ειδικευμένων προϊόντων. Παρά αυτή την συμπληρωματικότητα του «επίσημου» τομέα, υπάρχει υφέρπων «προαιώνιος» ανταγωνισμός μεταξύ τους, που όμως, μετριάζεται ως ένα βαθμό, λόγω πολιτικής και κοινωνικής πίεσης, με την «προβολή» συνεργατικής στάσης, κυρίως μέσω Μνημονίων Συνεργασίας (Memorandum of Cooperation)[271]. Η πίεση για συνεργασία εκπορεύεται από το γεγονός, ότι οι ΔΧΟ είναι πολυμερείς οργανισμοί, στους οποίους το μετοχικό κεφάλαιο προέρχεται από τους προϋπολογισμούς των χωρών Μελών τους, και αν και οι πόροι τους προέρχονται κατά κύριο λόγο από τις κεφαλαιαγορές, διαχειρίζονται οιονεί δημόσιο χρήμα, καθότι η Κρατική «μετοχική τους σύνθεση», αποτελεί βασικό παράγοντα, για την άντληση πόρων στην έκταση (volume) και συνθήκες (terms), που το επιτυγχάνουν. Έχουν δηλαδή δημόσιο χρήμα στο μετοχικό τους κεφάλαιο, αν και για τις δραστηριότητες τους χρησιμοποιούν πόρους, που προέρχονται από τις κεφαλαιαγορές. Επιπροσθέτως, τελούν υπό κρατικό έλεγχο, μέσω των Διοικητών και Διοικητικών Συμβουλίων, που προέρχονται από στελέχη της πολιτικής ηγεσίας ή του κρατικού μηχανισμού των Κρατών Μελών τους. Εκτός αυτού, έχουν ιδρυθεί για συγκεκριμένους σκοπούς κοινής ωφέλειας της Κοινωνίας των Πολιτών, και όχι να «κοκορομαχούν» για δύναμη και πρωτοκαθεδρία, αφού ούτως ή άλλως δεν τίθεται θέμα κέρδους, καθότι οι οργανισμοί αυτοί εκ του Καταστατικού τους, δεν επιδιώκουν το κέρδος (non-profit organisations).

Ως προς τις ΑΞΕ, συναντήθηκε, ακόμη μεγαλύτερη δυσκολία στην εξεύρεση στοιχείων, και μάλιστα σε συγκρίσιμη βάση, καθώς αφορούν τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος δεν διέπεται από κανόνες διαφάνειας, αλλά μάλλον προστασίας των δεδομένων. Παράλληλα, οι ΑΞΕ δεν καταγράφονται πάντα στην χώρα προέλευσης τους, αλλά σε ενδιάμεση χώρα απ' όπου «έφυγαν» και τα κεφάλαια, ενώ στις χώρες υποδοχής, συχνά δεν έχει γίνει σωστή καταγραφή.

Πάντως με βάση την έρευνα της παρούσας ΔΔ, όλοι οι «παίκτες» στην περιοχή των Βαλκανίων επιδόθηκαν, ως μέσο γεωστρατηγικής πολιτικής, στην προώθηση εκροής ΑΞΕ εθνικών συμφερόντων τους στην περιοχή, είτε αμέσως, είτε εμμέσως, χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεθόδους. Άμεση προώθηση διαπιστώθηκε σε σχέση με την Ρωσία, η οποία θέλησε να «πάρει θέση» (position taking) στην Βαλκανική, ωθώντας τους ρωσικούς κολοσσούς να επενδύσουν στην περιοχή. Οι μεγάλες Ευρωπαϊκές οικονομίες, που δεν γειτνιάζουν άμεσα με την περιοχή, πέραν των γεωπολιτικών συμφερόντων τους, προσπάθησαν να αυξήσουν κυρίως την ανταγωνιστικότητα τους εν μέσω παγκοσμιοποίησης, σε βασικούς τομείς της οικονομίας τους. Στην οπτική αυτή εντάσσεται η προσπάθεια των αυτοκινητοπαραγωγών χωρών, Γερμανίας και Γαλλίας, να εκμεταλλευτούν την τεχνογνωσία των υπό εξέταση χωρών στην παραγωγή οπλικών οχημάτων, σε συνδυασμό με το χαμηλό εργατικό κόστος, όπως έκαναν και σε άλλες χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, για την αύξηση της αποδοτικότητας, μέσω κυρίως καθέτων ΑΞΕ. Βεβαίως, προωθήθηκαν και άλλοι στρατηγικοί τομείς, όπως η ενέργεια στην περίπτωση της Γερμανίας, και ο χρηματοπιστωτικός τομέας της Γαλλίας, σε μία περίοδο μεγάλου τραπεζικού ανταγωνισμού και ενοποιήσεων για τον σχηματισμό μεγάλων χρηματοπιστωτικών ομίλων. Οι μικρότερες Ευρωπαϊκές χώρες με άμεση γειτνίαση με την Βαλκανική, «είδαν» την περιοχή, ως επέκταση της εσωτερικής τους αγοράς, όπως η Ελλάδα και η Αυστρία, μέσω κυρίως οριζόντιων ΑΞΕ. Η Ιταλία, ως μεγάλη οικονομία, αλλά και με άμεση γειτνίαση, ακολούθησε μια ενδιάμεση και συνδυαστική πορεία.

Λόγω της σπουδαιότητας των ΑΞΕ σε εθνικό επίπεδο, είτε για γεωστρατηγικούς, είτε για οικονομικούς λόγους, είτε και συχνά και για τους δύο, αρκετές χώρες ώθησαν ΑΞΕ στην περιοχή, είτε μέσω Κρατικού ελέγχου όπως η Ρωσία, είτε μέσω κινήτρων, όπως η Ελλάδα, που αποτελεί και θέμα προς διερεύνηση της παρούσας ΔΔ, και για την οποία γίνεται λόγος σε επόμενα Κεφάλαια, όσο και η Αυστρία η Ιταλία. Και οι δύο αυτές χώρες φαίνεται ότι πέραν του

[271] Για τον λόγο αυτό και τον καλύτερο συντονισμό της δραστηριότητας τους, αλλά και την συνεργασία των τεχνικών τους κλιμακίων για ανταλλαγή, πληροφοριών και τεχνογνωσίας , οι τρείς αυτοί ΔΧΟ συνέπραξαν τον Νοέμβριο του 2012 για την ίδρυση μιας κοινής πρωτοβουλίας ύψους 30 δις ευρώ για την αναζωπύρωση της οικονομίας στην Κεντρική και Νότια Ευρώπη γνωστής ως Κοινό Σχέδιο Δράσης ΔΧΟ - ΚΣΔΔ (Joint IFI Action Plan - JIAP). Τα αποτελέσματα της πρωτοβουλίας για την περίοδο 2013-2014, που ανακοινώθηκαν στις 02/06/2015 στις Βρυξέλλες έδειξαν ότι ο στόχος ξεπεράστηκε κατά πολύ και ο όγκος των συνολικών χρηματοδοτήσεων έφτασε στα 42,7 δις ευρώ.

ενδιαφέροντος για την προώθηση ΑΞΕ από το έδαφός τους, προσπάθησαν να αποκομίσουν οφέλη και οι ίδιες, εντός της επικράτειάς τους. Η μεν Αυστρία μέσω κινήτρων προσπαθεί να «αλλάξει τον ρου» διεθνών ΑΞΕ και να τις διοχετεύσει εντός των εδαφικών της ορίων, στην παραμεθόριο με την Βαλκανική περιοχή, η δε Ιταλία, μέσω , της ΕΖΕ στην Τεργέστη, προσπαθεί να καταστεί διακομιστικό κέντρο. Επιπροσθέτως, το ειδικό καθεστώς της ΕΖΕ, για αγαθά από τις υπό εξέταση χώρες προς εξαγωγή εντός καθώς και εκτός ΕΕ, τα οποία μπορούν να διακινηθούν χωρίς καταβολή φόρων ή δασμών, εφ 'όσον το υλικό πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή ή την συναρμολόγηση του προϊόντος, που θα εξαχθεί, δεν αποκλείει σχετικά οφέλη και για εταιρείες επί του εδάφους της.

Σε απόλυτα μεγέθη ΑΞΕ, περίοπτη θέση καταλαμβάνουν η Γερμανία, η Ιταλία, η Αυστρία, και η Ρωσία. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, η Ελλάδα, όπως αναφέρεται κατωτέρω έχει επίσης σημαντική παρουσία.

9. Η πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών

Μετά την οριοθέτηση του θέματος και των εννοιών, και την εξέταση του γεωοικονομικού και γεωπολιτικού πλαισίου, σε μια «ολιστική» (holistic) ή «συστημική» (systemic) προσέγγιση, η ΔΔ επικεντρώνεται εφεξής στην Ελληνική «εμπλοκή» στην Βαλκανική στον άξονα από το γενικό προς το ειδικότερο,

Αρχικά, στο Κεφάλαιο αυτό γίνεται μια αναδρομή των σχέσεων της Ελλάδας με τις υπό εξέταση χώρες, και μετέπειτα παρουσιάζεται η βαλκανική εξωτερική πολιτική της Ελλάδας κατά την υπό εξέταση περίοδο, συμπεριλαμβανομένων των αξόνων, των τομέων της, και των διμερών συμφωνιών της Ελλάδας με τις υπό εξέταση χώρες, καθώς και οι εκφάνσεις της στον οικονομικό τομέα, και ειδικότερα η Ελληνική ΕΑΒ, της οποίας αξιολογείται και η σημασία σε συγκριτικό επίπεδο, ενώ γίνεται και συγκεκριμένη αναφορά στην Βαλκανική της διάσταση.. Το κεφάλαιο αυτό παρέχει στοιχεία για την διερεύνηση πλείστων εκ των Υποθέσεων, συμπεριλαμβανομένων των 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12 και 13.

9.1 Γενική προσέγγιση του θέματος

Οι σχέσεις της Ελλάδος με τους λαούς αρχικά και αργότερα τα Κράτη των Βαλκανίων σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, αλλά και θρησκευτικό επίπεδο, όπως είναι φυσικό λόγω της γειτνίασης, ανάγονται στην αρχαιότητα, μετέπειτα στην Βυζαντινή περίοδο, συνεχίζονται υπό το καθεστώς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δοκιμάζονται κατά την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων, και αργότερα κατά τις περιόδους του Α' και του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, «αναστέλλονται» κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου Ανατολής - Δύσης και «αναθερμαίνονται» μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και τον πολιτικό αναπροσανατολισμό των πρώην εταίρων και συμμάχων της.

Όπως προαναφέρθηκε, η περιοχή των Βαλκανίων έχει χαρακτηρισθεί διαχρονικά «ως υποκείμενο» γεωπολιτικών και γεωοικονομικών εξελίξεων. Η ένταξη των πρώην μελών του Ανατολικού Μπλοκ στο ΝΑΤΟ και η εν συνεχεία ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σηματοδότησε την αφετηρία νέου κλίματος συνεργασίας των χωρών Μελών, όχι μόνο του ΟΗΕ, αλλά και του ΝΑΤΟ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δυτικό-Ευρωπαϊκής Ένωσης συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της γείτονος Ελλάδας. Κατά την υπό εξέταση περίοδο, τα Κράτη των Βαλκανίων σχετίζονται με τις διεργασίες της Δυτικοευρωπαϊκής Ενοποίησης, ο βαθμός εμβάθυνσης της οποίας θα προσδιορίσει την επίδραση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην «μεταλλαγή» του Βαλκανικού Υποσυστήματος[272].

Αρχικά, η Ελλάδα, όπως άλλωστε και οι εταίροι της στην ΕΕ, βρέθηκε προ εκπλήξεως από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Σαφώς, τόσο η Ελλάδα όσο και η ΕΕ δεν ήταν έτοιμες για την σαρωτική αυτή εξέλιξη, και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι εθνικές «ανησυχίες» επικράτησαν στις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής τους, ιδίως ως το 1994, οι οποίες ελλείψει Ευρωπαϊκής πολιτικής για την περιοχή «έσπειραν» πληθώρα προβλημάτων, και μερικές φορές όπως προαναφέρθηκε πυροδότησαν «θερμές» αντιπαραθέσεις ή εντάσεις.
Η Ελλάδα, συνειδητοποιώντας, ότι κατά την δεδομένη χρονική περίοδο της μεγάλης αυτής γεωπολιτικής αλλαγής στην «γειτονιά» της, όφειλε, όχι μόνον να προσαρμοσθεί στις νέες καταστάσεις, που διαμορφώθηκαν απρόσμενα και ραγδαία, αλλά και να συμμετάσχει κατά το μέτρο του δυνατού και στις διαδικασίες περαιτέρω διαμόρφωσής τους, δεδομένου, ότι ως μέρος των περιφερειακών συσχετισμών ήταν ταυτοχρόνως αποδέκτης και μέτοχος νέων διεργασιών, καθότι σ' αυτή τη δυναμική περιέχονταν πιθανόν και εν δυνάμει σπόροι πιθανών νέων προβλημάτων, ανισοτήτων και, ίσως, νέων απειλών.

Η Ελλάδα επιχειρεί για τον λόγο αυτό στις απαρχές του 20ου αιώνα έναν αναπροσανατολισμό της Εξωτερικής Πολιτικής της, χωρίς να «διαταράσσει» φυσικά τον βασικό της προσανατολισμό προς ένα σύνολο δυνάμεων δυτικής υφής και τις ΗΠΑ, ως άρχουσας υπερδύναμης. Η Ελλάδα κατά την υπό εξέταση περίοδο «ενίσχυσε» τον Ευρωπαϊκό χαρακτήρα της Εξωτερικής της Πολιτικής, και προσπάθησε να «εναρμονισθεί» με τις σύγχρονες ροπές της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ενοποίησης και Οικονομικής Ολοκλήρωσης. Η Ελλάδα, αρχικά ως μόνη χώρα Μέλος της ΕΕ στην περιοχή, και

[272] Βλ. , συναφείς προσεγγίσεις στο: Μανώλης, Ε., Π., '' Ξεδιπλώνοντας την Οικονομική Συνεργασία του Ευξείνου Πόντου: Απόψεις από την περιοχή", Διεθνές Κέντρο Μελετών Ευξείνου Πόντου, Αθήνα, 2009, σελ. 9. Βλ., επίσης Ministry of Foreign Affairs & Ministry of Press and Mass Media, "European Perspectives. Economic & Foreign Policy Issues. Aspects of Development Regional Cooperation and Stability", Hellenic Republic, Athens, 1997.

«οπλισμένη» στις σχέσεις με τις χώρες της Βαλκανικής με τις αρχές του κονστρουκτιβισμού[273] αποτελεί, κατά το μέτρο των δυνατοτήτων της φυσικά, βασικό συντελεστή της Ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας, η οποία «μετασχηματίζει» την περιοχή των Βαλκανίων και τις Διαβαλκανικές Σχέσεις και προετοιμάζει την μετέπειτα σταδιακή ένταξη των χωρών της περιοχής στην ΕΕ. Αυτό προσέδωσε στην Ελλάδα «κεντρική» θέση σε περιφερειακό επίπεδο στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και στην περιοχή των Βαλκάνιων.

«Η Ελλάδα σύντομα συνειδητοποίησε ότι τα συμφέροντά θα μπορούσαν να εξυπηρετηθούν καλύτερα αν ανέμιζε την Ευρωπαϊκή σημαία παρά την εθνική της. Η πολιτική αυτή αρχικά δεν ακουγόταν πειστική στα μέσα της δεκαετίας του 1990, όταν προτείναμε αυτό στα όργανα της ΕΕ. Εκείνες τις μέρες, λίγοι Βούλγαροι και Ρουμάνοι πίστευαν ότι δέκα χρόνια αργότερα θα μπορούσαν να ενταχθούν στην ΕΕ»[274] .

Η ανοικοδόμηση της περιοχής**,** μετά τα γεγονότα, που ακολούθησαν την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, αποτέλεσε βέβαια, όπως προαναφέρθηκε, αποστολή της Διεθνούς Κοινότητας με απώτερο στόχο τον ποιοτικό εκσυγχρονισμό του οικονομικού δυναμικού των συγκεκριμένων χωρών, έτσι, ώστε να υλοποιηθεί η μακροπρόθεσμη επιδίωξη ενσωμάτωσης τους στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο. Η υλοποίηση αυτής της προοπτικής θεωρήθηκε από όλους τους εμπλεκόμενους αναγκαία συνθήκη για την εδραίωση συνθηκών σταθερότητας και ασφάλειας.

Η Ελλάδα επεδίωξε και εδραιώθηκε ως σημαντικός δίαυλος επικοινωνίας των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με την ΕΕ και υιοθέτησε ενεργό lobbying και μια σταθερά υποστηρικτική στάση στις προσπάθειες των γειτονικών χωρών για πολιτική σταθερότητα, βελτίωση των υποδομών τους και δημιουργία σύγχρονων θεσμών και λειτουργικών αγορών, μέσω περισσότερων κονδυλίων της ΕΕ. Παράλληλα, η περιφερειακή συνεργασία στη Βαλκανική προβάλετο συστηματικά από την Αθήνα στις Βρυξέλλες ώστε να αντλείται μεγαλύτερη σχετική διπλωματική βοήθεια στα διεθνή fora.

Η Ελλάδα, ως η πλέον ανεπτυγμένη χώρα της περιοχής, αλλά και ως η μόνη χώρα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης Μέλος της ΕΕ, του ΝΑΤΟ και άλλων διεθνών οργανισμών την δεδομένη στιγμή, εκλήθει να μετάσχει ενεργά και να συμβάλλει στη προσπάθεια ανασυγκρότησης της Βαλκανικής, όχι μόνο πολιτικά, αλλά και οικονομικά, καθιστώντας τις γείτονες χώρες, προτεραιότητα για την ελληνική πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας, στα πλαίσια της Δημόσιας Διπλωματίας (Public Diplomacy).

Η θέση αυτή ενισχύθηκε από μία θετική οικονομική συγκυρία για την Ελλάδα καθότι, όπως έχει προαναφερθεί στο σχετικό Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η χώρα είχε επιτύχει σημαντική οικονομική σύγκλιση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τους όρους της παγκόσμιας οικονομικής κοινότητας[275], καταλαμβάνοντας θέση στην ομάδα των 30 πλέον ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη[276]. Κατά την περίοδο αυτή η Ελλάδα ήταν επιπροσθέτως υποψήφια για συμμετοχή στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, καθιερωμένη Μέλος του «σκληρού πυρήνα» της ΕΕ. Με ΑΕΠ, που υπερβαίνει το συγκεντρωτικό ΑΕΠ όλων των άλλων Κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, η Ελλάδα καθίσταται επιπροσθέτως δωρητής διμερούς βοήθειας κατά τον ΟΟΣΑ - ΕΑΒ (DAC) το 1999, και ένα σημαντικό μέρος της βοήθειας αυτής κατευθύνεται στην Βαλκανική, όπως γίνεται λόγος κατωτέρω.

[273] Ο κονστρουκτιβισμός σε αντίθεση με τον νεορεαλισμό και νεοφιλελευθερισμό, επιδιώκει πρωτίστως να καταδείξει πώς βασικές πτυχές των διεθνών σχέσεων διαμορφώνονται από τις συνεχείς διεργασίες της κοινωνικής πρακτικής και της αλληλεπίδρασης, και κατά συνέπεια οι εξωτερικές σχέσεις καθορίζονται κυρίως από κοινές ιδέες και όχι υλικές δυνάμεις, και ότι οι ταυτότητες και τα συμφέροντα των παικτών κατασκευάζονται από αυτές τις κοινές ιδέες και δεν παρέχονται ή αναπτύσσονται τυχαία.

[274] Ομιλία Μάλλια, Α., Πρέσβη της Ελλάδας στις ΗΠΑ, 2006.

[275] Με ρυθμούς ανάπτυξης, που υπερέβαιναν σταθερά τους μέσους Κοινοτικούς , με αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής κατά 5% και εντυπωσιακά αποτελέσματα στην επέκταση των τραπεζικών δραστηριοτήτων, των επικοινωνιών και των μεταφορών.

[276] Σύμφωνα το ΔΝΤ η Ελλάδα κατέλαβε το 1990 την 29η θέση στην παγκόσμια κατάταξη με βάση το ΑΕΠ, ενώ σε έκθεση της Κοινωνικής και Οικονομικής Επιτροπής -ΟΚΕ της ΕΕ, καθώς επίσης και του ΟΗΕ, ο οποίος στην κατάταξη του "Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης" έδειξε ότι η Ελλάδα καταλαμβάνει την ικανοποιητική 24η θέση μεταξύ των 173 πλουσιότερων χωρών. Μάλιστα, αν λάβουμε υπόψη και την αναθεώρηση των Εθνικών Λογαριασμών, που έδειξε ότι το ΑΕΠ είναι μεγαλύτερο κατά 20%, τότε η θέση της Ελλάδας στην εν λόγω κατάταξη βρίσκεται ανάμεσα στα 20 πλουσιότερα κράτη του πλανήτη, ιδιαίτερα αν συνυπολογιστεί και το πάνω από το μέσο όρο ποσοστό παραοικονομίας.

Στην περιοχή, το δρόμο μάλιστα προς την κατεύθυνση της Δημόσιας Διπλωματίας, μέρος της οποίας είναι και η Οικονομική Διπλωματία, άνοιξε ο ιδιωτικός τομέας, ο οποίος «αυθόρμητα» προηγήθηκε του επίσημου Ελληνικού Κράτους, και ως «ατμομηχανή», με μια εντυπωσιακή αύξηση της εξωστρέφειας, μέσω των εξαγωγών, όσο και άλλων ελληνικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων[277], «έσυρε» τις κρατικές πρωτοβουλίες στην περιοχή.

Αντίθετα, προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, η Ελλάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με οικονομικό αρμαγεδώνα, και την λήψη επώδυνων μέτρων για την αντιμετώπιση του, που είχαν ως αποτέλεσμα μεγάλη ύφεση, με πολλά συνεπακόλουθα για τον ιδιωτικό τομέα και τους πολίτες. Στα πλαίσια των ανειλημμένων υποχρεώσεων της στον ΟΟΣΑ- ΕΑΒ (DAC), μέσα στην περίοδο αυτή των μεγάλων περικοπών του Κρατικού Προϋπολογισμού, η Ελλάδα κλήθηκε να αναμορφώσει και την διμερή της εξωτερική βοήθεια, με ένα πενταετές πρόγραμμα για την αναπτυξιακή συνεργασία για την περίοδο 2011-2015.

Από την ένταξή της στην ΕΑΒ (DAC) το 1999, η Ελλάδα σημείωσε το υψηλότερο ποσοστό στο επίπεδο του 0,21% του ΑΕΠ το 2008. Λόγω κρίσης όμως από το 2007 και μετά, η χώρα δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί στην διεθνή δέσμευση της να φτάσει στο 0,5% του ΑΕΕ το 2010, και φυσικά ούτε στο 0,7% του ΑΕΠ το 2015.

9.2 Η βαλκανική πολιτική της Ελλάδας

Η Ελλάδα θεώρησε, ότι είχε κάθε συμφέρον να προωθήσει «κατά βάθος και εις πλάτος» τη συνεργασία της με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, τόσο ως πολιτικός, όσο και ως οικονομικός «παίκτης» στην περιοχή. Με «σύνθημα» (motto), ότι σταθερότητα στην Ευρώπη, δεν μπορεί να υπάρξει αν τα Βαλκάνια παραμείνουν «μια μαύρη τρύπα» στην καρδιά της Ευρώπης, και γνωρίζοντας πολύ καλά, ως Βαλκανική χώρα η ίδια, την ποικιλομορφία και τις ιδιαιτερότητες της περιοχής, η οποία κατά καιρούς αποτέλεσε την τύχη αλλά και την δυστυχία της Χερσονήσου, η Ελλάδα βασίστηκε στις αρχές του κονστρουκτιβισμού και «συστρατεύθηκε» (engaged) στην προσπάθεια ένταξης των μικρών χωρών που προήλθαν από τον κατακερματισμό της περιοχής στην «Ευρωπαϊκή οικογένεια» και μάλιστα σε μια «συνεκτική Ευρώπη ίσων»[278].

Για την περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεών της με τις Βαλκανικές χώρες, η Ελλάδα αρχίζει από το 1995 να δραστηριοποιείται πέραν του διμερούς και του Ευρωπαϊκού επιπέδου, σε πολυμερές αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο, σε όλες τις πρωτοβουλίες που προαναφέρθηκαν, για την προώθηση της περιφερειακής σταθερότητας, μέσω της δημιουργίας περιφερειακών συστημάτων συνεργασίας. Με την ενεργό συμμετοχή στην συστηματική προσπάθεια πολυμερούς προσέγγισης της εύφλεκτης Βαλκανικής, η Ελλάδα ενίσχυσε το κύρος της μέσα στην ΕΕ, αλλά και τη στρατηγική της σπουδαιότητα στο πλαίσιο της νέας τάξης πραγμάτων. Στην περιοχή των Βαλκανίων η Ελλάδα εδραιώνει ευρέως θετική εικόνα, αν και αυτή « δεν συμπίπτει με την γενικότερη αντίληψη περί πρωτοκαθεδρίας της χώρας στην περιοχή, ενώ το συνολικό ποσοστό εκείνων που αμφισβητούν το μέγεθος της ελληνικής συμβολής στον εξευρωπαϊσμό της περιοχής ξεπερνά κατά πολύ το αντίστοιχο εκείνων, που τοποθετούνται θετικά».[279]

Η περιοχή είναι ανομοιογενής οικονομικά, όπως έχει ήδη αναλυθεί εκτενώς στο σχετικό Κεφάλαιο, αλλά και κοινωνικά, όχι μόνο λόγο αποκλίσεων στο βιοτικό επίπεδο, αλλά και εθνοτικών, γλωσσικών, πολιτικών, πολιτιστικών και ιστορικών διαφορών[280]. Μετά την διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας δημιουργήθηκε ένας «άτυπος» διαχωρισμός της περιοχής σε δύο

[277] Σύμφωνα με τα στοιχεία του εμπορικού ισοζυγίου στα Βαλκάνια , κατά την περίοδο 1993-1998 οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 3 φορές ενώ οι εισαγωγές κατά 2 φορές, ώστε το πλεόνασμα να είναι 542,6 εκατ. δολαρίων το 1998 σε σύγκριση με τα 349,9 εκατ. δολάρια το 1993. Το σύνολο των ελληνικών επενδύσεων στην ίδια περιοχή την ίδια περίοδο ανέρχεται σε 2,8 δισ. Δολάρια, καθότι περί τις 3 500 ελληνικές εταιρείες δραστηριοποιούντο στις Βαλκανικές αγορές, 1 000 εκ των οποίων έχουν πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις.

[278] Plaskovitis, I., "Challenges to EU Eastern Enlargement" , Speech, Sofia, 27.10.2000.

[279] Αρμακόλας, Ι., Βάλβης, Α. « Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: τα αποτελέσματα μιας διαδικτυακής έρευνας » , ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2014.

[280] Σχετικά βλ. Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) «Ανδρέας Παπανδρέου», "Παρατηρητήριο Βαλκανίων Κροατία", Αθήνα, Φεβρουάριος 1999, Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) «Ανδρέας Παπανδρέου», "Παρατηρητήριο Βαλκανίων Αλβανία", Αθήνα, Ιούλιος 2000, Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) «Ανδρέας Παπανδρέου», "Παρατηρητήριο Βαλκανίων FYROM", Αθήνα, Φεβρουάριος 2000, καθώς και Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Διμερείς Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας - Χωρών Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης", Αθήνα, Μάιος 2012.

επί μέρους γεωγραφικές ενότητες με πλείστες διαφορές, εν μέρει σε επίπεδο ανάπτυξης του τύπου «Βορράς-Νότος», με εξαίρεση την Ελλάδα και την Τουρκία:

- Βόρεια ενότητα, την οποία αποτελούν η Κροατία, η Ρουμανία και η Σλοβενία.

- Νότια ενότητα, την οποία αποτελούν η Αλβανία, η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η ΠΓΔΜ, η Σερβία/Μαυροβούνιο και η Τουρκία.

Αν και με διαφορετικά πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως προαναφέρθηκε, όλες οι υπό εξέταση χώρες μοιράσθηκαν ως κοινό και βασικό χαρακτηριστικό, τον Ευρωπαϊκό προσανατολισμό, ο οποίος αποτέλεσε το συνεκτικό στοιχείο μεταξύ των χωρών όλης της Βαλκανικής, αδιαφόρως αν ανήκαν στην Βόρεια, ή την Νότια ενότητα, και ο οποίος οδήγησε σε αναπόφευκτους συσχετισμούς και περιφερειακές αλληλεξαρτήσεις[281], καθώς η Βόρεια ενότητα φαίνεται, όπως προαναφέρθηκε, να δέχεται επιρροές κυρίως από την Γερμανία και την Αυστρία, ενώ η Νότια από την Ελλάδα και την Τουρκία, οι οποίες αποτελούν άλλωστε και μέρος της ενότητας αυτής, καθώς και της Ιταλίας.

Η Ελληνική πολιτική στην Νοτιοανατολική Ευρώπη προσανατολίσθηκε πολύ γρήγορα σε δύο κύριους γεωγραφικούς άξονες: τη Νότια Βαλκανική και την Παρευξείνια Συνεργασία, η οποία όμως δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσας ΔΔ.

Η Νότια Βαλκανική αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί την πρωτεύουσα ζώνη ελληνικού ενδιαφέροντος, καθώς περιλαμβάνει τις όμορες με την Ελλάδα χώρες, δηλαδή Αλβανία, Βουλγαρία και ΠΓΔΜ. Λόγω της άμεσης γειτνίασης, η Ελλάδα μπορεί με τις χώρες αυτές να σχεδιάσει μια συνολική πολιτική ανάπτυξης σχέσεων σε όλους τους τομείς: κοινωνικό, δηλαδή Κοινωνία των Πολιτών, πολιτιστικό, οικονομικό, πολιτικό, ακόμη και αμυντικό. Στην ζώνη αυτή εντάχθηκαν και η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, καθώς και η Σερβία μετά την εφαρμογή της συνθήκης του Ντέιτον.

9.2.1 Βασικοί άξονες της Βαλκανικής πολιτικής της Ελλάδας

Η Βαλκανική πολιτική της Ελλάδας κινείται διαχρονικά σε τέσσερις βασικούς άξονες:

- Ο πρώτος άξονας είναι η προώθηση της Ευρωπαϊκής προοπτικής των χωρών της περιοχής, όπως προαναφέρθηκε και αποτελεί βασική, στρατηγική επιλογή της Ελλάδας για την περιοχή[282]. Η Ελλάδα θέλει να δει τα Βαλκάνια στην Ευρώπη, καθότι θεωρεί ότι έχει όφελος από την Ευρωπαϊκή ενσωμάτωση των βαλκανικών χωρών, σε πολιτικό, αμυντικό και οικονομικό επίπεδο. Μετά την ένταξη της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, και πιο πρόσφατα της Κροατίας, ο στόχος της Ελλάδας είναι πλέον η ενσωμάτωση όλων των βαλκανικών χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και κυρίως αυτών των Δυτικών Βαλκανίων[283].

- Ο δεύτερος άξονας της βαλκανικής πολιτικής της Ελλάδας είναι η διατήρηση και ενίσχυση του ρόλου και της παρουσίας της χώρας στην περιοχή, αρχικά ως το μόνο, και πλέον ως το παλαιότερο Μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ στην περιοχή, αλλά και ως η πλέον αναπτυγμένη οικονομικά και πολιτικά χώρα, έστω και εν μέσω

[281] Ο ρόλος της ΕΕ στην Βαλκανική, ήταν πολλαπλός και μετεξελισσόμενος, ξεκινώντας αρχικά, αμέσως μετά την κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ από τον πολιτικό στόχο, του «προορισμού» για τις υπό εξέταση χώρες, στην συνέχεια πέρασε στον ρόλο του «μεσολαβητή», με άμεση συμμετοχή στη διακυβέρνηση ορισμένων χωρών όπως η ΠΓΔΜ, και τη Σερβία, όπου η ΕΕ συμμετέχει ενεργά στη συνταγματική διαδικασία, και τέλος του «συντονιστή», αφού μετά τη συμφωνία του Ντέιτον στα τέλη του 1995, η ΕΕ ξεκίνησε την σχηματοποίηση μιας περιφερειακής πολιτικής για τα Βαλκάνια, με απώτερη προοπτική, την ενσωμάτωση των χωρών στην ΕΕ. Οι ρόλοι αυτοί, «ξεδιπλώθηκαν» διαδοχικά, καθώς οι στόχοι στην περιοχή ξεκίνησαν από το πολιτικό πεδίο για τον υπερκερασμό εσωτερικών προβλημάτων, και στην συνέχεια προστέθηκαν και οικονομικοί στόχοι, ενώ η ΕΕ προς το τέλος της υπό εξέταση περιοχής εμφανίζεται ως «άγκυρα», καθώς η ενταξιακή διαδικασία ενέχει συμβατικές δεσμεύσεις και από τις δύο πλευρές να εργαστούν για την ενσωμάτωση. Βλ., Gligorov, V., ''Southeast Europe: Regional Cooperation with Multiple Equilibria'', The wiiw Balkan Observatory, Working Papers 058, Vienna, December 2004.

[282] Η διεύρυνση αποτελεί ένα από τα πλέον αποτελεσματικά εργαλεία, που διαθέτει η ΕΕ για την εμπέδωση της ειρήνης, της σταθερότητας και της ευημερίας στην Ευρώπη. Η επιβεβαίωση της ευρωπαϊκής προοπτικής των Δυτικών Βαλκανίων, είναι για την Ελλάδα ζήτημα προτεραιότητας, καθότι το υπάρχον πλαίσιο αιρεσιμότητας, που διασφαλίζει την ομαλή προσέγγιση των επί μέρους χωρών στον στόχο της ένταξης, αποτελεί και το κίνητρο για την εντατικοποίηση των προσπαθειών τους και προς την επίλυση των εκκρεμών ζητημάτων, στη βάση των σχέσεων καλής γειτονίας, που άλλωστε, αποτελούν προαπαιτούμενο της υφιστάμενης Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

[283] Στο πνεύμα και στις αρχές της Στρατηγικής της Θεσσαλονίκης, η Ελλάδα συνέχισε την ανάληψη πρωτοβουλιών, όπως η «Ατζέντα 2014» επιδιώκοντας το 2010, τον συντονισμό των Υπουργών Εξωτερικών του SEECP, και θέτοντας ως συμβολικό στόχο ενσωμάτωσης των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ έως το 2014.

οικονομικής κρίσης, η οποία έχει τις δυνατότητες να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο, προς όφελος φυσικά της ίδιας αλλά και των άλλων χωρών της περιοχής.

- Ο τρίτος άξονας της πολιτικής της Ελλάδας συνίσταται στην εντατικοποίηση και εμβάθυνση της οικονομικής και αναπτυξιακής συνεργασίας στην περιοχή, με έμφαση στους τομείς των υποδομών, των μεταφορών, της προστασίας του περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης, και της ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων και των εναλλακτικών πηγών ενέργειας. Η δραστηριοποίηση της Ελλάδας στον τομέα αυτό πραγματοποιείται σε όλα τα επίπεδα. Η παρουσία και η οικονομική δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων φέρνει ανάπτυξη στην περιοχή και ως επί το πλείστον οφέλη για την Ελληνική οικονομία. Ως Ελληνική θέση παραμένει, ότι ακόμα και στο μέσον της κρίσης, η ελληνική οικονομική παρουσία στην Βαλκανική δεν πρέπει να συρρικνωθεί, αλλά αντίθετα, να αναζητήσει ευκαιρίες. Η ευθεία κρατική οικονομική παρέμβαση της Ελλάδας, στα πλαίσια της Δημόσιας Διπλωματίας, και συγκεκριμένα της Οικονομικής Διπλωματίας, έχει ως κύριο όχημα της αναπτυξιακής της πολιτικής στα Βαλκάνια το ΕΣΟΑΒ. Πέραν όμως τούτου, η Ελλάδα όπως προαναφέρθηκε, αλλά και όπως θα αναπτυχθεί πιο λεπτομερώς στην συνέχεια, διαθέτει επιπροσθέτως σημαντικά κονδύλια για τη συγχρηματοδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων εκτός ΕΣΟΑΒ διμερώς, αλλά και ως Μέλος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Πρωτοβουλιών και Οργανισμών.

- Τέταρτο άξονα αποτελεί η πρόθεση της Ελλάδας να προσδώσει πιο ουσιαστικό ρόλο στην διαβαλκανική πολιτική συνεργασία, δηλαδή στη Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης – ΔΣΧΝΕ (SEECP), όπως προαναφέρθηκε, ούτως, ώστε να καταστεί το σχήμα αυτό περιφερειακό όργανο πολιτικής και ασφάλειας για τη συνεργασία των βαλκανικών χωρών στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των περιφερειακών ζητημάτων και προκλήσεων. Τα περιφερειακά ζητήματα και οι προκλήσεις καθιστούν την περιοχή ασταθή, ακόμη και μετά την περίοδο κατά την οποία διάφορες χώρες υπήρξαν θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων, και παρόλο, που η τραυματική εμπειρία της βίαιης διάλυσης της πρώην Γιουγκοσλαβίας και τα προβλήματα, που δημιούργησε σταδιακά επουλώνονται, ωστόσο, πολλά από τα προβλήματα παραμένουν ακόμη ανοικτά. Για τον λόγο αυτό, και ειδικότερα, όσον αφορά στην επίλυση των διενέξεων, η Ελλάδα επιδιώκει την προώθηση ενός συλλογικού πλαισίου «αρχών» για ειρηνική επίλυση τυχόν διαφορών επί τη βάσει του διεθνούς δικαίου. Η Ελλάδα, ανήκοντας η ίδια στον Βαλκανικό χώρο, πρεσβεύει, ότι τα βαλκανικά Κράτη πρέπει να πάρουν την ευθύνη για την τύχη της περιοχής στα χέρια τους.

9.2.2 Τομείς της Ελληνικής Βαλκανικής πολιτικής

Η Ελληνική πολιτική προσανατολίστηκε ενεργά σε όλους τους τομείς:

- Πολιτική συνεργασία: σε πολυμερές αλλά και διμερές επίπεδο στους εξής τομείς:
  - Εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου.
  - Καθιέρωση συστήματος πολιτικών διαβουλεύσεων σε τακτική βάση και σε όλα τα επίπεδα.
  - Καθιέρωση τακτικών επαφών σε θέματα Άμυνας και αστυνόμευσης, για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, του λαθρεμπορίου και της λαθρομετανάστευσης με συστήματα κοινής επιτήρησης των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων.

- Πολιτιστική συνεργασία: Η διττή θέση της Ελλάδας ως χώρας της περιοχής, αλλά και χώρας Μέλους της ΕΕ κατέστησε την Ελλάδα πρότυπο για τις όμορες χώρες, που βρίσκονταν κατά την υπό εξέταση περίοδο στη φάση της ανασυγκρότησης και Ευρωπαϊκής προοπτικής. Οι βασικοί άξονες της πολιτιστικής συνεργασίας είχαν καθορισθεί ως εξής:
  - Ίδρυση διεθνούς πανεπιστημίου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.
  - Διαπανεπιστημιακή συνεργασία πάσης φύσεως με ανταλλαγές φοιτητών, χορήγηση υποτροφιών κ.ά.
  - Δημιουργία βαλκανικού τηλεοπτικού καναλιού και εγκατάσταση αναμεταδοτών έτσι, ώστε τα ελληνικά κανάλια να λαμβάνονται από όσο το δυνατόν περισσότερους κατοίκους των Βαλκανίων
  - Συστηματικές και βάσει σχεδίου αδελφοποιήσεις κάθε είδους φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων, ΜΚΟ κ.ά.
  - Διοργάνωση «μεικτών» καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.

- Αμφίπλευρη προώθηση του τουρισμού, κυρίως του νεανικού.

- Οικονομική συνεργασία: σε πολυμερές αλλά και διμερές επίπεδο στους εξής τομείς:
  - Ενεργειακή διασύνδεση των χωρών[284] μεταξύ τους αλλά και με τις υπόλοιπες χώρες κυρίως μέσω ΔΕΥ και Παν-Ευρωπαϊκών Δικτύων Υποδομών – ΠΔΥ (Trans- and Pan-European Networks- TENs, PENs) [285], προκειμένου να επιτευχτεί ενεργειακή ασφάλεια και αποδοτικότερη παραγωγή ενέργειας με μείωση των σταθμών παραγωγής ενέργειας σε fall-back, stand-by position για την αντιμετώπιση ενεργειακών κορυφώσεων ζήτησης (pics). Αυτό ήταν μεγάλου εθνικού ενδιαφέροντος για την Ελλάδα, ώστε να αποφευχθούν πιθανές συσκοτίσεις (black-outs) κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004. Επιπροσθέτως, επιδιώχθηκε η ανάδειξη της Αλεξανδρούπολης ως διεθνούς ενεργειακού κόμβου, μέσω του αγωγού Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης, ο οποίος είχε από ανέκαθεν διεθνείς πολιτικές αντιδράσεις, κυρίως από τις ΗΠΑ, όπως προαναφέρθηκε και τελικά δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.
  - Τηλεπικοινωνιακή διασύνδεση των χωρών μεταξύ τους, αλλά και με τις υπόλοιπες χώρες, κυρίως μέσω Ευρωπαϊκών και Παν-Ευρωπαϊκών δικτύων (TENs και PENs), ως αναπτυξιακή βάση στην περίοδο της ηλεκτρονικής οικονομίας e-economy.
  - Μεταφορική διασύνδεση των χωρών μεταξύ τους, αλλά και με τις υπόλοιπες χώρες, κυρίως μέσω ΔΔΥ και ΠΔΥ (TENs, PENs), προκειμένου να ανακτήσει η περιοχή τον παραδοσιακό ιστορικό της ρόλο ως διαμετακομιστικό κέντρο, αλλά και η Ελλάδα εύκολη επίγεια δίοδο και πρόσβαση στην τεράστια Ευρωπαϊκή αγορά.
  - Επιδίωξη ενός σταθερού θεσμικού πλαισίου για οικονομική συνεργασία (συμφωνίες για αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, αποφυγή διπλής φορολογίας κ.ά.).
  - Παροχή κινήτρων σε Έλληνες επιχειρηματίες για επενδύσεις στις χώρες αυτές.
  - Αύξηση του ύψους των εξαγωγικών πιστώσεων.
  - Μείωση επιχειρηματικού κινδύνου, μέσω διεύρυνσης της συμμετοχής του Οργανισμού Ασφάλισης Επιχειρήσεων - ΟΑΕΠ[286] και της συμμετοχής του Δημοσίου στις ελληνικές επενδύσεις στις χώρες αυτές.
  - Θεσμοθέτηση ενός προγράμματος αναπτυξιακής βοήθειας.
  - Διπλωματική υποστήριξη ή και διαμεσολάβηση στα πλαίσια Διεθνών Οργανισμών για την χρηματοδότηση έργων στις χώρες αυτές από την ΕΕ, και ΔΧΟ, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ, η ΕΤΕπ και η ΕΤΑΑ.
  - Ανάδειξη της Βόρειας Ελλάδας ως οικονομικού κέντρου στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, και της Θεσσαλονίκης ως έδρας Διεθνών Οργανισμών, όπως η Παρευξείνια Τράπεζα, η ΕΥΑ, Βαλκανικού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου, καθώς και περιφερειακού χρηματιστηρίου αξιών, όπως έγινε

[284] Η Ελλάδα παίζει έτσι ενεργό ρόλο στην διαμόρφωση της Περιφερειακής Συνθήκης Ενέργειας, που υπογράφηκε στην Αθήνα την 25 Οκτωβρίου, 2005 (γνωστής επίσης ως Συνθήκης για την Ενεργειακή Κοινότητα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης).

[285] Βλ., την διαδικασία της Αθήνας και τα μνημόνια συμφωνίας της Αθήνας του 2002 και 2003 με σκοπό τη δημιουργία ολοκληρωμένης αγοράς ενέργειας στη Νοτιανατολική Ευρώπη μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας, της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης, της Δημοκρατίας της Κροατίας, της ΠΓΔΜ, της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου, της Ρουμανίας, της Δημοκρατίας της Σερβίας και της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών για την Προσωρινή Διοίκηση του Κοσσυφοπεδίου (σύμφωνα με την απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών).

[286] Ο ΟΑΕΠ ασφαλίζει, έναντι εμπορικών και πολιτικών κινδύνων μη πληρωμής, τις εξαγωγικές πιστώσεις που παρέχουν οι Έλληνες εξαγωγείς σε πελάτες του εξωτερικού για την πώληση προϊόντων, υπηρεσιών, ή ακόμα κατασκευής τεχνικών έργων. Ο ΟΑΕΠ ασφαλίζει επίσης από το 1996, έναντι πολιτικών κινδύνων μεέλάχιστη περίοδο ασφάλισης 3 έτη, τις επενδύσεις που πραγματοποιούν Έλληνες επιχειρηματίες στο εξωτερικό.

Ο ΟΑΕΠ ασφαλίζει μόνον νέες ΑΞΕ που έχουν τη μορφή νέας βιομηχανικής ή εμπορικής εταιρίας που δημιουργείται στο εξωτερικό, ή την απλή συμμετοχή (equity investment) σε υπάρχουσα και λειτουργούσα εταιρία στο εξωτερικό, κλπ. Εννοείται ότι, σε περίπτωση που η νέα επένδυση εξωτερικού προκύπτει από συνεργασία ελλήνων και ξένων επιχειρηματιών (joint-venture), τότε ο ΟΑΕΠ ασφαλίζει μόνο την αξία που αντιστοιχεί στο ποσοστό της ελληνικής συμμετοχής.

Οι πολιτικοί κίνδυνοι που καλύπτει ο ΟΑΕΠ, είναι:

- ο πόλεμος (εμφύλιος ή όχι)
- η εθνικοποίηση ή απαλλοτρίωση της επένδυσης
- η απαγόρευση της μεταφοράς συναλλάγματος
- καθώς και η σοβαρή μεταβολή του νομικού καθεστώτος προστασίας των ξένων επενδύσεων, σε βαθμό που η επένδυση να μη μπορεί να συνεχίσει να είναι βιώσιμη, και μόνον εξ αυτού του λόγου.

λόγος κάποια στιγμή, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, αλλά και κέντρου εξωχώριων ελληνικών και ξένων εταιριών (off shore companies).

9.3 Οι εκφάνσεις της πολιτικής της Ελλάδος έναντι των Βαλκανίων στον οικονομικό τομέα

Η Ελλάδα χρησιμοποίησε την οικονομική συνεργασία ως «πολιορκητικό κριό», για την αξιοποίηση της οικονομικής της ευρωστίας κατά την δεδομένη υπό εξέταση περίοδο και της ισχύος του Ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου για την εδραίωση της ελληνικής επιρροής στην περιοχή «εκ των έσω». Για τον λόγο αυτό δραστηριοποιήθηκε ιδιαίτερα στην οικονομική διπλωματία[287].

Η Ελλάδα συντόνισε την δράση της στα πλαίσια της ως άνω πολιτικής σε όλα τα επίπεδα:

- Διεθνές, μέσω παροχής αναπτυξιακής βοήθειας ως μια από τις χώρες δωρητές/χορηγούς στα πλαίσια της διεθνούς πρωτοβουλίας δωρητών, καθώς και μέσω των Διεθνών Οργανισμών, που συμμετέχει (οι δραστηριότητες των οποίων προαναφέρθηκαν στο οικείο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ).
- Ευρωπαϊκό, μέσω όλων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και όλων των Ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών στην περιοχή, για τις οποίες σε πολλές περιπτώσεις είχε η ίδια εισηγηθεί και πρωτοστατήσει (οι οποίες καλύφθηκαν στο σχετικό Κεφάλαιο).
- Περιφερειακό, μέσω πολυμερών περιφερειακών πρωτοβουλιών και ΔΧΟ για τις υπό εξέταση χώρες, αλλά και για την περιοχή του Ευξείνου Πόντου, στην οποία υπάγονται δύο από τις υπό εξέταση χώρες, και συγκεκριμένα η Βουλγαρία και η Ρουμανία (τα στοιχεία αυτά έχουν αναφερθεί στο σχετικό Κεφάλαιο).
- Διμερές, με κάθε μία από τις χώρες της υπό εξέταση περιοχής ξεχωριστά, με σειρά διμερών συμφωνιών (οι οποίες αναφέρονται κατωτέρω).

Η Ελλάδα, δρώντας εντός του ανωτέρω πολυεπίπεδου πλαισίου, ανέπτυξε πρωτοβουλίες οργανωτικής υφής, ενισχυόμενη προς αυτή την κατεύθυνση και από την ιδιότητά της ως μόνου, την εποχή εκείνη, Μέλους της ΕΕ στην περιοχή[288].

Η Ελλάδα εκτίμησε, ότι η περιοχή των Βαλκανίων συνιστά ιδιάζοντα πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και θεώρησε το άνοιγμα των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ως την δημιουργία μιας «ενδοχώρας» (Hinderland) για τα πολιτικοοικονομικά της συμφέροντα.

Πεπεισμένη, ότι μόνο μέσω της ανόδου του βιοτικού επιπέδου στην ευρύτερη περιοχή, μπορεί να εξασφαλισθεί μια μακροχρόνια σταθερότητα, η Ελλάδα προώθησε ενεργά, μέσω της Οικονομικής Διπλωματίας, που ανέπτυξε για πρώτη φορά σε τέτοιο βαθμό ως χώρα δωρητής/χορηγός (Donor Country), γινόμενη Μέλος το 1999 της ΕΑΒ στον ΟΟΣΑ, την οικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, οπλισμένη με ίδιους οικονομικούς πόρους, αλλά και διαμεσολαβώντας στην χρήση κυρίως Ευρωπαϊκών κονδυλίων, ως μόνη χώρα Μέλος της ΕΕ στην περιοχή τόσο, όσον αφορά σε ιδιωτικές επενδύσεις, όσο και σε δημόσιες.

Παράλληλα , η Ελλάδα ως Κράτος ήρθε με χρονική υστέρηση αρωγός μιας ήδη υπάρχουσας δυναμικής ανάπτυξης των ελληνικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, που ξεκίνησαν αμέσως μετά το γεωπολιτικό άνοιγμα της περιοχής για την εκμετάλλευση ενός νέου «Ελντοράντο».

Η δραστήρια και έντονη Ελληνική Οικονομική Διπλωματία στην περιοχή, κατά την υπό εξέταση περίοδο, πρέπει να καταγραφεί ως φυσική εξέλιξη εντός των νεοδημιουργηθεισών συνθηκών γενικότερης «μετάλλαξης» εθνικών

[287] Η Ελλάδα, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, χορήγησε συστηματικά το μεγαλύτερο μέρος της διμερούς ΕΑΒ στην περιοχή των Βαλκανίων, η οποία το 2009 απορρόφησε το 52% της Ελληνικής ΕΑΒ, αντανακλώντας την προτεραιότητα, που αποδίδει η Ελλάδα σε αυτή την περιοχή.

[288] Η Ελλάδα συνέβαλε και συνεχίζει να συμβάλλει στην αναπτυξιακή βοήθεια μέσω της ΕΕ (Γραφείο Ευρωπαϊκής Συνεργασίας και Βοήθειας /EuropeAid Cooperation Office, Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης/EDF, και δομές για τα Βαλκάνια, που έχουν ήδη αναφερθεί στο σχετικό κεφάλαιο), αλλά και μέσω της συμμετοχής σε ΔΧΟ, που δρουν σε παγκόσμιο επίπεδο όπως λ.χ. η Παγκόσμια Τράπεζα, η ΕΤΕπ, ή σε περιφερειακό, όπως η ΕΤΑΑ, η Παρευξείνια Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης (Black Sea Trade and Development Bank), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (Black Sea Economic Cooperation), η Αναπτυξιακή Τράπεζα του Συμβουλίου της Ευρώπης – ΤΣΕ.

συνόρων, πολιτειακών σχημάτων, και πολιτικών επιλογών. Η Ελληνική Οικονομική Διπλωματία είχε διττή μορφή, και η εξέταση των δύο αυτών μορφών θα καταγραφεί στην συνέχεια:

- Οικονομική δραστηριότητα του Ελληνικού Κράτους ως δημόσια διμερής, αλλά και περιφερειακή αναπτυξιακή βοήθεια.
- Οικονομική δραστηριότητα Ελλήνων υπηκόων σε χώρες των Βαλκανίων και πραγματοποίηση στο έδαφός τους Ελληνικών ΑΞΕ.

9.4 Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα

Πέρα από τα ευρύτερα γεωπολιτικά ενδιαφέροντα της Ελλάδας, που προαναφέρθηκαν, σε ένα ολοένα μεταβαλλόμενο και ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από την παγκοσμιοποίηση των αγορών, τον έντονο διεθνή ανταγωνισμό και τον εξωστρεφή προσανατολισμό των επιχειρήσεων, η Οικονομική Διπλωματία αναδεικνύεται ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες προάσπισης των εθνικών οικονομικών συμφερόντων και της επιχειρηματικότητας κάθε Κράτους.

Στο πλαίσιο αυτό, και με μοχλό την Οικονομική Διπλωματία, η Ελλάδα επιδιώκει την εξωστρέφεια των ελληνικών επιχειρήσεων, την βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς τους, την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της ελληνικής οικονομίας, την αύξηση των εξαγωγών και την αύξηση των ροών ΑΞΕ από και προς την χώρα.

Η οικονομική διπλωματία της Ελλάδας σχηματοποιήθηκε από τρείς παράλληλα σχεδόν συντρέχουσες συγκυρίες :

1. Το γεγονός ότι η χώρα, ως αποτέλεσμα των οικονομικών της επιδόσεων, όπως προαναφέρθηκε, έγινε για πρώτη φορά Μέλος της Επιτροπής Αναπτυξιακής Βοήθειας - ΕΑΒ του ΟΟΣΑ (Development Assistance Committee - DAC of OECD), τον Δεκέμβριο 1999, περίοδο κατά την οποία η ΕΑΒ αριθμούσε συνολικά 22 χώρες, έναντι των 29, που συμμετέχουν σήμερα.

   Γινόμενη Μέλος η Ελλάδα , μετατράπηκε επίσημα από Κράτος λήπτης βοήθειας σε Κράτος δωρητής/χορηγός, ενώ ατύπως είχε ήδη αρχίσει δραστηριότητα ενωρίτερα, και συγκεκριμένα από το 1996, και είχε ήδη αφήσει την ιδιότητα του λήπτη με την πλήρη ένταξη της στην ΕΕ το 1981. Η Ελλάδα ήταν μικρός δωρητής αρχικά, η δραστηριότητα της όμως αυξήθηκε κατά την περίοδο 2002-2008, έκτοτε όμως βαίνει μειούμενη λόγω της οικονομικής κρίσης στην χώρα.

   Πριν πληγεί από την κρίση, η Ελλάδα κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ΕΕ για ποσοστό 0,51% επί του ΑΕΕ, ως δημόσια αναπτυξιακή βοήθεια έως το 2010, σε συνδυασμό με τον στόχο του ΟΗΕ, που όπως έχει προαναφερθεί ήταν 0,7% έως το 2015.

2. Ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, προωθήθηκε περαιτέρω η ενίσχυση της ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας στα πλαίσια του Ολυμπιακού Ιδεώδους και της διεθνούς συνεργασίας.[289]

3. Επιθυμώντας η Ελλάδα τη συμμετοχή της ως μη μόνιμο Μέλος στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ το 2005-2006, έπρεπε να διαδραματίσει προηγούμενα ένα πιο δραστήριο ρόλο σε θέματα αναπτυξιακής συνεργασίας.

Η Ελλάδα έφτασε έτσι ήδη στα τέλη της δεκαετίας του 1990 τον τότε μέσο όρο της ΕΑΒ, δηλαδή το 0,22%, αν και ο τότε στόχος της ΕΑΒ ήταν το 0,39%. Σε ποσοστό επί του ΑΕΕ η Ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια δεν ξεπέρασε ποτέ το 0,20% το οποίο επέτυχε το 2008, όπως προαναφέρθηκε.

[289] Κυρίως μέσω πολιτιστικών εκδηλώσεων κόστους, κατά τον ΟΟΣΑ 108 εκατ. δολάρια, που παρακολούθησαν 260 000 000 άνθρωποι για την ενίσχυση του Ολυμπιακού Πνεύματος, που μεταφέρει θετικά μηνύματα ειρήνης και αέναης ανάπτυξης.

Η πολιτική αναπτυξιακής βοήθειας[290] στην Ελλάδα υλοποιήθηκε μέσω πενταετών προγραμμάτων συνεργασίας και βοήθειας, που καθορίζονται σε συνάρτηση με το «τρίπτυχο» τριών αλληλένδετων επιδιώξεων, και συγκεκριμένα: στόχοι Χιλιετίας ΟΗΕ, προτεραιότητες ΕΕ, και προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.
Συγκεκριμένα, κύριος στόχος των αναπτυξιακών προγραμμάτων της Ελλάδας είναι η καταπολέμηση της φτώχειας και η διασφάλιση του βιώσιμου χαρακτήρα των χωρών αποδεκτών. Συγκεκριμένα, η ελληνική αναπτυξιακή συνεργασία αποσκοπεί σε:

- Παροχή βοήθειας σε θύματα έκτακτων καταστάσεων.
- Μείωση της φτώχειας.
- Ενίσχυση των πλέον μειονεκτούντων πληθυσμών.
- Καταπολέμηση του φαινομένου της παράνομης διακίνησης προσώπων.
- Συμβολή στην αλληλοκατανόηση των πολιτισμών.
- Ενδυνάμωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, της Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου.

Παρά τις προσπάθειες επίτευξης των κριτηρίων του Μάαστριχτ για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, η χώρα με αφορμή την υποψηφιότητα για ένταξη στην ΕΑΒ (DAC) τον Αύγουστο 1996, αποφάσισε ένα πενταετές πρόγραμμα ουσιώδους διμερούς βοήθειας, ύψους 400 εκατ. δολαρίων. Από το 1996 έως το 1999 τα καθαρά έξοδα για αναπτυξιακή βοήθεια αυξήθηκαν από 27 εκατ. δολάρια σε 99 εκατ. δολάρια, δηλαδή κατά 267%. Το 2000 ανήλθαν σε 226 εκατ. δολάρια ή αλλιώς σε ποσοστό 0,20% επί του ΑΕΕ, και στα μέσα της δεκαετίας του 2000 τα ποσά αυξήθηκαν έτι περαιτέρω φτάνοντας τα 321 εκατ. δολάρια και 384 εκατ. δολάρια το 2004 και 2005 αντίστοιχα. Τα ποσά ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας έβαιναν αυξανόμενα έως το 2009 με συνολική παροχή αναπτυξιακής βοήθειας ύψους 607 εκατ. δολάρια, και παρά την μείωση, που υπέστηκαν λόγω οικονομικής κρίσης τα ποσά παρέμειναν στο επίπεδο των 425 εκατ. δολάρια. και 324 εκατ. δολάρια. για τα έτη 2011 και 2012 αντίστοιχα.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων και την διαχείριση της αναπτυξιακής βοήθειας, η Ελλάδα προχώρησε σε μια σειρά ενεργειών, κατά μεγάλο μέρος κατόπιν συστάσεων του ΟΟΣΑ, όπως:

- Δημιουργία νέων δομών και υπηρεσιών άσκησης της Οικονομικής Διπλωματίας στο Υπουργείο Εξωτερικών.[291]
- Χάραξη μιας ενιαίας και συντονισμένης εθνικής πολιτικής.
- Οργάνωση Μεικτών Διυπουργικών Επιτροπών, επιχειρηματικών αποστολών και διεθνών οικονομικών συνεδρίων, κατά προτεραιότητα στην περιοχή των Βαλκανίων, της Παρευξείνιας Ζώνης και των χωρών της Μεσογειακής Λεκάνης, αλλά και σε επιλεγμένες διεθνείς αγορές στρατηγικής σημασίας για την χώρα.

Εκτιμώντας την γεωπολιτική της θέση και προσβλέποντας στην καλύτερη αξιοποίηση της περικείμενης αγοράς 340 εκατ. κατοίκων, με τεράστιες επιχειρηματικές ευκαιρίες για τους Έλληνες επιχειρηματίες, η Ελλάδα εστίασε την στρατηγική της Οικονομικής Διπλωματίας σε τέσσερεις κύριους χώρους: (1) στα Βαλκάνια, (2) στις χώρες του Ευξείνου Πόντου και της Κασπίας, (3) στην Τουρκία και (4) στην Μεσόγειο, την Μέση Ανατολή και τον Αραβικό Κόσμο.

Αρχικά πάνω από τα δύο τρίτα της αναπτυξιακής βοήθειας της Ελλάδας, παρασχέθηκαν σε διμερές επίπεδο, το οποίο μειώνεται στο ένα δεύτερο το 2010, προς όφελος της ενίσχυσης της αναπτυξιακής βοήθειας μέσω διεθνών οργανισμών καθ' υπόδειξη του ΟΟΣΑ. Η αναπτυξιακή βοήθεια της Ελλάδας κατά την υπό εξέταση περίοδο ωφέλησε 21 Κράτη στην Ευρώπη, Ασία και Αφρική, με επίκεντρο όμως τις Βαλκανικές και Παρευξείνιες χώρες, όπως προαναφέρθηκε. Στις λήπτριες χώρες συμπεριλαμβάνονται:

- Οι Βαλκανικές χώρες, με χρηματοδότηση κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο μέσω των προγραμμάτων και δράσεων του Εθνικού Σχεδίου Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων -ΕΣΟΑΒ, το οποίο αφορά στην πενταετία 2002-

[290] Η ξένη βοήθεια είναι μια κεφαλαιακή ροή και οικονομική δραστηριότητα, άλλα όχι επένδυση, καθότι δεν συνεπάγεται πληρωμή τόκου, μερίσματα ή αποπληρωμή του αρχικού κεφαλαίου. Είναι μια καθαρή δωρεά και η χορήγηση της είναι απόρροια πολιτικής βούλησης της δότριας χώρας.

[291] Μετά την μεταφορά αυτών το αρμοδιοτήτων από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών το 2002 με το Π.Δ. 159/2002 (ΦΕΚ 140Α/14-6-2002). Στον σχετικό πίνακα στο παράρτημα αναφέρονται οι φορείς διαχείρισης αναπτυξιακής βοήθειας ανά χώρα για τις χώρες, που ενεπλάκησαν ως δωρητές στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Από τις 21 χώρες 3 διαχειρίζονται την αναπτυξιακή βοήθεια μέσω ΥΠΕΞ, και οι υπόλοιπες κυρίως μέσω αναπτυξιακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

2006, με διαδοχικές επεκτάσεις αρχικά έως το 2011 και το 2020 στην συνέχεια, αλλά και άλλων μορφών βοήθειας στα πλαίσια της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας - ΥΔΑΣ.

- Οι χώρες του Ευξείνου Πόντου, και κυρίως η Γεωργία, και η Αρμενία.
- Η Ουκρανία, αλλά και η Τουρκία.
- Η Αίγυπτος.
- Οι χώρες της Μέσης Ανατολής και κυρίως τα Αυτόνομα Παλαιστινιακά Εδάφη, η Συρία, η Ιορδανία, ο Λίβανος και το Ιράκ (όσον αφορά Προγράμματα επείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας και μόνον).
- Το Αφγανιστάν όπου η Ελλάδα εφήρμοσε τριετές πρόγραμμα (2002-2004).
- Οι χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, και κυρίως η Αιθιοπία, η Ερυθραία και η Ακτή του Ελεφαντοστού.

Τις πρώτες δέκα θέσεις, κατά την υπό εξέταση περίοδο, ως προς τα ποσά, που έλαβαν σε αναπτυξιακή βοήθεια από την Ελλάδα, είναι τα εξής Κράτη αποδέκτες κατά σειρά:

1. Πρώην Γιουγκοσλαβία (συμπεριλαμβανομένων των μετέπειτα Κρατών, που προέκυψαν από την αποσύνθεσή της)
2. Αλβανία
3. Σερβία
4. Αφγανιστάν
5. Βοσνία & Ερζεγοβίνη
6. Τουρκία
7. Ιράκ
8. Παλαιστινιακά Εδάφη
9. Γεωργία
10. Λίβανος

Γεωγραφικά, η Ελλάδα μετά την υπό εξέταση περίοδο επιδιώκει πλέον να αυξήσει τα αναπτυξιακά προγράμματα κυρίως προς τις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες - ΛΑΧ της Μ. Ανατολής, της Υποσαχάριας Αφρικής και της Ασίας, καθότι με την ένταξη τους στην ΕΕ, οι χώρες της Βαλκανικής δεν μπορούν να θεωρούνται πλέον χώρες αποδέκτες ΕΑΒ.

Μέσω της αναπτυξιακής βοήθειας η Ελλάδα αποσκοπεί σε:

- Αποφυγή θερμών καταστάσεων στην ευρύτερη περιοχή γεωπολιτικού της ενδιαφέροντος.[292]
- Ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών (aid and trade).
- Δημιουργία σφαίρας συμφερόντων και επιρροής στις χώρες αποδέκτες της αναπτυξιακής βοήθειας.
- Προώθηση της δημοκρατίας, του Κράτους Δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προστασία ελληνικών μειονοτήτων - απόδημου Ελληνισμού.
- Ενδυνάμωση της Ελληνικής οικονομίας, μέσω της αύξησης των εξαγωγών, δημιουργίας αγοράς για τα ελληνικά προϊόντα, και διείσδυσης ελληνικών ιδιωτικών κεφαλαίων σε ξένες αγορές μέσω ΑΞΕ (αλλά και λ.χ. μέσω συγχρηματοδοτήσεων από δημόσια και ιδιωτικά κεφάλαια).
- Απόκτηση και επέκταση τεχνογνωσίας εντός και εκτός Ελλάδας.
- Προστασία του περιβάλλοντος, πάταξη της εγκληματικότητας και διαφθοράς (ναρκωτικά, trafficking, λαθρεμπόριο κ.ά.)

Ως προς τους τομείς δράσης η Ελλάδα προσανατολίσθηκε γρήγορα προς την χρηματοδότηση του γενικότερου πλαισίου λειτουργίας συγκεκριμένων τομέων και υποδομών κατά τα πρότυπα της Παγκόσμιας Τράπεζας, όπως αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, λ.χ. αποστολή εκπαιδευτικών, κατάρτιση γιατρών, επιμόρφωση δημοσίων υπαλλήλων, και όχι αποσπασματικών δράσεων σε συγκεκριμένα έργα, κατά τα πρότυπα της ΕΤΕπ και ΕΤΑΑ, όπως έκανε παλαιότερα, όπως λ.χ. κατασκευή σχολείων, νοσοκομείων, δρόμων, εφαρμογές δομών χρηστής διακυβέρνησης κ.ο.κ. Πέρα από την στροφή προς την χρηματοδότηση ολοκληρωμένων πλέον προγραμμάτων, που οργανώνονται σε βάθος χρόνου, η Ελλάδα επέκτεινε την δράση της και σε νέους οικονομικούς τομείς, όπως οι ΜΜΕ, και το τραπεζικό σύστημα, η γεωργία, ο τουρισμός κ.ά.

[292] Η οικονομική ευημερία έχει ιστορικά αποδειχθεί ότι συμβάλλει στην ειρήνη, όπως έχει προαναφερθεί.

Η στροφή της Ελληνικής αναπτυξιακής δράσης, έγινε ακριβώς στην περίπτωση των Βαλκανίων, όπου η Ελληνική παρέμβαση σε περιφερειακό επίπεδο, σε προγράμματα τομέων, και όχι κατακερματισμένων έργων και εθνικών γεωγραφικών ορίων, εκτιμήθηκε, ότι θα μπορούσε να δημιουργήσει ευκολότερα και περισσότερα διαχεόμενα οφέλη.

Καθώς η Ελλάδα είχε μικρή εμπειρία στον τομέα της αναπτυξιακής βοήθειας, και καθ' υπόδειξη του ΟΟΣΑ, επεδίωξε μια « δειλή » συνεργασία με χώρες, που διέθεταν πλούσια εμπειρία στον τομέα αυτό, όπως οι ΗΠΑ, η Ολλανδία, η Μ. Βρετανία και διεθνείς οργανισμούς με τεχνογνωσία στα πλαίσια κυρίως του ΟΗΕ, μέσω συγχρηματοδοτήσεων, στελεχιακής κατάρτισης, καθώς και άλλων κοινών δράσεων, ώστε να διασφαλισθεί διαφάνεια στην διαχείριση του δημόσιου χρήματος, που δίνεται για αναπτυξιακή βοήθεια.

Η αναπτυξιακή βοήθεια δίνεται πέραν της διμερούς και της πολυμερούς δράσης, και μέσω της Ελληνικής Επιτροπής Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων - ΜΚΟ (Non-Governmental Organisations-NGO), που συμμετέχουν στην Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία των ΜΚΟ για την Ανάπτυξη και την Επείγουσα Βοήθεια (CONCORT), η οποία εκπροσωπεί τις ΜΚΟ, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας για βιώσιμη ανάπτυξη, παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, αναπτυξιακή εκπαίδευση κ.ά.

Επιπροσθέτως, σημαντική είναι η ελληνική συνεισφορά στην ανθρωπιστική βοήθεια, όπως σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, τσουνάμι, σεισμοί, ή μεγάλων ανθρωπιστικών κρίσεων, όπως στο Πακιστάν, Λίβανο κ.ά.

Η Ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια, αν και έγινε προσπάθεια μετά από αλλεπάλληλες υποδείξεις του ΟΟΣΑ, να συγκεντρωθεί σε έναν φορέα, παραμένει μέχρι και μετά την υπό εξέταση περίοδο «διασκορπισμένη και κατακερματισμένη » σε διάφορα υπουργεία, με κυριότερα όμως το Υπουργείο Οικονομικών, ως σημείο αναφοράς για την βοήθεια μέσω Διεθνών και Πολυμερών Οργανισμών και το Υπουργείο Εξωτερικών, ως σημείο αναφοράς για την απευθείας χορηγούμενη Κρατική διμερή ή περιφερειακή βοήθεια. Στο Υπουργείο Εξωτερικών κύριο Όργανο πολιτικής και διαχείρισης της αναπτυξιακής βοήθειας είναι η ΥΔΑΣ.

9.4.1 Το «ειδικό βάρος» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ

Σε προηγούμενη ενότητα έγινε σύντομη αναδρομή στην ποσοτική συμβολή της Ελλάδας στην παγκόσμια αναπτυξιακή διαδικασία, κυρίως με την αναφορά των εξόδων της Ελλάδας για αναπτυξιακή βοήθεια, τα οποία από 27 εκατ. δολάρια το 1996, και 99 εκατ. δολάρια το 1999 ανήλθαν σε 226 εκατ. δολάρια το 2000, και 321 εκατ. δολάρια και 384 εκατ. δολάρια το 2004 και 2005 αντίστοιχα, ενώ έβαιναν αυξανόμενα έως το 2009 με συνολική παροχή αναπτυξιακής βοήθειας ύψους 607 εκατ. δολάρια, και παρά την μείωση, που υπέστηκαν λόγω οικονομικής κρίσης τα ποσά παρέμειναν στο επίπεδο των 425 εκατ. δολάρια και 324 εκατ. δολάρια, για τα έτη 2011 και 2012 αντίστοιχα. Σε ποσοστό επί του ΑΕΕ η Ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια δεν ξεπέρασε ποτέ το 0,20% το οποίο επέτυχε το 2008, όπως προαναφέρθηκε.

Παρά τις μεγάλες προσπάθειες της Ελλάδας, όχι απλώς να αυξήσει τις ροές ΕΑΒ, ως ένδειξη «εθνικής ευθύνης» μιας πλούσιας χώρας, όπως φάνηκε στην επισκόπηση της οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας που προηγήθηκε, προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο, ο στόχος της ΕΕ για ποσοστό 0,51% επί του ΑΕΕ, ως δημόσια αναπτυξιακή βοήθεια έως το 2010, αλλά και ο στόχος του ΟΗΕ, για ποσοστό 0,7% έως το 2015, δεν επιτεύχθηκαν, καθώς η δυναμική αυτή ανεκόπη «βάναυσα» από την οικονομική κρίση που ενέσκηψε το 2008.

Αξίζει γι' αυτό να εξετασθεί και η δέσμευση της Ελλάδας στην παγκόσμια αναπτυξιακή διαδικασία, σε μια ποιοτική προσέγγιση της συμβολής της Ελλάδας στην παγκόσμια αναπτυξιακή διαδικασία, έτσι όπως αυτή ορίζεται από το Κέντρο για την Παγκόσμια Ανάπτυξη – ΚΠΑ (Center for Global Development – CGB)[293], το οποίο εργάζεται για την μείωση της παγκόσμιας φτώχειας και της ανισότητας μέσα από την έρευνα, και την ενεργό εμπλοκή στην διαμόρφωση πολιτικών, για έναν κόσμο ευημερεύοντα και ασφαλή.

[293] Το ΚΠΑ με έδρα την Ουάσιγκτον είναι ανεξάρτητος, ακομμάτιστος, και μη-κερδοσκοπικός οργανισμός, και συγκεκριμένα δεξαμενή σκέψης (think-tank), με πρωτοκλασσάτη επιστημονική έρευνητική στα θέματα ΕΑΒ.

Ο Δείκτης Δέσμευσης για την Ανάπτυξη-ΔΔΑ (Commitment to Development Index - CDI) κατατάσσει 27 από τις πλουσιότερες χώρες στον κόσμο με βάση τη δέσμευσή τους σε πολιτικές που ωφελούν φτωχές χώρες. Εστιάζοντας πέρα από τις τυπικές συγκρίσεις συνεισφορών βοήθειας από ξένες χώρες, ο δείκτης αυτός μετράει τις εθνικές πολιτικές σε επτά τομείς πολιτικής που είναι σημαντικοί για τις αναπτυσσόμενες χώρες: βοήθεια, εμπόριο, χρηματοοικονομικά, μετανάστευση, περιβάλλον, ασφάλεια και τεχνολογία.

Η ποιότητα της ΕΑΒ είναι εξίσου σημαντική όπως και η ποσότητά της, οπότε ο δείκτης ΔΔΑ μετράει τη μεικτή βοήθεια ως ποσοστό του ΑΕΠ, προσαρμοσμένου με βάση διάφορους ποιοτικούς παράγοντες, όπως π.χ. αποτιμά αρνητικά τη «δεσμευμένη» βοήθεια που εξαναγκάζει τους παραλήπτες της βοήθειας να τη δαπανούν μόνο σε αγαθά και υπηρεσίες του δωρητή, ανταμείβει τη βοήθεια σε φτωχούς αλλά σχετικά καλώς διοικούμενους παραλήπτες και αποτιμά αρνητικά την υπερφόρτωση φτωχών κρατών με πολλά μικρά έργα.

Η κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον ΔΔΑ κινήθηκε κατά την περίοδο 2003-2010, από την 13η, ως την 19η θέση.[294] Για την αποτίμηση του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ, αξίζει στο σημείο αυτό η σύγκριση με παρεμφερείς, ως προς το μέγεθος, οικονομίες, όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία. Και οι δύο αυτές χώρες κατέλαβαν συστηματικά και διαχρονικά κατά την περίοδο αυτή, 2003-2010, θέσεις ανώτερες από την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, Η Πορτογαλία στην κατάταξη κατέλαβε θέσεις από την 3η, έως την 18η θέση, και η Ιρλανδία από την 5η, έως την 18η θέση. Αναλυτικά τα στοιχεία δίνονται στον κατωτέρω σχετικό πίνακα, ενώ για την μεταξύ των χωρών σύγκριση διαχρονικά, παρατίθεται κατωτέρω σχετικό διάγραμμα.

Διάγραμμα 98: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ για Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του έτους

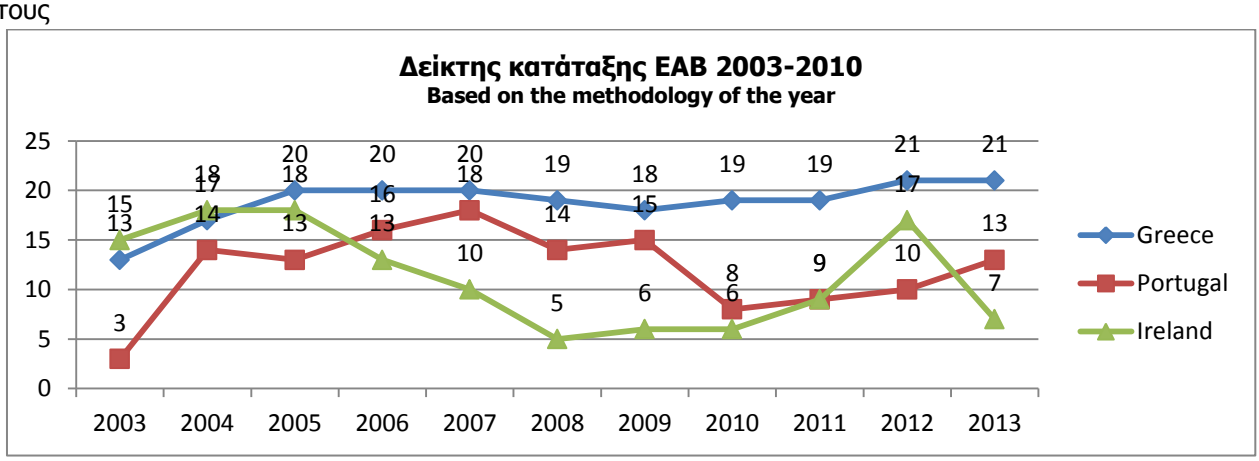

Διάγραμμα 99: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ για Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του 2013

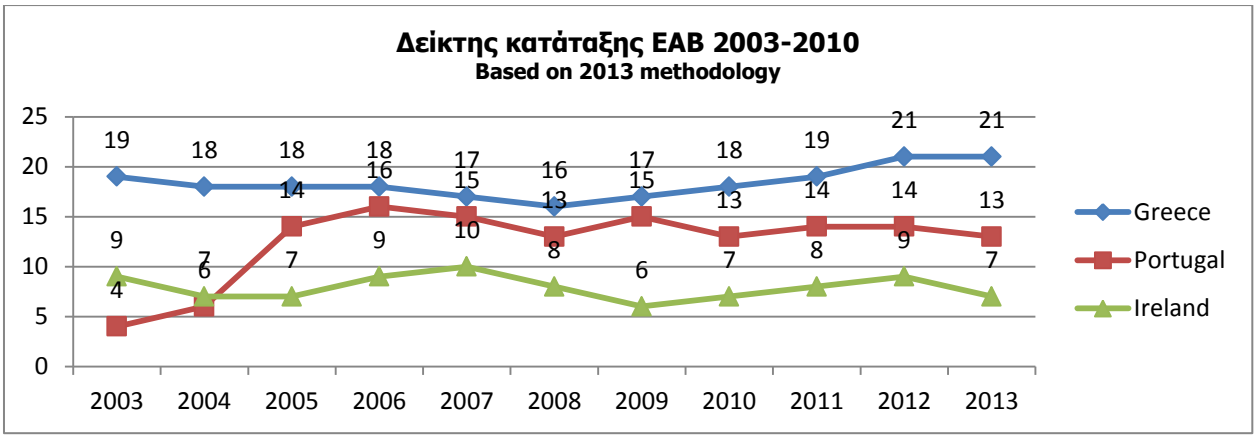

Πηγή: CGB

[294] Μετά το 2010 λόγω της κρίσης στην κατάταξη αυτή η Ελλάδα έπεσε στην 21η θέση.

Πίνακας 90: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του έτους

Πηγή: CGB

ODA ranking index 2003-2010: Based on methodology of the year

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Netherlands	1. Netherlands	1. Denmark	1. Netherlands	1. Netherlands	1. Netherlands	1. Sweden	1. Sweden
2. Denmark	1. Denmark	2. Netherlands	2. Denmark	2. Denmark	2. Sweden	2. Denmark	2. Denmark
3. Portugal	3. Sweden	3. Sweden	3. Sweden	3. Sweden	2. Norway	3. Netherlands	3. Netherlands
4. New Zealand	4. Australia	4. Australia	4. Norway	3. Norway	4. Denmark	3. Norway	4. Norway
5. Switzerland	4. United Kingdom	5. Norway	5. New Zealand	5. Finland	5. Ireland	5. New Zealand	5. New Zealand
6. Germany	6. Canada	5. New Zealand	6. Australia	5. Canada	6. United Kingdom	6. Ireland	6. Ireland
6. Spain	7. United States	7. Finland	7. Finland	5. Australia	7. New Zealand	7. Spain	6. Finland
8. Sweden	7. Germany	7. Austria	7. Austria	5. New Zealand	7. Finland	7. Australia	8. Portugal
9. Austria	7. Norway	7. Germany	9. Germany	9. United Kingdom	7. Australia	9. Austria	9. Canada
10. Norway	7. France	10. United Kingdom	10. Canada	10. Ireland	7. Austria	9. Finland	9. Spain
11. United Kingdom	11. Finland	10. Canada	10. Switzerland	10. Austria	11. Canada	11. Canada	11. United States
12. Belgium	12. Austria	12. United States	12. United Kingdom	12. Germany	12. Spain	12. United Kingdom	11. Austria
13. Greece	13. Belgium	13. Switzerland	13. United States	13. France	12. Germany	12. Germany	11. Australia
14. France	14. Portugal	13. Portugal	13. Ireland	14. United States	14. Belgium	12. France	14. Germany
15. Italy	14. Italy	15. France	15. Belgium	15. Spain	14. Portugal	15. Belgium	14. Belgium
15. Ireland	16. New Zealand	15. Belgium	16. Portugal	15. Belgium	16. France	15. Portugal	16. United Kingdom
17. Finland	17. Greece	17. Spain	16. Spain	17. Switzerland	17. United States	17. United States	17. France
18. Canada	18. Ireland	18. Italy	18. France	18. Portugal	18. Switzerland	18. Italy	18. Italy
19. Australia	18. Switzerland	18. Ireland	19. Italy	19. Italy	19. Greece	18. Greece	19. Greece
20. United States	20. Spain	20. Greece	20. Greece	20. Greece	20. Italy	20. Switzerland	20. Switzerland
21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan
					22. South Korea	22. South Korea	22. South Korea

Πίνακας 91: Δείκτης κατάταξης ΕΑΒ 2003-2010 με βάση την μεθοδολογία του 2013

ODA ranking index 2003-2010: Based on 2013 methodology

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Denmark	1. Sweden	1. Sweden	1. Sweden	1. Sweden	1. Sweden	1. Sweden	1. Sweden
2. Sweden	2. Denmark	2. Denmark	2. Denmark	2. Denmark	2. Norway	2. Denmark	2. Denmark
3. New Zealand	3. Norway	3. Norway	3. Norway	3. Norway	2. Denmark	3. Norway	3. Norway
4. Portugal	4. New Zealand	4. Netherlands	4. Netherlands	4. Netherlands	4. Netherlands	4. Spain	4. Spain
5. Norway	5. Netherlands	5. New Zealand	5. United Kingdom	5. New Zealand	5. Spain	5. Netherlands	4. Netherlands
6. Netherlands	6. Portugal	6. United Kingdom	5. New Zealand	6. Canada	6. New Zealand	6. Ireland	4. New Zealand
7. United Kingdom	7. Finland	7. Ireland	7. Finland	7. United Kingdom	6. United Kingdom	7. New Zealand	7. Ireland
7. Canada	7. United Kingdom	7. Finland	7. Canada	7. Spain	8. Ireland	8. United Kingdom	8. Finland
9. Finland	7. Ireland	9. Canada	9. Ireland	7. Finland	9. Finland	8. Finland	9. United Kingdom
9. Ireland	10. Canada	10. Austria	10. Spain	10. Ireland	9. Canada	10. Australia	10. Canada
11. Australia	11. Austria	11. Belgium	11. Austria	11. Australia	11. Australia	10. Canada	11. Australia
11. Belgium	11. Germany	12. Germany	12. Belgium	12. Austria	12. Belgium	12. Belgium	11. Belgium
13. Austria	13. Belgium	12. Spain	12. Australia	13. Belgium	13. Portugal	13. Austria	13. Portugal
13. Germany	13. Spain	14. Portugal	12. Germany	14. Germany	13. Austria	14. France	14. Austria
15. Spain	13. Australia	15. Australia	15. France	15. Portugal	15. Germany	15. Portugal	14. France
16. France	16. France	16. Italy	16. Portugal	15. France	16. France	15. Germany	16. Germany
17. Switzerland	17. Switzerland	16. France	17. Italy	17. Italy	16. Greece	17. Greece	17. Italy
18. Italy	18. Greece	18. Switzerland	18. Greece	17. Greece	18. Italy	18. Italy	18. Greece
19. Greece	19. Italy	18. Greece	18. Switzerland	19. United States	18. United States	19. United States	19. United States
20. United States	20. United States	20. United States	20. United States	20. Switzerland	20. Switzerland	20. Switzerland	20. Switzerland
21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan	21. Japan
					22. South Korea	22. South Korea	22. South Korea

9.4.2 Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας

Η Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας -ΥΔΑΣ (International Development Cooperation Department - η απλά Hellenic Aid) είναι Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας. Έχει αρμοδιότητα να καταστρώνει και να ασκεί την εθνική στρατηγική της επείγουσας ανθρωπιστικής, επισιτιστικής και αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας, αλλά και να συνεργάζεται προς επίτευξη των σκοπών της με ΜΚΟ και άλλους φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών. Σε αυτά τα πλαίσια, η ΥΔΑΣ ενθαρρύνει, χρηματοδοτεί, υλοποιεί, αναθέτει, εποπτεύει και συντονίζει το σύνολο των χρηματοδοτικών προγραμμάτων ξένης βοήθειας της χώρας.

Η ΥΔΑΣ συστάθηκε το 1999 βάσει του άρθρου 18 Ν. 2731/1999, (ΦΕΚ 138Α/5-7-1999), «Ρύθμιση θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας, ρύθμιση θεμάτων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες διατάξεις». Τον Σεπτέμβριο 2000 τέθηκε σε ισχύ και το Π.Δ. 224/2000, (ΦΕΚ 193Α/6-9-2000), με θέμα την «Οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών», ενώ το 2002 με το Π.Δ. 159/2002, (ΦΕΚ 140Α/14-6-2002), «Μεταφορά αρμοδιοτήτων υπηρεσιών και προσωπικού του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στο Υπουργείο Εξωτερικών και σύσταση Γενικής Γραμματείας Διεθνών Οικονομικών και Αναπτυξιακής Συνεργασίας στο Υπουργείο Εξωτερικών», η ΥΔΑΣ κατέστη ο κύριος φορέας σχεδιασμού, διαμόρφωσης και συντονισμού της συνολικής πολιτικής της Ελληνικής αναπτυξιακής συνεργασίας.

Η ίδρυση της ΥΔΑΣ ήταν ένα σημαντικό πρώτο βήμα ικανοποίησης της επιτακτικής ανάγκης δημιουργίας και λειτουργίας ενός εξειδικευμένου εθνικού φορέα διαμόρφωσης και υλοποίησης αναπτυξιακής πολιτικής κατά το πρότυπο όλων σχεδόν των Κρατών Μελών της ΕΕ, όπως παρατέθηκε στον σχετικό πίνακα οργανισμών παροχής διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας.

Η ΥΔΑΣ συνιστά ανεξάρτητο οργανικό τμήμα του Υπουργείου Εξωτερικών, αντίστοιχο των άλλων Γενικών Διευθύνσεών του, υπαγόμενο κατευθείαν στον Υπουργό Εξωτερικών. Διαχειρίζεται αφενός το σύνολο των πόρων της αναπτυξιακής συνεργασίας, που εγγράφονται για το σκοπό αυτό στον προϋπολογισμό του ΥΠΕΞ, και αφετέρου, πόρους ή δωρεές, που της μεταβιβάζονται από Υπουργεία, Οργανισμούς και δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς της Ελλάδας ή άλλων χωρών. Επίσης, παρακολουθεί και διευκολύνει τα Προγράμματα, τα οποία υλοποιούνται από την Κοινωνία των Πολιτών και τις ΜΚΟ.

Η ΥΔΑΣ αποτελεί μαζί με την Οικονομική Διπλωματία- Β' Γεν. Διεύθυνση του ΥΠΕΞ, τους δύο πυλώνες εξωτερικής πολιτικής σε ζητήματα ανάπτυξης.

Πίνακας 92: Οργανισμοί παροχής διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας[1]
(συχνά σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο)

ΕΛΛΑΔΑ	ΥΠΕΞ
ΑΥΣΤΡΙΑ	Austrian Development Agency - The Austrian Development Cooperation
ΒΕΛΓΙΟ	ΥΠΕΞ, Foreign Trade and Development: Belgian Policy Plan for Development Cooperation, Belgian Technical Cooperation - BTCCTB
ΓΑΛΛΙΑ	Department for International Cooperation - French Development Agency (AfD)
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)
ΔΑΝΙΑ	Danish International Development Agency (DANIDA)
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	Department for International Development (DFID)
ΗΠΑ	United States Agency for International Development (USAID), the Inter-American Foundation (IAF), Millennium Challenge Corporation (MCC), the African Development Foundation (ADF)
ΙΤΑΛΙΑ	ΥΠΕΞ
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	Irish Aid
ΙΣΠΑΝΙΑ	Spanish Agency for International Development Cooperation (AECID)
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	Lux-Development
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	Ministry of Development Cooperation
ΠΟΛΩΝΙΑ	ΥΠΕΞ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Instituto Português de Apoio ao Desenvolvimento
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	Assistance for Development (AOD)
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	Slovak Aid
ΣΟΥΗΔΙΑ	Swedish International Development Cooperation Agency (Sida)
ΤΣΕΧΙΑ	Czech Development Agency (CzDA)
ΤΟΥΡΚΙΑ	Turkish International Cooperation and Development Agency (TİKA)
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	Department for International Development Cooperation (FINNIDA)

Γράφημα 4: Οργανόγραμμα της ΥΔΑΣ εντός του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας

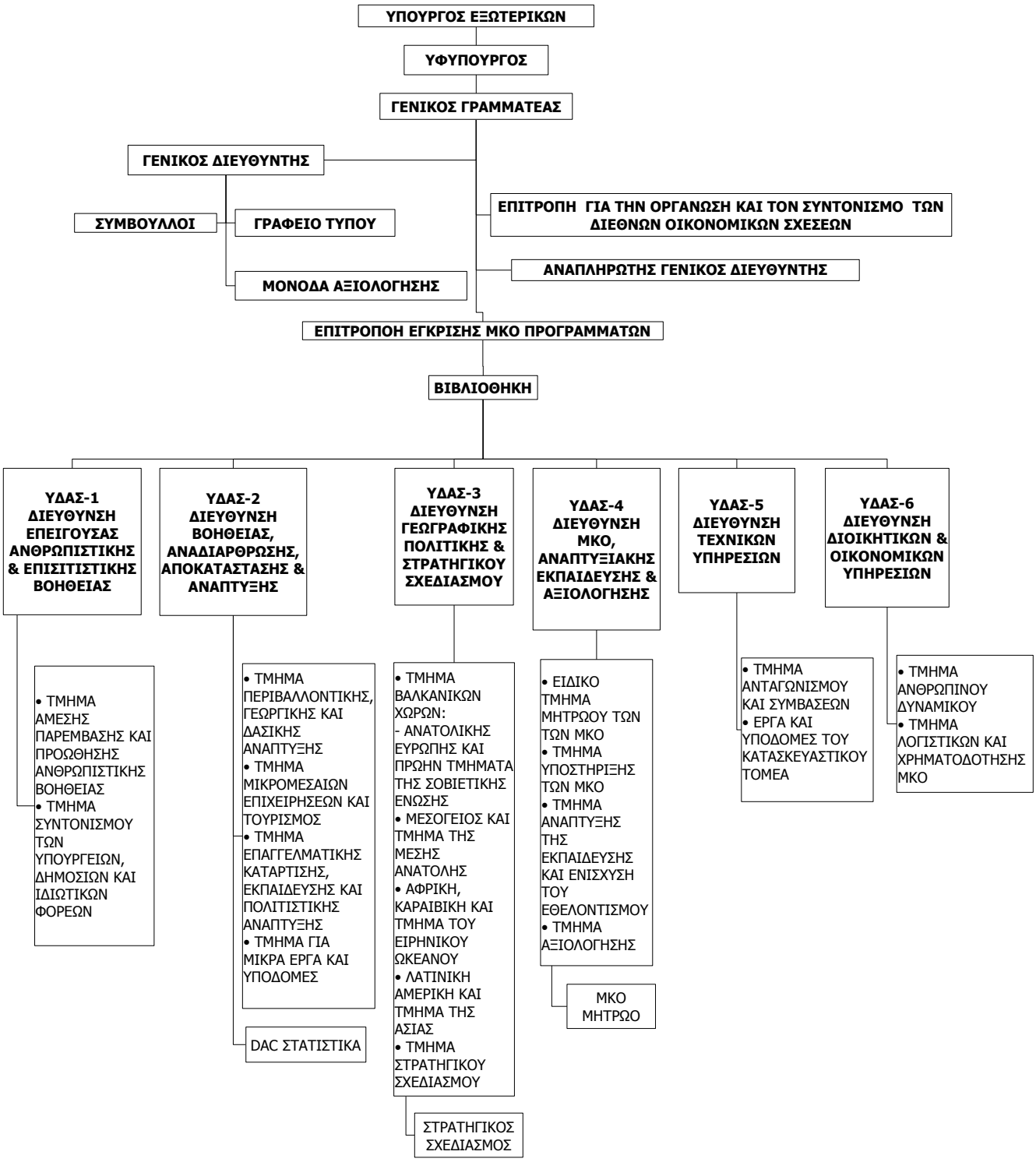

Πηγή: ΥΠΕΞ

Πίνακας 93: Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από Ελληνικές Υπηρεσίες, κυρίως μέσω ΜΚΟ

ΑΛΒΑΝΙΑ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΞ/ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ	TOURISM POLICY AND ADMINISTRATION	Το Πρόγραμμα αντιμετωπίζει την αδυναμία των κρατικών και τοπικών φορέων να καλύψουν ανάγκες στον εκπαιδευτικό τομέα της χώρας. Απευθύνεται σε ενήλικες που επιθυμούν να απασχοληθούν ή να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα των ειδικών μορφών τουρισμού.	0,09
ΥΠΕΞ/ ΠΟΛΙΤΕΣ ΣΕ ΔΡΑΣΗ	GOVERNMENT, ADMINISTRATION	Ίδρυση και λειτουργία Ινστιτούτου Επιμόρφωσης και Τεχνογνωσίας Βουλευτών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με στόχο την ποιοτική και ποσοτική βελτίωση του έργου των Βουλευτών, την διεύρυνση και εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και λειτουργιών.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	CULTURE AND RECREATION	Πεζοδρόμηση κεντρικής οδού της πόλης Πρεμετής.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	CULTURE AND RECREATION	Κατασκευή πεζοδρομίου κεντρικού δρόμου Δήμου Ερσέκα.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	WASTE MANAGEMENT	Αποκατάσταση κεντρικού αποχετευτικού δικτύου της πόλης Fier.	0,04
1) ΔΙΚΤΥΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ, 2) ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ, 3) ΚΕΔΕ, 4) ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ	SOCIAL WELFARE SERVICES	Σύσταση ενός τόξου (δικτύου συνδεομένων υπηρεσιών στην Ελλάδα για αλλοδαπές γυναίκες και νεαρά άτομα αλλοδαπής προέλευσης), άμεση περίθαλψη θυμάτων σωματεμπορίας, πληροφόρηση και πρόληψη μέσω γραμμών SOS, παροχή εξειδικευμένης φροντίδας, επανένταξη θυμάτων.	0,13
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ (ΕΔΕΣΣΑ)	EMPLOYMENT POLICY AND ADMINISTRATION	Ολοκληρωμένο πιλοτικό Πρόγραμμα για την παροχή δυνατοτήτων απασχόλησης σε άτομα με ειδικές ανάγκες, επιμόρφωση προσωπικού, διαμόρφωση Υπηρεσίας παρακολούθησης και προώθησης εργατικού δυναμικού.	0,05
ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΙΑΣ «ΣΩΚΡΑΤΗΣ»	SOCIAL/ WELFARE SERVICES	Δημιουργία Συμβουλευτικού Κέντρου και Κέντρου Πληροφόρησης και Ψυχολογικής Υποστήριξης Κακοποιημένων Ατόμων. Προβολή και δημοσιότητα του έργου, προώθηση ίσων ευκαιριών ευαισθητοποίηση των κοινωνικών εταίρων για την πρόσβαση της άνεργης γυναίκας στην εργασία.	0,13

ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΞ/ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ECONOMIC AND DEVELOPMENT	Η οικονομική ανάπτυξη των Βαλκανίων παράγων εξομάλυνσης των μειονοτικών προβλημάτων.	0,01
ΥΠΕΞ/ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΙΑΤΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	MEDICAL SERVICES	Οργάνωση ογκολογικής μονάδας της πανεπιστημιακής κλινικής στην πόλη Φότσα της Βοσνίας. Παροχή διαγνωστικών μηχανημάτων. Ανάπτυξη λογισμικού για αποθήκευση και επεξεργασία εξετάσεων.	0,03

ΥΠΕΞ/ Ε21	RESEARCH-SCIENTIFIC	Παροχή υποτροφιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε αλλοδαπούς φοιτητές από αναπτυσσόμενες χώρες σε ελληνικά εκπαιδευτικά Ιδρύματα.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)	SOCIAL/ WELFARE SERVICES	Δημιουργία δικτύου Αναλυτών, Διπλωματών, Πολιτικών Δημοσιογράφων και Εκπροσώπων της Κοινωνίας των Πολιτών σε κρίσιμα ζητήματα κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ανασυγκρότησης, θέματα ασφάλειας και εκδημοκρατισμού.	0,02

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΞ/ Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ	MEDICAL EDUCATION/ TRAINING	Μετεκπαιδευτικά Σεμινάρια για τις νέες εφαρμογές στην επιστήμη της οδοντιατρικής, φαρμακευτικής, περίθαλψης (εμβόλια-αντιβιώσεις κ.τ.λ.).	0,01
ΥΠΕΞ/ Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ	WOMEN IN DEVELOPMENT	Πρόγραμμα κατάρτισης γυναικών ηλικίας 18-35 ετών στην αγγλική και την πληροφορική (η εκπαίδευση κατοχυρώνεται με διπλώματα που δίδονται μετά από εξετάσεις από τα Υπουργεία Παιδείας των εν λόγω χωρών).	0,01
ΥΠΕΞ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ Κ.Π.Ε.	HUMAN RIGHTS, MONITORING	Διοργάνωση εκδήλωσης του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου στην Φλωρεντία 13-14.02.2003 με θέμα «Η Ν-Α Ευρώπη του 21ου αιώνα: Προκλήσεις της Μεταπολεμικής Εποχής».	0,01
ΥΠΕΞ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ Κ.Π.Ε.	PROMOTION OF DEVELOPMENT	Διοργάνωση διεθνούς συνάντησης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και της ΥΔΑΣ με αφορμή την ανακοίνωση της Ε.Ε. για την συμμετοχή των μη κρατικών φορέων στην αναπτυξιακή πολιτική της Ε.Ε..	0,02
ΥΠΕΞ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ (ΙΣΤΑΜΕ) Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	SMEs DEVELOPMENT	Κατάρτιση νέων πολιτών της Βουλγαρίας σε θέματα δημιουργίας μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς και θεμιτού ανταγωνισμού.	0,06

ΠΓΔΜ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	AGRICULTURAL EDUCATION/ TRAINING	Παροχή υποτροφιών από το ΜΑΙΧ, κατόπιν αιτήματος σπουδαστών από την FYROM.	0,02
ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ/ ΜΑΙΧ	AGRICULTURAL EDUCATION/ TRAINING	Παροχή υποτροφιών από το ΜΑΙΧ, κατόπιν αιτήματος σπουδαστών από την FYROM.	0,02
ΥΠΕΘΟ/ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	LEGAL AND JUDICIAL	Υλοποίηση Β' Φάσης Προγράμματος επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας για την μεταφορά θεσμικής τεχνογνωσίας.	0,01
ΥΠΕΞ/ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ-ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	CULTURE AND RECREATION	Δημιουργία και δημοσίευση ενός τεκμηριωμένου ευρετηρίου/ αρχείου των βυζαντινών τοιχογραφιών Ελλάδος.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ, ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	EMPLOYMENT POLICY AND ADMINISTRATION	Δημιουργία Κέντρου Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης νέων στο Ντολντένι και Πρίλεπ.	0,06

ΥΠΕΞ/ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ, ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	EMPLOYMENT POLICY AND ADMINISTRATION	Δημιουργία Κέντρου Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης νέων στο Γκόστιβαρ, Τέτοβο και Πρίλεπ για άνεργους νέους.	0,03
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΜΚΟ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΔΡΑΜΑΣ	ENVIRONMENTAL RESEARCH	Το αντικείμενο του έργου είναι η προώθηση συνεργασίας μεταξύ ΜΚΟ και η δημιουργία ενός βαλκανικού οργανωμένου Δικτύου αναφοράς συνεργαζόμενων φορέων, που ασχολούνται με το περιβάλλον κάτω από την ομπρέλα της Ε.Ε., το οποίο αναμένεται να εξελιχθεί σε FORUM.	0.02
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΜΚΟ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	WATER RESOURCES PROTECTION	Φάση Α' (διάρκεια 8 μήνες): περιλαμβάνει: 1. Καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης και εντοπισμό του προβλήματος. Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης και με την συνεργασία των συμμετεχόντων από την ΠΓΔΜ θα παρουσιασθεί το ακριβές χρονοδιάγραμμα των δράσεων.	0.14
ΥΠΟΟ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	RESEARCH-SCIENTIFIC	Πλήρης κύκλος σπουδών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο σε ελληνικά Πανεπιστήμια/ ΤΕΙ (κυρίως σε Σχολές πρακτικής κατεύθυνσης): Δόθηκαν 19 υποτροφίες (οι 10 σε γυναίκες) για προπτυχιακές σπουδές.	0.08

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΕΚΚΕ	ENVIRONMENTAL EDUCATION/ TRAINING	Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν την κατάρτιση από την Ομάδα περιβάλλοντος του ΕΚΚΕ, Ερευνητών από άλλες χώρες της Βαλκανικής για την παροχή τεχνογνωσίας και ανάπτυξη ικανοτήτων ως προς την καταγραφή όλων των συναρμόδιων φορέων σε θέματα περιβάλλοντος.	0,04
ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ	GOVERNMENT/ ADMINISTRATION	Συνομιλίες με Ρουμάνους αξιωματούχους για θέματα ανάπτυξης.	0,01
ΔΙΚΕΜΕΠ - ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΠΟΝΤΟΥ	RESEARCH-SCIENTIFIC	Οργάνωση και ενίσχυση της Ρουμάνικης Ακαδημίας Επιστημών.	0,06
ΙΚΑ - ΙΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	BASIC HEALTH CARE	Παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε ανασφάλιστους αλλοδαπούς στην Ελλάδα.	0,76
ΜΚΟ - ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	EMERGENCY/ DISTRESS RELIEF	Παροχή επείγουσας βοήθειας (4.049 δέματα).	0,38
ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ/ ΜΑΙΧ	AGRICULTURAL EDUCATION/ TRAINING	Παροχή υποτροφιών από το ΜΑΙΧ σε σπουδαστές από την Ρουμανία.	0,11
ΥΠΑΝ/ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ Α.Ε.	CULTURE AND RECREATION	Παροχή τεχνικής βοήθειας στις Παρευξείνιες Χώρες Τουρκία-Γεωργία-Ρουμανία για τη διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του τουριστικού τους πακέτου.	0.04
ΥΠΕΘΟ/ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	LEGAL AND JUDICIAL	Υλοποίηση Β' Φάσης Προγράμματος επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας για την μεταφορά θεσμικής τεχνογνωσίας.	0.01

ΥΠΕΞ/ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ECONOMIC AND DEVELOPMENT	Η οικονομική ανάπτυξη των Βαλκανίων παράγων εξομάλυνσης των μειονοτικών προβλημάτων.	0.01
ΥΠΕΞ/ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	EDUCATION FACILITIES	Ίδρυση και ανέγερση ολοκληρωμένου Κέντρου για την εκπαίδευση και την υποστήριξη των παιδιών των Αθίγγανων.	0.07
ΥΠΕΞ/ ΔΙΚΤΥΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΕΛΛΑΔΑ)	HUMAN RIGHTS MONITORING	Ανάπτυξη μοντέλου εκπαίδευσης ειρήνης για περιοχές συγκρούσεων, δημιουργία δικτύων επικοινωνίας, ενίσχυσης και ενδυνάμωση τεχνογνωσίας στον τομέα της εκπαίδευσης με έμφαση στην ειρηνευτική εκπαίδευση. Το Πρόγραμμα βασίζεται στον αθλητισμό και στην τέχνη.	0.17

ΣΕΡΒΙΑ/ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΕΚΚΕ	ENVIRONMENTAL EDUCATION/ TRAINING	Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν την κατάρτιση από την Ομάδα περιβάλλοντος του ΕΚΚΕ, Ερευνητών από άλλες χώρες της Βαλκανικής για την παροχή τεχνογνωσίας και ανάπτυξη ικανοτήτων ως προς την καταγραφή όλων των συναρμοδίων φορέων σε θέματα περιβάλλοντος.	0,04
ΙΚΑ - ΙΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	BASIC HEALTH CARE	Παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε ανασφάλιστους αλλοδαπούς στην Ελλάδα.	0,02
ΜΚΟ - ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	EMERGENCY/ DISTRESS RELIEF	Παροχή επείγουσας βοήθειας.	0,04
ΥΠΕΘΟ/ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	LEGAL AND JUDICIAL	Υλοποίηση Β' Φάσης Προγράμματος επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας για την μεταφορά θεσμικής τεχνογνωσίας.	0,01
ΥΠΕΞ/ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	CULTURE AND RECREATION	Δημιουργία και δημοσίευση ενός τεκμηριωμένου ευρετηρίου/ αρχείου των βυζαντινών τοιχογραφιών Ελλάδος.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ-ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	CULTURE AND RECREATION	Δημιουργία και δημοσίευση ενός τεκμηριωμένου ευρετηρίου/ αρχείου των βυζαντινών τοιχογραφιών Ελλάδος.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»	BUSINESS SERVICES	ΤΟ πρόγραμμα αφορά στον σχεδιασμό και την δημιουργία βάσεως δεδομένων προσβάσιμων μέσω INTERNET, με τις οποίες επιχειρείται η ηλεκτρονική διαχείριση οικονομικών και επιχειρηματικών πληροφοριών.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»	BUSINESS SERVICES	Σχεδίαση και ανάπτυξη δομών τεχνολογικής υποστήριξης – παροχή τεχνικής βοήθειας για την ανάπτυξη θερμοκοιτίδας τεχνολογικής καινοτομίας.	0,40
ΥΠΕΞ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»	BUSINESS SERVICES	Σχεδίαση και ανάπτυξη δομών τεχνολογικής υποστήριξης – παροχή τεχνικής βοήθειας για την ανάπτυξη θερμοκοιτίδας τεχνολογικής καινοτομίας.	0,40
ΥΠΕΞ/ ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΠΟΝΤΓΚΟΡΙΤΣΑ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	CULTURE AND RECREATION	Κάλυψη μέρους της δαπάνης κατασκευής και ανέγερσης μνημείου για τον ήρωα της ελληνικής επανάστασης Βάσου Μαυροβουνιώτη από το Δήμο Ποντγκόριτσας.	0,01

9.5 Οι διμερείς συμφωνίες της Ελλάδας με χώρες της Βαλκανικής

Για την μερική διερεύνηση της Υπόθεσης 9, σε σχέση με την υποστηρικτική δράση του Ελληνικού κράτους στην διεθνοποίηση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στις υπό εξέταση χώρες, και πέραν των επιδοτήσεων για ΑΞΕ, στο Καφάλαιο αυτό θα εξετασθούν οι διμερείς συμφωνίες της Ελλάδας με τις υπό εξέταση χώρες. Στα πλαίσια των διμερών επαφών εντάσσονται και οι διμερείς συναντήσεις των Υπουργών Εξωτερικών μεταξύ Ελλάδας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας, μεταξύ Ελλάδας, Αλβανίας και ΠΓΔΜ, και μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας, και Βουλγαρίας.

Επιπροσθέτως, η Ελλάδα διέθετε ανεπτυγμένο νομικό πλαίσιο συνεργασίας με τις χώρες της Βαλκανικής ήδη πριν από την υπό εξέταση περίοδο. Όπως έχει προαναφερθεί, οι απαρχές των οικονομικών δράσεων, ιδίως ιδιωτών επιχειρηματιών ανάγονται σε πολύ προγενέστερες περιόδους. Οι οικονομικές δράσεις υπό τον μανδύα διακρατικών Συμφωνιών ξεκίνησαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους με τις υπό εξέταση χώρες, ανάλογα και με τις εν γένει επικρατούσες συνθήκες. Με την Αλβανία ξεκίνησαν το 1991, (Ν.1973/1991), με την Βουλγαρία το 1972 (Συμφωνία σύστασης Μικτής Επιτροπής της 30ής Ιουνίου 1972), με την Γιουγκοσλαβία, (νυν Βοσνία/Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία, Μαυροβούνιο), το 1960, (Διμερής Συμφωνία της 1ης Οκτωβρίου 1960) και με την Ρουμανία το 1977, (Διμερής Συμφωνία, Ν.564/1977).

Κατά την διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου η Ελλάδα επεξέτεινε περαιτέρω τις διμερείς συνεργασίες στην περιοχή, υπογράφοντας ή κυρώνοντας συνολικά τριαντατρείς διμερείς συμβάσεις με χώρες της Βαλκανικής, με σκοπό την τόνωση της οικονομικής συνεργασίας και την διευκόλυνση του διακομιστικού εμπορίου, μέσω ευκολότερης διέλευσης στον τομέα των μεταφορών, κυρίως επειδή οι Βαλκανικές χώρες αποτελούν την επίγεια διασύνδεση της Ελλάδας με την υπόλοιπη ΕΕ. Την οικονομική συνεργασία αφορούν άμεσα άλλες έξι συνθήκες, ενώ οι υπόλοιπες αφορούν την οικονομική συνεργασία έμμεσα σε διαφορετικό βαθμό ανά περίπτωση, καθότι αφορούν στις μεταφορές, στην φορολογία, στην ενέργεια, στα διασυνοριακά γλυκά ύδατα, στην επιστημονική και τεχνολογική συνεργασία, στην άμυνα ή στον τουρισμό. Την ίδια περίοδο η Ελλάδα υπέγραψε επιπροσθέτως και άλλες διμερείς οικονομικές συνθήκες με τις χώρες της Βαλκανικής, που αφορούν στην αναπτυξιακή συνεργασία μέσω του Εθνικού Σχεδίου Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων -ΕΣΟΑΒ, το οποίο εξετάζεται λεπτομερώς σε σχετικό Κεφάλαιο.

Όπως φαίνεται στον σχετικό πίνακα που ακολουθεί, γεωγραφικά, οι περισσότερες από αυτές υπεγράφησαν με την Αλβανία και την Κροατία, καθιστώντας το πλαίσιο των διμερών συνεργασιών με τις δύο αυτές χώρες πιο ολοκληρωμένο. Τομεακά, έμφαση δόθηκε στους τομείς των μεταφορών και προώθησης και αμοιβαίας προστασίας επενδύσεων.

9.5.1 Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας - διμερείς οικονομικές σχέσεις

9.5.5.1 Ελλάδος – Αλβανίας

Με την Αλβανία έχουν συναφθεί οι παρακάτω Συμφωνίες:

- Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής, Τεχνικής και Επιστημονικής Συνεργασίας η οποία υπεγράφη στα Τίρανα τον Νοέμβριο 1987, (κυρώθηκε με τον Ν. 1973/91, ΦΕΚ 173/Α/20.11.91).
- Συμφωνία Αμοιβαίας Προώθησης και Προστασίας των Επενδύσεων, (κυρώθηκε με τον Ν. 2069/14.06.92 και τέθηκε σε ισχύ στις 4.1.1995).
- Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος, (κυρώθηκε με τον Ν 2755/99, ΦΕΚ 252/1999).
- Συμφωνία Εποχιακής Απασχόλησης, (κυρώθηκε με τον Ν. 2482/16.05.97 και τέθηκε σε ισχύ στις 5.8.1997).
- Συμφωνία για Συνεργασία επί Τελωνειακών Θεμάτων, (κυρώθηκε με τον Ν.2180/1994 και τέθηκε σε ισχύ στις 28.8.1994).
- Συμφωνία Εμπορικής Ναυτιλίας, (κυρώθηκε με τον Ν. 1980/91 ΦΕΚ 186 Α/9.12.91 και τέθηκε σε ισχύ στις 13.05.1992).

Επιπροσθέτως, μετά την κατάρρευση των πυραμιδικών σχημάτων τον Μάρτιο 1997 και των αποσταθεροποιητικών γεγονότων, που συγκλόνισαν την Αλβανία και έκαναν αναγκαία την παρέμβαση της Διεθνούς Κοινότητας

κοινότητας[295] , η Ελλάδα αποφάσισε χορήγηση δανείου ύψους 20 δις δρχ. με ευνοϊκούς όρους. Εξ αυτών τελικά 2 δις δρχ. χορηγήθηκαν ως δωρεάν χρηματική βοήθεια, ενώ η σύμβαση για το υπόλοιπο ποσό των 18 δισ. υπό μορφήν δανείου, υπεγράφη στα Τίρανα κατά την εκεί επίσκεψη του Έλληνα Πρωθυπουργού την 15 Οκτωβρίου 1997[296].

9.5.5.2 Ελλάδος - Βοσνίας & Ερζεγοβίνης

Λόγω του πολέμου και της κατάστασης, που ακολούθησε, συμφωνίες, που να ρυθμίζουν τις διμερείς οικονομικές σχέσεις Ελλάδος - Βοσνίας & Ερζεγοβίνης υπεγράφησαν την 5 και 6 Ιουλίου κατά την διάρκεια διαπραγματεύσεων στο Σαράγεβο, που κατέληξαν στη μονογραφή κειμένου Συμφωνίας Προώθησης και Αμοιβαίας Προστασίας των Επενδύσεων μεταξύ των δύο χωρών.

9.5.5.3 Ελλάδος - Βουλγαρίας

Οι σημαντικότερες Συμφωνίες που οριοθετούν το διμερές συμβατικό πλαίσιο συνεργασίας των δύο χωρών, είναι οι εξής:

- Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής και Επιστημονικοτεχνικής Συνεργασίας, (υπογράφηκε στη Σόφια την 25.11.1972).
- Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Οικονομικής, Βιομηχανικής, Επιστημονικής και Τεχνολογικής Συνεργασίας (Χάρκοβο, 23/3/1989, ΦΕΚ 41/Α/18-03-92).
- Συμφωνία Αμοιβαίας Προστασίας και Προώθησης των Επενδύσεων, υπεγράφη την 12.3.1993 στη Σόφια, (Ν.2182/94, ΦΕΚ 11/Α/8-2-1994) και έχει τεθεί σε ισχύ από 29.04.1995.
- Με Συμφωνία που υπογράφηκε στη Σόφια, στις 8.10.1971, συστάθηκε η Μικτή Ελληνο-Βουλγαρική Διακυβερνητική Επιτροπή, Οικονομικής, Βιομηχανικής, Επιστημονικής και Τεχνικής Συνεργασίας. Η πρώτη σύνοδος της Επιτροπής έγινε στη Σόφια, μεταξύ 22-26.11.1972,.
- Η Σύμβαση Αποφυγής Διπλής Φορολογίας όσον αφορά τους φόρους Εισοδήματος και Κεφαλαίου, υπεγράφη την 15.02.1991 (ΦΕΚ195/Α/18-02-1994).

9.5.5.4 Ελλάδος - ΠΓΔΜ

Με τη ΠΓΔΜ έχουν συναφθεί οι παρακάτω Συμφωνίες:

- Ενδιάμεση Συμφωνία (Νέα Υόρκη, 13.9.95), μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών των δύο χωρών. Βάσει αυτής τα δύο μέρη μπορούν να προχωρήσουν στη σύναψη διμερών συμφωνιών οικονομικού περιεχομένου. Στις συμφωνίες τα δύο Κράτη αναφέρονται ως Πρώτο και Δεύτερο Μέρος της Ενδιάμεσης Συμφωνίας.
- Μνημόνιο επί των Πρακτικών Μέτρων για την εφαρμογή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (Σκόπια, 13.10.95). Προβλέπει σχετικά με την επίσημη αλληλογραφία μεταξύ των δύο χωρών, ότι τα πάσης φύσεως έγγραφα της

[295] Η κατάρρευση των πυραμιδικών βύθισε την Αλβανία σε μία παρατεταμένη κρίση, με παράλυση της κρατικής μηχανής, εκτεταμένες καταστροφές σε δημόσια κτίρια και σε επιχειρήσεις, αναρχία και εγκληματικότητα. Η χώρα τέθηκε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης για 5 μήνες. Η Διεθνής Κοινότητανότητα ανταποκρίθηκε στην έκκληση για βοήθεια, αφενός με την ανάπτυξη ειρηνευτικών δυνάμεων υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ, και αφετέρου με την δέσμευση για παροχή οικονομικής βοήθειας ύψους 600 εκατ. δολαρίων (Συνάντηση δωρητών για την Αλβανία, Βρυξέλλες, Οκτώβριος 1997). Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προχώρησε σε Συμφωνία έκτακτης βοήθειας 12 εκατ. δολαρίων (Οκτώβριος 1997) και στη συνέχεια σε Συμφωνία τριετούς διάρκειας για την χορήγηση της Ενισχυμένης Διευκόλυνσης Διαρθρωτικής Προσαρμογής ύψους 46 εκατ. δολαρίων (Μάιος 1998), θέτοντας ταυτόχρονα μία σειρά από όρους. Το 1998 ψηφίστηκε το Σύνταγμα. Τα γεγονότα του Κοσσυφοπεδίου, που διαδραματίστηκαν το 1999 με αποτέλεσμα την έλευση 450.000 προσφύγων στην Αλβανία, δεν επηρέασαν τελικά τους στόχους της Αλβανίας για διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας.

[296] Για τις λεπτομέρειες χορήγησης του δανείου έχει συσταθεί μικτή Ελληνο-Αλβανική Επιτροπή, η τελευταία συνάντηση της οποίας πραγματοποιήθηκε στα Τίρανα μεταξύ 17 - 18 Μαΐου 2000. Το ποσό των 18 δις δρχ. διατέθηκε ως εξής:

- 3 δισ. δρχ. για προβλήματα μακροοικονομικού χαρακτήρα , όπως στήριξη του Ισοζυγίου Πληρωμών. Η εν λόγω σύμβαση υπεγράφη στα Τίρανα την 24.02.98 και το ποσό εκταμιεύτηκε τον Αύγουστο 1998.

- Ποσό ύψους 5 δισ. δρχ. για την στήριξη επιχειρήσεων του Ιδιωτικού τομέα, (ελληνικών, ελληνο-αλβανικών και αλβανικών), που επλήγησαν από τα επεισόδια, που έλαβαν χώρα στην Αλβανία το 1997. Η δανειακή σύμβαση υπεγράφη την 10.03.98.

ΠΓΔΜ, που φέρουν τον όρο Μακεδονία, πρέπει πριν τη διεκπεραίωση τους να σφραγίζονται με την εξής φράση «Αναγνωρίζεται από την Ελλάδα ως ….ΠΓΔΜ».

- Συμφωνία Αμοιβαίας Προστασίας και Προώθησης Επενδύσεων. Μονογραφήθηκε στην Αθήνα την 18.3.97 σε υπηρεσιακό επίπεδο.

9.5.5.5 Ελλάδος-Ρουμανίας

Οι κύριες Ελληνο-Ρουμανικές Συμφωνίες είναι:

- Μακροπρόθεσμος Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής και Τεχνικής Συνεργασίας. Υπεγράφη το 1976, κυρώθηκε με τον Νόμο 564/1977 (ΦΕΚ 74Α/12.03.1977) και τέθηκε σε ισχύ το 1977 (ΦΕΚ 266 Α/17-9-77).
- Συμφωνία Προώθησης και Αμοιβαίας Προστασίας των Επενδύσεων. Υπεγράφη στην Αθήνα την 23.05.1997 νέα Συμφωνία, η οποία αντικατέστησε την προηγούμενη και κυρώθηκε με τον Νόμο 2564/1998 (ΦΕΚ 4/13.01.1998).
- Συμφωνία περί Αποφυγής Διπλής Φορολογίας Εισοδήματος. Υπεγράφη στην Αθήνα την 17.09.1991 και κυρώθηκε με τον Νόμο 2279/1995 (ΦΕΚ 9Α/26-01-1995).

Πέραν αυτών, ο νόμος «καινοτομώντας» προβλέπει τη συμμετοχή επιχειρήσεων Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ενισχυόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες εντός Ελλάδος, προφανώς σε μία προσπάθεια προσέλκυσης ΑΞΕ στην Ελλάδα[297] , όπως άλλωστε προσπάθησε να επιτύχει και η Αυστρία, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο.

9.6 Διαπιστώσεις

Η Ελλάδα στις απαρχές του 20ου αιώνα επιχείρησε έναν αναπροσανατολισμό της Εξωτερικής Πολιτικής της, χωρίς να «διαταράσσει» φυσικά τον βασικό της προσανατολισμό προς ένα σύνολο δυνάμεων Δυτικού προσανατολισμού, και ένταξής της στους Ευρώ-ατλαντικούς θεσμούς, στρέφοντας το ενδιαφέρον της ενεργά στην γειτονική περιοχή των Βαλκανίων, που «άνοιξε», μετά την κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ. Η Ελλάδα, αρχικά ως μόνη χώρα Μέλος της ΕΕ στην περιοχή, αποτέλεσε, κατά το μέτρο των δυνατοτήτων της φυσικά βασικό συντελεστή της Ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας, η οποία «μετασχηματίζει» στην συνέχεια προοδευτικά την περιοχή των Βαλκανίων και τις Διαβαλκανικές Σχέσεις, προοιωνίζοντας και προετοιμάζοντας την μετέπειτα σταδιακή ένταξη των χωρών της περιοχής στην ΕΕ. Αυτό προσέδωσε στην Ελλάδα «κεντρική» θέση σε περιφερειακό επίπεδο στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και την περιοχή των Βαλκάνιων. Η γεωπολιτική αυτή συγκυρία συνέπεσε χρονικά με μία εξ' ίσου θετική οικονομική συγκυρία για την Ελλάδα, κατά την ίδια περίοδο. Η Ελλάδα χρησιμοποίησε τις δύο αυτές θετικές συγκυρίες, αναπτύσσοντας την οικονομική συνεργασία με τις υπό εξέταση χώρες, για την επίτευξη πρωτίστως πολιτικών στόχων ασφάλειας και σταθερότητας, και δευτερογενώς οικονομικής ανάπτυξης του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, ο οποίος εξ' ιδίας αυτοπροαιρέσεως, προηγήθηκε του επίσημου Ελληνικού Κράτους, στην οικονομική συνεργασία στα Βαλκάνια.

Προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλε, μεταξύ άλλων και το γεγονός ότι η χώρα, ως αποτέλεσμα των οικονομικών της επιδόσεων, όπως προαναφέρθηκε, έγινε για πρώτη φορά Μέλος της ΕΑΒ του ΟΟΣΑ τον Δεκέμβριο 1999, περίοδο κατά την οποία η ΕΑΒ αριθμούσε συνολικά 22 χώρες, γεγονός που σήμανε επισήμως την μετατροπή της Ελλάδας από Κράτος λήπτη βοήθειας σε Κράτος δωρητή/χορηγό. Στο πλαίσιο αυτό, δημιούργησε για πρώτη φορά το 1999, την ΥΔΑΣ ή απλά Hellenic Aid), ως Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, με αρμοδιότητα να ενθαρρύνει, χρηματοδοτεί, υλοποιεί, αναθέτει, εποπτεύει και συντονίζει το σύνολο των χρηματοδοτικών προγραμμάτων ξένης βοήθειας της χώρας.

Αν και ποσοτικά μικρός δωρητής/χορηγός εξ' αρχής, και παρόλο, που αύξησε σταδιακά τα επίπεδα αναπτυξιακής βοήθειας, η Ελλάδα δεν κατόρθωσε να θεωρηθεί ποτέ μεγάλος δωρητής/χορηγός, αλλά ούτε να επιτύχει τους

[297] Το πρόβλημα της προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων στην Ελλάδα είναι χρονίζον και δυσχερές και έχουν ασχοληθεί με αυτό όχι μόνον Ελληνικές Υπηρεσίες, αλλά και Διεθνούς εμβέλειας Οργανισμοί, όπως π.χ. η Economist Intelligence Unit το 2002 κ.ά. Βλ. και: Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., Δεληθέου, Β., 'Πως η Ελλάδα μπορεί να προσελκύσει ξένες επενδύσεις", Εφημ. ΗΜΕΡΗΣΙΑ. Αθήνα, 23 Σεπτεμβρίου 2009, σ. 6.

δεσμευτικούς της στόχους αναπτυξιακής βοήθειας στα πλαίσια του ΟΟΣΑ και του ΟΗΕ, ως μέλος της Διεθνούς Κοινότητας κοινότητας.

Ποιοτικά, με βάση τον ΔΔΑ του ΚΠΑ, η δέσμευση της Ελλάδας στην παγκόσμια αναπτυξιακή διαδικασία, αξιολογήθηκε και την κατέταξε κατά την περίοδο 2003-2010, από την 13η, ως την 19η θέση, επί συνόλου 27 αναπτυγμένων χωρών.

Το «ειδικό βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ, σε σύγκριση με παρεμφερείς, ως προς το μέγεθος, οικονομίες, όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, ήταν με βάση τον ΔΔΑ κατώτερο από τις δύο αυτές χώρες συστηματικά και διαχρονικά.

Στην ποιοτική προσέγγιση όμως, αξίζει να σημειωθεί, το γεγονός ότι η Ελλάδα «πρωτοτύπησε», και κατέστη η μόνη χώρα, με ολοκληρωμένη περιφερειακή αναπτυξιακή πολιτική για την Βαλκανική, κάτι που δεν βαθμολογήθηκε στον ΔΔΑ.

Για τον σκοπό αυτό, πέραν από την Πολυμερή Διπλωματία, που ανέπτυξε μέσω των Ευρωπαϊκών και άλλων πολυμερών, και διεθνών θεσμών, στους οποίους συμμετείχε, και για τους οποίους έχει ήδη γίνει λόγος, η Ελλάδα δραστηριοποιήθηκε ιδιαίτερα στην Οικονομική Διπλωματία, σε περιφερειακό επίπεδο μέσω του ΕΣΟΑΒ, καθώς και της προώθησης ΑΞΕ, για μια ολοκληρωμένη στρατηγική παρέμβαση σε ολόκληρη την περιοχή, όπως θα εξετασθεί στα ειδικά Κεφάλαια, και σε διμερές επίπεδο μέσω ενός ανεπτυγμένου νομικού πλαισίου συνεργασίας και μιας σειράς οικονομικών συμφωνιών με τις υπό εξέταση χώρες, για την διασφάλιση του θεσμικού πλαισίου της οικονομικής συνεργασίας.

Παράλληλα, η διερεύνηση στο Κεφάλαιο αυτό συνέβαλε κατά ένα σκέλος στην επιβεβαίωση της Υπόθεσης 9, καθότι η υποστηρικτική δράση του Ελληνικού κράτους στην διεθνοποίηση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στις υπό εξέταση χώρες,η Ελλάδα ανέπτυξε οικονομικές δράσεις υπό τον μανδύα διακρατικών Συμφωνιών, οι οποίες ξεκίνησαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους με τις υπό εξέταση χώρες, ανάλογα και με τις εν γένει επικρατούσες συνθήκες, και όλες πλην αυτών με την Αλβανία, είχαν ήδη υπογραφεί ή και κυρωθεί, πολύ πριν την υπό εξέταση περίοδο. Κατά την διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου όμως, η Ελλάδα ανέπτυξε περαιτέρω το πλέγμα διμερών συνεργασιών στην περιοχή, υπογράφοντας ή κυρώνοντας συνολικά τριαντατρείς διμερείς συμβάσεις με χώρες της Βαλκανικής, με σκοπό την τόνωση της οικονομικής συνεργασίας και την διευκόλυνση του διακομιστικού εμπορίου. Οι διμερείς οικονομικές συμφωνίες αφορούν σε είκοσι διαφορετικούς τομείς συνεργασίας, μεταξύ αυτών και τομείς εξαιρετικού ενδιαφέροντος για την εξάπλωση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική, όπως αυτές, που αφορούν σε οικονομική, βιομηχανική και επιστημονικοτεχνική συνεργασία, αμοιβαία προστασία και προώθηση των επενδύσεων, και αποφυγή διπλής φορολογίας, όσον αφορά τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου. Η ύπαρξη τέτοιων συμφωνιών, επηρέασαν θετικά την εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομικής δραστηριότητας, όπως αναφέρεται σε σχετικό Κεφάλαιο, που ακολουθεί.

Οι κινήσεις αυτές της Ελλάδας εντάσσονται στα πλαίσια μιας κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης ευθυγραμμισμένες και «σύννομες» με τις κινήσεις, τόσο της Διεθνούς Κοινότητας κοινότητας, των Ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και μεμονωμένων χωρών της ΕΕ, και όχι μόνον. Ο χαρακτήρας των Ελληνικών αυτών δράσεων σκιαγραφείται και αξιολογείται στην συνέχεια.

Ασχέτως οικονομικών αποτελεσμάτων, οι συμφωνίες αυτές αποδείχθηκαν εποικοδομητικές σε πολιτικό επίπεδο, υποβοηθώντας την επιτυχή διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης Ελληνικής πολιτικής ως προς τις χώρες της περιοχής. Για τον λόγο αυτό, παρά τις δυσκολίες λόγω της οικονομικής κρίσης, αλλά και το γεγονός ότι τα Βαλκάνια έχουν παύσει πλέον να θεωρούνται από τον ΟΟΣΑ ως περιοχή προτεραιότητας για την αναπτυξιακή βοήθεια, η Ελλάδα συνεχίζει να εξετάζει τρόπους να διατηρήσει τον ρόλο της στον τομέα της περιφερειακής συνεργασίας στα Βαλκάνια, διερευνώντας και τις δυνατότητες συνεργασίες με άλλες χώρες Μέλη της ΕΕ, που λόγω γειτνίασης με την περιοχή έχουν επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον όπως, για παράδειγμα, η Αυστρία και η Ουγγαρία.

Πίνακας 94: Διμερείς Συμβάσεις της Ελλάδας με χώρες της Βαλκανικής κατά την υπό εξέταση περίοδο

	Χώρα:	**Αλβανία**	**Βοσνία & Ερζεγοβίνη**	**Βουλγαρία**	**Κροατία**	**ΟΓΔ**	**Σερβία-Μαυροβούνιο**	**Ρουμανία**
	Τομέας:							
1.	**Οικονομικής Συνεργασίας**				*			
2.	**Οικονομικής Βιομηχανικής & Τεχνικό-επιστημονικής Συνεργασίας**	*						*
3.	**Οικονομικής & Τεχνολογικής Συνεργασίας**		*					
4.	**Επιστημονικής & Τεχνολογικής Συνεργασίας**	*						
5.	**Οικονομικής Ανάπτυξής & Περιφερειακής Σύγκλισης**			*				
6.	**Προώθηση και Αμοιβαία Προστασία των Επενδύσεων**		*		*	*		
7.	**Μεταφορών**	*						
8.	**Μελετών Εύξεινου Πόντου**				*			
9.	**Οδικών Μεταφορών**	*		*				*
10.	**Διεθνών Οδικών Μεταφορών**	*						
11.	**Θαλάσσιες Μεταφορές**				*			
12.	**Αεροπορικών Μεταφορών**		*			*		
13.	**Διεθνείς Οδικές Επιβατικές και Εμπορευματικές Μεταφορές**		*		*		*	
14.	**Διασυνοριακών Γλυκών Υδάτων**	*						
15.	**Εκπαιδευτικής, Επιστημονικής & Πολιτισμικής Συνεργασίας**				*			
16.	**Άμυνας**		*					
17.	**Τουρισμός**			*	*			
18.	**Ενέργεια**	*						*
19.	**Φορολογίας**		*			*		
20.	**Δημόσιας Διοίκησης, Διαχείρισης Προσωπικού & Οργάνωσης**							*

10. Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα και στοιχεία σχετικά με τις υποδομές στην περιοχή των Βαλκανίων: η ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια στα Βαλκάνια

Στον άξονα που διατρέχει την ροή της παρούσας ΔΔ, από το γενικότερο στο ειδικότερο, μετά την παρουσίαση της Ελληνικής ΕΑΒ, και της Ελληνικής εξωτερικής βαλκανικής πολιτικής, το παρόν Κεφάλαιο επικεντρώνεται στην κεντρική προτεραιότητα της Ελληνικής βαλκανικής πολιτικής και ΕΑΒ, ήτοι στις υποδομές, οι οποίες ενώνουν με φυσικούς δεσμούς την Ελλάδα με την Βαλκανική, και διαμέσου αυτής, με την υπόλοιπη Ευρώπη. Παρουσιάζονται οι στόχοι, οι τομείς και το πλαίσιο εντός του οποίου η Ελλάδα επεδίωξε την υλοποίηση τους, τόσο μέσω ιδίων δυνάμεων και πόρων, όσο και άλλων, μέσω συνεργασιών στο Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο, το οποίο εξετάσθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Αποτελεί την θεωρητική βάση για την διερεύνηση των Υποθέσεων 2 και 13.

10.1 Γενικά

Η στρατηγική της Ελλάδας σχετικά με την περιοχή αναπροσανατολίστηκε αμέσως μετά την αλλαγή του γεωπολιτικού τοπίου το 1990 και την μετάβαση των χωρών της Βαλκανικής προς την ελεύθερη οικονομία, όπως ήδη προαναφέρθηκε. Η γενικότερη διμερής συνεργασία προϋπήρχε ήδη από την δεκαετία του 1970 με ορισμένες Βαλκανικές χώρες, αλλά συμπληρώθηκε και επεκτάθηκε γεωγραφικά και τομεακά, έτσι ώστε να περιλάβει όλες τις χώρες της Βαλκανικής, και να καλύψει επίκαιρους τομείς, αμέσως μετά το άνοιγμα του Ανατολικού μπλοκ το 1991.

Ως τότε, «αποκομμένη» από την υπόλοιπη Ευρώπη, η Ελλάδα, είδε την αλλαγή ως μια τεράστια ευκαιρία «φυσικής σύνδεσης» δια της χερσαίας προσπελασιμότητας προς την υπόλοιπη Ευρώπη, μέσω κατάλληλων υποδομών. Κατά συνέπεια, οι υποδομές στην Βαλκανική είχαν για την Ελλάδα γεωστρατηγική, όσο φυσικά και οικονομική σημασία. Οι απόψεις της Ελλάδας σχετικά με τις υποδομές αποκρυσταλλώθηκαν σταδιακά, με την πρόοδο της ειρήνευσης και σταθεροποίησης στην περιοχή και ειδικά στις αρχές του 2000, περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα, ως μόνη χώρα Μέλος της ΕΕ στην περιοχή, συμμετείχε σε αποφασιστικές διεργασίες για το μέλλον της ΕΕ, αλλά και της Βαλκανικής[298]. Αυτό κατέστη δυνατό, διότι οι εξελίξεις της περιόδου μετά το 1990, οι οποίες προαναφέρθηκαν, άλλαξαν δραματικά, όχι μόνο τον πολιτικό χάρτη της περιοχής, αλλά και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για την ανάπτυξη των υποδομών στην επί μακρόν και ποικιλοτρόπως πληγείσα περιοχή των Βαλκανίων.

Η κατάσταση των δικτύων, εν πολλοίς αποτέλεσμα καταστροφών λόγω πολεμικών συγκρούσεων, η έλλειψη συντήρησης λόγω του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης των οικονομιών της περιοχής και το σχετικά δυσμενές επενδυτικό κλίμα, επέβαλαν την εμπλοκή της Διεθνούς Κοινότητας κοινότητας και την παροχή δωρεάν βοήθειας, ως προϋπόθεση για την προσέλκυση κεφαλαίων από τους ΔΧΟ και την κεφαλαιαγορά για την χρηματοδότηση της αποκατάστασης και εκσυγχρονισμού τους. Οι εκτιμήσεις για την αποδοτικότητα των έργων δηλαδή, ήταν δυνατόν να γίνουν, μόνον στο πλαίσιο μιας προοπτικής σταθεροποίησης, ανάπτυξης και ολοκλήρωσης της περιοχής, και όχι με βάση την κατάσταση, όπως είχε διαμορφωθεί ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων και κρίσεων.

Η Ελλάδα, με γνώμονα και το ίδιο συμφέρον της διασύνδεσης κυρίως με την Ευρώπη, δια μέσου της περιοχής, δραστηριοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό για την αναδόμηση των υποδομών αυτών. Έδρασε κυρίως στο πλαίσιο της ΕΕ, όχι μόνο διότι το έργο ήταν τιτάνιο χρηματοδοτικά, πολιτικά και συντονιστικά, αλλά και διότι, εκ φύσεως οι υποδομές αυτές, ενέπιπταν πλήρως στις Ευρωπαϊκές προτεραιότητες για την διασύνδεση της Ευρώπης προς επίτευξη μεγαλύτερης οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, όχι μόνο των μέχρι τότε χωρών Μελών, αλλά και νέων από την ευρύτερη περιοχή, εντάσσοντας έτσι την ανάπτυξη των βαλκανικών υποδομών στην προοπτική προσέγγισης και τελικής ένταξης του συνόλου των χωρών της περιοχής στην ΕΕ. Η προοπτική αυτή υλοποιήθηκε για μεν τις υποψήφιες χώρες μέσω της διαδικασίας ένταξης, για δε τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων μέσω της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης.

Η διευκόλυνση της επικοινωνίας ανάμεσα σε παραμεθόριες περιοχές, περιλαμβανομένων και αυτών, όπου κατοικούν εθνοτικά, πολιτιστικά ή και γλωσσικά συγγενείς πληθυσμοί αποτελεί έναν πρόσθετο στόχο τόσο της ΕΕ, όσο και της

[298] Ευρωπαικό Συμβούλιο Νίκαιας, Ελληνική Προεδρία της ΕΕ το 1994 και το 2003, έναυσμα διαδικασίας διεύρηνσης της ΕΕ στο Λουξεμβούργο το 1997 και Ελσίνκι 1999.

Ελλάδας. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα αντετάχθη σε κάθε υπαγωγή της ανάπτυξης των δικτύων σε στρατηγικές αντιπαράθεσης και εθνικιστικών διαχωρισμών.

Η Ελλάδα επεδίωξε μια προσέγγιση του σχεδιασμού των υποδομών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία να εναρμονίζεται και να επιτρέπει την διασύνδεση με τις ήδη υπάρχουσες υποδομές επί Ελληνικού εδάφους, ή άλλες νέες, που θεώρησε ως απαραίτητες μετά τις γεωπολιτικές αλλαγές στην περιοχή, δρώντας ,με γνώμονα το εθνικό όφελος. Η ανάπτυξη των βαλκανικών υποδομών, είχε εμφανή και ιδιαίτερη σημασία για την ίδια την Ελλάδα, και κυρίως για την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, και ειδικότερα για την ανάπτυξη των βόρειων παραμεθόριων περιοχών Ηπείρου, Μακεδονίας και Θράκης.

Παράλληλα, επεδίωξε και υπέρ-εθνικό όφελος, προωθώντας μια περιφερειακή προσέγγιση των υποδομών για το σύνολο της Βαλκανικής, και υποστήριξε στο πλαίσιο αυτό τις σχετικές δραστηριότητες του Συμφώνου Σταθερότητας, της Διαδικασίας Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και άλλων περιφερειακών πρωτοβουλιών, οι οποίες προαναφέρθηκαν. Η Ελλάδα ενεθάρρυνε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλα Ευρωπαϊκά Όργανα να ενσωματώσουν στις στρατηγικές τους μια τέτοια ευρεία περιφερειακή προσέγγιση για οικονομικούς, αλλά και πολιτικούς λόγους.

Επιπροσθέτως, η ανάπτυξη των μεταφορικών και ενεργειακών υποδομών στα Βαλκάνια, κατά την Ελληνική πλευρά, θα έπρεπε να υπηρετεί, πέραν των επιταγών της Ευρωπαϊκής και περιφερειακής ολοκλήρωσης, και την σύνδεση της Ευρώπης με χώρες στην περιοχή του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας.

Η διαμόρφωση μεταφορικών και ενεργειακών δικτύων, που να υπηρετούν τους παραπάνω στόχους προϋπέθεταν, παράλληλα με την ανάπτυξη των υποδομών, τη διαμόρφωση του κατάλληλου θεσμικού και ρυθμιστικού πλαισίου, προσανατολισμένου στα ισχύοντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνώς, καθώς και την γρήγορη πρόοδο στην διαδικασία μετάβασης στην οικονομία ελεύθερης αγοράς, έτσι ώστε να χρηματοδοτηθούν και να είναι βιώσιμα. Ειδικότερα, όσον αφορά τις μεταφορές, κρίσιμος παράγοντας ήταν και η απλοποίηση των μεθοριακών διατυπώσεων, όχι μόνον για πολιτικούς και κοινωνικούς λόγους, αλλά και για οικονομικούς, και συγκεκριμένα για την διευκόλυνση του όγκου διελεύσεων και βιωσιμότητας.

Ο ορισμός ενός στρατηγικού δικτύου υποδομών έπρεπε να στηρίζεται σε μία σειρά από αρχές και κριτήρια επιλογής, όπως αυτά, που είχαν οριστεί στο πλαίσιο της ΕΕ. Ειδικότερα, ως προς τις μεταφορές, το πολυτροπικό δίκτυο υποδομών συνδυασμένων μεταφορών (multimodal), κρίθηκε απαραίτητο να στηρίζεται στις αρχές και τους γενικούς στόχους, όπως αυτοί καθορίζονται στις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών. Το δίκτυο στην περιοχή προϋπέθετε να λάβει υπόψη τους σχεδιασμούς, που προβλέπονταν από τους Πανευρωπαϊκούς Διαδρόμους και Περιοχές, όπως αυτοί καθορίστηκαν από τις Πανευρωπαϊκές Διασκέψεις Μεταφορών στην Κρήτη το 1994[299] και στο Ελσίνκι το 1997[300], από τις δραστηριότητες της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη του ΟΗΕ, από τα αποτελέσματα της Εκτίμησης Αναγκών Υποδομών Μεταφορών - ΕΑΥΜ[301] (Transport Infrastructure Needs Assessment - TINA) καθώς και τις μελέτες «Περιφερειακή Μελέτη Υποδομών Μεταφορών – ΠΜΥΜ»[302] "(Transport Infrastructure Regional Study - TIRS), και «Μελέτη Περιφερειακών Υποδομών Βαλκανίων –

[299] Η Δεύτερη Πανευρωπαϊκή Διάσκεψη Μεταφορών διεξήχθη 14- 16 Μαρτίου 1994 στην Κρήτη. Στη διάσκεψη αυτή συμμετείχαν 700 περίπου εκπρόσωποι θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, Κυβερνήσεων, Κοινοβουλίων και Ενώσεων συμφερόντων από 42 συνολικά ευρωπαϊκά Κράτη, καθώς και αντιπροσωπείες παρατηρητών από μη ευρωπαϊκές χώρες. Η διάσκεψη εξέτασε σε τρεις ομάδες εργασίας τους θεματικούς τομείς "μεταφορές και οικονομία της αγοράς", "υποδομή μεταφορών και χρηματοδότηση" και "ορίζοντας 2000", (διατροπικές μεταφορές, νέες τεχνολογίες, ασφάλεια και προστασία του περιβάλλοντος). Για πρώτη φορά σε περιφερειακό επίπεδο δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης –ΚΑΕ, τότε ΧΚΑΕ . Η Διάσκεψη ενέκρινε ομόφωνα τη δήλωση της Κρήτης, της οποίας το κέντρο βάρους συνίσταται στη χάραξη μιας στρατηγικής, η οποία θα επιδιώκει να υλοποιεί σε συνεχή βάση το στόχο μιας οικολογικής πολιτικής μεταφορών. Επιπλέον παρουσιάσθηκαν από τους συμμετέχοντες νέα σχέδια για τις σιδηροδρομικές και οδικές μεταφορές, οι οποίες ήταν μείζονος σημασίας ενόψει των μέτρων ανάπτυξης υποδομών σε όλη την επικράτεια της Ένωσης. Για την υλοποίηση των διαδρόμων αυτών η ΕΕ είχε δεσμευθεί στο πλαίσιο των προγραμμάτων PHARE και TACIS να εξασφαλίσει οικονομική υποστήριξη.

[300] Η Τρίτη Πανευρωπαϊκή Διάσκεψη Μεταφορών στο Ελσίνκι το 1997, κατέληξε σε δήλωση του αποτελεί τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη της πολιτικής μεταφορών στα κράτη της ΚΑΕ, καθώς και στα γειτονικά κράτη της Μεσογείου. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της προώθησης οικολογικών και αποτελεσματικών συστημάτων μεταφορών σε μόνιμη βάση στις προαναφερθείσες περιοχές, απφασίσθηκε σειρά μέτρων.

[301] Η ΕΑΥΜ να ξεκινήσει την ανάπτυξη ενός πολυτροπικού δικτύου μεταφορών εντός της επικράτειας των υποψήφιων προς ένταξη χωρών, οι οποίες κατά την δεδομένη χρονική στιγμή ήταν οι εξής:: Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβενία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Κύπρος.

ΜΠΥΒ» (Regional Balkan Infrastructure Study - REBIS), με προτεραιότητα στην αποκατάσταση και αναβάθμιση του υπάρχοντος δικτύου, με προδιαγραφές ανάλογες των Διευρωπαϊκών δικτύων. Ως προς την ενέργεια, το δίκτυο, κρίθηκε ότι έπρεπε να είναι σύγχρονων προδιαγραφών ασφαλείας, να διασφαλίζεται πολλαπλά η ενέργεια, καθώς και η διασύνδεση των δικτύων ανά ενεργειακή πηγή, όπως π.χ. ηλεκτρικής ενέργειας, πετρελαϊκής και φυσικού αερίου, και ασφαλώς να καλύπτει τις προβλεπόμενες καταναλωτικές ανάγκες κάθε χώρας.

Από πλευράς ΕΕ κατά την ίδια περίοδο, η περιοχή των Βαλκανίων αντιμετωπίσθηκε κυρίως στο επίπεδο του ΣΣ, το οποίο προέβλεπε περιφερειακή χρηματοδότηση, και λειτουργούσε ως άτυπο forum συντονισμού των δράσεων στα Βαλκάνια για τις υποδομές.

Η ποικιλία προσεγγίσεων για τα θέματα της περιοχής εντάθηκε λόγω της πληθώρας διαθέσιμων χρηματοδοτικών μέσων, τα οποία προαναφέρθηκαν στο σχετικό Κεφάλαιο, καθώς και των απαραίτητων διαδικασιών λήψης αποφάσεων σχετικά με την επιλογή των έργων και την χορήγηση πόρων. Όπως αναλυτικά προαναφέρθηκε από πλευράς ΕΕ, τα χρηματοδοτικά μέσα ήταν πάρα πολλά, με τα περισσότερα κονδύλια για τις υποδομές να διοχετεύονται μέσω των PHARE και ΠΔΜ (ISPA), ενώ αντιθέτως στο πρόγραμμα ΚΒΑΑΣ (CARDS), το οποίο στόχευε στην στήριξη της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης στις Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Κροατία, Σερβία (τότε ΟΔΓ) και ΠΓΔΜ, τα αντίστοιχα κονδύλια ήταν μάλλον περιορισμένα. Επιπροσθέτως, οι ΔΧΟ, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν στην περιοχή με πρωτεύον κριτήριο την οικονομική απόδοση του κάθε υπό χρηματοδότηση έργου, διαδραμάτισαν ενεργό ρόλο πρώτα σε επίπεδο επιλογής έργων στην περιοχή με την κατάρτιση καταλόγων επιλέξιμων έργων, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, και στην συνέχεια διαθέτοντας τα απαραίτητα κονδύλια, σε απ' ευθείας χρηματοδότηση ή σε συγχρηματοδότηση μεταξύ τους, με την ΕΕ ή και με άλλους δωρητές/χορηγούς. Τέλος, ο κύκλος των διαθέσιμων χρηματοδοτικών μέσων για τα έργα υποδομών στα Βαλκάνια, έκλεινε με την προσθήκη των πόρων, που διατέθηκαν διμερώς, με την μορφή διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας, από άλλους δωρητές/χορηγούς, πέραν της Ελλάδας.

Ειδικότερα ως προς την Ευρωπαϊκή συνδρομή και βοήθεια, η Ελλάδα, αναγνώρισε εξ αρχής τη σημαντική συμβολή των Προγραμμάτων PHARE και ISPA στις υποψήφιες χώρες της περιοχής, και υποστήριξε την περαιτέρω σημαντική αύξηση των σχετικών προενταξιακών πόρων ήδη από το 2004, μετά την ένταξη του πρώτου «κύματος» χωρών Μελών. Συγκεκριμένα υποστήριξε την αύξηση της δωρεάν χρηματοδότησης υποδομών στα Δυτικά Βαλκάνια διαμέσου του Προγράμματος ΚΒΑΑΣ (CARDS), και μάλιστα την επανάληψη της ειδικής χρηματοδότησης για διαμεθοριακές υποδομές στις χώρες, που υπάγονταν στο Πρόγραμμα αυτό.

Δεδομένης της εμπλοκής όλων αυτών των φορέων και των διακριτών διαδικασιών για την προώθηση μιας πολιτικής σχεδιασμού και υλοποίησης έργων υποδομών στην Βαλκανική, η Ελλάδα γνωστοποίησε και προώθησε συστηματικά τις θέσεις και προτεραιότητές της σε διεθνές, περιφερειακό και διμερές επίπεδο, σε μια προσπάθεια δημιουργίας μιας σταθερής αναφοράς επί του προκειμένου.

Ο σχεδιασμός των υποδομών στην περιοχή των Βαλκανίων από πλευράς ΕΕ, κατά την Ελληνική πλευρά έπρεπε να εντάσσεται σε μια ευρεία και συνεκτική περιφερειακή προσέγγιση, ανεξάρτητα από τις συγκεκριμένες διαδικασίες χρηματοδότησης, που υιοθετούνταν για κάθε έργο. Η συμμετοχή της Ελλάδας, με την ιδιότητα του Κράτους Μέλους της ΕΕ, στις διαδικασίες σχεδιασμού και επιλογής των προς χρηματοδότηση έργων υποδομών της περιοχής, θεωρήθηκε κρίσιμης σημασίας για την χώρα, καθότι θα μπορούσε πέραν της προώθησης εθνικών συμφερόντων, να «διασφαλίσει» την «ενοποιημένη» προσέγγιση σχεδιασμού και υλοποίησης των έργων στην περιοχή.

Πέραν της χρηματοδότησης των έργων υποδομών στα Βαλκάνια, η Ελλάδα παρείχε, σε ορισμένες περιπτώσεις τεχνική βοήθεια σε διμερές επίπεδο, μέσω συναντήσεων πληροφόρησης και εκπαίδευσης σε κρατικούς λειτουργούς από Βαλκανικές χώρες σε θέματα Ευρωπαϊκού κεκτημένου ή και σε άλλα Ευρωπαϊκά θέματα γενικότερα, λόγω της εμπειρίας και τεχνογνωσίας της ως Κράτος Μέλος της ΕΕ.

[302] Η μελέτη TIRS είναι μόνο η πρώτη φάση ενός συνόλου εργασιών για τις υποδομές μεταφορών στην περιοχή των Βαλκανίων, που έγινε στο πλαίσιο του ΣΣ, με βάση όρους που έχουν καθιερωθεί κυρίως από την ΕΤΕπ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2000. Η δεύτερη φάση, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής απετέλεσε νέα μελέτη το 2003, με τίτλο REBIS.

10.2 Υποδομές στον τομέα των μεταφορών

Η προώθηση των Πανευρωπαϊκών Διαδρόμων (Paneuropean Corridors), όπως αυτοί υιοθετήθηκαν στις Πανευρωπαϊκές Διασκέψεις Μεταφορών στην Κρήτη το 1994 και στο Ελσίνκι το 1997, με στόχο την δημιουργία διαδικτύωσης, και επίτευξης ενός συνεκτικού πανευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο της ελληνικής πολιτικής υποδομών στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η διασύνδεση της χώρας με την Δυτική και Κεντρική Ευρώπη, την Βόρεια Θάλασσα, την Ρωσική Ομοσπονδία και τον Καύκασο θα μπορούσε να επιτευχθεί ευκολότερα και καλύτερα, με την ολοκλήρωση ορισμένων Πανευρωπαϊκών αξόνων, που διέρχονται ή καταλήγουν στην Ελλάδα, κάθετα σε κατεύθυνση Βορρά-Νότος, και οριζόντια σε κατεύθυνση Δύση-Ανατολή, όπως οι Διάδρομοι Χ, ο ΙΧ, ο IV και ασφαλώς με την Εγνατία οδό[303], που αποτέλεσε Ελληνικό καίριο στόχο, και η οποία εντάχθηκε άμεσα στα πρώτης προτεραιότητας Διευρωπαϊκά Δίκτυα.

Παράλληλα, η διαβλεπόμενη την εποχή εκείνη διεύρυνση της ΕΕ προς ανατολάς, μετατόπιζε επίσης και το «κέντρο βάρους» της Ένωσης ανατολικότερα, και μάλιστα πλησιέστερα στην Ελληνική «ενδοχώρα», καθώς με την διεύρυνση το «Ευρωπαϊκό έδαφος» (European Territory), θα περιελάμβανε την Ελλάδα στο νοτιότερο σημείο, τις Βαλκανικές, Κεντροευρωπαϊκές και Βαλτικές χώρες, ως την Φινλανδία στο βορειότερο[304]. Κατά συνέπεια, ο ρόλος της Ελλάδας ως διακομιστικού κόμβου μεταξύ Ανατολής - Δύσης, αποκτούσε και την διάσταση και Βορρά – Νότου, η οποία ήταν «κλειστή» κατά την διάρκεια του Παραπετάσματος. Ο ρόλος αυτός, γινόταν έτι περαιτέρω σημαντικός, σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στο Διεθνές Εμπόριο, λόγω Παγκοσμιοποίησης, και «εμφάνισης» των αναδυόμενων αγορών, κυρίως λόγω του αυξανόμενου εμπορίου προϊόντων και πρώτων υλών από την Άπω Ανατολή, την Ασία και την Αφρική προς την ΚΑΕ, αλλά και την Ρωσία, αφού τα εμπορεύματα δεν θα ήταν αναγκαστικό να πραγματοποιήσουν τον διάπλου της Αφρικής ως το Ρότερνταμ, και από κει στην συνέχεια να μεταφερθούν, κυρίως σιδηροδρομικά στην Ανατολική και Βόρεια Ευρώπη. Την στρατηγική θέση της Ελλάδας για την σημαντική μείωση του χρόνου και κόστους μεταφοράς των προϊόντων της, είδε πολύ νωρίς η Κίνα, επιδιώκοντας και αποκτώντας βάση στην Ελλάδα, με την ιδιωτικοποίηση μέρους του λιμένος του Πειραιά, και διεκδικώντας αργότερα και άλλα Ελληνικά λιμάνια όπως το Τυμπάκι κ.ά., αλλά και η Ρωσία, με έκδηλο το ενδιαφέρον της για τους Ελληνικούς σιδηροδρόμους. Βεβαίως, η αναβάθμιση της σημασίας της Ελλάδας ως διακομιστικού κέντρου, προσέδωσε και περαιτέρω γεωπολιτικό βάρος στην Ελλάδα.

Πρώτης προτεραιότητας επιδίωξη της Ελλάδας κρίθηκε η ανάπτυξη του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ, που διέρχεται από την Αυστρία, Σλοβενία, Κροατία, Σερβία/ΟΔΓ, ΠΓΔΜ, Ουγγαρία, Βουλγαρία και καταλήγει στην Ελλάδα. Ειδικότερα, ο κύριος κορμός του Διαδρόμου είναι: Salzburg, Ljubljana, Zagreb, Beograd, Nis, Skopje, Veles, Θεσ/νίκη καθώς και ο Δ' κλάδος του: Veles, Bitola, Φλώρινα και μέσω Εγνατίας Οδού, Ηγουμενίτσα.

Ο Διάδρομος αυτός αποτελεί την συντομότερη οδική και σιδηροδρομική σύνδεσή της Ελλάδας με την Κεντρική Ευρώπη και ως Διευρωπαϊκός Αυτοκινητόδρομος (TransEuropean Motorway) λειτουργούσε και την ψυχροπολεμική εποχή, ως Δια - Γιουγκοσλαβικός Αυτοκινητόδρομος (Trans- Jugoslavian Motorway), που είχε μάλιστα χρηματοδοτηθεί από την ΕΕ μέσω της ΕΤΕπ την δεκαετία του 1970. Μετά όμως από την διάλυση της ΟΔΓ πολλαπλασιάστηκαν οι συνοριακοί σταθμοί, αυξάνοντας σοβαρά τον χρόνο διέλευσης και τις σχετικές διαδικασίες, ενώ και η επί δεκαετίες έλλειψη συντήρησης, είχε συντελέσει στην υποβάθμιση μεγάλων τμημάτων του άξονα. Λόγω του ενδιαφέροντος της Ελλάδας για τον συγκεκριμένο Διάδρομο, η χώρα ανέλαβε την προεδρία της Διευθύνουσας Επιτροπής και την δημιουργία σχετικής Τεχνικής Γραμματείας, την οποία και χρηματοδότησε.

Άμεσης προτεραιότητας έργα, επί του Διαδρόμου, σε συμφωνία με τα εμπλεκόμενα Κράτη, θεωρήθηκαν:

- Η κατασκευή του νότιου τμήματος του αυτοκινητοδρόμου Demir Kapija – Γευγελή
- Η παράκαμψη του Βελιγραδίου
- Το τμήμα Lescovac (Σερβία/ΟΔΓ) – Kumanovo (ΠΓΔΜ)

[303] Την ίδια περίοδο οι όμορες χώρες στα βόρεια της Ελλάδας σχεδίαζαν την ανταγωνιστική προς τηε Εγνατία, παρα-εγνατία οδό, η οποία δεν υλοποιήθηκε διοτι απετούσε συντομισμό μεταξύ 5 κρατών, βρισκόταν εξ ολοκλήρου εκτος ΕΕ, και κατά συνέπεια η διέλευση θα πρόσκοπτε σε πολλες διαδικασίες τόσο για άτομα όσο και εμπορεύματα.

[304] Το Ελσίνκι στον Βορρά και η Αθήνα στο Νότο βρίσκονται στον ίδιο μεσημβρινό.

Μάλιστα την χρηματοδότηση και την κατασκευή ορισμένων εξ αυτών, όπως το τμήμα Lescovac–Kumanovo ανωτέρω, ανέλαβε η ίδια η Ελλάδα, μέσω του ΕΣΟΑΒ, που αναφέρεται σε σχετικό Κεφάλαιο κατωτέρω.

Επίσης, κρίθηκε αναγκαία η υποστήριξη της κατασκευής της σύνδεσης του κύριου κορμού με την Πρίστινα. Η αναβάθμιση του Διαδρόμου Χ θεωρήθηκε σε άμεση συνάφεια με την αναβάθμιση του λιμένα της Θεσσαλονίκης, για τους διακομιστικούς και γεωστρατηγικούς λόγους, που προαναφέρθηκαν.

Γενικότερα, η Ελλάδα επεδίωξε ο χρονικός ορίζοντας στον σχεδιασμό των ανωτέρω έργων να είναι εναρμονισμένος με αυτόν των Διευρωπαϊκών Δικτύων, δηλαδή να έχουν τα έργα αυτά ορίζοντα υλοποίησης ως το 2015.

Μια περαιτέρω προτεραιότητά της Ελλάδας απετέλεσε η ανάπτυξη του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου IV, που διέρχεται από την Γερμανία, Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Ρουμανία, Βουλγαρία, ο οποίος διακλαδίζεται καταλήγοντας στην Θεσσαλονίκη και Κωνσταντινούπολη. Ειδικότερα, ο κύριος κορμός του είναι: Δρέσδη, Πράγα, Μπρατισλάβα, Βουδαπέστη, Arab, Craiova, Σόφια, Θεσσαλονίκη και Κωνσταντινούπολη.

Ο Διάδρομος αυτός λειτουργούσε ανέκαθεν για τους Έλληνες μεταφορείς ως εναλλακτικός του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ, κυρίως κατά τις περιόδους κρίσης στην Γιουγκοσλαβία. Εξάλλου, ο Διάδρομος IV, βορείως της Ελλάδας είχε ορίζοντα ως το 2015 για να επιτευχθεί η διέλευση εξ' ολοκλήρου μέσω Ευρωπαϊκού εδάφους, έτσι, ώστε να καταστεί ιδιαιτέρως ανταγωνιστικός. Ιδιαίτερα επιδιώχθηκε η προώθηση και υποστήριξη της κατασκευής της δεύτερης γέφυρας στον Δούναβη στο Vidin/ Kalafat, ώστε να δοθεί πραγματικά νέα ώθηση στην ανάπτυξη του άξονα αυτού, ειδικότερα στο νότιο τμήμα του, το οποίο και ενδιέφερε άμεσα την Ελλάδα. Γι' αυτό στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα ενδιαφέρθηκε για την έγκαιρη υλοποίηση της συμφωνίας, που υπέγραψαν η Βουλγαρία με την Ρουμανία, για την κατασκευή της δεύτερης γέφυρας στο Δούναβη τον Φεβρουάριο του 2000, και η οποία χρηματοδοτείται και από Ευρωπαϊκούς πόρους.

Για τους λόγους, που προαναφέρθηκαν, προτεραιότητας έτυχε και ο Πανευρωπαϊκός Διάδρομος IX, που συνδέει την Βαλτική Θάλασσα με το Αιγαίο Πέλαγος και κατ' επέκταση την Μέση Ανατολή και Αφρική. Διέρχεται από την Φινλανδία, Ρωσία, Λευκορωσία, Ουκρανία, Μολδαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία και καταλήγει στην Αλεξανδρούπολη. Ειδικότερα, ο κύριος κορμός του είναι: Ελσίνκι, Αγ. Πετρούπολη, Κίεβο, Chisinau, Βουκουρέστι, Ruse, Stara-Zagora, Haskovo, με δύο εναλλακτικές απολήξεις, Svilengrad, Ορμένιο, Αλεξανδρούπολη και Kurdzhali, Makaza, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη.

Ο Διάδρομος αυτός κρίθηκε σημαντικός καθότι συνδέει την χώρα με την Ανατολική και Βορειανατολική Ευρώπη, περιλαμβανομένης και της Ρωσίας, και συνδέει δύο άκρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Φινλανδία στο Βορρά και την Ελλάδα στο Νότο. Σχετικά με την τελική όδευση του Διαδρόμου υπήρχε διαφωνία με την Βουλγαρική πλευρά, που αφορούσε ειδικότερα στις δύο ισοδύναμες απολήξεις του Διαδρόμου από το Haskovo μέχρι την Αλεξανδρούπολη. Η Βουλγαρία, διαφωνούσε ως προς αυτό και θεωρούσε την απόληξη Kurdzhali, Makaza, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη ως κύριο κορμό του Διαδρόμου και την απόληξη Svilengrad, Ορμένιο, Αλεξανδρούπολη ως εναλλακτική. Ωστόσο, μετά από χειρισμούς της ελληνικής πλευράς δέχτηκε την ύπαρξη του κλάδου Haskovo, Svilengrad, Ορμένιο, Αλεξανδρούπολη.

Πέραν των καθέτων αξόνων, που προαναφέρθηκαν, έργο προτεραιότητας θεωρήθηκε και ο οριζόντιος Πανευρωπαϊκός Διάδρομος VIII, που συνδέει στην τελική μορφή του την Ιταλία, Αλβανία, ΠΓΔΜ, Βουλγαρία και ο κύριος κορμός του διέρχεται από: Bari/ Brindesi, Dures/ Vlore, Tirana, Pogradec, Skopje, Sofia, Plovdiv, Burgas, Varna. Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει και τις εξής κάθετες συνδέσεις: α) Σόφια, Pleven, Orishovica, Byala/ Gorna, β) Pogradec, Ιεροπηγή και c) Burgas, Svilengrad, Ορμένιο.

Ο Διάδρομος αυτός λειτουργεί συμπληρωματικά με τον επίσης οριζόντιο άξονα της Εγνατίας οδού, ενδυναμώνοντας μάλιστα την διαλειτουργικότητα των Διευρωπαϊκών με τα Πανευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών. Επιδίωξη της Ελλάδας ήταν η άμεση προώθηση των καθέτων συνδέσεων του Διαδρόμου VIII με την Εγνατία οδό, μεγιστοποιώντας έτσι το αμοιβαίο οικονομικό όφελος. Συνυπολογίζοντας όλες τις απολήξεις των Πανευρωπαϊκών Διαδρομών στην Ελλάδα

επιδιώχθηκε η δημιουργία εννέα πρόσθετων κάθετων συνδέσεων στην περιοχή της Βορείου Ελλάδας / Νότιας Βαλκανικής με προφανείς θετικές επιπτώσεις στις οικονομίες της ευρύτερης περιοχής[305].

Από ελληνικής πλευράς, στο πλαίσιο του ΕΣΟΑΒ, υπήρξε πρόθεση συγχρηματοδότησης σχετικά με την κατασκευή των τμημάτων:

- Pogradec – Korca
- Svilengrad – Ορμένιο

Η ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού μήκους 797 χλμ., που έχει σχεδιαστεί για να εξυπηρετεί το διαμετακομιστικό εμπόριο ολόκληρης της Νοτιοανατολικής Ευρώπης συνηγόρησε υπέρ της δημιουργίας πολλαπλών συνδέσεων. Επιπλέον, η επέκτασή της μέχρι την Κωνσταντινούπολη αποτέλεσε εξ αρχής μεσοπρόθεσμο στόχο της Ελληνικής πολιτικής υποδομών στην Βαλκανική.

Οι διασυνοριακές υποδομές, κρίθηκαν εξέχουσας σημασίας για την αναπτυξιακή διαδικασία στην περιοχή κατά μήκος των χερσαίων συνόρων της Ελλάδας, καθώς και για τις σχέσεις καλής γειτονίας με τις όμορες χώρες. Η Ελλάδα ενδιαφέρθηκε ειδικότερα για την αναβάθμιση των υπαρχουσών μεθοριακών διαβάσεων και την διάνοιξη νέων, συγκεκριμένα των τριών, που είχαν συμφωνηθεί με την Βουλγαρία, και των τριών, που είχαν συμφωνηθεί με την Αλβανία, ενώ εξέτασε επιπροσθέτως και την περίπτωση άλλων, ιδιαίτερα της διάβασης με την ΠΓΔΜ στην Πρέσπα.

Παράλληλα, ως προς την χρηματοδότηση του συνόλου των διασυνοριακών δράσεων, η Ελλάδα ενέταξε τις εντός του Ευρωπαϊκού εδάφους δράσεις στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΕΕΣ/INTERREG, και υποστήριξε ότι η χρηματοδότηση των αντίστοιχων δράσεων σε έδαφος γειτονικών χωρών έπρεπε να διασφαλισθεί από κονδύλια της ΕΕ μέσω των προγραμμάτων PHARE και ΚΒΑΑΣ/CARDS, ιδίως, καθότι, όπως έχει προαναφερθεί, τα Προγράμματα αυτά προέβλεπαν ειδικές χρηματοδοτήσεις για διασυνοριακές δράσεις. [306], που ίσχυσαν για τις υποψήφιες χώρες και εφαρμόζονταν μέχρι πρόσφατα και στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

Ένας άλλος σημαντικός άξονας είναι ο κάθετος Ιόνιος – Αδριατικός Αυτοκινητόδρομος, γνωστός ως Δαλματικός Διάδρομος, στα δυτικό άκρο της Βαλκανικής χερσονήσου, ο οποίος εμπίπτει στον Πανευρωπαϊκό Σχεδιασμό των Περιοχών Μεταφορών (PETRA), με στόχο την διέξοδο των ηπειρωτικών Διαδρόμων στην Μεσόγειο, και την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου και πολυμορφικού δικτύου στην περιοχή, με την εξασφάλιση παράλληλα προσβάσεων σε λιμάνια και αεροδρόμια. Παρόλο που η κατασκευή αυτού του Διαδρόμου ήταν φανερό ότι εξαρτάτο από μια αμφισβητούμενη αναμενόμενη ζήτηση, από πολιτική και οικονομική άποψη η Ελλάδα τον ενέταξε άμεσα στις προτεραιότητες της, ειδικότερα όσον αφορά στο τμήμα του στην Αλβανία και στην Ελλάδα. Θεωρήθηκε, ότι η συμπερίληψη του στους Πανευρωπαϊκούς Διαδρόμους, μπορούσε να αποτελέσει μεσοπρόθεσμο στόχο της Ελλάδας, εφόσον θα μπορούσε να υπάρξει συμφωνία από όλες τις εμπλεκόμενες χώρες κατά μήκος του Διαδρόμου. Η Ελλάδα ξεκίνησε μάλιστα με την Ιονία Οδό, την υλοποίηση του τμήματος του Διαδρόμου εντός της επικράτειάς της.

Δεδομένων όλων των ανωτέρω, η ανάπτυξη συνδέσεων με τις χώρες του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας αποτέλεσε επίσης Ελληνική προτεραιότητα, προσβλέποντας στην ανάπτυξη του Ευρώ-Ασιατικού Διαδρόμου TRACECA και μάλιστα με Ελληνική συμμετοχή. Ειδικότερα, επιδιώχθηκε η διασύνδεση του TRACECA με τους Πανευρωπαϊκούς Διαδρόμους IV, VII, και IX, καθότι, η διασύνδεση αυτή κρίθηκε ότι μπορούσε να επιτευχθεί μέσω των πορθμειακών συνδέσεων από το λιμάνι Πότι της Γεωργίας, προς τα λιμάνια της Δυτικής πλευράς του Ευξείνου Πόντου, Κωστάντζα, Βάρνα και Μπουργκάς και στην συνέχεια Αλεξανδρούπολη, ενώνοντας στην συνέχεια τον Καύκασο με την Δυτική Ευρώπη και την Μεσόγειο, μέσω της Εγνατίας οδού, η οποία καταλήγει στο Δυτικό άκρο της άκρο, στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας.

[305] Γνωστός και ως «Παρα-Εγνατία» θεωρείτο ανταγωνιστικός προς την Εγνατία οδό. Δεδομένου όμως, ότι η Εγνατία διέθετε τα βασικά πλεονεκτήματα, ότι πρώτον εμπίπτει στην δικαιοδοσία ενός Κράτους, το οποίο ήταν συγχρόνως Κράτος Μέλος της ΕΕ και οικονομικά ανθηρό, και δεύτερον τότι διασχίζει μόνον 2 διασυνοριακούς σταθμούς, πρώτον υλοποιήθηκε γρηγορότερα και παρουσιάζει λειτουργικά οφέλη, καθώς αποφεύγονται οι καθυστερήσεις, οι οποίες είναι αποφασιστικής σημασίας για τον κλάδο των μεταφορών.

[306] Στο πλαίσιο του προγράμματος ΚΒΑΑΣ/CARDS, υπήρξε συνέχεια των ειδικών διασυνοριακών δράσεων κατά το πρότυπο του PHARE-CBC. Αυτό κρίθηκε απαραίτητο για την ολοκλήρωση της αναπτυξιακής προσπάθειας, και το Πρόγραμμα διασυνοριακής συνεργασίας συνέχισε να λειτουργεί, όπως κατά την περίοδο εφαρμογής του PHARE-CBC στο σύνολο της περιοχής, πράγμα, που απετέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης της Ελληνικής πλευράς με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

10.3 Υποδομές στον τομέα της Ενέργειας

Η Ελλάδα, σε περίοδο ανοδικής οικονομικής πορείας, εν μέσω αυξημένου διεθνούς ανταγωνισμού, λόγω παγκοσμιοποίησης, επεδίωξε να διασφαλίσει όρους σταθερής, ανταγωνιστικής και βιώσιμης ανάπτυξης εξασφαλίζοντας την ενεργειακή της επάρκεια, μέσω διαφοροποιημένων πηγών ενέργειας, τόσο τομεακά, όσο και γεωγραφικά. Ο ρόλος της Ελλάδας στον ενεργειακό τομέα προσέλαβε ιδιαίτερη σημασία κυρίως λόγω των διεθνών εξελίξεων, που είχαν άμεσες οικονομικές και άλλες επιπτώσεις στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι γεωπολιτικές εξελίξεις και οι συνεπακόλουθες νέες συνεργασίες, που προέκυψαν με χώρες της υπό εξέταση περιοχής, αλλά και τις αλλαγές στον χάρτη προμηθειών ενεργειακών πρώτων υλών, που προέκυψε τόσο από την οικονομική κρίση της εποχής, όσο και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών στον τομέα της ενέργειας, καθώς και την άνοδο της τιμής του πετρελαίου την ίδια περίοδο, δημιούργησαν την ανάγκη αναδιάρθρωσης του ενεργειακού χάρτη της χώρας. Οι εξελίξεις αυτές εξ' άλλης πλευράς, οδήγησαν την ΕΕ σε σειρά νέων Συμφωνιών για την προμήθεια ενέργειας και την κατασκευή πολλαπλών και κολοσσιαίων έργων μεταφοράς ενέργειας, τόσο εντός της ΕΕ, όσο και σε σύνδεση με τρίτες χώρες, όπως οι υποθαλάσσιοι αγωγοί από την Βόρεια Αφρική στην ΕΕ, δηλαδή από Αλγερία προς Ιταλία και Ισπανία, εγκαταστάσεις στην Νότια Γαλλία υποδοχής υγροποιημένου αερίου από Αίγυπτο, Αλγερία και αργότερα Λιβύη, αλλά και διαδικτύωση μεταφοράς ενέργειας, με διασυνοριακές διασυνδέσεις εντός και εκτός της ΕΕ, όπως στις χώρες της Μεσογείου με το γνωστό «Δαχτυλίδι της Μεσογείου» (Mediterranean electricity ring). Το πλαίσιο αυτό δημιούργησε μία νέα δυναμική και για την Ελλάδα.

Όπως και για τις μεταφορές, που προαναφέρθηκαν, έτσι και για την ενέργεια, η Ελλάδα είδε τον ρόλο της ως διακομιστικού κέντρου ενέργειας να αναβαθμίζεται, και η γεωπολιτική της θέση να ενισχύεται. Συνεκτιμώντας τα ανωτέρω, η Ελληνική πολιτική και οι ελληνικές απόψεις και προτεραιότητες, σχηματοποιήθηκαν με γνώμονα την ανάληψη από την Ελλάδα ενεργού ρόλου ως βασικής ενεργειακής πύλης και ως περιφερειακού διαμετακομιστικού ενεργειακού κόμβου (energy hub) μεταξύ Βορρά-Νότου και Ανατολής-Δύσης. Η μεταφορά ενέργειας, κυρίως φυσικού αερίου, από τις χώρες παραγωγής στον Καύκασο και την Ανατολική Μεσόγειο, χερσαία ή υποθαλάσσια, μέσω αγωγών επί του εδάφους της, θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν, όχι μόνο την Ελληνική αγορά, αλλά μέσω διασυνοριακών συνδέσεων την Βαλκανική, και την Ιταλική, με απώτερη κατάληξη την Κεντροευρωπαϊκή αγορά.

Στην πλευρά του φυσικού αερίου, ο αγωγός, που συνδέει την Τουρκία με την Ελλάδα (ITGI), μεταφέροντας Κασπιακό φυσικό αέριο προς τις δυτικές αγορές, θα μπορούσε να διασυνδεθεί περαιτέρω σε ελληνικό έδαφος προς χώρες των Βαλκανίων, και να μεταφέρει αέριο, που έφτανε στην Ελλάδα και από άλλες πηγές της Ανατολικής Μεσογείου. Για την εξασφάλιση φυσικού αερίου από την Μεσόγειο, η Ελλάδα έχει υπογράψει συμφωνία με την Ιταλία για την κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού για την εισαγωγή φυσικού αερίου από την Αλγερία, ενώ επιπροσθέτως, η Ελλάδα είναι μία από τις λίγες χώρες της ευρύτερης περιοχής, που διαθέτει εγκαταστάσεις υγροποιημένου φυσικού αερίου στην νησίδα Ρεβιθούσα ακριβώς έξω από το λιμάνι του Πειραιά, και εισάγει υγροποιημένο φυσικό αέριο από διάφορες χώρες, και πρωτίστως την Αλγερία. Σ΄αυτήν την κατεύθυνση, η Ελλάδα διαθέτει ένα παγκόσμιο στρατηγικό περιουσιακό στοιχείο, με τη μορφή του μεγαλύτερου παγκόσμιου στόλου δεξαμενόπλοιων, ο οποίος αποτελεί την πλέον ευέλικτη και ασφαλή μέθοδο μεταφοράς αερίου και αργού πετρελαίου.

Η Ελλάδα παρείχε κατά την υπό εξέταση περίοδο δίοδο στον μόνο εν λειτουργία αγωγό αργού πετρελαίου στα Βαλκάνια, και ο οποίος συνδέει το λιμάνι της Θεσσαλονίκης με τα Σκόπια, με προοπτική επέκτασης ως την Πρίστινα. Η Αθήνα, η Σόφια και η Μόσχα είχαν υπογράψει πολιτική συμφωνία για την κατασκευή ενός αγωγού, που θα μετέφερε αργό πετρέλαιο αλλά και ρωσικό φυσικό αέριο από διυλιστήριο στο Μπουργκάς της Βουλγαρίας, και στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης στο Αιγαίο, παρακάμπτοντας τα Στενά του Βοσπόρου, για περιβαλλοντικούς, οικονομικούς, αλλά και στρατηγικούς λόγους.

Στο ανωτέρω ενεργειακό πλαίσιο, κρίθηκε εξ' ίσου σημαντικό για την Ελλάδα, η παράλληλη αξιοποίηση της ενοποίησης των αγορών ενέργειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ελλάδα ανέλαβε ενεργό ρόλο στην διαμόρφωση της Περιφερειακής Συνθήκης Ενέργειας, που υπογράφηκε στην Αθήνα την 25 Οκτωβρίου, 2005, γνωστής επίσης ως Συνθήκη για την Ενεργειακή Κοινότητα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, η οποία, πέραν από την συμβολή της στην ενεργειακή ασφάλεια της Βαλκανικής, αποτελεί συγχρόνως και ισχυρό κίνητρο για επενδύσεις στην ενοποιημένη ενεργειακή αγορά των

Βαλκανίων, και πιθανή πηγή ροών ΑΞΕ[307]. Στα πλαίσια της Συνθήκης αυτής, εκτός από την αξιοποίηση του δυναμικού των αποθεμάτων άνθρακα του Κοσσυφοπεδίου, προβλέπονται και κινήσεις για την διαφοροποίηση των πηγών ενεργειακού εφοδιασμού της Βαλκανικής. Στην κατεύθυνση αυτή ανέλαβε δραστήριο ρόλο η Ελλάδα, η οποία στις αρχές της δεκαετίας του 1990, κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων στα Βαλκάνια, είχε, ως «παράπλευρη απώλεια» αποκοπεί από το δίκτυο ενέργειας της Κεντρικής Ευρώπης, με αποτέλεσμα να αναλάβει μια σειρά πρωτοβουλιών και μέτρων για την διασφάλιση εναλλακτικών πηγών ενεργειακού εφοδιασμού.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στο πλαίσιο της αναθεώρησης των Διευρωπαϊκών Δικτύων ενέργειας και ειδικότερα στην λίστα των έργων πρώτης προτεραιότητας, περιλαμβάνονταν τρία έργα, που αφορούσαν στην Ελλάδα και συνεπώς και στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Ελλάδα υποστήριξε στα πλαίσια αυτά την συγκρότηση από την ΕΕ, ρυθμιστικών αρχών και φορέων μεταφοράς ενέργειας καθώς και ρυθμίσεων σχετικών με το κόστος.

Οι στόχοι της Ελλάδας στον τομέα της ενέργειας κατά την υπό εξέταση περίοδο καθορίστηκαν ως εξής:

- Προσαρμογή της εσωτερικής αγοράς στις οδηγίες της ΕΕ για την δημιουργία μιας ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας προς όφελος του μικρού καταναλωτή.
- Πολλαπλότητα καυσίμων, πηγών εφοδιασμού και οδεύσεων με στόχο την μεγαλύτερη ασφάλεια εφοδιασμού.
- Ολοκλήρωση διασυνδέσεων των ενεργειακών μας δικτύων με την Νοτιοανατολική Ευρώπη συμπεριλαμβανομένων της Τουρκίας, της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας και της Ιταλίας.
- Προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων στον τομέα της ενέργειας.
- Βελτίωση της περιβαλλοντικής διάστασης της ενέργειας, μέσω της ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Επιτάχυνση της διείσδυσης του φυσικού αερίου, ως πλέον φιλικού προς το περιβάλλον καυσίμου.
- Εξοικονόμηση και ορθολογική χρήση ενέργειας.

Η Ελλάδα, που δεν επέλεξε την πυρηνική ενέργεια ως ενεργειακή πηγή, ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητη στο θέμα της πυρηνικής ασφάλειας στα Βαλκάνια, ιδίως όσον αφορά στις υφιστάμενες μονάδες στη Βουλγαρία, ορισμένες μάλιστα σε πολύ μικρή απόσταση από τα Ελληνικά σύνορα όπως το Κοσλοντούι, με παρελθόν προβλημάτων, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία. Γι' αυτό άλλωστε στήριξε τη θέση της ΕΕ για το κλείσιμο των τεσσάρων ανασφαλών μονάδων του σταθμού Κοσλοντούι στη Βουλγαρία, στο τέλος 2002 (μονάδες 1-2) και το 2006 (μονάδες 3-4).

10.3.1 Δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας

Η δημιουργία της Περιφερειακής Αγοράς Ενέργειας στο πλαίσιο της Διαβαλκανικής συνεργασίας αποτέλεσε μεσοπρόθεσμο στρατηγικό στόχο της Ελλάδας, με γνώμονα την παραγωγή «επαρκούς, φθηνής και καθαρής ενέργειας», άμεσα προσβάσιμη σε όλες τις χώρες της περιοχής. Η ανάληψη πρωτοβουλιών από την πλευρά της Ελλάδας, ως μόνης χώρας μέλους της ΕΕ στην περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο, κατέστη αναγκαία και επωφελής, τόσο για την σταδιακή διαμόρφωση του αναγκαίου κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου στις χώρες της περιοχής, πράγμα, που αποτελούσε αναγκαία και ικανή συνθήκη για την λειτουργία των ανωτέρω, όσο και για την κατασκευή έργων υποδομών στην περιοχή.

Άμεση προτεραιότητα απέδωσε η Ελλάδα στην ολοκλήρωση των ενεργειακών συνδέσεων, εν όψει μάλιστα της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004, και προς αποφυγή συσκότισης (blackout), όπως ήδη προαναφέρθηκε, και ειδικότερα:

- Στην αποκατάσταση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας, όπως στην περίπτωση της αποκατάστασης της Αδριατικής γραμμής, αλλά και του σταθμού παραγωγής Μόσταρ στην Βοσνία, και στην επισκευή του υδροηλεκτρικού σταθμού του Ερνεστίνοβο στην Κροατία.

[307] Οι πιθανές εισροές ΑΞΕ είχαν εκτιμηθεί από την Ελληνική πλευρά το 2005 ύψους πάνω από 20 δις δολάρια σε βάθος δεκαετίας, ενώ ιδιαίτερα σημαντική εκροή ΑΞΕ αποτελεί η επένδυση των Ελληνκών Πετρελαίων στην Βαλκανική.

- Στην ανασυγκρότηση του ηλεκτροπαραγωγικού δυναμικού της Αλβανίας και συγκεκριμένα της γραμμής μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας Ελμπασάν – Τίρανα – Ποτγκόριτσα.
- Στην αναβάθμιση της γραμμής μεταφοράς Φλώρινα – Bitola (έργο ηλεκτρικής διασύνδεσης Μοναστηρίου με ελληνικά σύνορα).

Τα ανωτέρω έργα συνεπικούρησαν τις υφιστάμενες ήδη κατά την υπό εξέταση περίοδο ηλεκτρικές διασυνδέσεις με την Τουρκία ανατολικά, και με την Ιταλία, υποθαλασσίως στα δυτικά, ως μέρος του Μεσογειακού Ηλεκτρικού Δακτυλίου (Mediterranean Electricity Buckle).

Εν κατακλείδι, η περιφερειακή και διασυνοριακή ηλεκτρική διασύνδεση, αποτέλεσε κύριο Μέλημα της Ελληνικής πολιτικής, διότι πέρα από την ασφαλή κάλυψη των αναγκών σε ηλεκτρική ενέργεια, τόσο της Ελλάδας, αλλά και γειτονικών ακόμη και Ευρωπαϊκών χωρών, μείωνε σημαντικά το εγκατεστημένο προαπαιτούμενο δυναμικό παραγωγής ενέργειας σε κατάσταση αναμονής (stand by)[308] για την κάλυψη συγκεκριμένων βραχυχρόνιων αναγκών σε ώρες αιχμής.

10.3.2 Αγωγοί πετρελαίου

Ο αγωγός Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης αποτέλεσε αρχικά και για μεγάλο χρονικό διάστημα πρώτης προτεραιότητας επιλογή της Ελλάδας, καθότι εξασφάλιζε την μεταφορά αργού πετρελαίου από την Ρωσία, μέσω Βουλγαρίας, παρακάμπτοντας έτσι τα Στενά του Βοσπόρου, για περιβαλλοντικούς, οικονομικούς, αλλά και στρατηγικούς λόγους.

Πρόκειται για αγωγό μικρού μήκους 280 χλμ. διερχόμενο από πεδινές εκτάσεις, δυναμικότητας 35 εκατ. τόνων το χρόνο, και δαπάνης κατά εκτιμήσεις στις αρχές του 2000 περίπου 600 εκατ. δολάρια. Ο αγωγός θεωρήθηκε ως προέκταση του αγωγού Teniz – Novorossiysk μεταξύ Καζακστάν και Ρωσίας, ο οποίος ήδη λειτουργούσε κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Οι τρεις άμεσα ενδιαφερόμενες χώρες Ελλάδα, Βουλγαρία και Ρωσία υπέγραψαν πρωτόκολλο συνεργασίας, τον Δεκέμβριο 1997, με το οποίο συμφώνησαν να προχωρήσουν στην εκπόνηση της βασικής μελέτης για την σχεδίαση του αγωγού μεταφοράς αργού πετρελαίου Burgas – Αλεξανδρούπολης, με δαπάνη της Ελλάδας. Οι μελέτες, που αποπερατώθηκαν τον Δεκέμβριο 2001, απέδειξαν ότι για την εξαγωγή των πετρελαίων της Κασπίας στις αγορές κυρίως της Δύσης, ο οικονομικότερος δρόμος, μετά την διαδρομή, που διέρχεται από τα Στενά του Βοσπόρου, είναι η διαδρομή μέσω της Μαύρης Θάλασσας και εν συνεχεία του εν λόγω αγωγού.

Η δημιουργία του αγωγού εξυπηρετούσε τους εξής στόχους:

- Ανάδειξη του γεωπολιτικού και εμπορικού ρόλου της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου.
- Διασφάλιση της απρόσκοπτης ροής των πετρελαίων της περιοχής, υπηρετώντας την βασική αρχή της πολλαπλότητας των διαδρομών.
- Ανακούφιση των συνθηκών μεταφοράς μέσω Βοσπόρου από πλευράς επικινδυνότητας, ασφάλειας, περιβαλλοντικών επιπτώσεων, άλλα και κόστους.
- Διοχέτευση στις αγορές πετρελαίου με συγκριτικά χαμηλότερο κόστος μεταφοράς. Σημειώνεται ότι η δυνατότητα χρήσης μεγάλων δεξαμενόπλοιων χωρητικότητας 300,00 τόνων από την Αλεξανδρούπολη σε λιμένες των ΗΠΑ, αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι τις διαδρομής μέσω Βοσπόρου. Ενώ ο συνδυασμός της παράλληλης λειτουργίας των δύο διαδρομών, δηλαδή μέσω Βοσπόρου και μέσω του αγωγού, εκτιμάται ότι δίδει τα μέγιστα οικονομικά οφέλη.

Από ελληνικής σκοπιάς, η κατασκευή του αγωγού αναμενόταν να αναβαθμίσει γενικότερα τη θέση της Αλεξανδρούπολης και να αποφέρει οικονομικά οφέλη στην χώρα, τόσο με την προμήθεια φθηνότερου πετρελαίου, όσο και από διακομιστικά έσοδα. Θα έπρεπε, βέβαια, ταυτόχρονα να ληφθεί μέριμνα για τυχόν δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην περιοχή.

[308] Συνήθως υδροηλεκτρικοί σταθμοί παραγωγής ενέργειας, που 'μπένουν' στο δίκτυο σε περιπτώσεις αναγκών αιχμής.

Η αρχικά κοινή πολιτική βούληση Ελλάδας και Βουλγαρίας για την επίτευξη της οριστικής συμφωνίας επιβεβαιώθηκε ως κάποιο σημείο, ενώ εγκαταλείφθηκε αργότερα, με την πολιτική απόφαση της Βουλγαρίας να μην προχωρήσει στην υλοποίηση του αγωγού, στα πλαίσια γεωπολιτικών αλληλοσυγκρουόμενων επιδιώξεων και ανταγωνισμών μεταξύ των «μεγάλων παικτών» στην περιοχή, όπως προαναφέρθηκε[309].

Η κατασκευή του αγωγού θα πραγματοποιούνταν με βάση εμπορικά κριτήρια, και συνεπώς οι σχετικές αποφάσεις θα έπρεπε να λαμβάνουν υπόψη όλους τους παράγοντες, που συμβάλλουν στην βιωσιμότητα ενός έργου και ειδικότερα τις μεταβαλλόμενες συνθήκες, όσον αφορά στην κατασκευή και στην λειτουργία εναλλακτικών οδών, αλλά και την διαρκώς κυμαινόμενη τιμή του πετρελαίου. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό, ότι ο εναλλακτικός αγωγός Μπουργκάς – Αυλώνα είχε κριθεί μη βιώσιμος.

Όπως προαναφέρθηκε, κατά την υπό εξέταση περίοδο, είχε ήδη τεθεί σε λειτουργία ο αγωγός πετρελαίου Σκόπια – Θεσσαλονίκη, για τον οποίο η Ελλάδα ενδιαφέρθηκε επίσης να διερευνηθεί η δυνατότητα επέκτασής του, προς την κατεύθυνση του Κοσσυφοπεδίου, αλλά και της υπόλοιπης Σερβίας.

10.3.3 Αγωγοί φυσικού αερίου

Η δημιουργία της «ενεργειακής Εγνατίας», στην οποία παράλληλα με τον μεταφορικό άξονα, ρέει το φυσικό αέριο, μέσω αγωγού, που οδεύει κατά μήκος του, συνδέοντας την Θράκη και κατ' επέκταση την Τουρκία με τον αγωγό Ελλάδας – Ιταλίας, ήταν πρώτης προτεραιότητας επιδίωξη της Ελλάδας καθ' όλο το υπό εξέταση διάστημα.

Ο στόχος αυτός μπήκε τελικά σε τροχιά εφαρμογής το 2013, μετά το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου, με την απόφαση για την κατασκευή του αγωγού (Trans Adriatic Pipeline –TAP). Συνεπώς, η διασύνδεση των δύο κύριων αγωγών προμήθειας φυσικού αερίου του (INterstate Oil and GAs Transportation to Europe - INOGATE) με Κεντροασιατικό αέριο να φτάνει μέσω Ουκρανίας από την μια και μέσω Τουρκίας από την άλλη, καθώς και του αγωγού Ελλάδα – Ιταλία αποτέλεσε καθ΄όλη την υπό εξέταση περίοδο στρατηγικό στόχο της Ελλάδας, επειδή με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνετο η ολοκλήρωση των δικτύων φυσικού αερίου, τα οποία θεωρούνται στρατηγική πηγή ενέργειας για το μέλλον της χώρας, της περιοχής της Βαλκανικής, αλλά και της Ευρώπης.

Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα επεδίωξε συνεργασίας με την Τουρκία για την διασύνδεση μέσω διασυνοριακού αγωγού, των δικτύων φυσικού αερίου των δύο χωρών. Τον Ιανουάριο 2001 υπεγράφη Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας για κοινή δράση με στόχο την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου διπλής κατεύθυνσης, ο οποίος είναι υλοποιήθηκε το 2006 και είναι γνωστός ως νότιος αγωγός, για την διασύνδεση της ευρύτερης περιοχής της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής με την Ευρώπη, μέσω Τουρκίας και Ελλάδας.

Επιπροσθέτως, κατά την υπό εξέταση περίοδο η Ελλάδα εργάσθηκε για την συνεργασία με την Ιταλία στον τομέα του φυσικού αερίου, που αφορά στην δημιουργία υποθαλάσσιου αγωγού μήκους 220 χλμ., για το οποίο εκπονήθηκε μελέτη σκοπιμότητας κατά την υπό εξέταση περίοδο, αλλά το έργο μπήκε εν τέλει σε τροχιά υλοποίησης, με την απόφαση κατασκευής του TAP το 2013, επίσης μετά το τέλος της υπό εξέταση περιόδου. Η συνεργασία αυτή προβλέπει να συμπληρωθεί η σύνδεση Ελλάδας και Ιταλίας, με αγωγό διπλής κατεύθυνσης, για την μεταφορά του φυσικού αερίου, που προέρχεται από τον νότιο αγωγό, καθώς και αλγερινού φυσικού αερίου, το οποίο προς το παρόν φτάνει σε υγροποιημένη μορφή με δεξαμενόπλοια. Απώτερος στόχος είναι βέβαια, η διασύνδεση αυτή να προωθεί προς την Ιταλία φυσικό αέριο από οποιαδήποτε περιοχή και αν φτάνει στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων πιθανών μελλοντικών αγωγών Ρωσικού αερίου μέσω Τουρκίας ή και Κυπριακού/Ισραηλινού αερίου από την Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.

[309] Με βάση νέα γεωστρατηγικά δεδομένα, το 2015, η Βουλγαρία άρχισε να αναθεωρεί την στάση της, αναζωπυρώνοντας και πάλι τα σχέδια κατασκευής του αγωγού.

10.4 Διαχείριση Υδάτινων Πόρων

Η διαχείριση διασυνοριακών υδάτινων πόρων, με δεδομένη την ανεπάρκεια υδάτων στην περιοχή των Βαλκανίων, αποτέλεσε άλλο σημαντικό και ευαίσθητο τομέα στη συνεργασία της Ελλάδας με τις γείτονες χώρες.

Στόχος της εν λόγω πολιτικής της Ελλάδας ήταν η συνεργασία για την διασφάλιση της ποσότητας και της ποιότητας των νερών, την πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων, την προστασία υδροβιοτόπων, την πρόληψη φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών, καθώς και την ανταλλαγή δεδομένων και πληροφοριών.

Επί τη βάσει των διμερών συμφωνιών υδρο-οικονομίας με τις γείτονες χώρες, καθώς και των προγραμμάτων διασυνοριακής συνεργασίας PHARE-CBC και ΕΕΣ/INTERREG είχαν συσταθεί Μεικτές Επιτροπές υδρο-οικονομίας πού εξέτασαν κοινά προγράμματα διαχείρισης των υδάτων των ποταμών και των λιμνών. Ειδικότερα, μνημονεύονται το Πρόγραμμα διαχείρισης του ποταμού Νέστου, το Πρόγραμμα εγκατάστασης συστήματος τηλεειδοποίησης πλημμυρών στον ποταμό Στρυμόνα, καθώς και το Βαλκανικό Πάρκο Πρεσπών.

Η διασυνοριακή συνεργασία θεωρήθηκε από την Ελλάδα, ότι μπορεί να εξελιχθεί σε μία συνεργασία για την από κοινού καθολική αξιοποίηση των υδάτων των διασυνοριακών λεκανών απορροής, με σεβασμό στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου και στις υφιστάμενες διμερείς συμφωνίες.

10.5 Συμπεράσματα

Οι γεωστρατηγικές εξελίξεις στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο, άνοιξαν τον δρόμο για τον επανασχεδιασμό επενδύσεων στην περιοχή στον τομέα των υποδομών, που θεωρήθηκαν στρατηγικές για όλες τις εμπλεκόμενες υπό εξέταση χώρες, την ΕΕ, αλλά και τους άλλους «μεγάλους παίκτες», οι οποίοι προαναφέρθηκαν.

Η Ελλάδα δραστηριοποιήθηκε κατά την υπό εξέταση περίοδο για την εξυπηρέτηση ίδιων συμφερόντων, αλλά και το γενικότερο όφελος της Βαλκανικής και της ΕΕ, κυρίως στους τομείς προτεραιότητάς της για την διασφάλιση ανάπτυξης και ευημερίας, συμπεριλαμβανομένων των πολλαπλών και αποτελεσματικών διόδων διεθνών εμπορικών ανταλλαγών, διαφοροποιημένων ενεργειακών πόρων και καλώς διαχειρίσιμων υδάτινων πόρων.

Για την υλοποίηση των έργων αυτών η Ελλάδα εργάστηκε κυρίως μέσω της Διμερούς αλλά και της Πολυμερούς, καθώς και της Ευρωπαϊκής Διπλωματίας, για τον σχεδιασμό και την χρηματοδότηση των αναγκαίων έργων από διεθνείς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς, έτσι ώστε μα διασφαλισθεί η εναρμόνιση τους με την γενικότερη Ευρωπαϊκή στρατηγική, αλλά και η αποδοτική υλοποίησή τους, με όρους διαφάνειας, άριστου οικονομοτεχνικού σχεδιασμού και χρηματοδότησης με καλούς όρους.

Η Ελλάδα προώθησε έργα στην Βαλκανική, που «κούμπωναν» με προϋπάρχουσες στην Ελλάδα αντίστοιχες υποδομές, ή προώθησε κατά την ίδια περίοδο παράλληλα την δημιουργία απαραίτητων νέων υποδομών στην επικράτεια της, ώστε να διασφαλίζεται η περιφερειακή προσέγγιση.

Από τους τομείς αυτούς, οι υδάτινοι πόροι «μπήκαν σε τροχιά» υλοποίησης αρκετά γρήγορα, γιατί τα έργα ήταν ως επί τω πλείστον σε διμερές επίπεδο, δηλαδή χωρίς πολλούς εμπλεκόμενους, ήταν δε επίσης και μικρότερης κλίμακας.

Οι μεταφορές προχώρησαν επίσης με ταχύτερους ρυθμούς, τόσο λόγω της ανάγκης εξυπηρέτησης επιτακτικών αναγκών στις κατεστραμμένες από τις ένοπλες συγκρούσεις χώρες της Βαλκανικής, όσο και διότι ο συντονισμός μεταξύ εμπλεκομένων χωρών, ήταν σχετικά ευκολότερος, καθώς άπτονται κοινών συμφερόντων, σε περιφερειακό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Μικρά τμήματα των έργων αυτών μάλιστα, και κυρίως σε παραμεθόριες με την Ελλάδα περιοχές, χρηματοδοτήθηκαν από το πρόγραμμα περιφερειακής αναπτυξιακής βοήθειας της Ελλάδας για την Βαλκανική το ΕΣΟΑΒ.

Αντίθετα τα ενεργειακά έργα, είναι εξαιρετικά «πολιτικό» θέμα, που συχνά προσκρούει σε αλληλοσυγκρουόμενα και αλληλοαναιρούμενα γεωστρατηγικά ζητήματα, που άπτονται κυρίως εξωτερικών από την περιοχή συμφερόντων «μεγάλων παικτών», ενώ παράλληλα και ο σχεδιασμός τους είναι χρονοβόρος και απαιτεί μεγάλο ορίζοντα

προετοιμασίας, και την σύγκριση με εναλλακτικές , που ενέχουν αντίστοιχα προβλήματα σχεδιασμού. Οι αλυσιδωτές αυτές αλληλεξαρτήσεις στον σχεδιασμό, δημιουργούν συχνά «καραμπόλες» με αποτέλεσμα καθυστερήσεις σε έργα τέτοιου τύπου, να είναι μάλλον «φυσιολογικές». Κατά συνέπεια, μερικά από τα ενεργειακά έργα, που προωθήθηκαν από την Ελλάδα κατά την υπό εξέταση περίοδο, δεν υλοποιήθηκαν παρά μόνον, πολύ αργότερα, ή και καθόλου.

Σε μια «ολιστική» προσέγγιση, και μετά την εξέταση της οικονομικής συγκυρίας που προηγήθηκε, στα τρία προηγούμενα Κεφάλαια, όπου εξετάσθηκε αρχικά το γεωπολιτικό πλαίσιο, και στην συνέχεια η Ελληνική «εμπλοκή» στην Βαλκανική, διερευνώντας τοιουτοτρόπως την Υπόθεση 2, η οποία και επιβεβαιώθηκε πλήρως. Συνεπώς, η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, είτε άμεση ως ΕΑΒ, είτε έμμεση για την προώθηση ΑΞΕ στην περιοχή, είναι εναρμονισμένη με την διεθνή πολιτική έναντι των Βαλκανίων.

Στην υπό εξέταση περιοχή και κατά την υπό εξέταση περίοδο παρατηρείται μια πρωτοφανής στα διεθνή χρονικά συντονισμένη και πολυσχιδής κινητοποίηση σε διεθνές, περιφερειακό και διμερές επίπεδο, η οποία καλύπτει όλο το φάσμα δράσεων από πολιτική, ειρηνευτική, πολιτιστική, και φυσικά οικονομική. 22 χώρες δωρητές/χορηγοί ΕΑΒ και επενδυτικής δραστηριότητας σε ΑΞΕ, πλαισιομένες από την ΕΕ και ΔΧΟ, «έριξαν» συνολικά πάνω από 150 δις ευρώ στην περιοχή. «Στον χορό μπήκε» και η Ελλάδα, με την άμεση και έμμεση οικονομική της συνεισφορά, ως ΕΑΒ και ΑΞΕ αντίστοιχα, στα πλαίσια μιας κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης, και ευθυγραμμισμένες και εναρμονισμένες με τις κινήσεις, τόσο της Διεθνούς Κοινότητας κοινότητας, των Ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και μεμονωμένων χωρών της ΕΕ, και όχι μόνον.

11. Οι ειδικότερες εκφάνσεις της πολιτικής της Ελλάδας έναντι των Βαλκανίων: η ευθεία κρατική παρέμβαση - το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων

Τα επόμενα δύο κεφάλαια αποτελούν τον κορμό της μελέτης του πρώτου σκέλους της διττής φύσης της Ελληνικής οικονομικής «εμπλοκής» στην Βαλκανική, υπό την μορφή της άμεσης χρηματοδότησης από το Ελληνικό Κράτος, ως ΕΑΒ, και συγκεκριμένα του ΕΣΟΑΒ, το οποίο αποτέλεσε το «όχημα» πραγματοποίησης της. Το παρόν Κεφάλαιο πραγματεύεται την θεωρητική ανάλυση, αντίθετα με το επόμενο, το οποίο συνιστά την εμπειρική διερεύνηση, στα πλαίσια της διττής προσέγγισης του θέματος.

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται αρχικά μια πλήρης περιγραφική παρουσίαση του ΕΣΟΑΒ, στην οποία περιλαμβάνονται το σκεπτικό, οι στόχοι, ο γεωγραφικός προσδιορισμός και η επιλεξιμότητα των έργων προς χρηματοδότηση, η λειτουργία, οι δικαιούχοι, οι μορφές χρηματοδότησης, το χρονικό πλαίσιο, τα ποσοτικά δεδομένα, το νομικό πλαίσιο. Στην συνέχεια πραγματοποιείται για πρώτη φορά, και παρά την απουσία στοιχείων στην δημόσια σφαίρα, η ανάλυση της υλοποίησής του, η οποία αποτελεί και μία από τις επιστημονικές συμβολές της παρούσας ΔΔ. Η ανάλυση της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ συνιστά την διερεύνηση της Υπόθεσης 6, και συστατικό της θεωρητικής βάσης για την διερεύνηση των Υποθέσεων 3, 4, 7, 8, 9, 10 και 13.

11.1 Εισαγωγική Προσέγγιση

Η κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, σήκωσε το «Παραπέτασμα», που χώριζε την Ελλάδα από τις γειτονικές της Βαλκανικές χώρες για περισσότερο από 40 χρόνια. Μετά μια πρώτη «αμηχανία», η Ελλάδα συνειδητοποίησε αρχικά, την «αμυντική» διάσταση της αποκατάστασης των σχέσεων της με τις γείτονες χώρες, οικοδομώντας σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας, για την εδραίωση της ασφάλειας και της σταθερότητας, σε μια ασταθή και με «βεβαρυμμένο αποσταθεροποιητικό» παρελθόν περιοχή. Συν τω χρόνω όμως, αντιλήφθη και την «ενεργητική» διάσταση της συνεργασίας με τα Κράτη της Βαλκανικής, που απέρρεε από την διττή φύση της Ελλάδας ως «Δυτικής» και «βαλκανικής» συγχρόνως, ως δύο όψεις του ιδίου νομίσματος. Στην περιοχή, η Ελλάδα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο κατά κύριο λόγο από το γεγονός ότι ήταν κατά την χρονική εκείνη στιγμή, η μόνη χώρα Μέλος των Ευρώ-ατλαντικών δομών στις οποίες προσέβλεπαν όλες οι Βαλκανικές χώρες για άμεση βοήθεια, αλλά και προοπτική, ενώ με την άλλη όψη του νομίσματος, ήταν για τους θεσμούς η χώρα Μέλος, που είχε γνώση της περιοχής, και ιστορικούς δεσμούς με όλες τις Βαλκανικές χώρες. Αυτό προσέδωσε στην Ελλάδα «κεντρική» θέση σε περιφερειακό επίπεδο στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και την περιοχή των Βαλκάνιων.

Η γεωπολιτική αυτή συγκυρία συνέπεσε χρονικά με μία εξ' ίσου θετική οικονομική συγκυρία για την Ελλάδα, κατά την ίδια περίοδο, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο . Η Ελλάδα χρησιμοποίησε τις δύο αυτές θετικές συγκυρίες, αναπτύσσοντας την οικονομική συνεργασία με τις υπό εξέταση χώρες, για την επίτευξη πρωτίστως πολιτικών στόχων ασφάλειας και σταθερότητας, και δευτερογενώς οικονομικής ανάπτυξης του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, ο οποίος εξ' ιδίας αυτοπροαιρέσεως, προηγήθηκε του επίσημου Ελληνικού Κράτους, στην οικονομική συνεργασία στα Βαλκάνια. Η περαιτέρω της προσχώρησης της Ελλάδας κατά την ίδια χρονική περίοδο στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ (DAC of OECD), της έδωσε το έναυσμα, «μεταλλαγής» σε χώρα δωρητή/χορηγό αναπτυξιακής βοήθειας. Η Ελλάδα, «μπήκε» δυναμικά με την κατάρτιση ενός προγράμματος ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας προς έξι βαλκανικά Κράτη, του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ (Hellenic Plan for the Economic Reconstruction of the Balkans – HiPERB), ξεφεύγοντας από την λογική της διμερούς βάσης με μεμονωμένες χώρες. Με άλλα λόγια, αν και μικρή χώρα, καθώς και νέος δωρητής/χορηγός, η Ελλάδα «πρωτοτύπησε», και κατέστη η μόνη χώρα, με ολοκληρωμένη περιφερειακή αναπτυξιακή πολιτική για την Βαλκανική, ξεφεύγοντας από την λογική της διμερούς βάσης με μεμονωμένες χώρες.

Το ΕΣΟΑΒ αποτελεί την μόνη εθνική προσπάθεια παροχής αναπτυξιακής βοήθειας σε περιφερειακή βάση στην περιοχή, που διαμορφώθηκε σε μία περίοδο όπου στην περιοχή επικρατούσαν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες προσεγγίσεις. Η «έξωθεν» προσέγγιση της Διεθνούς Κοινότητας κοινότητας ήταν «οριζόντια» και σε περιφερειακό επίπεδο, αντιμετωπίζοντας όλες τις χώρες και την περιοχή στο σύνολό της σε κοινή βάση. Αντίθετα, η «εσωτερική» ενδο-Βαλκανική προσέγγιση χαρακτηριζόταν από υποτυπώδη ή και ανύπαρκτη απ' ευθείας συνεργασία των χωρών της περιοχής μεταξύ τους. Οι εξωτερικές σχέσεις τους, ήταν προσανατολισμένες στις έξωθεν χώρες, με τις οποίες

ανέπτυξαν καθετοποιημένης μορφής σχέσεις, τύπου «proxy», δηλαδή μέσω διμερούς συνεργασίας κάθε μιας από τις μεμονωμένες χώρες της περιοχής με τους διεθνείς θεσμούς και δωρητές ξεχωριστά.

Η περιφερειακή προσέγγιση του ΕΣΟΑΒ, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδιαμορφώθηκε από παράγοντες, μεταξύ άλλων, όπως, την σημασία, που είχαν για την Ελλάδα, όλες οι χώρες μαζί και κάθε μια ξεχωριστά, σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, και για διαφορετικούς λόγους η καθεμία, αλλά και στην προσπάθεια της Ελλάδος, ως δότριας/χορηγού χώρας, να ενσωματώσει μεμονωμένες πρωτοβουλίες αναπτυξιακής βοήθειας σε ένα ενιαίο σχέδιο και να προωθήσει έτσι μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή πολιτική στα πλαίσια της «προπόνησης»/«coaching» και των προτάσεων/συστάσεων του ΟΟΣΑ – ΕΑΒ.

Το Σχέδιο είχε απώτερο σκοπό την πολιτική, οικονομική και κοινωνική σταθερότητα της περιοχής της Νότιο-ανατολικής Ευρώπης, μέσω διάχυσης από τα οφέλη, που προσφέρει ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, η προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων. Σημαντικό, αν όχι κεντρικό αλλά «ανείπωτο» στόχο του ΕΣΟΑΒ απετέλεσε η υποστήριξη του Ευρωπαϊκού προσανατολισμού των ληπτριών χωρών.

Με το πρόγραμμα αυτό, το Ελληνικό Κράτος παρείχε οικονομική υποστήριξη από εθνικούς πόρους στα Κράτη της Αλβανίας, της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης, της Βουλγαρίας, της ΠΓΔΜ, της Σερβίας και Μαυροβουνίου, καθώς και της Ρουμανίας. Η επιλογή των χωρών αυτών έγινε στην βάση διαφόρων κριτηρίων, όπως μεταξύ άλλων, της όμορης γειτνίασης, του ρόλου των ληπτριών χωρών, όχι μόνον ως εμπορικών εταίρων, με μακρά συνεργασία με την Ελλάδα, αλλά, συχνά και διόδων επικοινωνίας της Ελλάδας με την υπόλοιπη Ευρώπη και την ευρύτερη αγορά της, κ.ά. Συνολικού ύψους 550 εκατ. ευρώ, το ΕΣΟΑΒ, στόχευε στην ενδιαφέρουσα μείξη προώθησης της οικονομικής, κοινωνικής και θεσμικής ανασυγκρότησης των Κρατών της Βαλκανικής, μέσω της πραγματοποίησης μεγάλων έργων υποδομής και στην ενδυνάμωση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και συνεργασίας μεταξύ των χωρών της Βαλκανικής. Το ΕΣΟΑΒ το οποίο καταρτίσθηκε αρχικά σε πενταετή βάση για την περίοδο 2002-2006, παρατάθηκε αρχικά ως το 2011, και στην συνέχεια ουσιαστικά ως το 2020, ξεπερνώντας κατά πολύ τα όρια της υπό εξέταση περιόδου[310].

11.2 Σκεπτικό

Ως «γενεσιουργοί» λόγοι του ΕΣΟΑΒ «καταγράφονται» ενδεικτικά οι εξής, μη αποκλειόμενης της επίκλησης και άλλων:

- Η Ελλάδα είχε αποδεχθεί τις οδηγίες της Επιτροπής Αναπτυξιακής Συνεργασίας του ΟΟΣΑ από το 1999, οι οποίες προβλέπουν την παροχή δωρεάν οικονομικών ενισχύσεων πλουσίων Κρατών προς πτωχότερες. Με βάση αυτήν την δέσμευση η Ελλάδα οφείλει να δαπανά ποσοστό 0,51% του ΑΕΠ της μέχρι το 2010 και 0,7% μέχρι το 2015 για την χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας προς Τρίτες Χώρες.

- Επιπροσθέτως, η Ελλάδα είχε αποδεχθεί δεσμεύσεις εντός του διεθνών, και Περιφερειακών πρωτοβουλιών, που προαναφέρθηκαν, όπως το ΣΣ, η ΔΣΝΕ, ΠΣΝΕ, Πρωτοβουλία Royaumont, Διαβαλκανική Συνεργασία, κ.ά. και στα οποία συμμετείχε ενεργά εκ συστάσεών τους, οι οποίες προέβλεπαν την ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης των χωρών των Βαλκανίων σε διάφορους τομείς.

- Η Ελλάδα είναι Μέλος της Διεθνούς Κοινότητας και πολλών θεσμών και οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας, της ΕΤΑΑ, κ.ά., οι οποίοι είχαν κινητοποιηθεί για την οικονομική στήριξη της ανασυγκρότησης των Βαλκανικών χωρών.

[310] Για αναλυτικά στοιχεία βλ., Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ", Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων & Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Β2 Δ/νση - Οικονομικών Σχέσεων με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ, παρακολούθησης ΟΣΕΠ και ΠΑΙ, Αθήνα, 12 Φεβρουαρίου 2008, Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ", Β2 Δ/νση Δ.Ο.Σ. με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ & παρακολούθησης ΟΣΕΠ, Αθήνα, Απρίλιος 2007 και Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ", Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων & Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Β2 Δ/νση - Οικονομικών Σχέσεων με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ, παρακολούθησης ΟΣΕΠ και ΠΑΙ, Αθήνα, Μάιος 2012.

Εντός αυτού του πλαισίου η Ελλάδα, Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης[311], και κατέχουσα θέση μεταξύ των 30 πλουσιοτέρων Κρατών Μελών του ΟΗΕ, αποφάσισε να παράσχει δωρεάν οικονομική υποστήριξη στις Βαλκανικές χώρες, που προαναφέρθηκαν, σε μια προσέγγιση πλήρως εναρμονισμένη, με την διεθνή κοινότητα.

11.3 Στόχοι

Με απώτερη επιδίωξη την πολιτική και οικονομική συνεργασία για ειρήνη, σταθερότητα και ευημερία στην περιοχή, το ΕΣΟΑΒ στοχεύει στην σταθεροποίηση και ανασυγκρότηση των χωρών της Βαλκανικής, στηρίζοντας την εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και του Κράτους Δικαίου, τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, την ενίσχυση του Κοινωνικού Κράτους, την αντιμετώπιση των οικονομικών ανισοτήτων, καθώς και η κατάρτιση του εργατικού και επιστημονικού δυναμικού των επωφελουμένων χωρών, τόσο μέσω συγκεκριμένων άμεσων παρεμβάσεων στους τομείς αυτούς, όσο και εμμέσως, μέσω διάχυσης των θετικών επιπτώσεων, που προσφέρει ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και η προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων.

Οι στόχοι, ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των χωρών της περιοχής, και είναι εναρμονισμένοι με τους στόχους διεθνών οργανισμών, ακόμη και της ΕΕ, οι οποίοι έχουν κατά το παρελθόν αποδειχθεί αποτελεσματικοί στην προαγωγή σταθερότητας και ανάπτυξης.

11.4 Γεωγραφικός προσδιορισμός

Η γεωγραφική εμβέλεια του ΕΣΟΑΒ περιλαμβάνει την δυνατότητα χρηματοδότησης έργων, που βρίσκονται εντός των ορίων των ακόλουθων οκτώ[312] Κρατών της Βαλκανικής: Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σερβία και Κοσσυφοπέδιο.

Αρχικά κατά την θέσπιση του ΕΣΟΑΒ τα Κράτη ήταν 6, αλλά ακολούθησε η διάλυση της Ομόσπονδης Δημοκρατίας Σερβίας και Μαυροβουνίου το 2006, και στην συνέχεια η μονομερής ανακήρυξη ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου το 2008. Ο γεωγραφικός προσδιορισμός του ΕΣΟΑΒ επικαιροποιήθηκε ανάλογα το 2007.

Στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, εξετάζονται οι 6 αρχικά δικαιούχες χώρες, με την Σερβία, όπως έχει αναφερθεί, διάδοχο Κράτος της ΟΔΓ.

11.5 Επιλεξιμότητα έργων

Επιλέξιμα για χρηματοδότηση είναι έργα εντός των ορίων γεωγραφικού προσδιορισμού του ΕΣΟΑΒ, όπως αυτός αναφέρεται ανωτέρω, και στις εξής τρεις βασικές κατηγορίες**:**

- Δημόσιες επενδύσεις/μεγάλα έργα
- Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις
- Μικρά Έργα

[311] Βλ., εν εκτάσει: Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., "Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η Συνθήκη για την θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης", Ρώμη/ Αθήνα, Οκτ. 2004.

[312] Μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, ο συνασπισμός Σερβίας και Μαυροβουνίου που απέμεινε, επανασυστάθηκε το 1992 ως Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Λόγω των Γιουγκοσλαβικών πόλεμων και άλλων σημείων αντιπαράθεσης, δεν αναγνωρίστηκε ως συνέχεια της πρώην Γιουγκοσλαβίας, μέχρι το 2000. Το 2002 μια συμφωνία μεταξύ Σερβίας και Μαυροβουνίου χαλάρωσε τον δεσμό μεταξύ τους αλλά συνέχισε την συνεργασία τους και υποσχέθηκε την απαλλαγή του όρου «Γιουγκοσλαβία», κάτι που επικυρώθηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2003 όταν το ομοσπονδιακό κοινοβούλιο της Γιουγκοσλαβίας δημιούργησε την κοινοπολιτεία Σερβίας και Μαυροβουνίου. Δημοψήφισμα που διεξήχθη στις 21 Μαΐου 2006 είχε σαν αποτέλεσμα με 55,4% την ανεξαρτητοποίηση του Μαυροβουνίου από την ομοσπονδία με την Σερβία, κάτι που αποδέχθηκε και η ίδια. Το κοινοβούλιο του Μαυροβουνίου διακήρυξε την ανεξαρτησία του κράτους στις 3 Ιουνίου και το ίδιο έκανε και το κοινοβούλιο της Σερβίας στις 5 Ιουνίου 2006. Νομικά διάδοχο κράτος της Ένωσης Σερβίας και Μαυροβουνίου είναι η Σερβία. Ακολούθησε η ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου από τη Σερβία, η οποία όμως δεν αποδέχθηκε την απόσχισή του, την 17η Φεβρουαρίου 2008, όταν η Βουλή του Κοσσυφοπεδίου την αποφάσισε και την ανακοίνωσε μονομερώς.

Στον δημόσιο τομέα περιλαμβάνεται, όπως ήδη έχει αναφερθεί, ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, η προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων, η στήριξη των δημοκρατικών θεσμών και του Κράτους Δικαίου, ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, κ.ά.

Στον ιδιωτικό τομέα επιλέξιμες είναι εν γένει βιώσιμες μεταποιητικές επιχειρήσεις όλων των κλάδων, μόνο για ίδρυση παραγωγικών μονάδων[313].

Η επιλογή και υλοποίηση των έργων έχει εκχωρηθεί στις λήπτριες χώρες. Η έγκριση των έργων παραμένει στην διακριτική ευχέρεια και αρμοδιότητα της Ελληνικής πλευράς. Εκτός από την βιωσιμότητα, γνώμονα για την έγκριση κάθε έργου αποτέλεσε, εκτός άλλων, η συνεισφορά του στις Ευρωπαϊκές πολιτικές και στην ελληνική εξωτερική πολιτική, η αναγνωρισιμότητά του, καθώς και τα ανταποδοτικά οφέλη, άμεσα ή έμμεσα, για την Ελλάδα.

11.6 Λειτουργία

Οι προτάσεις για έργα a priori επιλέξιμα για χρηματοδότηση σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, ανάλογα με την κατηγορία στην οποία υπάγονται, υποβάλλονται προς έγκριση ως εξής:

- Δημόσιες επενδύσεις/μεγάλα έργα: Οι προτάσεις δημοσίων επενδύσεων/μεγάλων έργων κατατίθενται από την λήπτρια χώρα μέσω του Εθνικού Συντονιστή και εγκρίνονται από την Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ, της οποίας προεδρεύει ο Γενικός Γραμματέας ΔΟΣ και ΑΣ του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας.

- Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις: Οι προτάσεις ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων, που αφορούν στη μεταποίηση και στο γεωργικό τομέα, κατατίθενται από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και εγκρίνονται σύμφωνα με τις διαδικασίες του Αναπτυξιακού Νόμου 2601/1998 από την Κεντρική Γνωμοδοτική Επιτροπή του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας της Ελλάδας. Το ποσοστό της επιχορήγησης ανέρχεται, κατ' ανώτατο όριο, στο 30% του συνολικού κόστους της επένδυσης, με ανώτατο ποσό επιχορήγησης 1 500 000 ευρώ.

- Μικρά Έργα: Οι προτάσεις μικρών έργων, κόστους έως 50 000 ευρώ, υποβάλλονται στις Πρεσβείες της Ελλάδος στις λήπτριες χώρες και εφόσον αξιολογηθούν θετικά, διαβιβάζονται προς έγκριση στο Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας - Κεντρική Υπηρεσία[314].

Για την καλύτερη κατανόηση των διαδικασιών έγκρισης, αλλά και εν γένει λειτουργίας, λεπτομέρειες αναφέρονται κατωτέρω στην ενότητα του νομικού πλαισίου, και συγκεκριμένα στο τμήμα σχετικά με τις ρυθμίσεις για την λειτουργία και την λήψη αποφάσεων, ενώ επιπροσθέτως, στο οργανόγραμμα της ΥΔΑΣ του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, που παρατέθηκε σε προηγούμενο Κεφάλαιο, γίνεται σχηματικά εμφανής η οργάνωση λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, η οποία διαπιστώνεται πολύ-διασπασμένη, τόσο ανάμεσα στο Υπουργείο Εξωτερικών και στο Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, με αρμοδιότητα την έγκριση προτάσεων δημοσίων επενδύσεων/μεγάλων έργων, μικρών έργων, και ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων, αντίστοιχα, αλλά ακόμη και εντός του ΥΠΕΞ.

Επισημαίνεται, ότι από πλευράς Ελλάδας δεν έχουν τεθεί δεσμευτικοί όροι για την εκταμίευση και αξιοποίηση αυτών των ποσών από τις λήπτριες χώρες, κάτι, που αυξάνει το αίσθημα ιδιοκτησίας από μέρους τους, και θα μπορούσε εν δυνάμει να συμβάλλει στην ταχεία και απρόσκοπτη λειτουργία του Σχεδίου, μειώνοντας, όμως τον έλεγχο της δότριας χώρας, εν προκειμένω της Ελλάδας, εντελώς αντιφατικά, στην ουσία μπορεί να οδηγήσει σε αργούς ρυθμούς απορρόφησης των πόρων, κάτι το οποίο διαπιστώθηκε τελικά στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ.

[313] Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, μπορεί να εξαιρούνται της ενίσχυσης ορισμένοι κλάδοι ή υποκλάδοι της μεταποίησης.

[314] Στο Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας, η Β2 Διεύθυνση εισηγείται προς το Γραφείο του αρμόδιου Υφυπουργού Εξωτερικών, το οποίο παρέχει την τελική έγκριση, η οποία αποτελεί και κύρια προϋπόθεση για την προώθηση των συγκεκριμένων έργων προς υλοποίηση.

Παράλληλα η έλλειψη ελέγχου από Ελληνικής πλευράς, έκανε δυσχερή, αν όχι αδύνατη την επιλογή έργων προς χρηματοδότηση, που να ανταποκρίνονται βέλτιστα στις Ελληνικές προθέσεις. Ο έλεγχος από πλευράς Ελλάδας στην επιλογή των έργων, περιορίστηκε επί της ουσίας, στην στοχοθεσία και τα επίσημα κριτήρια επιλεξιμότητας, και στην τυπική έγκριση από τις Ελληνικές Αρχές, των προτάσεων στην τελική τους φάση, πριν την χρηματοδότηση, η οποία εγκρίνει ή δεν εγκρίνει, χωρίς να έχει την δυνατότητα απαίτησης πλήρωσης συμπληρωματικών όρων.

Παράλληλα, το ΕΣΟΑΒ, δεν προβλέπει όρους και συγκεκριμένες διαδικασίες υποβολής προσφορών, ώστε να διασφαλίζεται η πλέον διαφανής και αποδοτικότερη υλοποίηση κάθε έργου, ενώ δεν απαίτησε ούτε την αποκλειστική χρήση Ελλήνων προμηθευτών, για την στήριξη του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, κάτι, που συνηθίζεται στα προγράμματα διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας. Έλληνες προμηθευτές συμμετείχαν ενίοτε στην κατασκευή έργων, μετά την συμμετοχή τους όμως, σε μειοδοτικούς διαγωνισμούς, που διέπονταν από τους εθνικούς θεσμούς κάθε λήπτριας χώρας, οι οποίοι όμως παρουσίασαν ενίοτε προβλήματα διαφάνειας, πολύ μεγαλύτερα από τα ήδη γνωστά από τις περιπτώσεις χρηματοδότησης έργων από Ευρωπαϊκά κονδύλια ή ΔΧΟ[315], και παρά τους αυστηρούς όρους στον τομέα των προμηθειών και στις προσκλήσεις υποβολής προσφορών, τους οποίους μάλιστα οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί και οι ΔΧΟ παρακολουθούν και ελέγχουν (monitoring) εκ του σύνεγγυς[316].

Κατά συνέπεια, η υπόθεση ότι πολλά από τα έργα, που τα χρηματοδοτήθηκαν μέσω του ΕΣΟΑΒ, παρουσίασαν αδικαιολόγητα υψηλότερο κόστος, δεν μπορεί να αποκλεισθεί, ενώ παράλληλα δεν στηρίχθηκε όσο θα ήταν δυνατόν ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, αποκλειστικές αναθέσεις, κάτι, που αποτελεί κοινή πρακτική σε πολλές χώρες σε περιπτώσεις παροχής οικονομικής βοήθειας.

11.7 Δικαιούχοι

Οι δωρεάν Ελληνικές Κρατικές ενισχύσεις παρέχονται στον δημόσιο τομέα αυτών των ληπτριών χωρών, σε δημόσιες επιχειρήσεις, σε κοινωφελή ιδρύματα, σε ΜΚΟ, καθώς και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, εάν αυτές είναι εγκατεστημένες εντός των ληπτριών χωρών.

11.8 Μορφές χρηματοδότησης

Το ΕΣΟΑΒ προβλέπει δωρεάν ενισχύσεις ενός ευρέος φάσματος, ώστε να ανταποκρίνεται στις χρηματοδοτικές ανάγκες κάθε έργου κατά περίπτωση, με την πλέον ενδεδειγμένη μορφή στήριξης. Η επιλογή της μορφής στήριξης γίνεται αναλόγως του είδους και των χαρακτηριστικών κάθε έργου.

Συγκεκριμένα, οι μορφές οικονομικής στήριξης κάθε επιλέξιμου έργου είναι οι ακόλουθες:

- Δωρεάν παροχή κεφαλαίων.
- Καταβολή μέρους των τόκων για την εξυπηρέτηση δανείων, που συνάπτονται για την πραγματοποίηση των ανωτέρω σκοπών.
- Δωρεάν κάλυψη λειτουργικών δαπανών του Προγράμματος Οικονομικής Συνεργασίας.
- Συμμετοχή, αυτοτελώς ή σε συνεργασία με χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, σε κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου.

Τα έργα μπορούν να συγχρηματοδοτηθούν με άλλα Κράτη, ΔΧΟ ή Θεσμούς Περιφερειακής Συνεργασίας.

Στον ιδιωτικό τομέα προβλέπεται επιχορήγηση μέχρι 30% του συνολικού κόστους επένδυσης εντός των ορίων 800.000-1.500.000 ευρώ, για γεωργικές επιχειρήσεις θερμοκηπιακού τύπου, κτηνοτροφικές επιχειρήσεις και υδατοκαλλιέργειες. Οι επιδοτήσεις αυτές, ως κανονιστικές παρεμβάσεις οικονομικής φύσεως, εντάχθηκαν στο πλαίσιο

[315] Βλ., European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South Eastern Europe.", EIB Semi-Annual Report on the Quick Start Package, Luxembourg, 20 November 2000.

[316] Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (MEFI), "Les contrats de partenariat, principes et méthodes.", Paris, 2005 (b).

αναπτυξιακής βοήθειας-ΕΑΒ προς την περιοχή των Βαλκανίων, προς την οποία προσέτρεξε οικονομικά όλη η Διεθνής Κοινότητα μετά το τέλος των ενόπλων αντιπαραθέσεων και δεν αντίκειται στο Πρόγραμμα για την εσωτερική αγορά (ΕΚ 1992) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις «Κρατικές ενισχύσεις», όπως αναλύεται σε ειδικό κεφάλαιο που ακολουθεί.

11.9 Χρονικό πλαίσιο

Το ΕΣΟΑΒ καταρτίστηκε, αρχικά, ως ένα πενταετές πρόγραμμα (2002-2006) ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας, συνολικού ύψους 550 εκατ. ευρώ (Ν. 2996/28.3.2002). Λόγω της αργής υλοποίησης του Σχεδίου, οι λόγοι για την οποία αναφέρονται στην συνέχεια, κρίθηκε σε πρώτη φάση, απαραίτητη η παράταση του Σχεδίου κατά μία πενταετία, δηλαδή για την περίοδο 2007–2011, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στις λήπτριες χώρες να αξιοποιήσουν, περαιτέρω, τους πόρους του Σχεδίου, που τους αναλογούσαν (Ν. 3530/23.2.2007). Το Σχέδιο παρατάθηκε εκ νέου στην συνέχεια το 2011,και ισχύει ως το 2020 (Ν. 4033/2011).

Ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ έως το 2020, αφορά μόνο στην ολοκλήρωση έργων τα οποία έχουν ενταχθεί στο σχέδιο έως το τέλος του 2011. Πιο συγκεκριμένα, η παράταση αφορά μόνο στα εγκεκριμένα έργα έως την 31.12.2011, και στην περίπτωση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, μόνο τα έργα, η υλοποίηση των οποίων είχε ήδη ξεκινήσει ως αυτήν την ημερομηνία.

Την περίοδο 2012-2020, συνεπώς, δεν δίνεται η δυνατότητα υποβολής νέων αιτημάτων για ν' απορροφηθούν τυχόν αδιάθετα κεφάλαια του ΕΣΟΑΒ. Επιπλέον, η παράταση δεν ισχύει στην περίπτωση του Μαυροβουνίου, όπου δεν υπήρχε κανένα εγκεκριμένο μεγάλο/δημόσιο έργο έως την καταληκτική ημερομηνία, που προαναφέρθηκε, αλλά και της Ρουμανίας, όπου κανένα εγκεκριμένο έργο δεν βρισκόταν την 31.12.2011 εν εξελίξει. Για τις δύο αυτές χώρες συνεπώς, η διακρατική συμφωνία του ΕΣΟΑΒ θεωρείται λήξασα. Στις υπόλοιπες χώρες και όσον αφορά στα έργα, που δεν βρίσκονταν ήδη σε εξέλιξη, η υλοποίησή τους προβλέπεται να ξεκινήσει μετά το 2015, εφόσον το επιτρέπουν οι Ελληνικές δημοσιονομικές συνθήκες[317].

11.10 Ποσοτικά δεδομένα

Τα ποσοτικά δεδομένα του ΕΣΟΑΒ παρατίθενται κατηγοριοποιημένα ως προς την διαχειριστική, γεωγραφική και τομεακή κατανομή ακολούθως:

Πίνακας 95: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Διαχειριστική κατανομή

(ποσά σε ευρώ)

Συνολικός Προϋπολογισμός:	**550 000 000**	
Τομέας	Ποσό	Ποσοστό
Διαχειριστικό/Διοικητικό Κόστος:	16 020 000	2,91%
Διαθέσιμο ποσό:	533 980 000	97,09%
Σύνολο	550 000 000	100,00%

Πηγή: ΥΠΕΞ

[317] Κατόπιν διαδικασίας για την τροποποίηση των σχετικών διακρατικών συμφωνιών, οι οποίες περιλαμβάνουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής του Σχεδίου.

Η τομεακή κατανομή, γίνεται επί του αρχικά διαθέσιμου ποσού, μετά την αφαίρεση διαχειριστικών δαπανών, όπως προαναφέρθηκε, επί τη βάσει προσυμφωνηθέντων ανώτατων διαθέσιμων συνολικών ποσών ανά τομέα, σε «λογική προϋπολογισμού» και όχι σύμφωνα με την επικρατούσα για κάθε τομέα ζήτηση, και είναι, ως εξής:

Πίνακας 96: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Τομεακή κατανομή

Τομεακή κατανομή
(ποσά σε ευρώ)

Τομέας	Ποσό	Ποσοστό
Δημόσιες επενδύσεις/ μεγάλα έργα:	421 844 200	79,00%
Ιδιωτικές/ παραγωγικές επενδύσεις:	106 796 000	20,00%
Ταμείο μικρών έργων:	5 339 800	1,00%
Σύνολο	533 980 000	100,00%

Πηγή: ΥΠΕΞ

Η τομεακή κατανομή είναι πλήρης καλύπτοντας τόσο τον δημόσιο, όσο και τον ιδιωτικό τομέα, για έργα διαφόρων μεγεθών, και μάλιστα διαφοροποιείται ώστε να καλύπτει ακόμη και πολύ μικρά έργα.

Το μείγμα της τομεακής κατανομής με αναλογία 80/20 για υποδομές και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα, είναι ενδεδειγμένο για χώρες σε φάση σταθεροποίησης, μετά μια μετά-συγκρουσιακή φάση, η οποία επικεντρώνεται στην αναδόμηση και ανασυγκρότηση, όπου εξακολουθούν να προέχουν οι ανάγκες για την αποκατάσταση των ζημιών στις υποδομές, ενώ παράλληλα είναι αναγκαία και μια αναπτυξιακή ώθηση, μέσω του ιδιωτικού τομέα, αν και σε μικρότερο ποσοστό.

Η προσέγγιση τομεακής κατανομής του ΕΣΟΑΒ, συνάδει κατά την αρχική περίοδο ισχύος του προγράμματος, με τις προσεγγίσεις σύγχρονών του Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών για την περιοχή, οι οποίες προαναφέρθηκαν σε σχετικό Κεφάλαιο. Το ΕΣΟΑΒ καταρτίστηκε, αρχικά, ως ένα πενταετές πρόγραμμα για την 2002-2006, περίοδο κατά την οποία στην περιοχή υπήρχε «υπερ-συγκέντρωση» πόρων, καθώς «έτρεχαν» 4 από τα συνολικά 7 Ευρωπαϊκά Προγράμματα και Πρωτοβουλίες για την περιοχή, και συγκεκριμένα τα PHARE, ΕΕΣ/ INTERREG, ΚΒΑΑΣ/CARDS,ΠΔΜ/ISPA, ΜΠΓΠ/SAPARD[318]. Κατά τις διαδοχικές όμως παρατάσεις, το μείγμα έπαψε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της περιοχής, καθώς οι χώρες είχαν περάσει πλέον σε φάση ανάπτυξης μετά το 2006, όπως αναλύθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο. Για τον λόγο άλλωστε αυτόν, μετά το 2006, παρατηρείται αλλαγή στην στοχοθέτηση και τομεακή κατανομή των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών για την περιοχή, όπως το ΜΠΒ/IPA, ΕΤΝΑΕ/ EFSE κ.ά. Παράλληλα, το μείγμα χρηματοδοτήσεων άλλαξαν σταδιακά, και ανάλογα με την φάση και πορεία κάθε χώρας, και οι ΔΧΟ, οι οποίοι, προσαρμόζονται de facto στις εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες, αφού λειτουργούν επί τη βάσει της ζήτησης από την αγορά, και όχι με «λογική προϋπολογισμού».

Η διαφορά «φάσης» μεταξύ τομεακής κατανομής του ΕΣΟΑΒ, και πραγματικής οικονομίας στις λήπτριες χώρες μετά την λήξη της αρχικής περιόδου ισχύος του ΕΣΟΑΒ, μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως παράγοντας καθυστερήσεων στην απορρόφηση των κονδυλίων του ΕΣΟΑΒ.

Ειδικότερα, το αρχικά διαθέσιμο ποσό κατανέμεται στις λήπτριες χώρες, επί τη βάσει προσυμφωνηθέντων ανώτατων διαθέσιμων συνολικών ποσών ανά χώρα. Αν και περιφερειακής εμβέλειας το ΕΣΟΑΒ, ως προς την γεωγραφική κατανομή των πόρων, δεν ακολούθησε μια περιφερειακή «οριζόντια»/«horizontal» προσέγγιση, του τύπου δηλαδή

[318] Βλ., European Commission, "Acceding, Candidate & Western Balkans Countries.", Panorama of the European Union, Luxembourg, December 2006.

«εξυπηρέτησης κατά σειρά προτεραιότητας»/«first come, first served», αλλά μια «κάθετη»/«vertical» προσέγγιση με προσυμφωνηθέντα ποσά ανά χώρα, η οποία ως γνωστόν δημιουργεί καθυστερήσεις (bottlenecks) και γι΄αυτό άλλωστε εγκαταλήφθηκε από την ΕΕ και τους ΔΧΟ στις αρχές της δεκαετίας του ΄90. Τα ποσοτικά δεδομένα ανά χώρα είναι ως ακολούθως:

Πίνακας 97: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Γεωγραφική κατανομή

(ποσά σε ευρώ)

Χώρα	Ποσό	Ποσοστό
Αλβανία	49 890 000*	9,07%
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	19 530 000	3,66%
Βουλγαρία	54 290 000	10,17%
Μαυροβούνιο	17 500 000	3,28%
ΠΓΔΜ	74 840 000	14,02%
Ρουμανία	70 430 000**	13,19%
Σερβία	232 500 000	43,54%
Κοσσυφοπέδιο	15 000 000	2,81%
Σύνολο	533 980 000	100,00%

* 20% για ιδιωτικές επενδύσεις
**79% για έργα προτειν/να από Ρουμανία

Πηγή: ΥΠΕΞ

Διάγραμμα 100: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη: Ποσοτικά δεδομένα: Γεωγραφική κατανομή

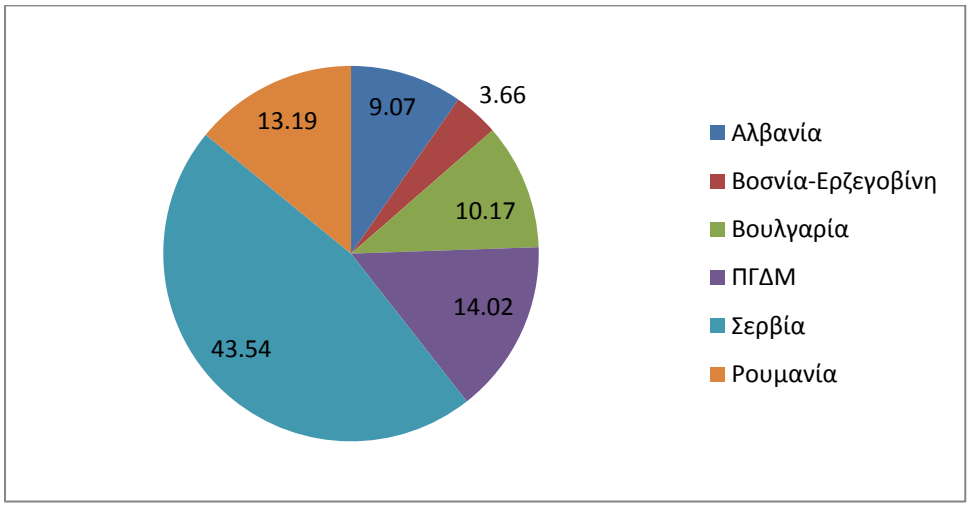

Πηγή: ΥΠΕΞ

Με βάση την εφαρμογή Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, έχει αποδειχθεί, ότι η «κάθετη» γεωγραφική κατανομή των πόρων, δημιουργεί δυσκολίες και καθυστερήσεις στην απορρόφηση κονδυλίων[319], αφήνοντας κονδύλια ανεκμετάλλευτα, καθώς όπως είναι άλλωστε φυσικό, η ζήτηση από τις διάφορες δικαιούχες χώρες δεν εξελίσσεται με τον ίδιο ρυθμό, με αποτέλεσμα ορισμένες χώρες να απορροφούν το σύνολο των κονδυλίων, που τους αναλογούν, και να περιορίζονται σ' αυτά, αφού λειτουργούν ως «πλαφόν», ενώ θα μπορούσαν να απορροφήσουν και περισσότερα. Αντίθετα, άλλες δεν επιζητούν την απορρόφηση, ή δεν διαθέτουν τα κατάλληλα έργα για την απορρόφηση, και κατά συνέπεια, τα κονδύλια, που τους αναλογούν παραμένουν αδιάθετα. Αντίθετα, μια «οριζόντια»/horizontal προσέγγιση,

[319] Βλ., Kavvadia, H., "EIB Promotes Private Sector Investment in the Mediterranean Region.", The Greek Economic Almanac Banking Insurance Industry 2004, Athens, 2004.

εκτός από τα προαναφερθέντα, δημιουργεί και κλίμα «άμιλλας» μεταξύ των δικαιούχων χωρών, με αποτέλεσμα την, κατά γενικό κανόνα, καλύτερη απορρόφηση των πόρων[320].

11.11 Νομικό πλαίσιο

Η λειτουργία του ΕΣΟΑΒ διέπεται από τον Ν. 2996/2002 Μαρτίου 2002 , την υπ' αρ. 968/08.05.2002 ΚΥΑ Οικονομίας και ΥΠΕΞ, την υπ' αρ. 169579/29.05.2002 Απόφαση του Υφυπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, καθότι «προϊόν» εισήγησης του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, και θεωρείται «προέκταση» του Ν. 2731/1999 Περί ρυθμίσεως θεμάτων διμερούς Κρατικής αναπτυξιακής συνεργασίας και βοήθειας.

Ο Ν. 2996/2002 έχει ψηφισθεί[321] από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, βάσει της παραγράφου 4 του άρθρου 72 του ισχύοντος Συντάγματος (1975/1986/2001/2008) και βάσει της παραγράφου 7 του άρθρου 108 του Κανονισμού της Βουλής και μάλιστα σε μια συνεδρίαση του Σώματος, ως Πενταετές Πρόγραμμα Ελληνικής Αναπτυξιακής Βοήθειας για την περίοδο 2002-2006.

Ο Ν. 2996/2002 προβλέπει χρηματοδότηση έργων/ επενδύσεων ύψους 550 000 000 ευρώ σε Βαλκανικά Κράτη: Αλβανία, Βοσνία/Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο, Π.Γ.Δ.Μ., Ρουμανία και Σερβία.

Έπειτα από σειρά διαπραγματεύσεων με τα ενδιαφερόμενα και ωφελούμενα Κράτη, για την ενεργοποίηση του ΕΣΟΑΒ (άρ. 3 του Ν. 2996/2002), συνήφθησαν διμερείς Συμφωνίες ανάμεσα στην Ελλάδα και τις έξι επωφελούμενες χώρες κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο 2002. Οι διμερείς αυτές Συνθήκες («Προγράμματα Διμερούς Οικονομικής Συνεργασίας»), περιέχουν τον γενικό τρόπο λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ και συνοδεύονται όλες από ένα Παράρτημα Α, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα τους και στο οποίο αναφέρονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής τους. Οι επί μέρους αυτές διμερείς Συμφωνίες αφού κυρώθηκαν κατά τα Εσωτερικά Εθνικά Δίκαια, ετέθησαν σε ισχύ το α' εξάμηνο του έτους 2003. Η Ελλάδα από την πλευρά της κύρωσε τις εν λόγω Συμφωνίες την 7η Ιανουαρίου 2003, Ν. 3095/2003, Ν. 3096/2003, Ν. 3097/2003, Ν. 3098/2003, Ν. 3099/2003.

Ο ιδρυτικός νόμος του ΕΣΟΑΒ παραπέμπει και σε αρκετές διατάξεις του Ελληνικού αναπτυξιακού νόμου, οι οποίες τυγχάνουν εφαρμογής στις επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα. Η ενίσχυση των ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων, οι οποίες χρηματοδοτούνται από το ΕΣΟΑΒ, γίνονται βάσει των ρυθμίσεων του Ν. 2601/1998 Περί ενισχύσεων ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Χώρας, (όπως αυτός ισχύει εκάστοτε, λόγω τροποποιήσεων, π.χ. υπό του Ν. 3299/2004 κ.ά.).

Οι ενισχύσεις καταβάλλονται από πλευράς Ελλάδας εντός του πλαισίου Ειδικού Προγράμματος Διμερούς Οικονομικής Συνεργασίας, που συνάπτεται μεταξύ Ελλάδας και λήπτριας χώρας. Οι ενισχύσεις προέρχονται κυρίως από τον Τακτικό Ελληνικό Προϋπολογισμό και ανέρχονται, όπως έχει ήδη αναφερθεί, συνολικά σε 550 000 000 ευρώ.

Η σύσταση Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ προβλέπεται στην Κοινή Υπουργική Απόφαση Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εξωτερικών 986/2002 και ο Καθορισμός των Χωρών εφαρμογής των κινήτρων για την χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων, που εντάσσονται στο ΕΣΟΑΒ, στην Υπουργική Απόφαση 32913/2006.

Η καθυστέρηση στην υλοποίηση του Σχεδίου τα δύο πρώτα χρόνια οδήγησε, όπως ελέχθη, στην παράτασή του, ενώ με άλλο νομοθέτημα, Ν. 3608/2007, έχουν κυρωθεί εκ νέου οι επί μέρους σχετικές διμερείς συμφωνίες με τα αναφερθέντα ωφελούμενα Κράτη, (λόγω παράτασης των πενταετών Προγραμμάτων μέχρι το 2011).

Παράλληλα, έγιναν και ορισμένες επικαιροποιήσεις, οι κυριότερες των οποίων ακολουθούν. Έτσι, με διάταξη του Ν. 3530/2007 ρυθμίσεις του Ν. 2996/2002 έχουν τροποποιηθεί ως εξής:

[320] Βλ., IEMed. & Fundacio CIDOB, "Med.2003 Mediterranean Yearbook.", IEMed. & Fundacio CIDOB, Barcelona, 2004.

[321] Κατά την συζήτηση του σχεδίου νόμου οι θέσεις των Κοινοβουλευτικών Κομμάτων ήταν ποικίλες. Το ΠΑΣΟΚ και η Νέα Δημοκρατία (Αξιωματική Αντιπολίτευση) ετάχθησαν «ευθέως» υπέρ του σχεδίου, ενώ το Κομμουνιστικό Κόμμα διετύπωσε βασικές αντιρρήσεις.

- Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του Ν. 2996/2002 (Φ.Ε.Κ. 62 Α') αντικαθίσταται ως εξής: «2. Το ΕΣΟΑΒ έχει δεκαετή διάρκεια (2002-2011) και αποσκοπεί στη χρηματοδότηση έργων, επενδύσεων, δράσεων, μελετών και δραστηριοτήτων, που εξυπηρετούν τους σκοπούς οι οποίοι αναφέρονται στην επόμενη παράγραφο, στην Αλβανία, στη Βουλγαρία, στη Σερβία, στο Μαυροβούνιο, στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, στη Ρουμανία και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.»
- Τα δύο πρώτα εδάφια της παραγράφου 4 του άρθρου 3 του Ν. 2996/2002 (Φ.Ε.Κ. 62 Α'), όπως αυτή προστέθηκε με το Ν. 3196/2003 (Φ.Ε.Κ. 274 Α'), αντικαθίστανται ως εξής: «4. Κατά παρέκκλιση του άρθρου 3 του παρόντος νόμου, η παροχή οικονομικής υποστήριξης στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας θα γίνει σύμφωνα με τις διαδικασίες, που προβλέπονται στον Ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (Φ.Ε.Κ. 277 Α') και σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Development Assistance Committee) του Ο.Ο.Σ.Α.. Το συνολικό ύψος της οικονομικής υποστήριξης της Ελληνικής Δημοκρατίας προς την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας ανέρχεται στο ποσό των εβδομήντα τεσσάρων εκατομμυρίων οκτακοσίων σαράντα χιλιάδων (74.840.000) ευρώ για την περίοδο 2002-2011.»

Λόγω μη ολοκλήρωσης όλων των δράσεων σε επίπεδο ωφελούμενων Κρατών με νεώτερο νόμο, τον Ν. 4033/2011, η διάρκεια εφαρμογής του ΕΣΟΑΒ έχει παραταθεί, όπως ήδη επισημάνθηκε, μέχρι το 2020.

Επισημαίνεται, ότι από πλευράς Ελλάδας δεν έχουν τεθεί δεσμευτικοί όροι για την εκταμίευση και αξιοποίηση αυτών των ποσών από τις χώρες υποδοχής τους.

Οι ειδικότερες ρυθμίσεις του Σχεδίου σχετικά με τα Προγράμματα Διμερών Οικονομικών Συνεργασιών είναι οι εξής:

- Για την εφαρμογή του ΕΣΟΑΒ, ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών καταρτίζει για κάθε Κράτος, που εντάσσεται στο Σχέδιο, κατόπιν διαπραγματεύσεων με αυτό, Πρόγραμμα Διμερούς Οικονομικής Συνεργασίας. Το Πρόγραμμα υπογράφεται από τον Υπουργό Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας και τον εκπρόσωπο της Κυβέρνησης του επωφελούμενου Κράτους.

- Το Πρόγραμμα περιλαμβάνει ιδίως:

    - Το σύνολο των πόρων, που διατίθενται για το επωφελούμενο Κράτος, καθώς και τους τομείς και το χρονοδιάγραμμα κατανομής τους.
    - Τους όρους, τα κριτήρια και την διαδικασία επιλογής των δράσεων, που προτείνονται για ένταξη.
    - Το ποσοστό του κόστους των δράσεων, που χρηματοδοτείται από τους πόρους του ΕΣΟΑΒ, χωρίς να αποκλείεται η ολική του χρηματοδότηση σε εξαιρετικές περιπτώσεις.
    - Τις επιλέξιμες Αρχές εκτέλεσης έργων ή δράσεων, τις διαδικασίες και τους όρους ανάθεσης από τις επωφελούμενες Χώρες.
    - Τον τρόπο, την διαδικασία και τα όργανα παρακολούθησης και ελέγχου της υλοποίησης των έργων ή δράσεων.
    - Τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η παράβαση όρων του Προγράμματος συνεπάγεται την επιστροφή της χρηματοδότησης και τους σχετικούς με την επιστροφή αυτή τρόπους και διαδικασίες

- Για κάθε Πρόγραμμα προ της υπογραφής του από πλευράς Ελλάδας γνωμοδοτεί η Επιτροπή Οργάνωσης και Συντονισμού Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (Απόφαση Πρωθυπουργού Υ228/31.2.2000).

Οι ειδικότερες ρυθμίσεις του Σχεδίου σχετικά με τους πόρους και τις δαπάνες διοίκησης και διαχείρισης του ΕΣΟΑΒ είναι οι εξής:

- Το συνολικό ύψος των πιστώσεων ανέρχεται σε 550 000 000 ευρώ. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Εξωτερικών καθορίζεται η κατανομή των πιστώσεων κατά επωφελούμενο Κράτος και για κάθε έτος της πενταετίας 2002-2006. Με όμοια απόφαση τα ανωτέρω είναι δυνατόν να τροποποιούνται κατά την διάρκεια εφαρμογής του ΕΣΟΑΒ, προκειμένου να διασφαλίζεται η αποτελεσματική υλοποίηση των Διμερών Προγραμμάτων Οικονομικής Συνεργασίας.

- Οι αναγκαίοι προς χρηματοδότηση του ΕΣΟΑΒ εθνικοί πόροι είναι δυνατόν να προέρχονται από:

    - Κονδύλια του Προγράμματος της Διμερούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας και Βοήθειας (στο πλαίσιο της Development Assistance Committee του ΟΟΣΑ) σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.
    - Πιστώσεις του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων, που εγγράφονται και βαρύνουν τους ετήσιους προϋπολογισμούς του Υπουργείου Εξωτερικών και άλλων Υπουργείων.
    - Πόρους Νομικών Προσώπων Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, που ανήκουν στον δημόσιο τομέα.

- Το διοικητικό και διαχειριστικό κόστος του ΕΣΟΑΒ ανέρχεται, κατ' ανώτατο όριο, σε ποσοστό 3% του συνολικού προϋπολογισμού του Σχεδίου. Ως διοικητικό και διαχειριστικό κόστος του ΕΣΟΑΒ ορίζεται μέρος των λειτουργικών δαπανών των Οργάνων και Υπηρεσιών, που είναι αρμόδια για την εφαρμογή και την παρακολούθηση του ΕΣΟΑΒ, και, ενδεικτικώς, τα μισθώματα και οι δαπάνες λειτουργίας, οι δαπάνες ταξιδιών, οι αμοιβές εξωτερικών Εμπειρογνωμόνων και οι αμοιβές υπερωριακής απασχόλησης.

Ως προς την μερική διερεύνηση της Υπόθεσης 9, η οποία και επιβεβαιώνεται ως προς το σκέλος του ΕΣΟΑΒ, οι ειδικότερες ρυθμίσεις του Σχεδίου σχετικά με την ένταξη και χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων έχουν ως κατωτέρω:

- Στο ΕΣΟΑΒ είναι δυνατόν να εντάσσονται για να χρηματοδοτηθούν παραγωγικές επενδύσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 3 του Ν. 2601/1998.

- Η σχετική διάταξη έχει ως εξής: Στην ενίσχυση της επιχορήγησης του νόμου αυτού υπάγονται επίσης οι ακόλουθες επιχειρηματικές δραστηριότητες, που ασκούνται στην αλλοδαπή, από νομικά πρόσωπα, για τις επενδυτικές και λοιπές δαπάνες τους, όπως αυτές προσδιορίζονται για κάθε μια δραστηριότητα: Μεταποιητικές επιχειρήσεις όλων των κλάδων, μόνο για ίδρυση παραγωγικών μονάδων. Με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, μπορεί να εξαιρούνται της ενίσχυσης ορισμένοι κλάδοι ή υποκλάδοι της μεταποίησης.

- Με βάση το άρθρο 15 του Ν. 2601/1998 ως μεταποιητικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται οι εξής:

    - Βιομηχανία τροφίμων και ποτών.
    - Παραγωγή προϊόντων καπνού.
    - Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών.
    - Κατασκευή ειδών ένδυσης - κατεργασία και βαφή γουναρικών.
    - Κατεργασία και δέψη δέρματος - κατασκευή ειδών ταξιδιού (αποσκευών τσαντών, ειδών σελοποιΐας, ειδών σαγματοποιΐας και υποδημάτων).
    - Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από τα έπιπλα - κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής.
    - Παραγωγή χαρτοπολτού, χαρτιού και προϊόντων από χαρτί.
    - Εκδόσεις, εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής ήχου και εικόνας και μέσων πληροφορικής.
    - Παραγωγή οπτάνθρακα (κωκ), προϊόντων διύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων.
    - Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων.
    - Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες.
    - Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά.
    - Παραγωγή βασικών μετάλλων.
    - Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού.
    - Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού.
    - Κατασκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών.
    - Κατασκευή ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών.
    - Κατασκευή ιατρικών οργάνων, οργάνων ακριβείας και οπτικών οργάνων, κατασκευή ρολογιών κάθε είδους.
    - Κατασκευή αυτοκινήτων οχημάτων - κατασκευή ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων.
    - Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών.

- Κατασκευή επίπλων.
- Ανακύκλωση.
- Παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και ατμού.
- Οι ενισχυόμενες εν προκειμένω δαπάνες είναι οι εξής:
- Η κατασκευή, η επέκταση, ο εκσυγχρονισμός κτιριακών, ειδικών και βοηθητικών εγκαταστάσεων, καθώς και οι δαπάνες διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου.
- Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού. Τα μισθώματα της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού, του οποίου αποκτάται η χρήση.
- Η αγορά και εγκατάσταση καινούργιων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένων της αγοράς του αναγκαίου λογισμικού.
- Η αγορά καινούργιων μεταφορικών μέσων διακίνησης υλικών και προϊόντων εντός του ευρύτερου εργοστασιακού χώρου και μαζικής μεταφοράς προσωπικού, καθώς και η αγορά και εγκατάσταση καινούργιου εξοπλισμού και η κατασκευή εγκαταστάσεων διακίνησης υλικών.
- Οι γεωργικές επιχειρήσεις θερμοκηπιακού τύπου, οι κτηνοτροφικές επιχειρήσεις εσταβλισμένου ή ημιεσταβλισμένου τύπου και οι αλιευτικές επιχειρήσεις (υδατοκαλλιέργειες) σύγχρονης τεχνολογίας.

Σημειώνεται, ότι οι σχετικές αιτήσεις υπαγωγής άμεσων ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων στις αναφερθείσες διατάξεις πρέπει να εξετάζονται από τις αρμόδιες Υπηρεσίες εντός τριμήνου από την ημερομηνία υποβολής της.

Πέραν αυτών, με αποφάσεις του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας βάσει, του άρθρου 4 του Ν. 2601/1998, είναι δυνατόν να καθορίζονται, κατά παρέκκλιση των λοιπών διατάξεων του ίδιου νόμου:

- Ο χρόνος υποβολής των αιτήσεων υπαγωγής.
- Τα κριτήρια βαθμολόγησης, σε συνδυασμό με τους στόχους και τις προτεραιότητες του αντίστοιχου Προγράμματος.
- Η διαδικασία και τα όργανα ελέγχου των επενδύσεων.
- Ο τρόπος καταβολής των ενισχύσεων.
- Η προθεσμία ολοκλήρωσης.
- Καθώς και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

Όπως προβλέπεται στη παράγραφο 5 του άρθρου 7 του Ν. 2601/1998: Όταν η Κεντρική Γνωμοδοτική Επιτροπή του άρθρου 8 του Ν. 2601/1998 εξετάζει επενδυτικές προτάσεις για υπαγωγή στο ΕΣΟΑΒ, στη σύνθεσή της μετέχει ο Γενικός Γραμματέας Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, δύο υπηρεσιακοί παράγοντες του Υπουργείου Εξωτερικών των δύο ανώτατων βαθμών της ιεραρχίας, καθώς και ένας εκπρόσωπος του Συνδέσμου Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των επενδυτικών προτάσεων ιδιωτικών επιχειρήσεων λαμβάνονται υπόψη οι στόχοι και οι προτεραιότητες του αντίστοιχου Προγράμματος Διμερούς Οικονομικής Συνεργασίας.

Το ύψος των πιστώσεων, που τίθενται στη διάθεση των αρμόδιων Οργάνων για τη χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων στο πλαίσιο του ΕΣΟΑΒ, προβλέπεται σε έκαστο Πρόγραμμα Διμερούς Οικονομικής Συνεργασίας και αποτελεί μέρος των πόρων του άρθρου 5 του παρόντος νόμου.

Οι ρυθμίσεις σχετικά με την λειτουργία και την λήψη αποφάσεων του Σχεδίου έχουν ως εξής:

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εξωτερικών συγκροτείται Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ. Πρόεδρος της Επιτροπής Παρακολούθησης ορίζεται ο Γενικός Γραμματέας Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Μέλη ορίζονται ο Γενικός Γραμματέας Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Ανάπτυξης, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών και ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης ή εκπρόσωποι τους. Στις συνεδριάσεις της Επιτροπής Παρακολούθησης μετέχει και εκείνος ο Γενικός Γραμματέας Υπουργείου ή Περιφέρειας στην αρμοδιότητα του οποίου τυχόν υπάγονται τα έργα ή οι δράσεις που

εξετάζονται, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της επόμενης παραγράφου. Με την ίδια απόφαση θεσπίζεται ο Κανονισμός Λειτουργίας της Επιτροπής, με τον οποίο καθορίζονται οι αναγκαίες τεχνικές λεπτομέρειες σχετικά με το έργο και την λειτουργία της, τους φορείς υποστήριξης του έργου της, καθώς και η οποιαδήποτε αλλαγή στη συγκρότησή της.

Η ανωτέρω Επιτροπή:

- Εισηγείται στον Υπουργό Εξωτερικών τη σύναψη κάθε Προγράμματος.
- Κατά την εφαρμογή των Προγραμμάτων αξιολογεί τις προτάσεις έργων και δράσεων και εισηγείται για την ένταξη και χρηματοδότησή τους.
- Παρακολουθεί την εξέλιξη της υλοποίησης κάθε Προγράμματος και εισηγείται στον Υπουργό Εξωτερικών την τροποποίηση ή την συμπλήρωσή του, μέσα στα όρια των πόρων, που έχουν εγκριθεί, όταν αυτό είναι αναγκαίο για την ομαλή απορρόφησή τους ή για την επίτευξη των στόχων του.
- Συντάσσει ετήσια Έκθεση για την εξέλιξη κάθε Προγράμματος, την οποία απευθύνει προς τη Βουλή των Ελλήνων και τον Υπουργό Εξωτερικών.
- Χρέη Γραμματείας της Επιτροπής Παρακολούθησης ασκούνται από την Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών, καθώς και από την Υπηρεσία Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών στη Θεσσαλονίκη.
- Προτάσεις επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα για την υπαγωγή επενδύσεων σε Προγράμματα Οικονομικής Συνεργασίας εξετάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2601/1998, όπως αυτός ισχύει, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 6 του Ν. 2996/2002. Η Επιτροπή Παρακολούθησης λαμβάνει γνώση αλλά δεν αξιολογεί τις προτάσεις ιδιωτικών επενδύσεων του προηγούμενου εδαφίου.
- Τα έργα ή οι δράσεις που εντάσσονται στο Πρόγραμμα, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου, συνιστούν Παράρτημά του.

11.12 Υλοποίηση

Τα αποτελέσματα του ΕΣΟΑΒ δεν είναι διαθέσιμα σε οργανωμένη βάση δεδομένων προσπελάσιμη στους ερευνητές ή το ευρύ κοινό, έτσι ώστε να είναι δυνατή η συλλογή, σύνθεση και στατιστική ανάλυση σύμφωνα με τις εξατομικευμένες ανάγκες. Τα στοιχεία που υπάρχουν στην δημόσια σφαίρα, συμπεριλαμβανομένων και των ετήσιων Εκθέσεων, που συντάσσονται για την εξέλιξη κάθε Προγράμματος από την Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ, πού προαναφέρθηκε και οι οποίες απευθύνονται προς τη Βουλή των Ελλήνων και τον Υπουργό Εξωτερικών, παρουσιάζουν στοιχεία σε «επεξεργασμένη», και όχι σε πρωτογενή μορφή, έτσι ώστε η περαιτέρω επεξεργασία και στατιστική ανάλυση να μην είναι δυνατή. Για τον λόγο αυτό τα στοιχεία των αποτελεσμάτων του ΕΣΟΑΒ δεν ήταν δυνατόν να παρατεθούν, με την μορφή και τον τρόπο, που έγινε για όλους τους υπόλοιπους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς, καθώς και εν γένει στατιστικά στοιχεία του, καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, ανά έτος, χώρα, και τομέα, και φυσικά δεν ήταν δυνατή η ανάλογη επεξεργασία. Ως ενδεικτικό αλλά και σημαντικό παράδειγμα, αξίζει να σημειωθεί ότι στην δημόσια σφαίρα δεν βρέθηκαν πληροφορίες για τις μορφές οικονομικής στήριξης, των έργων, που εντάχθηκαν στο ΕΣΟΑΒ.

Τα αποτελέσματα της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ στην δημόσια σφαίρα, υπάρχουν μόνο ως «στιγμιότυπο» (snapshot), κατά την καταληκτική ημερομηνία του ΕΣΟΑΒ , μετά την πρώτη παράταση, και συγκεκριμένα την 31.12.2011. Η ημερομηνία αυτή, αν και εκτός των ορίων της παρούσας ΔΔ, θεωρείται ως η πλέον ενδεδειγμένη, για την αποτύπωση αρχικά και την αξιολόγηση στην συνέχεια, της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ και την ένταξη εναρμονισμένων χρονικά σχετικών συμπερασμάτων, στα γενικότερα συμπεράσματα της παρούσας ΔΔ. Η περαιτέρω αποτύπωση της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ, και η αξιολόγηση του Σχεδίου στην συνέχεια, έγιναν με βάση στοιχεία, που εντοπίσθηκαν σε έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας.

Το συγκεντρωτικό σύνολο, για όλες τις κατηγορίες έργων, των εκταμιευμένων χρηματοδοτήσεων του ΕΣΟΑΒ ανέρχεται σε 81 622 042,58 ευρώ, επί εγκρίσεων 286 661 615, 00 ευρώ και επί συνολικού προϋπολογισμού 533 980 000,00 ευρώ, δηλαδή 53,68% και 15,29% αντιστοίχως.

Πίνακας 98: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Λειτουργία: Εγκρίσεις και εκταμιεύσεις (31.12.2011)

(ποσά σε ευρώ)

			Εικόνα κατά την 31.12.2011			
	Αρχικά διαθέσιμο	Α/ς Έργων	Εγκρίσεις		Εκταμιεύσεις	
Κατηγορία	Ποσό	Α/ς	Ποσό	Ποσοστό	Ποσό	Ποσοστό
Δημόσιες επενδύσεις/ μεγάλα έργα:	421 844 200	19	237 743 641,76	56,36%	51 994 836,12	12,33%
Ιδιωτικές/ παραγωγικές επενδύσεις[322]:	106 796 000	73	46 847 428,00	43,87%	26 068 715,90	24,41%
Ταμείο μικρών έργων:	5 339 800	78	2 070 545,28	38,78%	3 558 490,56	66,64%
Σύνολο	533 980 000	170	286 661 615,00	53,68%	81 622 042,58	15,29%

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Διάγραμμα 101: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Πρόοδος λειτουργίας: Εγκρίσεις και εκταμιεύσεις (την 31.12.2011, ποσά σε εκατ. ευρώ)

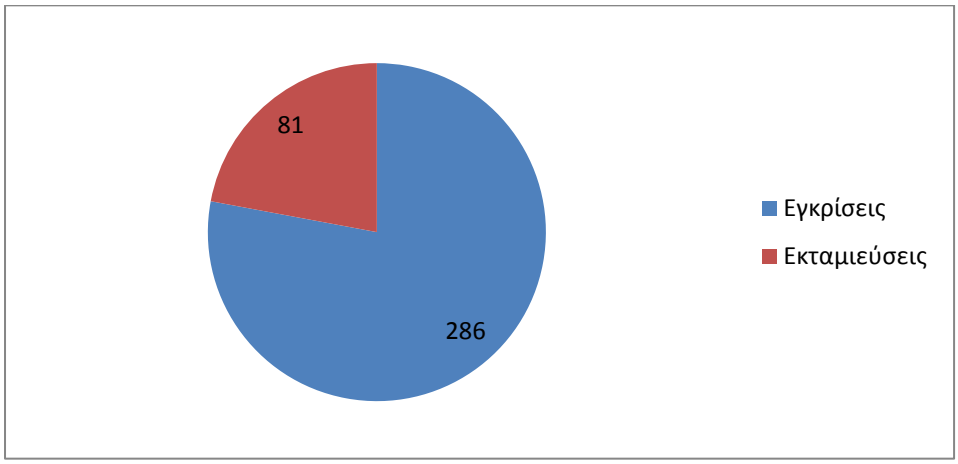

Πηγή: ΥΠΕΞ

Η απορροφητικότητα των πόρων του ΕΣΟΑΒ, παρουσιάζεται στην ανάλυση κατά κατηγορία, ως ιδιαίτερα χαμηλή στις δημόσιες επενδύσεις/μεγάλα έργα με ποσοστό εκταμιεύσεων επί του αρχικά διαθέσιμου ποσού 12,33%, στον ιδιωτικό τομέα είναι λίγο βελτιωμένη, αλλά σε χαμηλά επίπεδα στο 24,41%, ενώ στα μικρά έργα φτάνει στο 66, 64%, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί και ικανοποιητικό[323].

Η αποτύπωση στοιχείων, εν είδει «στιγμιότυπου», είναι εξ' ορισμού στατική, και δεν επιτρέπει διαχρονικές συγκρίσεις, για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την λειτουργία του ΕΣΟΑΒ, επί τη βάσει διαχρονικής προόδου και εξέλιξης

[322] Το συγκεκριμένο σκέλος του ΕΣΟΑΒ διαχειρίζεται εξ' ολοκλήρου από το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας.

[323] Η λειτουργία του τμήματος μικρών έργων του ΕΣΟΑΒ είχε ανατεθεί στις κατά τόπους Ελληνικές πρεσβείες, και ως προς την απορροφητικότητα σε σύγκριση με Πρόγραμμα ΚΒΑΑΣ/CARDS, επέδιξαν εξαιρετικά αποτελέσματα, αφού το τελαευταίο μεσω των Αποστολών στις διάφορες δικαιούχε χώρες είχε ποσοστό μόνον 45%. Βλ., Inotai, A., 'The European Union and Southeastern Europe: Troubled Waters Ahead?", College of Europe Studies, Peter Lang, Brussels, 2007.

της απορροφητικότητας. Παρ' όλα αυτά, αποτυπώνει την ακριβή εικόνα εγκρίσεων και εκταμιεύσεων, σε δεδομένη χρονική στιγμή. Η εξαγωγή συμπερασμάτων ως προς την απορροφητικότητα, σ' αυτήν την περίπτωση, μπορεί να γίνει με την σύγκριση των δεδομένων του ΕΣΟΑΒ στην δεδομένη στιγμή, επί τη βάσει της ευρετικής τεχνικής (heuristic technique)[324] και συγκεκριμένα, γενικών και ενδεικτικών κανόνων «κανόνων του αντίχειρα» (rule of thumbs), οι οποίοι έχουν εξαχθεί από την λειτουργία άλλων προγραμμάτων.

Σύμφωνα με την προσέγγιση, σύγκρισης επί τη βάσει ενδεικτικών κανόνων, η συγκεντρωτική απορροφητικότητα του ΕΣΟΑΒ εμφανίζεται ιδιαίτερα χαμηλή, τόσο ως προς την πρόοδο των εγκρίσεων με μέσο ποσοστό 53,68%, όσο και εκταμιεύσεων στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 15,29%, αντίστοιχα, επί του αρχικά διαθέσιμου ποσού και μάλιστα για μία ιδιαίτερα μακρά περίοδο μιας δεκαετίας, δηλαδή από την αρχή του Σχεδίου τον Μάρτιο 2002, ως την 31.12.2011, όταν η απορροφητικότητα παρεμφερών προγραμμάτων με βάση τις εκταμιεύσεις είναι της τάξης του 80%[325]. Οι εκταμιεύσεις θεωρούνται πάντα ο πλέον έγκυρος δείκτης απορροφητικότητας κάθε προγράμματος, καθότι αντιπροσωπεύουν χρηματικές ροές στην πραγματική οικονομία.

Η χαμηλή απορροφητικότητα σε μια τόσο μεγάλη διάρκεια, είναι στοιχείο, που δείχνει, ότι τα προβλήματα απορροφητικότητας του ΕΣΟΑΒ, δεν ήταν συγκυριακά. Δεν μπορούν, δηλαδή, να ερμηνευθούν με την χαμηλή ζήτηση μια συγκεκριμένη χρονιά, λόγω μιας ενδεχόμενης δύσκολης οικονομικής κατάστασης, αφού οι όποιες δυσκολίες εξομαλύνονται συνήθως μεσοσταθμικά σε βάθος δεκαετίας, ενώ η περιφερειακή διάσταση εξισορροπεί μεμονωμένες καταστάσεις σε συγκεκριμένες χώρες. Εξάλλου, η οικονομική κατάσταση στις υπό εξέταση χώρες κατά την συγκεκριμένη δεκαετία, επ' ουδενί δεν συνάδει με πιθανή χαμηλή ζήτηση για επενδύσεις, και άρα χρηματοδότηση από το ΕΣΟΑΒ, λόγω αρνητικής οικονομικής συγκυρίας, αφού όπως φάνηκε στην οικονομική εξέταση των εν λόγω χωρών, που προηγήθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, όλες οι υπό εξέταση χώρες ήταν σε αναπτυξιακή πορεία, κατά την συγκεκριμένη δεκαετία, με μεσοσταθμική αύξηση του ΑΕΠ στο 4%. Εξάλλου, η απορροφητικότητα της τάξης του 80% στην περίπτωση του ΚΒΑΑΣ/CARDS, αφορά την ίδια περίοδο με το ΕΣΟΑΒ.

Ιδιαίτερα βαρύνουσα σημασία, έχει επίσης το γεγονός ότι, κατά την ίδια περίοδο, στις ίδιες λήπτριες χώρες η απορροφητικότητα δανείων από ΔΧΟ, είναι επίσης υψηλότερη, αν και πρόκειται για κεφάλαια, που πρέπει να αποπληρωθούν αλλά και ενέχουν κόστος εν ίδει τόκων, αν και χαμηλού, ενώ το ΕΣΟΑΒ προσέφερε μέσω επιδοτήσεων, «δωρεάν χρήμα». Επιπροσθέτως, οι επιδοτήσεις μέσω ΕΣΟΑΒ ήταν πολύ υψηλές, σε σχέση με άλλες ομοειδείς, καθότι κατά μέσο όρο στην χρηματοδότηση δημοσίων επενδύσεων / μεγάλων έργων, κάλυψαν το 72,45% του προϋπολογισμού των έργων, έναντι κατ' ανώτατο όριο 50% στο μεγαλύτερο μέρος των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.

Αν και η απορρόφηση κονδυλίων από προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την θεσμική διάρθρωση των ληπτριών χωρών, σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλων εμπλεκομένων φορέων, εντούτοις, στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ, αν και υπάρχουν προφανώς παρόμοιες διακυμάνσεις, αυτές δεν καταδεικνύουν ελλείψεις στην θεσμική διάρθρωση των ληπτριών χωρών, αφού από τους χαμηλότερους βαθμούς απορρόφησης παρουσίασαν η Βουλγαρία, και η Ρουμανία, με 3% και 8% αντιστοίχως, οι δύο χώρες της περιοχής με την πλέον ανεπτυγμένη θεσμική διάρθρωση ως Κράτη Μέλη της ΕΕ από το 2007. Την πρώτη θέση σε απορρόφηση πόρων του ΕΣΟΑΒ καταλαμβάνει η Σερβία με 44%, και ακολουθούν ΠΓΔΜ με 22% και Αλβανία με 17%.

[324] Στην Βιβλιογραφία, ευρετική τεχνική είναι οποιαδήποτε προσέγγιση για την διερεύνηση ή και επίλυση προβλημάτων, η οποία χρησιμοποιεί μια πρακτική μέθοδο που δεν είναι όμως εγγυημένα βέλτιστη, αλλά επαρκής για τους άμεσους στόχους. Η τεχνική χρησιμοποιείται όταν η εξεύρεση ικανοποιητικής λύσης όταν η βέλτιστη είναι αδύνατη ή ανέφικτη. Η μέθοθδος αυτή βασίζεται στην υπάρχουσα εμπειρία με παρόμοια προβλήματα, όπως η χρήση ενός «κανόνα του αντίχειρα», η μέθοδος «δοκιμής και λάθους» (trial and error) κ.ά. Σχετικά βλ., Ippoliti, E. (ed.), 'Heuristic Reasoning: Studies in Applied Philosophy, Epistemology and Rational Ethics", Springer International Publishing, Heidelberg, 2015, pp. 1–2 .

[325] Το Πρόγραμμα ΚΒΑΑΣ/CARDS, είχε απορροφοτηκότητα των πόρων που διοχετεύθηκαν μέσω ΕΥΑ 80%, ενώ μεσω των Αποστολών στις διάφορες δικαιούχες χώρες μόνον 45%. Το ποσοστό απορροφιτικότητας, σε άλλους δωρητές/χορηγούς, υπερβαίνει το 70%, όταν η επιλεξιμότητα των έργων είναι συνδεδεμένη με την δότρια χώρα και όχι την λήπτρια, όπως π.χ. με τα Αμερικανικά προγράμματα παροχής αναπτυξιακής βοήθειας. Βλ., Inotai, A., 'The European Union and Southeastern Europe: Troubled Waters Ahead?", College of Europe Studies, Peter Lang, Brussels, 2007.

Διάγραμμα 102: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Χρηματοδοτήσεις ανά χώρα (την 31.12.2011)

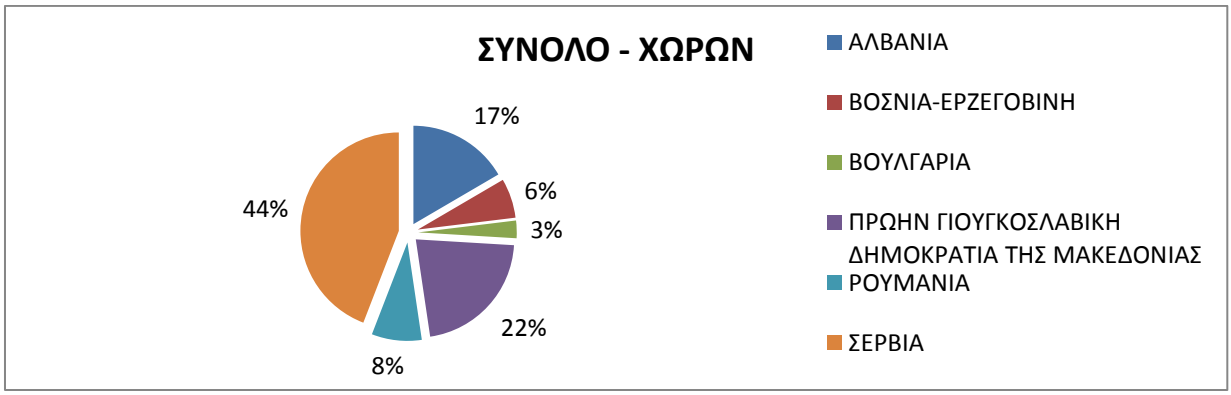

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Η κατάταξη των χωρών σύμφωνα με την ποσοστιαία απορρόφηση των πόρων του ΕΣΟΑΒ, ακολουθεί σε γενικές γραμμές τον αρχικό γεωγραφικό σχεδιασμό κατανομής των πόρων του ΕΣΟΑΒ, όπως αυτός προαναφέρθηκε, για τις δύο χώρες που καταλαμβάνουν και τις δύο πρώτες θέσεις. Οι υπόλοιπες έχουν μικρές αλλαγές θέσεων, με εξαίρεση την Βουλγαρία, η οποία από την 4η θέση με 10,17% κατά τον σχεδιασμό, κατέλαβε κατά την εκτέλεση την τελευταία θέση με 3%. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι η Ελλάδα, παρά τις δυσκολίες απορρόφησης των κονδυλίων του ΕΣΟΑΒ, οι οποίες αναφέρονται κατωτέρω, επέτυχε σε γενικές γραμμές την διατήρηση των κατευθυντήριων γραμμών της, ως προς την γεωγραφική κατανομή των πόρων.

Πίνακας 99: ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη και εκτέλεση: συγκριτική γεωγραφική κατανομή

	ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη			**ΕΣΟΑΒ εκτέλεση**	
		%			%
1	Σερβία	43,54	1	Σερβία	44
2	ΠΓΔΜ	14.02	2	ΠΓΔΜ	22
3	Ρουμανία	13.19	3	Αλβανία	17
4	Βουλγαρία	10.17	4	Ρουμανία	8
5	Αλβανία	9.07	5	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	6
6	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	3.66	6	Βουλγαρία	3

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Παρόλα αυτά, η Ελληνική πλευρά, η οποία προβληματίσθηκε από την μη εκτενή αξιοποίηση του ΕΣΟΑΒ και την εξαιρετικά αργή απορρόφηση των πόρων, σε ανάλυση της θεωρεί, ότι «το ότι δεν προχώρησε μέχρι σήμερα με ικανοποιητικούς ρυθμούς το ΕΣΟΑΒ οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις ίδιες τις λήπτριες χώρες που υπέβαλαν μεν προτάσεις έργων προς χρηματοδότηση, πλην όμως τα έργα αυτά δεν θεωρούνταν ώριμα. Ειδικότερα, ενώ οι υποβληθείσες προτάσεις αφορούν κυρίως μεγάλα έργα υποδομής που καλύπτουν το 79% του προϋπολογισμού του Προγράμματος, ελάχιστα από αυτά πληρούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας, ενώ μέχρι πρόσφατα δεν είχε υποβληθεί καμία απολύτως ολοκληρωμένη μελέτη σκοπιμότητας και τεχνικό-οικονομικής βιωσιμότητας»[326].

Στα έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, εντοπίσθηκαν στοιχεία σ' ένα δεύτερο «στιγμιότυπο», που αφορούν προ-εγκρίσεις έργων την 31.13.2003, δηλαδή μόλις έναν χρόνο μετά την έναρξη ισχύος του ΕΣΟΑΒ. Ακολουθώντας την προσέγγιση της χρηματοοικονομικής ανάλυσης, για την σύγκριση στοιχείων σε δύο διαφορετικά

[326] Βλ., Μηλίγγος, Σ., Εμπειρογνώμων, Πρεσβευτής Α', Δ/ντής ΥΔΑΣ, ''Αναπτυξιακή Βοήθεια, Βαλκάνια και χώρες πρώην Σοβιετικής Ένωσης'', Έκθεση, Αθήνα, 2004.

χρονικά σημεία, για την εξαγωγή συμπερασμάτων, αποτυπώθηκαν στον κατωτέρω πίνακα τα στοιχεία στις δύο χρονικές στιγμές.

Με βάση αυτή την ανάλυση, επιβεβαιώνεται η εκτίμηση της Ελληνικής πλευράς ανωτέρω, περί υποβολής από τις λήπτριες χώρες «ανώριμων» έργων, καθότι, άμεσα μετά την έναρξη του ΕΣΟΑΒ, δηλαδή στις 31.12.2003, οι προεγκρίσεις δημόσιων επενδύσεων είχαν φτάσει για 24 έργα στα 203 136 748 ευρώ και έφταναν στο 47,80% του αρχικά διαθέσιμου ποσού, σε σύγκριση με τα αποτελέσματα των εγκρίσεων εννέα χρόνια μετά, δηλαδή στις 31.12.2011, που ανήλθαν μόλις σε 237 743 641,76 ευρώ, δηλαδή 56,36% του αρχικά διαθέσιμου ποσού. Η επιβράδυνση αυτή δείχνει ακριβώς ότι τα έργα, που προεγκρίθηκαν την περίοδο 2002-2003, δεν ήταν ώριμα και δεν υλοποιήθηκαν στην συνέχεια, ώστε και να εγκριθούν στα πλαίσια, και με βάση τα κριτήρια του ΕΣΟΑΒ.

Πίνακας 100: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Λειτουργία: Προ-Εγκρίσεις και εγκρίσεις (31.12.2003 και 31.12.2011 αντίστοιχα)

	Αρχικά διαθέσιμο		Προ-Εγκρίσεις 31.12.2003		Εγκρίσεις 31.12.2011			Διαφορά
Κατηγορία	Ποσό	Α/Ε	Ποσό	Ποσοστό	Α/Ε	Ποσό	Ποσοστό	
Δημόσιες επενδύσεις/ μεγάλα έργα:	421 844 200	24	203 136 748	48,15%	19	237 743 642	56,36%	17%
Ιδιωτικές/ παραγωγικές επενδύσεις:	106 796 000	30	25 845 418	24,20%	73	46 847 428	43,87%	81%
Ταμείο μικρών έργων:	5 339 800	33	839 887	15,73%	78	2 070 545	38,78%	146%
Σύνολο	533 980 000	87	229 822 053	53,68%	170	286 661 615	53,68%	

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Διάγραμμα 103: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Πρόοδος λειτουργίας: Προ-Εγκρίσεις και εγκρίσεις (31.12.2003 και 31.12.2011 αντίστοιχα)

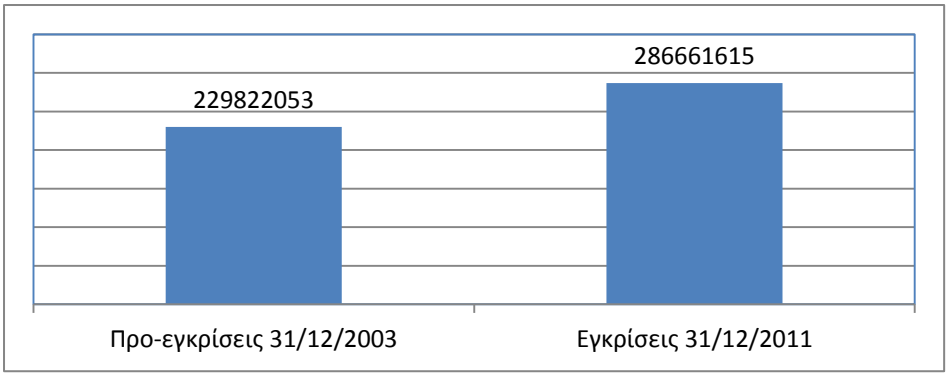

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Η τομεακή ανάλυση της απορρόφησης των πόρων του ΕΣΟΑΒ κατά την 31.12.2011, δείχνει ότι οι πόροι κατά συντριπτική πλειοψηφία, και συγκεκριμένα κατά 80%, κατευθύνθηκαν στον τομέα των μεταφορών, ο οποίος, όπως προαναφέρθηκε, απετέλεσε στρατηγικό στόχο της Ελληνικής πολιτικής στα Βαλκάνια, ώστε να εξασφαλισθεί η χερσαία διασύνδεση της χώρας τόσο με την ΕΕ, όσο και άλλες σημαντικές για τα Ελληνικά συμφέροντα περιοχές, αυτές της Ανατολικής Γειτονίας στον Εύξεινο Πόντο, περί την Ρωσία, και τον Καύκασο, μέσω Πανευρωπαϊκών Διαδρόμων, τμήματα των οποίων συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΟΑΒ. Στον τομέα των μεταφορών περιλαμβάνονται και μικρότερες οδικές αρτηρίες για την εξυπηρέτηση παραμεθόριων περιοχών. Το υπόλοιπο ισοκατανεμήθηκε στις τηλεπικοινωνίες, και κυρίως σε δίκτυα οπτικών ινών, στην υγεία για κατασκευή και εξοπλισμό νοσοκομειακών μονάδων και στην αστική ανάπλαση για την ανακατασκευή ιστορικών και πολιτιστικών κτιρίων. Αναλυτική εικόνα των έργων παρατίθεται στην συνέχεια.

Η τομεακή αυτή κατανομή πόρων έγινε σε τομείς μεγάλης εμπειρίας για Ελληνικούς κατασκευαστικούς ομίλους, οι οποίοι είχαν, όπως προαναφέρθηκε την πρόσφατη εμπειρία ενός κατασκευαστικού «άθλου», με την πραγματοποίηση όλων των «Μεγάλων Έργων» και των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων. Παρά ταύτα, και λόγω των κανόνων λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, οι οποίοι δεν είχαν σχετική πρόβλεψη για την διαδικασία ανάθεσης έργων, από τα 19 έργα, που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΟΑΒ, μόνο δύο είχαν αναδόχους Ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες, ήτοι 11%, επί του αριθμού των έργων, και 36% επί του ποσού χρηματοδότησης έργων μέσω του ΕΣΟΑΒ.

Διάγραμμα 104: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Τομεακή κατανομή: (31.12.2011)

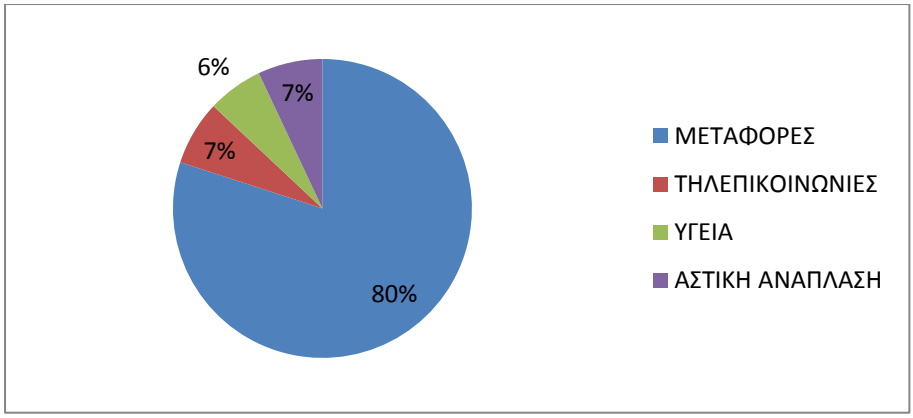

Πηγή: ΥΠΕΞ επεξεργασία Ε. Καββαδία,

Η ανάλυση των στοιχείων ανά χώρα και ανά τομέα καταδεικνύει ότι μόνο η Ρουμανία είχε μια ισορροπημένη απορρόφηση των πόρων και στους τέσσερις τομείς, η Αλβανία δεν είχε έργα παρά μόνο στον τομέα των μεταφορών, ενώ οι υπόλοιπες χώρες απορρόφησαν πόρους για έργα σε δύο τομείς οι οποίοι διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Διάγραμμα 105: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων ανά χώρα και ανά τομέα: (31.12.2011)

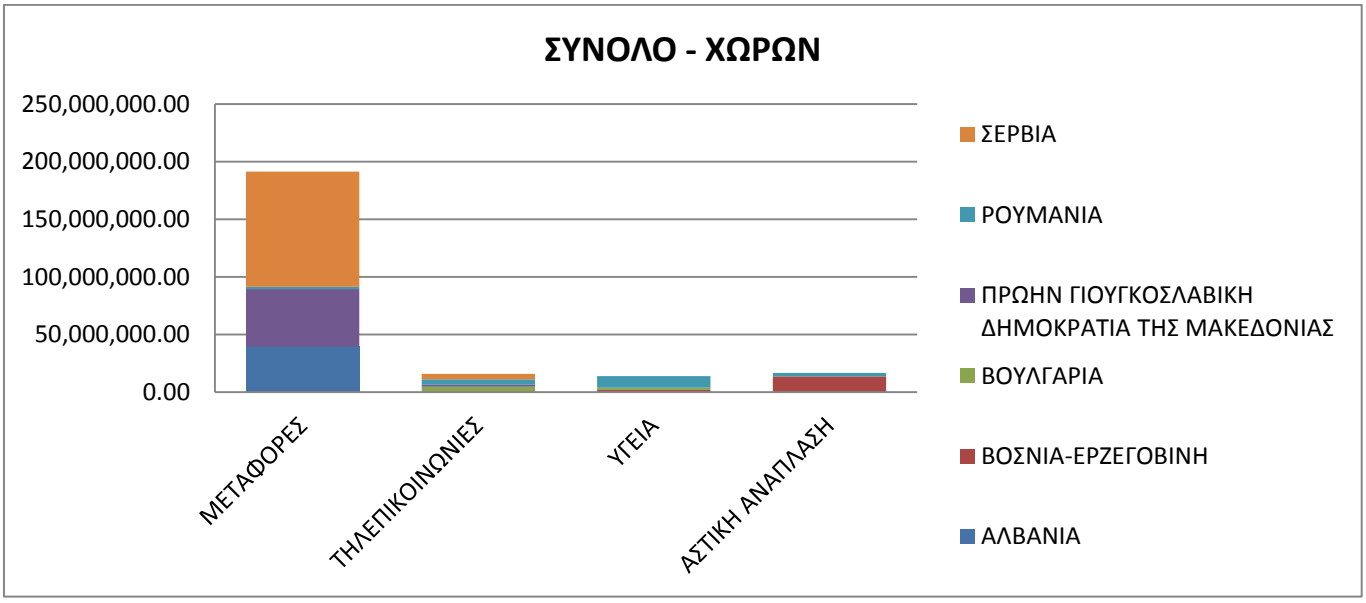

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Διάγραμμα 106: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: Χρηματοδοτήσεις ανά κατηγορία χρηματοδοτούμενων έργων, ανά χώρα (την 31.12.2011, ποσά σε ευρώ)

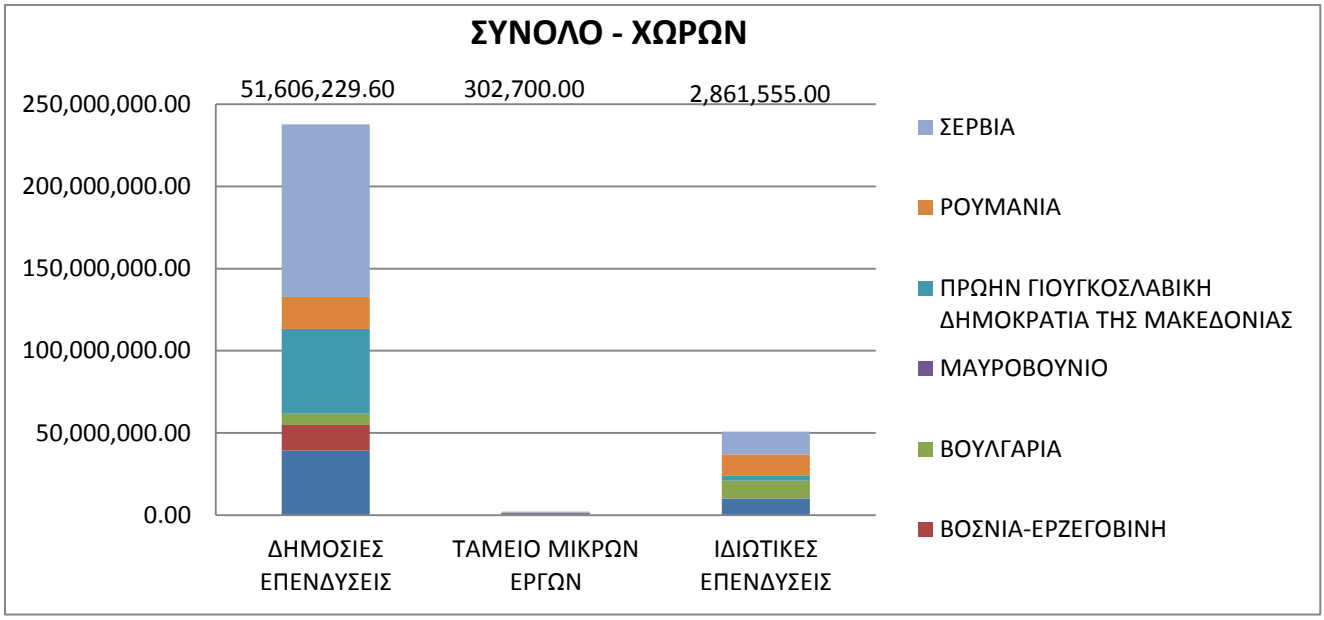

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

Τα αποτελέσματα παρέμειναν εξαιρετικά χαμηλά, παρά το γεγονός, ότι η αρχική παράταση του ΕΣΟΑΒ το 2007 έδωσε τη δυνατότητα στις λήπτριες χώρες να προχωρήσουν με ταχύτερους ρυθμούς την προετοιμασία των έργων (μεγάλα έργα/δημόσιες επενδύσεις), τα οποία πληρούσαν τους συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις του Σχεδίου. «Στο χρονικό διάστημα, που ακολούθησε υποβλήθηκε ένας αρκετά ικανοποιητικός αριθμός έργων, τα οποία η ελληνική πλευρά, μέσω της Διϋπουργικής Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ σε επίπεδο Γενικών Γραμματέων, θεώρησε ώριμα και προχώρησε στην έγκρισή τους και ένταξή τους στο ΕΣΟΑΒ»[327].

Παρόλα αυτά, πλην ενός έργου στην Βοσνία & Ερζεγοβίνη, και συγκεκριμένα του «Κτηρίου Φιλίας Ελλάδος και Βοσνίας & Ερζεγοβίνης», το οποίο περατώθηκε τον Ιούλιο 2007, ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησης των υπολοίπων έργων υπερέβαινε την τότε καταληκτική ημερομηνία του ΕΣΟΑΒ, δηλαδή την 31.12.2011. Για τον λόγο αυτό, το 2011 παρατάθηκε ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ έως το 2020, έτσι, ώστε να δοθεί η δυνατότητα στις λήπτριες χώρες να ολοκληρώσουν τα έργα, τα οποία είχαν ήδη ενταχθεί στο Σχέδιο έως το τέλος του 2011. Οι χρόνοι υλοποίησης των έργων είναι αργοί και πολλοί μακρείς, προφανώς μακρύτεροι των αρχικώς προβλεπόμενων, και επί τη βάσει του οποίων έγιναν οι εγκρίσεις, και υπερβαίνουν κατά πολύ την αρχική περίοδο ισχύος του Σχεδίου. Η γενικευμένη αργή υλοποίηση των έργων, δεν μπορεί επ᾽ουδενί να αποδοθεί στην φύση κάθε έργου, ενώ παράλληλα έχει αντίκτυπο σε υψηλότερο κόστος εκτέλεσης (outturn cost), και μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη μηχανισμού παρακολούθησης των έργων (monitoring), κατά τα πρότυπα παρεμφερών προγραμμάτων και ΔΧΟ.

Αντίθετα οι ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις κατά την ίδια δεκαετή περίοδο παρουσίασαν αύξηση εγκρίσεων της τάξης του 81%, και οι εγκρίσεις για μικρά έργα υπερδιπλασιάσθηκαν με αύξηση της τάξης του 146%.

Όσον αφορά στις ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις, είναι αξιοσημείωτο, ότι πέρα από το γεγονός, ότι πολλά από τα έργα, που προ-εγκρίθηκαν το 2003[328], τελικά δεν έφτασαν στο στάδιο της έγκρισης το 2011, ένα ιδιαίτερα υψηλό

[327] Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ.", Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων & Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Β2 Δ/νση - Οικονομικών Σχέσεων με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ, παρακολούθησης ΟΣΕΠ και ΠΑΙ, Αθήνα, Μάιος 2012.

[328] Το 2003 στην αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ είχαν υποβληθεί 76 αιτήσεις ιδιωτικών επενδυτικών προγραμμάτων, και εξ αυτών, είχαν υπαχθεί στις ρυθμίσεις των Ν. 2601/1998 και Ν. 2993/2002, 30 προτάσεις με ύψος επιχορηγήσεων 25 800 000 ευρώ.

ποσοστό της τάξης του 43%, ήταν και έργα, που απορρίφθηκαν ή αποσύρθηκαν, όπως φαίνεται στον κατωτέρω πίνακα[329].

Πίνακας 101: Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις - αριθμός αιτήσεων ανά χώρα κατά την 31.12.2003

ΛΗΠΤΡΙΑ ΧΩΡΑ	**Υποβλήθηκαν**	**Απορρίφθηκαν** **Αποσύρθηκαν**	**Εγκρίθηκαν** **Υπό έγκριση**	**Υπό Αξιολόγηση**
Αλβανία	29	22	6	1
Βοσνία & Ερζεγοβίνη	0	0	0	0
Βουλγαρία	20	6	10	4
ΠΓΔΜ	7	0	0	7
Σερβία-Μαυροβούνιο	4	1	3	0
Ρουμανία	16	4	11	1
ΣΥΝΟΛΟ	**76**	**33**	**30**	**13**

Πηγή: ΥΠΕΞ

Το ποσοστό ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων, που υπέβαλαν αιτήματα υπαγωγής στο ΕΣΟΑΒ, και απορρίφθηκαν ανεβαίνει το 2011 στο 74%, αφού τελικά έγκριση παίρνει μόλις το 26%, ενώ αποσύρονται λιγότερες του 1%, όπως φαίνεται στον κατωτέρω πίνακα. Το ποσοστό απόρριψης με βάση ενδεικτικούς κανόνες, που ισχύουν στους ΔΧΟ είναι ιδιαίτερα αυξημένο, μπορεί, όμως, να θεωρηθεί εύλογη εξέλιξη, καθότι το οικονομικό «δέλεαρ» ήταν ιδιαίτερα υψηλό, αφού το ποσοστό της επιχορήγησης έφτανε, κατ' ανώτατο όριο, σε ποσοστό στο 30% του συνολικού κόστους της επένδυσης, και σε απόλυτο ποσό, κατ' ανώτατο όριο 1 500 000 ευρώ επιχορήγησης. Κατά συνέπεια, πολλοί επιχειρηματίες έσπευσαν να υποβάλουν αιτήματα, χωρίς αναγκαστικά να πληρούν τα κριτήρια, ή να έχουν τα έργα την απαραίτητη βιωσιμότητα. Αυτό δεν συνάδει βέβαια με το «προφίλ» των Ελληνικών επιχειρήσεων, που πραγματοποίησαν ΑΞΕ στην Βαλκανική μετά το 2002, κατά την περίοδο δηλαδή υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ. Όπως αναφέρεται σε σχετικό Κεφάλαιο, η περίοδος μετά το 2002, ήταν η περίοδος κατά την οποία οι μεγαλύτερες ελληνικές εταιρείες προέβησαν σε ΑΞΕ, για την δημιουργία περιφερειακής παρουσίας (με παρουσία σε περισσότερες από μία χώρες των Βαλκανίων), μέσω στρατηγικών επενδύσεων (strategic investments). Βεβαίως, αυτό, δεν αποκλείει μια σειρά από μικρότερες επιχειρήσεις, να έχει την πρόθεση να ακολουθήσει την ίδια πορεία, ασχέτως με την ποιότητα των επενδυτικών του σχεδίων.

[329] Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία (Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας/ Οικονομικών, Εξωτερικών, Πρεσβείες κ.ά.) σε σχέση με τις εγκρίσεις/ δεσμεύσεις εκ των αρχικών διαθέσιμων κατά τομέα ποσών, όπως αυτά έχουν αναφερθεί προηγουμένως, μέχρι τον Ιούλιο 2012 η κατάσταση με βάση τα αιτήματα υπαγωγής στις ρυθμίσεις του Ν. 2996/2002, ήταν όπως εμφανίζεται στον σχετικό πίνακα.

Πίνακας 102: Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις - αριθμός αιτήσεων ανά χώρα κατά την 31.12.2003

ΚΡΑΤΟΣ	ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΥΠΑΓΩΓΗΣ	ΑΝΑΚΛΗΣΕΙΣ	ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ
Αλβανία	51	2	18
Βουλγαρία	34	-	14
ΠΓΔΜ	21	-	6
Ρουμανία	31	-	20
Βοσνία & Ερζεγοβίνη	6	-	*
Μαυροβούνιο	4	-	*
Σερβία-Κοσσυφοπέδιο	105+1=106	-	10
Σύνολο	**253**	**2**	**68**

Πηγή: ΥΠΕΞ

Η εμφανής διαφορά στην υλοποίηση του ΕΣΟΑΒ, ανάμεσα σε ιδιωτικές και παραγωγικές επενδύσεις και δημόσιες επενδύσεις και μεγάλα έργα, αν και δεν μπορεί να αποδοθεί στους διαφορετικούς Ελληνικούς φορείς, που χειρίσθηκαν τις δύο αυτές κατηγορίες, σίγουρα μπορεί να συσχετισθεί.

Την επεξεργασία των προτάσεων ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων, όπως προαναφέρθηκε, είχε αναλάβει η Κεντρική Γνωμοδοτική Επιτροπή του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας της Ελλάδας, και τα κριτήρια εγκρίσεως ήταν σύμφωνα με τις διαδικασίες του Αναπτυξιακού Νόμου 2601/1998. Στην περίπτωση αυτή η επεξεργασία ήταν αρμοδιότητα μιας έμπειρης δομής, και τα κριτήρια κατάλληλα και συγκεκριμένα.

Αντίθετα, η επιλογή έργων για δημόσιες επενδύσεις και τα μεγάλα έργα, είχε αφεθεί στις λήπτριες χώρες, και η τελική έγκριση ήταν αρμοδιότητα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας. Κατά συνέπεια τα περιθώρια ελέγχου της διαδικασίας ήταν πολύ περιορισμένα, αφενός γιατί ήταν στα χέρια των ληπτριών χωρών και αφετέρου διότι το Υπουργείο Εξωτερικών, δεν διέθετε δομή και τεχνογνωσία, πριν την ανάληψη της ευθύνης για το ΕΣΟΑΒ, στα πλαίσια της αναπτυξιακής βοήθειας, μιας δραστηριότητας, στην οποία η Ελλάδα δραστηριοποιήθηκε μετά το 1999 και την ένταξή της στην ΕΑΒ/DAC του ΟΟΣΑ.

Οι ελλείψεις στην κατάλληλη δομή και τεχνογνωσία, απασχόλησαν τις Ελληνικές Αρχές, άμεσα. Ήδη το 2002 κατά την απαρχή της λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, οι Ελληνικές Αρχές θεώρησαν επιτακτική ανάγκη, κατόπιν και συστάσεων όπως προαναφέρθηκε από τον ΟΟΣΑ-ΕΑΒ, την δημιουργία και λειτουργία ενός εξειδικευμένου εθνικού φορέα διαμόρφωσης και υλοποίησης αναπτυξιακής πολιτικής κατά το πρότυπο όλων σχεδόν των Κρατών Μελών της ΕΕ. Κατόπιν συστάσεων, όπως προαναφέρθηκε από τον ΟΟΣΑ-ΕΑΒ. Προέβη στην σύσταση της ΥΔΑΣ, με σύγχρονη μεταφορά αρμοδιοτήτων Υπηρεσιών και προσωπικού του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών στο Υπουργείο Εξωτερικών και σύσταση Γενικής Γραμματείας Διεθνών Οικονομικών και Αναπτυξιακής Συνεργασίας στο Υπουργείο Εξωτερικών.

Στην πορεία, και ενόψει των μη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων, στην προσπάθεια της Ελλάδας να απορροφηθούν τα κονδύλια του ΕΣΟΑΒ έγιναν διάφορες διορθωτικές ή συμπληρωματικές κινήσεις, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι εξής:

- Με πρωτοβουλία της Ελληνικής Κυβέρνησης ξεκίνησε το 2003, ενδελεχής έλεγχος και λεπτομερής τεχνικό-οικονομική ανάλυση όλων των επιλέξιμων έργων ανά χώρα, ενώ παράλληλα τέθηκε και ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας με τις λήπτριες χώρες στο πλαίσιο του ΕΣΟΑΒ, καθώς και οι όροι και προϋποθέσεις ένταξης, χρηματοδότησης και υλοποίησης των έργων.

- Δόθηκαν δύο διαδοχικές παρατάσεις στο ΕΣΟΑΒ, του οποίου το τελικό χρονικό πλαίσιο επεκτάθηκε αρχικά σε περίοδο 12 ετών.

- Έγιναν διορθωτικές προσαρμογές σύμφωνα με τις συστάσεις του ΟΟΣΑ για «σύγχρονη και ευέλικτη νομοθεσία»[330] στα νομοσχέδια σχετικά με τις παρατάσεις του ΕΣΟΑΒ το 2007, και το 2011 , καθότι συστάθηκε στην Ελλάδα η νέα νομοθεσία να παρέχει ένα σαφές θεσμικό πλαίσιο και να ενοποιήσει το κατά τον ΟΟΣΑ κατακερματισμένο σύστημα συνεργασίας για την ανάπτυξη, καθορίζοντας συγκεκριμένους και διακριτούς ρόλους των εμπλεκόμενων Υπουργείων και να θεσπίσει μηχανισμούς συντονισμού με σαφείς εντολές και την ένταξη κανόνων λειτουργίας, μηχανισμούς υποβολής εκθέσεων και της λογοδοσίας στο Κοινοβούλιο.

Παρά ταύτα, η αξιοποίηση του ΕΣΟΑΒ δεν ήταν πλήρης, ούτε και στην περίπτωση των ιδιωτικών επενδύσεων, καθότι με βάση τα επίσημα στοιχεία, την 31.12.2011 υπήρχαν οι εξής εκκρεμότητες για πέντε Κράτη υπαγόμενα στις ρυθμίσεις του ΕΣΟΑΒ, οι οποίες σύμφωνα με την Ελληνική πλευρά, αποδίδονται σε δυσλειτουργία αντίστοιχων ξένων διοικητικών μηχανισμών, αλλά για τα οποία, στην δημόσια σφαίρα δεν βρέθηκαν περαιτέρω πληροφορίες για το είδος, τον προϋπολογισμό, περιγραφή των έργων σε εκκρεμότητα, κ. ά., για την διερεύνηση των πιθανών παραγόντων αυτών των καθυστερήσεων και την διαμόρφωση άποψης:

Πίνακας 103: ΕΣΟΑΒ: Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις: εκκρεμότητες ανά χώρα (31.12.2003)
(ποσά σε χιλιάδες ευρώ)

ΚΡΑΤΟΣ	**Αριθμός εκκρεμών θεμάτων**	**Αιτηθείσα επιχορήγηση**
ΠΓΔΜ	6	5 806,0
Σερβία	78	66 812,5
Μαυροβούνιο	4	2 762,0
Κοσσυφοπέδιο	6	3 087,0
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	4	4 318,0

Πηγή: ΥΠΕΞ

11.13 Η χρηματοδότηση άλλων δράσεων. Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από άλλες Ελληνικές Υπηρεσίες

Πέραν του ΕΣΟΑΒ το Ελληνικό Κράτος «συνέδραμε» οικονομικά κατά περιόδους τα Κράτη των Βαλκανίων, για την κατασκευή διαφόρων έργων, μέσω κονδυλίων διαφόρων Υπουργείων όπως το Εξωτερικών, Εθνικής Οικονομίας κ.ά., τα οποία έχουν διαχειρισθεί επ' ωφελεία των Βαλκανικών Κρατών Ελληνικές «Μη Κυβερνητικές» Οργανώσεις, συνήθως με την νομική μορφή μη κερδοσκοπικών εταιρειών.

Ενδεικτική αναφορά παρεμβάσεων αυτής της μορφής γίνεται εν συνεχεία και απλώς αναφέρεται στο σημείο αυτό, ότι για μερικές από αυτές διατυπώθηκαν, εκ των υστέρων, ενστάσεις, τόσο για την σκοπιμότητα τους, όσο και για το σύνολο της διαχείρισης των σχετικών κονδυλίων. Οι ενστάσεις μάλιστα αυτές κατέληξαν σε έλεγχο και συζήτηση στο Ελληνικό Κοινοβούλιο επ' ευκαιρία της προετοιμασίας, και υποβολής στο Κοινοβούλιο του σχεδίου νόμου για την δεύτερη χρονική παράταση του ΕΣΟΑΒ το 2011. Στα πλαίσια αυτά εξετάσθηκαν οι ροές μέσω των ΜΚΟ, σε συνεργασία με εξωτερική εταιρεία λογιστικών ελέγχων. Ο εκτεταμένος έλεγχος των περίπου 200 σχεδίων συνεργασίας, που εγκρίθηκαν από την ΥΔΑΣ κατά την περίοδο 2002 - 2008, διήρκεσε περίπου 12 μήνες.

Χρονικώς πολλές από τις δράσεις «ήταν» ή «είναι» «κυλιόμενες», ενώ η έναρξη των κυριότερων εξ αυτών ανάγεται στο 2003. Οι δράσεις αυτές αφορούσαν κυρίως τους τομείς της παιδείας και του περιβάλλοντος.

[330] Βλ., Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), '' Economic surveys Greece"; Volume 2005/12 , Paris, 2005.

Διάγραμμα 107,108: Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από Ελληνικές Υπηρεσίες κυρίως μέσω ΜΚΟ

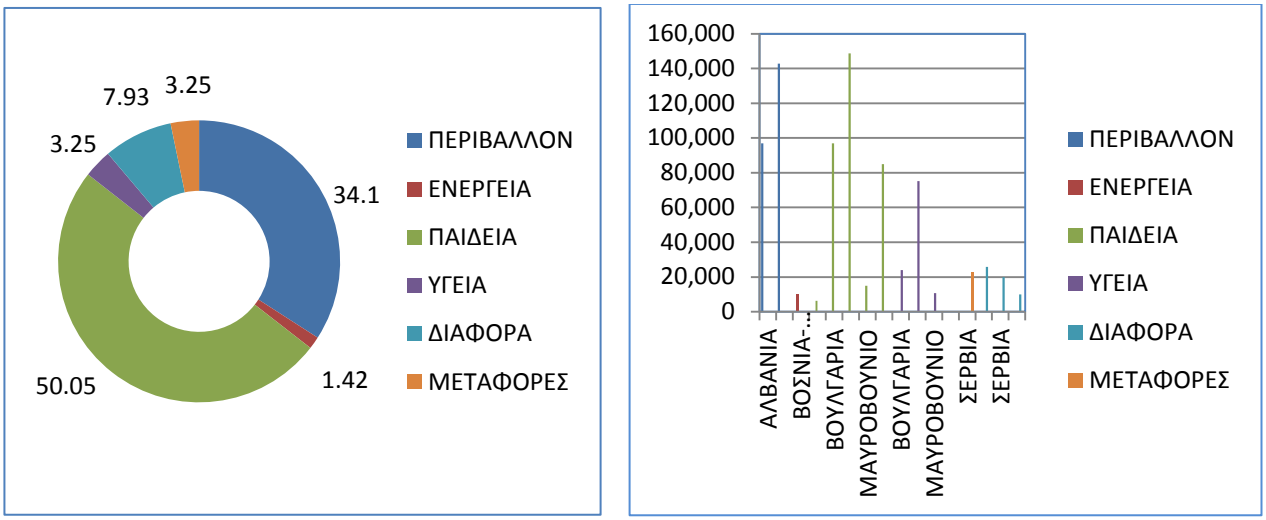

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία

11.14 Διαπιστώσεις

Η κατάρρευση του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, και το άνοιγμα των γειτονικών προς την Ελλάδα Κρατών, πρώην Μέλη του, στην ελεύθερη οικονομία, έθεσε την Βαλκανική στο κέντρο των προσπαθειών της Ελλάδας για την διασφάλιση ειρήνης και σταθερότητας στα βόρεια σύνορά της, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο υπό την διττή ιδιότητα του μόνου κατά την αρχή της υπό εξέταση περιόδου Μέλους των Ευρωατλαντικών θεσμών και συγχρόνως χώρας της Βαλκανικής. Το τέλος των ενόπλων αντιπαραθέσεων σηματοδότησε για την Ελλάδα την απαρχή έντονης δραστηριότητας, για την ανάπτυξη πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας με τις χώρες της περιοχής, η οποία, όχι απλώς εντάχθηκε στις προσπάθειες της Διεθνούς Κοινότητας, αλλά και άνοιξε νέους δρόμους, περιφερειακής προσέγγισης της διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας. Αν και Μέλος της ΕΑΒ του ΟΟΣΑ μόλις από το 1999, η Ελλάδα, χωρίς προηγούμενη τεχνογνωσία στο αντικείμενο, «πρωτοτύπησε» και ξεπέρασε την αντίληψη «κάθετων» διμερών προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας με μεμονωμένες χώρες, υιοθετώντας την στάση της διεθνούς και πολυμερούς αναπτυξιακής βοήθειας για μια περιφερειακή προσέγγιση, στην κατάρτιση του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ. Το ΕΣΟΑΒ με συνολικούς πόρους 550 εκατ. ευρώ, αποσκοπούσε στην εμπέδωση Κράτους Δικαίου, στην στήριξη δημοκρατικών θεσμών, στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, στον εκσυγχρονισμό των υποδομών, στην κατάρτιση του στελεχιακού δυναμικού των δημοσίων υπηρεσιών, στην προώθηση παραγωγικών επενδύσεων κ.ά., σε έξι αρχικά χώρες, οι οποίες στην συνέχεια, έγιναν οι ακόλουθες οκτώ, λόγω του περεταίρω κατακερματισμού της ΟΔΓ: Αλβανία, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Σερβία και Κοσσυφοπέδιο. Περιλαμβάνει την χρηματοδότηση μέσω επιδοτήσεων, που εμπίπτουν στις εξής τρεις βασικές κατηγορίες**:** Δημόσιες επενδύσεις/μεγάλα έργα, Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις και Μικρά Έργα. Αρχικά θεσπισμένο, ως ένα πενταετές πρόγραμμα (2002-2006), παρατάθηκε ως αρχικά ως το 2011, και στην συνέχεια ως το 2020, λόγω της αργής απορρόφησης των πόρων του.

Η μερική διερεύνηση της Υπόθεσης 9, ως προς το σκέλος του ΕΣΟΑΒ, η οποία και επιβεβαιώθηκε πλήρως, καθότι το ΕΣΟΑΒ προέβλεπε στήριξη σε ιδιωτικές επενδύσεις, και η λειτουργία του αυτή, φάνηκε ότι εξελήχθηκε ομαλά.

Η ανάλυση του πλαισίου και της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ, που πραγματοποιήθηκαν στο παρόν Κεφάλαιο, αποτέλεσαν την διερεύνηση της Υπόθεσης 6, η οποία δεν επιβεβαιώθηκε, για τους εξής κυρίως λόγους:

- Η απορροφητικότητα του ΕΣΟΑΒ ως προς τις εγκρίσεις ανήλθε σε 53,68%, και ως προς τις εκταμιεύσεις στο 15,29%, επί του αρχικά διαθέσιμου ποσού και μάλιστα για μία ιδιαίτερα μακρά περίοδο μιας δεκαετίας, δηλαδή από την αρχή του Σχεδίου τον Μάρτιο 2002, ως την 31.12.2011, όταν η απορροφητικότητα

παρεμφερών προγραμμάτων με βάση τις εκταμιεύσεις είναι της τάξης του 80%, ακριβώς την ίδια περίοδο και τους ίδιους τομείς.

- Η χαμηλή απορροφητικότητα σε μια τόσο μεγάλη διάρκεια, δείχνει, ότι τα προβλήματα απορροφητικότητας του ΕΣΟΑΒ, δεν ήταν συγκυριακά. Δεν μπορούν, δηλαδή, να ερμηνευθούν, με την οικονομική κατάσταση των ληπτριών χωρών, κάτι, που εξάλλου αντίθετα θα μπορούσε να είναι ευνοϊκός για την απορρόφηση παράγοντας, αφού όπως αναφέρθηκε στο οικείο Κεφάλαιο, όλες οι υπό εξέταση χώρες ήταν σε αναπτυξιακή πορεία, κατά την συγκεκριμένη δεκαετία, με μεσοσταθμική αύξηση του ΑΕΠ στο 4%.

- Αν και η απορρόφηση κονδυλίων, εξαρτάται πέραν της οικονομικής κατάστασης, και από την θεσμική διάρθρωση των ληπτριών χωρών, εντούτοις, στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ, δεν μπορεί να αποδοθεί εκεί, αφού από τους χαμηλότερους βαθμούς απορρόφησης παρουσίασαν η Βουλγαρία, και η Ρουμανία, οι δύο χώρες της περιοχής με την πλέον ανεπτυγμένη θεσμική διάρθρωση ως Κράτη Μέλη της ΕΕ από το 2007.

- Επιπροσθέτως, το ΕΣΟΑΒ είχε εχέγγυα αυξημένου αισθήματος ιδιοκτησίας από τις λήπτριες χώρες, καθότι, από πλευράς Ελλάδας η επιλογή έργων δημοσίων επενδύσεων, τόσο μεγάλης, όσο και μικρής κλίμακας, είχε «παραχωρηθεί» στις λήπτριες χώρες, χωρίς παράλληλα να έχουν τεθεί δεσμευτικοί όροι για την εκταμίευση και αξιοποίηση αυτών των ποσών από τις λήπτριες χώρες.

- Η αργή απορρόφηση, δεν μπορεί να αποδοθεί, ούτε στα γενικά χαρακτηριστικά του ΕΣΟΑΒ. Τόσο ο χρονικός και γεωγραφικός προορισμός των πόρων, αλλά και η στοχοθεσία του ΕΣΟΑΒ, ανταποκρίνονταν στις πραγματικές ανάγκες των χωρών της περιοχής, και ήταν εναρμονισμένοι με τους στόχους όλων των σύγχρονών του παρεμφερών διεθνών, Ευρωπαϊκών και διμερών πρωτοβουλιών. Επίσης, δεν μπορεί να αποδοθεί στον τύπο χρηματοδότησης, που προσέφερε, καθότι οι δωρεάν ενισχύσεις του, ήταν ευρέος φάσματος, και μπορούσαν να ανταποκριθούν στις χρηματοδοτικές ανάγκες κάθε έργου κατά περίπτωση. Επιπροσθέτως, και η τομεακή κατανομή ήταν πλήρης καλύπτοντας τόσο τον δημόσιο, όσο και τον ιδιωτικό τομέα, για έργα διαφόρων μεγεθών, και μάλιστα το μείγμα της τομεακής κατανομής με αναλογία 80/20 για υποδομές και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα, ήταν ενδεδειγμένο για χώρες σε φάση σταθεροποίησης, η οποία επικεντρώνεται στην αναδόμηση και ανασυγκρότηση, και συνάδει κατά την αρχική περίοδο ισχύος του Σχεδίου, με τις προσεγγίσεις σύγχρονών του Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και Πρωτοβουλιών για την περιοχή, οι οποίες προαναφέρθηκαν σε σχετικό Κεφάλαιο.

- Η απορροφητικότητα είναι μεν χαμηλότερη στις δημόσιες επενδύσεις με 12,33%, αλλά και στις ιδιωτικές επενδύσεις, το ποσοστό 24,41%, δεν είναι ικανοποιητικό. Αντίθετα τα μικρά έργα επιδεικνύουν «αξιοπρεπή» επίπεδα απορροφητικότητας της τάξης του 66,64%.

- Με βάση την ανάλυση, η οποία προηγήθηκε, αν και με δυσκολία λόγω έλλειψης στοιχείων στην δημόσια σφαίρα, που να επιτρέπουν λεπτομερή και διαχρονική παρακολούθηση των ροών του ΕΣΟΑΒ, και ακολουθώντας την τεχνική σύγκρισης στοιχείων σε μορφή «στιγμιότυπου» με ισχύοντες γενικούς ενδεικτικούς κανόνες χρήσης παρεμφερών προγραμμάτων, αλλά και στοιχείων σε μορφή « στιγμιότυπου» σε δύο διαφορετικές ημερομηνίες μεταξύ τους, η αργή απορρόφηση μπορεί να αποδοθεί κυρίως στην λειτουργία του ΕΣΟΑΒ, και συγκεκριμένα στους κάτωθι παράγοντες, χωρίς η απαρίθμηση αυτή να είναι εξαντλητική:

    - Η «παραχώρηση» των επιλογών στις λήπτριες χώρες, με την παράλληλη έλλειψη δεσμευτικών όρων για την εκταμίευση και αξιοποίηση των πόρων του ΕΣΟΑΒ από τις λήπτριες χώρες, αύξησε μεν το αίσθημα ιδιοκτησίας από μέρους τους, αντίρροπα όμως, μείωσε τον έλεγχο της Ελλάδας, ως δότριας χώρας, οδηγώντας σε αργούς ρυθμούς απορρόφησης των πόρων.
    - Η απλή παράταση ισχύος σε δύο χρονικά σημεία, χωρίς την αναδιάρθρωση του Σχεδίου, είχε ως αποτέλεσμα το «προϊόν» να μην ανταποκρίνεται στις νέες συνθήκες, που διαμορφώθηκαν στην περιοχή, με δύο χώρες να γίνονται Κράτη Μέλη της ΕΕ το 2007, όταν έγινε η πρώτη παράταση του Σχεδίου.
    - Αν και περιφερειακής εμβέλειας, το ΕΣΟΑΒ, δεν λειτούργησε περιφερειακά/οριζόντια ως προς την κατανομή των πόρων, αλλά, διμερώς/κάθετα, με προσυμφωνηθέντα ποσά ανά χώρα, γεγονός, που, με βάση την εμπειρία Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, δημιουργεί δυσκολίες και καθυστερήσεις στην απορρόφηση κονδυλίων, αφήνοντας κονδύλια ανεκμετάλλευτα.

- Η έλλειψη τεχνογνωσίας της Ελληνικής πλευράς, σε συνδυασμό με την προσέγγιση «laissez-faire», που ακολούθησε ως προς τις λήπτριες χώρες, οδήγησε στην υποβολή από τις λήπτριες χώρες «ανώριμων» έργων, στο ΕΣΟΑΒ, υποβάλλοντας τα πιο «ώριμα», σε άλλα προγράμματα και ΔΧΟ, κάτι, που διαφαίνεται από την απορροφητικότητα της τάξης του 80% στην περίπτωση του ΚΒΑΑΣ/CARDS, αλλά και άλλων προγραμμάτων και ΔΧΟ, κατά την ίδια περίοδο με το ΕΣΟΑΒ.
- Η διαφορά στην υλοποίηση του ΕΣΟΑΒ, ανάμεσα σε ιδιωτικές και παραγωγικές επενδύσεις και δημόσιες επενδύσεις και μεγάλα έργα, αν και δεν μπορεί να αποδοθεί στους διαφορετικούς Ελληνικούς φορείς, που χειρίσθηκαν τις δύο αυτές κατηγορίες, σίγουρα μπορεί να συσχετισθεί, καθώς η επεξεργασία των προτάσεων του ιδιωτικού έγινε από τις ήδη προϋπάρχουσα δομές του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας της Ελλάδας, και με συγκεκριμένα κριτήρια εγκρίσεως, τα οποία ήταν σύμφωνα με τα προβλεπόμενα του Αναπτυξιακού Νόμου 2601/1998, ενώ αντίθετα, ο δημόσιος τομέας είχε «αφεθεί» στις λήπτριες χώρες, και η τελική έγκριση ήταν αρμοδιότητα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, με πολύ πρόσφατες δομές και χωρίς ιδιαίτερη εμπειρία στην παροχή αναπτυξιακής βοήθειας.
- Τα έργα που χρηματοδοτήθηκαν δεν ήταν ισόρροπα κατανεμημένα και αντίστοιχα των στόχων, δεδομένου ότι κατά ένα 80% κατευθύνθηκαν στον τομέα των μεταφορών και τα υπόλοιπα στις τηλεπικοινωνίες, υγεία και αστική ανάπλαση. Καλύωαν τοιουτοτρόπως μόνο έμμεσα και μόνον ορισμένους από τους στόχους, διαχέοντας τις θετικές επιπτώσεις, που προσφέρει ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και η προώθηση επενδύσεων. Δεν εντοπίσθηκαν καθόλου έργα, τα οποία να υπηρετούν άμεσα την εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και του Κράτους Δικαίου, τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης κ.λ.π.

- Εκτός της χαμηλής απορροφητικότητας, το ΕΣΟΑΒ, παρουσίασε κατά την υπό εξέταση περίοδο και δείγματα έλλειψης ελέγχου του κόστους των έργων προς χρηματοδότηση, έτσι ώστε να μην μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο «φουσκωμένου» κόστους σε διάφορες προτάσεις προς χρηματοδότηση, κάτι, που ενισχύεται και από την έλλειψη όρων και συγκεκριμένων διαδικασιών υποβολής προσφορών, ώστε να διασφαλίζεται η πλέον διαφανής και αποδοτικότερη υλοποίηση κάθε έργου, και μάλιστα, σε περίοδο, που τα άλλα Προγράμματα, που «έτρεχαν» στην περιοχή και οι ΔΧΟ, είχαν προβλήματα στον τομέα ανάθεσης έργων, παρά τα δικά τους αυστηρά κριτήρια. Η έλλειψη όρων στις αναθέσεις, δεν βασίσθηκε στην επιδίωξη «θετικών διακρίσεων» για Ελληνικές εταιρείες, αφού από τα 19 έργα, που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΟΑΒ, μόνο δύο είχαν αναδόχους Ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες, ήτοι 11%, επί του αριθμού των έργων, και 36% επί του ποσού χρηματοδότησης έργων μέσω του ΕΣΟΑΒ, ενώ παράλληλα, το ΕΣΟΑΒ δεν απαίτησε την αποκλειστική χρήση Ελλήνων προμηθευτών, για την στήριξη του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, κάτι, που συνηθίζεται στα προγράμματα διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας.

- Αργή με βάση την ανάλυση των στοιχείων, και με επίπτωση στο κόστος των έργων, απεδείχθη και η υλοποίηση των χρηματοδοτηθέντων από το ΕΣΟΑΒ έργων, καθότι, όπως προαναφέρθηκε, πλην ενός έργου, το οποίο περατώθηκε τον Ιούλιο 2007, ο χρονικός ορίζοντας υλοποίησης των υπολοίπων έργων υπερέβαινε την δεκαετία. Για συγκεκριμένα έργα, αυτό μπορεί φυσικά, να είναι και ο κανονικός και προβλεπόμενος χρόνος υλοποίησης τους, στην περίπτωση όμως του ΕΣΟΑΒ, είναι γενικευμένο χαρακτηριστικό, και κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αποδοθεί στην φύση κάθε έργου, ενώ παράλληλα ο χρονικός ορίζοντας, που υπερβαίνει κατά πολύ την αρχική περίοδο ισχύος του Σχεδίου, δεν μπορεί να ήταν ο προβλεπόμενος, επί τη βάσει του οποίου έγιναν οι εγκρίσεις. Η αργή υλοποίηση των έργων, άρα, μόνον ως αδικαιολόγητη μπορεί να θεωρηθεί, με αντίκτυπο φυσικά σε υψηλότερο κόστος εκτέλεσης (outturn cost). Ως παράγοντα, που συνέβαλε σ' αυτές τις καθυστερήσεις μπορεί να θεωρηθεί η έλλειψη μηχανισμού παρακολούθησης των έργων (monitoring), κατά τα πρότυπα παρεμφερών προγραμμάτων και ΔΧΟ.

Για την περαιτέρω διερεύνηση των αδιαφιλονίκητων δυσκολιών στην λειτουργία του ΕΣΟΑΒ, που εντοπίσθηκαν στο παρών Κεφάλαιο της ΔΔ, θεωρείται αναγκαία η προσέγγιση του ΕΣΟΑΒ, θεσμό εν λειτουργία, εντός ενός «ζωντανού» και συνεχώς μεταβαλλόμενου, περιβάλλοντος, στα πλαίσια μιας αξιολόγησης στο επόμενο Κεφάλαιο, που εξετάζει όχι μόνον την λειτουργία του ΕΣΟΑΒ μεμονωμένα, αλλά και διαδραστικά με το περιβάλλον του, ώστε να αποτιμηθεί ο αντίκτυπος, που είχε για την Ελλάδα, αυτή η «μοναδική», στα διεθνή δεδομένα περιφερειακής εμβέλειας προσπάθεια παροχής αναπτυξιακής βοήθειας , και μάλιστα από μια μικρή και «νεοφώτιστη» στον τομέα χώρα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ – ΕΣΟΑΒ

(Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά τομέα)

Πηγή: ΥΠΕΞ

Πίνακας 104: ΕΣΟΑΒ: (Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά τομέα)

ΧΩΡΕΣ ΤΟΜΕΙΣ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	39.413.100,00			50.000.000,00	2.000.000,00	100.000.000,00	**191.413.100,00**
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ			4.822.760,80	1.606.229,60	4.558.554,40	4.900.673,60	**15.888.218,40**
ΥΓΕΙΑ		1.931.626,47	2.032.943,00		9.880.680,00		**13.845.249,47**
ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ		13.497.073,00			3.100.000,00		**16.597.073,00**
ΣΥΝΟΛΟ	**39.413.100,00**	**15.428.699,47**	**6.855.703,80**	**51.606.229,60**	**19.539.234,40**	**104.900.673,60**	**237.743.640,87**

Πηγή: ΥΠΕΞ

Διάγραμμα 109, 110, 111, 112: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: (Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά τομέα)

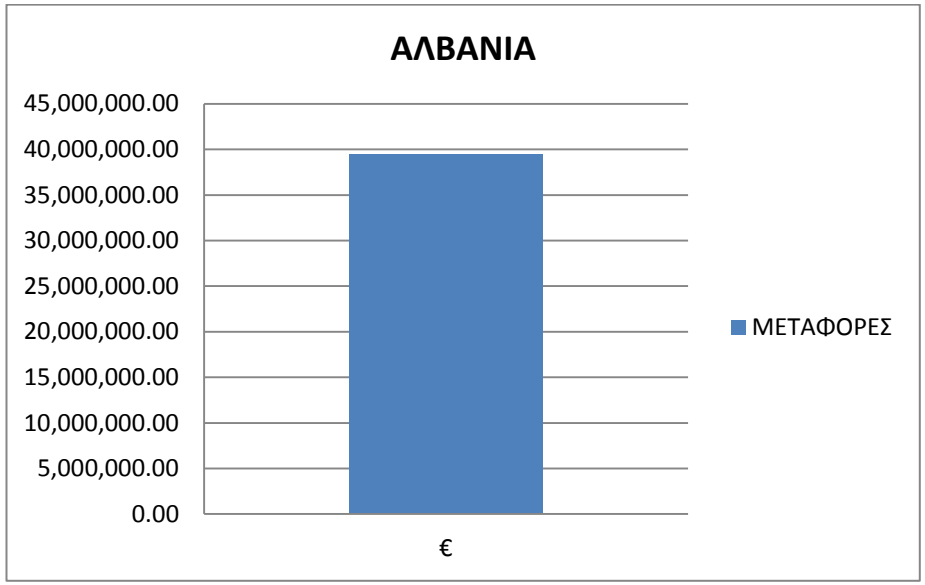

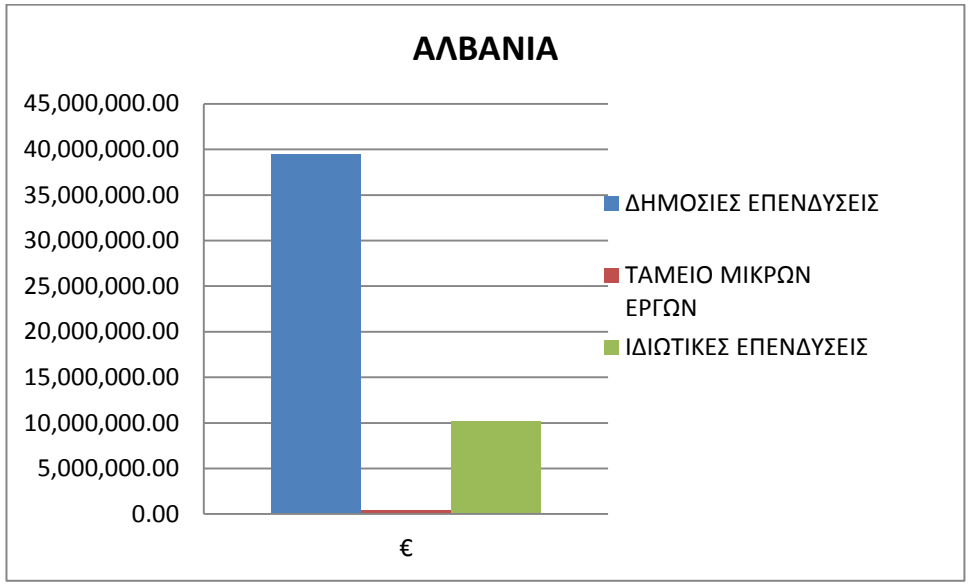

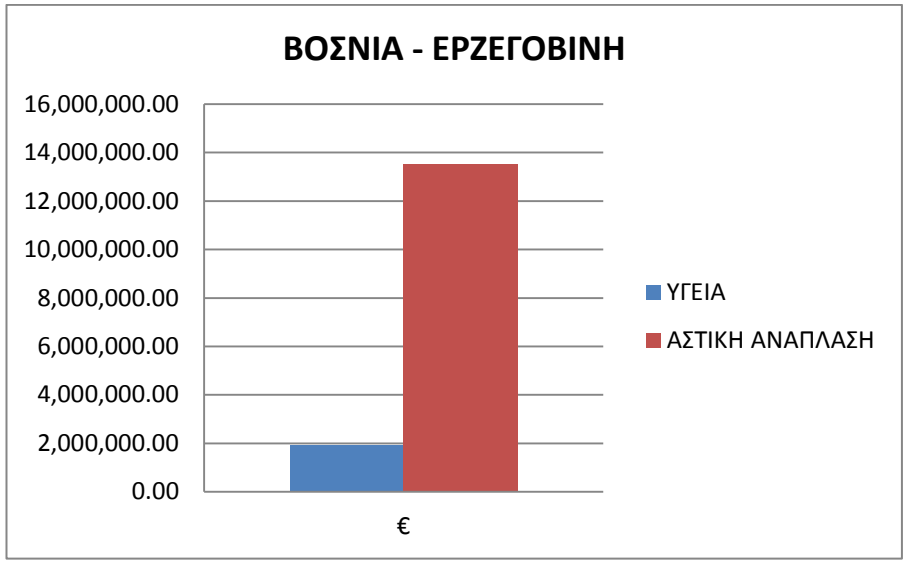
ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ
16,000,000.00
14,000,000.00
12,000,000.00
10,000,000.00
8,000,000.00
6,000,000.00
4,000,000.00
2,000,000.00
0.00
€
ΥΓΕΙΑ
ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ

ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ
18,000,000.00
16,000,000.00
14,000,000.00
12,000,000.00
10,000,000.00
8,000,000.00
6,000,000.00
4,000,000.00
2,000,000.00
0.00
€
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ

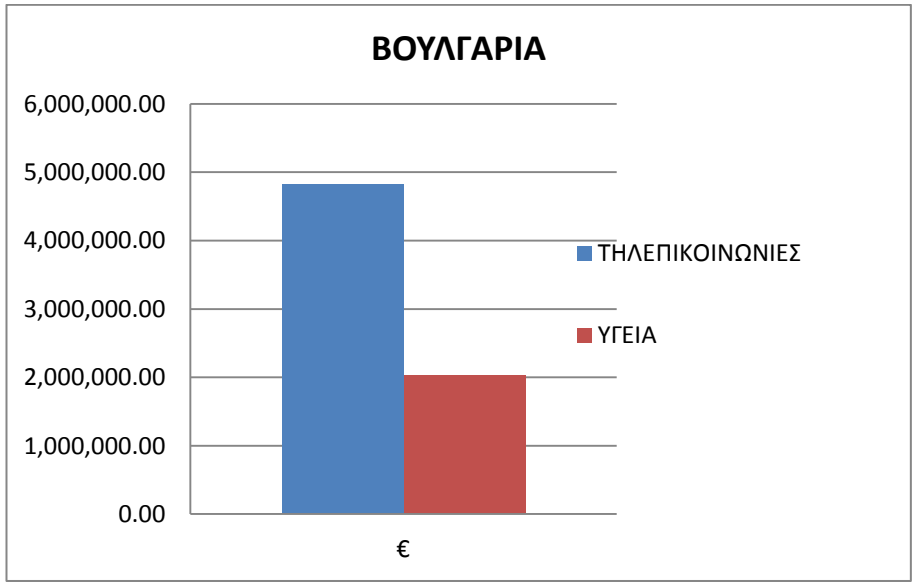
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
6,000,000.00
5,000,000.00
4,000,000.00
3,000,000.00
2,000,000.00
1,000,000.00
0.00
€
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
ΥΓΕΙΑ

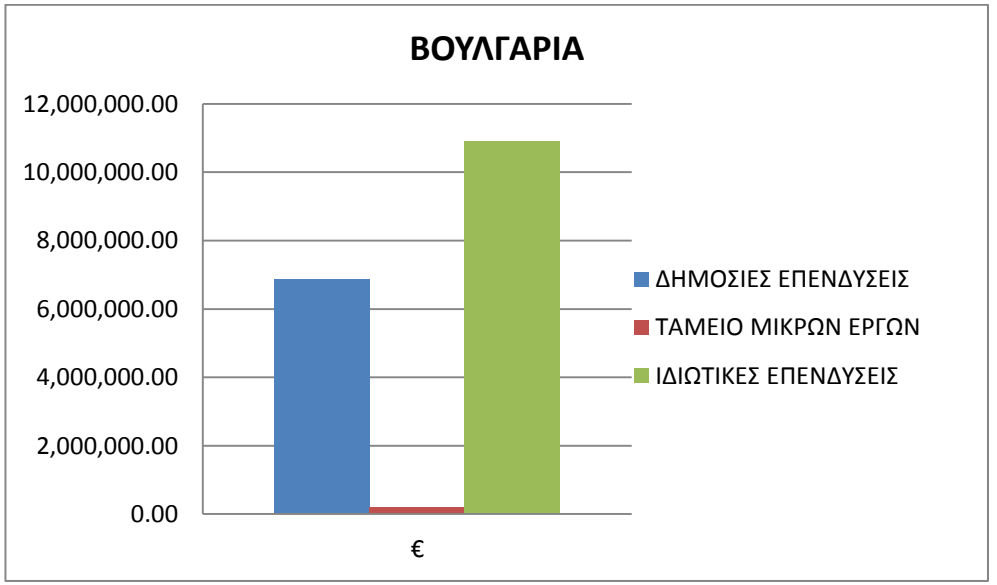
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
12,000,000.00
10,000,000.00
8,000,000.00
6,000,000.00
4,000,000.00
2,000,000.00
0.00
€
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

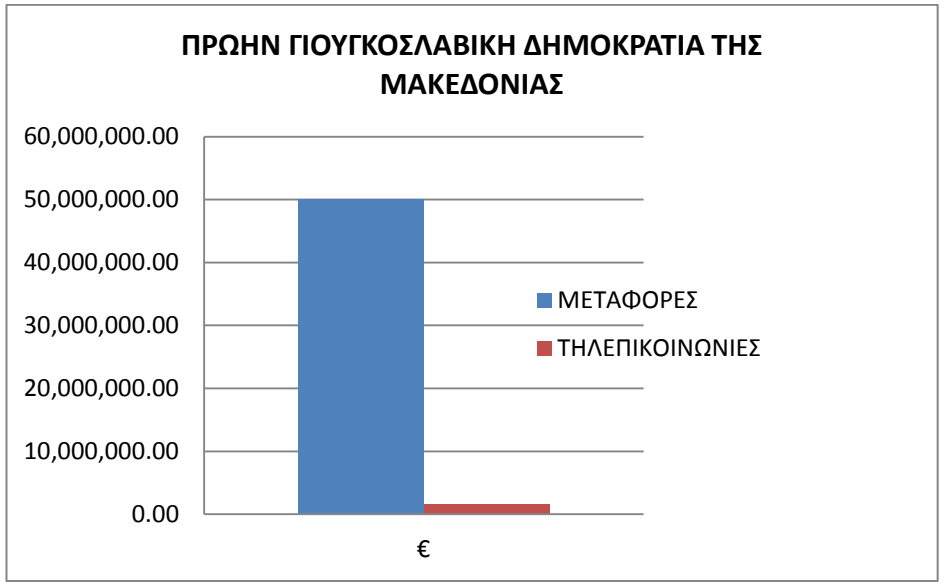
ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
60,000,000.00
50,000,000.00
40,000,000.00
30,000,000.00
20,000,000.00
10,000,000.00
0.00
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
€

ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
60,000,000.00
50,000,000.00
40,000,000.00
30,000,000.00
20,000,000.00
10,000,000.00
0.00
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
€

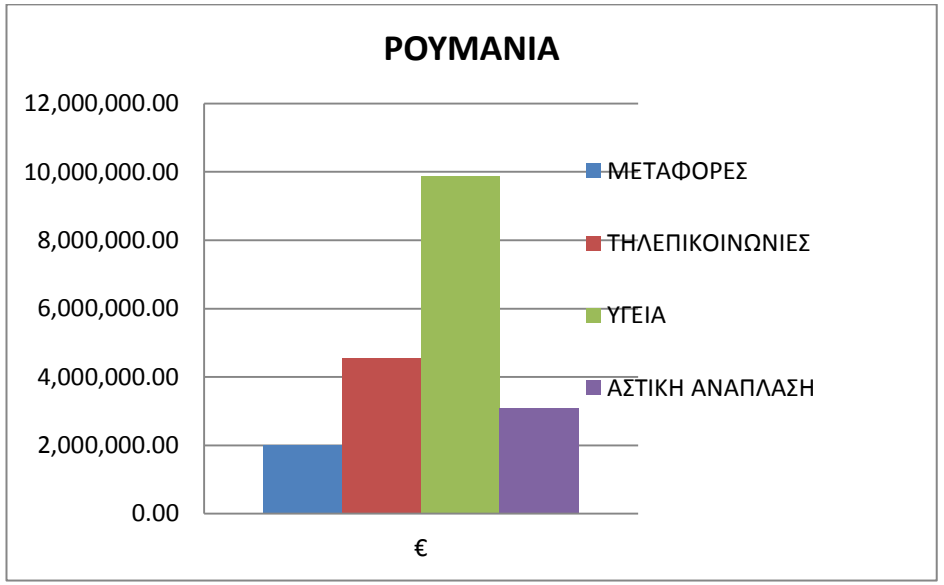
ΡΟΥΜΑΝΙΑ
12,000,000.00
10,000,000.00
8,000,000.00
6,000,000.00
4,000,000.00
2,000,000.00
0.00
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ
ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
ΥΓΕΙΑ
ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ
€

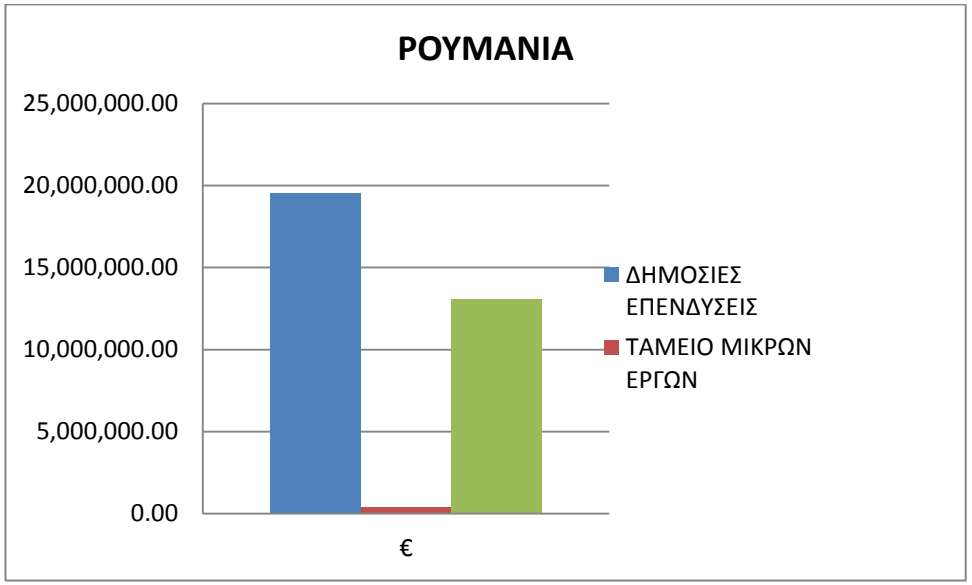
ΡΟΥΜΑΝΙΑ
25,000,000.00
20,000,000.00
15,000,000.00
10,000,000.00
5,000,000.00
0.00
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ
ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ
€

Πηγή: ΥΠΕΞ

Διάγραμμα 113: ΕΣΟΑΒ εκτέλεση: (Χρηματοδοτήσεις μεγάλων έργων στις 31.12.2011 ανά χώρα και ανά κατηγορία)

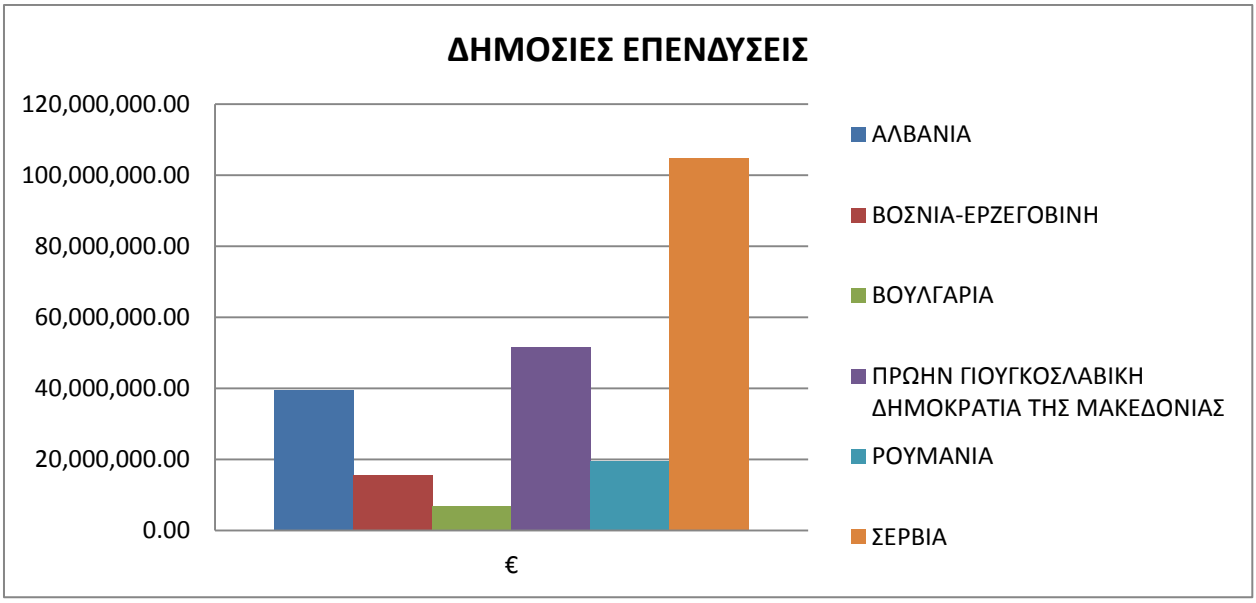

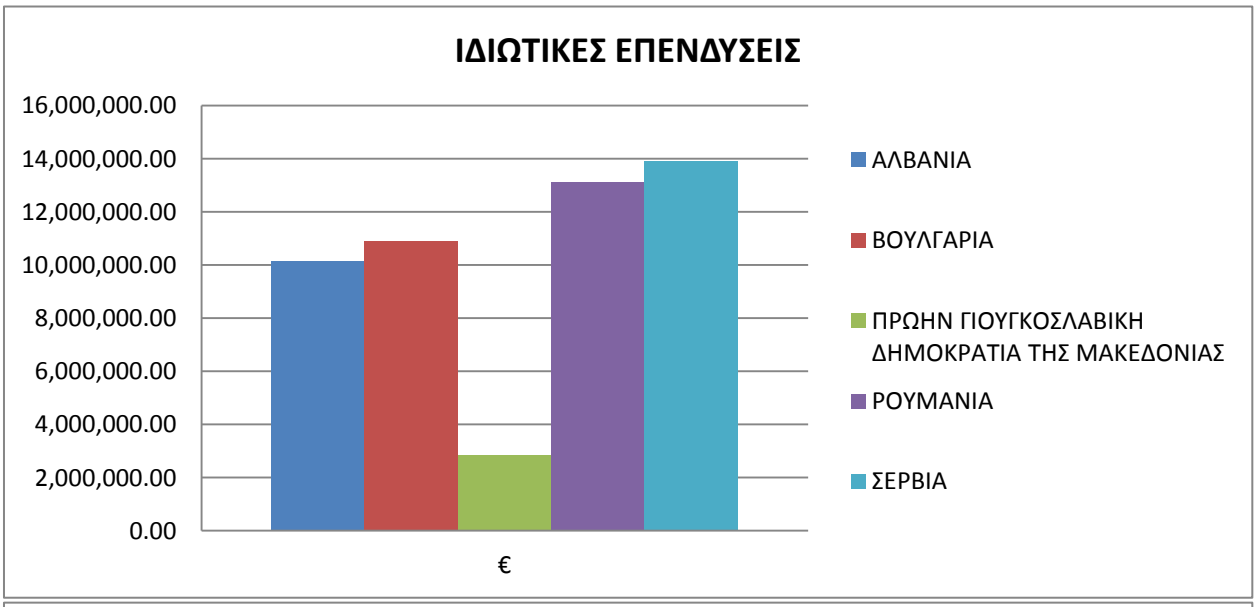

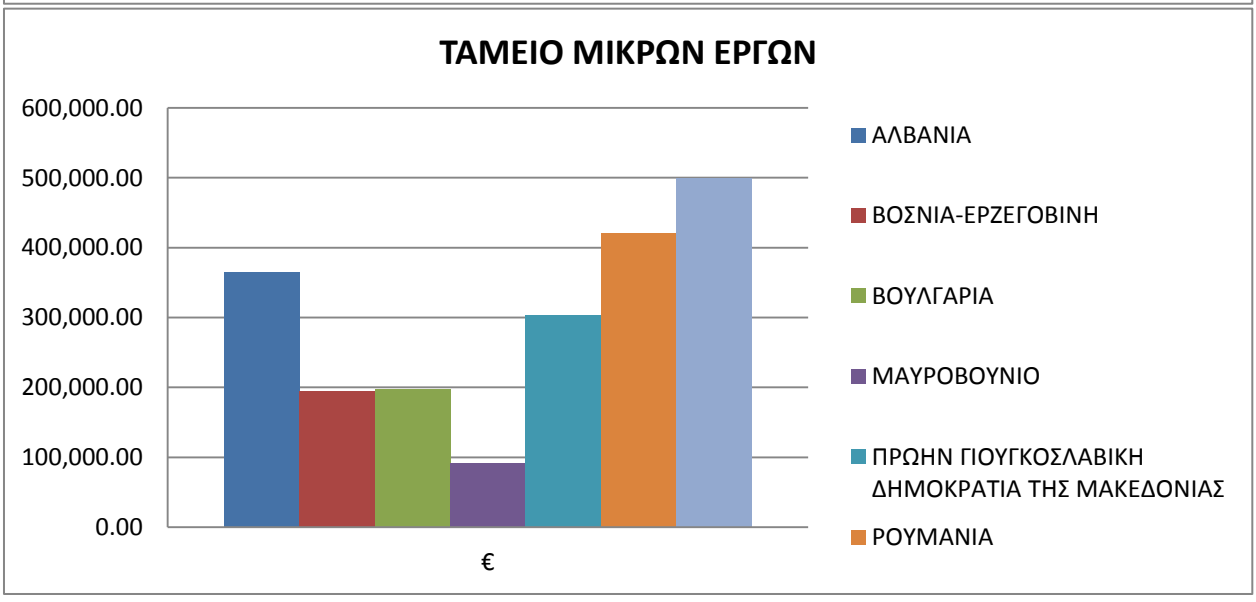

Πίνακας 105: ΕΣΟΑΒ: Πορεία υλοποίησης και των τριών κατηγοριών έργων (31.12.2011)

ΧΩΡΑ	Σκέλη ΕΣΟΑΒ	Αρχικός Διαθέσιμος Προϋπολογισμός (ευρώ)	Εγκεκριμένη Συμμετοχή ΕΣΟΑΒ (ευρώ)	Αριθμός Έργων	Εκταμιεύσεις (ευρώ)
Αλβανία					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	39.413.100,00	39.413.100,00	4	19.116.789,55
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	498.900,00	364.724,05	27	364.724,05
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	9.978.000,00	10.148.925,00	18	6.656.829,00
Βοσνία Ερζεγοβίνη					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	15.428.700,00	15.427.073,53	2	13.517.479,05
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	195.300,00	195.169,00	9	195.169,00
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	3.906.000,00	0,00	0	0,00
Βουλγαρία					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	42.889.100,00	6.855.704,16	4	2.703.290,39
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	542.900,00	197.203,36	5	197.203,36
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	10.858.000,00	10.905.130,00	14	8.742.130,00
Μαυροβούνιο					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	13.825.000,00	0,00	0	0,00
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	175.000,00	90.560,00	5	35.560,00
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	3.500.000,00	0,00	0	0,00
ΠΓΔΜ					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	59.123.600,00	51.606.229,60	2	0,00
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	748.400,00	302.700,00	8	302.700,00
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	14.968.000,00	2.861.555,00	6	1.265.578,00
Ρουμανία					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	55.639.700,00	19.539.234,40	5	0,00
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	704.300,00	420.805,65	9	275.905,65
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	14.086.000,00	13.104.119,00	20	7.398.916,00
Σερβία					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	183.675.000,00	104.900.673,60	2	16.657.278,01
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	2.325.000,00	499.383,22	15	407.983,22
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	46.500.000,00	13.905.399,00	15	1.853.077,00
Σύνολο					
	Δημόσιες Επενδύσεις (79%)	409.994.200,00	237.742.015,29	19	51.994.837,00
	Ταμείο Μικρών Έργων (1%)	5.189.800,00	2.070.545,28	78	1.779.245,28
	Ιδιωτικές Επενδύσεις (20%)	103.796.000,00	50.925.128,00	73	25.916.530,00
Γενικό Σύνολο		518.980.000,00	290.737.688,57	170	79.690.612,28

Πηγή: ΥΠΕΞ

Πίνακας 106: Οικονομικές ενισχύσεις προς Κράτη των Βαλκανίων από Ελληνικές Υπηρεσίες κυρίως μέσω ΜΚΟ

ΑΛΒΑΝΙΑ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΞ/ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, ΤΜΗΜΑ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ	TOURISM POLICY AND ADMINISTRATION	Το Πρόγραμμα αντιμετωπίζει την αδυναμία των κρατικών και τοπικών φορέων να καλύψουν ανάγκες στον εκπαιδευτικό τομέα της χώρας. Απευθύνεται σε ενήλικες, που επιθυμούν να απασχοληθούν ή να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα των ειδικών μορφών τουρισμού.	0,09
ΥΠΕΞ/ ΠΟΛΙΤΕΣ ΣΕ ΔΡΑΣΗ	GOVERNMENT, ADMINISTRATION	Ίδρυση και λειτουργία Ινστιτούτου Επιμόρφωσης και Τεχνογνωσίας Βουλευτών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με στόχο την ποιοτική και ποσοτική βελτίωση του έργου των Βουλευτών, την διεύρυνση και εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και λειτουργιών.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	CULTURE AND RECREATION	Πεζοδρόμηση κεντρικής οδού της πόλης Πρεμετής.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	CULTURE AND RECREATION	Κατασκευή πεζοδρομίου κεντρικού δρόμου Δήμου Ερσέκα.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	WASTE MANAGEMENT	Αποκατάσταση κεντρικού αποχετευτικού δικτύου της πόλης Fier.	0,04
1) ΔΙΚΤΥΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ, 2) ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ, 3) ΚΕΔΕ, 4) ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ	SOCIAL WELFARE SERVICES	Σύσταση ενός τόξου (δικτύου συνδεομένων υπηρεσιών στην Ελλάδα για αλλοδαπές γυναίκες και νεαρά άτομα αλλοδαπής προέλευσης), άμεση περίθαλψη θυμάτων σωματεμπορίας, πληροφόρηση και πρόληψη μέσω γραμμών SOS, παροχή εξειδικευμένης φροντίδας, επανένταξη θυμάτων.	0,13
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ (ΕΔΕΣΣΑ)	EMPLOYMENT POLICY AND ADMINISTRATION	Ολοκληρωμένο πιλοτικό Πρόγραμμα για την παροχή δυνατοτήτων απασχόλησης σε άτομα με ειδικές ανάγκες, επιμόρφωση προσωπικού, διαμόρφωση Υπηρεσίας παρακολούθησης και προώθησης εργατικού δυναμικού.	0,05
ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΙΑΣ «ΣΩΚΡΑΤΗΣ»	SOCIAL/ WELFARE SERVICES	Δημιουργία Συμβουλευτικού Κέντρου και Κέντρου Πληροφόρησης και Ψυχολογικής Υποστήριξης Κακοποιημένων Ατόμων. Προβολή και δημοσιότητα του έργου, προώθηση ίσων ευκαιριών ευαισθητοποίηση των κοινωνικών εταίρων για την πρόσβαση της άνεργης γυναίκας στην εργασία.	0,13

ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΞ/ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ECONOMIC AND DEVELOPMENT	Η οικονομική ανάπτυξη των Βαλκανίων παράγων εξομάλυνσης των μειονοτικών προβλημάτων.	0,01
ΥΠΕΞ/ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΙΟΙΑΤΡΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	MEDICAL SERVICES	Οργάνωση ογκολογικής μονάδας της πανεπιστημιακής κλινικής στην πόλη Φότσα της Βοσνίας. Παροχή διαγνωστικών μηχανημάτων. Ανάπτυξη λογισμικού για αποθήκευση και επεξεργασία εξετάσεων.	0,03
ΥΠΕΞ/ Ε21	RESEARCH-SCIENTIFIC	Παροχή υποτροφιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε αλλοδαπούς φοιτητές από αναπτυσσόμενες χώρες σε ελληνικά εκπαιδευτικά Ιδρύματα.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)	SOCIAL/ WELFARE SERVICES	Δημιουργία δικτύου Αναλυτών, Διπλωματών, Πολιτικών Δημοσιογράφων και Εκπροσώπων της Κοινωνίας των Πολιτών σε κρίσιμα ζητήματα κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ανασυγκρότησης, θέματα ασφάλειας και εκδημοκρατισμού.	0,02

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΞ/ Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ	MEDICAL EDUCATION/ TRAINING	Μετεκπαιδευτικά Σεμινάρια για τις νέες εφαρμογές στην επιστήμη της οδοντιατρικής, φαρμακευτικής, περίθαλψης (εμβόλια-αντιβιώσεις κ.ά.).	0,01
ΥΠΕΞ/ Η ΧΑΡΤΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ	WOMEN IN DEVELOPMENT	Πρόγραμμα κατάρτισης γυναικών ηλικίας 18-35 ετών στην αγγλική και την πληροφορική (η εκπαίδευση κατοχυρώνεται με διπλώματα, που δίδονται μετά από εξετάσεις από τα Υπουργεία Παιδείας των εν λόγω χωρών).	0,01

ΥΠΕΞ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ Κ.Π.Ε.	HUMAN RIGHTS, MONITORING	Διοργάνωση εκδήλωσης του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου στην Φλωρεντία 13-14.02.2003 με θέμα «Η Ν-Α Ευρώπη του 21ου αιώνα: Προκλήσεις της Μεταπολεμικής Εποχής».	0,01
ΥΠΕΞ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ Κ.Π.Ε.	PROMOTION OF DEVELOPMENT	Διοργάνωση διεθνούς συνάντησης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και της ΥΔΑΣ με αφορμή την ανακοίνωση της Ε.Ε. για την συμμετοχή των μη κρατικών φορέων στην αναπτυξιακή πολιτική της Ε.Ε..	0,02
ΥΠΕΞ/ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ (ΙΣΤΑΜΕ) Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	SMEs DEVELOPMENT	Κατάρτιση νέων πολιτών της Βουλγαρίας σε θέματα δημιουργίας μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς και θεμιτού ανταγωνισμού.	0,06

ΠΓΔΜ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ	AGRICULTURAL EDUCATION/ TRAINING	Παροχή υποτροφιών από το ΜΑΙΧ, κατόπιν αιτήματος σπουδαστών από την FYROM.	0,02
ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ/ ΜΑΙΧ	AGRICULTURAL EDUCATION/ TRAINING	Παροχή υποτροφιών από το ΜΑΙΧ, κατόπιν αιτήματος σπουδαστών από την FYROM.	0,02
ΥΠΕΘΟ/ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	LEGAL AND JUDICIAL	Υλοποίηση Β' Φάσης Προγράμματος επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας για την μεταφορά θεσμικής τεχνογνωσίας.	0,01
ΥΠΕΞ/ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ-ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	CULTURE AND RECREATION	Δημιουργία και δημοσίευση ενός τεκμηριωμένου ευρετηρίου/ αρχείου των βυζαντινών τοιχογραφιών Ελλάδος.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ, ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	EMPLOYMENT POLICY AND ADMINISTRATION	Δημιουργία Κέντρου Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης νέων στο Ντολντένι και Πρίλεπ.	0,06
ΥΠΕΞ/ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ, ΚΟΙΝΩΦΕΛΗΣ ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	EMPLOYMENT POLICY AND ADMINISTRATION	Δημιουργία Κέντρου Εκπαίδευσης και Επαγγελματικής Κατάρτισης νέων στο Γκόστιβαρ, Τέτοβο και Πρίλεπ για άνεργους νέους.	0,03
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΜΚΟ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΔΡΑΜΑΣ	ENVIRONMENTAL RESEARCH	Το αντικείμενο του έργου είναι η προώθηση συνεργασίας μεταξύ ΜΚΟ και η δημιουργία ενός βαλκανικού οργανωμένου Δικτύου αναφοράς συνεργαζόμενων φορέων, που ασχολούνται με το περιβάλλον κάτω από την ομπρέλα της Ε.Ε., το οποίο αναμένεται να εξελιχθεί σε FORUM.	0.02
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΜΚΟ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	WATER RESOURCES PROTECTION	Φάση Α' (διάρκεια 8 μήνες): περιλαμβάνει: 1. Καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης και εντοπισμό του προβλήματος. Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης και με την συνεργασία των συμμετεχόντων από την ΠΓΔΜ θα παρουσιασθεί το ακριβές χρονοδιάγραμμα των δράσεων.	0.14
ΥΠΟΟ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	RESEARCH-SCIENTIFIC	Πλήρης κύκλος σπουδών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο σε ελληνικά Πανεπιστήμια/ ΤΕΙ (κυρίως σε Σχολές πρακτικής κατεύθυνσης): Δόθηκαν 19 υποτροφίες (οι 10 σε γυναίκες) για προπτυχιακές σπουδές.	0.08

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΕΚΚΕ	ENVIRONMENTAL EDUCATION/ TRAINING	Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν την κατάρτιση από την Ομάδα περιβάλλοντος του ΕΚΚΕ, Ερευνητών από άλλες χώρες της Βαλκανικής για την παροχή τεχνογνωσίας και ανάπτυξη ικανοτήτων ως προς την καταγραφή όλων των συναρμόδιων φορέων σε θέματα περιβάλλοντος.	0,04
ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ	GOVERNMENT/ ADMINISTRATION	Συνομιλίες με Ρουμάνους αξιωματούχους για θέματα ανάπτυξης.	0,01
ΔΙΚΕΜΕΠ - ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΠΟΝΤΟΥ	RESEARCH-SCIENTIFIC	Οργάνωση και ενίσχυση της Ρουμάνικης Ακαδημίας Επιστημών.	0,06
ΙΚΑ - ΙΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	BASIC HEALTH CARE	Παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε ανασφάλιστους αλλοδαπούς στην Ελλάδα.	0,76
ΜΚΟ - ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	EMERGENCY/ DISTRESS RELIEF	Παροχή επείγουσας βοήθειας (4.049 δέματα).	0,38

ΥΠ. ΓΕΩΡΓΙΑΣ/ ΜΑΙΧ	AGRICULTURAL EDUCATION/ TRAINING	Παροχή υποτροφιών από το ΜΑΙΧ σε σπουδαστές από την Ρουμανία.	0,11
ΥΠΑΝ/ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ Α.Ε.	CULTURE AND RECREATION	Παροχή τεχνικής βοήθειας στις Παρευξείνιες Χώρες Τουρκία-Γεωργία-Ρουμανία για τη διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του τουριστικού τους πακέτου.	0.04
ΥΠΕΘΟ/ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	LEGAL AND JUDICIAL	Υλοποίηση Β' Φάσης Προγράμματος επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας για την μεταφορά θεσμικής τεχνογνωσίας.	0.01
ΥΠΕΞ/ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	ECONOMIC AND DEVELOPMENT	Η οικονομική ανάπτυξη των Βαλκανίων παράγων εξομάλυνσης των μειονοτικών προβλημάτων.	0.01
ΥΠΕΞ/ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	EDUCATION FACILITIES	Ίδρυση και ανέγερση ολοκληρωμένου Κέντρου για την εκπαίδευση και την υποστήριξη των παιδιών των Αθίγγανων.	0.07
ΥΠΕΞ/ ΔΙΚΤΥΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ (ΕΛΛΑΔΑ)	HUMAN RIGHTS MONITORING	Ανάπτυξη μοντέλου εκπαίδευσης ειρήνης για περιοχές συγκρούσεων, δημιουργία δικτύων επικοινωνίας, ενίσχυσης και ενδυνάμωση τεχνογνωσίας στον τομέα της εκπαίδευσης με έμφαση στην ειρηνευτική εκπαίδευση. Το Πρόγραμμα βασίζεται στον αθλητισμό και στην τέχνη.	0.17

ΣΕΡΒΙΑ/ ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

Ελληνικός Φορέας Υλοποίησης	Τομέας Βοήθειας	Περιγραφή Βοήθειας	Σε εκατ. ευρώ
ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΕΚΚΕ	ENVIRONMENTAL EDUCATION/ TRAINING	Οι δράσεις του έργου περιλαμβάνουν την κατάρτιση από την Ομάδα περιβάλλοντος του ΕΚΚΕ, Ερευνητών από άλλες χώρες της Βαλκανικής για την παροχή τεχνογνωσίας και ανάπτυξη ικανοτήτων ως προς την καταγραφή όλων των συναρμοδίων φορέων σε θέματα περιβάλλοντος.	0,04
ΙΚΑ - ΙΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ	BASIC HEALTH CARE	Παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε ανασφάλιστους αλλοδαπούς στην Ελλάδα.	0,02
ΜΚΟ - ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	EMERGENCY/ DISTRESS RELIEF	Παροχή επείγουσας βοήθειας.	0,04
ΥΠΕΘΟ/ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	LEGAL AND JUDICIAL	Υλοποίηση Β' Φάσης Προγράμματος επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας για την μεταφορά θεσμικής τεχνογνωσίας.	0,01
ΥΠΕΞ/ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	CULTURE AND RECREATION	Δημιουργία και δημοσίευση ενός τεκμηριωμένου ευρετηρίου/ αρχείου των βυζαντινών τοιχογραφιών Ελλάδος.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ-ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	CULTURE AND RECREATION	Δημιουργία και δημοσίευση ενός τεκμηριωμένου ευρετηρίου/ αρχείου των βυζαντινών τοιχογραφιών Ελλάδος.	0,02
ΥΠΕΞ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»	BUSINESS SERVICES	ΤΟ πρόγραμμα αφορά στον σχεδιασμό και την δημιουργία βάσεως δεδομένων προσβάσιμων μέσω INTERNET, με τις οποίες επιχειρείται η ηλεκτρονική διαχείριση οικονομικών και επιχειρηματικών πληροφοριών.	0,03
ΥΠΕΞ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»	BUSINESS SERVICES	Σχεδίαση και ανάπτυξη δομών τεχνολογικής υποστήριξης – παροχή τεχνικής βοήθειας για την ανάπτυξη θερμοκοιτίδας τεχνολογικής καινοτομίας.	0,40
ΥΠΕΞ/ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ - «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»	BUSINESS SERVICES	Σχεδίαση και ανάπτυξη δομών τεχνολογικής υποστήριξης – παροχή τεχνικής βοήθειας για την ανάπτυξη θερμοκοιτίδας τεχνολογικής καινοτομίας.	0,40
ΥΠΕΞ/ ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΠΟΝΤΓΚΟΡΙΤΣΑ (ΤΑΜΕΙΟ ΜΙΚΡΩΝ ΕΡΓΩΝ)	CULTURE AND RECREATION	Κάλυψη μέρους της δαπάνης κατασκευής και ανέγερσης μνημείου για τον ήρωα της ελληνικής επανάστασης Βάσου Μαυροβουνιώτη από το Δήμο Ποντγκόριτσας.	0,01

Πηγή: ΥΠΕΞ

12. Αξιολόγηση του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ

Η ΔΔ στο κεφάλαιο αυτό εμβαθύνει έτι περαιτέρω στην κριτική μελέτη της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ, και πραγματοποιεί την αξιολόγηση (evaluation) του ΕΣΟΑΒ, στα πλαίσια δημόσιας λογοδοσίας (public accountability), η οποία σε συνδυασμό με την ανάλυση των αποτελεσμάτων της υλοποίησης του, η οποία έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο, δεν αποτελεί μόνον μια ακομη επιστημονική συμβολή της ΔΔ, αλλά καθίσταται επιπλέον χρήσιμη για τον σχεδιασμό και εφαρμογή μελλοντικών δράσεων.

Η αξιολόγηση είναι ένας νέος επιστημονικός κλάδος, σε πλήρη εξέλιξη και ερευνητικό «οργασμό», με συνεχώς αυξανόμενη χρήση σε ΔΧΟ και δημόσιες πολιτικές σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Η « εκθετική» ανάπτυξη και διάδοση μιας «κουλτούρας αξιολόγησης» σε παγκόσμιο επίπεδο συμπίπτει χρονικά με την «έξαρση» για διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία, στα πλαίσια της περαιτέρω εξέλιξης των δημοκρατικών θεσμών, αλλά και στην παγκοσμιοποίηση, η οποία έχει αυξήσει την αλληλεξάρτηση των χωρών ανά τον πλανήτη, αλλά και την εναρμόνιση των διαδικασιών. Η ευαισθητοποίηση για την διεξαγωγή αξιολογήσεων ήταν επίσης αποτέλεσμα της ιδιαίτερης χρησιμότητά της, ειδικά στον τομέα των αναπτυξιακών προγραμμάτων και της χρηματοδότησης έργων, λόγω της δυνατότητας συμβολής της στην βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και της βελτίωσης των παρεμβάσεων.

Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ δεν εντοπίσθηκε στην Βιβλιογραφία, και γίνεται για πρώτη φορά στην παρούσα ΔΔ, η οποία υποβλήθηκε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο το 2015, έτος, που συγκυριακά ανακηρύχθηκε διεθνώς, ως «έτος αξιολόγησης» από τον ΟΗΕ. Ο διεθνής οργανισμός αναγνώρισε την σημασία της τεχνογνωσίας αξιολόγησης με το ψήφισμα (resolution) 69/237, το οποίο σηματοδότησε την «μεταλαμπάδευση» της τεχνογνωσίας αυτής με σειρά σχετικών εκδηλώσεων ανά τον Κόσμο σε μεγάλο αριθμό Κρατών, όπου «ταξίδεψε» η «Δάδα της Αξιολόγησης» (Evaluation Torch).

Κάθε αξιολόγησης πρέπει να προηγείται η πλήρης αντίληψη και εις βάθος κατανόηση των επιδιώξεων κάθε σχεδίου δράσης, προς αξιολόγηση. Στα πλαίσια μιας εξωγενούς αξιολόγησης, όπως στην προκειμένη περίπτωση, η οποία γίνεται δηλαδή στα πλαίσια της επιστημονικής διερεύνησης, και εκτός του υπεύθυνου για το ΕΣΟΑΒ επίσημου φορέως, οι πραγματικές επιδιώξεις του προγράμματος δεν είναι απόλυτα γνωστές, πλην των επισήμων, οι οποίες αναφέρονται στα επίσημα έγγραφα του ΥΠΕΞ. Για τον λόγο αυτό, γίνεται κατωτέρω αρχικά προσπάθεια «αποκάλυψής» τους με συνδυασμό εις βάθος μελέτης των επισήμων εγγράφων, βιβλιογραφικής έρευνας, αλλά και εμπειρικά, με την υποστήριξη μιας «ομάδας ενδιαφέροντος», με βάση τα μοντέλα PEST, SWOT και VRIO. Η εμπειρική έρευνα παοσκοπεί στο να διαφαωούν τυχόν άγνωσετς πτυχές της στοχοθεσίας, είτε συμπληρώνοντας τους επίσημους στόχους ή και ανατρέποντας τους, επι τη βάσει της μακρόχρονης και υψηλού επιπέδου εμπειρίας των συμμετεχόνταων στην ομάδα ενδιαφέροντος.

Στην συνέχεια, πραγματοποιείται η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, με ευρέως εφαρμοζόμενη μεθοδολογία, με βάση τα διεθνώς ισχύοντα πρότυπα, η οποία συνιστά την διερεύνηση των Υποθέσεων 5, 7 και 13, καθώς και συστατικό της θεωρητικής βάσης για την διερεύνηση της Υπόθεσης 4.

12.1 Η χρησιμότητα της αξιολόγησης του ΕΣΟΑΒ

Οι γεωπολιτικές εξελίξεις στα Βαλκάνια, αποτέλεσαν «προσκλητήριο» εμπλοκής πολλών εμπλεκομένων πλευρών σε διεθνές, Ευρωπαϊκό, περιφερειακό αλλά και διμερές επίπεδο. Η ανάλυση αυτών των παρεμβάσεων, που έγινε σε προηγούμενο Κεφάλαιο, έδειξε ότι το ΕΣΟΑΒ, ήταν η μόνη περιφερειακής εμβέλειας προσπάθεια παροχής ΕΑΒ σε διμερές επίπεδο[331], και μάλιστα από μια μικρή χώρα, χωρίς καθόλου προηγούμενη σχετική εμπειρία και τεχνογνωσία στην παροχή αναπτυξιακής βοήθειας, αφού η Ελλάδα κατέστη, κατά την υπό εξέταση περίοδο, για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρα χορηγός/δότης..

Ήταν γι' αυτό φυσικό, η πρώτη μεγάλη προσπάθεια παροχής αναπτυξιακής βοήθειας, να συναντήσει προβλήματα στην λειτουργία και υλοποίηση της, τα οποία αναφέρθηκαν στο προηγούμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ. Η Ελληνική αυτή

[331] Φυσικά σε πολυμερές επίπεδο, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο σχετικό Κεφάλαιο, οι παρεμβάσεις των ΔΧΟ, ήταν σε περιφεριακό επίπεδο, ως «οριζόντια» δράση παροχής αναπτυξιακής χρηματοδότησης στις χώρες της Βαλκανικής.

προσπάθεια μέσω του ΕΣΟΑΒ, είχε όμως αντίκτυπο σε πολλαπλά επίπεδα, τόσο εντός της Ελλάδας, όσο και εκτός, στις λήπτριες χώρες της βοήθειας, αλλά και στην διεθνή κοινότητα γενικότερα.

Το ΕΣΟΑΒ σχεδιάστηκε για να φέρει μέσω μιας σειράς δράσεων, συγκεκριμένα σφαιρικά αποτελέσματα, και στην παρούσα ενότητα, στόχος της ΔΔ είναι η αξιολόγηση, του κατά πόσον, αυτό επετεύχθη.

Οι κανόνες λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, έτσι όπως διέπονται από τον Ν. 2996/2002, δεν προβλέπουν αξιολόγησή του σε κάποια προκαθορισμένη χρονική στιγμή της λειτουργίας του, όπως είναι η βέλτιστη πρακτική (best practice) χρηματοδοτικών προγραμμάτων, τα οποία λειτουργούν στα πλαίσια διεθνών, πολυμερών ή και άλλων διμερών χρηματοδοτικών οργανισμών[332].

Για τον λόγο αυτό, δεν είναι παράξενο, το γεγονός ότι κατά την έρευνα των επίσημων στοιχείων για το ΕΣΟΑΒ, δεν εντοπίσθηκε στην δημόσια σφαίρα η ύπαρξη αξιολόγησης του Σχεδίου, ούτε ex ante, αλλά ούτε και ex post, αν και αυτό αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, βέλτιστη πρακτική, και επιπροσθέτως συνιστάται και από τον ΟΟΣΑ-ΕΑΒ (OECD-DAC). Ο ΟΟΣΑ[333] συνιστά μάλιστα ως προσέγγιση, την συμμετοχική αξιολόγηση (participatory evaluation). Συμμετοχική είναι η αξιολόγηση, η οποία γίνεται με την συνεργασία δότη/λήπτη, καθότι τα χρηματοδοτούμενα έργα ή προγράμματα, συχνά χρηματοδοτούνται ή/και παραδίδονται από κοινού, και από τις δύο πλευρές. Αυτό είναι επακόλουθο του ότι ως επί τω πλείστον, η χρηματοδότηση από τον δότη, σπάνια καλύπτει τις χρηματοδοτικές ανάγκες στο ακέραιο. Ως εκ τούτου, είναι λογικό τα αποτελέσματα των αναπτυξιακών δράσεων να αξιολογούνται από κοινού. Στην περίπτωση δε του ΕΣΟΑΒ, η συμμετοχική αξιολόγηση θα ήταν η πλέον ενδεδειγμένη προσέγγιση, καθότι η επιλογή και υλοποίηση των έργων, που χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΟΑΒ, είχε εκχωρηθεί στις λήπτριες χώρες.

Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, δεν έγινε όμως ούτε και «αυτοβούλως» σε ακαδημαϊκό επίπεδο, όπως φάνηκε από την επισκόπηση της Βιβλιογραφίας.

Με βάση την σημασία του εγχειρήματος για την Ελλάδα, την Βαλκανική, αλλά και την διεθνή κοινότητα όμως, έτσι, όπως διαφάνηκε από την ανάλυση στα προηγούμενα Κεφάλαια, θεωρήθηκε σκόπιμο και χρήσιμο να επιχειρηθεί στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ.

Κατά τον ΟΟΣΑ-ΕΑΒ η συστηματική και αντικειμενική αξιολόγηση ενός εν εξελίξει ή ολοκληρωμένου έργου, προγράμματος ή πολιτικής, εξετάζει το σχεδιασμό, την εφαρμογή και τα αποτελέσματά της, με στόχο να προσδιοριστεί η καταλληλότητα, και να διαπιστωθεί η εκπλήρωση των στόχων, να μελετηθεί η αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα, ο αντίκτυπος, καθώς και η βιωσιμότητά του.

Η αξιολόγηση θα πρέπει να παρέχει πληροφορίες, που είναι αξιόπιστες και χρήσιμες, επιτρέποντας την ενσωμάτωση των συμπερασμάτων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων όταν πραγματοποιείται ex ante ή ad interim, τόσο για τους αποδέκτες της αναπτυξιακής βοήθειας, όσο και για τους δότες, σε μια διαδικασία ανάδρασης, ενίοτε αέναης, όταν πραγματοποιείται κατά την διάρκεια υλοποίησης ή για μελλοντική χρήση από τον ίδιο τον δότη ή και άλλους δότες, σε περίπτωση, που πραγματοποιείται ex post.

Η αξιολόγηση εντάσσεται επίσης και στην διαδικασία του προσδιορισμού της αξίας ή της σημασία μιας δραστηριότητας, πολιτικής ή προγράμματος στα πλαίσια εθνικής ή εταιρικής ευθύνης και λογοδοσίας (accountability).

12.2 Επισκόπηση του στρατηγικού σχεδιασμού

Η αξιολόγηση, όπως προαναφέρθηκε, προαπαιτεί την πλήρη αντίληψη και εις βάθος κατανόηση των επιδιώξεων του Σχεδίου. Στα πλαίσια όμως μιας εξωγενούς προσέγγισης, πέραν της επίσημης στοχοθεσίας του ΕΣΟΑΒ, οι πραγματικές επιδιώξεις, δεν είναι απόλυτα γνωστές, στο σύνολό τους.

[332] Βλ., σχετικά The World Bank Group, "Evaluating Development Effectiveness", Issue Briefs, Washington DC, September 2001, The World Bank Group, "World Bank Development Report 2011", Washington DC, 2011, και The World Bank Group, "World Development Indicators", Washington DC, 2001.

[333] Σε περίπτωση συγχρηματοδοτησης έργων από δύο ή περισσότερους ΔΧΟ, ο ΟΟΣΑ συνιστά μια από κοινού αξιολόγηση, λόγω των αναπτυσσόμενων συνεργειών.

Επιχειρείται γι' αυτό, ως προπαρασκευαστικό βήμα της αξιολόγησης, η επισκόπηση του γενικότερου στρατηγικού σχεδιασμού για τις οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους στις υπό εξέταση χώρες και κατά την υπό εξέταση περίοδο, εντός του οποίου εντάσσεται το ΕΣΟΑΒ.

Η επισκόπηση αυτή γίνεται ώστε να διαφανούν a posteriori οι επιδιώξεις του ΕΣΟΑΒ, οι οποίες στην συνέχεια θα επιτρέψουν την πραγματοποίηση της αξιολόγησης, η οποία βασίζεται στην σύγκριση των επιδιώξεων με τα αποτελέσματα. Για την επίτευξη του προσδιορισμού των επιδιώξεων εξωγενώς, γίνεται χρήση αναγνωρισμένων και ενδεδειγμένων μοντέλων.

Η χρήση των μοντέλων, έγινε σε μια αλληλουχία, που να επιτρέπει την προσέγγιση από το γενικότερο, προς το ειδικότερο. Η χρήση του μοντέλου PEST αρχικά, εξυπηρετεί στην σκιαγράφηση της «μεγάλης εικόνας», του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο σχεδιάσθηκε το ΕΣΟΑΒ, ποιες δηλαδή ήταν οι δυνάμεις, που συνέβαλλαν στην σχηματοποίηση του ΕΣΟΑΒ. Στην συνέχεια, εξετάζεται αν το ΕΣΟΑΒ, είχε τα εχέγγυα της επιτυχίας εντός του δεδομένου περιβάλλοντος. Για τον σκοπό αυτό γίνεται χρήση του μοντέλου SWOT, επιχειρώντας τον προσδιορισμό των ισχυρών σημείων, αλλά και αδυναμιών της Ελλάδας, καθώς και των ευκαιριών, αλλά και απειλών, που παρουσιάσθηκαν στην Ελλάδα κατά την οικονομική της εμπλοκή στην Βαλκανική. Στο τέλος εξετάζεται η θέση της Ελλάδας σε σχέση με τους άλλους «παίκτες» στην περιοχή, οι οποίοι προωθούσαν αντίστοιχα τις δικές τους επιδιώξεις στην περιοχή. Με την χρήση του μοντέλου VRIO, εξετάζεται δηλαδή, κατά πόσον η Ελλάδα διέθετε στο εγχείρημα του ΕΣΟΑΒ οιοδήποτε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, έναντι άλλων χωρών οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν επίσης οικονομικά στην υπό εξέταση περιοχή κατά την ίδια περίοδο.

Οι αναλύσεις με βάση όλα τα προαναφερθέντα μοντέλα, έγιναν καταρχήν με την επισκόπηση επισήμων εγγράφων και της Βιβλιογραφίας, στην συνέχεια, όμως, για επιβεβαίωση των όποιων συμπερασμάτων, αλλά και για εμβάθυνση (refinement) εμπλουτίσθηκαν μέσω συναντήσεων με εμπλεκόμενους σε καθοριστικούς ρόλους σε εθνικό ή ιδιωτικό επίπεδο, καθώς και εμπειρογνώμονες, στα πλαίσια «ομάδας ενδιαφέροντος» (interest group), που προσδιορίσθηκε για τις ανάγκες της παρούσας ΔΔ, μετά από ενδελεχή επιλογή των συμμετεχόντων.

Στο κατωτέρω γράφημα δίνεται σχηματικά το λεπτομερές πλαίσιο των συνολικά 20 συμμετεχόντων στην «ομάδα ενδιαφέροντος», και περιλαμβάνει τον φορέα και τόπο εργασίας τους, εν γένει και όχι ονομαστικά, έτσι ώστε να διαφυλαχθεί η ανωνυμία τους, κάτι, που απετέλεσε και προϋπόθεση, για την συμμετοχή τους, αλλά και το θεματικό πλαίσιο των μη-δομημένων ερωτήσεων, που τέθηκαν, για τον εντοπισμό στοιχείων για την ανάλυση με τα ανωτέρω μοντέλα, τα οποία ήταν ή συμπληρωματικά εκείνων, που είχαν ήδη εντοπισθεί με βάση την Βιβλιογραφία, ή πιο λεπτομερή.

Ο σχεδιασμός και η επιλογή της ομάδας στην οποία απευθύνθηκαν οι συνεδρίες, το μέγεθός της αλλά και η κατανομή της σε υποομάδες (θεματικές, περιφερειακές, τα είδη των φορέων, κ.ά.), έγινε με απώτερο σκοπό την διασφάλιση δίκαιης συμμετοχής ανά υποομάδα ενδιαφέροντος ώστε να υπάρξει ισορροπημένη έκφραση και αποτέλεσμα.

Οι συνεδρίες περιέλαβαν ανάλυση εγγράφων και συνεντεύξεις με ανθρώπους-κλειδιά όπως Έλληνες Δημόσιοι Λειτουργοί (ΥΠΕΞ, Πρεσβείες, ΥΠΕΘΟ), Έλληνες Επιχειρηματίες (με παρουσία στα Βαλκάνια), Έλληνες τραπεζίτες (εκπρόσωποι τραπεζών με παρουσία στα Βαλκάνια) και εκπρόσωποι Διεθνών Οργανισμών (ΕΕ, ΕΤΕπ, ΕΤΑΑ και ΠΤ).

Γράφημα 5: Πλαίσιο επιλογής συμμετεχόντων στην «ομάδα ενδιαφέροντος» για αναλύσεις με βάση τα μοντέλα PEST, SWOT και VRIO

ΠΟΥ	ΤΙ	ΠΟΣΟΙ	ΠΟΙΟΙ
Ελλάδα, **Λουξεμβούργο,** **Βρυξέλλες,** **Παρίσι,** **Λονδίνο,** **Βαλκανικές χώρες**	**Πλεονεκτήματα** **Αδυναμίες** **Ευκαιρίες** **Απειλές** **ΕΣΟΑΒ, Ελληνικές ιδιωτικές επενδύσεις στα Βαλκάνια**	**Συνολικά 25 (5 ανά κατηγορία)**	**Έλληνες Δημόσιοι Λειτουργοί (ΥΠΕΞ, ΠΡΕΣΒΕΙΕΣ, ΥΠΕΘΟ)** **Έλληνες Επιχειρηματίες (με παρουσία στα Βαλκάνια)** **Έλληνες Τραπεζίτες (με έδρα τα Βαλκάνια)** **Εκπρόσωποι Διεθνών Οργανισμών (ΕΕ, ΕΤΕπ, EBRD, ΠΤ)** **Εκπρόσωποι Βαλκανικών χωρών (Υπουργεία, τράπεζες, επιχειρηματίες κλπ)**

12.3 Ανάλυση PEST

Η τεχνική ανάλυση στρατηγικών με την χρήση του μοντέλου PEST συνίσταται στην «σάρωση», δηλαδή στον προσδιορισμό και την ανάλυση του μακρο-περιβάλλοντος για την κατανόηση του στρατηγικού σχεδιασμού. Ο όρος περιβάλλον αναφέρεται στα συστήματα και τις δομές, που περιβάλλουν την υπό ανάλυση δραστηριότητα. Το μακρο-περιβάλλον περιλαμβάνει τους παράγοντες, που επηρεάζουν έναν οργανισμό, ή ένα Κράτος, αλλά είναι εκτός ελέγχου του. Από την κατανόηση των παραγόντων αυτών, μπορεί όμως ο οργανισμός ή το Κράτος να μεγιστοποιήσει τις ευκαιρίες και να ελαχιστοποιήσει τις πιθανές απειλές.

PEST είναι ακρώνυμο από την αγγλική των τεσσάρων πλευρών του περιβάλλοντος, που αυτό εξετάζει, και συγκεκριμένα του Πολιτικού (**P**olitical), Οικονομικού **(E**conomical), Κοινωνικού (**S**ocial) και τέλος του Τεχνολογικού (**T**echnological). Βοηθά στον προσδιορισμό των επιδράσεων, που δέχεται μια εταιρεία, ένα προϊόν, μια πολιτική, ή και μια ιδέα με σκοπό την καθοδήγηση στην λήψη αποφάσεων, κυρίως ως προς την καταλληλότητα και ελκυστικότητα της πρόσβασης. Η μέθοδος αυτή ενθαρρύνει την προληπτική σκέψη, αντί των συνήθων ενστικτωδών αντιδράσεων ή δράσεων, που δεν συνάδουν με στρατηγικές κινήσεις, παρόλο που, ως γνωστόν, ο στρατηγικός σχεδιασμός δεν είναι ακριβής επιστήμη.

Στηρίζεται στην βασική υπόθεση, ότι αν ένα Κράτος ή οργανισμός είναι σε θέση να ελέγξει το τρέχον περιβάλλον του, και να αξιολογεί πιθανές αλλαγές, είναι σε θέση όχι μόνον, να το ελέγχει καλύτερα, αλλά και να αξιοποιήσει πιθανές μελλοντικές αλλαγές εγκαίρως προς όφελός του.

Είναι εργαλείο κατανόησης της «μεγάλης εικόνας» και προέρχεται από τον τομέα της Διοίκησης Επιχειρήσεων και συγκεκριμένα το Μάρκετινγκ[334]. Ωστόσο η χρήση του έχει διευρυνθεί και μπορεί να εφαρμοστεί για οποιαδήποτε κατάσταση, τόσο a priori, όσο και a posteriori, αυτόνομα, ή ως προπαρασκευαστικό στάδιο για την χρήση της ανάλυσης SWOT. Γι' αυτό άλλωστε, μεταξύ των δύο μοντέλων υπάρχει κάποιου βαθμού επικάλυψη. Το μοντέλο PEST προηγείται σε κάθε περίπτωση, και αποτελεί συνήθως την βάση πάνω στην οποία μπορεί στην συνέχεια να αναπτυχτεί η ανάλυση SWOT, στο επιθυμητό επίπεδο λεπτομέρειας με την χρήση της μεθόδου του «μεγεθυντικού φακού» (loop approach).

[334] Χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις εισόδου/εξόδου σε/από αγορά Κρατών, οργανισμών ή προϊόντων, εμπορικού σήματος σε σχέση με την αγορά, στρατηγικών εξαγορών, πιθανών συνεργασιών, επενδυτικών ευκαιριών κ.ά.

12.3.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

Στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, οι παράγοντες, που εμπίπτουν στις τέσσερις οπτικές γωνίες του «μακρο-περιβάλλοντος», εντοπίσθηκαν και διαμορφώθηκαν στην βάση της μελέτης των επίσημων σχετικών εγγράφων, της Βιβλιογραφικής έρευνας, καθώς και με την βοήθεια μη-δομημένων συνεντεύξεων με άμεσα εμπλεκόμενα άτομα, τα οποία απάρτησαν την «ομάδα ενδιαφέροντος», με σημαντικούς ρόλους στην Ελλάδα, σε χώρες της περιοχής αλλά και αλλού κυρίως στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης, ΔΧΟ, αλλά και επιχειρηματικούς και τραπεζικούς κύκλους.

12.3.2 Πεδία ανάλυσης

Οι τέσσερις οπτικές γωνίες του «μακρο-περιβάλλοντος» που «σαρώνει» το μοντέλο PEST εμπίπτουν ενδεικτικά οι εξής παράγοντες:

Πολιτικός (**P**olitical): πολιτική σταθερότητα, νόμοι, πολιτικό καθεστώς, μορφή διακυβέρνησης κ.ά., καθότι μπορούν να υποβοηθήσουν ή να αποτρέψουν την λειτουργία ενός οργανισμού ή μιας πολιτικής.

Οικονομικός **(E**conomical): κόστος χρήματος, επιτόκιο δανεισμού, ρυθμός ανάπτυξης, επίπεδο πληθωρισμού και ανεργίας, κ.ά., καθότι επηρεάζουν την οικονομική δραστηριότητα ενός οργανισμού ή μιας πολιτικής.

Κοινωνικού (**S**ocial): δομή της κοινωνίας, αντιλήψεις κατοίκων, δημογραφικά, ψυχογραφικά κ.ά., που σχηματοποιούν την κοινωνία μέσα στην οποία εντάσσεται ένας οργανισμός ή μια πολιτική.

Τεχνολογικός (**T**echnological): καινοτομίες, εμπόδια εισόδου, τεχνολογικά επιτεύγματα, μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας κ.ά., που επηρεάζουν την λειτουργία ενός οργανισμού ή μιας πολιτικής.

Τα τέσσερα αυτά «τεταρτημόρια του μοντέλου PEST δεν είναι ισοβαρή, αλλά η σημασία τους ποικίλλει ανάλογα με το είδος και το αντικείμενο ενός οργανισμού ή μιας πολιτικής. Είναι προφανές ότι στην περίπτωση ενός καταναλωτικού προϊόντος οι κοινωνικοί παράγοντες έχουν προέχουσα σημασία, ενώ αντίθετα στο εμπόριο όπλων προεξέχουν οι πολιτικοί παράγοντες.

Γράφημα 6: Οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής - Ανάλυση PEST

Π

Πολιτικοί παράγοντες

Δυνατότητα εμβάθυνσης σχέσεων με τις χώρες της Βαλκανικής, μετά το άνοιγμα του Παραπετάσματος και αναπροσανατολισμού της Εξωτερικής Πολιτικής, μετά από 45 χρόνια παγιοποιημένου status quo

Ανταγωνιστικά γεωπολιτικά συμφέροντα από δυνάμεις εκτός της περιοχής

Μετεξέλιξη των χωρών της Βαλκανικής από σοσιαλιστικές σε δημοκρατικέ με συνεπακόλουθες αλλαγές των εξωτερικών τους σχέσεων και συνεργασία με Ευρωπαϊκούς και Βορειοατλαντικούς θεσμούς

Αστάθεια, εχθροπραξίες και εντάσεις στην γειτονική αυτή περιοχή

Ιστορικοί δεσμοί ως βάση για ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας στα πλαίσια του κονστρουκτιβισμού

Τριβές της Ελλάδας με όμορες χώρες

Παράνομη μετανάστευση και trafficking ανθρώπων, που απειλεί τις αντοχές

Ελλάδα μόνο Μέλος ΕΕ και ΝΑΤΟ στην Βαλκανική

Ο

Οικονομικοί παράγοντες

Άνοιγμα γειτονικής νέας αγοράς 46,5 εκατ. εν μέσω παγκοσμιοποίησης και «παρθένας» σε καταναλωτικά αγαθά

Άνοιγμα χερσαίας διασύνδεσης της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή αγορά, αλλά και τις νέες ΚΕ αγορές

Καλή οικονομική συγκυρία λόγω αποτελεσμάτων της Ελληνικής οικονομίας

«Brandname» της Ελλάδας με απήχηση στην περιοχή

Συμμετοχή στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ, με υποχρεώσεις για παροχή αναπτυξιακής βοήθειας

Ελλάδα μόνο Μέλος ΕΕ, με δυνατότητα συνδιαμόρφωσης χρηματοδοτικών ροών προς την περιοχή

Δραστήριος και εξωστρεφής Ελληνικός ιδιωτικός τομέας με εμπειρία ήδη στην περιοχή

Επερχόμενες ελκυστικότερες συνθήκες για τους ξένους επενδυτές στην περιοχή, πιθανώς και Ελλήνων

Κ

Κοινωνικοί παράγοντες

Περιοχή με πολυπολιτισμική διάρθρωση πληθυσμού και διαχρονικές εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές

Ελλιπής λειτουργία του θεσμικού πλαισίου, και διαφθορά

Υψηλό μορφωτικό επίπεδο και υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό στην Βαλκανική

Ομοιότητες στην ψυχοσύνθεση και συνήθειες των λαών της περιοχής

Κοινωνία, που θέλει να μετεξελιχθεί και μάλιστα γρήγορα, προς τα Ευρωπαϊκά πρότυπα

Τ

Τεχνολογικοί παράγοντες

Σχεδιασμός με την αρωγή της Διεθνούς Κοινότητας κοινότητας νέων θεσμικών πλαισίων, για την μετάβαση σε οικονομίες ελεύθερης αγοράς

Σχεδιασμός από διεθνείς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς νέων μέγα-υποδομών σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες και ενέργεια για την διασύνδεση της περιοχής με την Ευρώπη και άλλες χώρες, με οφέλη και δυνατότητες για την Ελλάδα

Παραδοσιακά ελεύθερη Ελληνική οικονομία με αναπτυγμένους σχετικούς θεσμούς και δομές και ενταγμένη στο διεθνές σύστημα με σχετική εμπειρία και τεχνογνωσία

Έλλειψη τεχνογνωσίας στα θέματα αναπτυξιακής βοήθειας από πλευράς της Ελλάδας

12.3.3 Συμπεράσματα

Στην τεχνική ανάλυση με την χρήση του μοντέλου PEST στην περίπτωση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, τα τεταρτημόρια με ιδιαίτερη βαρύτητα είναι το πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, απ' όπου εκπηγάζουν και οι ευκαιρίες και απειλές από την «εμπλοκή» ή μη της Ελλάδας στην περιοχή των Βαλκανίων.

Στο πολιτικό περιβάλλον οι ευκαιρίες από την μετεξέλιξη των Βαλκανικών χωρών σε ανοιχτές οικονομίες με δημοκρατικά πολιτεύματα, ωχριούσαν σε σχέση με της απειλές, αστάθειας στην περιοχή, κυριαρχία ανταγωνιστικών γεωπολιτικών συμφερόντων και υπερκερασμού των Ελληνικών θέσεων, στην περίπτωση, που η Ελλάδα δεν αναλάμβανε δράση, ιδιαίτερα λόγω υπαρχόντων ανοικτών την εποχή εκείνη θεμάτων με όμορες χώρες. Ο συσχετισμός αυτός, δείχνει στην ουσία ότι ο δρόμος ανάληψης σημαντικού ρόλου στην περιοχή, ήταν για την Ελλάδα μονόδρομος. Οι επιλογές έπρεπε να γίνουν και υπό στενά χρονικά περιθώρια, ενόσω οι «παίκτες» έπαιρναν θέσεις στην περιοχή, πριν αποκρυσταλλωθεί, ένα νέο status quo.

Η ανάλυση των οικονομικών παραγόντων δείχνει μόνο ευκαιρίες για την Ελλάδα, με πιθανά οφέλη από την βελτιωμένη χερσαία διασύνδεσή της με την ΕΕ, και άλλες σημαντικές περιοχές για το Ελληνικό εξωτερικό εμπόριο, και το άνοιγμα μιας νέας αγοράς στην «πόρτα» της, υπερτετραπλάσιας από την εγχώρια. Επιπροσθέτως, στο οικονομικό περιβάλλον, η Ελλάδα είχε την τύχη, να χαίρει την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, μιας πολύ καλής οικονομικής συγκυρίας, και να διαθέτει επιπλέον, σειρά ενισχυτικών παραγόντων, όπως έναν δραστήριο Ελληνικό ιδιωτικό τομέα, ο οποίος θα μπορούσε μάλιστα να ωφεληθεί από το άνοιγμα της νέας αγοράς, και τις επερχόμενες ελκυστικές συνθήκες για ΑΞΕ, κάτι, που αφενός ήταν δέλεαρ για τις χώρες της περιοχής, για την προώθηση των Ελληνικών θέσεων, και αφετέρου, θα μπορούσε να αποφέρει οικονομικά οφέλη και στην ίδια την Ελλάδα. Η Ελλάδα διέθετε όμως, κατά κύριο λόγο, ένα καλό brandname στην περιοχή, το οποίο μπορεί να αποδοθεί στην ακτινοβολία της, ως μόνης, κατά την περίοδο αυτή, Βαλκανικής χώρας, Μέλους της ΕΕ.

Οι κοινωνικοί και τεχνολογικοί παράγοντες, μπορούν να θεωρηθούν ως περιοριστικοί και όχι καθοριστικοί στην στρατηγική απόφαση της Ελλάδας, για ανάληψη άμεσης οικονομικής δραστηριότητας στην Βαλκανική, μέσω του ΕΣΟΑΒ. Στους κοινωνικούς παράγοντες, οι ευκαιρίες, εκπηγάζουν από την κοινωνία, η οποία θέλει να μετεξελιχθεί προς τα Ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ οι απειλές αποδίδονται στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, το οποίο όμως όφειλε να βελτιωθεί, και ήταν σίγουρο ότι θα βελτιωθεί, καθότι αποτελούσε κεντρικό σημείο των διεθνών, Ευρωπαϊκών, περιφερειακών και διμερών παρεμβάσεων, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, αλλά στην βελτίωση του οποίου, θα μπορούσε να συμβάλει και η Ελλάδα, όπως και έπραξε μέσω του ΕΣΟΑΒ.

Οι τεχνολογικοί παράγοντες παρουσιάζουν θετικές εξελίξεις, που προέρχονται κυρίως από παρεμβάσεις διεθνών και Ευρωπαϊκών θεσμών για την βελτίωση των υποδομών και της διασυνδεσιμότητας της περιοχής, ενώ οι απειλές προέρχονταν κυρίως από την έλλειψη Ελληνικής τεχνογνωσίας, σε θέματα αναπτυξιακής βοήθειας, κάτι, που η Ελλάδα θα μπορούσε να αντιμετωπίσει, αν το είχε εντοπίσει εγκαίρως.

Η ανάλυση με την μέθοδο PEST έδειξε, ότι για την Ελλάδα ο συνδυασμός πολιτικών και οικονομικών παραγόντων, οι οποίοι ήταν και οι βαρύνοντες, για την λήψη της απόφασης για την θεσμοθέτηση του ΕΣΟΑΒ, «επέβαλαν» στην χώρα να προχωρήσει στην κατεύθυνση της ανάληψης αναπτυξιακής δράσης στην Βαλκανική, και μάλιστα στην βάση «τώρα ή ποτέ» (now or never), ώστε να μην χαθεί η δυναμική της χρονικής περιόδου (momentum).

Η ανάλυση στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ γίνεται φυσικά a posteriori, και η καταγραφή των όποιων απειλών, έχει πλέον χαρακτήρα επεξηγηματικό της κατάστασης. Αντιθέτως, αν είχε εφαρμοσθεί ex ante, ο σχεδιασμός του ΕΣΟΑΒ θα μπορούσε να λάβει προληπτικά μέτρα, για την αντιμετώπιση των ενδογενών αδυναμιών, που εντοπίσθηκαν, όπως η έλλειψη τεχνογνωσίας στον τομέα της αναπτυξιακής βοήθειας.

Το μοντέλο PEST αποτελεί στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ ευθυγραμμισμένο και με την διαδεδομένη πρακτική, όπως προαναφέρθηκε, την βάση για την περαιτέρω εμβάθυνση και ανάλυση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, με την μέθοδο SWOT, η οποία ακολουθεί.

12.4 Ανάλυση SWOT

Η ανάλυση SWOT, ακρώνυμο των λέξεων Strengths, Weakness, Opportunities, Threats (Πλεονεκτήματα, Αδυναμίες, Ευκαιρίες, Απειλές) επιτρέπει τον προσδιορισμό των εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων, που είναι ευνοϊκοί ή δυσμενείς για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων[335]. Αποτελεί ένα εξαιρετικό εργαλείο, που χρησιμεύει ex-ante για την χάραξη στρατηγικού σχεδιασμού, και τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την στρατηγική μιας πολιτικής, επιχείρησης ή επιχειρηματικής πρότασης. Ex-post, είναι ένα καλό πλαίσιο για την επανεξέταση, κατανόηση ή αξιολόγηση στρατηγικών, θέσεων και κατευθύνσεων σε μικρο- και μακρο- επίπεδο. Συνδυάζει τη μελέτη των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών μιας χώρας / γεωγραφικής περιοχής, πολιτικής, οργανισμού ή τομέα, με τη μελέτη των ευκαιριών και των απειλών στο περιβάλλον τους σε απόλυτο ή σχετικό πλαίσιο, συγκριτικά δηλαδή με ανταγωνιστές. Ως εκ τούτου, είναι αποφασιστικής σημασίας για τη χάραξη ή και αξιολόγηση στρατηγικών ανάπτυξης.

Η ανάλυση SWOT λαμβάνει υπόψη τόσο εσωτερικούς, όσο και εξωτερικούς παράγοντες, με σκοπό την μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων και των δυνατοτήτων κάθε μελετώμενης περίπτωσης, με παράλληλη ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων, των αδυναμιών και των απειλών.

Αν και αρχικά είχε σχεδιαστεί για τον προγραμματισμό, και άρα χρήση ex-ante, το εργαλείο αυτό χρησιμοποιείται πλέον και στην αξιολόγηση κατά την διάρκεια εφαρμογής κάποιας πολιτικής ad interim, για την διασφάλιση της υλοποίησης της κατάλληλης στρατηγικής, στα πλαίσια της εκάστοτε κατάστασης, έτσι ώστε, να συνεχισθεί, ή μέσω ανάδρασης να βελτιωθεί. Η χρήση του εργαλείου ex-post, γίνεται για την αξιολόγηση της έκβασης και του έργου, που επιτελέσθηκε.

Ως μεθοδολογική προσέγγιση, η ανάλυση SWOT μπορεί γρήγορα να κάνει εμφανή την επάρκεια (ή ανεπάρκεια) μιας στρατηγικής, σε σχέση με τα προβλήματα και τα υπό εξέταση ζητήματα, παραμένει όμως υποκειμενική, ακόμα και αν το εργαλείο είναι καλά σχεδιασμένο. Επιπλέον η διάκριση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων δεν είναι πάντοτε προφανής και εύκολα διακριτή. Παράλληλα, αν και βασική μέθοδος εμπειρικής ανάλυσης παραμένει ως προσέγγιση επιφανειακή[336].

Στην ανά χείρας ΔΔ η ανάλυση SWOT χρησιμοποιείται ex-post για την αξιολόγηση της οικονομικής δραστηριότητας του Ελληνικού κράτους στις χώρες των Βαλκανίων, κυρίως μέσω του ΕΣΟΑΒ, στοιχεία όμως, που προέκυψαν και αφορούν και στην Ελληνική ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή, χρησιμοποιούνται στην σχετική ανάλυση σε επόμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ.

Κατά την ανάλυση στα πλαίσια του μοντέλου με την «ομάδα ενδιαφέροντος», που σχηματίσθηκε όπως προαναφέρθηκε, ιδιαίτερη προσοχή, έχει δοθεί στα κατωτέρω σημεία:

- Σαφήνεια στην οριοθέτηση και στο εύρος της ανάλυσης.
- Εντοπισμός ομάδας και υπό-ομάδων συνεδριών κατά την προκαταρτική φάση μέσω εγγράφων και συνεντεύξεων (όπως σχεδιαστές της στρατηγικής , διαχειριστές , δικαιούχοι κ.ά.).
- Προσπάθεια προσδιορισμού των συμμετεχόντων, ώστε να αποτελούν μία αντιπροσωπευτική ομάδα των διαφόρων απόψεων σχετικά με το θέμα της παρούσας ΔΔ.
- Ποιοτικός έλεγχος εγγράφων και συμμετεχόντων ως προς την αξιοπιστία και την έλλειψη προκαταλήψεων.
- Σαφήνεια στην διάκριση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων, καθώς και την διατύπωση του προς αξιολόγηση θέματος.

[335] Η μέθοδος πιστώνεται στο Albert Humphrey, ο οποίος την χρησιμοποίησε στο Stanford Research Institute (νυν SRI International) στη δεκαετία του 1960 και του 1970.

[336] Βλ., Menon, A. et al. , "Antecedents and Consequences of Marketing Strategy Making", Journal of Marketing, 63 (2): 18–40, 1999, και Hill, T. , Westbrook, R., "SWOT Analysis: It's Time for a Product Recall", Long Range Planning 30 (1): 46–52, 1997.

Στην συνέχεια η ανάλυση αυτή διευκολύνει την περαιτέρω σύγκριση της στοχοθεσίας με την έκβαση και το τελικό αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων αυτών. Σχηματικά, τα βήματα, που ακολουθήθηκαν για την ανάλυση SWOT, είναι εναρμονισμένα με τον τρόπο χρήσης του εργαλείου στην διεθνή Βιβλιογραφία και παρατίθενται στο γράφημα, που ακολουθεί:

Γράφημα 7: Σχηματική περιγραφή της μεθόδου για την ανάλυση SWOT

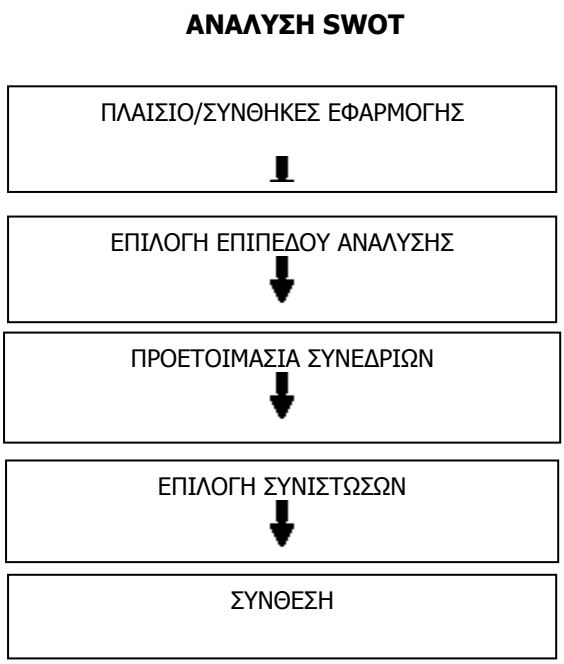

12.4.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

Καθώς το κύριο αντικείμενο της ανάλυσης είναι η οικονομική δραστηριότητα του Ελληνικού κράτους στα Βαλκάνια και οι Ελληνικές ιδιωτικές επενδύσεις στην περιοχή, που απήλαυσαν την στήριξη του Ελληνικού κράτους στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, η εσωτερική ανάλυση επικεντρώνεται στην συγκεκριμένη περιοχή, ενώ η εξωτερική ανάλυση επικεντρώνεται στην αντίστοιχη δραστηριότητα άλλων Κρατών στην ίδια περιοχή, επισκόπηση των δραστηριοτήτων των οποίων αναφέρεται σε προηγούμενο σχετικό Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ.

12.4.2 Επιλογή συνιστωσών

Η ανάλυση SWOT διαιρείται σε δύο επιμέρους βασικές ενότητες:

- Στοιχεία του εσωτερικού περιβάλλοντος (εντός της περιοχής των Βαλκανίων), που αφορούν στα υφιστάμενα ισχυρά σημεία και αδυναμίες. Ειδικότερα:
  - Ισχυρά σημεία θεωρούνται οι ενδογενείς συντελεστές τόσο κρατικοί όσο και ιδιωτικοί, που συμβάλλουν στην αξιοποίηση των ευκαιριών και στην αντιμετώπιση των απειλών.
  - Αδυναμίες θεωρούνται οι ενδογενείς Ελληνικές συνθήκες ή ελλείμματα, που υπονομεύουν την ανταγωνιστική θέση της χώρας στην Βαλκανική ή παρεμποδίζουν την αξιοποίηση των ευκαιριών.
- Στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος (εκτός Βαλκανίων), που αφορούν τις υφιστάμενες απειλές και τις μη διερευνημένες ευκαιρίες. Ειδικότερα:
  - Ευκαιρίες θεωρούνται οι εξωγενείς συνθήκες ή τα χαρακτηριστικά, που ευνοούν την τόνωση της ζήτησης στην περιοχή των Βαλκανίων, ή που συντελούν στη διαμόρφωση συγκριτικού πλεονεκτήματος για τις οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε Χώρες των Βαλκανίων.

- Απειλές θεωρούνται οι προκλήσεις, που δημιουργούνται εξαιτίας μη ευνοϊκών τάσεων ή κάθε εξωγενούς συνθήκης, που ασκεί μη ευνοϊκή επίδραση για τις οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε Χώρες των Βαλκανίων.

Η αλληλουχία και ο τρόπος προσδιορισμού των τεσσάρων συνιστωσών (Πλεονεκτήματα - Αδυναμίες - Ευκαιρίες - Απειλές) έγινε ως ακολούθως:

Πλεονεκτήματα θεωρούνται οι θετικοί εσωτερικοί παράγοντες, που ελέγχονται από το Ελληνικό Κράτος , ή τις Ελληνικές επιχειρήσεις και οι οποίοι αποτελούν τα θεμέλια για το μέλλον.

Οι αδυναμίες, σε αντίθεση με τα πλεονεκτήματα, είναι αρνητικά εσωτερικά στοιχεία, τα οποία ελέγχονται από το Ελληνικό Κράτος ή τις Ελληνικές επιχειρήσεις, και για τα οποία μπορούν να γίνουν βασικές βελτιώσεις. Δεδομένου, ότι η ανάλυση SWOT βασίζεται σε απόψεις των συμμετεχόντων, είναι υποκειμενική και ποιοτικού χαρακτήρα.

Ευκαιρίες συνιστούν οι εξωτερικές θετικές δυνατότητες, που μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών. Είναι συχνά πέρα από την επιρροή χωρών ή επιχειρήσεων, ή στο περιθώριο (π.χ. η «γευστική εξέλιξη» των καταναλωτών στα Βαλκάνια για την φέτα, η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης σε κάποια Βαλκανική χώρα, ή η αύξηση του ηλεκτρονικού εμπορίου κ.ο.κ.).

Απειλές είναι οι δυσκολίες, τα εμπόδια , ή οι εξωτερικοί περιορισμοί, που μπορούν να αποτρέψουν ή να εμποδίσουν την ανάπτυξη της πολιτικής του Ελληνικού Κράτους ή κάποιας Ελληνικής επιχείρησης για οικονομική δραστηριότητα στα Βαλκάνια. Οι απειλές είναι συχνά πέρα από την επιρροή του Ελληνικού Κράτους ή της επιχείρησης, ή στο περιθώριο τους (π.χ. οι καταναλωτές στα Βαλκάνια αποφεύγουν τα ελληνικά προϊόντα, οι μεγάλες αυξήσεις των τιμών της ενέργειας στις Βαλκανικές χώρες, η γενική μείωση του βιοτικού επιπέδου στις χώρες της Βαλκανικής κ.ο.κ.) .

12.4.3 Πεδία ανάλυσης

Ειδικότερα, τα πεδία ανάλυσης, επιλέχτηκαν με βάση τις επίσημες Ελληνικές επιδιώξεις όπως αυτές περιγράφονται σε επίσημα έγγραφα και όπως επιβεβαιώθηκαν μέσω των συνεντεύξεων και αφορούν σε τρείς τομείς, ως ακολούθως:

1. Πολιτική σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή των Βαλκανίων: Θεώρηση της ενδογενούς κατάστασης και των εξωγενών συνθηκών της Βαλκανικής, πορεία ανασυγκρότησης και σταθεροποίησης μετά την μετάβαση σε ελεύθερη οικονομία και τις ένοπλες διακρατικές ή εμφύλιες συρράξεις ή εμπλοκές ορισμένων Βαλκανικών χωρών.
2. Οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας: Θεώρηση της ενδογενούς κατάστασης και των εξωγενών συνθηκών στην Βαλκανική περιλαμβανομένων των Ελληνικών εξαγωγών ή και της εξωστρεφούς Ελληνικής επιχειρηματικότητας.
3. Χωρική περιφερειακή, Ευρωπαϊκή, και πανευρωπαϊκή συνοχή**:** Θεώρηση της ενδογενούς κατάστασης και των εξωγενών συνθηκών στην Βαλκανική, της περιφερειακής σε επίπεδο Βαλκανίων, της Ευρωπαϊκής, σε επίπεδο ΕΕ, αλλά και πανευρωπαϊκής χωρικής συνοχής, η οποία σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ενέχει και την κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη, κυρίως μέσω τεχνικών υποδομών.

Τα στοιχεία ανά πεδίο ανάλυσης στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, εντοπίσθηκαν και διαμορφώθηκαν στην βάση επίσημων εγγράφων. Επιβεβαιώθηκαν όμως στην συνέχεια μέσω Βιβλιογραφικής έρευνας, καθώς και με την βοήθεια μη-δομημένων συνεντεύξεων με τους συμμετέχοντες στην «ομάδα ενδιαφέροντος», οι οποίοι είχαν προσωπική αντίληψη των εξελίξεων στην περιοχή κατά την υπό εξέταση περίοδο, ως άμεσα εμπλεκόμενοι στην Ελλάδα, σε χώρες της περιοχής, αλλά και αλλού, κυρίως στον τομέα Δημόσιας Διοίκησης, ΔΧΟ, αλλά και επιχειρηματικούς και τραπεζικούς κύκλους.

12.4.4 Συμπεράσματα

Η ανάλυση SWOT έχει χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια του παρόντος πονήματος για την εξαγωγή συμπερασμάτων με την αντιστοίχιση και σύγκριση δυνάμεων και ευκαιριών των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους και

Ελλήνων υπηκόων στα Βαλκάνια, ώστε να αξιολογηθεί αν υπήρχε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα συμβατό με τα πλεονεκτήματα τους και τις οποιεσδήποτε ενδεχόμενες ευκαιρίες. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει να τεκμηριωθεί με σαφήνεια η συνεκτικότητα της στρατηγικής του Ελληνικού Κράτους για την οικονομική δραστηριότητα σε χώρες των Βαλκανίων κατά την υπό εξέταση περίοδο. Για τον λόγο αυτό έγινε συστηματική, εμπεριστατωμένη και, κατά το δυνατόν, κωδικοποιημένη καταγραφή των στόχων του στρατηγικού σχεδιασμού της Ελλάδας σε δομημένη μορφή έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η παρούσα ανάλυση SWOT επικεντρώθηκε στα πλέον σημαντικά σημεία, και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι εξαντλητική. Εξορισμού άλλωστε, η ανάλυση SWOT μπορεί να επεκτείνεται περαιτέρω σε βάθος και εύρος «επ' άπειρον».

Στα πλαίσια της τεχνικής SWOT, για την κατανόηση και αξιολόγηση των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, εξετάσθηκαν όλα τα πεδία ανάλυσης, που προαναφέρθηκαν, με βάση τις επίσημες Ελληνικές επιδιώξεις της Εξωτερικής Πολιτικής στα Βαλκάνια.

- Τα ισχυρά σημεία της Ελλάδας περιελάμβαναν αφενός εγγενή γεωστρατηγικά, όπως κυρίως η διττή ιδιότητα της Ελλάδας, αφενός, ως μόνης χώρας αρχικά στην περιοχή, Μέλους της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, και με δραστηριότητα σε όλα τα διεθνή και περιφερειακά σχετικά fora, καθώς και η κομβική θέση της χώρας, ως σταυροδρόμι χερσαίων και θαλάσσιων μεταφορών, με διέξοδο στην Μεσόγειο και αφετέρου, συγκυριακά, όπως η καλή οικονομική κατάσταση της χώρας, στην αρχική φάση της υπό εξέταση περιόδου, ο δραστήριος και εξωστρεφής Ελληνικός ιδιωτικός και τραπεζικός τομέας, και ο έμπειρος στον σχεδιασμό και υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομών Ελληνικός κατασκευαστικός τομέας.

- Οι αδυναμίες της Ελλάδας φάνηκε να απορρέουν από την άλλη όψη του νομίσματος, και τα εγγενή ισχυρά σημεία, ήταν συγχρόνως και περιοριστικοί παράγοντες της δυνατότητας πολιτικών ελιγμών, σε περίπτωση περιφερειακής αστάθειας, λόγω της συμμετοχής της στους Βορειοατλαντικούς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς[337]. Οι αδυναμίες της Ελλάδας περιλαμβάνουν και μια σειρά από ενδογενείς παράγοντες, όπως τα διμερή θέματα εξωτερικής πολιτικής, που είχε αρχικά με όμορες χώρες, χαρακτηριστικά της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης, όπως γραφειοκρατία, πολύπλοκο, και μεταβαλλόμενο φορολογικό καθεστώς, και τον συγκριτικά μικρό όγκο της οικονομίας της. Στις αδυναμίες καταγράφεται επίσης η δυσκολία προσέλκυσης ΑΞΕ στο έδαφός της, σε περίπτωση, που ήθελε να ακολουθήσει το Αυστριακό υπόδειγμα οικονομικής δραστηριότητας στα Βαλκάνια, το οποίο προαναφέρθηκε, ορμώμενη από την βόρεια παραμεθόρια περιοχή[338], με τις όμορες χώρες, προς όφελος και των δύο πλευρών. Προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, το συγκυριακά ισχυρό σημείο της θετικής οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας, αντιστρέφεται στην τελική φάση της υπό εξέταση περιόδου, και προστίθεται στις αδυναμίες της χώρας.

- Οι ευκαιρίες, που ανοίχθηκαν με την οικονομική εμπλοκή της Ελλάδας στην Βαλκανική, ήταν πολλές και ποικίλες. Στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT, εντοπίσθηκαν σε πέντε κυρίως τομείς. Στον γεωστρατηγικό τομέα, οι ευκαιρίες περιλαμβάνουν πρωταρχικά την ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή, με τις γείτονες να συμπορεύονται στους ίδιους Ευρωατλαντικούς θεσμούς με την Ελλάδα, ως σύμμαχοι και εταίροι, σε αντιδιαστολή με την πρότερη ψυχροπολεμική σταθερότητα, μέσω της διατήρησης ενός υπάρχοντος status quo. Οι πολιτικές ευκαιρίες φάνηκε να εκπηγάζουν κυρίως από την συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ, και από την συνεργασία με τις υπό εξέταση χώρες σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, όπως η Δημόσια Διοίκηση, πολιτιστικές και ακαδημαϊκές ανταλλαγές, κ.ά., όπως φάνηκε και στον μεγάλο αριθμό διμερών Συμβάσεων, που υπεγράφησαν κατά την υπό εξέταση περίοδο, και που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο σχετικό Κεφάλαιο. Οι οικονομικές ευκαιρίες περιλαμβάνουν νέους τομείς δραστηριότητας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, για την αξιοποίηση είτε ειδικών δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, ή φυσικών πόρων στις υπό εξέταση χώρες, μη διαθέσιμων στην Ελληνική επικράτεια, όπως ορισμένα είδη βιομηχανικής παραγωγής, μεταλλεύματα κ.ά., αλλά και επέκταση υπαρχόντων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε μια πολύ

[337] Κάτι, που φάνηκε καυαρά στην στάση της Ελλάδας κυρίως στις Σερβικές κρίσεις.

[338] Η οποία χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα χαμηλή οικονομική δραστηριότητα και κοινωνική ανάπτυξη, γεγονός, που ήταν περαιτέρω ανασταλτικός παράγοντας στην προσέλκυση ΑΞΕ.

μεγαλύτερη νέα και «παρθένα» αγορά, είτε μέσω ΑΞΕ, είτε μέσω εμπορικών ανταλλαγών με τις υπό εξέταση χώρες. Στις οικονομικές ευκαιρίες συμπεριλαμβάνεται και η διευκόλυνση του εξωτερικού εμπορείου, σε άλλες χώρες της ΕΕ, ΚΑΕ, κ.ά., μέσω βελτιωμένων πολυμορφικών υποδομών μεταφορών, η περαιτέρω διασφάλιση ενεργειακής ασφάλειας και επάρκειας, και ασφάλεια, μέσων από εξαγωγικές μονάδες. Στην χωρική ανάπτυξη ευκαιρίες εντοπίσθηκαν στην ενοποίηση του Βαλκανικού και Ευρωπαϊκού χώρου, μέσω μέγα-υποδομών μεταφορών, ενώ στον κοινωνικό τομέα, οι ευκαιρίες είναι συνδεδεμένες με το άνοιγμα του «ορίζοντα» των πληθυσμών ένθεν κακείθεν, μέσω της ενίσχυσης πάσης φύσεως ανταλλαγών.

- Οι απειλές, που διαφάνηκαν εντοπίσθηκαν στον γεωστρατηγικό τομέα, με κίνδυνο περαιτέρω εμπόλεμων συγκρούσεων και αστάθειας ή την επικράτηση ανταγωνιστικών προς την Ελλάδα συμφερόντων, προερχομένων κυρίως εκτός των Ευρωατλαντικών θεσμών. Στον πολιτικό τομέα, οι απειλές περιέλαβαν την έλλειψη Ελληνικής τεχνογνωσίας σε θέματα αναπτυξιακής βοήθειας, και εξωγενείς παράγοντες, όπως το ελλιπές θεσμικό πλαίσιο, και την χρήζουσα εκσυγχρονισμού και μεταρρύθμισης Δημόσια Διοίκηση. Στον οικονομικό τομέα, οι απειλές περιέλαβαν απόρροιες του ελλιπούς θεσμικού πλαισίου, όπως η διαφθορά, Κράτος Δικαίου, Δικαιϊκό σύστημα, κ.ά., τον ανταγωνισμό από άλλες χώρες, που θα ήθελαν να αναπτύξουν Κρατική δραστηριότητα εν είδει αναπτυξιακής βοήθειας, και θα μπορούσαν να παραγκωνίσουν το ΕΣΟΑΒ (crowding out)[339], ή και «παίκτες» του ιδιωτικού τομέα των χωρών αυτών, που θα εμπόδιζαν ή θα δυσκόλευαν την είσοδο Ελληνικών επιχειρήσεων στην περιοχή. Στον κοινωνικό τομέα, οι απειλές προσδιορίσθηκαν στα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα από τις χώρες της περιοχής προς την Ελλάδα, και σε συνδυασμό με την χωρική ενοποίηση η αύξηση της διασυνοριακής εγκληματικότητας.

Η ανάλυση στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ με την μέθοδο SWOT έγινε εξωγενώς, χωρίς δηλαδή εσωτερική, υπηρεσιακή πληροφόρηση, και a posteriori, με σκοπό την κατανόηση και καταγραφή των παραγόντων, που ενδεχόμενα επηρέασαν την λήψη της απόφασης για τον σχεδιασμό, την θεσμοθέτη και λειτουργία του ΕΣΟΑΒ, χωρίς να έχει οποιαδήποτε επιρροή στην λήψη της απόφασης, ή τον σχεδιασμό του ΕΣΟΑΒ. Καταδεικνύει, όμως σαφώς, όπως και η ανάλυση PEST, που προηγήθηκε ως απειλή την έλλειψη Ελληνικής τεχνογνωσίας σε θέματα αναπτυξιακής βοήθειας, αλλά και την απειλή του παραγκωνισμού από άλλα σύγχρονα του ΕΣΟΑΒ αναπτυξιακά προγράμματα, ο οποίος τελικά δεν απεφεύχθη. Η έλλειψη τεχνογνωσίας, ως ενδογενής παράγοντας, θα μπορούσε εύκολα να «εξουδετερωθεί», με την τεχνική βοήθεια από τον ΟΟΣΑ ή την ΕΕ, ή και άλλες χώρες με αναπτυγμένη τεχνογνωσία, που στα πλαίσια συνεργασίας, θα ήταν πρόθυμες να συνδράμουν την Ελλάδα. Η απειλή του παραγκωνισμού, από άλλα σύγχρονα του ΕΣΟΑΒ αναπτυξιακά προγράμματα, αν και εξωγενής παράγοντας, θα μπορούσε επίσης να έχει αποφευχθεί, με τον κατάλληλο σχεδιασμό του ΕΣΟΑΒ, με σειρά ενεργειών, που μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν την αποφυγή εκχώρησης της διαδικασίας επιλογής και υλοποίησης των έργων στις λήπτριες χώρες, έναν πιο συμπυκνωμένο χρονικά κύκλο ζωής των έργων (project life cycle)[340], ενδεχόμενα μέσω συνεργειών με ΔΧΟ, κατά το Ιταλικό υπόδειγμα, που αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, και την αναπροσαρμογή του Σχεδίου μετά την πρώτη επέκταση, για να ανταποκρίνεται καλύτερα στις εν τω μεταξύ νέες συνθήκες, που διαμορφώθηκαν στις υπό εξέταση χώρες. Αντίθετα, τελικά το ΕΣΟΑΒ, δεν κατόρθωσε να αποφύγει τις δύο αυτές απειλές, όπως φάνηκε από την χαμηλή απορρόφηση των πόρων του ΕΣΟΑΒ, για την οποία η σχετική ανάλυση παρατίθεται σε προηγούμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ.

Ως προς τις ευκαιρίες, τα αποτελέσματα εκ των υστέρων δικαιώνουν την ανάληψη της Ελληνικής πρωτοβουλίας για θέσπιση του ΕΣΟΑΒ, καθότι έγινε αξιοποίηση ενός σημαντικού αριθμού ευκαιριών, με σύγχρονη αποφυγή των περισσότερων πιθανών απειλών, όπως αυτές αναφέρονται λεπτομερώς στον πίνακα ανάλυσης SWOT, που ακολουθεί κατωτέρω. Βεβαίως, αυτό κατέστη δυνατόν, λόγω της εν γένει πολιτικοοικονομικής συγκυρίας, στους κόλπους της οποίας, ήταν ενταγμένη και η πολιτική της Ελλάδας, έναντι των Βαλκανικών χωρών[341], και όχι φυσικά στην αποκλειστική επενέργεια του ΕΣΟΑΒ. Από τις ευκαιρίες, αυτές που δεν είχαν την προσδοκώμενη εξέλιξη ήταν κυρίως οι οικονομικές. Η «Σφριγηλή αναμενόμενη ανάπτυξη μετά την αποκατάσταση της ειρήνης και σταθερότητας» στις χώρες της περιοχής, η οποία από ότι ήδη αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, και σφριγηλή δεν ήταν και ιδιαίτερα ευαίσθητη

[339] Όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο κατά την υπο εξέταση περίοδο παρατηρήθηκε πανσπερμία αναπτυξιακών πρωτοβουλιών σε διεθνές, Ευρωπαικό, περιφερειακό και διμερές επιπεδο.

[340] Ο χρόνος, που απαιτείται για να κάνει μια πρόταση χρηματοδότησης έναν πλήρη κύκλο, από την επιλογή και στην έγκριση, εν συνεχεία την εκταμίευση των πόρων, και εν τέλει την υλοποίηση του έργου.

[341] Οι ευκαιρίες αυτές εμφανίζονται στον κατωτέρω πίνακα σκιασμένες.

στην οικονομική κρίση στα τέλη της υπό εξέταση περιόδου αποδείχθηκε για τις περισσότερες χώρες της περιοχής. Εν αντιθέσει με τον ιδιωτικό τομέα, που είναι αντικείμενο εξέτασης σε επόμενο Κεφάλαιο της παρούσας ΔΔ, τα όποια σχέδια για οικονομικά οφέλη του Ελληνικού Κράτους δεν φάνηκε να ευοδώθηκαν, όπως άλλωστε καταγράφηκε στην σχετική ανάλυση, που προηγήθηκε σε άλλο Κεφάλαιο.

Εν κατακλείδι, η ανάλυση SWOT έδειξε ότι επετεύχθησαν οι περισσότεροι στόχοι στα δύο από τα τρία θεματικά πεδία ανάλυσης, αφού η περιοχή σταθεροποιήθηκε, τρείς μάλιστα χώρες είναι ήδη Μέλη της ΕΕ, ενώ παράλληλα επετεύχθη η φυσική διασύνδεση της περιοχής μέσω μεγάλων έργων υποδομών, κυρίως όμως λόγω του γενικότερου διεθνούς και Ευρωπαϊκού πλαισίου. Ο στόχος όμως της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας, αν και υποβοηθήθηκε εμμέσως αρκετά για κάποιο διάστημα κυρίως μέσω της διευκόλυνσης της εξάπλωσης του Ελληνικού ιδιωτικού και τραπεζικού τομέα στην περιοχή, δεν υποστηρίχθηκε ουσιαστικά πέραν των επιδοτήσεων, καθότι δεν προβλέπονταν εξ αρχής, ούτε και προέκυψαν στην συνέχεια απευθείας οφέλη για Ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες από τα έργα υποδομών, ενώ η υποβοηθούμενη δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, δεν φάνηκε να αποδίδει τα αναμενόμενα οφέλη στην Ελληνική οικονομία εν γένει.

Η ανάλυση SWOT παρουσιάζεται σε σχετικό Πίνακα στην συνέχεια, ο οποίος επιμερίζεται, οριζοντίως, στα τρία βασικά πεδία ανάλυσης, τα οποία προσδιορίσθηκαν, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω.

Πίνακας 107: Οι οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής - Ανάλυση SWOT

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	Ισχυρά σημεία της Ελλάδας	Αδυναμίες της Ελλάδας	Ευκαιρίες για την Ελλάδα	Απειλές για την Ελλάδα
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ	- Δημοκρατικό πολίτευμα - Μέλος της ΕΕ - Μέλος του ΝΑΤΟ - Γνώση και κατανόηση των θεμάτων της περιοχής - Μέλος Διεθνών και Περιφερειακών Fora - Ιστορικοί δεσμοί σε πολλαπλούς τομείς με τις υπό εξέταση χώρες - Καλές σχέσεις με την ευρύτερη Περιοχή της Μεσογείου - Καλή οικονομική συγκυρία λόγω αποτελεσμάτων της Ελληνικής οικονομίας - Συμμετοχή στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ - Ομοιότητες στην νοοτροπία, ψυχοσύνθεση και συνήθειες με τους λαούς της Περιοχής -«Brandname» της Ελλάδας με απήχηση στην περιοχή - Γείτων χώρα, αλλά και μέρος των Βαλκανίων η ίδια, σε αντίθεση με Ιταλία και Αυστρία - Διέξοδος για τις χώρες της Βαλκανικής στην Μεσόγειο μέσω Ελληνικών λιμένων	- Διμερή θέματα με ορισμένες από τις υπό εξέταση χώρες, καθώς και την Τουρκία - Περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες σε σύγκριση με ανταγωνιστικές δυνάμεις - Περιορισμένη δυνατότητα ελιγμών λόγω συμμετοχής σε συγκεκριμένες αμυντικές συμμαχικές δομές - Έλλειψη οργανωτικής δομής και τεχνογνωσίας για την διαχείριση οικονομικών προγραμμάτων Οικονομικής Διπλωματίας τέτοιου μεγέθους και φύσης	- Μετάβασή των χωρών της Βαλκανικής από σοσιαλιστικές οικονομίες σε οικονομίες της αγοράς και συνεπακόλουθες αλλαγές των εξωτερικών τους σχέσεων με Ευρωπαϊκούς και Βορειοατλαντικούς θεσμούς - Άνοιγμα χερσαίας διασύνδεσης της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή αγορά, αλλά και τις νέες ΚΕ αγορές - Διέξοδος για τις χώρες της Βαλκανικής στην Μεσόγειο μέσω Ελληνικών λιμένων - Κοινωνία που θέλει να μετεξελιχθεί και μάλιστα γρήγορα - Διαδικασία διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων - Αξιοποίηση των καλών πρακτικών και μεθοδολογιών, που αναπτύχθηκαν σε άλλα Κράτη Μέλη της ΕΕ για την μεταρρύθμιση της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης - Μοχλός σταθεροποίησης η ενίσχυση δεσμών με την ΕΕ, η οποία είναι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος των Βαλκανικών χωρών - Προαγωγή της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή, μέσω της αναγκαίας ενίσχυσης της περιφερειακής συνεργασίας σε οικονομικό επίπεδο	- Αστάθεια - Συγκρούσεις μεταξύ χωρών και εμφύλιοι πόλεμοι - Διαχρονικές εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές - Περιοχή κατακερματισμένη και χωρίς συνοχή - Μεγάλες διαφορές από τις χώρες της περιοχής στην νέα τάξη πραγμάτων - Διαφθορά - Αναποτελεσματική δημόσιας διοίκηση - Διστακτικότητας στις μεταρρυθμίσεις - Παράνομη μετανάστευση & trafficking ανθρώπων που απειλεί τις αντοχές - Ανταγωνιστικά γεωπολιτικά συμφέροντα από δυνάμεις εκτός της περιοχής
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	- Παραδοσιακά ελεύθερη οικονομία με αναπτυγμένους σχετικούς θεσμούς και δομές και ενταγμένη στο διεθνές σύστημα - Γνώση των Ευρωπαϊκών διαδικασιών - Καλή οικονομική συγκυρία λόγω αποτελεσμάτων της Ελληνικής οικονομίας - Δραστήριος οικονομικά ιδιωτικός	- Συγκριτικά μικρός όγκος της οικονομίας της - Παραμεθόρια περιοχή με πολύ μικρή οικονομική δραστηριότητα και χαμηλή κοινωνική ανάπτυξη - Πιθανή διακοπή της οικονομικής δραστηριότητας λόγω συμμετοχής σε Διεθνείς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς σε περίπτωση ένοπλων συγκρούσεων και επιβολή κυρώσεων - Έλλειψη εμπειρίας και τεχνογνωσίας στην μεγάλου μεγέθους Οικονομική Διπλωματία - Δυσκολίες στην προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) στην Ελλάδα, ως έδρας για μεταπήδηση ή και εμπορεία με την περιοχή - Δυσχερές εξωτερικό εμπόριο λόγω γραφειοκρατικών περιορισμών	- Άνοιγμα των χωρών λόγω εκδημοκρατισμού και μέσω σύναψης σειράς εμπορικών συμφωνιών - Νέα αγορά 46,5 εκατ. «παρθένα» σε καταναλωτικά αγαθά - Άνοιγμα χερσαίας διασύνδεσης της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή αγορά αλλά και τις νέες ΚΕ αγορές - Διέξοδος για τις χώρες της Βαλκανικής στην Μεσόγειο μέσω Ελληνικών λιμένων - Απελευθέρωση των τιμών ή αναπροσαρμογές των διοικητικά ρυθμιζόμενων τιμών - Διαχειρίσιμο εξωτερικό χρέος	- Απόσυρση εξωτερικής βοήθεια με συνεπακόλουθα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα - Αστάθεια - Διαφθορά - Αναποτελεσματική δημόσιας διοίκηση - Διστακτικότητας στις μεταρρυθμίσεις - Ανταγωνισμός σον ιδιωτικό τομέα - Προσανατολισμός Ελληνικών κεφαλαίων λόγω δυσκολιών στην ανάπτυξη επενδύσεων σε άλλες περιοχές - Δημογραφική μείωση λόγω μεταναστευτικών ρευμάτων

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	Ισχυρά σημεία της Ελλάδας	Αδυναμίες της Ελλάδας	Ευκαιρίες για την Ελλάδα	Απειλές για την Ελλάδα
	τομέας με εμπειρία ήδη στην περιοχή - Ανθηρός και εξωστρεφής τραπεζικός τομέας - Αξιόλογο εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό	- Πολύπλοκο φορολογικό καθεστώς	- Διαρθρωτικές αλλαγές - Υψηλό μορφωτικό επίπεδο και υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό στην έρευνα με διεθνή παρουσία και δικτύωση με την ερευνητική κοινότητα της διασποράς - Αξιόλογο απόθεμα εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού - Σταθεροποίηση συναλλαγματικών ισοτιμιών, χάρη σε διάφορα αυστηρά συναλλαγματικά καθεστώτα - Σφριγηλή αναμενόμενη ανάπτυξη μετά την αποκατάσταση της ειρήνης και σταθερότητας - Ευκαιρίες στην ανάπτυξη ισχυρού ιδιωτικού τομέα ως επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ή ιδιωτικοποιήσεις - Δυνατότητες ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού τομέα - Ανάγκη εισαγωγής τεχνογνωσίας σε διοίκηση και τραπεζική - Επικείμενη ολοκλήρωση των οικονομιών της περιοχής - Επερχόμενες ελκυστικότερες συνθήκες για τους ξένους επενδυτές - Στήριξη στην ανάπτυξη της περιοχής από ΕΕ και ΔΧΟ - Αναθεωρημένη στρατηγική της Λισσαβόνας για ανάπτυξη και απασχόληση - Άνοδος βιοτικού επιπέδου και αυξανόμενη ζήτηση διεθνώς για ποιοτικότερα προϊόντα και υπηρεσίες - Προβλεπόμενη εγκαθίδρυση ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ της ΕΕ και των βαλκανικών χωρών - Πολυπολιτισμική διάρθρωση πληθυσμού - Σχεδιασμός από διεθνείς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς νέων μέγα-υποδομών σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες και ενέργεια για την διασύνδεση της περιοχής με την Ευρώπη και άλλες χώρες	- Οικονομική ύφεση και χαμηλά κατά κεφαλή εισοδήματα - Υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, και συνακόλουθα κοινωνικά προβλήματα - Έλλειψη θεσμικού πλαισίου για επενδυτικό περιβάλλον - Ισχαιμικός χρηματοπιστωτικός τομέας - - Αβεβαιότητα σχετικά με το φορολογικό καθεστώς - Δυσχερές εξωτερικό εμπόριο λόγω γραφειοκρατικών περιορισμών (απαιτήσεις έκδοσης αδειών, ποσοτικοί περιορισμοί, πολυπλοκότητα δασμών) - Μειωμένη ρευστότητα - Ανάγκη ενίσχυσης της μακροοικονομικής διαχείρισης - Χαμηλή ανταγωνιστικότητα - Περιορισμένο ενδοπεριφερειακό εμπόριο - «Συνωστισμός» και μεγάλος αριθμός φορέων και προγραμμάτων παροχής αναπτυξιακής βοήθειας
ΧΩΡΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ, ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ – ΥΠΟΔΟΜΕΣ	-Κομβικό σημείο με πρόσβαση στην Μεσόγειο -Μέλος Ευρωπαϊκών και Πανευρωπαϊκών fora για την Ανάπτυξη δικτύων μεταφορών και ενέργειας -Προϋπάρχουσα τεχνογνωσία στην κατασκευή και διαχείριση	- Ανεπαρκώς αναπτυγμένες διασυνοριακές προσβάσεις και συχνή δυσκολία συντονισμού με όμορες χώρες - Ανεπαρκής διασύνδεση μέσων και δικτύων και ελλιπείς προσβάσεις σε κέντρα διακίνησης φορτίων (λιμάνια, βιομηχανικές περιοχές) - Μικρό σε έκταση και ανεπαρκές σε τεχνολογία σιδηροδρομικό δίκτυο. - Διαφορετική ενεργειακή πολιτική σε σχέση με χώρες της περιοχής	- « Εξευρωπαϊσμός» και ένταξη ορισμένων χωρών στην ΕΕ - Μείωση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων (διαχρονικά). - Κομβική γεωγραφική θέση για « ενδο-ευρωπαϊκή » επίγεια πρόσβαση στη Δ και Κ Ευρώπη, - Προσδοκώμενη αναβάθμιση των υποδομών λόγω εξάπλωσης της ΕΕ προς Ανατολάς (Βαλκανική ενδοχώρα)	- Περιβαλλοντικά προβλήματα - Ανταγωνιστικά συμφέροντα στα ενεργειακά δίκτυα - Αστάθεια - Αύξηση μισθολογικού κόστους μέσο-μακροπρόθεσμα λόγω οικονομικής ανάπτυξης - Περαιτέρω εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από τον τουρισμό, που είναι ως δραστηριότητα ιδιαίτερα ευάλωτη σε εξωγενείς και

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	Ισχυρά σημεία της Ελλάδας	Αδυναμίες της Ελλάδας	Ευκαιρίες για την Ελλάδα	Απειλές για την Ελλάδα
	υποδομών -Έμπειρος και ισχυρός κατασκευαστικός κλάδος	- Υψηλή εξάρτηση από εισαγωγές ενέργειας	- Ευρωπαϊκή στήριξη στην ανακατασκευή ή και ανάπτυξη υποδομών, Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών και Ενέργειας - Χρηματοδότηση υποδομών από ΕΕ και ΔΧΟ - Προτεινόμενη ενοποίηση αγορών ενέργειας σε Περιφερειακό και Ευρωπαϊκό επίπεδο - Ανάγκη εξωτερικής χρηματοδότησης και συμβολής στην κατασκευαστική διαδικασία - Ανάγκη εναλλακτικών πηγών παραγωγής ενέργειας - Βελτιωμένα επίπεδα διασυνοριακών και διακρατικών σχέσεων στη ΝΑ Ευρώπη. - Επίπεδο ποιότητας των υδάτινων πόρων που καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τα όρια που τίθενται σε σχετικές Ευρωπαϊκές Οδηγίες	αστάθμητους παράγοντες. - Καθυστέρηση στην υλοποίηση ενεργειακών συμφωνιών και υιοθέτηση πολιτικής (σε παγκόσμιο επίπεδο) - Πολύπλοκο σύστημα έγκρισης, χρηματοδότησης, ωρίμανσης δημοσίων έργων (πχ πολλές αδειοδοτήσεις) - Καταστροφή υλικού και ανθρώπινου κεφαλαίου σε πολλές περιοχές λόγω ένοπλων εχθροπραξιών - Μεγάλες ανάγκες ανακατασκευής και κατασκευής υποδομών - Μεγάλος αριθμός διασυνοριακών προσβάσεων, και συχνή δυσκολία συντονισμού μεταξύ εμπλεκομένων χωρών, λόγω του κατακερματισμού της περιοχής - Διαφορετικές ενεργειακές πολιτικές μεταξύ χωρών της περιοχής - Υψηλή εξάρτηση από εισαγωγές ενέργειας. - Μη ολοκληρωμένη εναρμόνιση με το Κοινοτικό δίκαιο σε θέματα περιβάλλοντος και ενέργειας. - Υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης με διάχυση στην ευρύτερη περιοχή - Ανεπαρκής διασύνδεση μέσων και δικτύων και ελλιπείς προσβάσεις σε κέντρα διακίνησης φορτίων (λιμάνια, βιομηχανικές περιοχές). - Μικρό σε έκταση και ανεπαρκές σε τεχνολογία σιδηροδρομικό δίκτυο. - Ανεπαρκείς λιμενικές υποδομές και μη ορθολογική λειτουργία του συστήματος θαλάσσιων μεταφορών

12.5 Ανάλυση VRIO

Η τεχνική ανάλυση, με την χρήση του μοντέλου VRIO για την κατανόηση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, συνίσταται στην εκτίμηση των βασικών παραμέτρων του μοντέλου με την απάντηση κατάλληλων ερωτημάτων. Επειδή η ανάλυση γίνεται a posteriori, αποτελεί συγχρόνως και μέθοδο αξιολόγησης του εγχειρήματος του ΕΣΟΑΒ, ως προς το κατά πόσο απετέλεσε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ελλάδας, έναντι άλλων χωρών, οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν, επίσης, οικονομικά στην περιοχή.

Η ανάλυση αυτή είναι συμπληρωματική της ανάλυσης SWOT, που προηγήθηκε, και η οποία μας επέτρεψε να τεκμηριωθεί με σαφήνεια η συνεκτικότητα της στρατηγικής του Ελληνικού Κράτους ως προς την οικονομική δραστηριότητα σε χώρες των Βαλκανίων κατά την υπό εξέταση περίοδο, και να προσδιορισθούν οι ευκαιρίες, αλλά και οι απειλές, που συνάντησε σ' αυτή την προσπάθεια, όσο και τα «ατού», που διέθετε, και οι αδυναμίες που μπορούσαν να δράσουν ανασταλτικά.

Το μοντέλο VRIO, έχει μεγάλο πεδίο εφαρμογής, και αποτελεί εργαλείο στρατηγικού σχεδίου επιχειρήσεων ή και πολιτικών. Κάθε βασική στρατηγική διαδικασία αρχίζει με τη καταγραφή του οράματος, και συνεχίζει με τη συγκεκριμενοποίηση των στόχων, τις εσωτερικές και εξωτερικές αναλύσεις, στρατηγικές επιλογές και στρατηγική εφαρμογής.

Κάθε στρατηγικός σχεδιασμός αποσκοπεί σε ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον τομέα στον οποίο αποβλέπει, και το μοντέλο VRIO χρησιμοποιείται ως πλαίσιο για την αξιολόγηση σχεδόν όλων των πόρων και δυνατοτήτων, ανεξάρτητα από την φάση του στρατηγικού σχεδιασμού στο οποίο εφαρμόζεται.

Το εργαλείο αναπτύχθηκε αρχικά από τον Barney[342] στην προσπάθεια εντοπισμού διαρκών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και των προϋποθέσεων για την επίτευξη κάποιου στόχου. Σύμφωνα με τον ίδιο, για την επίτευξη του στόχου, οι πόροι, που θα χρησιμοποιηθούν για το όραμα, πρέπει να είναι πολύτιμοι, σπάνιοι, η απομίμηση τους να είναι δύσκολη, ενώ παράλληλα ο φορέας, που σχεδιάζει το όραμα, πρέπει να διαθέτει την οργανωτική δυνατότητα, για την άριστη εφαρμογή του σχεδίου. Μόνο αν ένας στόχος ή μια δυνατότητα διαθέτει, όλες, και τις τέσσερις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, μπορεί να φέρει διαρκές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον φορέα.

VRIO είναι το αρκτικόλεξο στην αγγλική για το πλαίσιο των προαναφερθέντων τεσσάρων προϋποθέσεων εν είδει ερωτήσεων: **V**alue, **R**arity, **I**mitability, και **O**rganisation.

12.5.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

Η ανάλυση VRIO στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, επιχειρήθηκε, με τον ίδιο τρόπο, όπως και οι αναλύσεις στα πλαίσια των δύο μοντέλων που προηγήθηκαν, επί τη βάσει τόσο των επισήμων εγγράφων και της Βιβλιογραφικής έρευνας, όσο και επι τη βάσει μη-δομημένων συνεντεύξεων, με τα άτομα της «ομάδας ενδιαφέροντος».

12.5.2 Πεδία ανάλυσης

Τα πεδία ανάλυσης της μεθόδου VRIO είναι δεδομένα, και διερευνούν αν, και κατά πόσο το Σχέδιο πληροί τις προαναφερθείσες τέσσερεις προϋποθέσεις ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων: Αξία, Σπανιότητα, Μιμητό, και Οργάνωση.

Value/Αξία: **Είναι η προοπτική πολύτιμη;**

Το πρώτο ερώτημα του πλαισίου ερωτά εάν ένας πόρος προσθέτει αξία επιτρέποντας την εκμετάλλευση ευκαιριών ή την αποφυγή απειλών. Στην περίπτωση θετικής απάντησης, ο πόρος/προοπτική θεωρείται πολύτιμος. Οι πόροι ή

[342] Barney, J. B, ''Looking inside for Competitive Advantage", Academy of Management Executive, Vol. 9, Issue 4, 1995, pp. 49-61.

προοπτικές, θεωρούνται επίσης πολύτιμοι, εάν αυξάνουν την αντιληπτή αξία για τον πελάτη, σε περίπτωση προϊόντος ή τον ομόλογο, σε περίπτωση προοπτικής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, είτε με την αύξηση της διαφοροποίησης ή / και με την μείωση της τιμής του προϊόντος. Οι πόροι, που δεν είναι σε θέση να πληρούν αυτήν την προϋπόθεση, οδηγούν σε ανταγωνιστικό μειονέκτημα. Είναι σημαντικό, η αξία των πόρων, να επανεξετάζεται συνεχώς, λόγω των συνεχώς μεταβαλλόμενων εσωτερικών και εξωτερικών συνθηκών, οι οποίες μπορεί ακόμη και να αχρηστεύσουν κάτι προηγουμένως πολύτιμο.

Στην συγκεκριμένη ανάλυση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, είναι προφανές ότι εξετάζεται κατά πόσον οι οικονομικές αυτές δραστηριότητες θα μπορούσαν να προσφέρουν βάση για περαιτέρω συνεργασία με τις χώρες της περιοχής σε όλους τους τομείς ενδιαφέροντος της Ελλάδας, που κατά την ανάλυση SWOT ανωτέρω αναφέρονται ως θεματικά πεδία ανάλυσης, και τα οποία συμπεριλαμβάνουν ένα πλήρες φάσμα τομέων, για την εξασφάλιση πολιτικής σταθερότητας και ασφάλειας στην περιοχή των Βαλκανίων, την χωρική, περιφερειακή, Ευρωπαϊκή και πανευρωπαϊκή συνοχή μέσω υποδομών, καθώς και την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, όσο και των υπό εξέταση χωρών στην βάση win-win. Η απάντηση στο ερώτημα εκτιμάται ως **ΝΑΙ**, και για τον λόγο αυτό η προοπτική θεωρείται πολύτιμη.

Rarity/Σπανιότητα - **Είναι η πρωτοβουλία σπάνια;**

Οι πόροι που μπορούν να αποκτηθούν μόνο από μία ή πολύ λίγες πηγές θεωρούνται σπάνιοι. Σπάνιοι και πολύτιμοι πόροι ή προοπτικές χορηγούν προσωρινό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Αν αντίθετα υπάρχουν περισσότερες πιθανές πηγές για τον ίδιο πόρο ή περισσότεροι του ενός φορείς, που χρησιμοποιούν την προοπτική, πολιτική ή ικανότητα, με παρόμοιο τρόπο, τότε οδηγούμεθα σε ανταγωνιστική ισοτιμία. Αυτό οφείλεται στο γεγονός, ότι διαφορετικοί φορείς μπορούν να χρησιμοποιούν ταυτόσημους πόρους, πολιτικές ή ικανότητες για να εφαρμόσουν τις ίδιες ακριβώς στρατηγικές, έτσι ώστε τελικά, κανείς να μην επιτυγχάνει ανώτερη απόδοση. Ακόμη όμως και στην περίπτωση ανταγωνιστικής ισοτιμίας, ένας φορέας δεν θα πρέπει να παραμελήσει τους πόρους, οι οποίοι είναι πολύτιμοι μεν, αλλά κοινοί με άλλους ανταγωνιστές, διότι αυτό θα οδηγήσει στην απώλεια δυνατοτήτων, και τελικά θα βλάψει τον φορέα.

Στην συγκεκριμένη ανάλυση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο σχετικό Κεφάλαιο, πολλοί οργανισμοί και πολλές χώρες δρώντας σε διεθνές, Ευρωπαϊκό, πολυμερές, περιφερειακό ή και διμερές επίπεδο ανέπτυξαν κατά την υπό εξέταση περίοδο πρωτοβουλίες οικονομικής βοήθειας, στήριξης ή συνεργασίας, στην περιοχή. Άρα η απάντηση στο ερώτημα αν η πρωτοβουλία της Ελλάδας είναι σπάνια, είναι **ΟΧΙ**.

Imitability/Μιμητό - **Είναι δύσκολο να την μιμηθούν άλλοι;**

Η μίμηση ενός πόρου, μιας ικανότητας ή μιας προοπτικής δεν είναι πάντα στον ίδιο βαθμό εφικτή να εφαρμοσθεί ή δεν ενέχει το ίδιο κόστος εφαρμογής, από άλλους φορείς, είτε με απευθείας μίμηση, δηλαδή αντιγραφή, ή μέσω κάποιου υποκατάστατου του πόρου, της πολιτικής, της ικανότητας ή της παροχής υπηρεσίας. Ο Barney έχει εντοπίσει τρεις λόγους για τους οποίους πόροι ή ικανότητες μπορεί να αποτελέσουν δύσκολο αντικείμενο μίμησης:

- Ιστορικές συνθήκες: Πόροι, που αναπτύχθηκαν λόγω ιστορικών γεγονότων ή διαχρονικά, είναι συνήθως δύσκολο και δαπανηρό να αντιγραφούν από άλλους.
- Αιτιώδης ασάφεια: Οι ανταγωνιστές συχνά δεν μπορούν να προσδιορίσουν τους συγκεκριμένους πόρους, που οδηγούν στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.
- Κοινωνική πολυπλοκότητα: Οι πόροι και οι δυνατότητες που βασίζονται στην κουλτούρα ή τις διαχρονικές και διαπροσωπικές σχέσεις δεν είναι εύκολο να υποκατασταθούν.

Στην συγκεκριμένη ανάλυση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Ελλάδα διαθέτει μοναδικά και διακριτά πλεονεκτήματα έναντι άλλων ανταγωνιστικών δυνάμεων, καθότι είναι η ίδια χώρα της περιοχής και μάλιστα, αρχικά τουλάχιστον, η μόνη χώρα Μέλος της ΕΕ στην περιοχή, με ιστορικούς δεσμούς με τις υπόλοιπες Βαλκανικές χώρες. Άρα η απάντηση στο ερώτημα αν είναι δύσκολο να μιμηθούν άλλοι την οικονομική της δραστηριότητα στα Βαλκάνια, είναι **ΝΑΙ**, παρόλο,

που πολλές ανταγωνιστικές δυνάμεις που έδρασαν κατά την ίδια περίοδο στην περιοχή των Βαλκανίων, ήταν οικονομικά πιο εύρωστες από την Ελλάδα.

Organisation/Οργάνωση: **Υπάρχει οργάνωση για σωστή εκμετάλλευση της ευκαιρίας;**

Οι πόροι, πολιτικές ή οι ικανότητες αυτές καθαυτές δεν παρέχουν κανένα απολύτως πλεονέκτημα σε κάποιον φορέα, αν αυτός δεν έχει την οργάνωση για την αξιοποίηση ή εκμετάλλευσή τους. Θεωρούνται κατά συνέπεια προαπαιτούμενα για κάθε φορέα, η ύπαρξη συστήματος διαχείρισης, διαδικασίες και τακτικές, ενδεδειγμένη οργανωτική δομή και «κουλτούρα», έτσι ώστε να είναι σε θέση να αξιοποιήσει πλήρως το δυναμικό των πολύτιμων, σπάνιων και δύσκολων στην απομίμηση πόρων και δυνατοτήτων του. Μόνο η ύπαρξη ενδεδειγμένης οργάνωσης, μπορεί εν είδει συνδετικού ιστού, να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητες, και να επιτευχθεί ένα βιώσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Στην συγκεκριμένη ανάλυση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Ελλάδα δεν διέθετε την απαραίτητη οργανωτική δομή, και εμπειρία για την σωστή διαχείριση αναπτυξιακής βοήθειας, και μάλιστα αυξημένης πολυπλοκότητας λόγω της περιφερειακής της διάστασης. Στην προσπάθεια να βρεθεί λύση, αρχικά το ΕΣΟΑΒ υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών, όπου υπάρχει οικονομική τεχνογνωσία, αλλά όχι και διπλωματική εμπειρία, ενώ αργότερα μεταφέρεται στο Υπουργείο Εξωτερικών, όπου η τεχνογνωσία και εμπειρία είναι πάλι ανεπαρκείς, αλλά για τους ακριβώς αντίθετους λόγους. Όπως προαναφέρθηκε, αλλά και όπως φαίνεται πιο ευκρινώς στον σχετικό πίνακα προηγούμενου Κεφαλαίου, οι φορείς Οικονομικής Διπλωματίας εντάσσονται ως επί τω πλείστον στο Υπουργείο Εξωτερικών των περισσοτέρων χωρών, συνεργάζονται όμως στις περιπτώσεις αυτές συχνά με τεχνοκρατικούς ΔΧΟ, οι οποίοι διαθέτουν την εμπειρία αξιολόγησης έργων. Η απάντηση στο ερώτημα αν υπάρχει οργάνωση για την σωστή εκμετάλλευση της ευκαιρίας που προσφέρει στην Ελλάδα η οικονομική δραστηριότητα του Ελληνικού Κράτους στα Βαλκάνια, η απάντηση είναι **ΟΧΙ.**

Πίνακας 108: Οι οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής - Ανάλυση VRIO

Είναι η προοπτική πολύτιμη;	**Είναι η πρωτοβουλία σπάνια για την περιοχή;**	**Είναι δύσκολο να την μιμηθούν άλλοι;**	**Υπάρχει οργάνωση για σωστή εκμετάλλευση της ευκαιρίας;**	**Ανταγωνιστικές επιπτώσεις**
ΟΧΙ				Ανταγωνιστικό μειονέκτημα
ΝΑΙ	ΟΧΙ			Ανταγωνιστική ισοτιμία
ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ		Προσωρινό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα
ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Ανεκμετάλλευτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα
ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Διαρκές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα

12.5.3 Συμπεράσματα

Η τεχνική ανάλυση με την χρήση του μοντέλου VRIO για την κατανόηση και αξιολόγηση του στρατηγικού σχεδιασμού των οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους σε χώρες των Βαλκανίων έδειξε ότι στην δραστηριότητα αυτή η Ελλάδα βρισκόταν σε θέση ανταγωνιστικής ισοτιμίας με την πανσπερμία άλλων παρεμφερών προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας, στα πλαίσια της Βαλκανικής πολιτικής άλλων δυνάμεων, που ενεργούσαν οικονομικά στην περιοχή κατά το υπό εξέταση διάστημα, και οι οποίες δρούσαν σε διεθνές, Ευρωπαϊκό, περιφερειακό, ή διμερές επίπεδο. Η αναπτυξιακή βοήθεια στην περιοχή κρίθηκε πολύτιμη από πολλούς «παίκτες», όπως προαναφέρθηκε άλλωστε στο σχετικό Κεφάλαιο, οι οποίοι κατά συνέπεια έσπευσαν να την εφαρμόσουν, και ακολουθούμενοι και από

άλλους στην συνέχεια, δημιούργησαν μια δυναμική, κατά την οποία, ο ανταγωνισμός για «πλασάρισμα» ήταν τέτοιος, που δεν μπορούσαν οι «παίκτες» να απουσιάσουν, αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο στους ανταγωνιστές.

Παρόλα αυτά, η Ελλάδα, ως μόνη χώρα της περιοχής Μέλος της ΕΕ και με ιστορικούς δεσμούς με τις υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες, διέθετε ένα σαφές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων δυνάμεων, το οποίο όμως έμεινε τελικά ανεκμετάλλευτο, λόγω της έλλειψης κατάλληλης οργανωτικής δομής και διαχειριστικής τεχνογνωσίας. Το συμπέρασμα με βάση την ανάλυση VRIO, συγκλείνει με τα συμπεράσματα των προηγούμενων αναλύσεων PEST και SWOT που προηγήθηκαν. Μπορεί άρα να θεωρηθεί σίγουρο, ότι η οργανωτική δομή της παροχής Ελληνικής αναπτυξιακής βοήθειας, θα μπορούσε να έχει εντοπισθεί ex ante, ως σημαντικός παράγοντας επιτυχίας, και να έχουν γίνει οι απαραίτητες διορθωτικές κινήσεις, για την αξιοποίηση, ευόδωση και απόδοση αυτής της εξαιρετικής Ελληνικής προσπάθειας.

12.6 Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ

Η αξιολόγηση είναι ένα «σύστημα αξιών», το οποίο θεσπίζει κριτήρια και σαφείς κανόνες, βάσει των οποίων κρίνονται οι παρεμβάσεις. Ως επαγγελματική πρακτική ορίζεται ως «η διαδικασία προσδιορισμού των προτερημάτων, της αξίας, και της σημασίας των πραγμάτων. Περιλαμβάνει άτομα τα οποία εκφέρουν απόψεις, αλλά θα πρέπει παράλληλα να υποστηρίζεται από πραγματικά γεγονότα και τους στόχους».[343]. Εφαρμώζεται εκ των προτέρων, παράλληλα, ή και εκ των υστέρων. Η εκ των προτέρων αξιολόγηση έχει ως στόχο την πρόβλεψη και την προ-αξιολόγηση του αποτελέσματος και των συνεπειών, όπως για παράδειγμα, η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η παράλληλη ή ενδιάμεση ή και συνεχής αξιολόγηση έχει ως αποστολή την παρακολούθηση και τον έλεγχο των διαδικασιών και μέτρων, ενώ η υλοποίηση της πολιτικής είναι εν εξελίξει σε «εποικοδομητική» στάδιο, έτσι ώστε να επιτρέπεται η διόρθωση και ο ενδεχόμενος αναπροσανατολισμός της πολιτικής, όπως είθισται να γίνεται σε θέματα διαχείρισης προσωπικού. Η εκ των υστέρων αξιολόγηση κρίνει το τελικό αποτέλεσμα μιας πολιτικής, ή ενός προγράμματος στα πλαίσια της λογοδοσίας, αλλά και για την αναδραστική συμβολή σε μελλοντικές παρεμφερείς παρεμβάσεις.

Η μεθοδολογία και τα εργαλεία ανάλυσης, ερμηνείας, σύγκρισης, και γενίκευσης των αποτελεσμάτων των παρεμβάσεων είναι καθοριστικής σημασίας για το αξιόπιστο του αποτελέσματος[344].

Η ΔΔ πραγματοποιεί την αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, με ευρέως εφαρμοζόμενη μεθοδολογία, με βάση τα διεθνώς ισχύοντα πρότυπα στον Διεθνή Οργανισμό για τη Συνεργασία στην Αξιολόγησης – ΔΟΣΑ (International Organisation for Cooperation in Evaluation – IOCE)[345], την Ομάδα Συνεργασίας Αξιολόγησης –ΟΣΑ (Evaluation Cooperation Group - ECG)[346], και την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Αξιολόγησης – ΕΕΑ (European Evaluation Society - EES)[347] . Εστιάζει στην διερεύνηση του κατά πόσον επετεύχθησαν οι στόχοι, τους οποίους έθεσε το Ελληνικό Κράτος μέσω του ΕΣΟΑΒ, εξετάζοντας την λειτουργία και εφαρμογή του Σχεδίου και επιχειρώντας στην συνέχεια τον συσχετισμό σκοπών/αποτελεσμάτων[348], έτσι ώστε να εντοπισθεί η όποια προστιθέμενη αξία[349] του ΕΣΟΑΒ. Η αξιολόγηση αποτελεί

[343] Όπως ένας από τους «πατέρες» της αξιολόγησης, βλ., Scriven, M., "Logic of evaluation", in: S. Mathison (Ed.), Encyclopedia of evaluation. Sage Publications, Thousand Oaks, 205, σελ. 235-238.

[344] Σχετικά βλ., Díaz-Puente, J. M., Cazorla, A. & Dorrego, A. (2007): "Crossing national, continental, and linguistic boundaries: Toward a worldwide evaluation research community in journals of evaluation", American Journal of Evaluation 28 (4), 2007, σελ. 399-415.

[345] Ο ΔΟΣΑ ιδρύθηκε το 2003, μετά από προσπάθειες έξι χρόνων, και έχει έδρα το Οντάριο του Καναδά. Αντιπροσωπεύει διεθνείς, εθνικές, υπό-εθνικές και περιφερειακές Εθελοντικές Οργανώσεις για την επαγγελματική αξιολόγηση (VOPEs) σε όλο τον κόσμο. Ενισχύει τη διεθνή αξιολόγηση μέσω της ανταλλαγής των μεθόδων αξιολόγησης και προωθεί την καλή διακυβέρνηση, και την αναγνώριση της σημασίας της αξιολόγησης για τη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων. Η αποστολή της συνίσταται στην αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού και η επικύρωση της αξιολόγησης σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ παράλληλα μέσω των Εθελοντικών Οργανώσεων συμβάλλει στην καλή διακυβέρνηση, αποτελεσματική λήψη αποφάσεων και την ενίσχυση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών.

[346] Η ΟΣΑ ιδρύθηκε το 1996 για να προωθήσει μια πιο εναρμονισμένη προσέγγιση για τη μεθοδολογία της αξιολόγησης στους ΔΧΟ.

[347] Η ΕΕΑ με έδρα την Πράγα, έχει ως πρωταρχικό στόχο να προωθήσει τη θεωρία, την πρακτική και την αξιοποίηση της αξιολόγησης υψηλής ποιότητας στην Ευρώπη και πέραν αυτής.

[348] Σχετικά βλ., Polish Ministry of Infrastructure and Development and Polish Agency for Enterprise Development, "Utilization of Evaluation Results", 10th International Evaluation Conference; Warsaw, 20-21 November 2014.

τοιουτοτρόπως μέσο οργανωτικής και κοινωνικής βελτίωσης, καθότι τα πορίσματα μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση μελλοντικών αποφάσεων και δράσεων δημόσιων πολιτικών, αλλά και ως «μέτρο λογοδοσίας» στην Ελληνική κοινωνία, όσον αφορά στην διαχείριση δημοσίων πόρων.

12.6.1 Πλαίσιο και συνθήκες εφαρμογής

Η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, η οποία επιχειρείται κατωτέρω στην παρούσα ΔΔ, διεξάγεται μεν για την μέτρηση ενδιάμεσων αποτελεσμάτων του ΕΣΟΑΒ, αφού το πρόγραμμα έχει ως γνωστόν παραταθεί έως το 2020, αλλά τα αποτελέσματα, μπορούν επί της ουσίας να θεωρηθούν ήδη ως τελικά, αφού η υλοποίηση του ΕΣΟΑΒ έχει πλέον «φιξαρισθεί» στα ήδη εγκεκριμένα έργα, και η παράταση του αφορά αποκλειστικά στην ολοκλήρωσή τους. Με άλλα λόγια, χρονικά η παρούσα αξιολόγηση γίνεται τυπικά κατά την διάρκεια του ΕΣΟΑΒ καθότι από το 2002, που θεσπίστηκε θα έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί αρχικά το 2006, και στην συνέχεια το 2011, ενώ τελικά παρατάθηκε περαιτέρω λόγω καθυστερήσεων στην υλοποίηση των έργων, ουσιαστικά όμως για τον ίδιο λόγο μπορεί να θεωρηθεί, ότι γίνεται ex post.

Βεβαίως, στην προκειμένη περίπτωση η αξιολόγηση, που επιχειρείται στα πλαίσια της ΔΔ, είναι εξωγενής και μονομερής. Αντίθετα, ο επίσημος τομέας, θα είχε την δυνατότητα να την πραγματοποιήσει με πλήρη εσωτερική πληροφόρηση, και σε συμμετοχική βάση, μέσω μιας επίσημης συνεργασίας με τις λήπτριες χώρες.

Η σύγχρονη μεθοδολογία για την αξιολόγηση της εξωτερικής βοήθειας, που χρησιμοποιείται από πολυμερείς και διμερείς δότες οργανισμούς εστιάζει στα αποτελέσματα και στις επιπτώσεις της συνολικής παρέμβασης, σε αντίθεση με προηγούμενες τακτικές, που στηρίζονταν στην αξιολόγηση των συγκεκριμένων δράσεων, δηλαδή μεμονωμένων χρηματοδοτούμενων έργων ή προγραμμάτων και μόνο. Ούτως ή άλλως, η παρούσα ΔΔ δεν θα ήταν σε θέση άλλωστε, να προβεί στην αξιολόγηση μεμονωμένων δράσεων, λόγω μη προσβασιμότητας στα απαραίτητα στοιχεία, τα οποία δεν διατίθενται στην δημόσια σφαίρα για κάθε χρηματοδοτούμενο έργο ξεχωριστά.

Τωόντι, το ΕΣΟΑΒ, ως πρόγραμμα, αποτελείται από ένα σύνολο απλών, ομοιογενών παρεμβάσεων, εν είδει χρηματοδότησης μεμονωμένων έργων, συγκεντρωμένων στο πλαίσιο του προγράμματος, προκειμένου να επιτευχθούν προκαθορισμένοι στόχοι.

Ως ομοιογενές πρόγραμμα αποτελείται από παράλληλα εφαρμοζόμενες δράσεις και την χρηματοδότηση παρεμφερών έργων. Η αξιολόγηση του μπορεί συνεπώς να συνίσταται στη σύνθεση των αξιολογήσεων των επιμέρους δράσεων/έργων, ή σε αναγωγή, ως προέκταση αξιολόγησης δείγματος μόνο δράσεων/έργων.

Δεδομένου, ότι τα στοιχεία των μεμονωμένων δράσεων δεν είναι διαθέσιμα στην δημόσια σφαίρα, η παρούσα αξιολόγηση γίνεται με βάση τα διαθέσιμα περιορισμένα στοιχεία, τα οποία εμπίπτουν στον τομέα χρηματοδότησης Δημοσίων επενδύσεων/μεγάλα έργα, τα οποία απαριθμούνται σε σχετικό πίνακα που ακολουθεί. Για τα μικρά έργα δεν υπάρχουν στην δημόσια σφαίρα καθόλου αναλυτικά στοιχεία, ενώ για τις ιδιωτικές επενδύσεις τίθεται και το θέμα του απορρήτου. Ως εκ τούτου, η αξιολόγηση αυτή αποσκοπεί στο να δώσει μια πρώτη αξιολόγηση της λειτουργίας της του ΕΣΟΑΒ, στην βάση των χρηματοδοτήσεων στην κατηγορία Δημοσίων επενδύσεων/μεγάλα έργα.

Η αξιολόγηση δεν πραγματοποιείται για κάθε μια επιμέρους από τις συνολικά 19 δραστηριότητες Δημοσίων επενδύσεων/μεγάλων έργων ξεχωριστά, αλλά για το πρόγραμμα στο σύνολό του, επί τη βάσει των μεμονωμένων δράσεων, και τα συμπεράσματα θα είναι, συνεπώς, σε γενικό επίπεδο.

12.6.2 Επιλογή συνιστωσών

Ως πρόγραμμα το ΕΣΟΑΒ οριοθετείται υπό την έποψη της στοχοθεσίας, του χρονοδιαγράμματος, του προϋπολογισμού, καθώς και από την ευθύνη της επιτροπής παρακολούθησης, η οποία με τις αποφάσεις της συγκεκριμενοποιεί το πρόγραμμα. Αυτά αποτελούν και τις συνιστώσες.

---

[349] Σχετικά βλ., Weiss, A., "Assessing Nonprofit Organizational Capacity ", Issue Topic: Evaluation Methodology, Harvard FRP, Volume XI, Number 2, Summer 2005.

Στα πλαίσια της αξιολόγησης θεωρήθηκε χρήσιμο να προσδιορισθούν οι κύριοι εξωτερικοί παράγοντες, που θα μπορούσαν να διευκολύνουν, συμπληρώσουν ή περιορίσουν την εφαρμογή και τα αποτελέσματα του προγράμματος, και οι οποίοι διερευνήθηκαν κατά την ανάλυση SWOT, η οποία προηγήθηκε. Παράλληλα κρίθηκε αναγκαίο να προσδιοριστούν άλλες συναφείς πολιτικές (αυτές των Ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, Κρατών μελών, και άλλων δωρητών περιλαμβανομένων των ΔΧΟ). Υπό αυτή την οπτική γωνία μπορεί να αξιολογηθεί ο βαθμός συντονισμού του ΕΣΟΑΒ με τα άλλα θεσμικά όργανα, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η συνέργεια και η αποφυγή της σπατάλης των πόρων, με ταυτόχρονη διασφάλιση της επιτυχίας των στόχων του ΕΣΟΑΒ.

Η αξιολόγηση έγινε βασιζόμενη στις αναλύσεις PEST, SWOT και VRIO που προηγήθηκαν, καθώς και στις μη-δομημένες συνεντεύξεις με τους βασικούς «παίκτες» της «ομάδας ενδιαφέροντος».

12.6.3 Πεδία ανάλυσης

Η ανάλυση καλύπτει τα διεθνώς αποδεκτά κριτήρια αξιολόγησης, που προαναφέρθηκαν, και τα οποία περιλαμβάνουν την συνάφεια, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, βιωσιμότητα, και την χρησιμότητα. Αυτή η αξιολόγηση καλύπτει μόνο τα τέσσερα κριτήρια αξιολόγησης, δηλαδή την συνάφεια, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και χρησιμότητα. Η αξιολόγηση δεν θα καλύψει τις επιπτώσεις και την βιωσιμότητα, η οποία μπορεί να εκτιμηθεί μόνον μετά την πάροδο αρκετού χρόνου από την ολοκλήρωση του προγράμματος, έτσι ώστε να έχουν σχηματοποιηθεί όλες οι πιθανές επιπτώσεις.

Κάθε ένα από τα 19 συνολικώς χρηματοδοτηθέντα από το ΕΣΟΑΒ έργα στην κατηγορία Δημοσίων επενδύσεων/μεγάλα έργα, αξιολογείται ως προς παραμέτρους, που προσδιορίσθηκαν, για καθένα από τέσσερα διεθνώς αποδεκτά κριτήρια αξιολόγησης, και βαθμολογείται με άριστα το 4, και χείριστο αποτέλεσμα το 1. Σε περίπτωση που η αξιολόγηση δεν ήταν δυνατή, λόγω ασάφειας, ή έλλειψης πληροφοριών, γίνεται σχετική μνεία και το έργο δεν βαθμολογείται. Η βαθμολογία βασίσθηκε στην διαθέσιμη εξωτερική, και κατά συνέπεια λιγοστή πληροφόρηση, και αντιπροσωπεύει τον μέσο όρο, μιας τετραμελούς υπό-ομάδας της «ομάδας ενδιαφέροντος», αποτελούμενης από τα στελέχη των ΔΧΟ, λόγω της εμπειρίας τους στον τομέα της αξιολόγησης.

12.6.3.1 Συνάφεια

Η αξιολόγηση της συνάφειας (relevance) γίνεται ως προς τους εξής παράγοντες:

- Αν υπάρχει ευθυγράμμιση (alignment) των στόχων του ΕΣΟΑΒ, έτσι, όπως περιγράφονται στα επίσημα έγγραφα ή στην προκειμένη περίπτωση, όπως προέκυψαν από την ανάλυση SWOT, με τους άξονες και τους στόχους της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής ως προς τις Βαλκανικές χώρες, οι οποίοι προαναφέρθηκαν σε σχετικό Κεφάλαιο. Οι στόχοι των 19 επί μέρους μεγάλων έργων, που χρηματοδοτήθηκαν, είναι εξίσου σημαντικό να συνάδουν με τους στόχους του ΕΣΟΑΒ, έτσι ώστε τελικά κάθε έργο ξεχωριστά να συμβάλλει στους στόχους της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής στα Βαλκάνια. Υπενθυμίζεται ότι οι τέσσερις άξονες της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής ως προς τις Βαλκανικές χώρες είναι η προώθηση της Ευρωπαϊκής προοπτικής των χωρών της περιοχής, η διατήρηση και ενίσχυση του ρόλου και της παρουσίας της χώρας στην περιοχή, η εντατικοποίηση και εμβάθυνση της οικονομικής και αναπτυξιακής συνεργασίας στην περιοχή, με έμφαση στους τομείς των υποδομών, των μεταφορών, της προστασίας του περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης, και της ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων και των εναλλακτικών πηγών, ανάληψη πιο ουσιαστικού ρόλου στη διαβαλκανική πολιτική συνεργασία, δηλαδή στη Διαδικασία Συνεργασίας Χωρών Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης -(SEECP). Ενώ, οι στόχοι του ΕΣΟΑΒ έχουν επισήμως προσδιορισθεί ως εξής: «Με απώτερη επιδίωξη την πολιτική και οικονομική συνεργασία για ειρήνη, σταθερότητα και ευημερία στην περιοχή, το ΕΣΟΑΒ στοχεύει στην εμπέδωση κράτους δικαίου, στην στήριξη δημοκρατικών θεσμών, στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, στον εκσυγχρονισμό των υποδομών, στην κατάρτιση του στελεχιακού δυναμικού των δημοσίων υπηρεσιών, στην προώθηση παραγωγικών επενδύσεων κ.ά.».
- Η προσθετικότητα (additionality) εξασφαλίζεται σε μεγάλο βαθμό από τη φύση των έργων, που χρηματοδοτούνται και από το κατά πόσον το ΕΣΟΑΒ συμπληρώνει, χωρίς να επικαλύπτει, άλλα υφιστάμενα μέσα χρηματοδότησης στην περιοχή σε εθνικό επίπεδο, καθότι είναι εμφανές από την στοχοθεσία του ΕΣΟΑΒ,

αλλά και των άλλων προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας που «έτρεξαν» συγχρόνως στην περιοχή, ότι η προσθετικότητα σε σχέση με αυτά δεν ισχύει, καθότι «τρέχουν» παράλληλα, και επιδιώκουν, ως επί τω πλείστον, τους ίδιους στόχους. Υπενθυμίζεται εδώ, ότι πέραν του ΕΣΟΑΒ το Ελληνικό Κράτος έχει «συνδράμει» οικονομικά κατά περιόδους τα Κράτη των Βαλκανίων, για την κατασκευή διαφόρων έργων, μέσω κονδυλιών, τα οποία έχουν διαχειρισθεί ΜΚΟ.

- Η κυριότητα / ιδιοκτησία (ownership) βασίζεται στο κατά πόσο οι λήπτριες χώρες ταυτίζονται με τα χρηματοδοτούμενα έργα, και αν τα θεωρούν «δικά τους». Η κυριότητα δεν επιτυγχάνεται απλά, όταν οι προτάσεις για χρηματοδότηση προέρχονται από τις λήπτριες χώρες, όπως στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ, που τους είχε εκχωρήσει αυτή την αρμοδιότητα, αλλά όταν υπάρχει πραγματική ανάγκη για την υλοποίηση των συγκεκριμένων έργων. Η κυριότητα / ιδιοκτησία θεωρείται συνήθως βασικός παράγοντας για την σωστή και γρήγορη υλοποίηση των έργων.
- Η ευελιξία (flexibility) καταδεικνύεται από την ποικιλία των δραστηριοτήτων και των τομέων, που καλύπτονται, καθώς και από την προσαρμογή ενός προγράμματος χρηματοδότησης στις νέες διαμορφούμενες συνθήκες διαχρονικά και γεωγραφικά. Το ΕΣΟΑΒ στο σύνολό του, έδειξε μεν μια ευελιξία ως προς την χρονική διάρκεια του, με δύο διαδοχικές παρατάσεις, ενώ παράλληλα προσαρμόσθηκε και γεωγραφικά, στον κατακερματισμό της ΟΔΓ, και το Σχέδιο αναπροσαρμόσθηκε, ώστε να ισχύει για 8, αντί των αρχικά 6 δικαιούχες χώρες. Όπως έγινε όμως ήδη λόγος, το ΕΣΟΑΒ δεν προσαρμόσθηκε στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν εν τω μεταξύ, επ' ευκαιρία των παρατάσεων που χορηγήθηκαν. Η αξιολόγηση όμως, γίνεται για κάθε ένα έργο ξεχωριστά και όχι για το σύνολο του Σχεδίου. Η επιλογή των έργων είχε όμως εκχωρηθεί στις λήπτριες χώρες, έτσι ώστε η ευελιξία τους να είναι ασαφής, και άρα να μην μπορεί να βαθμολογηθεί.

Στον κατωτέρω πίνακα παρουσιάζεται η ταξινόμηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης καθενός έργου, από τα 19 συνολικά χρηματοδοτηθέντα, ξεχωριστά, ως προς την συνάφεια, η οποία φαίνεται ότι διασφαλίζεται κατά πλειοψηφία πάνω από το 88% των έργων, τα οποία θεωρήθηκε ότι συνέβαλαν σε υψηλό ή ικανοποιητικό επίπεδο στην συνάφεια.

Πίνακας 109: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Συνάφεια

	Αριθμός ενεργειών από κριτήρια και αξιολόγηση					
	4	3	2	1	AvA	Σύνολο
Ευθυγράμμιση	7	5	-	7		19
Προσθετικότητα	19	-	-	-		19
Κυριότητα	10	1	5	- 3		19
Ευελιξία	-	-	-	-	19	19

Σημειώσεις:"4" = Καλή / Υψηλή / Ναι, "3" = Ικανοποιητική / Σημαντική / -, "2" = μη ικανοποιητική / Μεσαία/ -,"1" = Κακή / Χαμηλή / Όχι, Αν Α = Αδύνατο να Αξιολογηθεί ως ασαφές λόγω έλλειψης πληροφοριών

12.6.3.2 Επίδοση

Η επίδοση (performance) εξετάζει τις εξής παραμέτρους:

Η αποτελεσματικότητα (effectiveness) εξασφαλίζεται με την εκπλήρωση των στόχων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι η στοχοθεσία του ΕΣΟΑΒ παρέμεινε σε γενικό επίπεδο, και δεν είχε γίνει η απαραίτητη εστίαση (refinement) και ο επιμερισμός σε συγκεκριμένους υπό-στόχους, καθώς και ιεράρχηση των στόχων, με την γνωστή μέθοδο του «φακού» (loop), ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας.

Για τον λόγο αυτό, έγινε «προσφυγή» στους τρείς βασικούς στόχους του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική, όπως αναφέρονται σε επίσημα έγγραφα, και τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT, και τα οποία είναι

η πολιτική σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή των Βαλκανίων, η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και η χωρική περιφερειακή, ευρωπαϊκή, και πανευρωπαϊκή συνοχή. Υπάρχει δηλαδή ένα «δίπολο» και οι στόχοι της Ελλάδας από τη μία πλευρά, σχηματοποιήθηκαν υπό την οπτική γωνία ότι η Ελλάδα δρα ως «αντιπρόσωπος» (proxy) της ΕΕ, καθώς είναι το μόνο Κράτος Μέλος της ΕΕ στην περιοχή, «προκαταβάλλοντας» την δέσμευση της ΕΕ για την Βαλκανική, ώστε να εξασφαλισθεί η ειρήνη, η σταθερότητα, και η «ενσωμάτωση» της περιοχής στην ΕΕ θεσμικά και γεωγραφικά, και από την άλλη, η ανάγκη να προωθηθούν καθαρά Ελληνικές εθνικές επιδιώξεις όπως η ενίσχυση του ρόλου της χώρας στην Βαλκανική, συμπεριλαμβανομένης και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως, η ανάλυση PEST έδειξε ότι το πολιτικό και το οικονομικό σκέλος ήταν ιδιαίτερης βαρύτητας για την Ελλάδα. Για τον λόγο αυτό άλλωστε, όπως προαναφέρθηκε, γνώμονας για την έγκριση κάθε έργου απετέλεσε, πέρα από την βιωσιμότητα του έργου, και η συνεισφορά του στις Ευρωπαϊκές πολιτικές και στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, η αναγνωρισιμότητά τους, καθώς και τα ανταποδοτικά οφέλη, άμεσα ή έμμεσα, για την Ελλάδα.

Σε αυτή την λογική, και ελλείψει απαραίτητης εστίασης στην στοχοθεσία του ΕΣΟΑΒ, όπως προαναφέρθηκε, για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των 19 συγκεκριμένων έργων, χρησιμοποιήθηκαν, οι τρεις στόχοι που εντοπίσθηκαν με την ανάλυση SWOT.

Η αξιολόγηση έδειξε τα έργα που χρηματοδοτήθηκαν, εξυπηρέτησαν κατά πλειοψηφία την πολιτική, παρά την οικονομική διάσταση της στοχοθεσίας. Η αποτελεσματικότητα διασφαλίσθηκε από το 63% των έργων, τα οποία θεωρήθηκε ότι υπηρέτησαν τους στόχους σε υψηλό ή ικανοποιητικό βαθμό.

Πίνακας 110: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Αποτελεσματικότητα

	Αριθμός ενεργειών από κριτήρια και αξιολόγηση					
	4	3	2	1	AvA	Σύνολο
Πολιτική σταθερότητα & ασφάλεια στα Βαλκάνια	13	6	-	-		19
Οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας	2	6	-	11		19
Χωρική περιφερειακή, ευρωπαϊκή, και πανευρωπαϊκή συνοχή	6	3		10		19

Σημειώσεις:"4" = Καλή / Υψηλή / Ναι, "3" = Ικανοποιητική / Σημαντική / -, "2" = μη ικανοποιητική / Μεσαία/ -,"1" = Κακή / Χαμηλή / Όχι, Αν Α = Αδύνατο να Αξιολογηθεί ως ασαφές λόγω έλλειψης πληροφοριών

Η αποδοτικότητα (efficiency) εξετάζει την σχέση κόστους / οφέλους, και αντικατοπτρίζει την διαχείριση των πόρων. Καθότι η αξιολόγηση αυτή είναι εξωτερική, δεν έχει πρόσβαση σε στοιχεία σχετικά με την λειτουργική διαχείριση και το κόστος /όφελος του Σχεδίου. Στην ενδελεχή και λεπτομερή έρευνα των στοιχείων, δεν κατέστη δυνατός ο εντοπισμός σχετικών στοιχείων, και ενδεικτικά αναφέρεται ότι ακόμη και ο ακριβής αριθμός εργαζομένων για το ΕΣΟΑΒ δεν φαίνεται ξεκάθαρα στα διάφορα επίσημα έγγραφα, διότι ναι μεν εμφανίζονται περίπου 40 υπάλληλοι στην Κεντρική Υπηρεσία του ΥΠΕΞ, φαίνεται όμως ότι εμπλέκονται ανθρώπινοι πόροι σε επίπεδο Πρεσβειών για τα μικρά έργα και όχι μόνο, καθώς και υπάλληλοι του Υπουργείου Ανάπτυξης για τις Ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις. Η «διάσπαρτη» αυτή κατανομή στελεχιακού δυναμικού, ακόμη και μέσα στο ίδιο το Υπουργείο Εξωτερικών, όπως φαίνεται στο σχετικό οργανόγραμμα, αποτέλεσε τροχοπέδη στην εξορθολογισμένη λειτουργία (streamlined operation) του ΕΣΟΑΒ.

Επιπροσθέτως, στα επίσημα έγγραφα αναφέρεται ως διοικητικό και διαχειριστικό κόστος του ΕΣΟΑΒ το 3%, το οποίο για ένα χαρτοφυλάκιο ύψους 550 εκατ. ευρώ θα μπορούσε να είναι ανταγωνιστικό, σε σχέση με τον μέσο όρο στον «τομέα» της αναπτυξιακής βοήθειας με βάση ενδεικτικούς κανόνες πρακτικής (rule of thumb), δεν υπάρχουν όμως διαθέσιμα στοιχεία για την εξακρίβωση του ορισμού του λειτουργικού κόστους, αλλά και την πραγματική εκτελεστική τιμή του (outturn value). Κυρίως, όμως, τίθεται θέμα χρονικού περιθωρίου εντός του οποίου εφαρμόζεται το ποσοστό αυτό. Ο χρόνος είναι σημαντική πηγή κόστους, και η αργή απορρόφηση των πόρων του ΕΣΟΑΒ, όπως αυτή αναλύθηκε και τεκμηριώθηκε ανωτέρω, αποτελεί ένδειξη χαμηλής αποδοτικότητας.

12.6.3.3 Αναμενόμενος αντίκτυπος

Είναι πολύ νωρίς για να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος των δράσεων του ΕΣΟΑΒ, καθότι όπως έχει ήδη επισημανθεί, χρονικά η παρούσα αξιολόγηση γίνεται τυπικά κατά την διάρκεια του ΕΣΟΑΒ, καθότι το Σχέδιο έχει παραταθεί ως το 2020 και τα περισσότερα έργα κατά την ημερομηνία «στιγμιότυπο» για την παρούσα ΔΔ, δηλαδή την 31.12.2011, ήταν ατελή, όπως φαίνεται στον σχετικό πίνακα με την αναλυτική απαρίθμηση των 19 έργων.

Φυσικά, η κυριότητα / ιδιοκτησία των έργων, καθώς και η όσο το δυνατόν ενωρίτερη εμπλοκή και συμμετοχή των δικαιούχων στην υλοποίηση των έργων, αποτελεί εν γένει, ευνοϊκό παράγοντα, αλλά φυσικά, δεν εγγυάται έναν θετικό αντίκτυπο.

Επιπροσθέτως, η επικοινωνία και η προβολή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης του επιτελούμενου «έργου», μπορεί ως γνωστόν επίσης, να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση θετικού αντίκτυπου σε ομάδες-στόχους (target groups), όπως ομολόγους, συνεργάτες, τελικούς αποδέκτες αλλά και το ευρύ κοινό.

Ο αντίκτυπος της δράσης του ΕΣΟΑΒ εξετάζεται ανά συγκεκριμένο έργο, ως προς την εικόνα του ΕΣΟΑΒ, αλλά και του Ελληνικού Κράτους στο σύνολό του.

Στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ υπάρχει πλήρης κυριότητα/ιδιοκτησία των έργων από τις λήπτριες χώρες, όπως έχει προαναφερθεί, καθώς τους έχει εκχωρηθεί η επιλογή και υλοποίηση τους. Αυτό, παρόλο, που δεν διασφάλισε ως θα ήταν αναμενόμενο την ορθή και γρήγορη υλοποίηση των έργων, ωστόσο με ασφάλεια μπορεί να υποθέσει κανείς, ότι εξασφάλισε την αποδοχή των έργων από τις τοπικές κοινωνίες, έχοντας θετικό αντίκτυπο στο ΕΣΟΑΒ και το Ελληνικό Κράτος. Παρόλα αυτά, δεν φαίνεται να έχει γίνει ιδιαίτερη προσπάθεια στρατηγικής επικοινωνίας της συμβολής των έργων στις τοπικές κοινωνίες, αλλά και του ρόλου της Ελλάδας ως δότριας χώρας, όχι μόνο στην περιοχή αλλά και σε διεθνή, περιφερειακά, και Ευρωπαϊκά fora, παρά το γεγονός ότι το ΕΣΟΑΒ, λόγο της «μοναδικότητάς» του, ως διμερές πρόγραμμα περιφερειακής εμβέλειας, αποτελούσε εξ' ορισμού ένα καλό μέσο προβολής της Ελλάδας (showcase).

Για αυτό άλλωστε, ο θετικός αυτός αντίκτυπος, δεν φαίνεται να επιμερίζεται στο Ελληνικό Κράτος[350], ή τουλάχιστον όχι στον επιθυμητό βαθμό, διότι η «ελκυστικότητα της εικόνας της Ελλάδας» κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν κατά 39% ελκυστική, αλλά όχι πολύ ελκυστική, «η σημασία του ρόλου της Ελλάδας στον εξευρωπαϊσμό των Βαλκανίων» ήταν κατά το 32% μεσαία, η «αποτίμηση του ουσιαστικού ρόλου της Ελλάδας» στην περιοχή ήταν επίσης κατά την πλειοψηφία μεσαία, ενώ συγκεκριμένα οι γνώμες για την «ένταση της Ελληνικής Διπλωματίας» είναι ισόποσα μοιρασμένες σε τρείς κατηγορίες στα ενδιάμεσα στάδια μεταξύ αδράνειας και δραστηριότητας.

Στο ίδιο γενικότερο συμπέρασμα καταλήγουν και άλλοι ερευνητές, για την Ελληνική Δημόσια Διπλωματία στην Περιοχή των Βαλκανίων κατά την υπό εξέταση περίοδο[351].

Στην αξιολόγηση, στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, επιβεβαιώνονται τα ανωτέρω, και τα χρηματοδοτηθέντα έργα είχαν μόνον κατά 36% τον αναμενόμενο αντίκτυπο.

[350] Βλ., Αρμακόλας, Ι., Βάλβης, Α. "Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: τα αποτελέσματα μιας διαδυκτιακής έρευνας", ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2014.

[351] Petropoulos, S., '' Public Diplomacy: An Alternative Diplomacy in Foreign Affairs' Issues. Greek Public Diplomacy: Capabilities and Perspectives", Thesis Naval Postgraduate School, Monterey, Ca., 2011.

Πίνακας 111: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Αναμενόμενος αντίκτυπος

Αριθμός ενεργειών από κριτήρια και αξιολόγηση

	4	3	2	1	AvA	Σύνολο
Αναμενόμενος αντίκτυπος έργου	4	2	7	6		19
Αναμενόμενος αντίκτυπος για την Ελλάδα	2	6	5	6		19

Σημειώσεις:"4" = Καλή / Υψηλή / Ναι, "3" = Ικανοποιητική / Σημαντική / -, "2" = μη ικανοποιητική / Μεσαία/ -,"1" = Κακή / Χαμηλή / Όχι, Αν Α = Αδύνατο να Αξιολογηθεί ως ασαφές λόγω έλλειψης πληροφοριών

12.6.3.4 Διαχείριση και διοίκηση των επιχειρήσεων

Με δεδομένο ότι η αξιολόγηση αυτή είναι εξωτερική, δεν έχει πρόσβαση σε στοιχεία σχετικά με την λειτουργική διαχείριση και διοίκηση του ΕΣΟΑΒ, παρά μόνον το πλαίσιο το οποίο προβλέπεται θεσμικά και νομικά. Για τον λόγο αυτό δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ ως προς αυτή την παράμετρο. Παρόλα αυτά, όπως έχει ήδη προαναφερθεί σε διάφορα σημεία της παρούσας ΔΔ, η δομή και οργάνωση του ΕΣΟΑΒ αποτέλεσαν εξ αρχής τα πλέον αδύναμα σημεία του Σχεδίου, τα οποία παρά τις όποιες προσπάθειες βελτίωσης, που προαναφέρθηκαν, και παρά τις συστάσεις του ΟΟΣΑ-ΕΑΒ, ταλάνισαν την υλοποίηση του, και μείωσαν την δυνατότητα αξιοποίησης του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, που είχε η Ελλάδα έναντι των άλλων «παικτών», που εξάσκησαν Οικονομική Διπλωματία στην περιοχή.

12.7 Συμπεράσματα

Η αξιολόγηση στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, έγινε εξωτερικά, χωρίς πρόσβαση σε απαραίτητα στοιχεία, που όπως είναι φυσικό, είναι εσωτερικά των αρμόδιων Ελληνικών Αρχών, και μη προσπελάσιμα στους ερευνητές ή το ευρύ κοινό. Αν και για τον λόγο αυτό, δεν ήταν δυνατόν να προχωρήσει στο ευκταίο βάθος, παρόλα αυτά επέτρεψε μία νέα προσέγγιση του ΕΣΟΑΒ, και την εξαγωγή συμπερασμάτων, ως προς την συνάφεια, την επίδοση, και τον αναμενόμενο αντίκτυπο, ενώ ως προς την διαχείριση και διοίκηση των επιχειρήσεων, μόνον επαγωγικά μπόρεσαν κατ' ανάγκη να εξαχθούν κάποια αποτελέσματα, λόγω της αδυναμίας πρόσβασης σε σχετικές πληροφορίες, οι οποίες, από την φύση τους είθισται να μην είναι διαθέσιμες στην δημόσια σφαίρα. Για τον ίδιο λόγο, και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε σχεδόν ad interim, αφού ναι μεν έγινε ως προς την 31.12.2011, καταληκτική ημερομηνία του ΕΣΟΑΒ, μετά την πρώτη παράτασή του, τα χρηματοδοτούμενα έργα όμως στην πλειοψηφία τους δεν είχαν ολοκληρωθεί, η αξιολόγηση, ως προς την βιωσιμότητα των έργων δεν επιχειρήθηκε καν.

Αν και οι στόχοι του ΕΣΟΑΒ δεν παρατίθενται στην δημόσια σφαίρα αρκετά «διυλισμένοι» (refined) σε βάθος και λεπτομέρεια, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η αξιολόγηση της επίτευξης τους ή μη, η ανάλυση με τα μοντέλα PEST, SWOT και VRIO, που προηγήθηκε σκοπίμως στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, συνέβαλλε στο να ξεπερασθεί το εμπόδιο αυτό. Οι αναλύσεις αυτές επέτρεψαν επίσης την διερεύνηση ύπαρξης τυχόν στόχων, οι οποίοι δεν εντοπίσθηκαν στην δημόσια σφαίρα, αλλά και τον εμπειρικό «έλεγχο» των στόχων που αναδείχθηκαν από την έρευνα των επισήμων εγγράφων, έτσι ώστε να προσδιορισυούν επαρκώς, σε βάθος και έκταση οι στόχοι, επί τη βάσει των οποίων έγινε η αξιολόγηση.

Το ΕΣΟΑΒ, ως πρόγραμμα αποτελούμενο από σειρά παρεμφερών παρεμβάσεων εν είδει χρηματοδότησης συγκεκριμένων έργων, αξιολογήθηκε συνθέτοντας τις ξεχωριστές αξιολογήσεις για το κάθε ένα, από τα συνολικώς 19 έργα, τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΟΑΒ, στην κατηγορία Δημόσιες επενδύσεις / μεγάλα έργα. Για τις άλλες δύο κατηγορίες, υπήρχε παντελής έλλειψη στοιχείων στην δημόσια σφαίρα, όπως προαναφέρθηκε, και κατά συνέπεια δεν ήταν δυνατή η αξιολόγηση.

Διερευνήθηκε επίσης η Υπόθεση 7, κατά την οποία «Το ΕΣΟΑΒ αξιολογείται θετικά». Η Υπόθεση αυτή επιβεβαιώθηκε μερικώς μόνον, καθότι μερικές παράμετροι, όπως η συνάφεια έδειξαν μεγάλο βαθμό επιτυχίας, ενώ άλλες, όπως η επίδοση ή ο αντίκτυπος φανέρωσαν σοβαρές ελλείψεις και προβλήματα, ενίοτε δε ακραιφνή αποτυχία, όπως εν συντομία συνοψίζεται κατωτέρω:

- Όσον αφορά στην συνάφεια, η οποία φάνηκε να διασφαλίζεται από το 88%, των έργων, η ευθυγράμμιση των έργων με τους στόχους του ΕΣΟΑΒ, και τους υπερκείμενους, αυτούς της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής για την Βαλκανική, παρουσιάζει μία «πολικότητα», με 7 σχέδια να ευθυγραμμίζονται άριστα, και 7 σχεδόν καθόλου. Αυτό μπορεί να αποδοθεί, στην ύπαρξη «ανείπωτων» στόχων και προτεραιοτήτων, οι οποίοι δεν εμφανίζονται στην γενική στοχοθεσία, που υπάρχει στην δημόσια σφαίρα, υποδηλώνοντας έτσι την πιθανή ύπαρξη εσωτερικής λεπτομερούς στοχοθεσίας, ή την πιθανή αλλαγή στόχων σε κάποιο ενδιάμεσο χρονικό σημείο, ή ακόμη και την ύπαρξη εσωτερικής ατζέντας. Η προσθετικότητα, αν και δεν προβλέφθηκε στα επίσημα έγγραφα θεσμοθέτησης και λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, επιτυγχάνεται για όλα τα έργα, καθότι η συμμετοχή του ΕΣΟΑΒ ανήλθε μεσοσταθμικά στο 72,45% του κόστους του έργου, υποδηλώνοντας ότι το υπόλοιπο της χρηματοδότησης προήλθε από άλλους πόρους, πρόσθετους, που ήταν κυρίως εθνικοί πόροι των ληπτριών χωρών, ενώ παράλληλα, ένα από τα 19 έργα, συγχρηματοδοτήθηκε με ΔΧΟ.

- Αν η συγχρηματοδότηση με ΔΧΟ, είχε θεωρηθεί εξ αρχής προτεραιότητα και modus operanti, για το ΕΣΟΑΒ, όπως στην περίπτωση του ανάλογου Ιταλικού προγράμματος, όπως αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, θα είχε εξασφαλισθεί η καλύτερη επίδοση, και συγκεκριμένα, όσον αφορά στην αποδοτικότητα, η οποία λόγω ελλείψεως στοιχείων δεν αξιολογήθηκε, αλλά επαγωγικά συμπεραίνεται ως χαμηλή, λόγω της μικρής απορροφητικότητας και του εξαιρετικά μεγάλου χρόνου υλοποίησης των έργων. Η χρηματοδότηση αυτή, θα μπορούσε να γίνει επιλέγοντας από τον «αγωγό» (pipeline) έργων προς χρηματοδότηση των ΔΧΟ, αυτά που ταίριαζαν στις επιδιώξεις και τα κριτήρια του ΕΣΟΑΒ. Η αξιολόγηση από τους ΔΧΟ, θα μείωνε το κόστος λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, ενώ παράλληλα θα διασφάλιζε την υψηλού επιπέδου διαδικασία εκτίμησης των έργων (appraisal process), διαφάνεια και λογοδοσία. Το δεύτερο σκέλος της επίδοσης, δηλαδή η αποτελεσματικότητα, φάνηκε να διασφαλίζεται από το 63% των έργων.

- Στα πλαίσια της επίδοσης, ο στόχος της πολιτικής σταθερότητας υπηρετήθηκε κατά μεγάλο μέρος, από τα επί μέρους έργα, κυρίως «ενώνοντας» μειονότητες και περιοχές με «φυσικούς» ή συμβολικούς δεσμούς, με έργα μεταφορών ή πολιτιστικά κέντρα αντίστοιχα. Αντίθετα δεν υπηρετήθηκε ιδιαίτερα η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, καθότι μεταξύ άλλων ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί, ότι μόνον δύο από τα έργα είχαν Ελληνικές εταιρείες ως αναδόχους, ενώ επιπροσθέτως, πολλά από τα έργα στον τομέα των μεταφορών δεν είχαν ιδιαίτερη σημασία ως εμπορικοί δίοδοι για την Ελλάδα, αλλά εξυπηρέτησαν πολιτικούς στόχους, όπως προαναφέρθηκε. Για τον τελευταίο αυτό λόγο, δεν υπηρετήθηκε ιδιαίτερα και ο στόχος της χωρικής περιφερειακής ενοποίησης, καθότι τα έργα συνέδεαν, ως επί το πλείστον περιθωριακά σημεία, ως προς την οικονομική συνοχή, είχαν όμως αναμφισβήτητα, μεγάλη προστιθέμενη αξία ως προς την ενίσχυση των Ελληνικών μειονοτήτων στις χώρες αυτές.

- Ως προς τον αντίκτυπο, αντίθετα με τα συνήθη αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα σε περιπτώσεις υψηλού αισθήματος κυριότητας/ιδιοκτησίας των έργων από τις λήπτριες χώρες, στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ, αν και τους είχε εκχωρηθεί πλήρως η επιλογή και υλοποίησή των έργων, διασφαλίσθηκε μεν η αποδοχή των έργων από τις τοπικές κοινωνίες, έχοντας θετικό αντίκτυπο στο ΕΣΟΑΒ και το Ελληνικό Κράτος, αλλά ο αντίκτυπος δεν φαίνεται να έφτασε τα δυνητικά υψηλό επίπεδα, που θα «άξιζε» το «μοναδικό» αυτό Σχέδιο αναπτυξιακής βοήθειας της Ελλάδας στην Βαλκανική, με περιφερειακή διάσταση και αξιοσημείωτη ποσοτική συμβολή. Οι τρομακτικές καθυστερήσεις, που είχαν ως αποτέλεσμα τα περισσότερα έργα[352], να μην έχουν περατωθεί μετά παρέλευση εννιαετίας, ως την καταληκτική για την πρώτη παράταση του ΕΣΟΑΒ ημερομηνία, ήτοι την 31.12.2011, χρονικό σημείο, το οποίο απετέλεσε και την βάση για την παρούσα αξιολόγηση, συνέβαλε στο να μην έχει ακόμη «ξεκλειδώσει» και διαχυθεί στην κοινωνία ο αντίκτυπος των έργων, ο οποίος σχεδόν «εξατμίσθηκε» λόγω του μεγάλου διαστήματος υλοποίησης. Επιπροσθέτως, μια μάλλον «υποτονική»

[352] Αν και τα έργα υποδομής έχουν εν γένει μεγάλο χρονική περίοδο κατασκευής, στην προκειμένη πείπτωση αυτή φαίνεται ιδιαίτερα μακρά, με βάση δεδομένα από ΔΧΟ. Παράλληλα, η επιλογή και έγγριση των υπό χρηματοδότηση έργων, θα μπορούσε να γίνεται με τρόπο που να εξασφαλίζει την ταχύτητα, ενώ παράλληλα την διαδικασία ταχύτερης υλοποίησης, υα μπορούσε να υποβοηθήσει μια διαδικασίου ετήσιου ελέγχου υλοποίησης.

επικοινωνιακή πολιτική, μπορούν να θεωρούνται μετά βεβαιότητας, παράγοντες, που συνετέλεσαν στο να «περάσει στα ψιλά» ο ρόλος της Ελλάδας ως δότριας χώρας, στην υπό εξέταση περιοχή.

Στον κατωτέρω πίνακα παρουσιάζεται η ταξινόμηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης καθενός έργου, από τα 19 συνολικά χρηματοδοτηθέντα, ξεχωριστά. Η συνάφεια, διασφαλίζεται σε πολύ ικανοποιητικό ποσοστό (πάνω από το 88%), η αποτελεσματικότητα διασφαλίσθηκε κατά πλειοψηφία, αλλά σε χαμηλό ποσοστό (63%), η επίδοση με βάση τα επίσημα έγγραφα, στο 3% του προϋπολογισμού του ΕΣΟΑΒ ύψους 550 εκατ. ευρώ, θα μπορούσε να είναι ανταγωνιστική, σε σχέση με άλλα προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας αλλά δεν μπορεί να εξακριβωθεί εξωτερικά, ενώ ο αναμενόμενος αντίκτυπος ήταν πενιχρός με πολύ χαμηλό ποσοστό (36%).

Με άλλα λόγια, η πρώτη φάση υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ, η οποία αφορά στην επιλογή των έργων, ήταν επιτυχής, καθότι τα έργα προήγαγαν τους Ελληνικούς στόχους ενώ παράλληλα εξυπηρετούσαν πραγματικές ανάγκες των ληπτριών χωρών, δρώντας μάλιστα προσθετικά προς τα αναπτυξιακά προγράμματα άλλων δοτών/χορηγών στην Βαλκανική κατά την ίδια περίοδο.

Η δεύτερη φάση όμως, η οποία αφορά στον κεντρικό πυρήνα της υλοποίησης, ήταν ανεπαρκής, καθότι δεν διασφαλίσθηκε η δέουσα ευελεξία, και η Ελλάδα, ως δότης ΕΑΒ, δεν «έδρεψε δάφνες» σε πολιτικοκοινωνικό επίπεδο, καθότι ο αντίκτυπος ήταν αμελητέος.

Η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ σε συνδυασμο με την ανάλυση της λειτουργίας και της δραστηριότητας του Σχεδίου, που η οποία πραγματοποιήθηκε στο προηγούμενο Κεφάλαιο, συνιστούν και την διερεύνηση της Υπόθεσης 4, ως προς το σκλέλος της, το οποίο αφορά στο ΕΣΟΑΒ, ενώ το σκέλος σεχετικά με τις ΑΞΕ θα διερευνηθεί στην συνέχεια. Η Υπόθεση 4, όσον αφορά στο ΕΣΟΑΒ επιβεβαιώθηκε εν μέρει μόνον καθότι, ναι μεν το Σχέδιο «αρμόζει» και εντάσσεται στην γεωπολιτική και γεωοικονομική συγκυρία, οι σκοποί του Ελληνικού Κράτους, όπως εκφράσθηκαν από τους στόχους της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, επετεύχθησαν μεν, αλλά λόγω της γενικότερης συγκυρίας μάλλον, και όχι ως αποτέλεσμα της οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας, καθώς το ΕΣΟΑΒ απεδείχθει ότι δεν ήταν αποδοτικό.

Στο Κεφάλαιο αυτό διερευνήθηκε η Υπόθεση 5, σύμφωνα με την οποία, «Για την παροχή ΕΑΒ μέσω του ΕΣΟΑΒ, η Ελλάδα διέθετε «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χορηγών που έδρασαν στην περιοχή κατά την ίδια περίοδο». Οι τεχνικές ανάλυσης με την χρήση των μοντέλων VRIO, PEST και SWOT, κατέδειξαν ότι η Υπόθεση 5 επιβεβαιώθηκε, καθώς η Ελλάδα βρισκόταν μεν σε θέση ανταγωνιστικής ισοτιμίας με άλλους «παίκτες,, αλλά, ως μόνη χώρα της περιοχής Μέλος της ΕΕ και με ιστορικούς δεσμούς με τις υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες, διέθετε ένα σαφές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων, το οποίο όμως δεν «εξαργύρωσε», κυρίως λόγω της έλλειψης κατάλληλης οργανωτικής δομής και διαχειριστικής τεχνογνωσίας.

Πίνακας 112: Αξιολόγηση ΕΣΟΑΒ: Συνοπτική αξιολόγηση (Αριθμός δράσεων ανά κριτήριο και ανά βαθμολογία, Αριθμός ενεργειών από κριτήρια και αξιολόγηση)

	4	**3**	**2**	**1**	**Αν Α**	**Σύνολο**
ΣΥΝΑΦΕΙΑ						
Ευθυγράμμιση	7	5	-	7		19
Προσθετικότητα	19	-	-	-		19
Πολιτική σταθερότητα & ασφάλεια στα Βαλκάνια	10	1	5	3		19
Ευελιξία	-	-	-	-	19	19
ΕΠΙΔΟΣΗ						
Πολιτική σταθερότητα και ασφάλεια στα Βαλκάνια	13	6	-	-		19
Οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας	2	6	-	11		19
Χωρική περιφερειακή, ευρωπαϊκή, και πανευρωπαϊκή συνοχή	6	3	-	10		19
ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ						
Αναμενόμενος αντίκτυπος έργου	4	2	7	6		19
Αναμενόμενος αντίκτυπος για την Ελλάδα	2	6	5	6		19

Σημειώσεις: "4" = Καλή / Υψηλή / Ναι, "3" = Ικανοποιητική / Σημαντική / -, "2" = μη ικανοποιητική / Μεσαία/ -,"1" = Κακή / Χαμηλή / Όχι, Αν Α = Αδύνατο να Αξιολογηθεί ως ασαφές λόγω έλλειψης πληροφοριών

Πίνακας 113: ΕΣΟΑΒ: Χρηματοδοτήσεις δημοσίων επενδύσεων(31.12.2011)

ΑΛΒΑΝΙΑ - Δημόσιες Επενδύσεις/Μεγάλα Έργα - αρχικό συνολικό διαθέσιμο 39 413 100 ευρώ. Έχουν εγκριθεί 4 έργα**,** με αδιάθετο μηδενικό υπόλοιπο:

1. «Αναβάθμιση του Οδικού Άξονα Σαγιάδα-Κονίσπολη-Αγ.Σαράντα», μήκους 40,635 χλμ, συνολικού προϋπολογισμού 29 869 983,19 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 23 895 986,55 ευρώ (ποσοστό 80% επί του προϋπολογισμού). Ανάδοχος κατασκευής είναι η ελληνική εταιρεία ΑΕΓΕΚ. Έχει περατωθεί περίπου το 80% του έργου.
2. «Επισκευή-Ανακατασκευή του κάστρου του Αργυροκάστρου», με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 800 000 ευρώ (ποσοστό 80% επί του προϋπολογισμού).
3. «Οδική σύνδεση χωριών Πωγωνίου (Σωπική-Πολίτσιανη-Σούχα)», με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 12 077 113,45 ευρώ (ποσοστό 73,01% επί του προϋπολογισμού).
4. «Κατασκευή οδικών κόμβων σύνδεσης χωριών κατά μήκος του Οδικού Άξονα Σαγιάδα-Κονίσπολη-Αγ. Σαράντα», με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 2 640 000 ευρώ (ποσοστό 80% επί του προϋπολογισμού).

ΒΟΣΝΙΑ & ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ - Δημόσιες επενδύσεις/Μεγάλα Έργα (αρχικό συνολικό διαθέσιμο 15 428700 ευρώ). Έχουν εγκριθεί 2 έργα, με αδιάθετο μηδενικό υπόλοιπο:

1. «Ανακατασκευή/Ανακαίνιση του Κυβερνητικού Κτηρίου 3 των Κοινών Θεσμών» στο Σεράγεβο, το οποίο μετονομάστηκε σε «Κτίριο Φιλίας Ελλάδος-Βοσνίας και Ερζεγοβίνης». Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ήταν 16 789 989 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 13 497 073 ευρώ (80,39%). Το έργο έχει ολοκληρωθεί επιτυχώς από τον Ιούλιο 2007. Στο Κτήριο έχει προβλεφθεί χώρος για μόνιμη στέγαση ελληνικών πολιτιστικών αγαθών.
2. «Ανακατασκευή του Serbia Pavillion του Νοσοκομείου Kasindo» στο ανατολικό Σεράγεβο, εκτιμώμενης συνολικής δαπάνης 3 556 052 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 1 931 626,47 (54,32%). Έχει αναδειχθεί ο Σύμβουλος Διαχείρισης και ο Επιβλέπων Μηχανικός του έργου και το έργο βρίσκεται στο στάδιο της επεξεργασίας των τευχών δημοπράτησης για την κατασκευή του. Παρουσιάζονται καθυστερήσεις, λόγω αδυναμίας της βοσνιακής πλευράς εκπόνησης άρτιας μελέτης.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ - Δημόσιες Επενδύσεις/Μεγάλα Έργα (αρχικό συνολικό διαθέσιμο 42 889 100 ευρώ). Έχουν εγκριθεί 4 έργα με συνολική συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 6 855 703,80 ευρώ (16 % αρχικού διαθεσίμου):

1. «Δημιουργία και εξοπλισμός χειρουργικής μονάδας περιφερειακού νοσοκομείου στην πόλη Κάρτζαλι», συνολικού κόστους 918 420 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 734 736 ευρώ (80%).
2. «Ιατρικός εξοπλισμός για το περιφερειακό νοσοκομείο θεραπείας ογκολογικών νοσημάτων στην πόλη Βράτσα», συνολικής δαπάνης 175 000 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 157 500 ευρώ (90%).
3. «Δημιουργία περιφερειακής κλινικής θεραπείας ογκολογικών νοσημάτων στην πόλη Σμόλυαν», συνολικής δαπάνης 1 425 884 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 1 140 707 ευρώ (80%). Λόγω ομοιότητας αντικειμένου, οι διαγωνισμοί για τα ως άνω νοσοκομειακά έργα είναι κοινοί. Έχει ολοκληρωθεί ο διαγωνισμός για την προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού και ασθενοφόρων (Μάρτιος 2009). Τον Οκτώβριο 2010, επελέγησαν, μετά από διεθνή διαγωνισμό, οι Σύμβουλοι Διοίκησης και Επίβλεψης Κατασκευής, καθώς και ο ανάδοχος κατασκευής για το νοσοκομείο Κάρτζαλι. Ο διαγωνισμός για την κατασκευή του Σμόλυαν, ο οποίος κηρύχθηκε άγονος, αναμένεται να επαναπροκηρυχθεί το επόμενο χρονικό διάστημα.
4. «Δίκτυο οπτικών ινών υψηλών ταχυτήτων/διασύνδεση πανεπιστημιακών κοινοτήτων - SEELight Programme» (South-East European Lambda Network Facility for Research and Education-Διαβαλκανική Δικτυακή Υποδομή Οπτικών Ινών για Έρευνα και Εκπαίδευση), συνολικής δαπάνης 6 028 451 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 4 822 760,80 ευρώ (80%). Έχει ολοκληρωθεί η α΄ φάση του έργου, ενώ ο διαγωνισμός για τη β΄ φάση του, ήτοι την κατασκευή και μίσθωση του δικτύου κηρύχθηκε, το Δεκέμβριο του 2011, άγονος.

ΣΕΡΒΙΑ-Δημόσιες Επενδύσεις/Μεγάλα Έργα (αρχικό συνολικό διαθέσιμο 183 675 000 ευρώ). Έχουν εγκριθεί 2 έργα, με συνολική συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 104 900 673,60 ευρώ (57 % αρχικού διαθεσίμου):

1. «Κατασκευή τμήματος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ». Είχε αρχικώς εγκριθεί η πρόταση για την κατασκευή τμήματος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ, μήκους 74,6 χλμ, (Grabovnica-Vladičin Han-Levosoje), εκτιμώμενου προϋπολογισμού 476,46 εκατ. ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 100 εκατ. ευρώ. Η Σερβία, τέλη του 2008, δήλωσε αδυναμία να καλύψει με "ίδιους πόρους" τη συμμετοχή της (ύψους 138,23 εκατ. ευρώ ή 29%) στην κατασκευή του έργου, ζητώντας τη συμμετοχή περισσότερων ευρωπαϊκών και διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στο χρηματοδοτικό σχήμα. Υπέβαλε και εγκρίθηκε στη 16η συνεδρίαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΕΣΟΑΒ (26.05.2009) νέο αναθεωρημένο επίσημο αίτημα που αφορά στη συγχρηματοδότηση της κατασκευής τμήματος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ μεταξύ των πόλεων Donji Neradovac και Levosoje, συνολικού μήκους 16,3 χλμ. (Τμήμα Ι: Donji Neradovac-Srpska Kuća, μήκους 7,97 χλμ. και Τμήμα ΙΙ: Srpska Kuća-Levosoje 8,06 χλμ), με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 87 700 000 εκατ. ευρώ (18,4%). Για το Τμήμα ΙΙ ανάδοχος κατασκευής επελέγη η ελληνική εταιρεία ΑΚΤΩΡ Α.Ε. Η υπογραφή του σχετικού συμβολαίου πραγματοποιήθηκε την 19 Νοεμβρίου 2010 και το έργο βρίσκεται σε εκτέλεση.
2. «Δίκτυο οπτικών ινών υψηλών ταχυτήτων/διασύνδεση πανεπιστημιακών κοινοτήτων - SeeLight Programme» (Διαβαλκανική Δικτυακή Υποδομή Οπτικών Ινών για Έρευνα και Εκπαίδευση - South-East European Lambda Network Facility for Research and Education-), του οποίου ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε 6 125 842 ευρώ (80%), με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 4 900 673,60 ευρώ. Ανάδοχος επελέγη η Telekom Srbija. Τα σχετικά συμβόλαια μίσθωσης οπτικών ινών υπεγράφησαν την 17 Νοεμβρίου 2010.

Μαυροβούνιο - Δημόσιες Επενδύσεις/Μεγάλα Έργα (αρχικό συνολικό διαθέσιμο 13 825 000 ευρώ): μετά την απόσυρση της πρότασης για χρηματοδότηση της αναβάθμισης του ογκολογικού τμήματος του κλινικού κέντρου του Μαυροβουνίου-Νοσοκομείο Ποντγκόριτσα, από τη Μαυροβουνιακή πλευρά, δεν υπήρξε εκδήλωση ενδιαφέροντος για ένταξη άλλου έργου στο πρόγραμμα, παρ' όλες τις προσπάθειες της ελληνικής πλευράς.

Κοσσυφοπέδιο - προβλέπεται η χρηματοδότηση κοινωφελών ιδρυμάτων, μη κυβερνητικών οργανώσεων και φορέως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά δεν έχει υλοποιηθεί καμία δράση.

ΠΓΔΜ - Δημόσιες Επενδύσεις/Μεγάλα Έργα (αρχικό συνολικό διαθέσιμο 59 123 600 ευρώ). Έχουν εγκριθεί 2 προτάσεις, με συνολική συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 51 606 229,60 ευρώ (87,28 % αρχικού διαθεσίμου):

1. «Δίκτυο οπτικών ινών υψηλών ταχυτήτων/διασύνδεση πανεπιστημιακών κοινοτήτων - SeeLight Programme» (Διαβαλκανική Δικτυακή Υποδομή Οπτικών Ινών για Έρευνα και Εκπαίδευση - South-East European Lambda Network Facility for Research and Education), προϋπολογισμού 2 007 787 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 1 606 229,60 ευρώ (80%).
2. «Ανακατασκευή τμήματος του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ μεταξύ Demir Kapija-Gevgelija», μήκους 27,75 χλμ. και ενδεικτικού προϋπολογισμού 156,4 εκατ. ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 50 εκατ. ευρώ (32%). Στο έργο δεσμεύθηκαν να συμμετάσχουν με συγχρηματοδότηση, πέραν της ίδιας συμμετοχής από πλευράς ΠΓΔΜ (21 εκατ. ευρώ), η ΕΤΕπ με 58 εκατ. ευρώ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με 27,4 εκατ. ευρώ (DG Regio/IPA). Σε σχετική ομιλία του στη Βουλή των Ελλήνων (16.1.2009), ο τότε Πρωθυπουργός τόνισε ότι η Ελλάδα δεν πρόκειται να προβεί σε καμία εκταμίευση χρημάτων, στο πλαίσιο της συμμετοχής της χώρας μας στη χρηματοδότηση της κατασκευής του Πανευρωπαϊκού Διαδρόμου Χ, προς την ΠΓΔΜ, μετά την απόφαση της γειτονικής χώρας για τη μετονομασία του σε «Αλέξανδρος ο Μακεδών». Η υλοποίηση του έργου συνεχίζεται όμως με χρηματοδότηση της ΕΤΑΑ, αλλά το αίτημα χρηματοδότησης από το ΕΣΟΑΒ δεν έχει αποσυρθεί, επισήμως, από πλευράς ΠΓΔΜ.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ - Δημόσιες Επενδύσεις/Μεγάλα Έργα (αρχικό συνολικό διαθέσιμο 55 639 700 ευρώ). Είχαν εγκριθεί οι ακόλουθες 5 προτάσεις. Επειδή όμως, η υλοποίησή τους δεν είχε ξεκινήσει, με γνώμονα τις δημοσιονομικές συγκυρίες, αλλά και την ιδιότητα της Ρουμανίας ως πλήρες Μέλος της Ε.Ε. αποφασίσθηκε να μη συνεχίσει η χρηματοδότησή τους:

1. «Ανακαίνιση/εκσυγχρονισμός του Μουσείου 21ου αιώνα στην Κωστάντζα», προϋπολογισμού 2,5 εκατ. ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 2 εκατ. ευρώ, ήτοι 80%.
2. «Δίκτυο οπτικών ινών υψηλών ταχυτήτων/διασύνδεση πανεπιστημιακών κοινοτήτων - SeeLight Programme» (South-East European Lambda Network Facility for Research and Education-Διαβαλκανική Δικτυακή Υποδομή Οπτικών Ινών για Έρευνα και Εκπαίδευση), προϋπολογισμού 5 698 193 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 4 558 554,40 ευρώ, ήτοι 80%.
3. «Ανακατασκευή του Ιατρικού Περιφερειακού Διαμετακομιστικού Κέντρου Επειγόντων Περιστατικών στην πόλη Targu Mures», με προβλεπόμενο συνολικό κόστος 13 343 406 ευρώ και χρηματοδότηση μέσω του ΕΣΟΑΒ 7 020 680 ευρώ (52,61%).
4. «Ανακαίνιση-εκσυγχρονισμός του Νοσοκομείου Επειγόντων Περιστατικών για Παιδιά, St. Maria στο Ιάσιο», συνολικού προϋπολογισμού 4 775 517 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 2 860 000 ευρώ, ήτοι 59,88%.
5. «Ανάπλαση του χωριού Ιζβοάρελε (Izvoarele) στην επαρχία Τούλτσεα», συνολικού προϋπολογισμού 3 100 000 ευρώ, με συμμετοχή ΕΣΟΑΒ 100% λόγω του κοινωνικού χαρακτήρα και της ιδιαιτερότητάς του, δεδομένης της ελληνικής καταγωγής των κατοίκων του, και του γεγονότος ότι είναι το σημαντικότερο χωριό της ελληνικής κοινότητας στη Ρουμανία.

Πηγή: ΥΠΕΞ

13. Οι επιμέρους επενδυτικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων με οικονομική ενίσχυση του Ελληνικού Κράτους

Στα δύο προηγούμενα Κεφάλαια αναλύθηκε το «ειδικό καθεστώς» άμεσων οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική υπό την μορφή ΕΑΑΒ. Στα επόμενα τρία κεφάλαια, θα εξετασθεί το δεύτερο σκέλος της διττής φύσης της Ελληνικής οικονομικής «εμπλοκής» στην Βαλκανική, υπό την μορφή της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, κυρίως με την μορφή επιδοτήσεων ΑΞΕ Ελλήνων υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων.

Το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται στο νομικό θεμέλιο της «εμπλοκής» και παρουσιάζει το «ειδικό καθεστώς» παρέμβασης του Ελληνικού Κράτους στην στήριξη Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, τόσο μέσω Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών - ΔΕΣ, όσο και δια των αναπτυξιακών νόμων.

Το Κεφάλαιο αυτό αποτελεί μέρος της διερεύνησης των Υποθέσεων 9 και 13, ενώ παράλληλα συνιστά στοιχείο της θεωρητικής βάσης για την διερεύνηση των Υποθέσεων 4,8 και 10.

13.1 Γενική προσέγγιση

Κατά την υπό εξέταση περίοδο παρατηρείται, βάσει των στατιστικών στοιχείων, που αναλύθηκαν και παρατέθηκαν σε άλλα σημεία αυτού του κειμένου, μεγάλη, σχεδόν εκθετική, αύξηση της τάσης επιχειρηματικής διεθνοποίησης. Παράλληλα, παρατηρείται και γεωγραφική αναδιάρθρωση εντός ΟΟΣΑ, καθώς και διασπορά επενδύσεων σε μεγαλύτερο αριθμό χωρών, ως συνέπεια των γεωπολιτικών εξελίξεων σε Ευρώπη, Ασία και Λατινική Αμερική και την δημιουργία αναδυόμενων αγορών. Αυτό ήταν άλλωστε αναμενόμενο, υπό καθεστώς παγκοσμιοποίησης, και της παράλληλης απελευθέρωσης αγορών, όπως η ενέργεια, οι τηλεπικοινωνίες, η ύδρευση/αποχέτευση και ο χρηματοπιστωτικός τομέας. Όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο για τις ΑΞΕ, οι επιχειρήσεις ωθούνται από μακρο-οικονομικούς, μικρο-οικονομικούς, ή στρατηγικούς παράγοντες να αναπροσαρμόσουν τις θέσεις τους, στους τομείς αυτούς, αλλά φυσικά και όχι μόνο. Σε διεθνές επίπεδο, οι δύο σημαντικότεροι από αυτούς τους παράγοντες, όπως προαναφέρθηκε, ήταν κατά την υπό εξέταση περίοδο η πρόσβαση σε νέες αγορές και η μείωση του λειτουργικού κόστους[353].

Οι υπό εξέταση χώρες αναδείχθηκαν, κατά την περίοδο 1990-2010, σε μια νέα περιοχή υποδοχής ΑΞΕ, όπως προαναφέρθηκε και στο σχετικό Κεφάλαιο, αυξάνοντας το μερίδιό τους στις ΑΞΕ, έτσι ώστε οι καθαρές ΑΞΕ από σχεδόν 0% το 1990 να ξεπεράσουν το 1000% το 2010. Οι δύο χώρες που προσχώρησαν στην ΕΕ, εντός της υπό εξέταση περιόδου, αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος αυτής της αύξησης, με την Βουλγαρία να φτάνει το 4 443,54 και την Ρουμανία το 6 128,31 το 2010[354][355].

Οι ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες είναι μείγμα οριζόντιου τύπου, που αναζητά νέες αγορές, και κάθετου τύπου, που επιζητεί μεγαλύτερη αποδοτικότητα, με εξαίρεση την Κροατία, η οποία ως γειτνιάζουσα με την Κεντρική Ευρώπη, ακλουθεί το μοτίβο των χωρών αυτών[356]. Οι ΑΞΕ προέρχονται από το διεθνές στερέωμα, αλλά φυσικά και την ΕΕ, όπου ειδικά οι γείτονες προς την περιοχή χώρες, παρουσιάζονται ιδιαίτερα δραστήριες στην «εξαγωγή» ΑΞΕ.

---

[353] MIGA, 'Foreign Direct Investment Survey', Washington DC, 2002, σελ. 16.

[354] Τούτου λεχθέντος, η περιοχή απορρόφησε μικρό ποσοστό ΑΞΕ σε παγκόσμια κλίμακα, π.χ. σε σχέση με την Ιρλανδία ή την Βραζιλία, αλλά και τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης –ΚΑΕ.

[355] Η Βιβλιογραφία δεν έχει καταδείξει σαφώς κατά πόσον η προσχώρηση στην ΕΕ επηρεάζει τις ΑΞΕ, αν και σε πολλές περιπτώσεις η απάντηση είναι καταφατική, η εμπειρία δεν είναι ομοιόμορφη σε όλες τις χώρες. Στην περίπτωση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας κατά την υπό εξέταση περίοδο δεν φαίνεται αύξηση εισροών ΑΞΕ μετά την ένταξή τους, αν και βέβαια το διάστημα των 3 χρόνων, που μεσολαβεί από το 2007 ως το τέλος της υπό εξέταση περιόδου δεν είναι ενδεικτικό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα έλλειψης ώθησης στις ΑΞΕ μετά την προσχώρηση στην ΕΕ, είναι η Ελλάδα, όπου οι ΑΞΕ ανήλθαν κατά μέσο όρο μόνο στο 1,5% του ΑΕΠ το 1970 και στην πραγματικότητα μειώθηκαν κατά τα επόμενα έτη, ενώ παρέμειναν στο περίπου 1% του ΑΕΠ κατά την δεκαετία του 1990. Σε αντίθεση, η ένταξη έφερε στο προσκήνιο τον διπλασιασμό των ΑΞΕ στην Ιρλανδία, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

[356] Βλ., Christie, E., "Foreign Direct Investment in Southeast Europe", wiiw Working Papers No. 24, Vienna, March 2003.

Ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας δεν είχε παράδοση εξωστρέφειας. Ξεκίνησε διστακτικά και προσεκτικά να εξαπλώνεται στην Βαλκανική στις αρχές της υπό εξέταση περιόδου. Η τάση εξωστρέφειας ενδυναμώθηκε προς το τέλος της δεκαετίας του 1990, και γιγαντώθηκε αρχές της δεκαετίας του 2000, καθιστώντας την Ελλάδα καθαρό εξαγωγέα επενδύσεων, κατά βραχείες περιόδους, όπως δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία, και σημαντική επενδυτική δύναμη σε ορισμένες χώρες, στις οποίες μάλιστα καταλαμβάνει μία από τις πρώτες θέσεις[357]. Κύριος προορισμός των Ελληνικών ΑΞΕ είναι οι υπό εξέταση χώρες. Ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, ήταν όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, ο «πρόσκοπος» για την συνολική Ελληνική οικονομική παρουσία στην Βαλκανική, δρώντας ως «ατμομηχανή» για την προσέλκυση της οικονομικής δραστηριότητας του Ελληνικού κράτους, στα πλαίσια της δημόσιας και οικονομικής διπλωματίας στην περιοχή.

Αν και, δεν είναι γνωστά τα ακριβή στοιχεία σχετικά με τις Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική, καθότι αρκετές έγιναν μέσω υπεράκτιων εταιρειών Ελληνικών συμφερόντων[358], ο αριθμός Ελληνικών επιχειρήσεων στις Βαλκανικές χώρες προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου υπολογίζεται ανεπισήμως σε 3 000[359], με συνολικά επενδεδυμένο κεφάλαιο περί τα 4,5 δις ευρώ.

Σημειώνεται ευθύς εξ αρχής, ότι τα στοιχεία[360], τα οποία παρατίθενται εδώ, τόσο τα συνολικά, όσο και τα επί μέρους ανά Κράτος υποδοχής Ελληνικών ΑΞΕ, προέρχονται από διάφορες ετερόκλητες πηγές, όπως, το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, οι Ελληνικές Πρεσβείες και τα Γραφεία Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων - ΟΕΥ σε Κράτη των Βαλκανίων, Κεντρικές Εθνικές Τράπεζες, Διεθνείς Οργανισμούς, Επιμελητήρια, ανεξαρτήτους ερευνητές, και, βεβαίως, από επιτόπια προσωπική έρευνα στα εξεταζόμενα Κράτη, και, σε μερικές περιπτώσεις, από συζητήσεις με άτομα «κλειδιά», που εντοπίσθηκαν και βοήθησαν την έρευνα στα πλαίσια του παρόντος πονήματος, συμπεριλαμβανομένων Ελλήνων επιχειρηματιών και τραπεζιτών, που δραστηριοποιούντο στα εν λόγω Κράτη. Για την εναρμόνιση των στοιχείων, έγινε ιδιαίτερη προσπάθεια και επεξεργασία. Παρά ταύτα, ενδέχεται εκ του λόγου αυτού να υπάρχουν πιθανές αποκλίσεις, σε επιμέρους αναφορές, όπου μπορεί να είναι άλλα τα γενικά μεγέθη, και άλλα τα επί μέρους, χωρίς απόλυτη ταύτιση μεταξύ τους.

Βεβαίως, πρέπει να σημειωθεί, ότι υπάρχουν και περιπτώσεις μη δήλωσης των ποσών, τα οποία έχουν επενδυθεί από τους ίδιους τους επενδυτές, φοβούμενοι ενδεχόμενα προβλήματα, είτε στην Ελλάδα, είτε στο Κράτος υποδοχής. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η απόκλιση του μεγέθους Ελληνικών ΑΞΕ στην Βουλγαρία, όπου οι εκροές κεφαλαίων από την Ελλάδα, δεν ταυτίζονται με τις εμφανιζόμενες αντίστοιχες εισροές από την Ελλάδα στην Βουλγαρία. Διαφορές και αναντιστοιχίες διαπιστώθηκαν, όμως και στα στοιχεία, που διαθέτουν στην δημόσια σφαίρα οι διάφορες Ελληνικές υπηρεσίες, αλλά και εντός των ίδιων των υπηρεσιών, όπως π.χ. τα ποσά Ελληνικών ΑΞΕ και η λίστα Ελληνικών επιχειρήσεων ανά χώρα, που διαθέτει το Υπουργείο Εξωτερικών, μέσω του ιστότοπου «αγορά», η οποία δεν δικαιολογείται, ούτε με την συγκέντρωση επενδύσεων από μεγάλες Ελληνικές εταιρείες[361].

Η ανάπτυξη της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα λειτούργησε, εν μέρει στην βάση των εγγενών παραγόντων, που ωθούν την διεθνοποίηση των επιχειρήσεων, οι οποίοι έχουν ήδη παρατεθεί σε γενικό επίπεδο στο

[357]«…η Αλβανία, όπου η Ιταλία και η Ελλάδα έχουν πραγματοποιήσει σχεδόν όλες τις επενδύσεις. Αυτές οι δύο χώρες, που γειτνιάζουν με την περιοχή, έχουν επίσης και σε άλλες χώρες εξέχουσα θέση. Για την Αυστρία, οι σχέσεις γειτονίας φτάνουν ως την Κροατία, όπου είναι και ο μεγαλύτερος επενδυτής μπροστά από την Γερμανία», Βλ., Hunya, G., " FDI in South-Eastern Europe in the early 2000s", wiiw, Vienna, 2002.

[358] Οι επενδύσεις αυτές έγιναν συχνά εκμεταλλευόμενες το ν.δ. 2687/1953, τον επονομαζόμενο «νόμο Μαρκεζίνη», για τον οποίο γίνεται λόγος και σε επόμενο Κεφάλαιο. Οι επενδύσεις αυτές όμως, αφορούν κυρίως σε περιπτώσεις «ξεπλύματος», ή φορολογικών «τερτιπιών», και όχι σε περιπτώσεις επενδύσεων σε πάγια κεφάλαια όπως οι υπό εξέταση ΑΞΕ.

[359] Παρουσιάζεται όμως μεγάλη συγκέντρωση, καθώς η μερίδα του λέοντος Ελληνικών ΑΞΕ στα Βαλκάνια σε ποσοτική βάση πραγματοποιείται από 10 επιχειρήσεις, με ποσοστό που αγκίζει το 88% του συνόλου.

[360] Βλ., ακόμη: Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις Διοικητών της Τραπέζης. Αθήνα, 2000, 2005, 2001, Delitheou, V., D., " Globalization and profits in the Balkans", International Herald Tribune/The Bridge, Athens. Aug. 12, 2006, Γρηγορίου, Π., "Νοτιοανατολική Ευρώπη και Κύπρος : κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και στην Κύπρο", Βαλκανικό παρατηρητήριο, ΙΣΤΑΜΕ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Αθήνα, 2001, Μπιτζένης, Α. , Ή δυναμική των Βαλκανικών Αγορών και η μετάβαση των Χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στην Οικονομία της Αγοράς", Τόμ. Β'. Αθήνα, 2003, και Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Investment Incentives in Transition Economies", Paris, 1997.

[361] Η ΤτΕ δίνει συνολικό ποσό Ελληνικών ΑΞΕ στην περίοδο 2003-2010 3,4 και 10,2 εκατ. ευρώ σε Αλβανία και Βουλγαρία αντίστοιχα, ενώ στην «αγορά» εμφανίζονται 71 και 78 επιχειρήσεις αντίστοιχα.

σχετικό Κεφάλαιο, αλλά και ως αποτέλεσμα της πολιτικής του Ελληνικού Κράτους να σταθεί ενεργά αρωγός σε τέτοιες πρωτοβουλίες αρχικά, και λόγω της οικονομικής κατάστασης στην Ελλάδα, μετά την απαρχή της κρίσης το 2009.

Η προώθηση της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα από το Ελληνικό Κράτος προορίσθηκε τόσο στην ανάπτυξη της εξαγωγικής δραστηριότητας, όσο και στην υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, μέσω επενδύσεων στις Βαλκανικές χώρες, με απώτερο σκοπό τόσο την σταθεροποίηση της περιοχής, όσο και στην περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, όπως έχει προαναφερθεί.

Η πολυσχιδής προώθηση υλοποιείται, τόσο μέσω σχετικών Διακρατικών Συμφωνιών συνεργασίας, για τις οποίες έχει ήδη γίνει λόγος, Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες, με χρηματοδοτική υποστήριξη μέσω του ΕΣΟΑΒ, όπως επίσης αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, αλλά και με την παροχή κινήτρων μέσω διαδοχικών Ελληνικών Αναπτυξιακών Νόμων[362].

13.2 Ο ρόλος του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική

Η Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, θεώρησε την συνέργεια με τον ιδιωτικό τομέα, ως βασικό παράγοντα για την υλοποίηση της πολιτικής της στην περιοχή των Βαλκανίων, μετά την κατάρρευση του «σιδηρού Παραπετάσματος». Ευνοούμενη συγκυριακά, όπως έχει αναλυθεί, από την συμμετοχή της στην ΕΕ, τους Βορειοατλαντικούς και άλλους διεθνείς και περιφερειακούς θεσμούς, το καθεστώς παγκοσμιοποίησης, την σχετική της οικονομική ευρωστία και την «ευκινησία» (agility) του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, που ως «πρόσκοπος» ανίχνευσε το Βαλκανικό νέο περιβάλλον, προσπάθησε να τον υποστηρίξει ενεργά, στην λογική «win-win». Το Κράτος θα μπορούσε δηλαδή, να αυξήσει την επιρροή του στην περιοχή «εκ των έσω», ενώ ο επιχειρηματικός κόσμος θα αποκόμιζε οικονομικά οφέλη. Για τον λόγο αυτό, πέρα από την οικονομική διπλωματία, που εξετάσαμε προηγουμένως, επιδόθηκε και στην ενεργή «έλξη» (pull) της εξωστρέφειας του ιδιωτικού τομέα, ο οποίος με την σειρά του «ώθησε» (push) τις κρατικές πρωτοβουλίες στην περιοχή, με την «αυθόρμητη» και γρήγορη διάχυσή του στην περιοχή[363].

Παρατηρείται δηλαδή, μια συνδυαστική κίνηση, χρονικά και στοχοθετικά, «έλξης & ώθησης» (pull & push) μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην «εξωτερική σκηνή», που εφαρμόσθηκε για πρώτη φορά από την Ελλάδα, στην λογική αποκομιδής αμοιβαίου οφέλους.

Αντίθετα, σε ορισμένες χώρες, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, τα κίνητρα δόθηκαν σε ΑΞΕ, που χρησιμοποιούσαν την επικράτεια ως «βατήρα» για επέκταση στην Βαλκανική, ενώ σε άλλες χώρες μάλιστα, εφαρμόζονται ακόμη και μέτρα επιβολής κυρώσεων σε επιχειρήσεις, που μετεγκαθιστούν την παραγωγή τους, τα οποία ξεκινούν από μειώσεις δημόσιας στήριξης για την μετεγκατάσταση επιχειρήσεων, όπως λ.χ. στην Γαλλία, και φθάνουν ως και απαγορεύσεις, όπως π.χ. σε ορισμένες περιπτώσεις στις ΗΠΑ[364].

Για την περαιτέρω διερεύνηση των Υποθέσεων 9 και 13, στην παρούσα ενότητα της ΔΔ, θα στοιχειοθετηθεί, καταρχήν περαιτέρω, η υποστηρικτική δράση του Ελληνικού κράτους στην διεθνοποίηση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στις υπό εξέταση χώρες, σε διπλωματικό και νομικό επίπεδο, ενώ στην συνέχεια θα γίνει προσπάθεια αποτίμησης των αποτελεσμάτων των δράσεων αυτών στις Ελληνικές ΑΞΕ στην περιοχή, και στην συνέχεια θα ερευνηθούν εμπειρικά η ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες και γίνει προσπάθεια «χαρτογράφησης» τους ως προς την «αλυσίδα αξίας».

[362] Ν. 2601/1998 και Ν 3299/2004.

[363] Η συνδιαστική αυτή κίνηση «έλξη» (pull) και «ώθηση» (push) μπορεί να θεωρηθεί και από την αντίθετη κατεύθυνση, υπήρξε πάντως σημαντική.

[364]Mankiw, G., N. ,Swagel, P., ‘’The Politics and Economics of Offshore Outsourcing’’, NBER Working Paper No. 12398, Cambridge, Ma., July 2006.

13.2.1 Το διπλωματικό υποστηρικτικό πλέγμα των ελληνικών ιδιωτικών άμεσων επενδύσεων στις υπό εξέταση χώρες

Πέραν των ενεργειών σε διεθνές, Ευρωπαϊκό και περιφερειακό επίπεδο, που προαναφέρθηκαν στο οικείο Κεφάλαιο, το Ελληνικό Κράτος, κατά την υπό εξέταση περίοδο, υπέγραψε σειρά Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών-ΔΕΣ, με όλες τις υπό εξέταση χώρες, για την προστασία των Ελλήνων επενδυτών στις υπό εξέταση χώρες.

Ως Διμερείς Συμφωνίες, αποτελούν συνήθως αντικείμενο διαπραγμάτευσης, και αποσκοπούν στην μείωση του πολιτικού κινδύνου κατά την πραγματοποίηση ΑΞΕ, ρυθμίζοντας θέματα όπως αποζημιώσεις σε περίπτωση απαλλοτρίωσης, η μετατρεψιμότητα του νομίσματος της χώρας υποδοχής, αρμοδιότητα για την επίλυση διαφορών, κ.ά., ενώ τα επενδυτικά κίνητρα δεν είναι πεδίο που καλύπτεται συνήθως στις ΔΕΣ.

Αρχής γενομένης με την Αλβανία στα μέσα του 1991,Η προσπάθεια αυτή θα είχε ολοκληρωθεί με όλες τις χώρες σε μια πενταετία, αν δεν υπήρχε καθυστέρηση με την Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Ολοκληρώθηκε πάντως μέσα στην πρώτη υπό εξέταση δεκαετία, ως εξής:

Πίνακας 114: Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες μεταξύ Ελλάδας και των υπό εξέταση χωρών

Κατάλογος Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών μεταξύ Ελλάδας και των υπό εξέταση χωρών (1990-2010)

Πηγή : UNCTAD

Χώρα	Ημερομηνία υπογραφής	Ημερομηνία έναρξης ισχύος
Αλβανία	1-Aug-91	4-Ιαν-95
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	12-Δεκ-00	15-Jun-07
Βουλγαρία	12-Μαρ-93	29-Απρ-95
Κροατία	18-Οκτ-96	21-Οκτ-98
Ρουμανία	23-Μαΐου-97	11-Jun-98
Σερβία	25-Jun-97	13-Μαρ-98

Η πρωτοβουλία αυτή του Ελληνικού Κράτους θεωρείται μια περαιτέρω αρωγή στο «πλέγμα» υποστηρικτικών ενεργειών προς τις Ελληνικές ΑΞΕ, που εξυφάνθη κατά την υπό εξέταση περίοδο, και επιβεβαιώνει ως προς αυτό το σκέλος την Υπόθεση 9. Η επισκόπηση της Βιβλιογραφίας ανέδειξε ότι λόγω τις σπουδαιότητας των ΔΕΣ για τις ΑΞΕ, ο αριθμός τους έχει αυξηθεί αισθητά σε παγκόσμιο επίπεδο, υπερβαίνοντας τις 2200 εν ισχύ[365], κατά την υπό εξέταση περίοδο. Οι ΔΕΣ «ασκούν σημαντική θετική επίδραση στις εξερχόμενες ΑΞΕ, αν όντως εφαρμόζονται. Αλλά, ακόμη και η απλή υπογραφή μιας συνθήκης έχει θετική επίδραση στις ΑΞΕ , αν και χαμηλότερη ή και ασήμαντη». [366]

13.2.2 Το νομικό κέλυφος ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών άμεσων επενδύσεων σε Κράτη των Βαλκανίων

Η έρευνα, στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ και την μερική διερεύνηση της Υπόθεσης 8, έδειξε ότι υπήρξε μεγάλη νομοθετική παραγωγή επί του θέματος της ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων σε Κράτη των

[365] Βλ., Houde, M., Yannaca-Small, K., "Relationships between International Investment Agreements", OECD Working Papers on International Investment, 2004/01, OECD Publishing, Paris; 2004.

[366] Βλ., εργασία με μεγάλη ομάδα των στοιχείων του ΟΟΣΑ για την αξιολόγηση του αντίκτυπου των ΔΕΣ σχετικά στα αποθέματα ΑΞΕ των Eggera. P., Pfaffermayrb, M., "The impact of bilateral investment treaties on foreign direct investment", Journal of Comparative Economics, Volume 32, Issue 4, December 2004, Pages 788–804.

Βαλκανίων, ιδίως κατά την περίοδο 1998-2004, εξαετή διάρκεια κατά την οποία καταγράφονται πέντε παρεμβάσεις, δηλαδή με ρυθμό περίπου μία τον χρόνο.

Η αυξημένη δραστηριοποίηση όμως, δεν δίνει δείγματα άριστης νομοτεχνικής επεξεργασίας, οι δε επ' αυτών συζητήσεις κατά την ψήφιση των νόμων από το Ελληνικό Κοινοβούλιο σε πολλές περιπτώσεις, όπως πρόεκυψε από την εξέταση των πρακτικών των συνεδριάσεων, που έγινε στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, αναδείκνυαν κυρίως πολιτικές θέσεις, παρά ουσιαστικές προσεγγίσεις επί του θέματος.

Η έλλειψη ουσιαστικής προσέγγισης εξαρχής φαίνεται να εξισορροπείται στην συνέχεια, καθώς η λογική της Κρατικής παρέμβασης βαίνει περιοριστικά με την πάροδο του χρόνου κατά την υπό εξέταση περίοδο, ενσωματώνοντας διαπιστώσεις από τα αποτελέσματα στην πραγματική οικονομία. Έτσι:

- Ο πρώτος από τους εν λόγω αναπτυξιακούς νόμους, ο Ν. 2601/1998, ισχύει για την Ελλάδα και άλλες χώρες, για τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα χωρίς περιορισμούς.

- Ο Ν. 3219/2004 ισχύει για την Ελλάδα και άλλες χώρες, για όλους τους τομείς, κάνει ειδική μνεία στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις –ΜΜΕ και τις νέες τεχνολογίες, αλλά εξαιρούνται οι επιχειρήσεις, η παραγωγική δραστηριότητα των οποίων, επηρεάζει αρνητικά αντίστοιχη δραστηριότητα η οποία ασκείται στην Ελλάδα με συνέπεια την μείωση της απασχόλησης και την μείωση των εξαγωγών, προβλέποντας μάλιστα κυρώσεις στους παραβάτες.

- Η «εγκατάλειψη» της πολιτικής ενίσχυσης ιδιωτικών άμεσων παραγωγικών επενδύσεων από την Ελλάδα, μέσω του τελευταίου νομοθετήματος Ν. 3908/2011, δεν οφείλεται προφανώς μόνον στην οικονομική συγκυρία και τη δεινή κατάσταση της Ελλάδος λόγω της οικονομικής κρίσης, που ενέκυψε από το 2009, αλλά πρέπει να αποδοθεί και σε εκτιμήσεις, ότι το όλο εγχείρημα δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, σε σχέση με τα προσδοκώμενα οφέλη της Ελλάδας από τη διάχυση ελληνικών ΑΞΕ σε άλλες χώρες, και κυρίως σε χώρες της Βαλκανικής. Αντίθετα μάλιστα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην βιομηχανική παρουσία και στις διαθέσιμες θέσεις εργασίας, κυρίως στην Βόρεια Ελλάδα.

Παρόλα αυτά, η χρονική διάρκεια δέκα και πλέον χρόνων ήταν αρκετή για να έχει μη αναστρέψιμα αποτελέσματα, για την αποβιομηχάνιση της Βόρειας κυρίως Ελλάδας και μάλιστα σε τομείς εντάσεως εργασίας, όπως η κλωστοϋφαντουργία, καθότι η μετεγκατάσταση σε γειτονική Βαλκανική χώρα συνεπάγετο άμεση και σημαντική μείωση του λειτουργικού κόστους και του κόστους παραγωγής, όπως εξηγείται και κατωτέρω.

Η πολιτική της Ελλάδας στον τομέα αυτό, είναι σε αντιδιαστολή με την πολιτική της Αυστρίας, η οποία όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο επεδίωκε μέσω κινήτρων την προσέλκυση ΑΞΕ στο έδαφος της, ως «ορμητήριο» για την δραστηριότητα στα Βαλκάνια, εξασφαλίζοντας έτσι περαιτέρω ανάπτυξη και θέσεις εργασίας στην επικράτεια της.

Για την κατανόηση του νομικού κελύφους ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών άμεσων επενδύσεων σε Κράτη των Βαλκανίων, επιχειρείται η σχηματική παρουσίαση της σκοπιμότητας των Ελληνικών νομοθετικών ενεργειών, παρουσιάζοντας τις νομοθετικές ενέργειες σε σχέση με τους στόχους τους ως προς τους αποδέκτες, τους τομείς και την γεωγραφική εφαρμογή στην οποία αποσκοπούν. Η παρουσίαση γίνεται με την χρήση του μεθοδολογικού εργαλείου αξιολόγησης, και συγκεκριμένα του Διαγράμματος Αναμενόμενων Αποτελεσμάτων–ΔΑΑ (Diagramme of Expected Effects – DEE), ως μέσο οργανωμένης σχηματικής καταγραφής, χωρίς όμως να γίνει σχετική αξιολόγηση.

Ως προς την μερική διερεύνηση των Υποθέσεων 4, η οποία επιβεβεαιώνεται μερικώς, και 8, η οποία δεν επιβεβαιώνεται, αξίζει να σημειωθεί ότι η εμπειρική έρευνα μέσω των συνεντεύξεων δεν κατέδειξε σημαντικό συσχετισμό μεταξύ κινήτρων παρεχομένων από τον Επενδυτικό νόμο Ν. 2601/1998, για επενδύσεις και εκτός Ελλάδας. Αυτό επιβεβαιώνεται από τα στατιστικά στοιχεία τα οποία παρατίθενται κατωτέρω, καθότι η εκροή ΑΞΕ από την Ελλάδα συνεχίστηκε και μάλιστα εντάθηκε και το 2004, έτος κατά το οποίο ψηφίσθηκε ο διάδοχος αναπτυξιακός νόμος Ν 3299/2004, υπό άλλη πολιτική ηγεσία, και με περιοριστικούς όρους για την προστασία της απασχόλησης στην Ελλάδα, καθώς επίσης και τα επόμενα χρόνια. Η Βιβλιογραφία έχει μελετήσει τον αντίκτυπο των επιδοτήσεων, που χορηγούνται μέσω περιφερειακών πολιτικών, και έχει καταλήξει σε ανάλογα συμπεράσματα. Η επισκόπηση της

Βιβλιογραφίας εντόπισε την διαδεδομένη άποψη, ότι οι χώρες προέλευσης έχουν μικρή επιρροή στις αποφάσεις των επιχειρήσεων για ΑΞΕ μέσω της παροχής κινήτρων, υποστηρίζοντας μάλιστα ότι ακόμη και τα Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία έχουν πολύ μικρή, και μερικές φορές μάλιστα, ακόμη και αρνητική επίδραση, στην επιλογή τοποθεσίας εγκατάστασης, καθότι σε μεγάλο βαθμό, οι ΑΞΕ δεν επηρεάζονται από κίνητρα επενδύσεων, αλλά υποκινούνται κυρίως από συμβατικούς επιχειρηματικούς παράγοντες, όπως το δυναμικό της αγοράς, το κόστος εργασίας και τις επιπτώσεις εγκατάστασης [367] . Το ίδιο υποστηρίζουν και άλλοι ερευνητές, οι οποίοι εξέτασαν τις επιλογές τοποθεσίας εγκατάστασης ΑΞΕ εμπειρικά σε χώρες όπως η Γαλλία και η Σουηδία[368], καταλήγοντας ότι στον συσχετισμό δυνάμεων προσέλκυσης ΑΞΕ, οι επιδοτήσεις συχνά υπερκεράζονται από τις τάσεις συσσωμάτωσης (agglomaration)[369]. Στα ίδια συμπεράσματα καταλήγουν αναλυτές, που έχουν μελετήσει και τις Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική[370] .

Αντίθετα, τα κίνητρα, που παρείχαν οι υπό εξέταση χώρες υποδοχής[371], για την προσέλκυση ΑΞΕ[372], εμφανίζονται να έχουν σημαντικό ρόλο[373], κυρίως τα δημοσιονομικά, τα οποία ανάλογα με την χώρα υποδοχής περιλαμβάνουν μια μεγάλη 'γκάμα', όπως φοροαπαλλαγές και μειώσεις φόρων, μειώσεις ορισμένων δαπανών από τη φορολογική βάση, η απαλλαγή από εισαγωγικούς δασμούς επί των εισαγόμενων κεφαλαίων. Αντίθετα, ένα σταθερό εύρημα της Βιβλιογραφίας είναι η σημαντική αρνητική επίδραση των υψηλών επιπέδων φορολόγησης των εταιρειών στις επιλογές πραγματοποίησης ΑΞΕ. Έχει μάλιστα υπολογισθεί, ότι μια αύξηση κατά 1% στο ποσοστό εταιρικής φορολόγησης, μειώνει, κατά μέσο όρο, το ποσό των ΑΞΕ κατά περίπου 5%[374]. Η φορολογία εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα, στις περισσότερες Βαλκανικές χώρες ήταν κατά την υπό εξέταση περίοδο κατά μέσο όρο γύρω στο 10%[375] . Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, ως αντίβαρο στα δημοσιονομικά τους προβλήματα, αναγκάστηκαν κατά την υπό εξέταση περίοδο να αυξήσουν το επίπεδο φορολογίας, όπως π.χ. η Ρουμανία, με αποτέλεσμα την φυγή ρουμανικών επιχειρήσεις προς την γειτονική Βουλγαρία.

Κατά τα τελευταία στάδια της ενταξιακής διαδικασίας και προσχώρησης στην ΕΕ, τα σύστημα κινήτρων στις υπό εξέταση χώρες αναδιαρθρώθηκαν, και πολλά καταργήθηκαν ή κατέστησαν συμβατά με τους κανονισμούς της ΕΕ, που διέπουν τις κρατικές ενισχύσεις για την εναρμόνιση σε θέματα ανταγωνισμού[376], καθιστώντας έτσι πιο ισότιμους τους όρους ανταγωνισμού, για την προσέλκυση ΑΞΕ από τις διάφορες χώρες.

---

[367] Ferrer, C.,' 'Patterns and Determinants of Location Decisions by French Multinationals in European Regions" in Mucchielli, J.,L., Multinational Location Strategy, Greenwich, JAI Press, London, 1998.

[368] Βλ., Mayer, T., "Where do foreign firms locate in France and why?", EIB papers, Volume 9, Nr 2, Luxembourg 2004 και Kokko, A., & Gustavsson, P., ' Regional integration, FDI, and regional development', EIB papers, Volume 9, Nr 1, Luxembourg 2004.

[369] Ακόμα και για τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης της ΕΕ, που εν μέρει επηρεάζουν τις ροές ΑΞΕ, δεν είναι σαφές κατά πόσον η επίδραση αυτή είναι αρκετά ισχυρή ώστε να υπερκερασθούν οι τάσεις συγκέντρωσης της παραγωγής στο κέντρο της ΕΕ, όπου υπάρχουν όλοι οι θεμελιώδεις προσδιοριστικοί παράγοντες για επενδύσεις, κλίμα, αγορά, ανθρώπινος παράγοντας, υποδομές κ.ά. Με άλλα λόγια οι επιχορηγήσεις μπορεί να αδυνατούν να αντισταθμίσουν τα μειονεκτήματα της περιφερειακής τοποθεσίας, κάτι, που παρατηρείται και στην Βαλκανική. Βλ., Καββαδία, Ε., "Ο Ρόλος της ΕΤΕπ στη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια", Επιλογή, Αθήνα, Νοέμβριος 2001.

[370] « …(T)here is an interest from MNEs to invest in a host country and not from specific home countries to give incentives or even provoke their home firms to invest in a specific host country", Bitzenis, A., "Universal model of theories determining FDI: is there any dominant theory? Are the FDI inflows in the CEE countries and especially in Bulgaria a myth?", European Business Review;, Vol. 15 No 2, pp 8-9.

[371] Τα κίνητρα αυτά όπως προαναφέρθηκε και στο οικείο Κεφάλαιο περιλαμβάνουν και άλλα, τα οποία στην Βιβλιογραφία εμφανίζεται ότι έχουν παίξει μικρότερο ρόλο στην προσέλκυση επενδύσεων, όπως οικονομικά κίνητρα (επιδοτήσεις για την υποστήριξη της Ε & Α, τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος, την κατασκευή υποδομών, προνομιακές πιστώσεις, κ.ά), καθώς και άλλα κίνητρα (θεσμική στήριξη, βιομηχανικές ζώνες ελεύθερου εμπορίου, βιομηχανικά πάρκα κα), και για εταιρείες blue chip μερικές φορές περιλαμβάνουν ακόμη και διαβεβαιώσεις για μονοπωλιακές θέσεις ή τουλάχιστον αρκετά ισχυρή θέση στην αγορά, βλ., Sass., M., "Competitiveness and economic policies related to foreign direct investment", Hungarian MoF, WORKING PAPER No. 3, Budapest, 2003.

[372] Ορισμένες από τις υπό εξέταση χώρες όπως η Σερβία πριμοδοτούν την απασχόληση και τις εξαγωγές, η ακόμη επιδοτούν και τις επενδύσεις, όπως η Βουλγαρία.

[373] Βλ. ,Basile, R., Castellani, D., & Zanfei, A., "Location choices of multinational firms in Europe : the role of national boundaries and EU policy", WP Series on Economics, Mathematics and Statistics, No 78, University of Urbino, 2003.

[374] Mooij, R., A., and Ederveen, S., "Taxation and foreign direct investment: a synthesis of empirical research", CESifo Working Paper No. 588, Munich, 2001.

[375] Η μινιμαλιστική φορολογία των επιχειρήσεων (a minimum tax for corporations), θεωρείται από πολλά μέλη της Ακαδημαϊκής Κοινότητας, ως μέσο όχι μόνο προσέλκυσης ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης εν γένει, αλλά και δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος, όπως ενδεικτικά ο Atkinson, T., 'The 15 Proposals" from Tony Atkinson's "Inequality – What can be done?", www.tony-atkinson.com.

[376] Η ΕΕ έχει απαγορεύσει τέτοιου είδους ανταγωνισμό, με εξαίρεση τις επιδοτήσεις για την περιφερειακή ανάπτυξη.

13.2.3 Διάγραμμα Αναμενόμενων Αποτελεσμάτων

Η τεχνική Διάγραμμα Αναμενόμενων Αποτελεσμάτων –ΔΑΑ (Diagramme of Expected Effects - DEE) χρησιμοποιείται ευρέως στα πλαίσια και στην δόκιμη μεθοδολογία αξιολόγησης, δεδομένου ότι διευκολύνει την σχηματική μετατροπή στόχων σε αναμενόμενα αποτελέσματα, ενώ παράλληλα, επιτρέπει μακρές, και επεκτεινόμενες κατά βούληση αλυσίδες στόχων, ενώ επιτρέπει και την σχηματική ανάδειξη συνεργειών και περίπλοκων σχέσεων μεταξύ στόχων. Η παρουσίαση αυτή είναι κατάλληλη για σύνθετες παρεμβάσεις, όπως τα ολοκληρωμένα προγράμματα, στρατηγικές ανά χώρα ή τομεακές πολιτικές. Ωστόσο, η τεχνική αυτή δεν επιτρέπει την απεικόνιση εξωτερικών παραγόντων, του γενικότερου πλαισίου ή των πιθανώς ενεχόμενων κινδύνων.

Για τον λόγο αυτό το ΔΑΑ χρησιμοποιείται στο παρόν πόνημα για την σχηματική παρουσίαση της σκοπιμότητας του νομικού κελύφους ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών άμεσων επενδύσεων σε Κράτη των Βαλκανίων το οποίο έχει κατά κύριο λόγο εθνική διάσταση.

13.2.4 «Ειδικό καθεστώς» της έμμεσης οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική: συμβατότητα επιδοτήσεων του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια με το υπερκείμενο «Ευρωπαικό καθεστώς»

«Κρατικές ενισχύσεις» (State Aid) είναι ο όρος, που η ΕΕ χρησιμοποιεί για να αναφερθεί σε διαφόρων μορφών οικονομικό πλεονέκτημα, που Κράτος Μέλος πιθανόν παρέχει σε επιχειρήσεις, ιδιωτικές ή ακόμη και κρατικές, αλλοιώνοντας τον ανταγωνισμό εντός της ΕΕ. Τα οικονομικά πλεονεκτήματα περιλαμβάνουν μια ευρεία «γκάμα» ενισχύσεων και κινήτρων, όπως επιδοτήσεις, φορολογικά κίνητρα, κρατικές εγγυήσεις κ.ά.

Ένας από τους σημαντικότερους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτικής ανταγωνισμού είναι η διασφάλιση της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, έτσι ώστε οι καταναλωτές και η Ευρωπαϊκή οικονομία στο σύνολό της, να απολαμβάνουν τα οφέλη μιας αγοράς Ευρωπαϊκής διάστασης, εξασφαλίζοντας παράλληλα στις επιχειρήσεις το κατάλληλο πλαίσιο, που θα τους επιτρέψει να προσαρμοστούν στις νέες δυνατότητες, που προσφέρει η άρση των εθνικών φραγμών. Εντούτοις, στις περιπτώσεις που οι επιχειρήσεις προσπαθούν να επιβραδύνουν το ρυθμό ολοκλήρωσης της αγοράς, ή ακόμη και να εμποδίσουν τις διασυνοριακές εμπορικές συναλλαγές με πρακτικές που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, είναι απαραίτητο να εφαρμόζεται αυστηρή πολιτική, η οποία περιλαμβάνει την επιβολή αυστηρών κυρώσεων στις περιπτώσεις σοβαρών παραβάσεων των κανόνων ανταγωνισμού.

Προϋπόθεση για την υπαγωγή στις «κρατικές ενισχύσεις» είναι ότι το οικονομικό όφελος προς ορισμένες επιχειρήσεις πρέπει να χορηγείται από το Κράτος Μέλος ή από κρατικούς πόρους για να αποτελεί κρατική ενίσχυση[377]. Αυτό ισχύει για τις επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια.

Οι επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια, τόσο στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και στα πλαίσια των αναπτυξιακών νόμων από το 1998 έως το 2011[378], όπως προαναφέρονται, αφορούν ενισχύσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ σε τρίτες χώρες[379], συνιστούν κρατική κανονιστική παρέμβαση, διότι ενισχύουν την ευρωστία και των μητρικών εταιρειών, όπως έχει γίνει λόγος στο κεφάλαιο περί ΑΞΕ, μέσω αυξημένης ανταγωνιστικότητας, λόγω οικονομιών κλίμακας λόγω της πρόσβασης σε μεγαλύτερη αγορά στην

[377] Βάσει του άρθρου 92 παράγραφος 1. Το εν λόγω άρθρο ισχύει σε ενισχύσεις που χορηγούνται από οποιαδήποτε κεντρική, περιφερειακή ή τοπική αρχή όπως επίσης και οποιονδήποτε δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα που έχει συσταθεί ή υποδειχθεί από το κράτος για τη διαχείριση της ενίσχυσης. Ακόμα και στην περίπτωση που η ενίσχυση δεν χορηγείται μέσω ενός τέτοιου φορέα, είναι δυνατόν να υπάρχει κρατική ενίσχυση εφόσον η οικονομική συνδρομή προς τη δικαιούχο επιχείρηση επιβάλλεται από το Κράτος.

[378] Ν.2601/1998, Ν. 2996/2002 και Ν. 3219/2004.

[379] Η πολιτική ανταγωνισμού αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ελεύθερης αγοράς, και για τον λόγο αυτό η Λευκή Βίβλος της Επιτροπής όσον αφορά την προετοιμασία των συνδεδεμένων χωρών της Κεντρικής

και Ανατολικής Ευρώπης για την ένταξη στην εσωτερική αγορά της Ένωσης (Μάιος 1995), που επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Καννών τον Ιούνιο του 1995, παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές για την ένταξη των χωρών αυτών, και υπογραμμίζει τη σημασία που έχει η κατάρτιση βιώσιμης πολιτικής ανταγωνισμού για τις οικονομίες σε μεταβατικό στάδιο και καθορίζει τέσσερις κύριους άξονες (αντιτράστ, συγχωνεύσεις, κρατικές ενισχύσεις και κρατικά μονοπώλια/αποκλειστικά δικαιώματα) για την προσέγγιση των νομοθεσιών που θα πρέπει να θεσπίσουν οι συνδεδεμένες χώρες.

περίπτωση οριζόντιων ΑΞΕ, ή και την μείωση του κόστους παραγωγής σε περίπτωση κάθετων ΑΞΕ, ενώ παράλληλα προσφέρουν εμμέσως φορολογική ελάφρυνση στην μητρική επιχείρηση, καθότι κατά τις ισχύουσες στην Ελλάδα διατάξεις, οι επιχορηγήσεις που εισπράττονται στα πλαίσια αναπτυξιακών νόμων δεν προσαυξάνουν τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά αντίθετα μάλιστα αποτελούν μειωτικό στοιχείο του κόστους της δαπάνης που επιχορηγήθηκε (π.χ. οι επιχορηγήσεις για αγορά εξοπλισμού αποτελούν μειωτικό στοιχείο της δαπάνης παγίων, οι επιχορηγήσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας αποτελούν μειωτικό στοιχείο της δαπάνης για αμοιβές προσωπικού κ.ο.κ.).

Παρά ταύτα, a priori δεν αντιβαίνουν τις διατάξεις το Ευρωπαϊκού του προγράμματος για την εσωτερική αγορά. Το συμβιβάσιμο θεμελιώνεται πολλαπλά, και μεταξύ άλλων στα εξής:

1. Οι κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ εδράζουν στην θεώρηση ότι οι ενισχύσεις δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται από τα Κράτη Μέλη, παρά μόνον εάν συμβάλλουν σε ένα στόχο της ΕΕ στο σύνολό της, και όχι μόνον σε στόχους ενός κράτους μέλους μεμονωμένα. Επιπρόσθετα, πρέπει να διατίθενται με τρόπο, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η λιγότερο δυνατή στρέβλωση του εμπορίου εντός της ΕΕ. Πρέπει δηλαδή, με άλλα λόγια, να υπάρχει ένα quid pro quo[380] , «αντιστάθμισμα» , σε περίπτωση που μια κυβέρνηση δίνει επιχορηγήσεις σε μια επιχείρηση, αυτές θα πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ, π.χ. συμβάλλοντας στην ανάπτυξη των καθυστερημένων περιοχών, την αναδιάρθρωση των προβληματικών επιχειρήσεων, την προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης, τον έλεγχο της ρύπανσης ή την στήριξη της απασχόλησης.

   Στην περίπτωση των Ελληνικών επιδοτήσεων προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια, στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, οι επιδοτήσεις αυτές εντάχθηκαν στα πλαίσια ΕΑΒ, ενώ επιπρόσθετα, τα ποσά και το μέγεθος των επιχειρήσεων είναι όπως προαναφέρθηκε μικρά, ενώ η Ελλάδα ως χώρα θεωρείται δικαιούχος ενισχύσεων περιφερειακής ανάπτυξης [381] .

   Τόσο στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ, όσο και των προαναφερθέντων αναπτυξιακών νόμων, οι επιδοτήσεις αυτές εντάσσονται στον Ευρωπαϊκό στόχο για την μετάβαση των Βαλκανικών χωρών στην ελεύθερη οικονομία, την ανάπτυξή τους και την εν τέλει «ενσωμάτωση» τους στην ΕΕ. Για τον λόγο αυτό, η ΕΕ παρείχε, όπως αναφέρεται στο σχετικό κεφάλαιο, την μεγαλύτερη σε παγκόσμια κλίμακα, ενίσχυση στην περιοχή, και μάλιστα, μεταξύ άλλων και εν είδει επιδοτήσεων. Το Ελληνικό Κράτος, έδρασε δηλαδή εναρμονισμένα και επικουρικά, ως προς την ΕΕ.

2. Η εφαρμογή των κανόνων ελέγχεται στενά από την Επιτροπή, η οποία είναι επιφορτισμένη με την εποπτεία της εφαρμογής του προγράμματος για την εσωτερική αγορά και τις «Κρατικές ενισχύσεις». Στα πλαίσια αυτά, τα Κράτη Μέλη είναι υποχρεωμένα να κοινοποιούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκ των προτέρων τα σχετικά νομοσχέδια, τα οποία δεν μπορούν να εφαρμοσθούν πριν την παροχή σχετικής έγκρισης από την Επιτροπή, η οποία έχει και την ευχέρεια να απαγορεύσει την εφαρμογή τους, ή να τα τροποποιήσει, αν είναι κατά παράβαση του Ευρωπαϊκού Δικαίου, της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου –ΕΔ (European Court of Justice –ECJ) , ενώ έχει το δικαίωμα να απαιτήσει την επιστροφή των ενισχύσεων, σε περίπτωση που αυτές αντίκεινται στα άρθρα 87-89 της Συνθήκης της Ρώμης, ως ιδρυτικού εγγράφου της ΕΕ, ή που έχουν χορηγηθεί κατά παράβαση των κανόνων κοινοποίησης τους[382]. Στα πλαίσια αυτά, το Ελληνικό «ειδικό καθεστώς» της

[380] Στην γαλλική γλώσσα ο όρος είναι contrepartie.

[381] Οι κανόνες για τις περιφερειακές ενισχύσεις εμπλέκονται με τους κανόνες των κρατικών ενισχύσεων, επι τη βάσει του ότι οι φτωχότερες περιοχές της ΕΕ μπορούν να δίνουν μεγαλύτερες επιδοτήσεις από ότι οι πλουσιότερες, ήτοι « Οι κυβερνήσεις μπορούν να δώσουν στήριξη στις επιχειρήσεις μόνο κατ 'αναλογία προς το μειονέκτημα της περιοχής». Βλ., Thomas, K.,P., 'Competing for Capital: Europe and North America in a Global Era', Georgetown University Press, Washington DC, 2000.

[382] Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δει μια γενική πτωτική τάση των κρατικών ενισχύσεων προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, και συγκεκριμένα μετά το 2006, σε συνέχεια συμφωνίας, που επετεύχθη στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης το 2001. Αυτή είναι μία ένδειξη της επιτυχίας της πολιτικής ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων. Επιπλέον σχεδόν παράλληλα, η Επιτροπή έλαβε μια μεγάλη ώθηση στη χρήση των εντολών επιστροφής ενισχύσεων, μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου τον Οκτώβριο του 2006, σύμφωνα με την οποία αποφάσεις επιστροφής από εθνικά δικαστήρια θα μπορούν να αναστείλουν την αποπληρωμή, η οποία μπορεί να ανασταλεί μόνο με αποφάσεις από τα κοινοτικά δικαστήρια (Ελεγκτικό, Πρωτοδικείο ή ΕΔ). Αυτό συνιστά σημαντική ενίσχυση της δυνατότητας εφαρμογής των Ευρωπαϊκών κανόνων, διότι στο παρελθόν,

έμμεσης οικονομικής εμπλοκής του Ελληνικού Κράτους σε χώρες της Βαλκανικής, και τα σε αυτό συμπεριλαμβανόμενα σχετικά Ελληνικά νομοθετήματα, έλαβαν την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πριν την εφαρμογή τους, η οποία, αποτελεί, και απόδειξη της συμβατότητάς τους, με το Ευρωπαϊκό νομοθετικό καθεστώς.

Οι κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ αφορούν σε μέτρα που παρέχονται σε επιχειρήσεις, προσφέροντας τους οικονομικό πλεονέκτημα, το οποίο δεν θα είχαν υπό κανονικές συνθήκες[383]. Ως εκ τούτου, οι κανόνες δεν εφαρμόζεται στα γενικά μέτρα προς όλες τις επιχειρήσεις κάποιου Κράτους Μέλους τα οποία ανταποκρίνονται σε αντικειμενικές και μη εισάγουσες διακρίσεις απαιτήσεις. Εάν όμως, τα μέτρα των Κρατών Μελών εφαρμόζονται σε όλες τις επιχειρήσεις, πλην όμως παρέχουν διακριτική εξουσία στις αρχές όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των μέτρων αυτών, είναι δυνατόν και στην περίπτωση αυτή να ενέχεται κρατική ενίσχυση. Υπό αυτή την έποψη, οι επιδοτήσεις Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ενέχουν κρατική ενίσχυση, η οποία όμως θα πρέπει να εξετασθεί κατά περίπτωση, για κάθε επιχείρηση ξεχωριστά. Σε παρόμοιες περιπτώσεις έχει προηγηθεί συνήθως καταγγελία από ανταγωνίστρια επιχείρηση από άλλη χώρα. Σε αυτή την περίπτωση, η αρχή της επικουρικότητας ορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα[384], επειδή εύλογα, δεν μπορεί να ζητηθεί από τα Κράτη Μέλη να ελέγξουν τις δικές τους κρατικές ενισχύσεις με αντικειμενικό τρόπο έναντι των εταίρων τους.

13.3 Διαπιστώσεις

Η Ελληνική κρατική συμβολή στην εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα ήταν πολυσχιδής και συνεχής, με διαδοχικές παρεμβάσεις κατά την υπό εξέταση περίοδο. Κάτω από την «ομπρέλα» της πολιτικής βούλησης στα πλαίσια της Εξωτερικής Πολιτικής, η «φαρέτρα» περιέλαβε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες σε διεθνές, Ευρωπαϊκό, περιφερειακό επίπεδο, καθώς και διμερείς δράσεις στα πλαίσια της οικονομικής συνεργασίας, κυρίως σε θέματα επιστημονικής συνεργασίας, φορολογίας, τελωνειακών θεμάτων κ.ά., καθώς και το ΕΣΟΑΒ, ιδιαίτερα μάλιστα την επιδότηση ιδιωτικών επιχειρήσεων εγκατεστημένων στην Βαλκανική, τα οποία εξετάσθηκαν σε προηγούμενα Κεφάλαια.

Η Υπόθεση 8 επιβεβαιώθηκε μερικώς στο Κεφάλαιο αυτό, καθότι η υποστηρικτική δράση του Ελληνικού κράτους στην διεθνοποίηση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στις υπό εξέταση χώρες, συμπεριέλαβε μεταξύ άλλων, επίσης μια σειρά Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών-ΔΕΣ, με όλες τις υπό εξέταση χώρες, οι οποίες όπως έδειξε η Βιβλιογραφία ακόμη και σε περίπτωση απλής υπογραφής και μη εφαρμογής, έχουν θετική επίδραση στις ΑΞΕ.

Σημείο καμπής για την εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα αποτέλεσε ο Επενδυτικός νόμος Ν. 2601/1998, ο οποίος προωθούσε τις Ελληνικές επενδύσεις χωρίς ιδιαίτερους περιοριστικούς όρους και εκτός Ελλάδας, ξεπερνώντας τα «εσκαμμένα» και την διεθνή πρακτική όπως προαναφέρθηκε. Αν και στην Βιβλιογραφία εντοπίσθηκαν απόψεις ότι ο νόμος αυτός «δεν κατάφερε να ενισχύσει το μέγεθος των Ελληνικών εκροών ΑΞΕ»[385], η ανάλυση των στοιχείων εκροών ΑΞΕ της ΔΗΕΕΑ (UNCTAD), που παρατίθεται κατωτέρω έδειξε ότι παρατηρείται άνοδος του αποθέματος Ελληνικών ΑΞΕ μετά το 1998, που περνούν από 112 694 εκατ. δολάρια το 1998, σε 208 451 εκατ. δολάρια και 243 032 εκατ. δολάρια το 1999 και 2000 αντίστοιχα, και με συνεχή αυξητική τάση και στα επόμενα χρόνια. Η συσχέτιση

τέτοιες προσφυγές στα εθνικά δικαστήρια είχαν χρησιμοποιηθεί για να καθυστερεί η διαδικασία αποπληρωμής, για πάνω από πέντε χρόνια σε ορισμένες περιπτώσεις, και «μακραίνει» το χέρι της Επιτροπής για την «συνέτιση» απείθαρχων Κρατών Μελών.

[383] Αν και οι επιδοτήσεις για ΑΞΕ σε τρίτες χώρες, δεν αποτελούν συνήθη πρακτική για τα Κράτη Μέλη της ΕΕ, εντούτοις, η επισκόπηση της Βιβλιογραφίας έδειξε ότι κατανομές των Ελληνικών κρατικών ενισχύσεων κατά την περίοδο 1992-2004, είναι «στην ίδια γραμμή» με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ, αν και η Ελλάδα εν γένει «αποκλίνει από τον κανόνα της ΕΕ στις περιπτώσεις των τομεακών και περιφερειακών ενισχύσεων», βλ., Zahariadis, N., « Subsidising Europe's Industry: is Greece the exception? » LSE, GreeSE Paper No3, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, London, June 2007

[384] Ωστόσο, υπάρχει ένα θέμα που μπορεί να εξεταστεί σε εθνικό επίπεδο. Τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να επιλαμβάνονται των καταγγελιών που υποβάλλουν ανταγωνιστές της επιχείρησης η οποία λαμβάνει κρατική ενίσχυση, και ειδικότερα δύνανται να ελέγχουν κατά πόσον το Κράτος Μέλος έχει τηρήσει τις αναγκαίες διαδικασίες κοινοποίησης και έγκρισης.

[385] Βλ., Bitzenis, A. P., Vlachos, V. A., "Outward FDI from Greece and its policy context.", Vale Columbia Center on Sustainable International Investment, Columbia FDI Profiles, New York, 30 December 2011, ενώ αντίθετα θεωρεούν ότι έπεξαν σημαντικό ρόλο οι ΔΕΣ και οι Διμερείς για φορολογικά θέματα.

(correlation) αυτή, δεν ισοδυναμεί επ᾽ουδενί με αιτιώδη συνάφεια (causation), καθότι η προτροπή για εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, δεν περιορίσθηκε μόνο στην νομοθετική δραστηριότητα, αλλά και στην «επενδυτική ψυχολογία», που διαμορφώθηκε γενικότερα, και επιπρόσθετα, η «εξαγωγή» Ελληνικών ΑΞΕ συνεχίσθηκε και μετά την αλλαγή του νομικού πλαισίου και την εξάλειψη κάθε κινήτρου.

Στο Κεφάλαιο αυτό, επιβεβαιώθηκε πλήρως η Υπόθεση 3, καθότι:

- Αν και οι επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια, τόσο στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, αλλά κυρίως στα πλαίσια των αναπτυξιακών νόμων, που προαναφέρθηκαν κατά την περίοδο 1998 - 2011, συνιστούν κρατική κανονιστική παρέμβαση, διότι ενισχύουν την ευρωστία των μητρικών εταιρειών, μέσω αυξημένης ανταγωνιστικότητας και φορολογικών ελαφρύνσεων όπως προαναφέρθηκε, a priori δεν αντιβαίνουν τις διατάξεις το Ευρωπαϊκού του προγράμματος για την εσωτερική αγορά, για πολλαπλούς λόγους, όπως αναλύθηκε ανωτέρω.
- Παράλληλα, η έμμεση οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική τελικά μπορεί να ωφέλησε μεμονωμένες επιχειρήσεις αποδέκτες των επιδοτήσεων, συνολικά όμως, δεν ωφέλησε το Ελληνικό Κράτος, το οποίο με την θέσπιση αυτού του «ειδικού καθεστώτος» «πυροβόλησε τα πόδια του», καθώς όπως φαίνεται από την σταχυολόγηση της Βιβλιογραφίας, η ώθηση δεν έχει συνολικά αποτιμημένο οικονομικό θετικό πρόσημο για την εν γένει Ελληνική οικονομία, καθότι συνέβαλε μεν στην ανταγωνιστικότητα και κερδοφορία των επιχειρήσεων, που προέβησαν σε ΑΞΕ στην Βαλκανική, δεν αύξησε όμως τα συνολικά του έσοδα, καθότι φορολογικά πολλές από τις επιχειρήσεις δικαιούχους, μετέφεραν την έδρα τους σε Βαλκανικές χώρες ενώ παράλληλα οι επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια, «αποψίλωσαν» την Ελληνική παραμεθόριο από παραγωγικές μονάδες, οι οποίες μεταφέρθηκαν σε μικρή απόσταση στις όμορες χώρες με εξαιρετικά μειωμένο εργατικό κόστος και φορολογικά οφέλη, με φυσικά συνεπακόλουθη μείωση της απασχόλησης στην Ελλάδα, αν και στην Βιβλιογραφία και συγκεκριμένα σε μελέτες για πειοχές εκτός της Ελληνικής επικράτειας, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε στο οικείο κεφάλαιο, η μείωση της απασχόλησης στην χώρα προέλευσης, συχνά, δεν θεωρείται πιθανή επίπτωση των ΑΞΕ[386].

Για την περαιτέρω διερεύνηση των Υποθέσεων 9 και 13,

Το «ειδικό καθεστώς» της έμμεσης οικονομικής «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο, ενισχύει μάλλον περαιτέρω τα πολιτικά οφέλη της Ελλάδας στην περιοχή, συνεπικουρώντας την άμεση «εμπλοκή» μέσω του ΕΣΟΑΒ, στην επίτευξη των στόχων της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής ως προς τις Βαλκανικές χώρες, που προαναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, αν και όπως και στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ που ήδη προαναφέρθηκε, ο αντίκτυπος για την Ελλάδα, εξ όσων προκύπτει από την «φυλλορρόηση» της κάλυψης της Ελληνικής επενδυτικής συμβολής στα Βαλκάνια σε μέσα ενημέρωσης των υπό εξέταση χωρών.

Η συνολική αποτίμηση του Ελληνικού αυτού εγχειρήματος, είναι πολύπλοκη και δύσκολα μετρίσιμη, γι᾽ αυτό άλλωστε δεν έχει επιχειρηθεί επιστημονικά, παραμένει όμως ζητούμενο για περαιτέρω επιστημονική έρευνα.

[386] Βλ., Konings, J., "The employment effects of foreign direct investment.", EIB Papers, Vol. 9, No 1, Luxembourg, 2004 όπου οι άμεσες απώλειες θέσεων εργασίας στη Γερμανία και Αυστρία ως απόρροια ΑΞΕ ήταν ισοδύναμες με 0,25% και 0,75% στην Γερμανία και Αυστρία αντίστοιχα.

Γράφημα 8: Το νομικό κέλυφος ενίσχυσης ελληνικών ιδιωτικών Άμεσων Επενδύσεων σε Κράτη των Βαλκανίων – Διάγραμμα Αναμενομένων Αποτελεσμάτων

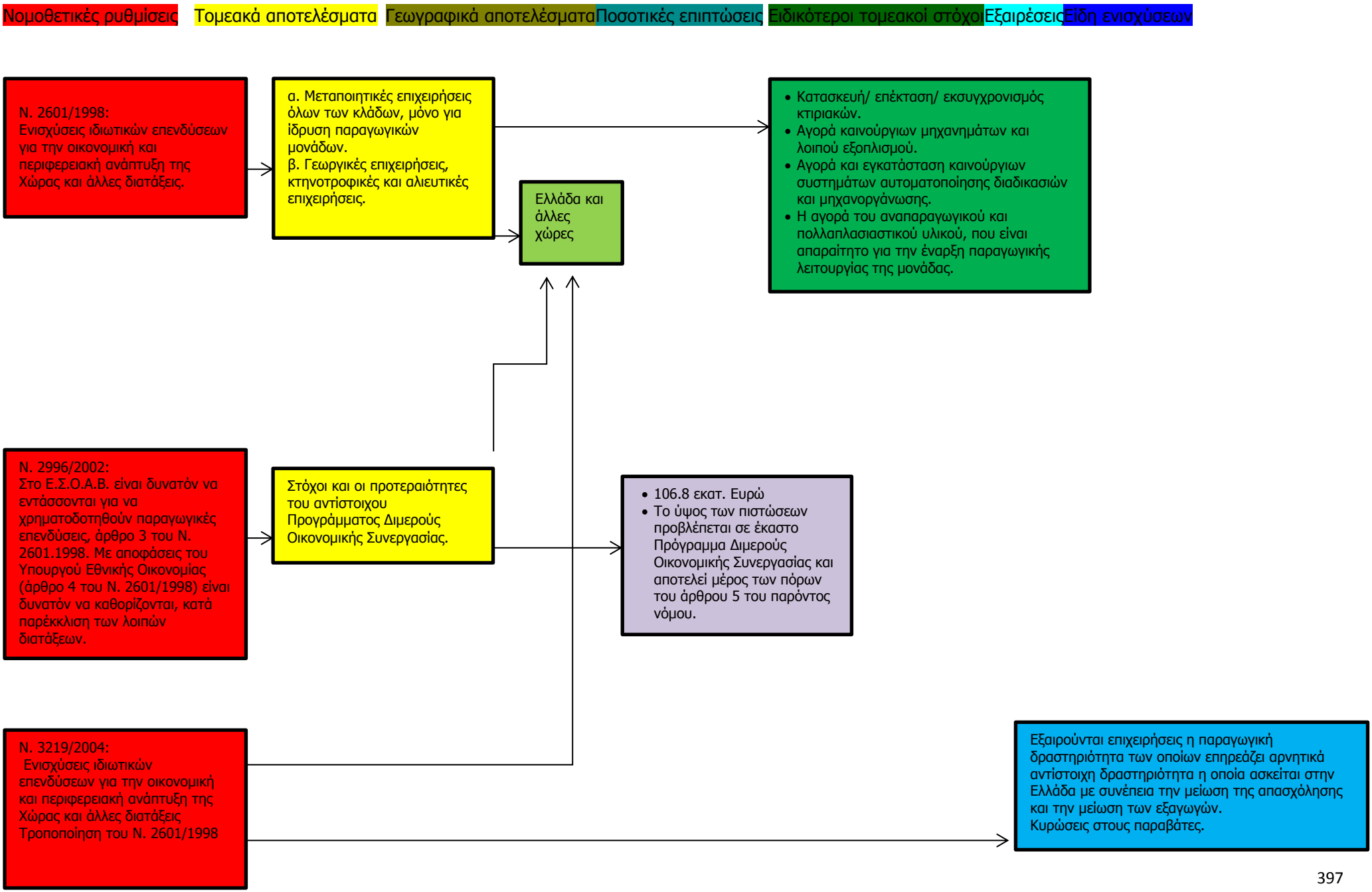

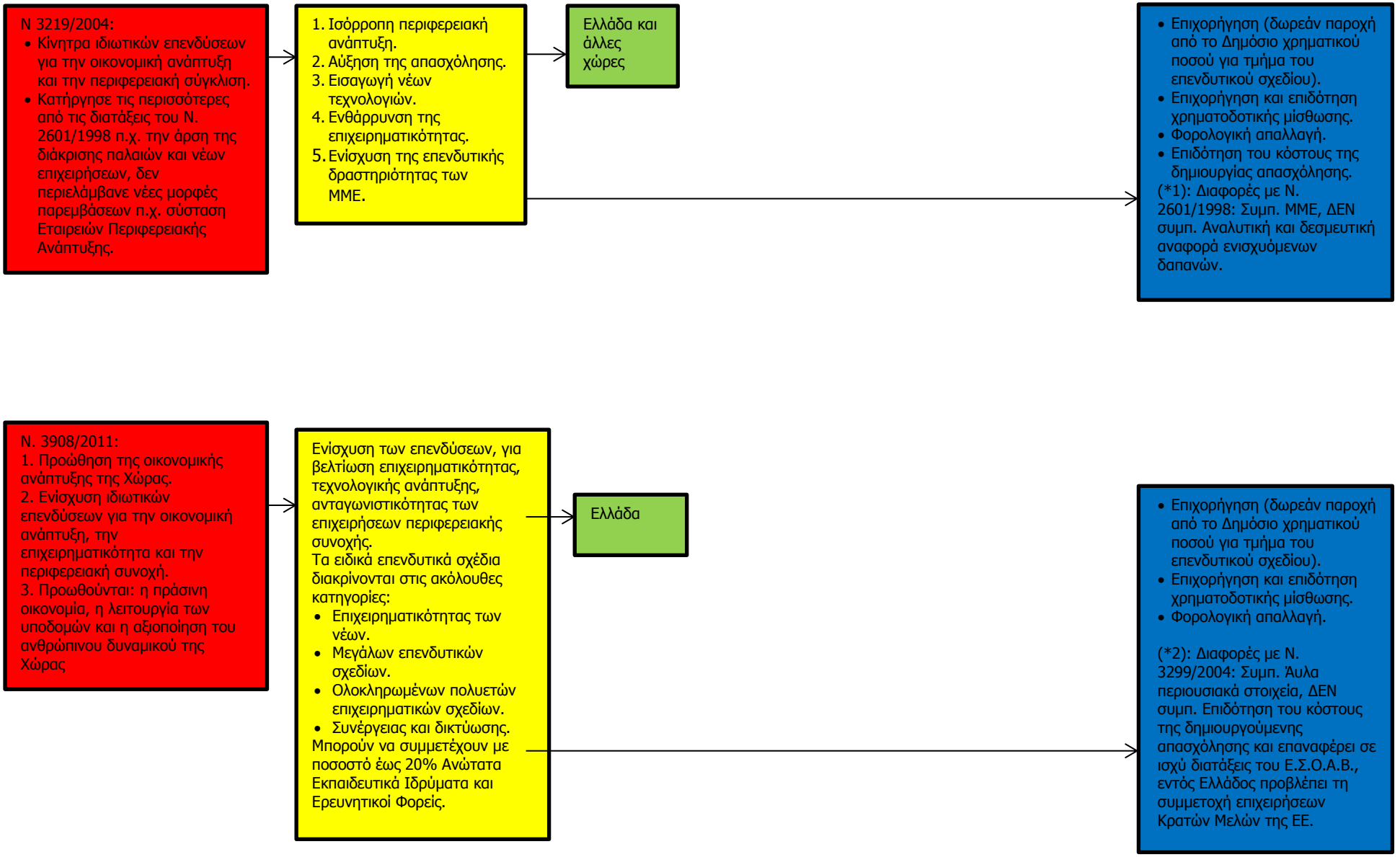
Ν 3219/2004:
• Κίνητρα ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση.
• Κατήργησε τις περισσότερες από τις διατάξεις του Ν. 2601/1998 π.χ. την άρση της διάκρισης παλαιών και νέων επιχειρήσεων, δεν περιελάμβανε νέες μορφές παρεμβάσεων π.χ. σύσταση Εταιρειών Περιφερειακής Ανάπτυξης.
1. Ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη.
2. Αύξηση της απασχόλησης.
3. Εισαγωγή νέων τεχνολογιών.
4. Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας.
5. Ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας των ΜΜΕ.
Ελλάδα και άλλες χώρες
• Επιχορήγηση (δωρεάν παροχή από το Δημόσιο χρηματικού ποσού για τμήμα του επενδυτικού σχεδίου).
• Επιχορήγηση και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης.
• Φορολογική απαλλαγή.
• Επιδότηση του κόστους της δημιουργίας απασχόλησης.
(*1): Διαφορές με Ν. 2601/1998: Συμπ. ΜΜΕ, ΔΕΝ συμπ. Αναλυτική και δεσμευτική αναφορά ενισχυόμενων δαπανών.
Ν. 3908/2011:
1. Προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της Χώρας.
2. Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την περιφερειακή συνοχή.
3. Προωθούνται: η πράσινη οικονομία, η λειτουργία των υποδομών και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της Χώρας
Ενίσχυση των επενδύσεων, για βελτίωση επιχειρηματικότητας, τεχνολογικής ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων περιφερειακής συνοχής.
Τα ειδικά επενδυτικά σχέδια διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:
• Επιχειρηματικότητας των νέων.
• Μεγάλων επενδυτικών σχεδίων.
• Ολοκληρωμένων πολυετών επιχειρηματικών σχεδίων.
• Συνέργειας και δικτύωσης.
Μπορούν να συμμετέχουν με ποσοστό έως 20% Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ερευνητικοί Φορείς.
Ελλάδα
• Επιχορήγηση (δωρεάν παροχή από το Δημόσιο χρηματικού ποσού για τμήμα του επενδυτικού σχεδίου).
• Επιχορήγηση και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης.
• Φορολογική απαλλαγή.
(*2): Διαφορές με Ν. 3299/2004: Συμπ. Άυλα περιουσιακά στοιχεία, ΔΕΝ συμπ. Επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης και επαναφέρει σε ισχύ διατάξεις του Ε.Σ.Ο.Α.Β., εντός Ελλάδος προβλέπει τη συμμετοχή επιχειρήσεων Κρατών Μελών της ΕΕ.

14. Εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα: ΑΞΕ σε χώρες των Βαλκανίων

Στο προηγούμενο Κεφάλαιο μελετήθηκε το νομικό «κέλυφος» της υποστήριξης του Ελληνικού Κράτους προς τις ΑΞΕ στην Βαλκανική, με άλλα λόγια με ποιο τρόπο «ενεπλάκη» το Ελληνικό Κράτος εμμέσως στην Βαλκανική, δρώντας υποστηρικτικά προς τις Ελληνικές ΑΞΕ στην περιοχή. Στο παρόν Κεφάλαιο μελετάτε το αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών του Ελληνικού Κράτους.

Στο Κεφάλαιο επιχειρείται η θεωρητική ανάλυση των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες, η οποία συνιστά το πρώτο σκέλος της διττής προσέγγισης της διερεύνησης της έμμεσης Ελληνικής οικονομικής «εμπλοκής» στην Βαλκανική μέσω ενίσχυσης των ΑΞΕ υπό την μορφή επιδοτήσεων.

Στην Ελληνική κοινή γνώμη, αλλά και στην Βιβλιογραφία επικρατεί συχνά η αντίληψη ότι η Ελλάδα εξελήχθηκε σε «μεγάλο επενδυτή» εκτός των συνόρων της, και ειδικότερα σε μια από τις μεγαλύτερες επενδυτικές δυνάμεις στην Βαλκανική. Το Κεφάλαιο αυτό επιχειρεί να διερευνήσει αν και κατά πόσον αυτό επαληθεύεται, και παράλληλα επιχειρεί μια περιγραφική παρουσίαση των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, και μια πρωτότυπη ταξινόμησή τους (taxonomy), ως προς το χρονικό πλαίσιο, τα ποσοτικά χαρακτηριστικά, την γεωγραφική και τομεακή κατανομή τους, επισημαίνοντας επίσης τις βασικές επιδιώξεις των Ελληνικών ΑΞΕ.

Για την διερεύνηση της Υπόθεσης 12, γίνεται συγκριτική ανάλυση των Ελληνικών ΑΞΕ, σε σχέση με ομοειδείς Ευρωπαϊκές οικονομίες, ώστε να διαφανεί η «αντικειμενική» διάσταση τους. Επιπρόσθετα το Κεφάλαιο αυτό συνιστά την διερεύνηση και των Υποθέσεων 8, 9 και 13, και συμβάλει στην θεωρητική βάση για την διερεύνηση των Υποθέσεων 4 και 10.

14.1 Η ελληνική προσέγγιση των ΑΞΕ διαχρονικά

Η Ελλάδα κατά την υπό εξέταση περίοδο γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία της εξαγωγέας ΑΞΕ. Για τον λόγο αυτό επιχειρείται κατωτέρω αρχικά μια ιστορική αναδρομή της Ελληνικής προσέγγισης των ΑΞΕ διαχρονικά, και στην συνέχεια γίνεται ταξινόμηση χρονικά, ποσοτικά και τομεακά για την καταγραφή, κατανόηση και περαιτέρω μελέτη των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική.

14.1.1 Ιστορική αναδρομή

Στην Ελλάδα, το χρηματοδοτικό μέγεθος του βιομηχανικού κεφαλαίου, ορισμένο ως συσσωρευμένος πραγματικός αναπαραγόμενος πλούτος, έχει καταγραφεί ως χαμηλό από την επιστημονική κοινότητα διαχρονικά. Η χώρα κατά συνέπεια έκανε συχνά χρήση ξένων πόρων για την κάλυψη των επενδυτικών της αναγκών.

Η ξένη χρηματοδότηση διαχρονικά στην Ελλάδα είχε ποικίλες μορφές, τόσο δανείων και ξένης βοήθειας, όσο και επενδύσεων χαρτοφυλακίου, αλλά και ΑΞΕ. Το μίγμα και οι αναλογίες διαφέρουν κατά περίοδο ανάλογα με τις εν γένει υφιστάμενες συνθήκες σε εθνικό, περιφερειακό ή και παγκόσμιο επίπεδο.

Οι εισροές ξένου κεφαλαίου[387] κατά τα πρώτα 100 χρόνια από την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους, δηλαδή κατά την περίοδο 1830-1931, ανήλθαν συνολικά σε 3 785-3 800 εκατ. Χρυσά Γαλλικά φράγκα. Από αυτά τα κεφάλαια, το 78% είχε την μορφή κρατικών δανείων, το 8% ήταν δάνεια προς νομικά πρόσωπα, ενώ οι ΑΞΕ αντιπροσώπευαν το 14% του συνόλου των ξένων πόρων, που εισέρευσαν στην χώρα. Οι ΑΞΕ ήταν περίπου το 36% του συνόλου των άμεσων επενδύσεων (ημεδαπών και ξένων) και κατευθύνθηκαν κυρίως στη βιομηχανία, το εμπόριο και τα χρηματοπιστωτικά,

[387] Giannitsis, T., ''Sociétés multinationales et stratégie d' exportation de la Grèce a l' égard des pays arabes'', in D. Germidis (Ed.), ''Le Transfert technologique par les firmes multinationales'', OECD, Development Centre, Paris, 1977.

ενώ οι ημεδαποί επενδυτές επικεντρώθηκαν στο εμπόριο, την ναυτιλία, τις τραπεζικές υπηρεσίες και σε μικρότερο βαθμό στην βιομηχανία και τις μεταφορές. Οι ξένοι επενδυτές διαχειρίστηκαν τα τραπεζικά και ορυκτά, και κατά το τελευταίο τμήμα της περιόδου, ήταν υπεύθυνοι για την προμήθεια ηλεκτρισμού και μεταφορών στην Αθήνα καθώς και αλλού, με το Αγγλικό και Γαλλικό ενδιαφέρον να κυριαρχούν σε αυτούς τους τομείς, και σε μικρότερο βαθμό των Αμερικανικών και Βελγικών επιχειρήσεων.

Στην συνέχεια, ο Παγκόσμιος Πόλεμος, η Γερμανική κατοχή και ο Εμφύλιος Πόλεμος, άφησαν την Ελλάδα σε οικτρή οικονομική κατάσταση. Η χώρα χρειάστηκε και έλαβε ξένους πόρους, κυρίως με την μορφή ξένης βοήθειας (Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα Ιούλιος 1948-Ιανουάριος 1952), που ανήλθε συνολικά σε 4 280 εκατ. δολάρια (κυρίως Αμερικανική ενίσχυση από την Διοίκηση Αρωγής και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών -ΔΑΑΗΕ (United Nations Relief and Rehabilitation Administration - UNNRA), επιπρόσθετη από το Δόγμα Truman – Σχέδιο Marshall, και Βρετανική βοήθεια). Εξαιρώντας κάποια Αμερικανό-Βρετανική βοήθεια του τύπου δανεισμού-εκμίσθωσης στη διάρκεια και αμέσως μετά τον πόλεμο, η πρώτη ξένη βοήθεια προς την Ελλάδα χορηγήθηκε από την ΔΑΑΗΕ κυρίως για σκοπούς περίθαλψης. Η μη-στρατιωτική ενίσχυση είχε τη μορφή ναυτιλιακών και προμηθειών (υλικά / τρόφιμα), καθώς και κεφαλαιουχικών αγαθών και εξοπλισμού γεωργίας, μεταλλουργίας, βιομηχανίας, κατασκευών οικίας, δημόσιας υγείας κ.ά. Η ενίσχυση αυτή διατέθηκε μέσω του Ελέγχου Οικονομικής Συνεργασίας-ΕΟΣ (Economic Cooperation Administration- ECA), που ιδρύθηκε για τη διαχείριση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Ανάκαμψης.

Η Αμερικανική βοήθεια συνεχίστηκε και μετά την λήξη του Σχεδίου Marshall το 1952, αλλά είχε τον μορφή του εφοδιασμού και στρατιωτικής βοήθειας. Η συμβολή των ΗΠΑ εκτιμάται σε περίπου 80% των συνολικών πόρων του ΕΟΣ με προορισμό την Ελλάδα, και 78% όλων των εφοδίων προς την Ελλάδα μέχρι το τέλος του 1949. Τα σχέδια επένδυσης που χρηματοδοτήθηκαν από την Αμερικανική ενίσχυση ήταν ενεργειακά (περιλαμβανομένου του λιγνίτη), σιδηροδρόμων, εγγειοβελτιωτικά, βιομηχανικά, ναυτιλιακά, κατασκευών, αντικατάστασης αγροτικού εξοπλισμού, οδικών κατασκευών, γεωργικών βελτιώσεων, δημόσιας υγείας, τηλεπικοινωνιών, υδροδότησης κ.ά. Τα σχέδια αυτά ενίσχυσαν τη γεωργική παραγωγή έτσι, ώστε να επανέλθει στα προπολεμικά της επίπεδα, ενώ στη βιομηχανική παραγωγή έδωσαν ώθηση, ώστε να ξεπεράσει κατά 40% τα προπολεμικά της επίπεδα. Η ενίσχυση της βιομηχανίας πήρε τη μορφή 252 μακροχρόνιων δανείων ύψους 25 εκατ. δολαρίων προς όφελος 152 βιομηχανικών επιχειρήσεων, ως επείγουσα ενίσχυση σε περίοδο οικονομικής και κοινωνικής κατάρρευσης, χωρίς όμως ορθή χρηματοοικονομική αξιολόγηση, με αποτέλεσμα ένα τέταρτο των δανείων τελικά να διαγραφούν.

Μετά το 1953 παρατηρείται εισροή ΑΞΕ, και στροφή προς την βιομηχανική παραγωγή στα πλαίσια του Αναπτυξιακού Νόμου 2687/53, κυρίως με την μορφή δημιουργίας ξένων θυγατρικών στον τομέα της μεταποίησης, η οποία απορρόφησε 70% περίπου του ξένου εισαγόμενου κεφαλαίου. Οι ΑΞΕ, όπως συνηθίζεται, και όπως έχει προαναφερθεί, χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη ολιγοπωλιακών πλεονεκτημάτων, όπως η νέα τεχνολογία (μέσω τμημάτων Ε & Α σε υφιστάμενες εταιρείες) και με έντονη παρουσία στις προηγμένες τεχνολογικά και ταχύτερα αναπτυσσόμενες βιομηχανίες της Ελληνικής μεταποίησης, και συγκεκριμένα στους τομείς των μετάλλων, των πετρελαιοειδών, χημικών, ηλεκτρικών συσκευών, εξοπλισμού μεταφορών, μεταλλουργικών προϊόντων, ελαστικών, πλαστικών και υφαντικών. Πολλές από αυτές είναι καθ' ολοκληρία ιδιοκτησία ξένων παραρτημάτων, οι οποίες έτειναν να ασκήσουν κυριαρχικό ρόλο.

Κατά την επταετή περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας 1967-1974, πραγματοποιήθηκαν ΑΞΕ, αλλά η εν γένει επενδυτική δραστηριότητα σε εισρέοντα ξένα κεφάλαια δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλή, παρά τα ειδικά κίνητρα και επιδοτήσεις πού δόθηκαν από την κυβέρνηση σε περιπτώσεις μεγάλων επενδυτικών σχεδίων, τα οποία τελικά προσέλκυσαν επιχειρήσεις όπως τα Ελληνικά Ναυπηγεία, το Αλουμίνιο Ελλάδας, ESSO-Pappas, Steyer, Nestlé κ.ά. Στην περίπτωση του Αλουμινίου, οι Γάλλοι επενδυτές επέλεξαν την Ελλάδα, όχι τόσο από τα ισχύοντα κίνητρα, όσο από την πρόσβαση σε πρώτες ύλες, τους Ελληνικούς βωξίτες στην προκειμένη περίπτωση, αλλά και από το χαμηλότερο κόστος ενέργειας, που αποτελεί σημαντική εισροή στη παραγωγή αλουμινίου.

Κατά την περίοδο 1973 έως την είσοδο στην ευρωζώνη, ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας, εκφρασμένος ως αύξηση του ΑΕΠ έπεσε στο 1,5 κατά μέσο όρο. Η μείωση ήταν μάλιστα σημαντικότερη αμέσως μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΕ, παρόλο που η χώρα την περίοδο αυτή δέχτηκε μεγάλα κονδύλια Ευρωπαϊκών πόρων, που κατά το Υπουργείο Οικονομικών έφτασαν το 2% του ΑΕΠ κατά την δεκαετία του '80 και διπλασιάσθηκαν στο 4% του ΑΕΠ την δεκαετία του '90. Τα Ευρωπαϊκά κονδύλια έφτασαν το 5% του ΑΕΠ κατά την πρώτη δεκαετία του 2000. Ενδιαφέρον είναι, ότι

μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΕ, οι ΑΞΕ, που κατά την προηγούμενη περίοδο ήταν περίπου 2% του ΑΕΠ, έπεσαν στο 1% του ΑΕΠ, χωρίς να ξανανέβουν ποτέ. Οι εισροές ξένων κεφαλαίων είχαν την μορφή Ευρωπαϊκών επιδοτήσεων ή δανείων προς το Κράτος ή τον ιδιωτικό τομέα. Το γεγονός της μείωσης των ΑΞΕ στην Ελλάδα, είναι αξιοπρόσεκτο, ειδικά γιατί η ένταξη άλλων χωρών με παρόμοια οικονομικά χαρακτηριστικά συνοδεύθηκε με αύξηση ή και διπλασιασμό των ΑΞΕ[388]. Αυτό έχει αποδοθεί, μεταξύ άλλων, στην δύσκαμπτη αγορά εργασίας[389] την έλλειψη παράδοσης στην συμμετοχή ξένων επιχειρήσεων στο παραγωγικό γίγνεσθαι της χώρας[390], το επικρατούν οικονομικό-νομικό-διοικητικό περιβάλλον κ.ά.

Η παρουσία των ΑΞΕ και η συμβολή τους στην Ελληνική οικονομία μπορεί να αποτιμηθεί, με την αναφορά των επιδράσεών τους στο εισόδημα, στην απασχόληση, στο ισοζύγιο πληρωμών, στην εκπαίδευση του εργατικού και στελεχικού δυναμικού, καθώς και των επιδράσεών τους στην οικονομική και βιομηχανική οργάνωση.

Οι κύριοι καθοριστικοί παράγοντες των ΑΞΕ στην Ελλάδα, που έχουν σχέση με την Ελληνική οικονομία, είναι το μέγεθος της αγοράς, που συνδέεται με το ΑΕΠ, η δασμολογική προστασία των μεταποιητικών προϊόντων, που παράγονται στην Ελλάδα, μια ψευδομεταβλητή για την πολιτική σταθερότητα, η οποία αναφέρεται στην κυριαρχία του Κοινοβουλίου κ.ά.[391]. Άλλοι παράγοντες, που έχουν περιληφθεί στην ποσοτική ανάλυση, αλλά φάνηκε, ότι έχουν μικρότερη επιρροή στις ΑΞΕ, είναι οι άλλες μεταβλητές του κόστους κεφαλαίου, όπως η απόλυτη μεταβολή του Ελληνικού ΑΕΠ και ο ρυθμός αύξησης του. Οι δύο αυτές μεταβλητές είναι στατιστικά ασήμαντες, ενώ χαρακτηρίζονται αβέβαιες εξαιτίας της δυνατότητας αντιστροφής των πρόσημων των συντελεστών τους.

14.1.2 Αποτίμηση

Η παρουσία των ΑΞΕ και ο ρόλος τους στην ανάπτυξη, καθώς και η εν γένει συμβολή τους στην Ελληνική οικονομία έχει αποτιμηθεί πολλαπλά στην επιστημονική Βιβλιογραφία[392]. Η αποτίμηση γίνεται με την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ΑΞΕ σε σχέση με τους πρωτεύοντες και δευτερεύοντες δεσμούς που προαναφέρθηκαν, όπως οι επιδράσεις τους στο εισόδημα, την απασχόληση, το ισοζύγιο πληρωμών, στην εκπαίδευση εργασίας κ.ά.

Παράλληλα, αρκετοί ερευνητές έχουν μελετήσει και αξιολογήσει τους κύριους καθοριστικούς παράγοντες προσέλκυσης ΑΞΕ στην Ελλάδα, οι οποίοι συνοψίζονται κατά πρωτεύοντα λόγο στο μέγεθος της αγοράς (σε απευθείας σύνδεση με το ΑΕΠ), [393] και το δασμολογικό καθεστώς, καθώς και σε πολύ μικρό βαθμό στο κόστος κεφαλαίου, την απόλυτη μεταβολή του ΑΕΠ και τον ρυθμό ανάπτυξης.

Η επιστημονική κοινότητα διαπιστώνει θετικές επιδράσεις των ΑΞΕ στο ισοζύγιο πληρωμών άμεσα μέσω (υποκατάστασης εισαγωγών ή προώθησης εξαγωγών), αλλά και έμμεσα (λόγω αύξησης του εγχώριου προϊόντος στα εισοδήματα και στην συνολική ζήτηση).

---

[388] Αυτό το φαινόμενο έχει παρατηρηθεί και σε άλλες χώρες, όπως αναφαίρεται σε άλλο σημείο.

[389] Βλ., Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Aid Activities in South-East Europe 1990-1998.", Development Assistance Committee, Balkan Special Edition, Paris, September 1999.

[390] Βλ., Bosworth, B., Kollintzas, T., ‘’Economic Growth in Greece: Past Performance and Future Prospects”, Bank of Greece, available [online] from: http://www.aueb.gr/imop/, Athens, 2001.

[391] Οι συντελεστές της παλινδρόμησης αυτών των μεταβλητών είναι σημαντικά διάφοροι του 0 για τις περισσότερες από τις εξεταζόμενες μεταβλητές, και όλοι έχουν τα αλγεβρικά πρόσημα, που υποδεικνύονται από την οικονομική θεωρία.

[392] Βλ., Nanopoulos, N., C., ‘’ A model of inward foreign direct investment, licensing and imports : It's application across the Greek manufacturing industries”, Ph.D. Thesis, Reading University, Reading, 1982, Perrakis, C., ‘’Output, balance of payments and employment effects of FDI in Greece, Spain and Turkey”, Ph.D. Thesis, Reading University, Reading, 1977, και Roumeliotis,P., ‘’La politique des prix d’importation et d’exportation des enterprises multinationales en Grèce”, Revue Tiers Monde 18(70):353-65, 1977.

[393]Nanopoulos, N., C., ‘’ A model of inward foreign direct investment, licensing and imports: It's application across the Greek manufacturing industries”, Ph.D. Thesis, Reading University, Reading, 1982.

Όσον αφορά την επίδραση των ΑΞΕ στην ανάπτυξη, η Βιβλιογραφία υποστηρίζει γενικά, ότι αυτή δεν ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Η διαπίστωση αυτή είναι απόλυτα λογική, αφού οι ξένοι πόροι ανεξάρτητα από το, αν προέρχονται από κυβερνητικές ή επιχειρηματικές πηγές δεν είναι ποσοτικά αρκετοί και ικανοί να διαμορφώσουν μια σημαντική ειδοποιό διαφορά στην οικονομική ανάπτυξη. Δρουν, βέβαια, καταλυτικά και ενισχυτικά στην αναπτυξιακή διαδικασία αμέσως και εμμέσως, αυξάνοντας το Εθνικό προϊόν, αλλά και βελτιώνοντας την παραγωγικότητα, την εξειδίκευση, την δομή της αγοράς κ.ά. Αντίθετα, οι επιδράσεις των ΑΞΕ στην απασχόληση, δεν θεωρούνται εντυπωσιακές, καθότι το μέσο μερίδιο της απασχόλησης, που οφείλεται στις ΑΞΕ στον μεταποιητικό τομέα ήταν 11% της συνολικής απασχόλησης, και φτάνοντας το 20-21% αυτής της συγκεκριμένης βιομηχανίας. Αυτό φαίνεται να επιβεβαιώνει τη θεωρία, που πρεσβεύει, ότι οι ΑΞΕ τείνουν μάλλον στην υποκατάσταση εργασίας με κεφαλαιουχική τεχνολογία, ενώ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εισαγωγή ξένης σύγχρονης τεχνολογίας ήταν επωφελής για την Ελληνική οικονομία. Οι ΑΞΕ συνέβαλλαν επίσης, στην αύξηση της παραγωγικότητας μέσω εισαγωγής τεχνολογικής υπεροχής εντάσεως κεφαλαίου και λιγότερο μέσω εξειδίκευσης και εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού.

Ο ρόλος των ΑΞΕ καταγράφεται ως μάλλον ευνοϊκός για την Ελληνική ανάπτυξη στις αρχές της δεκαετίας του ΄50, όταν βοήθησαν την κάλυψη του κενού επενδύσεων-αποταμίευσης, αλλά αργότερα το εμπορικό κενό επιδεινώθηκε και περιόρισε τη διαδικασία της ανάπτυξης.

Οι ΑΞΕ φαίνεται να επηρέασαν τη δομή οργάνωσης της οικονομίας αυξάνοντας την ποιοτική κατανομή του μεγέθους των επιχειρήσεων (με την ίδρυση μεγαλύτερων μονάδων, από τις υφιστάμενες μικρές οικογενειακές), χωρίς όμως να εκμεταλλεύονται πλήρως τις πιθανές οικονομίες κλίμακας. Ακόμη, και μεγάλες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες έχουν δημιουργηθεί σε μεγέθη μικρότερα από αυτά ελάχιστης αποτελεσματικότητας. Έτσι για παράδειγμα, μονάδες στους κλάδους χημικών, διύλισης πετρελαίου και μετάλλου, όπως το συγκρότημα της Θεσσαλονίκης περιλαμβανομένων ESSO Pappas και Ethyl (Hellas), κατασκευάστηκαν για να προμηθεύσουν τη σχετικά μικρότερη εγχώρια αγορά. Οι περισσότερες ΑΞΕ στην Ελλάδα ήταν τύπου υποκατάστασης εισαγωγών και καθώς οι μονάδες δεν είχαν το αποτελεσματικότερο μέγεθός, επωμίστηκαν μειονεκτήματα κόστους, λόγω του μικρότερου του βέλτιστου μεγέθους τους.

Η Βιβλιογραφία πάντως καταγράφει συνολικά θετική επίδραση των ΑΞΕ στην Ελλάδα ως προς το εισόδημα και την παραγωγικότητα, το ισοζύγιο πληρωμών και την τεχνολογική πρόοδο[394].

14.2 Η ελληνική προσέγγιση των ΑΞΕ στην Βαλκανική

Με το «άνοιγμα» των χωρών του Ανατολικού μπλοκ στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, χωρίς προηγούμενη παράδοση και εγγενή «κουλτούρα» στην διεθνοποίηση μέσω ΑΞΕ, αναπτύσσει την εξωστρέφειά του κυρίως, ως αποτέλεσμα των εγγενών αλληλοεπιδρώντων παραγόντων, που ωθούν στην διεθνοποίηση των επιχειρήσεων, και οι οποίοι έχουν ήδη παρατεθεί σε γενικό επίπεδο στο σχετικό Κεφάλαιο. Περαιτέρω ώθηση του παρείχε και η πολιτική, την οποία χάραξε την δεδομένη περίοδο το Ελληνικό Κράτος, να σταθεί ενεργά αρωγός σε τέτοιες πρωτοβουλίες, όπως προαναφέρθηκε. Στην συνέχεια, προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, παρατηρείται μια αμφίδρομη κίνηση, με ορισμένες επιχειρήσεις να αποεπενδύουν στην Βαλκανική, ενώ άλλες να «εξωθούνται» στην πραγματοποίηση ΑΞΕ από την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας που διαμορφώθηκε μετά την απαρχή της κρίσης το 2009. Πέραν αυτών όμως, σημαντικό ρόλο έπαιξε και το στάδιο ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας[395] ως προς το ΑΕΠ, αλλά και ωρίμανσης στον τομέα των επενδύσεων[396], όπως αναφέρεται στην σχετική ενότητα κατωτέρω.

[394] Perrakis, C., ‘’Output, balance of payments and employment effects of FDI in Greece, Spain and Turkey”, Ph.D. Thesis, Reading University, Reading, 1977.

[395] Πολλοί συνεπακόλουθοι της ανάπτυξης παράγοντες έπαιξαν επίσης σημαντικό ρόλο στην εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας, όπως μεταξύ άλλων η αναβάθμιση του Χρηματιστηρίου Αθηνών - ΧΑ από αναπτυσσόμενη σε αναπτυγμένη αγορά, υποβοήθησε την διείσδυση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική.

[396]Αυτό επιβεβαιώνεται από την παρεμφερή πορεία ομοειδών Ευρωπαϊκών οικονομιών, όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, οι οποίες ξεκίνησαν σύμφωνα με την UNCTAD, το 1990 με απόθεμα εξερχόμενων ΑΞΕ 900 και 14 942 εκατ. δολάρια αντίστοιχα, έναντι 2 882 εκατ. δολαρίων της Ελλάδας, και έφτασαν το 2010 συνολικά σε 547 655 εκατ. δολάρια και 1 662 236 εκατ. δολάρια αντίστοιχα, έναντι 265 282 της Ελλάδας. Dunning, J. H. & Narula, R., ‘The investment development path revisited: some emerging issues, in Dunning and R. Narula (eds.), Foreign Direct Investment

Λόγω έλλειψης εμπειρίας, των δύσκολων και ασταθών συνθηκών στην Βαλκανική αρχικά, αλλά και του μικρού μεγέθους των Ελληνικών επιχειρήσεων εν γένει, ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας κάνει τα πρώτα βήματα εξωστρέφειας διστακτικά, ξεπερνάει όμως στην συνέχεια μετά το 2000 την «δειλία» του[397][398]. Σύμφωνα με τα στοιχεία εκροών ΑΞΕ της ΔΗΕΕΑ (UNCTAD)[399] , που παρατίθεται κατωτέρω, καθώς η Ελλάδα ενέτεινε την πολιτική, εμπορική[400] αλλά και οικονομική συνεργασία της με τις χώρες της Βαλκανικής[401], καθίσταται καθαρός εξαγωγέας επενδύσεων για βραχείες και συγκεκριμένες περιόδους της υπό εξέταση περιόδου[402]. Φτάνει μάλιστα η Ελλάδα να κατατάσσεται το 2002 στην 36η θέση σε παγκόσμιο επίπεδο σε σχέση με τις εκροές ΑΞΕ, θέση την οποία διατηρεί για πάνω από μια δεκαετία, αφού το 2014 κατέλαβε την 37η θέση. Αντίθετα, ως το 1998[403], το οποίο αποτελεί και σημείο καμπής (breaking point) για την αύξηση των εκροών ΑΞΕ, αυτές βρίσκονταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Το 1998, ως σημείο καμπής μπορεί μεταξύ άλλων να αποδοθεί και στο γεγονός ότι συμπίπτει με την θέσπιση του Επενδυτικού νόμου Ν. 2601/1998, ο οποίος προωθούσε τις Ελληνικές επενδύσεις χωρίς ιδιαίτερους περιοριστικούς όρους και εκτός Ελλάδας. Η συσχέτιση αυτή, δεν ισοδυναμεί επ' ουδενί με αιτιώδη συνάφεια, γι' αυτό αξίζει εξάλλου να σημειωθεί ότι, όπως κατέδειξε η ανάλυση των στοιχείων που παρατίθενται, ένα δεύτερο χαμηλό ρεκόρ σε εισροή ΑΞΕ στην Ελλάδα, με παράλληλη αύξηση των εκροών, καταγράφεται το 2004, έτος κατά το οποίο ψηφίσθηκε ο διάδοχος αναπτυξιακός νόμος Ν 3299/2004, υπό άλλη πολιτική ηγεσία, ο οποίος όμως όχι απλώς δεν προέβλεπε στήριξη εκροών, αλλά αντιθέτως είχε ακόμη και περιοριστικούς όρους για την προστασία της απασχόλησης στην Ελλάδα. Η πορεία αυτή συνεχίστηκε μάλιστα και τον επόμενο χρόνο 2005, και μάλιστα σε περίοδο εκθεματικής αύξησης των ροών ΑΞΕ σε διεθνές επίπεδο.

Αξίζει να σημειωθεί όμως, ότι η προτροπή για εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, δεν περιορίσθηκε μόνο, στην νομοθετική δραστηριότητα, αλλά σε σύγχρονη δημιουργία «κλίματος» μέσω του δημόσιου λόγου, σε πολιτικό, ακαδημαϊκό, δημοσιογραφικό και επιχειρηματικό επίπεδο. Αυτό έδρασε ως «ιική» (viral) διάδοση, με αποτέλεσμα το «εναρκτήριο λάκτισμα» για την εξωστρέφεια που δόθηκε με τον Ν. 2601/1998, να είναι αρκετό ώστε το παιχνίδι εκροής ΑΞΕ να αρχίσει, αλλά να συνεχίσει μετά εκτός ελέγχου από το Ελληνικό Κράτος μια ανεξάρτητη πορεία. Κύριος προορισμός των Ελληνικών ΑΞΕ σε όγκο επενδύσεων και αριθμό επιχειρήσεων αναδείχθηκε η Βαλκανική, οι χώρες της οποίας, όπως προαναφέρθηκε στο Κεφάλαιο σχετικά με την οικονομική τους κατάσταση κατά την υπό εξέταση περίοδο, κατάφεραν να απορροφήσουν ΑΞΕ σε διεθνές επίπεδο, αν και όχι σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα λόγω κυρίως εμποδίων από την καθυστέρηση εφαρμογής διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, την ανασφάλεια και την γραφειοκρατία.

---

and Governments: Catalysts for Economic Restructuring, Routledge, London, 1996 και Louri, H., Papanastassiou M., Lantouris, J., 'FDI in the EU periphery: a multinomial logit analysis of Greek firms strategies', Regional Studies, Vol 34.5, London, August 18, 2010.

[397] Ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας μπορεί να θεωρηθεί αρκετά δειλός, αν λάβει κανείς υπ'όψη, ότι η Ουγγαρία από αποδέκτης μετατρέπεται σε πάροχο ΑΞΕ ήδη το 1996.

[398] Σχετικά με την μικρή και οικογενειακή μορφή των μητρικών εταιρειών έως το 1998, βλ. Kalogeresis, A., and Labrianidis, L., "From spectator to walk-on to actor: An exploratory study of the internationalization of Greek firms since 1989", The European Journal of Comparative Economics, 7:1, 121-14 , Castellanza, 2010.

[399] Όργανο του ΟΗΕ με έδρα την Γενεύη, ιδρύθηκε το 1964 και ασχολείται με θέματα εμπορίου, επενδύσεων και ανάπτυξης, και με πρωταρχικό σκοπό την μεγιστοποίηση τους σε σχέση με τις υπό ανάπτυξη χώρες για την βέλτιστη ένταξη τους σε ισότιμη βάση στην παγκόσμια οικονομία.

[400] ΟΙ διευρυμένες εμπορικές συναλλαγές θεωρούνται ως προάγγελος εκροής ΑΞΕ, Βλ., Dunning, J. H., "Multinational Enterprise and the Global Economy", Addison-Wesley, Reading, 1993.

[401] Βλ., EBRD, " Transition report ", London, 2000, σελ.74 «Η εμπειρία από τις μεταβατικές οικονομίες και άλλες αναδυόμενες αγορές δείχνει ότι οι ΑΞΕ τείνουν να συνδέονται στενά με την αύξηση των διμερών εμπορικών ροών».

[402] Η αύξηση των ΑΞΕ εξηγεί εν μέρει την κατάσταση στις διμερείς εμπορικές ανταλλαγές, «… το επίπεδο της εμπορικής ολοκλήρωσης ανάμεσα στην Ελλάδα και τις Βαλκανικές χώρες, καθώς και της ΕΕ με τις βαλκανικές χώρες είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα», Βλ., Chionis, D., Liargovas, P., and Zanias, G. P., ' Greece's trade potential with Balkan countries: Is it too little?", Journal of Economic Integration, London, 2002.

[403]Τα στοιχεία για τις εισροές και εκροές ΑΞΕ στην Ελλάδα επιβεβαιώνουν την παρατήρηση Βλ.,σ τον σχετικό πίνακα UNCTAD , που διαμορφώνονται το 1991 σε 17.166 και 6.074 αντίστοιχα, το 1998, σε 31.680 και 30.902 αντίστοιχα, και το 2004 σε 25.854 και 95.597 αντίστοιχα. Μέγιστη διαφορά παρατηρείται το 2007 με τις εισροές στο 139.914 και τις εκροές στο 209.484. Κατά την ΠΤ, Βλ., Σχετικό πίνακα οι καθαρές εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα είναι μηδενικές ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1998 και 2002, ενώ ελάχιστες τιμές παρατηρούνται το 1999 και το 2005.

Στην περιοχή, η Ελλάδα περιλαμβάνεται ανάμεσα στις σημαντικές χώρες προέλευσης ΑΞΕ[404]. Οι προορισμοί Ελληνικών ΑΞΕ που έπονται περιλαμβάνουν κυρίως την ΕΕ, Τουρκία, Αίγυπτο και ΗΠΑ[405].

Ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, σε εν γένει καλή κατάσταση κατά την υπό εξέταση περίοδο όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, προσβλέπει μεταξύ άλλων, στην Βαλκανική «ενδοχώρα»(Hinterland), ως επέκταση της εγχώριας αγοράς για την τόνωση της βιομηχανικής παραγωγής, μέσω επίτευξης οικονομιών κλίμακας, ή και στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω χαμηλότερου κόστους παραγωγής. Οι δύο αυτοί πρωταρχικοί στόχοι, που προέκυψαν από την επισκόπηση της Βιβλιογραφίας, και συνάδουν απόλυτα με τους δύο σημαντικότερους στόχους για τις ΑΞΕ σε παγκόσμιο επίπεδο, σύμφωνα με την ΠΟΕΕ, όπως έχει προαναφερθεί, επιβεβαιώθηκαν και από την εμπειρική έρευνα κατωτέρω. Ένα επί πλέον κίνητρο για τις Ελληνικές ΑΞΕ είναι και ο φόβος του ξένου ανταγωνισμού, ο οποίος αν καταλάμβανε τον «ζωτικό χώρο» των Βαλκανίων θα μπορούσε πιο εύκολα να «αλώσει» σε κάποια στιγμή ευκολότερα την εγχώρια Ελληνική αγορά.

Το γενικότερο κλίμα και η βελτίωση των υποδομών και θεσμών στην περιοχή, η οποία επιδιώχθηκε σε διεθνές, Ευρωπαϊκό, περιφερειακό και διμερές επίπεδο από το Ελληνικό Κράτος όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, ήρθε επίσης αρωγός στην Ελληνική ιδιωτική πρωτοβουλία, δημιουργώντας κλίμα συνεργασίας αλλά και διευκολύνοντας περαιτέρω την πρόσβαση της Ελλάδας Παν-Ευρωπαϊκά και υποβοηθώντας κατά συνέπεια την εξαγωγική δραστηριότητα της χώρας, την ανάπτυξη του διακομιστικού τομέα, αλλά και των εκροών ΑΞΕ.

Την ίδια περίοδο η οικονομική ανάκαμψη εμφάνισε διαφορετικούς ρυθμούς σε Κράτη των Βαλκανίων, και κατά συνέπεια συνεπακόλουθη αύξηση της ζήτησης. Κατά την περίοδο 1990-2010, όπως προαναφέρθηκε, τα Κράτη της περιοχής κατέγραφαν, ως επί το πλείστον από το 1995 και μετά, και χωρίς εξαίρεση, από το 2002 και μετά, ρυθμούς ανάπτυξης κατά πολύ υψηλότερους του μέσου όρου της ΕΕ. Την περίοδο 1995-97, Κράτη όπως η Βοσνία & Ερζεγοβίνη, η Αλβανία, και η Σερβία κατέγραψαν αυξήσεις των αντίστοιχων ΑΕΠ της τάξης του 86,0, 13,3, και 10.1 αντίστοιχα, η τελευταία κυρίως μετά την «επανένταξη» της τότε Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας στην Διεθνή Κοινότητα, η οποία και προοιώνισε άμεσα την μετέπειτα μακροχρόνια ανάκαμψή της οικονομίας της. Η ζήτηση που προήλθε από δημογραφικά δεδομένα της περιοχής, σε συνδυασμό με την οικονομική αυτή βελτίωση, δημιούργησε μια ελκυστική αγορά για τον Ελληνικό ιδιωτικό τομέα, ο οποίος κατά την συντριπτική του πλειοψηφία εστίασε στον τομέα των υπηρεσιών, αγαθό που αδυνατεί να εξαχθεί διασυνοριακά και απαιτεί επιτόπια παρουσία και επενδύσεις ΑΞΕ. Για τον λόγο αυτό μία σειρά Ελληνικών επιχειρήσεων, που επιζητούσαν διευρυμένες αγορές, εξαπλώθηκαν στην Βαλκανική, κυρίως μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων, πέραν των επιχειρήσεων που επιζητούσαν μείωση του κόστους παραγωγής, όπως θα εξετασθεί πιο λεπτομερώς και στην συνέχεια.

14.3 Χρονικό πλαίσιο

Σύμφωνα με την ανάλυση της Βιβλιογραφίας και προϋπαρχόντων σχετικών ερευνών, η «απόβαση» Ελλήνων επιχειρηματιών στις υπό εξέταση χώρες, θα μπορούσε να διακριθεί στις εξής χρονικές φάσεις[406], με τίτλους «δανεικούς» από την «στρατηγική επιθετικής εμπλοκής», με βάση την επιχειρησιακή τακτική, το είδος και τις επιδιώξεις των ΑΞΕ:

[404]Βλ., Slaveski, T., Nedavovski, P., "Foreign Direct Investment in the Framework of Cross-Border Co-Operation in Selected Balkan Countries.", SEED Center, University of Thessaly, Volos, 2000, "Ως μέλος της ΕΕ, και η πιο ανεπτυγμένη χώρα ... .Στην περιοχή, η Ελλάδα φαίνεται να είναι ο φυσικός ηγέτης στην ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών της περιοχής ....» , SEED Center, University of Thessaly, Volos, 2000.

[405] Η «απόβαση» των Ελλήνων επιχειρηματιών στην Βαλακνική συμπίπτει χρονικά με την σταδιακή αποκλιμάκωση των ροών ΑΞΕ προς τις χώρες τις Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες μάλιστα σε μέρικές περιπτώσεις, όπως π.χ. η Ουγγαρία από χώρες υποδοχής γίνονται χώρες καταγωγής ΑΞΕ ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990.

[406] Οι περισσότεροι ερευνητές διακρίνουν ως επι τω πλείστον δύο φάσεις, την προ και μετά το 1998, όπως π.χ. οι Kalogeresis, A., and Labrianidis, L., "From spectator to walk-on to actor: An exploratory study of the internationalization of Greek firms since 1989", The European Journal of Comparative Economics, 7:1, 121-14 , Castellanza, 2010.

1990-1994	ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ	Ευκαιριακές/οπορτουνιστικές επενδύσεις από «προσκόπους/ανιχνευτές» που αποσκοπούν στο γρήγορο και εύκολο κέρδος[407], χωρίς την δέσμευση μεγάλων κεφαλαίων[408] και πάγιο ενεργητικό, κυρίως έμποροι τροφίμων και καταναλωτικών αγαθών, που στοχεύουν στο σύντομο ανεφοδιασμό ειδών σε έλλειψη, συχνά με νοοτροπία «χρυσοθήρων στο El Dorado».
1994-1996	ΠΡΟΓΕΦΥΡΩΜΑ	Πρώτες σημαντικές ελληνικές επιχειρήσεις ανοίγουν γραφεία αντιπροσωπείας στα Βαλκάνια και συνεχίζουν να στοχεύουν στα τρόφιμα και καταναλωτικά αγαθά, αλλά αρχίζουν οι ΑΞΕ κυρίως στην μεταποίηση[409], συχνά με σύνθημα εξωστρέφεια με όποιο κόστος (extroversion-against-all-odds)[410]
1996-1998	ΜΑΧΗ ΧΑΡΑΚΩΜΑΤΩΝ	Οι ελληνικές επιχειρήσεις, συχνά σε αδιέξοδο λόγω της κρίσης στις χώρες υποδοχής, που αποδίδονται σε μακροοικονομικά προβλήματα, όπως ο πληθωρισμός, η διαφθορά κ.ά. προσπαθούν να «κρατήσουν τις θέσεις τους και το προγεφύρωμα».
1998-2000	ΚΥΡΙΑ ΑΠΟΒΑΣΗ	Ελληνικές ΑΞΕ από μεγάλες Ελληνικές επιχειρήσεις συνοδευόμενες από τράπεζες μέσω Συγχωνεύσεων και Εξαγορών- Σ&Ε[411], καθώς τα οικονομικά προβλήματα, που προηγήθηκαν, επιτάχυναν την πώληση των βασικών κρατικών περιουσιακών στοιχείων στις υπό εξέταση χώρες[412], σε διάφορους τομείς[413].
2000-2008	ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΘΕΣΗΣ	Οι υπάρχουσες Ελληνικές ΑΞΕ εδραιώνουν τις θέσεις τους στην αγορά, πραγματοποιούν συχνά και περαιτέρω επέκταση, ενώ πραγματοποιείται και σειρά νέων ΑΞΕ από τις μεγαλύτερες ελληνικές εταιρείες για την δημιουργία περιφερειακής παρουσίας (με παρουσία σε περισσότερες από μία χώρες των Βαλκανίων), μέσω στρατηγικών επενδύσεων (strategic investments)[414].
2008-2010	ΜΕΡΙΚΗ ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ	Η απαρχή της οικονομικής κρίσης σήμανε μια «παλιρροιακή» κίνηση μεταξύ επένδυσης-αποεπένδυσης (investment-disinvestment), αναγκάζοντας κυρίως τις Ελληνικές τράπεζες να αρχίσουν να υποχωρούν, ενώ αντίθετα πολλές Ελληνικές επιχειρήσεις παραμένουν, ενώ συγχρόνως πραγματοποιούνται και νέες Ελληνικές ΑΞΕ, κυρίως για φορολογικούς λόγους, συνθήκες αγοράς και δυνατότητες χρηματοδότησης[415].

[407] Σε περιόδους κακού οικονομικού κλίματος, '….οι ΑΞΕ τείνουν να επικεντρωθούν σε ένα πολύ στενό τομέα της οικονομίας, όπου η απόδοση του κεφαλαίου είναι γρήγορη', Βλ., Hunya, G., " FDI in South-Eastern Europe in the early 2000s", wiiw, Vienna, 2002, σελ., 2.

[408] Ετσι εξηγούνται τα πολύ χαμηλά εκροών ΑΞΕ, που καταγράφονται στα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται σε άλλο σημείο.

[409] "Το 1997 ο μεταποιητικός τομέας έχει προσελκύσει την πλειοψηφία των ελληνικών ΑΞΕ προς τα έξω, τόσο από την άποψη του αριθμού των επιχειρήσεων (114/185) και του επενδεδυμένου κεφαλαίου (83,3%)', Βλ., Papanastassiou, M., Zanias, G., P., 'Greek Foreign Direct Investment in Southeast Europe', wiiw 'Countdown' Project, Regionalism and Balkan Integration Project Paper, Vienna, 2000, σελ. 17.

[410] Συνήθως στη Βιβλιογραφία διακρίνονται 2 περίοδοι, Βλ., Kamaras, A., "A Capitalist Diaspora:The Greeks in the Balkans", The Hellenic Observatory, The European Institute, Discussion paper N4, LSE, London, June, 2001, ως και από το 1996, που ονομάζει investment decision stage.

[411] 'Το κίνημα Σ & Ε ήταν σε εξέλιξη στα τέλη του 1990 λόγω των υψηλών τιμών των μετοχών, τα χαμηλά επιτόκια, τον αυξημένο διεθνή ανταγωνισμό, μεταβαλλόμενους κανονισμούς, εξελισσόμενη τεχνολογία, ελευθερία των κινήσεων κεφαλαίων κ.ά. Βλ., Agorastos, K., Zarotiadis, G., Pazarskis, M., 'International M&As of Greek business in South Eastern Eyropean countries, an empirical research', Festschrift in honour of Maria Negroponti-Delivani, University of Macedonia, Greece, Thessaloniki, 2006.

[412] Με βάση τα στοιχεία της ΔΗΕΕΚΑ, στην Βαλκανική οι Σ&Ε δεν υλοποιήθηκαν με ρυθμούς αντίστοιχους άλλων περιοχών, καθώς οι διασυνοριακές Σ&Ε αντιπροσωπεύουν τα 4/5 εισροών ΑΞΕ στις αναπτυγμένες χώρες, 2/5 στην ΚΑΕ, και περίπου 1/5 στις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο.

[413] Παράλληλα υπήρξε και εκτεταμένη ιδιωτικοποίηση εκ των έσω, που πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο των Εξαγορών από Εργαζομένους Διοίκησης-ΕΕΔ (Management Employee Buy Outs-MEBOs) και με τη συμμετοχή χιλιάδων ατόμων, κυρίως από μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

[414] π.χ. ΟΤΕ/COSMOTE, Εθνική Τράπεζα, 3 Ε, ΔΕΛΤΑ Α.Ε., ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ κ.ά.

[415] Λόγω της ελληνικής κρίσης, η πώληση από τις διεθνοποιημένες Ελληνικές επιχειρήσεις θυγατρικών σε άλλες χώρες έγινε για την « κάλυψη» της μητρικής, αν και ο τομέας των υπηρεσιών, που κυριαρχεί στην Ελληνική επιχειρηματική δραστηριότητα εντός και εκτός Ελλάδας, θεωρείται εν γένει «ανθεκτικός» στις κρίσεις.

14.4 Ποσοτικά χαρακτηριστικά

Αν και η Ελλάδα καταλαμβάνει περίοπτη θέση ως επενδυτική δύναμη στην Βαλκανική,[416] κατά την υπό εξέταση περίοδο όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, η χώρα καθίσταται καθαρός εξαγωγέας επενδύσεων, μόνον για βραχείες και συγκεκριμένες περιόδους. Αυτό είναι εμφανές στα βασικά ποσοτικά χαρακτηριστικά των Ελληνικών ΑΞΕ, τα οποία σύμφωνα με την ΔΗΕΕΑ διαμορφώνονται συνολικά στα 437 787 εκατ. δολάρια και 265 282 εκατ. δολάρια τα αποθέματα ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό αντίστοιχα. Ας σημειωθεί ότι τα αποθέματα ΑΞΕ αποτελούν αξιόπιστο δείκτη της διείσδυσης αλλοδαπών κεφαλαίων σε μια οικονομία. Οι ροές ΑΞΕ διαμορφώνονται συνολικά στο 30 449 εκατ. δολάρια οι εισροές και στο 22 112 εκατ. δολάρια οι εκροές[417].

Διάγραμμα 114: Αποθέματα ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: διαχρονική εξέλιξη (για την περίοδο 1990-2010)

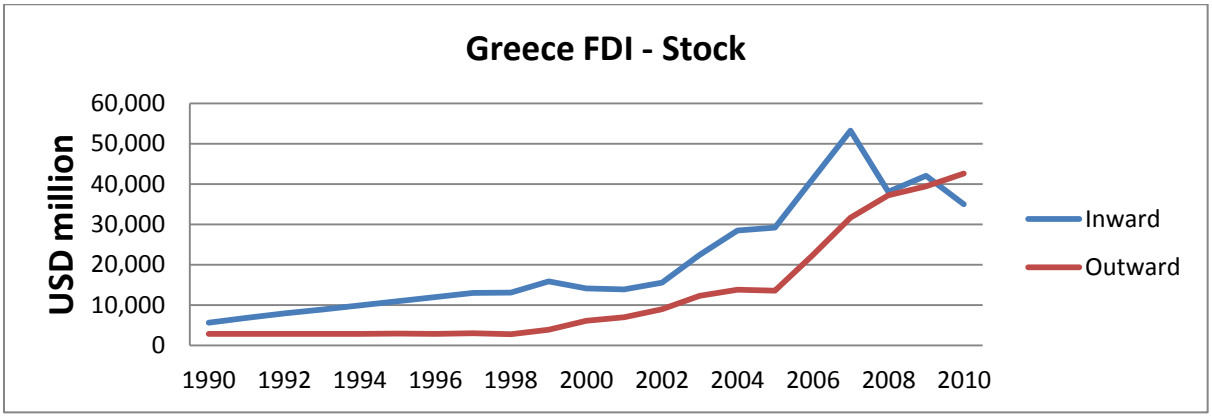

Πηγή: UNCTAD

[416] Βλ., «Η Ελλάδα είναι μια μεγάλη οικονομία στα Βαλκάνια και περιφερειακός επενδυτής. Η Ελλάδα ήταν ο 2ος μεγαλύτερος ξένος επενδυτής κεφαλαίων στην Αλβανία, ο 3ος στη Βουλγαρία, μεταξύ των τριών κορυφαίων στη Ρουμανία και τη Σερβία και ο πιο σημαντικός εμπορικός εταίρος και μεγαλύτερος ξένος επενδυτής στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.» Wayne C. Thompson (9 August 2012). ‘’Western Europe 2012”, Stryker Post, σελ. 283.

[417] Το ποσό αυτό συμπίπτει με το ποσό που αναφέρουν άλλοι ερευνητές ως το σύνολο των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή κατά το το 2010, ήτοι 22 δις δολάρια, βλ. Κοντάκος, Π., "Ξένες Αμεσες Επενδύσεις στην Τουρκία: θεωρητική και εμπειρική ανάλυση της περιόδου 2001-2011 και προοπτικές", Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2012. Αυτό θα ίσχυε αν όντως παράλληλα ίσχυε αυτό που αναφέρεται από ερευνητές ότι οι ΑΞΕ στην περιοχή αντιπροσωπεύουν το 95% του συνόλου των Ελληνικών ΑΞΕ ίσχυε, βλ. Kalogeresis, A., and Labrianidis, L., “From spectator to walk-on to actor: An exploratory study of the internationalization of Greek firms since 1989”, The European Journal of Comparative Economics, 7:1, 121-14, Castellanza, 2010, κάτι που δεν επιβεβαιώνεται από τα κατωτέρω παρατιθέμενα στοιχεία. Βεβαίως όπως έχει προαναφερθεί τα στοιχεία σχετικά με τις ΑΞΕ δεν είναι συμβατά, ενώ συχνά είναι και αλληλοσυκρουόμενα. Ιδιαίτερη συσκολία παρουσιάζεται λόγω του γεγονότος ότι αρκετές ΑΞΕ στις υπο εξέταση χώρες πραγματοποιήθηκαν από μεγάλος αριθμό εταιρειών Ελληνικής προέλευσης ή Ελληνικού ενδιαφέροντος μεικτές εταιρείες αλλά με Ελληνικό μάνατζμεντ, ή με επενδύσεις μέσω εξωχώριων εταιρειών (off shore). Οι επενδύσεις στην Βαλκανική μέσω εξωχώριων εταιρειών έγιναν συχνά εκμεταλλεόμενες το ν.δ. 2687/1953, του επονομαζόμενου «νόμου Μαρκεζίνη», νόμου «εφ’ άπαξ εκδιδόμενου» και ο οποίος «θέλει ρυθμίσει την προστασία των εκ της αλλοδαπής εισαγόμενων προς τοποθέτησιν στη χώρα κεφαλαίων», και μάλιστα κυρίως στο περίφημο Άρθρο 13 , το οποίο προβλέπει «Ειδικού χαρακτήρος διατάξεις περιλαμβάνει το άρθρο 13, δια των οποίων παρέχονται αι απαραίτητοι διευκολύνσεις και εξασφαλίσεις προς ευνόησιν της υπό Ελληνικήν σημαίαν υπαγωγής πλοίων, ων οι ιδιοκτήται είναι Έλληνες και άτινα νυν ευρίσκονται υπό ξένην σημαίαν. Εις την διάταξιν αυτήν αποδίδομεν εξαιρετικήν σημασίαν, δοθέντος ότι εκ της εφαρμογής αυτής αναμένομεν, εκτός των άλλων οφελειών, την βελτίωσιν του ισοζυγίου των εξωτερικών λογαριασμών της χώρας».

Σύμφωνα με τον νόμο αυτόν, κάθε έγκριση υπαγωγής επένδυσης στο ανωτέρω νομοθετικό καθεστώς διέπεται από την Συνταγματική επιταγή για εφ’ άπαξ θεσμοθέτηση του σχετικού κανονιστικού πλαισίου αναφέροντας ότι: «η (...) χορηγούμενη έγκρισης ούσα ανέκκλητος ως προς τους όρους υφ’ούς εκάστοτε παρέχεται, αποτελεί και την εγγύησιν του Ελληνικού Κράτους έναντι του εισάγοντος κεφάλαια εξωτερικού ότι ταύτα υπόκεινται εφ’εξής αμεταβλήτως εις το υπό του παρόντος Νομοθετικού Διατάγματος καθεστώς» Ακόμη και σήμερα που λόγω της συμμετοχής μας στην Ευρωζώνη δεν υφίστανται συναλλαγματικοί περιορισμοί, το διάταγμα δεν έχει καταργηθεί.

Παράλληλα, οι επενδύσεις αυτές χαίρουν προνομιακού φορολογικού καθεστώτος, το οποίο ισχύει μέχρι σήμερα, βάσει της εγκυκλίου της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Εσόδων (πολ.1211/2014) η οποία τροποποιεί προηγουμένη εγκύκλιο (πολ.1076/2014) που έχει εκδοθεί για την ερμηνεία του άρθρου 66 του Ν.4172/2013 περί «ελεγχόμενων αλλοδαπών εταιρειών». Με βάση το άρθρο 66, φυσικό πρόσωπο, φορολογικός κάτοικος Ελλάδος, που έχει μετοχές σε αλλοδαπή εταιρεία (offshore ή με προνομιακό φορολογικό καθεστώς) θα φορολογείται για τα κέρδη της εταιρείας αυτής, ακόμη και αν η εταιρεία δεν του τα διανύμει, εξαιρούνται όμως οι πλοιοκτήτριες εταιρείες και οι holding πλοιοκτητριών εταιρειών, με το σκεπτικό ότι ασκούν διεθνή δραστηριότητα από και στο εξωτερικό. Με τη νέα εγκύκλιο προβλέπεται ότι από την υποχρέωση δήλωσης και καταβολής φόρου για αδιανέμητα κέρδη νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων εξαιρούνται πλέον όχι μόνο «οι εταιρείες που έχουν συσταθεί και λειτουργούν σύμφωνα με το ν.δ.2687/ 1953» (δηλαδή πλοιοκτήτριες κ.λπ.), αλλά και «εταιρείες, νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες, κατά το μέρος που τα κεφάλαιά τους είτε προέρχονται από ναυτιλιακή δραστηριότητα ή αποτελούν επενδύσεις από ναυτιλιακά κεφάλαια και εφόσον ανήκουν σε συνδεόμενα, με τις εταιρείες που έχουν συσταθεί και λειτουργούν σύμφωνα με τον Ν.27/1975 και το ν.δ. 2687/1953, φυσικά πρόσωπα». Δηλαδή, αν κεφάλαια από τη ναυτιλία έχουν επενδυθεί σε εταιρείες χωρίς καμία ναυτιλιακή δραστηριότητα, τότε και οι εταιρείες αυτές εξαιρούνται από το καθεστώς των ελεγχόμενων αλλοδαπών εταιρειών, χωρίς να διευκρινίζεται πώς θα ελέγχονται κατά πόσον τα κεφάλαια είναι ναυτιλιακά και χωρίς να διασφαλίζεται πως δεν θα χρησιμοποιηθεί η εν λόγω περίπτωση για αθέμιτους λόγους.

Διάγραμμα 115: Αποθέματα ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: ποσοστιαία ανάλυση (για την περίοδο 1990-2010)

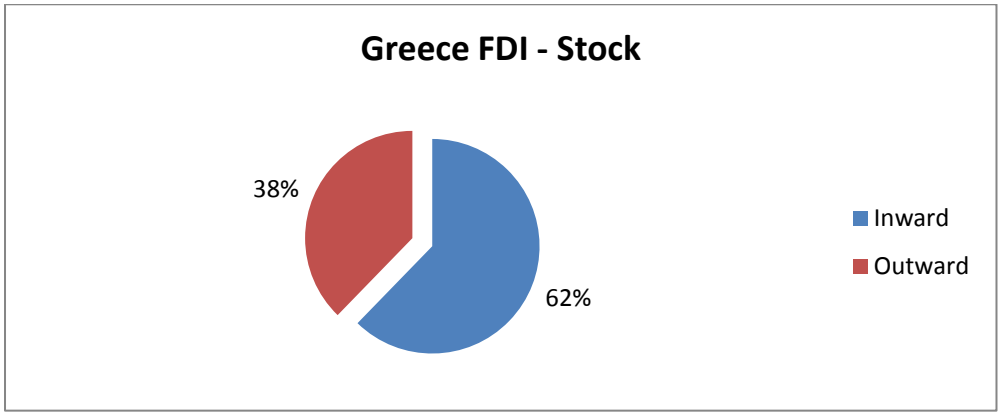

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 116: Ροές ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: διαχρονική εξέλιξη (για την περίοδο 1990-2010)

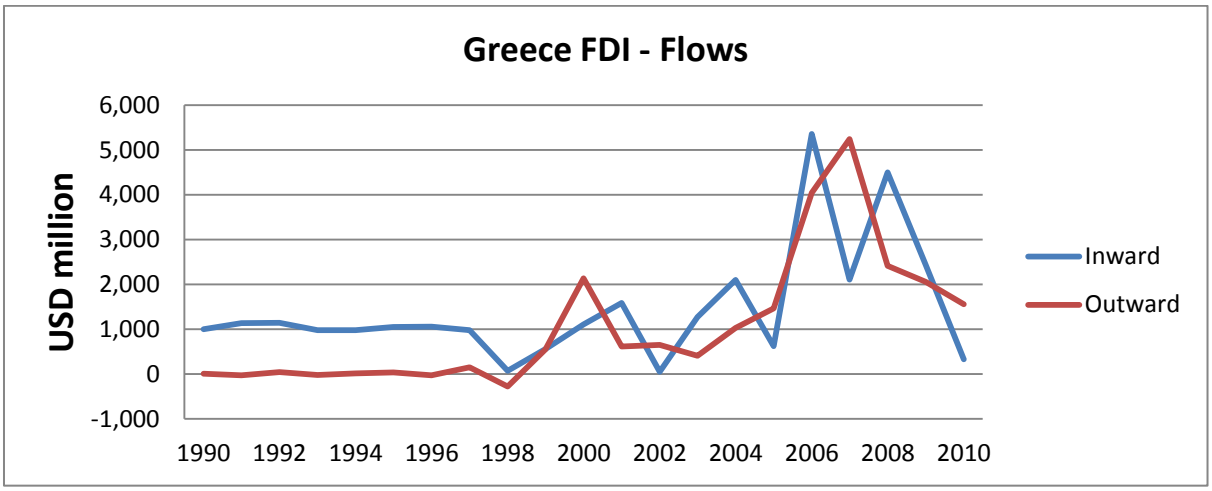

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 117: Ροές ΑΞΕ προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: ποσοστιαία ανάλυση (για την περίοδο 1990-2010)

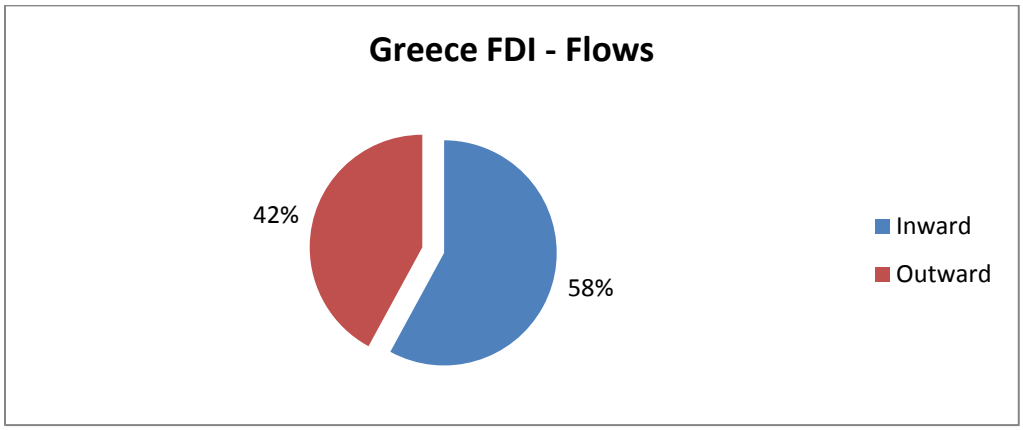

Πηγή: UNCTAD

Διάγραμμα 118: Σύνολο καθαρών ΑΞΕ – απόθεμα και ροές προς την Ελλάδα και προς το εξωτερικό: διαχρονική εξέλιξη

(για την περίοδο 1990-2010)

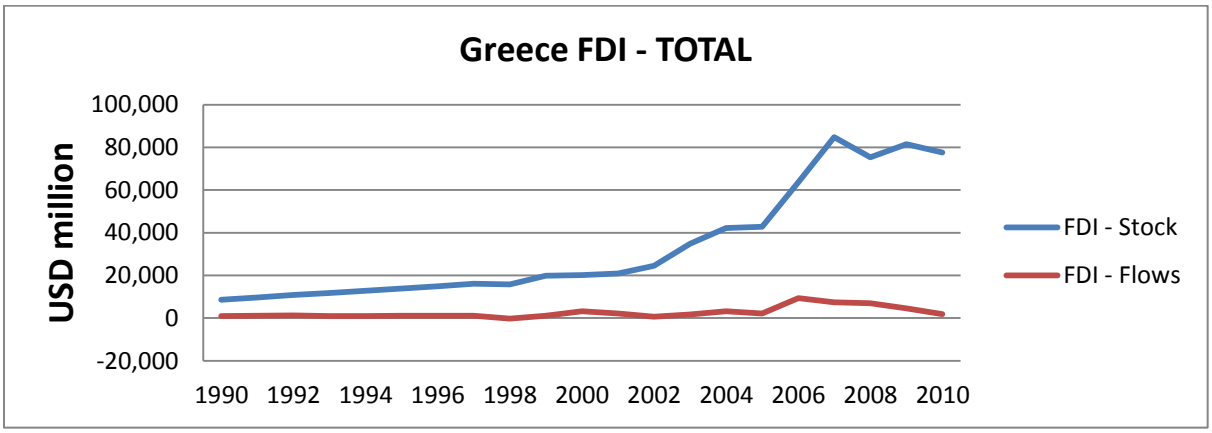

Πηγή: UNCTAD

Το κατωτέρω γράφημα, βάσει του πίνακα που ακολουθεί, απεικονίζει την ετήσια μεταβολή των αποθεμάτων ΑΞΕ της Ελλάδας στο εξωτερικό γενικά, και όχι στις υπό εξέταση χώρες αποκλειστικά, κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Διάγραμμα 119: Ελλάδα: Απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό

(για την περίοδο 1990-2010)

(ποσά σε εκατ. δολάρια)

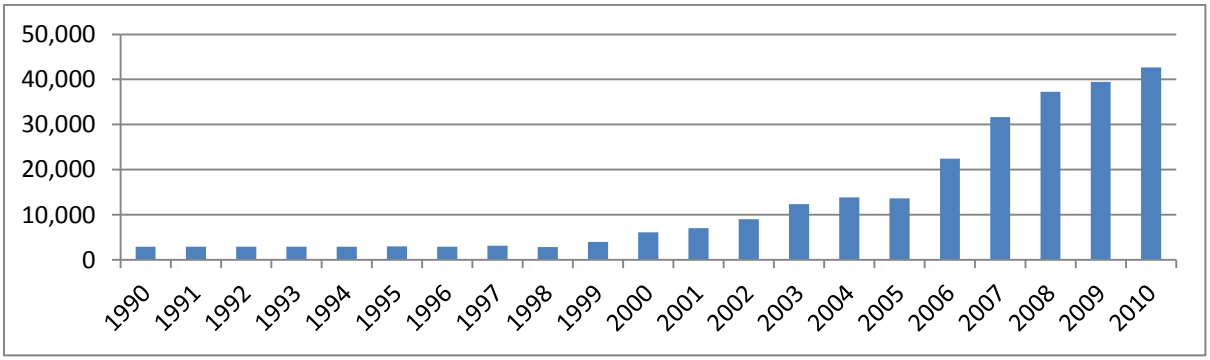

Πηγή: UNCTAD

Πίνακας 115: Ελλάδα: Απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό
(1990-2010)
(ποσά σε εκατ. δολάρια)

Πηγή: UNCTAD

Subject:	FDI - Stock																					
Greece	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**Total**
Inward	5.681	6.816	7.960	8.937	9.918	10.971	12.029	13.013	13.084	15.890	14.113	13.941	15.561	22.454	28.482	29.189	41.288	53.221	38.119	42.097	35.026	**437.787**
Outward	2.882	2.856	2.902	2.880	2.896	2.937	2.912	3.068	2.792	3.935	6.094	7.020	9.001	12.337	13.791	13.602	22.418	31.650	37.232	39.454	42.623	**265.282**
Total	**8.562**	**9.672**	**10.862**	**11.817**	**12.814**	**13.908**	**14.941**	**16.080**	**15.876**	**19.825**	**20.207**	**20.962**	**24.562**	**34.791**	**42.273**	**42.791**	**63.706**	**84.871**	**75.351**	**81.551**	**77.649**	**703.069**

Subject:	FDI - Flows																					
Greece	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**Total**
Inward	1.005	1.135	1.144	977	981	1.053	1.058	984	71	562	1.108	1.589	50	1.275	2.102	623	5.355	2.111	4.499	2.436	330	**30.449**
Outward	11	-26	46	-22	16	42	-25	156	-276	552	2.137	616	655	412	1.029	1.468	4.045	5.246	2.418	2.055	1.558	**22.112**
Total	**1.016**	**1.109**	**1.190**	**955**	**997**	**1.095**	**1.033**	**1.140**	**-204**	**1.114**	**3.245**	**2.205**	**706**	**1.688**	**3.131**	**2.091**	**9.400**	**7.357**	**6.916**	**4.491**	**1.888**	**52.561**

Subject:	FDI - TOTAL																					
Greece	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**Total**
FDI - Stock	8.562	9.672	10.862	11.817	12.814	13.908	14.941	16.080	15.876	19.825	20.207	20.962	24.562	34.791	42.273	42.791	63.706	84.871	75.351	81.551	77.649	**703.069**
FDI - Flows	1.016	1.109	1.190	955	997	1.095	1.033	1.140	-204	1.114	3.245	2.205	706	1.688	3.131	2.091	9.400	7.357	6.916	4.491	1.888	**52.561**
Total	**9.578**	**10.781**	**12.053**	**12.771**	**13.810**	**15.003**	**15.973**	**17.220**	**15.672**	**20.939**	**23.451**	**23.167**	**25.267**	**36.478**	**45.404**	**44.882**	**73.106**	**92.228**	**82.267**	**86.042**	**79.537**	**755.630**

14.4.1 Το «ειδικό βάρος» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΑΞΕ

Αν και η Ελλάδα ανεδείχθη σε σημαντική επενδυτική δύναμη στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο, και αντίθετα από ευρέως διακινούμενες θέσεις στην Βιβλιογραφία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η χώρα αποτελεί μικρή χώρα προέλευσης ΑΞΕ τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, συγκριτικά με ομοειδούς μεγέθους οικονομίες όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, με βάση το απόθεμα των ΑΞΕ της στο εξωτερικό, το οποίο αποτελεί την αθροιστική αξία του συνόλου των επενδύσεων σε ξένες χώρες που πραγματοποιούνται απευθείας από τους υπηκόους/κατοίκους - κυρίως εταιρείες - της χώρας καταγωγής.

Το απόθεμα ΑΞΕ της Ελλάδας στο εξωτερικό σύμφωνα με την ΔΗΕΕΑ κατά την υπό εξέταση περίοδο έφτασε συγκεντρωτικά στα 265,282 εκατ. δολάρια (14% του ΑΕΠ), ενώ της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας έφτασε στα 547 655 εκατ. δολάρια (30% του ΑΕΠ), και 1 662 236 εκατ. δολάρια (142% του ΑΕΠ), αντίστοιχα. Ας σημειωθεί ότι οι τρείς χώρες ξεκίνησαν το 1990 από παρεμφερές επίπεδο, και συγκεκριμένα το 1990 με απόθεμα εξερχόμενων ΑΞΕ της Ελλάδας στα 2 882 εκατ. δολάρια (2.9% του ΑΕΠ), έναντι 900 εκατ. δολαρίων (1.9% του ΑΕΠ), και 14 942 εκατ. δολαρίων (19% του ΑΕΠ), αντίστοιχα, για την Πορτογαλία και της Ιρλανδία. Ήτοι, κατά την υπό εξέταση περίοδο η Ελλάδα τετραπλασίασε το απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό, ενώ η Πορτογαλία το αύξησε κατά δεκαπέντε φορές και η Ιρλανδία κατά επτά. Η διαφορά παραμένει σημαντική έστω και αν σαν βάση σύγκρισης θεωρηθεί το 2008, ακριβώς πριν την οικονομική κρίση και έτος κορύφωσης του Ελληνικού ΑΕΠ, όπου τα δεδομένα διαμορφώνονται ως εξής: 37 232 εκατ. δολάρια (10.4% του ΑΕΠ) για την Ελλάδα, ενώ της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας έφτασε στα 63 006 εκατ. δολάρια (229% του ΑΕΠ) και 168 926 εκατ. δολάρια (64.2% του ΑΕΠ) αντίστοιχα[418]. Στα στοιχεία αυτά, η Ιρλανδία φαίνεται να αναπτύσσει πολύ ραγδαία το απόθεμα της εξωτερικών ΑΞΕ, ενώ δεν μεταβάλλεται η θέση της στο παγκόσμιο στερέωμα ως προς το ΑΕΠ. Σύμφωνα με την παγκόσμια κατάταξη του ΔΝΤ με βάση το ΑΕΠ, το 1990 και το 2010 οι τρεις αυτές χώρες κατέλαβαν τις εξής θέσης αντίστοιχα: Ελλάδα 29 και 37, Πορτογαλία 33 και 43, και Ιρλανδία 43 και 44. Στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου, η Ελλάδα, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία κατατάσσονταν διεθνώς στην 37η, 30η, και 10η θέση αντίστοιχα με βάση το απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό[419]. Η συγκέντρωση όμως των Ελληνικών ΑΞΕ σε μία περιοχή με μικρές οικονομίες της προσδίδει συγκριτικά ιδιαίτερη σημασία.

Διάγραμμα 120: Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία: Απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό (1990-2010)
(ποσά σε εκατ. δολάρια)

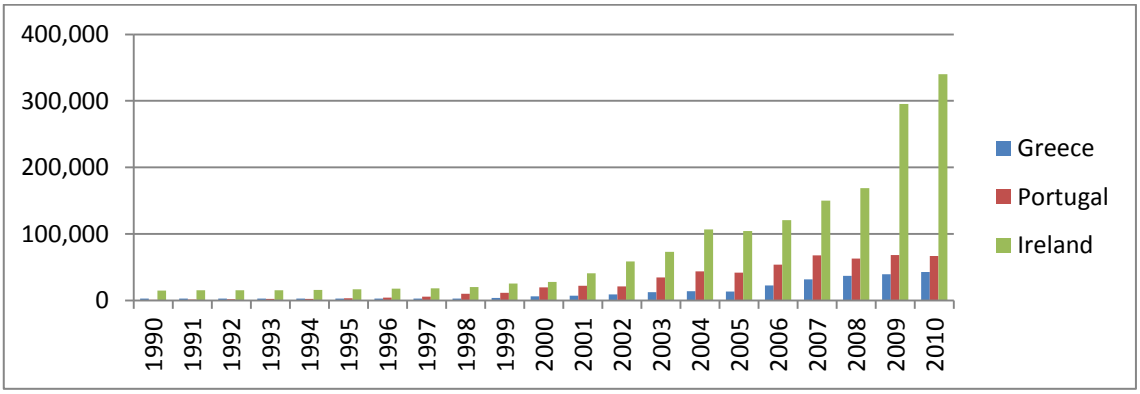

Πηγή: UNCTAD

Ο πίνακας δείχνει το «ειδικό βάρος» και την σημασία της Ελλάδας ως χώρα προέλευσης ΑΞΕ σε σχέση με παρεμφερείς Ευρωπαϊκές οικονομίες ΑΞΕ, μη επιβεβαιώνοντας την Υπόθεση 12.

[418] Με στοιχεία του ΔΝΤ το ΑΕΠ των τριών χωρών σε τρέχουσες τιμές, διεθ. δολάρια, κατά τα έτη 1990,2008 και 2010 αντίστοιχα, διαμορφώθηκε ως εξής: 98.3, 356.3 και 300.2 για την Ελλάδα, 48.1, 275.0, και 218.8 για την Πορτογαλία, και 79.2, 263.2 και 238.7 για την Ιρλανδία.

[419] Με βάση στοιχεία της CIA για το 2013.

Πίνακας 116: Ευρωπαϊκές οικονομίες ΑΞΕ: απόθεμα από και προς στο εξωτερικό, εισροές και εκροές
(κατά την ανωτέρω σειρά, για την περίοδο 1990-2010)/(ποσά σε εκατ. δολάρια)

Πηγή: UNCTAD

Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Greece	5.681	6.816	7.960	8.937	9.918	10.971	12.029	13.013	13.084	15.890	14.113	13.941	15.561	22.454	28.482	29.189	41.288	53.221	38.119	42.097	35.026	437.787
Austria	10.972	11.990	12.030	11.919	14.516	19.001	19.579	19.790	23.471	23.471	31.165	34.999	44.895	57.636	70.714	82.551	113.612	162.455	148.131	172.636	161.168	1.246.70
Bulgaria	112	168	210	250	355	445	554	1.059	1.597	2.184	2.704	2.945	4.118	6.371	10.108	13.851	23.483	37.936	44.059	49.225	47.231	248.965
Cyprus							303	850	1.195	2.008	2.846	3.775	4.813	6.755	8.500	8.483	13.754	18.191	16.671	18.409	17.482	124.036
Ireland	37.989	39.351	40.809	41.887	42.744	44.187	46.804	48.940	62.450	72.815	127.089	134.052	182.897	222.837	207.647	163.530	156.491	203.683	188.290	250.103	285.575	2.600.16
Portugal	10.571	13.020	14.893	16.163	17.274	18.592	20.641	22.610	30.089	26.911	32.043	36.023	44.637	60.584	66.971	63.340	88.461	115.314	99.970	114.710	111.686	1.024.50
Spain	65.916	79.571	107.840	76.587	93.798	105.723	110.224	106.007	126.060	125.361	156.348	177.254	257.106	339.652	407.472	384.538	461.528	585.857	588.901	632.246	628.341	5.616.33
Total	131.241	150.915	183.741	155.742	178.605	198.918	210.135	212.269	257.946	268.641	366.307	402.990	554.027	716.290	799.893	745.483	898.617	1.176.657	1.124.140	1.279.426	1.286.510	11.298.4
Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Greece	2.882	2.856	2.902	2.880	2.896	2.937	2.912	3.068	2.792	3.935	6.094	7.020	9.001	12.337	13.791	13.602	22.418	31.650	37.232	39.454	42.623	265.282
Austria	4.747	6.243	6.578	7.851	9.436	11.400	13.027	14.204	17.399	19.127	24.821	28.511	42.485	55.961	69.806	71.807	106.125	148.810	148.731	163.230	176.568	1.146.86
Bulgaria	124	118	116	112	113	105	76	74	75	69	67	34	40	52	***	124	453	813	1.444	1.399	1.565	6.974
Cyprus	8	23	38	50	56	72	107	135	206	388	557	802	1.253	2.058	3.155	3.587	6.834	9.253	10.772	11.832	11.999	63.186
Ireland	14.942	15.135	15.349	15.569	16.006	16.827	17.555	18.355	20.313	25.232	27.925	40.819	58.882	73.322	106.692	104.152	120.728	150.060	168.926	295.335	340.114	1.662.236
Portugal	900	1.363	2.050	2.163	2.426	3.501	4.104	5.797	10.225	11.493	19.794	22.265	21.325	34.443	43.941	41.965	53.984	67.708	63.006	68.471	66.732	547.655
Spain	15.652	20.528	27.649	22.905	29.264	35.034	41.507	53.409	61.684	96.979	129.194	143.580	163.589	221.021	282.294	305.427	436.068	582.056	590.694	625.799	653.236	4.537.56
Total	39.255	46.267	54.682	51.531	60.196	69.875	79.287	95.041	112.694	157.222	208.451	243.032	296.576	399.195	519.680	540.664	746.611	990.351	1.020.804	1.205.520	1.292.837	8.229.76
Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Greece	1.005	1.135	1.144	977	981	1.053	1.058	984	71	562	1.108	1.589	50	1.275	2.102	623	5.355	2.111	4.499	2.436	330	30.449
Austria	653	360	1.486	1.125	2.076	1.825	4.324	2.669	4.572	2.974	8.501	5.689	138	6.195	3.184	10.784	7.933	31.154	6.858	9.303	840	112.644
Bulgaria	4	56	42	40	105	90	109	490	535	825	1.016	808	922	2.089	3.397	3.920	7.805	12.389	9.855	3.385	1.525	49.409
Cyprus	127	82	107	83	75	376	429	547	345	804	838	929	1.039	891	1.084	1.170	1.834	2.226	1.414	3.472	766	18.636
Ireland	622	1.362	1.458	1.078	857	1.443	2.617	2.029	8.862	18.211	25.779	9.651	29.324	22.781	-10.608	-31.689	-5.542	24.707	-16.453	25.715	42.804	155.009
Portugal	2.902	2.548	2.218	1.441	1.251	675	1.313	2.340	3.027	1.157	6.635	6.231	1.799	7.149	1.935	3.930	10.908	3.063	4.665	2.706	2.646	70.535
Spain	13.294	11.624	14.950	8.571	8.883	7.911	9.325	8.918	14.267	18.743	39.575	28.408	39.223	25.819	24.761	25.020	30.802	64.264	76.993	10.407	39.873	521.632
Total	18.606	17.166	21.404	13.316	14.228	13.373	19.174	17.977	31.680	43.276	83.453	53.305	72.495	66.199	25.854	13.758	59.095	139.914	87.830	57.426	88.782	958.313
Countries	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Greece	11	-26	46	-22	16	42	-25	156	-276	552	2.137	616	655	412	1.029	1.468	4.045	5.246	2.418	2.055	1.558	22.112
Austria	1.701	1.293	1.760	1.179	1.241	1.084	1.889	1.998	2.768	3.301	5.509	3.022	5.780	6.860	8.030	11.145	13.670	39.025	29.452	10.006	9.994	160.707
Bulgaria	-3	-6	-3	-3	0	-8	-29	-2	0	17	3	8	27	26	-206	310	177	282	765	-95	230	1.493
Cyprus	5	15	15	12	6	16	35	28	71	180	169	245	509	572	690	550	887	1.240	2.717	383	679	9.023
Ireland	364	193	214	220	437	821	728	760	3.905	6.109	4.629	4.065	11.025	5.549	18.069	14.313	15.324	21.146	18.949	26.616	22.348	175.783
Portugal	163	471	688	138	282	678	712	2.073	4.058	3.191	8.132	6.262	-149	6.583	7.453	2.111	7.139	5.493	2.741	816	-7.493	51.545
Spain	3.349	4.133	2.454	2.842	3.937	4.577	6.842	14.397	20.376	44.382	58.213	33.106	32.715	28.717	60.532	41.829	104.248	137.052	74.717	13.070	37.844	729.333
Total	5.589	6.074	5.174	4.366	5.919	7.210	10.152	19.409	30.902	57.733	78.792	47.324	50.563	48.721	95.597	71.726	145.490	209.484	131.759	52.852	65.160	1.149.99

14.4.2 Προορισμοί Ελληνικών ΑΞΕ

Όσον αφορά στον προορισμό των ΑΞΕ από την Ελλάδα, όπως ήδη προαναφέρθηκε, ένα μεγάλο μέρος των Ελληνικών ΑΞΕ κατευθύνθηκε προς την Βαλκανική[420]. Βάσει των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδας-ΤτΕ, που παρατίθενται κατωτέρω, οι 7 υπό εξέταση χώρες δέχτηκαν το 22% του συνόλου των καθαρών εξερχομένων από την Ελλάδα ΑΞΕ, ήτοι 3 052,1 εκατ. ευρώ επί συνόλου 13 737,6 εκατ. ευρώ κατά την περίοδο 2003-2010, και μάλιστα με κορύφωση, τα τρία έτη ακριβώς πριν την κρίση, δηλαδή κατά την περίοδο 2005-2007. Οι υπό εξέταση χώρες καταλαμβάνουν την δεύτερη θέση μετά την Τουρκία, η οποία συγκέντρωσε την «μερίδα του λέοντος» με 34%, ήτοι 4 680 εκατ. ευρώ, και ακολουθούνται από την Κύπρο, στην οποία πραγματοποιήθηκαν το 17% των Ελληνικών ΑΞΕ, κατά την ίδια περίοδο[421]. Δυστυχώς τα στοιχεία της ΤτΕ, τα οποία παρατίθενται σε γραφήματα και πίνακα στην συνέχεια, δεν υπήρχαν στην δημόσια σφαίρα για όλη την υπό εξέταση περίοδο, αλλά μόνον από το 2003 και μετά. Τα στοιχεία της ΤτΕ, επιβεβαιώνονται με μικρές παρεκκλίσεις και από τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, τα οποία επίσης παρατίθενται κατωτέρω.

Διάγραμμα 121: Ελλάδα: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, στις 6 υπό εξέταση χώρες: Συγκεντρωτικά
(κατά την περίοδο 1990-2010, και επί της ουσίας 2003-2010)
(ποσά σε εκατ. ευρώ)

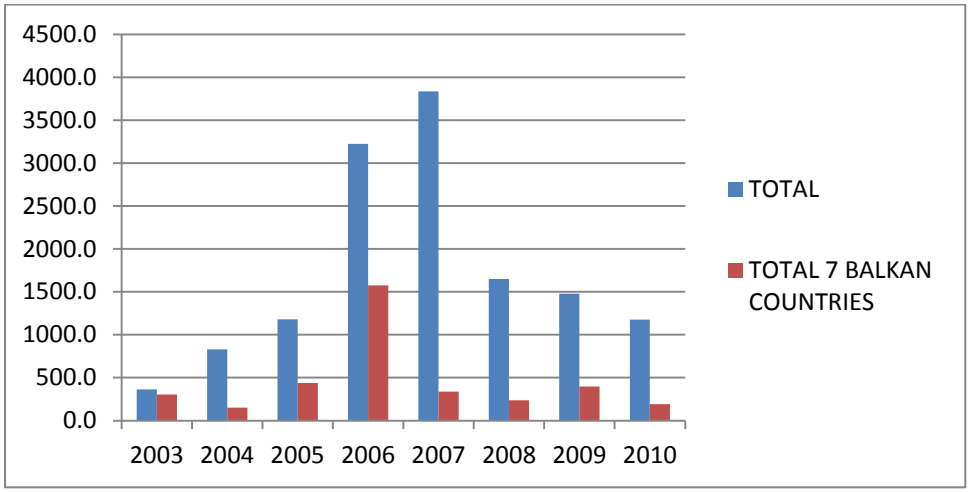

Πηγή: ΤτΕ

[420] Ερευνητές αναφέρουν μάλιστα υψηλότερα επίπεδα Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή, έτσι ώστε το 2010 να αποτιμώνται σε 22 δις δολάρια, με εγγεγραμμένο αριθμό Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή να ανέρχεται στις 10 000, βλ. Κοντάκος, Π., "Ξένες Αμεσες Επενδύσεις στην Τουρκία: θεωρητική και εμπειρική ανάλυση της περιόδου 2001-2011 και προοπτικές", Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2012. Οπως έχει όμως πολλάκις προαναφερθεί τα σχετικά στοιχεία είναι ασύμβατα και συχνά αλληλοσυγκρουόμενα, ενώ η πραγματοποίηση Ελληνικών ΑΞΕ μέσω εξωχώριων εταιρειών, περπλέκουν ή και κάνουν την αποτίμηση των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική αδύνατη.

[421] Αλλοι ερευνητές εκτιμούν ότι το ποσοστό των Ελληνικών ΑΞΕ, που κατευθύνθηκαν στην Νπτιο-Ανατολική Ευρώπη, ανέρχεται στο 95% του συνόλου των Ελληνικών ΑΞΕ, με κύριους προορισμούς, την Τουρκία και τις υπο εξέταση χώρες, και συγκεξριμένα τις Αλβανία, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ και Ρουμανία. Σχετικά βλ. Κοντάκος, Π., ' 'Ξένες Αμεσες Επενδύσεις στην Τουρκία: θεωρητική και εμπειρική ανάλυση της περιόδου 2001-2011 και προοπτικές' ', Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2012.

Διάγραμμα 122: Ελλάδα: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, στις 6 υπό εξέταση χώρες: Συγκεντρωτικά
(κατά την περίοδο 1990-2010, και επί της ουσίας 2003-2010)
(ποσά σε εκατ. ευρώ)

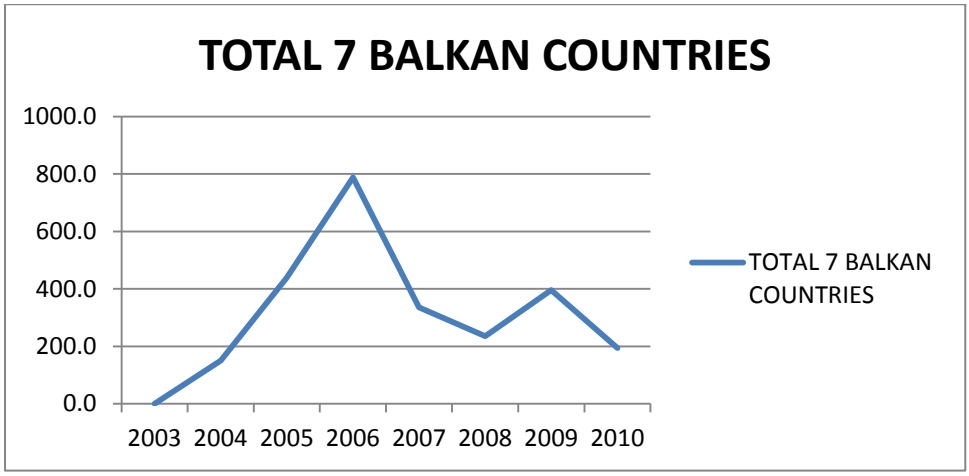

Πηγή: ΤτΕ

Διάγραμμα 123: Ελλάδα: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ, στις 7 υπό εξέταση χώρες: Συγκεντρωτικά
(κατά την περίοδο 1990-2010, και επί της ουσίας 2003-2010)
(ποσά σε εκατ. ευρώ)

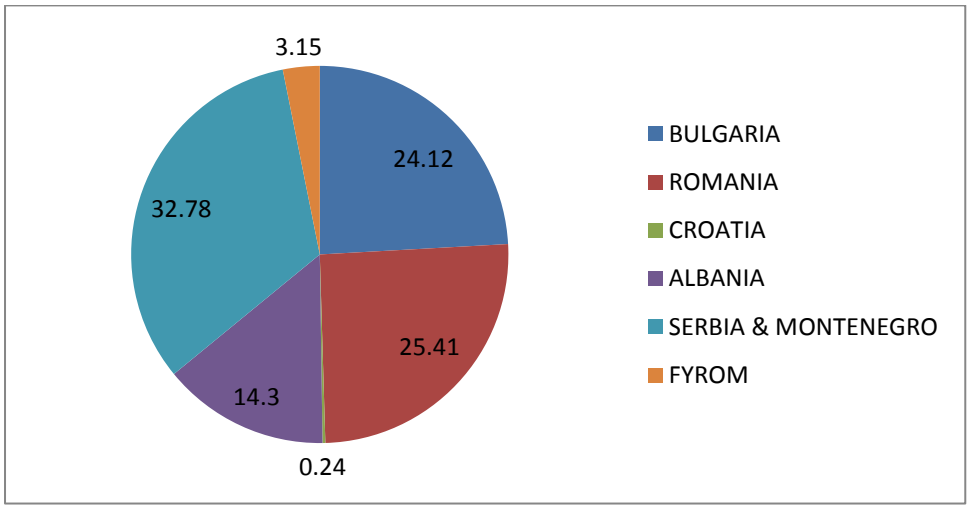

Πηγή: ΤτΕ

Σχετικά με την μερική διερεύνηση της Υπόθεσης 8, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο, η γεωγραφική κατανομή των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, κάνει εμφανές ότι ο ιδιωτικός τομέας για την πραγματοποίηση ΑΞΕ, ακολούθησε επιχειρηματικά κριτήρια υπακούοντας στους νόμους της αγοράς, και δεν επηρεάσθηκε από τις προτεραιότητες και στοχεύσεις του επίσημου Ελληνικού Κράτους, όπως αντικατοπτρίζονται στην γεωγραφική κατανομή πόρων του ΕΣΟΑΒ, ως εκφραστή της Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, και όπως παρατίθενται στον κατωτέρω πίνακα. Υποδηλώνεται έτσι, ότι ο ιδιωτικός τομέας ενήργησε αυτοβούλως, χωρίς το επίσημο Κράτος να εξασκεί επιρροή μέσω των χορηγούμενων επιδοτήσεων, οι οποίες χορηγήθηκαν στα πλαίσια του «ειδικού καθεστώτος» έμμεσης οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική, όπως προαναφέρθηκε.

Σε επόμενο Κεφάλαιο θα γίνει περαιτέρω διερεύνηση αυτής της Υπόθεσης, με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων», έτσι ώστε να διαφανούν τα κίνητρα, τα οποία έπαιξαν ρόλο στην προαγωγή ΑΞΕ από Έλληνες επιχειρηματίες και η επιλογή του τόπου προορισμού των.

Πίνακας 117: Συγκριτική γεωγραφική κατανομή πόρων ΕΣΟΑΒ (πρόβλεψη και εκτέλεση) και Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες

	ΕΣΟΑΒ πρόβλεψη			**ΕΣΟΑΒ εκτέλεση**			**Προορισμοί Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική**	
		%			%			%
1	Σερβία	43,54	1	Σερβία	44	1	Σερβία	32,78
2	ΠΓΔΜ	14.02	2	ΠΓΔΜ	22	2	Ρουμανία	25,41
3	Ρουμανία	13.19	3	Αλβανία	17	3	Βουλγαρία	24,12
4	Βουλγαρία	10.17	4	Ρουμανία	8	4	Αλβανία	14,30
5	Αλβανία	9.07	5	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	6	5	ΠΓΔΜ	3,15
6	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	3.66	6	Βουλγαρία	3	6	Κροατία	0,24
						7	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	0,00

Πηγή: ΥΠΕΞ, επεξεργασία Ε. Καββαδία και ΤτΕ

Πίνακας 118: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ από την Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-2010 (και επί της ουσίας 2003-2010)
(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: ΤτΕ

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
COUNTRY OF DESTINATION								
TOTAL	**-365.3**	**-828.8**	**-1180.3**	**-3224.4**	**-3832.9**	**-1650.4**	**-1479.3**	**-1176.2**
SERBIA & MONTENEGRO	**0.0**	**-25.1**	**-191.6**	**-519.3**	**-95.9**	**-129.6**	**-13.1**	**-26.1**
EUROPE	**251.6**	**699.9**	**1041.8**	**3137.8**	**3531.8**	**921.2**	**1335.6**	**1191.9**
EUROPEAN UNION	**-162.2**	**-662.3**	**-761.5**	**-240.1**	**-1180.4**	**-686.7**	**-1143.1**	**-608.8**
EURO AREA	**249.2**	**-489.4**	**-393.7**	**-298.5**	**-717.0**	**-1027.8**	**-1118.1**	**-489.4**
AUSTRIA	0.3	-2.1	-3.7	-20.4	-46.3	-12.8	-57.5	-9.5
BELGIUM	0.0	-2.9	-2.6	3.5	-4.8	-3.7	-3.8	-39.5
GERMANY	-12.0	-38.7	-19.9	-50.3	-196.1	-61.8	-18.7	-42.8
SPAIN	-2.8	-14.6	-16.7	-15.3	-23.1	-23.4	11.8	-15.7
FINLAND	-0.2	0.0	-0.1	0.0	-0.2	-0.2	0.0	0.0
FRANCE	14.2	-2.9	-22.6	-18.3	-12.5	-18.5	-4.1	3.2
IRELAND	-131.1	-1.1	-0.3	0.3	-0.1	-0.6	0.1	-1.8
ITALY	-4.3	-7.5	-25.4	-8.1	0.8	-5.4	5.9	-0.4
LUXEMBOURG	-10.4	-16.9	-16.4	-6.2	-53.5	-76.3	-32.6	7.0
NETHERLANDS	15.4	-137.5	26.5	93.1	-57.4	-409.8	-95.8	59.9
PORTUGAL	-28.5	-1.4	9.0	-1.2	-2.0	-0.5	-1.5	-0.6
SLOVENIA	0.0	-1.7	-1.0	-5.4	-1.5	-1.8	-2.7	0.0
CYPRUS	407.5	-262.3	-320.3	-270.9	-320.8	-413.2	-734.2	-449.1
MALTA	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	-0.2	-185.6	-0.2
SLOVAKIA	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.3	-0.2	0.6	0.0
ESTONIA	0.0	0.0	-0.2	0.4	0.0	0.5	0.1	0.1
LATVIA	1.2	-0.1	0.0	0.1	0.6	0.0	0.0	0.0
LITHUANIA	0.0	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	-0.1	0.0
EU MEMBERS NOT BELONGING TO EURO AREA	**-411.4**	**-172.9**	**-367.8**	**58.3**	**-463.3**	**341.1**	**-25.0**	**-119.4**
DENMARK	-0.9	-0.3	0.0	0.2	-1.1	-0.3	0.0	0.0
UNITED KINGDOM	-136.7	-85.1	-29.8	317.1	-62.0	593.6	226.3	83.8
SWEDEN	-0.5	-0.9	-0.3	-0.7	-1.1	-3.2	-0.6	-0.4
CZECH REPUBLIC	-8.2	5.7	6.8	5.9	5.6	3.8	6.0	6.0
HUNGARY	-0.3	-0.8	-0.8	-0.5	-0.7	-0.2	-1.6	-19.6
POLAND	-1.7	-6.8	-11.9	-64.9	-296.2	-83.5	-13.6	-159.3
BULGARIA	-50.9	-42.9	-91.4	-119.9	-115.8	-118.8	-131.0	-66.8

ROMANIA	-212.0	-41.9	-239.5	-78.0	9.1	-48.5	-109.5	37.0
CROATIA	-0.2	0.0	-0.9	-0.9	-1.1	-1.8	-1.0	-0.1
OTHER EUROPEAN COUNTRIES	**-89.4**	**-37.6**	**-280.3**	**-2897.6**	**-2351.4**	**-234.5**	**-192.5**	**-583.1**
ALBANIA	-31.0	-4.8	-3.2	-68.8	-94.5	-44.0	-134.8	-55.3
SERBIA & MONTENEGRO	0.0	-25.1	-191.6	-519.3	-95.9	-129.6	-13.1	-26.1
FYROM	-8.8	36.2	4.1	-0.9	-19.6	11.3	6.6	-8.5
SWITZERLAND	-3.7	-21.8	-18.0	-17.0	-119.5	15.0	-28.1	-7.9
TURKEY	-3.3	-3.8	-11.8	-2273.9	-1874.8	-29.3	-3.2	-480.0
RUSSIAN FEDERATION	-0.3	-2.5	-4.7	-6.7	-45.6	-13.8	-14.9	-0.7
AMERICA	**-102.3**	**-68.8**	**-4.3**	**-13.5**	**-173.0**	**-610.7**	**8.3**	**110.9**
USA	-71.4	-66.5	-1.0	-6.1	-164.9	-598.7	15.0	-67.7
CANADA	-1.5	-1.0	-1.3	-1.4	-0.3	-1.2	-0.4	-0.6
OCEANIA	**-4.0**	**-0.9**	**-0.8**	**-2.5**	**1.7**	**76.3**	**-37.8**	**-0.7**
AUSTRALIA	-3.4	-0.8	-1.2	-2.2	1.9	-3.0	-1.6	-0.7
ASIA	**-1.7**	**-59.5**	**-61.3**	**-58.9**	**-72.7**	**-99.2**	**-88.1**	**-89.6**
CHINA	-0.1	0.0	-2.0	0.2	-0.2	3.6	3.7	-1.0
HONG KONG	0.0	-34.4	-39.9	-34.1	-64.9	-77.5	-81.8	-89.0
JAPAN	-1.1	-1.0	-1.3	-0.9	-0.3	-1.6	-0.3	0.1
AFRICA	**-9.8**	**-1.0**	**-55.6**	**-13.6**	**-10.9**	**-30.3**	**-1.7**	**-4.3**
EGYPT	-0.8	0.3	-52.3	-10.7	-9.3	-25.3	-0.8	-2.0
NON ALLOCATED COUNTRY	**4.1**	**1.3**	**-16.5**	**1.8**	**-47.3**	**-65.3**	**-24.4**	**-0.6**

NOTES

(a) A negative sign (-) means an increase of net direct investment abroad and reversely a positive sign (+) means a decrease of net direct investment abroad.

(b) The geographical breakdown is based on Eurostat's classification in Balance of Payments Vademecum (December 2008).

(c) FDI data include reinvested earnings.

* Provisional data

Πίνακας 119: Γεωγραφική κατανομή των ΑΞΕ από την Ελλάδα κατά την περίοδο 1990-2010 (και επί της ουσίας 2001-2010)
(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: OECD

Partner country	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Albania												56,4	0,5	2,7	4,8	3,2	68,8	94,4	44,0	134,7	55,2	**464,8**
Austria												0,7	0,2	-0,3	2,1	3,7	20,4	46,3	12,8	57,6	9,5	**152,9**
Bouvet Island															0,0	0,0	0,0	0,0	-79,4	35,4	0,0	**-44,0**
Bulgaria												38,1	43,2	49,5	42,9	91,4	119,9	115,8	118,8	131,0	66,8	**817,2**
Cayman Islands															0,0	0,0	-0,2	-0,4	0,0	-0,2	-7,1	**-7,9**
Cyprus														-590,1	262,3	320,3	270,9	320,7	413,2	734,2	449,2	**2.180,8**
Egypt												0,6	0,1	0,8	-0,3	52,3	10,7	9,3	25,3	0,8	2,1	**101,7**
Former Yugoslav Republic of Macedonia															-36,2	-4,2	0,9	19,6	-11,3	-6,5	8,5	**-29,2**
Germany												56,4	34,2	6,4	38,7	19,9	50,3	196,1	61,9	18,7	42,7	**525,2**
Hong Kong												15,9	0,7	0,0	34,4	39,9	34,1	64,9	77,5	81,9	89,0	**438,2**
Luxembourg														0,5	16,9	16,4	6,1	53,5	76,3	32,6	-7,1	**195,2**
Netherlands												13,2	-33,2	-15,5	137,5	-26,5	-93,2	57,4	409,8	95,8	-59,9	**485,3**
Romania												14,3	6,5	205,9	41,9	239,5	78,0	-9,1	48,5	109,5	-37,0	**698,0**
Serbia																		64,6	120,8	6,1	1,9	**193,3**
Turkey												0,6	4,2	2,8	3,8	11,8	2.273,9	1.874,8	29,4	3,2	479,9	**4.684,3**
United States												195,4	81,9	20,0	66,5	1,0	6,1	164,9	598,7	-15,1	67,7	**1.187,1**
Total	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**391,4**	**138,3**	**-317,4**	**615,2**	**768,9**	**2.846,8**	**3.072,7**	**1.946,1**	**1.419,6**	**1.161,4**	**12.043,1**
Total World												688,5	693,3	41,2	832,1	1.173,5	3.224,8	3.831,4	1.646,4	1.480,7	1.176,2	**14.788,0**
EU27																	239,1	1.179,1	684,9	1.141,9	608,1	**3.853,1**

14.4.3 Αναλυτική γεωγραφική κατανομή

Ένα από τα πρώτα ερωτήματα, τα οποία ανακύπτουν σε σχέση με τις επιμέρους επενδυτικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων, με ή χωρίς κρατική - εξ Ελλάδος ενίσχυσή, είναι οι λόγοι αυτής της προτίμησης, πέραν του αυτονόητου λόγου της γειτνίασης.

Σε γενικές γραμμές, όπως προαναφέρθηκε και στο σχετικό Κεφάλαιο, η γεωγραφική κατανομή της διεθνούς παραγωγής συνδιαμορφώνεται από αλληλο-αντικρουόμενους παράγοντες. Ως κοινό όμως παρανομαστή, η Βιβλιογραφία ξεχωρίζει την προτίμηση των επιχειρήσεων να επενδύουν ή σε γειτονικές χώρες, στις οποίες συχνά έχει προηγηθεί ανιχνευτικά και η εξαγωγή εμπορευμάτων[422], ή και σε άλλες χώρες, με τις οποίες έχουν όμως στενούς πολιτικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς ή / και γλωσσικούς δεσμούς[423]. Η επιχειρηματική αυτή «συμπεριφορά» έχει μια αμφίδρομη σχέση με την περιφερειοποίηση (regionalism), η οποία βρίσκεται σε έξαρση στο επικρατούν καθεστώς παγκοσμιοποίησης, ενισχύοντας, και ενισχυόμενη από την δημιουργία μεγαλύτερων και δυνητικά πιο δυναμικών περιφερειακών αγορών, τάση που όπως προαναφέρθηκε είναι ιδιαίτερα εμφανής στην Βαλκανική[424]. Οι περιφερειακές αυτές αγορές «μαγνητίζουν» επιπροσθέτως και τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις ή ακόμη και τις πολυεθνικές, οι οποίες ναι μεν δεν χαρακτηρίζονται από γεωγραφικούς ή «συναισθηματικούς» περιορισμούς για την κατανομή των επενδύσεων τους, «νοιώθουν» όμως την ανάγκη να είναι παρούσες σε όλες τις σημαντικές αγορές, μη αφήνοντας εύκολο πεδίο πρόσβασης στους ανταγωνιστές τους.

Οι Ελληνικές ΑΞΕ, σε αντιστοιχία με τις προαναφερθείσες διεθνείς τάσεις, και όπως έδειξαν και τα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται δεν εμφανίζουν ισορροπημένη κατανομή μεταξύ των υπό εξέταση χωρών. Κατανέμονται μεν γεωγραφικά σε όλες τις υπό εξέταση χώρες, αλλά παρατηρείται αριθμητική συγκέντρωση κυρίως στις όμορες με την Ελλάδα χώρες, δημιουργώντας ένα είδος «Ελληνικού επιχειρηματικού τόξου», με εξαίρεση την πιο απομακρυσμένη Ρουμανία[425].

Η γεωγραφική εγγύτητα σύμφωνα με την Βιβλιογραφία είναι ζωτικής σημασίας κριτήριο επιλογής της τοποθεσίας ΑΞΕ για τον επενδυτή, οι οποίοι δείχνουν μια πολύ ισχυρή τάση να επενδύουν κοντά στη χώρα προέλευσης τους. Η τάση αυτή όμως τείνει να μειώνεται με την πάροδο του χρόνου, υποδηλώνοντας κάποια μαθησιακή διαδικασία στη πραγματοποίηση ΑΞΕ[426]. Η σύνθεση των χωρών προέλευσης ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες, που ακολουθεί, επιβεβαιώνει την σημασία της γειτνίασης, καθώς, στις πρώτες θέσεις «φιγουράρουν» πέραν της Ελλάδας, και άλλες όμορες χώρες, όπως η Αυστρία, Η Ιταλία και η Ουγγαρία.

Η Βιβλιογραφία επισημαίνει ότι σε αντίθεση με τις μεγάλες επιχειρήσεις που επενδύουν οπουδήποτε και οποτεδήποτε, σύμφωνα με την επιχειρηματική στρατηγική τους, η οποία είναι ανεξάρτητη από γεωγραφικούς, πολιτιστικούς, και πολιτικούς δεσμούς μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής, οι μικρομεσαίες[427], έχουν την τάση να επεκτείνουν

[422] Όπως συνέβη και στις Ελληνο-Βαλκανικές σχέσεις, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται στο οικείο Κεφάλαιο και όπως αναφέρει η Βιβλιογραφία: «Η εμπειρία από τις μεταβατικές οικονομίες και άλλες αναδυόμενες αγορές δείχνει ότι οι ΑΞΕ τείνουν να συνδέονται στενά με την αύξηση των διμερών εμπορικών ροών", Βλ., EBRD, ` Transition report `, London, 2000, σελ. 74.

[423] Ιδιαίτερα ΑΞΕ στον τομέα των υπηρεσιών, όπως οι Ελληνικές. Οι επενδύσεις σε φυσικούς πόρους είναι μια προφανής εξαίρεση, όπου οι επενδυτές αναγκάζονται συχνά να αποδεχθούν μεγάλες αποστάσεις σε χώρες που έχουν τις απαραίτητες πρώτες ύλες.

[424] Στην περίπτωση των υπό εξέταση χωρών, η περιφερειακή συνεργασία γίνεται υπό το πρίσμα της ένταξης/σύνδεσης με την ΕΕ, αλλά και δια- και ενδο-περιφερειακές σχέσεις.

[425] Η Βοσνία & Ερζεγοβίνη δεν γίνεται αποδέκτης σημαντικών Ελληνικών ΑΞΕ. Αντιθέτως, η Αυστρία λόγω γειτνίασης κυρίως κατέχει την πρώτη θέση ανάμεσα στους ξένους επενδυτές.

[426] Crozet, M., Mayer, T., Mucchielli, J., L., 'How do firms agglomarate : a study of FDI in France', L'Istituto Affari Internazionali , Rome, 2001.

[427] Σχεδόν το σύνολο των Ελληνικών επιχειρήσεων θεωρούνται με βάση τις Ευρωπαϊκές παραμέτρους μικρομεσαίες-ΜΜΕ (SMEs) ή μεσαίας κεφαλαιοποίησης (midcaps). Οι παράμετροι για τις ΜΜΕ ορίζονται στην Οδηγία- EU Recommendation 2003/361 και προβλέπουν λιγότερους των 250 υπαλλήλους, τζίρο κάτω των 50 εκατ. ευρώ και σύνολο ισολογισμού κάτω των 43 εκατ. ευρώ. Μεσαίας κεφαλαιοποίησης θεωρεί η ΕΤΕπ αυτές που απασχολούν λιγότερους από 3 000 υπαλλήλους.

συνήθως τη δραστηριότητά τους κυρίως σε γειτονικές χώρες, λόγω έλλειψης κυρίως τεχνογνωσίας[428] για την μεγαλύτερη απομάκρυνση από την βάση τους[429].

Πίνακας 120: Υπό εξέταση χώρες: Εισροές ΑΞΕ

ΕΙΣΡΟΕΣ - ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ												
2010												
ΑΛΒΑΝΙΑ	**%**		**ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ**	**%**		**Πρώην ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ της ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**	**%**		**ΡΟΥΜΑΝΙΑ**	**%**		
ΕΛΛΑΔΑ	27,4		ΑΥΣΤΡΙΑ	19,7		ΟΛΛΑΝΔΙΑ	16,5		ΟΛΛΑΝΔΙΑ	20,7		
ΙΤΑΛΙΑ	15,2		ΣΕΡΒΙΑ	18,0		ΕΛΛΑΔΑ	12,9		ΑΥΣΤΡΙΑ	17,8		
ΑΥΣΤΡΙΑ	13,7		ΚΡΟΑΤΙΑ	14,1		ΣΛΟΒΕΝΙΑ	12,4		ΓΕΡΜΑΝΙΑ	12,2		
ΚΑΝΑΔΑΣ	10,6		ΣΛΟΒΕΝΙΑ	11,2		ΑΥΣΤΡΙΑ	11,1		ΓΑΛΛΙΑ	8,3		
ΤΟΥΡΚΙΑ	10,6		ΡΩΣΙΑ	9,6		ΟΥΓΓΑΡΙΑ	10,3		ΕΛΛΑΔΑ	5,7		
2011												
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	**%**		**ΚΡΟΑΤΙΑ**	**%**		**ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ**	**%**		**ΣΕΡΒΙΑ**	**%**		
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	21,9		ΑΥΣΤΡΙΑ	21,2		ΡΩΣΙΑ	15,4		ΑΥΣΤΡΙΑ	17,1		
ΑΥΣΤΡΙΑ	16,5		ΟΥΓΓΑΡΙΑ	13,9		ΙΤΑΛΙΑ	11,8		ΟΛΛΑΝΔΙΑ	10,1		
ΕΛΛΑΔΑ	7,7		ΓΕΡΜΑΝΙΑ	13,7		ΕΛΒΕΤΙΑ	9,0		ΕΛΛΑΔΑ	9,6		
ΑΓΓΛΙΑ	6,6		ΟΛΛΑΝΔΙΑ	8,6		ΟΥΓΓΑΡΙΑ	8,4		ΓΕΡΜΑΝΙΑ	9,1		
ΚΥΠΡΟΣ	5,7		ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	5,4		ΚΥΠΡΟΣ	8,2		ΝΟΡΒΗΓΙΑ	8,4		

Εντός των ορίων των χωρών αυτών, και σύμφωνα με την ανάλυση στοιχείων από τον ιστότοπο του ΥΠΕΞ «αγορά», οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Αλβανία συγκεντρώθηκαν εκτός από τα Τίρανα, κυρίως στο νότιο τμήμα της χώρας, κοντά στα σύνορα με την Ελλάδα[430], ενώ οι Ιταλικές στη Δυτική Αλβανία, δείχνοντας έτσι, έναν ορισμένο βαθμό αλληλεπίδρασης, μεταξύ του ιδιωτικού τομέα, για διαφορετικούς επαγγελματικούς λόγους, και των γεωπολιτικών συμφερόντων των εν λόγω χωρών, αλλά όχι όμως και την ευθυγράμμιση τους. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα εμφανές στην περίπτωση της ΠΓΔΜ, όπου οι Ελληνικές ΑΞΕ προχώρησαν γρήγορα, έτσι ώστε η Ελλάδα να καταλάβει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών προέλευσης ΑΞΕ, παρά τα ανοικτά διπλωματικά ζητήματα μεταξύ των δύο χωρών. Εντός των ορίων της χώρας όμως αυτής, δεν παρατηρείται συγκέντρωση σε συγκεκριμένες περιοχές, καθότι οι Ελληνικές επιχειρήσεις επιθυμούσαν συχνά, να χρησιμοποιήσουν το έδαφός της ΠΓΔΜ ως εφαλτήριο για τη Σερβία, και ως προετοιμασία για τη στιγμή, που θα τελείωνε η διεθνής απομόνωση της χώρας. Στην Βουλγαρία, οι Ελληνικές ΑΞΕ συγκεντρώθηκαν στο Νότιο τμήμα καθώς και στην Σόφια, αποβλέποντας τόσο στην εγχώρια αγορά, όσο και στις αγορές της ΚΑΚ[431]. Στην Ρουμανία μεγάλος αριθμός Ελληνικών ΑΞΕ παρατηρήθηκε στην ευρύτερη περιοχή του Βουκουρεστίου.

[428] Έλλειψη κατ' ουσίαν του διεθνούς πλεονεκτήματος, ενός από τα τρία πλεονεκτήματα που προαπαιτούνται έναντι εγχώριων ανταγωνιστών για την πραγματοποίηση ΑΞΕ, σύμφωνα με το εκλεκτικό παράδειγμα (eclectic paradigm), γνωστού και ως μοντέλου ή πλαισίου OLI του Dunning, Βλ., Dunning, J. H., 'Multinational Enterprise and the Global Economy', Addison-Wesley, Reading, 1993.

[429] Βλ., Bitzenis, A., "Is globalisation consistent with the accumulation of FDI inflows in the Balkan countries? Regionalisation for the case of FDI inflows in Bulgaria", European Business Review, Vol 16 No 4, 2004, σελ. 411.

[430] Το φαινόμενο κατά ένα ποσοστό οφείλεται και στην πολιτική επιδοτήσεων από το Ευρωπαϊκό INTERREG, αλλά και το Ελληνικό Κράτος. «Η επιδότηση, ως ποσοστό του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου κυμάνθηκε μεταξύ 10-45%, με την κατασκευή και τις περιφέρειες στα σύνορα της χώρας να επιδοτούνται περισσότερο», Βλ., Papanastassiou, M., and Zanias, G., P., 'Greek Foreign Direct Investment in Southeast Europe', wiiw 'Countdown' Project, Regionalism and Balkan Integration Project Paper, Vienna, 2000, σελ. 18..

[431] Η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών - ΚΑΚ (Commonwealth of Independent States -CIS) (ρωσικά:Содружество Независимых Государств, СНГ, romanization:Sodruzhestvo Nezavisimykh Gosudarstv, SNG) είναι ένας περιφερειακός διεθνής οργανισμός του οποίου οι συμμετέχουσες χώρες είναι Πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, που σχηματίστηκαν μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Η ΚΑΚ μπορεί να συγκριθεί με μια πολύ χαλαρή ένωση κρατών και σε καμία περίπτωση με ένα ομοσπονδιακό κράτος, μια συνομοσπονδία ή ένα υπερεθνικό οργανισμό όπως η ΕΕ, ή η παλαιά Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Μπορεί να συγκριθεί περισσότερο με την Κοινοπολιτεία των Εθνών. Αν και η ΚΑΚ έχει κάποιες υπερεθνικές εξουσίες,

14.4.4 Τομεακή κατανομή

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η τομεακή κατανομή Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή διαφοροποιείται ανάλογα με την χρονική περίοδο, και τα βασικά της σημεία ανά περίοδο παρατέθηκαν στο χρονικό πλαίσιο ανωτέρω.

Η τομεακή κατανομή όμως, κατά την υπό εξέταση περίοδο, δείχνει συγκέντρωση των Ελληνικών ΑΞΕ στον δευτερογενή τομέα, που αφορούν κυρίως σε «ώριμα» προϊόντα της τελικής φάσης στην αλυσίδα παραγωγής, συχνά στους τομείς της επεξεργασίας αλουμινίου, αναψυκτικά, κλωστοϋφαντουργικά και πετρελαιοειδή, καθώς και τις κατασκευές, με εφόδια την «χρυσή δεκαετίας των μεγάλων έργων και της Ολυμπιάδας της Αθήνας» το 1994-2004, αλλά και τα μεταλλεύματα.

Η πλειοψηφία των Ελληνικών ΑΞΕ όμως, εντοπίζεται στον τομέα των υπηρεσιών συμπεριλαμβανομένου του εμπορίου, ναυτιλίας, τηλεπικοινωνιών, υγείας, παιδείας, συμβουλευτικής, ασφαλίσεων κ.ά. Αν και το αποτέλεσμα αυτό επηρεάζεται από το γεγονός ότι τα στατιστικά στοιχεία, που εξασφαλίσθηκαν από την ΤτΕ δεν καλύπτουν ολόκληρη την υπό εξέταση περίοδο, αλλά την περίοδο 2003-2010[432] και μόνον, αυτή όμως συμπίπτει, όπως προαναφέρθηκε, με την εδραίωση της θέσης των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή, με την συμμετοχή μεγάλων εταιρειών και τραπεζών. Το γεγονός αυτό, συνάδει με ευρήματα διεθνών αναλυτών, οι οποίοι εντοπίζουν ότι η τομεακή σύνθεση των παγκόσμιων ΑΞΕ έχει μετατοπιστεί προς τις υπηρεσίες, εν αντιθέσει με την περίοδο 1950-1960, κατά την οποία οι ΑΞΕ συγκεντρώθηκαν στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα. Κατά την περίοδο εκείνη, οι ΑΞΕ υποκινούντο από την πρόσβαση σε εθνικές αγορές, συχνά προστατευόμενες από τον διεθνή ανταγωνισμό με εμπορικούς φραγμούς. Κατά την περίοδο 1990-2010, ήταν κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και κατασκευής. Η μακροπρόθεσμη στροφή προς τις υπηρεσίες επιτάθηκε με την πάροδο του χρόνου, αντιπροσωπεύοντας το 2010 περίπου 60% του παγκοσμίου αποθέματος ΑΞΕ, έναντι 25% στις αρχές της δεκαετίας του 1970[433].

Ο τραπεζικός τομέας αντιπροσωπεύει σημαντικό ποσοστό επί του συνόλου των υπηρεσιών. Οι ελληνικές τράπεζες, «προικοδοτημένες» με την εμπειρία της ένταξης στην Ευρωζώνη, και της χρηματοδότησης των μεγάλων έργων υποδομής στην Ελλάδα, τα οποία έγιναν ως επί τω πλείστον ως συγχρηματοδοτούμενα, παίρνουν στην περιοχή αρχικά μαζί με τις Αυστριακές το προβάδισμα[434], δημιουργώντας ένα δίκτυο με περισσότερα από 100 καταστήματα στις υπό εξέταση χώρες. Οι τραπεζικές ΑΞΕ πραγματοποιήθηκαν ορμώμενες από την επιδίωξη αύξησης της αποδοτικότητας τους, καθότι οι τράπεζες που έχουν διεθνοποιήσει τις δραστηριότητές τους είναι συνήθως πιο αποτελεσματικές από αυτές που δραστηριοποιούνται μόνο σε εθνικό επίπεδο λόγω υψηλότερες κεφαλαιοποίησης και δανειοληπτικής και δανειοδοτικής δραστηριότητας, ενώ παράλληλα αυξάνουν την ισχύ τους στην αγορά[435].

Επιπροσθέτως, η επέκταση του Ελληνικού τραπεζικού τομέα στην Βαλκανική, έπαιξε ιδιαίτερα υποβοηθητικό ρόλο στην στήριξη όλων των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή, καθότι με τον τρόπο αυτό οι Ελληνικές επιχειρήσεις κάθε είδους, πέραν των άλλων εφοδίων[436], πήραν στις «αποσκευές» τους, και τους τραπεζικούς τους δεσμούς. Κατά συνέπεια, η συνδυασμένη «απόβαση» τραπεζών και επιχειρήσεων στην Βαλκανική, μπορεί να θεωρηθεί καθοριστικός παράγοντας για την επέκταση και μετέπειτα ευημερία του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στις υπό εξέταση χώρες.

επιδιώκεται να είναι κάτι περισσότερο από έναν συμβολικό οργανισμό, να διαθέτει τυπικά εξουσίες συντονισμού στους τομείς του εμπορίου, της οικονομίας, της παραγωγής νομοθετικού έργου, και της ασφάλειας. Έχει προωθήσει, επίσης, την συνεργασία στην διαδικασία εκδημοκρατισμού των χωρών μελών του και στην διασυνοριακή πρόληψη της εγκληματικότητας. Ως περιφερειακός οργανισμός, η ΚΑΚ συμμετέχει στις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ. Μερικά από τα μέλη της ΚΑΚ συμμετέχουν στην Ευρασιατική Οικονομική Ένωση με στόχο την δημιουργία μιας πλήρους κοινής αγοράς.

[432] Δεν επετράπη η πλήρης έρευνα της βάσης δεδομένων της ΤτΕ. Το πρόβλημα αυτό των αποσπασματικών στατιστικών στοιχείων στην δημόσια σφαίρα από τους επίσημους Ελληνικούς φορείς, δυσκόλεψε την έρευνα στα πλαίσια της ΔΔ πολλάκις και σε όλα τα πεδία ερεύνης.

[433] Βλ., Zimny, Z.,'The internationalisation of production: moving plants,products, and people", 'The internationalisation of production in Europe: Causes and effects of foreign direct investment and non-equity forms of international production', EIB papers Vol 9, No 2, Luxembourg 2004.

[434] Ακολουθούμενες «κατά πόδαν» από Γαλλικές και Ιταλικές. Η εικόνα άλλαξε όμως άρδην μετά την απ'οσυρση των Ελληνικών λόγω κρίσης.

[435] Pasiouras, F., 'Estimating the technical and scale efficiency of Greek commercial banks: The impact of credit risk, off-balance sheet activities, and international operations', Research in International Business and Finance, Volume 22, Issue 3, September 2008, 301–318.

[436] Κυρίως ο κατασκευαστικός τομέας χρειάζεται για τα μεγάλα έργα υποδομής που έπρεπε να γίνουν τάχιστα στην Βαλκανική, ειδική εμπειρία, την οποία είχαν αποκτήσει ,όταν «ξεμπλόκαραν» τα μεγάλα έργα στα μέσα της δεκαετίας του 1990, τα οποία υλοποιήθηκαν κατά μεγάλο μέρος ως Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα –ΣΔΙΤ (Public Private Partnership-PPP), τομέα στον οποίο η Ελλάδα ανέπτυξε εκτεταμένη και αξιοζήλευτη τεχνογνωσία, την οποία συχνά εκλήθη και να εξάγει.

Διάγραμμα 124: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ στο εξωτερικό
(1990-2010, επί της ουσίας αρχής γενομένης το 2003, σύνολο ανά τομέα και κατά έτος σε εκατ. ευρώ και επί γενικού συνόλου 13.741,4)

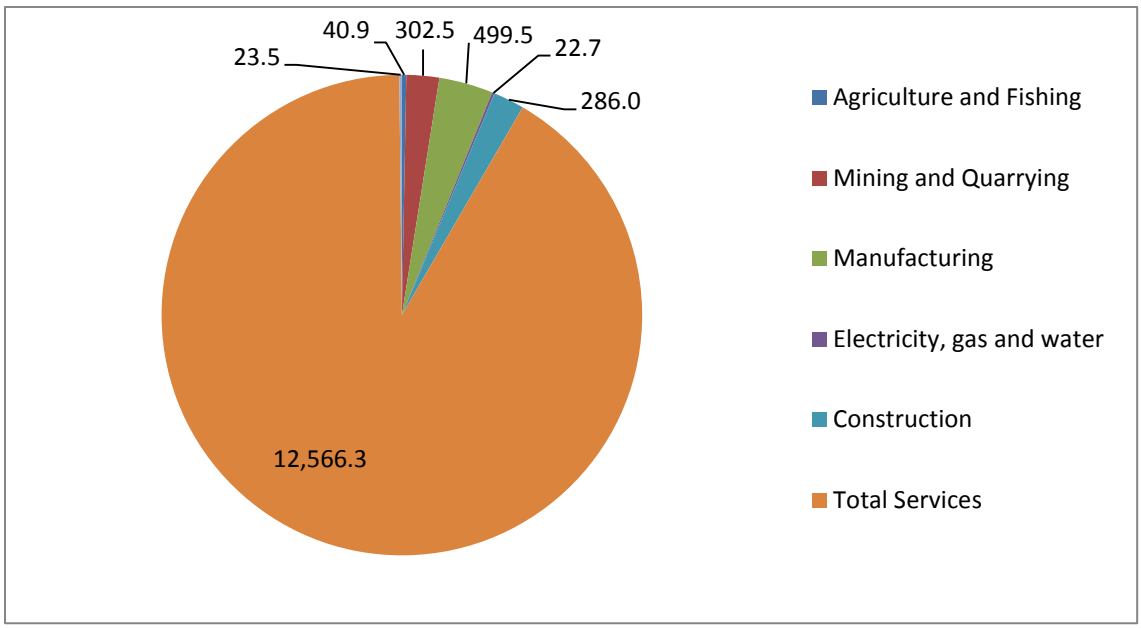

Πηγή: ΤτΕ

Διάγραμμα 125: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ στο εξωτερικό
(1990-2010, επί της ουσίας αρχής γενομένης το 2001, σύνολο ανά τομέα και κατά έτος σε εκατ. ευρώ και επί γενικού συνόλου 14,788.04)

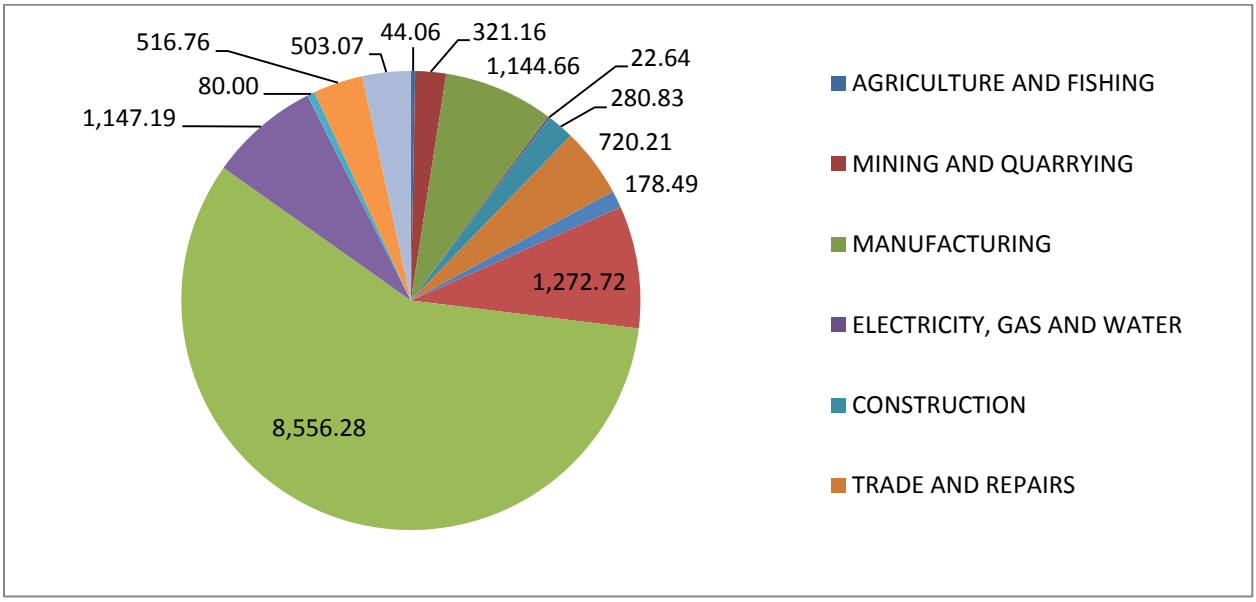

Πηγή: OECD

Πίνακας 121: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ
1990-2010 (επί της ουσίας αρχής γενομένης το 2003)
(Σύνολο ανά τομέα και κατά έτος σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: ΤτΕ

Sectors	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
Agriculture and Fishing	-0,4	5,7	0,2	-0,1	36,0	23,7	0,0	-24,3	**40,9**
Mining and Quarrying	24,7	4,1	2,4	-2,5	12,7	252,6	7,0	1,5	**302,5**
Manufacturing	-387,9	151,5	115,6	166,6	330,6	276,5	-186,9	33,5	**499,5**
Electricity, gas and water	0,0	0,0	-0,1	-0,8	12,7	0,3	4,9	5,7	**22,7**
Construction	10,6	10,4	37,3	22,1	66,9	61,9	38,1	38,7	**286,0**
Total Services	717,9	600,0	990,3	3.275,1	3.305,5	1.011,4	1.551,1	1.115,1	**12.566,3**
Non allocated economic activity	4,2	57,1	34,5	-236,0	68,6	24,0	65,1	6,0	**23,5**
Total	**369,1**	**828,8**	**1.180,3**	**3.224,4**	**3.832,9**	**1.650,4**	**1.479,3**	**1.176,2**	**13.741,4**

Πίνακας 122: Ελλάδα: Καθαρές ΑΞΕ
1990-2010 (επί της ουσίας αρχής γενομένης το 2001)
(Σύνολο ανά τομέα και κατά έτος σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: OECD

Year	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Total
AGRICULTURE AND FISHING									0,00			2,54	0,46	-0,33	5,66	0,22	-0,01	36,01	23,67	0,08	-24,24	**44,06**
MINING AND QUARRYING									0,00			4,98	14,88	23,54	4,11	2,41	-2,44	12,75	252,53	6,94	1,46	**321,16**
MANUFACTURING									0,00			255,94	407,85	-411,95	151,48	115,17	172,22	330,52	276,43	-186,54	33,54	**1.144,66**
ELECTRICITY, GAS AND WATER									0,00			0,00	-0,10	0,00	-0,01	-0,06	-0,79	12,67	0,35	4,89	5,69	**22,64**
CONSTRUCTION									0,00			0,20	1,45	3,65	10,44	37,30	22,12	66,98	61,85	38,08	38,76	**280,83**
TRADE AND REPAIRS									0,00			3,21	6,89	9,21	34,80	39,48	113,89	161,03	109,57	129,26	112,87	**720,21**
HOTELS AND RESTAURANTS									0,00			-0,16	18,53	1,32	3,78	8,31	24,26	47,86	5,26	47,09	22,24	**178,49**
TRANSPORTS, STORAGE AND COMMUNICATION												91,26	94,61	323,69	199,10	271,78	-2,71	151,95	-505,56	510,67	137,93	**1.272,72**
FINANCIAL INTERMEDIATION									0,00			-0,68	68,12	89,39	308,21	614,49	2.961,28	2.656,80	571,55	657,54	629,58	**8.556,28**
REAL ESTATE, RENTING AND BUSINESS ACTIVITIES									0,00			7,12	37,35	-32,57	24,38	35,43	125,25	148,89	618,32	89,77	93,25	**1.147,19**
OTHER SERVICES									0,00			-1,02	-42,34	10,09	6,71	6,68	8,49	8,07	60,90	19,61	2,81	**80,00**
Unallocated									0,00			284,05	21,28	15,14	73,39	45,16	-220,52	100,10	73,88	106,15	18,13	**516,76**
Private purchases and sales of real estate												41,09	64,30	9,98	10,03	-2,85	23,76	97,76	97,62	57,19	104,19	**503,07**
Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**688,50**	**693,28**	**41,16**	**832,08**	**1.173,52**	**3.224,80**	**3.831,39**	**1.646,37**	**1.480,73**	**1.176,21**	**14.788,04**

14.5 Βασικές επιδιώξεις των ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική

Οι βασικές επιδιώξεις των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, δεν διαφέρουν από τους συνήθεις μικρο-οικονομικούς παράγοντες, που επηρεάζουν τις αποφάσεις για ΑΞΕ, όπως αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, και οι οποίοι βασίζονται στην θεωρία της βιομηχανικής οργάνωσης. Οι παράγοντες αυτοί περιλαμβάνουν κριτήρια συγκριτικών πλεονεκτημάτων για τις επενδύουσες εταιρείες. Οι δύο επικρατέστεροι παράγοντες είναι η αναζήτηση διευρυμένης αγοράς και η επιδίωξη φθηνότερου εργατικού δυναμικού.

Η αγορά στις υπό εξέταση χώρες έχει αναλυθεί κυρίως στο Κεφάλαιο σχετικά με την οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική, καθώς και στο Κεφάλαιο σχετικά με την οικονομία των υπό εξέταση χωρών, καθώς αυτή διαμορφώνεται όχι μόνο από δημογραφικές παραμέτρους, αλλά και από οικονομικές, οι οποίες καθορίζουν τα επίπεδα της ζήτησης.

Αντίθετα, αξίζει στο σημείο αυτό μία αναλυτικότερη αναφορά στο κόστος εργασίας, το οποίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην λήψη αποφάσεων για την διενέργεια Ελληνικών ΑΞΕ σε αρκετές περιπτώσεις, κυρίως επενδυτικών σχεδίων στον δευτερογενή τομέα.

14.5.1 Κόστος εργασίας

Η εξασφάλιση χαμηλότερου λειτουργικού κόστους, το οποίο περιλαμβάνει φορολογικό[437], ενεργειακό[438] και κυρίως εργατικό κόστος, σε συνδυασμό με το καλό επίπεδο κατάρτισης του στελεχιακού και εργατικού δυναμικού, φαίνεται από την έρευνα πεδίου (field research), ότι έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην απόφαση εκροής Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο. Για τον λόγο αυτό, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στον συγκεκριμένο παράγοντα στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ.

Σε σχέση με το κόστος της αμοιβής της εργασίας στην Ελλάδα κατά το 2000, σημειώνεται ενδεικτικά, ότι οι κατώτατοι μισθοί στις περισσότερες Βαλκανικές χώρες ήταν σε χαμηλότερα επίπεδα απ' ότι στην Ελλάδα: από 200 ευρώ μηνιαία στην ΠΓΔΜ και την Βοσνία, ως 400 ευρώ στην Σερβία. Φυσικά επ' αυτών υπάρχει επιβάρυνση κοινωνικής ασφάλειας, η οποία φθάνει κάποιες φορές, ακόμη και το 75% του μισθού. Οι αμοιβές όμως, διαφέρουν σημαντικά αναλόγως του επιπέδου εξειδίκευσης του εργαζομένου, αλλά και την περιοχή της επένδυσης, καθώς οι περιοχές με μεγάλη ανεργία και έλλειψη υποδομών, έχουν παραδοσιακά και χαμηλότερες αμοιβές. Στον αντίποδα το εργατικό δυναμικό σε τέτοιες περιοχές χρήζει «επιμόρφωσης», της οποίας το κόστος φυσικά προσαυξάνεται στην αμοιβή.

Αντίθετα, στην Ελλάδα, πέραν των ήδη υψηλότερων συγκριτικά επιπέδων, οι αμοιβές αυξάνονταν διαδοχικά με ταχείς ρυθμούς, έτσι ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές είχαν αυξηθεί το 2000 κατά 6,0%, πέραν του 4,0% το 1999, ενώ παράλληλα είχαν εισαχθεί και ορισμένες μειώσεις του φόρου επί του εισοδήματος φυσικών προσώπων. Η μέση ετήσια αύξηση των καταβληθεισών αποδοχών στον μη Τραπεζικό Ιδιωτικό Τομέα ανήλθε σε 5,0% έναντι 4,4% το 1999.

Το 2000 είχαν υπογραφεί στην Ελλάδα, βάσει στοιχείων του Υπουργείου Εργασίας, 297 Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας διετούς διάρκειας, όπως η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (23/5/2000), Κλαδικές Συμβάσεις κ.ά. Με βάση την ΕΓΣΣΕ είχε χορηγηθεί αύξηση 2% από 1.1.2000 και 1,5% από 1.7.2000, ενώ μέσω των Κλαδικών Συμβάσεων είχαν χορηγηθεί αυξήσεις από 1.1.2000 2,7% και από 1.7.2000 1,2%.

[437] Η φορολογία εισοδήματος από επιχειρηματική δραστηριότητα στις περισσότερες Βαλκανικές χώρες είναι γύρω στο 10%, στα πλαίσια της μινιμαλιστικής φορολογίας, θεωρείται συχνά από την Ακαδημαική Κοινότητα, ως μέσο, όχι μόνο προσέλκυσης ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και δικαιότερης κατανομής εισοδήματος, Βλ., Atkinson, T., 'The 15 Proposals from Tony Atkinson's 'Inequality – What can be done?', www.tony-atkinson.com.

[438] Το ενεργειακό κόστος στην Βαλκανική ήταν φθηνότερο από την Ελλάδα, καθότι η ηλεκτρική ενέργεια, ως επι τω πλείστον, επιδοτείτο, ενώ το πετρέλαιο ήταν φθηνότερο, λόγω χαμηλότερης φορολογίας. Για τις ενεργοβόρες επιχειρήσεις υπήρχε όμως, ο κίνδυνος των διακοπών ρεύματος, καθώς και ξαφνικών αυξήσεων στις τιμές, αφού οι τιμές ήταν πλασματικές.

Την ίδια περίοδο, η Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, παρουσίαζε υψηλότερο ποσοστό ανεργίας έναντι του Ευρωπαϊκού μέσου όρου. Ως αιτία του φαινομένου έχει εντοπισθεί η νομική υπέρ-προστασία της απασχόλησης, η οποία δρούσε αποτρεπτικά σε νέες προσλήψεις.

Το μισθολογικό κόστος δέχθηκε καθοδικές πιέσεις το 2005, όταν τέθηκαν σε ισχύ ο Ν. 3385/2005, ο οποίος εισήγε μεταξύ άλλων, την μείωση της αμοιβής της υπερωριακής απασχόλησης, και ο Ν. 3386/2005, με ρυθμίσεις για την διαμονή και κοινωνική ένταξη Υπηκόων Τρίτων Κρατών στην Ελληνική Επικράτεια, με σκοπό την ενσωμάτωση μεταναστών στην Ελληνική αγορά εργασίας, καθώς και ο Ν. 3377/2005, ο οποίος προέβλεπε κυρίως ρυθμίσεις σχετικές με το εμπόριο, όπως περί ωραρίου λειτουργίας καταστημάτων.

Λόγω της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας μετά το 2009, λήφθηκαν διάφορα μέτρα με στόχο την ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας[439], με μειούμενο κόστος εργασίας[440].

Η σπουδαιότητα του φθηνότερου κόστους εργασίας, ως μέρους του λειτουργικού κόστους μιας επιχείρησης, είναι καθοριστικός παράγοντας υλοποίησης ΑΞΕ. Στην Βιβλιογραφία γίνεται διάκριση της σπουδαιότητας του παράγοντα αυτού, αλλά και των επιπτώσεών του στην απασχόληση της χώρας προέλευσης, μεταξύ κάθετων και οριζόντιων ΑΞΕ, παρόλα αυτά όμως, αναλυτές επισημαίνουν, ότι δεν υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις σε καμία των δύο περιπτώσεων[441]. Στην περίπτωση των κάθετων ΑΞΕ ο παράγοντας αυτός είναι καθοριστικός, διότι οι ΑΞΕ αυτές αντικατοπτρίζουν την στρατηγική των επιχειρήσεων για διαφοροποίηση των τοποθεσιών για διαφορετικά στάδια της παραγωγής, και μάλιστα σε τοποθεσίες εγγυημένου ελάχιστου κόστους παραγωγής. Ως προς τα επίπεδα απασχόλησης στην χώρα προέλευσης, μελετητές της επιστημονικής κοινότητας θεωρούν, ότι το κόστος εργασίας δεν επιδρά αρνητικά ή αν όχι ελάχιστα, διότι αν το μέρος αυτό της παραγωγής, παρέμενε στην χώρα προέλευσης, το όλο προϊόν θα γινόταν μη ανταγωνιστικό, με αντίκτυπο στην βιωσιμότητα της επιχείρησης, και άρα στο σύνολο των θέσεων εργασίας που προσφέρει. Στη περίπτωση οριζόντιων ΑΞΕ, οι οποίες κατά κύριο λόγο αναζητούν διεύρυνση της αγοράς, όπως στην περίπτωση οριζόντιων επενδύσεων του δευτερογενούς τομέα, οι ΑΞΕ αυτές δρουν ως υποκατάστατο της παραγωγής στην χώρα προέλευσης, και άρα έχουν αρνητική επίδραση στην απασχόληση στην χώρα προέλευσης. Όμως και εδώ τα πράγματα αλλάζουν, αν εξετασθούν σε μεγαλύτερο βάθος, και αν ληφθεί υπ' όψη το επιπρόσθετο πιθανό κόστος μεταφοράς, αν η παραγωγή συντελείτε στην χώρα προέλευσης και στην συνέχεια εξήγετο ως την συγκεκριμένη αγορά της χώρας υποδοχής, αν δηλαδή η παραγωγή παρέμενε στην χώρα προέλευσης και προτιμάτο η μέθοδος των εξαγωγών. Στην περίπτωση αυτή, αν το κόστος μεταφοράς είναι υψηλό, είναι εμφανές ότι η επιχείρηση γίνεται και πάλι λιγότερο ανταγωνιστική και κατά συνέπεια λιγότερο βιώσιμη.

Οι Ελληνικές ΑΞΕ όπως έχει προαναφερθεί ήταν κατά κύριο λόγο οριζόντιες. Στην περίπτωση μάλιστα του δευτερογενούς τομέα, πολλές από τις επιχειρήσεις, που προέβησαν σε ΑΞΕ στις όμορες κυρίως χώρες ήταν εγκαταστημένες στην Βόρεια Ελλάδα, και μάλιστα στην παραμεθόριο περιοχή. Η εναλλακτική γι' αυτές, παραγωγής δηλαδή στην Ελλάδα και εξαγωγής στην άλλη πλευρά των συνόρων, δεν θα ενείχε ιδιαίτερα υψηλό κόστος μεταφοράς, με τις όποιες πιθανές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα και βιωσιμότητά τους. Η μεταφορά της παραγωγής τους,

---

[439] Έτσι με τον Ν. 4046/2011 ετέθη ως ανώτατο όριο διάρκειας των Συλλογικών Συμβάσεων η τριετία, η διάρκεια της μετενέργειας της Σύμβασης είχε περιορισθεί σε τρείς μήνες (από έξη) και περιορίζεται μόνον σε βασικό μισθό και επιδόματα ωρίμανσης, εκπαίδευσης, τέκνων και βαρέων επαγγελμάτων. Εξ άλλου, με τον Ν. 4024/2011 καταργήθηκε η υποχρέωση προσφυγής σε διαιτησία, η οποία εφεξής μπορεί να προκύψει μόνον έπειτα από συμφωνία των δύο Μερών (Εργοδοτών/ Εργαζομένων). Ως ratio αυτής της ρύθμισης προεβλήθη η πρόθεση ενθάρρυνσης των διαπραγματεύσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων (Εργοδοτών/ Εργαζομένων).

[440] Ακόμη, σημειώνεται, ότι το έτος 2011 οι αποδοχές και το κόστος εργασίας σε σχέση με το προηγούμενο έτος είχαν διαμορφωθεί ως εξής:

Αποδοχές και κόστος εργασίας	Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	
Ονομαστικές μέσες ακαθάριστες αποδοχές	**2010**	**2011**
Επί του συνόλου της οικονομίας	-4,8	-3,0
Του δημοσίου	-8,5	-4,9
Του μη Τραπεζικού Ιδιωτικού Τομέα	-2,9	-1,7
Κατώτατες αποδοχές	1,7	0,9
Μέσες πραγματικές ακαθάριστες αποδοχές	-9,1	-6,4
Συνολική δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές	-7,2	-8,4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2011

[441] Βλ., Konings, J., "The employment effects of foreign direct investment.", EIB Papers, Vol. 9, No 1, Luxembourg, 2004.

άρα στην Βαλκανική, οφείλεται μάλλον σε άλλους παράγοντες, όπως χαμηλότερο εργατικό, ενεργειακό και χρηματοδοτικό κόστος, από το οποίο φυσικά ωφελήθηκαν λόγω των Ελληνικών επιδοτήσεων.

14.6 Συμπεράσματα

Γεωπολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες εντός και εκτός Ελλάδας κατά την δεκαετία του 1990, μετασχημάτισαν την Ελλάδα από διαχρονικά «καθαρό εισαγωγέα» επενδύσεων, αν και σε χαμηλά επίπεδα, σε «εξαγωγέα», και μάλιστα κατά διαστήματα σε «καθαρό εξαγωγέα» ΑΞΕ.

Η μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΑΞΕ, δεν επιβεβαίωσε την Υπόθεση 12, διότι έδειξε ότι η Ελλάδα δεν υπερσκέλησε λάλλες παρεμφερείς Ευρωπαϊκές οικονομίες, οι οποίες μάλιστα κατέλαβαν θέσεις ανώτερες από την Ελλάδα στην παγκόσμια κατάταξη του ΔΝΤ με βάση το απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό ως προς το ΑΕΠ.

Ένα μεγάλο μέρος των Ελληνικών ΑΞΕ όμως κατευθύνθηκαν στην Βαλκανική και μάλιστα στις υπό εξέταση χώρες, όπου αν και σε απόλυτους όρους οι εξερχόμενες Ελληνικές ΑΞΕ παρέμειναν σε χαμηλά επίπεδα, ακόμη και σε σύγκριση με ομοειδούς μεγέθους οικονομίες όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, η μεγάλη συγκέντρωση τους σε μία περιοχή με μικρές οικονομίες, τους προσέδωσε συγκριτικά ιδιαίτερη σημασία, έτσι ώστε στην Βαλκανική εν γένει, αλλά και σε συγκεκριμένες χώρες της, να «πλασάρεται» η Ελλάδα ανάμεσα στις πρώτες θέσεις προέλευσης ΑΞΕ.

Η διαχρονική ανάλυση της «απόβασης» των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, έδειξε ότι αυτή έλαβε χώρα κατά φάσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά η κάθε μία, και αιχμή την περίοδο 2000-2008, κυρίως σε αναζήτηση διευρυμένης αγοράς ή φθηνότερου εργατικού δυναμικού.

Σχετικά με την μερική διερεύνηση της Υπόθεσης 8, η οποία έλαβε χώρα στο Κεφάλαιο αυτό, η γεωγραφική κατανομή των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, δεν έχει «χειραγωγηθεί» από τις επιδιώξεις του επίσημου Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική, μέσω των επιδοτήσεων, τις οποίες προσέφερε σε επιχειρήσεις, ώστε να προβούν σε ΑΞΕ στην περιοχή, έτσι όπως φαίνεται στην συγκριτική γεωγραφική κατανομή των πόρων του ΕΣΟΑΒ, ως εκφραστή της Ελληνικής Εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, και των ΑΞΕ.

Η διατοπική εξέταση έδειξε ότι οι Ελληνικές ΑΞΕ, σε αγορές που προσέφεραν προοπτικές, και πέραν της Ρουμανίας και της Σερβίας, επικεντρώθηκαν κυρίως σε όμορες χώρες, ενώ τομεακά εστιάζουν στον τριτογενή τομέα και δευτερευόντως στον δευτερογενή, με κλάδους αιχμής τα χρηματοπιστωτικά, τον τουρισμό, τις τηλεπικοινωνίες, την πληροφορική, τις κατασκευές, την ενέργεια και την ναυτιλία.

Βασικές επιδιώξεις εντοπίσθηκαν πρωτευόντως στην διεύρυνση της αγοράς για τον τριτογενή τομέα και την μείωση του κόστους παραγωγής για τον δευτερογενή, αντίστοιχα. Το χαμηλότερο κόστος παραγωγής εκτός του φορολογικού και ενεργειακού κόστους, εδράσθηκε πρωτίστως στο χαμηλό εργατικό κόστος στις υπό εξέταση χώρες. Σε επόμενο Κεφάλαιο θα γίνει περαιτέρω διερεύνηση της Υπόθεσης 8, μέσω των κινήτρων, τα οποία ώθησαν τις Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική, τα οποία με την σειρά τους συνέβαλαν φυσικά και στην επιλογή του τόπου προορισμού των.

15. Εμπειρική ανάλυση των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο

Μετά την θεωρητική ανάλυση των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες στο προηγούμενο Κεφάλαιο, στα πλαίσια της διττής προσέγγισης του θέματος, η ΔΔ εστιάζει στο σημείο αυτό στην εμπειρική διερεύνηση της σκοπιμότητας/χρησιμότητας του ειδικού καθεστώτος της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, μέσω ΑΞΕ Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, κυρίως μέσω της παροχής επιδοτήσεων για σχετικές επενδύσεις, εξετάζοντας δύο διαστάσεις:

- το κατά πόσον η παροχή επιδοτήσεων από το Ελληνικό Κράτος συνέβαλε στην εξωστρέφεια του Ελληνικού Ιδιωτικού Τομέα μέσω των ΑΞΕ. Αν δηλαδή οι επιδοτήσεις συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιχειρηματική απόφαση να πραγματοποιηθούν οι ΑΞΕ, τότε η «εμπλοκή» αυτή συνέβαλε στην εκπλήρωση των Ελληνικών στόχων στην Βαλκανική, μέσω της ώθησης της εξωστρέφειας του ιδιωτικού τομέα. Σε διαφορετική περίπτωση το ειδικό καθεστώς και οι επιδοτήσεις, που προέβλεπε όχι απλώς δεν φάνηκαν χρήσιμες στο Ελληνικό Κράτος, αλλά μάλλον επιζήμιες, λόγω της «σπατάλης» Εθνικών πόρων σε μια «πλεονάζουσα» δραστηριότητα.

- το εν γένει προφίλ[442] των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες, και συγκεκριμένα αν και κατά πόσον αυτές ήταν βιώσιμες και ανταγωνιστικές, ικανές δηλαδή να διεισδύσουν και να αναπτυχθούν στην Βαλκανική αγορά. Αν αυτές ήταν εν γένει ανταγωνιστικές, η κρατική συνδρομή τουλάχιστον και το Δημόσιο χρήμα δεν διασπαθήθηκε για τον προσωπικό πλουτισμό «επιτήδειων».

Για την διερεύνηση αυτή, η ΔΔ θα ακολουθήσει μια πρωτότυπη προσέγγιση, υπό το πρίσμα της Επιχειρηματικής Στρατηγικής, για την αποτίμηση των επιχειρηματικών αποφάσεων σχετικά με την ανάληψη Ελληνικών ΑΞΕ, με σκοπό να αποτιμηθεί το κατά πόσον οι Ελληνικές επιδοτήσεις έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στην λήψη αποφάσεων για την πραγματοποίηση ΑΞΕ, αλλά και να αναδειχθούν οι παράγοντες της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ, οι οποίοι με την σειρά τους αφήνουν να διαφανούν οι πραγματικοί παράγοντες, που συνέτειναν στην επενδυτική αυτή δραστηριότητα.

Η διερεύνηση θα γίνει σε ποιοτική και όχι ποσοτική βάση, συγκεντρώνοντας και αποτιμώντας τις κρίσεις ανωτάτων επιχειρηματικών στελεχών. Η προσέγγιση αυτή, αντίθετα με τις αντίστοιχες ποσοτικές μεθόδους στην Βιβλιογραφία, επι τη βάσει μετρήσιμων στατιστικών δεδομένων, ή σε στατιστική και οικονομετρική ανάλυση αποτελεσμάτων μακροσκελών ερωτηματολογίων, προσφέρει την δυνατότητα καταγραφής αποφάσεων σε στρατηγικό, και όχι σε επιχειρησιακό ή τακτικό επίπεδο, όπως γίνεται στις περιπτώσεις χρήσης ερωτηματολογίου, το οποίο κατά κανόνα συμπληρώνεται από στελέχη, τα οποία ακολουθούν τις αποφάσεις άλλων, και δεν αποφασίζουν τα ίδια.

Επιπρόσθετα, θα μελετηθούν και οι μορφές επιχειρηματικής διάρθρωσης, που επιλέχθηκαν από τον Ελληνικό ιδιωτικό τομέα για την διεθνοποίηση του, έτσι ώστε να «αποκαλυφθούν» πτυχές και επιπτώσεις στην Ελληνική οικονομία, μέσω των δευτεευόντων δεσμών τους με την Ελληνική οικονομία, οι οποίοι αφορούν σε ενδοβιομηχανικές δομές.

Η πρωτότυπη αυτή προσέγγιση συμβάλει στην διερεύνηση των Υποθέσεων 4, 8, 10, 11 και 13, ενώ παράλληλα συνιστά επιστημονική συμβολή της ΔΔ, εμπλουτίζοντας την ερευνητική διαδικασία με εντελώς νέες προσεγγίσεις, αλλά και με νέους εναλλακτικούς τρόπους στην χρήση ήδη γνωστών μεθόδων επιχειρηματικής στρατηγικής, αφού σε τελική ανάλυση η ανάληψη πρωτοβουλίας ΑΞΕ, είναι θέμα καθαρά επιχειρηματικής δικαιοδοσίας και στρατηγικής.

15.1 Προσέγγιση της εμπειρικής ανάλυσης

Ένα από τα πρώτα ερωτήματα, τα οποία ανακύπτουν σε σχέση με τις επιμέρους επενδυτικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων, με ή χωρίς κρατική εξ Ελλάδος ενίσχυση, είναι οι λόγοι αυτής της προτίμησης. Αν και το θεμελιώδες αυτό ερώτημα δεν απαντάται ευθέως από την εμπειρική διερεύνηση στην παρούσα Διατριβή, απαντάται εμμέσως, καθότι η εμπειρική έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη των παραγόντων της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ, οι οποίοι όμως, με την σειρά τους, αφήνουν να διαφανούν οι λόγοι πραγματοποίησης των ΑΞΕ.

[442] Η διάσταση αυτή περιλαμβάνει την εξέταση ΑΞΕ εν γένει, καθότι δεν μπορεί να επικεντρωθεί μόνον σε όσες ήταν αποδέκτες Ελληνικών επιδοτήσεων, δεδομένου του απορρήτου των στοιχείων.

Το ερώτημα αυτό είναι εύλογο, ιδιαίτερα διότι, όπως είναι γνωστό και όπως προαναφέρθηκε οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις επενδύουν οπουδήποτε και οποτεδήποτε, σύμφωνα με την επιχειρηματική στρατηγική τους, η οποία είναι ανεξάρτητη από γεωγραφικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς δεσμούς μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής, κάτι που δεν ισχύσει για τις επιχειρήσεις μικρής και μεσαίας κεφαλαιοποίησης[443].

Η μελέτη της Βιβλιογραφίας έδειξε, ότι η εμπειρική έρευνα εμπίπτει γενικά σε δύο κατηγορίες σε μικρο- και μακρο-επίπεδο, όπου ένα μέρος επικεντρώνεται στους παράγοντες υλοποίησης ΑΞΕ, και ένα άλλο, ερευνά τις επιπτώσεις των ΑΞΕ. Η τελευταία κατηγορία παραμένει, ως επί το πλείστον, σε μακρο-επίπεδο, και εξετάζει τις επιπτώσεις των ΑΞΕ τόσο στις χώρες καταγωγής, όσο και προέλευσης, σε σχέση με παραμέτρους, που συχνά είναι η ανάπτυξη ή απασχόληση. Η πρώτη κατηγορία όμως, εστιάζει τόσο σε μικρο- , όσο και σε μακρο-επίπεδο, και εξετάζει, κυρίως με την χρήση οικονομετρικών μοντέλων, την επίδραση μεμονωμένων ή σύνθετων παραγόντων που επηρεάζουν τις ΑΞΕ, τόσο στην Βαλκανική, όσο και γενικότερα.

Οι μελετητές έχουν βεβαίως θεμελιώσει στέρεα τις εμπειρικές αυτές μελέτες «χτίζοντας» πάνω σε θεωρητικές οικονομικές βάσεις, τόσο της μακρο-, όσο και της μικρο-οικονομικής[444].

Στην Βιβλιογραφία εντοπίσθηκαν επίσης ποσοτικές προσεγγίσεις, με την χρήση στατιστικών αναλύσεων για τον προσδιορισμό των κινήτρων και εμποδίων των ΑΞΕ[445].

Οι σύνθετοι αυτοί παράγοντες, ασκούν μεν σημαντική επιρροή στις όποιες επιχειρηματικές αποφάσεις, σε σχέση με τις ΑΞΕ, οι αποφάσεις όμως αυτές καθαυτές, είναι αποκλειστικά επιχειρηματικής δικαιοδοσίας.

Οι ΑΞΕ ως σκοπός, μέσο και αποτέλεσμα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας είναι ένας τομέας, που άπτεται πολλών άλλων, που πέραν από την μικρο- και μακρο- οικονομία και τα διεθνή οικονομικά, αντλεί γνώσεις από την διοίκηση επιχειρήσεων, βιομηχανική οργάνωση, πωλήσεις, διεθνείς σχέσεις, και κυρίως στρατηγική. Μια κεντρική πτυχή της διατύπωσης στρατηγικής είναι η διδακτική ανάλυση των ανταγωνιστών, ως προς την τρέχουσα στρατηγική τους, μελλοντικούς στόχους, αδυναμίες και δυνατότητες. Οι δημιουργοί των στρατηγικών αφιερώνουν γι' αυτό πολύ χρόνο στην παρακολούθηση των ανταγωνιστών και της αγοράς, για τον εντοπισμό δυνατοτήτων μέγιστης ανταγωνιστικότητας.

Οι επιχειρηματικές αποφάσεις σχετικά με την ανάληψη ΑΞΕ, δεν έχουν ωστόσο αποτιμηθεί με την συνδρομή μοντέλων επιχειρηματικής στρατηγικής, κάτι το οποίο γίνεται στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, με σκοπό να ερευνηθούν εμπειρικά η ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες και στην συνέχεια να γίνει προσπάθεια «χαρτογράφησης» τους ως προς την «αλυσίδα αξίας».

Μετά από σχετική αξιολόγηση, επιλέχτηκαν από την εργαλειοθήκη μελέτης της επιχειρηματικής στρατηγικής, τα μοντέλα «πέντε δυνάμεων ή μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων»[446] (the five forces model) και «αλυσίδα αξίας» (the

[443] Bitzenis, A., 'Is globalisation consistent with the accumulation of FDI inflows in the Balkan countries? Regionalisation for the case of FDI inflows in Bulgaria', European Business Review, Vol 16 No 4, 2004, σελ. 411.

[444] Οι μελέτες αυτές βασίσθηκαν ως επί το πλείστον στα βασικά συστατικά του εκλεκτικού παραδείγματος (eclectic paradigm), γνωστού και ως μοντέλου ή πλαισίου OLI του Dunning, ώστε να παρέχουν θεωρητική και εμπειρική απόδειξη, αλλά και εξηγήσεις σχετικά με διάφορες πτυχές των ΑΞΕ. Το μοντέλο είναι μια περαιτέρω ανάπτυξη της θεωρίας εσωτερίκευσης οφέλους, δηλαδή οφέλους από την εσωτερική παραγωγή μιας επιχείρησης, και όχι από την παραγωγή μέσω μιας συμφωνίας σύμπραξης, όπως η έκδοση άδειας ή κοινοπραξίας. Θεωρεί ότι για να προβεί μια επιχείρηση σε ΑΞΕ πρέπει να διαθέτει πλεονεκτήματα έναντι εγχώριων επενδυτών που εμπίπτουν: α) στην κυριότητα (**O**wnership-O) λόγω περιουσιακών στοιχείων (π.χ. παραγωγική αποτελεσματικότητα, τεχνογνωσία, brandname κ.ά.), β) στην τοποθεσία (**L**ocation-L) στην χώρα υποδοχής (π.χ. γνώση περιουσιακών στοιχείων με βάση, φτηνούς παραγωγικούς τομείς, κ.ά.), και γ) στο διεθνές πλεονέκτημα (**I**nternatiionalisation-I) για την υλοποίηση ΑΞΕ αξιοποιώντας τα άλλα δύο α) και β). Βλ., Dunning, J. H., 'Multinational Enterprise and the Global Economy', Addison-Wesley, Reading, 1993. Μια από τις έρευνες αναλύει τους παράγοντες που επηρεάζουν εναλλακτικές στρατηγικές επέκτασης, και καθορίζουν τη στρατηγική επιλογή των επιχειρήσεων μεταξύ των ΑΞΕ και των εξαγωγών, Βλ., Louri, H., Papanastassiou M., Lantouris, J., 'FDI in the EU periphery: a multinomial logit analysis of Greek firms strategies', Regional Studies, Vol 34.5, London, August 18, 2010. Άλλη έρευνα επικεντρώνεται στους παράγοντες, που σχετίζονται με την πολυεθνικότητα, Βλ., Stoiana, C., Filippaios, F., "Dunning's eclectic paradigm: A holistic, yet context specific framework for analysing the determinants of outward FDI: Evidence from international Greek investments'', International Business Review, Volume 17, Issue 3, London, June 2008, σελ. 349–367.

[445] Ως παράδειγμα για την εμπειρική μελέτη σχετικά για τις ΑΞΕ στα Βαλκάνια, και συγκεκριμένα στη Βουλγαρία, με 64 εταιρείες σε συνέντευξη με τη χρήση ερωτηματολογίου και στατιστικά σημαντικό δείγμα, Βλ., Bitzenis, A. , 'The determinants of FDI in transition countries :incentives and barriers based on a questionnaire research : the case of Bulgaria, 1989-2000', International Conference on 'Restructuring, stability and developement in SEE', SEED Center, Volos, Greece, 1-3 June 2001.

[446] Αρχικά αναπτύχθηκε στο Harvard Business School από τον Michael E. Porter το 1979, Βλ., Porter, M. E., '' How Competitive Forces Shape Strategy'', Harvard Business Review. (Vol 57, March – April), Boston, 1979, σελ.86-93.

value chain model) του M. Porter, με βάση τα οποία διαμορφώθηκαν οι ερωτήσεις για την εμπειρική έρευνα, σε ποιοτική (qualitative) και όχι ποσοτική (quantitative) προσέγγιση.

Το μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων ή μοντέλο «πέντε δυνάμεων» είναι το πιο ευρέως διαδεδομένο εργαλείο, για την ανάλυση της ανταγωνιστικότητας, εξετάζοντας την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των ανταγωνιστών, τους φραγμούς εισόδου, την διαπραγματευτική ισχύ τόσο των αγοραστών, όσο και των προμηθευτών, καθώς και τις πιθανές απειλές από υποκατάστατα προϊόντα και υπηρεσίες. Χρησιμοποιείται, ως επί το πλείστον, ex ante για την λήψη στρατηγικών αποφάσεων. Μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί, και κατά την διάρκεια μιας διαδικασίας λήψης αποφάσεων, για πιθανές διορθωτικές κινήσεις μέσω ανάδρασης, ή ακόμη και ex post, όπως και στην προκειμένη περίπτωση για την αποτίμηση ειλημμένων αποφάσεων, για την αξιολόγησή τους, ή και ως βάση μελλοντικών δράσεων. Το μοντέλο αυτό χρησιμοποιείται κυρίως για μεμονωμένες επιχειρήσεις (firm level) ή και βιομηχανικούς κλάδους (industry level).

Ο ίδιος ο M. Porter, για την αποτίμηση της συνολικής ανταγωνιστικής θέσης κλάδων σε επίπεδο χωρών, ή και χωρών συνολικά, ανέπτυξε και χρησιμοποίησε το μοντέλο «διαμάντι»[447] (the diamond model). Το μοντέλο αυτό, περιλαμβάνει παράγοντες παρόμοιους με εκείνους που προτείνονται στο μοντέλο OLI του Dunning,[448] που προαναφέρθηκε, δέχθηκε όμως ευρεία κριτική, καθότι δεν έχει την δυνατότητα να συμπεριλαμβάνει έξω-επιχειρηματικούς παράγοντες, όπως κρατικές πολιτικές και διεθνείς επιδράσεις. Για τον λόγο αυτό άλλωστε διευρύνθηκε, ή και μεταλλάχτηκε από διάφορους μελετητές[449]. Για τους λόγους αυτούς δεν χρησιμοποιήθηκε και στην παρούσα ΔΔ το «διαμάντι» σε καμία του μορφή, αφού άλλωστε το μοντέλο «πέντε δυνάμεων» μπορεί να συμπεριλάβει τόσο μικρο-, όσο και μακρο-, ενδο- ή και έξω-επιχειρηματικούς παράγοντες. Στην παρούσα Διατριβή επιχειρείται η χρήση του μοντέλου σε ακόμη πιο μακρο-επίπεδο, και συγκεκριμένα για το σύνολο του ιδιωτικού τομέα μιας χώρας, αφού δεν εντοπίσθηκε κανένα θεωρητικό ή γνωστικό εμπόδιο.

Στην Βιβλιογραφία το μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων, όμως, δεν έχει χρησιμοποιηθεί συχνά σε μακρο-επίπεδο, ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται κυρίως για την ανάλυση του ανταγωνισμού στην αγορά, μη συμπεριλαμβανομένου όμως του υποκειμένου της εξέτασης, δηλαδή της επιχείρησης ή του βιομηχανικού κλάδου γενικότερα, για λογαριασμό του οποίου γίνεται η συγκεκριμένη ανάλυση. Το υποκείμενο, είναι δηλαδή στην θέση «παρατηρητή, και μάλιστα από ψηλά», ώστε να μπορεί να έχει σφαιρική εικόνα. Η διερευνητική χρήση του μοντέλου επί σκοπώ, περιλαμβανομένου του υποκειμένου, που εντοπίσθηκε στην Βιβλιογραφία, αποδείχθηκε επιτυχής και χρήσιμη, προδιαγράφοντας την χρήση του μοντέλου με εναλλακτικούς τρόπους μελλοντικά, «προσαρμοσμένους» στις ερευνητικές ανάγκες (adapted /tailor-made)[450]. Στο παρόν πόνημα επιχειρείται, έτσι η χρήση για το σύνολο του ιδιωτικού τομέα της Ελλάδας, προσαρμοσμένου, έτσι ώστε, ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, που προέβη σε ΑΞΕ στην Βαλκανική, να είναι μέρος της ανάλυσης.

Στην συνέχεια με την βοήθεια του μοντέλου «αλυσίδα αξίας» επιχειρείται η αποτύπωση ex post της δραστηριότητας των Ελληνικών ΑΞΕ, ανά βασικό οικονομικό τομέα, που σύμφωνα με την Βιβλιογραφία κυριάρχησε τις Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική, δηλαδή τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Λόγω της βαρύνουσας σημασίας του, και για μεγαλύτερη ακρίβεια στην προκείμενη περίπτωση, ο τριτογενής τομέας διακρίθηκε περαιτέρω σε τρείς υπό-κατηγορίες, και συγκεκριμένα εμπόριο, τράπεζες και άλλες υπηρεσίες.

---

[447] Το μοντέλο προέκυψε από μια μελέτη άλλων μοντέλων συγκριτικού πλεονεκτήματος μεταξύ των βιομηχανοποιημένων εθνών, ενσωματώνοντας μεγάλο μέρος της προηγούμενης δουλειάς του Porter πάνω στην ανταγωνιστική θεωρία των πέντε δυνάμεων και του μοντέλου «αλυσίδας αξίας». Χρησιμοποιείται σε επιχειρηματικό επίπεδο εντός μιας εθνικής αγορά, καθώς και gig να αναλύσει την ικανότητα κρατών να ανταγωνίζονται σε μια διεθνή αγορά, ή και ως εργαλείο συγκριτικής ανάλυσης μεταξύ επιχειρήσεων ή κρατών, και προς ποιά αγορά έχουν συμφέρον να επεκταθούν, Βλ., Porter, M. E., "The Competitive Advantage of Nations", The Free Press, New York, 1990, το οποίο πολλοί παραλληλίζουν με το Smith, A., ' An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations ή εν συντομία The Wealth of Nations" του Adam Smith το 1776.

[448] Βλ., Dunning, J. H., 'Multinational Enterprise and the Global Economy', Addison-Wesley, Reading, 1993.

[449] Βλ., την επέκτασή του σε «διπλό διαμάντι» μετά κριτικές για άστοχες προβλέψεις του με βάση το διαμάντι για Σιγκαπούρη και Κορέα, για να συμπεριλάβει την χώρα προέλευσης, όσο και προορισμού, ή τον διεθνή χώρο επενδύσεις σε άλλες χώρες, Rugman, A., Chang Hoon Oh,Dominic S.K. Lim, "The Regional and Global Competitiveness of Multinational Firms", Discussion Paper Serie John H. Dunning Centre for International Business, Discussion Paper No. 2011-003 , Reading, June 2011.

[450] Η εναλλακτική αυτή χρήση του μοντέλου πραγματοποιήθηκε με σκοπό την ανάλυση της δυνατότητας προσέλκυσης ΑΞΕ από τουριστικούς προορισμούς στην Σερβία, Βλ., Dobrivojević, G., ' Analysis of the competitive environment of tourist destinations aiming at attracting FDI by applying Porter's five forces model", British Journal of Economics, Management & Trade 3(4): 359-371, London, 2013.

Η εμπειρική έρευνα έγινε με διμερείς ημι-δομημένες προσωπικές συνεντεύξεις, ώστε να έχει μεγαλύτερο απαντητικό ποσοστό (response rate), απ' ότι οποιοσδήποτε άλλος τρόπος επαφής με τις επιχειρήσεις, αλλά και για να εξασφαλισθεί η απαντητική συνδρομή, από κορυφαία διευθυντικά στελέχη, καθότι οι ερωτήσεις αφορούν κορυφαίες, στρατηγικές επιχειρηματικές αποφάσεις, λόγω δυνατότητας πρόσβασης, κάτι που εξασφάλισε άλλωστε απαντητικό ποσοστό 100%. Αντίθετα, στις περιπτώσεις ερωτηματολογίων δι' αλληλογραφίας ένα ποσοστό της τάξης του 10% θεωρείται επιτυχημένο, ενώ στις περιπτώσεις μεικτής μεθόδου, δηλαδή αλληλογραφίας και τηλεφωνικής επικοινωνίας, το ποσοστό ανεβαίνει στο 85% κατ' ανώτατο όριο, αλλά απαντάται συνήθως από μη ιδιαιτέρως υψηλά ιστάμενα στελέχη.

Η προσέγγιση αυτή, παρουσίασε όμως το μειονέκτημα, ότι ο αριθμός των συμμετεχόντων επιχειρήσεων ήταν σχετικά μικρότερος, απ' ότι σε άλλες εμπειρικές έρευνες, θέτοντας έτσι ζήτημα αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος. Για να εξασφαλισθεί η αντιπροσωπευτικότητα κατά τον δυνατόν καλύτερο τρόπο, κατεβλήθη για τον λόγο αυτόν, σημαντική προσπάθεια ώστε να ενταχθεί στην έρευνα ο μέγιστος δυνατός αριθμός επιχειρήσεων, κάτι που προξένησε όμως μεγάλη χρονική καθυστέρηση. Επιπροσθέτως, η επιλογή των επιχειρήσεων έγινε μετά από μελέτη του καταλόγου των Ελληνικών εταιρειών[451], που είχαν ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες και κατά την υπό εξέταση περίοδο, φροντίζοντας ιδιαίτερα την δυνατόν καλύτερη γεωγραφική, τομεακή, χρονική και κεφαλαιουχική κατανομή, καθιστώντας το δείγμα οριακά αντιπροσωπευτικό.

Οι ερωτήσεις για την εμπειρική έρευνα, όπως προαναφέρθηκε διαμορφώθηκαν με βάση, τα μοντέλα «πέντε δυνάμεων ή μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων» και «αλυσίδα αξίας» του M. Porter.

Στην συνέχεια προστέθηκε μια «δικλίδα ασφαλείας», και έγινε έλεγχος των αποτελεσμάτων, εξετάζοντας τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας σε σχέση με τα συμπεράσματα της Βιβλιογραφίας, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ως «μέτρο σύγκρισης» (benchmark).

Η εμπειρική έρευνα χρησιμοποιώντας δεδομένα από 53 ανώτατα και ανώτερα στελέχη από δείγμα 20 επιχειρήσεων, ισοδύναμα κατανεμημένων γεωγραφικά στις υπό εξέταση χώρες, και τομεακά μία ανά τομέα έτσι όπως κρίθηκε χρήσιμο για τις ανάγκες της παρούσας ΔΔ και όπως προαναφέρθηκε, δηλαδή εμπόριο, τράπεζες και άλλες υπηρεσίες. Συμπεριέλαβε, δηλαδή, τέσσερις επιχειρήσεις ανά χώρα, μία σε κάθε από τους ως άνω τομείς, πλην Βοσνίας & Ερζεγοβίνης και Κροατίας, όπου εξετάσθηκαν 3 και 1 επιχειρήσεις αντίστοιχα, καθότι οι Ελληνικές ΑΞΕ στις χώρες αυτές δεν είχαν το ίδιο ποσοτικό και τομεακό εύρος με τις υπόλοιπες. Η έρευνα έγινε κυρίως στην Ελλάδα και στις υπό εξέταση χώρες, όπου εδράζουν τα διευθυντικά επιχειρηματικά και τραπεζικά στελέχη. Χρονικά πραγματοποιήθηκε την περίοδο 09/2011-12/12/2014, και διήρκεσε συνολικά 39 μήνες, με ενδιάμεσα διαλλείματα, καθώς οργανώθηκε ως εξής:

[451] Ο κατάλογος αυτός προήλθε από διάφορες πηγές, όπως το ΥΠΕΞ, πηγές των υπό εξέταση χωρών, Βιβλιογραφίαγραφία κ.ά. Κανείς κατάλογος και από οποιαδήποτε πηγή δεν ήταν πλήρης, διότι υπάρχει μεγάλος αριθμός εταιρειών Ελληνικής προέλευσης ή Ελληνικού ενδιαφέροντος μεικτές εταιρείες αλλά με Ελληνικό μάνατζμεντ, ή με επενδύσεις μέσω εξωχώριων εταιρειών (off shore), σε Λουξεμβούργο και Κύπρο κυρίως Ελληνικών συμφερόντων στις υπό εξέταση χώρες.

Πίνακας 123: Εμπειρική έρευνα Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική: Χρονοδιάγραμμα

ΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ (σε μήνες)
Σχηματοποίηση ερωτηματολογίου με βάση την έρευνα και ανάλυση της Βιβλιογραφίας	09/2011-01/2013	4
Εντοπισμός επιχειρήσεων με βάση την έρευνα	03/2012-07/2012	4
Οργάνωση συναντήσεων σε Ελλάδα και υπό εξέταση χώρες	09/2012-12/2012	3
Διεξαγωγή ημι-δομημένων συνεντεύξεων σε Ελλάδα και υπό εξέταση χώρες	01/2013-01/2014	12
Καταγραφής αποτελεσμάτων	04/2014-05/2014	1
Ανάλυση αποτελεσμάτων	08/2014-09/2014	1
Εξαγωγή συμπερασμάτων	09/2014-10/2014	1
Έλεγχος αποτελεσμάτων	10/2014-11/2014	1
Εξαγωγή τελικών συμπερασμάτων	11/2014-12/2014	1

15.2 Μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων»

Η επιχειρηματική στρατηγική αποσκοπεί κυρίως στην διαμόρφωση σειράς ενεργειών σε επιχειρησιακό (operational) και τακτικό (tactical) επίπεδο, που αποσκοπούν στην μεγιστοποίηση των κερδών, μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητας. Η εκτίμηση του ανταγωνισμού είναι θεμελιώδους σημασίας στην λήψη στρατηγικών αποφάσεων, διότι η ανταγωνιστικότητα είναι εν κατακλείδι η «Λυδία λίθος» για την επιτυχία ή την αποτυχία κάθε επιχειρηματικού εγχειρήματος.

Ο Porter, ειδικός στην βιομηχανική οικονομία και την επιχειρηματική στρατηγική, κατέδειξε ότι η εκτίμηση της ανταγωνιστικότητας, σε οποιονδήποτε κλάδο, συνδιαμορφώνεται και εξαρτάται από πέντε βασικές δυνάμεις, τις οποίες παρουσίασε διαγραμματικά στο γνωστό μοντέλο «5 δυνάμεων»[452] ή μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων. Το μοντέλο αυτό, όπως προαναφέρθηκε, ισχύει για μεμονωμένες επιχειρήσεις, αλλά και ολόκληρες βιομηχανίες στο σύνολό τους, τόσο στον τομέα της παραγωγής προϊόντων, όσο και υπηρεσιών. Η «συνισταμένη αυτών των δυνάμεων καθορίζει την δυνατότητα κέρδους μιας βιομηχανίας»[453]. Όποια και αν είναι συλλογική τους δύναμη, στόχος κάθε εταιρικής στρατηγικής είναι να βρει μια θέση στην αγορά, όπου η επιχείρηση να μπορεί να αμυνθεί καλύτερα, έναντι των δυνάμεων αυτών ή ακόμη και να τις χρησιμοποιήσει προς όφελός της.

Η επίγνωση αυτών των δυνάμεων, αλλά και της ισχύος των, αποτελεί την βάση της στρατηγικής «ατζέντας» κάθε επιχειρηματικής δράσης, καθώς αναδεικνύει τα βασικά πλεονεκτήματα, διευκρινίζει τους τομείς όπου στρατηγικές αλλαγές είναι δυνητικά επωφελέστερες, και επισημαίνει τις σημαντικότερες τάσεις, είτε ως ευκαιρίες, είτε ως απειλές. Επιπροσθέτως, καθιστά δυνατή τυχόν διαφοροποίηση, η οποία μπορεί να συμβάλει σε ισχυρότερη θέση έναντι του ανταγωνισμού, κάτι που τελικά καθορίζει την κερδοφορία της επιχείρησης ή του κλάδου ή τομέα.

Στην Βιβλιογραφία το μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων, δεν έχει χρησιμοποιηθεί συχνά σε μακρο-επίπεδο, ενώ παράλληλα, χρησιμοποιείται κυρίως, για την ανάλυση της ανταγωνιστικότητας υποκείμενων επιχειρήσεων ή βιομηχανικών τομέων, χωρίς όμως «να βάζει στο κάδρο» το ίδιο το υποκείμενο της εξέτασης, δηλαδή της επιχείρησης ή του βιομηχανικού κλάδου γενικότερα για λογαριασμό του οποίου γίνεται η συγκεκριμένη ανάλυση. Το υποκείμενο,

[452] Το μοντέλο θεωρείται στην Βιβλιογραφία αποτελεσματικό και δοκιμασμένο, έχει όμως δεχθεί κριτική, για την αποτυχία του να εξηγήσει/αποτυπώσει στρατηγικές συμμαχίες. Για τον λόγο αυτόν μάλιστα, επεκτάθηκε κατά την δεκαετία του 1990, με μια έκτη δύναμη, τους "συμπληρωτές," για να συμπεριληφθούν περιπτώσεις όπου η προώθηση προϊόντων ή υπηρεσιών είναι αποτελεσματικότερη σε συνδυασμό με άλλο/άλλα προϊόν(ντα) ή υπηρεσίες, κάποιου μάλιστα ανταγωνιστή, Βλ., Brandenburger, A. M., Nalebuff, B. J. , ‘’Co-opetition’’ Crown Business, New York, 2011. Απεικονίζει έτσι, το νέο φαινόμενο του «Συν-ανταγωνισμού» (co-opetition), την ταυτόχρονη δηλαδή συνεργασία με τον ανταγωνισμό, ένα πρόσφατο φαινόμενο που ανέδειξαν οι ίδιοι.

[453] Βλ., Porter, M. E., ‘’ How Competitive Forces Shape Strategy’’, Harvard Business Review. (Vol 57, March – April), Boston, 1979.

είναι δηλαδή στην θέση «παρατηρητή», και μάλιστα από «ψηλά», ώστε να μπορεί να έχει σφαιρική εικόνα των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά. Η χρήση του μοντέλου όμως, που περιλαμβάνει την ένταξη του υποκειμένου στο «κάδρο», που εντοπίσθηκε στην Βιβλιογραφία, αποδείχθηκε επιτυχής και χρήσιμη, προδιαγράφοντας την χρήση του μοντέλου με εναλλακτικούς τρόπους, «προσαρμοσμένους» στις ερευνητικές ανάγκες (adapted /tailor-made).

Αυτό το μοντέλο είναι ένα στρατηγικό εργαλείο, το οποίο έχει σχεδιαστεί για να δίνει την γενική εικόνα, και όχι τις τεχνικές λεπτομέρειες. Αποτυπώνει την «ισορροπία δυνάμεων», σε μια αγορά, και χρησιμεύει στην ανάλυση της ελκυστικότητας μιας αγοράς, αλλά και τις δυνατότητες εγκατάστασης/επιβίωσης/ κερδοφορίας/ανάπτυξης οιουδήποτε οικονομικού κλάδου.

Η ανάλυση των δεδομένων, που αποτυπώνονται στο μοντέλο, μπορεί στην συνέχεια να αποτελέσει την βάση μιας στρατηγικής για την ανάπτυξη ή και επέκταση, του όποιου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος διαφαίνεται. Ο Porter προσδιόρισε μάλιστα τρεις "γενικές στρατηγικές" που μπορούν να εφαρμοστούν σε μικρο- ή και μακρο- επίπεδο σε οιονδήποτε κλάδο ή επιχείρηση ανεξαρτήτως μεγέθους:

- Ηγεσία κόστους (Cost leadership): Με αυτή τη στρατηγική, ο στόχος είναι η αύξηση των κερδών, μέσω της μείωσης του κόστους, αν ο κλάδος ή η επιχείρηση είναι σε θέση να διαμορφώνουν την τιμή, ή μέσω αύξησης του μεριδίου αγοράς και με παράλληλη μείωση της τιμής πώλησης, διατηρώντας έτσι την κερδοφορία.
- Διαφοροποίηση (Differentiation): Η στρατηγική αυτή αποσκοπεί την σημαντική διαφοροποίηση του κλάδου ή της επιχείρησης από τον ανταγωνισμό, προσφέροντας πιο «πολύτιμα» προϊόντα ή υπηρεσίες, και βελτιώνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα τους, προϋποθέτει όμως, ιδιαίτερες ικανότητες σε Ε & Α, ή μάρκετινγκ.
- Εστίαση (Focus): Στο πλαίσιο της στρατηγικής αυτής επιλέγονται εξειδικευμένες αγορές, ή παροχή εξειδικευμένων προϊόντων ή υπηρεσιών, προϋποθέτει όμως μεγάλη κατανόηση των συνθηκών της αγοράς όπως, πωλητές, αγοραστές και ανταγωνιστές. Συχνά απαιτείται η σύγχρονη άσκηση ηγεσίας κόστους ή διαφοροποίησης.

Στην παρούσα ΔΔ επιχειρείται η χρήση του μοντέλου σε ακόμη πιο μακρο-επίπεδο, και συγκεκριμένα για το σύνολο του ιδιωτικού τομέα της Ελλάδας με ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες, αφού δεν εντοπίσθηκε κανένα θεωρητικό ή γνωστικό εμπόδιο[454]. Ενώ παράλληλα έγινε και προσαρμογή του μοντέλου, έτσι ώστε ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, που προέβη σε ΑΞΕ στην Βαλκανική, να είναι μέρος της ανάλυσης.

Καθότι στην παρούσα ΔΔ το μοντέλο, όπως προαναφέρθηκε, χρησιμοποιείται προσαρμοσμένο, ώστε ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, που προέβη σε ΑΞΕ στην Βαλκανική, να αποτελεί μέρος της ανάλυσης, ενδείκνυται, ως αναλυτικό εργαλείο, καθότι, μέσω των σχετικών ερωτήσεων, στα πλαίσια της εμπειρικής έρευνας μας επιτρέπει την αποτύπωση ex post, των παραγόντων, που επέδρασαν στην εξάπλωση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική, μέσω ΑΞΕ. Συγκεκριμένα, επιτρέπει την απεικόνιση των παραγόντων ανταγωνισμού, όπως η διαπραγματευτική δύναμη του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα ως επενδυτή στις υπό εξέταση χώρες, αλλά και του πελατειακού κοινού, στο οποίο απευθύνθηκαν με τις συγκεκριμένες ΑΞΕ, οι απειλές, που αντιμετώπισαν τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες τους, από υποκατάστατα, είσοδο και παρουσία ανταγωνιστών, καθώς και οι επικρατούσες σχετικές συνθήκες τεχνολογικής και τεχνογνωστικής ανάπτυξης (knowhow development) στις υπό εξέταση χώρες. Συμβάλει τοιουτοτρόπως στην διερεύνηση των Υποθέσεων 4, 8 και 10.

Η αποτύπωση ex post εξηγεί την δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα μέσω ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες, αναδεικνύει τους παράγοντες ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ, οι οποίοι όμως εμμέσως αφήνουν να διαφανούν οι λόγοι πραγματοποίησης των ΑΞΕ. Αν και αναφέρεται στην δεδομένη γεωγραφική περιοχή και χρονική περίοδο, μπορεί να βοηθήσει στην διαμόρφωση μελλοντικών στρατηγικών υλοποίησης Ελληνικών ΑΞΕ ως μεθοδολογική βάση.

Σε αντιστοιχία με τις «πέντε δυνάμεις», οι ερωτήσεις σχετικά με τις ανταγωνιστικές δυνάμεις, που αντιμετώπισε ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας προβαίνοντας σε ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες αντλούντο από τις ακόλουθες «δεξαμενές» (pool) ερωτήσεων, καθότι όπως προαναφέρθηκε, ετέθησαν στα πλαίσια ημι-δομημένων συνεντεύξεων, και κατά

[454] Ο ίδιος ο M. Porter μάλιστα έχει τονίσει, ότι «κατανοώντας τις ανταγωνιστικές δυνάμεις, και τις αιτίες τους, αποκαλύπτονται οι λόγοι της τρέχουσας κερδοφορίας ενός κλάδου, ενώ παράλληλα παρέχει ένα πλαίσιο για προβλέψεις και ενέργειες που επηρεάζουν τον ανταγωνισμό (και την αποδοτικότητα) διαχρονικά», επισημαίνοντας μάλιστα την ανάγκη οι δυνάμεις αυτές να εξετάζονται διακρατικά , δηλαδή πέρα από τα εθνικά σύνορα για την αποτίμηση του διεθνούς ανταγωνισμού, αλλά και διαχρονικά, δηλαδή πέραν του σήμερα, για την αποτίμηση μελλοντικού ανταγωνισμού.

συνέπεια ετίθεντο «εν τη ρύμη των λόγων», και άρα δεν ετίθεντο πάντα όλες, ούτε με συγκεκριμένη σειρά, ενώ ακόμη και η φρασεολογία συχνά διέφερε:

- Διαπραγματευτική ισχύς προμηθευτών: Ποια ήταν τα ισχυρά σημεία σας κατά για την είσοδο σας στην Βαλκανική υπό μορφή ΑΞΕ; Ήταν εύκολη/δύσκολη η διείσδυση στην αγορά και γιατί; Οι αγοραστές-επιχειρήσεις ήταν καταναλωτές ή και «μεγαλο-πελάτες» εν είδει χονδρεμπόρων ή άλλων επιχειρήσεων; Υπήρχαν πολλοί άλλοι προμηθευτές αντίστοιχων προϊόντων/υπηρεσιών; Υπήρχε στην αγορά μεγάλη προσφορά ανάλογων προϊόντων/υπηρεσιών από άλλους προμηθευτές; Ήταν πρόθυμοι οι αγοραστές να αλλάξουν προμηθευτές; Τα προϊόντα τους ήταν πολύ διαφοροποιημένα σε σχέση με τα δικά σας και πως;
- Διαπραγματευτική ισχύς αγοραστών: Ποια χαρακτηριστικά της Βαλκανικής αγοράς, στην οποία διεισδύσατε μέσω ΑΞΕ, ήταν δύσκολα και γιατί; Η αγορά ήταν αναπτυγμένη; Υπήρξε περαιτέρω ανάπτυξη της αγοράς, και αν ναι με γρήγορους η αργούς ρυθμούς; Πως ήταν η ζήτηση; Υπήρχε συγκέντρωση των αγοραστών; Η αγορά ήταν έτοιμη να δεχθεί το προϊόν/υπηρεσία σας; Υπήρχαν επιτακτικές ανάγκες για το προϊόν/υπηρεσία σας; Η αγορά ήταν ευαίσθητη ως προς το κόστος-τιμή; Ήταν σταθερή στις προτιμήσεις της ή άλλαζε εύκολα, προς ανταγωνιστικά εμπορικά σήματα ή υποκατάστατα προϊόντα; Πίεζαν για χαμηλές τιμές και άλλες ευκολίες; Είχαν υψηλές καταναλωτικές προτιμήσεις;
- Υφιστάμενος ανταγωνισμός: Πως ήταν ο ανταγωνισμός και πως εξελίχθητε αριθμητικά και χρονικά; Τι μορφή είχαν οι ανταγωνιστικές πιέσεις ως προς λ.χ. μείωση των τιμών, βελτίωση ποιότητας, την ενίσχυση της επωνυμίας, την αποτελεσματικότερη διανομή, την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών κ.ά. Υπήρχαν εμπόδια εξόδου και αν ναι υψηλά ή χαμηλά;
- Απειλή από νεοεισερχόμενους: Αντιμετωπίσατε εμπόδια εισόδου, και αν ναι ποιας μορφής; Τα εμπόδια αυτά ήταν διοικητικά, και αν ναι ποιας μορφής; Τα εμπόδια αυτά ήταν επιχειρηματικά, και αν ναι ποιας μορφής; Αντιμετωπίσατε ισχυρές προτιμήσεις για συγκεκριμένες μάρκες/προέλευση (brand loyalty), πως ήταν η πρόσβαση σε κανάλια διανομής, πως διαχειριστήκατε χρηματοδοτικές/κεφαλαιουχικές απαιτήσεις και άλλες εξειδικευμένες απαιτήσεις σε πόρους, αντιμετωπίσατε «σαρωτικές εισόδους» από μεγαλο-ανταγωνιστές με οικονομίες κλίμακας; Είχατε αντιδράσεις από υφιστάμενες επιχειρήσεις;
- Υποκατάστατα προϊόντα: Υπήρχαν υποκατάστατα προϊόντα/υπηρεσίες κατά την είσοδο σας; Αν ναι, πως ήταν σε τιμή και ποιότητα σε σχέση με τα δικά σας; Εμφανίστηκαν μετά; Η αγορά είχε τάση αλλαγών στα καταναλωτικά της πρότυπα και εύκολες μετακινήσεις σε υποκατάστατα;

15.3 Διαπιστώσεις με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων»

Σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα σχετικά με την δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα μέσω ΑΞΕ, στις υπό εξέταση χώρες κατά την περίοδο 1990-2010, η αποτύπωση ex post κατέδειξε ότι η διείσδυση δεν «ήταν περίπατος» για τις Ελληνικές επιχειρήσεις, και οι συνθήκες ανταγωνισμού μεταβλήθηκαν αρκετές φορές κατά την υπό εξέταση περίοδο, μεταβάλλοντας την ισχύ των Ελληνικών ΑΞΕ.

Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που «θωράκισαν» την ισχύ των Ελλήνων επενδυτών, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, όπως η γεωγραφική γειτνίαση, η «ακτινοβολία» της Ελλάδας ως χώρας μέλους των Ευρωπαϊκοατλαντικών θεσμών, και των πολλαπλών ιστορικών δεσμών σε πολιτιστικό και εμπορικό επίπεδο. Άλλα διαφοροποιήθηκαν στην πάροδο του χρόνου, καθώς ο ανταγωνισμός αυξανόταν και προχωρούσε η ενσωμάτωση των χωρών της περιοχής στην Διεθνή Κοινότητα χωρών με ελεύθερη οικονομία, και μάλιστα υπό καθεστώς πλήρους παγκοσμιοποίησης.

Αρχικά, κατά την περίοδο της «ανίχνευσης», δηλαδή την περίοδο 1990-1994, αλλά και αργότερα ως το 1996, στην φάση του «προγεφυρώματος», υπήρξαν συνθήκες μειωμένου ανταγωνισμού, καθότι τόσο η ζήτηση ήταν μεγάλη λόγω ελλείψεων, όσο και οι ανάγκες επιτακτικές, μειώνοντας έτσι την διαπραγματευτική ισχύ των αγοραστών. Παράλληλα, στις «άγριες» συνθήκες, που χαρακτηρίσθηκαν από συνδυασμό και συνέργεια πολλών ανασταλτικών παραγόντων, όπως την ανομία[455] λόγω κενών στα νομοθετικά και θεσμικά πλαίσια, μη σχηματοποιημένη αγορά και καταναλωτικού

[455]Στον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς η Ρουμανία καταλαμβάνει την 69η θέση και η Βουλγαρία κατατάσεται στην 73η θέση, ενώ σε άλλες χώρες η κατάσταση είναι πιο σοβαρή. Η ανομία ήταν σημαντικό εμπόδιο και για την σωστή λειτουργία των ΔΧΟ στην περιοχή, καθώς οι διαγωνισμοί ανάθεσης έργων ήταν διαβλητοί, και άρα δεν υπήρχε διασφάλιση ότι τα έργα, που χρηματοδοτούνταν μαζικά από τους ΔΧΟ, κυρίως κατά την φάση της ανοικοδόμησης, πραγματοποιούντο με το φθηνότερο δυνατό κόστος.

κοινού με χαμηλά εισοδηματικά επίπεδα, λίγοι επενδυτές «τόλμησαν» την είσοδο[456], «επί του ασφαλούς» μέσο- και μακροπρόθεσμα, αφού στην ουσία «πόνταραν» στην Ευρωπαϊκή πορεία της Βαλκανικής, κάτι που ήταν καθοριστικός παράγοντας, για τις επενδυτικές τους αποφάσεις[457]. Παρόλα αυτά, οι Ελληνικές επενδύσεις κατά την περίοδο αυτή, λόγω του «ποιού» τους, πραγματοποιήθηκαν συχνά από σωρεία «αεριτζήδων» και λιγότερους σοβαρούς επενδυτές, ήταν δε περισσότερο ρευστοποιήσιμες, αποσκοπώντας σε γρήγορο και εύκολο κέρδος ή προσπαθώντας να περιορίσουν τον κίνδυνο (risk caping) αντίστοιχα.

Σε σχέση με τον ανταγωνισμό από άλλες χώρες προέλευσης, οι Ελληνικές επενδύσεις στην φάση αυτή[458] «αβαντάρονται» από τις καταναλωτικές ανάγκες και προτιμήσεις, που ταίριαζαν με το «προφίλ» των Ελληνικών προϊόντων μεσαίας σχέσης στην κλίμακα τιμή/ποιότητα, αλλά και στην ευελιξία των Ελλήνων επενδυτών για πολλαπλές, και γρήγορες παραδόσεις, δυνατότητα προσαρμογών των προϊόντων κ.ά. Για τους λόγους αυτούς, οι Ελληνικές επενδύσεις, υψηλές σε σχέση με άλλες χώρες προέλευσης, αν και ποσοτικά και αριθμητικά χαμηλές, ήταν κατά την περίοδο αυτή μεσοσταθμικά, και γενικά μάλλον επικερδείς, παρά τις δυσκολίες, που στην φάση αυτή, εντοπίζονται κυρίως στην γραφειοκρατία και την ανομία, την έλλειψη υποδομών, και την έλλειψη μηχανισμών για την λειτουργία της αγοράς, όπως δίκτυα διανομής και χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αποτέλεσαν όμως, σε συνδυασμό με τις προτιμήσεις των στην Ελλάδα εργαζόμενων μεταναστών, την «μαγιά» σε μορφή μιας δυναμικής συσπείρωσης για την περαιτέρω αύξηση της ζήτησης, και το συνακόλουθο δεύτερο «κύμα» Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή.

Το δεύτερο αυτό «κύμα» Ελληνικών επενδύσεων αντιμετώπισε άλλου τύπου δυσκολίες[459], οι οποίες οφείλονται κυρίως στην αύξηση του ανταγωνισμού από άλλες χώρες προέλευσης, καθώς υποχωρούσαν τα αρχικά εμπόδια για την είσοδος ΑΞΕ, με την ομαλοποίηση του νομικού και θεσμικού πλαισίου στις υπό εξέταση χώρες. Παράλληλα, η αγορά έγινε πιο ανταγωνιστική και λόγω των καταναλωτικών προτιμήσεων, που έγιναν πιο απαιτητικές.

Οι υψηλότερες καταναλωτικές απαιτήσεις, και το υψηλότερο διαθέσιμο προς κατανάλωση εισόδημα, προσέλκυσαν το τρίτο «κύμα» Ελληνικών επενδύσεων, από μεγάλες Ελληνικές επιχειρήσεις[460][461] κυρίως μέσω Συγχωνεύσεων και

---

[456] Η οικονομική και πολιτική αστάθεια είναι αποτρεπτικός παράγοντας για την πραγματοποίηση ΑΞΕ, Βλ., Apergis, N., and Katrakilidis, C., "Does Uncertainty Matter in Foreign Direct Investment Decisions? An Empirical Investigation for Portugal, Spain, and Greece,"Rivista Internazionale di Scienze Economiche e Commercialli, vol. XLV, No. 4, σελ. 729-744, Padova, 1998.

[457] Αλλοι ερευνητές αποδίδουν το μειωμένο ενδιαφέρον μη Ελλήνων επενδυτών για ΑΞΕ στις θπο εξέταση χώρες κατά την υπο εξέταση περίοδο, στην προτίμησή τους για επενδύσεις στις μεγαλύτερες αγορές της ΚΑΕ, βλ. Bastian, J., "Knowing your way in the Balkans: Greek foreign direct investment in Southeast Europe", Southeast European and Black Sea Studies, 4:3, 458-490, ELIAMEP, Athens, 2004.

[458] Στην φάση αυτή, οι Ελληνικές ΑΞΕ είναι υψηλές σε σχέση με άλλες χώρες προέλευσης. Οι Έλληνες επενδυτές «απήλαυσαν» τα προνόμια των πρωτοπόρων όπου το κέρδος ήταν εύκολο και γρήγορο, λόγω έλλειψης ανταγωνισμού, αλλά και της ζήτησης, που λόγω οικονομικών κυρίως συνθηκών, διαμορφώθηκε έτσι που «ταίριαζε στο προφίλ» των Ελληνικών προϊόντων, τα οποία τοποθετούνται εν γένει σε κάποια μεσαία θέση στην κλίμακα τιμή/ποιότητα. Οι δυσκολίες στην φάση αυτή, ήταν σημαντικές και εντοπίζονται κυρίως στην γραφειοκρατία και την ανομία, την έλλειψη υποδομών, και την έλλειψη μηχανισμών για την λειτουργία της αγοράς, όπως δίκτυα διανομής και χρηματοπιστωτικό σύστημα. Οι Ελληνικές επενδύσεις κατά την περίοδο αυτή, δεν είχαν ως επί τω πλείστον μορφή ΑΞΕ, αλλά ήταν περισσότερο εν είδει ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού (liquid assets), αποσκοπώντας σε γρήγορο και εύκολο κέρδος (quick money), και πραγματοποιήθηκαν κυρίως από εμπόρους, που καλύπτουν όλη την «γκάμα» μεγέθους και σοβαρότητας. Σε μικρότερο ποσοστό οι Ελληνικές επενδύσεις αφορούσαν πάγια περιουσιακά στοιχεία (fixed assets) και έγιναν με την μορφή ΑΞΕ στον δευτερογενή τομέα, κυρίως από ΜΜΕ και εν γένει επιχειρήσεις με προφίλ υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου. Σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους, οι Έλληνες επενδυτές στην φάση αυτή είναι «εφοδιασμένοι» με μεγαλύτερη ροπή ανάληψης κινδύνο και μεγαλύτερη ευελιξία, ενώ παράλληλα υποβοηθήθηκαν από την αγορά. Για τους λόγους αυτούς οι Ελληνικές επενδύσεις ήταν κατά την περίοδο αυτή μεσοσταθμικά και γενικά μάλλον επικερδείς.

[459] Όσο με την πάροδο του χρόνου οι ανωτέρω αρχικές δυσκολίες υποχωρούσαν καθώς οι χώρες έβρισκαν τον βηματισμό τους, νομικό, θεσμικό και οικονομικό επίπεδο, τόσο οι συνθήκες εισόδου γίνονταν πιο εύκολες αυξάνοντας την εισροή ΑΞΕ στις χώρες της περιοχής, τόσο από την Ελλάδα, όσο και άλλες χώρες. Με τον τρόπο αυτό όμως αυξήθηκε συγχρόνως ο ανταγωνισμός για τις Ελληνικές επενδύσεις, λόγω μείωσης της ισχύος της Ελλάδας ως προμηθευτή ΑΞΕ, με την παράλληλη αύξηση της ισχύος του αγοραστή, καθώς το ήδη υψηλού εν γένει μορφωτικού επιπέδου καταναλωτικό κοινό, βελτίωνε την οικονομική του θέση και κατ' ακολουθία την ευχέρεια επιλογών του. Η περίοδος αυτή ξεκίνησε το 1996, όπου οι ήδη υπάρχουσες Ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, λόγω του «προφίλ μειωμένης ανταγωνιστικότητας» που προαναφέρθηκε, έδωσαν « μάχη χαρακωμάτων», για να κρατήσουν τις θέσεις τους, ενώ λειτούργησαν και ως προγεφύρωμα, για την «κύρια απόβαση» Ελληνικών ΑΞΕ, από μεγάλες Ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως μέσω Σ&Ε, που άρχισε το 1998 και συνεχίσθηκε με την συστηματική εδραίωση των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή, μέχρι την «μερική τους υποχώρηση» μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης.

[460] Τα κριτήρια ορισμένων από αυτές ήταν εντυπωσιακά, έτσι όπως φάνηκε στις συνεντεύξεις με ανώτατα στελέχη, αφού η δικλείδα ήταν συχνά, απλά η κατώτατη τιμή πώλησης του προιόντος στην Βαλκανική αγορά, λέγοντας χαρακτηριστικά, ότι «μπήκαμε όταν η τιμή του (…) προιόντος ξεπέρασε το 1 ευρώ».

[461] Στο συμπέρασμα αυτό συγκλίνουν και άλλοι ερευνητές,, οι οποίοι επίσης επισημένουν και την εμφάνιση άλλων ανταγωνιστών κατά την περίοδο μετά την σταθεροποίηση της περιοχής, βλ. Bastian, J., "Knowing your way in the Balkans: Greek foreign direct investment in Southeast Europe", Southeast European and Black Sea Studies, 4:3, 458-490, ELIAMEP, Athens, 2004.

Εξαγορών- Σ & Ε, που άρχισε το 1998, και συνεχίσθηκε με την συστηματική εδραίωση των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή, μέχρι την «μερική τους υποχώρηση» μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης.

Κατά την περίοδο αυτή της κύριας απόβασης κατά τα έτη 1998-2000, η ισχύς των Ελληνικών ΑΞΕ βασίζεται κυρίως στην συνέργεια με τις Ελληνικές τράπεζες, που έκαναν την «είσοδο» τους «χέρι-χέρι» με τις επιχειρήσεις, αυξάνοντας την χρηματοδοτική ικανότητα των Ελλήνων επιχειρηματιών στην περιοχή. Η σημασία των συνδυαστικών αυτών «αποβάσεων», αν και χωρίς ιδιαίτερες αναφορές στην Βιβλιογραφία, τονίστηκε κατά τις συνεντεύξεις ως καθοριστικός παράγοντας αύξησης της ανταγωνιστικής ισχύος και κατά συνέπεια σημαντικός παράγοντας επιτυχίας των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή.

Επικουρικά μόνον στην ανταγωνιστική θέση των Ελληνικών ΑΞΕ, έδρασε και η απαρχή έμπρακτης προτροπής του Ελληνικού κράτους, μέσω παροχής κινήτρων, τόσο μέσω του ΕΣΟΑΒ, όσο και του Επενδυτικού Νόμου 2601/1998. Συνεπώς, οι Υποθέσεις 4 και 8 επιβεβαιώθηκαν μερικώς μόνον και ως προς το σκέλος αυτό, καθότι οι επιδοτήσεις δεν αποτέλεσαν βασικό κίνητρο για ΑΞΕ.

Η έρευνα με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων» ex-post συνέβαλε στην αποτίμηση της ειδικής συμβολής του «τριπόλου» επιχειρήσεις, τράπεζες και Κράτος σε συγχρονισμένη, αλληλοεξαρτούμενη και αλληλοενισχυόμενη δράση, που εδραίωσαν την παρουσία του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική μετά το 2003.

Επιπροσθέτως, ανέδειξε έναν επί πλέον παράγοντα, που δεν έχει απολαύσει την δέουσα προσοχή στην υπάρχουσα Βιβλιογραφία σχετικά με τις Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια, ο οποίος συνίσταται στο γεγονός ότι, η ισχύς των Ελληνικών ΑΞΕ ενισχύθηκε περαιτέρω από τις προϋπάρχουσες ΑΞΕ, που δεν έδρασαν μόνο ως προγεφύρωμα, αλλά δημιούργησαν και μια δυναμική συσπείρωσης (clusters' dynamics)[462], τοπική και χρονική, η οποία επέδρασε τόσο στην ισχύ του αγοραστή, έχοντας κάνει γνωστά τα Ελληνικά προϊόντα στην εγχώρια αγορά, αλλά όντας και οι ίδιοι καταναλωτές των νεοαφιχθέντων Ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, όσο και στην ισχύ του προμηθευτή με την «μεταλαμπάδευση» της ήδη διαμορφωμένης τεχνογνωσίας και εξοικείωσης με την αγορά, το στελεχιακό δυναμικό κ.ά.

Η ισχύς των Ελληνικών ΑΞΕ φαίνεται από την εμπειρική έρευνα να εκπηγάζει δευτερευόντως, από την στοχευμένη στρατηγική εισόδου σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας (niche), αυξάνοντας την διεισδυτικότητα, αλλά και την ανταγωνιστικότητά των προσφερομένων προϊόντων και υπηρεσιών. Επικουρικά για την αύξηση της ισχύος των Ελληνικών ΑΞΕ, έδρασε και η απαρχή έμπρακτης προτροπής του Ελληνικού κράτους, μέσω παροχής κινήτρων[463], κάτι στο οποίο όμως, δεν αποδόθηκε ιδιαίτερη σημασία κατά τις συνεντεύξεις. Αντίθετα η όποια στήριξη από την ΕΕ, αποτέλεσε σίγουρα «ατού», αλλά όχι και «ειδοποιό διαφορά», καθότι οι κύριοι ανταγωνιστές των Ελληνικών ΑΞΕ, ήταν επίσης Ευρωπαϊκής κυρίως προέλευσης, όπως προαναφέρθηκε, πλην Ρωσίας, Καναδά και Τουρκίας. Το ίδιο βέβαια, ισχύει και με τα κίνητρα τα παρεχόμενα από τις χώρες υποδοχής για την προσέλκυση ΑΞΕ, αφού μαζί και με όλους τους άλλους παράγοντες για τις νέες εισόδους στην αγορά είναι κοινά, για όλους τους εμπλεκομένους.

Η Υπόθεση 10, η οποία αναφέρει ότι «Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν ανταγωνιστικές στον χώρο δραστηριοποίησης τους στην Βαλκανική», επιβεβαιώθηκε πλήρως. Οι Ελληνικές ΑΞΕ αποδείχθηκαν ανταγωνιστικές στα Βαλκάνια, και η μερική Ελληνική αποεπένδυση από την περιοχή, η οποία ξεκίνησε μετά την οικονομική κρίση αφορά κυρίως τις τράπεζες, οι οποίες αν και κερδοφόρες[464] «συμπτύχθηκαν» και επαναπάτρισαν από την Βαλκανική τα εκεί επενδεδυμένα κεφάλαιά τους, για την κάλυψη των αναγκών κεφαλαιακής επάρκειας. Αντιθέτως οι υπόλοιπες Ελληνικές επενδύσεις, όχι απλώς παρέμειναν, αλλά και αυξήθηκαν λόγω φορολογικών κινήτρων, εξεύρεσης χρηματοδότησης αλλά και ως διέξοδο στην συρρίκνωση της Ελληνικής αγοράς, και μάλιστα χωρίς πλέον το «σωσίβιο» των Ελληνικών τραπεζών στην Βαλκανική. Η αποεπένδυση στην απαρχή της

[462] Για τον παράγοντα αυτόν, που πέραν των άλλων, η Ελληνική φορολογική νομοθεσία επιτρέπει μέρος εσόδων για «προώθηση των εξαγωγών» χωρίς αποδείξεις Βλ., Crozet, M., Mayer, T., Mucchielli, JL.,' 'How do firms agglomarate : a study of FDI in France", L'Istituto Affari Internazionali , Rome, 2001.

[463] Βλ., Mayer, T.,' 'Where do foreign firms locate in France and why?", EIB papers, Volume 9, Nr 2, Luxembourg 2004 και Kokko, A., & Gustavsson, P., ' Regional integration, FDI, and regional development', EIB papers, Volume 9, Nr 1, Luxembourg 2004.

[464] Σύμφωνα με την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών στις 31,12,2011, οι Ελληνικές τράπεζες είχαν από την δραστηριότητά τους στις υπό εξέταση χώρες συνολικό κέρδος 43,57 εκατ. ευρώ, βλ. , Ελληνική Ένωση Τραπεζών, ¨Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012¨, Αθήνα, 2013, σελ. 37., Ενώ μελέτη των τραπεζικών ομίλων που δραστηριοποιήθηκαν στα Βαλκάνια, έδειξε ότι η επέκταση ττους αυτή συνέβαλε στην αύξηση της κερδοφορίας, στην μεγέθυνση του ενεργητικού, και στην διεύρυνση της καταθετικής βάσης βλ. Ζαρκαδούλα, Αικ., ' 'Οικονομική μοντελοποίηση στο Ελληνικό τραπεζικό σύστημα' ', Διπλωματική εργασία για απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Πειραιάς, 2011.

οικονομικής κρίσης σήμανε μια «παλιρροιακή» κίνηση μεταξύ επένδυσης-αποεπένδυσης (investment-disinvestment), αναγκάζοντας κυρίως τις Ελληνικές τράπεζες να αρχίσουν να υποχωρούν[465], ενώ αντίθετα πολλές Ελληνικές επιχειρήσεις παραμένουν, ενώ συγχρόνως πραγματοποιούνται και νέες Ελληνικές ΑΞΕ, κυρίως για φορολογικούς λόγους, συνθήκες αγοράς και δυνατότητες χρηματοδότησης.

[465] Η μείωση των διεθνών δραστηριοτήτων των Ελληνικών τραπεζών αποτέλεσε προϋπόθεση για την έγκριση των σχεδίων αναδιάρθρωσης και τη χορήγηση κρατικής βοήθειας. Σε σχέση με το τέλος του 2008, οι Ελληνικές τράπεζες συρρίκνωσαν, σχεδόν ισοβαρώς, την δραστηριότητά τους εκτός Ελλάδας, ως προς το δίκτυο καταστημάτων τους και το προσωπικό, με 55 % και 54% αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ΤτΕ, με το δίκτυο καταστημάτων μειώθηκε κατά 2 000 σημεία, από 3560 σε 1600, και το προσωπικό κατά 26 200 εργαζόμενους, από 48 700, σε 22 500. Σχετικά βλ., Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2015΄, Αθήνα, 2016.

Γράφημα 9: Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια - Μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων ή Μοντέλο Πέντε Δυνάμεων της ανταγωνιστικής θέσης του Porter

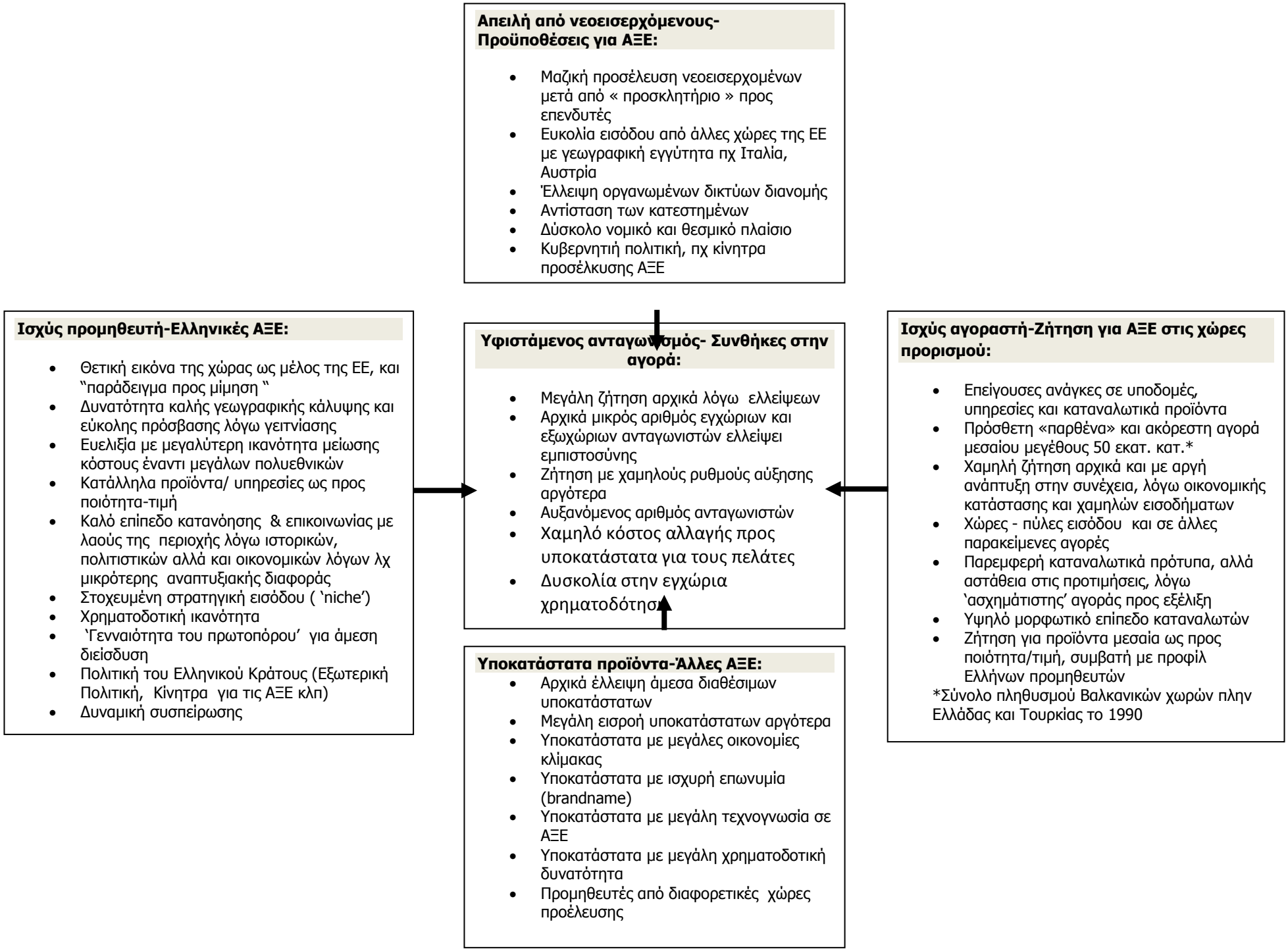

15.4 Μοντέλο «αλυσίδα αξίας»

Το παγκόσμιο εμπόριο και η παραγωγή διαρθρώνονται πάνω σε Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας – ΠΑΑ (Global Value Chains - GVCs), καθώς το τελικό προϊόν ή υπηρεσία έχει συντελεστεί σε διαφορετικά στάδια, σε διαφορετικές τοποθεσίες και διαφορετικό χρόνο. Η έννοια σε «προγονική» μορφή εμφανίζεται στο τέλος της δεκαετίας του 1970[466] και εξελίχθηκε στην συνέχεια από την ανάλυση της εμπορικής και βιομηχανικής οργάνωσης, ως μια αλυσίδα προστιθέμενης αξίας από τον Porter[467]. Στην προσπάθεια του να συλλάβει τους καθοριστικούς παράγοντες της οργάνωσης της παραγωγής, που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα, ο Porter υποστήριξε ότι το «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα δεν μπορεί να γίνει κατανοητό από την εξέταση του συνόλου μιας επιχείρησης», αλλά αντίθετα «προέρχεται από τις πολλές διακριτές δραστηριότητες, που μια επιχείρηση εκτελεί στο σχεδιασμό, την παραγωγή, την εμπορία, την παροχή και την υποστήριξη των προϊόντων της. Κάθε μία από αυτές τις δραστηριότητες μπορεί να συμβάλει στη σχετική θέση του κόστους μιας επιχείρησης και να αποτελέσει την βάση για τη διαφοροποίηση» [468]. Με άλλα λόγια, «η αλυσίδα αξίας περιγράφει το πλήρες φάσμα των δραστηριοτήτων που απαιτούνται για να φτάσει ένα προϊόν ή μια υπηρεσία από τη σύλληψη, μέσα από τις διάφορες φάσεις της παραγωγής (που περιλαμβάνει ένα συνδυασμό φυσικών μετασχηματισμών και τη συμβολή των διαφόρων υπηρεσιών προς τους παραγωγούς), στην παράδοση στον τελικό καταναλωτή, και στην τελική διάθεση μετά για χρήση»[469]. Στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, το μοντέλο αυτό χρησιμοποιείται για την διερεύνηση των Υποθέσεων 11 και 13.

Σύμφωνα με τον Porter, οι πέντε πρωτογενείς, και οι τέσσερις υποστηρικτικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων συνδέονται μεταξύ τους και σχηματίζουν ένα αλληλοεξαρτώμενο σύστημα. Για τον λόγο αυτό, πρέπει να λειτουργούν σε βέλτιστο επίπεδο, προκειμένου να προστίθεται αξία στην υπηρεσία[470] και τα προϊόντα, που παράγουν οι επιχειρήσεις, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ένα πραγματικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Για την διευκόλυνση της στρατηγικής ανάλυσης, δημιούργησε το μοντέλο «αλυσίδα αξίας» (the value chain model), το οποίο απεικονίζει τις δραστηριότητες αυτές των επιχειρήσεων, και οι οποίες είναι οι εξής:

Πρωτογενείς δραστηριότητες

- Εισερχόμενη εφοδιαστική: Περιλαμβάνει την προμήθεια, παραλαβή, αποθήκευση και τη διανομή των πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία.
- Επεξεργασία: Είναι το στάδιο μετατροπής των ακατέργαστων πρώτων υλών στο τελικό προϊόν.
- Εξερχόμενη εφοδιαστική: Αναφέρεται στην διανομή του τελικού προϊόντος στους καταναλωτές.

---

[466] Βλ., Bair, J. , "Global capitalism and commodity chains: Looking back, going forward", Competition & Change, Vol. 9, No. 2, pages 153-180, London, 2005.

[467] Η βασική ιδέα ξεκίνησε ως «αλυσίδα βασικών προϊόντων» (global commodity chain) που αποσκοπούσε στον εντοπισμό του συνόλου εισόδων και μετασχηματισμών που οδηγούν σε ένα «απόλυτα αναλώσιμο» προϊόν και για να περιγράψει ένα συνδεδεμένο σύνολο απαραίτητων διαδικασιών που καταλήγουν σε αυτό το σημείο, Βλ., Hopkins, T., Wallerstein, I., '' Patterns of development of the modern world-system" Review 1(2): 11-45, 1977. Την δεκαετία του 2000, η έννοια μετασχηματίσθηκε σε « παγκόσμια αλυσίδα αξίας» με βάση την θεωρία του Porter, σε μια πιο ευρεία έννοια με σκοπό να συλλάβει τους καθοριστικούς παράγοντες της οργάνωσης των παγκόσμιων βιομηχανιών, Βλ., Bair, J., "Global capitalism and commodity chains: Looking back, going forward", Competition & Change, Vol. 9, No. 2, pages 153-180, London, 2005. Πάνω στην βάση αυτή διακρίνονται δύο διαφορετικοί τύποι διακυβέρνησης της ΠΑΑ σε «καθοθηγούμενες από τους παραγωγούς» (producer-driven) π.χ. τομείς υψηλής τεχνολογίας, και σε «καθοδηγούμενες από τους αγοραστές» (buyer-driven), π.χ. αλυσίδες λιανικής πώλησης, Βλ., Gereffi, G., Humphrey, J., Sturgeon, T., "The governance of global value chains", Review of International Political Economy 12(1):78-104, New York, 2005, ξεκινώντας από την ανάλυση του κλάδου του έτοιμου ενδύματος (apparel market), Βλ., Kavvadia, H., "International Trade and Business Practices: A comparative attempt in the apparel market.", Review of Decentralization Local Government and Regional Development, Δέκατον έβδομον έτος συνεχούς έκδοσης, No 66, Athens, 2011.

[468] Βλ., Porter, M.E., ''Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance", The Free Press, New York, 1985, σελ.3.

[469] Βλ., Kaplinsky, R., Morris, M., '' A handbook for value chain research", IDRC, London, 2001.

[470] Η αλυσίδα αξίας στην ουσία αποτελεί την αλληλουχία δραστηριοτήτων που «προσθέτει αξία» σε προϊόντα και υπηρεσίες, μετατρέποντάς τα έτσι, ώστε να αξίζουν για τους ανθρώπους. Αυτό είναι οφθαλμοφανές στον τομέα της μεταποίησης, όπου ο κατασκευαστής "προσθέτει αξία" από τη προμήθεια πρώτων υλών με μικρή χρησιμότητα για τον τελικό χρήστη (π.χ. τον πολτό ξύλου) και τη μετατροπή τους σε κάτι, που οι άνθρωποι είναι έτοιμοι να πληρώσουν χρήματα για να το αποκτήσουν (π.χ. χαρτί). Αλλά αυτή η ιδέα είναι εξίσου σημαντική και στον τομέα των υπηρεσιών, όπου οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ως «πρώτες ύλες» χρόνο, γνώσεις, εξοπλισμό και συστήματα για τη δημιουργία υπηρεσιών πραγματικής αξίας για τους ανθρώπους. Βλ., Zhao, H., Zhu, G. ''Location factors and country-of-origin differences: An empirical analysis of FDI in China", Multinational Business Review, 8(1), 60, Bingley, 2000.

- Μάρκετινγκ και πωλήσεις: Αποτελείται από δραστηριότητες όπως η διαφήμιση, προωθητικές ενέργειες, οργάνωση πωλήσεων, την επιλογή των διαύλων διανομής, την τιμολόγηση και τη διαχείριση των σχέσεων με τους πελάτες του τελικού προϊόντος για να διασφαλίζεται η στόχευση στις κατάλληλες ομάδες καταναλωτών.
- Εξυπηρέτηση: Πρόκειται για τις δραστηριότητες, που είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της απόδοσης του παραχθέντος προϊόντος και περιλαμβάνουν λειτουργίες όπως π.χ. εγκατάσταση, εκπαίδευση, συντήρηση, επισκευή, εγγύηση και υπηρεσίες μετά την πώληση.

Υποστηρικτικές δραστηριότητες

- Εταιρική υποδομή: Αναφέρεται στα συστήματα προγραμματισμού και ελέγχου, όπως, λογιστική, οικονομική διαχείριση, ελέγχους ποιότητας κ.ά.
- Διαχείριση ανθρωπίνων πόρων: Περιλαμβάνει δραστηριότητες, που αφορούν στην πρόσληψη και στη διατήρηση των κατάλληλων εργαζομένων, για την βέλτιστη λειτουργία των πρωτογενών δραστηριοτήτων.
- Τεχνολογική ανάπτυξη: Η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλους τους τομείς, για την ανάπτυξη ενός προϊόντος, συμπεριλαμβανομένου του σταδίου της Έρευνας και Ανάπτυξης – E & A (Research & Development-R & D), στο πώς τα νέα προϊόντα αναπτύσσονται και σχεδιάζονται, και την αυτοματοποίηση της διαδικασίας.
- Προμήθειες: Αναφέρεται στην εξασφάλιση των πρώτων υλών, για την παραγωγή του προϊόντος/υπηρεσίας.

Η επιστημονική συμβολή του μοντέλου «αλυσίδα αξίας» έγκειται στην κατηγοριοποίηση και τον διαχωρισμό των βασικών λειτουργιών των επιχειρήσεων, αλλά κυρίως, στο ότι εστιάζει ιδιαίτερα, σε λειτουργίες πέρα από την αποκλειστική φυσική επεξεργασία των προϊόντων ή υπηρεσιών, προσδίδοντας έτσι, μεγαλύτερη αξία στις μετα-παραγωγικές δραστηριότητες, όπως η διάθεση και εξυπηρέτηση μετά την πώληση, καθώς και στις υποστηρικτικές δραστηριότητες. Αυτό αποτελεί άλλωστε και έναν πρόσθετο λόγο, για την δυνατότητα χρήσης του μοντέλου, και σε επιχειρήσεις του τριτογενούς τομέα[471], πέρα από τον δευτερογενή. Κάνει βέβαια εμφανή την φύση των δραστηριοτήτων στην αλυσίδα αξίας, η οποία διαφέρει σημαντικά ανάλογα με το είδος των εταιρειών και βιομηχανιών. Αποτελεί δοκιμασμένο εργαλείο, που χρησιμοποιείται ex ante, επί μια τριακονταετία, για τον καθορισμό της "γενικής στρατηγικής" επιχειρήσεων, καθότι αποτελεί μια αρχέτυπη «λίστα ελέγχου» (check list) με ευρεία εφαρμογή σε κάθε είδους επιχείρηση[472].

Λόγω της αρχέτυπης μορφής και καθολικής χρήσης του, στην παρούσα ΔΔ χρησιμοποιείται για την «χαρτογράφηση» ex post χαρακτηριστικών της αλυσίδας αξίας των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες, κατά την υπό εξέταση περίοδο, που προέκυψαν από την εμπειρική έρευνα. Η χαρτογράφηση αλυσίδων αξίας είναι ένας κλάδος, που αναπτύσσεται ραγδαία, λόγω της παγκοσμιοποιημένης ή διεθνοποιημένης επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ακαδημαϊκή, θεσμική και επιχειρηματική σφαίρα[473]. Στα πλαίσια του παρόντος πονήματος, δεν έγινε λεπτομερής χαρτογράφηση, κάτι που σίγουρα θα είχε επιστημονικό ενδιαφέρον, αλλά ένα πρώτο βήμα σε μια νέα κατηγοριοποιημένη αποτύπωση των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, υπό μια νέα οπτική γωνία, καθώς η οργανωτική και χωρική πολυπλοκότητα των αλυσίδων αξίας, έχει οικονομική, αλλά ακόμη και πολιτική διάσταση, καθώς αντικατοπτρίζουν και θέματα υψηλής πολιτικής σπουδαιότητας, όπως τα πολυτροπικό δίκτυα μεταφορών και ενέργειας[474].

Με σκοπό μια βασικού επιπέδου πρώτη «χαρτογράφηση» των λειτουργιών των Ελληνικών ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες κατά την περίοδο 1990-2010, σε αντιστοιχία με το μοντέλο «αλυσίδα αξίας», οι ερωτήσεις αφορούσαν την

[471] Αν και έχει δεχθεί κριτική για το αντίθετο, δηλαδή ότι το μοντέλο δεν έχει δυνατότητα εφαρμογής στον τομέα των υπηρεσιών.

[472] Βλ., Pearson, G., ''Strategy in action'', Pearson education Ltd, Harlow, 1999.

[473] Βλ., θεσμικούς αναλυτές σε διεθνές, εθνικό αλλά και επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενδεικτικά, όπως De Backer, K., Miroudot, S., '' Mapping Global Value Chains'', ECB, Working Paper SerieS NO 1677 / , Frankfurt, May 2014, Hempel, E., ''Value Chain Analysis in the Fisheries Sector in Africa'', infosa a nepad programme for FAO, November 2011, Queensland, ''Performance Management Framework Reference Guide, Value Chain and Value Model for the Queensland Public Sector'', Version 2.1, Brisbane, August 2012.

[474] Βλ., Bair, J., ed., '' Commodity Chains in and of the World-System'', American Sociological Association, Volume 20, Number 1, Pages 1-10, Washington, DC , 2014.

χώρα στην οποία λαμβάνει χώρα κάθε μία από τις λειτουργίες αυτές, και ετέθησαν κατά τις προαναφερθείσες ημι-δομημένες συνεντεύξεις στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ.

Όπως προαναφέρθηκε, οι Ελληνικές ΑΞΕ κατά την συντριπτική τους πλειοψηφία ήταν στον τομέα των υπηρεσιών και της βιομηχανίας. Στα πλαίσια της παρούσας Διατριβής, ο τομέας των υπηρεσιών εξετάσθηκε όχι ως ενιαία ενότητα, αλλά ως τρείς, διακρίνοντας το εμπόριο και τις τράπεζες ως ξεχωριστές ενότητες λόγω της σημασίας τους, αλλά και ποιοτικών διαφορών στα χαρακτηριστικά λειτουργίας τους. Στο μοντέλο οι Ελληνικές ΑΞΕ εξετάσθηκαν και αναφέρονται ως εξής: εμπόριο-Ε, βιομηχανία-Β, υπηρεσίες-Υ και τράπεζες-Τ.

15.5 Διαπιστώσεις με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας»

Με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας» η ΔΔ διερεύνησε πλευρές των ενδοβιομηχανικών δομών των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, οι οποίες, όπως προαναφέρθηκε στο οικείο Κεφάλαιο, αποτελούν δευτερεύοντες δεσμούς, οι οποίοι επηρεάζουν μάκρο-αποτελέσματα, και σχετίζονται με το κατά πόσον και με ποιό τρόπο, οι ΑΞΕ παρέμειναν ενσωματωμένες στην Ελληνική οικονομία, μέσω καθετοποιημένης παραγωγής, προμηθευτικής αλυσίδας, δημιουργία συσπείρωσης παρόμοιων ή συμπληρωματικών βιομηχανιών κ.ά.

Η Βιβλιογραφία προβαίνει στην έρευνα διαφορετικών εταιρικών «συμπεριφορών» και σε ρητή διάκριση, μεταξύ διαφόρων τύπων διεθνοποιημένων επιχειρήσεων, ανάλογα με τον τρόπο διαμόρφωσης, και συντονισμού μιας σειράς δραστηριοτήτων μεταξύ της μητρικής έδρας και των θυγατρικών στην αλλοδαπή[475]. Σύμφωνα με αυτή την διάκριση, όταν η διαμόρφωση των διαφόρων δραστηριοτήτων είναι γεωγραφικά διάσπαρτη, η ακολουθούμενη στρατηγική περιγράφεται ως πολύ-εγχώρια (multi-domestic), ενώ στην αντίθετη περίπτωση σφαιρική (global).

Αν και στην προκειμένη περίπτωση, οι υπό εξέταση Ελληνικές επιχειρήσεις δεν ερευνώνται ως προς μια ενδεχόμενη παγκόσμια παρουσία, αλλά ως διεθνοποιημένη παρουσία, ανάμεσα στην Ελλάδα και μία τουλάχιστον από τις υπό εξέταση χώρες, ενώ αρκετές από αυτές, έχουν ακόμη και περιφερειακή παρουσία, όπως προαναφέρθηκε στα πλαίσια στρατηγικών επενδύσεων, η εμπειρική έρευνα με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας» ex post, ανέδειξε ότι οι Ελληνικές ΑΞΕ διατηρούν, εν γένει στενή σχέση με την μητρική επιχείρηση, κυρίως στις υποστηρικτικές δραστηριότητες, αλλά όχι μόνον. Επιβεβαιώθηκε τοιουτοτρόπως η Υπόθεση 11. Επιπρόσθετα, στην κλίμακα μεταξύ πολύ-εγχωριότητας και σφαιρικής στρατηγικής, οι υπηρεσίες κινούνται πιο κοντά στην πολύ-εγχωριότητα, και αντίθετα, η βιομηχανία προς την σφαιρική στρατηγική, καθώς εμφανίζεται να διατηρεί τις πιο στενές σχέσεις με την μητρική, σε όλες τις πρωτογενείς δραστηριότητες, συμβάλλοντας κατά ένα σκέλος στην μερική επιβεβαίωση της Υπόθεσης 13. Οι στενοί αυτοί δεσμοί συνέβαλλαν στην ανάπτυξη και αύξηση του Ελληνικού ΑΕΠ μέσω της βελτίωσης του συντελεστή παραγωγής, λόγω μετάθεσης του τεχνολογικού ορίου λόγω της ανάπτυξης τεχνογνωσίας διεθνοποίησης, καθιστώντας για τον λόγο αυτό τις ΑΞΕ επωφελείς για την Ελλάδα.

Η παρούσα έρευνα κατέδειξε όμως, ότι οι διεθνοποιημένες Ελληνικές επιχειρήσεις δεν ακολουθούν μία αμιγώς σφαιρική, ή στον αντίποδα αμιγώς πολύ-εγχώρια στρατηγική, αν και κατά μέσο όρο τείνουν προς υψηλό βαθμό πολύ-εγχώριας, καθώς ενώ υπάρχει μια σημαντική διακύμανση, υπάρχει και μία εμφανής τάση.

Η εμπειρική έρευνα σχετικά με την δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα μέσω ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες κατά την υπό εξέταση περίοδο με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας» ex post, ανέδειξε ότι οι Ελληνικές ΑΞΕ διατηρούν εν γένει στενή σχέση με την μητρική επιχείρηση, ο βαθμός και οι τομείς της οποίας, εξαρτώνται κυρίως από το είδος εταιρικής οντότητας της ΑΞΕ, αν δηλαδή πρόκειται για αμιγώς θυγατρική, Σ & Ε, μεικτή εταιρεία κ.ά. Αυτό αποτυπώνεται κυρίως στις υποστηρικτικές δραστηριότητες, όπου η στρατηγική διοίκησης είναι ενσωματωμένη ή κατ' ελάχιστον ευθυγραμμισμένη, με αυτήν της μητρικής εταιρείας. Οι δεσμοί των θυγατρικών με τις μητρικές εμφανίζονται στενοί, διότι καλύπτουν όλο το φάσμα των υποστηρικτικών δραστηριοτήτων και στους τέσσερις υπό εξέταση τομείς. Οι δεσμοί αυτοί συχνά είναι και με τις «προ-μητρικές» επιχειρήσεις, καθότι όπως έδειξε η προπαρασκευαστική

[475] Βλ., σχετικά Porter, M. E., ed, ''Competition in Global industries. A conceptual framework in competition in global industries'', Harvard Business School Press, Boston, 1986, Leong, S., M., Tan, C., T., "Managing Across Borders: An Empirical Assessment of the Bartett and Ghoshal (1989) Typology", 24 3, Journal of International Business Studies, 1993, Roth, C.E., '' Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in the 1990s '', ERIC Reproduction Service No. ED 348 235, 1992.

διαδικασία για την παρούσα εμπειρική έρευνα, αρκετές από τις Ελληνικές ΑΞΕ σε όλους τους τομείς, πλην των τραπεζών, ήταν επενδύσεις πολυεθνικών εταιρειών μέσω Ελληνικών θυγατρικών.

Από τους υπό εξέταση τομείς, την μεγαλύτερη ανεξαρτησία από την μητρική, δείχνουν οι εν γένει υπηρεσίες και οι τράπεζες, ενώ ακολουθεί το εμπόριο, καθώς, και οι τρείς αυτοί τομείς, ανήκουν στον ευρύτερο τομέα των υπηρεσιών, και κατά συνέπεια αναδύονται στην προσπάθεια ικανοποίησης, κατά το δυνατόν καλύτερο τρόπο του εγχώριου στην εκάστοτε χώρα εγκατάστασης τους καταναλωτικού κοινού. Αντίθετα, η βιομηχανία εμφανίζεται να διατηρεί τις πιο στενές σχέσεις με την μητρική σε όλες τις πρωτογενείς δραστηριότητες, πλην της εξυπηρέτησης, που εκ φύσεως πρέπει να βρίσκεται σε γεωγραφική εγγύτητα.

Η αποτύπωση των πρωτογενών δραστηριοτήτων δείχνει διαφοροποίηση ανάλογα με τον τομέα, όπως φυσικά ήταν αναμενόμενο. Συγκεκριμένα, το εμπόριο, η βιομηχανία και οι τράπεζες δείχνουν μεγαλύτερη ανεξαρτησία στην εισερχόμενη εφοδιαστική τους από την μητρική, καθότι οι προμήθειες τους γίνονται ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης, με απώτερο σκοπό την μείωση του κόστους. Η βιομηχανία δείχνει ανεξαρτησία και στην εξερχόμενη εφοδιαστική, καθότι πολλές από τις Ελληνικές ΑΞΕ χρησιμοποίησαν τις υπό εξέταση χώρες ως πύλη εισόδου σε άλλες αγορές. Το ίδιο παρατηρείται και στις υπηρεσίες, καθότι ένα μεγάλο μέρος τους, αντιπροσωπεύει συμβουλευτικές εταιρείες σε επιχειρηματικό, χρηματοπιστωτικό και νομικό πεδίο.

Συγκεκριμένα στο εμπόριο η εισερχόμενη εφοδιαστική γίνεται τόσο από την Βαλκανική, όσο και την Ελλάδα αλλά και άλλες χώρες προέλευσης των προϊόντων, απ' ευθείας, ή μέσω Ελλάδος. Η επεξεργασία γίνεται κυρίως στην Βαλκανική, υπάρχουν όμως εμπορικές αποθήκες και στην Ελλάδα οι οποίες χρησιμοποιούνται από κοινού με τις επιχειρήσεις στα Βαλκάνια. Η εξερχόμενη εφοδιαστική, η οποία περιλαμβάνει την πώληση του προϊόντος στους καταναλωτές και η εξυπηρέτηση μετά την πώληση, είναι κοντά στον καταναλωτή στην Βαλκανική. Αντίθετα το μάρκετινγκ και οι πωλήσεις έχουν στενή διασύνδεση με την μητρική στην Ελλάδα ή αλλού, αν πρόκειται για πολυεθνικές επενδύσεις μέσω Ελλάδας.

Η εξωτερική εφοδιαστική της βιομηχανίας τροφοδοτείται από διάφορες προελεύσεις, ενώ η επεξεργασία λαμβάνει χώρα αποκλειστικά στην Βαλκανική στις περιπτώσεις οριζόντιων ΑΞΕ, είτε στην Βαλκανική και την Ελλάδα σε περιπτώσεις κάθετων ΑΞΕ. Καμία από τις ερωτηθείσες βιομηχανικές επιχειρήσεις με κάθετη παραγωγή, δεν είχε μέρος της σε τρίτη χώρα, γεγονός που επιβεβαιώνει τον διεθνικό, παρά τον πολυεθνικό χαρακτήρα των Ελληνικών βιομηχανικών ΑΞΕ. Αντίθετα η εξερχόμενη εφοδιαστική αφορά διάφορες χώρες, καθότι, η παραγωγή από την Βαλκανική διατίθεται, σε όλες τις ερωτηθείσες επιχειρήσεις, όχι μόνο στην εγχώρια αγορά, αλλά και στην περιφερειακή των Βαλκανίων, καθώς φυσικά και στην Ελλάδα, είτε πρόκειται για οριζόντια, είτε για κάθετη ΑΞΕ, αλλά και άλλες χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλόκ, και όχι μόνον. Το μάρκετινγκ και οι πωλήσεις έχουν και πάλι στενή διασύνδεση με την μητρική στην Ελλάδα ή αλλού, αν πρόκειται για πολυεθνικές επενδύσεις μέσω Ελλάδας. Η εξυπηρέτηση αφορά κυρίως στις εγχώριες αγορές μόνον.

Στην περίπτωση των εν γένει υπηρεσιών, τόσο η εισερχόμενη εφοδιαστική, όσο και η επεξεργασία, καθώς και η εξυπηρέτηση, λαμβάνουν χώρα αποκλειστικά στην Βαλκανική. Η εξερχόμενη εφοδιαστική απευθύνεται αναλόγως του είδους της υπηρεσίας, είτε στην εγχώρια αγορά, είτε και σε άλλες χώρες, όπως κυρίως στις περιπτώσεις νομικών εταιρειών ή επιχειρηματικών συμβούλων, μεταξύ αυτών και της Ελλάδας.

Οι τράπεζες πέραν των καταθέσεων σε εθνικό νόμισμα σε κάθε υπό εξέταση χώρα, καθώς και ροές από την μητρική, «εφοδιάζονται» παράλληλα και από τις διεθνείς χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές, για την κάλυψη των αναγκών τους. Αντίθετα, οι περισσότερες άλλες δραστηριότητες είναι στην εκάστοτε υπό εξέταση χώρα, όπου βρίσκεται και η ΑΞΕ, όπως η επεξεργασία, η εξερχόμενη εφοδιαστική και η εξυπηρέτηση. Το μάρκετινγκ και οι πωλήσεις έχουν στενή διασύνδεση με την μητρική στην Ελλάδα, το οποίο είναι εμφανές και από το « branding » τους, καθώς κατά συντριπτική πληοψηφία διατήρησαν στην διεθμή τους παρουσία, το όνομα της μητρικής, αυτοτελές ή ως συστατικό του ομόματός τους. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες Ελληνικές ΑΞΕ, καμία τραπεζική δεν είναι επένδυση πολυεθνικής μέσω Ελλάδας, αλλά είναι όλες αμιγώς Ελληνικές[476]. Αυτό οδήγησε άλλωστε όπως

[476] Εκ των 29 πιστωτικών ιδρυμάτων (16 εμπορικές και 13 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την ΤτΕ και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007, επί συνόλου 52 τα οποία λειτουργούσαν στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 2012 σύμφωνα με την ΤτΕ. Σχετικά βλ., Ελληνική Ενωση Τραπεζών, «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012», Αθήνα, 2013, σελ. 13.

προαναφέρθηκε, στην «μεγάλη φυγή» των Ελληνικών τραπεζών από τα Βαλκάνια, όταν αυτές «προσέτρεξαν σε βοήθεια» των μητρικών τους, κατά τις τρείς διαδοχικές ανακεφαλαιοποιήσεις, που εκλήθησαν να πραγματοποιήσουν εντός πεντεετίας, ως συνεπακόλουθο της οικονομικής κρίσης.

Η χαρτογράφηση των δραστηριοτήτων του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα μέσω ΑΞΕ στις υπό εξέταση χώρες κατά την εικοσαετή περίοδο 1990-2010, στα πλαίσια της ex post ανάλυσης με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας», δεν αποτελεί βέβαια εμβριθή έρευνα. Η καίρια συμβολή της παρούσας Διατριβής είναι όμως διττή, καθώς, αφενός μεν «δοκίμασε» (tested) το μοντέλο σε μία νέα προσέγγιση, αφετέρου ταξινόμησε τις Ελληνικές ΑΞΕ, υπό μια νέα οπτική γωνία, σε σχέση με την στρατηγική διεθνοποίησης, που ακολούθησαν και σε σχέση με τον τρόπο διαμόρφωσης και συντονισμού διαφόρων δραστηριοτήτων, μεταξύ της μητρικής έδρας και των θυγατρικών στην αλλοδαπή. Και οι δύο τομείς αξίζει και θα μπορούσαν να αναπτυχθούν περαιτέρω στα πλαίσια της ακαδημαϊκής έρευνας.

Γράφημα 10: Ελληνικές ιδιωτικές επενδύσεις στα Βαλκάνια - Μοντέλο «Αλυσίδα Αξίας» του Porter

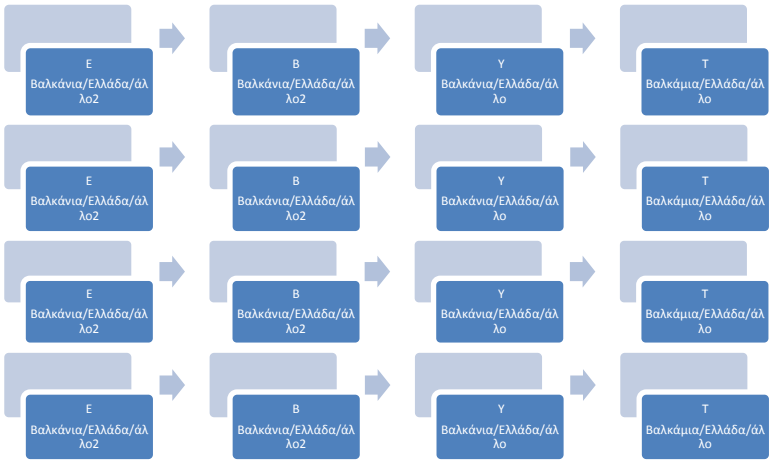

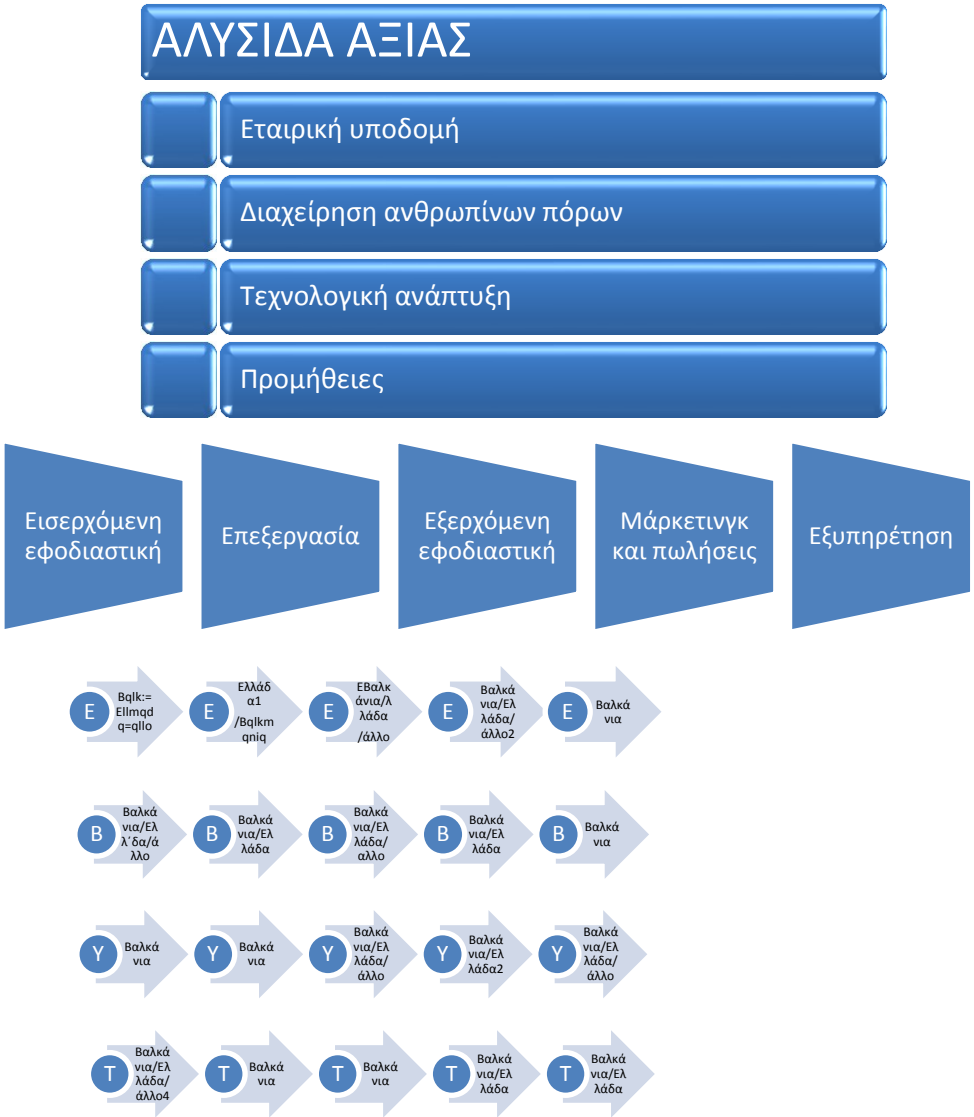

Ε=Εμπόριο

Β=Βιομηχανία

Υ=Υπηρεσίες

Τ=Τράπεζες

1: Αποθήκες

2: Πολυεθνικές που προέβηκαν σε ΑΞΕ μέσω Ελληνικών θυγατρικών

3: Αναλόγως για τις οριζόντιες ή κάθετες

4: Αναλόγως νομίσματος

Προσαρμογή διαγράμματος Ε. Καββαδία

16. Επίλογος

Στο τελευταίο Κεφάλαιο της ΔΔ, παρατίθεται η επιστημονική συμβολή, η οποία διαπιστώθηκε σε σχέση με την υπάρχουσα Βιβλιογραφία, αναφέρονται τα προβλήματα, που παρουσιάσθηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία, αλλά και οι λύσεις, που δόθηκαν, και εν κατακλείδι παρουσιάζονται οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα της ΔΔ.

16.1 Επιστημονική συμβολή

Το θέμα, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, παρουσιάζει ερευνητικό ενδιαφέρον καθότι, κατά την εικοσαετή περίοδο 1990-2010, η Ελλάδα γίνεται για πρώτη φορά στην ιστορία της, τόσο χορηγός/δωρητής ΕΑΒ, μέσω του ΕΣΟΑΒ, όσο και εξαγωγέας ΑΞΕ, και μάλιστα σε μια περιοχή, και κατά μια χρονική συγκυρία, όπου γίνονται ιστορικές γεωπολιτικές και γεωοικονομικές ανακατατάξεις, με εμπλεκόμενη ολόκληρη την Διεθνή Κοινότητα. Εστιάζει γεωγραφικά σε επτά χώρες, και συγκεκριμένα στις Αλβανία, Βοσνία - Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Σερβία, στις οποίες επικεντρώνεται η οικονομική δραστηριότητα τόσο του Ελληνικού κράτους, μέσω διμερών συμφωνιών, και του ΕΣΟΑΒ, καθώς και των Ελλήνων υπηκόων, υπό την μορφή ΑΞΕ.

Το θέμα, οι μέθοδοι και τα συμπεράσματα της ΔΔ δεν έχουν απλώς «ιστορικό» ενδιαφέρον, ως κριτική ανάλυση των όσων συνέβησαν κατά την υπό εξέταση περίοδο, αλλά διατηρούν την «επικαιρότητά» και χρησιμότητά τους και πέραν αυτής, τόσο κατά την τρέχουσα περίοδο, όσο και μελλοντικά, καθότι η δυσμενής οικονομική συγκυρία στην Ελλάδα, η οποία άρχισε προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου και συνεχίζεται έως το έτος συγγραφής της ΔΔ, χωρίς δυστυχώς ορατή διέξοδο τα αμέσως επόμενα χρόνια, δότι:

- Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα, έχει μεν μειώσει τις οικονομικές δυνατότητες του Κράτους ως χώρα προέλευσης ΕΑΒ, οι διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας στον τομέα αυτό όμως, μεταξύ άλλων και στον ΟΟΣΑ, εξακολουθούν να ισχύουν. Για τον λόγο αυτό, η όποια Ελληνική αναπτυξιακή βοήθεια, θα πρέπει να είναι άκρως αποδοτική, αποτελεσματική και επωφελής για την Ελλάδα, αφού θα απορροφήσει πολύτιμα και «δυσεύρετα» κρατικά κονδύλια, ως εκροή από την ασθενική οικονομία και τις ζωτικές ανάγκες στο εσωτερικό της χώρας.

- Οι Ελληνικές ΑΞΕ πλήν των τραπεζικών[477] οι οποίες μειώθηκαν, έχουν ενισχυθεί και μάλιστα σημαντικά, καθώς οι ξένες αγορές αποτελούν διέξοδο και «μέσο επιβίωσης» για τις επιχειρήσεις, οι οποίες θέλουν και μπορούν να αντισταθούν στην βυθισμένη σε ύφεση Ελληνική οικονομία, και την μειωμένη εγχώρια ζήτηση. Η τάση αυτή ενισχύεται φυσικά, από το υφιστάμενο καθεστώς παγκοσμιοποίησης των αγορών, αύξησης του διεθνούς ανταγωνισμού, τάσης δημιουργίας ισχυρών και μεγάλων επιχειρηματικών μονάδων, καθώς και ελευθερίας κίνησης κεφαλαίων, εργαζομένων, υπηρεσιών και αγαθών.

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η ΔΔ ερευνά το θέμα ενταγμένο σε ένα γενικότερο πλαίσιο αναφοράς (contextual approach), σε οικονομικό, πολιτικό και γεωγραφικό επίπεδο, για την κατανόηση των συνθηκών που «υπαγόρευσαν» το συγκεκριμένο ειδικό καθεστώς, και ακολουθεί μια τελεολογική προσέγγιση, καθώς απαντά στο εύλογο και βασικό ερώτημα του κατά πόσον η «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους σε οικονομικές δραστηριότητες σε Κράτη των Βαλκανίων, προσφέροντας μάλιστα και Ελληνική κρατική συνδρομή, ήταν χρήσιμη για το Κράτος.

Με βάση την επισκόπηση της υπάρχουσας Βιβλιογραφίας, η παρούσα ΔΔ συμβάλλει στην προαγωγή της γνώσης στο συγκεκριμένο υπό εξέταση γνωστικό αντικείμενο, μέσω μιας πρωτότυπης ερευνητικής προσέγγισης, ως προς την οπτική και την προσέγγιση του θέματος, καθώς και την μεθοδολογική διερεύνησή του. Η πρωτότυπη ερευνητική αυτή προσέγγιση φέρει τα εξής κύρια χαρακτηριστικά:

[477] Δηλαδή αυτές σε εμπόριο, υπηρεσίες και βιομηχανία, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που έγινε σε προηγουμένο Κεφάλαιο στα πλάισια του μοντέλου «αλυσίδα αξίας».

- Η οπτική γωνία υπό την οποία εξετάζεται το ειδικό καθεστώς των διττών Ελληνικών οικονομικών δραστηριοτήτων σε Χώρες των Βαλκανίων είναι «ολιστική» (holistic), συμπεριλαμβάνοντας τόσο την άμεση χρηματοδότηση από το Ελληνικό Κράτος με την μορφή ΕΑΒ στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και την έμμεση «εμπλοκή» του Κράτους, κυρίως μέσω επιδοτήσεων για την στήριξη της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα με την μορφή ΑΞΕ, από Έλληνες Υπηκόους σε Χώρες των Βαλκανίων.

- Ως προς την προσέγγιση του θέματος, η διττή οικονομική «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους στα Βαλκάνια, στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, εξετάσθηκε επίσης διττά, τόσο με θεωρητικές όσο και εμπειρικές προσεγγίσεις.

- Επιπρόσθετα, ακολουθήθηκε μια Διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος, καθότι, αν και στην βάση του νομικό, το ειδικό αυτό καθεστώς, δεν έχει βεβαίως μόνο νομική διάσταση. Αντίθετα, η νομική διάσταση αντικατοπτρίζει, «εμπεριέχει», αλλά και επηρεάζει πολιτικές, οικονομικές, επιχειρηματικές αλλά και άλλες διαστάσεις, σε ένα γενικότερο πλαίσιο (supernatant context) αναφοράς (contextual approach). Οι βασικοί άξονες της Διεπιστημονικής αυτής προσέγγισης συνίστανται στα εξής:

    - Η Νομική προσέγγιση του ειδικού καθεστώτος, δεν περιορίζεται στον εντοπισμό και καταγραφή των νομικών εγγράφων του εκτενούς νομικού κελύφους, σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, αλλά προβαίνει και στην οργάνωση, κατηγοριοποίηση και ταξινόμηση των νομικώς προβλεπομένων δεδομένων, καθώς και σε κατά περίπτωση διαχρονική και γεωγραφική σύγκριση. Βασική επιδίωξη της Νομικής προσέγγισης είναι η εξέταση ενός από τα βασικά ερωτήματα της ΔΔ και της Υπόθεσης 3, του κατά πόσον, δηλαδή, «νομιμοποιείται» το ειδικό καθεστώς «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους σε θέματα οικονομικών δραστηριοτήτων υφ' οιανδήποτε μορφή, αμέσως ή και εμμέσως, δεδομένων των «υπερεθνικών» υποχρεώσεων και δεσμεύσεων της χώρας ως πλήρες Μέλος της ΕΕ.

    - Η Μακροοικονομική προσέγγιση συνίσταται στην εξέταση της Διεθνούς, Ευρωπαϊκής, Βαλκανικής και Ελληνικής οικονομικής συγκυρίας, με απώτερο σκοπό την καταγραφή και κατανόηση του πλαισίου εντός του οποίου κατέστη «εγγράφεται» το υπό μελέτη ειδικό αυτό καθεστώτος. Όπως δε διαφαίνεται από την έρευνα αυτή, στα πλαίσια της Υπόθεσης 1, οι οικονομικές συνθήκες και τάσεις που αναλύονται και εκτιμώνται, έπαιξαν γενεσιουργικό ρόλο στην σύσταση και λειτουργία του.

    - Η Πολιτική προσέγγιση περιλαμβάνει την μελέτη της βαλκανικής εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας και τις εκφάνσεις της, σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό, Περιφερειακό και Διμερές επίπεδο, κατά την υπό εξέταση περίοδο, τόσο στον διπλωματικό όσο και τον οικονομικό τομέα, όπου εμπερικλείεται και το ΕΣΟΑΒ, και την διερεύνηση της Υπόθεσης 2.

    - Η προσέγγιση υπό την έποψη των Διεθνών Σχέσεων, στα πλαίσια της Υπόθεσης 2, διερευνά τις παρεμβάσεις και άλλων «παικτών» στην περιοχή κατά την ίδια περίοδο, καθότι στην περιοχή «εξυφάνθηκε» ένα διεθνές «πλέγμα» εισροών χρηματοδοτήσεων προς την περιοχή , τόσο με την μορφή ΕΑΒ, όσο και ΑΞΑ. , έδρασαν ενίοτε συνεργατικά, αλλά συχνά και ανταγωνιστικά προς την διττή εμπλοκή της Ελλάδας στην περιοχή. έτσι ώστε να αναδειχθούν οι λόγοι για τους οποίους «έπρεπε» να συγκροτηθεί ένα ειδικό καθεστώς ρύθμισης οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους ευθέως, όσο και Ελλήνων υπηκόων ενισχυόμενων από την Ελλάδα, για να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά σε Κράτη των Βαλκανίων.

- Η προσέγγιση υπό την έποψη της Επιχειρηματικής Στρατηγικής αποτιμά τις επιχειρηματικές αποφάσεις σχετικά με την ανάληψη Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, με στόχευση την διερεύνηση του άλλου βασικού ερωτήματος υπό διερεύνηση στην παρούσα ΔΔ, όπως αυτό διατυπώνεται στην Υπόθεση 4, δηλαδή, του κατά πόσον οι επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στις αποφάσεις για την πραγματοποίηση ΑΞΕ, καθότι, όντως έπαιξαν, τότε το ειδικό καθεστώς που τις προέβλεπε φάνηκε

«χρήσιμο» στο Ελληνικό Κράτος, για την επίτευξη της επιδίωξής του για μεγαλύτερη εξωστρέφεια. Επιπρόσθετα, η διερεύνηση της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ στα Βαλκάνια, επιτρέπει την εκτίμηση στα πλαίσια της Υπόθεσης 13, του κατά πόσον οι επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους, φάνηκαν χρήσιμες προωθώντας υγιείς και βιώσιμες επενδύσεις, ή χάθηκαν σε «καιάδες» άχρηστων οιονεί επενδύσεων, που απώτερο στόχο είχαν το βραχυπρόθεσμο προσωπικό όφελος επιτήδειων «αεριτζήδων», καθώς και το κατά πόσον οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική συνέβαλαν στην Ελληνική οικονομία, μέσω δευτερευόντων δεσμών, οποίοι αφορούν σε ενδοβιομηχανικές δομές.

- Μεθοδολογικά, η διερεύνηση της χρησιμότητας του ειδικού καθεστώτος όσον αφορά στο ΕΣΟΑΒ, γίνεται αφενός μέσω μιας λεπτομερούς ανάλυσης της υλοποίησης του, ενώ, παράλληλα, διερευνάται η χρησιμότητά του, και επί τη βάσει της αξιολόγησης του ΕΣΟΑΒ, η οποία γίνεται για πρώτη φορά, παρόλο, που η αξιολόγηση συνιστά βέλτιστη πρακτική, στα πλαίσια διαφάνειας και λογοδοσίας δημοσίου χρήματος, ενώ επιπρόσθετα έχει γίνει και σχετική σύσταση από τον ΟΟΣΑ στην αρμόδια Ελληνική διαχειριστική Αρχή, ήτοι το Υπουργείο Εξωτερικών.

    - Συγκεκριμένα, η θεωρητική προσέγγιση της ανάλυσης της δραστηριότητας του ΕΣΟΑΒ στα πλαίσια της Υπόθεσης 6 στηρίχθηκε σε «ενδεικτικούς κανόνες» (rules of thumb) παρεμφερών δράσεων, και στην σύγκριση δύο «στιγμιότυπων» (snapshots), στοιχείων δηλαδή σε δύο διαφορετικά χρονικά σημεία, κατ αναλογία των μεθόδων χρηματοοικονομικής ανάλυσης. Αναλύθηκε έτσι η δραστηριότητα του ΕΣΟΑΒ διαχρονικά, διατοπικά, και τομεακά, καθώς και ως προς τους στόχους, τις μορφές χρηματοδότησης, την επιλεξιμότητα των έργων, και την υλοποίηση του, όσον αφορά στην απορροφητικότητα.

    - Η αξιολόγηση (evaluation) του συνολικού αποτελέσματος του ΕΣΟΑΒ στα πλαίσια της Υπόθεσης 7, επί τη βάσει της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται από ΔΧΟ, και διμερείς χορηγούς/δωρητές ΕΑΒ, ως προς την συνάφεια, επίδοση και τον αναμενόμενο αντίκτυπο. Η αξιολόγηση προσεγγίσθηκε εμπειρικά, κάνοντας χρήση καταξιωμένων μοντέλων ανάλυσης όπως τα PEST, SWOT και VRIO, που προηγήθηκαν, επί τη βάσει δεδομένων, που προέκυψαν από μη-δομημένες συνεντεύξεις εν είδει μιας «Δελφικής Μεθόδου», με τους βασικούς «παίκτες» της «ομάδας ενδιαφέροντος», σε ανώτατο επιχειρηματικό επίπεδο, ώστε να διασφαλίζεται η «διείσδυση» (infiltration) στην εμπειρική ανάλυση, απόψεων στρατηγικού επιπέδου. Η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, επί τη βάσει του συσχετισμού σκοπών / αποτελεσμάτων, και όχι η απλή καταγραφή των δράσεων του, επιβάλλεται στα πλαίσια της Δημόσιας Λογοδοσίας, η οποία παράλληλα μέσω της αποτίμησης των αποτελεσμάτων, καθίσταται χρήσιμη για τον σχεδιασμό και εφαρμογή μελλοντικών δράσεων.

    - Μεθοδολογικά, η διερεύνηση της σκοπιμότητας και της χρησιμότητας της έμμεσης «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους μέσω επιδοτήσεων Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή στα πλαίσια των Υποθέσεων 4 και 13 αντίστοιχα, εξετάζει πρωτίστως, το κατά πόσον η παροχή αυτών των επιδοτήσεων συνέβαλε στην εξωστρέφεια του Ελληνικού Ιδιωτικού Τομέα μέσω των ΑΞΕ. Αν οι επιδοτήσεις συνέβαλαν στην επιχειρηματική απόφαση να πραγματοποιηθούν οι ΑΞΕ, τότε η «εμπλοκή» αυτή εξυπηρέτησε τον στόχο του Ελληνικού Κράτους για εξωστρέφεια, άλλως δεν του φάνηκαν χρήσιμες, αφού διέθεσε χρήματα του Εθνικού Προϋπολογισμού, για κάτι που θα υλοποιείτο και χωρίς αυτή την συνδρομή. Για την διερεύνηση αυτή, η ΔΔ ακολούθησε μια προσέγγιση υπό το πρίσμα της Επιχειρηματικής Στρατηγικής, για την αποτίμηση των επιχειρηματικών αποφάσεων σχετικά με την ανάληψη Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, στα πλαίσια εμπειρικής έρευνας, σε ποιοτική (qualitative) και όχι ποσοτική (quantitative) προσέγγιση, επίσης εν είδει μιας «Δελφικής Μεθόδου», η οποία κατέγραψε την «συμπυκνωμένη» επιχειρηματική γνώση, που προέκυψε από την «απόσταξη» κρίσεων, αναδραστικών σκέψεων και την «εκμετάλλευση επιχειρηματικών πληροφοριών» σε ανώτατο επίπεδο, των συνεντευξιασμένων συμμετεχόντων στην «ομάδα ενδιαφέροντος». Η διερεύνηση έγινε με σκοπό να διαφανεί, το κατά πόσον οι επιδοτήσεις από το Ελληνικό Κράτος έπαιξαν ρόλο στην λήψη αποφάσεων για την πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια

κατά την υπό εξέταση περίοδο, αλλά και να αναδειχθούν οι παράγοντες της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ, οι οποίοι με την σειρά τους «αποκαλύπτουν» τους κυρίως λόγους πραγματοποίησης των ΑΞΕ. Η διερεύνηση αυτή κατέστη δυνατή «καταφεύγοντας» σε καταξιωμένα μοντέλα επιχειρηματικής στρατηγικής, όπως τα μοντέλα «πέντε δυνάμεων ή μοντέλο ανταγωνιστικών δυνάμεων» (the five forces model) και «αλυσίδα αξίας» (the value chain model). Με τον τρόπο αυτό γίνεται μια αποτίμηση, του κατά πόσον η έμμεση «εμπλοκή» του Κράτους, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική, ώθησε πραγματικά τις Ελληνικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στα Βαλκάνια, αν η ώθηση αυτή «άξιζε», αν δηλαδή χορηγήθηκε σε έναν ιδιωτικό τομέα ικανό να διεισδύσει στην Βαλκανική ανταγωνιστικά, και με ποια μορφή επιχειρηματικής διάρθρωσης επέλεξε την διεθνοποίηση του, κυρίως για να αποτιμηθούν έτσι ορισμένες από τις επιπτώσεις της κίνησης αυτής για την Ελληνική οικονομία, μέσω της διερεύνησης ενδοβιομηχανικών δομών και εκτίμησης του κατά πόσον οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική παρουσίαζαν στοιχεία ενσωμάτωσης στην Ελληνική οικονομία.

Η ΔΔ, συνδυάζοντας τις θεωρητικές προσεγγίσεις, με εμπειρικούς προσανατολισμούς, τόσο όσον αφορά στις οικονομικές δραστηριότητες του Ελληνικού Κράτους ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, εδράζει σε μια στέρεη θεωρητική προσέγγιση, και εμπεριστατωμένη εμπειρική ανάλυση για την διερεύνηση και άλλων πτυχών του θέματος, όπως αυτές διατυπώνονται σε δεκατρείς συνολοκά Υποθέσεις.

Η ΔΔ ως βάση της ερευνητικής διαδικασίας, αλλά και ως «λογικό έλεγχο» και «δικλείδα ασφαλείας» (proxy) των συμπερασμάτων της, κατέβαλε ιδιαίτερη προσπάθεια για μια ολοκληρωμένη και διεξοδική στατιστική ανάλυση αξιόπιστων στοιχείων τα οποία προέρχονται από επίσημες βάσεις δεδομένων Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Εθνικών φορέων. Η επεξεργασία και χρονική εναρμόνιση των στοιχείων αυτών, είναι μοναδική, διότι δεν εντοπίσθηκαν αλλού στην Βιβλιογραφία στατιστικά στοιχεία τα οποία να καλύπτουν ομειογενώς και ομοιοτρόπως ολόκληρη την εικοσαετή υπό εξέταση περίοδο 1990-2010. Επιπρόσθετα στην ΔΔ, έχει γίνει εκτεταμένη γραφική επεξεργασία, με απώτερο σκοπό την συγκρισιμότητα των στοιχείων.

16.2 Προβλήματα, προσεγγίσεις και λύσεις

Στα πλαίσια αυτής της προσέγγισης, η έρευνα αντιμετώπισε και ξεπέρασε πληθώρα εμποδίων, τα οποία πέραν της ελλείψεως «ικανοποιητικών» στοιχείων στην δημόσια σφαίρα, όπως προαναφέρθηκε, ήταν απόρροια και του γεγονότος ότι η αξιολόγηση έγινε από εξωτερικό/τρίτο φορέα, και όχι εσωτερικά, από την αρμόδια Δημόσια Αρχή η οποία διαχειρίσθηκε το Πρόγραμμα. Τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίσθηκαν ήταν:

- Η βαθμολογία κατά την αξιολόγηση, στα πλαίσια της εμπειρικής προσέγγισης, βασίσθηκε στην διαθέσιμη εξωτερική, και κατά συνέπεια λιγοστή πληροφόρηση.
- Η στοχοθεσία του ΕΣΟΑΒ στην δημόσια σφαίρα ήταν σε πολύ γενικό επίπεδο, και δεν είχε γίνει η απαραίτητη εστίαση (refinement) και ο ενδεδειγμένος επιμερισμός σε συγκεκριμένους υπό-στόχους, καθώς και ιεράρχηση των στόχων, με την γνωστή μέθοδο του «φακού» (loop), ώστε να μπορεί στην συνέχεια η στοχοθεσία να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας. Παρόλα αυτά η ανάλυση με τα κατάλληλα μοντέλα και με την σωστή αλληλουχία, από το γενικότερο στο ειδικότερο, δηλαδή από το PEST, στο SWOT και στην συνέχεια στο VRIO, που προηγήθηκε σκοπίμως στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, συνέβαλλε στο να ξεπερασθεί το εμπόδιο αυτό, με τον προσδιορισμό των στόχων, επί τη βάσει των οποίων έγινε η αξιολόγηση.
- Η παντελής έλλειψη στοιχείων για την αξιολόγηση της αποδοτικότητας, όπως είναι φυσικό καθότι η αξιολόγηση ήταν εξωτερική, δεν επέτρεψε την έρευνα αυτής της παραμέτρου του ΕΣΟΑΒ.

Γράφημα 11: Προβλήματα κατά την ερευνητική διαδικασία – ΕΣΟΑΒ

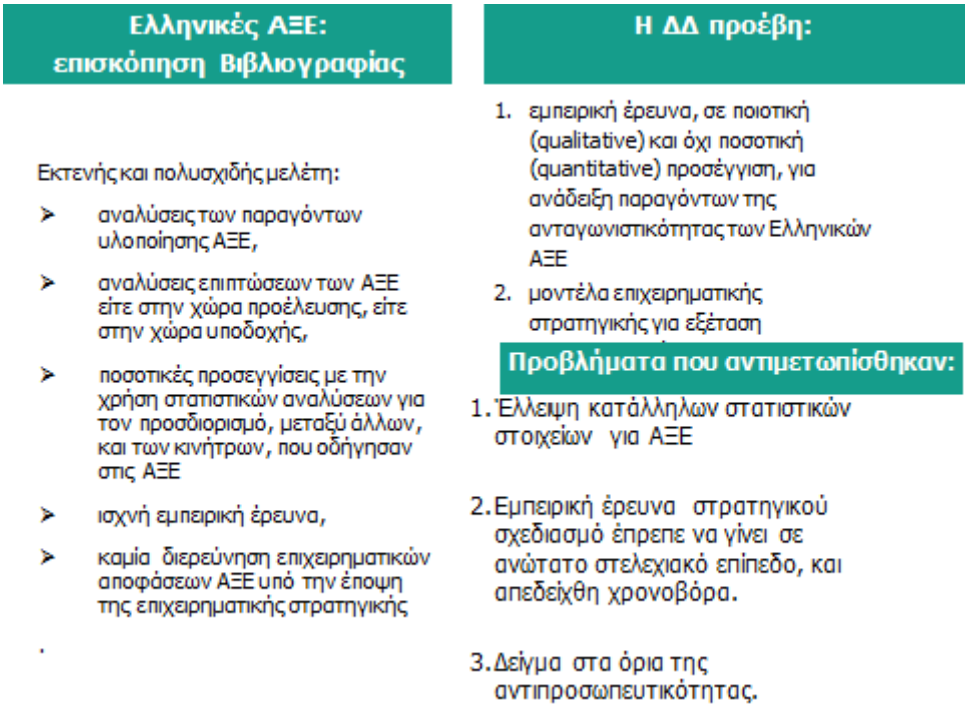

Το σκέλος της έρευνας των ΑΞΕ συνάντησε εμπόδια, τα οποία πέραν της ελλείψεως «ικανοποιητικών» στοιχείων στην δημόσια σφαίρα, λόγω της εμπιστευτικότητας επιχειρηματικών στοιχείων αλλά και έμμεσης εμπλοκής Ελληνικών συμφερόντων στην περιοχή μέσω εξωχώριων επιχειρήσεων[478], οι οποίες δεν καταγράφονται ως Ελληνικές, εδράζουν κυρίως στο υψηλό επίπεδο των συμμετεχόντων στην εμπειρική έρευνα. Τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίσθηκαν ήταν:

- Τα ακριβή στοιχεία σχετικά με τις Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική, δεν είναι γνωστά, τόσο τα συνολικά, όσο και τα επί μέρους ανά Κράτος υποδοχής Ελληνικών ΑΞΕ, καθότι προέρχονται από διάφορες ετερόκλητες πηγές (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, οι Ελληνικές Πρεσβείες και τα Γραφεία Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων - ΟΕΥ σε Κράτη των Βαλκανίων, Κεντρικές Εθνικές Τράπεζες, Διεθνείς Οργανισμούς, Επιμελητήρια, ανεξαρτήτους ερευνητές), είναι αποσπασματικά και ασυνεχή, πολλές ΑΞΕ έγιναν μέσω υπεράκτιων εταιρειών Ελληνικών συμφερόντων, πολλοί επενδυτές δεν δηλώνουν τα ακριβή στοιχεία κ.λ.π. Για την εναρμόνιση των στοιχείων, έγινε ιδιαίτερη προσπάθεια και επεξεργασία. Παρά ταύτα, ενδέχεται εκ του λόγου αυτού να υπάρχουν πιθανές αποκλίσεις, σε επιμέρους αναφορές, όπου μπορεί να είναι άλλα τα γενικά μεγέθη, και άλλα τα επί μέρους, χωρίς απόλυτη ταύτιση μεταξύ τους.
- Με αντικείμενο επιχειρηματικής στρατηγικής, η εμπειρική έρευνα έπρεπε οπωσδήποτε να απευθυνεί σε ύψιστο επίπεδο, και ως εκ τούτου να συμπεριλάβει ανώτατα και ανώτερα επιχειρηματικά στελέχη, τα οποία έχουν την ευθύνη και ευχαίρεια για στρατηγικές επιλογές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μεγάλη χρονική διάρκεια της έρευνας, η οποία ξεπέρασε τα τρία χρόνια, αλλά και τον μικρό αριθμό συμμετεχόντων επιχειρήσεων, στα όρια της αντιπροσωπευτικότητας. Για να ξεπεραστεί το πρόβλημα αυτό κατεβλήθη προσπάθεια για βέλτιστη γεωγραφική, τομεακή και κεφαλαιουχική κατανομή των επιχειρήσεων, και στην συνέχεια, ως «δικλείδα ασφαλείας» (proxy) έγινε σύγκριση των αποτελεσμάτων με συμπεράσματα της Βιβλιογραφίας.

[478] Μπιτζένης, Α. και Βλάχος, Β., "Η απόβαση των Ελλήνων στα Βαλκάνια", *Euro2day*, Αθήνα, 28 Ιουνίου 2011.

Γράφημα 12: Προβλήματα κατά την ερευνητική διαδικασία – ΑΞΕ

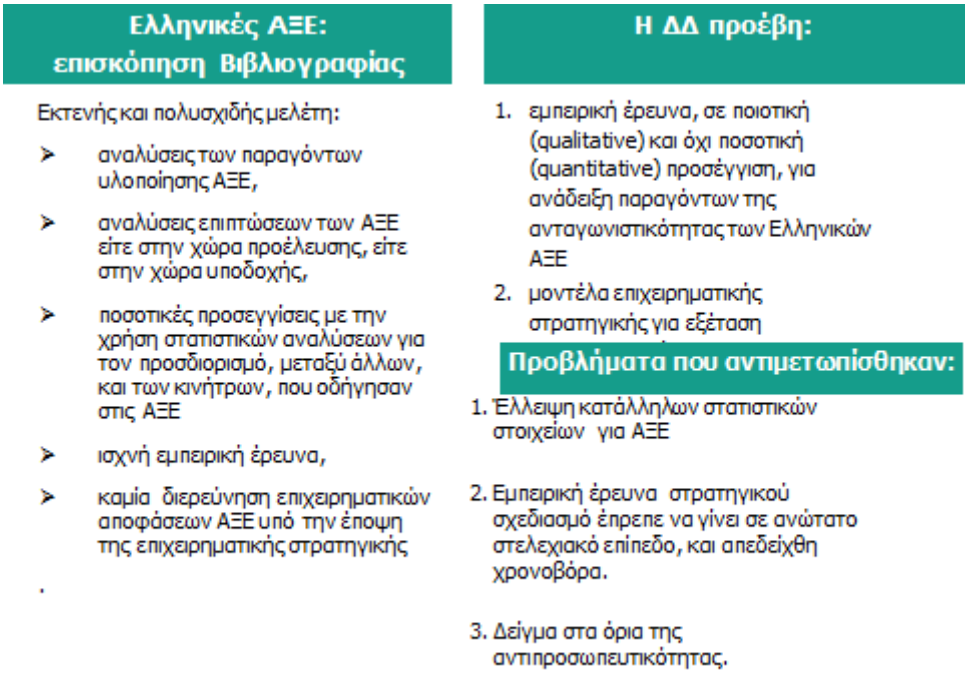

Η ΔΔ ακολούθησε μια Διεπιστημονική προσέγγιση και μεθοδολογία, καθότι το ειδικό αυτό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων δεν έχει μόνο νομική διάσταση. Αντίθετα, η νομική διάσταση αποτέλεσε την βάση εξελίξεων, μεταξύ άλλων, στον πολιτικό, οικονομικό, και επιχειρηματικό τομέα.

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίσθηκαν κατά την Διεπιστημονική προσέγγιση ήταν τα ακόλουθα:

- Για την αξιολόγηση του σκεπτικού και υπόβαθρου του νομικού κελύφους, δεν εξετάσθηκε απλά η νομολογία, αλλά αναζητήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις και πρακτικά των σχετικών συνεδριάσεων, τα οποία δεν ήταν εύκολα εντοπίσιμα και προσβάσιμα.

- Ο κίνδυνος ενός πολύ ευρέως θέματος έρευνας, μη επεξεργάσιμου στα πλαίσια και όρια μιας ΔΔ. Ο κίνδυνος απεσοβήθη με την αυτό-ελεγχόμενη από πλευράς όγκου και χρόνου ερευνητική προσέγγιση.

- Για την μελέτη της Διεθνούς, Ευρωπαϊκής, Βαλκανικής και Ελληνικής οικονομικής συγκυρίας, απαιτήθηκε επίπονη επεξεργασία ώστε να εδράζει σε μια σταθερή, ολοκληρωμένη και διεξοδική στατιστική ανάλυση αξιόπιστων στοιχείων τα οποία προέρχονται από επίσημες βάσεις δεδομένων Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Εθνικών φορέων, των οποίων έχει γίνει χρονική εναρμόνιση, ώστε να καλύπτεται ολόκληρη η εικοσαετής υπό εξέταση περίοδος 1990-2010, ενώ παράλληλα έχει γίνει εκτεταμένη γραφική επεξεργασία.

Γράφημα 13: Προβλήματα κατά την Διεπιστημονική διερεύνηση

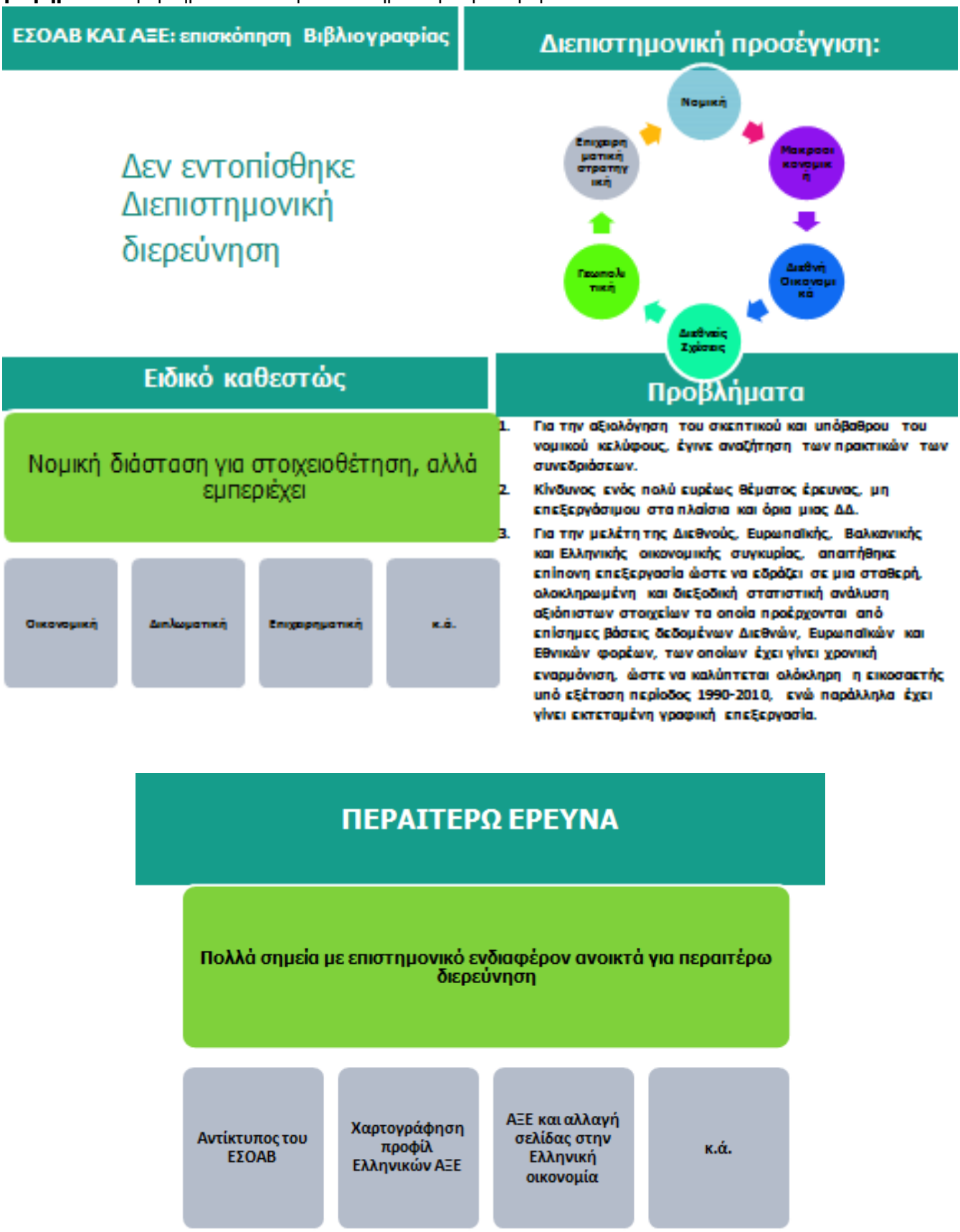

16.3 Υποθέσεις και συμπεράσματα

Σε ένα τόσο ευρύ, πολυδιάστατο διεπιστημονικό αντικείμενο μελέτης, όπως είναι η εξέταση της διττής οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική, τόσο άμεση με την μορφή ΕΑΒ, όσο και έμμεση ως ΑΞΕ, οι προσιδιάζουσες υποθέσεις εργασίας είναι πολλές και ποικίλες, όπως άλλωστε και τα συναφή εύλογα ερωτήματα. Για τους σκοπούς της παρούσας ΔΔ, διατυπώθηκαν όμως δεκατρείς συγκεκριμένες κύριες Υποθέσεις, με βάση την Διεπιστημονική προσέγγιση που προσιδιάζει στο θέμα, με νομικές, γεωοικονομικές, γεωπολιτικές, οικονομικο-διπλωματικές, οικονομικές και επιχειρηματικές πτυχές.

Η διερεύνηση των δεκατριών κύριων Υποθέσεων, οι οποίες διατυπώθηκαν σε μια Διεπιστημινοκή και ολιστική προσέγγιση, ανάλογη της φύσης του θέματος, και πραγματεύονται τόσο το πλαίσιο αναφοράς εντός του οποίου «εγγράφεται» το θέμα, όσο και πλευρές των επιπτώσεων της διττής οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική. Ως εκ τούτου, οι Υποθέσεις δεν έχουν μονοσήμαντη αλλά «πολυσήμαντη» σχέση με τα αποτελέσματα, διατρέχοντας ολόκληρο το κείμενο της ΔΔ. Για τον λόγο αυτό και την διευκόλυνση του αναγνώστη, αν και στα σχετικά Κεφάλαια γίνονται αναφορές στην διερεύνηση των Υποθέσεων καθώς και στα αποτελέσματα της, τα αποτελέσματα της διερεύνησής αυτής παρουσιάζονται και στο σημείο αυτό συγκεντρωτικά, καθώς και τον σχετικό πίνακα επισκόπησής τους κατωτέρω ακολουθώντας την ροή της ΔΔ, και σε διάταξη από το γενικότερο στο ειδικότερο.

Όλες οι Υποθέσεις διερευνήθηκαν αφ' ενός γενικά, με την εξέταση των σημείων, τα οποία συνιστούν το υπόβαθρο τους και τις προσδιορίζουν εννοιολογικά, και αφετέρου ειδικά, αναλύοντας τα σχετικά στοιχεία, θεωρητικά ή εμπειρικά, για την επίτευξη της σύνθεσης του αποτελέσματος.

Οι δύο πρώτες Υποθέσεις σχετίζονται με τους λόγους για τους οποίους «έπρεπε» να συγκροτηθεί ένα ειδικό καθεστώς ρύθμισης οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους ευθέως, όσο και Ελλήνων υπηκόων ενισχυόμενων από την Ελλάδα, για να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά σε Κράτη των Βαλκανίων, και αναφέρονται στη Διεθνή, Ευρωπαϊκή, Βαλκανική και Ελληνική οικονομική συγκυρία, η οποία «συνετέλεσε» στην λήψη των σχετικών αποφάσεων και «συνδιαμόρφωσε» το ειδικό αυτό καθεστώς.

Υπόθεση 1: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι ανάλογη με την Ελληνική, και Βαλκανική, καθώς και την ευρύτερη Ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία.

Η Υπόθεση 1 ως προς την γενική διερεύνηση βασίσθηκε στη μελέτη της έννοιας της οικονομικής ανάπτυξης και του προγραμματισμού της ανάπτυξης, και διερευνήθηκε ειδικά με την ανάλυση της Ευρωπαϊκής, της Ελληνικής και της Βαλκανικής οικονομικής συγκυρίας. Η διερεύνηση έγινε σε θεωρητική βάση και η Υπόθεση επιβεβαιώθηκε πλήρως.

Πιο συγκεκριμένα, τα Βαλκάνια «αναδύονται» ως επενδυτικός «παράδεισος», σε μια περίοδο, κατά την οποία η Ευρωπαϊκή οικονομία, η οποία αποτελεί τον απόλυτα φυσικό, λόγω γειτνίασης, αλλά και μεγαλύτερο, λόγω ανάπτυξης, οικονομικό εταίρο για τις βαλκανικές χώρες, αν και αντιμέτωπη με δύο οικονομικές κρίσεις στην αρχή και στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου, έχαιρε ενός υπερδεκαετούς μεσοδιαστήματος ανάπτυξης, με πλεονάζουσα και διαρκή ρευστότητα, η οποία δεν μειώθηκε ούτε και κατά τις περιόδους κρίσης. Η ρευστότητα αυτή δεν απορροφήθηκε στις σε κρίση βρισκόμενες ευρωπαϊκές οικονομίες, αλλά έψαξε διέξοδο σε επενδύσεις με μεγαλύτερο προσδόκιμο όφελος, κυρίως στις αναδυόμενες αγορές των κεντροευρωπαϊκών και βαλκανικών χωρών. Κατά το ίδιο διάστημα, η Ελληνική οικονομία από ασθενική, ξεπέρασε το ασθενικό πρώτο ήμισυ της υπό εξέταση περιόδου, και με «συμμαζεμένα» μακροικονομικά λόγω της ένταξής της στην ΟΝΕ, «ζεσταμένη» οικονομία λόγω κατασκευαστικού «πυρετού» και επερχόμενων ολυμπιακών αγώνων, στρέφεται στην αγορά των Βαλκανίων, σε μια πρωτόγνωρη και πρωτοφανή έξαρση εξωστρέφειας, για πρώτη φορά στην ιστορία της. Τα Κράτη της Βαλκανικής, αρχικά ασταθή πρόσφεραν μεγαλύτερα πιθανά οφέλη για τους νεοεισερχόμενους επενδυτές συγκριτικά

με τις σταθεροποιημένες κεντροευρωπαϊκές χώρες, σύμφωνα με το γνωστό «όσο μεγαλύτερος ο κίνδυνος, τόσο μεγαλύτερο και το κέρδος» (the higher the risk, the higher the profit).

Συμπερασματικά δηλαδή, η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεσης ως ΕΑΒ και έμμεσης υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν ανάλογη με την Ελληνική, και Βαλκανική, καθώς και την ευρύτερη Ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία.

Υπόθεση 2: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι εναρμονισμένη με την διεθνή πολιτική έναντι των Βαλκανίων.

Η Υπόθεση 2 ως προς την γενική διερεύνηση βασίσθηκε στη μελέτη της έννοιας της οικονομικής ανάπτυξης και του προγραμματισμού της ανάπτυξης, και διερευνήθηκε ειδικά σε θεωρητική βάση, με την ανάλυση της γεωπολιτικής συγκυρίας, όπως αυτή εκφράστηκε από την διαμορφωμένη πολιτική και κοινωνική κατάσταση στην Βαλκανική, αλλά και την πολιτική τόσο τρίτων έναντι των Βαλκανίων, σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο, όσο και της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών, καθώς και την Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στην Βαλκανική.

Η Ελλάδα αναδεικνύεται για πρώτη φορά στην ιστορία της, τόσο χορηγός/δωρητής ΕΑΒ, μέσω του ΕΣΟΑΒ, όσο και εξαγωγέας ΑΞΕ, και μάλιστα σε μια περιοχή, και κατά μια χρονική περίοδο, όπου γίνονται ιστορικές γεωπολιτικές ανακατατάξεις, με εμπλεκόμενη ολόκληρη την Διεθνή Κοινότητα.

Η Ελληνική βαλκανική πολιτική και οικονομική διπλωματία είναι απόλυτα εναρμονισμένη με το «πλέγμα» αλληλοσυμπληρωνόμενων αλλά και ταυτόχρονα ανταγωνιστικών διεθνών παρεμβάσεων στην περιοχή. Η ενορχηστρωμένη δράση της Διεθνούς Κοινότητας ουδόλως απέκλεισε την παρέμβαση διαφόρων Κρατών, είτε σε περιφερειακό είτε σε διμερές επίπεδο για την προώθηση τυχόν γεωπολιτικών τους επιδιώξεων. Στα πλαίσια αυτά εγγράφεται πέραν της Ελλάδας, η έντονη δράση στην περιοχή, όχι μόνο των ΗΠΑ και Ρωσίας, αλλά και της Τουρκίας, καθώς και μεμονωμένων χωρών Μελών της ΕΕ, όπως η Ιταλία, η Αυστρία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία. Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες, και ιδιαιτέρως αυτές με άμεση γειτνίαση με την περιοχή, είχαν ως στόχο την ασφάλεια με την διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας, τον εκδημοκρατισμό, την αποτροπή νέων συγκρούσεων, αλλά φυσικά και την οικονομική συνεργασία με τις νέες αυτές αγορές με φθηνό εργατικό κόστος, υψηλού επιπέδου εργατικό δυναμικό και γρήγορη πρόσβαση.

Εν κατακλείδι, η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι εναρμονισμένη με την διεθνή πολιτική έναντι των Βαλκανίων.

Υπόθεση 3: Το «ειδικό καθεστώς» της οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, δεν αντιβαίνει το υπερκείμενο Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο και τις διατάξεις του προγράμματος για την εσωτερική αγορά και τις «Κρατικές ενισχύσεις» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στις οποίες υπόκειται η Ελλάδα, ως Κράτος Μέλος της ΕΕ.

Η Υπόθεση 3 διερευνήθηκε θεωρητικά.

Ως προς το σκέλος της άμεσης «εμπλοκής» της Ελλάδας εν είδει ΕΑΒ, διερευνήθηκε επί τη βάσει του Νομικού κελύφους διεθνών κρατικών Παρεμβάσεων, καθώς και του νομικού κελύφους του ΕΣΟΑΒ, ως κύριου «οχήματος» της άμεσης «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική. Επιπρόσθετα, έγινε συγκεκριμένη μελέτη της νομιμοποίησης της Ελλάδας, μέσω της ανάλυσης των κινητήριων δυνάμεων που συνέβαλαν στην διαμόρφωση ratio για το «ειδικό

καθεστώς», σε σχέση και με τις δύο προαναφερθείσες Υποθέσεις, και επί μιας ουσιαστικής βάσεως σε σχέση με την κατάσταση στην Βαλκανική, μιας οικονομικής βάσεως τόσο της Ελλάδας, ως χώρα χορηγό/δότη, όσο και των ληπτριών Βαλκανικών χωρών, καθώς και επί συγκριτικής βάσεως της Ελληνικής ΕΑΒ, σε σχέση με την ομοειδή παρέμβαση της Διεθνούς κοινότητας.

Ως προς το σκέλος της έμμεσης «εμπλοκής» της Ελλάδας εν είδει επιδοτήσεων για την προώθηση Ελληνικών ΑΞΕ, η γενική διερεύνηση βασίσθηκε στην μελέτη των ΑΞΕ και των παραγόντων επηρεασμού τους, και στην συνέχεια διερευνήθηκε ειδικά με την μελέτη του νομικού κελύφους αυτής της «εμπλοκής», τόσο στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και ως προς το θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας μέσω διμερών οικονομικών σχέσεων και τους αναπτυξιακοί νόμους.

Επί αυτής της βάσεως, οι επιδοτήσεις του Ελληνικού Κράτους προς Ελληνικές επιχειρήσεις για πραγματοποίηση ΑΞΕ στα Βαλκάνια, τόσο στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και στα πλαίσια των αναπτυξιακών νόμων, συνιστούν κρατική κανονιστική παρέμβαση, διότι ενισχύουν την ευρωστία των μητρικών εταιρειών, μέσω αυξημένης ανταγωνιστικότητας και φορολογικών ελαφρύνσεων. Παρά ταύτα, δεν αντιβαίνουν τις διατάξεις το Ευρωπαϊκού του προγράμματος για την εσωτερική αγορά, για πολλαπλούς λόγους, κυρίως διότι εφαρμόσθηκαν ως γενικά μέτρα προς όλες τις Ελληνικές επιχειρήσεις, τα οποία ανταποκρίνονται σε αντικειμενικές και μη εισάγουσες διακρίσεις απαιτήσεις.

Ως εκ τούτου, η μελέτη συμβατότητας, επιβεβαίωσε πλήρως την Υπόθεση 3.

Υπόθεση 4: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν σκόπιμη για την Ελλάδα.

Η Υπόθεση 4, είναι στον πυρήνα της ΔΔ, η οποία όπως έχει προαναφερθεί, ακολούθησε μια τελεολογική, γενική προσέγγιση, και έχοντας ως κεντρικό ζητούμενο την όποια σκοπιμότητα του «ειδικού καθεστώτος» το οποίο θεσπίσθηκε από το Ελληνικό Κράτος για οικονομικές δραστηριότητες σε Κράτη των Βαλκανίων, προσφέροντας Ελληνική συνδρομή από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, είτε ως ΕΑΒ στις υπό εξέταση χώρες, είτε υπό την μορφή επιδοτήσεων στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στις χώρες αυτές. Επιδιώκεται δηλαδή η διερεύνηση του κατά πόσον επετεύχθη το τέλος, με την έννοια του σκοπού, με άλλα λόγια ερευνάται το κατά πόσον υπάρχει συνάφεια αποτελεσμάτων και στόχων, ή άλλως, αν το ειδικό αυτό καθεστώς ήταν αποτελεσματικό ως προς την εν γένει πολιτική της Ελλάδας στον τομέα της δωρεάν κρατικής βοήθειας στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και της ενίσχυσης Ελλήνων επιχειρηματιών με επιδοτήσεις για ΑΞΕ σε Κράτη των Βαλκανίων.

Η διερεύνηση της Υπόθεσης 4, έγινε θεωρητικά όσο και εμπειρικά.

Ως προς το σκέλος της άμεσης «εμπλοκής, η γενική διερεύνηση περιέλαβε την θεωρητική μελέτη του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή», εξετάζοντας την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική, την οικονομική συγκυρία στην Ελλάδα, την ΕΕ και τις υπό εξέταση χώρες, την πολιτική της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων, πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών, την Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα γενικά, αλλά και στα Βαλκάνια, καθώς και το ΕΣΟΑΒ. Η ειδική διερεύνηση έγινε μέσω της κριτικής και λεπτομερούς ανάλυσης της λειτουργίας και της δραστηριότητας του ΕΣΟΑΒ

Η εμπειρική διερεύνηση αφορούσε στο ΕΣΟΑΒ, και έγινε με την χρήση των μοντέλων, PEST, SWOT και VRIO, τα οποία «οδήγησαν» στην αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ.

Ως προς το σκέλος της έμμεσης «εμπλοκής, η γενική διερεύνηση περιέλαβε την θεωρητική μελέτη του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή», συμπεριλαμβανομένων της έννοιας της οικονομικής ανάπτυξης και του προγραμματισμού της ανάπτυξης, της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης στην Βαλκανική, της οικονομικής συγκυρίας στην Ελλάδα, την ΕΕ και τις υπό εξέταση χώρες, της πολιτικής της Διεθνούς Κοινότητας

έναντι των Βαλκανίων, της πολιτικής της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών, της Ελληνικής αναπτυξιακής δραστηριότητας, και δη στα Βαλκάνια, του υποστηρικτικού ρόλου του Ελληνικού Κράτους προς τις Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια, καθώς και των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική.

Η εμπειρική διερεύνηση της έμμεσης οικονομικής «εμπλοκής» για την προώθηση ΑΞΕ μέσω επιδοτήσεων, πραγματοποιήθηκε με την χρήση του μοντέλου ανταγωνιστικών δυνάμεων του Porter ως προς το κατά πόσον «οι κρατικές επιδοτήσεις συνέβαλαν καθοριστικά στην επιχειρηματική απόφαση πραγματοποίησης ΑΞΕ» και με την χρήση του μοντέλου «αλυσίδα αξίας» του Porter, όσον αφορά στο κατά πόσον «οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική, έχουν εν γένει προφίλ βιώσιμων και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων ικανών να διεισδύσουν και να αναπτυχθούν περαιτέρω στην Βαλκανική αγορά».

Η Υπόθεση 4 επιβεβαιώθηκε μόνον μερικώς, καθώς η διττή οικονομική «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική «αρμόζει» και εντάσσεται στην γεωπολιτική και γεωοικονομική συγκυρία, οι σκοποί του Ελληνικού Κράτους, όμως, όπως αυτοί εκφράσθηκαν από τους στόχους της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής, επετεύχθησαν μεν, αλλά λόγω της γενικότερης συγκυρίας, και όχι ως αποτέλεσμα της οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας, καθώς το ΕΣΟΑΒ μεν δεν ήταν αποδοτικό, και οι δε επιδοτήσεις δεν αποτέλεσαν βασικό κίνητρο για ΑΞΕ.

Υπόθεση 5: Για την παροχή ΕΑΒ μέσω του ΕΣΟΑΒ, η Ελλάδα διέθετε «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χορηγών που έδρασαν στην περιοχή κατά την ίδια περίοδο.

Η Υπόθεση 5 ως προς την γενική διερεύνηση βασίσθηκε στη μελέτη της οικονομικής κατάστασης της ΕΕ και της Ελλάδας, ως το πλαίσιο παροχής ΕΑΒ. Ειδικά διερευνήθηκε τόσο θεωρητικά, όσο και εμπειρικά. Η θεωρητική διερεύνηση περιελάμβανε την μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ, σύμφωνα με την οποία, η κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον ΔΔΑ, ο οποίος αντικατοπτρίζει τόσο την ποιότητα, όσο και την ποσότητα της ΕΑΒ ως ποσοστό του ΑΕΠ, κινήθηκε κατά την περίοδο 2003-2010, από την 13^{η}, ως την 19^{η} θέση και συγκριτικά με παρεμφερείς οικονομίες, η χώρα κατέλαβε χαμηλότερες θέσεις.

Παρά ταύτα, η συγκέντρωση της Ελληνικής ΕΑΒ σε μια κυρίως περιοχή, και συγκεκριμένα στην Βαλκανική, προσέθεσε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην Ελλάδα όπως έδειξε η συμπληρωματική εμπειρική διερεύνηση, η οποία έγινε με αναλύσεις του ΕΣΟΑΒ με τις μεθόδους SWOT και VRIO. Οι αναλύσεις αυτές επιβεβαίωσαν την Υπόθεση 5, καταδεικνύοντας ότι η Ελλάδα βρισκόταν μεν σε θέση ανταγωνιστικής ισοτιμίας με άλλους «παίκτες,, αλλά, ως μόνη χώρα της περιοχής Μέλος της ΕΕ και με ιστορικούς δεσμούς με τις υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες, διέθετε ένα σαφές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων, το οποίο όμως δεν «εξαργύρωσε», κυρίως λόγω της έλλειψης κατάλληλης οργανωτικής δομής και διαχειριστικής τεχνογνωσίας.

Υπόθεση 6: Το ΕΣΟΑΒ υλοποιήθηκε επιτυχώς.

Η διερεύνηση της Υπόθεσης 6 ήταν θεωρητική, και βασίσθηκε στην εμπεριστατωμένη και κριτική ανάλυση του πλαισίου και της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ.

Η ανάλυση αυτή δεν επιβεβαίωσε την Υπόθεση, διότι κυρίως λόγω της χαμηλής απορροφητικότητας του ΕΣΟΑΒ, της έλλειψης ελέγχου του κόστους και του χρονικού ορίζοντα υλοποίησης των έργων προς χρηματοδότηση. Η απορροφητικότητα, τόσο ως προς τις εγκρίσεις, όσο και ως προς τις εκταμιεύσεις ήταν αντικειμενικά χαμηλή, και συγκριτικά χαμηλότερη παρεμφερών άλλων χορηγών, ακριβώς την ίδια περίοδο και τους ίδιους τομείς, αν και δεν μπορεί να αποδοθεί στα γενικά χαρακτηριστικά του Σχεδίου. Μάλιστα, η χαμηλή απορροφητικότητα αφορά και στις δημόσιες, όσο και στις ιδιωτικές επενδύσεις, ενώ δεν ήταν συγκυριακή και συνεπώς δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με την οικονομική κατάσταση των ληπτριών χωρών, αλλά ούτε και από την θεσμική διάρθρωση των ληπτριών χωρών, ή το «αίσθημα ιδιοκτησίας» των χωρών αυτών.

Υπόθεση 7: Το ΕΣΟΑΒ αξιολογείται θετικά.

Η Υπόθεση 7 ως προς την γενική διερεύνηση βασίσθηκε στη μελέτη της πολιτικής της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών και την Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα, και ειδικά στα Βαλκάνια, μέσω του ΕΣΟΑΒ.

Η ειδική διερεύνηση ήταν εμπειρική και στηρίχθηκε στην αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, με βάση την εξέταση των στόχων του Ελληνικού Κράτους στην Βαλκανική κατά την περίοδο 1990-2010, όπως αυτοί προκύπτουν από επίσημα έγγραφα, και την αντιστοίχηση τους με τα αποτελέσματα. Η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, επιβεβαίωσε μερικώς μόνον την Υπόθεση, δεδομένου ότι μερικές παράμετροι, όπως η συνάφεια έδειξαν μεγάλο βαθμό επιτυχίας, ενώ άλλες, όπως η επίδοση ή ο αντίκτυπος φανέρωσαν σοβαρές ελλείψεις και προβλήματα, ενίοτε δε εμφανή αποτυχία, καταδεικνύοντας επαρκή σχεδιασμό, αλλά ανεπαρκή εφαρμογή του ΕΣΟΑΒ, όπως αναλύεται στο σχετικό Κεφάλαιο.

Υπόθεση 8: Το «ειδικό καθεστώς» για την έμμεση οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, μέσω επιδοτήσεων «χειραγώγησε» τον ιδιωτικό τομέα, ώστε να προβεί σε ΑΞΕ στις χώρες που εστίασε την άμεση οικονομική πολιτική του το Ελληνικό Κράτος, μέσω ΕΣΟΑΒ.

Η μελέτη της οικονομικής επίδρασης των ΑΞΕ και του ρόλου του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική, καθώς και της πολιτικής της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών αποτέλεσαν την βάση της διερεύνησης της Υπόθεσης 8 σε γενικό επίπεδο.

Η ειδική διερεύνηση της Υπόθεσης, ως προς το σκέλος της στήριξης ιδιωτικών επενδύσεων μέσω του ΕΣΟΑΒ έγινε επί τη βάσει της ανάλυσης της λειτουργίας και της δραστηριότητας του ΕΣΟΑΒ. Ως προς το σκέλος της στήριξης ΑΞΕ στην Βαλκανική, η διερεύνηση έγινε θεωρητικά μέσω της ανάλυσης των προορισμών των Ελληνικών ΑΞΕ, καθώς και εμπειρικά με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων».

Η διερεύνηση δεν επιβεβαίωσε την Υπόθεση 8, διότι το σκέλος των ιδιωτικών επενδύσεων μέσω ΕΣΟΑΒ ήταν πολύ μικρό, ενώ η εμπειρική έρευνα μέσω των συνεντεύξεων δεν κατέδειξε σημαντικό συσχετισμό μεταξύ κινήτρων παρεχομένων από τον Επενδυτικό νόμο Ν. 2601/1998, για επενδύσεις και εκτός Ελλάδας. Αυτό επιβεβαιώνεται, εν είδει proxy, και από το γεγονός ότι η εκροή ΑΞΕ από την Ελλάδα συνεχίστηκε και μάλιστα εντάθηκε μελλοντικά, παρά τους περιοριστικούς όρους για την προστασία της απασχόλησης στην Ελλάδα του αναπτυξιακού νόμου Ν 3299/2004, καθώς επίσης και τα επόμενα χρόνια μετά την κρίση, όπου η εκροή ΑΞΕ συνεχίσθηκε, και διερευνήθηκε με νέες επενδύσεις, χωρίς κανένα ενθαρρυντικό κίνητρο εξ Ελλάδος, τουναντίον αποθαρρυντικά μέτρα όσον αφορά στην φορολογία και την χρηματοδότηση, τα οποία και εμφανίζονται ισχυρότερα των ενθαρρυντικών, μέσω επιδοτήσεων.

Υπόθεση 9: Το Ελληνικό Κράτος έδρασε υποστηρικτικά στον Ελληνικό ιδιωτικό τομέα, για την πραγματοποίηση ΑΞΕ στην Βαλκανική, και πέραν της παροχής επιδοτήσεων.

Η διερεύνηση της Υπόθεσης 9, σε γενικό επίπεδο στηρίχθηκε στην μελέτη των εννοιών της οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων. Σε ειδικό επίπεδο, η διερεύνηση ήταν θεωρητική και πολυδιάστατη, και συμπεριέλαβε την μελέτη νομικού κελύφους ΕΣΟΑΒ, των αναπτυξιακών νόμων, του ρόλου του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική, της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική, της ελληνικής προσέγγιση των ΑΞΕ στην Βαλκανική, καθώς και των διμερών συμφωνιών της Ελλάδας με χώρες της Βαλκανικής.

Η Υπόθεση επιβεβαιώθηκε πλήρως, καθότι η συνδρομή του Ελληνικού Κράτους στον ιδιωτικό τομέα, ήταν πολυσχιδής, και δεν περιορίσθηκε στην χορήγηση επιδοτήσεων. Η διαπίστωση αυτή εδράζει πέραν των αναπτυξιακών νόμων και των επιδοτήσεων, τις οποίες προέβλεπαν, στο μικρό ποσό χρηματοδότησης ιδιωτικών

επενδύσεων μέσω του ΕΣΟΑΒ, αλλά και τη σύναψη σειράς διμερών συμφωνιών και συνθηκών, καθώς και ΔΕΣ με τις υπό εξέταση χώρες. Επιπρόσθετα, και ίσως κυριότερα, το Ελληνικό Κράτος συνέβαλε στην δημιουργία «κλίματος» εξωστρέφειας, μέσω δημόσιου λόγου, σε πολιτικό, ακαδημαϊκό, δημοσιογραφικό και επιχειρηματικό επίπεδο.

Υπόθεση 10: Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν ανταγωνιστικές στον χώρο δραστηριοποίησης τους στην Βαλκανική.

Η γενική διερεύνηση της Υπόθεσης 10, ήταν εκτεταμένη και Διεπιστημονική. Περιέλαβε την μελέτη των εννοιών της οικονομικής ανάπτυξης και ΑΞΕ, της πολιτικοκοινωνικής κατάστασης στην Βαλκανική, της οικονομικής συγκυρίας στην Ελλάδας, την Βαλκανική και την ΕΕ, της πολιτικής της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων, της πολιτικής της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών, της Ελληνικής αναπτυξιακής δραστηριότητας και δη στα Βαλκάνια, του υποστηρικτικού ρόλου του Ελληνικού Κράτους στις Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια, των Ελληνικών ΑΞΕ στην περιοχή, καθώς και των βασικών τους επιδιώξεων.

Η ειδική διερεύνηση έγινε εμπειρικά, με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων», και επιβεβαίωσε την Υπόθεση.

Οι Ελληνικές ΑΞΕ αποδείχθηκαν ανταγωνιστικές στα Βαλκάνια, σε όλους τους τομείς δραστηριοποίησής τους, ανθεκτικές ακόμη και στην κρίση, η οποία ξέσπασε προς το τέλος της υπό εξέταση περιόδου, και η οποία επηρέασε περισσότερο την Ελλάδα, και τις μητρικές των Ελληνικών ΑΞΕ. Η τεχνογνωσία του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα και ροπή για εξωστρέφεια, προσέθεσε μάλιστα στις ανταγωνιστικές υπάρχουσες ΑΞΕ, και μια σειρά νέων, κυρίως στους τομείς των υπηρεσιών, του εμπορίου και της βιομηχανίας, κυρίως για φορολογικούς λόγους, καλύτερες συνθήκες αγοράς και μεγαλύτερες δυνατότητες χρηματοδότησης.

Υπόθεση 11: Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο διατηρούν δυνατούς δεσμούς με τις «μητρικές» τους στην Ελλάδα, και δεν αποκόπτονται από την Ελληνική οικονομία.

Η γενική διερεύνηση της Υπόθεσης είχε αφετηρία την μελέτη των εννοιών της οικονομικής ανάπτυξης και των ΑΞΕ. Η ειδική διερεύνηση έγινε εμπειρικά επί τη βάσει του μοντέλου «αλυσίδα αξίας», και επιβεβαίωσε πλήρως την Υπόθεση.

Η Υπόθεση 11 διερεύνησε εμπειρικά την εταιρική «συμπεριφορά» των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, και συγκεκριμένα το κατά πόσον οι θυγατρικές στα Βαλκάνια διατηρούν δεσμούς με τις μητρικές στην Ελλάδα, καθώς και για ποιές δραστηριότητες κατά μήκος της «αλυσίδας αξίας». Η διερεύνηση αυτή ανέδειξε με διαφοροποιημένο τρόπο ανά τομέα, ότι οι Ελληνικές ΑΞΕ διατηρούν, εν γένει στενή σχέση με την μητρική επιχείρηση, κυρίως στις υποστηρικτικές δραστηριότητες.

Υπόθεση 12: Με την οικονομική «εμπλοκή» της στην Βαλκανική, η Ελλάδα κατέστη σημαντικότερος χορηγός ΕΑΒ και «εξαγωγέας» ΑΞΕ, σε σχέση με άλλα συγκρίσιμα Κράτη Μέλη της ΕΕ.

Ως προς το σκέλος της ΕΑΒ, η γενική διερεύνηση της Υπόθεσης 12 στηρίχθηκε στην μελέτη της οικονομικής κατάστασης στην ΕΕ και την Ελλάδα. Η ειδική διερεύνηση αφορούσε στην θεωρητική μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ. Η μελέτη αυτή δεν επιβεβαίωσε την Υπόθεση ως προς το σκέλος της ΕΑΒ, αφού, όπως προαναφέρθηκε και στην η κατάταξη της Ελλάδας με βάση τον ΔΔΑ, ο οποίος αντικατοπτρίζει τόσο την ποιότητα, όσο και την ποσότητα της ΕΑΒ ως ποσοστό του ΑΕΠ, η Ελλάδα κατά την

περίοδο 2003-2010, κατέλαβε θέσεις ανάμεσα στην 13η και την 19η, οι οποίες ήταν χαμηλότερες από συγκρίσιμα Κράτη Μέλη της ΕΕ, όπως η Ιρλανδία και η Πορτογαλία.

Ως προς το σκέλος των ΑΞΕ, η γενική διερεύνηση προσέγγισε το πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή», και συγκεκριμένα τις έννοιες της οικονομικής ανάπτυξης και των ΑΞΕ, την οικονομική κατάσταση στην ΕΕ και την Ελλάδα, καθώς και την εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας. Η ειδική διερεύνηση αφορούσε στην θεωρητική μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΑΞΕ. Η μελέτη αυτή δεν επιβεβαίωσε την Υπόθεση ως προς το σκέλος των ΑΞΕ, καθότι Κράτη Μέλη της ΕΕ, συγκρίσιμα με την Ελλάδα σε οικονομικό επίπεδο κατέλαβαν κατά την υπό εξέταση περίοδο θέσεις ανώτερες από την Ελλάδα στην παγκόσμια κατάταξη του ΔΝΤ με βάση το απόθεμα ΑΞΕ στο εξωτερικό ως προς το ΑΕΠ.

Η Υπόθεση 12 δεν επιβεβαιώθηκε ως προς κανένα από τα δύο σκέλη.

Υπόθεση 13: Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν επωφελής (beneficial) για την Ελλάδα.

Η Υπόθεση 13 είναι πολυδιάστατη και πολυσχιδής. Η διερεύνησή της στα πλαίσια της ΔΔ, εξέτασε ορισμένες από τις πλευρές που την συναποτελούν, και με βάση αυτές και την λογική ακολουθία, θεώρησε ότι η Υπόθεση επιβεβαιώθηκε μερικώς, αφού έστω και μερικές διαστάσεις της την επιβεβαίωσαν. Δεν επιχειρήθηκε ένα μονολεκτικό αποτέλεσμα της διερεύνησης, τύπου αποτελέσματος αλγεβρικού αθροίσματος των υπέρ και των κατά της οικονομικής εμπλοκής της Ελλάδας στην Βαλκανική.

Η διερεύνηση του σκέλους της ΕΑΒ σε γενικό επίπεδο περιέλαβε την μελέτη της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης στην Βαλκανική, της οικονομικής συγκυρίας στην Ελλάδα, την ΕΕ και τις υπό εξέταση χώρες, της πολιτικής της Διεθνούς Κοινότητας και της Ελλάδας έναντι των Βαλκανίων, της Ελληνικής αναπτυξιακής δραστηριότητας και συγκεκριμένα του ΕΣΟΑΒ. Ως προς το σκέλος των ΑΞΕ επιπρόσθετα συμπεριελήφθη και η μελέτη των εννοιών της οικονομικής ανάπτυξης και ΑΞΕ, καθώς και της οικονομικής τους επίδρασης, των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, καθώς και του υποστηρικτικού ρόλου του Ελληνικού Κράτους προς αυτές.

Η ειδική διερεύνηση του σκέλους της ΕΑΒ έγινε θεωρητικά με την μελέτη του σκεπτικού του ΕΣΟΑΒ, καθώς και την ανάλυση της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής Ελληνικών επιχειρήσεων στην υλοποίηση των έργων στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ. Εμπειρικά, η ειδική διερεύνηση του σκέλους αυτού βασίσθηκε στις αναλύσεις SWOT και VRIO, ως «προσαγωγοί» στην αξιολόγηση του Σχεδίου, κυρίως ως προς την επίδοση και τον αναμενόμενο αντίκτυπο.

Η ειδική διερεύνηση του σκέλους των ΑΞΕ έγινε θεωρητικά με την μελέτη του ρόλου του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική, καθώς και της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική. Επιπρόσθετα, το σκέλος αυτό διερευνήθηκε και εμπειρικά με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας».

Η Υπόθεση επιβεβαιώθηκε εν μέρει, όπως προαναφέρθηκε, καθώς από την μία πλευρά το ΕΣΟΑΒ χρησιμεύει, στην εκπλήρωση των δεσμεύσεων της Χώρας στα πλαίσια της ΕΑΣ του ΟΟΣΑ, και μάλιστα σε γειτονική περιοχή, μεγάλης γεωπολιτικής σημασίας για την Ελλάδα. Από την άλλη όμως, τελικά παραγκωνίζεται λόγω της αργής υλοποίησης και χαμηλής απορροφητικότητάς του. Παρόλα αυτά είχε για την Ελλάδα κυρίως πολιτικά, παρά οικονομικά οφέλη, αν και με αντίκτυπο, μικρότερο του αναμενόμενου.

Επιπρόσθετα, η διερεύνηση σχετικά με τις ΑΞΕ εξέτασε δευτερεύοντες δεσμούς των, οι οποίοι όπως αναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, σχετίζονται με τις ενδοβιομηχανικές δομές, και τον τρόπο με τον οποίο οι ΑΞΕ, ενσωματώνονται ή όχι, στην μητρική οικονομία. Η διερεύνηση έδειξε ότι οι ΑΞΕ συνέβαλλαν στην ανάπτυξη και

αύξηση του ΑΕΠ μέσω της βελτίωσης του συντελεστή παραγωγής, λόγω μετάθεσης του τεχνολογικού ορίου, με την ανάπτυξη της τεχνογνωσίας διεθνοποίησης και θωράκισαν τις Ελληνικές επιχειρήσεις για την μεταγενέστερη οικονομική κρίση. Στον αντίποδα όμως, συνέτειναν στην αποβιομηχανοποίηση της παραμεθορίου, με συνεπακόλουθα αρνητικά αποτελέσματα σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΔΔ

Α/Α	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	ΤΡΟΠΟΣ ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΟ
1	Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι ανάλογη με την Ελληνική, και Βαλκανική, καθώς και την ευρύτερη Ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία.	Επιβεβαιώθηκε πλήρως	*Θεωρητική προσέγγιση: .Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και ο προγραμματισμός της ανάπτυξης *Ανάλυση της Ευρωπαϊκής οικονομικής συγκυρίας * Ανάλυση της Ελληνικής οικονομικής συγκυρίας *Ανάλυση της Βαλκανικής συγκυρίας (πολιτική, κοινωνική, οικονομική)	3.1, 3.2 4 5 6, 7
2	Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, είναι εναρμονισμένη με την διεθνή πολιτική έναντι των Βαλκανίων.	Επιβεβαιώθηκε πλήρως	*Θεωρητική προσέγγιση: .Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και ο προγραμματισμός της ανάπτυξης *Η πολιτική τρίτων έναντι των Βαλκανίων (Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό επίπεδο) *Η πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών *Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στην Βαλκανική	3.1, 3.2 8 9 10
3	Το «ειδικό καθεστώς» της οικονομικής «εμπλοκής» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, δεν αντιβαίνει το υπερκείμενο Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο και τις διατάξεις του προγράμματος για την εσωτερική αγορά και τις «Κρατικές ενισχύσεις» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στις οποίες υπόκειται η Ελλάδα, ως Κράτος Μέλος της ΕΕ.	Επιβεβαιώθηκε πλήρως	<u>Άμεση εμπλοκή / ΕΑΒ - ΕΣΟΑΒ</u> * Θεωρητική προσέγγιση του Νομικού κελύφους διεθνών κρατικών Παρεμβάσεων * Μελέτη νομιμοποίησης, μέσω ανάλυσης των κινητήριων δυνάμεων που συνέβαλαν στην διαμόρφωση ratio του «ειδικού καθεστώτος»: . ουσιαστική βάση σε σχέση με την κατάσταση στην Βαλκανική . οικονομικής βάσης της Ελλάδας και της Βαλκανικής . συγκριτική βάση σε σχέση με την δράση της Διεθνούς κοινότητας * Μελέτη νομικού κελύφους ΕΣΟΑΒ <u>Έμμεση εμπλοκή – επιδοτήσεις ΑΞΕ</u> * Θεωρητική προσέγγιση ΑΞΕ και παράγοντες επηρεασμού τους * Μελέτη νομικού κελύφους αυτής της «εμπλοκής»: . ΕΣΟΑΒ . Θεσμικό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας - διμερείς οικονομικές	2 6 5,6, 9.4 8 11.11 3, 3.4 11.11

			σχέσεις . Αναπτυξιακοί νόμοι *Μελέτη συμβατότητας	9.5 13.2.2 13.2.4
4	Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτή-σεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν σκόπιμη για την Ελλάδα.	Επιβεβαιώθηκε εν μέρει	<u>Άμεση εμπλοκή / ΕΑΒ – ΕΣΟΑΒ</u> *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική .οικονομική συγκυρία Ελλάδας, ΕΕ και υπό εξέταση χωρών .πολιτική της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στα Βαλκάνια, ΕΣΟΑΒ * Ανάλυση PEST του ΕΣΟΑΒ * Ανάλυση SWOT του ΕΣΟΑΒ * Ανάλυση VRIO του ΕΣΟΑΒ * Ανάλυση της λειτουργίας και της δραστηριότητας του ΕΣΟΑΒ *Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ <u>Έμμεση εμπλοκή – επιδοτήσεις ΑΞΕ</u> *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων .πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική .οικονομική συγκυρία Ελλάδας, ΕΕ και υπό εξέταση χωρών .πολιτική της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στα Βαλκάνια, ΕΣΟΑΒ .Υποστηρικτικός ρόλος Ελληνικού Κράτους στις Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια .Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική *Εμπειρική διερεύνηση με χρήση του μοντέλου ανταγωνιστικών δυνάμεων του Porter: «οι κρατικές επιδοτήσεις συνέβαλαν καθοριστικά στην επιχειρηματική απόφαση πραγματοποίησης ΑΞΕ;» *Εμπειρική διερεύνηση με χρήση του μοντέλου «αλυσίδα αξίας» του Porter: «οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική, έχουν εν γένει προφίλ βιώσιμων και ανταγωνιστικών	 6 4 8 9 9.4 10, 11 11.10 12.3 12.4 12.5 11.12 12.6 3 6 4 8 9 9.4 10, 11, 11.2 13.2 14 15.3 15.5

			επιχειρήσεων ικανών να διεισδύσουν και να αναπτυχθούν περαιτέρω στην Βαλκανική αγορά»	
5	Για την παροχή ΕΑΒ μέσω του ΕΣΟΑΒ, η Ελλάδα διέθετε «ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χορηγών που έδρασαν στην περιοχή κατά την ίδια περίοδο.	Επιβεβαιώθηκε	*Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .οικονομική κατάσταση στην ΕΕ .οικονομική κατάσταση της Ελλάδας *Μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ * Ανάλυση SWOT του ΕΣΟΑΒ * Ανάλυση VRIO του ΕΣΟΑΒ	4.3, 4.4 5.2, 5.3 9.4.1 12.4 12.5
6	Το ΕΣΟΑΒ υλοποιήθηκε επιτυχώς.	Δεν επιβεβαιώθηκε	*Ανάλυση του πλαισίου και της υλοποίησης του ΕΣΟΑΒ	11
7	Το ΕΣΟΑΒ αξιολογείται θετικά.	Επιβεβαιώθηκε μερικώς	* Θεωρητική προσέγγιση: .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στα Βαλκάνια, ΕΣΟΑΒ *Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ	9 9.4 10, 11 12
8	Το «ειδικό καθεστώς» για την έμμεση οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, μέσω επιδοτήσεων «χειραγώγησε» τον ιδιωτικό τομέα, ώστε να προβεί σε ΑΞΕ στις χώρες που εστίασε την άμεση οικονομική πολιτική του το Ελληνικό Κράτος, μέσω ΕΣΟΑΒ.	Δεν επιβεβαιώθηκε	*Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών * Ανάλυση της λειτουργίας και της δραστηριότητας του ΕΣΟΑΒ. *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .οικονομική επίδραση ΑΞΕ .ο ρόλος του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική * Ανάλυση προορισμών Ελληνικών ΑΞΕ. * Διαπιστώσεις για τις Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων».	3 9 11.12 3.2 13.2 14.4.2 15.3
9		Επιβεβαιώθηκε	*Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων	3, 3.4

	Το Ελληνικό Κράτος έδρασε υποστηρικτικά στον Ελληνικό ιδιωτικό τομέα, για την πραγματοποίηση ΑΞΕ στην Βαλκανική, και πέραν της παροχής επιδοτήσεων.		* Μελέτη νομικού κελύφους ΕΣΟΑΒ *Μελέτη αναπτυξιακών νόμων * Μελέτη του ρόλου του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική. * Μελέτη της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα: ΑΞΕ σε χώρες των Βαλκανίων. *Μελέτη της ελληνικής προσέγγιση των ΑΞΕ στην Βαλκανική *Μελέτη των διμερών συμφωνιών της Ελλάδας με χώρες της Βαλκανικής	11.11 13.2.2 13.2 14 14.2 9.5
10	Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν ανταγωνιστικές στον χώρο δραστηριοποίησης τους στην Βαλκανική.	Επιβεβαιώθηκε πλήρως	<u>Έμμεση εμπλοκή – επιδοτήσεις ΑΞΕ</u> *Θεωρητική προσέγγιση»: .έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων .πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική .οικονομική συγκυρία Ελλάδας, ΕΕ και υπό εξέταση χωρών .πολιτική της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στα Βαλκάνια, ΕΣΟΑΒ .υποστηρικτικός ρόλος Ελληνικού Κράτους στις Ελληνικές ΑΞΕ στα Βαλκάνια .Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική .βασικές επιδιώξεις των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική *Διαπιστώσεις σχετικά με την ανταγωνιστικότητα των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική με βάση το μοντέλο «ανταγωνιστικών δυνάμεων».	 3 6 4 8 9 9.4 10, 11, 11.2 13.2 14.5 15.3
11	Οι Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική κατά την υπό εξέταση περίοδο διατηρούν δυνατούς δεσμούς με τις «μητρικές» τους στην Ελλάδα, και δεν αποκόπτονται από την Ελληνική οικονομία.	Επιβεβαιώθηκε πλήρως	*Θεωρητική προσέγγιση: .Έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων *Διαπιστώσεις για τις Ελληνικές ΑΞΕ με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας».	 3 15.5
12	Με την οικονομική «εμπλοκή» της στην Βαλκανική, η Ελλάδα κατέστη σημαντικότερος χορηγός ΕΑΒ και	Δεν επιβεβαιώθηκε	<u>Άμεση εμπλοκή / ΕΑΒ – ΕΣΟΑΒ</u> *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή».: .οικονομική κατάσταση στην ΕΕ .οικονομική κατάσταση της Ελλάδας *Μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΕΑΒ	 4.3, 4.4 5.2, 5.3 9.4.1

	«εξαγωγέας» ΑΞΕ, σε σχέση με άλλα συγκρίσιμα Κράτη Μέλη της ΕΕ.		Έμμεση εμπλοκή – επιδοτήσεις ΑΞΕ *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή».: .έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων .οικονομική κατάσταση στην ΕΕ .οικονομική κατάσταση της Ελλάδας .εξωστρέφεια της Ελληνικής οικονομίας *Μελέτη του «ειδικού βάρους» της Ελλάδας ως χώρας προέλευσης ΑΞΕ	 3 4.3, 4.4 5.2, 5.3, 5.4, 14 14.4.1
13	Η οικονομική «εμπλοκή» της Ελλάδας στην Βαλκανική, άμεση ως ΕΑΒ και έμμεση υπό την μορφή επιδοτήσεων Ελληνικών επιχειρήσεων για την δημιουργία ΑΞΕ στην περιοχή, ήταν επωφελής (beneficial) για την Ελλάδα.	Επιβεβαιώθηκε εν μέρει	Άμεση εμπλοκή / ΕΑΒ – ΕΣΟΑΒ *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική .οικονομική συγκυρία Ελλάδας, ΕΕ και υπό εξέταση χωρών .πολιτική της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στα Βαλκάνια, ΕΣΟΑΒ *Σκεπτικό του ΕΣΟΑΒ *Υλοποίηση του ΕΣΟΑΒ και συμμετοχή Ελληνικών επιχειρήσεων στην υλοποίηση των έργων στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ. * Ανάλυση SWOT του ΕΣΟΑΒ * Ανάλυση VRIO του ΕΣΟΑΒ *Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ: επίδοση και αναμενόμενος αντίκτυπος Έμμεση εμπλοκή – επιδοτήσεις ΑΞΕ *Θεωρητική προσέγγιση του πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται η «εμπλοκή»: .πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση στην Βαλκανική .οικονομική συγκυρία Ελλάδας, ΕΕ και υπό εξέταση χωρών .πολιτική της Διεθνούς Κοινότητας έναντι των Βαλκανίων .πολιτική της Ελλάδας έναντι των Βαλκανικών Κρατών .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα .Ελληνική αναπτυξιακή δραστηριότητα στα Βαλκάνια, ΕΣΟΑΒ .υποστηρικτικός ρόλος Ελληνικού Κράτους στις Ελληνικές ΑΞΕ στα	 6 4 8 9 9.4 10, 11 11.2 11.12 12.4 12.5 12.6.2, 12.6.3 6 4 8 9 9.4 10, 11, 11.2

			Βαλκάνια .Ελληνικές ΑΞΕ στην Βαλκανική .έννοιες οικονομικής ανάπτυξης και ξένων επενδύσεων .οικονομική επίδραση ΑΞΕ * Μελέτη του ρόλου του Ελληνικού Κράτους στις οικονομικές δραστηριότητες Ελλήνων υπηκόων στην Βαλκανική. * Μελέτη της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα: ΑΞΕ σε χώρες των Βαλκανίων. *Διαπιστώσεις για τις Ελληνικές ΑΞΕ με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας».	13.2 3 3.5 13.2 14 15.5

16.4 Ανακεφαλαίωση και παραδοχές

Το θέμα της ΔΔ «το ειδικό καθεστώς οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων» προσεγγίσθηκε «ολιστικά», συμπεριλαμβάνοντας και τις δύο πλευρές της οικονομικής «εμπλοκής» του Ελληνικού Κράτους, τόσο την άμεση με την μορφή ΕΑΒ στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, όσο και την έμμεση, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, κυρίως με την μορφή επιδοτήσεων για την πραγματοποίηση ΑΞΕ στην Βαλκανική. Το θέμα διερευνήθηκε διττά, τόσο επί θεωρητικής, όσο και επί εμπειρικής βάσεως. Εξετάσθηκε Διεπιστημονικά από νομικής πλευράς, εντεταγμένο όμως στο οικονομικό, και διεθνές υπερκείμενο πλαίσιο αναφοράς.

Η ροή της επιχειρηματολογίας ακολούθησε ένα σχήμα από το γενικότερο προς το ειδικότερο διατρέχοντας πέντε Θεματικές Ενότητες, και αρχίζοντας με τον προσδιορισμό του θέματος καθώς και της ερευνητικής διαδικασίας, περνώντας στην συνέχεια στην ανάλυση του πλαισίου, πριν εντρυφήσει στο κυρίως θέμα.

Διερευνήθηκαν αρχικά οι λόγοι για τους οποίους «έπρεπε» να συγκροτηθεί ένα ειδικό καθεστώς ρύθμισης οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους ευθέως, όσο και Ελλήνων υπηκόων ενισχυόμενων από την Ελλάδα, για να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά σε Κράτη των Βαλκανίων, αλλά ως πλαίσιο των Ελληνικών επιχειρηματικών αποφάσεων για ΑΞΕ στην περιοχή. Εξετάσθηκε η Διεθνής, Ευρωπαϊκή, Βαλκανική και Ελληνική πολιτική αλλά και οικονομική συγκυρία, κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Από ότι προέκυψε είναι εμφανές ότι η ΕΕ, η οποία περιβάλλει γεωγραφικά τις χώρες της Βαλκανικής, και αποτελεί τον φυσικό, λογικό αλλά ευκταίο εταίρο για τις χώρες αυτές πολιτικά και οικονομικά, ήταν πολιτικά «απασχολημένη» για να διευρυνθεί σταδιακά και να προσαρμοστεί στις εξελίξεις, όπως η Ενιαία Πράξη του 1987, η Συνθήκη του Μάαστριχτ, και οικονομικά πάσχιζε να αναταχθεί από την σοβαρή ύφεση που επικρατούσε τότε, τόσο στην Ευρώπη, όσο και τις ΗΠΑ.

Σε κρίση τις στιγμές των κορυφαίων γεωπολιτικών αλλαγών στην υπό εξέταση περιοχή, ήταν και η Ελλάδα, ως γείτων και αναπτυγμένη χώρα, καθώς και μόνο Κράτος Μέλος των Ευρωατλαντικών θεσμών στην περιοχή, η οποία ως την αρχική φάση της υπό εξέταση περιόδου, χαρακτηριζόταν από μια ασθενική οικονομία, με το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα να διολισθαίνει σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο συνεχώς, αφήνοντας την Ελλάδα στην θέση της ασθενέστερης οικονομικά χώρας της ΕΕ.

Στην ίδια δύσκολη συγκυρία βρίσκονταν όμως, και οι υπόλοιπες κύριες πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ΗΠΑ, σε διαρκή εμπλοκή σε Μέση Ανατολή και Κεντρική Ασία κατά την υπό εξέταση περίοδο, είδαν την Ευρωπαϊκή προοπτική της περιοχής, ως εξασφάλιση του Δυτικού προσανατολισμού των χωρών της περιοχής, ενώ η Ρωσία, σε οικονομική αδυναμία και η ίδια, ενδιαφερόταν για οικονομικά μάλλον, παρά πολιτικά οφέλη.

Κανείς δεν φαινόταν να θέλει ή να είναι σε θέση «να πληρώσει το μάρμαρο», το οποίο ήταν ιδιαίτερα δαπανηρό. Η Βαλκανική, πέραν από την δυσκολία της μετάβασης στην ελεύθερη οικονομία, «εσείσθη» σχεδόν καθ' ολοκληρίαν κατά κύματα, από διαδοχικές και διαφορετικές ένοπλες αναμετρήσεις, με αποτέλεσμα έντονα και εκτεταμένα μετά-συγκρουσιακά συμπτώματα, όπως διαλυμένους οικονομικούς και κοινωνικούς ιστούς, με ανεργία και ανέχεια στα όρια της ανθρωπιστικής κρίσης, καταρρακωμένο ηθικό και κατεστραμμένες υποδομές.

Η διεθνής συνεργασία ήταν για τους ανωτέρω λόγους όχι απλώς επιβεβλημένη, αλλά και μονόδρομος. Τα Βαλκάνια, μια περιοχή πολυδιασπασμένη και βρίθουσα αντιπαραθέσεων, έγινε θέατρο της μόνης στην ιστορία «σύμπραξης» και διεθνούς συνεργασίας, μεγάλης ποσοτικής και ποιοτικής εμβέλειας, με 22 χώρες δωρητές/χορηγούς, πέραν των διεθνών και πολυμερών οργανισμών. Η χρηματοδοτική συνδρομή υπό την μορφή αναπτυξιακής βοήθειας, που διοχετεύθηκε καλύπτοντας, από πλευράς δωρητών, όλο το φάσμα κινήτρων μεταξύ «αλτρουισμού, εγωισμού κι συμφέροντος», ανήλθε συνολικά σε 61,72 δις ευρώ, εκ των οποίων 66% αντιπροσώπευσε η Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, η οποία στην συνέχεια υπερδιπλασιάστηκε μετά το 2000. Η συνδυαστική αναπτυξιακή βοήθεια προς τα Βαλκάνια, εξασφάλισε στην περιοχή κατά κεφαλήν αναπτυξιακή βοήθεια πολύ ανώτερη, αυτής που η Δυτική

Ευρώπη, έλαβε μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ,[479] η οποία διοχετεύθηκε σταδιακά, υπό την μορφή διαφόρων προγραμμάτων, που κάλυψαν βασικούς τομείς για την ανάπτυξη της οικονομίας και της κοινωνίας, από την μετά-συγκρουσιακή φάση, ως την αναδόμηση και την ανάπτυξη. Πέραν τις αναπτυξιακής βοήθειας, στην περιοχή έρευσαν και ιδιωτικά κεφάλαια, τόσο στα πλαίσια της οικονομικής διπλωματίας των διαφόρων εξω-Βαλκάνιων «παικτών», όσο και ως μεμονωμένες επιχειρηματικές επιλογές, έτσι ώστε οι συνολικές ροές ΕΑΒ και ΑΞΕ στην περιοχή να υπολογίζεται ότι ξεπέρασαν τα 150 δις ευρώ κατά την υπό εξέταση περίοδο.

Η κινητοποίηση αυτή της Διεθνούς Κοινότητας ξεκίνησε με το Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη – ΣΣ (Stability Pact - SP), που υιοθετήθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο την 10 Ιουνίου 1999 στην Κολωνία και ενεργοποιήθηκε με «Ελληνική σφραγίδα» στις 17 Ιανουαρίου 2000 στην Θεσσαλονίκη, και που όπως συνήθως, κάλυψε όλο το φάσμα κινήτρων μεταξύ «αλτρουισμού, εγωισμού κι συμφέροντος». Με ένα μείγμα κινήτρων, μέσων και στόχων κατά περίπτωση «μοναδικό», σχηματοποίησε την οικονομική δραστηριότητα της Διεθνούς Κοινότητας στην περιοχή, τόσο υπό την μορφή αναπτυξιακής βοήθειας, όσο και ΑΞΕ, αποτυπώνοντας ένα αποκλειστικό και μοναδικό «προφίλ» κάθε δωρητή/χορηγού ως προς κάθε αποδέκτη. Γενικά, οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, δηλαδή Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, ΠΓΔΜ και Σερβία έγιναν αποδέκτες μεγαλύτερης αναπτυξιακής βοήθειας, ενώ η Ρουμανία και η Βουλγαρία ήταν περισσότερο αποδέκτες ΑΞΕ, και η Κροατία από την πρώτη κατηγορία αρχικά, γρήγορα πέρασε στην δεύτερη. Ως προς την αναπτυξιακή βοήθεια, τις πρώτες θέσεις ως δωρητές/χορηγοί, έχουν η ΕΕ στο σύνολό της, και ανάμεσα στις χώρες, οι ΗΠΑ, και η Γερμανία σε απόλυτα μεγέθη, ενώ άλλες μικρότερες χώρες υπερτερούν στην παροχή αναπτυξιακής βοήθειας ως ποσοστό του ΑΕΠ, μεταξύ των οποίων είναι οι Σκανδιναβικές χώρες, αλλά και η Ελλάδα. Η Ελλάδα εμφανίζεται σε περίοπτη θέση και ως χώρα προέλευσης ΑΞΕ, ανάμεσα σε μεγαλύτερες οικονομίες, όπως η Γερμανία, η Ιταλία και η Γαλλία.

Η επισκόπηση της στάσης και των «πεπραγμένων» της Διεθνούς Κοινότητας ως προς την περιοχή, αποτέλεσε τρόπο προσέγγισης, εν είδει μέτρου σύγκρισης και αναφοράς (benchmark), του ερωτήματος, ως προς το κατά πόσον η Ελλάδα «νομιμοποιείτο» να συγκροτεί ειδικό καθεστώς «εμπλοκής», τόσο του ιδίου του Ελληνικού Κράτους σε θέματα οικονομικών δραστηριοτήτων σε άλλα Κράτη, και εν προκειμένω της Βαλκανικής, όσο και να παρέχει οικονομική ενίσχυση σε Έλληνες υπηκόους να δραστηριοποιηθούν επιχειρηματικά κυρίως υπό την μορφή ΑΞΕ στα Κράτη αυτά, ενόσω η Ελλάδα, ήταν πλήρες Μέλος της ΕΕ από το 1981. Η θετική απάντηση προέκυψε τοιουτοτρόπως στο ερώτημα, καθότι η Ελλάδα, πέραν του ότι συμμετείχε και ήταν ενταγμένη σε όλες τις διεθνείς, Ευρωπαϊκές και περιφερειακές πρωτοβουλίες, σε διμερές επίπεδο, το ειδικό αυτό καθεστώς συγκροτείται από εκτενές νομικό κέλυφος ως προς την Ελληνική έννομη τάξη, ενώ ως προς την Διεθνή, ήταν πλήρως εναρμονισμένη με την Διεθνή Κοινότητα, καθώς πολλές Ευρωπαϊκές χώρες εφήρμοσαν παρεμφερή πολιτική, όπως η Γερμανία, οι Σκανδιναβικέ χώρες, η Ιταλία, η οποία με τους Νόμους της του 1987 και 1992, προηγήθηκε της Ελλάδας. Η «εμπλοκή» της κατά συνέπεια ήταν απόλυτα νομιμοποιημένη, καθώς τα κυρίαρχα Κράτη, ως υποκείμενα των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, έχουν την δυνατότητα να συνάπτουν Διεθνείς ή Διακρατικές Συμφωνίες ή Συμβάσεις, εντός του πλαισίου της διεθνούς νομιμότητας και με σκοπό την εξυπηρέτηση παραδεκτών νομικά συμφερόντων τους σε διάφορους τομείς, μεταξύ άλλων για οικονομική συνεργασία, εμπέδωση κλίματος καλής γειτονίας και παραγωγής επιχειρηματικών σχέσεων.

Η Ελλάδα, αρχικά ως μόνη χώρα Μέλος της ΕΕ στην περιοχή, και ενεργώντας επί τη βάσει των αρχών του κονστρουκτιβισμού, υπέγραψε σειρά διμερών Συμφωνιών με τις υπό εξέταση χώρες για πολιτική αλλά και οικονομική συνεργασία, αποτελώντας έτσι, κατά το μέτρο των δυνατοτήτων της, βασικό συντελεστή της Ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας, η οποία «μετασχημάτισε» την περιοχή των Βαλκανίων και τις Διαβαλκανικές Σχέσεις και προετοίμασε την μετέπειτα σταδιακή ένταξη των χωρών της περιοχής στην ΕΕ. Αυτό προσέδωσε στην Ελλάδα «κεντρική» θέση σε περιφερειακό επίπεδο στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και στην περιοχή των Βαλκάνιων. Η θέση αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω, όταν το 1999, η Ελλάδα, στα πλαίσια «διεθνούς οικονομικής υπευθυνότητας», κατέστη και επισήμως δωρητής διμερούς Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας κατά τον ΟΟΣΑ - ΕΑΒ (DAC), όταν προς τα τέλη του '90, και θωρακισμένη, από μία θετική οικονομική συγκυρία, η Ελλάδα, κατέλαβε θέση στην ομάδα των 30 πλέον ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη. Στα πλαίσια αυτά η Ελλάδα κορύφωσε την συνεργασία της με της χώρες της Βαλκανικής, με την θέσπιση και αρχή ισχύος, περιφερειακού προγράμματος αναπτυξιακής βοήθειας, του Ελληνικού Σχεδίου για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων – ΕΣΟΑΒ, ύψους 550 εκατ. ευρώ στις αρχές του 2000.

[479] Βλ,, Karajkov, R., '' Foreign Aid to the Balkans 1990-2005: Who Gave Aid, to Whom, and Why: Disaggregation of Foreign Assistance Flows to the Region of the Balkans in the Period of Transition'', Dottorato di Ricerca, Università di Bologna, Bologna,2009.

Η υποστηρικτική δράση του Ελληνικού κράτους στην διεθνοποίηση του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στις υπό εξέταση χώρες, ήταν πολυσχιδής και συνεχής, με διαδοχικές παρεμβάσεις κατά την υπό εξέταση περίοδο. Κάτω από την «ομπρέλα» της πολιτικής βούλησης στα πλαίσια της Εξωτερικής Πολιτικής, θεσμοθετήθηκε σε διπλωματικό επίπεδο, με σειρά Διμερών Συμβάσεων ή Συμφωνιών, που καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων φορολογίας και ιδιωτικών επενδύσεων, ευθυγραμμισμένων και «σύννομων» με τις κινήσεις, τόσο της Διεθνούς Κοινότητας, των Ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και μεμονωμένων χωρών της ΕΕ, και όχι μόνον.

Η Ελληνική κρατική συμβολή στην εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα ήταν πολυσχιδής και συνεχής, με διαδοχικές παρεμβάσεις κατά την υπό εξέταση περίοδο, ακόμη και στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, καθώς το 20% του Σχεδίου προοριζόταν για επιδοτήσεις επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Σημείο καμπής για την εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, όμως αποτέλεσε ο Επενδυτικός νόμος Ν. 2601/1998, ο οποίος προωθούσε τις Ελληνικές επενδύσεις μέσω επιδοτήσεων, χωρίς ιδιαίτερους περιοριστικούς όρους και εκτός Ελλάδας, ξεπερνώντας τα «εσκαμμένα» και την διεθνή πρακτική. Ως Κράτος Μέλος της ΕΕ, το καθεστώς των επιδοτήσεων αυτών, δεν αντίκειται στο άρθρο 92 της Συνθήκης της Ρώμης, το οποίο απαγορεύει κάθε επιδότηση, που νοθεύει τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, αλλά ούτε και στο Πρόγραμμα για την Εσωτερική Αγορά (ΕΚ 1992). [480]

Επί του θέματος, βεβαίως, του ειδικού καθεστώτος οικονομικών δραστηριοτήτων του Ελληνικού Κράτους ως Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελλήνων Υπηκόων σε Χώρες των Βαλκανίων, το ζήτημα είναι προφανώς και πρωτίστως πολιτικής υφής και απορρέει, από διεθνείς υποχρεώσεις του Κράτους ευθέως ή εμμέσως, όπως προαναφέρθηκε, ως προς το σκέλος της αναπτυξιακής βοήθειας, αλλά και εξ' ιδίας προαιρέσεως. Διερευνητέοι ήταν κατά συνέπεια, τόσο οι λόγοι της ανάληψης αυτής της υποχρέωσης, όσο και η πληρότητα του Σχεδίου σε επίπεδο αρχικού σχεδιασμού ή μεταγενέστερου αναπροσανατολισμού του, καθώς και η λειτουργία και εφαρμογή του.

Το ΕΣΟΑΒ, εναρμονισμένο με τα σύγχρονά του προγράμματα αναπτυξιακής βοήθειας για την Βαλκανική σε διεθνές, Ευρωπαϊκό και περιφερειακό επίπεδο, στόχευε στην σταθεροποίηση και ανασυγκρότηση των χωρών της Βαλκανικής, στηρίζοντας την εμπέδωση των δημοκρατικών θεσμών και του Κράτους Δικαίου, τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, την ενίσχυση του Κοινωνικού Κράτους, την αντιμετώπιση των οικονομικών ανισοτήτων, καθώς και η κατάρτιση του εργατικού και επιστημονικού δυναμικού των επωφελουμένων χωρών, τόσο μέσω συγκεκριμένων άμεσων παρεμβάσεων στους τομείς αυτούς, όσο και εμμέσως, μέσω διάχυσης των θετικών επιπτώσεων, που προσφέρει ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και η προώθηση των παραγωγικών επενδύσεων. Οι στόχοι αυτοί ανταποκρίνονταν στις πραγματικές ανάγκες των χωρών της περιοχής, αλλά δεν ήταν, τουλάχιστον έτσι όπως παρατίθενται στην δημόσια σφαίρα, αρκετά συγκεκριμένοι και μετρήσιμοι, ως προς την τυχόν επίτευξή τους.

Της διερεύνησης των παραγόντων που οδήγησαν στο ΕΣΟΑΒ, προηγήθηκε η επισκόπηση την Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής και των επιδιώξεών της στην Βαλκανική, ώστε να αξιολογηθεί κατά πόσον το ΕΣΟΑΒ, ως υποκείμενο πρόγραμμα, τους υπηρέτησε. Οι επίσημες Ελληνικές επιδιώξεις, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στην συνέχεια, και ως πεδία ανάλυσης με ΕΣΟΑΒ επί τη βάσει των μοντέλων PEST, SWOT και VRIO, αφορούν σε τρείς τομείς, ως ακολούθως:

- Πολιτική σταθερότητα και ασφάλεια στην περιοχή των Βαλκανίων: Θεώρηση της ενδογενούς κατάστασης και των εξωγενών συνθηκών της Βαλκανικής, πορεία ανασυγκρότησης και σταθεροποίησης μετά την μετάβαση σε ελεύθερη οικονομία και τις ένοπλες διακρατικές ή εμφύλιες συρράξεις ή εμπλοκές ορισμένων Βαλκανικών χωρών.
- Οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας: Θεώρηση της ενδογενούς κατάστασης και των εξωγενών συνθηκών στην Βαλκανική περιλαμβανομένων των Ελληνικών εξαγωγών ή και της εξωστρεφούς Ελληνικής επιχειρηματικότητας.
- Χωρική περιφερειακή, Ευρωπαϊκή, και πανευρωπαϊκή συνοχή: Θεώρηση της ενδογενούς κατάστασης και των εξωγενών συνθηκών στην Βαλκανική, της περιφερειακής σε επίπεδο Βαλκανίων, της Ευρωπαϊκής, σε επίπεδο

[480] Μελέτες έδειξαν ότι γενικότερα η Ελλάδα δεν διαφέρει από τον κανόνα εντός της ΕΕ σχετικά με την εκταμίευση των κρατικών ενισχύσεων στην βιομηχανία. Βλέπε Zahariadis, N., "Subsidising Europe's Industry: is Greece the exception?" LSE, GreeSE Paper No3, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, London, June 2007, που με σειρά εμπειρικών δοκιμών και στοιχεία για την περίοδο 1992-2004.

ΕΕ, αλλά και πανευρωπαϊκής χωρικής συνοχής, η οποία σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ενέχει και την κοινωνική συνοχή και ανάπτυξη, κυρίως μέσω τεχνικών υποδομών.

Ο προσδιορισμός των παραγόντων, οι οποίοι συνέβαλαν στην στρατηγική απόφαση του Ελληνικού Κράτους να προβεί στην θεσμοθέτηση και λειτουργία του ΕΣΟΑΒ, έγινε στην συνέχεια μέσω ανάλυσης με τα μοντέλα PEST, SWOT και VRIO, της επιχειρησιακής στρατηγικής. Η ανάλυση στα πλαίσια του παρόντος πονήματος είναι εξωτερική, και a posteriori, και έχει πλέον χαρακτήρα επεξηγηματικό, χωρίς δηλαδή δυνατότητες επηρεασμού καθοιονδήποτε τρόπο, της λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, όπως αν είχε εφαρμοσθεί ex ante, ως είθισται να χρησιμοποιείται ως εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού. Η προσέγγιση αυτή υπό την οπτική του στρατηγικού σχεδιασμού, θεωρήθηκε απαραίτητη προϋπόθεση για την αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, αλλά και επιστημονικά χρήσιμη και πρωτότυπη, καθώς δεν εντοπίσθηκε παρεμφερής διερεύνηση στην υπάρχουσα Βιβλιογραφία.

Η χρήση των μοντέλων αυτών για πρώτη φορά στην διερεύνηση αυτού του θέματος, και συχνά με νέους τρόπους εφαρμογής αποτελεί επίσης επιστημονική συμβολή της ΔΔ, και έγινε σε μια αλληλουχία, από το γενικότερο, προς το ειδικότερο. Η χρήση του μοντέλου PEST, επέτρεψε την σκιαγράφηση της «μεγάλης εικόνας», του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο σχεδιάσθηκε το ΕΣΟΑΒ, ποιες δηλαδή ήταν οι δυνάμεις που συνέβαλλαν στην σχηματοποίηση του ΕΣΟΑΒ. Στην συνέχεια, η ανάλυση SWOT, επεχείρησε τον προσδιορισμό των ισχυρών σημείων, αλλά και αδυναμιών της Ελλάδας, καθώς και των ευκαιριών, αλλά και απειλών που παρουσιάσθηκαν στην Ελλάδα κατά την οικονομική της εμπλοκή στην Βαλκανική. Στο τέλος η ανάλυση VRIO, διερεύνησε το κατά πόσον η Ελλάδα διέθετε στο εγχείρημα του ΕΣΟΑΒ οιοδήποτε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, έναντι άλλων χωρών οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν επίσης οικονομικά στην υπό εξέταση περιοχή κατά την ίδια περίοδο.

Οι αναλύσεις αυτές, έγιναν καταρχήν επί τη βάσει επισήμων εγγράφων και της Βιβλιογραφίας, αλλά στην συνέχεια, για την επιβεβαίωση των όποιων συμπερασμάτων, αλλά και για εμβάθυνση εμπλουτίσθηκαν μέσω συναντήσεων με εμπλεκόμενους σε καθοριστικούς ρόλους σε εθνικό ή ιδιωτικό επίπεδο, καθώς και εμπειρογνώμονες, στα πλαίσια «ομάδας ενδιαφέροντος» (interest group), που προσδιορίσθηκε για τις ανάγκες της παρούσας ΔΔ, μετά από ενδελεχή επιλογή των συμμετεχόντων.

Η ανάλυση με την μέθοδο PEST έδειξε, ότι για την Ελλάδα ο συνδυασμός πολιτικών και οικονομικών παραγόντων, οι οποίοι ήταν και οι βαρύνοντες, για την λήψη της απόφασης για την θεσμοθέτηση του ΕΣΟΑΒ, «επέβαλαν» στην χώρα να προχωρήσει στην κατεύθυνση της ανάληψης αναπτυξιακής δράσης στην Βαλκανική, και μάλιστα στην συγκεκριμένη «χρονοθυρίδα» (timegate), ώστε να μην χαθεί η δυναμική της χρονικής περιόδου (momentum).

Η ανάλυση με την μέθοδο SWOT έγινε με βάση τις επίσημες Ελληνικές επιδιώξεις της Εξωτερικής Πολιτικής στα Βαλκάνια, και έδειξε τα εξής:

- Τα ισχυρά σημεία της Ελλάδας περιελάμβαναν αφενός εγγενή γεωστρατηγικά, όπως κυρίως η διττή ιδιότητα της Ελλάδας, ως μόνης χώρας αρχικά στην περιοχή, Μέλους της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, η κομβική θέση της χώρας, και συγκυριακά, όπως η καλή οικονομική κατάσταση της χώρας, στην αρχική φάση της υπό εξέταση περιόδου, ο δραστήριος και εξωστρεφής Ελληνικός ιδιωτικός και τραπεζικός τομέας, και ο έμπειρος στον σχεδιασμό και υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομών Ελληνικός κατασκευαστικός τομέας.
- Οι αδυναμίες της Ελλάδας φάνηκε να απορρέουν από την άλλη όψη του νομίσματος, και τα εγγενή ισχυρά σημεία, ήταν συγχρόνως και περιοριστικοί παράγοντες της δυνατότητας πολιτικών ελιγμών, σε περίπτωση περιφερειακής αστάθειας, λόγω της συμμετοχής της στους Βορειοατλαντικούς και Ευρωπαϊκούς θεσμούς. Οι αδυναμίες της Ελλάδας περιλαμβάνουν και μια σειρά από ενδογενείς παράγοντες, όπως τα διμερή θέματα εξωτερικής πολιτικής που είχε αρχικά με όμορες χώρες, χαρακτηριστικά της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης, όπως γραφειοκρατία, κ.ά., και τον συγκριτικά μικρό όγκο της οικονομίας της.
- Ως απειλές καταγράφηκαν η έλλειψη Ελληνικής τεχνογνωσίας σε θέματα αναπτυξιακής βοήθειας, αλλά το ενδεχόμενο «παραγκωνισμού» από άλλα σύγχρονα του ΕΣΟΑΒ αναπτυξιακά προγράμματα. Οι ευκαιρίες, που ανοίχθηκαν με την οικονομική εμπλοκή της Ελλάδας στην Βαλκανική, ήταν πολλές και ποικίλες. Στα πλαίσια της ανάλυσης SWOT, εντοπίσθηκαν σε πέντε κυρίως τομείς.
- Στον γεωστρατηγικό τομέα, οι ευκαιρίες περιλαμβάνουν πρωταρχικά την ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή, οι πολιτικές ευκαιρίες φάνηκε να εκπηγάζουν κυρίως από την συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΑΒ του ΟΟΣΑ, και από την συνεργασία με τις υπό εξέταση χώρες σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, οι οικονομικές

ευκαιρίες περιλαμβάνουν νέους τομείς δραστηριότητας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, για την αξιοποίηση είτε ειδικών δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, ή φυσικών πόρων στις υπό εξέταση χώρες, μη διαθέσιμων στην Ελληνική επικράτεια, όπως ορισμένα είδη βιομηχανικής παραγωγής, μεταλλεύματα κ.ά., αλλά και επέκταση υπαρχόντων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε μια πολύ μεγαλύτερη νέα και «παρθένα» αγορά, είτε μέσω ΑΞΕ, είτε μέσω εμπορικών ανταλλαγών με τις υπό εξέταση χώρες. Στις οικονομικές ευκαιρίες συμπεριλαμβάνεται και η διευκόλυνση του εξωτερικού εμπορίου, σε άλλες χώρες της ΕΕ, ΚΑΕ, κ.ά., μέσω βελτιωμένων πολυμορφικών υποδομών μεταφορών, η περαιτέρω διασφάλιση ενεργειακής ασφάλειας και επάρκειας, και ασφάλεια, μέσων από εξαγωγικές μονάδες. Στην χωρική ανάπτυξη ευκαιρίες εντοπίσθηκαν στην ενοποίηση του Βαλκανικού και Ευρωπαϊκού χώρου, μέσω μέγα-υποδομών μεταφορών, ενώ στον κοινωνικό τομέα, οι ευκαιρίες είναι συνδεδεμένες με το άνοιγμα του «ορίζοντα» των πληθυσμών ένθεν κακείθεν, μέσω της ενίσχυσης πάσης φύσεως ανταλλαγών.

Με βάση την ανάλυση SWOT φάνηκε ότι επετεύχθησαν οι περισσότεροι στόχοι στα δύο από τα τρία θεματικά πεδία ανάλυσης, αφού η περιοχή σταθεροποιήθηκε, τρείς μάλιστα χώρες είναι ήδη Μέλη της ΕΕ, ενώ παράλληλα επετεύχθη η φυσική διασύνδεση της περιοχής μέσω μεγάλων έργων υποδομών, κυρίως όμως λόγω του γενικότερου διεθνούς και Ευρωπαϊκού πλαισίου. Ο στόχος όμως της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας, αν και υποβοηθήθηκε εμμέσως αρκετά για κάποιο διάστημα κυρίως μέσω της διευκόλυνσης της εξάπλωσης του Ελληνικού ιδιωτικού και τραπεζικού τομέα στην περιοχή, δεν υποστηρίχθηκε ουσιαστικά πέραν των επιδοτήσεων, καθότι δεν προβλέπονταν εξ αρχής, ούτε και προέκυψαν στην συνέχεια απευθείας οφέλη για Ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες από τα έργα υποδομών, ενώ η υποβοηθούμενη δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, δεν φάνηκε να αποδίδει τα αναμενόμενα οφέλη στην Ελληνική οικονομία εν γένει.

Η ανάλυση VRIO έδειξε ότι στην δραστηριότητα αυτή η Ελλάδα βρισκόταν σε θέση ανταγωνιστικής ισοτιμίας με την πληθώρα άλλων παρεμφερών προγραμμάτων αναπτυξιακής βοήθειας, στα πλαίσια της Βαλκανικής πολιτικής άλλων δυνάμεων, που ενεργούσαν οικονομικά στην περιοχή, καθώς η αναπτυξιακή βοήθεια στην περιοχή κρίθηκε πολύτιμη από πολλούς «παίκτες», με αποτέλεσμα ο ανταγωνισμός για «πλασάρισμα» ήταν τέτοιος, που δεν μπορούσαν οι «παίκτες» να απουσιάσουν, αφήνοντας το πεδίο ελεύθερο στους ανταγωνιστές. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα, ως μόνη χώρα της περιοχής Μέλος της ΕΕ και με ιστορικούς δεσμούς με τις υπόλοιπες υπό εξέταση χώρες, διέθετε ένα σαφές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων δυνάμεων, το οποίο όμως έμεινε τελικά ανεκμετάλλευτο, λόγω της έλλειψης κατάλληλης οργανωτικής δομής και διαχειριστικής τεχνογνωσίας.

Η κριτική ανάλυση της λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, αποτελεί επίσης επιστημονική συμβολή της ΔΔ ως εξωτερική διερεύνηση, στηρίχθηκε στα λειτουργικά αποτελέσματα του ΕΣΟΑΒ, επί τη βάσει των πολύ περιορισμένων στοιχείων στην δημόσια σφαίρα, τα οποία εντοπίσθηκαν και αφορούν τον τομέα των Δημοσίων έργων/μεγάλα έργα, σε δύο χρονικά σημεία, και συγκεκριμένα την 31.12.2003 και την 31.12.2011, δηλαδή ένα χρόνο λειτουργίας και δέκα χρόνια λειτουργίας, αντιστοίχως. Η διερεύνηση στα πλαίσια της ΔΔ, «δανείσθηκε» από την μεθοδολογική προσέγγιση της χρηματοοικονομικής ανάλυσης, την σύγκριση δεδομένων στα δύο αυτά «στιγμιότυπα», ώστε να φανεί η διαχρονική εξέλιξη της λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ, η οποία αντικατοπτρίζει την αποδοτικότητα του Σχεδίου. Η ανάλυση αυτή εντόπισε προβλήματα στον έλεγχο υλοποίησης των χρηματοδοτούμενων έργων, από πλευράς κόστους των έργων αλλά και χρόνου υλοποίησης, αλλά κυρίως στην απορροφητικότητα των πόρων, η οποία ως προς τις εγκρίσεις ανήλθε σε 53,68%, και ως προς τις εκταμιεύσεις στο 15,29%, επί του αρχικά διαθέσιμου ποσού και μάλιστα για μία ιδιαίτερα μακρά περίοδο μιας δεκαετίας, δηλαδή από την αρχή του Σχεδίου τον Μάρτιο 2002, ως την 31.12.2011, όταν η απορροφητικότητα παρεμφερών προγραμμάτων με βάση τις εκταμιεύσεις είναι της τάξης του 80%, ακριβώς την ίδια περίοδο και τους ίδιους τομείς.

Η χαμηλή απορροφητικότητα σε μια τόσο μεγάλη διάρκεια, δείχνει, ότι τα προβλήματα απορροφητικότητας του ΕΣΟΑΒ, δεν ήταν συγκυριακά, και σε σχέση με τις εκάστοτε επικρατούσες οικονομικές συνθήκες στις λήπτριες χώρες, αφού εξ' άλλου αυτές παρουσίασαν μεσοσταθμική αύξηση του ΑΕΠ στο 4%, αλλά ούτε και στην θεσμική διάρθρωση τους, αφού από τους χαμηλότερους βαθμούς απορρόφησης παρουσίασαν η Βουλγαρία, και η Ρουμανία, οι δύο χώρες της περιοχής με την πλέον ανεπτυγμένη θεσμική διάρθρωση ως Κράτη Μέλη της ΕΕ από το 2007. Η χαμηλή απορροφητικότητα δεν μπορεί να αποδοθεί ούτε και στο αίσθημα ιδιοκτησίας των ληπτριών χωρών, το οποίο είχε τα εχέγγυα να είναι υψηλό, καθότι τους είχε εκχωρηθεί η επιλογή και υλοποίηση των έργων, αλλά ούτε και στα γενικά χαρακτηριστικά του ΕΣΟΑΒ, καθώς ο χρονικός και γεωγραφικός προορισμός των πόρων, αλλά και η στοχοθεσία του ΕΣΟΑΒ, ανταποκρίνονταν στις πραγματικές ανάγκες των χωρών της περιοχής, και ήταν εναρμονισμένοι με σύγχρονές

του παρεμφερείς πρωτοβουλίες, ο τύπος χρηματοδότησης, ήταν ευρέος φάσματος, ενώ και η τομεακή κατανομή ήταν πλήρης καλύπτοντας, τόσο τον δημόσιο, όσο και τον ιδιωτικό τομέα, για έργα διαφόρων μεγεθών, και μάλιστα το μείγμα της τομεακής κατανομής με αναλογία 80/20 για υποδομές και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα, ήταν ενδεδειγμένο για χώρες σε φάση σταθεροποίησης, η οποία επικεντρώνεται στην αναδόμηση και ανασυγκρότηση.

Η αργή απορρόφηση μπορεί να αποδοθεί κυρίως στην λειτουργία του ΕΣΟΑΒ, και συγκεκριμένα στους κάτωθι παράγοντες:

- Η «παραχώρηση» των επιλογών στις λήπτριες χώρες μείωσε τον έλεγχο της Ελλάδας, ως δότριας χώρας, οδηγώντας σε αργούς ρυθμούς απορρόφησης των πόρων.
- Η απλή παράταση ισχύος σε δύο χρονικά σημεία, χωρίς την αναδιάρθρωση του Σχεδίου, είχε ως αποτέλεσμα το «προϊόν» να μην ανταποκρίνεται στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην περιοχή μετά την εκάστοτε παράταση.
- Αν και περιφερειακής εμβέλειας, το ΕΣΟΑΒ, δεν λειτούργησε περιφερειακά/οριζόντια ως προς την κατανομή των πόρων, αλλά, διμερώς/κάθετα, με προσυμφωνηθέντα ποσά ανά χώρα, γεγονός, που, δημιουργεί δυσκολίες και καθυστερήσεις στην απορρόφηση κονδυλίων, αφήνοντας κονδύλια ανεκμετάλλευτα.
- Η έλλειψη τεχνογνωσίας της Ελληνικής πλευράς, σε συνδυασμό με την προσέγγιση «laissez-faire», που ακολούθησε ως προς τις λήπτριες χώρες, οδήγησε στην υποβολή από τις λήπτριες χώρες «ανώριμων» έργων, στο ΕΣΟΑΒ, υποβάλλοντας τα πιο «ώριμα», για χρηματοδότηση από άλλες σύγχρονες με το ΕΣΟΑΒ πρωτοβουλίες.
- Στην εμπειρία και τεχνογνωσία των φορέων που το χειρίσθηκαν.

Οι κανόνες λειτουργίας του ΕΣΟΑΒ δεν προέβλεπαν όμως αξιολόγηση του προγράμματος σε προκαθορισμένα χρονικά σημεία της λειτουργίας του, όπως είναι η βέλτιστη πρακτική (best practice) χρηματοδοτικών προγραμμάτων. Αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, δεν εντοπίσθηκε ούτε σε ακαδημαϊκό επίπεδο, όπως φάνηκε από την επισκόπηση της Βιβλιογραφίας, γι' αυτό θεωρήθηκε σκόπιμο και χρήσιμο να επιχειρηθεί στα πλαίσια της παρούσας Διατριβής, της οποίας αποτελεί και επιστημονική συμβολή.

Η αξιολόγηση του ΕΣΟΑΒ, ως ομοιογενούς προγράμματος αποτελούμενου από την χρηματοδότηση σειράς παρεμφερών έργων, έγινε στα πλαίσια της ΔΔ, ως σύνθεση των αξιολογήσεων των επιμέρους 19 δράσεων στην κατηγορία Δημόσιος τομέας/μεγάλα έργα, στοιχεία των οποίων είναι διαθέσιμα στην δημόσια σφαίρα, και κάλυψε τέσσερα κριτήρια αξιολόγησης, και συγκεκριμένα την συνάφεια, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και χρησιμότητα, ενώ η έλλειψη στοιχείων λόγω της εξωτερικής διεξαγωγής της μελέτης, δεν κατέστη δυνατή η εξέταση της βιωσιμότητας, η οποία είναι μέρος των διεθνώς αποδεκτών κριτηρίων αξιολόγησης. Η αξιολόγηση έδειξε τα κάτωθι:

- Όσον αφορά στην συνάφεια, η οποία φάνηκε να διασφαλίζεται από το 88%, των έργων, η ευθυγράμμιση των έργων με τους στόχους του ΕΣΟΑΒ, και τους υπερκείμενους, αυτούς της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής για την Βαλκανική, παρουσιάζει μία «πολικότητα», με 7 σχέδια να ευθυγραμμίζονται άριστα, και 7 σχεδόν καθόλου. Αυτό μπορεί να αποδοθεί, στην ύπαρξη «ανείπωτων» στόχων και προτεραιοτήτων, οι οποίοι δεν εμφανίζονται στην γενική στοχοθεσία, που υπάρχει στην δημόσια σφαίρα, υποδηλώνοντας έτσι την πιθανή ύπαρξη εσωτερικής λεπτομερούς στοχοθεσίας, ή την πιθανή αλλαγή στόχων σε κάποιο ενδιάμεσο χρονικό σημείο. Η προσθετικότητα, επιτυγχάνεται για όλα τα έργα, καθότι η συμμετοχή του ΕΣΟΑΒ ανήλθε μεσοσταθμικά στο 72,45% του κόστους του έργου, υποδηλώνοντας ότι το υπόλοιπο της χρηματοδότησης προήλθε από άλλους πόρους, πρόσθετους, που ήταν κυρίως εθνικοί πόροι των ληπτριών χωρών, ενώ παράλληλα, ένα από τα 19 έργα, συγχρηματοδοτήθηκε με ΔΧΟ.

- Στα πλαίσια της επίδοσης, ο στόχος της πολιτικής σταθερότητας υπηρετήθηκε κατά μεγάλο μέρος, από τα επί μέρους έργα, κυρίως «ενώνοντας» μειονότητες και περιοχές με «φυσικούς» ή συμβολικούς δεσμούς, με έργα μεταφορών ή πολιτιστικά κέντρα αντίστοιχα. Αντίθετα δεν υπηρετήθηκε ιδιαίτερα η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας, όπως προαναφέρθηκε, αλλά σε μεγάλο βαθμό ούτε και η χωρική περιφερειακή ενοποίηση, καθότι τα έργα συνέδεαν, ως επί το πλείστον περιθωριακά σημεία, ως προς την οικονομική συνοχή, είχαν όμως αναμφισβήτητα, μεγάλη προστιθέμενη αξία ως προς την ενίσχυση των Ελληνικών μειονοτήτων στις χώρες αυτές.

- Ως προς τον αντίκτυπο, αντίθετα με τα συνήθη αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα σε περιπτώσεις υψηλού αισθήματος κυριότητας/ιδιοκτησίας των έργων από τις λήπτριες χώρες, στην περίπτωση του ΕΣΟΑΒ, διασφαλίσθηκε μεν η αποδοχή των έργων από τις τοπικές κοινωνίες, ο αντίκτυπος όμως δεν φαίνεται να έφτασε τα δυνητικά υψηλό επίπεδα, που θα «άξιζε» το «μοναδικό» αυτό Σχέδιο αναπτυξιακής βοήθειας της Ελλάδας στην Βαλκανική, με περιφερειακή διάσταση και αξιοσημείωτη ποσοτική συμβολή, κυρίως λόγω των μεγάλων καθυστερήσεων στην υλοποίηση των έργων, που κατ' ακολουθία συνεπάγεται και υστέρηση στην διάχυση του οφέλους από το έργο στην κοινωνία, καθώς και στην «υποτονική» επικοινωνιακή πολιτική.

Η Ελληνική κρατική συμβολή στην εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα ήταν πολυσχιδής και συνεχής, με διαδοχικές έμμεσες παρεμβάσεις, αποβλέποντας σε πολιτικά αλλά και σε οικονομικά οφέλη, και στοχεύοντας τόσο στην διευκόλυνσή της μέσω της διαμόρφωσης κατάλληλων συνθηκών σε θέματα φυσικού και θεσμικού υποβάθρου με την υλοποίηση υποδομών κυρίως στον τομέα των μεταφορών, και διμερών συνεργασιών με τις χώρες της περιοχής αντιστοίχως. Οι παρεμβάσεις αυτές εστέφθησαν από επιτυχία και στους δύο αυτούς βασικούς τομείς, που ο μεν πρώτος προωθήθηκε κυρίως μέσω Ευρωπαϊκών κυρίως αλλά και άλλων θεσμών, ώστε η Βαλκανική στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου, να έχει πλήρως διασυνδεθεί παν-ευρωπαϊκά, και μέσω αυτής και η Ελλάδα, ενώ και θεσμικά η Ελλάδα «έστρωσε» ένα πυκνό «δίχτυ» προστασίας και προώθησης του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, με σειρά διπλωματικών πρωτοβουλιών, οι οποίες συμπεριέλαβαν και μια σειρά Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών-ΔΕΣ, με όλες τις υπό εξέταση χώρες, οι οποίες όπως έδειξε η Βιβλιογραφία ακόμη και σε περίπτωση απλής υπογραφής και μη εφαρμογής, έχουν θετική επίδραση στις ΑΞΕ.

Στις άμεσες παρεμβάσεις, πέραν από τις επιδοτήσεις ύψους 106,8 εκατ. ευρώ για ιδιωτικές επενδύσεις στα πλαίσια του ΕΣΟΑΒ, η Ελληνική ώθηση στην εξωστρέφεια του ιδιωτικού τομέα της χώρας επιχειρήθηκε κυρίως μέσω του Επενδυτικού νόμου Ν. 2601/1998, ο οποίος προωθούσε τις Ελληνικές επενδύσεις χωρίς ιδιαίτερους περιοριστικούς όρους και εκτός Ελλάδας, ξεπερνώντας τα «εσκαμμένα» και την διεθνή πρακτική. Αν και στην Βιβλιογραφία εντοπίσθηκαν απόψεις ότι ο νόμος αυτός «δεν κατάφερε να ενισχύσει το μέγεθος των Ελληνικών εκροών ΑΞΕ», το οποίο συνάδει με τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας στα πλαίσια της παρούσας ΔΔ, τα οποία δεν κατέδειξαν σημαντική συσχέτιση μεταξύ κινήτρων μέσω του νόμου και ΑΞΕ, η ανάλυση των στοιχείων εκροών ΑΞΕ, που όδευσαν κατά κύριο λόγο στην Βαλκανική, όμως, έδειξε ότι παρατηρείται άνοδος του αποθέματος Ελληνικών ΑΞΕ μετά το 1998. Η συσχέτιση (correlation) αυτή, δεν ισοδυναμεί επ' ουδενί με αιτιώδη συνάφεια (causation), καθότι η προτροπή για εξωστρέφεια του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, δεν περιορίσθηκε μόνο στην νομοθετική δραστηριότητα, αλλά και στην «επενδυτική ψυχολογία», που διαμορφώθηκε γενικότερα.

Η Ελλάδα πάντως κατά την υπό εξέταση περίοδο μετεξελίχθηκε από διαχρονικά «καθαρό εισαγωγέα» επενδύσεων, αν και σε χαμηλά επίπεδα, σε «εξαγωγέα», και μάλιστα κατά διαστήματα σε «καθαρό εξαγωγέα» ΑΞΕ, και με επίκεντρο την Βαλκανική, όπου αν και σε απόλυτους όρους οι εξερχόμενες Ελληνικές ΑΞΕ παρέμειναν σε χαμηλά επίπεδα, ακόμη και σε σύγκριση με ομοειδούς μεγέθους οικονομίες όπως η Πορτογαλία και η Ιρλανδία, η μεγάλη συγκέντρωση τους σε μία περιοχή με μικρές οικονομίες, τους προσέδωσε συγκριτικά ιδιαίτερη σημασία, έτσι ώστε η Ελλάδα να «φιγουράρει» ανάμεσα στις πρώτες θέσεις προέλευσης ΑΞΕ. Η διαχρονική ανάλυση της «απόβασης» των Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική, έδειξε ότι αυτή έλαβε χώρα κατά φάσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά η κάθε μία, και αιχμή την περίοδο 2000-2008, κυρίως σε αναζήτηση διευρυμένης αγοράς ή φθηνότερου εργατικού δυναμικού.

Η διατοπική εξέταση έδειξε ότι οι Ελληνικές ΑΞΕ, πέραν της Ρουμανίας επικεντρώθηκαν κυρίως σε όμορες χώρες, ενώ τομεακά εστιάζουν στον τριτογενή τομέα και δευτερευόντως στον δευτερογενή, με κλάδους αιχμής τα χρηματοπιστωτικά, τον τουρισμό, τις τηλεπικοινωνίες, την πληροφορική, τις κατασκευές, την ενέργεια και την ναυτιλία.

Βασικές επιδιώξεις εντοπίσθηκαν πρωτευόντως στην διεύρυνση της αγοράς για τον τριτογενή τομέα και την μείωση του κόστους παραγωγής για τον δευτερογενή, αντίστοιχα. Το χαμηλότερο κόστος παραγωγής εκτός του φορολογικού και ενεργειακού κόστους, εδράσθηκε πρωτίστως στο χαμηλό εργατικό κόστος στις υπό εξέταση χώρες.

Το ερώτημα για την έμμεση «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους, μέσω στήριξης της εξωστρέφειας του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική, διερευνήθηκε περαιτέρω ώστε να αποτιμηθεί το κατά πόσον η στήριξη αυτή ώθησε ουσιαστικά τις Ελληνικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στα Βαλκάνια, αν τις «χειραγώγησε», καθώς και αν η ώθηση αυτή «άξιζε τον κόπο», αν δηλαδή χορηγήθηκε σε έναν ιδιωτικό τομέα ικανό να διεισδύσει στην Βαλκανική

ανταγωνιστικά, καθώς και με ποια μορφή επιχειρηματικής διάρθρωσης επέλεξε την διεθνοποίησή του, κυρίως για να εκτιμηθούν κατ' αυτόν τον τρόπο, ορισμένες από τις επιπτώσεις της κίνησης αυτής στην Ελληνική οικονομία.

Η διερεύνηση αυτή, στα πλαίσια της διττής προσέγγισης του θέματος, πέρα από θεωρητική, έγινε και στα πλαίσια εμπειρικής έρευνας, η οποία διήρκεσε 26 μήνες, με την συμμετοχή 53 ανωτάτων και ανωτέρων στελεχών από δείγμα 20 επιχειρήσεων ισοδύναμα κατανεμημένων γεωγραφικά και τομεακά, με ημι-δομημένες προσωπικές συνεντεύξεις, στις οποίες οι ερωτήσεις διαμορφώθηκαν με βάση τα μοντέλα «πέντε δυνάμεων/ανταγωνιστικών δυνάμεων» και «αλυσίδα αξίας» του M. Porter. Η προσέγγιση αυτή επιλέχθηκε, καθώς στην Βιβλιογραφία εντοπίσθηκαν αρκετές μελέτες των παραγόντων που συνέβαλαν στην υλοποίηση των ΑΞΕ, οι οποίοι αναμφίβολα επηρεάζουν τις όποιες επιχειρηματικές αποφάσεις σχετικά με τις ΑΞΕ, οι αποφάσεις όμως αυτές είναι αποκλειστικά δικαιοδοσία της κάθε επιχείρησης, και θα άξιζε να διερευνηθούν ex post με την συνδρομή μοντέλων επιχειρηματικής στρατηγικής, κάτι που δεν εντοπίσθηκε στην Βιβλιογραφία, επιτρέποντας την αποτίμηση της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών ΑΞΕ βάσει του μοντέλου ανταγωνιστικών δυνάμεων, και στην συνέχεια την χαρτογράφησή τους, ως προς την «αλυσίδα αξίας». Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Βιβλιογραφία εντοπίσθηκαν κυρίως ποσοτικές προσεγγίσεις με βάση κυρίως οικονομετρικά μοντέλα.

Σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα σχετικά με την δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα μέσω ΑΞΕ, στις υπό εξέταση χώρες κατά την περίοδο 1990-2010, η αποτύπωση κατέδειξε ότι η διείσδυση δεν «ήταν περίπατος» για τις Ελληνικές επιχειρήσεις, και οι συνθήκες ανταγωνισμού μεταβλήθηκαν αρκετές φορές κατά την υπό εξέταση περίοδο, μεταβάλλοντας την ισχύ των Ελληνικών ΑΞΕ, και ξεκινώντας από συνθήκες μειωμένου ανταγωνισμού και αυξημένες δυσκολίες στο θεσμικό πλαίσιο, και φτάνοντας στην αντίστροφη κατάσταση προς τα τέλη του '00.

Στην αρχική φάση οι Ελληνικές ΑΞΕ υποβοηθήθηκαν κυρίως, από την πρωτοπόρο είσοδο στις υπό εξέταση χώρες, ενώ στην τελευταία, από την συγχρονισμένη, αλληλοεξαρτούμενη και αλληλοενισχυόμενη δράση του «τριπόλου» επιχειρήσεις, τράπεζες και Κράτος, που εδραίωσε την παρουσία του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα στην Βαλκανική μετά το 2003, μέσω της δυναμικής συσπείρωσης (clusters' dynamics). Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά που «θωράκισαν» την ισχύ των Ελλήνων επενδυτών, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, όμως καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο, όπως η γεωγραφική γειτνίαση, η «ακτινοβολία» της Ελλάδας ως χώρας μέλους των Ευρωπαϊκοατλαντικών θεσμών, και των πολλαπλών ιστορικών δεσμών σε πολιτιστικό και εμπορικό επίπεδο. Άλλα διαφοροποιήθηκαν στην πάροδο του χρόνου, καθώς ο ανταγωνισμός αυξανόταν και προχωρούσε η ενσωμάτωση των χωρών της περιοχής στην Διεθνή Κοινότητα χωρών με ελεύθερη οικονομία, και μάλιστα υπό καθεστώς πλήρους παγκοσμιοποίησης.

Η εμπειρική έρευνα σχετικά με την δραστηριότητα του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα μέσω ΑΞΕ με βάση το μοντέλο «αλυσίδα αξίας», ανέδειξε ότι οι Ελληνικές ΑΞΕ διατηρούν εν γένει στενή σχέση με την μητρική επιχείρηση, ο βαθμός και οι τομείς της οποίας, εξαρτώνται κυρίως από το είδος εταιρικής οντότητας της ΑΞΕ, αν δηλαδή πρόκειται για αμιγώς θυγατρική, Σ & Ε, μεικτή εταιρεία κ.ά. Από τους υπό εξέταση τομείς, την μεγαλύτερη ανεξαρτησία από την μητρική, δείχνουν οι εν γένει υπηρεσίες και οι τράπεζες, ενώ ακολουθεί το εμπόριο, καθώς, και οι τρείς αυτοί τομείς, ανήκουν στον ευρύτερο τομέα των υπηρεσιών, και κατά συνέπεια αναδύονται στην προσπάθεια ικανοποίησης, κατά το δυνατόν καλύτερο τρόπο του εγχώριου στην εκάστοτε χώρα εγκατάστασης τους καταναλωτικού κοινού. Αντίθετα, η βιομηχανία εμφανίζεται να διατηρεί τις πιο στενές σχέσεις με την μητρική σε όλες τις πρωτογενείς δραστηριότητες, πλην της εξυπηρέτησης, που εκ φύσεως πρέπει να βρίσκεται σε γεωγραφική εγγύτητα.

Η διατήρηση του ελέγχου από τις μητρικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα, καθώς και η ύπαρξη ροών από και προς την Ελλάδα κατά μήκος της «αλυσίδας αξίας», υποδηλώνει άρρηκτους δεσμούς με την Ελληνική οικονομία, και επιβεβαιώνει τα ισχύοντα για το modus operanti των ΑΞΕ σε γενικό επίπεδο. Αν και δηλαδή εκ πρώτης όψεως φαίνεται παράδοξο, η εκροή επενδύσεων, η οποία προϋποθέτει ήδη υπάρχον τεχνολογικό πλεονέκτημα, φαίνεται να συνάδει υπό προϋποθέσεις και στην συμβολή στην ανάπτυξη της χώρας προέλευσης αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, όπως επιβεβαιώθηκε από την εμπειρική έρευνα, η οποία ανέδειξε ως βασικούς λόγους για την «απόβαση» Ελληνικών ΑΞΕ στην Βαλκανική τους εξής:

- Ο Ελληνικός ιδιωτικός τομέας, σε εν γένει καλή κατάσταση κατά την υπό εξέταση περίοδο όπως προαναφέρθηκε στο σχετικό Κεφάλαιο, προσβλέπει μεταξύ άλλων, στην Βαλκανική «ενδοχώρα», ως επέκταση της εγχώριας αγοράς για την τόνωση της βιομηχανικής παραγωγής, μέσω επίτευξης οικονομιών κλίμακας, ή και στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω χαμηλότερου κόστους παραγωγής.

- Ο φόβος του ξένου ανταγωνισμού, ο οποίος αν καταλάμβανε τον «ζωτικό χώρο» των Βαλκανίων θα μπορούσε πιο εύκολα να «αλώσει» σε κάποια στιγμή ευκολότερα την εγχώρια Ελληνική αγορά.
- Το γενικότερο κλίμα και η βελτίωση των υποδομών στην περιοχή,
- Η οικονομική ανάκαμψη εμφάνισε διαφορετικούς ρυθμούς σε Κράτη των Βαλκανίων, με συνεπακόλουθη αύξηση της ζήτησης
- Η δομή του Ελληνικού ιδιωτικού τομέα, ο οποίος κατά την συντριπτική του πλειοψηφία εστιάζει στον τομέα των υπηρεσιών, αγαθό που αδυνατεί να εξαχθεί διασυνοριακά και απαιτεί επιτόπια παρουσία και επενδύσεις ΑΞΕ.

Αν και οι ΑΞΕ πραγματοποιήθηκαν για τους επιχειρηματικούς λόγους ανωτέρω, οι γεωπολιτικοί και γεωοικονομικοί παράγοντες εντός και εκτός Ελλάδας κατά την εικοσαετία 1990-2010, συνέβαλλαν πάντως καθοριστικά, τόσο στην πραγματοποίηση, όσο και στην διατήρηση τους στην Βαλκανική. Σημαντικός ανάμεσα στους παράγοντες αυτούς, ήταν και η ποικιλότροπη και πολλαπλή «εμπλοκή» του Ελληνικού Κράτους, με αμφίδρομα όμως αποτελέσματα για την Ελληνική οικονομία, όπως φαίνεται και στην διερεύνηση της Υπόθεσης 13, καθώς η Ελλάδα κέρδισε μεν σε ανταγωνιστικότητα, αποψιλώθηκε όμως από αρκετές παραγωγικές μονάδες, ιδίως στην Βόρειο παραμεθόριο περιοχή, με επιπτώσεις στην απασχόληση.

Η κριτική εξέταση του ειδικού καθεστώτος οικονομικών δραστηριοτήτων, τόσο του Ελληνικού Κράτους, όσο και Ελλήνων υπηκόων σε Κράτη των Βαλκανίων με Ελληνική κρατική ενίσχυση έδειξε, όπως έγινε ευκρινέστερο, στα συμπεράσματα της διερεύνησης των Υποθέσεων της ΔΔ, τα οποία προηγήθηκαν, ότι κατά την δεδομένη στιγμή που πραγματοποιήθηκε ήταν αναγκαίο, με τεχνικές αδυναμίες, με αρνητικά οικονομικά συνεπακόλουθα για την Ελληνική οικονομία, αλλά επιτυχές υπό την έποψη του Εθνικού Ελληνικού συμφέροντος, σε πολιτικό και γεωστρατηγικό επίπεδο. Θετικά ήταν τα αποτελέσματα για τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος στην Βαλκανική βρήκε την «ενδοχώρα» και την διεύρυνση της αγοράς, ώστε να ξεφύγει από τα περιορισμένα όρια της Ελληνικής εγχώριας αγοράς, να ανταγωνισθεί και να αναπτυχθεί. Τα θετικά αποτελέσματα στον ιδιωτικό τομέα όχι απλώς διήρκεσαν και μετά την υπό εξέταση περίοδο κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης, αλλά και επαυξήθηκαν. Αυτό τουλάχιστον φαίνεται από το γεγονός ότι οι Ελληνικές τράπεζες αποεπένδυσαν στην περιοχή για την αντιμετώπιση των αναγκών τριών συνεχόμενων ανακεφαλαιοποιήσεων, οι υπόλοιποι όμως τομείς, όπως και προαναφέρθηκε, όχι απλώς διατήρησαν την εκεί παρουσία τους, αλλά και την ενίσχυσαν προσβλέποντας πλέον εντονότερα σε οφέλη μεγιστοποίησης της αγοράς, αλλά και φορολογικά, και μάλιστα όλως ιδιαιτέρως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

Athanasopoulos, Const., Ge., "La notion d'investissement productif privé dans le cadre institutionnel de la législation Grecque pour le développement", Bruxelles, 1994

Baranson, J., "Technology and the Multinationals: Corporate Strategies and a Changing World Environment", Lexington Books, Lexington, Mass., 1978

Brandenburger, A. M., Nalebuff, B. J., "Co-opetition" Crown Business, New York, 2011

Buckley, P., J., Casson, M., C., "The Future of the Multinational Enterprise", Macmillan (25th Anniversary edition, 2001), London 1976

Courtheoux, J. P., Zafar, N., "Incitations comparées aux investissements des entreprises", Paris, 1995

Dean, J., "Managerial Economics", Prentice-Hall, New York: 1951

Delitheou, V., D., "e-local Government", LAP Lambert, Saarbrücken, 2011

Dunning, J. H., "Multinational Enterprise and the Global Economy", Addison-Wesley, Reading, 1993

Dunning and R. Narula (eds.), "Foreign Direct Investment and Governments: Catalysts for Economic Restructuring", Routledge, London, 1996

Galbraith, J. K., "Mächte, Märkte & Moneten. Die Tyrannei der Umstände", Goldmann Sachs Buch, Germany, 1977

Guillochon, B., "Globalisation, Larousse, Paris, 2006

Held. D, "Globalisation and Democracy", London, 2002

Inotai, A., "The European Union and Southeastern Europe: Troubled Waters Ahead?", College of Europe Studies, Peter Lang, Brussels, 2007

Ippoliti, E. (ed.), "Heuristic Reasoning: Studies in Applied Philosophy, Epistemology and Rational Ethics", Springer International Publishing, Heidelberg, 2015

Kavvadia, H., "Politique extérieure de l'UE", Syllabus, Presse Universitaire UMH, Mons, 2003

Keynes, J., M., "The general theory of employment, interest and money", Macmillan, 1936

Kinnear, T., C., Taylor, J., R., " Marketing research: an applied approach", McGraw Hill, New York, 1987

Kojima, K., "Direct Foreign Investment: A Japanese Model of Multinational Business Operations", Croom Helm, London, 1978

Leguey-Feilleux, J., R., "The Dynamics of Diplomacy", Lynne Rienner Publishers, St. Boulder, 2009

Linss,H., P., Schönfeld, R., (Hg.), "Deutschland und die Völker Südosteuropas", Festschrift für Walter Althammer zum 65. Geburtstag, Südosteuropa-Gesellschaft, München, 1993

Pearson, G., "Strategy in action", Pearson education Ltd, Harlow, 1999

Petrochilos, G., A., "Foreign Direct Investment and the development process: the case of Greece", Avebury, Aldershot, 1989

Petrochilos, G., "Foreign direct investment", Aldershot, Hants, 1979

Porter, M. E, "Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance", The Free Press, New York, 1985

Porter, M. E., "The Competitive Advantage of Nations", The Free Press, New York, 1990.

Porter, M. E., ed, "Competition in Global industries. A conceptual framework in competition in global industries", Harvard Business School Press, Boston, 1986

Reuber, G.,L., Crookell, H., Emerson, M., Gellens-Hammons, G., "Private Foreign Investment in Development", Clarendon Press, Oxford, 1973

Ricardo , D., "Principles of political economy", by Mill, S., J., eBook [Ebook 30107], The General Theory of Employment, Interest and Money, Gutenberg, 2009

Simonov, K., "Russian Energy Interests in South-Eastern Europe", Moscow, 2009

Smith, A., "The wealth of nations", Barnes & Noble Library of Essential Reading, Paperback, 2004

Zolotas, X., "International Monetary Issues and Development Policies", Athens, 1997

Άρθρα

Aghion, P., Cohen, E., "Éducation et Croissance", Rapport du C A E, No 2, La Documentation française, Paris, 2004

Agorastos, K., Zarotiadis, G., Pazarskis, M., "International M&As of Greek business in South Eastern Eyropean countries, an empirical research", Festschrift in honour of Maria Negroponti-Delivani, University of Macedonia, Greece, Thessaloniki, 2006

Alderson, W., Cox, R., "Towards a Theory of Marketing", Journal of Marketing, Vol. 13, No. 2, Birmingham, October 1948,

Apergis, N., and Katrakilidis, C., "Does Uncertainty Matter in Foreign Direct Investment Decisions? An Empirical Investigation for Portugal, Spain, and Greece", Rivista Internazionale di Scienze Economiche e Commercialli, vol. XLV, No. 4, Padova, 1998

Athanasopoulos, Const., Ge., "La notion d'investissement privé productif en Grèce", Cahiers de l'ACE, n. 3, Paris, 1991

Atkinson, T., "The 15 Proposals from Tony Atkinson's Inequality – What can be done?", www.tony-atkinson.com

Bair, J. , "Global capitalism and commodity chains: Looking back, going forward", Competition & Change, Vol. 9, No. 2, London, 2005

Bair , J., ed., "Commodity Chains in and of the World-System", American Sociological Association, Volume 20, Number 1, Washington, DC , 2014

Baker, S.R., Bloom, N. S. and Davis, S.J., "Measuring Economic Policy Uncertainty", University of Chicago, mimeo, 2012

Baranson, J., "Transfer of technical knowledge by international corporations to developing countries", American Economic Review, 56(2), 1966

Baranson, J., "Technology and the Multinationals: Corporate Strategies and a Changing World Environment", Lexington Books, Lexington, Mass., 1978

Barney, J. B, "Looking Inside for Competitive Advantage", Academy of Management Executive, Vol. 9, Issue 4, 1995

Basile, R., Castellani, D., & Zanfei, A., "Location choices of multinational firms in Europe: the role of national boundaries and EU policy", WP Series on Economics, Mathematics and Statistics, No 78, University of Urbino, 2003

Bassanini, A., Scarpetta, S., "Les Moteurs de la Croissance dans les Pays de l'OCDE: Analyse Empirique sur des Données de Panel", Revue Économique de l'OCDE, 33, Paris, 2001

Bechev, D., (Rapporteur), "The Balkans in Russia's Foreign Policy Strategy: Russia and Conflict Resolution in the Balkans. The Economic Dimension Russian Soft Power", LSE Conference, London, 13 March 2015.

Bitzenis, A., "The determinants of FDI in transition countries: incentives and barriers based on a questionnaire research: the case of Bulgaria, 1989-2000', International Conference on "Restructuring, stability and development in SEE", SEED Center, Volos, Greece, 1-3 June 2001

Bitzenis, A., "Is globalisation consistent with the accumulation of FDI inflows in the Balkan countries? Regionalisation for the case of FDI inflows in Bulgaria", European Business Review, Vol 16 No 4, 2004

Bitzenis, A., "Universal model of theories determining FDI: is there any dominant theory? Are the FDI inflows in the CEE countries and especially in Bulgaria a myth? ", European Business Review;, Vol. 15 No 2, 2003

Bitzenis, A. P., Vlachos, V. A., "Outward FDI from Greece and its policy context", Vale Columbia Center on Sustainable International Investment, Columbia FDI Profiles, New York, 30 December 2011

Bosworth, B., Kollintzas, T., "Economic Growth in Greece: Past Performance and Future Prospects", Bank of Greece, available [online] from: http://www.aueb.gr/imop/, Athens, 2001

Brewer, Th.L., "Foreign Direct Investment in Developing Countries: Patterns, Policies and Prospects", World Bank, Working Paper Volume 712, Washington DC, 1991

Chionis, D., Liargovas, P., and Zanias, G. P., "Greece's trade potential with Balkan countries: Is it too little?", Journal of Economic Integration, London, 2002

Christie, E., "Foreign Direct Investment in Southeast Europe", wiiw Working Papers No. 24, Vienna, March 2003.

Cortes, O., J., S., Fouquin, M., Mytelka, L., "Impact of regionalisation on employment: ASEAN", Employment Papers No. 9, ILO, Geneva, 1997

Courthéoux, J. P., "Quelques remarques sur la Perception des Phénomènes de productivité du Travail et de leurs Incidences Économiques Chez Les Économistes Classiques", Review of Decentralization Local Government and Regional Development, No 2, Athens, 1995

Crozet, M., Mayer, T., Mucchielli, J., L., "How do firms agglomarate: a study of FDI in France", L'Istituto Affari Internazionali , Rome, 2001

Cutrini, E., Spigarelli, F., "The role of Italian FDI in Southeast Europe's international integration. A focus on investors from the Marche region", The European Journal of Comparative Economics, Vol. 9, n. 3, Castellanza, 2012

Dalkey, N., Helmer, O., "An Experimental Application of the Delphi Method to the use of experts", Management Science 9 (3), Catonsville, Maryland, 1963

De Backer, K., Miroudot, S., "Mapping Global Value Chains", ECB, Working Paper Series NO 1677, Frankfurt, May 2014

De Backer, W., "Resource scarcity will define the 21st century", Europe's World the only Europe-Wide Policy Journal, No 18, Brussels, Summer 2011

Delitheou,V.,D., "O.E.C.D.: Slow recovery of the global economy, positive predictions regarding the Greek economy", Review of Decentralisation, Local Government and Regional Development, n. 31, Athens, 2003

Delitheou, V., D., "Globalization and profits in the Balkans", International Herald Tribune/The Bridge, Athens, Aug. 12, 2006

Denti, D., "EU economic reconstruction and aid policy for the Western Balkans", College of Europe, Brugge, 2011

Dobrivojević, G., "Analysis of the competitive environment of tourist destinations aiming at attracting FDI by applying Porter's five forces model", British Journal of Economics, Management & Trade 3(4), London, 2013

Dunning, J.H., "Reappraising the eclectic paradigm in the age of alliance capitalism", Journal of International Business Studies Vol. 26, 1995

Dunning, J. H. & Narula, R., "The investment development path revisited: some emerging issues, in Duverger, C., Van Pottelsberghe De La Potterie, B., "Determinants of productivity growth: Science and technology policies and the contribution of R&D", EIB Papers, Vol. 16, No 1, Luxembourg, 2011

Eggera, P., Pfaffermayrb, M., "The impact of bilateral investment treaties on foreign direct investment", Journal of Comparative Economics, Volume 32, Issue 4, December 2004

Ferrer, C., "Patterns and Determinants of Location Decisions by French Multinationals in European Regions", in Mucchielli, J.,L., "Multinational Location Strategy", Greenwich, JAI Press, London, 1998

Füle, S., "OECD Investment Compact for SE Europe", OECD, Paris, 2011

Gereffi, G., Humphrey, J., Sturgeon, T., "The governance of global value chains", Review of International Political Economy 12(1), New York, 2005

Giannitsis, T., "Sociétés multinationales et stratégie d'exportation de la Grèce a l' égard des pays arabes", in D. Germidis (Ed.), "Le Transfert technologique par les firmes multinationales", OECD, Development Centre, Paris, 1977

Gligorov, V., "Southeast Europe: Regional Cooperation with Multiple Equilibria", The wiiw Balkan Observatory, Working Papers 058, Vienna, December 2004.

Hempel, E., "Value Chain Analysis in the Fisheries Sector in Africa", infosa a nepad programme for FAO, November 2011, Queensland, "Performance Management Framework" Reference Guide, Value Chain and Value Model for the Queensland Public Sector", Version 2.1, Brisbane, August 2012

Hempel, E., "Value Chain Analysis in the Fisheries Sector in Africa", infosa a nepad programme for FAO, November 2011

Hopkins, T., Wallerstein, I., "Patterns of development of the modern world-system" Review 1(2), 1977

Houde, M., Yannaca-Small, K., "Relationships between International Investment Agreements", OECD Working Papers on International Investment, 2004/01, OECD Publishing, Paris, 2004

Hufbauer, G., C., Adler, F., M., "US manufacturing investment and balance of payments", Tax policy research study No1, Washington DC, 1968

Hunya, G., "FDI in South-Eastern Europe in the early 2000s", wiiw, Vienna, 2002

Hunya, G., "FDI in small accession countries: the Baltic states", EIB Papers, Vol. 9, No 2, Luxembourg, 2004

Ioakimidis, P.C., "Greece, the European Union and Southeastern Europe: Past Failures and Future Prospects" in V. Coufoudakis- H. Psomiades- A. Gerolymatos, "Greece and the New Balkans", Pella, New York, 1999

Johnson, H. G., "The efficiency and welfare implications of the multinational corporation", in C. P. Kindleberger (ed.), "The Multinational Enterprises, Theories", International Corporation: A Symposium, MIT Press, Cambridge, MA, 1970

Kalinova, B., Palerm, A., Thomsen, S., "OECD's FDI Restrictiveness Index: 2010 Update", OECD Working Papers on International Investment 2010/03, OECD, Paris, 2010

Kalogeresis, A., and Labrianidis, L., "From spectator to walk-on to actor: An exploratory study of the internationalization of Greek firms since 1989", The European Journal of Comparative Economics, 7:1, Castellanza, 2010

Kalotay, K., Sulstarova, A., "Modelling Russian outward FDI", Journal of International Management Volume 16, Issue 2, London, June 2010

Kamaras, A., "A Capitalist Diaspora:The Greeks in the Balkans", The Hellenic Observatory The European Institute, Discussion paper N4, LSE, London, June, 2001

Kaplinsky, R., Morris, M., "A handbook for value chain research", IDRC, London, 2001

Karajkov, R., "Foreign Aid to the Balkans 1990-2005: Who Gave Aid, to Whom, and Why: Disaggregation of Foreign Assistance Flows to the Region of the Balkans in the Period of Transition", Dottorato di Ricerca, Università di Bologna, Bologna, 2009

Kavvadia, H., "European Investment Bank lending in Greece in 2009", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 61, Athens, October 2010

Kavvadia, H., "European Integration and the Peripheral Disparities in Greece. The way ahead", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 56, Athens, October 2009

Kavvadia, H., "European Investment Bank as a Force of Pan-European Integration: The Case of South-Eastern Europe" SEED Center-University Of Thessaly, 1st Conference, Volos, 1-3 June 2001

Kavvadia, H., "The impact of the European Monetary Union on non EU-member Mediterranean countries: the role of the European Investment Bank", Ευρωπαϊκή Έκφραση, τ. 34, Αθήνα, 1999

Kavvadia, H., "Final Report of the «Working Group on the additionality of grants in the framework of blending mechanisms", DG ECFIN, European Council Document, Brussels, 18 December 2009

Kavvadia, H.," The European Investment Bank: supporting the European Union's external activities", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 50, Athens, January 2008

Kavvadia, H., "Final Report of the «Working Group on the additionality of grants in the framework of blending mechanisms»", DG ECFIN, European Council Document, Brussels, 18 December 2009

Kavvadia, H., "Joint IFI Action Plan by the EIB, the EBRD and the World Bank Group for financing of the banking sector and lending to the real economy in Central and Eastern Europe", European Investment Bank, Luxembourg, 25 February 2009

Kavvadia, H., "EIB Statement of Environmental and Social principles and standards", European Investment Bank, Luxembourg, February 2009

Kavvadia, H., "The European Investment Bank: supporting the European Union's external activities", Review of Decentralization Local Government and Regional Development, No 50, Athens, 2007

Kavvadia, H., "The EIB and its role in the non EU-member Mediterranean countries", Actes de Milan (5,1999 Milano), Strademed, Toulon, 2000

Kavvadia, H., "Le processus de Barcelone: le rôle croissant de la Banque européenne d'investissement", Diálogo Mediterráneo, No 21, Madrid, July 2002

Kavvadia, H., "La BEI renforce le partenariat financier euro-méditerranéen", Diálogo Mediterráneo, No 27, Madrid, December 2002

Kavvadia, H., "The currently High Oil Prices make imperative the Geographical Diversification of Oil Resources: The case of the Gulf of Biafra", Review of Decentralisation Local Government and Regional Development, No 54, Athens, December 2008

Kavvadia, H., "IFI effiency: a comparative analysis", EIB internal working paper, Luxembourg, April 1985

Kavvadia, H., "EIB Promotes Private Sector Investment in the Mediterranean Region", The Greek Economic Almanac Banking Insurance Industry 2004, Athens, 2004

Kavvadia, H., "International Trade and Business Practices: A comparative attempt in the apparel market", Review of Decentralization Local Government and Regional Development, No 66, Athens, 2011

Kavvadia, H., "Specification of a Working Conference System-Theory and Application", IFIP WG8.2, Paris, Ιούνιος 1980

Kokko, A., Gustavsson, P., "Regional integration, foreign direct investment, and regional development", EIB Papers, Vol. 9, No 1, Luxemburg, May 2004

Konings, J., "The employment effects of foreign direct investment", EIB Papers, Vol. 9, No 1, Luxembourg, 2004

Leong, S., M., Tan, C., T., "Managing Across Borders: An Empirical Assessment of the Bartett and Ghoshal (1989) Typology", 24 3, Journal of International Business Studies, 1993

Louri, H., Papanastassiou M., Lantouris, J., "FDI in the EU periphery: a multinomial logit analysis of Greek firms strategies", Regional Studies, Vol 34.5, London, August 18, 2010

Mankiw, G., N., Swagel, P., "The Politics and Economics of Offshore Outsourcing", NBER Working Paper No. 12398, Cambridge, Ma., July 2006

Mayer, T., "Where do foreign firms locate in France and why?", EIB Papers, Vol. 9, No 2, Luxembourg, 2004

Menon, A. et al., "Antecedents and Consequences of Marketing Strategy Making", Journal of Marketing, 63 (2), 1999

Mooij, R., A., and Ederveen, S., "Taxation and foreign direct investment: a synthesis of empirical research", CESifo Working Paper No. 588, Munich, 2001

Nanopoulos, N., C., "A model of inward foreign direct investment, licensing and imports: It's application across the Greek manufacturing industries", Ph.D. Thesis, Reading University, Reading, 1982

Papanastassiou, M., and Zanias, G., P., "Greek Foreign Direct Investment in Southeast Europe", wiiw 'Countdown' Project, Regionalism and Balkan Integration Project Paper, Vienna, 2000

Popov, J., "South East Europe Grid Initiative. The value of regionalisation of energy policy. Project facilitating the SEE energy cooperation supported by the European Climate Foundation", European Climate Foundation, Abu Dhabi, December 2013

Pasiouras, F., "Estimating the technical and scale efficiency of Greek commercial banks: The impact of credit risk, off-balance sheet activities, and international operations", Research in International Business and Finance, Volume 22, Issue 3, September 2008

Perrakis, C., "Output, balance of payments and employment effects of FDI in Greece, Spain and Turkey", Ph.D. Thesis, Reading University, Reading, 1977

Petropoulos, S., "Public Diplomacy: An Alternative Diplomacy in Foreign Affairs Issues. Greek Public Diplomacy: Capabilities and Perspectives", Thesis Naval Postgraduate School, Monterey, Ca., 2011

Plaskovitis, I., "Challenges to EU Eastern Enlargement", Speech, Sofia, 27.10.2000

Porter, M. E., "How Competitive Forces Shape Strategy", Harvard Business Review. (Vol 57, March – April), Boston, 1979

Riess, A, Uppenberg, K., "The internationalisation of production: moving plants, products, and people, The internationalisation of production in Europe: Causes and effects of foreign direct investment and non-equity forms of international production", EIB papers Vol 9, No 2, Luxembourg 2004

Roth, C.E., "Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in the 1990s", ERIC Reproduction Service No. ED 348 235, 1992

Roumeliotis,P., "La politique des prix d'importation et d'exportation des entreprises multinationales en Grèce", Revue Tiers Monde 18(70), 1977

Rugman, A., Chang Hoon Oh,Dominic S.K. Lim, "The Regional and Global Competitiveness of Multinational Firms", Discussion Paper Série John H. Dunning Centre for International Business, Discussion Paper No. 2011-003 , Reading, June 2011

Sass, M., "FDI in Hungary: the first mover's advantage and disadvantage", EIB Papers, Vol. 9, No 2, Luxembourg, 2004

Sass, M., "Competitiveness and economic policies related to foreign direct investment", Hungarian MoF, Working Paper No. 3, Budapest, 2003

Schäuble, W., Lamers, K., "Überlegungen zur europäischen Politik" , CDU/CSU, Bonn, 1.9.1994

Slaveski, T., Nedavovski, P., "Foreign Direct Investment in the Framework of Cross-Border Co-Operation in Selected Balkan Countries", SEED Center, University of Thessaly, Volos, 2000

Solow, R.,M., "A contribution to the theory of economic growth", Quarterly Journal of Economics, Oxford Journals, February 1956

Solow, R.,M., "Technical change and the aggregate production function", Review of Economics and Statistics, The MIT Press, 1957

Stoiana, C., Filippaios, F., "Dunning's eclectic paradigm: A holistic, yet context specific framework for analysing the determinants of outward FDI: Evidence from international Greek investments", International Business Review, Volume 17, Issue 3, London, June 2008

Swan, T., W., "Economic growth and capital accumulation", Economic Record, Wiley, 1956

Solow, R., M., "Technical change and the aggregate production function", Review of Economics and Statistics, The MIT Press, 1957

Thomas, K.,P., "Competing for Capital: Europe and North America in a Global Era", Georgetown University Press, Washington DC, 2000

Thompson, W., C., "Western Europe 2012", Stryker Post, 9 August 2012

Vaitsos, C., V., "The revision of the international patent system: Legal considerations for a Third World position", World Development 4 (2), 1976

Zahariadis, N., "Subsidising Europe's Industry: is Greece the exception? ", LSE, GreeSE Paper No3, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, London, June 2007

Zhao, H., Zhu, G., "Location factors and country-of-origin differences: An empirical analysis of FDI in China", Multinational Business Review, 8(1), 60, Bingley, 2000

Zimny, Z., "Long-term trends in international production", EIB Papers, Vol. 9, No 1, Luxembourg, 2004

Zimny, Z., "The internationalisation of production: moving plants, products, and people", in "The internationalisation of production in Europe: Causes and effects of foreign direct investment and non-equity forms of international production", EIB papers Vol 9, No 2, Luxembourg 2004

Βιβλία

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., "Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η Συνθήκη για την θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης", Ρώμη/ Αθήνα, Οκτ. 2004

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., και (επιστ. συμβολή) Ι. Βλάσσης, Ι., Δεληθέου, Β., Δ., "Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ", Τομ. Α'., Αθήνα, 1996

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., "Διοικητικό Δίκαιο", Τόμος Α', νέα έκδοση, Αθήνα 2010

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., "Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η Συνθήκη για την θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης", Ρώμη/ Αθήναι, 2004

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., "Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Βασικές έννοιες, Φιλοσοφία, Ρυθμίσεις, " Αθήνα, 2010

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., "Διοικητικό Δίκαιο", Νέα Έκδοση. Αθήνα, 2012

Γιώτη-Παπαδάκη, Ο., "Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση και Πολιτικές Αλληλεγγύης", Αθήνα, 2010

Γρηγορίου, Π., "Νοτιοανατολική Ευρώπη και Κύπρος : κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και στην Κύπρο", Βαλκανικό παρατηρητήριο, ΙΣΤΑΜΕ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, Αθήνα, 2001

Δεληθέου, Β., Δ., "Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης", Μέρος Α', Αθήνα, 2007

Καλύβας, Ε., "Ζητήματα από τις αποφάσεις Διαιτησίας του Ν.Δ. 2687/1953", Νομικό Βήμα, (εκδο. Δικηγ. Συλλ. Αθηνών), τομ. 35, Αθήνα, 1987

Λιούσης, Ν., "Νοτιοανατολική Ευρώπη και Κύπρος: Νέες οικονομικές δομές και ανάπτυξη", Βαλκανικό Παρατηρητήριο, Αθήνα, 2001

Μανώλης, Ε., Π., "Ξεδιπλώνοντας την Οικονομική Συνεργασία του Ευξείνου Πόντου: Απόψεις από την περιοχή", Διεθνές Κέντρο Μελετών Ευξείνου Πόντου, Αθήνα, 2009

Μαυριάς, Κ.,Γ., "Συνταγματικό Δίκαιο", Αθήνα 2002

Ρούκουνα, Ε., "Διεθνές Δίκαιο", Τόμος Α΄, Αθήνα, 1998

Τσάτσος, Δ., Θ., "Συνταγματικό Δίκαιο", Τόμος Γ΄, Αθήνα, 1998

Άρθρα

Αθανασόπουλος, Κωνστ. Γε., Δεληθέου, Β., "Πως η Ελλάδα μπορεί να προσελκύσει ξένες επενδύσεις", Εφημ. ΗΜΕΡΗΣΙΑ. Αθήνα, 23 Σεπτεμβρίου 2009

Αρμακόλας, Ι., Βάλβης, Α., "Οικονομική Κρίση και Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: τα αποτελέσματα μιας διαδυκτιακής έρευνας", ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2014

Γιώτη-Παπαδάκη, Ο., "Οι αποφάσεις δημιουργίας νέου θεσμικού πλαισίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση", Πάντειο Πανεπιστήμιο «Τόμος Τιμητικός για τον Καθηγητή Παύλο Λουκάκη», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2011

Καββαδία, Ε., "Η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ρόλος της ΕΤΕπ", Plant Management, Αθήνα, Οκτώβριος 2005

Καββαδία, Ε., "Ο Ρόλος της ΕΤΕπ στη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια", Επιλογή, Αθήνα, Νοέμβριος 2001

Καββαδία, Ε., "Ευρωπαϊκή Ένωση και Βαλκανικές χώρες. Η οικονομική διάσταση και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων", Transport, Αθήνα, 2006

Καββαδία, Ε., "Η Πληροφορία ως Οικονομικός Πόρος και Συντελεστής της Παραγωγής", 1ο Εθνικό Συνέδριο Πληροφορικής, ΕΠΥ, Αθήνα, Απρίλιος 1984

Καπλιάνος, Θ. στην Επιθεώρηση Αποκέντρωσης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, (Επιστ. Υπεύθ. Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. Αθανασόπουλος)

Κοντάκος, Π., "Ξένες Αμεσες Επενδύσεις στην Τουρκία: θεωρητική και εμπειρική ανάλυση της περιόδου 2001-2011 και προοπτικές", Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2012

Μηλίγγος, Σ., "Το ελληνικό σχέδιο αναπτυξιακής βοήθειας στα Βαλκάνια και οι ελληνικές επιχειρήσεις", Αγορά Χωρίς Σύνορα, Τόμος 8 (1), Αθήνα, 2002

Μηλίγγος, Σ., " Αναπτυξιακή Βοήθεια – Βαλκάνια & Χώρες Πρώην Σοβιετικής Ένωσης", Αθήνα,2004

Μπιτζένης, Α. Π., "Η δυναμική των Βαλκανίων αγορών και η μετάβαση των χωρών της ανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς", Τόμος Α', Εκδόσεις Σταμούλης Α., Αθήνα, 2003

Οργανισμοί

Agence française pour les Investissements Internationaux (AFII-Business France), "Rapport sur l'internationalisation de l'économie française Bilan des investissements étrangers en France", 2000, 2010

Deutscher Industrie- und Handelskammertag, "Auslandsinvestitionen in der Industrie Frühjahr 2010", Berlin, 2010

European Agency for Reconstruction, "Power to the people. Rehabilitation, reform & renewal in the energy sector", News bulletin, Thessaloniki, March 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in FYR Macedonia", European Union, Thessaloniki, July 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Montenegro", European Union, Thessaloniki, July 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Kosovo", European Union, Thessaloniki, July 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Serbia", European Union, Thessaloniki, July 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at work in Serbia, Montenegro, Kosovo, FYR Macedonia", European Union, Thessaloniki, July 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at Work, Managing EU assistance programmes 2000-2003", European Union, Thessaloniki, June 2003

European Agency for Reconstruction, "The European Union at work. The European Agency for Reconstruction manages the main EU assistance programmes in Serbia and Montenegro (Republic of Serbia, Republic of Montenegro, UN-administered Kosovo) and the former Yugoslav Republic of Macedonia", European Union, Thessaloniki, 2003

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), "The Future of the EBRD Region to 2025", Outsights for EBRD, London, 2007

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), "Transition report 2002, Agriculture and rural transition", Office of the Chief Economist, London, 2002

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), "Transition report 2000'', London, 2000

European Commission, "Acceding, Candidate & Western Balkans Countries", Panorama of the European Union, Luxembourg, December 2006

European Commission, "Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Kosovo – Fulfilling its European Perspective, COM (2009) 5343", Brussels, 14 October 2009a

European Commission, "Communication from The Commission to the European Parliament, The Council, The European Central Bank, The European Economic and Social Committee, The Committee of The Regions and The European Investment Bank. Growth for Greece", COM(2012) 183 final, Strasbourg, 18 April 2012

European Commission, "Conclusions on Montenegro. Extract from the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010» COM (2009)533 final", Brussels, 2009c

European Commission, "Conclusions on Serbia. Extract from the Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «Enlargement Strategy and Main Challenges 2009-2010» COM (2009)533 final", Brussels, 2009b

European Commission, "First quarterly report of Commission's Task Force for Greece shows cautions optimism", Press Release, Brussels, 17 November 2011

European Commission, "Energy Roadmap 2050: a secure, competitive and low-carbon energy sector is possible", Press Release, Brussels, 15 December 2011

European Commission, "ESDP European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union. Agreed at the Informal Council of Ministers responsible for Spatial Planning in Potsdam, May 1999", Luxembourg, May 1999

European Commission, "EU budget 2010 Financial Report", Luxembourg, 2010

European Commission, "EU reinstates trade preferences for the Western Balkans until 2015", Press Release, Brussels, 30 December 2011

European Commission, "European Regional Policy, an inspiration for countries outside the EU? Applying the principles, sharing the lessons learned, exchanging experience", European Commission Directorate-General for Regional Policy, Brussels, 2009

European Commission, "European Research Network extended to the Balkans with EU Support. Joint research & educational activities towards integrated eScience applications are now possible in the region thanks to GEANT and SEEREN", Press Release, Brussels, 9 January 2004

European Commission, "Evaluation of data and sources underlying the analysis of market gaps in access to finance for SMEs in the EU", Final Report, Enterprise and Industry, 9 July 2007

European Commission, "Gas pipelines to cut pollution", European Commission «Regions in actions, a country on the move. A selection of successful projects supported by the Structural Funds in Greece», European Union Regional Policy, Brussels, 2003

European Commission, "Green Paper on Public Private Partnerships and Community Law on Public Contract and Concessions", Bruxelles, 2004 (a)

European Commission, "Guidelines for Successful Public Private Partnerships", Directorate - General Regional Policy, Brussels, 2003

European Commission, "Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II)", Brussels, 7 December 2011

European Commission, "Regions in action, a country on the move. A selection of successful projects supported by the Structural Funds in Greece", European Commission, European Union Regional Policy, Brussels, 2003

European Commission, "Regular Staff Reports on MEDA operations", Brussels

European Commission, "Research* EU Focus", European Union, N° 10, Luxembourg, June 2011

European Commission, "Statistical yearbook on candidate and south-east European countries, Data 1996-2000. Yearbook 2002", Panorama of the European Union, European Communities, Luxembourg, 2002

European Commission, "Thematic Strategy on the Urban Environment", Bruxelles, 2004 (b)

European Commission, "Urban environment: commission outlines its ideas for a better environment in towns and cities", EC Press Release, Bruxelles, 2004 (c)

European Commission, Directorate - General Economic and Financial Affairs, "Economic Review of EU Mediterranean Partners", European Economy, Occasional Papers, Brussels, N° 2 - January 2003

European Commission, Directorate - General for Economic and Financial Affairs, "European Neighbourhood Policy: Economic Review of EU Neighbour Countries", Occasional Papers, Brussels, N° 30, June 2007

European Commission, Directorate General External Relations, "Preparing the countries of central and eastern Europe for accession to the European Union", Briefing, Brussels, 1998

European Commission, Directorate General External Relations, "The European Union and Southeastern Europe, Building a brighter future", Brussels, September 2000

European Commission, EuropeAid Co-operation Office, "Project Preparation Facility at the Infrastructure Steering Group (ISG)", 2001 Cards Programme, 25 July 2002

European Commission, External Relations Directorate General, Directorate Western Bank, "Albania Country Strategy Paper 2002 - 2006", European Community Cards Programme, 12 September 2001

European Fund for Southeast Europe, "European Fund for Southeast Europe, Background Information for Partner Lending Institutions", Luxembourg, 2011

European Fund for Southeast Europe, "Shaping and leveraging the new reality for the next 5 years and beyond", Annual Report 2010, Luxembourg, June 2011

European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South Eastern Europe", EIB Semi-Annual Report on the Quick Start Package, Luxembourg, 20 November 2000

European Investment Bank (EIB), "Basic infrastructure investments in South-Eastern Europe", EIB Balkan Task Force, Luxembourg, 28 September 1999

European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South-Eastern Europe", EIB Annual Progress Report on the Quick-Start and Near-Term Packages, Luxembourg, 30 April 2001

European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in the Republic of Montenegro", EIB Report to the Ecofin Council, Luxembourg, 29 September 2000

European Investment Bank (EIB), "Basic Infrastructure. Investments in South Eastern Europe", EIB Semi-Annual Report on the Quick Start Package, Luxembourg, 20 November 2000

European Investment Bank (EIB), "EIB Medium-Term Strategy for the Western Balkans", Luxembourg, October 2003

European Investment Bank (EIB), "The Union for the Mediterranean", Luxembourg, 8 December 2010

European Stability Initiative (ESI), "A Framework For Debate By The EastWest Institute In Partnership With The European Stability Initiative", European Stability Initiative, Democracy, Security and the Future of the Stability Pact for South Eastern Europe, Berlin, 4 April 2001

European Stability Initiative (ESI), "The Road to Thessaloniki: Cohesion and the Western Balkans", European Stability Initiative Berlin-Brussels-Sarajevo, Berlin, 12 March 2003

European Stability Initiative (ESI), "Western Balkans - the Opening - The Schengen White List Project - ESI", Berlin, 2012

Federal Intelligence Service (BND), German-foreign-policy.com, "The Hegemony over Southeast Europe", 28.08.2014

German-foreign-policy.com, "The Hegemony over Southeast Europe", 28.08.2014

ICE-Agenzia per la promozione all'estero e l'internazionalizzazione delle imprese italiane, "ICE - Italian Trade Agency promotional activities in cooperation with EU", Rome,19 September 2014

IEMed. & Fundacio CIDOB, "Med.2003 Mediterranean Yearbook", IEMed. & Fundacio CIDOB, Barcelona, 2004

Infrastructure Steering Group (ISG), "Improving transport infrastructure for closer integration of countries in South Eastern Europe", Second High Level Meeting, Draft-9, Luxembourg, 23 May 2003

Institut Catala de la Mediterrania, "Towards a new scenario of partnership in the Euro-Mediterranean area", Barcelona, 1995

MIGA, "Foreign Direct Investment Survey", Washington DC, 2002

Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (MEFI), "Les contrats de partenariat, principes et méthodes", Paris, 2005 (b)

Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (MEFI), Mission Économiques, "Objectif Adriatique", Lettre Régionale, No 10, Octobre 2002

Ministry of Environment, Physical Planning and Public Works (MEPPPW), "The Local Agenda 21", Athens, 1998

Ministry of Foreign Affairs & Ministry of Press and Mass Media, "European Perspectives. Economic & Foreign Policy Issues. Aspects of Development Regional Cooperation and Stability", Hellenic Republic, Athens, 1997

Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, "Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation", Moscow, 12 February, 2013

Ministry of Press and Mass Media, Secretarial General of Information, "Greece Your Strategic Partner in the New Millennium", Ministry of Press and Mass Media, Secretarial General of Information, Athens, 1999

Moody's Investors Service, "Supranational Rating Resilient to European Sovereign Debt Crisis", New York, 01 August 2012

National Bank of Romania, "Statistical Survey on FDI in Romania", Press Release, Bucharest, 2007

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Aid Activities in South-East Europe 1990-1998", Development Assistance Committee, Balkan Special Edition, Paris, September 1999

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Global Forum on international investment-new horizons and policy challenges for foreign direct investment in the 21st century", Mexico City, 26-27 November 2001

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Investment Incentives in Transition Economies", Paris, 1997

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Regional economic integration organisations", Negotiating Group on the Multilateral Agreement on Investment (MAI), Paris, 1996

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Albania - Enterprise Policy Performance Assessment", OECD & EBRD, Stability Pact: South East Europe Compact for Reform, Investment, Integrity and Growth, Paris, June 2003

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Albania. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bosnia and Herzegovina. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bosnia and Herzegovina - Enterprise Policy Performance Assessment", OECD & EBRD, Stability Pact: South East Europe Compact for Reform, Investment, Integrity and Growth, Paris, September 2003

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bulgaria. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Bulgaria. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Croatia. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Defining and Strengthening Sector Specific Sources of Competitiveness in the Western Balkans: Recommendation for a Regional Investment Strategy", OECD, Paris, 2008

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "For a stronger, cleaner and fairer world economy", Private Sector Development Division, Directorate for Financial and Enterprise Affairs, Paris, 2011

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "FYR Macedonia - Enterprise Policy Performance Assessment", OECD & EBRD, Stability Pact: South East Europe Compact for Reform, Investment, Integrity and Growth, Paris, September 2003

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South East Europe", Investment Compact for South East Europe Programme, Paris, 2010

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Local Development Capacity Assessment in EU Candidate Countries and Potential Candidates in the Western Balkans", The OECD Programme on Local Economic and Employment Development (LEED), Paris, 2011

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "OECD Economic Surveys Greece 2011", Paris, August 2011

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "OECD Economic Surveys Greece 2005", Vol. 2005/12, Paris, September 2005

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "OECD Investment Compact for South East Europe. A decade of partnership for prosperity and stability", Brochure for the Ministerial Conference of the Investment Compact for South East Europe, Paris, 23-24 November 2011

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Aid Activities in South-East Europe 1990-1998", Development Assistance Committee, Balkan Special Edition, Paris, September 1999

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Progress in Policy Reforms to Improve the Investment Climate in South East Europe. Investment Reform Index 2006", OECD Publishing, Paris, 2006

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Working Party on Indicators for the Information Society", Guide to Measuring the Information Society, Directorate for Science, Technology and Industry, Committee for Information, Computer and Communications Policy, Paris, 8 November 2005

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Romania. Country Fact Sheet", Investment Compact for South East Europe, Paris, 2006

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Romania. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Serbia. Investment Reform Index 2010. Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe", Paris, 2010

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Checklist for Foreign Direct Investment Incentive Policies", Paris, 2003

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Benchmark Definition of Foreign Direct Investment", 4th ed. Paris, 2008

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD), "Detailed Benchmark definition of foreign investment", Paris, 1992

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Regional economic integration organisations", Negotiating Group on the Multilateral Agreement on Investment (MAI), Paris, 1996

Regional Cooperation Council (RCC), "Annual Report of the Secretary General of the Regional Cooperation Council on Regional Cooperation in South East Europe 2010-2011", Sarajevo, 12 May 2011

Regional Cooperation Council (RCC), "Public research institutes instrumental to upgrading Western Balkans competitiveness, concludes regional workshop", Press Release, Istanbul/Sarajevo, 9 March 2010

Regional Cooperation Council (RCC), "RCC Secretary General hails messages of EU-Western Balkans meeting in Sarajevo, and new era of regional relations", Press Release, Sarajevo, 2 June 2010

Regional Cooperation Council (RCC), "South East European conference agrees in Bucharest today on the need to strengthen regional efforts in fighting corruption", Press Release, Bucharest/Sarajevo, 21 May 2010

Regional Cooperation Council (RCC), "South East European foreign ministers re-appoint Hido Biscevic as Secretary General of the Regional Cooperation Council.", Press Release, Istanbul/Sarajevo, 22 June 2010

Regional Cooperation Council (RCC), "South East European heads of state give full support to the Regional Cooperation Council, approve appointment of its Secretary General", Press Release, Istanbul/Sarajevo, 23 June 2010

Regional Cooperation Council (RCC), "Strategy and Work Programme 2011-2013", Sarajevo, 17 June 2010

South East Europe Review (SEER), "South East Europe Review for Labour and Social Affairs", Quarterly of the Hans-Böckler-Foundation, Vol. 2, N° 3, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, October 1999

South East Europe Transnational Cooperation Programme, "The South Easy Europe Transnational Cooperation Programme", The Parliament Magazine's Regional Review Europe's Regions and Cities, Issue 10, Brussels, October 2008

Special Co-Ordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe, "Report on SAP - Stability Pact Complementarity", Brussels, 13 March 2003

Special Co-Ordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe, "About the Stability Pact", Brussels, 2005

Special Co-Ordinator of the Stability Pact for South Eastern Europe, "Activity Report of the Special Co-ordinator of the Stability Pact to SG/HR Solana on implementation of the EUSR Mandate for the first Semester 2003", Brussels, April 2003

Stability Pact for South Eastern Europe, "Project Funding and Business Supporting Programme in SEE", Stability Pact for South Eastern Europe Business Advisory Council (BAC-SEE), Sarajevo, 2001

The World Bank Group, "Doing Business 2011, Bulgaria, Making a Difference for Entrepreneurs", Washington DC, 2010

The World Bank Group, "Evaluating Development Effectiveness", Issue Briefs, Washington DC, September 2001

The World Bank Group, "World Bank Development Report 2011", Washington DC, 2011

The World Bank Group, "World Development Indicators", Washington DC, 2001

United Nations Conference on Trade and Development, "World Investment Report 2005 – Transnational Corporations and the Internationalization of R&D", New York/Geneva, 2005

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "World Investment Report 2008: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge", New York, 2008

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "Investment Promotion Handbook for Diplomats", Investment Advisory Series, Series A, No 6, New York & Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "Trade and Development Report, 2011. Post-crisis policy challenges in the world economy", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Albania", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Macedonia, TFYR", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Croatia", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Bulgaria", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Montenegro", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Romania", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Slovenia", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD publishes handbook of statistics 2011", Press Release, Geneva, 19 December 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Greece", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Cyprus", Geneva, 2011

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). "UNCTAD, World Investment Report 2011, Country fact sheet: Turkey", Geneva, 2011

United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), "Financing and Development - Key issues, and the nature and impact of EIB lending", Background Paper Prepared by EIB, Luxembourg, 6-7 December 2000

US Agency for International Development, International Finance Corporation, "Balkans Infrastructure Development Facility (BIDFacility)", Final Draft, Concept Paper, 14 October 2002

US Agency for International Development, "20 years of USAID economic growth assistance in Europe and Eurasia", Report 7/24/2013, 27 July 2013

Western Balkans Investment Framework (WBIF) & Infrastructure Projects Facility (IPF), "Welcome to the Infrastructure Projects Facility (IPF) for the Western Balkans", Brussels, 2007

Western Balkans Investment Framework (WBIF), "Impact of Austerity Measures on Investment Programmes in the Western Balkans", Horizontal Support to Coordination with International Financial Institutions in the Western Balkans and Turkey, Brussels, May 2011

Western Balkans Investment Framework (WBIF), "Synopsis of findings on the need for new growth initiatives in the Western Balkans", WBIF Policy and Strategy Discussions, Brussels, May 2011

Western Balkans Investment Framework, "World Bank: Sluggish Growth for the South East European Economies in 2011 and 2012", Brussels, 15 November 2011

Wiener Institut für Internationale Wirtschaftsvergleiche–wiiw, "Handbook of Statistics 2010", Wien, 2010

Οργανισμοί

Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) «Ανδρέας Παπανδρέου», "Παρατηρητήριο Βαλκανίων Κροατία", Αθήνα, Φεβρουάριος 1999

Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) «Ανδρέας Παπανδρέου», "Παρατηρητήριο Βαλκανίων Αλβανία", Αθήνα, Ιούλιος 2000

Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) «Ανδρέας Παπανδρέου», "Παρατηρητήριο Βαλκανίων FYROM", Αθήνα, Φεβρουάριος 2000

Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Διμερείς Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας - Χωρών Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης", Αθήνα, Μάιος 2012

Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ", Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων & Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Β2 Δ/νση - Οικονομικών Σχέσεων με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ, παρακολούθησης ΟΣΕΠ και ΠΑΙ, Αθήνα, 12 Φεβρουαρίου 2008

Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ", Β2 Δ/νση Δ.Ο.Σ. με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ & παρακολούθησης ΟΣΕΠ, Αθήνα, Απρίλιος 2007

Υπουργείο Εξωτερικών (Ελλάδας), "Ελληνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων-ΕΣΟΑΒ", Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων & Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Β2 Δ/νση - Οικονομικών Σχέσεων με Χώρες Βαλκανικής, Ρωσίας και λοιπές χώρες ΚΑΚ, παρακολούθησης ΟΣΕΠ και ΠΑΙ, Αθήνα, Μάιος 2012

Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις Διοικητών της Τραπέζης. Αθήνα, 2000, 2001, 2005

Νομικά έγγραφα

"Council Decision No 2006/1016/EC, of 19 December 2006 granting a Community guarantee to the European Investment Bank against losses under loans and loan guarantees for projects outside the Community"

"Decision No 633/2009/EC, of the European parliament and of the Council of 13 July 2009, granting a Community guarantee to the European Investment Bank against losses under loans and loan guarantees for projects outside the Community"

"EU Code of Conduct on Division of labour in Development Policy", (ref. COM(2007)72 final of 28.02.2007)

"European Parliament resolution of 20 January 2010 on the second revision of the ACP-EC Partnership Agreement (the "Cotonou Agreement")", (ref. 2009/2165(INI)).

"European Parliament resolution of 25 March 2009 on the 2007 Annual Reports of the European Investment Bank and the European Bank for Reconstruction and Development", (EP ref. 2008/2155(INI)).

"Judgment of the EU Court of Justice of 6 Nov. 2008 on case C-155/07, (Action for annulment – Decision 2006/1016/EC – Community guarantee to the European Investment Bank against losses under loans and loan guarantees for projects outside the Community – Choice of legal basis – Article 179 EC – Article 181a EC – Compatibility)"

"Memorandum of Understanding on the development of the South-East Europe Core Transport Network", Draft, 2003

"Mid-term evaluation of EIB's external mandate", (report by external experts COWI), DG ECFIN, January 2010

"The European Consensus on Development", Joint statement by the Council and the representatives of the governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the Commission on European Union Development Policy: "The European Consensus", (2006/C 46/01 of 24.02.2006).

"Treaty establishing the European Community", (Including the annexed Protocol on the Statute of the European Investment Bank).

"Treaty on European Union", Commission of the European Communities, Luxembourg, 1992

"Treaty on the Functioning of the European Union", Entered into force on 1st December 2009, (including the annexed Protocol on the Statute of the European Investment Bank).

"Αλβανία: Έγκριση Πρακτικών της Συνόδου της Μόνιμης Επιτροπής για θέματα διασυνοριακών γλυκών υδάτων", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 134, Αριθμ. Φ.0544/Μ.6133/ΑΣ.362, 10 Ιουλίου 2008

"Αλβανία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της 7ης Συνόδου της Μεικτής Ελληνο-Αλβανικής Επιτροπή Επιστημονικής και Τεχνολογικής Συνεργασίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 147, Αριθ. Φ.0544/ΑΣ92/μ.5803, 18 Ιουλίου 2006

"Αλβανία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της 9ης Συνόδου της Μικτής Ελληνο-αλβανικής Διακυβερνητικής Επιτροπής οικονομικής, βιομηχανικής και τεχνικό-επιστημονικής συνεργασίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 318, Αριθ. Φ.0544/ΑΣ 382/Μ.5725, 30 Δεκεμβρίου 2005

"Αλβανία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της Μεικτής Επιτροπής Ελλάδας-Αλβανίας σε θέματα οδικών μεταφορών", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 185, Αριθ. Φ.0544/ΑΣ 516/ Μ.5755, 1 Αυγούστου 2005

"Αλβανία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της Μικτής Επιτροπής Διεθνών Οδικών Μεταφορών Ελλάδας-Αλβανίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 165, Αριθμ. 0544/Μ.5909/ΑΣ.595, 3 Αυγούστου 2006

"Αλβανία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της Μικτής Επιτροπής μεταξύ του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Δημοσίων Έργων, Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών της Δημοκρατίας της Αλβανίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 17, Αριθμ. Φ.0544/Μ.6203/ΑΣ.759, 3 Φεβρουαρίου 2009

"Αλβανία: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Δημοκρατίας της Αλβανίας για συνεργασία στον ενεργειακό τομέας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 47, Νόμος Υπ'Αριθμ. 3541, 23 Φεβρουαρίου 2007

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης επί των Διεθνών Οδικών Μεταφορών επιβατών και εμπορευμάτων", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 127, Νόμος Υπ'Αριθ. 3466, 21 Ιουνίου 2006

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση της Σύμβασης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για την αποφυγή της Διπλής Φορολογίας σε σχέση προς τους φόρους επί του εισοδήματος και κεφαλαίου", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 157, Νόμος Υπ'Αριθ. 3795, 4 Σεπτεμβρίου 2009

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση της Συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 190, Νόμος Υπ'Αριθ. 3375, 2 Αυγούστου 2005

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση της Συμφωνίας για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 101, Νόμος Υπ'Αριθ. 3012, 1 Μαΐου 2002

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης για Πενταετές Πρόγραμμα Αναπτυξιακής Συνεργασίας 2002-2006", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 12, Νόμος Υπ'Αριθ. 3096, 22 Ιανουαρίου 2003

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση της Συμφωνίας Οικονομικής και Τεχνολογικής Συνεργασίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 161, Νόμος Υπ'Αριθ. 3799, 4 Σεπτεμβρίου2009

"Βοσνίας-Ερζεγοβίνης: Κύρωση της Συμφωνίας συνεργασίας στον τομέα της άμυνας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Συμβουλίου Υπουργών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 100, Νόμος Υπ'Αριθ. 3764, 1 Ιουλίου 2009

"Βουλγαρία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της Πρώτης Συνόδου της Μεικτής Ελληνο-βουλγαρικής Επιτροπής για τον τουρισμό", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 136, Αριθ. Φ.0544/ΑΣ.491/Μ.5639, 21 Ιουλίου 2004

"Βουλγαρία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της Συνόδου της Μικτής Ελληνο-Βουλγαρικής Επιτροπής Οδικών Μεταφορών", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αρ. Φύλλου 83, Αριθμ. Φ.0544/ΑΣ 221/Μ.5856, 17 Απριλίου 2006

"Βουλγαρία: Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 261, Νόμος Υπ'Αριθ. 3299, 23 Δεκεμβρίου 2004

"Βουλγαρία: Κύρωση της Συμφωνίας για Πενταετές Αναπτυξιακής Συνεργασίας 2002-2006 μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 11, Νόμος Υπ'Αριθ. 3095, 22 Ιανουαρίου 2003

"Βουλγαρία: Κύρωση των Συμφωνιών Παράτασης των Προγραμμάτων Αναπτυξιακής Συνεργασίας 2002-2006 για μια περαιτέρω πενταετή περίοδο 2007-2011", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 249, Νόμος Υπ'Αριθ. 3608, 7 Νοεμβρίου 2007

"Ελλάδα: Ελληνικό σχέδιο οικονομικής ανασυγκρότησης των Βαλκανίων", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 62, Νόμος Υπ'Αριθ. 2996, 28 Μαρτίου 2002

"Ελλάδα: Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση.", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Α', Νόμος 3299/2004, ΦΕΚ. 261, Αθήνα, 23 Δεκεμβρίου 2004

"Ελλάδα: Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 45, Νόμος Υπ'Αριθ. 2690, 9 Μαρτίου 1999

"Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2008/C 115/01)", Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 9 Μαΐου 2008

"Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης", Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2008/C 115/01, 9 Μαΐου 2008

"Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης", Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010/C 83/01, 30 Μαρτίου 2010

"Κροατία: Έγκριση Πρωτοκόλλου της Τρίτης Συνόδου της Μικτής Διακυβερνητικής Επιτροπής Οικονομικής Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Κροατίας", Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 115, Αριθ. Φ.0544/Μ.6205/ΑΣ.792, 17 Ιουλίου 2009

"Κροατία: Έγκριση του Προγράμματος Εκπαιδευτικής Επιστημονικής και Πολιτιστικής Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Κροατίας για τα έτη 2004, 2005 και 2996 μετά του συνημμένου Παραρτήματος", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 94, 18 Απριλίου 2005

"Κροατία: Κύρωση Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας για οικονομική συνεργασία", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 36, Νόμος 2377, 7 Μαρτίου 1996

"Κροατία: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας για συνεργασία στον τομέα του τουρισμού", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 268, Νόμος Υπ'Αριθ. 2765, 30 Νοεμβρίου 1999

"Κροατία: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 3, Νόμος Υπ'Αριθ. 2563, 13 Ιανουαρίου 1998

"Κροατία: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας για τις διεθνές οδικές επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 120, Νόμος Υπ'Αριθ. 2507, 11 Ιουνίου 1997
"Κροατία: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κροατίας για τις θαλάσσιες μεταφορές", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 130, Νόμος Υπ'Αριθ. 3018, 5 Ιουνίου 2002

"Κροατία: Οργάνωση και λειτουργία του Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου με την επωνυμία Διεθνές Κέντρο Μελετών Εύξεινου Πόντου", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 242, Προεδρικό Διάταγμα Υπ'Αριθ. 362, 29 Οκτωβρίου 1998

"Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας: Κύρωση της Σύμβασης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας για την αποφυγή της διπλής φορολογίας αναφορικά με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου μετά του Τροποποιητικού στη Σύμβαση Πρωτοκόλλου", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 28, Νόμος Υπ'Αριθ. 3825, 25 Φεβρουαρίου 2010

"Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας: Κύρωση της Συμφωνίας αεροπορικών μεταφορών μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 55, Νόμος Υπ'Αριθ. 3120, 4 Μαρτίου 2003

"Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γιουγκοσλαβίας: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας για την αμοιβαία προώθηση και προστασία των επενδύσεων", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 36, Νόμος Υπ'Αριθ. 2582, 25 Φεβρουαρίου 1998

"Ρουμανία: Έγκριση Πρωτοκόλλου της Μικτής Επιτροπής Οδικών Μεταφορών Ελλάδας-Ρουμανίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 164, Αριθμ. Φ.0544/Μ.5910/ΑΣ.530, 3 Αυγούστου 2006

"Ρουμανία: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της 18ης Συνόδου της Μεικτής Διακυβερνητικής Επιτροπής Οικονομικής, Βιομηχανικής και Τεχνικής Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρουμανίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 204, Αριθμ. Φ.0544/Μ.5852/ΑΣ 231, 2 Οκτωβρίου 2006

"Ρουμανία: Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Ρουμανίας για συνεργασία στον τομέα της ενέργειας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Κυβέρνησης, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 18, Νόμος Υπ'Αριθ. 3739, 6 Φεβρουαρίου 2009

"Ρουμανία: Κύρωση του Μνημονίου Συμφωνίας για συνεργασία στον τομέα της Δημόσιας Διοίκησης, της Διαχείρισης Προσωπικού και της Οργάνωσης μεταξύ του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Διοίκησης και Εσωτερικών της Ρουμανίας", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 242, Νόμος Υπ'Αριθ. 3502, 14 Νοεμβρίου 2006

"Σερβίας-Μαυροβούνιο: Έγκριση του Πρωτοκόλλου της 1ης Συνόδου της Μεικτής Επιτροπής επί θέματα Οδικών Μεταφορών Επιβατών και Εμπορευμάτων μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Σερβίας και Μαυροβουνίου", Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος Πρώτο, Αρ. Φύλλου 148, Απ.Φ.0544/ΑΣ 610/Μ.5647, 4 Αυγούστου 2004